

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

I. TEČAJ.

1861.

ODGOVORNI UREDNIK I IZDAVATELJ

MIJO KREŠIĆ.

U ZAGREBU.

BRZOTIS ANTE JAKIĆA 1861.

KAZALO:

I. Pjesničtvo.

a) Umjetne pjesme.

1. Izvorne.

2. Prevedene:

b) Narodne pjesme:

II. Pripovjedke.

a) Izvorne:

b) Prevedene:

c) Narodne pripovjedke:

*

III. Povjestnica:

zemljo - narodo - i puto - pisi.

IV- Životopisi:

V. Književnost, znanost i umjetnost.

VI. Razgled po Jugoslaviji.

VII. Dopisi:

VIII. Ogled po svietu.

IX. Kućanstvo.

X. Sitnice.

XI. Zagonetke.

XII. Narodne poslovice:

XIII. Viestnik

donašao je zagrebačke novosti, razne crtice, smjesice, smješice itd.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 5. siečnja 1861.	BROJ 1.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

NAŠE GORE LISTU.

Na stablu nam narodnosti
Mladica se pomolila,
Na mladici opet listak
Narodnoga zelenila.

Zdravo liste naše gore,
Naviestniče bolje sreće!
Po listanju bo i tvomu
Javlja nam se pramaljeće.

Pramaljeće izpred zime,
Preokreta krasna, bože!
Da-l' se ljepši zamisliti
Doživjet-li ikad može?

Radujmo se tom proljeću,
Što nam topi opet grudi,
Radujmo se i radimo
Da neprodje u zabludi.

Djeluj svaki u svom krugu:
Krstom, perom, plugom, veslom;
Pod zastavom svaki svojom,
Al' narodnim svi pod geslom.

Narodno bo naše biće
Da čuvamo svi zajedno
To je naše zvanje ovdje,
Prvo, sveto i pravedno!

U odvažno ovo doba
Zato svi na ovu stranu,
Da se vaga nepremaši
Na protivnu na bezdanu!

I ti liste naše gore
Tim započmi, tim završuj:
U narodni vez ljubavi
Klupko mislih svud razmršuj!

U to ime zdravo bio
I listao mnogo ljeta'
Na zelenoj našoj gori,
Na vidjeku našeg svieta!

P. P.

Petakinja vina.

Šurka po istini od **J. J.**

Bilo je početkom ovoga našega čudnovatoga stoljetja. Ljudi, koji su malo šta doživjeli i vidjeli, i kada se dogodi što u sebi neznatna, a za nje novoga, običaju reći: toga još nije bilo! No da danas ustanu iz grobovah mrtvi, koji su bili svjedoci i najznamenitijih u povjestnici dogadjajah, uslied kojih se je promienilo lice svieta, navratjena stazami posve novimi i u državnom i u družtvenom i u crkvenom i u znanstvenom životu; da ožive iznova sa strahom i trepetom u grob legavši očevidci propasti starih iztočnih državah, svietom potresavših promjenah i konačnoga razsapa staroga Rima, selidbe narodah, srednjega vieka, francezkoga i svih drugih do njega i nakon njega sbivših se prevratah: bog i duša, i oni bi, gledajuć, što se danas dogadja, reći morali: Toga još nije bilo.

Od početka ovoga, u kom mi živimo, stoljetja do danas brojimo šestdeset godištah. A što je to? — Fraza je svakdanja: da se godine u životu narodah broje kao časovi u životu pojedinacah. No to se od naših vremenah reći nemože. Jer kao što u životu ljudih pojedinih, tako i u životu cielih narodah imade godinah toli dogadjajnih, da mogu brojiti jedna za deset i stotinu drugih praznih i jalovih. A takove su ove naše godine, u kojih zelena još mladež svakojakim izkustvom nadkriljuje siedu starost prošlih vjekovah.

Šestdeset godinah! Malo doista vremena, gdje se ono, kako no rekosmo, mjeri na stoljetja. Ali obazrimo se i pogledajmo, koja je razlika izmedju danas i onda!

Ja ovdje negovorim nego o našem narodu. Već prošloga stoljetja zagudješe čudnovati gajdaši, a još čudnovatiji kolovodja povede kolo sa zapada površinom sve Europe, i drugi se narodi bjehu već onda hoćeš nećeš u njega uhvatili; mi bijasmo njekim dielom samo prituealo i tako ostadosmo prosti svih posljedicah te kobne igre. Nu nadje se evo nov vrač, nečuven grabancijaš djak, te povede novo kolo vilinsko; vilinsko: jer sve, što se sbiva, naliči velikoj bajci, i sviet izgleda kao da je vas uvračan. Igra kolo, da se zemlja trese; slabi od vrtoglavice padaju i padati će; a iza kola sije kolovodja tajnom rukom tajno sjeme, zmajeve zube, iz kojih da nastane nov sviet.

U to sada kolo i mi smo se, hoćeš nećeš, uhvatili, i bože daj da bi ga sretno izigrali.

Tako mi danas; a prije šestdeset godinah neznadoše otci naši ništa ni o onih samih kretalih, što no svietom danas pokretju. Oni se nalažahu baš na izmaku stare dobe i legoše u grobove ostavivši nam, djeci svojoj, svu baštinu svoga vremena, misleći da ćemo se je za uviek uživati i nesluteći, da ćemo za šestdeset godinah po uspomenah svojih biti od njih razstavljeni granicami, koji diele dva svieta jedan od drugoga.

Ako ičemu treba uvoda, to je trebalo ovoga ovdje; jer tko hoće mladjemu naraštaju pripovjediti, što je pred šestdeset godinah bilo, tomu valja, ako će da ga razumije, karakterisirati najprije vrieme i ljude. A što prije svega znati valja, to je: da je kolievka ove pripoviedke Slavonija.

Vrieme ono najprikladnije bi se moglo nazvati za nju dobom Saturnovom, a zemlja naša Arkadijom. Neću da ga nazivam dobom zlatnom, jer bijaše puno i gnjile i olova i željeza u njem. Zemlja rodijaše gotovo sama sobom; slabo se gdje komu čelo oznoji, slabo zamoriše ruke; pa opet svega bijaše izobila; glad bijaše samo u litanijah, a nemorijaše nikoga; niti se znadijaše što je nužda, jer se neznadijaše što je umjetna potreba; a što narav zahtieva, to davaše blaga mati zemlja svakomu. Novca, koji je stajao uviek u razmierju s potreboćami ljudskimi, bijaše malo veoma, i u tom i nam, kao i Tacitovim starim Germanom, bijahu bogovi više propitii — milostivi, — nego li irati — zlohotni. Izvukav se po svoj prilici davno već iz kožah zvjerinjih, nedotjerasmo ipak pozajmljenom tudjom obrtnostju dalje od onih dogmatičkih modrih haljinah kod odličnijega, a svojom od domaćega platna i sukna kod prostoga ljudstva.

Prema tomu bijahu i ljudi: prosti ali i prostodušni; slabo naučni, ali i manje izopačeni; uz veću jednakost bijaše i više sloge i ljubavi; bez tudjih modah, bez tudjih manah; bez stranih jezikah, bez domaćega odmetničtva; jednom riečju, bez tudjega upliva više prianjajući uz svoje. I tako se može reći ono isto, što njegda reče stari Ennio o Rimljanih: Moribus antiquis res stabat nostra virisque — starinski običaji i ljudi podržavahu našinstvo.

Za dugo neznadoše ni Rimljani, gdje leži Karthago, gdje li bogata Azija; a i nam bijaše za onda Beč i Pariz, što njim za Tacitova vremena sjeverne obale Britanske i bajni Garamanti. Pešta nam bijaše jedino tržište i trgovci naši putovahu tamo s istimi pripravami, kao što bi zar babilonske karavane putovale njegda u daleku Indiju.

Nu ne samo izvan zemlje, nego i u njoj samoj bijaše tako. Rieč je: težko zemlji kuda vojska prodje; i jedanput je dosta, a nekmoli kuda je prolazila stotine godinah. Ta da je raj zemaljski bila: morala bi nastati pustoš i divljač, kud su biesni Turci konje igrali i silne vojske sve pod noge okretale. Gdje je njegda polje žitom rodilo, a gore rujnim vinom; gdje su njegda stajali kitjeni vrtovi, puni šara cvietja i voća svakojaka, tud poniče korov i šikarje, sela vatrom izgorješe, ljudi što izginuše, što se razbjegoše, a mjesto njih napučiše zemlju šumske zvieri, zanajviše vuci grabežljivci.

Turci odoše, ostaviv nam za baštinu divljač i pustinju. Malo po malo počeše se razplašeni stanovnici vratjati i novi naseljenici dolaziti te sela opet zamitati; al gdje hotijaše čovjek da sjedne, trebaše mu najprije vuka sa ležaja krenuti ili lisicu iz jazbine iztjerati i tako se sa zvjerinjem otimati za nov zavičaj. Sve što leži medju Savom i Dravom, i planine i ravni: sve to bijaše jedna gusta šuma. Toga se sjetjaju još i danas starci. U to doba bijaše zemlja nalik čovjeku, sinu prirode, kako ga je u najvećem naponu i jedrini po svem tielu dlaka i kudra spopala, i brada mu jošte neokušala britve, a kosa na glavi oštrih nožicah. Dakako da su se od to doba, našli majstori i zvani i nezvani, te su

divljaka liepo obrijali i ošišali, ostavivši mu samo male zalizke oko ušiuh, a kosu mu podreżavši po modi na englezku.

U tom prastanju i iznovičnom zametu bijaše dakako narav neograničena vladalica u svem. Što je ona razstavila, to mogaše samo Bog opet sastaviti. I danas je On jedini cestar u njekojih zemljah. Kada on osuši, onda se putuje. No onda bijaše još gorje i žalostnije, nego li danas. Gdje su se dvie kose ukrstile: eto ti četiri zemlje! Da nije gore: mogli bi se dovikati; ali sastati gdjekad za ništa na svietu. Napoleon je preko Mont-Cénisa došao prije iz Francezke u Italiju, nego li se i danas može gdješto o Lučinju ili Josipovu iz požežke u osječku ravnicu.

Stari naši nasliedili su mnogo od Turakah, u običajih, jeziku i drugom koječem. A što nehtjedoše kod onolike vlasti i sredstvah graditi cestah; što sudac naš eto donjekle morade putovati po svom kotaru upravo onako, kao što i danas turski mudir putuje po Bosni i Hercegovini: tomu držim da bijaše kriv ostanak njeki mosleminskoga fatalizma, kao da se netreba miešati Bogu u posao; jer da je on hotio zidanih cestah, on bi ih i stvorio. Gle sbilja! nalazim tomu trag i kod starih Rimljanah. Horacio jadikuje u njekoj od svojih odah, kako je uzalud mudri Bog razstavio morem zemlje od zemaljah, da se narod nekuži od naroda, kada ipak bezbožni brodovi plove po njem, mjesto da ga se i nedotiču. Što se ovdje veli za plovidbu po vodi, to se kod nas valjada prenielo na vožnju po kopnu, što je Bog i gorami razstavio prediel od prediela, da se ljudi medjusobnim doticajem nekvare.

No da mi tko nepovikne sa Diogenom: claude portam, ne urbs exeat (zatvori vrata, da ti grad neuteče), prekidam evo uvod, te prelazim na samu stvar; no neobećajem ipak, da se neću gdješto i opet od nje udaljiti, jer je to kod mene zla navada, da neostajem na stazi, nego da ogledam i ono, što mi uz put leži.

U jednom od onih divljih predielah leži i danas malo selce pod planinom; a u tom selcu življaše pred šestdeset od prilike godinah čovjek veoma pitom, starac župnik seoski, sám kao pustinjak, a neimajuć ni blizu nikoga sebi ravna. Što su danas cieli kotari crkveni, to onda bijahu župe. I za nje se nemogaše smoći svetjenikah, pa bilo i samih jezgrašah [2]); a i činovnikah nebijahu i po selih ciele posade, kao danas. Starac dakle bijaše sám sebi razgovor. Niemih prijateljah imadijaše njekoliko knjižicah na polici; živi bijahu u ono doba riedki.

Ali upravo što riedki, bijahu i više cienjeni. Prijateljstvo izgubilo je puno od intenzivne snage svoga prijašnjega značenja, odkada svatko hoće da bude prijatelj svakomu. Onda se prijatelji redje vidjahu i sastajahu, i zato bijaše u tom svetom odnošenju srodnih upravo dušah više srdačnosti, nego li danas. Što su danas prijateljski sastanci naprama onim starih vremenah? Onda svaka gostba bijaše mali epos, vriedan Odyssee Homerove; a danas? dodje li tko komu: nogom zagrebe, tobolac si nametje, pa opet nogom zagrebav ode. Srdačnost je rodjena sestra bezazlene šale; i veseli sastanci onih vremenah bijahu upravo prigode, u kojih se razviše oni više putah smiešni ali plemeniti značaji, što no, prosti od stoičke naduhtosti, smatrahu ovaj sviet po načelih njeke praktične filozofije, koja neklanjajuć se u svem nauku Epikurovu, izražavaše u životu ono, što nas tako ugodno dira kod njekojih starih praktičnih veleumah i sastoji, rekli bismo, u njekoj smjelosti života. Da li je n. p. kakova razlika medju Horacijevim: Sapias, vina liques.. Carpe diem! (budi pametan, vino ciedi; uživaj se dana današnjega), ili onim Anakreonovim, gdje veselo srdce vinom ugrijano podklikuje: *Tί μοι πόνων τί μόχθων, τί μοι μέλει μεριμνῶν* (što mi je stalo do nevolje, tuge i brige?) i onim, što pjevahu od srdca stari naši, a mi za njimi samo od običaja pripievamo: D a n a s j e s m o s u t r a n i s m o i t. d. — Odtuda naši Zvekani i Zvekanijade, odtuda klasično doba našega gostoljubja; odtuda Oresti i Piladi, koji nemogahu jedan bez drugoga živjeti, niti se za dugo preživjeti.

No kud ja opet zadjoh? Zar je to pripoviedka o p e t a k i n j i v i n a?

(Produžiti će se.)

NIKOLA ŠUBIĆ GROF ZRINJSKI,

nazvan Sigetski.

Keť Hektor čestiti,
Troje obranitel —
Ja sam obraniti
Slavni Siget hotel
I pod njim vumriti.
(Epigram Petra Zrinjskoga.)

Vivis adhuc? spirat sed rara potentia motum?
Vivifica Lysiae redderis arte manus?
Vivis? parte quidem Zrini meliore superstes,
Condere nam nomen vis nequit ulla tuum.
(Pod slikom njegovom u Sireni.)

Krvavi mač [1]), što no bijaše god. 1526 stražnji put obilazio predjele ugrsko-hrvatske kraljevine, da zove narod listom na oružje proti sveobćem dušmanu krštjanstva, obuze svakoga njekim neobičnim strahom i užasom, a mnogoga spopadoše težke slutnje. A kako i nebi, komu je bilo iole znano biedno tadašnje stanje države. — Kralj *Ljudevit II*,. zadojen doduše po svom odgojitelju,

[1]) Njekoč bijaše u običaju u Ugrskoj te bi u oči rata u crno odjeven konjik s golim, krvlju naličenim mačem obilazio zemlju, da podpaljuje ljudstvo na odpor.

[2]) J e z g r a š i se zvahu svetjenici, koji su na brzu ruku svršili bogoslovne nauke, izučivši Pavićevu „jezgru sv. pisma", koja se je onda za nevolju smatrala kao njeka encyklopedija svega bogoslovnoga znanja.

slavnom kardinalu *Tomi Bakaču*, svakom kreposti i pripravljen kako valja za svoje golemo zvanje, činilo se da će biti danas sjutra vrstan vladar; ele zasjednuv mladjahan i neizkusan na priestol, a odabrav si za desno krilo davori sebičnjake, samoživce, nadute i obole, te nižje plemstvo i narod preziruće ljude: nestane mu po malo svakoga povjerenja, ugleda i privrženosti u svihkolicih podložnikah. Ponajružnije se pri tom okalja bezputna hrdja *Juraj,* pokrajinski grof *Brandenburžki*, koji no je slaba kralja svojimi sljeparijami zavodio na stranputice tako, da doskora tašta ona dvorska veselja i razkoši poče predpostavljati svakoj svetoj dužnosti i poslovom vladarskim. Jošte gòre tuge i žalosti, gdje se u to izlegoše i spletke *Ivana Zapolje*, te još ljući razdor medju narodom posiju. Istom kad bì već svieća na dogoru, dozove se kralj, i puče mu medju očima, u koju pogibiju uvali državu njegova mlitavost, pa htjede da joj priteče još u živa usta; al se kasno nakon smrti za griehe kajati. — Sabor se na rakoškom polju o Gjurgjevu dne 1525 razidje velikom bukom i ogorčenosti, razpadno uzdrmav stolicom svete apoštolske krune — Sulejman sa silnom vojskom na vratih, pjeneznice prazne, država se uglibila u dugove, a vjeresije nigdje. — Kobni sat odbije staroslavnosti ugrsko-hrvatskoj na 29. kolovoza 1526, povodom proklete nesloge i sebičnih svrhah. — Kralj poginu sa cvietom boljarah i plemstva. Ljudi kano muhe bez glave. Do gole duše mora da se razjadi svakoga domoljuba srce, prenesav se u onaj tužni jadikovac, kojim se prevrnuše cvjetne naše kraljevine. Turci poplave državu; — gradjanski rat bukne; — dok no se netom na gromotnih ruševinah ustečujuće ustavnosti neosovi gorda kula, gojeći u svojoj utrobi ljutice šarenoga absolutizma, od čijega nam otrovna jeda postrada često tiekom vjekovah nevoljno potomstvo u svakom ogledu.

Pa da i naša malena Hrvatska nepadè žrtvom s borećih se živaljah i strastih, treba da svaki iskreni Hrvat njekim tajnim dostojanstvom i uzhićenom harnosti izusćuje bezsmrtna imena rodoljubnih onih duhovah: *Karlovićah, Šubićah - Zrinjskih, Baćanah, Bakačah, Tahiah, Ratkajah, Jurišićah, Frankopanah, Kegljevićah, Draškovićah, Bakićah, Lenkovićah, Sekulah, Alapićah* itd. U ovoj po izbor veledičnoj povorci hrabrenih zatočnikah narodnoga obstanka nadmaši ine slavljem naš Davor - Sigetski vodja od vodjah, junak od junakah svoge vremena; s česa ga vasioni sviet zamjerava i u zviezde kuje, jer mu nebi premačnoga pojava u historiji nakon Grka Leonide. Znamenito! U dva naroda, za davnih davninah susjedujuća te po sudu starinarah srodna, dva istovjetna čudovišta! Kano da sama promisao htjede njekim načinom poduprieti ono nagadjanje učenjakah, zapodjenuv se i našim obzorjem sličan te iste sjajnosti vječni meteor.

Budući još nitko doslje neumoči pera, da, sabrav sve čine ovoga Hektora roda hrvatskoga u kitu, predade ju narodu, da mu bude poput amaneta narodnoga ponosa i samosviesti: prionuh ja za taj prilično mučan posao, ovršiv zadaću, što sàm uz doticanje tiskanih izvorah vjernije i svršenije uzmogao. Neupuštah se tudjer u karakteriziranje tog nemirnoga i strastvenog duha; jer da uza to čovjek nepromaši, treba golemih arkivskih studijah; što se pako neda izvesti bez dalekih putovanjah, čemu se opet hoće dosta vremena i novca. Meni latjajuć se toga zadatka bijaše samo pred očima, kako da njekako izmaknemo žigu one izreke velikoga Cicerona: *„Non decet talem virum inornatum videri“* I u istinu valja da si svjestno k srcu privijemo ove rieči, gdje nam ima sila slovećih jednorodnikah, tek po ciglu imenu rodu znanih; pa se pravom dostoji, a i hora je tomu, da jim uzkrisimo u grudih naroda slavnu uspomenu, nakitiv je vjencem vrlih njihovih činah, i da koliko toliko dokažemo onu harnost i priznanje, što bi jih inače išlo. A tako mi sile božje! dok nam jednom neodsievnu u duhu dična ona čeda vrstnoće i plemenitosti našega silnoga roda i plemena, nećemo se lje otepsti onog kletog praha i kala nesviesti i potištenosti, u koju nas nemilo tudjinstvo, a najveće i sami zapopretasmo. Svaki bo izvanredni sile duha čovječega pojav, u koliko mu se neizvrgao pravac, od neizkazane je koristi po čitavo čovječanstvo, ne samo s povoljnih bližih i daljih učinakah, nego suviše, što čini te izvrstnosti velikih muževah to suvremenike to potomstvo pobudjuju, da udare istom stazom. No još silnije djeluju ovakovi uzorci na rod i narod, iz kojega no potekoše. Uzorita djela naših pradjedovah i sugradjanah ne samo što nam nalažu, da jih u životu s očiuh neskinemo, nego nas pače tješe i bodre, da se uzdamo u vlastite sile; i lasno tad izvedemo ono, što bjehu našinci vriedni već učiniti. S toga prenuv se, slomite mladoljetni surodnici! slomite, velju, lahke one verige nepregnuća i sčinjanja; prokopajte se kroz stoljetnu prašinu do izvorah slavne naše prošlosti te namaknite divit i artiju, da nam neizgine dika i slava naša od starine; jer uloživ nješto k uzplamćenju popreta, bit će vam blagoslovno i pred Bogom i pred ljudmi! — Premda je rieč: *„omne initium durum“*;“ ali će stari davalac već nasporiti; beričet učiniti!

Obitelj Šubićah, jedna od najmoćnijih hrvatskih, potiče starinom sa ostrva Krka [1]) (Veglia), i bi još za kraljevah hrvatskih veleugledna. Za kralja *Krešimira* nalazimo već *Mrmonju Šubića*, oko 1026 god. kano dvoranina u kraljevskom dvoru, u Biogradu dalmatinskom. Ovoga sin, *Mrmonja II.*, bijaše medju onimi velikaši hrvatskimi, što su 1102 god. ugovarali s *Kolomanom.* Glasovit je potomak ovih *Stjepan I.*, koj no dobi od kralja *Bele IV.* 1251 god. mnoga posjedovanja i vjekovitu kneživu od Bribira za velike usluge, što mu jih učini za rata tatarskoga, gdje, kako nam naša poviest piše, upravo silom *Šubićah* i *Frankopanah* nadjè ta neman propast na grobničkom polju. *Stjepan II.*, onoga sin, bijaše banom slavonskim i sazidà grad Jablanicu. Sin njegov, *Pavao I.*, knez spljetski, kliški i ostrovički, ban hrvatski i dalmatinski, podupiraše nakon smrti *Andrie III.* stranku kralja ugrskoga Karla Martela. Ovoga sin *Pavao II.* ima u starih pismih nadimak „knez silni,“ i to ne bez uzroka; jer i sam Ljudevit veliki, kralj ugrski, nedržaše za probitačno očitom silom nanj udariti, te se neudruži uže s Mlečani. Nu tim većega povjerenja uživaše u kralja Ljudevita sin Pavlov, *Gjuro IV.*, te bude mnogimi dobri nagradjen. Ovaj zamieni prvi predikat od Ostrovice grada sa Zrinjem 1347, te od toga vremena nazivahu Šubiće običajno *Zrinjani;* odkuda uhvate Madjari sgodu navrnuti na svoju prezime, a s ovim i sgoljnu hrvatsku srčiku, pišući je Zrinyi, Zrényi i tko bi ga sve znao, kako ne. *Petar I.*, unuk Gjurgjev, porazi Turke, a njegov sin *Petar II.* pade u nesretnoj bitki kod Modruše. *Nikola I.*, stariji sin Petra II. pristane uza stranku Ferdinanda I. austrijskoga.

No kako no sjajno sunce nadasija jasne zviezde, tako i ovi, premda vitežki sinovi svoje domovine, izčezavaju tako rekuć pred *Nikolom Šubićem Zrinjskim,* inače *Sigetskim,* koj no se rodi od otca Nikole I., a majke Jelene, kćeri na glasu bana, *Ivana*

[1]) Gledaj „Poviesti biskupije senjske i modruške“ od Em. Sladovića str. 77 i sljed.

Karlovića god. 1507 [1]) (a ne, kako njeki hoće, 1517; po čem bi se bio već u 12 godini izkazao u Beču; no junačtva se u toj dobi još nedadu tvoriti). Osim njega roditelji porodiše: *Mihalja*, koj pade u bitci mohačkoj i *Ivana*, što no se odlikovà osobito kod obrane grada Jajca u Hrvatskoj god. 1525, te pade za obsjednuća biskupskoga grada Vinodola, kako ćemo niže vidjeti; zatim tri kćeri. Ove uzmu za žene: *Stjepan Frankopan*, *Franjo Tahi* i *Ivan Alapić kalnički* [2]).

Umah iza nesretne bitke mohačke, na 29. kolovoza 1526, koja bi skoro onako kobna po Ugre, kano bjelohorska [3]) po Čehe, (o kojoj Dobrovský veli, da je „celý český národ na duši i na těle ohromila i vysílila"), gdje no i malodušni te mekušni kralj Ljudevit II. smrt nadje, izleže se u Ugrskoj razdor glede glave, koju da uzresi kruna sv. Stjepana. Jedni htjednu pomoću Turakah na prestol podignuti *Ivana Zapolju*, vojvodu sedmogradskoga. Ovim biahu u prilog u naših zemljah: *Krsto Frankopan* grof. Odmetnù se, što mu nebi tobože u redu plaća davana. On bi ujedno banom i pod-kraljem svoje stranke. Zatim *Ivan Banfi*, *Šimun Bakač-Erdödy*, biskup zagrebački, *Ivan Tahi*, vitez rodski i prior vranski, *Petar Marčić*, grof požeški i *Ivan Ernušt* Hampenski, grof Zoljenski i gospodar Medjumurja. — Drugi opet na temelju ugovora glede nasljedstva, utanačenoga medju otcem kralja Ljudevita II., Vladislavom II. i cesarom Maksimilianom I., otcem kraljičinim, revnovahu za *Ferdinanda*, nadvojvodu austrijskoga. Uz ovu stranku pristanu u našoj domovini: grof *Franjo Baćan* i *Ivan Karlović* Torkvato, zakoniti banovi trojedne kraljevine; *Luka Sekelj* (ove obitelji junaci opjevani su u naših narodnih pjesmah pod imenom Sekulah) *Jakovov*, *Gjuro Frankopan*, grof slujnski, *Franjo Blagaj*, *Petar Keglević* grof, zapovjednik jajački, *Ljudevit Pekri*. Uz ove stanu braća *Ivan i Nikola Zrinjski*. Tvrdja bijaše u Nikole vjera od kamena; jer uz što sad prista, ob onom i uztraja pored svih neprilikah i bojevah odatle se izrodivših, označiv i krvlju svojom tu postojanost; pa se jamačno genij vjernosti i gorko razplakao, gdje ga, ako i na junačku, liši smrt toli uzdana zatočnika. — Udariv Zrinjski sa razkršća, odkle mu biaše u javnost, ovim putem: nebi nikad njegovim protivnikom ni na kraj pameti, da će doprieti do onoga perivoja slavlja, gdje si ubra bezsmrtnu, neuvehlu lovoriku junačtva. Mladićem još pokaza Nikola, kako će mu život biti neobična značaja.

Kadno god. 1529 turski car Sulejman, kano zaštitnik Ivana Zapolje povede vojsku u Ugarsku., a odanle pod Beč, držao se tako hrabreno medju branitelji tvrdje, da začuv zato cesar Karlo V. obdari ga konjem od mejdana i zlatnim ogrljaljem. [1])

Odslje nam se Nikola Zrinjski nepomoljava u javnosti za više lietah; osim što ga 1532 [2]) nalazimo sa svojom četom u vojsci, što se bila digla pod cesarom Karlom V. proti Sulejmanu, koj no za svoje druge ekspedicije u Ugarsku obsjedjavaše, prem uzalud Kiseg, jer ga junački obrani Hrvat Nikola *Jurišić*. Ovako bijaše jamačno, kako je onda zakon bio, poput ostalih mogućnih velikašah i Zrinjski sudjelovao i u drugih ratnih podhvatih; ali nebudući u njih glavnim faktorom: izmače se povjestnikom izpod pera, te ga nalazimo istom 1539 god., kad no dade po nalogu kralja Ferdinanda u Kostajnici smaknuti po svojih slugah, Gjuri Grabaši i Ivanu Hosiću, generala *Kacianera*, što bješe pomoću njeke ženske izmaknuo iz tavnice bečke, u koju bi bačen, što je prije dvie godine za vrieme drugog zavojštenja Ugarske po Sulejmanu ujedno s Ljudevitom Pekriem izgubio s nesmotrenosti kod Valpova proti Mehmed-paši beogradskom svu 24,000 jaku vojsku, pa dobjegnuv sada u Kostajnicu, grad Nikole Zrinjskoga, stao ovoga nagovarati da se s njim odmetne u Tursku. Pekri medjutim izbrusi štrbinu krivnje svoje u njemačkom Gradcu za sedam godinah. [3])

U ovo vrieme zlosretnoga razdora medju hrvatskimi velikaši, pada i razpra braće Ivana i Nikole Zrinjskog s biskupom zagrebačkim Šimunom Bakačem-Erdödiem i kaptolom iste crkve; protivnici bo u politici mržahu se ljuto i u sukromnih medjusobnih odnošajih.

(Dalje će sliediti.)

[1]) To se zaključuje iz njegovih vlastitih riečih kod Istvanfia Tom. II., pag. 439.

[2]) Leptir 1859, str. 312.

[3]) Bijena bi 1620 kraj Prage medju cesarsko-njemačkom i kraljevsko-češkom vojskom, u kojoj bitki zadobljene rane još dosad Čehom zaciellile nisu.

[1]) Vitezović odieljenje sigetsko str. 6; Istwanfy Thom. II. p. 439.

[2]) Istwanfy ibid.

[3]) Ratkaj Historia regum et banorum Croat., Slav. et Dalm. p. 129; Du Fresne p. 182; Katona P. II. p. 552; Bedeković Natale Solum D. Hyer. Pars I. p. 285.

Nova Heloiza hrvatska. *)

I.

U Zagrebu, na staro ljeto.

Mila moja!

Ti po svoj prilici danas olovo prelievaš i kojekakve čarobije sbijaš, nebi li pogodila tajne buduće godine. Nećeš ništa pogoditi, van ako nagoviestaš, da sam još uviek tvoj vierni prijatelj. — Ako li misliš, da u kakvom veselu družtvu sprovadjam staru godinu, to se varaš; ja ti neimam nego jedno drago, i to na daleko, pa ti volim kod kuće biti, gdje u maloj svojoj sobici mislim sad na prošastnost, sad na budućnost. A promišljavajuć svoje dugove i dužnosti, sjetio sam se i toga, da sam tebi odgovor dužan. Ti znaš, da ti rad pišem; ali mi je opet mučno odgovoriti na tvoje zadnje pismo; jer hoćeš, da ti kažem, što sam ono prije tri četiri li mjeseca s tvojim stricem

*) Pod ovim naslovom priobćivati ćemo kadšto nove listove za krasni spol, što nam ih je obreko pisati jedan od naših vrstnijih spisateljah.
Uredničtvo.

govorio o zvanju i zadaći ženah. Kad ti je sestra već pisala, da smo se o vami razgovarali i živo prepirali: jeste li što vriedne, ili niste; pa kad su se moje rieči onako živo kosnule njezinoga srca: to ti je mogla ona sve to ljepše pripovjediti, nego li ću ja. Ele opet tebi za volju napisati ću taj razgovor, na koliko ga se još sjećam. To znaš, da sam o berbi posjetio bio tvoga strica; a kako je bilo kišovito vrieme, volio sam u sobi sedjeti, pa prekapati po knjigah i novinah, nego se penjati po brdih i verati se po trsju. A nije mi baš bilo ni do ozbiljnoga čitanja, zato sam uzeo sto putah čitane, ali vazda nove „Prvence" Preradovićeve. U tom me je zatekla tvoja znalična sestrica, koja tih pjesamah nije još čitala bila. Čitao sam joj dakle najprije „Primorske pjesme", pa onda „Putnika" zatim „Braću", a napokon i „Djeda i unuka". Ona slušajuć me bijaše sva blažena, al' na jednom dodje stric. Da si vidjela, kako je sirota skočila! Tvoj mrki starac ništa tako nemrzi, nego kad djevojke knjige čitaju, pa još prije podne, gdjeno svaka dobra gospodarica ima dosta posla. Nu to bi bilo meni za volju i prošlo kojekako, da nebude bilo nesreće, pa da kuharica nije pokvarila nješto objeda. Ja sam uz objed vidio, da tvoja sestrica nije prokšena, kao obično; nu mislio sam, da je to još od Preradovićevih pjesamah. Ali da! Da ti je bilo vidjeti, kako se je stari namrgodio, kad je vidio, da mu „margeta" nije po volji spečena. „To ti je, reče meni, posljedica čitanja. Djevojke dan današnji već prije podne čitaju knjige, a služkinje rade u kuhinji što ih je volja, pa pokvare čovjeku najbolju jestvinu. Kuhaću u ruke, pa preslicu, a ne knjige!" „Nemoj molim te biti dosadan, odgovorim mu ja. Ta mogu i kuhati i presti, pa opet i knjige čitati." „Sad ćeš ti opet s tvojom mudriom! Neka, neka, samo dok ti odeš, dati ću ja njoj knjigah!" Uz to je navukav obrve na nos tako mrzko pogledao tvoju malu siroticu, da me je upravo pri srcu zazeblo; a kad je opet ona mene pogledala svojima plavima očima, kao zaštitu moleć; pa kad su joj zatim kanule niz lice debele suze, minula me je volja i jesti i piti. To se je staromu na žao dalo, pa je stao u me zadirkivati, nebi li se s njim prepirao, da prekinemo neugodno mučanje. „Nu deder kaži mi, je li to u redu, da djevojke knjige čitaju, a gospodarstvo da po zlu prodje? Nije li to Bogu plakati, kad se ovakova dobra jestvina pokvari? Je l' to gospodarstvo?" „Ta nije, ako baš hoćeš. Nu od tuda nesliedi, da žene nisu nego za kuhaću i preslicu, kao što ti neprestano govoriš. Svačemu ima svoje vrieme, i radnji i zabavi, i kuhanju i čitanju." „Nebude iz toga ništa, reče on nestrpljivo; žene neka rade, neka gospodare, a dosta je ako i molitvenik čitaju; ja bi ženam na sve druge knjige metnuo sedam pečatah, neka ih nikada i nevide; jer su mi već dodijale s toga mnogoga čitanja." „Dapače, ja mislim, odgovorim mu opet ja, da bi imale mnogo čitati, jer treba da koješta nauče, što još neznadu." „I netreba da što znadu; dosta je ako umiju šivati, plesti, pa presti, vrt obradjivati, kokoši nasadjivati, pa kuhati, što je glavna stvar; drugo za njih i nije, jer ih Bog nije za drugo stvorio." „Oho! ti daleko zabrazdjuješ. Ti dakle misliš, da je um i razum samo mužka povlastica; a ja ti velim, da ima dosta ženah, koje i pored ono malo nauka, što ga sirote još i dan danas dobivaju, mnogo dalje dosižu svojom pameti, nego mnogi mužkarci, koji su deset i dvanaest školah izučili." „Tà to i jest ono zlo, što žene sada hoće da su nam ravne, doda njeki mladi gospodin, koji je iz susjedstva došao bio k nam na objed. Ovo ti je golobrado momče mislilo, da mu je prama stališu govoriti prezirno o ženah, pa mi je dodijalo svojim neslanim mudrovanjem o zvanju ženah, koje su u svačem slabije od mužkaracah, pa da im se nikako nepristoji, da se miešaju u mužke poslove. Žena, koja hoće da se knjigom i naukom bavi, reče on, da nije više žena, nego njekakvo čudo, koje nitko nemože da podnosi itd. Nisam se mogao svladati, da mu nereknem, da je to jako bornirano mnienje. Draga moja! da ti je sada bilo čuti huku i buku; hotjela su me ta dva moja protivnika upravo izjesti; nu mene su bodrili pogledi tvoje sestre, koja me je kao molila, da dalje govorim, pa da natjeram u tjesnac te njekakve neprijatelje ženah. „Znate vi što, reknem im zato, ja znam, kakvi ste vi ljudi. Vi još uviek mislite, da je žena samo zato stvorena, da mužu robuje. A takvi su ljudi svemu zlu krivi, jer prieče naravni razvitak ženah. Mi bi bili drugi ljudi da su nam žene druge. To napokon svatko i priznaje, nu neće da čini, što treba. A zašto? Zato, što to nije u prilog mužkoj udobnosti. Mužkarcem je po volji, da dangube, da dvie trećine dana sprovedu u nerádu, pušeć lulu, kavu pijuć i kartajuć se; a žena da zorom ustane, a zadnja da legne, samo zato, da oni imadu što jesti. Mene mrzi ovakova sebičnost. A vi da ju sakrijete, govorite o njekakvom osobitom zvanju ženskom, kao da one tobože neimadu srca, pa uma i razuma kao i mužkarci. Istina je ciela, da žene nemogu i nesmiju da budu kao muževi; nu treba svakako da budu prama muževom. Pa jao si mužu, koji ima prostu ženu. Za njega neima najsladje utjehe, kojom dobri Bog kriepi ćutljiva muža, kadno se mora boriti s s tvrdim današnjim svietom. Vaša je ljubav prama ženam sasvim prosta i nedostojna. Izmedju ovakovih muževah kakovi ste vi, pa ženah, kakove volite, neima nikakve duševne, nikakve plemenite zajednice i zadruge. Ta kako će proste žene razumjeti vaše uzvišene težnje, ako ih imate, kad im nedate ni misliti. Kako će se zanieti za vami; kako će se sljubiti duše vaše, kad nećete, da ono ćute, što i vi? Kako da ljube narod svoj, kad ga nesmiju ni poznavati; a vi bar znate, kad ste mudre glave, da čovjek samo ono ljubi, što pozna. A napokon, kad bi vi znali misliti, dokučili bi bili i to, da dan danas žene brez nauka nemogu biti ni dobre gospodarice. Ali to ću vam, ako Bog da na skoro pismeno dokazati, neka imadu žene oružja, s kojim će se braniti proti vam." Na ovo sam dakako dobio kojekakvih odgovorah; nu razgovor taj izvrgao se je u prepirku i mi smo ustali od stola sasvim razdraženi, obećavši jedni drugim, da ćemo se o tom pitanju na drugom polju razgovarati. I tako sam ti ja tvojoj sestrici morao obećati, da ću svoje misli o zvanju ženah napisati, pa tiskati dati. Nakanio jesam, dakako. Ta tko nebi uz onakovu liepu prošnju, kakovom zna tvoja sestra moliti? Hoću li održati rieč, to visi o okolnostih; jer da znaš, imam ti sada silnoga posla, i to takvoga, da nemogu mirno misliti o pitanju ženskom. A osim toga neimam u ovaj par ni pobude nikakove. Da sam uza te, ili tvoju sestricu, bilo bi mi lahko, jer bi imao pred sobom cielu knjigu, iz koje nebi trebao nego prepisivati. Nu ako Bog da, i ta će me još sreća zapasti; pa onda da vidimo, što će vaši protivnici! Mila moja! ovo se je pismo raztegnulo više nego što treba. Zato ću ti više pisati drugiput; nu s prvom poštom nenadaj se još listu od mene, jer kako rekoh, zaokupljen sam ti sada silnim poslom. K novoj godini dao ti Bog svega obilja, pa se sjeti kadšto svoga viernoga i iskrenoga prijatelja *Ginekofilisa.*

Dopisi.

Iz Vratolomije na badnjak. Zahtjeste u Vašem oglasu i putopisnih crticah, što i u njih imade višeputah puno pouke i zabave. Rekoste, da oni, kojim je dano po domovini putovati,

priobće što su izkusili i drugim, koje je sudbina prikovala uz mjesto, na kom stoje. U ovom mom malom opisu puta mala imade pouke i za mene i za druge; a zabave samo za druge; a koga je sudbina prikovala uz mjesto, na kom stoji, tomu sa ovaj put velim, neka se, ako mu je život mio, i nekretje s njega.

Samokrvnik je onaj, koj nevolje ovoga traljavoga života dokida još traljavijom — samozadanom smrtju; samokrvnik je i onaj, koj se na krhkoj plavi povjerava uzburkanu moru, ili dobroćudnom iskrenostju čovjeku šarenu i opaku; ili koj si znajuć uzme na vrat vraga radi blaga, itd.; — ali lje je samokrvnik i onaj, koj vidiv tri puta, kojih no dva vode od Popovca i Krapine sa zagrebačke, a treći izpod Mihovljanah sa varaždinske glavne ceste u divnu R.....jsku dolinu, — koj velim, vidiv ta tri puta — odmah se nevrati. To sam izkusio ja onomadne na sám badnjak. Zima znate kakova je bila; i da su svi nosovi, kao nos onoga Gogolova savjetnika te da prohodaju i progovore, — imali bi što pripoviedati. Po toj zimi zaputim se tamo. Kako mi je bilo, kazati ću u kratko. Da nebijaše dvajuh andjelah čuvarah — kočijaša i još jednoga momka, naročito u to ime poslana: to bih ja, kuda sam jučer prošao, kupio danas i noge i ruke, a na posljedku i samu glavu. Nješto se vozeć, a nješto pješke idué te snieg prteć i čas na nos, čas nauznako padajuć, jedva živ dodjoh, pače jedva me živa donesoše na mjesto.

Kad tamo, zateknem kod svoga domaćina i druge socios dolorum, koje bijaše k tomu još noć stigla na onom istom putu u planini. Jedan od njih, čovjek, koj je mnogo putovao i po najdivljih zemljah, veli, da toga nikada vidio, a doživio ni po gotovo nije. Strašno bijaše slušati, što su prepatila ta tri muškarca sa jednom ženskom; nota bene muzikaši, i to prvi celebriteli zagrebački. A kao što književnik neće ni koraka od kuće bez knjige, tako i glasbenik bez svoga glasbila. Tu dakle bijaše gusalah, violončelah, a kraj ženske valjada i škatuljah i svežnjevah kojekakovih. Sada slušajte! Išav više od dvie ure pješke po sniegu do koljenah, neznajući ni oni ni kočijaš im pravoga puta, dodju do jednoga strma dolca i spustiv se preko njega — pljusk! — kola se prebace u potok. Tum vero! — bujica uhvati i ponese gudila, šešir ženski i svu prtljagu. Nepreostade dakle ni putnikom ništa, već kao patke u vodu, te hvataj svaki svoje; a noć, cića zima! (tud malo razmišljaj) — —. Sada se nalaze ti ljudi još živi s menom u R.....ju, te se s polja suše a iz nutra kvase. Što ćemo? Žalosti je dosta; ali koja je hasna? Ja velim jednom od njih, inače čovjeku mudru — što u ovakovih okolnostih mnogo vriedi — i veseljaku: Tu sapiens finire memento tristitiam . . . molli . . mero (budi pametan i razbijaj tugu mehkanim — starim — vincem); a imade ga baš, što no i naši vele, mehkana, ljubka i ognjevita.

To Vam je put u R.....j. Ja ga nebi opisivao ovdje, jer po svojoj smiešnoj strani pristao bi skupa sa njekojimi ljudmi najbolje u „Fliegende Blätter,“ da ih imademo; nu opisujem ga u Vašem lieposlovnom listu s toga, što je ovo predjel romantičan i što je u interesu svih ljudih, koji dolaze amo, da s po kojim poetičnim časom zamiene prozu gradskoga života, — što je u njihovu interesu, da, i ako je ardua in coelum via (strm put do neba), put u R.....j bude ipak štogod bolji, jer smo slabi umrli ljudi.

Vidi se doduše trag njekakovim komisijam, što su ovuda hodale s namjerom, da jednoč bude štogod od toga posla. Ali te su komisije ovdje, — drugdje ne! — gdje bi ih upravo trebalo, kao zviezde repatice: riedko dolaze, i kada dodju, ništa dobra nenagoviešťaju.

Sjutra ćemo natrag. Molite se bogu za nas.

Jedan malgré lui peripatetik.

Književne viesti.

Što naša historijografija dosele nije napredovala onako kao što bi trebalo, tomu je glavni uzrok, što još nisu za naukom težećemu svietu odkriveni niti ponajglavniji i najbogátiji izvori naše historije. Po tom ćeš lahko pojmiti, kako je upravo pravim putem udario svemu učenomu svietu poznati uzkrisitelj našega novijega nastojanja oko historičkih naukah, kada si je učinio glavnom zadaćom težnjah svojih, da pronadje i u bieli sviet iznese spomenike, u kojih su pobiljeżena djela djedovah naših. U tom si obziru steče velikih zaslugah već onim, što nam je u „Arkivu“ priobćio; nu kud i kamo je veće i slavnije o čem sada nastoji. Dvie su goleme stvari, što ih sada pripravlja, a stranom i na svjetlo daje: prvo su „Izvori historije južnih Slavjanah,“ drugo su „Prava hrvatske, dalmatinske i slavonske kraljevine.“ U „Izvorih“ učini početak s listinami, pisanimi jezikom hrvatskim, a pismom glagoljskim, ćirilskim i latinskim; i od toga je djela dosad naštampano 11 tabakah skoro sve samih glagoljskih listinah, uz koje se naime nalaze samo dvie tri ļį ćirilske; a sve skupa idu do g. 1499. Drugomu su djelu povod dale osobite okolnosti i potrebe našega vremena; trebalo je naime svietu pokazati, na čemu se osniva naše zahtievanje da budemo gledani kao narod, koji si je na temeljih starih slavjanskih ustanovah osnovao svoju ustavnost i svoju narodnu samostalnost, koju si je sačuvao i onda, kada je stupio u savez s najbližimi susjedi svojimi, pa i onda, kada je postao članom još veće državne cielosti. Djelo je razdieljeno na tri strane: u prvoj su „Prava i slobode kraljevine hrvatske, dalm. i slav.;“ u drugoj „Članci saborah kraljevine hrv., dalm. i slav.;“ a u tretjoj „Ustanove saborah, spadajuće na kraljevinu hrv., dalm. i slav.“ (izcrpljene iz ugarskoga zakonika). Želja je izdavatelju, da ovo djelo svako dovrši prije nego se sastanu pouzdanici naroda našega, koji će nam osnovati sgradu sretnije budućnosti. — Toliko za sada u malo redakah o velikih pojavih na polju književnosti naše; drugi put ćemo morda nješto obširnijega priobćiti, da domoljubno čitateljstvo već unapred malo okusi slastih, što mu se pripravljaju.

— Od spisah za mladež, što ih izdaje „sbor duhovne mladeži zagrebačke“ tiska se daljni svezak te će sadržavati dvie krasne pripoviedke od Krištofa Šmidta: Blizance i Trešnje. — Isto tako doznajemo da će duhovna mladež sjemeništa djakovačkoga izdati troškom svoga preuzviš. biskupa prevedeno iz francezkoga djelo „Novi Telemak (Télémaque moderne).“ Za priporuku toga spisa budi za sada rečeno samo to, da je nagradjen u Francezkoj sa 6000 franakah.

— Poznato će biti našemu čitateljstvu iz drugih domaćih listovah, kako je učitelj glavne uzorne učione u Zagrebu g. Vjenceslav Mařik naumio izdavati počam ovom novom godinom u svežčićih od 4—6 tabakah „Vienac, sbirku poučnih i zabavnih spisah za mladež,“ koji će sadržavati načinom popularnim pisane prirodopisne, siloslovne, povjestne zemljopisne itd. članke. Radostno je pogledati, kojom se revnostju upravo u novije doba počima raditi oko te struke narodnoga knjištva. Zato pozorno činimo obćinstvo, a osobito učitelje i prijatelje mladeži i pučke prosvjete na ovo preważno poduzetje g. Mařika; njemu pako ništa većma neželimo, nego da mu podje sretno za rukom udariti u tom poslu pravim putem i pronaći način, kojim će si uspjeh svoga djelovanja osigurati; a to će biti, ako jezik i način razlaganja udesi po volji i prema dohvatu svoga odviše delikatnoga čitateljstva. Ako to postigne, bit će narodu našemu učinio svojim podhvatom neizmjernu uslugu. Djelo će biti jevtino, i tim se već unapred priporučuje.

— Koncem mjeseca prosinca pr. g. izišao je „Leptir, zabavnik za god. 1861.“ i može se još dobiti kod g. izdavatelja K. Stojšića po 1 stot. 20 novč. — Obširnije razsude: te knjige, zatim Utješenovićeva „Nedjeljka“ i „Pojavah u zraku“ imajuć ih već u rukuh, priobćiti ćemo, čim prije uzmognemo.

Prinesci.

Za izdavanje pučkih knjigah darovala su sliedeća gg. u Osieku: Ivan Štefinović, c. kr. poštar, 2 for.; Škender Lužinski, gradski miernik, 1 for.; Baltazar Čalogović, načelnik u miru, 6 for.: Franjo Krajčević, c. k. pristav, 1 for.; Franjo Könczl, c. kr. aktuar, 1 for.; Franjo Madjarević,

občinski tajnik, 1 for.; Jovo Živanović, c. kr. accesista, 1 for.; Ivan Veinmüller, gradjanin, 1 for.; Ilija Penjić, bilježnik, 3 for.; Dragutin Galac, c. kr. žup. suda savjetnik, 3 for.; Cvetko Kavić, c. kr. žup. suda tajnik, 2 for.: Joso Čelenković, c. kr. žup. suda pis. uprav. 1 for.; N. Vidakov, c. kr. pisar, 1 for.; Vukovac N., c. kr. pisar, 1 for.: Joso Benak, c. kr. official, 1 for.; Stevo Gjurgjević, c. kr. pristav, 1 for.; Sertić N., c. kr. official, 2 for.; Franjo Dolenčić, drž. odv., 1 for.; Mato Lendvaj, c. kr. official, 1 for.; J. Peičić, c. kr. auškultant, 1 for.; Ivica Benković, c. kr. pristav, 2 for.; David Milanković, c. kr. pristav, 1 for.; Vaso Athanasiević, gradski fizik, 3 for.; Kosta Krestić, trg. kom. činovnik, 2 for.; Jakob Sudić, gradski činovnik, 1 for.; Gjoko Janković, gradski činovnik, 1 for., Ante Kraić, gradski činovnik, 1 for.; Stjepan Gros, gradski starešina, 1 for.; Dragutin Herman, gradski starešina, 2 for.; Jovo Nešković, gradski blagajnik, 2 for.; Vaso Athanasiević mladji, gradski činovnik, 1 for.; J. Mihaljević, professor, 1 for.; Voršag, svetjenik, 20 novč.; N. Maračić 16 novč.; Otac Smoljanović 50 novč.; M. Bokonjić, župnik, 50 novč. Po g. P. Kolariću.

Ukupno . 51 for. 36 novč.

Nadalje sakupljeni su jošte sliedeći darovi presvietlom gospojom Šimunčićevom, a predani po blagorodnoj gospoji Jelisavi Prasničkoj: gg. Jos. Smendran 5 for., Drag. Kunović 1 for., Rikard Jelačić buž. 2 for., Konrad Šnap 3 for., Mirko Domjanić 1 for., Škender Kirholz 3 for., Šišman Ottenfels, bar., 10 for., Kirchlechner 2 for., Ivan Nevařil 2 for., Hohnjec Mihail 2 for., Nikola Cernogaj 2 for., V. Sorg 2 for., Agustić 1 for., Joso Briglević 10 for., Gustav Ožegović 2 for., J. Rukavina 3 for., Antun Kuchtich jedanput za svagda 5 for., Ferdo Mekovec i supruga 6 for., gospoja Eleonora Šimunčićeva 10 for.

72 for. — novč.

Što sa prije u „Narodnih Novinah" oglašenih . . 1100 „ 55 „
i po presvietlom gosp. grofu Kulmeru, kao ostatak od objeda na slavu stogodišnjice Kačićeve obdržavanog, predanih . . . . 237 „ 50 „

Iznaša svega skupa 1460 for. 41 novč.

U Zagrebu, 1. siečnja 1861.

Mijo Krešić,
blagajnik „Matice ilirske."

Za spomenik Lisinski-jev: g. Živko Vukasović, učitelj na viš. gospodarskoj školi u Križevcih . 1 for. 89 novč.
Mijo Krešić, trgovac . . . . 3 „ — „

4 for. 89 novč.

U Zagrebu, 1. siečnja 1861.

Odpravničtvo
„Naše gore lista."

Sitnice.

Načinio turčin pred svojom kućom djermu (Mauthstange), pak nepušta dok mu se neplati. Začuo se taj zulum tureta i do vezira u Sarajevu, pak pošlje kavaza po ture. Kad ture pošlo k veziru, reče mu kaduna: donesi mi bego papuče; a sluga mu reče: ja neću za ječam sijati, dok ti nedodješ, da mi pokažeš. Kad je došo pred vezira, a vezir ni pet ni šest, već reče: vodite te trice pa posiecite. Bego okrenu se veziru i reče: Ti, moja žena i moj sluga jedne ste pameti. Kako to bolan? Valja tako: Moja žena i sluga neznadu što mene ovde čeka; ona hoće papuče, a sluga neće da radi, a ti niti pitaš što sam i zašto sam radio. Mòre to je zulum reče vezir. Valja nije; to sam ja u Švabskoj učio. Kad sam po Švabskoj putovao: svaka dva ili tri sata djerma, pa plati. Ja pitah zašto, a oni vele: da se drum pravi; ele i ja htjedoh da drum pravim, a ti mi nedaš; valah nemaš toliko pameti koliko jedan švabski maltadžija, a vezir si u nas. Vezir pusti pametnog begu kući, i od toga doba je postala malta u Bosni.

— Ciganin prodavao konja, pak ga hvalio i u zviezde kovao, a drugi slušao pak ćutio. Prodavaoc će na jedanput onom drugom ciganinu: a što mi ti konja nepohvališ? a on mu kao ljutito odgovori: neću da ga hvalim; uhvatio si u nedjelju zeca na njem, a mene nisi zovnuo na ručak.

— Vozio bačvanin grka, pak se pogodi, da ga grk na putu hrani. Grk dade kod kuće izpeći janjeći čerek, pak s njim u torbu. Dodju na konak, a grk ko grk da prevari bačvana, pak mu kaže: Znaješ more što; ajdi da nejedimo ovo čerek, već da spavamo; pa koji bolje i ljepše sanja, da pojedi sve čerek. A bačvan reče: ajde do gospodaru. — U jutro ustao bačvan pak hrani konje; a grk se proteže i već mu ide slina na usta, kako će čerek pojesti. Zapita kočijaša: more! što si sanjao? Ja, gospodaru svašta; pak baš neznam, bili sve i pogodio. A ja, reče grk, sanjao sam, da si otvorio se nebu, pak Bog poslo tri andjeli sa jedno svetac, pak pustio lotro (merdevine), pak mi zovi da idem u nebu; a ja hajde s njim. A bačvanin: jest gospodaru; ja sam te vidio, kada si otišo, pak sam pojeo čerek, jer sam mislio, da nećeš više natrag doći. K.

Narodne poslovice.

Iz drača ruža se radja. — Izjio bi mastno ćebe na veliki petak. — Igla kroz zlato i srebro prolazi, pa opet gola izlazi. — Ili lonac kamenu, ili kamen loncu: težko ti se loncu. — Iz mala se trn oštri. — Iz svakoga panja nemože se svetac iztesati. — Južnu božiću i prijateljsku kolaču nevalja se radovati.

Narodne zagonetke.

1. Ledja drvena, gvozden pupak, prtena drob. — 2. Mesnat ražanj, gvozdena pečenka. — Moja Anica pripasala devet tkanicah. — Napried vile, u sriedi rudnjak, a s traga metla. — 5. Naš mrkonja bez kože u štalu unidje, a s kožom iz štale izidje. — 6. Na vrh hrasta kita šaša. — 7. Nije veće od jabuke, a šest ga volovah nemože uz brdo uzvući. — 8. Niti velim, niti govorim: sámo ti se veli. — 9. Ni vjere ni duše, a vas mu sviet vjeruje. — 10. Roge nosi, koza nije; uprtjeno, tovar nije, šarovito, zmija nije.

Dopisnica uredničtva.

G. L. S. na R. Ponudjeni potpuri primamo od srdca rado i pristajemo na uvjet, što nam ga staviste. Od sitna književnoga prinoska nješto ćemo upotriebiti te se priporučujemo i za nadalje. — G. F. H. u K. Narise onih starinah izvolite nam poslati. Za opise ćemo se pobrinuti sami. Glede ostaloga odgovoriti će Vam se u posebnom listu, dok se izviestimo. — G. J. D. u B. Pjesan primismo i tiskati ćemo ju, dok dospijemo. List će Vam se pošiljati. — G. M. S. u Z. Učiniti će Vam se po želji. Sve od Vaše ruke biti će nam milo i drago. — G. K. K. u O. Primismo. Nastavite, pa ćemo izabirati. — G. Ž. V. u K. Liepa hvala. Ponudu s veseljem primamo. — G. Vl. N. u P. Pjesme primismo; a prozu izgledamo. — G. J. O. u D. Zagrmi, ako Ti i doba nije.

Poziv na predplatu!

U onomadnjem svom oglasu potankó smo razložili što namjeravamo i čemu se od prosvjetjena rodoljubja našega obćinstva nadamo.

U to ime pozivamo još jedanput sve našinstvo na nuždno sudjelovanje što kesom, što perom.

Uvjeti predplate natiskani su na čelu lista. Svaki sakupitelj predbrojnikah dobiti će jedanaesti iztisak na dar.

Mijo Krešić,
odgovorni izdavatelj.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 15. siečnja 1861.	BROJ 2.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

HRVATI DALMATINOM.

Braćo mila, braćo draga,
Eto sgode, eto sreće,
Koja možda tako skoro
Desiti se opet neće!

Dieliše nas do sad vieci,
Sad nas sdružit može danak.
Na junačke noge braćo!
Amo k nama na sastanak!

Srca Vam na susret trepte,
A na mahu ruke stoje;
Amo braćo, amo k nama
U naručaj braće svoje!

Blago svomu kod svojega
Po okrilju i zadrugi,
Težko svakom kod tudjega
Po nehajstvu i porugi.

Tumaraste do sad biedno,
Neznadoste kuda, s kime;
Uz nas ćete znati kuda,
Kud narodni duh — za njime!

Do sad b'jaste tudji kmeti
U svojijeh perivoji',
Uz nas bit ć'te gospodari
Po pravici, u svom svoji.

Po otcu smo i po majci
Iste krvi i naravi,
Liepo će nam bit u slozi
I bratinskoj u ljubavi.

U slozi je ljudska sila,
U ljubavi božja, veća,
U sdruženju obieh pako
Svakom družtvu svaka sreća.

Nedajte se zasliepiti
Od tudjinah izdajicah,
Njima nij' do Vašieh pravah,
Već svojijeh do krivicah.

Nedajte se zaglušiti
Od njihovog tobož vaja;
To je onaj turski jauk
Kad se kani spasit rája.

Negledajte, neslušajte
Ni na lievo, ni na desno,
Već upravnim pravcem srca
K nama polje na udesno!

Otvoreno divno polje!
Dalek izgled u budućnost!
Po njem sjajno prostire se
Našoj sreći sva mogućnost!

P. P.

Petakinja vina.

Šurka po istini od **J J.**

(Nadalje.)

Naš starac župnik sjedi u svojoj sobici. Na stolu mu molitvenik, a do njega kućnik i satir Relkovićev. Doba je zimno, a danu pod večer. Stare noge već su taj dan puno prevalile, obišav njekoliko bolestnikah sa nebeskom popudbinom. Starac je sumoran i dremovan, te malo u knjigu zagledav, vadi burmuticu i nos si podprašuje i duh búdi. Da ga je tko u taj par motrio, vidio bi, da je starac nješto raztrešen i da nikako nemože pokupiti mislih na knjizi. Zato napokon ustane i, prošetav se dva tri puta po sobi, nasloni se na prozor; ne da gleda, jer kroz večernju zimsku pomrčinu nevidjaše se već ništa do criepom ili lojanicom razsvietljenih prozorah u selu; — nego da mirnije misli. U sobi i na polju vladaše mrtva tišina i samo se čujaše neprestani klopot velike rožne burmutice starčeve. Mnoge velike misli i najsmjelije odluke porodile su se već iz jedne lule duhana, šaljice crne kave ili čaja; a i burmut nije poslednje duhu budilo. To će mi posvjedočiti mnogi spisatelj i umjetnik; a da nam je zapitati i one genije, što no su obreli najveća čudesa našega vieka: parne strojeve, brzojav itd. tko zna, nebi li nam i oni kazivali, koliko su snujuć svoje velike osnove kave i burmuta popili ili duhana popušili. Kada misao zapne: to su često lokomotivi, koji ju dalje tjeraju. Tko dakle čim, a starac burmutom. I da njega nebi, tko zna bi li tako brzo stigao na postaju stanovite odluke. Već samovoz ustavlja, vec se pisak čuje — evo ga!

„Zašto da neidem?“ govoraše sam sobom. „Do godine! tko zna? — živ ili mrtav. A put je dobar, saonik prekrasan.“

A sada valja kazati, o čem se radi. Svietlo Marinje rodjen dan starčev, a k tomu god crkveni u selu. Na taj dan običavahu dolaziti k njemu stari prijatelji iz bliza i daleka. To bijaše za njega največi dan u godini.

Svega dosta; ali vina neima. Godina njim omahnula, a staro se popilo. Imade doduše još izdobila garova klikuna; al je klikun pitje ubojito; duh pritište, mjesto da ga uzdiže, krv sguštava, mjesto da ju tanji; a kada ga se napiješ, kao da ti je tko privezao po težki kamen za svaku nogu. Da je kakova pusta lagana magjarca, od koga čovjeku krila porastu.

A o tom se upravo radi. Starac je njega i dosada, kada je trebalo, preko planine dobavljao, pa je i sada rad. K tomu imade tamo staroga prijatelja od djačkih vremenah, kada je učio škole u Madjarskoj, pa bi uzput mogao i njega obaći.

Zato „idem“ veli „pa bilo kako mu drago. On starac, ja starac; pa da se barem vidimo još jedanput ovoga svieta.“

To rekav u sebi, zovne glasno: „Gjuro!“

Nitko ništa.

Vikne još glasnije: „Gjuro!“

A Gjure ni od korova.

Kad i treći put „Gjuro! — bog s Vami; zar ste svi pomrli!“ malo čas —unidje u sobu seljak sav biel od sniega te će: „zapoviedajte gospodine.“

Starac se osvrne: „Što je dobra?“

„Vi me zovnuste gospodine! Što zapoviedate“ odgovori, našav se u čudu seljak.

„A! ti si Gjuro? Nisam tebe zvao, nego svoga kočijaša. — O bože! sve selo čuje, a oni kao da su svi gluhi. Kada si već tu, brate Gjuro, potrudi se dolje i pošalji mi kočijaša amo.“

Kada za malo eto ti seljaka na prstih: „Oni već spavaju, gospodine!“

„Tko oni?“

„Kočijaš, gospodine.“

„Nije već, nego reci još. Ta to je dembel kakova nehrani ni padišah u Carigradu. Pa što ga nisi probudio?“

„Spava gospodine!“ odgovori seljak tiho.

„Pa neka spava“ razpali se starac. „Ako je moj kočijaš, nije vladika, da se nesmije buditi. Idi dolje, pa ga sdrmaj za nos; a ako ti ustati nehtjedne, poli ga mrzlom vodom, da mu se speru jedanput krmelji s očiuh. Idi, i da nisi učinio drugčije.“

Čas, dva, eto ti Gjure s bukom i vikom velikom; „Čekaj hrdjo paorska; naučiti ću ja tebe što je parokov kočijaš!“ i s tim u sobu sav mokar i još bunovan te si oči protirući: „u takovom bircauzu —.“

„Što u takovom bircauzu? Ti čini mi se još sanjaš; a sanjaš, o čem na javi misliš. De se pazi, da te ja tako pokrštena još neokrizmam. —“

„Na službu gospodine.“ —

„Što na službu? Jesi li ti pijan, ili si lud, ili još spavaš. Na, evo ti prstovet burmuta, da ti se malo izbistri u toj tikvanji,“ i pruži mu burmuticu. „Da sbilja gospodaru; ti mene već četvrti dan služiš, a ja još neznadem, s kim imadem sreću. Imaš li kakova pisma?“

„Neimam“ odgovori kočijaš, „ja sam si glavom najbolje pismo.“

„Liepo! — Gjuro znam da se zoveš; a sada mi kaži na rieč, tko si i odkud si?“

„Moj je život čudnovat“ poče kočijaš.

„Stani, stani! nemislim ja knjige pisati. Samo mi kaži, gdje si sve služio?“

„Najprije u komedijaša.“

„Što? — pa koju si nesreću vodao?“

„Vodao nisam ništa. Vi mislite medvede ili majmune. To nije za naše ljude. Već sam išao njeko vrieme po svietu od sela do sela s komedijom. Bilo nas nješto ljudih, a nješto drvenih lutakah; i ja sam obično bio vojvoda Radivoj, što no veli niemac Ratifort.“

„Baš ni to nije za naše ljude. Tko ti je bio otac?

„Neznam.“

„Odkuda si.“

„Neznam.“

„Kako si star.“

„Ni to neznam.“

„Liepo! — Pa što si bio onda?“

„Bio sam kelnerom; a poslje toga manastirskim slugom.“

„Hm! hm — to sve gorje dolazi; a zatim?„

„Došao sam k Vam.“

“Hvala Bogu! — Gjuro! Sjutra ćemo na put!“

„Nemože se gospodine.“

„Zašto?“

„Jugovina je.“

„Kakova jugovina? Bog s tobom, gdje od zime drvlje puca. Nemoj ti šeprtljiti; već još večeras sve priredi, da se zorom možemo krenuti od kuće. Jedno nemoj zaboraviti: sada odmah izpuri onu praznu petorku u podrumu i natovari na kola u zakošak.“

„Jest gospodine, lahku noć!“

„Bog ti dao. — Pouzdano čeljade! Što već izbacuje zemlja i more, to mora k meni doći. Ali evo ga čini mi se natrag. — Što je?“

„Vratio sam se, da Vam još dvoje kažem.“

„Što je prvo?“

„Prvo je to, da osim svega onoga, što sam rekao, umijem i kuhati malo.“

„Što će mi tvoje kuhanje? Ti si kao i onaj, što se je za bačvara tražio pa se hvalio, da zna orguljati. Tvoje je konje timariti i pošteno tjerati. Jesi li razumio? A što je drugo?“

„Drugo je, da mi posudite zu sjutra svoju šubaru i pustene cipele.“

„E dà? zašto ne i bundu? Gledaj ti njega! Odlazi! — Da sbilja! znaš li ti puteve ovuda?“

„Kako nebi?“

„A ti hajde; pa sjutra u svu zoru da si spreman.“

U tom se pecijaše dolje u kuhinji čerek i suhi kolači; tikvica se napunila žganicom a čutura vinom: — zaira putnikom.

Još i nemišljaše svanuti, a starac se već digao, kočijaša probudio te mu zapovjedio da preže.

Prekrstiv se sjedne u saonice, pa u ime božje.

Do oko devete ure prevalili sretno planinu i snišli u ravnicu; ali tud sada započeše čudnovate prigode sa petakinjom vina.

Ima pa se čovjek zamrsi u protivne okolnosti, te mu bude kao onomu uvračanomu Lukijanovu magarcu; iz jedne biede pada u drugu, dok se slučajno gdjegod nenapase ružah, t. j. nenamjeri na sretnu koju sgodu, o kojoj se čvor opet razrieši.

Tud već konji umorni i valjade ih odmoriti i nahraniti; a putnici prozebli i ogladnjeli, te je i njim nužda ugrijati se i malo štogod založiti.

U to ime stanu pred tobožnjom krčmom u selu. Starac, prije nego će se skinuti s kolah, posegne rukom u zakošak da izvadi torbu s jelom i čuturu s vinom. Uz to mu padne na um petakinja i stane razkapati sieno, da ju vidi. Kad tamo, ali — petakinje nema!

„Gdje je sud, nesretni sine?“ upita kočijaša.

„Kakov sud?“ odgovori mu on hladnokrvno.

„Ta zar ti nisam rekao sinoć da izpuriš i natovariš onu praznu petorku?“

„To ste si vi možda mislili, ali rekli mi niste.“

Starac metnuv kažiprst na nos, počme sumnjati, da li nije sbilja tako: „Ej zaboravna starosti!“ reče; „Sada kako je tako je; moramo gledati, kako da si pomognemo. Hrani brzo, pa da idemo dalje.“

Za odmora i jela smislio i način, kako će si pomoći.

Sjednuv na kola, reče kočijašu: „Sada hajde malo drumom, pa ćeš onda skrenuti na lievo.“

Tud on imadjaše takodjer staroga znanca i prijatelja i bješe proračunao, da će najljepše k njemu na ručak, te se liepo pokriepiti i porazgovoriti, a i petakinja će se u njega naći: „E! tko zna, čemu je to dobro“ tješijaše sám sebe.

Ali je prijateljstvo nadovezljivo, starost i onako govorljiva, a zimi topla peć i čašica vina zamamljiva. Čas po čas, rieč po rieč — minù i pravo vrieme polazku.

„Hoću li do mraka, brate Antune? Samo da mi je izići iz ovoga labirinta od šumah i ugledati sretno Dravu.“

„Hoćeš, hoćeš. Još je dosta dana; konji su odmorni, a put utrven.“

Natovariv petorku i poljubiv se s bratom Antunom podju dalje.

Tud se čvor zavezao.

(Konac.)

NIKOLA ŠUBIĆ GROF ZRINJSKI,

nazvan Sigetski.

(Nadalje.)

Za sve što isti biskup zagrebački nakon smrti Ivana Zapolje 1540 g. predje k Ferdinandovcem, neučini to ipak konac uvriežеnoj onoj mržnji te odatle sliedivšim zadjevicam. — Španjolski najme vojnici, što jih prošle 1538 g. posla Ferdinand u pomoć banovom, prolazeći kroz spahiluke Zrinjskih, počine tu mnogo kvara. Vlastnici plamteći za osvetom, a bojeći se otvoreno zadovoljštinu uzeti, obuku vojsku na tursku, koja se na 8. kolovoza 1539 god. krene pod Ivanom Zrinjskim, Ivanom Alapićem i Gjurom Vidošićem iz Zrinja grada, s namierom da tobože pomnoža posadku u gradovih Rakovcu, Vukovini i Medvedu. Ivan Zrinjski, stupajući kroz sela spadajuća pod kaptol zagrebački, oglasi ljudstvu, neka nedižu buke, jer da on želi na Španjolce iznenada banuti. Prvi dan stigne do Orešja sela, gdje sve naplati što mu vojska zatroši. Drugi dan padne u Gore (selo kod Petrinje), te sad okrene kabanicu i pohara kaptolska sela Mlinićе, Vlahović, Grabova-sela, Budrovce, Goricu, pusti Gradec i Brnjevce. Po tom udari na Gradac, biskupov grad; no nemogav ga uzeti, što ga je kastelan Klemens sa Sisčani junački branio, uze plieniti biskupova dobra Vinodol i Hrastovicu. Šimun biskup, dopanuv ga ti glasovi, pohiti onamo s vojskom i tako potuče Zrinjskoga, da je jedva i sam živ utekao. Ponajžešće se pako zavadiše, kadno god. 1540 Juraj Kerhen Beloševački, kastelan biskupova grada u Zagrebu, nukovanjem Zrinjskih, iznevjeriv se svomu dojakošnjemu gospodaru, prebježe sa silom blaga biskupova u Medvedgrad k Zrinjskim. Ovom prilikom bio bi pao u ruke Zrinjskih i grad biskupov da se kanonik-pojac neo-

pre uzbunjenoj straži te neodbije Medvedgradjane. Ovaj slučaj tim silnije razpali vatrenog biskupa proti Zrinjanom. Malo prodje te Juraj Kerhen dobi od Zrinjskih u znak priznanja kastelanat Medvedgradski, pa sad stade još ljuće progoniti ljude biskupove i plieniti imanja. [1])

Kadno je god. 1540 car Sulejman na glas skrbnikah Ivana Sigismunda, maloljetnog sina Ivana Zapolje, spremao vojsku da osjegura ovoga vladarska prava, kojim se opirao Ferdinand, provali u istom smislu te godine i Uzref-paša bosanski s Muratpašom Kliškim u Hrvatsku paleći i robeći. Ovom prilikom napadne i grad Zrinj u banovačkoj Krajini, očevinu Zrinjskih; no Nikola Zrinjski s bratom svojim Ivanom sruše se na nje i razbiju, tjerajući jih još prieko u Bosnu, gdje obstrev Dubicu i Kamengrad, bogatim se plienom vrate. [2])

Još god. 1509 načini Ivan Karlović ban sa svákom si Nikolom Zrinjskim, ocem našeg junaka, pismeni ugovor: da onaj, koj umre bez potomka, ostavi sve svoje imućtvo stranki opotomčenoj. Na to se sklone praktični starci, da jim odieliv se s ovoga svieta bez poroda, po tadašnjem zakonu, nepripadnu dobra kruni. Ovaj ugovor, koj se ima smatrati poput prva temelja neizgovornog onog potljašnjeg bogatstva porodice Zrinjske, potvrdi god. 1534 sam kralj Ferdinand iz zahvalnosti prema velikim činom i požrtvovanju Karlovića za njegovu stvar, kojno biaše reć bi duša Ferdinandovacah u Hrvatskoj. [3]) Iste ove godine preminu stari Nikola Zrinjski, nakon čije smrti imadjaše njegova porodica mnogih pravdah s kraljevskim fiškušem porad pomenutog porazumljenja staracah; budući za dobe tanačenja ugovora neposjedovaše Karlović jošte Medvedgrada s Lukavcem, Rakovcem i Božjakovinom itd., već ga to istom kašnje zapane. Usljed toga proglasi kraljevski fiškuš onaj ugovor nevaljalim glede ovih gradovah, te izposlova, da i sám kralj Ferdinand uz ovo pristade, pak još iste godine 1534 Medved s Lukavcem i Rakovcem dopita za 10,000 Ljudevitu Pekriu Petrovinskom, svom generalu i savjetniku, koj ga vierno služaše za 9 godinah, to proti Turčinu, to proti Zapolji.

Jelena udova Nikole Zrinjskoga, pomoćju porodice Palfijah, opre se toj kraljevskoj naredbi; našto Ferdinand promieni sasvim svoju odluku o tom, priznav god. 1535 Jelenu za vlastnicu Medveda, no uvjetno; a napokon 1541 god. darova braći Nikoli i Ivanu Zrinjskim Medvedgrad sa svimi pristojališti kraljevskimi pravi (cum omni jure regio), ako koje uživa pomenuti grad ili pripadajuća mu dobra. [4])

Medjuto nemogaše Ivan Zrinjski nikako pregorjeti kako mu bi prije dvie godine kod Graca pobijena vojska, a i njega gdje skoro smrt snadje, pa sakupi god. 1541 vojsku te ju glavom povede pod biskupa Šimuna grad Vinodol, blizu Hrastovice. Nu tu bi mu loša sreća, jer ga vlastiti njegovi vojnici s nespretnosti i nesmotrenosti ubiše topovim zrnom.

Nikola nemogaše da neosveti krvno Ivanovu smrt; to zahtjevaše nasilni duh onoga vremena; pa da to laglje izvede zaokupi se svojimi privrženici. Tako na njegovu rieč a nagovorom Jurja Gušića osvoji Stjepan Frankopan Ozaljski kaptolski grad Petrovinu i say razvali i poplieni. Gradjanin zagrebački Matija Skalić uzme Toplice (imanje kaptolsko kod Varaždina), pošto je bješe već 1531 i 1539 god. orobio. Sam pako Nikola Zrinjski pohara i porobi Vugrovac, Otok, Obrežinu i ostala dobra biskupska i kaptolska; pače padne do dva puta pod zagrebački biskupov grad, al ga nemogaše dobiti; već pohvatav kanonikah, što jih je više mogao — budući ga ovi obtužili kod kralja Ferdinanda kano božjeg, crkvenog i zemaljskog neprijatelja — porobi kaptol učiniv štete do 5000 dukatah. Usljed toga dade Ferdinand oglasiti Nikoli Zrinjskom i biskupu Šimunu da će je smatrati poput nepoštenjakah i bezčastnikah, ako neodustanu od zamjenitih krivicah i nasilja. Ujedno odredi kralj komisare, koji neka stvar cielu iztraže, te obe stranke izravnaju i pomire, i to: Franju Jozepića biskupa Senjskog, Gjuru Frankopana Slunjskog, Boltu Banfia, Stjepana Gjulaja i Mihalja Ravenskog, sudca pokrajinskog. Banu pako Petru Kegljeviću oštro zapoviedi, da vojskom kraljevine udjelotvori odluke komisije, što ovaj povjeri vice-banu Mijatu Zemčetu, a sam gledaše na svaki način s dobra skloniti Zrinjskoga na mirni put, predočivajući mu strogu kraljevsku naredbu.

Nikola se indi god. 1542 u subotu iza preobraćenja sv. Pavla pomiri s kaptolom, vrativ mu sve oteto; ali biskupu nevrati ničesa, dok Ferdinand u Srpnju iste godine nepošalje svoga dvornika i komisara, pomenutoga Stjepana Gjulaja, neka u ime kraljevsko Zrinjskomu uzme biskupski grad Vugrovac i zemlje što pod Zagreb spadaju, te sve predade Šimunu. Stjepan primi ravno Vugrovac i podzagrebačko vlastelinstvo, nu neuruči je Šimunu, veće metnuv simo svoju vojsku pokupi dohodak vlastelinski i desetinu, i naloži još veći izvanredni namet na narod. Ovako istom oko Tominja dobi Šimun opet svoja dobra u ruke. Premda biahu tobož pomirene ove stranke, ono neprestadoše ipak ljudi Nikole Zrinjskog progoniti ljudih biskupovih sve do ovoga smrti 1543. [1])

God. 1542 stupaše pod vojvodstvom Joakima Brandenburžkog njemačka pomoćna vojska, 30.000 pješakah i 7000 konjikah, štono ju sabor Reznanski doznači cesaru, uzimat Peštu pa onda Budim, što ga lanjske godine, za treće ekspedicije, Sulejman predobi u ime zaštite sina Ivana Zapolje i majke mu Izabele. Ovoj se vojski priklopi 15,000 Ugrah pod Perenjiem, i 10,000 Slovenacah pod Ivanom Ungnadom. Ovdje biaše Nikola Zrinjski spasio čitavu vojsku od gotove pogibije. Vatreni Vitelio, zapovjednik 3000 Taljanah, što jih papa Pavao posla u pomoć s Perenjiem, izvabe iz grada Turke na okršaj. Ovi osiliv se s Janjičari budimske tvrdje, navale toli žestoko na naše, te veće biaše blizu odsudan čas, gdje li eno sam Bog nedonese Zrinjskoga s 400 po izbor hrvatskih konjikah i sunuv poput striele sa krila na Turke, utjera jim toliki strah u kosti, da su za čas okrenuli ledja ostaviv do 500 mrtvih. — Zrinjski bi bio imao još u rok prispieti u tabor peštanski, al ga razpre s biskupom zagrebačkim zapriečiše, pa se istom sad bližao k Pešti, kad li ga gruvanje topovah opomene da se valja požuriti, i panuv u dobar čas, dade posve protivan zamašaj ovoj bitci pod Peštom te našince tu pobjedom ovjenča, premda ukupna vojska svoj cilj nedostigne. [2])

(Dalje će sliediti.)

---

[1]) Krčelić Hist. Eccl. Zagrab.; Arkiv za pov. i star. Jugoslav. knj. 3, str. 55.

[2]) Ratkaj p. 129; Du Fresne p. 182; Katona P. II. p. 552 itd.

[3]) Ivan Karlović ban umre 1531 god. u Medvedgradu a ukopan bi u grobnici Remetskog samostana kod Zagreba, gdje mu i harni koristnici podigoše spomenik.

[4]) Arkiv za pov. i st. Jug. knj. III. u Dogodjajih Medvedgrada listina XXXIV. i XXXV. Istwanfy Tom. II. p. 151.

[1]) Krčelić. Historia Eccl. Zagrab. p. 220.

[2]) Ratkaj pag. 133; Engel „Geschichte des Ungarischen Reichs" 4 Theil S. 80; Odiel. Siget. str. 7.

Jelačićev trg u Zagrebu.

Ako i nisu trgovi današnjega vremena ono, što je bio **forum** u starom Rimu i **agora** u Ateni: to su oni ipak, kao sredotočja gradskoga života, i danas od velike važnosti. Što se je na njih od najstarijih vremenah do današnjega dana nepromienjeno uzdržalo, to je trgovačko obćenje. Državni poslovi preselili su se u pisarne i sabornice; a družtveni život samo što je umakao sa ulice u zatvorene prostorije naših kavanah.

Inače pako neima razlike. Trg i nadalje ostaje gradu ono, što je srdce tielu. Tud se stače i na sve strane raztače život se ukrase tiče: to je tek u novije doba nješto, pače mnogo zanj učinjeno. Stari se ljudi još sjetjaju kućaricah, gdje no danas stoje ponosne dvokatne kuće; a i mi mladji opominjemo se još živo „harmice" i njena glasovitoga blata, kud su sada načinjeni široki, kao malo gdje, ploćnici, i sve liepo izravnano, tvrdo nabijeno i prudom posuto. Trg Jelačićev jest središte i dućanske i sajmovne trgovine. Na njem se obdržavaju sve vojničke parade i druge veće svetčanosti. Na njem su i najznatnije kavane: sastaništa velikom dielu inteligencije gradske. Za sada

Lithographija, tisak i sklad Julija Hühna u Zagrebu 1860

gradski. Sve što je znamenitijega, može li se samo smjestiti, tud se prikuplja. Najljepši spomenici graditeljstva, kiparstva, tud si mjesta traže. I ako se uvick po trgu nemože suditi o samom gradu; jer mnogi, osobito stariji gradovi, imadu kraj sve svoje veličanstvenosti, neznatne trgove: to ipak svaki grad, imajući ih liepe, rado se i to punim pravom njimi diči. Odtud biva, da ih često nalazimo naslikane kao ponosne zastupnike gradovah, kojim pripadaju.

I naš grad Zagreb imade glavni trg, kakovih ih malo imade: **trg Jelačića bana**. Da se dakle i njemu ime proslavi, evo mu priobćujemo sliku za one čitatelje, koji ga negledaju dan na dan kao mi. Trg Jelačića bana osnovan je u velikom četverokutu: i to mu je glavna prvobitna ljepota. Jer što ga rese dva stupa, jedan na iztočnom, drugi na zapadnom kraju. Ti stupovi služe za razsvietljenje trga u noćno doba; a jedan od njih — iztočni — ujedno kao studenac na četiri cievi, tekuće samotokom vodom; a doskora, ako Bog da, prinadoći će mu i najljepši ures: spomenik onomu, čije slavno ime nosi: **Jelačiću banu!**

Trg Jelačićev postati će i položajem pravim središtem tek onda, kada se dogotovi željeznica do Siska te se grad, kao što je naravski, stane razprostranjivati prama Savi. Tim će se život preseliti još većma od ozgor dolje.

Bože daj te se uz slavu naroda i njegovo ime spominjalo danas sutra i u dalekih stranah svieta!

Konstantin Aksakov. †

Blieda, sablastna svjetlost sinu obzorjem slavjanskim — zviezda s njega pade . . . Kao zlatan nož prosieće iz nenada modrinu nebesku; a dok okom migneš, nestade kobne svjetlosti; ona propade u bezdno crne zemlje, a nebo potamni; a milionom slavskih sinovah vid se zacrni: — ah presjajna bijaše zviezda, štono pade, a precrn je tužni mrak, što izza nje nastade. —

Stara godino, pusta bila! zar nisi mogla žalostni svoj tiek navršiti, da neucviliš toli težko majku Slavu i djecu joj nebrojenu. Zašto joj na izmaku ote dva previerna sina, o kojih majka kazati nezna, koji joj bijaše vjerniji, koji li bliže k srdcu prirasto?

Tužna Slavija još neprestade krvave suze prolievati za ugrabljenom dikom svojom, veledušnim i veleumnim Homjakovom — a već evo na žalost opet kose razpusti te gorko cvileć kupi oko sebe viernu djecu Slavjane, da s njimi težke jade dieli, da s njimi zaplače nad grobom drugoga ljubimca svojega — Slavjanina Konstantina Aksakova.

Lahka ti bila crna zemlja! A lahka će ti biti — tà u slavskoj zemlji ćeš počivati; ona će te nježno na svoje hladne grudi pritisnuti, onako nježno, kao dobra majka dobro čedo svoje . . . ona bo zna, da boljega nikada imala nije. —

Kad u Europi žarkim plamom idea narodnosti planu, digoše se i u Rusiji muževi oduševljeni i plemeniti — ne po milosti gospodara, komu su jim možda pradjedovi vierno služili, no plemeniti po milosti samoga Boga, koji jim toplo čuvstvo i uzvišen duh udieli — da se bore za svetinje roda svojega, da budu svetjenici čiste ljubavi bratinske medju milionî slavjanske braće. U prvom redu ovih preporoditeljah Rusije stoji Sergije Aksakov, slavni pisac znamenitoga djela: „Семейная Хроника,“ — otac Konstantina Aksakova. Sergije A. umre g. 1859 na žalost cieloga Slavjanstva, kojemu kao na utjehu ostavi sinove svoje Konstantina i Ivana, baštinike srca i duha otčeva. Zavidna smrt ugrabi nam sada i jednoga od njegovih dičnih sinovah u najboljoj dobi muževnoj. Za njim netuguje samo Rusija, no sve Slavjanstvo od ledenoga do crnoga mora; jer velika duša njegova bijaše nadahnuta žarkom ljubavi za sav narod, kojemu je i sav život svoj posvetio.

Konstantin Aksakov rodi se — kao što mi njegov brat Ivan osobno saobći, godine 1817, u srcu Rusije, u „zlatnoj“ Moskvi, a na tamošnjem sveučilištu započe svoje znanstveno izobraženje te postiže stepen magistra filozofije.

Sva kolika učena Rusija razdieljena bijaše, kao dielom još i sada, na dva protivnička tabora: zapadnjački i slavofilski; svakomu bijaše druga cielj pred očima: slavofili nastojahu, da ogromnu sgradu države ruske preporode, da joj u živom duhu slavjanstva osnuju čvrstu budućnost, slavnu i nezavisnu od svega svieta kao i od potlačiteljah domaćih; a za dično sredstvo dične ove cielji svoje obraše prosvjetu naroda u duhu narodnosti slavjanske. Zapadnjaci neznadu za slavjanstvo; život naroda je njim, kao što jim djela pokazuju, pobočna stvar; oni traže uzore svoje u tudjinstvu, koje jim je pomagalo dosada narod ugnjetavati, a rodnu braću od braće odtudjivati. Malo jih je bilo, koji prednosti prosvjete zapadne presadjivahu na otčinsko polje domovine svoje. Zapadnjakom bijaše središtem Petrograd, slavofilom Moskva.

Aksakov prione dušom i srcem uz slavofile po glasu svojega čistoga, jedino za blagom naroda težećega osvjedočenja. Za svega života ostade vieran načelu svomu, uviek mu bijaše najsvetiji ideal: prosvjeta slavjanska, doklegodj rieč slavjanska doširše. Ovo mu je težnja i u književnih djelih, učenoga i pjesničkoga sadržaja. Prvo mu je djelo učena disertacia o istoriji ruskoga jezika do doba Lomonosova; poslje drama „Oslobodjenje Moskve“ i komedia „knjaz Lupovicki,“ u kojoj vrlo oštroumno i dosjetljivo izsmejava Ruse, što no hoće da narod ruski prekroje na tudjinski kalup. Znamenito mu je djelo: filozofička gramatika ruskoga jezika u dva diela, od kojih izadje prvi dio; drugi je gotov i za tisak priredjen ostao izza smrti piščeve. Osim toga napisa Aksakov dugačak red učenih članakah u Ruskoj Besedi o istoriji svojega naroda, gdje prvi pokazuje značenje i učašće naroda ruskoga u istoriji, koju su do njega ruski i inostrani pisci s posve krivoga gledišta shvaćali, pišući naprosto samo istoriju pojedinih vladarah ruskih. — Godine 1857 založi on časopis „Молва“ (govor), u kojem je on uvodne članke raznoga, ponajviše socialnoga sadržaja sám pisao; no čisto slobodoumni duh, kojim disahu, nedopade se tadanjoj vladi ruskoj, te tako morade „Govor“ oniemiti na veliku štetu književnosti i obćinstva ruskoga. Rad tvrde i bezobzirne cenzure ruske ostadoše žalibože vrlo mnoge radnje Aksakova, učene i pjesničke, netištene. Mnogobrojne pjesme njegove nisu nikada u posebnom svezku izašle; no g. Ivan Aksakov reče mi, da će sva djela svojega slavnoga brata sakupiti i tiskom izdati; čim će jamačno književnosti ruskoj vrlo poslužiti. —

Smrtju Konstantina Aksakova izgubila je liberalno-narodna — „mlada“ — Rusija jednoga od prvih muževah svojih, a Slavjanstvo jednoga od najoduševljenijh obožavateljah. On i neumrli Homjakov, njegov najsrdačniji pobratim i drug, bili su kolovodje slavofilah. Kako Homjakovu, tako bijahu i njemu svi Slavjani braća. On je živio sasvim u idei ove plemenite ljubavi; uviek mu je kao zviezda preodnica treptila pred očima jedna želja i jedna svrha: da sve Slavjane vidi prosviećene i slobodne! Prezirući sve zapreke, ma od koga bile, pokazivao je svedjer djelom i rieči, da je Slavjanin. Sveto mu bijaše sve, što je slavjansko. Odkako je Petar Veliki stanovnikom gradovah zabranio nositi narodno odielo, izčeznù ono sasvim iz gradovah; — no Aksakov se ga nehtjede nikada odreći, dapače pred smrt naredi, da ga kao pravoga Rusa-Slavjanina i u grob sahrane odjevena u rusko-slavjansko odielo. —

Točno je poznavao sav narod i svu zemlju slavjansku; putovao je mnogo po raznih krajevih prostrane Slavije, mile majke svoje. Posledni put bio mu je u liepu zemlju srbsko-hrvatsku — Žalibože, živ se nevrati. Za boravljenja njegova na grčkom ostrovu Zante stiže ga prebrza smrt mjeseca prosinca 1860. Budući već duže vremena bolešljiv, uzdrma ga glas o smrti milovanoga prijatelja Homjakova tako silno, da je posve klonuo — u grob. Sieda majka, vrstni brat Ivan i dvie sestre njegove odvezoše zajedno mrtvo tielo pokojnikovo natrag u Rusiju, da ga tužni kao svetinju predadu zavičaju. Tugu njinu težko će itko pojmiti; za Aksakovom milioni tuguju — bi li čudo bilo, da ostarjeloj rodjenoj majci srdce za njim pukne? —

Polje, na kom je Aksakov radio, ogromne je širine, pa s toga i dosada još premalo obradjeno; još će se mnoga i mnoga plemenita duša žrtovati neumorno radeći, dok svestranim naporom sine rujna zora, te u sjajnosti njezinoj zasjaji ogromna „sveta Rusija.“

Kad se bude Rusija s plemenitim ponosom zvala slobodna i čista slavjanska država, — kad plemena slavjanska zapjevaju složnu svetu pjesmu obćega bratstva slavjanskoga: onda će, braćo, grudi našega roda moćno dirnuti čuvstvo divne zahvalnosti, a sveta bit će svim spomen muževah, kao što bijaše Aksakov!

Napoleon Miroslavić Špun.

Kritike.

I. Nedjeljko, narodna pjesma junačka. (Ulomak iz većega djela). Spjevao Ognjoslav Utješenović-Ostrožinski. U Beču tiskom jermenskog manastira. Str. IV. 181.

Budući čvrsto uvjeren, da se kod nas svako djelo, koje iole zasieca u živac narodnji, ima valjano ocieniti: hitim, da o Nedjeljku svoje mnienje priobćim.

Starac Rade od Ostrelja, kojemu je već dodijalo dugo robstvo svojega naroda, hoće da ide u hajduke, da njimi oslobodi narod sužanjstva. Zato ostaviv Bosnu, naseli se na podgorju pod Urvinom planinom, da sakupi četu hajdučku; ali uza starca neće nitko da pristane. Kupiv Rade uzalud godinu danah četu, opazi on po noći o Gjurgjevu dne na sljemenu Urvine planine znak križa sa zlatnim napisom: Ovim ćete pobiediti slavno, a do križa nadje gorsku vilu Raviojlu. Rade se stade tužiti vili, da nemože čete da sakupi, pa ju za pomoć prosi, obećajuć joj svoj vid očinji. Primiv vila dar, obeća mu za uzdarje, da će ga učiniti glavom svih guslarah, koji će pjesmami zavijati rane roda svojega. Pošto je oboje primilo pogodbu: starac osliepi, a vila, prometnuv se dječakom primi vodati sliepoga guslara po zemlji medju tri mora i Dunajem, zemlji plemenu pravoslavnomu obećanoj. — Medjuto se protopop Nedjeljko uputi Urvinom planinom, pa sjednuv o zapadu sunca, proplače nad sužanjstvom naroda, izmoli molitvicu za spas i zaspa. U snu mu se prikaže starac i vila, pa mu pojući kažu, da netreba kupiti vojske, van o Gjurgjevu dne da cielo pravoslavno pleme dodje na Urvinu planinu, gdje je Markovo ročište, da se ondje molitvom oprosti grieha, sa kojega je pao u sužanjstvo, pak onda tek da kuša oružjem steći slobodu. Trgnuv se iza sna Nedjeljko, htjede blagosloviti prividjenoga sliepca i vilu; ali ono dvoje bješe jur izčezlo a protopop, izmoliv molitvu, osta čekati Gjurgjev danak, bratinski sastanak. Na to se pruži širiti zemljom tajan glas, da treba ići na Urvinu, gdje će protopop Nedjeljko s naroda skinuti grieh, s kojega je pao u sužanjstvo. Na taj glas sakupi se na ročištu cielo pravoslavno pleme tursko, gdje ga Nedjeljko oprosti kletve, što Dušan silni bješe u Zvečanu pogubio svoga otca kralja dečanskoga. Oprostjeni tako i čisti, Nedjeljko jim u gori odsluži službu božju, poslje koje se narod razidje kućam svojim. Sliepci za tim obilaze narod, potičući ga pjesmami na rat proti turskom zulumu i nevjeri latinskoj, koje će oboje utamaniti uzkrsli Marko Kraljević s junačkim plemenom pravoslavnim.

Iz sadržaja se ovoga vidi, da je ova pjesma namienjena, da pripravi pleme pravoslavno u Turskoj na iztočnu katastrofu. Zato se je pjesnik vrlo oštroumno poslužio dvama kretalima naroda: vjerom i junačtvom. O junačtvu obećav u drugom dielu govoriti, u ovoj knjizi vjeru razpravlja; pa kano što je ova i u životu naroda sastavljena od poganskih i kršćanskih mislih, tako i pjesnik vrlo umjestno do križa metje i vilu, koja se kod nas smatra kano poslanica nebeska, vodeća narod u svakom težem poslu. Za temelj vjere uzeo je pjesnik pravoslavlje, valjda iz dva uzroka: prvo što misli, da je ono, kano narodno slavlje, osnovano na obrednom jeziku staroslavenskom, moćnije proti neprijateljem od latinskoga obreda; a drugo, što je pjesnik nakanio udariti ne samo na zulum turski, nego i na nevjeru latinsku. U tom se dakle naš pjesnik znatno razlikuje od ostalih naših pjesnikah, što su ovi svi, pa neizuzam niti istih narodnih pjesmah za kretalo proti turstvu uzeli krštjanstvo, bilo obreda iztočnoga ili zapadnoga, dočim on sam sav spas našega naroda osniva samo na pravoslavnom krštjanstvu. Na pitanje, tko ima pravo, odgovara se lasno, da nagon svega naroda i nadahnutje svih dojakošnjih pjesnikah bolje ruke veće dava poručanstvo istini, nego li možda stvoreno mnienje pojedinca. Jer ako pravoslavlje ima u tom prednost, što slavenskim obrednim jezikom može jako raznjetiti iskru vjere, nade i osvete; to si je latinstvo naše zadržalo orudje, ako ne jače, a ono jamačno niti slabije u propoviedih, koje su tim moćnije, što su i razumljivije i po neprekidnoj živoj rieči nadahnutih i prosvietjenih dušah, jače. Da je kod naroda jošte neprosvietjena neobhodno potrebno, da se on posebnimi zavodi ukriepi, prije nego što stupi u zajedničko kolo, nemože se dvojiti; ali to treba da čine ljudi praktički obćeći s narodom; pjesnici pako narodnji, kano nadahnuti proroci treba da se uznesu do pomisli jedinstva, osobito kada je ovo kano kod nas posve potrebno. Ako su to činili svi naši pjesnici, osobito pako divni onaj veleum Kačić, koji je kano latinski fratar opjevao sve slavne junake svega našega naroda: nevidim razloga, zašto se je naš pjesnik odmaknuo od toli slavnih primierah. Jer da se pjesnik, koji umije narodu dirnuti u pravu žicu, nemora bojati, da će pokazav barem iz daleka zviezdu zajednicu, slabije nanj djelovati: pokazuje primjer Kačića, kojega više i s većom radoštju čita sav naš narod, nego ikojega drugoga pjesnika; ali to pokazuje i stvar ista. Kada koji praktičnjak nagovara narod na ono, čemu se protivi život, lahko se može dogoditi, da on pri hladnokrvnu razmatranju ostane kod života; ali pjesnik, pošto je svojimi sredstvi razigrao krv po žilah, lahko može pokrenuti svjetinu malko više od nesložnoga života, do jedinstva. Tko je proučio jade našega naroda, on će opaziti, da mu jih je najviše zadalo razkolje u vjeri; tko nam dakle narod dieli po vjeri, pače tko hotomice uzdiže jednu, a tamani drugu polu; riečju, tko navlaš širi zjalo naših nevoljah: onaj nije prorok-pjesnik narodnji. Da je naš pjesnik još više uzveličao pravoslavlje, nebi mu bilo prikora, premda kod razkomadanoga naroda našega nebi izpunio svega zvanja pjesničkoga: ali što kod velevažne, al i velemučne katastrofe iztočne ne samo ignorira katoličku polu naroda našega, već i juriš diže na nevjeru latinsku; to mu barem ja vrlo zamjeravam. Istina da pjesnik pod nevjerom latinskom razumieva Latine, štono su za križarskih ratovah osvojili Carigrad; ali pleme pravoslavno, koje u životu zazire od katolikah pod imenom latinah, lahko se može tim imenom još većma razpaliti proti latinskoj poli naroda našega, pak eno ti gotove biede. Ako su pravoslavni u carstvu turskom sami tako jaki, da uz sve zapreke, što bi jim moglo činiti turstvo i katoličtvo, mogu osloboditi narod verigah robstva: neka bude prosta pjesniku ta pristranost; ali ako je pametnije i katolike turske iztrgnuti iz rukuh, u kojih se gdješto opiru slobodi krštjanstva, onda nikako nerazumijem osnove pjesnikove. Pa zar se naš narod po Turskoj neima u svojem strašnom naporu nimalo osloniti na pravoslavlje i katoličtvo drugih zemaljah? Pa što ako uprav oni Galovlasi, na koje naš pjesnik diže pravoslavlje tursko, budu glavna poluga njegovoj slobodi? Koga će onda slušati narod: tudjega dobročinitelja, ili svojega pristranoga pjesnika? Inače su pjesnici slobodniji od drugih razumnikah, a naš se je pjesnik više stegnuo od ikojega državljanina. Koliko bi uzvišenije bilo, da je pjesnik u onom gorostasnom hramu sakupio cielo krštjanstvo, pa da je svaki na svoj način klanjao zajedničkoga Boga i u zajedničkom duhu za obće spasenje! Misao bi mu ova bila kud i kamo poetičnija, a jedino spasonosna; jer govorio tko što mu drago, dok mi nenaučimo svojega prostoga naroda, da štuje i štedi svačije osvjedočenje u vjeri, za nas neima spasa. Pače ja bih mislio, da bi se iztočno pitanje lašnje riešilo, da mu za kretalo udarimo jezik, držeći svakoga za brata, tkogod jednako progovara. Drugdje je barem ta misao boljim urodila plodom od našega vjerozakonskoga razkolničtva. Zato neka pjevaju njeki naši pjesnici, što jim drago, mi si kod zrelijega razmatranja nedamo s vidika skinuti zviezde zajednice, već izza svega grla vičemo: i katolički su pravoslavni Dušani, Nemanići, Kraljevići, Dositeji, i pravoslavni su katolički Šubići, Frankopani, Gundulići: jedan smo narod, jedne krvi i jezika, svi jednako radeći oko zajedničke sreće.

Drugu polugu slobodi našega naroda u Turskoj stavlja pjesnik u podpunu njegovu sličnost sa židovskim narodom. Narodu našemu obeća Bog Medjumorje kano Židovom Kanaan; pa kano što su Židovi gonjeni od tudjinacah, morali preći u Egipat, tako je i rod srbski i hrvatski, tjeran od Vlahah Galovlahah, morao s juga pobjeći na tatranske gore, koje su mu bile ono, što Židovom Sinai gora; tu su bo apostoli Ćiril i Metud pokrstili oba plemena; pa kano što su Židovi, ostavivši Egipat prešli preko Jordana, tako su se i naša plemena, prešavši Dunav naselila u zemlji, tekućoj mliekom i medom; pače istomu su svojemu gradu Carigradu dali ime novi Jerusolim, koji su kašnje poput staroga Jerusolima razorili: zulum turski i nevjera latinska; pa po tom novi Jerusalim nalići židovskomu Sionu, stolici kraljevah židovskih; pače kano što su na Golgoti mučili spasitelja, tako su i u Medjimorju mučili naš narod smrtnih mukah; jedna razlika medju nami i Židovi u tom stoji, da su oni svoga spasitelja na križ udarili i domovinu ostavili, a mi stanujemo još u svojoj zemlji, čuvajući duh gospodnji, koji se neda sapeti.“ — Neima dvojbe, da je pjesnik vrlo tankoumno i sretno pronašao njeke točke, u kojih smo mi slični Židovom; ali se takodjer neda tajiti, da je on izostavio

mnogo točakah, u kojih se mi znatno od njih razlikujemo: izkvarenost židovska, a naša ćudorednost; malodušnost njihova, a naša mukotrpnost; slabo pouzdanje njihovo u svoga Boga, kojega su svaki čas odbjegavali, a naša stalnost u vjeri bez mrmljanja, glavne su točke dotičnih značajah, kojih ni pjesnik, premda je inače slobodniji u sastavljanju, nesmije mimolaziti, i to tim manje, što te mahne židovstva naš narod iz crkvenoga života dobro pozna. Istina je i to, da u crkvenom židovstvu leži mnogo okrepe za podjarmljeni narod; ali ujedno se neda tajiti, da nam mnogo toga, što se u crkvah naših govori o židovstvu, slikuje taj narod opakim i poganim, a pjesnik naš hoće da polugom vjere oplemeni židove, koje nam crkveni obredi u blato bacaju: bojim se, da se je tu pjesnik odviše uzdao u svoju pjesničku silu, kano što je kod **pravoslavlja** pokazao premalo pouzdanja. Što pako, ako uzmemo život, u kojem naš narod židove i kano svoje najveće neprijatelje i u obće kano pogane ljude mrzi i prezire? Hoće li pjesnikova žica biti jača, nego osvjedočenje naroda, crpljeno i iz crkve i iz života, pa hoće li narod trpiti, da ga njegov pjesnik prispodablja tako poganomu narodu? Ali što je u tom najveća pogreška, narod naš treba vjere u **izbavitelja**, a toga nemože pružiti židovstvo, počem su oni svojega razpeli, a drugoga uzalud čekaju već devetnaest vjekovah. Taj je dokaz tako moćan, da je i isti pjesnik morao u tom naš narod razlikovati od židovah, veleć, da su oni spasitelja razpeli i domovinu ostavili, a naš narod čuva u svojoj domovini duh gospodnji. Čemu dakle našemu narodu prispodoba sa židovstvom, kad ga ovo ostavlja u najvećoj potrebi, u nadi izbavitelja? Tako je ta misao pjesnikova nova doduše i vrlo poetička, ali nekoristna i neumjestna.

(Konac.)

Slavjanske viesti.

(**Književnost jugoslavenska**). U Zagrebu je izišla troškom družtva za jugoslavensku povjestnicu i starine knjiga „Bibliografia hrvatska, prvi dio. Tiskane knjige. Uredio Ivan Kukuljević Sakcinski.“ 8. str. 233. Ciena 1 stot.

— Naš neumorni povjestnik, preč. g. kanonik Franjo **Rački** napisao je te će doskora dati pod tisak novo historičko djelo, koje bi osim stalne znanstvene vriednosti moglo osobito u ovih okolnostih biti za nas od velike koristi. U njem se kritičkim putem razglabaju najprije granice hrvatske države za domaće dynastije, a zatim njezin politički organizam.

— Kao što su već svi domaći listovi javili, izilaze u Karlovcu od nove godine dva nova časopisa: „Karlovački viestnik“ i „Obće gospodarske novine.“

— G. Sk. Fabković preveo je kazalištni komad: „Dıotar“ iz slovačkoga, te se već i štampa.

(Matica ilirska). U odbornoj sjednici držanoj dne 12. pros. pr. g. odlučeno je 1. Pošto je po dobavljenih službenih izvjestjih broj pučke učionice samo u Hrvatskoj i Slavoniji polazeće mladeži tako golem, da bi od onih pokloniti se imavših 6000 kom. pučke knjižice „pojavi u zraku“ jedva svakoga četvrtoga po jedan zapao: našao se je odbor primoranim od svoga zaključka u sjednici od 11. stud. pr. g. odustati te zaključiti, da se za sada ništa nepoklanja, nego cielo izdanje od 8000. iztisakah da se mjesto 15 novč. u veoma jevtinu cienu od 5 novčićah razproda; i to tim više, što se je dostovierno doznalo, da barem u zagrebačkoj nadbiskupiji župnici imadu od svoje duhovne oblasti naputak i dozvolu, da njeku svotu novca iz crkvene blagajne mogu obratiti na nabavljanje pučkih spisah za školsku mladež. Da se pako knjižici žudjeno razprostranjenje prodajom osigura, zamoliti će se svi naši prečastni ordinariati i vis. zemaljsko vojno zapovjedničtvo, da ih u svojih područjih dotičnomu župnomu svetjenstvu i podčinjenim vojničko-upravnim oblastim po zaslugi priporuče — 2. Njekoliko rodoljubah — većinom članovi odbora matičinoga — položilo je 7 for. a. v., na koje da se još sabere što nedostaje, i tim novcem da se izplati 20. kom. „pojavah u zraku,“ od kojih jedna stotina da se odpremi g. kapelanu Glaviniću, a druga komugod u Suboticu te podieli kao nadarje medju siromašnu hrvatsku i bunjevačku mladež u šopronskoj županiji i Subotici. 3. Odlučio je odbor, da se gji. Jelisavi Prašničkoj, koja za uživotvorenje zaklade za izdavanje pučkih knjigah imade najveće zasluge, pošalje jedan krasno vezan iztisak „pojavah u zraku“ uz zahvalnicu odbora. 4. Od spisah Vrazovih mogle bi se već sada dati pod tisak „Djubabije;“ no, uvaživ odbor navedene po dotičnih urednicih razloge, privolio je na to, da se jasnijega pregleda radi pričeka sa štampom dotle, dok se sve uredi; a da se medjutim štogod radi, odredjeno je da se štampa treći svezak: „prijatelja bosanskoga.“ Uredjenje materijala i nadziranje štampe preuzela su gg. Adolfo Veber i tajnik Janko Jurković. 5. Javljena je smrt utemeljitelja g. Nikole Cabana, župnika u Komjatki, u Slovačkoj.

U odbornoj sjednici držanoj dne 9. o. m. odlučeno je izmedju ostaloga: 1. Da se od strane Matice podnese pouzdanica predsjedniku njenomu presv. g. Ivanu Mažuraniću, kao od nedavna glavi naše vrhovne dvorske oblasti u Beču. 2. Glavna skupština da se drži 20. o. m. 3. mladeži gimnazije temišvarske, da se na njenu molbu šalju knjige izdane troškom matičinim. — **J. Jurković,** tajnik.

— Od nove godine izlaziti će u Ljubljani školski list pod naslovom: „Učiteljski tovarš.“ Uredjivati će ga Andrija Praprotnik, a izilaziti će na mjesec jedanput.

— Dne 27. prosinca pr. g. preminuo je u Ljubljani Fr. **Metelko**, poznat po svojoj izvrstnoj slovnici slovenskoga narečja i drugih jezikoslovnih i bogoslovnih djelih.

(**Književnost česka**). Nakladom knjigotržacah Kobera i Margrafa tiskaju se „Sebrané spisy Jana Kollara“ i „Biblioteka výtečných historikû.“ Oba djela uredjuje prof. Zelený. Prvi svezak Kollarovih dielah sadržavati će „Slávy dceru“ a za njim će sliediti „Vyklady.“ Propovjedi i filologički spisi neće se tiskati. — „Biblioteka výtečnych historikû“ započeti će glasovitom „povjestnicom Englezke“ od Macaulay-a. Prevod je od prof. Zelenoga.

— Najvažniji pojav u literaturi českoj od poslednjih mjesecih jest izišavše upravo djelo: „Dějini řeči a literatury česko-slovanské“ (povjestnica jezika i literature česko-slavenske) od Vèk. Vojtěha Šembere. Novija doba od god. 1409—1860. Sv. I.

— Dne 12. t. m. preminuo je na Vyšehradu glasoviti česki književnik, Vaclav Hanka.

— Slavni ruski književnik, Konstantin **Aksakov**, političko-socijalni spisatelj, bivši urednik moskovske „Molve“ (besjede) preminuo je u najboljoj snazi mužke dobe na grčkom otoku Zante, kamo bješe nebog nedavno otišao, da traži lieka slabu zdravlju. Aksakov je mnogim od naših čitateljah poznat po glasu i svom vrlom bratu **Ivanu** s toga sudimo da ćemo im ugoditi priobćujuć u današnjem broju svoga lista nješto obširniji izvorni Nekrolog toga znamenitoga Slavjana.

Smješice.

— **Indijanska pričica.** Jedan ubogi Indijanac, izmakav smrtju nevoljam života i zloj, što ju imadijaše, ženi, dodje pred rajska vrata Brahmina (bog indijanski) „Jesi li bio pod dabaom (preša, pod kojom se čiste duše od grieha)?“ upita ga Brahma. „Nisam gospode“ reče „ali sam bio oženjen“ Hajde unutra; dosta si trpio. Dodje drugi: „Jesi li bio pod dabaom?“ „Nisam; ali sam se dva puta ženio.“ „Kidaj se“ prodre se Brahma“ „moj raj nije za ludjake.“ — Uboge žene!

— U Bretagni imade liep običaj. Umre li mati kojemu dojčetu, to ga sve matere one obćine ili sela uzmu pod svoje. Svetjenik izabere jednu, u koju najviše povjerenja imade i ta se imade brinuti za diete kao da joj je poklon od Boga. Ako je jedna tako sirota, da diete sama hraniti nemože, udruži ih se više, te jedna ga uzme k sebi na stan, a druge ga sjeguju izmjence. U obće što se toga tiče, imade tamo puno liepih običajah. Nitko neće proći kraj žene noseće, da joj nerekne: „Bog ti blagoslovio“; i najljutji neprijatelji pozdravit će se, ako koj od njih nosi diete na rukuh.

— Njekakav vrkoč (Stutzer) reče djevojci: „Poklonite mi gospodično svoj prsten; on je znamen moje ljubavi prama Vam — jer neima kraja.“ — A ona mu dosjetljivo odvrati: „Ja ću prsten zadržati, kao znamen svoje ljubavi prama Vam — što neima početka.“

Poziv.

U nedjelju dne 20. siečnja u 10 satih prije podne obdržavati će se u narodnom domu glavna skupština družtva „matice ilirske,“ u koju svu gg. članove što uljudnije poziva.

Ravnateljstvo.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.

Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 25. siečnja 1861.	BROJ 3.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjnske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Petakinja vina.

Šurka po istini od J. J.

(Konac.)

Dok je bilo dana, i kojekako; ali ga nebilo zadugo. Mišlju čovjek prevaljuje milje u trenutke: al je u konjah osam noguh, pa valja svakom stati na tvrdu zemljicu, pa onda istom dva koračaja. Zimi je noć kao pustahija: podkrade se, da ga ni neosjetiš; dušmanin svakomu čovjeku, a osobito putniku. Gdje danju ni ptica zapjevati nesmije, tud se njom roče vuci i hajduci. Dok je bilo dana i sumraka, dotle i starac vierno motrio kuda je put, osjetiv da mu je kocijaš nevješt; ali iza kratka sumračja zagusti tamna noć, a oni još neuhvatili druma. Kuda je i onako mnuša kao tiesto: u šumi se nevidjaše, što no vele, prsta pred nosom. Noć zagustila a studen zaljutila; starac, navukav šubaru preko ušiuh a zamotav se do preko očiuh, prestade motriti, izručiv se Bogu i angjelu čuvaru.

Tako išli zadugo, a još sve odnikud ni sela ni druma. To starcu već dodijalo te vikne kočijašu: „More ti bludiš; odkada putujemo, valjalo bi da smo u Osieku; a nas još ni na drumu. Tjeraj što koj konj skočiti može, pa kud došli da došli.“ Kočijaš izmahne bičem te sastavi od repa do glave najprije macka pa onda kulaša; lete konji kao dvie vile; fićuk stoji tanana zraka iza njih a tutnjava šumom tvrdi hkopitah po još tvrdjoj paledici. Ubogi starac odskače od sjedala, kao malj od nakovnja. Kao što je mačku u vreći, ili muhi u rogu, ili nesretnomu sibirskomu prognaniku u tiesnoj kibitci, tako njemu tumarajućemu bez izvjestna pravca po toj noći tamnoj.

Ali dade Bog — izidoše iz šume na polje. Tud bijaše malo vidnije, a k tomu zasja u neizvjestnoj dalečini kao zviezda utjehe malo svjetla, od koga se još nemogaše znati, da li je pod vedrim nebom ili pod krovom. „Onamo gledaj da živi dodjemo“ vikne opet kočijašu; a vierni konji, kao da razumješe uzklik sdvojenja gospodareva, pružili se te omitjuć trbuhom duboki snieg povezoše ga što nogama grabiti mogu onamo. Nu tko zna, kako je lažljiva svjetlost noći, vjerovati će nam, da je starac s prevarene nade sto putah uzdahnuo, dok se je napokon svjetlu tako blizu prikučio, da sada već na svoju veliku radost mogaše razabrati, da je ono, što ga je tako dugo varalo te bi čas izčeznulo, a čas se opet pomolilo, sbilja svieća u kući. Tako bijaše drugovom Kolumbovim, kada nakon duga lutanja po bezkrajnoj pučini morskoj, gotovi da sdvoje, spaziše na jedanput kopno; kopno! kopno! — selo! selo! — odlahnù i starcu i kočijašu — a najviše ubogim konjem. E da je kojom srećom Osiek! — a možda i jest; selu je nalik, a moglo bi biti i predgradje gradu; — možebit!

„Gdje je gostionica momče?“ upitaše njekoga na ulici.

„Četvrta kuća odovuda na lievo.“

„A u kakovom smo to mjestu?“

„U Koški!“

„U Koški! — za ime božje!“ to izusti starac i više ni rieči.

Unišav u dvorište namjesti saonice na prvo mjesto pod kolnicom, te unišav u krčmu, dade si spremiti malo topla jela i zamoliv gazdu, da ga zorom probudi legne onako izlomljen i trudan da spava.

Prespavavši sladko svu noć, na jedan put kuc! kuc! na vratih: „Zora je gospodine.“

Muka je ustati na još veće muke; ali se mora. Opraviv se, uzove krčmara i zapovjedi mu, da kočijaš preže pod prve saonice pod kolnicom.

To gazda obavi, novce primi i nastane opet podpun mir i tišina u kući.

Na polju još mrak, ali pjetli već zoru ozivaju; nije fajde: kratki danci, daleki konaci.

Utrpav se dobro sjedne na saonice nerekav ni rieči: prošao ga sav razgovor i samo misli na kuću i na liepi svoj mir i udobnost u njojzi.

Zima malo popustila i nastalo podpuno bezvjetarje; put gladak kao staklo; starac se malo po malo zanio i zadriemao. Već se poodanilo: — saonice lagano idu, kočijaš puši i muči. S te promjene prene se i on iza sna. „O sveta trojico! za pet ranah Isusovih, što je opet to?“ Strašne planine, i zato saonice lagano idu. Odkud planine, gdje bi imala biti ravnica? Tud već htjede da se prodre na kočijaša: ali evo nove prikazni: mjesto macka i kulaša, ridjan i žerav!! Prekrsti se i oči si protre: uzalud! — ridjan i žerav! „Što je to?“ povikne, a kočijaš se trgne i lula mu padne iz ustah na zemlju; a kada vidi, koga vozi, skoči kao uzet iz saonicah pa bjež u planinu. „Natrag, natrag, sinko“ stade ga dozivati starac, komu sad već udariše suze na oči od tuge i brige, gdje će ostati sám u gori, da ga izjedu vuci. Težkom mukom vrati poplašena čovjeka, koj misljaše da mu se je gazda prometnuo vragom: „Neboj se sinko, nisam ja taj, ali posao jest njegov.“ Porazumiv se medju sobom prijateljski, stvar se objasni: saonice tužan da su izmienjene. „Pa što ćemo sada, ako boga znadeš.“ „Ništa, nego da se vratimo.“

Uzalud je prkositi slučaju; njemu se pokorava i najjači i najveći; i tko je tvrdji od kamena, biva njim mekši od kaše. „A ti tjeraj, pa što nam bog dade.“

Kočijaš okrene te natrag.

Čovjek, čiji bijahu konji i saonice, već ukleo i starca i kočijaša si; a Gjuro se zabrinuo, što će bez gospodara.

Kad oko podne, eto ti i jednoga i drugoga; konje zamorili, a oni izgladnjeli.

Dva gospodara kraj sve neprilike, što su si nehotice učinili, spoznavši se pobliže, postadoše najbolji prijatelji. Od izpričavanja dodje malo po malo do lakrdije i, da se sjetjaju kada su se tako čudnovato spoznali, — do čaše vina. U njoj se utopi sva briga i tuga starčeva i zaboravi na sve što je bilo.

Knez Larochefoucauld veli: nesreća čovjeka vodi k mudrosti, i još nješto, što neću da kažem. I to je najbolje od svega, što metnu bog u torbu čovjeku opremiv ga u ovaj sviet. A na drugom mjestu veli isti slavni knez: „Tko si nezna u nesreći pomoći, daje svjedočanstvo ne toliko o veličini nesreće, koliko o slaboći duha svoga.“ Dakle u svem i svagdje valja biti mudracem: „nihil admirari“ — ničemu se nečuditi, i od ničesa se neprepadati.

Onaj novi prijatelj starčev bijaše trgovac, čovjek, koj se je mnogo po svietu potucao i znadijaše pričati bez kraja i konca. Svieća se užiže od svieće, a rieč se prihvatja za rieč i tako malo po malo bude i po podne.

Izjedši malo čimbura i izkapivši njekoliko čašicah sjete se napokon putnici i puta te si počmu napijati: „pijmo pa hajdmo.“ A to je po svom običnom značenju postalo već poslovicom.

Ele vrieme nečeka; donese se sbilja posljednja i nju izprazniv sjednu, te jedan put planine, a drugi put Osieka. Tu je drum: tu se nemože zaići.

Malo, malo, eto opet mraka. Starac lulu zapalio, a za put ga ni brige nije.

Prošli sela do Osieka: sada su sigurni.

Ukazaše se u daljini svieće na stotine, a on uzdahnu: „Hvala Bogu!“

Svieće sve bliže i, prije nego se je nadao, skrenuše saone s puta u ulicu. „Evo nas u gornjem gradu!“

Čimbur studen već davno probavila i glad mu stezaše želudac kao dretva praznu torbu. S toga motrijaše i lievo i desno, gdje će spaziti gostionicu prama stališu i još više želudcu svomu. Kad eto ti kuće na kat i gore i dolje razsvietljene, a u njoj čitav trpanac.. „To je gostionica, tjeraj u nutra!“

Dok saone u dvorište, jedni sluge pritrčaše i konje izpregoše, a drugi starca stubami gore povedoše. Kad u gornji triem, tu mu sobu pokazaše, gdje da se svuče; nu on nehtjede, već unidje pod šubarom i u bundi u prvu sobu i sjede za prostrt stol.

Sluge jedan drugoga pogledaše; ali nitko se neusudi kazati ni rieči.

Do njega jurba gospode i gospodjah, krabuljašah (maskah) i bez krabuljah po svih sobah: vika, cika, smieh: u obće živahna zabava; a kada on za stol sio: sve umuknulo i u njega oči uprlo.

U taj čas, dosjetiv se jadu domaćin, upotriebi slučaj za šalu i pritrčavši redom gostom te im nješto prišaptnuvši: zavlada opet prijašnja živahnost.

Za malo pristupi k starcu čovjek mlad, veoma odlična izgleda, te ga zapita, što da zapovieda.

„I od jela i od pila, što imadete najbolje.“

Podvornik ode i za malo donesoše sluge na više pladnjevah srnetine, uštipakah i drugih slašticah, a uza to bocu vina kao zlato, i starac pomisli u sebi: „To je gospodski.“

Al uza to neopazi podmukli smieh svih gostih, a osobito ljepoticah, koje su u tom slabije petlje od mužkaracah.

Na posljedku napustiše nanj krabuljaše i tud da vidiš gotove neprilike; presjede starcu ono njekoliko zalogajah, što ih je pojio. „To opet nije čist posao. Sám me je belaj i ovamo nanio“ pomisli u sebi.

Kada šale već dosta bilo, domaćin, da starca, koga je dobro poznavao, oprosti mukah, izide i stane pred njega.

„O Illustrissime“ poviknu od radosti starac, „sám Vas je bog donio da me izbavite od ovih stršenovah. A odkuda vi ovamo?“

„A odkudu vi?“ upita ga domaćin.

„Kamo?“

„K meni.“

„Kamo k Vami?“

„Ovamo?“

„A gdje smo mi — —?

„U Čepinu, — kod mene.“

To bijase već odviše. Na te rieči malo da se neobeznani i uze, nevjerujuć već ni očima ni ušima, domaćina od pete do glave mjeriti a sebi glavu opipavati. „To nije istina! to nemože biti; ili sam ovaj čas uvračan!„

Al u tom spazi još njekoliko znanacah — i medju ostalimi onoga prijatelja prekodravskoga, komu se bješe uputio po vino.

Treba znati, da su se još za našega pametovanja slavile tako poklade po Slavoniji. Odličniji sviet ciele okolice sabrao bi se danas kod jednoga, a sutra kod drugoga. Ciele povorke kolah ili saonicah idjahu od sela do sela; ničiji se podrum nepoštedi, a purani svi pogubiše glave; i kao što su velike nedjelje crkve otvorene, tako za pokladah nesmjede zatvoriti nijedan od družtva kapijom svoga dvorišta. Plemstvo, vjernije za onda domaćim običajem, nego li danas, prednjačijaše u svojih dvorovih i za vrieme mesopusta prestajaše svaka razlika izmedju izobraženih stališah.

I koliko je nevjerojatno, sada se mora vjerovati: domaćin — domaćin, znanci — nefale, a on — u Čepinu! Podav se šavoritomu udesu, velikomu silniku, skide bundu i pustene cipele te podciknuv povede kolo kroz sobe i bijaše veselja do rana jutra.

Sám bi često kazivao, da se nikada tako proveselio nije.

Nu sve liepo! — ali vina neima! No ima ga u podrumu gazdinom. Na njegovu zapovied bude mu petorka napunjena laganim madjarcem i razstadoše se već za dana, obećav mu većina družtva, da će se vidjeti na svietlo Marinje.

I to vam je pripoviedka o petakinji vina!

NIKOLA ŠUBIĆ GROF ZRINJSKI,

nazvan Sigetski.

(Nadalje.)

Najviše radi tog junačkog čina bude Nikola Zrinjski iste ove godine kraljem Ferdinandom imenovan na požunskom (conventus) saboru banom trojedne kraljevine [1]) i priorom Vranskim; pošto najmre njegov predšastnik Petar Kegljević, radi svojih bezakonjah i mnogih nasiljah bi skinut s časti. [2]).

Postavši hrvatski Leonida banom, puče mu širje polje gdje je imao prilike pokazati zamjernu svoju vojničku vještinu i junačtvo. Sulejman provali god. 1543 iznova u Ugrsku na nukanje kralja francuzkoga, da tako razdvoji silu njemačkoga cesara, s kojim je kralj francuzki tad rat vodio. Malim naporom Sultan zauzev Pečuh, Oštrogon i Bielustolicu krenu već i natrag, pa uzput razturi njekoliko hiljadah Tatarah da gjurskim poljem pale i robe. Još odkako je buknuo rat o prestolje ugrsko izmedj Ferdinanda austrijskoga i Ivana Zapolje u savezu s Turci, postojaše svedjer gdjegod u Ugarskoj pazeća vojska za svaki nenadani nasrt Turakah ili Zapolje. Ovakova je vojska u to vrieme ležala utaborena kod Gjura, gdje se je nalazio osim Nikole Zrinjskog i Andrija Batori, dva Bartulića Hrvata, Petar Bakić, Nikola Katić te više drugih vitezah. Stigav ovim crne viesti o Tatarih, odluče se največma bodrenjem Zrinjskovim, da jih se što veći broj odieli, te potraže i pod mač okrenu tu neman. Uzgredice si još pridruži Nikola Pavla Ratkaja, zapovjednika papskog, pa doznav od uhodah da su Tatari baš poplavili Zomljonsko polje: okrene čitavom vojskom onamo. Tatari smotriv neprijatelja, saspu nanj čitavu maglu ubojitih strielah — budući tomu oružju najvještij. — Ratkaj stupajući s Bartolovići naprvo, zapoviedi odmah kopljem jurišati te jih mnogo s konjah sbace i pobiju; no kad još stiže Zrinjski, koj no s ostalimi četami sljedijaše, onda nastade istom grozno krvoprolića medju Tatari; — te uvidiv da su propali, stanu bez obzira bježati ostaviv dobitnikom sve zarobljeno roblje i ostalu odoru. Al niti naši nepočasiv časa, otisnu se za njimi u potjeru, te jih ustrašene, i neznajuće da li pravi ili krivi put uzeše pod noge, natjeraju u njeke močvare, gdje jih sila izgibe; a ona malina, što i izkopori, neponese žive na ramenih glave od razdraženosti striežućih okolišnih seljanah. Svega pane tu do 3000 Tatarah, sve od hrabrih desnicah hrvatskih junakah; a na čelu jim junačina što no tu krvavo dokaže, da je dostojan časti, što mu bi s pouzdanjem u njegovu srčanost i vojničku vještinu povjerena [1]). — Pravo veljahu starci: „Et bonus quandoque dormitat Homerus.“ Ova nemoć obhrva evo i našega sokola, i pomrči mu za čas slavi junačkoj lice, da kašnje tim jasnija sine! — Biaše za treće Sulejmanove ekspedicije u Ugrsku, kad Ulaman-paša bosanski s Malko-pašom hercegovačkim, največe da osvete 1542. godine zadati četujućim Turkom poraz Petrom Kegljevićem banom, provale god. 1544 u Hrvatsku, te zauzev izdajstvom Veliku i neutvrdjenu Moslavinu, udare putem izmedju Križevca i Ivanića upravo u naše Zagorje.

Začuv to još u vrieme Nikola Zrinjski, skoči se na noge i prizvav zapovjednika Slovenacah Gjuru Bildeštajna, sakupi na brzu ruku što veći broj mogao vojske, i povede ju na pljačkaše.

---

[1]) Engel doduše piše, da je Nikola postao banom prije nego li je pošao pod Peštu; nu mi smo se voljeli držali historičkah, što no si uzeše naročito naše stvari za predmet. Fejer Croat. et Slav. disquisita p. 117.

[2]) Ratkaj pag. 138. Engel „Geschichte des ungarischen Reichs“ 4. Theil, S. 90; Odiel. Siget. str. 7. Du Fresne pag. 183: O tom Kegleviću obširenje niže.

[1]) Ratkaj 134. p.; Vitezović kronika, str. 145; Du Fresne 183. pag. Istwanfy Th. II., pag. 270.

Istom dopre do blizu Konščine, gdje se već snovahu turske čete iz onih velikih šumah s iztočne strane, pritisnuv što ima polja oko grada Konščine. Uočiv Turci prilično veliku Zrinjskovu vojsku, osjete svoju slaboću, te se izjave, da se primirje učini, pa uz ovo da s obiuh stranah izadju junaci na očigled vojskah mejdan dieliti. Pavao Ratkaj opiraše se tomu najžešće od vojvodah, uvjeravajući, da je to pusta izlika turske nevjere, jer da mora još sliedjeti vojske, pa samo da uhvate ovako časa pričekat ju te jim onda sa svom silom ubitačan udarac nanieti, Pa sbilja se izpune rieči Radkajeve, za malo bo danah dobi od Ulamana glas, da je primirje izteklo i baci se žestoko na našince. Ovi se s početka junački držahu; nu gdje u odlučan čas pade Malko-paša s ostalom vojskom na bojište, klonu duhom naši pješaci pa udri bježati, u nje se do malo ugledaju i konjanici. Zrinjski s Radkajem ulože sve, da ohrabre vojnike i opet jih u red dovedu; al jim bi jalov trud. Bildenštajn uze takodjer sokoliti svoje Niemce, u koje je najviše nade polagao; no opetovana turska napadanja osujete mu posao. Napokon se sva vojska raztrka, tražeći pribježišta po bližnjih šumah i šikarah. U toj nesretnoj bitci pane skoro sám Zrinjski u turske šake; bodreći bo vojnike rane mu Turci konja, vilinskog Mrkača, pa gdje, razpršiv mu se nade, htjede izmaći u grad Konščinu, pade mu upravo na mostu mrtav konj od drugog taneta, te on se jedva spasi unutar. Bildenštajn se nadje još u gorem škripcu; jer vidiv se evo uhvaćena, skoči s konja pa će preplivati šancem u grad; ele nesrećom voda oduboka, a on nevješt plivač, pa bi bio tu jamačno i smrt našao, da ga vojnik Stjepan Balević neizvuče već onesviešćena i nabrekla napolje za bradu, budući mu ošišana glava. Ostali vodje kano Pavao Radkaj, Stjepan Držfi ili Drg i Franjo Tahi ostaše čitavi. U ostalom nepretrpiše našinci znatan gubitak, što se pješaci sretno ukloniše u šume i brda, a konjici, ostaviv konje, koje u gušćaru, koje preplivaju u grad, odakle još otvore iz topovah vatru na Turke; no tim više konjah dopane u neprijateljske ruke. Izza te pobjede se izkažu turski paše bez primjera velikodušnimi, budući se vrate u Banjaluku bez da bi išto dali robiti okolicu, kako to činjahu drugda. Znamenitiji od Turakah ostane na bojištu Demirham Španaković. Do dvesta mejdanah bude dieljeno za onog zlokobnog primirja [1]).

Ove godine utvrdi i Nikola poput svoga roditelja, sa svojim šurjakom Stjepanom Frankopanom pismeni ugovor, u kojem proglase obojica sav svoj pokretni i nepokretni imutak za ukupnu vlastitost, obvezav se ujedno, da onaj koj od obojice umre bez poroda, ubaštini onoga, koj ga bude imao, čitavim svojim imutkom. U tom ugovoru spomenu Nikola sljedeća imanja i to u zagrebačkoj županiji: grad Zrinj, Gvozdansko, Pedalj, Krupu, Novi kod Kostajnice, Martnicu, Jamnicu, Lisnicu, Novi na granici, Kostajnicu, Komogojnu, Prekovrski, Medvedgrad, Božjakovinu i Lukavec. U križevačkoj županiji: Pekrec i Rakovec. — A Frankopan, i to u žup. zagreb.: Ozalj, Ribnik, Dubovec, Novigrad, Zvečaj, Skrad, Lipu i Mlaku inače zvanu Despotivicu; u kninskoj županiji: Modruš, Vitunj, Ogulin, Plaški, Jesenicu, Ključ, Peć, Janjac i Lukovdol; u Primorju: Grobnik, Trsat, Bakar, Hreljin, Drevenik, Grižane, Bribir i Novi [2]). Ovaj ugovor bi ovršen nakon 30 godinah, izza kako se oba ugovaratelja zajedno s Katarinom Zrinjskom sestrom Stjepana Frankopana presele na onaj sviet. Goripomenute gradove i dobra Frankopanska dobe doduše sinovi Zrinjskovi; no biaše jim radi toga mnogih pravdah voditi, to s kraljevskim fiškušem to sa sestrami. [3]).

Sljedećih godinah pojavljaju se na novo posljedice stare one mržnje i razprah medju kaptolom i Nikolom Zrinjskim, kano vlastnikom medvedgradskim. Jer onaj Matija Skalić, gradjanin zagrebački, što no od god. 1540—46 služaše u Zrinjskoga, otme 1546 god. opet kaptolu imanje Toplice, a ljudi medvedgradski počine silu štete kaptolcem u okolici zagrebačkoj. Sve ovo obreče doduše Margarita, sestra Nikolina, da će naknaditi, nu da li održa rieč nezna se [4]). (Dalje će sliediti.)

[1]) Radkaj pag. 136 et 136; Istvanfy hist. Hung. Tom. II., pag. 274.

[2]) Arkiv za pov. i star. Jugosl., knj. III. u dogadjajih Medveda listine pod br. XXXVI.

[3]) Arkiv za pov. i star. knj. III., str. 56.

[4]) Arkiv knj. III. ibid.

Smrt grofa Josipa Rabate. *)

Namršti se markov lavić,
Zubi škrinu, repom maše,
Namršti se, zamisli se:
„Ha! gle čuda, gdje će meni
Sokolovi nauditi.
Na gori se Velebitu,
U snijegu bielom gnjiezde,
Stari mladjeg letit uči,
Pa ga mami sinjem moru,
Da križaju vlaškim morem;
Pa gledaju na me tužna,
Pa gledaju, ništ' nehaju,
Dal' se verem, ili derem,
Dal' se mučim, ili bučim.
Sokolovi već mi dodijali,
Slaba m' sila, kad su u njih krila.“

Kupi dužde vlaško vieće,
Starješine i viećnike.
Kad s' viećnica napunila,
Kad s' gospoda sakupila,
Stane dužde govoriti:
„Oj gospodo, mletačka gospodo!
Dal' vam draga domovina?
Il volite te uskoke,
Da nam kroje turski zakon,
Da se šetju našom zemljom,
Da nam laju po viećnicah.
Dal' vam draga domovina?
Il volite te uskoke,
Što počeše nami prkositi, —
Groze nam se, groznica ih tresla.
Očuvaj nas bože senjske ruke,
Senjske ruke, ko paklenske muke.“ [1])

Usta viećnik, pokloni se vieću,
Pa govori duždu mletačkomu,
„Oj boga ti, vriedna glavo!
Neće uskok na jačega,
Na jačega od sebe boljega;
Već će uskok na slaboga,
I još na njeg iz potaje skoči,
Davi ono, što se branit nezna.
Kad se oni po polju pognaše?
Kad s' na čarku zbilja iztjeraše?

*) Dogadjaj, na kom je osnovana pjesan ova, nalazi se opisan u „Leptiru“ od god. 1860, str. 170—173. Još obširniji opis istoga imade u djelu: „Die neu eröffnete ottomanische Pforte, dio I., str. 353.

[1]) Bila onda poslovica po Europi: Dieu te garde des mains des Ségnans (bog te občuvao rukuh senjanskih). Tako u franc. prevodu Minutia, koji napisa povjest uskočku.

Ak' uskokah jest stotina,
Drugih ljudih desetina:
Još neznadu, hoće l' navaliti;
Kad njih manje, — listom svi uteku.
Još ih hvale u Njemačkoj,
Da uskoci svetu vjeru brane,
Brane Istru, Slovensku i Vlašku,
Da te zemlje Turčin nepohara.
A ja velim: „„ uskoci su zato,
Da nam Turke samo napred mame““
Gdje bi s' krsti na crkvah sijali? —
Turski mjesec krasio bi crkve,
A hodže se po crkvah šetale,
Čateć koran laži — knjigu,
Da nam nije Karlovčanah,
Karlovčanah i drugih Hrvatah.
Svaki Hrvat nami tvrda kula,
A prsi mu kuli tvrdi zidi,
Što nas brane vjeru i rod braneć.
Padne l' Hrvat, tvrdju izgubismo,
Padne l' uskok, kô da i nepadne.
Rekoh svoju, a sad vi po koju." [2])

Zamukla se sva družina;
Oglasi se starješina,
Uze vako govoriti:
„Moje rieči nisu puste rieči,
Već što velju, to sám vidjeh,

[2]) U istoj knjizi: „Ils n' ont jamais empêché une seule incursion des Turcs. Mais quand leur protecteurs traitent avec des gens qui ne sont pas informés de la chose, ils disent, que les uscoques de Segna sont le boulevard de la Carintie, de l' Istrie et même de l' Italie contre les Turcs, bien que ce soit tout le contraire, les uscoques ne servant qu' a y attirer les Turcs." . . . . .
„Les Turcs se contiennent, parce que au retour ils sont assaillis par les gens de Carlstadt, et les autres Croates d' alentour, qui s' unissent dans ces occasions et qui quelque fois les ont taillés en pièces. Et jamais les uscoques ne se sont trouvés à ces mêlés, parce qu' ils étoient toujours occupés au pillage. De sorte que le pais est bien gardé sans eux, qui ne sont bons qu' à provoquer les Turcs." (Oni nisu prepriečili nikada nijedne navale turske. No kada im branitelji imadu posla s ljudmi, koji nisu uputjeni o stvari, vele, da su uskoci senjski bedemom Kranjske, Istrije i Ilalije same proti Turkom; premda je to posve protivno, nebudući uskoci za drugo nego da dovlače Turke. . . . Turci se ustručavaju, jer u povratku budu napadani od Karlovčanah i drugih izokolnih Hrvatah, koji se u takovih prigodah ujedinjuju te su ih njekoliko putah izsjekli na peke. I nikada uskoci nisu bili u tih okršajih, jer su bivali uviek zabavljeni gusarstvom; dakle je zemlja dobro branjena i bez njih; jer nisu za drugo, nego da dovlače Turke.)

Il' svjedoci pričali mi.
Što ti veliš: „„ neće uskok
Neće uskok na jačega““
To ti gledaj na Miloša,
Na Miloša bolno diete,
Što pred Klisom na tratini
Smaknu silnog tog Bagoru,
Tog Bagoru, od sebe boljega,
A tri puta od sebe većega;
Svaki uskok bolji od Miloša,
Udarit će, sgriješiti neće.
„„Kad se, pitaš, po polju pognaše?
Kad s' na čarku zbilja iztjeraše?““
Da nam znade kamen govoriti,
Rekle tebi senjske bi planine,
A još bolje gavranovi crni.
Nema gaja krvi nepojena,
Ni potoka krvi nekrštena,
Ni uskoka krvi nesgojena;
A sve turskom crnom krvi,
Turskom krvi, izjeli ih crvi.
Dal' se setjaš Rogožnice,
(Na sramotu našu braćo,
Sramnu poviest napomenuh)
Kad nam Bembo i Andrija,
Jedan s mora drugi s kraja
Te uskoke pritisnuše.
Utekli im svi uskoci:
Andre gleda, Bembo od straha preda.
A dal' znadeš kad uskočke ladje
Na galije naše navališe,
Kad vojvode nami povezaše,
A vojnike listom posmicaše?
Uskoci nas od tad mrze,
Odkad Turci Klis grad osvojili,
Pa naš Moro pomoći im nehtje —
Vele „„Mora Turci podmitili.““
Još ih više razjarismo,
Kiteć mirnu njinu zemlju:
Krk i Osor tvrdimi kulami.
Zatvorismo sve hrvatske luke,
Iz gradovah hrane im nedamo.
Čemu lagat, svietu trubit
Lažnim glasom iz te lažne trublje:
„„Uskoci su svi gusari,
Svi hajduci, svi krvnici stari.““
Svaki znade, s jeda to činimo.
Već ja mislim, liepo treba s njimi,
Pa nam mogu u pomoći biti.
Najbolje bi u službu jih pozvat,
Neka služe pod mletačkom vladom.

„A zar neznaš, veli dužde na to:
Pozvasmo ih, al ih ne dozvasmo,
Do jedinog Jure Daničića.
Opi nam se trieznom vodom,
Trieznom vodom i mletačkim kruhom.
Uteče nam, uskokom se vrati.
Moje misli i drugih su misli:
Da ih braćo prevarimo,
U Senju ih zatečemo,
Pobijemo, pokoljemo."

„Što to nami, kad uskoci,
(Presječe mu drugi viećnik)
Uskoci su, ko hydrina glava;
Tu posieci, tamo dvie ti niknu.
Već da 'e pravu nami naći glavu,
Lahko onda nakazu satrti. —
Al što velju, mâ gospodo!
Rabata nam pomoć može;
Poteko je s naše krvi,
Ak' ne s naše, naše braće,
Što sa Soče vodu piju,
Njega nazva senjskim kapetanom.
Što velite, da ga podmitimo,
Da satare te uskoke?
Ak' ga volja, slavno vieće,
Živa oka uteći mu neće."

Viećnici se nakloniše,
A naklonom privoliše.

Na to dužde svomu pomoćniku:
„Hajde Pavle u riznicu,
Te nagrabi žutijeh dukatah,
Pa poteci Ivanu zlataru,
Izberi nam dar Rabati,
Baš kolajnu s suhog zlata,
Izbroji mu pet tisućah
Sve cekinah za kolajnu.
A ti Marko hajde kupit ljude,
Sagradite liepu ladju:
Rebra drvo šimširovo,
Kljun cedrovo, a kruna hrastovo.
Dvie joj jele tanke zasadite,
Na nje jedra biela privežite.
Neka križa sinjim morem
Naš Rabata, senjski kapetane.
Znat će Joso, čemu oni dari:
Za dar treba i uzdarje dati.
Da nam dade Posedarskog,
Marketića, dva tri druga jošte, —
Netreba nam boljega uzdarja."

Zvon sazvoni, vieće doviećalo.
Pavle teče u riznicu,
Marko hiti ljude kupit,
A gospoda kući hode.

Da zna uskok, što su naumili:
Nebi Pavle do riznice došo,
Nit' bi Marko do sinjega mora,
Nit' Rabata do bijela Senja.

(Produžiti će se.)

Kritike.

I. Nedjeljko, narodna pjesma junačka. (Ulomak iz većega djela). Spjevao Ognjoslav Utješenović-Ostrožinski. U Beču tiskom jermenskog manastira. Str. IV. 181.

(Nadalje.)

Pjesnik zove svojega Nedjeljka narodnom pjesmom junačkom, pa dodaje: „ulomak iz većeg djela.“ Možebit, da je cielo djelo junačko; ali ovaj je ulomak više liričan, jer u tretjem odsjeku, pravoslavju, koji izpunja više od polovice ciele knjižice, opisuje se sva služba božja pravoslavna, pa to je posve lirične naravi. Vječna šteta, što pjesnik nije cieloga djela izdao, možda bi ono bilo ugodnije djelovalo na čitatelje. Prvi je odsjek najvažniji, najkrasniji i narodu našemu najrazumljiviji dio cieloga djela; jer tu se narodnim i krasnim načinom opisuje djelovanje vile, da se sakupi narod na službu. Narodna je a i vrlo krasna misao, da vila vodi sliepca guslara, nadahnjujuć njegovo pjevanje, kojemu nemože nitko odoljeti; tim je vrlo poětički protumačena ona tajna sila, koja u guslah leži. — U drugom se odsjeku, u ročištu, opisuje, koja su plemena došla na ročište, pa u to je pjesnik vrlo vješto upleo povjestnicu cieloga pravoslavnoga plemena. — U tretjem se odsjeku opisuje sva pravoslavna liturgija, kako se danas služi, u koju je pjesnik veoma umjetno uvrstio mnogo psalamah Davidovih, protežućih se osobito na spas narodnji, i tako vješto preradjenih i nanizanih, da jedva opažaš, da su to psalmi.

Pjesnik naš spada i po svojem prvom djelu Vili ostrožinskoj i po ovom Nedjeljku medju najnadarenije pjesnike sve Jugoslavije. Poězija mu je čisto narodna, kojoj su misli, tropi, figure i izrazi osnovani na narodnih zorovih, ali tankim ukusom uzdignutih do visine i ugladjenosti umjetnoga pjesničtva. On nam najbolje pokazuje, kako se na temelju narodnih pjesamah zidje umjetna sgrada pjesnička. Osobitom se živahnoštju, sokovitostju i uzvišenostju bez ponosne bezsvjestice odlikuje svaki njegov umotvor, pak i ovaj Nedjeljko.

Evo njekoliko primierah:

Odmah na str. 5. i 6.:

„A odgoji sám u božjem strahu
Sitnu djecu, ka rodjena majka.
Ka na suncu rumene jabuke
Odraste mu svih njih devetero
Na goleme roditelju jade.
Pogubiše sinove mu Turci
Odvedoše kćeri u sužanjstvo.
Osta tužan sám u gori pustoj
Ka na brdu drvo okresano.“

Zatim na str. 10.:

„Kano munja iz mutna oblaka
Udari ga strielom ognjevitom;
Strielom strielja, kao munja gromom.“

I odmah zatim poduži prekrasan opis vile Ravijojle.

Nadalje na str. 20.:

„I ka štono pod Sionom starim
Na Golgoti mučiše Svetoga“

sve do:

„Zaman čuva ta zlotvorska straža
Tamni grobak živa pokojnika.“

Na str. 22 liepa misao:

„Pravednika mogoše razpeti
Duh gospodnji neda se sapeti:“

i 23:

„Raztopi se na suzama tuga
Ko na ognju živom suho zlato.“

Na str. 45. uzvišen polet duha izražen u vrstah:

„Borila se dà sloboda naša“

do: „Ponosim se i moja je dika
Da sam listak ove gore slavne“

i mnogo drugih krasnih miestah, koja sva izpisati nedopušta mali prostor ovoga lista.

Izraz mu je narodan, naravan pravilan al i cvjetan bez pirlitanja; a stihovi mu romone poput vrutka ničim nezapriečena: u tvorenju stihovah malo mu ima kod nas drugovah, premda meni ni svi njegovi stihovi nezadovoljavaju posvema. U njem se najbolje vidi ono svojstvo naših pjesamah, koje sam više putah napomenuo, da se čuvamo dugih prenosah iz više stihovah na više drugih: svaki skoro stih čini u njega budi cielu misao, budi savršen dio misli; a neima ništa raztrgana. Proti tomu pravilu pogriešio je pjesnik po mojem mjenju samo na jednom mjestu, na početku pravoslavja, gdje je upray po tudjem duhu pretrpavanjem potamnio prozirnu vedrinu naših pjesmotvorah.

U tom će nam povladiti svatko pročitavši dotično mjesto; a glasi ovako:

„Kano žarko od istoka sunce
Svako jutro rujnom zorom zori,
A putujuć po nebesnom pasu
Prosipljući svjetlost širom svieta,
Kudgod ide, sve noći nestaje; —
Te ko štono vječnim ognjem živim
Sjajuć gori, a goreći sjaje
Nad oblaci i nad noćnim skutom:
Bezkonačna, vječna, svejednaka,
Bez promjene, svjetlost žarkog sunca; —
Svako jutro radjajuć se novo,
Donoseći radost u svom krilu,
Probudjujuć život u živome:
Tako, gle, i crkva pravoslavna itd.“

Al i u obće pravoslavlje je ono sastavljeno posve transcendentalno prama njemačkomu duhu, kojemu se naše konkretno pjesničtvo posve protivi, te mi se čini, da neće naći deset ljudih, ako nisu mistici, koji bi sa slaštju na jedan dušak mogli pročitati onaj tretji odsjek ovoga inače prekrasnoga dielca. Nasuprot pako druga su dva odsjeka izpjevana uprav naški, te mogu do blaženstva uzhititi svakoga našinca.

U pravilnom jeziku ima njekoliko slovničkih nedosljednostih, na koje se ja ovdje kod tolikih izvrstnostih niti neobazirem.

Sakupiv sve, što sam pojedince naveo, mogu kazati, da je ovo djelo, osim smjera, s kojim se ja nimalo neslažem i osim preveć transcendentalnoga pravoslavlja, preizvrstno, kojim se našinstvo može punim pravom ponositi. Samo mi je žao, što se pjesma ova, premda nije ponorna, u tolikoj visini kretje, da će težko zadovoljiti onomu, čemu je po svoj prilici namienjena; tomu treba Kačićeva pera, jednostavna, ali jezgrovita, koje svakomu prodire u srce. Nedjeljko će ostati ljubimac samo pojedinih prosvei̇tjenih umovah. **A. T.**

II. Leptir, zabavnik za godinu 1861., uredio Ljudevit Vukotinović. Troškom K. Stojšića.

Čemu se svi radostno nadasmo, što željno očekivasmo, neuztrpno izgledasmo, — evo nam u rukuh; — „Leptir“ ljetošnji izadje prije njekoliko danah.

Mi neimamo na izbor niti zabavnikah, niti zabavnih časopisah; s toga bi nam morala prva skrb biti, da nam ono malo, što imamo, valja; da se smijemo pred sviet svaki čas s njim pomoliti; da se usudimo svakomu u brk reći: imamo doduše malo, al je ono malo valjano, jezgrovito, kao što je i narod, iz kojega je poniklo.

Ovo je već treća godina, što „Leptir“ ugleda bieli sviet; a sudeć po onom, kako sve, što se u svietu mota i bije, za savršenostju teži, nadasmo se i mi, da će naš zabavnik svake godine raznoličnijim, punijim, zanimivijim i zabavnijim bivati. Kakov se prijašnjih godinah izpreo te izletio, znamo; a kakov je ljetošnji, znati ćemo.

Neima spisa niti djela u obće tako dobra, da se nebi dalo barma nješto nesavršena, nepodpuna i pogriešna napipati; a obratno, neima tako nevaljala, da čovjek nebi mogao koje zdravo zrnce iz njega izkopati.

Niti naš „Leptir“ nije savršen; dà nije niti onakov, kakov bi mogao biti; nu o tom malo niže.

Ako gledaš izvanjski lik knjige: tu netrebaš ništa ljepšega. Krasan papir, liep, ukusan, čist tisak; — to sve oku godi. — Plašt valja; da vidimo kako stoje stvari unutra.

Knjiga je urešena slikom Njeg. preuzv. g. biskupa djakovačkoga Josipa Jurja Štrossmajera. G. izdavatelj nemogaše jamačno ljepšim licem ukrasiti svoj zabavnik od ovoga. U ovom imenu stiču se tolike ugodne uspomene zahvalnosti i počitanja; ovo je ime kod našega naroda toli rado slušano i milo gledano; na ovo ime zaigraju svi živci svakomu pravo-iskrenomu Hrvatu; s toga nam se neda na ino, no upravo javno ovdje zahvaliti g. Stojšiću, što je slikom ovoga našega prvaka narodnoga ukrasio nam svoj zabavnik.

Drugotna slika predstavlja „ilirski kaptol i sbor sv. Jerolima u Rimu.“ Spreda je uvodna priličnа pjesmica od našega Lj. Vukotinovića.

U kratko da rečem: pjesničtvo je dobro; članci prozom pisani znatno su slabiji. Prva pjesma, posvetnica, po sebi liepa i puna pjesničkoga duha, vrlo liepo zaključuje, te mislim, želje tisuća i tisuća rodoljubivih Hrvatah izražuje, kad veli:

A jeziku krasnu, sličnu
Daj izhodi prednost staru,
Na primorju kako dičnu,
Da se ori pri oltaru!

Zaori nam: „Gospod s Vami!“
Ko i Mirko ovcam svojim,
S pobožnijim srca plamt
Pjevat ćemo: „S duhom Tvojim!“

Bog bi dao, te se izpunile ove krasne želje; hrvatski narod blagosljivao bi ga na sve vieke vjekovah.

A što da rečem o pjesmah našega jur odavna ljubimca P. P.? Njegova pjesma „Rodu o jeziku“, gledeć na svoju nutarnju izvrstnost, pjesničku izvornost i milinu nadmašuje po mom sudu daleko sve ostale njegove proizvode — premda su i oni vrlo liepi i dobri; — dapače neznam, bi li dao prednost njegovoj uzvišenoj odi „smrt“ ili ovoj pjesmi. Istina sám predmet „naš jezik“, stvar je takova, o kojoj se dade pjevati; al imadu često nadripjesnici takodjer liepih predmetah; nu što jim ti koriste, kad je njihov pegaz svagdanje kljuse, koje tantum terrena sapit.

O liep je naš jezik, milozvučan, blagoglasan, čaroban u svojih pjesmah; nu kad uzčitneš ovu pjesmu, a on ti mora još više omiljeti; srdce ti se širi, grudi nadímlju, kad prebiraš ove redke:

Ti jezikom svojim zbori!
Slavskim glasom materinim
Odlikuj se medju inim'!
Bog bo mili s njim te stvori,
Njim da budeš svoj svojemu,
Njim da srcu odolievaš,
I njim da se moliš njemu!
Tudj tudjinu, tebi tvoj doliči.

Pa malo niže:

Njim carevi carevahu,
Njim kraljevi kraljevahu,
Slavne mu je loze ime,
Slavan puk ga svojim zove,
I dok bude slavi vjeka,
Bit će i on njojzi jeka
Od vjekovah u vjekove!

Druge njegove pjesme: „Mlado ljeto“; „Nepojamnost Boga“; „Priznanje“ vrlo su liepe; ali prvoj nisu sestre.

Ostale pjesme drugih pjesnikah dobre su. Dragašević (ćirilicom) Mirković dobro pjevaju; ako uztraju na ovoj liepoj stazi, imamo se za njekoliko godinah liepim proizvodom nadati. Slabije su malko njeke od g. Vukotinovića. Medju njegovimi još mi se najpriličnija vidi: „Zaručnik.“

Mogu iskreno kazati, da me vrlo ugodno zateče veoma dosjetljivo satirična, gladkim, liepim jezikom napisana Jurkovićeva scena iz šaljive igre: „Zatečeni“. Žao nam je a želimo od srdca, da g. pisac naskoro objelodani i ostali dio ove igre, u kojoj se osobito liepo i karakteristično opisuje ovo kobno posljednje doba, doba kratke, nu žestoke borbe hrvatstva proti narinutu samosilno tudjem življu, — nebilo mu traga!

(Konac će sliedit.)

Slavjanske viesti.

(Književnost jugoslavenska). Sa preuzvišenim gosp. biskupom djakovačkim stigao je onomad ovamo mladi bugarin, Konstantin Miladenov te ostaje kod nas dotle, dok mu budu štampane narodne pjesme bugarske, sabrane njim i bratom mu Dimitrijom, učiteljem u Bugarskoj. Konstantin je svršio više nauke u Moskvi, gdje je u to ime boravio tri godine danah. Nadamo se dakle, da je kao čovjek prosvietjen pri sabiranju tih pjesamah postupao onom točnostju i savjestnostju, koja se kod takovih poduzetjah nemože dosta priporučiti i našincem. Po izišavšem oglasu i pozivu na predplatu bavila su se vriedna bratja sakupljanjem toga narodnoga blaga punih šest godinah po raznih okolicah prostrane Bugarske, i podje im za rukom izvaditi iz živih ustinh narodah do 700 pjesamah, koje kada se natiskaju, sačinjavati će prvu podpuniju sbirku bugarskoga narodnoga pjesničtva. Osim pjesamah biti će dodani djelu i opisi različitih narodnih običajah, zatim poslovice, zagonetke, narodne tradicije itd.; prikazati će nam se dakle u tom djelu, kako no u njekom zrcalu, podpun duševni život naše bratje Bugarah. Nadamo se, da će ne samo jugoslaveni, kao rodjena bratja, nego i ostali slavjanski sviet s veseljem pozdraviti ovo književno poduzetje, koje će nas upoznati pobliže s ovom zanimivom granom našega naroda i s tajnami njegova duševnoga živovanja. Pjesme te biti će kao njekom živom kopčom, koja će duševno užje spojiti zabalkansku našu bratju sa ostalim rodom slavskim. Osobito za nas jugoslavene biti će zanimivo sravnjivati te pjesme s našimi; i zavirivši nješto malo u golemi rukopis uvjerismo se, da će se čitati kod nas s veseljem i lahkoćom, koja će mnogoga ugodno zateći. Da se pako uklone i one male zapreke, koje bi našinca u čitanju tih pjesamah priečile, dodati će marljivi izdatelj djelu svomu slovar, u kom će biti protumačene sve manje poznate rieči. Tim će učiniti veliku uslugu svomu čitateljstvu, koga mu neće manjkati ni kod nas, ni drugdje.

Djelo će se štampati u narodnoj tiskarnici dra. Ljud. Gaja na vele krasnoj artiji, u velikoj osmini, u dva stupca, i biti će ga od prilike 25—30 tabakah. Ciena mu je stavljena 2 fr. a. v. Nedvojeć da će se važnost toga novoga književnoga pojava uvažiti svuda po svojoj vriednosti, molimo svu onu gospodu, koja budu pozvana i zamoljena, da nežale truda oko revna sabiranja predplatnikah. Deseti im je iztisak na dar.

Kao što svim velikim narodnim poduzetjem stoji od njekoga vremena kod nas na čelu jedan upravo samim bogom poslani muž, tako se ni ovo nije moglo izvesti bez njegove velikodušne podpore. Svatko će ga srdcem naslutiti, a mi ćemo ga, da mu se i opet ori slava po svoj prostranoj Slaviji, iza svega glasa i imenovati: Bog nam poživio našega velikoga biskupa, prvoga dobrotvora svega naroda, J. J. Strossmajera! Njegovim će se znatnim troškom djelo štampati, i on je bio, koj je mladjahna književnika iz daleke domovine k sebi pozvao, za dugo vremena gostoljubivo ; velikodušno držao, i bez koga ovo važno djelo nebi bilo jamačno nikada ugledalo biela svieta. Bog mu platio.

— Dne 17. t. m. priredila je opet mladež ovdješnje gimnazije u akademičkoj dvorani muzikalno-deklamatornu zabavu. Osim svake hvale vriednoga rodoljubja, koje joj je bilo jedinim poticalom i pri ovom, sa znatnimi novčanimi žrtvami skopčanom poduzetju, moramo ovom prigodom pohvaliti osobitim načinom i dobar ukus, kojim je bila svetčanost priredjena i izvedena. Iznad ulaza u dvoranu čitaše se u povećih raznobojnih pismenih izrezana i razsvietljena glasovita poslovica glasovita muža: „Sve za vjeru i za domovinu.“ Dvorana bijaše veleukusno narodnimi zastavami ukrašena i dobro razsvietljena. Iznad govornice bijaše namješten grb trojedne kraljevine, a izpod njega slika nj. uzoritosti g. kardinala; naprama ulazu ovjenčan lik nj. preuzvišenosti g. biskupa Strossmajera. Svetčanost poče u 6 satih na večer. Budući istu večer držana sjednica banske konferencije, to se na poziv g. vrhovnoga župana Kukuljevića upute po dovršenoj sjednici svi članovi u akademičku dvoranu, te tako pade mladeži u dio ta sreća, da su joj najviši dostojanstvenici i najslavniji muževi zemlje svetčanost svojom pribitnostju uzveličali. Tu bijahu, kao što rekosmo: nj. uzoritost g. kardinal Haulik, svietli ban, zatim gg. biskupi: Strossmajer, Soić, Kralj, Smičiklas, Kragujević; vrhovni župani: Pejačević, Janković, Kukuljević, Vukotinović; grof Kulmer i dvorski savjetnik Rubido i množina drugoga najizobraženljega obćinstva, Naloga bijaše tolika, da je kod otvorenih vratah mnogo svieta moralo stajati u triemu izvan dvorane. Krasni spol bijaše takodjer zastupljen velikim brojem najodličnijih gospodjah. Srdce se nam širljaše od ponosa u grudih gledajuć ih, i ako samo djeloma, zaodjevene odielom narodnim.

Kako muzikalni tako i deklamatorni komadi bili su izabrani vještinom, koja je, kao što rekosmo, bezdvojbenim dokazom dobra ukusa. Od deklamacijah osobito se dopadoše pjesme: „Dubrovniku“, „Bratja“, „Djed i unuk“, sve tri od P. Preradovića. Muzikalni komadi bjehu svi izvedeni s hvale vriednom točnostju i dopadoše se veoma. Pleskanju i izazivanju nebijaše kraja ni konca. Obće je mnienje svih, koji su bili pritomni, da je to bila jedna od najkrasnijih zabavah , koji su se doživjele u našem glavnom gradu.

Slava dakle našoj domorodnoj mladeži, što se trsi svoje vatreno rodoljubje, koje je i ponos i nada naša, očitovati ovako plemenitim načinom. Dok to činila bude, može bit uvjerena, da će s veseljem i štova-

njem biti gledana od svih, kojim je stalo do prave sreće naroda i koji ponjaju uvjete, do kojih u tom pitanju najviše stoji.

(Matica ilirska.) Dne 20. siečnja držana je, kako bi urečeno, glavna skupština matice ilirske. Nakon pročitanoga po tajniku godišnjega izvjestja o djelovanju družtva od 22. travnja '1860 do 20. siečnja t. g. i predloženih po blagajniku računah o stanju imetka matičina i zaklade za izdavanje pučkih knjigah, bi izmedju ostaloga zaključeno: 1) Izvjestje tajnikovo i godišnji računi imadu se čim prije tiskati i obćinstvu priobćiti. 2) Od novacah, što su došli za stogodišnjicu Kačićevu, izdati će se u 6000 iztisakah njegove junačke pjesme i prodavati što se bude moglo jevtinije. To je skupština odlučila i po svom uvjerenju o koristi Kačićevih pjesamah za narod i obzirući se i na tu okolnost, što su njekoji darovatelji, kao n. p. pravnici zagrebački svojih 315 for. a. v. upravo tomu namienili. 3) Račune će prije, nego se izdadu, pregledati gg. odbornici Gj. Crnadak i Gj. Križanić. 4) Izstupivši po smislu pravilah družtvenih gg. odbornici: A. Mažuranić, Babukić, Crnadak i Höpler budu opet jednoglasno izabrani.

(Kazalište.) U Karlovcu su za vrieme pokladah obustavljene do korizme narodne kazališne predstave; a one, što su dosada pogusto davane, zadovoljiše obćinstvu, kako nam javlja „Karlovački viestnik", s veće strane. Nu pitanje je, kako je kazalište zadovoljno s obćinstvom? Po svoj prilici dobro. Za kazalište glavnoga grada to se žalibože nemože reći; jer i koliko se novi odbor namaže, da obćinstvu zadovolji: ono ostaje dosljedno u svom nehajstvu. Da ni pozorištne novosti, kao što bijaše onomad „Sastanak u gradu Zrinju" od Lj. Vukotinovića, nisu kadre pobuditi obćinstva na marljiviji polazak, o tom smo se osvjedočili prigodom predstave rečenoga komada. Lože su i kojekako popunjene; parterre prilično zauzet; osim onih mnogobrojnih udobnih stolicah, priredjenih za posjednike kućah te trgovačkih i prometničkih masnijih kesah; nje je žalost pogledati i glas predstavljačah odlieže se po njih kao po kakovoj pustinji.

U Varaždinu se takodjer daju počesto naške predstave. I tud nam hvale njeke rodoljubive dobrovoljce i dobrovoljkinje. Hoće li samo i ondje uztrajati slavno obćinstvo?

Dosada u ovom listu nismo izvieštjivali čitatelje o narodnih predstavah, jer se u obće još sasvim uredili nismo. Mučnost svakoga početka obistinila se i kod ovoga našega poduzetja. Nedade se sve na jedanput, osobito kod nas. Nu sada već možemo obreći, da ćemo doskora uzmoći dati svomu listu onaj harmonični pravac, kojim će se zadovoljiti po mogućnosti interessom svih vrstah čitateljstva, a osobito krasnoga spola, od koga smo s veseljem razumjeli da živim učastjem prati radnju našu. Za one dakle, koje zanima, donositi će list u napredak i važnije kazalištne viesti.

— Kao što „Pozor" javlja, obrekao je g. grof Julio Janković za jugoslavensku akademiju 10,000, grad Kraljevica 1000, a grad Karlovac 5,000 for. a. v.

— Za pokojnoga Vaceslava Hanku držati će se i ovdje dojdućega tjedna svetčane zadušnice.

— Matica srbska u Pešti raspisala je nagradu od 40 dukatah za najbolju historičnu novelu u prozi iz srbskoga narodnoga života u obsegu od 4—6 tiskanih tabakah. Rok je Ivan-dan (5. kolovoza) 1861.

— „Danica" javlja, da u Novom Sadu namjeravaju izdavati humoristični list pod naslovom „Komarac" sa slikami.

— U Biogradu namjerava jedno družtvo izdavati novi politički list „Narodna skupština." Osim toga izilaziti će tamo pod uredničtvom Milovukovim trgovački list.

— Polag razaslanih od odbora pozivnicah obdržavati će dne 10. veljače u Beču, u dvorani Sofijina kupališta veliki slavjanski bal. Pozivnice izdane su, kao navadno, u sva četiri slavjanska narečja. Nadajuć se, da će ta sveslavjanska zabava izpasti ove godine sjajnije no ikada prije, umoljavamo naše prijatelje u Beču, da nam ju što potanje opisati izvole i to tako, da ju u broju što pada na 15. veljače uzmognemo priobćiti čitateljstvu, koje će to izvjestje željno izgledati.

(Književnost česka.) Od 1. siečnja izilazi 31 česko-slavenski časopis. „Baština sv. Janska" broji 21,000 članovah. Kada će ih imati naša zaklada za pučke knjige toliko? — Knjigotržac Kuranda izdao je opet novi spis za mladež „nazorni prirodopis" od P. J. Šulca sa dvadeset slikanih tablah — Izišao je drugi svezak „veseloga štiva" i priporučuje se svim prijateljem šale.

— Svietli knez dr. pravah Thurn-Taxis namjerava izdavati pravoslovni časopis u českom jeziku.

— Veličanstveni sprovod Hankin, pri kom su u velikom broju bile zastupljene sve vrste pučanstva počam od najvišega boljarstva pa do najnižih klasah, nemožemo žalibože poradi nedostatka prostora opisati u ovom našem listu. To samo napominjemo, da jedva što je sahranjen, prispievaju sa svih stranah znatni prinesci za utemeljenje zaklade, koja će nositi ime pokojnikovo i za podignutje spomenika njemu u slavu. Tako se štuju veliki muževi!

— Česki djaci u Beču spremaju za tisak novi česki almanah „Dunaj" za god. 1861.

(Poljska književnost). U Austriji izilazi sada 15. poljskih časopisah, i to: 4. u Krakovu, 9. u Lavovu, a 2. u Beču.

— „Slike iz prirode" od Aleks. Humboldta izišle su u Petrogradu u poljskom prevodu od Vojtěha Urbanskoga.

(Ruska književnost). Polag bibliografičke statistike od god. 1858., obnarodovane službeno početkom ove godine tiskano je u Rusiji, neračunajuć amo Poljsku i Čudsku te godine 2036. knjigah (u Njemačkoj 4000). Časopisah je izilazilo 254; k tomu 30 političkih i 54 vladne gubernijalne novine.

Smješice.

(Prvi brzojav kod nas) U dj. . . . vačkoj okolici življahu prije četrdeset od prilike godinah dva župnika, dva dobra prijatelja i uzorna susjeda — obadva na glasu lovca. I kao što oni bijahu nerazdruživi i zamjenito neograničeni u kući gospodari, bilo danju, bilo noću, tako im i psi lovački živili u najljepšoj slozi i porazumljenju te zaveli njeku vrst komunizma dolazeći proizvoljno preko šume jedni k drugim i tud provodeć ciele dane; nu toliko još znadijahu, gdje je komu prava kuća. Ako bi dakle od dva prijatelja jedan drugomu imao poručiti što važna, da će na primjer sutra u lov ili u ribe, ili da će mu do večeri gosti doći, ili da odilazi, pa bi trebao zamjenika: a on bi napisao cedulju, privezao ju psu za rep, pa bi ga krbačem opleo — a pas bi preko šume upravo kući. A bijaše li što odgovoriti, to bi isto učinio onaj s kojim god od njegovih pasah. I tako imadjahu najbržu i najjevtiniju poštu, koja se podpunim pravom brzojavom nazvati može.

— Idué njetko putem sretne zagorskoga seljaka, gdje po najvećem blatu tjera s neizmiernom vikom i bukom dva volka pod teškimi drvenimi koli, a on do njih ide pješke s pismom u ruci. Susretši se zametnu sliedeći razgovor: „Dobar dan kume; ako bog da?" „Nosim pismo." „A drugo ništa?" „Ništa" „Pa što si krenuo te kukavne volove po takovu puta?" Seljak se nadje u čudu nad takovim pitanjem i otrese se „Težko za drugo, već da prije dodjem." „A tako! —"

— (Tri svojstva dobre žene..) Njeki englezki spisatelj izrazio je posve izvornim načinom njeke istine, koje se ničim nedadu oboriti. „Tri su stvari" reče „kojim dobra žena naličiti mora, a opet naličiti nesmije." Prvo da je nalik pužu, koj neprestano kuću čuva; ali da opet nenosi, kao puž, sve kuće na sebi. Drugo da je nalik jeki (echo), koja neodgovara dok nebude zapitana; ali da opet nebude kao kod jeke njezina posljednja; treće da je nalik satu u zvoniku po svojoj točnosti i urednosti; ali da opet nepravi, kao sat u zvoniku, toliku viku, da se čuje po svem gradu.

— O Francisu Egertonu, vojvodi Bridgewaterskom, pripovieda se, da nije primao nikada nikakovih posjetah, a k ljudem, koji bi željeli s njim govoriti, da je odilazio s najvećom pripravnostju. „Kada ljudi „veljaše" k meni dodju, mogu me držati na mukah, dok je njih volja; a odem li ja k njim, ostajem tamo, dok je mene volja. U tom je razlika."

Dopisnica uredničtva.

Bosanskoj duhovnoj mladeži u Dj. — Vaše zahvalnice nemogosmo priobćiti s nedostatka prostora; nu list ćemo Vam dragovoljno pošiljati. — G. B. M ovdje. — Vaše krasne pjesme upotriebiti ćemo s veseljem.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.

Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 5. veljače 1861.	BROJ 4.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjnske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Giulija Fanarotti

iz talijanskoga.

Evo nas u Mletcih, iz móra niklih, gradu šarih krabuljnih svetčanostih, ali i gradu suzah i uzdahah, krvi i osvete.

Bilo noći o ponoći. Mjesec razsvjetljuje daleki polukrug ponosnih trulah (Kuppeln) i zvonikah. San Marco i della Salute kano da su od srebra saljeveni; mauričke munare, kipovi i stupovi bacaju debelu sjenu preko taraca Markova trga. Sve je tiho kao u grobu; sve spava, od dužde do najsiromašnijega gunduliera; samo more nemiruje i buči te potiskuje silne talase tisućom kanalah, što no grad prosiecaju udarajuć jednozvučno o svoja tvrda braništa od granita.

Sve spava; — ali ne! — Tamo iza sjajnih dvorovah Fanarottievih otvore se mala vratašca; crni domino nježna uzrasta izide tihanim korakom; strah ga je, rekao bi, da ga tko nevidi. Kako mu mora srdce kucati! Težko diše — i zavrnuv brže bolje oko ugla ulice San Angelo odjuri kao kakova sablast uzduž trga Markova u zasjenku njegova neizmierna stupovlja.

Došav do duždove palaće — stane. Vidi se, da se sám sobom bori; — drhtje i nužda mu je nasloniti se na jedan od stupovah one stare sgrade; ali na jedanput se ohrabri i smjelostju, koja mu se izražava u svakom kretaju, napried stupi, i eno ga pred kobnim oždrieljem lava, što no gospoduje nad Mletci; pred onim oždrieljem, što potajne tužbe prima i za nje vratja muke i smrt.

Još jedan trenutak neodvažnosti, straha — i listak pade, a mjedeni lav zazveča i rekao bi zajekta. Na taj zvuk maska se opet strese i pruži nehotice ruku za listkom da ga izvadi natrag, . . . ali prekasno! lav drži čvrsto svoj plien, a crni domino odsmuca se — noseć smrt u srdcu; jer što baci lavu u oždrielje, bijaše potajna prijava, za koju prijavljenika čekaše sigurna smrt.

Ta maska bijaše mlada žena — Giulija Fanarotti; a obtuženik Benvenuto Orsini, viećnik, starac od šestdeset godinah, slava i ponos Mletakah.

Nu što ju je uzimao — starac? čemu se zaljubi u tu talijansku ljepotu od dvadeset godinah? Čemu povjerova nedužnosti onih rajskih potezah? Čemu napokon primi i otčinskom ljubavju ugosti u svom dvoru sina prijatelja svoga od mladih godinah, Cezarija Tadolinia iz Piemontezke?

Giulija bijaše liepa, a i Cezario krasota od momka; moradoše se dakle uzljubiti i ta ljubav bjesnijaše im u srdcih poput vulkana, koj prokinuv se izriga opačinu i osvetu.

Opačinu! — Nebijaše li Giulia dobar stvor? — Bijaše ona radost i ponos svoga staroga gospodara prije nego li se upoznade sa Piemontezom. Nu taj čas rieši sudbinu njenu; i to kakovu sudbinu! — O bože! lagune su ju sahranile u krilu svom.

„Koja strahovita sila! . . koja muka! Giulio! božice moja; od svuda prežaju na nas, a ja ti htjedoh kazati, kako te silno ljubim! srdce mi je opojeno blaženstvom! Večeras se moramo vidjeti. Čuj me! Danas je ples kod viećnika Carullia."

„Giesù Maria! evo moga muža!"

„Addio anima mia!"

„Addio, cor mio, speranza mia!"

I glas im se izgubi mermernim svodom; vrata tajnih stubah brzo se zatvoriše, jer u sobu udje Benvenuto Orsini, suprug Giulijin. Jedna od njenih pouzdanih dvorkinjah bijaše na straži i dade joj za vremena ugovoreni znak o dolazku muževu.

* * *

Bila jedna od onih talijanskih noćih, što no ih pjesnici i slikari toli rado izabiru za predmet oduševljena pera i kista svoga.

U divno razsvietljenoj dvorani, zavješenoj unaokrug najskupocjenijimi sagovi plesahu uz zvukove najizabranije glasbe najodličniji Mletčani, preobučeni u šaljive i ozbiljne domine.

Kod jednoga prozora govorkahu tihim glasom zaklonjeno dragocjenimi zavjesami dvoje ljudih medju sobom.

Nježni glas ženski šaptnu: „Sutra će nas, mili moj, osloboditi vieće desetorice; sutra je pod olovnimi krovovi!"

„Jedanput!" dahnu glas malo dublji. „O sirotice moja!"

„Životu moj" dodade ona i poljubiše se.

Nu i kraj stoglasnoga orkestra i kraj vesele žurbe i žamora i kraj sve potajnosti doprieše te toli lagano izuštjene rieči do ušiuh drugomu crnomu dominu, što no smrknut i mučeć stajaše do zavjese. Srdce mu uzdrhta, a očima sjecijaše kao dvjema munjama kroz krabulju; već se bijaše i rukom mašio za bodež; ali se domisli i povuče ju natrag; nasmijav se gorko.. odè.

Nesretni starac bješe prisluškivao oko mahnitih glávah, što no mu u tom zlokobnom trenutku sreću života razoriše i sjedine pogrdiše, okaljaše. On ubog nezahtievaše drugo od njih, nego nješto nježnosti i mira, da proživi ono još njekoliko danah. Dobri starče! prisluškivao si možda nadajuć se, da ćeš slaviti tiho slavlje; mislio si da će što ljubezna o tebi reći — pa si se tako okrutno prevario!

Krvavim srdcem i užganom glavom, ljuto mučen od onoga, čemu evo u trag udje, baci se u čunac, što ga čekaše pod palaćom; ali svjetiljku dade ugasiti i veleliepne zastore saviti i zapovjedi vozčiku, da tjera iz kanala u tamne lagune. Starcu, kako mu je u duši, treba samoće i hladjana vjetra, da mu ublaži uzavrelu krv.

Gundulier posluša, premda se čudjaše takovoj zapovjedi. Lagani čunac posmiče se preko valovah i već njim silnije poljuljuje modri zaton. Mjesec sja s vedra neba i gleda dolje na ponosne Mletke, iz kojih se tisuće svjetilah zrcaju u čvrstom, nepomičnom oku starčevu; iz daleka razliežu se morem zvukovi veselja. — Ali on ih nečuje!

Starac stojaše zadugo kao da se je okamenio; al kad tučena ruka crnčeva udari na sv. Marku dva sata po ponoći: tada ga prodje nješto kao munjevni udar. Rukom mahne a gundula se okrene. Ne daleko od svoje palaće stane i zamotav se u kabanicu izide, razmišljajuć svoju nesreću. Taj čas bješe ga valjada saletila grozna misao.

U to doba navuče se preko mjeseca tamni oblak; muklo zabuča jadransko more; strašna bura diže se nad Mletci i njegovimi razuzdanimi svetčanostmi . . . no još strašnije bjesnijaše u srdcu starčevu.

* * *

Visoko na stubah svoje palaće stajaše starac čudeć se, gdje nejma potajnikah inkvizicije, da ga vode; jer mu sve jednako zvučahu u ušima strašne rieči Giulijine: „Sutra je pod olovnimi krovovi!"

Tud mu prodje kao led kroz srdce; odahnù lašnje, — odluči čvrsto osvetiti se. „Marco" zovne mladoga crnca, koji mu još dječakom bijaše rob. Prišaptnu mu samo njekoliko riečih, a on ode, strieljajuć očima kao ognjem paklenim, — odleti u dvor Carulliev.

* * *

Svetčanost trajaše još sveudilj; samo bijaše malo mirnije, jer se plesati prestalo. Strašna bura na polju pobrkala veselje; mnoge bješe obuzeo strah. Giulija i Cezario dvadeset putah razgovor započeli i toliko putah ga prekinuti morali. Napokon odoše. On ju povede k čuncu.

Giulija unidje prva i pruži svoju bielu ruku Cezariju, koji snilazeć niz stube kanala gorućom strastju bješe upro svoj pogled u nju . . . kad na jedanput . . . nješto zajeknu . . . Giulija protrnu . . . . mukli tutanj, kao da nješto pade . . . krv s vodom pomješana suknu i poškropi krasnu gundulu . . i zapoznade se na bieloj odjeći Guilijinoj; a tielo, što se spreta, bijaše Cezarijevo; pade od nepoznate ruke, jer u taj mah nevidjaše se nitko živ.

Šest snažnih mornarah hrvahu se s burom i morem tjerajuć čunac napried i doskora stigoše u urlajuće lagune. Guilija dozivaše u sdvojenju na pola luda svoga ljubeznika, svoga Cezarija . . . ali veslari ostadoše niemi svjedoci njene boli i kukanja.

Njetko dvie tri šaptnu i čunac stade. Spreda se na njem diže nješto, — munja sinu, a Giuletta ciknu glasom ne čovječjim, glasom skrajnjega sdvojenja i htjede uzalud strmoglaviti se u more.

Upoznala starca; onoga nježnoga, ljubeznoga, dobroga starca, kojega siedu glavu bješe prije njekoliko časovah obrekla žrtvovati ljubezniku svomu.

* * *

Još malo i na mig starčev prождrieše lagune težku vreću, po koje se stegnutih obrisih poznadijaše tielo ljudsko. Nad vodom titraše slab uzdisaj, kao nerazgovietno ime; tada se lagune umiriše i bura prestade; samo na mahove svjedočijaše pjena morska, da se nješto pod vodom živahno bacaka.

* * *

A sutradan stojaše viećnik Benvenuto Orsini pod stupovljem svoje palaće.

Bez i najmanjega odpora dade se uhvatiti od izaslanikah vieća strašne desetorice.

Što se je sbilo s njim o tom neznade nitko ništa kazati; nu od toga dana nitko ga više nevidje!

NIKOLA ŠUBIĆ GROF ZRINJSKI,

nazvan Sigetski.

(Nadalje.)

God. 1546 bi Nikola ovršiteljem naredbe kraljevske i stališah proti samosilniku Petru Kegljeviću. — Zadnji potomak vlastnikah Medjumurja i grada Čakovca Kašpar Ernušt Hampenski, uze za ženu kćer bana Petra Kegljevića. Izza skore smrti zetove, posjedne Kegljević uprečac toli Medjumurje koli i ostala dobra pokojnikova, sv. Gjuragj u kriš. var. i Koprivnicu, gradeći se oporučnim tutorom djeteta trudne tobož udove. Kralj Ferdinand, da država u ludo nekvaruje, odredi za veću sjegurnost, neka njekoliko pouzdanih odličnijih ženah [1]) neprestano nadgleda udovičino stanje, da joj nemogne tko podmetnuti diete. Pa do mala izadje na vidjelo gola spletka sebičnjačkih Petrovih namierah; našto bude u ime kraljevo opomenut neka se s dobra odrekne posiedničtva pomenutih Ernuštovih dobarah; al on ostane pri starom. Istom kad no mu se obudovljela kći uda za Ladislava Banfia Lendavskog, gane se izza mnogih kraljevih pozivah uz ujamčenu sjegurnost (salvo conductu) u Beč, da ondje čitavu tu stvar razprave. Tamo doduše Kegljević na otčinske i ljubežljive opomene kralja i u prisuću mnogih velikašah, zadade tvrdu rieč, da će vrativ se kući, predati dotičnim kraljevskim punomoćnikom zetova imanja; ele on nesamo što ne održa obećanja, već povrh toga posvoji, takodjer bez potomka preminuloga Stjepana Dešhazija gradove: Sused, Želin i Stubicu. Na to bude 1542. god. u saboru požunskom, člankom 43 odlučeno: da ako Petar Kegljević sva nezakonito posjednuta dobra i gradove ne predade u kraljevske ruke, biti će lišen časti [2]), a bezzakonje njegovo smatrati će se poput uvrede kraljevine i veličanstva (laesio regni et Majestatis) i biti će dokazom vjekovite nevjernosti; još da će mu biti konfiscirana sva i po pravu otčinskom njegova dobra, te da će ga napokon izobćiti pa i odrubiti mu glavu. Pošto se naprkos svemu tomu nevrati na pravu stazu, bi na sastanku Banjsko-Bistričkom (Neusohl) 1542. god. zaključeno, da se proti sili sila upotriebi. Ovrha bi predana banu Nikoli Zrinjskom, koj ga pomoćju Pavla Sekelja 1546. god. obsjede u Čakovcu. Uvidiv Petar gdje se neće moći održati, pokuša se sa svojim sinom Matejom biegom spasiti, no u zao čas po se, jer ga vlastiti njegov zapoviednik grada, Petar Požežanin [3]) izdade obsjedateljem, koji ga ulove u šumi med gradom i samostanom pavliskim sv. Helene, i opreme u Beč. Tu se baci pred priestol kraljevske milosti, odričuć se svakoga prava na posvojene gradove i dobra. Život mu bje ravno poklonjen uz posjedovanje otčinstva no od banske časti nebje nit spomena. [4])

Zemlje na umetu turskog varvarstva biahu već sve prvašnje lice izgubile, sela spaljena, gradovi zemljom sravnjeni, polja na ugaru, svaka bireć gruda omašćena krvlju za vjeru i slobodu palih junakah; — istu ovu žalostnu sudbu dielila je i naša Hrvatska domovina, te su pravo njezinu stanju pristale rieči rimskog pjesnika, opisujućega razsap Troje grada:

Impressit altis meonibus hostile aratrum
Ubi steterunt Pergama jam nec fluctuant aristae.

Da se toj nevolji ponješto doskoči te sviet malo slobodnije odahne i ponačini se, zahtievahu jednodušno ugrskó-hrvatsko stališi i redovi da se sklopi ma na koj način s Turčinom mir. Taj bude sbilja god. 1547 i utanačen na pet godinah uz godišnji danak od 30,000 žutakah [1]). Za ovo vrieme nastojahu našinci kako će unapriedak što krepče moći dočekivati Turke, premda ni sad nebijaše bez običnih četovanjah. S nova utvrdiše znamenitije gradove, a srušiše izlišne; urede postojano pograničnu stražu (ovo bi početak vojničke krajine), a u tvrdje umjeste uslied zapoviedi Ferdinandove sve urednu vojsku, većim djelom Niemce. Naravno da je kod svega toga sudjelovao kano glava i Nikola Zrinjski; poimence je njegovim nastojanjem i nadgledanjem utvrdjena Kostajnica i Krupa. Osim toga utvrdi gradove Bunić i Perušić, što biahu iza banovanja Ivana Karlovića zapušteni [2]).

God. 1550 nalazimo Nikolu u razpri s Turopoljci, koji mu silom htjedoše oteti Lukavec grad, kojim upravljaše tada u ime njegovo kastelan medvedgradski. Sgodnom najme prilikom, gdje se Zrinjski spremao na četujuće Turke, navale Turopoljci pod čeoničtvom Blaža i Jakova Pogledića lupežkim načinom na banove ljude, što se skupljahu kod Lukavca, i raztjeraju jih na sve strane. Proti tomu zločinstvu pritužì se zakonitim putem kastelan medvedgradski Vladislav Borotva u ime svoga gospodara, koji pevrh toga neuzkrzma i oružanom rukom kazniti zlotvore. Uslied podnešene tužbe bi poslana u Zagreb kraljevska komisarija, da, razvidiv žaobe jedne i druge stranke, odkroji pravicu. Ova komisija zastojaše od Jurja Tompe, biskupa pečuhskog, kano načelnika; Matije Zabrdina, biskupa kninskog; Luke Sekelja kevendskog, kapetana štajerskog i Koruškog; Pavla Patke, podžupana varaždinskog [3]),

U priznanje svestranoga revnovanja Nikole Zrinjskoga za obću sigurnost u onih burnih vremenih, pokloni mu [4]) kralj Ferdinando bujno Medjumurje na vječna vremena. Izkusiv Nikola još za prošlih turskih ratovah, kako je to njegovo novo vlastničtvo od osobite strategičke važnosti, pa da neće biti s gorega imati tudjer čvrstu koju točku, na koju bi se moći u sgodno vrieme osloniti; sruši stare utvrde Čakovca grada, te ga prema zakonom tadašnje taktike utvrdi. Navali ovisoki nasip obodiv ga debelim zidom i kulami, izkopa duboke šanceve napustiv u nje vodu. U grad se moglo ulaziti samo jednimi vrati po dvjuh drvenih mostih. Kraj vratah podigne toranj, providiv ga bijućom urom, a u tvrdji sagradi sjajnu palaču, koja je sve do dan danas u svojoj cielosti uzčuvana.

(Dalje će sliediti.)

[1]) Za to bude odabrane Jana, žena Ivana Turoca, i Jelena, žena Mirka Bradača.

[2]) Budući se nepokori bude na njegovo mjesto stavljen Nikola Zrinjski za bana; kako gori vidjesmo.

[3]) Istwanfy, Th. II., pag. 255.

[4]) Bedeković Nat. S. D. Hyer. Thom. I., pag. 220 et 221.

[1]) Ratkaj pag. 139; Istwanfy Th. II., pag. 358.

[2]) Krčelić Not. Prael. pag. 363.

[3]) Bedek. Not. Sol. Th. I., pag. 268.

[4]) Krč. Not. Prael. pag. 362.

Smrt grofa Josipa Rabate.

(Nadalje)

I.

Knjigu čita senjski kapetane,
A u Senju, u tvrdomu gradu.
„Odkud knjiga, od koje li strane?
Po pečatu iz Mletakah pošla,
A po pismu od duždа mletačkog.
Šalje meni labud-ladju,
Nek se šetjem sinjim morem;
Kolajnu mi zlatnu šalje.
S vlaške krvi poteko sam,
Zna Rabata dobro duždа;
Za dar ćeš mi imat i uzdarje:
Imat ćeš ga, neboj mi se dužde! —
Ej glasnici, vierne sluge moje,
Dede malo svomu gospodaru! —
Hajde Mirko, reci pravo.
Što Senjani govorili?
Jesu l' ti se načudili,
Jesu l' ti se zagrozili,
Kad im reče: Rabata će doći,
Strog će biti, strože će suditi?"

„Na obćici naviestih im,
Što po meni ti poruči.
Stare babe zalajale:
„„Noge mu se prelomile,
Ak' ga volja ljude davit;
Doć će u Senj, neć' iz Senja poći.""
A djevojke zakukale:
„„Bježmo Turkom, turčin će nas ljubit,
Ljubit će nas, Senju će pomoći.
Doć ćeš u Senj, neš iz Senja peći.""
Stari ljudi zamumljali:
„„Kud će starci, pomozte im tužnim!""
Al se momci oglasili,
Sve uskoci ljute krvi;
„„Nebojte se braćo mila,
Dok 'e uskočke jake ruke
Rabata nam škodit neće.""
Pa se uskok za pás hvata,
Ruke meće na handžare,
Grabi nože, samokrese,
Htje se s nami poigrati; —
Mi potekli, jedva im utekli.
Ne boje se kapetana? —
Sveta mi je riječ dana."

„Uzmi Mirko stotinu vojnikah
Senju vrata pozatvori.
Nosi meni težke ključe,
Ulovi mi Posedarskog,
Marketića i Mastardu,
A dal' možeš crnoga Nikolu.
Pa naoštri dobar kolac,
Pa izpleti tanko uže,
A nabrusi dobru sablju,
I napuni malu pušku,
Podieli im, kako bolje znadeš.
Da mi možeš ulovit Jurišu!
U tamnicu baci mi ga,
Nemoj njemu nauditi;
Rad bi iz njega štogod izmamiti,
Il' ga duždu vlaškom pokloniti.

Mirko ode, a Rabata misli:
„Jurišu ću u boj slati,
Dat ću njemu sve uskoke,
Nek ih vodi prot turčinu.
Potuć će ga ti krvnici turci,
Il' uhvatit martolosi ljuti,
Pogubit će i njega i druge,
A nestat će tih uskokah. —
Ak' Mletčani meni ladju dali,
Dat će više: nestat će Juriše —
Veli pismo: Barbaro će doći,
Da posjeti senjskog kapetana.
Zna Rabata zašt' Barbaro ide,
Hoće gledat kak' uskoke vješam. —
Što taj štropot po hodnicih?
Bit' će vjerni mi glasnici,
Il' mi Mirko ključe nosi."

Gospodaru! vrata zatvorena.
Stane s' Barbo protiviti,
Pridruže se drugi njemu,
Pa da s' lišim toga smrada,
Odtjerah ih od bieloga grada."

„Dobro Mirko, vjerna slugo moja,
Sad mi idi Eduardu [1]) momu,
Oružajte do glave vojnike,
Hajde u lov na uskoke,
Polovite, povežite
Što uskočkom parom diše.
Za tri dana neć' uskoka biti,
Ni u Senju, ni pred Senjom.
Ni po gorah, ni na moru;
Sve će bježat nebu pod oblake."

Da vidimo što uskoci rade,
A što misle, je li na zlo slute. —
Pred Senjom se gusta šuma tamni,
A do šume klisurine stare.
Med njimi je zaklon mali,
U zaklonu, a na morskom piesku,
Oko ognja jedan do drugoga
Sve visoci baš uskoci.
Pred zaklonom duge ladje,
Parići im u moru se moće.
Sve pripravno — u more će sinje.

„Primi Ivo tamburicu,
Oglasi se cielo družtvo,
Na tebi je red sad momče,
Pa zapoj nam o Ivici,
Nek se ori pjesma morem,
Uskočka je, uskokom na diku."

Ivo sluša, uz tamburu,
Uz tamburu pjesmu slaže:
Probudi se sokol ptica
Na Vratniku gori tamnoj,
Probudi ga ljuta puška,
Što ju lovac zalud prazni.
Nij' to sokol siva ptica,
Već Ivo je to uskoče;
Nis' to lovci, slabi lovci,
Već to turci, jadni momci.
Opasali gustu šumu,
Pa s' glavici svi primiču,
Da ulove golobradče,
Ta Ivicu senjanina.
Trides't vragah na Ivicu,
Trides't mačah na sabljicu!
Gleda Ivo ljute Turke,
Stade brojit biesne momke:
„„Da mi 'e samo još trideset,
Sve na malu tu sabljicu.""
Ne hvali se oj kaure!
Već se predaj gola dušo.
Poskočili biesni Turci,
Dočeka ih naš Ivica.
Nezna Ivo zasiecati,
Zasiecati, zahvatjati,
Već na pole dijeliti.
Krvave se turska lica,
A na Ivi ni ranica.
Popadali tužni Turci,
Do jedinog Ali-bega;
Bježi Ale, nije šale
Ogledat se sa Ivicom,
I sa britkom mu sabljicom.
Bježi Ale, al se neda,
Al se neda Ivi uteći;
Dohvati se dobre praće
Pa zavrti tim kamenom,
Prebi kamen tursko rebro,
A za rebrom trudno srce,
Pa poleti zviždajući
I u Sinje more pade."

„Stani Ivo! na more pogledaj.
Gle' Juriše Senjanina,
Kak o veslu dlane žulji
Što ga k nami sad svratilo?
Ak' zla nije, dobra nij ni bilo."

„Oj uskoci, oj hvališe jadne!
Nisu s' djedi tako vaši krili,
Nisu s' otci tako vaši krili,

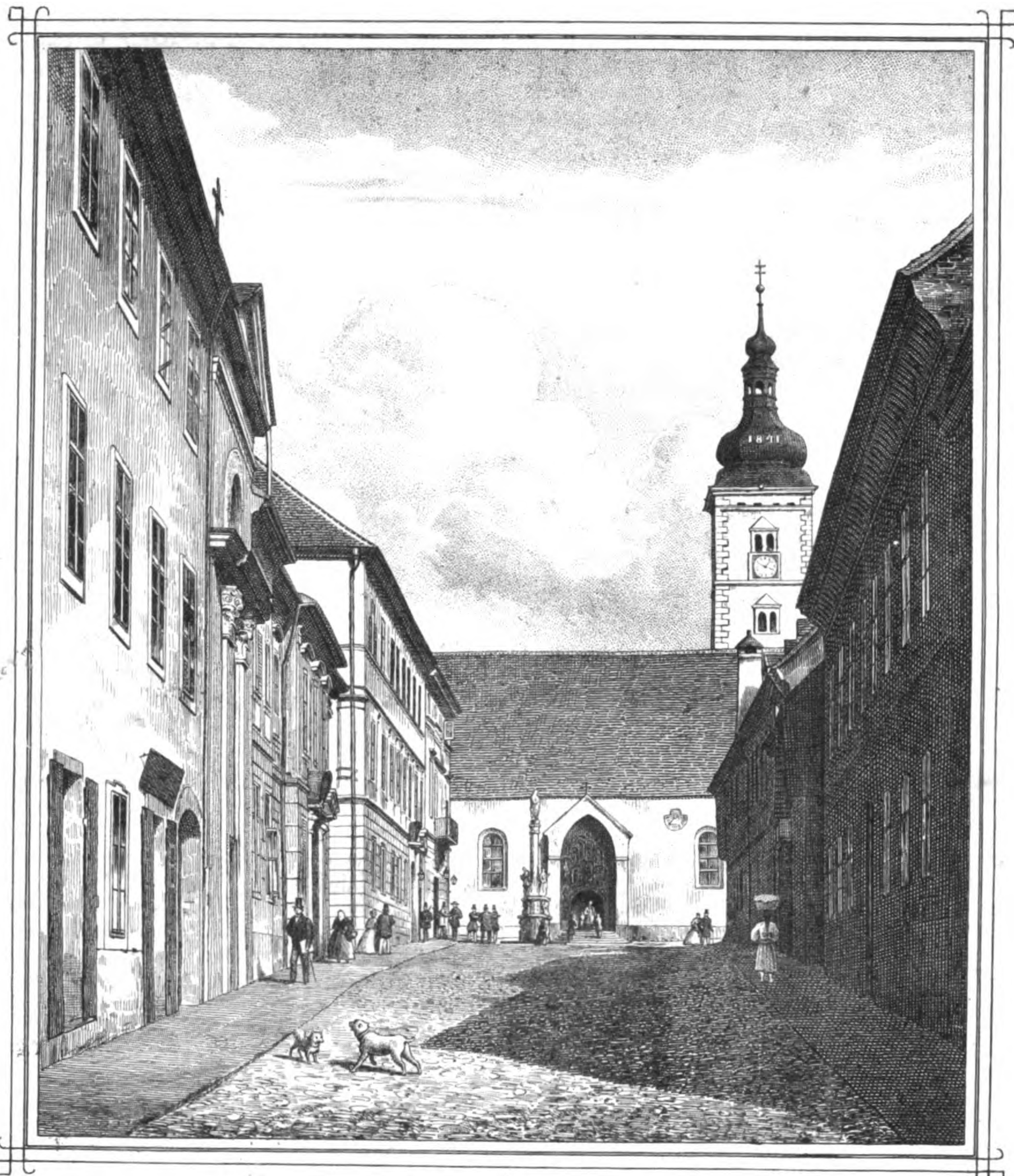
[1]) Eduardo Locatelli capitaine de la milice de Goritz.

Zašto da se vi tako krijete,
A baš sada kad pomoći treba. —
Iz Senja nam Barba iztjeraše,
Tvrda vrata Senju zatvorili,
Što će čeljad tužna bez pomoći? —
A uskoci u moru se sole,
Barbo veli, Rabatu će tužit,
Jer ga jadni dužde podmitio,
Da satare sve uskočko pleme.

A mi ćemo — ćemo što možemo,
Vad'te sablje, kore im slomite,
Prisegnite na živoga boga,
Na krst častni, koga svi nosimo
I na svetca, komu se molimo:
„„Ak' Rabata uskoka pogubi,
Il' uskoka, il' drugog Senjana,
A bez pravde, već po svojoj glavi:
Neće glave iz Senja odnieti.
Osvetit se, ma i poginuti!
Rod da branim, u smrt ću srnuti;""

(Produžiti će se.)

Markov trg i gospodska ulica u Zagrebu.

Gornji grad Zagreb — stari, poštovani Greč, akropolis naš, — kojega je samo jedan dio predstavljen u ovoj slici, ako i nije najstariji, a ono je ipak najznamenitiji dio našega glavnoga grada. Što je zlatnomu Pragu ponosni Hradčin i Višegrad, to je nam Greč. Sa svakom nemalo glavnijom sgradom spojene su historičke uspomene, ugodne i neugodne, kao što nam bila i povjestnica. Čovjek sa malo srdca i niešto historičkoga znanja mogao bi ciele dane provesti na Markovom trgu udubljen u razmišljanje prošlosti, imajuć, kud pogleda, još žive svjedoke, stojeće spomenike radostnih i tužnih sgodah, što smo ih proživjeli. Prije svega napominjemo središte: trg sv. Marka. Tud je svaka stopa zemlje historična. Osim ostaloga bijaše trg Markov pozorištem dvajuh, u našoj povjestnici krvlju zabilježenih dogodjajah, od kojih jedan siže u podalju prošlost, a drugi spada u našu dobu; mnijem okrutnu smrt, koju je god. 1573 pretrpio na njem seljački kralj Matija Gubec i nedužnu, već osvetjenu krvcu proljevenu dne 29, srpnja 1845. Na zapadnoj strani istoga trga stoje banovi dvori, u kojih nisu stanovali niti odviek niti svi banovi hrvatski. Tek odkako je gornji grad zidom opasan i utvrdjen nastanili su se i stanovali u njem oni

banovi naši, koji nebanovahu izvan Zagreba na svojih imanjih. I ta sgrada krije puno, više tužnih nego li radostnih, uspomenah za nas. Obrativ se k jugu, prikazuje nam se na desnom uglu gospodske ulice narodno kazalište. Zagreb imade tek od njekoliko desetakah godinah posebnu, javnu kazalištnu sgradu; do to doba igralo se je u drugih što javnih, što privatnih stanovih i to veoma riedko. Ako se nevara naš slavni povjestnik Krčelić, davala se je u Zagrebu prva dobrovoljačka kazališna predstava u njemačkom (!) jeziku i prvi maskirani bal u zemaljskoj sabornici (domo regnicolari) god. 1750; nu i kazališne i plesne zabave smatrale su se za onda još kao kakove orgije i dobri starac govori o njih u svom ljetopisu s tolikom indignacijom, kao što pravovierni svetjenik može govoriti samo o odmetničtvu od Boga i prave vjere. Uz kazalište stoji gradska viećnica — a, preskočiv jednu kuću, na uglu grčko-katoličko sjemenište; njemu naproti veličanstvena tiskarnica Dra. Gaja, koja s najnovijim našim duševnim pokretom stoji u najužjem savezu. O toj kući pripoviedati će se danas sutra i više, dok iza režnjave strastih uzmogne mirnim i nepristranim glasom progovoriti Klio naša. Vrativ se tim šorom opet na trg Markov, nalazimo tamo nadalje županijsku kuću, sagradjenu od jedno desetak godinah. U njoj su nam vlastnici za toga vremena smjestili u svih prostorijah uznike; a sada će se povratiti opet svomu prvobitnomu opredieljenju. Dalje prama sjeveru imademo narodni dom, koji se ima smatrati kao ognjište i sredotočje mnogih najsvetijih interesah narodnih. U njem su smješteni skoro svi osrednji domaći zavodi, za književnost, umjetnost, družtveni život, gospodarstvo itd. Tud, a stranom u dvoranah spojenih sa narodnim kazalištem drže se sve sjajnije zabave i razni poveći sastanci. U gornjem gradu nalaze se i svi viši uredi i glavniji učevni zavodi: akademija, gimnazija, realna učiona, preparandija, glavne škole itd. zatim dva šetališta, južno i sjeverno. S južnoga je divan pogled k Savi i dokle oko nosi prama jugu i istoku. Napokon je gornji grad i staro sjelo boljarstva, koje daj bože da jedanput opet svojim nazvati možemo!

Moda
i naša narodna nošnja.

Mnoga od naših ljepoticah, vidivši naslov ovomu članku, poplašiti će se i pomisljeti: eto opet jednoga od onih suhoparnih pedantah, koji misle, da im je povlastica svojim vječitim nesnosnim naučanjem sviet maltraitirati; eto opet jednoga od onih stoikah, koji bi, da je na njihovu, najvoljeli da sviet neočešljan, neopran i neobuven hoda; eto opet jednoga od onih apostolah ženomrzstva, kojim smo mi ce mal qu'on nomme la fêmme (ono zlo, što ga ženom zovu); napokon eto opet jednoga od novovječnih Oppijah, kojim da je vlast dana, jao i u zao čas po šešire, krinoline, coiffure, i sve, u čem misle da sastoji sve blaženstvo naše.

No umirite se dobre duše; nismo ni mi svi jednaki, kao što je i medju vami razlika. Priznati valja, da su vam, nježnim golubicam, nanešene gdješto velike nepravde od našega jastrebskoga koljena. Nu došlo je vrieme da se mirimo; u „našoj gori" nadje se evo listak i za vas, da se na njem odmorite i odahnete; na vašu obrambu podižu se već u njem pojedini razkajanici; i ja sám ništa vruće neželim nego savršenu entente cordiale sa vladalicami srdacah naših.

Naumiv govoriti o modi, nisam ju nakan kuditi. Ima ona doduše i svoju hrdjavu stranu; ali ja sam ju rad samo s dobre ogledati za sada. Tud će se opet poplašiti mnogi ubogi otci i banquerottirani muževi, te će poviknuti: dolje s otim krivim prorokom! Nu ja ih uvjeravam, da se neimaju čega bojati i da će pristati uza me, dok im reknem, što mislim.

Ja razlikujem razkoštvo (luxus) od mode. Ono je čedo lude razsipnosti, a ovo, kako ja ponjam, ravnalo dobroga, ugladjenoga ukusa. „A što, istaći će se opet gdjekoj otac ili muž, ako ih uzbude kao i dosada svake godine po njekoliko? Pogledaj njine journale, pa o nje omjeri kese naše." To pravo imadu; ali ja stvar uzimam drugčije. Što je liepo i ukusno, to ostaje ukusno i liepo; a česte promjene u modi vode i onako k najvećim nespretnostim. To nam posvjedočavaju francezke mode. I odtuda biva, da razboriti i pametni ljudi pripoznav u toj struci štogod za liepo, kod toga ostaju, a nedadu se tiranizirati od kapricah parižkih krojačah; premda reći valja, da je to kod stoglave francezke mode malo otežko. Da česte promjene u modi uzvisuju na priestol gospodstva najveće nakarade i nagrde, to svi priznati moramo, uzmemo li stvar smatrati samu u sebi, triezno i hladnokrvno, bez obzira na običaj, koji nas je kadar sprijateljiti sa svačim tako, da najveću rugobu držimo gdješto bezsvjestno na najveću ljepotu. Da se modom ukus uviek neusavršava: promotrimo samo njekoje njene proizvode. Što je na priliku prvobitno morao biti frak, kad se i sada, gdje stoji na vrhuncu svoje savršenosti, nemože pomisliti ništa nesgrapnijega, neshodnijega i neukusnijega pod nebom? kakova je figura mužkarac u cilindru, kakova li ženska u francezkom šeširu? Prekrojio ga kako mu drago: ostaje već u svojoj zamisli neshodnim odielom. Ta zar se nije cilinder prometao već u svakojake slike; a komu nisu poznate sve one metamorphose, kroz koji je prošao ženski šešir, počamši od onih strahotah sa čitavimi hintovskimi krovovi do onih pećurkah, što su na utjehu svakoga pravoga ukusa istom nedavno počele izčezavati. Proti odjećam neću da govorim; kako su sada, držim da im se ništa prigovoriti nemože, što im je kroj naravan, te izražavaju koliko toliko prirodne forme tiela, kao što ga je ustrojio Bog, komu se je obrtnost ljudska, a osobito krojačka, toliko putah već miešala u posao. Ta zar nije kako kod naših kaputah i frakovah, tako i kod ženskih odjećah struk već bio i pod koljenom i u zatiljku?

U koliko dakle moda nastoji oko dobra ukusa: neosudjujem je; a pokraj toga tvrdim, da što je danas ružno, to sutra liepo biti nemože, jer i ukus imade svoje stalne zakone.

Odielo dakle biti će u obće najbolje ono, koje zadovoljava absolutnim zahtjevom dobra ukusa, te je s te strane osigurano proti chameleonskim i skupim promjenam mode.

To je u obće; a napose je najprikladnije ono, koje uza te obće zahtjeve odgovara još svojim specialnim značajem onomu narodu, koji se njim odieva.

Takovo odielo bilo bi za nas naše narodno

Pita li se o pravu: to je njegovo najstarje i na njeki način naravno; a tudje odielo gospoduje samo pravom došljačkim; istim načinom kao što tudji jezici gospoduju gdješto uza domaće, ili još više — nad njimi.

Ja sam njegdje, govoreć o naravnom pravu jezikah narodnih, pozvao se na mudru uredbu božju, kojom je htio, da svaka ptica pjeva svojim glasom; i tom prigodom napomenuh, kako bi se čovjek čudom začudio, da mu na jedanput gdjegod iznad glave zapjeva vrabac glasom slavuljevim itd. Istina je, da svaka prispodoba malo nahramljuje, jer čovjek nije ptica, što mu je uza svoj nuždno kadkada znati i po koj tudji jezik; premda imade primjerah, gdje su se i ptice živeć u zadrugi naučile pjevati jedna od druge. Ali opet imade u prispodobi mnogo istine po tom, što ptica uza ono njekoliko uzajmljenih glasovah neće posve zaboraviti svoga prirodjenoga pjevanja.

U tom idem sada za korak dalje. Onaj, koj ptici dadè pjevanje, dadè joj i perje. Ono joj je jezik, a ovo odielo. Neće li biti odviše smjela prispodoba, ako li i to prenesem na ljude te reknem, da, ako i nije zakon prirodni, a ono je barem pravječni običaj, da se narodi razlikuju kako jezikom, tako i odielom, i da kako jedno, tako i drugo sačinjava individualitet naroda. To je barem njegda tako bilo, a i danas je još tamo, gdje se je sačuvala izvornost narodna od tudjega upliva. Kad nas toga nestade od ono doba, od kada nas je svemoguća francezka moda spravila sve pod jednu kapu i pretvorila na jedan kalup, i odkad su si izobraženici svih narodah nametnuli uz tudje jezike i nošnju tudju, da se tim tobože razlikuju od canaille svoga plemena.

Nu ovo je sada doba individualitetah narodnih; i kao što se sve vratja k svomu, valja da se vratimo i mi.

Tud dakako prestaje prispodoba izmedju ljudih i pticah, Njim je uniforma oktroirana od vieka, te se ni za dlaku nemienja; a kod ljudih nije, hvala bogu, nikomu izrastao frak iz kičme, niti klobuk iz glave, niti ostruge iz petah. I zato se odielo kod ljudih mienja i gdješto sasvim preinačuje. Tim smo se putem metamorfozirali i mi tako, da nas naši praotci ni poznali nebi.

A sada se evo opet vratjamo k svomu; ali tako, da, pridržavši odielu temeljni značaj narodni, ostaje nam prosto, prama zahtjevom izgladjenijega i dotjeranijega ukusa gdješto preinačiti. Pa zar nisu i naše današnje surke i cielo narodno odielo mnogo ukusnije, nego što je bilo pred deset i dvadeset godinah? Dotjeranost ukusa pokazuje se imenito u pristalijem kroju i izboru bojah; a osobito priznanje zaslužuje to, što je prama surki i ostalo odielo privedeno u harmoničan sklad, te nam prikazuje sliku u svojoj podpunosti. To je svakako veliki napredak.

Samo treba, da nošnja narodna nebude sama po sebi ephemernom modom, nego neka ostane pod žezlom te moguće vladalice svieta, ali neka se održi. To će pako biti samo onda, ako se malo po malo uvrieži i nas u to mnienje, da bez nje biti nemožemo, nesmijemo. A to mnienje zavladati će nami samo onda, kad ponjamo značaj narodnoga odiela i kada si svaki Hrvat i Hrvatica rieši po našoj logici ovo pitanje: što je našinac ili našinka u tudjem, francezkom odielu? Ja nevelim, da nije ništa; jer se veli, da odielo nečini čovjekom onim, što upravo jest. Nu ovdje nije govor o nutarnjoj vriednosti, nego o spoljašnjoj karakteristici; i uzimajuć stvar s te strane, nalazim da su se iz onoga načela, da odielo nečini čovjeka, izvodile po nas posve krivim umovanjem glede odiela isto onako štetne posljedice, kao što nam danas evo njeki ljudi dokazati hoće, da i jezik nečini čovjeka čovjekom; premda je smiešno, da u svem upravo moramo biti mi, kojim treba sve svoje žrtvovati, da se pokaže valjanost onoga kosmopolitičnoga načela. Ja o tom drugčije sudim i rad bih, da svi moji zemljaci uvide, da je Hrvat i Hrvatica u francezkom odielu i uz tudji, čiji mu drugo jezik, kosmopolitična nulla, gubeća se kao mala riečica u moru silnoga inostranstva. Da se narod u naših okolnostih može osjetjati narodom; da se probudi u njem samosviest i uzpiri iskra ponosa narodnoga: treba nam se čvrsto držati i jezika i nošnje svoje.

S veseljem priznajemo, da je, sudeć po onom, što očima gledamo, to mnienje prilično prodrlo kod nas. Takovim prevratom hoće se dakako vremena. Gdjekoji se izključuju iz njekoga sitničarskoga skrupulositeta, drugi iz affektacije odličja, a treći nisu još doderali tudjih starinah itd. Kada bude većina — a to će biti skoro — za odielo narodno, onda će se i manjina povesti za njom. Samo opažavamo, da neima pravoga razmierja kod obiuh spolovah. Ima gradovah, gdje mužkarci, a drugih opet, gdje ljepotice prednjače. Stalo nam je i do jednih i do drugih; ali kao u svem, što se tiče izjavah narodnoga osjetjanja — više do ženskih nego li do mužkih. Tim neka se nenadju uvredjenimi mužkarci; neka se sjete devetdeset i devet ovacah evandjeoskih, i neka žele skupa s nami da dodje skoro vrieme, gdje će genij naroda našega moći s uzhitjenjem uzkliknuti: od svih, što ih primih, neizgubih ni žive duše! Samo složno mužka bratjo, a osobito vi, vrle kćeri naroda, u koje su uprte oči svih nas; koje ste krepostju biser spola svoga, a duhom narodnim sunce nadah naših, kruna života našega!

Razširenje narodne nošnje najbolje bi se postiglo modnimi journali, kao što to biva kod drugih narodah, a osobito kod naše bratje i susjedah magjarah. Nu nam je za ovaj čas nemoguće učiniti u tom obziru ono, što bi želili, bez domaćih sredstvah, kod velike sporosti inostrane pomoći; premda se tim neodričemo svojega obećanja i namjere, te ćemo, ako ne prije, a ono odmah početkom proljetja — i onako je zima na izmaku — izdati sliku za žensko i mužko odielo, kao što ide za to doba godišta. U tom nas za sada zastupaju hvalevriednom revnostju naši krojači i kitničari; stotine rukuh posluju ovaj čas u njihovih radionicah oko sgotavljanja različitih predmetah ženske i mužke toilette. Nemogući dakle za sada, kako bismo želili, predočiti u slici, evo ćemo barem na rieč izbrojiti sve, što danas prepisuje naša moda za pravu i podpunu našinku. Za zimu velika surina od težkoga latka, sure ili sive boje, obtočena crljenom ili modrom svilom, s preda do šest svilom obtokove boje opletenih putacah s petljami za skapčanje; oko osam malih bielih kovovih putacah na razrezu od rukavah i s obe strane dolje. — Za proletje ista takova surka, samo kratja i od lagljega latka; za ljeto sasvim lahka. — Za salon prsluk od kadife ili svile, sa srebrnim ili zlatnim pošivom i gajtanom, a skute od proizvoljne tkanine i boje ma koje od triuh narodnih. — Za glavu i to djevojačku diadem (parta) od crljena ili modra aksamita ili težke svile izvezen i podnizan biserom, kakovim tko može; za gospoje poculjice srebrom ili zlatom po svili ili creppu vezene; i s dijademah i spoculjicah vise preko ledjah dugačke široke vrpce, boje kakve mu drago, obično takodjer srebrom ili zlatom vezene; k tomu svemu — živi prkos — okrugao šeširić s perom i vrpcami, izpod koga oči posve drugčije strieljaju, nego li izpod onih, ništa neznačećih francezkih košarah. I s kosom se dakako uz takov šeširić sasvim drugčije postupa; kolike će liepo gojne, svilolike, vrane i plave pletenice — milinje pogledati u ženske! — izići njimi na vidjelo; a dosada tamnovahu u onih tiesnih tamnicah i ostadoše toliko putah mrtvimi glavnicami, sakrivenimi čari.

To se sve izradjuje liepo i ukusno i može se dobiti većom stranom gotovo u skladištih ovdješnjih krojačah, kitničarah i klobučarah. Na posljedku što se tiče i mužkoga i ženskoga narodnoga odiela, imade, to sám posvjedočiti mogu, po ostalih gradovih domovine mnogo ljudih obojega spola, koji bi se radi naški odievali, ali neima tko bi im što valjano napravio. Na to se tuže osobito u Slavoniji. I ovih danah dodje nam s jedne strane pismo, u kom nas mole, da im pošaljemo journal, po kom da si grade narodno odielo. Mi ga za sada, kako rekosmo još neimamo; a kako bi bilo, da dotle rečene kitničarske trgovine i zagrebački krojači zavedu po ostalih gradovih barem u Hrvatskoj i Slavoniji područnice i da svoju gotovu robu šalju tamo na prodaju. Ja bih rekao, da se u računu na liep i siguran dobitak nebi nimalo prevarili.

VEĆESLAVU HANKI.

Crni oblak na Vltavu pade, —
Vltu, viklu mučnim teći tiekom;
A s oblaka sitne dažde kapi,
Sitne kapi, poput rose božje; —
Al' u rosi sjaje milo sunce; —
Silan vihar vije s šumah českih,
A s tog vihra stenju zlatni kraji,
Zlatni kraji Libušina mjesta.
Nije oblak, već je žalost crna,
Što uzburka mirne vale Vlte,
Kad rodjena izgubila sina;
Nije rosa, već su suze vruće,
Što ih ljeva jadno česko pleme,
Kad pogibe slave dio velji:
No u suzah milo sjaje slava,
Slava vječna slavnog pokojnika.
Nij' to vihar, već su cvieli gorki,
Kiem ucvieli narod udes kleti:
Pa ti plače i staro i mlado,
U kolievci, na nemoćnom štapu,
I seljačko i gospodsko čedo,
Nebi li ga zemlja povratila.

Hanke neima! — Mora ga udavi,
— O ta šiba sveg čovječjeg roda,
Što neplače, što neznade radost;
Kôj ni'e srdca, koja djece neima,

Što put vihra lomi silno dublje,
Što put grada kitnu ništi zelen,
Što ubija glavu sitnoj djeci,
Djecu trga iz majčina krila,
Crnom nogom pleše ljudski narod.
Hanke neima! — Mora ga udavi:
Razlećè se žalost po svem Pragu,
Razlečè se žalost oko Praga,
Razlećè se žalost po svem Slavju,
Gdjeno sinji vali biju mire,
Slavne mire Dubrovnika slavnog,
Sve do crnih na iztoku vodah,
Što no narod, al ne slavsku slavu
Vlažnim pasom prot' barbarstvu vrše;
Od balkanskih gorostasnih gorah,
S kieh slovo slavskom jekom ječi,
Sve do rta, gdje po pusti mraznoj
U bezkrajnost slavska rieč se gubi:
Sve to tuži, sve to suze lieva,
Sve uzdiše, u crno s' odieva,
Jer sve znade, da mu sin propade:
Ne sin takov, što se rodom diči,
Ne sin takov, što ga slučaj rodi,
No sin takov, koga srdce kiti,
Srdce pravo pravoslavne ćuti;
No sin takov, što ga mudrost resi,
Da obrani ucviljenu majku;
No sin, komu narod omilio —
Bog bi dao, svaki takov bio.

Kad mu prva osvanula zora
Sitno čedo pohodila Vila,
Vilinskim ga nadarila darom;
Troje blago u zibku položi:
Prvo blago pod glavu mu dade,
Mudru knjigu, hranu bistroj glavi;
Drugo blago u srdce mu dade,
Svetu iskru, kom se narod ljubi;
Treće blago u ruku mu dade,
Zlatan ključić vratam prošle slave.
A ta klica bude cvietom bujnim,
A taj cvietak bude dubom silnim,
Grane grani po svem slavskom vrtu.
Pošla ti je ne iz sjajne kuće,
Što se hrani od kreposti stare,
Te se brani šareniem štitom;
Pošla ti je ne iz pune kuće,
Gdje se zlatna lakomost nastani;
Pošla ti je iz ponizne kuće,
Gdje po zrnce plaća kapi znoja,
Od tog pluga oštrog ali blagog,
S koga Čehom prva kruna bude,
Kruna, štono prag podiže Pragu.
Pa ti stade učit mudru knjigu,
A naučiv svoj narod učio,
Ko' apostol narodnoga spasa.
Pa ti stade pirit svetu iskru,
Da no buknu plamom za dom silnim,
O kom da se dobra duša grije.
Pa povadi ključić, tražeć blago
Zakopano u zabiti davnoj
I iznese na sviet krunu sjajnu
Od bisera, stare češke pjesme.
Pošten bio, tomu svjedok život,
Jer mu mudrost neprimala plaće;
Mudar bio, tomu svjedok djela,
Spasi narod iz dremeža smrtnog;
Slavan bio, tomu svjedok narod,
Što ga slavna na sva usta slavi.
Cienjahu ga zlatniem redovi,
Sitnom hvalom zahvalnosti ljudske;
Štovahu ga mudri svjetom ljudi,
Porediv mu u svê kolo ime;
Grdjahu ga s jeda vrane ptice
Kaljajuć ga blatom proste ćudi;
Al on labud-ptica zaronio
U sviest mirnu, pa izroni sjajan.
No nada sve ljubljahu ga živo,
Pa ga ljube viekom vrućim srdcem,
Braća rodna českoga plemena;
Jer pokazà, da biahu njegda
Slavni knjigom i na maču slavni:
Ljuti mačem, pred kiem tudjin preda,
Sladki pjesmom, koja grud zanaša;
Jer pokazà, da jošt' Čehah ima, —
On biaše Čeh po duši prvi;
Jer pokazà, da će Čehah biti
Ako sliede izgled njegov sjajni.
Svih ljubljaše, svaki ga ljubljaše,
Te si stavi spomen u svom rodu,
Ne s kamena tvrdog zlatnim pismom,
No s srdacah tisućah na broju,
A u svakom upisano ime,
Ime njegvo slavno, dobro, sveto.

(Konac će sliediti.)

Slavjanske viesti.

(Književnost jugoslavenska). Ovih danah izišla je ovdje knjižica pod naslovom „Ivan Kukuljević Sakcinski" od Stjepka Mirkovića: sadržavajuća obširniji životopis toga svemu učenomu svietu poznatoga našinca.

— Politička književnost umnožala se je takodjer jednom prije njekoliko danah izišavšom brošurom pod naslovom: „Politička razmatranja na razkrižju hrvatskoga naroda itd. od Eug. Kvaternika, odvj. Svežčić I."

— Od Jura Mat. Špora izišla je u Rieci nova drama: „Car Murat II. i republika dubrovačka," u 5 činah.

— Od oglašenoga u I. broju ovogn lista Mařikovoga „Vienca, sbirke zabavnih i poučnih spisah za mladež i naš puk" izdan je već knjige I. snopić prvi. U njem su započete „Crtice i pripoviesti o životinjah", koje će zauzimati cielu prvu knjigu ove sbirke. Dielce evo leži pred nami i razgledavši ga tamo amo nadamo se od njega najboljemu uspjehu. Za to nam jamči prost i svakomu, ma koliko neuku, razumljiv te i ugodan način razlaganja; a i jeziku se nemože prigovoriti, premda se od poznate marljivosti spisateljeve možemo nadati, da će i u tom obziru zadovoljiti s vremenom podpuno onim strogim zahtjevom, koji se nemogu mimoići navlastito kod spisah namienjenih pouci prostoga puka. Za sada pako zadovoljni s ovim na svaki način hvalevriednim početkom u tom posve novom i velekoristnom poduzetju, držimo za svoju dužnost dielce to, koje se osim drugih liepih vlastitostih priporučuje takodjer veoma umjerenom cienom, priporučiti svim onim, kojim je zadatak nastojati neposredno oko prosvjete puka, da ga medju njim čim više razširiti trse se.

— Doznajemo da je g. Stjepan Ivičević, Makaranin, koji se od njekoliko danah bavi u našem gradu, za svoga boravljenja na Rieci ugovarao s njekom tamošnjom tiskarnom da mu štampa prevod Danteova **pakla**, što ga je on preveo naroduim desetercem u naš jezik.

— GG. koja žele imati ovogodišnji „Leptir," mogu ga opet dobiti u knjižari Županovoj i u trgovini g. M. Krešića.

(Česka književnost). Za kratko vrieme imadu izići u Lipskom satirički i njeki drugi spisi pokojnoga K. Havlička.

— Izišao je prvi svezak Jahnovih „obrazů života" veoma zanimiva sadržaja. Medju ostalim dolaze i životopisi slavnih Čehah Lad. Riegera i glasovitoga žurnaliste K. Havlička.

— Matica česka držala je dne 21. siečnja izvanrednu sjednicu, u kojoj se je viećalo o spomenicih, što bi se imali podignuti Hanki i Čelakovskomu. Zaključeno je, da će ona svom snagom nastojati oko sabiranja prinesakah; a kada ih se skupi dovoljno, i o tom, da se slava obavi koliko je moguće javno i spomenici da dodju na mjesto takovim muževom pristojno.

— Dne 31. siečnja obdržavane su u crkvi ovdašnjega g. k. sjeminišta zadušnice za pokojnoga W. Hanku.

— Prof. **Kavka** na jičinskom gymnaziju sprema za tisak: „kratki prirodopis životinjah za više gymnazije i realke." Toj viesti dodaje „Obzor jič:" Tom prigodom držimo za nuždno napomenuti, da bi bilo vrieme misliti o izdavanju školskih knjigah u českom jeziku za gimnazije i realne učione. — **I kod nas već davno!!** premda se mi nemožemo baš toliko tužiti. Prijašnih godinah učinjeno je dosta; ali nam još mnogo treba. Dotične predloge imade vlada već u rukuh.

— U Pešti će izilaziti nove slovenske političke novine pod imenom „Pristel' l'udu". Urednikom će im biti g. Lukač Mačaj.

— Slavjani bečki nakanili su utemeljiti tamo slavjansku čitaonicu, kao društveno i književno središte za sve toga plemena, koji žive u prestolnom gradu.

— U Beču se dogotavlja uspomeni novac sa likom Hankinim.

— Učenici petrogradskoga lyceuma kane podignuti u Carskom selu spomenik slavnomu Aleksandru Puškinu.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I. | U Zagrebu 15. veljače 1861. | BROJ 5.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjnske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

NAŠA MOLITVA.

Daj nam Bože otačbini,
Da ju težki jadi minu!
Čuvaj, štiti, ujedini
Tu trojednu kraljevinu!

Daj udieli mudrost svakom,
Koj narodu svom prednjači,
Bud' u prilog poštenjakom,
A junake ojunači!

Da nam nitko neizdaje
I nekrnji milog doma,
Što je naše, nek ostaje
Cjelovito podpunoma.

Slavna bila i čestita
I slobodna i ugledna
I ponosom ponosita
Kraljevina ta trojedna!

Svi nam u njoj srećni bili,
Ona jedna naša dika,
Kuća mila i grob mili
Milih naših pokojnikah!

Tko se kako krstit imo,
Netrlo se već o tome.
Svi Te Bože mi slavimo
Na jeziku na jednome.

Taj nam jezik, mili Bože,
Da zavriedi Tvoje slave!
Da se s rodom krepko slože
Mile naške ženske glave.

A braći nam crne sgode —
Daj da jednom sunce sine,
Sunce sreće i slobode
Iz trojedne kraljevine!

Takov, Bože, dom nam liepi
Nedaj ništit po-tudjinu!
Takvu spasi i ukriepi
Trojednu nam kraljevinu!

I. T.

Crtice iz života mojih pradjedovah

od Mijata Stojanovića.

I.

Arbania i Epir, Maćedonia, Hercegovina, Bosna i Srbia liepe su zemlje slavjanske, ukrašene svakom krasotom i milinom majke prirode; kršne su onde gore, dražestne planine, čarobni bregovi, plodne poljane i doline, sjenaste šume i divni gajevi, veličajno more, rieke i potoci; svega u njih izobiljno. Biaše u njih i vitežki narod, koji se proslavio junačtvom braneći slobodu i nezavisnost.

Kad još nebiahu osvojili Turci Carigrada, nego stolovao turski car u Jedreni: za ono vrieme biaše u Arbaniji ban i poglavica Ivan Kastriotić. Stolica mu biaše u gradu Kroji, a

znamenitiji gradovi njegove države arbanaske biahu: Svetigrad, Skadar, Grač, Ales, Dnivast, Bar, Ozinj, Valona, Biograd arbanski i drugi manji. U jednom od manjih gradićah na potoku Drini stanovaše jedan od mojih šukundjedovah kao kovač oružja, sabaljah, mačevah i ljutih nožah, što ih nošahu junaci po običaju onoga vremena za pojasom. Crpeći iz ustmenoga predavanja ove crtice, nisam mu doznao za ime.

Turski car Murat silni podharači u četrnaestom stoletju zemlju Arbaniju, banovinu Ivanovu, i u zalog uze četiri Ivanova sina: Reposia, Stanišu, Konstantina i Jurja, od koga posljednjega znamo iz povjestnice, a osobito iz junačkih pjesamah našega neumrloga narodnoga pjesnika Kačića, kako se je proslavio junačtvom, i kako je oslobodio i izbavio milu svoju domovinu od turskoga jarma i to sve na način, kakvomu neima para u povjestnici svieta.

Godine 1432 preminu Ivan Kastriotić, ban arbanaski, i vjerolomnim načinom i prevarom osvoji Murat Arbaniju, i bojeći se, da mu nebi preoteo ugrabljenu zemlju koj od sinovah pokojnoga bana Ivana, dade ih smaći, samo se izbavi najmladji sin Juro svojim mudrim ponašanjem prama Muratu, koga zvaše poočimom; ali poslje zadade svomu poočimu i nasliednikom njegovim mnogo jadah.

Od godine 1443 ratovaše Juro Kastriotić, nazvan od Turakah Skenderbeg s Muratom posjedavši svoju otčevinu, u kojoj tada prestade tursko ugnjetavanje i razvi se vitežtvo i junačtvo do najvišjega stepena. Silni se zametnuše ratovi izmedju Turakah i Arbanasah sve do godine 1459, kad turski car Memed zaiska mir u Jurja Kastriotića, koji domalo po stečenom primirju preminu na veliku žalost svoje domovine, koja poslje sa ostalimi gore spomenutimi liepimi zemljami postade plienom turskoga nasilja, i sav narod postade robom turske kivne vlasti. Jedan od šukundjedovah mojih, opet kovač oružja preseli se iz Arbanije u Hercegovinu i onde se naseli pod imenom Staniše kovača.

Strahovite oluje krvavih bojevah biesnjahu cielo četrnaesto stoletje po sadašnjih zemljah turskoga carstva, gdje življahu odprije slobodni ponajviše slavenski narodi. Život domaći ovih narodah po Traciji, Maćedoniji, Arbanskoj, Bugarskoj, Hercegovini, Bosni i Srbiji osnivaše se na zadrugi, i narodi ovi življahu pod svojimi banovi, hercegi i kraljevi, dok ih napokon sve skuči pod svoj težki jaram divja turska sila. Pade srbsko carstvo na Kosovu, pade Carigrad, pade Bugarska, Arbania, Hercegovina, Bosna, i nestade jim stare slave; sad se samo slave u pučkih pjesmah neumrlimi zvuci junačka djela Kaštriotića Jurja, cara Lazara i vitežkih Jugovićah, Relje Arbanasa, Kraljevića Marka i drugih nebrojenih vitezovah; ali turska sila ote zemlje i gradove, sve opustoši i podivjači: zatr stare slavne spomenike tako, da neostade ništa do pjesamah i skazkah, i pravo pjeva naš pjesnik:

> Svemu svietu svitje zora,
> Kod Balkana neima dana;
> U sried gorcieh suzah mora
> Gori, gori ljuta rana,
> Koju robstvo zadade.

Što je i kako je sklonilo moga šukundjeda Štanišu, te se je preselio iz svoga zavičaja, iz Arbanije u zemlju Hercegovu, nezna se jamačno; svakako je moralo ga skloniti na to tursko proganjanje, turski silni zulum, jerbo našinci mienjali su nerado svoj zavičaj, kao što i sada vidimo, da naš narod rado ako i biedno i težko živi na onoj grudvi zemlje, na kojoj ugleda bieli sviet, i nerado traži druge domovine, dokgod se u svojoj slobodno hraniti može ako će biti samom prosenicom.

II.

Kad već i zemlja Hercegova i Bosna (njekada ponosna) i Srbija postadoše u težkih robstva lancih biedni rob, a slomi se turska sila u Ugarskoj i Slavoniji, pribjegoše mnogi posebni ljudi i ciele obitelji iz Hrcegevine, Bosne i Srbije u Ugarsku i Slavoniju, i ovimi prišlaci naseliše se opustošeni krajevi ugarski, slavonski, sriemski i banatski, osobito vojnička krajina postade zo mnoge Hercegovce, Bošnjake i Srbijance novom domovinom.

Staniše kovača, prišlaca iz Arbanije u Hercegovinu sin Stojan imadjaše više sinovah, izmedju kojih Jovan, rodjen oko ljeta 1680 prebježe prvi iz biedne, turskom nogom pogažene i poplesane, svake slobode lišene domovine svoje najprije u Bosnu, a kad i onde vidje da gazdare Turci, a raja robuje, ostavi i Bosnu, gdje je kao kovački momak njeko vrieme poslovao po kovačnicah od oružja, osobito i najposlje u Banjaluki i predje oko godine 1712 na Lukačevom Šamcu (selu u brodskoj krajini), i stane kod njekoga kovača Čivića na Babinojgredi.

Na brežuljku uz obalu bare Berava nazvane, od koje je dobilo i selo Beravci u brodskoj krajini svoje ime, i koja se bara sastaje i sa potočići Moštanikom, Beravicom, Bidjem i Bosutom, te s ovim izlieva u Savu svoju mutnu i kalnu vodu; na toj brežuljastoj obali Berave, na Babinoj gredi, gdje se sad proteglo selo istog imena dugačko uru pješačku sa svojih skoro četiri stotine kućah i njekoliko hiljadah žiteljah, onde biaše njekoč na okupu i bez svakoga reda samo sedam drvenih kućaricah sagradjenih ponajviše iz dugačkih i odebelih izpravnih jasenovih brvanah u zasjeku, t. j. tako su brvna usječena, urezana i sklopljena jedno u drugo, da su sačinjavala duvar od sgrade, a ležahu na podsjecih ili balvanih, s kojimi se skapčahu, a u vratne i prozorne stubove biahu brvna užliebljena. Kuće si gradiše naši Slavonci sami; pokrivahu ih šindrom hrastovom, rogozom ili slamom, a razdjeljivahu svoja prebivališta na sobu, kuhinju i smočnicu i pivnicu.

Iz našega Reljkovića satira znamo kakvo pokućtvo, kakve prozore imadjahu naši stari i kako su prvo vrieme iza prognanja Turakah iz Slavonije kukavno životarili.

U jednoj od boljih takvih kućaricah na Babinoj gredi stanovahu troje ljudih: Starac, kovać Čivić, starica, žena mu Staža i jedinica kćerka Marica, glavita djevojka kao vita jela vitka stasa, visoka uzrasta, žarkih očiuh postidnih, rumenih punih licah kao livadske rujne jagode; oči joj kukinjice, obrvice morske pijavice, čelo vedro, vedra biela zora, kosa plava, svilni pram, grudi pune, snažne grudi, grlo jasno kao u slavka; kad zapjeva, zvoni poljem i dubravom odjekuje; postidna je i radena i sve blago svojih ostarjelih roditeljah, koji su ju odhranili pomnom njegom u svom krilu, mezimicu, jedinicu; al ju nisu razmazili, nego priviknuli i na krotkoću i pobožnost i na posao, na poslušnost prama Bogu i sebi, na urednost i čistoću duše i tiela, i to sve bez usilenja i natega, prostotom i svojim primjerom prirodjene čednosti. Stari kovač biaše prost, neuk čovjek; ali čestita duša, pošten i izpravan, naravan, dobar i vieran krstjanin, prilježan radin; poznavahu ga i štovahu i njegovi seljaci i svatko iz ciele Posavine; zvahu ga jedni: djedače, drugi: striče! čiko! tetče! ujače! ovi: kume! prijane i prijače (prijatelju)! oni: svače! šurjače! susjede! dado! dako! dada! Malo tko: majstore! Tako i staru majstoricu Stažu nazivahu po-

radi njezine umiljne dobrote i blagosti; bakom, majkom starom, strinkom, tetom, ujnom, kumom, nanom, a malo tko ili nitko majstoricom. Nego i jesu ovo dvoje starih ljudih bili sve to svakomu ne po praznom imenu i nazivu, nego dušom i srdcem i činom; gdjegod su samo mogli pružiti komu pomoć, pružali su; stari kovač umjeo je liečiti i marhu, a starica njegova biaše vješta primalja, i vješta liečiti melemom svakojake rane; obodvoje su bili sdušni, krotki, pobožni. Kćerka im je Márica bila prelja, tkalja i vezilja, bila svojoj majki zamjena od metle i vode, bila uputna u svakom ženskom, u svakom domaćem i poljskom poslu. Isto je tako umjela kopati, žeti, konje zapresati u kola i kočiašiti, žito i sieno djenuti u plastje i gamare, kao je vješta bila iglicom vesti, razpljetati, lozičati sastave, šivati i vretencem zvrkati, Prela je i tkala ne samo iz lana ili kudelje raznovrstno platno: čisti bez, usnivanac, krivnik, boranac, četvorociep i oplate, nego i sukno iz vune i vunene pregače i tkanice i pojase, te umjela sa svojom majkom bojiti vunu i rudicu, tkati ćilime i ponjavce vunene i vesti ih rudicom. Cielu odjeću mužku i žensku: košulje, obojke, zobune, kamizole, ječerme', kabanice, tkanice, pojase, čarape, zavijače, pocelice, podbradače, pokrivače, ponjavce, ćebetke, torbe, vreće, sve su same pravile, i uz to obdjelavale vrt, hranile živad, snažile kuću, hranile i dojile krave, ovce i koze, gojile pojiške (svinje hranjenike), kuhale, prale, pravile sir i maslo, sušile u pušnici šljive i ošap, i kćerka Márica morade često pomagati svomu staromu otcu u vignju (u kovačnici), kad je valjalo razkovati koji veći komad gvozdja. Kadgod bi takvom prilikom uzela djevojka veliki mlat i čekić u ruke, i latila udariti za svojim starim otcem po usjanom gvozdju, tresao se i drmao panj i nakovanj i cieli viganj drveni, a stari pas garov, koj je obično ležao u vignju i dremao, svagda bi progledao na sve oči i podigo glavu, kao da želi viditi, šta znači takvo silno udaranje.

Máričino lice zažarilo bi se kao rumena rosna ružica; rosna velim, jerbo bi ju kujući oblio znoj; djerdan na vratu i narukvice na rukama svektahu, a pletenice na glavi nihau se. Liepo je bilo viditi djevojku pomažuću ostarjelog svoga babu, odjevenu košuljom platnenom sa šarenimi skuti i rukavi, opasanu vunenom tkanicom po pojasu i pripasanu vunenom pregačom. Sigurno bi se zasramiti morale sadašnje mnoge ženske glave u krinolini, ako bi se htjele narugati dobroj djevojci Márici, koja iz djetinske ljubavi i privrženosti prama svomu ostarjelom roditelju pomaže mu svladati snažnom svojom mišicom i uvježbanom rukom posao, koga nemože sam obaviti; nasuprot nadam se od svake prave našinke i domorodke, da će pomislivši na ono staro vrieme, na okolnosti života, u kojih se nahodjaše liepa i dobra Márica, dostojno ocieniti i njezinu ljubav prama otcu i vrednoću i sposobnost za svaki i najteži posao i nevinost srdca i nepokvarenost volje i ćudi, te se nije ni stidila ni plašila od nikakva posla. Márica je udarala čekićem velikim po usjanom gvozdju isto onako spretno, vješto i hitro, kao što je prije i poslje toga posla iglicom vezla vezak, po bielom platnu modre i crvene grančice ili srmom i brišimom (svilenim koncem) po ubrusih i rukavcih. Živila je u nevinosti vesele danke osladjavajući život svojim ostarjelim roditeljem, te u poslu i poslušnosti, u čistoći duše i srdca posjedovala najveće i najstalnije blago života svoga. Tako i slika nevinosti, cvietak ljubičica cvjeta ponajviše skromno u zabitnom kutiću medju šipragom pod mahom i šušnjem izpod grmja u gaju ili u medji livadskoj i šumskoj i razprostire okolo sebe ugodni miris u slavu svoga stvoritelja. Srećne i blažene danke življaše Márica u prostoj koljebi svojih milih roditeljah, kakove samo živiti može raden i nepokvaren čovjek, čista duša i nevino srdce.

(Dalje će sliediti.)

NIKOLA ŠUBIĆ GROF ZRINJSKI,

nazvan Sigetski.

(Nadalje.)

Zrinjski prione sada uredjivati rieku Dravu napuštajući ju navlaš tudjim tlom, samo da se tako dokuči više zemlje; ali ga obližnji plemići radi počinjenih jim velikih kvarovah obtuže kod samoga kralja Ferdinanda, koj mu s toga sljedeće godine opremi ovu poslanicu — opomenu: „Ferdinand božjom milostju kralj Rimski, Ugrski, Češki, uviek uzmnožni, infant Španjolski, nadvojvoda Austrijski itd. viernomu našemu poglavitomu i velemožnomu grofu Nikoli Zrinjskom, kraljevinah naših ilirskih Hrvatske, Dalmacije i Slavonije banu, pozdrav i milost. Dokazano je veličanstvu našemu po plemićih Pavlu Brebiću, Ivanu Krivljaiću, Nikoli Petakiću, Ivanu Budoru Atačkom, Stjepanu Jurju i Blažu Bogačevačkom, Ivanu Cirku, Akacu Brestovcu, Akacu Čajnovečkom; zatim po Klari udovi plemenitoga Vida Emrehovca, po Ivanu Benkoviću, Dori udovi Nikole Krnskoga, po Franji Kiseliću Čajnovečkom, Margareti Čajnovečkoj, udovi plemenitoga Matije Haramije, tè ostalih dotičnih plemenitih osobah obitavajućih uzduž Drave, uz težku tužbu, kako no si ti negledeći na pomenutih davne sloboštine i pravice, što jih plemići po svih kraljevinah naših uživaju, odaslao svoje ljude sa svakom potriebitom spravom i orudjem, neka navrnu tečaj deruće Drave posjedovanji kmetovah gori navedenih plemićah, na svoju i svojih kmetovah korist a na onih golemu štetu. Suviše da si sad iznova, na veliki uštrb slobode tužiteljah, izdao strogu zapovied na sve svoje kmete medju Dravom i Murom, da imadu pod kazan gubitka svih dobarah, na mjestu, gdje ćeš jim ti naložiti, svesti odtok iste rieke Drave upravo njihovimi zemljami. Budući je pako sveta dužnost službe naše kraljevske da milostivo štitimo i branimo viernih naših podanikah slobode i stara prava: ono tvojoj viernosti nalažemo i zapoviedamo, da, ako je sbilja tomu tako, pročitav ovu našu poslanicu, bezodvlačno obustaviš svako prokapanje i navraćanje rieke Drave tudjimi posiedovanji, te isto svojim kmetovom zabraniš. Inače da neuradiš. Dano u Beču na 18. Srpnja 1551. Ferdinand. m. p. L. S. Nikola Olah biskup Jegarski. m. p. [1])

Izteklo biaše već vrieme mira sklopljena 1547. god. kadno se 1553. g digne opet Ulaman-paša bosanski u savezu s Muratpašom Kliškim i Malko-pašom hercegovačkim na Hrvatsku, gdje predobiv Vjeroviticu, Začesan i Dubravu pokuša osvojiti Križe-

[1]) Krčelić Not. Prael. reg. Cr. Sl. et D. p. 365 i 66.

vac i Kalnik; ali nepošav mu to za rukom krene preko Vratna, i pritisnu silnom vojskom sve polje i ravnicu, što se pružila od plahe Drave do napremašnjih gorah, pa poplieniv i mnogo roblja zarobiv krene se natrag u Bosnu. Za toga medjutim neprospava naš sokol Nikola; sve je to on pratio svojim oštrovidom, ter uhvativ s Lukom Sekeljem busije, onaj sa strane viničke a potonji od Varašdina, salete Turke na cesti topličkoj, razbiju jih otev jim sav dobitak. Osim mnogih odličnih Turakah pade u tom boju i Ulamanov najstariji sin Giafar od ruke na glasu Ivana Margitića zapoviednika Zrinjskovih konjanikah. [1])

Budući u ovo vrieme zaprieti čitavoj Hrvatskoj opet pogibelj od Turakah, i da se imade u takovih kobnih okolnostih koje sjegurno i čvrsto odbijalište dušmanske sile, naloži kralj Ferdinand banu Nikoli Zrinjskom i Ivanu Ungnadu vrhovnom kapetanu cesarske vojske u naših zemljah, neka u grad Sisak namjeste jednoga kapetana s dostatnom posadkom, a na naredjenje Zrinjskovo morade se nalaziti u gradu nuz kapetana vazda po jedan kanonik zagrebački kano suglavar. [2])

Sulejman ponoviv 1556 god. rat proti Ferdinandu — koji je bio sudjelovanjem Utješinovićem [3]) posjeo Sedmigradsku, što ju medjutim zajamči sultan Zapoljinoj udovi Izabeli i sinu Ivana Sigismunda — zapovjedi mjeseca Lipnja Ali-hadumu paši budimskomu, neka obsjedne Siget, kojim gradom tada upravljaše Hrvat Marko Stančić Gradečki, (ovaj preuze zapovjedničtvo iza Ladislava Kerečenjia, kojno ga položi sa straha od Turakah). Već do dva mjeseca uzimahu Turci tvrdju, te palatin Tomo Nadaždi, da kako makne Ali-haduma od daljnjeg podstupa još jedine ove tvrdje — zaklonbe ugrske i austrijske, stisne grad turski Bobovac (Baboča). Pa sbilja Ali-hadum dignuv vojsku izpod Sigeta pohiti oslobadjat Bobovac. Približiv se Turci uredi Nadaždi sve za bitku, naprvo odašalje Nikolu bana sa njegovih 1000 po izbor hrvatskih konjanikah, ovoga sliedjaše Ivan Lenković s pjehotom hrvatskom. Po prastarom bo običaju vojevali bi Hrvati uviek na učelju kraljevske vojske, te ovako k pobjedi najveće doprinieli. Te se i sad tako silovito bace na Turke, da jih nakon tri navale natjeraju u bieg i mnoge pobiju. Suvremeni historik Istwanfy piše, koliku je u tom boju osobnu hrabrost razvio Nikola Zrinjski, gdje mu jedno tane ubi konja a drugo probuši kabanicu, te da je ova pobjeda jedino plod njegovog izvanrednog junačtva i vojničke vještine. Jošte pominje koliko pobudi udivljenje u Turakah Nikolina hladnokrvna odvažnost, gdje kad ga Budak, vjerovitički paša, upita tko da je on? odvrati mu naški: Ja sam Nikola Zrinjski i šaljem pozdrav Aliji. U tom boju uhvate Turci starog Zrinjskovog vojnika Iliu Radića, pa ga namah opreme u Carigrad kano znak tobožnje pobjede. [4]) Zauzev u Srpnju Bobovac savjetova se palatin sa Zrinjskim i Polhajlerom zapoviednikom njemačkih četah, da se s nestašice novacah okane ratovanja; no za toga nadodje početkom Kolovoza kraljev sin Ferdinand s 6000 momakah pomoći al opet bez jaspre. Da ipak nedangubi tolika vojska a da lebdećeg za ratnom slavom kraljevića okite njekakovom lovorikom, odlučeno bi da se pod vodjenjem Zrinjskoga i Palavičina [5]) ide uzimat grad Korotna, štono ju prošle godine Turci predobiše. Uz taj podhvat pade opet kocka na Nikolu da kano poznavalac područja i kano vješt vodja bude

[1]) Ratkaj pag. 138, Istwanfy Th. II. p. 358.
[2]) Kardinal-Kapucin, rodom Hrvat.
[3]) Švear djeo 4 str. 365.
[4]) Istwanfy Th. II. p. 364.
[5]) Engel, Gechichte des Ung. R. 4 B. S. 154.

predstražom sa svojimi četami. Za njim stupaše opet Lenković s pjehotom pak Polhajtler. Istom što zariču topovi obsjedateljah učine vojnici bez da i čekaju zapovjedi vodjah, tako žestoki juriš na utvrdjenja, da su za čas bili gospodari tvrdje. Prvi se ljestvami popeše na bedeme: vitez Petar Patačić i Stjepan Tompa, barjaktar Zrinjskovih konjanikah. Turci videći da su propali, ponude pogodbe glede predaje: pa to Nikoli, budući se najviše povjeravahu u njegovo velikodušje. Spomena je vriedno, kakono se Turci u sličnih nesgodah nikako nebi dali u ruke Niemcem, što ovi nesmiljenici nikom nepraštahu, nego bi se voljeli stavljati uviek pod okrilje vjere Hrvatah i Madjarah [1]). U tom kreševu izgube našinci samo 30 momakah. — Krivi glasovi o tobožnjem pribljižavaju njeke velike turske vojske prouzroče, te Ferdinand uzmakne preko Mure i tu razpusti izbornu svoju vojsku, bez da je bila izvela sebe dostojnih junačkih činah. Pa ova nezrelost i neodvažnost natoliko razpali Nikolu Zrinjskog i omrznu mu, da se je on čas odrekao banske časti. [2]) Na njegovo mjesto bi stavljen kašnje Petar Erdödi, a Nikoli bi podjeljena čast meštra tavernikah (magister Tavernicorum) izza Gavre Perenjia. S ovim dostojanstvom biaše tada skopčana vlast pravdu krojiti slobodnim gradovom, a njekoč zapovjedničtvo stražarah kraljevske riznice. [3]). (Sliedit će.)

O. Andrija Kačić-Miošić.

Rodio se je god. 1690 u Bristu, selu primorja makarskoga, pokrajini Dalmaciji te vodi lozu od staroga i slavnoga plemena knezevah Kačićah, od kojih se jedan spominje i medju onih dvanaest poslanikah naroda hrvatskoga, što no bjehu odaslani ugarskomu kralju Kolomanu, da mu pod poznatimi uvjeti ponude krunu hrvatsku. Mladićem od 16. godinah odkri roditeljem želju, da bi rad postati redovnikom. U to ime pošalje ga ujak fra Luka Tomašević, malobratjanin i državnik reda sv. Franje, kod koga je u samostanu Zaostrugu bio svršio početne nauke, u Budim, da tamo izuči mudroznanstvo i bogoslovje; ali iz uzroka, koj nam nije dovoljno poznat, uskoči naš Andrija iz Budima i pobjegne natrag u Dalmaciju, odkud ga ujak nješto opomenami a nješto i silom odpremi opet natrag u Budim, gdje sada već ostade i više nauke s velikom pohvalom i zadovoljstvom svojih starješinah svrši. Vrativ se odtud u Dalmaciju postane najprije učiteljem mudroznanstva u samostanu Makarskom, a poslje učiteljem bogoslovja u Šibeniku. Nakon njekoliko godinah bude naimenovan apoštolskim poslanikom sv. stolice u Dalmaciji, Bosni i Hercegovini. Umrie dne 14. prosinca 1760, star sedamdeset godinah žrtvom svoje evandjeoske ljubavi; strven žalostju nad nesrećom, što bješe postignula tri jadnika, Jura Lovrića, Ivana i Šimuna Rabušića, te u povratku iz Neretve, gdje im on bješe izprosio hrane, potopiše se u moru.

Andrija Kačić bijaše uzor pravoga krštjanina i redovnika, muž ljubezna značaja, milostiva srdca, dobar drug i prijazan sa svakim, vrstan učitelj, gorljiv učenjak, zrcalo bogoljubstva i krstjanske poniznosti, koju zasvjedoči osobito pri gradjenju samostana sv. Martina na otoku Braču, gdje je graditeljem na svojih ramenih kamen za zidanje prinosio.

Kačić je napisao više dielah što u latinskom, što u našem jeziku. Ali od svih najviše omili narodu, budući mu iz srdca

[1]) Istwanfy Th. II. p. 368—9; Ratkaj p. 140.
[2]) Engel, S. 155.
[3]) Istwanfy Th. II. p. 380.

crpljena, tako zvana „Pjesmarica“ ili „Ugodni razgovor naroda slovinskoga.“ U njoj opieva pjesnik sve gotovo znamenitije dogodjaje naše povjestnice i slavna djela junakah naših. Prost od taštine za pjesničkom izvornostju, mjesto da se udubi u sama sebe, u dubine velikoga duha svoga, zaroni poput ronca u more slavne prošlosti narodne i iznese na vidjelo bogat nalazak čista bisera te ga rukom vješta umjetnika sniza u sjajnu krunu, okruniv njom ime naroda svoga; nu kao što svako djelo hvali i početnika svoga, tako i njemu iz te krune niče lovor-vienac neumrlosti.

To djelo štampano je već do blizu dvadeset putah; i još imade predielah u našoj domovini, gdje je dosta slabo poznato. Sliepci — rhapsodi toga Homera našega — raznieli su doduše dosta pjesamah njegovih na sve strane: ali sáma pjesnika mnogi još nepoznadu. To je

sklonilo maticu našu, te je, da s jedne strane proslavi dostojno stogodišnjicu pjesnikovu, a s druge da njegovim prekrasnim pjesmam prokrči većma put i u našoj hrvatsko-slavonskoj otačbini, odlučila u svojoj glavnoj skupštini, držanoj dne 20. siečnja o. g. štampati najviše za ove naše krajeve i opet pjesmaricu njegovu.

Prošle godine proslavismo stogodišnjicu smrti fra. Andrijine, i to načinom, komu neima primjera u našoj povjestnici. Po svih gradovih domovine držahu se 14. pros. ili u ime toga dana službe božje i druge svetčanosti u slavu njegovu. Nu sve nadkrili veličanstvom svojim svetčanost zagrebačka, gdje se najviši crkveni i svjetovni dostojanstvenici sdruženi mnogobrojnim i uzhitjenim narodom sniziše pokloniti se velikomu duhu bosonoga fratra i gdjeno se možda prviput od postanka uzorite naše prvostolne crkve orijahu pred žrtvenikom Svemogućega iz ustiuh svetjeničkih glasovi našega bogočastja narodnoga.

Vjekovi će minuti te gdješto izčeznuti, gdješto iz nova nastati; ali duh Kačićev sve će preživjeti, jer je duh njegov duh našega naroda!

Smrt grofa Josipa Rabate.

(Nadalje)

II.

Žarko sunce od davna počinu,
A doba je javit se mjesecu;
Al se mjesec, griešnih dielah svjedok,
Jadnih dielah, nesretnih ubojstvah
Neće danas gradu Senju kazat;
Gustim plaštom — debelim oblakom
Ogrnu se; milo mu je puka;
Kom nedužnog milo nebi bilo?

Sve je tiho, umuknulo.
Slaba sraka uljenice
Gdjegdje tješi plahu čeljad;
Sve sad spava, njetko bdije:
Sa Eduardom Mirko i vojnici,
Sad će srnut, — polnoć je minula.

Njetko fenjer, drugi uže nosi,
A taj negve, a taj lisičine,
A svi sablje i handžare ljute,
U tobolcih zelene otrovi,
U otrovi sulice se truju.

Tko l' je Mirko, tko li Eduardo?
Slabe prsi oklopi im kriju,
U desnicah mačevi se groze.

Gledaj oko pod kacigom težkom:
Ni naliko na junačko nije.

„Stante! to je Mastardina kuća, —
Zagraknule hrdje, kukavice.;
Njega ćemo prvog uloviti,
Ako bog da i sreća junačka?“ —
Ciela četa na jednoga,
Još u pomoć zove boga!

Spava soko, lahko se probudi,
Ak i hvojki listak odpanuo.
Probudi se uskoče Mastarda,
Sablju hvata, samokres naperi.
Hoće palit, palit mu nedadu,
Hoće sjeći, sjeći mu nedadu,
Već ga Edo sabljom prekosio,
Pa se i sam svojoj sablji čudi,
Jadnoj sablji, nesretnoj desnici,
Kâ pogubi od sebe boljega. —
Pade zviezda s neba visokoga,
A preminu slavnog roda sine.

„Oj satniče, nekrvavi ruke,
Zlo počeli!“ starac Mujo veli.

„Nazubit ću na te sablju starče! —
Tako braćo, tako il nikako.
Napred, napred Posedarskom sada!“

Lukav Mirko Eduardu veli:
„Posedarskog vješati moramo,
A na miru, nad gradskimi vrati.
Ne nagli se Eduarde druže;
Manje 'e muke vješati junaka.
Nek ga love dobre sluge naše,
Pa ja mislim, da se razdielimo:
Ja s svojimi Marketiću,
Ti s drugimi Posedarskom,
Pa da oba navalimo.
Ak uskoci pobune se,
Neće znati kom pomoći,
A gluho je doba noći.“

Što misliše, to i učiniše.
Razdieli se u dvie čete vojska:
Jedni desno, drugi lievo krenu.

Probudi se na istoku sunce,
Vratniku se višak pozlatio,
Sinjem moru lice se razjasni,
A korablja tihom vodom plovi,

Morem križa, ko labud jezerom.
U korablji petdeset vozarah,
Arbanasah, sve dobrih mornarah,
I pred njimi Viktor kapetane.

Ladju spazi čuvar bistrooki,
Pa po kolač [1]) Rabati poteče:
„Zdravo Rabe! Barbaro ti ide;
O drvu se Markov lavić vija,
Na kormilu sunča vlaška zmija."

„Otvorite gradu vrata,
Dočekat nam liepo 'e brata."

To čuvaru reče gospodaru,
Pa pošetje u riznicu.
Liepo ruho na se baci,
Šetje luci, da Barbara čeka.

Dobro veslo morem sječe,
Morem sječe, a valove budi.
Val za valom briegu hiti,
Za valovi ladja plovi;
Primakla se, u luku domakla.

„Sidro u more, dasku na kraj,
A konope za stiene vežite!"

Iz korablje izšeto Barbaro,
Pa Rabati desnu ruku pruži,

[1]) Običaj je primorju: tko prvi spazi ladju, a upozna čija je, poteče gospodaru (principalu), te onda veli, da ide po kolač.

Ruku pruža, a na vrata gleda:
„Dal' istina, il me oko vara,
Oj Rabata! što nad vrati
Davne mire tako krasi?"

„Desno visi Posedarski,
Lievo visi Marketiću,
A Mastardu izsjekli mi sluge.
Za čas će ti još dva pod oblake,
Sa Murettom Nikola mu druže,
Što ih meni jadnici predali,
Da odkupe griešno tielo;
Al se ljuto prevarili,
Ako na spas pomislili."

Dok u rieči oni bili,
Rabatini zatočnici
Dva uskoka na vješala vode.
Mirno ide uskok na smrt,
Riječ reče: „Osvet'te se braćo!"
Rabata ga mrko gleda,
Ali uskok ne — ne preda,
Već na novo braću brati:
„Na osvetu, na osvetu,
A za pravdu braćo svetu!"

Ukruti se Rabi mrka krvca,
Pa govori vodji mletačkomu:
„Trudan si mi, počinka si željan;
Hajde vodjo, da se odmorimo!"

Rabata se kući vratja,
U dvoru ga Senjani čekaju,
Viernog grada starješine,

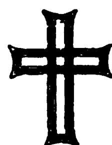
Na čelu im biskup Marko.
Veli Marko Rabati tajniku
I Barbaru vodji mletačkomu:
„Božja pomoć, božji ljudi!
Vjera i pravda s vami budi.
Nedražite ljute lave,
Negubite nam junake.
Tko će branit, tko nejake,
Tko nejake, kad nam jakih nesta?
Tko će branit domovinu?
Tko će branit vjeru svetu?
Slabo puku, kad brat brata bije;
Turčin bije, brat nam bolji nije.
Milost braćo, pogibosmo drugčje!
Veće turski grohot čujem,
Kak se smije za Vratnikom.
Rado gleda, kak brat brata davi,
U korice britku sablju spravi,
Pa će vući, sabljom tući
Slabe ljude, kad jakih nebude."

Sluša Rabe, ne ču riečih,
Neču riečih, jer ih čuti nehtje,
Pa govori senjskomu pastiru:
„Još tog smrada dost' imade,
Pa za takve prosit nevaljade."

Biesnom vlahu srce raste,
Srce raste, a duša se smije,
Oko lažno ko da suze lije.

Ode Rabe gostiti Barbara,
Ode Marko tješiti uskoke:
„Bog će pomoć, pomoz'te si sami!"

(Produžiti će se.)

VEĆESLAVU HANKI.

(Konac.)

Ali poć je — što ga žena rodi;
To je zakon u naravi tvrdi;
A taj zakon ugrabi ga djeci:
Hanke nema — Mora ga udavi;
No ne on, već plod utrobe samo
Pade kosi, Hanka žive viekom.
Duh poleti u krugove sjajne,
Gdje neumrlost vječne vience dieli,
Tam gdje zviezdah plamte zlatni roji.
Vila ista, što ga nadarila,
Suznim okom upalila zviezdu,
A ta zviezda Hankina biaše,
Sjajna zviezda na tom nebu českom;
Al kroz suze s' Vili posmjeh krade,
Plakat joj je, al i smijat joj se 'e,
Dobroj Vili, jerbo dobro vidi,
Da ga gorko plaču srodna braća;
Smijat joj se 'e, jer se nebo smije
Nad takovom slavnom stečevinom.

A što zemlji namienjeno bilo
Od stvorčeve svemoguće ruke,
U svečanom odnieše provodu
Na Višegrad taj ponosni, tvrdi;
Pa povjere svetoj onoj zemlji,
S koje slava sinu, s koje minu,
Svetije ostanke — lahka zemlja!
U ponoćno tiho kada doba
Ljudsko pleme sanke čudne sniva,
A o skalu bistra Vlta pljuska,
A Vltavu blag mjesečić ljubi,
Sastaje se družba tamo čudna
Sve po biću tanke sjajne sjene,
No po liku sve razlici ljudi, —
Krasne žene, krunom ovjenčane,
Silni ljudi, mačem opasani,
Slavni pievci, pjesmom opojeni:
Sjene to su českieh djedovah,
Sjajnih zviezdah boljega vremena,

Što s' na skali obnoć svagdan roče
Nad sudbinom unučadi kasne.
A tim sjenam Hanka se pridruži,
Da im kaže, što u svietu biva,
Kô sviet pada, pa se novi radja.
S podrtinah ostarjele dobe.
Pa zaklinje sve po redu sjene,
Nebi l' Čehom bolje došlo doba
Tamo s' roče, dok i krajna zviezda
Nad bijelom goricom ugasnu,
Te se vrate u pokojne stane,
Tam na starom tvrdom Višegradu.

Rode česki u toj zemlji krasnoj,
Zemlji krasnoj, raju punom suzah,
Osviesti se pa podigni oči
K svetom mjestu, gdje na ljutoj skali
Višegrad nad Vltom smjelo stoji!
O tom suncu grij si tužno srdce

Da no bukne plamom ćuti vjerne
'Ljubavi k svom rodu neizmierne.
Traži opet neumrle trage
Pradjedovah, nek se zrake blage
Znanja sjaju u tvih zlatnih mirih,
Nek se ime tvoje svuda širi.
Stalan budi, kô ta skala tvrda,

Slavan budi, kô što sunce ovo,
Štono sjaje po sve česke kraje;
A svet budi, kô što kosti svete
Koje u tom kraju počivaju.
Sljeduj nauk što ti oni daše,
Budi, kakvi i oni biahu,
Djecu na tu česku Meku vodi,

Kaž joj: „Tu nam izhodi sunašce."
Slavi djede sinom bez prestanka,
A pred svimi slavno ime — Hanka!

U Zlatnom Pragu dne 17. siečnja.

August Šenoa.

Kritike.

II. Leptir, zabavnik za godinu 1861., uredio Ljudevit Vukotinović. Troškom K. Stojšića.

(Konac.)

Kako već prije rekoh, prosaični članci neodgovaraju ni s daleka pjesničtvu. Prvi: Petar grof Zrinji (zašto ne Zrinjski?) i Franje grof Frankopan negledeć na to, da ih je g. pisac kao strašljive babe naslikao, vrvi sam članak toli od gramatičnih, sintaktičnih, koli i tiskarskih pogrešakah. Tudjer viri i pomoljkava se opet blaga riečka škola sa svojimi okrnjenimi genitivi, kao što u noveli „Nesretnjak" druga nakaza s kratkim genitivom na „ov."

U noveleti g. Vukotinovića „Četnik" liepo je gradivo; bila bi se dakle dala skovati liepa novella, da joj se je veća pozornost i marljivost posvetila. Vidi se u prvi mah, da je na brzu ruku izradjena; jer joj je jezik hrdjav i na mjestih vrlo tvrd. „Nesretnjak," mogla bi dobra biti, da je ono, česa neima. — O članku: „Kako su Srbi pokršteni" izreče već u Nar. Nov. njeki g. svoj sud.

Članak „crkva i hospital sv. Jerolima u Rimu" broji sama data historička; a ova su valjana, u koliko dosle neima boljih.

U kratko da se izrazim o ljetošnjem Leptiru: odviše je ozbiljan. Prve godine bijaše u pravom smislu „zabavnik," prošle godine već ne toliko, ljetos pako ni po gotovo. Tri historična članka; prvi bi mogao podnieti, ali ostala dva su vrlo suhoparna; dvie prilično slabe pripoviesti; — jedino dakle pjesničtvo podaje mu vriednost; da nije ovoga, naš Leptir bi mogao sve prije biti, nego zabavnik.

Okrom toga vrvi „Leptir" od tiskarskih pogrešakah. Čudim se toj ljetošnjoj korekturi; ta to je velik stupanj nemarnosti, kad se ovakova knjiga nagrdi tiskarskimi pogreškami. Jezik u njekih člancih ide; u njekih je loš. A što je napokon naš „Leptir" postao torbom naših pravopisah, kurtastih i krnjastih genitivah, to mu, čini mi se, nesluži ni najmanje na slavu.

Ovoliko o ljetošnjem našem zabavniku.

Moj sud, kako mi se vidi, nelaska baš nikomu; nu ipak nehtjedoh uvriediti nikoga, a najmanje našega vriednoga, neumornoga Vukotinovića, koj ga je uredjivao i g. K. Stojšića, koj ga je izdao. Moja namjera bijaše jedno to, da učinim dotičnu gospodu opreznu, kako da pišuć i izdavajuć zabavnik, nikada nesvrgnu s očiuh zabave, kojoj je knjiga namienjena. Svaka stvar imade svoje mjesto i svoje vrieme. Zabavnik valja da ostane ono što mu ime kaže, — pa će biti dobro. Osim toga molim onu gospodu, koja imadu sa zabavnikom posla, da nam u buduće nebude ovako nagrdjen tiskarskimi pogreškami, da mu bude valjaniji jezik, da nebude košnicom samovoljnih pravopisnih težnjah. —

Prigovoriv po savjesti onomu, što je prigovóra vriedno, mogu ga ipak, i rado priporučam našemu občinstvu, jer me tješi nada, da, što je ljetos lošije, biti će na godinu bolje, o čem ni malo nedvojimo. S toga ga kao domorodno čedo svim, a osobito našim mladim domorodkam i opet priporučam, pjevajuć s njim:

Zato sada milostiva;
Leptir Vam se ulagiva.
On u našoj Vam livadi,
Kupi blago, za Vas radi.
Njekoliko sve u svemu
Danah život traje njemu,
A po smrti nije pobro
Ogovarat nikog dobro!

Nu najmilije bi nam bilo, da se izpune ove rieči:

K ljetu će Vas sin pitati,
Pa ćete mu račun dati!

— *ć.*

III. Pojavi u zraku, iliti što je zrak, vjetar, rosa itd. pučka knjižica u poljskom jeziku spisana, a hrvatski istumačena po Ivanu Perkovcu. Izdala matica ilirska troškom zaklade za izdavanje pučkih knjigah. 8. str. 48.

Knjižica ova jest prvi plod mladjahna stabalca, zasadjena, neima tomu dugo, rodoljubivom rukom jedne od naših najplemenitijih domorodkinjah, a njegovana riedkom pripravnostju da i uzhitjenjem od onih, koji su veliku svrhu njenoga podhvata ponjali i njenomu glasu odazvali se.

Revan gospodar, kad mu mladica, koju je svojom rukom zasadio i kao roditelj čedo njivio i gojio, prvi plod ponese, nalaže družini, da mu ono jedinče paze kao oko u glavi; i kada dozrije, čeka gosta, koj mu je najmiliji, te ga njemu za ponudu daje.

Tako i mi, doživivši od svoga stabalca tu radost, te nam je prviput ponielo, neimamo nikoga milijega, koga da tim prvencem ponudimo, od našega naroda.

Evo ti dakle, mili rode, prva jabuka božičnica. Podieli ju bratski izmedju sebe; a dati će bog, te će ih kod zdrava debla, dok se bolje uzgoji i okriepi, uroditi, gdje je jedna bila, doskora i više!

Ovo budi ujedno i radostan glas svim i svakomu, da je družtvo za izdavanje pučkih knjigah djelovati započelo. Kod siromaštva, koje nas od svuda tišti, kod velike oskudice književnih silah i drugih nesgodah, s kojimi se slabačka književnost naša još sveudelj boriti imade, na mnogo se je kod nas i odprije čekati moralo a i ovaj čas čeka; no pitanje o izdavanju pučkih knjigah držim da je prije riešeno, nego se je mnogi i nadao. Nebudući puta, kojim da se svi predlozi o tom zajedno izpitaju, riešena je stvar prekim, ponajviše najboljim, i posve praktičnim načinom, da naime „matica ilirska" kao književno družtvo, komu je i onako zadatak izdavanje boljih naših spisah bez razlike, i taj posao preuzme, te uz svoj imetak ujedno i tom zakladom upravlja.

Počamši dakle svoje djelovanje u tom novom području, držimo, da joj, ugledavši ovu prvu knjižicu, nitko neće odreći zaslužena priznanja, da je naime dobro počela i pravim putem udarila.

Pučki spisi, što su dosada kod nas izilazili te poglavito mladeži namienjeni bili, moći će se i u napredak čitati i od odrastlih s velikom koristju. No tko neuvidja, da s napredkom u dobi nastaju i nove duševne potrebe. Dozreo muž treba krepčije i fizične i duševne hrane. Oplemenivši o onih vrlih spisih, što se već od blizu dvadeset godinah neprekidno po narodu razprostanjuju te sudeć po čežnji, kojom se izčikaju i ljubavi, kojom se čitaju, valjada i blagotvorno djeluju na srdca mladeži, treba nam sada ozbiljno i na to misliti, da božanstveni usjev srdca ogrije i sunce triezne i zdrave prosvjete uma.

Dakako da još nije nestalo posve sovurinah, koje nam iz sumraka blaženoga staroga neznanstva kreče: da prostoti prosvjete netreba; da je ona o ničem neznajuć najsretnija i za vladanje najnaručnija itd. Istina da je lažnje gospodariti budnu, gdje drugi tvrdo spavaju; istina da okat sliepca kud hoće voditi može; ali da se zato spavajući probuditi, a sliepci, gdje mogu, progledati nesmiju, toga nam oni nedokazaše. I da još čine razliku izmedju prave i krive prosvjete: neka bi im bilo; nu da, što vatra pali i hara, niti se ozeblu iz tiha grijati, ili što poplavica ori i valja, niti se žednu napiti netreba: i toga nam nedokazaše; pače mi tvrdimo, da treba spavajućega probuditi, sliepcu oči otvoriti, ozebla ogrijati, a žedna napojiti, i da budući jedan čovjek u redu stvorovah božjih kao i drugi, prosvjeta uma nije monopol pojedinih striližah, nego obće pravo svih ljudih, k kojega izvršivanju dužni smo si uzajemno pripomagati.

Zato s veseljem pozdravljamo ovu knjižicu, namienjenu dokinutju neznanstva i izvirućih odtuda mnogobrojnih predsudah u svakdanjih odnošajih izmedju čovjeka i prirode, koja ga okružava.

Pojave posve naravske, gdje si ih protumačiti neznade, rešavala je uviek i kod svih narodah neuka prostota otajstvenim ključem vrhunaravja, kroz kojekakvo, često veoma nesretno bajanje, koje se je malo po malo ukorienilo u njoj stalnostju neoborive istine.

Odtuda praznovierje i one mnogobrojne predsude, što vladaju i u našem narodu u pogledu oku sakrivenih silah prirodnih, djelujućih po zakonih sasvim prostih u vidivih pojavih.

Da negovorimo o škodljivih posljedicah, koje često mogu izvirati iz takova neznanstva: nedostojno je za čovjeka, umom od Boga obdarena, da, budući od njega postavljen gospodarom nad svom prirodom, njoj robuje i djela njena motri onom istom bezsvjestnom possivnostju, kojom ju motre nieme životinje, neimajuće u sebi one božanstvene iskre, kojom on proniče i najdublje tajne njezine. Jer kakova je razlika u ponašanju čovjeka posve neuka, i nerazumna, jedino svomu nagonu pokoravajućega se živinčeta, pri neobičnih pojavih u prirodi? kada sunce pomrča, ona ista groza spopada neznalicu, koja i nerazumne stvorove. A što si jedan misli motreć, n. p. noću zviezde nebeske, to si misli i drugi. To je prispodoba žalostna, ali zato ipak istinita.

Da se dakle sliepcu oči otvore, i da se tamničar na svjetilo biela dana izvede i težkih okovah neznanstva oprosti: to je plemenita zadaća i ove knjižice, te će ju ona, ako se nevaramo, od svoje strane i riešiti.

Od pučke knjige mnogo se zahtieva; no ovdje nalazimo, da je sve izpunjeno. To je stvar riedka i zato ju kao pravu i veliku blagodat iskrenom dobrodošlicom pozdravljamo.

Prvo je predmet sám po sebi zamimiv. Vara se, tko misli, da narod nikakovomu nauku prijatelj nije. Hoće on; samo je pitanje: što mu se daje i kako mu se daje.

Drugo je i način veoma dobro pogodjen. Tu najprije mislim methodu, a zatim jezik. Toj methodi navikli smo već kod Poljakah u knjigah, što se pišu za pouku prostoga puka i dopada nam se veoma, što neima u njoj one školske ozbiljnosti, koja je velika mahna mnogih takovih knjigah, nego vlada u njoj njeka srdačnost, kojom se prijatelj razgovara s prijateljem. To búdi povjerenje i osvojava srdce čitatelja, koji i onako mora biti već sit onoga, gdješto samozvanoga kmetovanja, kojim mu se odsvuda kmetuje. Jezik je prost i liep: dva svojstva, kojimi je sve u malo rečeno. Slog je naravan i nenalazimo nigdje na dugačko izvedenih periodah, koje će zamoriti i uvježbana mislioca, a nekmo li neće uboga poletara; prava **oratio pedestris**, što no bi rekli Rimljani, t. j. netreba ti vilkonja, da na njem misli stižeš, nego ideš s njimi liepo pješke uzporedo. Tud se nauk pije lagano na srkaje.

Riečih neobičnih neima i pomoćju savjestno upotriebljenih zaporkah biti će knjiga čitka svemu narodu bez razlike jezičnih nuancah.

Osim svega joj još i to na priporuku služi, što dugačka nije. I koliko je ukupnim sadržajem malena, tako je još i to malo podieljeno razmjerno na više jednakih poglavjah, te će se čitati i s te strane s ugodnim i koristnim odmorom.

Zahvaljujuć se dakle od svega srdca i matici ilirskoj i g. prevoditelju na takovu liepu daru u ime svega naroda, molimo ih, da kako su sretno započeli, tako i revno napreduju te u malih ali krepkih obrocih takovu duševnu hranu narodu nje gladnu čestje pružaju.

Tim su načinom postale i kod inih narodah pučke bibliotheke, obsižuće sve koristne znanosti, iztumačene načinom prostim, bavećim se jezgrom stvari same bez svakoga učenoga apparata.

Jedno, što bi se kod sljedećih svezakah preinačiti moglo, jest format i tisak. To su istina stvari spoljašnje; ali da i one na čitatelja ugodno ili neugodno djeluju, to i sami znademo iz izkustva. Spoljašnji lik često nas privlači, a gdjekad odbija. To valja još većma kod prostoga puka, što on još više zavisi od takovih utisakah. Format bi imao biti mánji, jer je naručniji, a pismena za neuvježbano oko nješto veća.

J. J.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavenska književnost.) Ovih danah ide pod štampu znamenita epična pjesan „Osvetnici. I. Obrenov, dogadjaj iz god. 1857, od Nenada Poznanovića.“ U njoj se opisuje borba Crnogoracah proti Turkom, dokončavša porazom istih kod Grahova rečene godine. Pisac je po svom pravom pjesničkom nadahnutju i uzletu te prekrasnom jeziku već odavna poznat našinstvu i mnogi od ljubiteljah njegove muze naslutiti će i pod plaštom pseudonymiteta staroga uzdanika srdca svoga. Trošak štamparski uzeo je milostivo na se opet preuzvišeni g. biskup J. J. Strossmajer.

— Početkom mjeseca veljače, po starom, izilaziti će u Novom Sadu svaki 10. dan illustrirani šaljivi list „Komarac“ pod uredničtvom vrstnoga g. Rajkovića. Ciena mu je 4 for. a.v. na godinu.

— Slovenac, g. Janko P. Vijanski namjerava, ako mu se prijavi dosta naručnikah, izdati narodnu knjigu pod imenom „Slovenski zabavnik“ te ju nastaviti i sljedećih godinah. Po želji spisateljevoj priobćujemo to čitateljstvu našega lista tim dodatkom, da se naručbine imadu slati na njega samoga, na Vrhnik (Oberlaibach). Ciena knjizi biti će 90 novč.

— U Biogradu izišao je „Glasnik srbske slovesnosti, knj. XII.“ veoma zanimiva jezikoslovnoga, povjestnoga i prirodoslovnoga sadržaja.

— U Novom Sadu, Zemunu i Subotici zavedene su srbske čitaonice.

— Srbsko kazališno družtvo g. Kneževića preselilo se je iz Novoga Sada u Rumu; a u Pančevu, Zemunu i Irigu sklopila su se nova dobrovoljačka družtva te igraju s najboljim uspjehom i kod prepunjenih dvoranah. **Bratjo rodoljubi u Osieku, Požegi, Križevcih, Vukovaru** itd. evo vam liepa primjera i dosta obodrenja!

Nu, reći će tko, lahko je kazati, ali je težko izvesti. Priznajmo, da se tomu hoće prvo velike priprave, a drugo da se i od igraocah zahtieva nješto barem kazalištne umjetnosti. Medju priprave računamo prvo prikladno mjesto, gdje da se igra, drugo osoblje, treće trošak. Što se tiče mjesta: imade u svakom gradu po koji javni lokalitet, koj bi se, ako je obćinski bezplatno, ako je pako privatni uz umjerenu cienu ustupiti imao. Za predtečne troškove imala bi se otvoriti sbirka, a za osoblje vješto snubljenje ili verbunka. Rečito je pravo rodoljubje, a rečita i ljubav, prijateljstvo i druga srdačnija odnošenja izmedju mladje čeljadi; jedan bi imao nagovarati drugoga, prijatelj prijatelja, prijateljica prijateljicu; a našlo bi se svagdje i po njekoliko zaštitnikah umjetnosti i narodnoga napredka, te bi koj forintu, koj dvie, koj groš, koj krajcaru. Pošlo je za rukom na jednom, pa zašto da nepodje i na drugom mjestu. Dakako da tu treba puno dobre volje, puno pravoga i pred malimi žrtvami neuzmičućega rodoljubja! Još ostaju dvie glavne stvari: kazalištna umjetnost i komadi za predstavljanje. Kako bi si ograoci onu barem ponješto pribaviti, a ovi nabaviti mogli i kakovi bi biti imali, o tom ćemo progovoriti drugi put obširnije.

— U Pragu je izišla u komisiji A. Kurande dobro pogodjena kamenopisana slika Hankina. Ciena joj je na finoj artiji 60 novč. na prostijoj 50 novč. i može se dobiti po svih knjižarah.

— Premda je ponješto u nevrieme, to ipak javljamo, da je u Pragu kod Krištofa i Kuha izišla slavjanska quadrilla pod imenom „Vzajemnost“ sastavljena od Ljudevita Prohazke, a prikazana Nj. Svietlosti knezu crnogorskomu, Nikoli I. Ciena 66 novč. U njoj se nalaze zvuci iz skoro svih slavjanskih krajevah i njom proleta slušatelj u duhu sve naše pobratimo slavjanstvo. Osobito se odlikuje br. 6. pjesmami „Náš slovanský národ opět vstáva“ i „Slovan jsem, a Slovan budu.“ To glasbeno djelo ako i nebude kod nas više ove godine za plesaće dvorane, a ono će biti dobro došlo domorodnim obiteljskim krugom i **priporučujemo** ga prijateljem glasbe, a **osobito našim ljepoticam**, jer mislimo da im bolje dolikuje prebirati svojimi prstići po glasoviru svoje i srodne zvuke slavjanske, nego li duhu našemu višeputah nepojamne a srdcu nepristupne inostrane proizvode glasbene.

— Dne 30. siečnja umro je u Lavovu Valerio Loziński, jedan od najsposobnijih mladjih spisateljah poljskih u najljepšoj dobi od 25. god.

Smiešice.

K jednomu starežaru (Tandler) dodje njeka previjana varalica, i zapita ga da li neima crkvenoga odiela, od koga bi, veli, njekoliko komadah uzeo za gospodina župnika. Starežar mu pokaže sve, što je imao, a on izabere što mu se je dopalo i zapitav za cienu bude posve zadovoljan i s njom. Nu prije nego što će tobože isplatiti, zamoli trgovca, da, budući njegov župnik od prilike onakova stasa kao i on, neka bi za časak oprave navukô, da vidi kako će pristati g. župniku. Starežar ga za dobre novce posluša i obuče se, kao da će misiti; a kad to vidi naš previjanac, spopane sa stola kutiju punu zlatna prstenja, bisera i drugih dragocjenostih i skoči kroz vrata na ulicu, a siromah starežar za njim. Vidiv se lupež na nevolji uzme bježeć i na starežara prstom pokazajuć vikati: „Ljudi, za boga, uhvatite ludu, jer će počiniti zlo.“ To se svietu učini vjerojatno i misleć zbilja da je ubogi čovjek poludio, uhvate ga i silom uvuku u gradsku viećnicu, da ga zatvore, a dotle onaj liepo zdrav i veseo pobjegne.

— „Umiješ li oplesti lonac?“ zapitala gospodja prosjačeće slovače. „Neumijem gospodjo, jer sam još 'premao; ali iz njega oplitati (jesti) dobro umijem.

(Hum. list.)

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 25. veljače 1861.	BROJ 6.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjnske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

SAN.

Crna i mrka pônoć minù,
Mirniem plamom zviezde sjaju,
Miesec bliedi, koji sinù,
K zapadnome grede kraju.

Tihiem motri s neba okom
Luč od vieka, ká viek plamti,
Na priestolu svom visokom
Svieta tugu, kú svu pamti.

Sava šumniem tiekom teče,
Val za hladniem valom lije,
Koji, jednoč kad izteče,
Nikad mu se vratit nije.

Sried duboke tamne spilje,
Kú nevidi sunce zraka,
Koju krije pusto bilje,
Zatvaraju vrata jaka,

Junak sanak dubok snije;
Stoletja su u to prošla,
Još mu tama oči krije,
Jerbo hora nije došla

Matijaša koja zove
Nebeskijem svojiem zvukom,
Da sakupi sokolove,
Osvetit se kriepkom rukom.

Nad spiljom su dubi svoje
Listje často odbacili,
I stoljetne grane i hvoje
U snieg bieli pozavili.

Lieta i godi tu su trage
Viečnim pismom upisali,
Doline su mile i drage,
Strma brda izravnali.

Vitez' kule jake i vrle,
Koje njegda gospodjahu,
Viekah sile su satrle,
Pak u crnom leže prahu.

Junak mirno zato snije,
Blieda lica, slike davne,
Sieda vlas mu čelo krije,
Obsjenjuje oči tavne.

Slavna kralja brada sieda
Stol je triš već obavila,
O skoro će biti bieda
Narod Slave ostavila!

Nu što vidim? tielo kralja
Život prima, sad uzdahnù,
Žilom mu se krvca valja,
Te dignuv se rukom mahnù.

Starac mahnu; na znak ovi
Praskom grozniem jeknù gora;
Niesmo više mi robovi,
Jer slobodi već je hora!

Vrata spilje puknu jaka,
Na iztoku zora svanù,
Svietlog sunca prva zraka
Kralju slavnom sad ogranù.

Sunca zraku sa iztoči
Kad opazi junak slavni,
Na junačke noge skoči,
S zida skida mač svoj davni:

„O prejasna zoro s nebi,
„O slobode sunce sjajno,
„Opet Slavjan kliče k tebi
„Kó u moje doba davno!

„Opet bit će, kó bi prije,
„Jer u zviezdah moć je štiti,
„Da se zahman krv nelije,
„Gdje će Slavjan bojak biti!

„Sunce to će zrakom vičnim
„Svietu dan i svjetlo dati,
„Nad slavjanskom zemljom dičnom
„Našoj slavi vaviek sjati!“

Vitez reče; u to bili
Dvaš, triš pietó danak javi,
A sanak me sladki, mili
Na postelji sama ostavi!

Kob nam grke zadà rane,
Sve nam uzè, nu ostavi,
Noć kad tiha k zemlji pane,
Sreću nama da objavi.

B. M.

Crtice iz života mojih pradjedovah

od Mijata Stojanovića.

(Nadalje.)

III.

Biaše u oči Miholja oko ljeta 1712 sunce na zapadu, liepo jesenje vrieme. Stari kovač dovršivaše upravo u svom vignju oklepavanje oraćih gvozdjah, lemešah i crtalah, što mu ih seljani poljodielci donašahu za pooštriti turpijom, pokle ih ugrije u vatri i malko oklepa. Kovač upravo pri koncu toga posla, a u viganj stupi sa: „Pomoz Bog, majstore!“ stran i glavit momak s crvenom kapicom na glavi, opaljena suncem mužkog lica, vatrena oka, odjeven po bosanski; oštra, zvučna rieč pokazivaše jake muževske grudi; dùga kosa pala mu po kabanici, a gusta kao bujna na livadi trava, visok momak vignju do tavanicah, glavom veći od običnih ljudih, pram visine i krupan, a ruke mu mužke ručetine, za pojasom velik nož ljuti i dvie male puške, o ramenu strunara torbetina, u snažnoj desnici drenova palica. „Bog u pomoć!“ odzdravi kovač prišlacu, i taki ga zapita, odkud i kako i što želi? „Majstore!“ odgovori stranac „ja sam kovački momak, dolazim iz biedne Bosne i tražim posla; znam doduše kovati sve, što se kuje za seljana od gvozdja; ali kovati oružje, opravljati puške, oštriti i šariti oružje, tim sam se dosad ponajviše zabavljao, premda sam već često i pravio plužno gvoždje, i pripajao sreberne i zlatne alke na novce i kopče bakrene i sreberne na hlače i mnoge druge stvari, što ih prave kazandžije i kulundžije; još mi se nije ništa posve otelo, štogod se samo kuje ili spaja od gvozdja, bakra, srebra i zlata, sve pomalo umijem; zato molim te, majstore! primi me u svoj viganj, da se nemoram dalje potepati, nego da se mogu prehraniti u tebe dojduću zimu.“

Stari kovač pogleda u otvoreno, pošteno lice stranoga mlada momka, komu tek obrubili mrki brčići naustnicu, te tek počeli ukrašavati muževsko lice, i na taj pogled već mu srdce prišapne „primi ga!“ „Ostani u mene,“ odgovori kovač, „gledat ćemo skloniti se kako bude moguće, da nam nebude krivo; hajdmo u kuću!

U kući nadju staricu Stažu i Máricu pri poslu. „Hvaljen Isus Stažo!“ reče kovač svojoj ženi stupivši na prag, a stranac pozdravi ju sa „pomozi Bog majko!“ Márica pogleda ljubopitno i prostodušno na prišlaca; ali kad se njezino žarko plavo oko strielovito sukobi sa munjom crnoga junačkoga oka od prišlaca stupivšeg u kuću, pronikne djevojka nikom od tabana do tjemena njekim donde neosjetjenim čuvstvom; njeka nalična munjevini vatra proleti joj kroz grudi i u srdcu pojavi se njeki tih glasak „ala krasna momka i glavita, kao zelen bor!“

Prišlaca prime one dobre duše gostoljubivo i usrdno, ugoste ga svojski svim, štogod se samo moglo boljega naći i smoći u domu, i po običaju pučkom opere gost ruke prije večere u toploj vodi, a kad sjednu za večeru, prekrste se domaći po svom običaju glasno: „U ime otca, i sina i duha svetoga, Amen, izmole Otče naš i zdrava Mario; a strani, vidivši dobar primjer, prekrsti se po iztočne crkve običaju: Во имѧ Отца и сина и святаго духа, Аминъ!“ i očita istu molitvu po svom, iz čega poznadu domaći, da je prišlac sljedbenik iztočne crkve, i tek za večerom upita ga domaćin za ime, a stranac odgovori, da se zove Jovan Stojanović. Dok su večerali, sve ih je posluživala Márica hitro i okretno kao što skakutje hitra srna, i često je pogledao Jovan ljepotu djevojku i čudio se stasu i obrazu kao i okretnosti i hitrini, skromnosti, poslušnosti i uljudnosti Máričinoj, a ona bi samo kadšto kradom bacila oko na krasnoga i glavitoga momka, samo je taki nješto malko zapela za to, što se nekrsti i nemoli Bogu kao i ona.

Kad sutradan dodje Jovan u viganj i pregleda sav halat, taki zamoli majstora, da mu dopusti urediti sve u vignju na svoju ruku, zamoli, da smije prenačiniti nakovanj, panj, mehove, čekiće ili batove, kliešte, mendjele, turpije, probojce itd. Majstor mu to dozvoli, i za tri, četiri tjedna izgledaše viganj staroga kovača uredjen za svaki kovački, bravarski, puškarski, kotlarski i kulundžijski posao i providjen raznim halatom za iste poslove. Dakako nebiaše to sadašnji halat, ali za potrebe ondašnje biaše sve u svom redu, i stari kovač nije znao dosta nahvaliti vrlinu, vještinu i revnost Jovanovu; svaki liepo našarani nož, svaku opravljenu sablju i pušku, svaki drugi komad halata i posla pokazivao je starac najprije svojoj Staži i svojoj Márici, a po tom susjedom i svakoj mušteriji, svakom, tkogod bi došao u njegov viganj. Za kratko vrieme poznavala je ciela Posavina Jovana, Bošnjaka, kovačkoga momka u staroga Čivića, kovača na Babinoj gredi, i njegove rukotvorine: šarene nože, ljute jatagane, baglame, ireze, zapore na vrata i ključanice, izkrpljene kazane i kotlove, opravljene puške, izoštrene sablje, bodve za ribolov, čaklje, kuke, svrdlove, dlieta, žunie, strugove za vretena, lemeše i crtala; osobito oružje biaše pouzdano i krasno, što ga Jovan načinjaše; i tako proteče poldruga godina, i viganj staroga kovača steče mnoge mušterije; kovač, koga zvaše Jovan otcem, i kovačica Staža, koju zvaše majkom, i dieva Márica i svi susjedi, znanci, kumovi i prijatelji, svi ga svojakahu, štovahu i ljubljahu kao vješta, vriedna, radena i poštena momka. Često govorahu kovač i kovačica na samu o vrlini, o vrednoći, o čestitosti Jovanovoj, i već više putah biaše povedena rieč o tom izmedju njih i u prisustvu kćerke Márice, koja uviek radostno pristajaše uz njihovu hvalu i osebno napominjaše, kako Jovan osim toga i u poljskom i domaćem gospodarstvu pokazuje se kao raden, vriedan i čestit čovjek; kako nastoji oko marhe, oko vrtla, oko pčelinjaka, oko voćnjaka, i kako mu sve ide sretno i napredno za rukom. Stari kovač nije

već mogo ni pomisliti, da bi Jovan mogo odići kamogod od njega iz kuće, i držao ga je kao svoga posinka; samo kad bi pomislili, da se Jovan krsti i moli Bogu drugčije nego oni, onda bi jim se dalo na žao na one, koji su ogriešili dušu i razdvojili crkvom brata od brata, rod jedne krvi i jednoga jezika zavadili i razstavili, te jedne k iztoku, druge k zapadu u najuzvišenijih ljudskih pomislih, u nabožnih, vjerozakonskih ćutjenjih sklonili i učinili, da nazivaju jedni druge raskolnici, heretici, a da smatraju sebe jedni za pravoslavne, drugi za pravovierne i po tom jedni druge za svoje velike protivnike. Stari je kovač uvidio vrlinu i valjanost Jovanovu; ali ni pomislit mu se nije dalo, da bi mogo prizetiti Jovana u kuću i dati mu svoju jedinicu za ženu, dokgod je vlah, kao što u Slavoniji i sad još na mnogih mjestih Srblje nazivaju tim krivim imenom, a Srblji opet zovu svoju bratju zapadne crkve šokci. Ali s druge strane opet tako je omilio Jovan starcu kovaču, udvorio se staroj kovačici i prikrao u srdce liepoj Màrici, da jim se nije moglo na ino, nego svakako nastojati, nebi li Jovan ostao u kući, nebi li prešo u njihovu crkvu — pokrstio se, kao što prosti sviet obično veli.

U tu svrhu počmu sklanjati i nagovarati Jovana, očitujuć mu odprto, da samo na taj način može postati njihovim zetom. Jovan se već bio priviko na bogoslužente u zapadnoj crkvi i iz šale naučio se zimi po dugih večerih od Màrice sve molitve: Otče naš, zdrava Mario, vjerovanje, zapoviedi božje i crkvene, sedam svetih sakramenatah, izpoviedne molitve, šest otajstvah, vjeru, ufanje i ljubav, krunicu na brojanice sa preporukami i otajstvi i sve, štogod je znala ista Márica. Jovanu se takodjer omililo ostati u kući, pak najkasnje privoli na zahtievanje njihovo. Tad ga uzme u nauku njeki otac Franciskan, župnik u Lukačevu Šamcu i pripravi ga konačno za prelaz u zapadnu crkvu oko ljeta 1714; i tako oko sv. Kate u nedjelju predje moj pramdjed Jovan u zapadnu crkvu, postane katolik i dobije ime Ivan, po svojoj naročitoj želji, što je jednako onomu Jovan. A u sriedu iza tog vjenča se 1714. god. u Babinoj gredi sa Máricom, kćerju kovača Čivića i onde se nastani i poslje nasliedi sa svojom ženom Máricom sve imanje svoga tasta i svoje punice. Poslje su prešla njegova bratja s cielom porodicom iz Bosne k njemu, te se onde naselili i svi prešli po njegovom primjeru u zapadnu crkvu, i sad su jim potomci u selu Babinoj gregi, gdje se zovu mnoge obitelji Stojanovići; ali mnogi već nisu u rodu, te se žene i udaju izmedju sebe; nego ih imade i takovih, koji od zamande nebiahu u rodu, a jedno jim biaše od starine nasliedjeno ime Stojanović, uzeto od krstnoga imena „Stojan."

IV.

Prije nego je zavedena slavonska krajina i razdieljena na pukovnije i satnije, i prije nego su uredjena sela u Posavini, te namjestjene kuće u selih po redu i broju, biaše u Slavoniji po onih prastarih velikih šumah mnogo kurjakah i hajdukah, koji se biahu pohajdučili još za turske klete vlade; a tako biahu pune i bosanske susjedne planine i šume pustošne turskih hajdukah i skitalicah, pune pustaijah, koji često napadahu i pojedince i u četah na naša sela i stanove, ubijahu ili vodjahu ljude u robstvo, osobito djevojčice i dječake rado zaplienjivahu, marvu otimahu i robljahu sela.

Za doskočiti tolikom zlu i zulumu odredi višja državna vlast, da se zavedu i u Posavini hajduci serežani, koji će o trošku državnom odbijati navale hajdučke i proganjati pustaije i čistiti zemlju od zaostavšega toga turskoga smetja. Svaki se hajduk državni oruža po hajdučki sa samokresi za pojasom, sa velikim ljutim nožem i sa dugom puškom šarkom. Najglavitije ljude po selih izaberu za harambaše ili vodje, od kojih svaki imade po 20—30 pouzdanih momakah, koje kao baša predvodjaše pješke i na konju, kako kad nuždno biaše i to u slučaju, kad se pojaviše gdjegod zlikovci, koje kad razbiše, protjeraše, potukoše, izraniše i pohvataše, vratjahu se državni hajduci opet svaki u svoj dom, k svomu običnomu poslu, i prolazilo je često i po više tjednih, kadšto i po više mjesecih, da četnici neimadjahu posla, samo što su morali biti uviek spremni za poći u potjeru, ako bi se gdjegod oglasili i pojavili pustaije.

Jedva da je bilo za onda u cieloj Posavini glavitijega, junačnijega i uglednijega, bolje odjevena i oružana četnika, nego biaše Ivan, harambaša sa Babine grede, kovač oružja, koji predvodjaše četu poizbor serežanah, sve mladih junakah, 32 druga iz istoga sela i iz bližnje okolice. Svaki izmedju njih u stanju biaše poći pješke i poletiti na vatrenu konjicu kao ptica lastavica, svaki kadar povući i potegnuti, dignuti i poneti teret i breme, svaki vješt puški, nožu i bodvi, svaki se mogaše zaletiti i u navali nasrnuti na dva Turčina ili pustaije, a sam Ivan harambaša i na više. U družbi biaše gorostasnih, jakih i glavitih momakah; ali Ivan biaše od sviuh glavom viši, prsima i plećima daleko širji, rukom snažniji i jači, žarkim okom sigurniji, te štogod bi shvatio okom, to bi dostigo i tanetom iz svoje pouzdane puške šarke, a na nožu nebiaše mu para u okolici. Družba je počitovala i ljubila svoga vodju, a on je bio prama svojim drugovom ljubezan, pravedan i vieran, i dielio je s njimi svaki plien pravično.

Jednom oko godine 1720 o sajmu ili vašaru osječkom napadoše pustaije u šumi na putujuće trgovce i zanatnike u Djakovštini, mnoge poubijaše, druge izraniše i sve oplieniše i pobjegoše s plienom u šume posavačke. Doznavši jim za trag uputi se Ivan harambaša sa svojom četom serežanah u potjeru. Dugačke su i široke šumetine posavačke, česte (guste) i malo po njih utrvenih stazah, još manje prokrčenih putovah; ali vuk nadje lako mrkog vuka i hajduk harsuza, pupustajivšega se hajduka.

U zabitnom kutu šume nazvane sve dosad šuma „Medvedja" naidje baša Ivan sa svojimi serežani na zaklon pustaijski, obkoli ih u šikarju u pomrčini šumske sjenke; bude tu ljuta okršaja, bude mrtvih i ranjenih s jedne i s druge strane; ali četa Ivanova srećno nadjača pustaije, njekoliko ih uhvati ranjenih, koje odvede poslje u Osiek, gdje je za onda sjedio kapetan nad jednom stranom Slavonije i nad Posavinom sa plienom nadjenim u pustaijah, koji su bili većom stranom iz Bosne. Ali jednu stranu pliena razdieli Ivan medju svoju četu s osobitim obzirom na ranjene drugove i na rodbinu padših u tom kreševu.

Takvih je sraženjah bivalo često, i Ivan i svaki drug njegov dobivahu često i ljutih ranah; ali navada na plien i s druge strane silna i prieka nevolja braniti sebe i dom od napasti, kako od medvedah i kurjakah, tako od pustaijah i Turakah, sve to učini, da su naši serežani ne samo gonili hajduke, nego kašnje počeli prelaziti noću i prieko u Bosnu, pak hajdučki napadati na Turke, odkud se nepovratjahu nikad bez pliena. To je dakako bilo nezakonito postupanje; ali u ono vrieme vladao je zakon: „Tko jači, taj kvači!" Osim toga tako su bila razpaljena srdca protiv Turakah i poturicah, krvnikah krstjanskih, da je svatko uvjeren bio, da nije nikakav grieh umoriti i poro-

biti kletoga Turčina, koj je prolio toliku krv krstjansku, opustošio i podivjačio tolike krstjanske zemlje i tolike nepodobštine poganske počinio od krstjanah. Šilo za ognjilo! biaše obična poslovića. Ivan je harambaša sa svojom četom zadavao Turkom mnoge jade, i svi Turci po Posavini bosanskoj biahu mu zakleti neprijatelji. (Konac će sliediti.)

Smrt grofa Josipa Rabate.

(Nadalje)

III.

„Barbo, Barbo, uzklikne Rabata,
Vražje pseto, iz potaje radiš;
Bjah u Gradcu, iz Praga se vratih,
A ne mogoh opravdat se tužan,
Dal' sam krivac? Istina je
Da uskoke baš proganjam,
Al tko nebi takve ljude klao,
Od krvničke taj bi ruke pao. —
Još ih ima, i još kakvih!
Kad pomislim strni me prolaze.
Moj zatočnik, što ga toli hvalim,
Ni nalika na uskoka neima;
Po troje bi na zubu odnieli.
A što bude . . . . tašte rieči!
Dal' s' Rabata ikog bojat može?
Tuj je mudrost, a tuj sila moja!
(Sad na čelo, sad na sablju kaže)
Toj uteče, drugoj uteć neće;
Ludo počeh, drugčje ćemo sada. —
Carevo mi pismo veli,
Neka šaljem sve što mogu
U Kanižu proti Turkom.
Dal' će poći iz Senja uskoci?
Ako podju, pozobat će ih Turci;
Ak' ne podju, krivi su uskoci,
Protive se carskoj zapoviedi.
Ili podju, il' nepodju,
Svakako je pravo meni.
Jurišu ću na čelo im dati,
Nij' se bati, da se u Senj vrati."

Reče Rabe, slugu Mirka zove:
„Biskupu mi Marku teci;
Rado bih ja poručit uskokom,
Što im svietli care piše,
Al uskoci nete da me znaju."

Mirko podje, za čas s Markom dodje.
Pokloni se Rabata biskupu,
Stane Marku govoriti:
„Oj pastiru senjskog stada!
Hoće l' tebe stado slušat?
U pastirski rog zatrubi,
Nek se kupe tvoje ovce,
Nek se skupe svi uskoci,
Neka braći pomoć idu;
Podigni mi otče četu,
Krst i vjeru da nam brane svetu.
Uvrijedit svako znade,
Nezna svako oprostiti,
S uvriednikom s' pomiriti
Nezna svako, ali Marko znade.

„Oprosti mi blagi otče,
Što tak smion onda bijah
Odgovorit da t' ne znadoh.
Tužan grieśnik milost prosi,
A tvâ ruka blagoslov mu nosi."

Stegne Marko ruku svetu,
Upre oči u nebesa,
Pa Rabati tiho reče:
„Dali su to tašte rieči,
Il' iz srca nikle su ti?
Bog u nebu, car na zemlji;
Po zakonu pravo radi,
Sve će t' ljubit, ko i otca svoga."

Zataji se Rabatino srce,
Ukrala se biser suza,
Ukrala se lažnom oku;
Al Rabati Marko veli:
„Poć će uskok u Carigrad,
Kad mu svietli care veli,
Sa Sofije mjesec skinut,
Na njoj sveti krst zasadit;
A i više učinit' će uskok.
Turci gradić zapalili,
Oko grada šumu pale,
Oko šume vodu napustili.
Rec uskoku: „„Evo ti zástave!
Na zastavi carskog orla,
Nek se barjak usried grada vije!""
Preplivat će uskok vodu,
Kroz plam živi u grad doći,
U srce mu zastavu zasadit.
Pod zastavom s dušom s' bori,
S dušom s' bori, zastava je gori."

Tako Marko. Po uskoke ode.
Vrata Senju otvorili,
A uskoci u Senj se vratili,
Da slušaju svog pastira.
Pozdravi ih pastir Marko:
„Jato moje, mladi orlovići!
Jesu l' čemu nježna krila vaša?
Bil vas mogla preniet do Kaniže?
Jesu l' čemu vaše oštre pandže,
Da razglobe turske crne grudi?
Jesu l' čemu dobri kljuni vaši,
Da Turčinu tvrdo srce kljuju? —
Tko mé rieči razumio,
Za mnom, za mnom u crkvu nek dodje."

Napuni se božja kuća,
Bok do boka, uskok do uskoka.
Službu služi biskup Marko,
A za službom vojsku pričestio.
Sve po redu Marku gredu,
Svakom momku po česticu daje.
A kad vojsku svu pričesti,
Uzme stijeg, na njem Juraj sveti,
Sve izvezen suhim zlatom.
Juriši ga Senjaninu daje:
„Vodi Juro četu jaku
U Kanižu proti Turkom.
Svoje brani, Turčinu nepraštaj,
Veće sieci, tlači vraga,
Na zemlji mu nebilo već traga."

Rado primi stieg Juriša,
Pa iz crkve svete izašo-
Za njim hite svi uskoci;
Ostà u crkvi biskup Marko,
A sa Markom i Rabata,
Pa Rabati Marko reče:
„Tako treba sa uskoci,
A ne sjeći i vješati
Bez uzroka nesretna uskoka."

Zastidì se kapetane,
Vatrom živom lice plane,
Al se duša zlobno smije:
„Tako, tako, sad pogodih!
Nek ih drugi mjesto mene dave,
Ja ću brati lovorike.
Nestat će ih, nestat će uskokah,
Neka lete, nazad nedolete."

IV.

„Dal' nas nose sokolova krila,
Il' nas vjetre tjera od primorja?
Stante braćo! zovnu Vuče
Stante braćo, da se umijemo,
A iz Kupe vodom hladnom.
Vino pusta kiselica,
Pljesnivi se hljeb u torbi,
Malaksale starcu noge.
Nije meni do jela, ni piva,

Već je meni do počinka trudnom.
Dva put samo počinusmo,
Da bi čemu, veće da gledamo
Kak Juriša živa ovna dere.
Bičem vije, gola ovna bije,
Kaže nam ga — „„tako mora trpit,
Tko se za dom i za vjeru bije.""

Čuje Vuka Juriša Senjanin:
„Jadni starče što mi prigovaraš?
Stante braćo! svakom pravo budi.
Ja pomišlih, tko na Turke misli,
Taj ni za trud, ni za muku nezna.
Evo šume, evo dobra hlada!
Evo Kupe, evo hladne vode!
Evo trave, evo nam počinka!
Odložite težke topuzine,
Odpašite britke alamanke,
Pričekajmo na iztoku sunce.
Toči Jovo žednoj vojsci vina,
Dieli Mato biela hljeba vojsci."

Ide Jovo točit vojsci vina,
Ide Mata dielit hljeba vojsci,
A Juriša u šumu zakrene,
Da s' pomoli bogu jedinomu,
Jer se boji, neće vojska dalje,
Ak s' bieloga sjeti grada svoga. —
„Da sad vidim, jel' mi jeste vjerni!
Što će meni plaha vojska?
Život čuva njetko rad matere,
Taj rad braće, taj rad ljube drage,
A taj pako rad života istog.
Bože nedaj, da je moja takva!"
Jure reče, pa med vojsku stupi:
„Jel' vam vjera, domovina mila?
Jeste l' muke trpit vi pripravni,
Što će vam ih Turčin nabrajati,
Nek biramo kako komu drago:
Kolac daje, a vješala kaže,
Il' mu s' hoće malo džilitnuti,
Izbija nam bistre oči;
Il' nas hoće namazat katranom,
Da svietimo, kad s bulami šetje.
Takove nam dare Turčin nudi.
Ali braćo! da vas pravo pitam:
„Dal' volite, da vam žene plaču,
Kukajući brižnu djecu goje?
Dal' volite, da vam s' ljube kriju,
A po špiljah s vami se sastaju?
Da vam seke po haremu šetju,
Turskim ruhom uskočko zamiene,
Il' volite na Turčina poći?"

„Na Turčina! složno svi zaviču,
Samo Vuče: Senju! Senju! buče.
„Kud mi braćo ludo posrnusmo!
Sve što moglo pušku nosit,
Senj grad sve to ostavilo.
Ostala su djeca, žene, starci.
Što će Rabe od njih počiniti?
Dal' ne može k njima Turčin doći
Drugim putem, nego li mislimo?
Senju, Senju braćo vratimo se;
Čeljad plače, žene jadikuju,
A momci im podjoše u vojsku."

U to sunce mlado izhadjalo:
Napred! Napred! zaviče Juriša
Zar i uskok uzmicati znade?
Još nit diljke izpranismo,
Niti sablje povadismo,
Pa s' vraćamo — ne ne, vratiti se neću.
Vodi Vuče, u Senj puta neznam."

Umuknuli svi uskoci,
Svaki misli, što bi učinio.
Iz šume se njetko ojavio;
„Oj sokoli, senjski sokolovi!
Zašt' ste gnjiezdo svoje zapustili,
A u gnjezdu slabe sokoliće?
Pište mladi, do neba se čuje,
Kak ih nebi ljuta zmija čula?
Doplazila do tužnoga gnjiezda,
Davi vami brižne sokoliće,
Vi u šumi vincem se kriepite."

Sluša Vuče, sluša Juro glase,
Pa Juriša Danila [1]) zazivlje:
„Oj Danilo, po glasu te znadem!
Što to tebi danas dodijalo,
Da u šumi jadan mi popievaš?"

Dodje Dane Juriši na polje,
Pa uskokom naricati stane:
„Tec'te Senju prijatelji;
Oko grada martolozi dave,
U gradu vam braći bolje nije.
Tec'te braći u pomoć, u pomoć."

Kad Juriša glase razumio,
Žive munje neb' ga uzdržale:
„Riječ dana, kletvom se zaklesmo,
Hajde zavjet izpuniti braćo!"
Krene ravno Senju bijelomu,
Pa sve uskok uskoka pretiče,
Tko da prvi nevoljnim pomogne.

[1] Daniel Frankol, onaj isti koga imenova za Rabatom senjskim kapetanom.

(Konac će sliediti.)

Putnica.

„Jeli istina Lave? mogu li ti čestitati? ti se ženiš?

„Čini mi se. Vidiš li ovaj torbak s prtljagom. Za dvie ure odoh; sutra sam na večer u Montargisu, a prekosutra se mislim pokloniti svojoj zaručnici, koja stoji dvie ure odtud na ladanju."

„Pa je li ti štogod liepa?"

„Krasna! . . . Vidio ju doduše nisam; ali moj ujak Lombard, koj je u moje ime tu ženidbu osnovao, opisuje mi ju dražestno. Osamnaest godinah stara, plava, sto tisućah miraza, a još jedanput toliko baštine. Viditi ćeš ju Julio; jer ti si mi jedan od onih riedkih prijateljah, kojim će i u buduće biti otvorena kuća moja."

„Liepo! Hvala ti! Nu tebi je skoro putovati; da si mi zdravo! sretan ti put i da se opet sretno vidimo."

Lav Durand bijaše mladić prijatna izgleda, mila lica, duha ne baš sjajna, ali ipak više nego li obična; smjeran, bez ičega što bi u oči udaralo, te tako malo tko znadijaše za njega i da je živ na svietu. Medjutim imadijaše u svom značaju ipak nješto osobita. Mladić od dvadeset godinah, sám sebi ostavljen, gospodar činiti što mu volja i trošiti od svoga koliko mu drago, bio je uviek protivnik bećarskoga života, iliti bezženstva. Niti imadijaše ukusa niti nagnućah, koja takovomu životu podjeljuju cienu; zanj neimadijaše neodvisnost nikakove dražesti; klanjao se, gdje je mogao, bučnim zabavam i tako zvanim galantnim prigodam. Ljubav bijaše po njegovom mnienju nježna i potrajna strast. Kako je bio dobre ćudi i gibke volje, sklon svakoga poslušati, pripravan svakomu se pokoriti: činjaše mu se, da je kao stvoren za ženidbu; pa opet neopazi dosada nitko na njem tih liepih svojstvah, koja ga činjahu prikladnim za dobra muža i sretan brak; i tako stajaše Lav kraj sve svoje osobne vrline, kraj svojih liepih dohodakah od šest tisućah franakah na godinu, kraj svega svoga nastojanja da se jednom oženi — u svojoj dvadeset i osmoj godini još sveudilj neoženjen.

U svojoj nesmotrenosti i neustrpnosti pokuša najprije sreću kod njeke udovice, koja ga bješe svojom koketerijom osvojila i ponudi ju otvoreno ženidbom. Udovica, koja se tomu nije nadala, nadje se u čudu, kad vidi, gdje neima šale; no srdce joj nemogaše podnieti, da se razstane sa ugodnostmi udovičkoga života, i tako zahvali na ponudi, ili bolje rekavši dade mu košaricu. To ga smuti veoma te kod daljnjih korakah u tom poslu pokaza se posve nespretnim i sumnjivim. Propadši na tri

mjesta izasobce: već stadoše ljudi po susjedstvu jedno drugomu prišaptivati: „tu ga nehtjedoše, tamo ga odbiše, onamo mu odrekoše; tu mora ipak biti njeki potajni uzrok.“

Tako prodje njekoliko godinah i Lav, pritisnut nesrećom i poparen tolikimi porazi, neusudi se na posljedku ništa više poduzimati.

Srećom mu priskoči ujak Lombard, koj je već trgovačkim pomoćnikom mnogo putovao, a i sada se, kao gospodar i glava znatne trgovačke kuće, još svejednako po svietu potucao. To ga veselilo, a moglo mu biti. Od trideset godinah proputovao je njekoliko putah uzduž i unakrst svu Francezku i hvalio se rad svojimi svestranimi poznanstvi sa ženskimi glavami. U ostalom bijaše ujak muž dosta pristao te tako mogaše ponješto opravdati taj svoj galantni kosmopolitizam. I ako je za se bio veliki prijatelj bezženstva, to ipak nije nikada pobijao protivnoga nagnutja u svoga rodjaka Lava. Čovjek u podpunom smislu liberalan mišljaše, da je najbolje, da živi svaki pa svojoj volji. Spremajuć se na podalji put reče svomu netjaku:

„Umiri se sinko; moja je briga; naći ću ja tebi ženu, kako valja. Ja ću sve urediti, a ti samo dodji pa vodi. Osloni se u tom posve na méne; ja sam sretne ruke. Za mjesec danah dati ću ti glas.“

Ujak Lombard što rekao neporekao. Za tri nedjelje dodje pismo netjaku: „Dragi rodjače! Imam ti javiti, da sam ti, kako smo ugovorili, našao prekrasnu priliku; djevojče mlado, liepo kao andjeo; modrooka, plavokosa, jedinica u majke, a bere sigurnih petnaest tisućah na godinu. Nadam se, da ćeš biti zadovoljan samnom. Kako list primiš, put pod noge i neoteži sa vjenčanjem. Žao mi je, što ti neću moći biti u svatovih; jer mi valja odovud odmah u Marseillu i ostati najmanje dva mjeseca u Provenci. Veseliti će me, ako te vrativ se zateknem kako se veli pri domaćem ognjištu. Želim Vam svaku sreću i od Boga blagoslov. Dok se vidimo da si mi zdrav. Tvoj ujak Izidor Lombard. P. S. Evo ti adresse zaručničine: gdčna Eufrosina Dutillois, kod gje. Dutillois, svoje matere u Bony-u blizu Montargisa.“

To pismo obraduje neizmierno Lava. Odputova veseo, pun nade i sanjajuć o sretnoj budućnosti. U Fontainebleau-u kola stanu i poštovodja dozvoli putnikom dvadeset minutah u ime objeda. Jelo se donese, a gosti posjedaju. U pobočnoj sobi doručavahu upravo putnici s drugoga, iz Lyona idućega brzovoza i htjedoše upravo da se spremaju na polazak, kad ali evo ti žandarmah i zaiskaše da pregledaju putnice. Pokupivši ih od svih stanu ih pozorno izpitivati, jer u to doba govoraše se mnogo o njekakovoj tobožnjoj uroti. Izpunivši svoju dužnost žandarmi, zarede oko obiuh stolovah prozivajuć svakoga gosta po imenu da mu vrate putnicu.

Dok se je Lav vozio cestom put Montargisa, dotle se mislilo nanj i u Bony-u. Eufrozina Dutillois zaslužila svu pohvalu, kojom ju je bio u listu izkitio ujak Lombard, bijaše bo sbilja mlada i liepa djevojka, bez ikakova prigovora i mahne, jedino malo svoje glave, kao što su obično razmažene kćerke; nu po tom upravo pristala za Lava. Kao baštinica petnaest tisućah franakah godišnjega dohodka, bijaše odviše bogata, da si u rodnom mjestu nadje muža prema sebi; a i neusudi se nitko zaiskati ju, osim jednoga po tankoj krvi rodjaka, Pamfilia Javina, trubila i lole, koj uprkos dobivenu otrisaču još svejednako jurišaše, da ju osvoji za se. Proputovav dakle ujak Lombard kroz Montargis, sjeti se da mu je pokojni prijatelj Dutillois ostavio udovicu sa jedinicom i liepim imetkom; ode dakle u Bony te našav djevojku po svom ukusu, ponudi ju svojim netjakom i ponuda bude primljena. Pamfilio s toga htijaše da sidje s pameti. Ugovorivši ujak sve kako valja odè; a Lav imadijaše dan po tom prispjeti u Bony. Gospoja Dutillois uputjivaše kćerku o njenih budućih dužnostih i pravih; a Eufrozina, koja se od čitave ure vremena bijaše kao u san zaniela, presieče iznenada rieč materi i rekne:

„Čini mi se, da smo se ipak malo prenaglili, primivši toli lahkoumno ponudu na puku priporuku Durandova ujaka.“

„Lombard je muž, koj nas sigurno nije prevario. U ostalom moj se je odvjetnik već o svem potanko ubaviestio.“

„Ja nedvojim o njegovih šest tisućah franakah godišnjega prihoda; i to vjerujem, da je od dobra roda i da je čovjek bezprikorna vladanja. To je za Vas dakako dovoljno. Vi ste svojoj odgovornosti kao mati zadovoljili i svojoj kćeri pristojnu obskrbu gledali; ali meni to nije dosta; taj gospodin Durand morao bi se i meni dopasti; to nije ni malo suvišno, tim više, što ujak, i koliko je razpravljao o poštenom značaju svoga netjaka, sve se njekako klonijaše napomenuti bud najmanje što o njegovoj osobi.“ (Konac će sliediti).

Parnice proti vješticam.

Jedna od najgrdnijih ljagah svjetovnoga pravosudja europejskoga i najsjajniji dokaz strahovitoga neznanstva, u kom je čamila Europa još u prvoj polovini osamnaestoga stoletja, jesu tako zvane parnice proti vješticam. Takovih se nalazi stotinami i u naših domaćih pismarah; samo sreća te se ta neman duha ljudskoga nije izlegla kod nas (tko bi inače podnio prosvjetjenu Europu?) nego nam je nametnuta skupa sa inimi zakoni od drugih. Da čitatelji uzimadu barem iz daleka pojam o postupanju tih sudovah i o ništetnih razlozih, na kojih su isti javni tužitelji osnivali svoje predloge o kazni, navodimo ovdje, mimoiduć za sada ostale sastavine parnice, samo tužbu, što ju je pred poglavarstvom grada Zagrebe dne 18. listopada 1715 podigao zakleti odvjetnik istoga grada proti vještici K. K. Mi smo ju iz latinske matice preveli i glasi ceteris exmissis ovako: „Tužba itd. kako je naime rečena ženska, nezna se čim ponukana i kojim hudim i vražjim duhom zavedena, svrgnuvši s očiuh strah pred bogom i pred ljudmi i nemareć na strogost domaćih zakonah i negledajuć na sliku i priliku božju . . . koli ove, toli i prošlih više godinah u razno doba, na različitih mjestih i opetno iznevjerivši se pravomu i vječnjemu Bogu, istoga jedinorodjenoga sina Boga živoga zatajila . . . . i odmetnuv se od spasitelja svoga, nečastivomu (vragu) se predala, njemu se zaklela i da mu svoju viernost zasvjedoči vražju pečat na tielo si udariti dala, s njim ljubav sprovodila; pače kako je sa njekojimi ortakinjami . . . pomoćju djavola po zraku, gorah i pustinjah letila i takovom vražjom pomoćju mraz i tuču (led) gradila i prirod zemlje pustošila . . . i kako je družtva, igre i skupštine vražje i drugih vješticah polazila, kako je osim toga ljudem, sitnoj djeci i marhi takovom vražjom umjetnostju i vračanjem hudila, dapače često ih i života lišila, te možebit i druge mnoge ortakinje svoje vještice na to navodila; kako je napokon i dušu i tielo najljutjemu roda čovječjega dušmanu prepisala te tako pravom i očitom vješticom postala, kao što je i mnogo drugih i to očitih vješticah i prijašnjih i ove godine i na mukah i izvan mukah o gorespomenutoj ženi dobrovoljno izpovjedilo, da je vještica i njihova ortakinja . . . . Moli dakle spomenuti odvjetnik, da se na temelju obćenite kraljevske odluke i drugih zakonah, za

takove strašne opačine ustanovljenih, rečena ženska pred sud pozove i na muke stavi, nebi li i druge takove možda počinjene opačine ili više ortakinjah odkrila; a zatim da se, sebi za kaznu, a drugim za strahovit primjer, na smrt odsudi, kao što državni zakon i obća pravica zahtieva."

Slavjanske viesti.

(Jugoslavj.) Ovih danah izišlo je izpod tiska velevažno djelo: „Das politisch-diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zu der ungarischen St. Stefans Krone, von Eug. Kvaternik." 8. str. 198. Ciena 1 stot. 20 nov. a. v. Jedva što smo onomad oglasili „politička razmatranja" evo nam već i drugoga spisa iste struke i od iste marljive ruke. Za nas su oba od velike važnosti. Njimi je g. pisac doprineo mnogo k izbistrenju pravnih pojmovah tičućih se naše domovine. Mnogomu će se tud oči otvoriti te će ugledati u puno veličanstvenijoj slici ono, što mu se je dosada činilo maleno i neznatno. Mnoga iskrica narodnoga ponosa, koja je dosada pod pepelom neznanstva zapretana tinjala, uzpiriti će se o luči jasnih historičnih dokazah silnim plamom; o odkritih uspomenah prošastnosti probuditi će se u mnogom uspavana mlitavom potlašnostju samosviest narodna. Njemačko ovo dielce pisano je mnogo ugodnije i lašnje, nego li, poradi niešto opora jezika, ono hrvatsko; i dočim je ovo namienjeno više za orientiranje našincem, imade njemačko taj važan zadatak, da svu izobraženu Europu upoznade sa javnim pravom našim, neka nam i ona bude svjedokom i sudijom, ako do toga dodje, da se po pravdi svakomu dade svoje. Tako će se jamačno postići, da će sviet temeljitost naših zahtievah i pravednost naših težnjah morati priznati; a proti priznanoj istini nedade se i onako zadugo vojevati.

— U Spljetu je izišla brošura: „Šilo za ognjilo, odgovor na govor itd. od A. K. M." kao uztuk proti zlobnim nasrtajem tamošnjega gradskoga načelnika Bajamontia na našu narodnost u Dalmaciji i težnju za sjedinjenjem sa Hrvatskom i Slavonijom.

— „Glasnik Dalm." javlja: Pop Mate Ivičevič obznanjuje, da je sgotovio jedan svezak svojih novih pjesamah o sdruženju Dalmatinacah sa svojom bratjom Hrvati.

— „Voce Dalmatica" donosi viest, da se u Zadru prevodi na naš jezik glasovita Tomaseova brošura o tom istom predmetu. Osim toga prevoda očekuju se još dvie izvorne brošure, od kojih imade izaći jedna u Spljetu, a druga u Trstu; obedvie na talianskom jeziku.

— Dugoselska gospodarska podružnica predložila je iz svoje sjednice od 29. prosinca 1860. da se izdaje časopis za puk. Pri vještu uredjivanju bilo bi takovo poduzetje od neizmierne važnosti i želimo, da se od onih, kojih se tiče, dostojno uvaži.

— Dok nam se bratja s druge strane, naime iz kneževine srbske tuže, da im književna radinost vrlo slabo uspieva i da im je naime ova godina prirodom te ruke sasvim omahnula, počem neizidoše u njoj više nego dvie knjige: „život sv. Save i Glasnik": možemo se mi Hrvati pohvaliti, da, kao što nam je prošlo ljeto u mnogom obziru urodilo srećom nenadanom: tako se od njekoga vremena pojavljuje i u svih područjih knjižtva neobična djelatnost. Mi smo svojim vremenom izviestili čitateljstvo o svakoj o izišavših knjigah, ako ne potanje, a ono barem u toliko, da su izašle. Sada imademo javiti opet za dva vrla djela, kojimi se je u malo vremena od jedva sedam danah obogatilo naše dosta siromašno dramatično pjesničtvo. Prvo je „Poturica, drama u tri čina iz najnovijega bosanskoga života, od jednoga člana konferencije." Taj komad predstavljan je dne 14. o. m. dakle na sám važni dan ustavnoga preporodjenja županije zagrebačke. Mnogi tomu pjesmotvoru pripisuju njeku postranu tendenciju, koju mi rado ignoriramo. Njeka mjesta mogu se istina smatrati kao al'uzije na naše domaće okolnosti; nu reći ćemo, da to nije bila namjera piščeva. Kako smo mi djelo shvatili i s koje ga mi strane smatramo: držimo da se mogu zanj naći i druga čistija i plemenitija poticala. Potraživši ih naći će ih svaki od nas u srcu svom; u onom živom interesu, kojim prati sve slobodno jugoslavenstvo tužnu sudbinu svoje pod okrutnim turskim jarmom cvileće bratje u osmanskom carstvu. Imajuć to bistro plemenito vrelo bratske ljubavi, neće nam se vjerovati, da je muza pjesnikova htjela crpiti iz kalna vrutka manje blagorodnih strastih. Neimajuć djela pri ruci, nemožemo o njem izreći svoj sud potanko. Nu koliko smo iz prve predstave razabrati mogli, nećemo pogriešiti, ako ga uvrstimo medju najbolje naše dramatične proizvode. Konac je osobito izveden vještački. U isti čas slavi nedužnost dobit svoju, a izdajstvo prima zasluženu nagradu. Predstava je izpala u obće dobro; osim sliepca, koga nedržimo sposobnim za ulogu, koja mu je pridieljena bila. Nadamo se, da će nas vriedno ravnateljstvo kazališta obradovati doskora i drugom predstavom toga već pri prvom pojavu obljubljenoga komada.

Drugo djelo te vrsti, na koje „Narodne novine" obratjaju pozornost obćinstva, jesu: „Crnogorci ili krvna osveta", izvorna junačka igra u 3 čina s pjevanjem od J. C. i A. V. Taj komad predstavljao se je dosada u Varaždinu i kažu, da se je veoma dopao. Kod nas će se davati prviput u subotu dne 23. o. m. i nadamo se da će obćinstvo mnogobrojnim polaskom počastiti i taj novi dokaz svježijega književnoga života na polju svestranoga narodnoga razvitka.

— Još jedna radostna viest. Uz književnost oživljuje nam i umjetnost! Kako neće? dvie rodjene sestrice! A. Waldherr sgotavlja ovdje u Zagrebu statuette slavnih naših muževah. Od 15. veljače biti će u početku i polovini svakoga mjeseca gotova dva komada u visini od 12" izradjena iz liepe ugladjene sadre (gypsa). Svaki kipac dobiti će podnožje, te će se moći upotriebiti za ures i najsjajnijih gospodskih dvoranah. Dosada je izradjen za primjek kip grofa Krste Frankopana; a za njim će sliediti Andrija Kačić, Petar i Nikola Zrinjski itd. Predplatna ciena zapada za svaki kipac s podnožjem 2 fr. 50 kr. a. vr. Svaki, koj se podpiše, mora položiti 5 fr. unapried. Čast i slava svakoj umjetnosti! ali domaće što je, ako je valjano, mora da nam je preče od tudjega. Zašto da sobe naše kitimo likovi i predieli inostranimi, kada uzimademo domaćih? Namjestimo se kao svoji u svom! Vriedni naš Hühn namjerava osim onoga, što nam je sgotovio dosada, poći, kako čujemo, ovoga proljetja na Plitvice te uza nje snimiti još njekoliko krasnih predielah iz onih krajevah, a po tom ide, kad uzmogne, i u Slavoniju, da se otima sa veličanstvenom prirodom za divne slike romantičnoga Jankovca, Fruške gore itd. Želimo dobar uspjeh i njemu, a obćinstvu priporučujemo toplo poduzetje jedno i drugo.

Smješice.

— Fotrle se uvalio u naslonjač te puši i čeka na kahvu, što mu ju pripravlja mutrle. Tochtrle sjedi na počivaljci i zieva. Do malo uzme Tochtrle: „Fotrle, molim Vas, da me pustite danas u operu. (Fotrle se smrkne nerekav ni rieči). Mutrle: „Monrle! danas će ti šmekovati kahva; cikorije neima nimalo u njojzi, a kahve za duplo toliko kao inače." (Fotrle se počme izjasnjivati, ali neveli još ništa). Tochtrle: „Fotrle, ich pit, smijem li danas u teator. Biti će krasno, i na konjih će jahati, i ta opera zove se Rienci. Mutrle, reci i ti koju rieč za me u Fotrla!" Mutrle: „Monrle! izpuni joj volju; već tri tjedna nije imala nikakova auskonga." Fotrle (niešto mumlja, što nitko nerazumije, i na to rekne): „No, dakle se spremi, poći ćemo u rajteraj." Tochtrle: „Kis ti hand fotrle!" Taj trilog priobćuju humoristićké listy, da se vidi, kako se gdješto u Českoj govori česki. — Da je komu zaći i po naših, osobito gradjanskih kućah, mogao bi napabirčiti još dosta i domaćega takovoga bilja. Te gljive rastu i u pliesni *našega* obiteljskoga života. Gdje se kao n. p. u boljarskih kućah negovori stranim, njemačkim ili francezkim jezikom, tud se od našega ubogoga gradi onakov harleqnin. I kod nas se često moli tochtrle mutrlu i fotrlu da, budući već odavno nije imala nikakova unterholtunga, da ju puste u tiator, osobito kada se daje kakov šauspil; jer luštpil neima ništa rirendes. I kod nas se ustavši nedjeljom fruštuka, pa onda se pravi toaletta: najprije se ljepotica umije i uredi frizuru, pa onda odpaše fertun i svuče šlofrekl ili kućni iberok, zatim skine pantofle te obuče čiste štrimfe i nove štiflette, liep šmizl sa mašnom izpod groca i bareš — odjeću, natakne brazlete i štucne, ogrne vikler ili montl; zatim metne na glavu šešir sa šlajerom, uzme muf, pa onda ide najprije u galanteri — mess, a poslje nje špacirati ili promenirati. U tom dodje vrieme diniranju, poslje koga gdjekoje drže mali šlafl itd. — A zašto to? Imade tomu veliki razlog, proti komu se neda kazati ni rieči Ta našim jezikom nemože se ništa kazati; a osobito so tuže, da se nježnija čuvstva, o kojih ženski spol živi, u njem izraziti nedadu. Sám sam slušao gdje ženske prigovaraju našemu jeziku, da nije jezik srca i da je neprikladan za sentimentalna izjasnjivanja, imenito za ono klanjanje i dvorbu, kojom su muškarci kao po dužnosti obvezani ženskim. Varate se mile moje! Dozovite se jednom i priznajte da ste kćeri naroda, i da vam je kao takovim sveta dužnost učiti se temeljito jeziku njegovom. Sredstvah imadete, samo uzimajte i volje. A kada ga naučite, onda uzmite u ruke slavne naše pisce, tumače najnježnijih čuvstvah srca ljudskoga, imenito pako najmožnije vladalice svieta — ljubavi; uzmite Gjorgjića i mjestimice Gundulića, Vraza i druge starije i novije, te ćete se uvjeriti, da je jezik naš mio, ljubak, blagozvučan, okretan i da se u srcu ljudskom ništa, ma najtanje bilo, zametnuti nemože, što se njim onom istom silom, kojom se osjetja, sladko, uzvi-

šeno, liepo, užasno itd. nebi izkazati moglo. Tko o našem jeziku onako sudi: taj ga jamačno neznade; sliepac je, pa govori o bojah.

— Kao što je poznato, izilazi u Londonu ruski sedmičnik pod imenom: „Kolokol“ (zvono). Urednik mu je g. Herzen, pravi diabolus rotae ruske diplomacije i bureaukracije, a list mu je javno i nemilosrdno sudište svih tamošnjih odnošenjah i znatnijih osobah. Dogodi li se štogod u Rusiji, što je zavriedilo da se oštro pročešlja, uvjeren je svatko, da će to čitati za njekoliko tjednovah u kolokolu vierno opisano i valjanom porcijom dosjetakah začinjeno. Taj časopis zabranjen je u Rusiji; nu sam Bog zna kako: svaki skoro broj dospije ipak tamo. Kažu, da ga i sám liberalni car Aleksander II. drži i čita, te tim putem doznade za tisuću stvarih, koje bi mu inače za uviek sakrivene ostale. S toga taj sedmičnik imade u obće mnogo i inih čitateljah. Svaki ruski činovnik i dostojanstvenik gleda si ga pribaviti, premda ga, ako neima posve čiste savjesti, groznica hvata, kada ga u ruke primi, od straha, da neće naći u njem kakov nepovoljan sud o sebi samom. Kao što se neznade, kako „Kolokol“ dolazi u Rusiju, isto se tako uzprkos svoj strogosti poštarskih uredah nije dosada moglo pronaći, tko da li mu dostavlja najsigurnije i najtočnije viesti o svem, što se dogodi u velikoj Rusiji. Nu pred njekoliko tjednovah sbilo se je navlastito ovo: Kolokol priobći popis svih tajnih policajnih agentah ruske vlade, nesamo prostih uhodah ili špiclah, nego i političkih šunjalah višega reda, o kojih dosada nitko živ neznade ništa; jer kao što policajne uhode svatko znade i prstom ih pokazuje: tako oni viši politički bjehu pobilježeni u dva popisa, od kojih jedan imade car sám, a drugi knez Dolgorukov, načelnik ominoznoga trećega odsjeka carske kancelarije. Naišav car u „Kolokolu“ na nje, začudi se veoma i dozvav kneza Dolgorukova upita ga, kako su ta imena dospjela u ruke strahovitoga Herzena? Ali mu knez neznade odgovoriti takodjer od čuda ni rieči; već odpremi s mjesta u London pouzdana čovjeka, da to od sama Herzena gleda doznati, a za njim pošalje još jednoga, da pazi na onoga prvoga. Nakon njekoliko vremena podje prvomu za rukom prokrčiti si njekako put do otajstvenoga urednika i sastavši se s njim rekne mu sasvim naivno: „Medjer ste vi bieda od čovjeka, odkud vam onaj popis tajnih agentah ruskih?“ Herzen se osmiehne i pokaže mu pismo sa dva portraita i zapita ga posve mirno: „Poznate li ih? Jedan je vaš; a u ovom listu javlja mi se čega radi dolazite; a ovaj drugi je onoga, što je poslan za Vami.“ To doznav načelnik Dolgorukov pošalje brže bolje g. Tomašev-a, člana vrhovnoga censurnoga odbora, jednoga od najrevnijih činovnikah onoga trećega odsjeka, u London s nalogom, da ili onu dvojicu iz kompromitirana položaja izbavi, ili inače Herzena na svoju ruku dobiti nastoji, da se u buduće podobne stvari svemu svietu netrube. Ali naš dobri gen. adjutant jedva što je u London stigao i od duga puta malo odmorio se, već mu „Daily News“ donesoše javnu obznanu Herzenovu, da se je uzalud tako daleko trudio.

— Sirotinjski liečnik Dr. Weiger u Beču, koj je za vrieme svoje liečničke prakse izvadio po točnih bilježkah 125,474 zuba, dao si je sgotoviti stolčić, kojemu zaisto neće biti ravna u svoj Europi. Ploča će mu biti od samih povadjenih zubih, što ih je on marljivo sabirao, poredanih jedan do drugoga, na način mosaika. To kada se sastavi, biti će liepo izgladjeno, da izgleda kao da je od jednoga komada; — a tko s toga stola jesti bude, tomu želimo dobar tek!

— Dne 14. siečnja malo što nije u Liverpoolu jedan zvierničk i podvornik, imenom Maccomo, postradao od tigra. Strašna zvier uhvati mu zubi lievu ruku i nehtjede da je izpusti. Nu on joj divnom prisebnostju kleknu desnom nogom na krsta, a glavu joj pritisnu kavezu uz rešetke, držeć čvrsto desnom rukom donju čeljust, da nemože zagrizti. To sve činjaše on toli hladnokrvno, da gledaoci pomisliše, da se pretvara, dok nezaviknu jednomu od podvornikah „Usjaj mi gvoždje! vidiš gdje mi je zubi uhvatio ruku.“ Tud istom uvjeriše se svi o opasnosti, u kojoj se nalazijaše. Njeki od gledaocah pobjegoše, a od gospodjah popadaše po običaju mnoge u nesviest. Tako postojalo do 5 minutah, dok dodje usjano gvoždje; a medjutim držaše on zvier kruto i niti najmanjim trzajem nepokaza boli, koju trpljaše. Napokon donesoše gvoždje i prisloniše ga uz zube tigru, komu se u taj čas ralje kao od munjevnoga udara razklopiše; Maccomo ruku izvadi i željeznom motkom tigra preko ledjah sastavi. Zvier zajauka, a on, kao da ništa nije bilo, nastavi svoju vježbu sa ostalimi životinjami.

— Prijateljem bibosofičnih studijah javljamo, da su žganicu pod imenom rosolija prvi počeli žgati Talijani od njekakve divje biline, što ju oni zovu rossoli (od latinskoga ros solis = sunčana rosa). Danas se istina sgotavlja to pitje na drugi način, naime od žeste (spiritus).

— Najstariji gvozdeni top nadjen je, kao što javljaju francezke novine početkom ove godine u dubokom zdencu grada de Clay s napisom god. 1258. te tako je oteo prvenstvo svomu drugu od god. 1324.

— Zar nije brzojav živo čudo ovoga svieta? Pruski kralj umro je dne 2. sieč. Smrt njegova bude odmah brzojavom javljena u Petrograd i 4. i. m. bijaše već veliki knez Nikolaj u Brlinu.

— Kako se ljudi u Kitaju (Chini) žene? Svake godine popišu se u stanovito odredjeno vrieme po većih gradovih i seoskih kotarih svi odrasli momci i djevojke, što je za ženidbu i udaju. Sve upisane ženske razgode se na tri razreda: na najljepše, liepe i ružne; mužkarci pako podiele se na najbogatije, imućne i siromašne. Po tom se najkrasnije djevojke dosude najbogatijim momkom, ali za to takovi imadu platiti znatan porez u državnu blagajnu; bogataši drugoga razreda dobiju djevojke srednje ruke badava; a siromahom dadu se one, koji su najružnije; nu i takovi zaručenici imadu svoje veselje; jer onaj veliki porez, što ga najbogatiji za najljepše platjaju, bude medju nje razdieljen.

Zagonetke.

Od Ljud. S. Bažanina.

1.

Koja bi ta zemlja bila Koja bi se umnožila, Kad bi šesti dio Njojzi se odnio?	A kako bi s' narod zvao Koji bi se umnožao, Kad za peti dio Bi ga pokratio?

2.

Oko bistro Čelo čisto U mene. Srce rodi, Jezik plodi Riječi. Noge nose Te neprose Pomoći.	U sried danka Idem vanka Ljubim dan. Bog me gleda Bog i neda Da ginem. Svijet cio Bud umrio Ja ću stat.

3.

Malena sam kućica Ali sasma prostrana, Do mê duga ulica, Gdješto pokraćena. Tko se tude nastani Domaćina ostaje; Sám izlazit nekani Dokle viši nezovne.	Moji gosti nesiti Čudne jesu svi ćudi, U mene će svi biti Dok imadu glodati. Kadno jela nestane Gosti tada odoše; Sám domaćin ostane, Dok jači neizrene.

Za Lisinskijev spomenik

prinesoše sljedeća p. n. gospoda:

Marko Tkalac iz Pisarovine 1 for.; Franjo Voršagović u Beču 1 for.; Ivo Crnčić u Beču 1 for.; odprije 4 for. 89 novč. — Svega 7 for. 89 novč.

Dopisnica uredničtva.

G. J. D. u B. Priobćiti ćemo ljepše ulomke.

Za obaviest.

Povjestni članak „Nikola Šubić grof Zrinjski, nazvan Sigetski“ budući izišao mnogo veći nego li smo se nadali i što nam se poradi važnosti istoga neda da ga skratjivamo i sakatimo, dodati će se listu u posebnoj prilozi do konca, čim se nadamo čitateljem ugoditi, prokrčiv ujedno i više mjesta u listu drugim stvarim, koje se čitaju s više interesa od većega diela našega obćinstva.

Uredničtvo.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I. | U Zagrebu 5. ožujka 1861. | BROJ 7.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

HAJDUK DUJKO.

1.

Rujnom zorom, kadno dan se rodi,
Kup se kupi vesele čeljadi
U dubravi na studenoj vodi,
Čobanice i čobani mladi.

2.

Pjesmu vikla tu predvodi Kata,
A provodi frula Milutina;
Kad dočinju, za pojas se hvata
Na okolo vesela družina.

3.

Kolo pleše, u kolu se kreće
Momad krasna kó rumena zora;
Jedina se veseliti neće
U tom kolu pastierica Dora;

4.

No se ona dubravom odpravi,
Ljubičice da ubira mlada;
Što nabere, u krioce stavi,
Dokle dodje na vruljak do hlada.

5.

Dorica tu ljuvena i krasna,
Kó proljetni cvietak iz livade,
Kó iztočna noćju zviezda jasna,
S ljubičicah vienčac plesti stade;

6.

Kadno hajduk, kó kurjak iz gore,
Pred djevojku iz nenada skoči,
Veleć: „Tu l' si, nevjernice Dore,
Sad nî druge, sa mnom ti je poći.

7.

Kad te nehtje za hajduha dati
Majka tvoja, a ti nehtje iti:
To te on sad u lovu uhvati,
Pa ćeš ipak njegva morat biti.“

8.

Očajana odgovori dieva:
„Miruj Dujko, s neba grom te strati! —
Ne s poštenja, već s lupežkog gnjeva,
Mene jadnu ovdje ti uhvati;

9.

A tako ti Boga milostiva,
Pusti mene biednu mirom stati!
Znaj da neću, dok sam kolik živa,
Tvojoj kletoj volji se podati.“

10.

Cvili moma, suze roni s vaja,
Očajanu razpinju uzdasi;
Za smilenje al' hajduk nehaja:
Netom zviždnu, svojim se oglasi;

11.

Zviždnu hajduk, gorsku zvjerad dignù
Iz brloga, gdje no vreba, mrka,
Prodre s znamke, tiekom kiće prignú,
Šušnji lišće, puče grana krhka.

12.

Arslan Dujko zvjeradi hajdukom,
Kad u čopor, podlim holo sbori:
„To je zvjerad, koju tražih mukom
U zasjedah po toj pustoj gori.

13.

Bacite ju hatu na ramena,
Jezdit treba kroz najgušću goru,
Čuvajte mi roba dragocjena,
Dok dospiete tamnom našem dvoru;

14.

Tamo ću vas liepo dočekati
Sa užinom, vierna ma družino;
Kó junaci pjesmice pjevati,
A do dana piti ćemo vino.“

15.

To izreče, na konja se sjednù
I odjuri kroz goru zelenu,
A robkinju nevoljnu i biednu
Na to kljuse metnu zarobljenu.

16.

Gorom gusa na zasjede bdije,
Dok nebude u sred šume guste,
Dom hajdučki gdje šikarje krije
Pod gomilom razvaline puste,

17.

Gdje no Dujko na gromači sjedi
Kano jastreb na visokoj stieni,
Kada gladan u dolinu gledi,
Da za hranu kakav plien zaplieni. —

18.

Čime Doru doprate hajduci
Pred hajdučko gnjiezdo kamenito,
Bezsvjestnu ju odnieše na ruci
U podzemno mjestište skrovito.

19.

Dvorane jim podrumi negdanji,
A posobje kameni nadgrobni,
Stolice jim hrastovi su panji,
Ploča rake pako stol udobni.

20.

Tu se smjeste užinat na hrpe,
Ovna lome prstima u slogu,
Vino vrčem iz posude crpe,
Grizu česanj, bolje pit da mogu.

21.

Kad do pjesam', Dora suze lije,
Kad do driema, uzdasi ju more,
Kad do liečka, robkinja se smije,
Kad do zore, djevojka sred goré.

22.

Jest! pobježe u goru zelenu,
Nit' s' obzira, niti opočiva,
Dok s' nevrati kladencu studenu,
Do kóg s mukah umorna s' snebiva.

23.

Cecne nice, baš na ljubičice,
Što je jučer dubravom ubrala,
Pokri lice s ono maramice,
I na travi sankom je zaspala.

24.

Jur sunašce k zapadu ić žudi
I izruča zemlju tamnoj noći,
Kad se Dora oda sna probudi
I otvori crne svoje oči.

25.

Budna kliknù, čim opazi dana:
„Je l' sam bdila, je li pako snila?
Je li spala? je l' Dujku kod stana
Medju grdim otmičari bila?"

26.

To izusti, pred nju momak hrupi,
Nosi čordu o pas opasanu,
S udivljenja spješno natrag stupi,
Kad djevojku uzre milovanu.

27.

„Il' je Dora, il s planine vila
— Tiho sbori mladac Radovane —
Il' se možda podvodkinja svila
U tu goru vode iz hladjane."

28.

„Nije vila, niti se je svila
Podvodkinja vode iz hladjane,
Već je tvoja, kó i prije bila,
Vierna ljuba, sladki Radovane."

29.

Kad to reče, na prsa se baci
Zatravljena ljuba ljubovniku,
I već stražnji upiru se traci
Jarka sunca goru na veliku.

30.

U tom hipu hajduk Dujko s gore
Skoči s mačem desnici u ruci:
„Neuteče (riče gnjevno) Dore,
Dok je mene, izjeli te vuci! —"

31.

Trgnu Rade mač od bedra čila,
Da junačkom dievu brani časti:
„Nuder Dujko, kad ti smrt je mila,
Da vidimo, komu će zapasti?"

32.

„Nebudali hvastalice pusta;
N'eš odnieti na ramenu glave,
Nit te dieve cielovat ćeš usta,
Kamo l' stići na mejdanu slave."

33.

Zveknú mači u junačkih šaka',
Ciknù dieva s neizvjestne sgode,
Dokle Radin mač i ruka jaka
Hajdukova prsa neprobode.

34.

Huli Dujko zemlju i nebesa,
Proklinjajuć crnoj zemlji pade;
Škripnù zubma, a nogama stresa,
Jošt' izdahne, mrtav dušu dade.

35.

Vodi Rade u slobodi milu
Vjerenicu čobanicu Doru,
Otmičara kad uništi silu,
Najprie majci, pa svom bielom dvoru.

Stjep. Liuboje Lopašić.

Crtice iz života mojih pradjedovah

od Mijata Stojanovića.

(Konac.)

V.

Márica, koja je medjutim rodila Ivanu sina Aleksu (moga djeda, koga sam poznavao kao siedog starca od 96 godinah), tek je samo slutila pogibel četovanja i života svoga milog muža, koga je koliko cienila i štimala, toliko ljubila; ali ga je često zaklinjala zdravljem i srećom, da se okani četovanja, nego da ostane u miru doma, da radi, pak se hrani. I zbilja neostade nastojanje ljubezne supruge bezuspješno; sve redje idjaše Ivan bez službene nevolje u boj, osobito odkako mu žena porodi sinka, prestade četovati; ali nikada nezna čovjek, što mu nosi budućnost.

Oko godine 1727 biaše oko vodokrstja ljuta zima; sve poljane pokrivene bielim pokrivačem duboka sniega, sve drvetje po šumah i gajevih, sve voćke, sve grmje i šikarje okitjeno injem i sriešem, kano kad se u divno pramaletje okiti i uresi drvetje ljepotom i krasotom rumenčasta i biela nježna cvieta; na svakoj u prasunju ležećoj strehi vise dugačke i prozračne kao alem kamen ledenice; sve struge, mlake, bare i svi potoci pomosteni debelim litac — ledom; prtine i staze i saonici ugladjeni, te škripi snieg smrznut pod nogama hodajućih kao nove čizme ili cipele pod nogom prpošna gizdelina; a pod saonicami na saoniku ciče utrveni sniežni pavuljci kao ljute guje u procjepu; duše britki sjever, da drvo puca i kamen od ljute zime, i po vedroj noći traže iste šumske zvieri najzaklonitije svoje zaškuljke, da ikako sačuvaju se od britkosti zavladavše sjeverine. Ljudi su spremili svoju marvu u štale i staje ujatjene, naložili dobro sobne peći, zaprli vrata i zaklonili prozore, i u svakoj seljačkoj kući sjedi domaća družina u toploj sobi razsvietljenoj lučem, bakljom žestilovom, mečem ili sviećom lojanicom; muževi djeluckaju, kuckaju, tokaju, tešu, pile, blanjaju, bradvaju

itd., a žene i djevojke predu, motaju predju, suču konce, pletu čarape, prave niti za razboje ili stative, tepaju ili češljaju lan; djeca pako uče se moliti Bogu i poslje prvoga mraka zavlače se već pod ćebeta u postelje te sanjaju srećne sne o svojih sigrah i zabavah; majke hlebdeć bdiju nad kolievkami svojih milih čedah; pietli kukurikaju sjedeći na svom sjedalu, dovikuju se i nadpievaju sa svojimi susjedi; psi zalaju po koji pút, ali od zime traže opet brzo zaklon i toplu ležaju; mačke proganjajuć miševe lupkaju i stropotaju po kućnih tavanih, ili u vrieme skitnje svoje miukaju i krnjauču goropadno i užasno; marva nahranjena rukom brižljiva čobanina i pastira leži, oduva i prežimači prežimaju i hruskaju sieno; sve je mirno po ulicah seoskih i po putevih poljskih; putnika tjera na onakovoj zimi ili prieka nužda ili skrajna obiest, da ostavivši toplu sobu i zamotavši se u kožuh i opakliu, u ćurak ili toplu kabanicu izidje natukavši šubaru duboko na uši na ljutu zimu. U kući Ivana, serežanskoga baše pokasno jednu takvu zimnu večer sastalo se njekoliko prijateljah i susjedah na razgovor; sjede, puše duhan i divanišu. Ivan šara noževe, pred njim na panjiću mendjeli (Schraubenstock) i drugi halat za posao, kojim se revno zanima. Ivan je stariji od ono doba, kad smo ga vidili prvi pút kao stranca u vignju pokojnog mu tasta, kovača Čivića. To mu se vidi iz svega vanjskoga oblika, iz ozbiljnoga muževskoga, sapaljena suncem lica, iz velikih njegovih brkovah opruženih nice k pasu, iz krupnine tiela, iz dubjega glasa i iz smišljenijega i važnijega, mudrijega govora, kao da prodaje svaku svoju rieč na vagu. Žena mu Márica, još liepa rumena i puna lica, a skoro reći glavitijega stasa i uzrasta, sjedi preduć na klupici bliže peći i postelje, uz koju na rešetkom ogradjenoj klupi u ovelikoj, prostoj kolievki spava sinak, mali Aleksa, diete jedva od godine, sve blago i veselje srećnih roditeljab svojih. Majka ga njegova zarana večerom namirila, okupala, nahranila, presvukla, zadojila i pjesmicom uspavala, nad njim se Bogu molila, kolievku mu kao obično prostirući mekimi prostirači poškropila sv. vodom vodokrstnom i sad joj vrči vreteno izmedju hitrih prstah.

Iza kako navieste pietli kasnu dobu noći, poslje koje nastaje domalo gluho doba, odu susjedi svaki sebi, pokle se rukuju s domaćinom i nazovu mu i ženi njegovoj laku noć i s Bogom, zahvalivši se na ono njekoliko kapih rakije i jabukova mošta, što su popili zalagajući malo pogače, makovače pite i suva voća sa njekoliko orahah i lešnjakah, čim jih je poslužila domaćica, osobito zahvaljajujući na družtvu i razgovoru.

Čim odu gosti i zatvori domaćin kućna vrata, te nakani u ime božje poći spavati, učini se u dvorištu stropot, pas skoči sa svoje ležaje u kućnom triemu i zalaja oštro; pojavi se poznat glas mužki, šutkajući psa Garova, na koje šutkanje umukne Garov, poznavši da nisu strani gosti. Domaćin izidje na vrata kućna pred dolazeće i uvede u sobu dvojicu od svojih serežanah, njekoga Petra Koru i Šimuna Vukovića. Ovi donesu Ivanu viest, da je poručio kum Ranko iz D. u Bosni: Sad' il' nikad je prilika doći k njemu sa njekoliko pouzdanih četnikah na njekoliko danah, te odmastiti Muji i Useinu, turskim zulumčarom šilo za ognjilo, žao za sramotu; sve je pripravio kum Ranko, a nas osam dobrovoljacah odlučili smo poći onamo, samo moraš nas ti, striče Ivane, predvoditi.

Ljuto se poplaši na te rieči serežanah biedna Márica, i počme na svaki mogući način odgovarati svoga muža od toga pogibelnoga poduzetja, i sam Ivan saslušavši drugove svoje izjavi, da mu se neće više zabijat si trn u zdravu nogu i tražiti pogibelj, u kojoj se gine bez nevolje. Osobito izpričavaše se Ivan, da nemože upustjati se u to peradi svoga sinka, koga nebi rada ostaviti slaba i nejačka na drugom, da se kao sirotče potipa od nemila do nedraga, od jednog do drugog tudjeg praga.

Sve je bilo badava; serežani u ime ciele družbe iz čete Ivanove neprestanu nagovarati i moliti svoga vodju, da ih vodi u Bosnu, i kad ostanu bezuspješne sve njihove molbe, okrenu guditi na drugu strunu, počmu nazivati svoga vodju nevjerom i strašljivicom, i najkasnje u brk mu odprto kažu, da će mu zapaliti kuću nad glavom, ako ih i zbilja ostavi na cjedilu i neuzhtje predvoditi kud su poći naumili, pak puklo kud puklo; što su zadrli, moraju doderati, ako će ih sve stati glavah i života.

Kad su se ovako krupno izjavili hajduci, Ivanu poznavajućem ćud hajdučku, poznavajućem, da drugovi njegovi vole pasti s noguh, nego li pomaći za dlaku od svoje rieči, i da nakanivši štogod, ničim se neodkanjuju: Ivanu rekoh u takvih okolnostih neostane drugog puta, nego obeća izpuniti volju svojih drugovah, ali pod tom pogodbom, ako će poći s njim oni momci iz čete, koje on naznači poimence, njih deset, sve žive vatre, od kojih nijedan neplaši se ni puške, ni noža, niti grozne smrti. Na sve privole hajduci i grleći i ljubeći svoga vodju izjave mu svoju radost i zadovoljstvo.

Urečeno bude, sastati se sutra na večer kod harambaše i taki odići, dok su još vode pomostene krutim ledom. Tako i bude. Sutra dan pripravi svaki drug svoje pouzdano oružje, svaki prikopča nove mestve i opanke i odjene se toplo na odgodnje.

Tek pomolila zviezda večernjica sjajno svoje lice na večernjoj strani vedra neba, a hajduci pohrliše svaki od sebe u dom harambaše

U Ivanovoj kući puno uzdisajah i suzah; domaćica plače grozne suze, sklapa ruke i uzdiže ih suznima očima k Bogu na nebu, prenemaže se od velike tuge i gorke žalosti; neukorava muža, niti mu ide pod nos, kao mnoge žene kad nakane skloniti muža na svoju ruku; ali ga moli, zaklinje i preklinje jedinkom u kolievci nejačkim, da bude oprezan i obziran u času pogibelji; i premda se ljubećoj ženi ciepaše i razpadaše srdce u njedrih od gorke žalosti i prieke biede, pomislivši na pogibelj, u koju kani poći njezin muž: to ipak vikla pokoriti se volji svoga muža, sve mu sprema brižljivo za put, što zna, da bi mu moglo biti od potrebe ili u nuždi od pomoći, niti na zavoje u slučaju rane nije zaboravila. Ivan je pregledao i uredjivao oružje: očistio puške, pooštrio nož, pritegnuo čivije na puškah, izmienio kremenje, nabio cievi i čanke podprašio, sve je gotovo. Ivan zabrinut, turoban, neveseo, zamuknuo múkom, ni okresati koju riečicu, samo se sprema, ženu pogleda pokadšto žarkima očima, a diete svoje miluje gladeći po smedjoj kosi i po punih, rumenih obrazčićih; materi to gledajući liju se suze niz lice cmurkom; djetešce se nevino smieši i maša ručicama za otčevu dugačku kosu i junačke brke. Ivana tišti njeko nevoljno čuvstvo u hrabrih grudih, i kao da mu nješto šaptje u srdcu: „Okani se puta u Bosnu; ostani doma!“ Puste i liepe sreće za čovjeka, da nikada u svom životu neprotivi se unutarnjem glasu svoga srdca; glasu, po kom božja providnost ponukuje čovjeka kloniti se puta i staze, na kojem i na kojoj nalaze se zamke i zasjede tajne, kao sakrivene ljute otrovne zmije u busenu ruže gizdave i mirisne; da neskače za mamišljenom slavom, kojom nastoje junaci osvjetlat si obraz na divanu pred družinom, da neskače za tobožnjim dobitkom preko jazah i ponorah, u koje se pada iznenada; ali srdce je ljudsko razvala, koja se često

neda zajaziti i napuniti niti tihom i prekrasnom srećom domaćom, niti sladkim i skupocjenim zdravljem, niti svakdanjim krušcem, niti radostju u srećnom braku i veseljem u miloj omladini, niti bogatstvom, častju i dostojanstvom, kadšto niti vladarskom sjajnom krunom i možnim žezlom, nego sve čezne i blebdi, zieva i uzdiše srdce još za nječim. To je, dakako, dokaz, da se ljudsko srdce nemože zasititi podpuno u ovom vremenitom životu, nego samo u vječnosti; ali mnogo srdce zieva i zahtjeva, a ni samo nezna što, pak zaluta u ovom životu na stranputice, na kojih ga čeka izvjestna poguba. I Ivan, inače pošten čovjek, Bog mu dao duši pokoj vječni, biaše srećan u svom domaćem životu, zdrav kao jedar bor u zelenoj gori, imade svoj svakdanji kruh, zaslužen poslom rukuh svojih, biaše se srećno oženio i udomio i steko veselje u omladini srdca svoga; drugo šta nije ni mogo pravedno tražiti; ali ga zla njegova kob i okolnosti vremena obhrvaše, savladaše, pobiediše i bujica hajdučkoga ponosa odvuče ga u ponor, u kom se lahko zaglavi.

VI.

Drugi pietli večernjaci još nedopjevali, s vedra neba treptju zviezde kao iskre tajnog ognja, koga upali višja ruka na nebeskom modrom svodu i poreda po bezkrajnom prostoru svemira; ruka, koja kretje koli cieloga svieta; samo mjesec zakasnio, još ga neima na obzorju; sjever duše, pravi inje. Pukla krivudasta staza prtina sniežnom poljanom do savskoga druma uz potočić Dubočicu; uz stazu je s obe strane često grmje žestikovo, piskalovo, svibovo, ljeskovo i šikarje svakojako i drvetje raznoliko, sve okitjeno sniegom, injem i sriešem. Da je komu pogledati, kakva družba stazom žurno stupa, čudom bi se začudio. Jedanaest gorostasah zamotani u dugačke biele i skure kąbanice sa šubarami natučenimi preko ušiuh šuteć kao niemi idu stazom; svaki nadvisuje glavom grmje; nitko nezna do oni sami, kuda žure; nit se vidi, što jim kriju dugačke kabanice; smrznut snieg škripi jim pod opanci kao u šumi zalomljene grane na drvetju, kad niše njimi jaki vjetar.

Četu vodi Ivan harambaša, da potraži Muju i Huseina, zulumčare turske, koji s četami svojim pustaijskim dodijali bjehu cieloj bosanskoj i slavonskoj Posavini.

Predje Ivan s družbom svojom zaledjenu Savu u kasno doba noći, niti ih tko čujaše niti vidjaše, i poznatom bezputicom, kojom samo vuk i hajduk prolazi, stignu srećno u gluho doba noći u selo D. k poznatom kumu Ranku. Ovaj ih primi veselo, i još istu noć odvede u njeki bogaz, gdje hajduci zasjedavši u busiu dočekaju pred zoru pustaijsku četu tursku, koja se povratjala s plienom iz okolice županjske, iz slavonske Posavine, te hitila k Brčkom u Bosnu. Četu turskih pustaijah predvodjaše Mujo, kog se stari, predji, odmetnuše od častnoga krsta, kad biedna Bosna postade turski rob, i poturčiše se za ljubav agaluku.

Tek se zora zapoznala i jasna zviezda danica pomolila lice na iztoku, četa Ivanova sklonila se po grmju i šikarju u bogazu; niti se tko vidi, niti čuje. U prozorje obično je uviek ljutja zima; ali hajduk zna ju podnositi, kad mu valja postajati na užasnom, groznom mjestu, gdje se gubi glava i dobivaju ljute rane; ali dobiva i mejdan junački i slavu pobjede nad zakletim dušmaninom.

Mujo aga i nesluti, što ga čeka u bogazu; žurno gamzi napried turska četa, nebili stigla do dana kud je namislila. Biaše ih osam drugovah, svi u dimliah, turskih širokih hlačah, svi pod čalmom i sarukom, oružani jatagani, samokresi za pojasom, s dugom puškom o ramenu. Kad udjoše uzanom prtinom poredani jedan za drugim u bogaz obrasto grmjem i šikarjem, te ih uoči četa Ivanova: svaki četnik uze na oko po jednoga Turčina, Ivan vodju pustaijskog; planu oganj iz pušakah, zablieštaše hitre munje i zagrmi grom pušakah, razleže se odziv gromki po bogazu i po šumi; Turci njeki popadaše dopadši ljutih ranah; krvca pljusnu i snieg ocrveni i omasti; jauk i lelek vriskom zamni; četa Ivanova skoči iz busije i nasrnu na pustaije. Sad i Turci opališe puške i nasta ljuto kreševo; padoše četvorica Ivanovih momakah i još njekoji dopadoše ranah. Turci biahu razbijeni i većom stranom poubijani, samo njih njekoliko pobjegoše i zamakoše u šumu, medju ovimi i ljuto ranjen Mujo aga.

Još nebiaše osvanuo bieli danak, a četa Ivanova umaljena, oplienivši padše Turke ode k domu kuma Ranka. Putem ih svjetovaše i nagovaraše Ivan, da idu mahom preko Save doma; ali kum Ranko zaobrlati napokon i Ivana, da se skloni kod njega dojdući dan, te, kad su već tu, da buduću noć opet pokušaju sreću i sa Huseinom, najvećim bosanskim zulumčarom.

Ivan je bio njekako utal pod ušima, i sve mu se slutilo na zlo; ali tako je obično: kad se već čovjek ostrvi i okrvavi, gazi sve dublje i dalje bez obzira na brzicu vodu i na vrtlog, u kom se tone iznenada.

Njeki izdajica, turski udvorica, nadje se u selu D., koj dokaže sutra dan Huseinu, gdje je Ivan sakriven sa svojom četom. Husein spremi svoje ljude, i kad bude u večer, istom što je Ivvn ustao, da podje s četom svojom, kamo je nakanio, obsjedne Husein sa množinom Turakah osamljenu u šumi kuću Rankovu. Ivan vidivši se u škripcu i priekoj nevolji, nepočasi časa, nego rekavši svojoj četi: „Zamnom junaci!“ izidje iz kuće, navali odvažno na Turke, boj se savrgne strašan i već više mrtvih s obe strane ležaše na sniegu. Prodre Ivan kroz Turke i poleti bezputicom duboka sniega k Savi, da izmakne od premožnije i mnogobrojnije turske čete; ali došavši do obale savske, po njegovoj nesreći rani tursko tane u nogu Petra Koru, Ivanova najpouzdanijega momka, koj je uviek prvi stajao u svakom boju uz svoga vodju. Petar, osjetivši zamičuć za brežuljastu obalu, da mora pasti i ostati, poviče užasnim glasom na svoga vodju, koji već stupio biaše sa njekoliko drugovah na uledjenu Savu: „Striče Ivane! da si mi po bogu otac, nemoj me ostavljati u turskih šakah.“ Ivan, vieran drug, čujuć glas nevoljna Petra, pomislivši za cielo, da bi bilo griešno i sramotno ostaviti svoga druga u tolikoj nevolji i pogibelji, zato taki okrene se natrag i skokom junačkim doleti do obale turske, pak reče Petru, da se drži njemu oko vrata, i tako ponese na junačkih plećih ranjenoga druga. Pod tim teretom nije mogao dakako brzo izmicati; a druga nevolja biaše litac led sklizav, te Ivan istom podje uz obalu obrastlu vrbami, potjera turska stigne blizu, pucnjava turskih pušakah sve žestja, i Ivan tek da zamakne za odebelu vrbu, stiže tursko tane i probi Petra i Ivana skroz kroz obodvoja pleća i proleti kroz prsa junačka. Ivan stade, krv se proli potokom iz dva junaka smrtno ranjena; nasloni se Ivan na vrbu, da skine Petra mrtva sa plećah; ali Petar uhvatio se grčevito kao krpelj za Ivana, i za malo časovah zamrznuše iztekavšom krvju noge za led; doleti drugo i treće tane; smrče se Ivanu pred očima, kad iz više smrtnih ranah poleti cmurkom topla krv; zazva junak Boga u pomoć, da mu se smiluje duši i spomenu konačno Máricu i sinka Aleksu, pak više nemaše ni nogom ni rukom. Turci doletiše blizu; ali vidivši gorostasna junaka, da stoji naslonjen na vrbu s drugom, uzmakoše brzo

natrag plašeći se: pritaijo se hajduk, te vrba, da odmasti kome Turčinu. Izbacili su Turci još više pušakah, i mnogo tane probi junačke prsi, koje već biahu mrtve. Tako je poginuo Ivan ponajviše iz viernosti prama svomu drugu Petru, kome da nije priskočio u pomoć, bio bi izmako i spasio svoj život.

Kad je sutra osvanuo dan, nadju Turci mrtve hajduke još stojeće uz vrbu. Vidivši Ivana koliki je velik i glavit, začude se, odsieku mu glavu i vidivši da je neobično velika, odnesu ju čak u Travnik k veziru. O Ivane, pokojna ti duša! Tko sieče mačem, od mača gine; tko bije puškom, od nje obično umire.

Jedva četiri druga iz čete Ivanove izmaknu živi i čitavi doma, i donesu žalostnu viest od pogube Ivanove biednoj mu ženi Márici, koju ta viest ujede ljuto za srdce. Mali Aleksa ostao nejačka sirota. Vierni drugovi Ivana pokojnog odoše noću po zaledjenoj Savi i donesoše ukočeno i smrznuto tielo svoga bivšeg vodje, te bez glave pokopaše na groblju nazvanom Gradac blizu potočića Dubočice.

Zapoviedničtvo posavačko u Osieku zatvori ženu pokojnoga Ivana u osječku tavnicu, gdje je uapšena sjedila sedam mjesecih, dok je trajalo sudbeno iztraživanje vrhu sbivšega se dogodjaja; po čem bude opravdana i pustjena na slobodu. Sedme godine iza toga udala se Márica u selo Beravce za njekoga udovca Eskericu, i odvela sa sobom svoga sinčića Aleksu, koga očuh Eskerica primi na svoje ime i prepisa u kuću.

Smrt grofa Josipa Rabate.

(Konac.)

Baš zoricu pietli naviestili,
A Juriša na Vratniku stoji.
Gleda kuće kak s do mora biele,
Pa se spušta sa svojom družinom
Te se kradu bijelomu gradu.

Na zdenac po vodu došla,
A iz grada mlada Anka.
Martolozi j' ulovili
Pa ju vode baši svomu,
Nek ju ljubi, il' pogubi,
Il' prodaje iztočnjaku,
Il' daruje caru svomu.

Martolozi kakvi li su ljudi?
Niti za krst, nit' za brata znade;
S krstom bježi u Tursku na pazar,
A Turčina kauru ponudja. —

Neće tako s mladom kaurkinjom,
Jer ih spazi Joso uskok mladi,
Mlado momče lica djevojačka,
Pa potrči ljutim martolozom,
Iza pasa samokrese vadi,
Skreše puške, kamen vatru daje,
Martolozi na zemljicu pali,
A med njimi osta zdrava Anka.

Raduju se tomu svi uskoci,
Neraduje uskoče Juriša:
„Tiho braćo, probudiste stražu,
Bit će krvi, grad već vojskom vrvi.“

Tko si? tko si? saviče stražaru.
Na to Vuče: „senjski smo uskoci,
Otvori nam gradu vrata,
Da se sami ne trudimo,
Jer vjere mi skupo ćeš ga platit!“

Lijepo mu straža prihvatila:
„Oj Jurišo! Rabata te zove,
Da mu kažeš, što se s vami sbilo,
Da s' vratiste bielom gradu,
Bez da sablje povadiste,
Bez da puške izprazniste.“

Gradu vrata otvorili,
Udje vojska, na čelu Juriša.
Vojska stane, mirno se razstane,
Njeki moru, njeki hite dvoru,
Juriši je kapetanu poći, —
U grad poći, da l' ć' iz grada doći?

V.

Zvono zvoni, čeljad gradom hiti.
Kuda l', kamo momci oružani?
Kuda l' djeca s praćami u ruci?
Kuda l' babe tobolce noseći?

Zvono zvoni, puška puče,
Ispali ju uskok Vuče.
„Na trg, na trg tamo puška puče,
Na trg, na trg, tam pomoći treba!“

Ha gle Vuka kak uskoke redi!
Pa govori pobratimu Pavlu:
„Razvij barjak četovodjo Pavle,
Nek se beru pod barjakom momci,
Da tjeramo po Senju dušmane.
Zakuka nam u tamnici Juro,
Čuli njega preko mora ljudi,
A uskoci glasa nedočuli,
Nedočuli, il' nerazabrali,
Il' nemare za Jurišu svoga.
Nepišti nam Juriša iz žala,
Veće mu je do nevolje došlo.
Već konopac krvnik plete,
Konop plete, a vješala teše,
Da na drvu Jurišu nam kažu.
Mi jadnici, biedne kukavice,
Oglušili, ruke prekrstili,
Da gledamo kak nam ljuta bura,
Ljuta bura s Jurišom se igra.
Ako Juro sramotno nam padne,
Ljubit sablju Rabinu valjade!
Napred za mnom, braćo urotnici!
Po Jurišu u tamnicu
Napred za mnom, za pravicu.“ —
Tvrde stiene tamnici nedaju,
A za stienam zatočnici hrabri.
Djeca praćam zavrtiše,
Dieve sabljam zamahnuše,
A uskoci, lavi razjareni,
Vierne diljke isprazniše,
Isprazniše, al nepofališe.
Stoje stiene, ne stoje vojnici,
Već padaju, il uzmiču jadni.

Gdje 'e Rabata, da vojnike hrabri?
Po gradiću žurno zaklon išće,
Mjest' da s' bije, u gradu se krije.

Ulovili uskoci vratara:
„Vadi ključe, tamnice otvaraj,
Pa se moli bogu jedinomu!“ —
Nudi ključe tamnice vrataru,
Lievom nudi, desnom bije grudi,
Pa zazivlje i boga i svetce;
Al se sabljom njetko pomolie,
Pa vrataru srce prekosio.

Teške ključe sad premeće Vuče,
Med teškimi najtežeg zagleda,
Kô da znade: pod tim strada Juro!

Otvorili tamnicu uskoci.
U tamnici med ljudskimi kosti
A u vodi do mužkog pojasa
Stoji Juro svim uskokom dika.
Jedva Jura iz kala izvukli.
Pa kad junak na sunce izašo,
Prva riječ: „na Rabatu!“ mu je,
Na Rabatu, na krvnika kletog;

Dosta braće nami posmicao,
Senjskim glavam Mletčane darivô.
Još nas mudro iz Senja odprati,
Turci će nas, veli, onda klati;
A pred smrt mi jošte naviestio,
Poginut će za mnom svi uskoci.
Na Turčina, veli, da nećemo;
Ćemo, ta krst zato i nosimo,
Ćemo, al pre Rabe pasti mora.
Nu osvetu, na osvetu!
Griehota je braćo grdna
Svoje glave nezamienit,
Svoje braće neosvetit.
Danas ću vas braćo osvetiti,
Osvetiti, ili poginuti!“

Zove Jure Rabatu junaka:
„Izšetji mi Rabato junače,
Nekrij mi se, nebježi mi Rabe:
Bježat ćes mi, pobjeći mi nećeš;
Molit ćeš se, pomoći ti neće;
Branit ćeš se, obranit se nemoš.“

Poljeteše Rabatu potražit,
Poiskaše Rabatu po sobah.
Kad otvore zadnjoj sobi vrata,
Al u sobi Rabata se desi.
Spali Rabe samokrese ljute,
Ubi starca četovodju Vuka.
Deset zrna tada poletilo,
Pa svih deset u prsi Rabati.

Do Rabate netjače mu plače.
Al mu veli Juro Senjanine:
„Svud milosti za nedužne ima;
U luci te labud — ladja čeka,
Odvezi ju, u Mletke zajedri,
Kazuj duždu, da mu šiljem ladju,
Nek daruje boljeg izdajicu,“
Primi sablju pobratima Vuka,
Da osveti njenog gospodara,
Pa Rabati glavu njom odsieče,
Da ju nosi pod vješala tanka.

U to Mirka djeca iznjušila,
A djevojke Eduarda,
Pa ih vuku pred Jurišu.
Posna Jure ubojice
Posedarskog i drugih uskokah,
Daruje ih kako zaslužili,
Daje svakom britku sablju ljubit.

Carski stijeg Jure prima,
Zasadi ga u zemljicu tvrdu:
„Nek se vije orle, na nas bdije,
Al nećemo izdajici prostit,
Što ga dužde mletački podmiti,
Da nas kolje; jer branimo
Caru zemlju, krstu vjeru,
Sebi djecu, blago i poštenje.“

Razišli se, ušute uskoci,
Al se krvca žilami prelieva,
Vruća krvca, puna još osvete.
Pazi lave, dok s' uskoci jave!

I. Dežman.

Putnica.

(Konac.)

Istina da se je g. Lombard glede te točke bio izrazio odviše smjerno; a to iz toga jedinoga uzroka, što on nepoznavaše do samo jednu vrst mužke ljepote. Po njegovom mnienju da se muž može nazvati liepim, morade imati barem šest stopah visine, široka pleća, rumeno lice i jake brke; a u Lava toga svega nebijaše; i zato ujak Lombard, misleć, da mu je netjaka majka priroda ponješto mačujski nadarila, kada dodje govor na njegovu osobu, nereče ništa više nego: „Ja vas uvjeravam, da ga nećete naći ružna.“ — To pobudi u Eufrosini sumnju i njeki duševni nemir.

„No no!“ reče gja. Dutillois „ta još si slobodna; još nije ništa podpisano. Sutra ćeš vidjeti g. Duranda, i ako ti se nedopadne, možemo ga liepim načinom odpremiti, odkuda je i došao. Nu ja bih se obkladila, da će ti se dopasti.“

„To je ono. Vi to očekivate i s toga Vam je lahko kazati: odpraviti ćemo ga, odkuda je i došao. Zar Vi mislite, da je to tako lahko kazati čovjeku u oči: vi nam se nedopadate; neprijatan ste, ružan ste; odustajemo. Vidite, draga mati, da sbilja dodje do toga i da ga vi uzmorate počastiti takovim komplimentom, ja već unapried znadem, da biste došli u najveću smeću i ja, samo da Vas iz nje izbavim, morala bi se odvažiti, hoćeš nećeš, za njega poći .... O! da ja samu sebe nepoznadem! Nu sreća i bog, imade još jedan način, kojim ćemo izbjeći svakoj neprilici.“

„Koj način?“

„Kazati ću Vam. Dajte upregnuti; za tri ure smo u Montargisu; tamo ćemo odsjesti u gostionici, gdje staju parižki brzovozi; nitko nas živ neznade; tud ćemo uz zajednički stol s putnici iz Pariza večerati; ja vidjeti g. Duranda i ako mi se nedopadne vi liepo sjesti pa mu napisati sasvim čedno pismo, da nedolazi u Bony. Kako Vam se dopada ta moja osnova?“ —

Došav gja. Dutillois sa kćerju u Montargis i odsjednuv u svratištu, gdje staju parižki brzovozi: bješe već prošlo devet urah na večer i gosti jur odvečerali. Eufrozini nepreostade drugo nego propitati od krčmarice što željaše znati. Ona joj s velikom pripravnostju odgovori na sva pitanja.

„Ima li medju putnici iz Pariza kakov g. Durand?“

„Ima, gospodično; čovjek mlad, koj je, koliko sam iz razgovora s drugimi razabrati mogla, nakon oženiti se ovdje iz naše okolice. Sutra polazi u Bony i najmio je našega Tomu, da ga tamo odveze za pet franakah. Bila bi doduše i tri dosta; ali kada se putuje k zaručnici, onda se negleda tako na krajcaru. Poznate li možda g. Duranda? Imam li mu javiti, da ste ovdje? Nespava još, svieća mu eno gori u sobi. Ali eno sobarice; nosi putnice i medju timi biti će i njegova, da ih pošaljemo redarstvenoj oblasti. Zapoviedate li večeru, gospodje?“

„Da, da, reče Eufrozina samo žurno.“

„Ovaj čas gospodjice.“

Krčmarica ode ostavivši putnice na stolu. Eufrozina uzme brže bolje premetati jednu za drugom: „Možda nam neće trebati vidjeti ga; ovdje će mu biti izgled opisan.“

Našav putnicu počme čitati: „U ime kraljevo . . . Petar Ignjatija Durand . . . Dakle Ignjatija! dà ružna imena!“

„A ti ćeš ga okrstiti drugčije, kako te je volja“ reče majka.

Po tom dodje čitajuć na osobni opis. Pri prvoj rieči probliedi, ruke joj se uzdrhtju i reče materi: „A hoću li mu moći dati i vlasi po svojoj volji?“

„Kako to?“

„Vlasi crljene!“ . .

„Što! crljene?“ poviknu gospodja Dutillois. Ah moj Lombarde, moj gospodine Lombarde!“

„A to još nije sve“ dodade hladnokrvno djevojka: „slušajte dalje mati.“

„Čelo nizko — obrve crljene — oči graoraste — nos velik — usta velika — brada crljena — lice kozičavo — osobiti znak: bradavica na nosu!“

Gja. Dutillois htjede da se onesviesti. Eufrozina, znajuć dobro da joj se na taj način nije sile udavati, odluči brzo što imade činiti. U tom se krčmarica vrati, javiv da je večera gotova i dodav, da je g. Durand još na noguh i da je upravo zaiskao artije, vranila i pero.

„Mahnite nas se s tim čovjekom“ reče Eufrozina: „što nam je do njega? mi ga neposznamo. Čovjek, koga mi tražimo, jest moj otac, star od prilike petdeset godinah.“

Sutradan spremaše se upravo g. Durand u Bony, kada mu stiže pismo od gje. Dutillois. List bijaše sastavljen čedno: da su nastale njeke nepredvidjene zapreke, s kojih sve prestaje.

Siromah Lav u taj par osjeti gorko, da mu je sudjeno ostati bećarom. Što će? Okrene se te natrag u Pariz.

Došav u Fontainebleau pregleda mu žandarski brigadir putnicu i zlovoljan reče:

„Grom i pakao! To je sreća po onoga gospodina, što smo ga jučer uzaptili tri ure odovud. . . Ignjatija Durand: crljene kose, kozičav, bradavica na nosu . . . sve u redu!“ i razviv drugo njekako pismo: „Lav Durand: kose vrane, nosa razmierna, lica dugoljasta . . . sve se slaže. Vidite gospodine; mi smo jučer pogriešili. Bijahu dva Duranda, jedan dolazeć iz Pariza, a drugi putujuć tamo; pri povratku bjehu putnice zamienjene. S te pogreške nastradao je Vaš imenjak, koga smo zatvorili. Ali sada vidim što je, i idem odmah, da oblast o tom izviestim. Sretni *ste*, što taj dogadjaj nije imao nikakvih hrdjavih posljedicah po Vas.“ „Doista sretan“ reče Lav.

Nakon montargiskoga poraza postade Lav mudracem. Videć da mu nijedna ženitba neide od ruke, odluči nikada se neženiti. Baština ujakova nekratijaše mu podati se svim ugodnostim i zabavam, što ih pruža Pariz ljudem neoženjenim Ujak Lombard umrie naglo u Marseilli i ostavi svomu netjaku imetak od pet stotinah tisućah franakah i on ga trošijaše poznatom razsipnostju svih takovih baštinikah. Od to doba imadijaše i o ženitbi posve drugo mnienje.

Godinu danah poslje onoga nesretnoga puta u Montargis sastane se Lav na jednoj igranki sa veoma liepom mladom gospodjom, koja, čuvši njegovo ime, reče mu: „Do malo te bi se i ja svala gja. Durand.“

„Ah! možebit koj od mojih rodjakah.“ — „Njeki Ignatija Durand iz Pariza; možda ga poznate?“ — „Dakako. Upoznadoh se s njim čudnovatim načinom. Na putu iz Pariza zamiene nam na jednoj postaji putnice i on bude zatvoren. Srećom naidjem ja sutradan iz Montargisa i“ — „Iz Montargisa? i zamieniše Vam putnice?“ „Jest gospodjice krivnjom njekoga žandarma. I budući sinebijasmo nimalo slični . . .“ „Ah! Što vi to govorite? — Dakle vi bijaste?“

„Što to! gospodjice? Što hoćete, da kažete tim? Izvolite, mi, molim Vas, razložiti.“

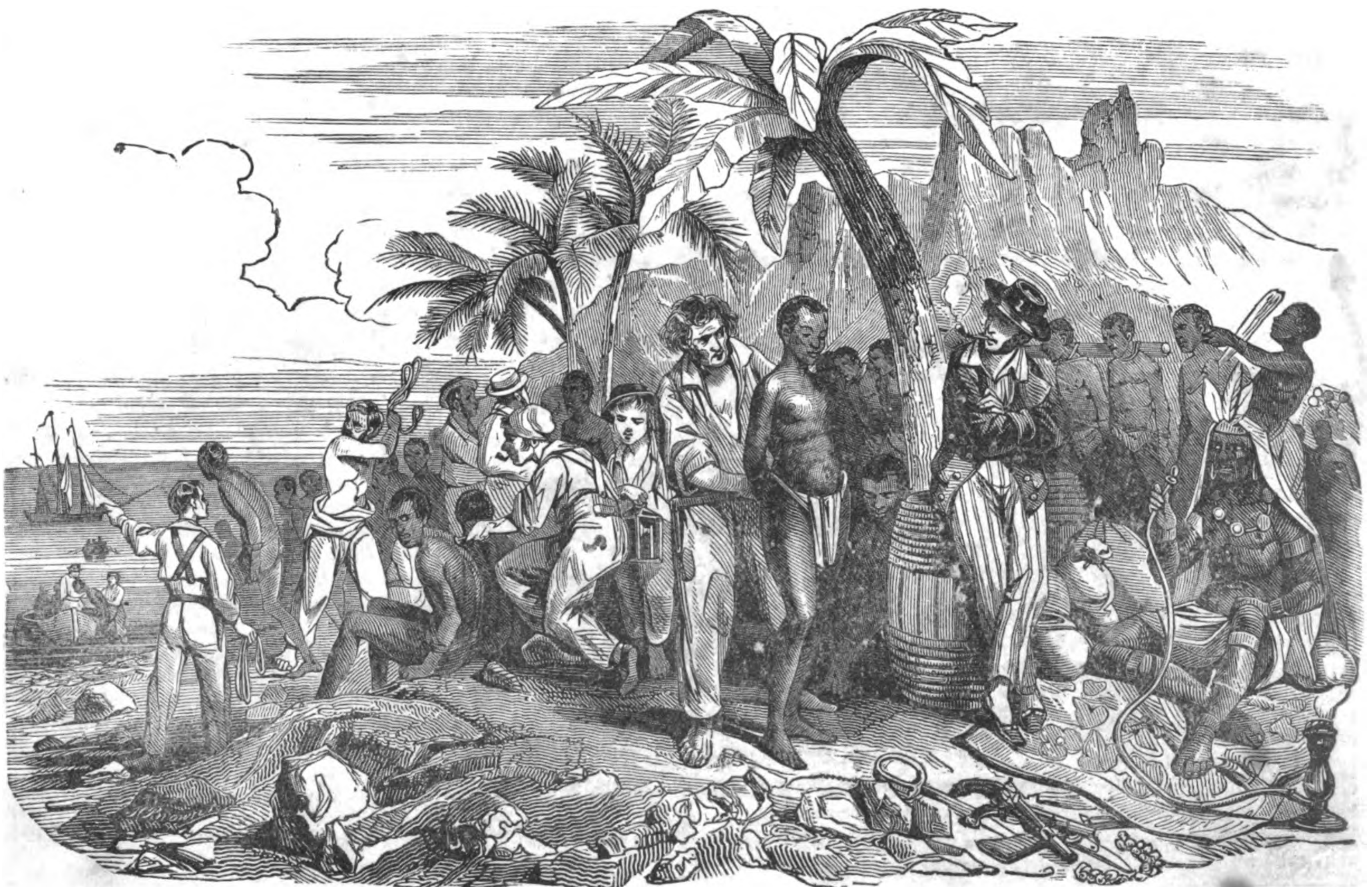
„Ja sam Eufrozina Dutillois i išla sam Vam s materom na susret, da Vas vidim. U gostionici u Montargisu vidjeh Vam putnicu i : . .“ „I poplašiste se opisa moje osobe i to naravski. A ja se još radovao, što sam izbjegao neprilikam te pogreške. Nu, gospodično! možda se smijem još nadati?“ „Sada je, gospodine, već prekasno. Ja sam udata za g. Javina. Eno tamo uz igraći stol sjedi mi muž “

I pokaže Lavu njekakva nespretnika, prostočkoga izgleda te se činjaše da mu oči sievaju od radosti nad ugrabljenim masnim komadom

„Prokleta putnica!“ uzdahne Lav.

„Prokleta putnica“ uzdahne i Eufrozina. (*Per. J. J.*)

Pazar s robljem.

Ako je istina, da je robstvo stanje, u kojem se postupa s čovjekom kao s privatnom imovinom drugoga: to je ono stara blagodat svieta, te je obtstojalo i obstoji još sve jednako i svuda, samo u različitih formah. Ima verigah od gvoždja, a imade ih

i od zlata; ima putah od konoplja, a imade ih i od svile; ima gdje kandžijom nemilo biju, a ima opet gdje jednom rukom glade, a drugom pridavljuju; ima gdje krv prolievaju, a ima, gdje no ju, što no vele, na pamuk piju; ima napokon gdje se to tužno i umna stvora nedostojno stanje krsti svojim pravim imenom, a ima i gdje se skriva pod raznimi, često liepo glasećimi imeni.

Mi govoreći ovdje o robstvu, mislimo ono, koje je i imenom i stvarju takovo. Ta nesreća prati sviet od svoga postanka; jer robstvo nalazimo u Europi kod najstarijih i najizobraženijih nekrštenih narodah: Židovah, Grkah i Rimljanah. Kod tih narodah razvilo se je ono različitim putem; a najdublji korien bilo je uhvatilo i u običaju i u gospodarstvu i u politici kod Rimljanah. Izmedju europsko-krštjanskih državah, što no su se podigle na razvalinah ogromnoga rimskoga carstva, odlikovali su se najprije Niemci, triebeć ili u robstvo odvodeć Slavjane, što no se bjehu nastanili izmedju baltičkoga mora i Labe. Znajuć oni to dobro, misle da nam je ime odtuda. Osim toga nalazimo robstvo i u Španjoljskoj, Englezkoj, Francezkoj i Italiji za svega srednjega vieka a djeloma i do novijih vremenah. Odkako je našasta Amerika i osvojena zapadna obala Afrike, gdje je od njegda to zlo u najstrahovitijoj formi vladalo, zavedoše Portugizi početkom 16. stoletja posve novi sustav robstva, naumiv napučiti crnci prekomorske naselbine europejske. Taj sustav najkrvniji je i najsebičniji od svih i tim žalostniji, što se je izlegao o prvih tracih danošnje civilizacije, te se uzprkos svemu nastojanju čovjekoljubivih pojedinacah i vladah ni dan danas još dokinuo nije. Englezi, koji su u tom Portugizom najrevnije prihvatili bili, počeše, što im opet na slavu služi, prvi misliti o okinutju sramotne trgovine s robljem. Njim se priključi poslje sjeverna Amerika i Francezka. I bečki kongres bjaše o tom nješto odlučio. U obće sve europejske države osudiše u novije doba to bogumrzko tlačenje dostojanstva ljudskoga. Nu kraj svega toga trgovina s crnim i bielim robljem još svejednako postoji. Jedina zadovoljština, što je čovječanstvu dana, sastoji u tom, što je Europa nad tim ostankom barbarstva svoju odsudu jednoglasno izrekla; a pita li se, što je tim opravila, to nalazimo, da je zlo u njeke granice stegnuto, ali da u njih tim jače buja. U državah, gdje trgovina s robljem još postoji, broj istoga ne da se umanjava, nego još raste. Što nesmije da biva više javno i na očigled svega svieta, to se tim većma tjera potajno; jer prije god. 1789 izvažano je odsjekom iz Afrike u inozemlje do 74000 robovah, a sada se izvozi samo u Ameriku do 200,000 glavah, neračunajuć ono 50,000, što no ih mohamedanski trgovci iztočne Afrike izvoze svake godine na inozemne pazare. Takov pazar predstavlja ova naša slika.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavenske.) Po mnogih inostranih i domaćih listovih prosuo se glas, da je nalazeća se pod štampom junačka pjesan „Osvetnici“ djelo presv. g. Ivana Mažuranića, predsjednika našega dvorskoga dikasterija u Beču. Tom mnienju dala je po svoj prilici ona opazka, što smo ju mi dodali dotičnoj viesti o tom pjesmotvoru u 5. broju ovoga lista. Mi bi jamačno bili medju prvimi, koji bi se tomu veselili, da je istina; ali ovako imajući u rukuh bezdvojbene dokaze, smatramo za svoju dužnost tu viest izpraviti te naprosto javiti, da g. Mažuranić **nije** sastavitelj spomenutega djela.

— Po prispievšem nam oglasu javljamo, da će pod uredničtvom našega zemljaka, Dra. E. J. pl. Tkalca izilaziti od. 16. o. m. u Beču svaki dan u njemačkom jeziku političke novine pon naslovom: „Ost und West.“ Svrha lista naznačena je ovimi riečmi: „Smatrati i zastupati obćenite i medjusobne narodne i političke interese **svih Slavenah** u carevin austrijanskoj, kao organičkoga faktota u državnom životu austrijskom te krčiti na realnom temelju historičke države put porazumljenju medju različitimi austrijanskimi narodi odnosno na rečene one obćenite i narodne interese.“ Predplata iznosi s poštom na godinu 14 for. 30 novč. do konca godine; a 5 for. 40 novč. do konca mjeseca lipnja, u tiskarni g. A Euricha (Stadt, Wollzeile br. 782. u Beču.) Poznajuć vrle sposobnosti g. urednika, imamo dovoljno jamstva za valjanost lista te s toga mu proričuć dobar uspjeh i stalan obstanak, polažemo pri tom poduzetju najveću važnost u to, što će i inostranstvo imati jednom prilike upoznati se sa pravimi težnjami Slavenstva, te neće morati i unapried sliepo vjerovati krivim i često zlobno izopačenim izvjestjem naših neprijateljah. A i za nas Slavene neće biti taj list nimalo suvišan. Premda se tvrdi, da pojedina plemena i pokrajine imadu svoje posebne organe, kojimi su njihovi interesi dovoljno zastupani: čini nam se, da je upravo s toga, što rečeni organi zastupaju **jednostrano** samo specialne interese onih plemenah i pokrajinah, nuždan ovakov centralni list, koji će biti kao organičkom vezom, spojajućom sve u jedno i motrionicom, s koje će se smatrati i pretresivati i oni interesi, koji su **svim** obćeniti.

Poziv

za prineske za spomenik bana Josipa grofa Jelačića.

Jedna od najljepših kriepostih, koja narode ukrasiti može, jest čuvanje uspomene slavnih muževah svojih, javno priznanje njihovih velečinah. Veliki su muževi upravo na obzorju našem žarke zviezde one, koje treba da sadašnjost štuje, a potomstvo da se u nje ugleda. Gdje se poslanikom ovim boljih višnjih krugovah nevidjenih nepokloni odanje, gdje se njihovu zvanju visoku neizkaže priznanje, gdje se vlast nesluša, kriepost necieni, tamo su razrovani glavni temelji sretna življenja u dèržavi, tamo neima ni naroda, nego samo hèrpe ljudih, koji neznadu za svetinju ni na zemlji ni na nebu.

Načelom ovim svetim potaknut želi i narod hèrvatsko slavonski ime svoga Jelačića bana ovjekovječiti živim postojanim dokazom, ko što ga već ovjekovječiše čini i nastojanja njegova. Uslied toga se je ovdje u Zagrebu složio jedan odbor, da sakupi glavnicu, pomoćju koje bi se mogo u Zagrebu na Jelačića-tèrgu podići velikomu pokojniku pristojan spomenik.

Zasluge ovoga velikoga muža nisu na užje samo granice njegove domovine stegnute bile, one se prostiru na svekoliko prostrano carstvo naše; Jelačić ban je podigo barjak svoj za uzčuvanje prestola, za spasenje načela ravnopravnosti i narodnosti svih žiteljah u cielome carstvu, nakane njegove bijahu najčistije, duhu vremena shodne i obćemu nastojanju suglasne; izpunjenje željah nezavisi vazda od moći naše.

Povodom ovih razmatranjah odbor stalnu goji nadu, da neće poziv svoj na sve žitelje i sugradjane carevine naše bezupješno upraviti moleći da plemenitu nakanu našu prinescima svojimi podupru svi, kojim je stalo do sveobćega priznanja sveobćih zaslugah.

Molbu ovu izjavljajući, nemožemo da najtoplijim čuvstvom nenapomenemo c. k. vojsku, koje pokojnik toli slavan sučlan bijaše. U pametarih naše slavne vojske, u historiji naših vitezovah Marije Terezianskoga reda neumèrlim slovom napisano stoji ime junačkoga Jelačića bana, koji je vazda razumio sa gvozdenom muževnostju svojom spojiti kriepost blaga predvoditelja i brižna otca momčadi svoje. Znamo, da carska vojska toliko putah uzpaljena njegovim govorom vatrenim spominje Jelačića bana, kao riedka muža, znamo da se je viteškim duhom njegovim ponosila, te nedvojimo nimalo, da će dragovoljno uz nas i našu namjeru pristati, i činom posvjedočiti veledušno sučuvstvo svoje.

A šta da Vam govorimo mili i štovani zemljaci naši, bratjo draga Hèrvati, Slavonci i Dalmatinci: Vi znate, šta je u ono kobno doba, kad su svi savezi razrušeni bili, kad je opasnost od svijuh stranah prietila, kad je svaka vlada oslabljena, svako središte uništeno bilo, kad ostadosmo nevoljno bez glave tielo, šta je onda Jelačić ban našoj domovini bio. Stožer je bio koji je galiju našu, bez jadrah i veslah tumarajuću vodio čvèrstome žalu, sunce je bio, koje nam je bog poslao da razsvieti bolju budućnost našu; nevjerujmo, da bi nam procvala bila ikad bolja nada na sretnije dane, da nebiaše Jelačića bana i njegovih činah. Sieme što onda u zemlju položismo, sada niče, pèrvi pojav narodne svjesti, kojom se digosmo pod Jelačićem banom sada se učvèrštjuje u volju, u zreloću, za da unidjemo u red pravih i valjanih narodah. Naša je dakle sveta dužnost proslaviti muža, koji je iz našega naroda proizašao, koji je za nas živio, i za nas prerano umro!

Priskočimo svi punim sèrdcem, čvèrstom voljom, da dostojno sačuvamo ime njegovo, da podigavši čvèrst i dostojan spomenik ljubimcu našega naroda, ukažemo cielomu svietu, da Hèrvati i Slavonci razume štovati kriepost, i viekom čuvati dičnu uspomenu velikih muževah svojih.

Prineske u tu svèrhu primaju sva c. k. dostojanstva i uredi, c. k. zapoviedničtva vojena, načelnici obćinah, i uredničtva svih slavenskih novinah.

Odbor za podignutje spomenika Jelačića bana.

U Zagrebu dne 25. siečnja 1861.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I.	U Zagrebu 15. ožujka 1861.	BROJ 8.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

ZVIEZDA.

Zviezdo sitna, zviezdo mala,
Sjaj mi, samo sjaj;
Nikad nisi poznavala
Tužnog svieta vaj!
Da si za njeg zviezdo znala,
Sigurno bi pomrčala.

Svuda pada veće tmina,
A tiślediš dol';
Ah ti znadeš, ti jedina,
Toga svieta bol!
Ah neznadeš, — da bi znala,
Nebi tako krasno sjala.

Gusta magla nebo krije,
Oblak zviezdu skri,
Zviezde vidjet više nije,
Gdje si zviezdo ti?
„Bol sam svieta opazila,
Za oblak sam lice skrila!"

B. M.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

I.

Bijaše u oči nove godine 1847. Tamna noćca prikrila starodavni, slavni, nu sada u crno zavijeni grad Piastah i Jagelonah, tu zibku i grobnicu najslavnijih poljskih kraljevah, tu drugu Moskvu poljsku — grad Krakov.

God. 1846. nagibalase k zapadu; jošte samo njekoliko urah, pa joj neima više traga u neizmiernu móru nepovrative prošlosti.

Svaki iskren Poljak, sjetiv se nje kobnice, morao bi gorko proplakati; jer u njoj nestade i posljednje sjene poljske samostalnosti; — mala republika Krakov spade naime te godine pod Austriju.

Kako rekoh, tamna noć pritisnula debelim svojim plaštom njekadašnju metropolu poljsku. Ni žive duše na ulicah. Sve je tiho, kao da je grad izumro; samo u gdjekojoj kući vidi se kroz prozor svjetlo večernje luči, kod koje možebit mnoga duša gorke svoje bud duševne bud tjelesne jade tamnu mraku kazuje.

Svjetiljke na uglovih kućah namještene bacaju slabu jasnost na debelim sniegom zapretane ulice.

Na stolnoj crkvi udari 10 urah.

Glavnom ulicom brusi žurnim korakom muž u debeo plašt samotan. Sudeć po laganu, hitru koraku, mogao je biti čovjek mladjih godinah. Samur-kapu gotovo preko nosa namaknuo; s toga se nemože u prvi mah lice razabrati; iz ustiuh suklja mu gust dim goruće smotke.

Prebrasiv do mala cielu ulicu stane na uglu pred velikom dvokatnom kućom.

Ova kuća, po starom ukusu sagradjena, pripadaše bogatomu grofu Sirkovskomu.

Nepoznanac prikuči se malko bliže k stieni, te potegne njekoliko putah za kvaku od zvončića. Za malo otvore se vrata i pomoli glavu starac sjedoglavac, junačkoga lica, siedih brkovah, i inače obrastao kao Ezav.

„Kako je grofu, Pavle?" upita inostranac naglo, strašljivo, starega vratara.

„Zlo," odvrati muklo starina; pri čem bi mu, da je bilo mjesečine, mogao bio opaziti dvie debele suze, što no, potekav niz nabrano lice, kapnuše mu u gustu bielu bradu.

Na ovu jedinu rieč lecnù se naš nepoznanac, kao da ga je ujela ljuta guja. U tinji čas prevaliv ono nješto širokih mramornih stubah te proletiv kroz dvie do tri sobe, dodje do spavaonice grofa Sirkovskoga. Tud se ustavi i baci sa sebe kabanicu i kapu, te izvadi rubac, da si otriše znojno čelo.

Kod slabo goruće uljenice ukaže se bliedo, inače plemenito lice mlada Poljaka. Da je Poljak, o tom neima dvojbe. Plave kose kriju mu glavu te dosižu do visoka čela, izpod koga blistaju dva sjajna crna oka. Brci, brada, malena usta, vitak uzrast: to su u kratko izvanjske, vrlo povoljne crte nutarnje plemenite i blage duše.

Čudnovato, al je ipak živa istina, da čovjek često, ako i nepredvidi što ga čeka, a ono ćuti ipak i sluti; a sgadja se često, da se takove slutnje, ako i ne upravo podpuno, a ono s veće strane izpune.

Tako i ovdje. Mal da se nije onesviestio, tako mu pritisnula dušu težka bol i strašna misao, da će možebiti izgubiti svoga prvoga, — svoga pravoga prijatelja. Istina, nije si znao te sumnje protumačiti, al ga je ona ipak mučila.

Napokon svladav tu nemuževnu mlohavost, pritisne kvaku te udje u sobu.

Zatvoriv lagano vrata, da ga od prisutnih nitko ni čuo nije, dodje do postelje svoga prijatelja, sa smrću borećega se grofa Kažimira Sirkovskoga. Istom kad se nadkuči nad bliedo lice bolestnikovo, opazi ga najprije mlada grofica, supruga Sirkovskova.

„Zar ste došli?" upita ga mlada krasna Vanda.

„Jesam. Kako je Kažimiru? Što veli liečnik? Je li što govorio?" reče na to inostranac, koga ćemo ovdje okrstiti Hinkom Zlkovskim.

„Tako mu je," odvrati mlada supruga, dočim joj biser-suza kanu niz bliedo lice, — „tako mu je, da će za njekoliko časovah možebiti sasvim odlahnuti. Liečnik veli ni lievo ni desno; nu to mi je najmučnije; ja znam, što ga čeka."

„Nemojte tako, milostiva gospodjo; još ima nade; morate znati da je sada kriza, da je bolest svoj vršak postigla; ja se ufam, da će sve dobro proći."

Muž, koj ovo izreče, bijaše liečnik grofov, imenom Martin Halkovski, — pravi sin Aeskulapov. Vješt svomu poslu i zanatu, nije rado lagao, niti pogibelj bolesti sakrivao. Al ovdje je njekim načinom morao; jer poznavajuć slabu narav neprestanim bdijenjem još većma iznemogle žene, bojaše se, da priobćiv joj skoru smrt, nebi i nju možebiti u grob spravio. Tik do liečnika sjedjaše otac kapucin Marko, moleći se za dušu mladoga svoga prijatelja. Lice ovoga starca, ovjenčano kitom bielih vlasih, obrastlo siedom bradom i brkovi, sjaše nebeskom milinom. Vidilo se, da mu ono, što moli, baš od srdca ide; pa s toga se i mogao nadati, da će mu Bog molitvu uslišati.

Soba, u koju sam čitatelja uveo, uredjena je po najnovijem ukusu. Podom prostiru se bogati perzijski sazi, stiene kriju najdragocjeniji tapeti i slike najboljih umjetnikah. Nad posteljom bolestnikovom visi slika neumrloga Košciuskoga, a blizu nje na ormaru liep kipac (statueta) iz sadre, koj predstavlja Jána Sobieskoga.

Kamogod okom svrneš, susretaš se sa sjajnostju, bogatstvom i najugladjenijim ukusom; u prvi mah možeš opaziti, da si u kući velikaša. Iz ugodna promatranja divnih tih ljepotah probude te težki uzdasi bolestnika, komu su, kako se vidi, časovi prebrojeni.

Hajde, da se pobliže š njim upoznamo.

Moglo bi mu biti 26 do 28 godinah. Da je morao biti prije bolesti muževne ljepote, vidi mu se iz plemenitih potezah podugoljasta lica, iz smedje kose i crnih očiuh, koje medjutim skoro sasvim izgubiše svoju prijašnju živost.

Nakon žalostne, za Poljake nezaboravive katastrofe varšavske i pražke god. 1830 i 31, pošto je posljednji ostanak viteških Poljakah podlegao sili ruskih bajonetah, preseli se grof Kažimir Sirkovski, onda još mladićem u Krakov, gdje je mnogo radio, i zabavljao se knjižtvom, a osobito nemilom sudbinom svoje nesretne domovine.

Pád republike krakovske ozledi na novo nezacjeljelu ranu. Da ga nisu kod kuće vezale sladke spone ljubavi i prijateljstva, bio bi po svoj prilici i on, sliedeć primjer mnogih svojih zemljakah, odabrao si Francezku ili Englezku za domovinu; ali ovako nehtjede. Nada, da Bog nije zaboravio na nesretan poljski narod, tješila ga krepko; a osim toga nadje u svojoj ljubeznoj Vandi i dobrom pobratimu vrlo blagotvoran liek proti svojoj duševnoj boli.

Kažimir bijaše blage duše, plemenita i čovjekoljubiva srca. On je tješio siromaka u svakoj nesgodi i pomagao ga u nevolji. Njegova čovjekoljubivost baci ga na smrtnu postelju.

Jašeć prije dvie nedjelje mimo Visle začuje iz daleka tužan jauk i vapaj za pomoć. Podbode vranca, te stigne za njekoliko časovah na mjesto. Videć, gdje se siroma seljak bori s valovi hitre rieke: ni časa nepočasiv skoči s konja te u vodu, i krepkom desnicom dieleć uporne valove dopliva do seljaka. Da je išto kasnije bilo, uzalud bi se trudio. Izturiv ga velikim naporom na suho, zapovjedi umah, da iznemogla čovjeka odprate do bližnje gostione, gdje da mu se sve dade, što ustreba, na njegov račun.

Dočim je ovim plemenitim činom jedan život spasio, baci svoj smrti u čeljusti. Prehladi se, uhvati ga groznica, a zatim padne u pošalinu,*) pa evo ga sada na umoru. U taman svi napori najvještijih liečnikah, uzalud pomna njega ljubeće supruge i viernoga prijatelja; ona i svi izgubiše nadu. Mila Vanda, zanj prvo blago ovoga svieta, osladi mu svojom ljubavju i riedkim požrtvovanjem, bdijuć neprestano nad njim, i posljednji čas života.

A kako nebi? Ta morao bi imati srce tvrdje od živca kamena, koga nebi dirnula onakova ljepota spojena s dobrotom i milinom duše. A ako promislimo, da ju je Kažimir obožavao, da je posljednjih mjesecih, — što ih zajedno proživiše, samo u njoj živio, nju gledao i pazio; ako s druge strane uzmemo na um, da je ona cielu svoju dušu — rekao bi, — unj pretočila; da ga je svom strasti mladjahne svoje dobe ljubila: neće nam se na čudo dati, što se je i tješio i žalostio, gdje mora umrieti. Tješio se: jer je vidio, da umire u naručaju one, koju ljubljaše nad sve ino; žalostio se pomisliv, da upravu tu ljubeznu svoju mora sada ostaviti, i to onako mladu i neizkusnu. — Uz ljubeću suprugu prislonio se, vierna duša, prijatelj mu Hinko Zlkovski, jedini muž, komu se je Kažimir sasvim povjeravao, koj je znao sve njegove tajne, koj je jednako š njim mislio i ćutio u svem, samo što su se razlikovali u načelu ljubavi.

(Dalje će sliediti.)

Kakova mora biti žena.

Crta.

Lord Charles Dickson, muž u najljepšoj dobi od dvadeset i osam godinah, bijaše jedan od prvih dandy-ah u Londonu. Visok i liepo uzrastao, liep, pun duha, probavio je veći dio

*) Typhus.

života o zabavah, što ih Englizi jednom riečju the Turf zovu; lov, psi i konji bijahu mu jedino veselje.

Po plemenu pripadaše jednoj od najbogatijih i najuglednijih boljarskih obiteljih sdružene kraljevine. U podrumu mu bijaše vina za sto tisućah talierah; kućni namještaj cjenijaše se na milion talierah, a u štale mogaše smjestiti više od stotinu konjah. Prekrasne slike resijahu mu galeriju, lovovi mu bijahu upravo kraljevski i mogaše se dvie ure šetati da nepredje granicah svoje ogromne gospoštine.

Jednom se šetaše po Hydeparku sa svojim prijateljem, Sir Henry Bruntfieldom. Ovaj bijaše od nješto lošijega roda i s toga življaše mnogo prostije. Odielo mu, prem ukusno, nebijaše tako izabrano i odlično, kao u prijatelja; i on visok i liepo uzrastao, blaga i iskrena lica.

„Za gdčnu Sofiju Harleyovu, reče Bruntfield, morate mi ipak dopustiti, da je veoma liepa.“

„O! prijatelju moj, žao mi je, da i ovaj put Vašemu ukusu prigovoriti moram. Zar neopaziste da je kratka obradka, a i nos joj nije nimalo liep. Doista! takova ljepota nebi me nikada občarati mogla.“

„Nos je istinabog nješto omalen; ali to upravo čini joj lice pikantnim. A jeste li vidjeli ikada ljepšega i bjelijega čela?“

„To bi se isto moglo kazati i o kakovoj gori.“

„Oko joj je bar sjajno i neizmierno živahno.“

„A tomu dodajte, da neima u njem ništa nevina; već što govori iz njega jest njeka smionost i drzovitost.“

„Nije već još nješto. A kakova je plemenita i gibka stasa; kakova držanja; kakov joj je svaki kretaj!“

„Ali dobri prijatelju“ reče prezirno smiešeć se vojvoda, kad ste tako navalili hvaliti gdčnu Sofiu i kad Vas je toli zasliepila svojom ljepotom, čemu nenastojite, da bude Vaša?“

„Vi ste čudan svat“ odgovori prijatelj, opaziv gdje mu se podruguje; „kakov uzor od žene mora da se je Vam u snu prikazao? Želite li možda smedju, bliedu, vatrenu Španjolku sa živahnimi potezi i crnima očima, koje da joj strieljaju poput jarke munje na sve strane. Gdčna Sofia Harleyova biela je, plava, rumena i, odkud ju pogledaš, za čudo liepa. Evo da se obkladimo za dvadeset tisućah zlatnikah, da ćete Vi, i koliko ste bogat, visoka roda i čovjek pristao, i možda upravo toga svega radi čovječanstvu odužiti se, ili jednom riečju, pod stare dane kao stari bećar oženiti se. I zato, kažite mi, kako je to, da Vam je tako mučno izabrati? Što biste vi rad? morate li upravo Vi imati, što nitko neima, kakovu boginju?“

„O Bože! za kako me tašta držite! Ja neću i netražim ništa više, nego da imam ženu“ odgovori Charles zlohinjenom smjernostju; „dakako mi se neće nijedne od onih ženah, što no se umataju kao mumije, a i hladne su kao i one, te u naših sastancih i kazalištih iznose na vidjelo uzrast i udesine, kojih se nebi imao stiditi ni sam Herkule; a neće mi se ni onih malih i nježnih stvorovah, koji od romanah žive i pri svakoj rieči, koja im uho povriedi, u nesviest padaju te sviet varaju njekom čutljivostju, koje neimadu ni u duhu ni u srdcu. Vidite“ nastavi, uzamši prijatelja pod ruku: „što ja tražim od žene, koja hoće da bude moja i koje sam ja vriedan, nije nimalo pretjerano;“ — Lord Charles Dickson bijaše bezdvojbeno čovjek veoma liep i, kao što rekosmo, jedan od prvih dandy-ah londonskih, ali tu ipak zape i tek iznova ohrabrivši se, produži: „Henrik IV., do kojega Vi toliko držite, tražio je kod žene sedam savršenostih; a ja bih bio sretan, da ona, koja danas sutra moje ime uzbude nosila, imade ih samo š e s t.“

„Nemogu se dosta nadiviti Vašoj smjernosti, odgovori podrugljivo prijatelj; nu budite tako dobri, te mi nebrojite tih šest svojstvah.“

„Evo ih,“ odgovori u brzo Charles: „da bude v i s o k a r o d a, l i e p a, p a m e t n a, n a u č n a, b l a g a i v i e r n a.“

„Pa mislite li Vi, da je Margareta Valois sve te krieposti svomu mužu za miraz doniela,“ upita smiešeć se Henry. Zatim izvadi bilježnicu i zapiše na zlatan listić, ne olovkom, već oštrim rtom svoga periša tih šest svojstvah. „Pa“ upita još: „zar bez toga svega baš nikako biti nemože?“

„Pod nipošto“ odgovori Lord Dickson.

„Vjerujte mi, dobri Lorde“ odgovori Bruntfield „neće škoditi, da malo štogod popustite. Nebudite tako strogi, već se prilagodite okolnostim. Zar neznate, da tko premnogo traži, često sve gubi. Dosta putah ste Vi već nalazili, što bi za Vas bilo, pa se odvrnuste s preziranjem. To nije dobro, duše mi moje. Mnogi se je već i prije Vas pokajao za to. Gdčna Sofia Harleyova, koju Vi tako malo cienite, dopada se svakom sa svoje bistrine i živahnosti. Lice joj je tako nevino, glas tako čist i ugodan, a posmjeh, pogled! — koja dobrohotnost, koji duševni mir!“

„To je sve pretjerano. Vi o gdčni Harleyovoj govorite s tolikom silom i vatrom, da bi čovjek pomislio, da morate sami biti zaljubljen u nju. Zar se nebojite, da nestečete u meni suparnika?“

„O! nebojim se; Vi previše tražite“ odgovori Bruntfield. „Vam su se nudile već liepe prilike; ali u vašima očima bijaše sve premalo. Jedna Vam bijaše guska, druga neiskrena, treća imadijaše njeki osobiti nos, a četvrta kratak obradak. Vi ste čovjek bogat, od visoka roda; velikaška komora čeka Vas nakon smrti otčeve; — nu opet Vam velim, pazite se, da neće doći vrieme, gdje ćete se kraj svega toga gorko kajati za Vašu neodvažnost i prkositost. Sjetiti ćete se Vi, kada tada bilo, ovoga našega razgovora. A sada se moram s Vami oprostiti. Gdčna Safia eno se upravo penje na kola i, budući mi Vi sami povod dali, to Vam evo svetčano očitujem, da ću iz svih silah nastojati, da ju kakogod osvojim za se. Da ste mi Vi suparnik, nebi se usudio s Vami mejdan dieliti, i moja je velika sreća, što Vi neuvidjate svoje ciene. Da ste mi zdravo, dok se opet vidimo!“

Tud se prijatelji pozdraviše mnogo ozbiljnije nego li bi trebalo po starom poznanstvu i po zakonih pristojnosti — i razidoše se. Lord Dickson ode posve ravnodušno kroz mala vratašca, što vodijahu za onda iz Hydeparka, u Piccadilly, pjevajuć sam sobom njeku kavatinu, koja onda bijaše modom u glavnom gradu; a Sir Bruntfield spješijaše žurnim korakom ka kočiji grofa Harleya, u kojoj sjedijaše njegova jedinica, liepa Sofija.

(Konac će sliediti)

Hrvajte Hrvati!

Narodna povjestnica pripovieda, da su tri brata *Čeh*, *Leh* i *Meh* iz zagorske Krapine sa svojimi četami odputovali na sjever preko tri rieke i tamo utemeljili kraljevinu *Čeha, Leha* i *Meha.* To je moglo biti god. 400 prije Krsta, kad su *vlaške* (galličke) čete počele prelaziti preko planinah (Alpah) u zemlju *Venetah,* i odonud preko Krasa na dolnju Savu, gdje utemeljiše državu *Tauriskah* i *Skordiskah* s glavnimi mjesti *Taurunum* i *Singedunum,* sada *Beograd* i *Zemun.*

Narod slovjenski je već u staro doba bio narod junački i hrabro se je borio proti tudjinu vragu, i iz toga razloga imadu mu vodje imena po *hrvanju, borenju* i *sječenju.*

Tako ime *Čeh* znači *sjekača*, iz korenike *čeh*, sanskrit: *kaçi*, *kaš*, scindere, caedere, slovjenski: *čehati*, scindere. Iz te korenike je ruski *čehonja*, maleus, martellus. *Čeh* je dakle bio *sjekač*.

To isto znači ime *Leh*, sanskrit: *riç*, scindere, slovjenski: *leha*, scissa, scilicet: terra. Dakle i *Leh* bijaše *sjekač*.

A što znači ime *Meh?* I ovo se tumači iz sanskritske korenike *maš*, ferire, litevski *mušti*, ferire, slovjenski: *mah*, mahati, mahalo, itd.

Kritični jezikoslovci znadu, da sanskritski glasnici *š*, *ç* odgovaraju slovjenskim *h*, *s* i *k*, da je dakle naše tumačenje izvedeno po etymologičnih pravilih.

Tri brata *Čeh*, *Leh* i *Meh* dobiše dakle svoja imena po *sječbi*, *borbi;* — baš prikladna imena za vodje junačkoga i slobodoljubivoga naroda.

U historičnoj dobi nalazimo domovinu Hrvatah za *Tatrami;* izza kojih ih godine 634. po Krstu dovedoše petorica kneževske braće opet u južnu staru pradomovinu, iz koje Slovjene godine 400. prije Krsta — dakle blizu tisuću godinah prije — iztjeraše nepokojni *Vlasi*.

Ta braća zvala su se po Konstantinu Porphyrogenitu: *Klukas*, *Lubel*, *Kosenac*, *Muhlo* i *Hrvat*.

Ako ta imena razložimo po etymologičnih pravilih, to opet nahodimo, da svako znači *sjekača*, *borca*, *bojnika*.

Klukas (radi suffiksa sravni hrvatska imena: *Latas*, *Karas*, *Kotas*) izražava pojam čovjeka, koji *kluka*, dakle *Klukas* = feriens, pulsans, jednako s imenom panonsko-slovjenskoga vodje *Bato*.

Isti je pojam u imenu *Lubel*, sanskrit: *lubh*, ferire, scindere, jugoslovjenski: *lub*, der Bast, res absecta; hrvatski po izmjeni glasnika *b* s glasnikom *p*, — *lupati*, ferire.

Isti pojam ima ime *Kosenac*, iz korenike *kos*, scindere, *kositi*, dakle *Kosenac* = *Čeh*, a ime *Muhlo* je opet po stopljenju glasnika *a* u glasnik *u* nastalo iz korenike *mah*, *meh*, ferire.

Sada nam još preostaje ime *Hrvat;* i čudo golemo! — i u ovom nahadjamo pojam *borenja*, *sječenja*, sanskrit: *çarv*, ferire, hrvatski: *hrvati*, pugnare, kämpfen, ringen. *Hrvat* dakle znači hrvajućega — pugnantem.

Ako dakle imena *Čeh*, *Leh*, *Meh*, *Klukas*, *Lubel*, *Kosenac*, *Hrvat* izražavaju pojam *sjekača*, *borca*, nebi li se takodjer smjelo misliti pri imenu *Srb* na sanskritsku koreniku *serbh*, ferire?

U istinu! u tih imenih nevlada goli slučaj, *nego je u njih utjelovljena povjestnica naroda slovjenskoga*.

Uviek se je morao narod slovjenski boriti, s početka s Vlahom i Germanom, kasnije s Obrom, Hunom, Magjarom i Turčinom; a sada opet ima puno borbe s tudjim življem! —

Ali nebudimo slabe snage! *Čehajmo*, *lehajmo*, *mahajmo*, *srbajmo*, *klukajmo*, *lupajmo*, *kosimo*, *hrvajmo!* — i pobjeda bit će naša. *Davorin Trstenjak.*

Ruska i slobodna Tatarska.*)

Izmedju ruske Sjeverije na sjeveru, afghanske i perzičke zemlje na jugu, Chineske na iztoku i hvalinskog mora na zapadu razprostire se **slobodna Tatarska**, tako zvana za razluku od Tatarske chineske-i ruske. Zove se takodjer **Džagataiska** po sinu Džingis-Chanovu, koj joj biaše vladarom u srednjem vieku. Englezi joj nadjenuše ime „**Turkestan**" za označiti ju kao domovinu Turakah; drugi ju nazivlju „**velikom Bucharskom**" u opreci sa onom, što spada pod Chinu, a u Perzijanacah dobila je ime **Mavaralnahar** ili **Turan**. Ta zemlja dopiruć od 48° s. š. do 34°, zauzima do 38.000 □ m., nadkriljuje dakle Austriju glede prostora tri puta. Na jugu i iztoku prodiru u nju zapadne stiene zadnjo-aziatskoga visozemja; s toga je ovdje bregovita, ima planinah i liepih, plodnih dolinah, imenito uz rieke Amu-Darja (njekoč Oxus) i Sir-Darja (njekoč Jaxartes); zato je ovaj dio uviek bio najvažnijim čitave zemlje. Ovdje obstojahu vladarstva već u najstarije doba; ovdje nalazimo i sada Chanate Bucharski, Khokhandski i Kunduzki. Sve ostalo jest velika pustara, koja se lagano spušta prama hvalinskomu moru; tud nevidiš drvetja; samo riedko ti se pomoli koja oaza, a obdjelavanje zemlje moguće je jedino uz bregove riekam; sve dokazuje, da je tudje njekada more stojalo. U toj strani nalazimo prama aralskomu jezeru, na dolnjem teku rieke Amu-Darja Chanat Chiva ili Urgenč, pravu oazu.

Stanovnici, kojih imade njekoliko miliunah, jesu Tatari, nu jako pomiešani sa Mongoli, osim stanovnikah na jugo-iztoku, koje, kao pogane, Muhamedovci obćenitim imenom „Kaffir" zovu. Tatari, koji su većinom skitajući se pastiri, riedko poljodielci, diele se na četiri plemena. 1. **Uzbeci**, sada gospodujuće i najmnogobrojnije pleme; ovi se amo doseliše u 15. vieku od Volge. 2. **Turci**, pradjedovi Osmanah, ponajviše izmedju Amu-Darje i hvalinskoga mora; na nje spadaju Turkomani, poznati razbojnici, i Karakalpaki. 3. **Kirgizi**, divlji razbojnici. 4. **Buchari** ili **Tadšik**, najizobraženiji, nu i najslabiji. — Osim toga živi ovdje množina uhvatjenih Perzijanacah i Rusah u robstvu.

Sl. Tatarska nije važna poradi plodnosti i osobitih proizvodah; premda ima i takovih; već je ona važna svojim položajem, koj ju opredieli da bude središtem prednjo-aziatske trgovine, prolazom iz sjeverne Azije u južnu a navlastito u prednju Indiju.

Uvidiv tu važnost tražila je Ruska već odavna, kako bi svoj upliv i na ovu zemlju razširiti mogla. Odnošenja Ruske na prama sl. Tatarskoj počimlju već za Ivana Groznoga. Godine 1557. dodjoše poslanici iz Jurgenča (Chive) pred cara, nudeć mu, da dodju sljedećega proljetja sa svojom robom u Astrakan.[1]) Radi trgovine bave se g. 1564. i 1566. poklisari cara bucharskoga Abdule u Moskvi; isto tako poslanici Asima, cara jurgenčkoga i Sseita, cara Samarkandskoga. Njekoliko godinah kasnije časti Ivan poklisare bucharske i chivanske. Zbog unutarnjih nemirah u Ruskoj prestadoše ova odnošenja, dok ih neobnoviše Romanovići, koji su vladali izza g. 1613. Godine 1670. opet obstojaše njeki savez sa Chivom. Petar I. dozvoli g. 1700. Šanii, chanu chivanskomu, da bude ruskim podložnikom, to isto tri godine kasnije njegovu nasljedniku, Aranu Mahmetu. Trgovačka odnošenja sa Bucharom nastaviše se. G. 1713. predloži Turkoman Nephes caru, da se osvoji na zlatu bogata zemlja uz Amu-Darju, koja rieka protiče Chivu, Turkomansku i Bucharu. U isto doba izviesti cara načelnik sjeverski o zlatu na Sir-Darji i savietova mu, da se zauzme kalmučki grad Erketi. Car privoli na to i odpravi jednu četu pod načelnikom Nephesom. Medjutim stigne glas, da chan chivanski namjerava podvrči se Turskoj. Car odpremi umah drugu četu s nalogom, da pozove chana, neka

*) U ovo doba, gdje se nedavno slavodobitnim ruskim oružjem razmaknuše opet znatno granice ogromnoga carstva u Aziji, zanimati će mnoge čitatelje ovaj iz vještačkoga pera jednoga od naših sudjelovateljah proiztekavši članak, u kom se razlaže ruska politika u Aziji od najstarijih do najnovijih vremenah; politika, kojom Rusija sve malo po malo opasuje pasom gospodstva svoga iznemoglu baštinu staroga svieta i koje se vierno držeć imade izpuniti kad bilo da bilo svoju veliku misiju u onom kraju svieta. Uredn.

[1]) Dr. E. Herrmann: Geschichte des russischen Staates. 3. B.

sè podloži Ruskoj. Ova četa imala je kod starog ustja rieke Amu u hvalinsko more sagraditi branilo, ponuditi chanu rusku tjelesnu stražu i skloniti ga, da izašalje ljude ujedno sa dva Rusa, koji bi radi zlata iztražili bregove Sir-Darje do Erketi-a. I chanu Bucharskomu da se ponudi tjelesna straža za obranu protiv njegovim nemirnim podanikom. Prva četa pod Nephesom napredova na jugu aralskoga jezera; druga, pod Buchholc-om pošla je preko Tobolska na sjevero-iztok. Ova sagradi branilo med jamiškim jezerom i Irtyšem. Domala stadoše Kalmuci navaljivati na tu tvrdjavicu; Turkomani uzkratiše Nephesu pomoć, a Chivani mu zabraniše prolaz. Knez Čerkaski odvede novu četu za Nephesom. Ova se potuče njekoliko putih sa Karakalpaci, pa dodje najposlje u Karagač, četiri dana od Chive. Čim počmu Rusi poslje kratkoga odmora napredovati, udare na nje chivanski konjanici. Dva dana se bljahu; napokon nadjačaju Rusi i sklone chivanskoga chana Širgasy-a na pogodbe. Knez Čerkaski nije se uzdao u chana; nu ipak ga nagovori pratilac njegov, knez Sanonow, ta se pusti, premda nerado, u dogovaranje. Chan medjutim radijaše o zasjedi i privoli kneza, tobože radi pomanjkanja prostora u Chivi, da razdieli i nastani svoju vojsku u pet miestah. Jedva je Čerkaski to učinio, nahrupe vjerolomni Chivani na njegovu pratnju, ubiju i njega i druga njegova, kneza Sanonowa, a ostale ili utamane ili pohvataju; taj isti udes postigne pojedine oddjelke ruske, izim njekolicine, koji utekavši donesoše tu viest u Moskvu.

Premda je to poduzetje zlo izpalo, to ipak nehtjede car, gojeć neprestano prijateljska odnošenja sa Bucharom, odustati od svoje namisli, već nastojaše, akoprem bucharskomu chanu nije bilo posve vjerovati, nebi li sklopiti mogao savez s Bucharom protiv Chivi te osvojiv ovu zemlju otvoriti trgovački put u Indiju. U tu svrhu odputova sa bucharskim poslanikom, koj se je desio bio kod cara u Astrachanu ruski poklisar Felorio Beneveni, nu putujući kroz Perziju, koja je baš onda bila u nepriateljstvu sa Bucharom, biše prisiljeni ostati njeko vrieme u Šemahi, pa onda u Teheranu; tekar g. 1721. mjeseca svibnja odpusti šah Beneveni. Dospjevši u Bucharu mjeseca studenoga nadje i tamo domaće nemire, koje je uzrokovao chivanski chan, Širgasy, želeći dočepati se gospodstva nad Bucharom. S druge strane proglasiše chivanski Uzbeci 14godišnjega Temir-Sultana chanom chivanskim. Ovaj, u priateljstvu sa Bucharom navali dva puta na zemlju; s toga biaše Širgasy-u spremati se na boj. Baš onda namjeravaše car udariti na perzijske kaspičke zemlje (1722.) a Chivani i Bucharani, bojeć se ruske sile mniahu, da treba s Rusi postupati priateljski. Beneveni bi dakle, došav u Bucharu, gostoljubno primljen; nu nastojanje njegovo, da sklopi trgovački ugovor i savez s Bucharom, ostade bez uspjeha, jerbo na chanovom dvoru moguća stranka uzbečka nije htjela ništa da znade o priateljstvu sa Rusijom; ali ipak zadržavahu ruskoga poslanika pod različitimi izlikami. Prisiljen ostati ovdje skupljaše on najtočnije viesti o bucharskoj trgovini, a navlastito o zlatnom piesku u Amu-Darji. I saznade, da se isti piesak zaisto tako lovi, kako to pripovjedaju već Strabon i Appian, t. j. ovčjimi kožami. U travnju 1725 uteče Beneveni u štepu, kamo je deve već poslao bio Uze put preko Chive, kamo ga je ondašnji chan pozvao bio. Ovdje ga primiše udvorno; ali ga i saustaviše. Poslje prve audiencije reče chan svojim dvoranikom: „Rasborit je i vješt; samo nezna ništa o našem zlatu!“ Ali Beneveni nije znao samo o zlatu, već i to, gdje se kopaju rubini i gdje se nalazi azur. Prvih danah kolovoza krene se i stigne u 25 danah u Astrachan.

(Konac će sliediti.)

Ivan Franjin Gundulić.

Rodio se je u Dubrovniku 8. siečnja god. 1588. Svršiv pod glasovitimi učitelji svoga rodnoga mjesta tako zvana studia humaniora, posveti se u 20. godini državno-pravnim naukom, u kojih se je na toliko odlikovao, da mu je s vremenom povjerena prva državna čast u samostalnom za onda Dubrovniku.

Oko god. 1610 stupio je na književno polje te se, kao Horatio kod Rimljanah, smatra za početnika posve novoga, na usavršenje forme u svakom obziru smjerajućega pravca. Djela mu ovdje nećemo nabrajati, jer su su obćenito poznata. Tko se od izobraženikah kod nas nije nasladjivao nedomašnimi krasotami njegova „Osmana“ ili izvanrednom ljepotom „suzah sinah razmetnoga?“ Osman mu je glavno djelo, spjevano u 20 pjevanjah, od kojih se 14. i 15. izgubilo; barem se nenalazi u nijednom od dosada poznatih rukopisah. Nu nadje se muž, koj mu se je i jezikom i duhom iztakmio, te nam gubitak nadomjestio tako, da ga lahko pregorjeti možemo. Taj muž jest slavni pjesnik Čengić-age, g. Ivan Mažuranić. Smrt Gundulićeva pada na 8. siečnja g. 1638.

Još napominjemo jedno. Prevod Tasovoga „oslobodjena Jeruzolima,“ koj mu bijaše od prvih poslovah za mladjih godinah, propao nam je takodjer nepriazni vremena. Dočulo se u novije vrieme, da bi se rukopis istoga djela mogao nalaziti u znamenitoj sbirci dubrovačkih rukopisah, što ju nakon smrti kneza Posze u Parizu kupi za svoju knjižnicu u Pultavi knez Czartorisky, na koga se je matica prije desetak od prilike godinah u tom poslu obratila bila. Nu dosada ostade sve nastojanje oko toga bezuspješno. Možda će koja sretna sgoda iznieti ipak danas sutra taj njegdje sakriveni biser naše knjige na vidjelo biela dana!

Otvoreno pismo g. Bogumilu Pokupskomu.

Pišete nam, da je šalu Bog ostavio i zato da bi nam trebao i humoristički list; jer ovako, kako ga neimamo, prisiljeni su, velite, našinci ljubeći šalu čitati inostrane humorističke časopise: Figaro, Bolond Mišku itd. Da nam dakle novci ostaju kod kuće i da se i naš sviet za svoje novce ob svom smije i srce si veseli, želite, da se ovdje koj domorodac toga posla lati te da nam takov list izdaje od prilike pod naslovom: „Šaljivdjija i Veselković."

Dobri gospodine! Puno je toga dragi Bog ostavio; ali ne nam, već drugim, kojim je po svojoj nedokučivoj mudrosti dosada bi reć volio, nego li nam. Osim šale ostavio je on i silu ozbiljnih stvarih; nu kod nas ostadoše one sve dosad još glavnicom, iz koje nemogosmo izvaditi za se nikakovih kamatah. Da se mi svim onim, što nam je on ostavio, poslužiti možemo, to bi možda bilo i prečje radnje, nego li je šala i lakrdija.

Da bi nam humoristički list bio takodjer od velike koristi, o tom neima dvojbe; i da bi se takovomu šaljivdjiji i Veselkoviću našlo i kod nas dosta gradiva: i o tom nedvojimo. Nu promislite, što se sve hoće za takovo poduzetje. Potreba se priznaje; za ime bi lahko bilo. To su jedine točke, na koje ste Vi mislili. A sada gdje je poduzetnik, gdje čitatelji, gdje pisci? Nemojte me unapried odsuditi; izjasniti ću sve pravedno. Neću udarati na nehajstvo naših glavničarah, niti ću Vam gudjeti stare pjesme o nemarnosti obćinstva za obće interese narodne. Dapače nužda mi je priznati i svakomu pravednomu rodoljubu, da imade kod nas ljudih na žrtve spremnih; a i čitateljstvo nam se je u posliednje vrieme tako popravilo, da bi bila najveća nepravda nanj više udarati. Kako nam stoje svi naši periodični listovi i kako su u ovo posliednje vrieme njekoje knjige kod nas razpačane: to bi mogli biti zadovoljni i drugi narodi, nego li smo mi. Kod većine knjigah izišavših od godine dvie li danah, ako su i koliko vriedile, nije bilo dostatno jedno izdanje. Dok dakle izilazi knjiga za knjigom i dok nastaje list za listom te sve dobro prolazi i krasno stoji: netemeljit je svaki prigovor bud glede poduzetnikah, bud glede čitateljstva.

Reći ćete dakle, pa što nam treba više? Treba, i to treća glavna stvar: Spisatelji. List bi bio, a tko bi se šalio? Svaki kod svoje kuće, u veselih sastancih, ili u kavanah ili po krčmah. Tud padne mnoga mrva zdrave soli; nu tko će ju napisati? U družtvih se i pripovieda; bude i tud gradiva, koje bi mnogomu francezkomu ili njemačkomu romanopiscu ili novelisti dobro došlo; ali kod nas neima rukuh, koje bi to izradile; jezici se trude, a pero uz mastilnicu mirno počiva. A osobito u ovo doba, gdje svatko, zvan i nezvan, vještak i nevježa politizira, velika europejska pitanja riešava i tajne Napoleonove politike proniknuti nastoji, te najposlje misli da i kod kuće ništa bez njega biti nemože: tko bi se tud bavio belletristikom, humoristikom i takovimi malenkostmi? „rebus in excelsis decus est et gloria major." Evo vidite, gospodine, čega nam treba; a bez toga nesamo da se Vaš liepi predlog, da mu je sve drugo na ruku, uživotvorio nebi, nego se bojim, da će nam i druga ljeposlovna poduzetja samo životariti, ako se kojom srećom ljudi neotmu ovoj pošasti i maniji isključivoga politiziranja.

Vrlo smo Vam zahvalni, što nam svojim predlogom dadoste povod i priliku progovoriti nješto i ovom svom listu; jer što kanimo reći, stoji s Vašim predlogom u njekom savezu. Priznati nam valja Vašu razboritost, koji uvidjate, da bi za humoristiku trebao kod nas poseban list. Nu imade ljudih, koji su zahtievali od nas, da to preuzmemo. U obće neima već ništa pod nebom, što se od nas tražilo nije. Urednik je, kao što reče njeki naš prijatelj, mali souverain, što govori o sebi obično u višebroju; nu znajte, da neima kraj svega toga souverainstva većega mučenika od njega. Od nas se je već zahtievalo, da budemo ženski, učeni, šaljivi i bog zna kakov sve ne list. Jednim smo odviše lahki, drugim preozbiljni; jedni hoće krupnija slova, drugi sitnija; njeki bi željeli kratje, a njeki duže pripoviesti; jednim je malo raznolikosti, drugi viču proti prekidanju članakah. Ima ih te traže sad ove, sad one slike; njeki znajuć da pišemo latinicom, šalju nam članke pisane ćirilicom; napokon smo preskupi, riedko list izdajemo itd.

Tim ukupno odgovaramo, da mi toga svega nismo, niti smo mogli obećati u svom programu. List naš zastupa više strukah u razmierju prostora; a isključiv nesmije biti ni u jednoj. Skup nije; jer ako se sravni valjanost današnjega novca sa onim u vrieme „Nevenovo" a k tomu obzir uzme na skupe illustracije to smo mi mnogo jevtiniji, nego li je bio naš predšastnik.

Nadajuć se dakle, da je veći dio čitateljstva, uvažavajuć razložene okolnosti vremena, s listom zadovoljan i izjavljujuć pred svim narodom, da neimamo nimalo uzroka tužiti se na obćinstvo, obratjamo se na one, na kojih je u ovaj par sva krivnja, naime poznate veterane naše belletristike te ih umoljavamo, da se uz politiziranje, kojim se svi po malo bavimo, sjete kadšto i obljubljenoga popularnoga perca svoga; u čem da nas poslušaju, oživjeo bi novim životom i procvao liepše uz proljetje, kada mu je upravo doba, i ovaj naš list; i onda bi istom i Vi gospodine! mogli govoriti o novom poduzetju humorističkoga časopisa; dotle pako hvalimo Bogu, te se njekako podržava i ovo malo, što imademo.

Da ste nam zdravo!

Narodne pjesme ženske,

koje se u Bosni pjevaju, iz sbirke o. F. Fr. J., poslao o. N. Š.

---

1. Mujezin se na mečetu pomeo.

Uz put cvala zelenika jabuka,
Pod njom sjedi Šain-paše gospoja,
Duzduriše Šainove obrve;
Ona misli, da nitko nevidi;
Al to vidi mlad mujezin s mečeta, —
Neumjede na mečetu učiti!
Već zapjeva na mečetu mujezin:
„Davor puste Šainove obrve."
Kad to čula Šain-paše gospoja,
Ona bježi niz tu bašču zelenu.
Susrete je Alibeg mlad djevere:
„Od kog bježiš Šain-paše gospojo?"
„Nepitaj me Alibeg mlad djevere;
Ugleda me mlad mujezin s mečeta,
Neumjede na mečetu učiti,
Već zapjeva na mečetu mujezin:
„Davor puste Šainove obrve."

2. Sestra seku tješi.

Cvieće brala dilber Mara,
Cvieće brala dilber Mara,
Gel majel aman,
Gel majel ješil dolama [1]
Po babinu čičekluku
Viš nje bumbul sitno pjeva:
Neber Maro sitna cvieća,
Bratja su ti zarobljena,
U kaure odvedena
Preko mora u Latine;
Stade Mara ljuto cvilit,
Tješila je Mitra sestra:
„Necvili mi sestro moja!
Ja ću čeiz izprodavat,
Rušpije ću sakupiti,
Našu bratju odkupiti.

3. Dragi neda drugom drage.

Ah! javore, zelen bore,
Blago tebi po sred gore:
U zimu ti zime nije,
A na ljeto dosta hlada;
Na mom srdcu dosta jada!
Jer mi drugi dragu grabi.
Je li mi se sabljom sjeći?
Nedam drugom drago grabit;
Je li mi se puškom biti?
Nedam drugom dragu ljubit.

4. Vila tješi dilber momu. [2]

Udri kiša medna rosa,
Medna rosa u polju;
Zabrinu se dilber moma,
Dilber moma u dvoru:
Pokisnut će moje drago
Moje drago u polju,
Na njemu je mor menjeviš
Mor menjeviš dolama,
Pod dolamom bjelokosa
Bjelokosa ječerma,
Na ječermi šećer puca
Šećer puca od zlata,
Pod ječermom burundžukli
Burundžukli košulja,
Na glavi mu fino fesić
Fino fešić neharan.
Al zavika biela Vila
Biela vila iz gore:
Nebrini se dilber moma
Dilber moma u dvoru:
Ja sam sajvant razpinjala
Razpinjala u polju,
Pod njime je tvoje drago
Tvoje drago zaspalo,
Prikrilo se mor menjeviš
Mor menjeviš dolamom,
Pod glavom mu bjelokosa
Bjelokosa ječerma,
Na glavi mu fino fesić
Fino fesić neharan.

5. Djevojka želi da je tanka struka.

Konja jaši primorkinja,
Dej gjidi džanum dej,
Konja jaši primorkinja
Rano dobro je. [1]
Konja jaši, sablju paše,
Nad more se nadkučuje,
Sama sobom govorila:
„Biela ti sam i rumena,
Liepe su mi duge kose,
Liepe su mi crne oči,
I još da sam tanka struka!
Tri bi grada zamamila,
I u njima tri junaka:
Srce prvo, dušu drugo,
A treće je drago moje.

6. Djevojački barjamluk.

Junačiću, šećer kolačiću!
Što bi meni barjamluka dala?
Nebil meni jedno oko dala?
Junačiću, šećer kolačiću!
Da ja znadem, da si vjere tvrde,
Ja bi tebi oba oka dala.
A, djevojko, drago dušo moja!
Bi li meni jednu ruku dala?
Junačiću, šećer kolačiću!
Da ja znadem, da si vjere tvrde,
Ja bi tebi obe ruke dala.
Ah djevojko, draga dušo moja!
Bi l' ti meni tvoje srdce dala?
Junačiću, šećer kolačiću!
Da ja znadem, da si vjere tvrde,
Ja bi tebi srdce i dušu dala.

(Dalje drugi put.)

[1] Za svakim redkom ovako se pripieva.
[2] Ima kod Vuka, ali nješto drugčije.

[1] Ovako se za svakim redkom opetuje.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavenske.) Tiskom Jakićevim izići će doskora nagradjeni prevod drame „Tomas Morus“, u 5 činah, od Silvia Pellika. U istoj štampariji radi se već i na „Kačićevih junačkih pjesmah“ „Bosanskom prijatelju“ i „Osvetnicih“, te će iste knjige, kao što se nadamo, u brzo jedna za drugom izići.

— Tiskom Jakićevim izići će do koj dan novi politički spis: „Hrvatsko-ugarski ustav ili konstitucija, nacrtao Bogoslav Šulek.“ Važnost predmeta, osobito u ovo doba, i ime spisateljevo jamče nam za to, da će isto dielce biti pozdravljeno od našega čitateljstva obćenitom dobrodošlicom.

— Kakova je sada kod nas jagma za političkimi spisi, dokazuje ta, svakako povoljna okolnost, što se je prvo izdanje Kvaternikovoga političko-diplomatičkoga spisa „Das histor. diplom. Verhältniss des Königreiches Kroatien zu der ungarischen St. Stephans-Krone“ u malo vremena tako razgrabilo, da se više nigdje dobiti nemože. A budući da se zanj još sveudilj živo propitkuje, izići će do konca ovoga mjeseca drugo revidirano izdanje. Čujemo da se sprema i hrvatski prevod istoga važnoga djela, koj će dobro doći onim našincem, koji su nevješti njemačkomu jeziku i tako će se višestrane postići namjerevana njim svrha, uputiv se naime iz njega i inostranstvo i našinstvo o najvažnijih državopravnih pitanjih, tičućih se naše mile domovine.

— Da se zadovolji izjavljenoj s više stranah želji, odlučio je s privoljenjem spisateljevim g. K. Stojšić izdati po drugiput pučke knjižice: „Tri lipe“ i „Žitje sv. Alojzije Gonzage.“

(Umjetnost.) Urednik „Obćih poslovnih novinah“, g. Abel Lukšić, namjerava po razturenom jurve oglasu izdavati u Beču sudjelovanjem prvih vještakah slike slavnih živućih muževah našega naroda. Radostno izpunjavamo domorodnu dužnost, priporučujuć isto liepo poduzetje što živ'joj podpori našega obćinstva, iz istih razlogah, iz kojih smo nedavno priporučili i kipce (statuette), što ih sgotavlja g. A. Waldherr. Mi nespadamo medju one revniše'je našinstva, koji sve, što je naše, sliepo hvale i priporučuju samo zato, što je naše. Što neodgovara ni iz daleka strogim zahtjevom umjetnosti, to niti bi se nam pristojalo hvaliti, niti obćinstvu priporučivati. Što u takovih stvarih s razlogom uzbudemo strožiji, to će uviek biti dokazom, da u svem polagano napredujemo. Nu gdje se je domaći interes skladno sljubio sa obćim napredkom duha čovječanskoga, tud smjelo zahtievamo, da ono, što je naše, bude svakomu našincu preče, nego li tudje.

— Iz područja domaće glasbene umjetnosti imademo takodjer javiti tu radostnu viest, da se je nastojanjem našega vriednoga g. Štrige udružilo njekoliko domorodacah i domorodkinjah, te kane doskora predstavljati Lisinskijevu narodnu operu „Porina.“ Čujemo, da se već drže pokusi i da će se sve pripreve tako udesiti, da prva predstava uzbude moguća uz predstojeći zemaljski sabor trojedne kraljevine; da se sa svetčanostmi, kojimi će se isti otvoriti, spoji i taj riedki duševni užitak, kojega se od blaženih vremenah „Ljubavi i zlobe“ dosada još neimadosmo prilike užiti.

— U nedjelju (10. o. m.) čusmo u crkvi sv. Marka novu misu u hrvatskom jeziku, sastavljenu od ovdješnjega učitelja glasbe g. Vinařa, a prikazanu nj. preuzvišenosti g. biskupu Strosmajeru. I to je, koliko se sjetjamo, prvi početak na posve novom polju instrumentalne crkvene glasbe narodne. Kao što nam je u svem stalo mnogo do toga, da što radimo bude valjano, jer vrieme nečeka, a nam još u mnogih stvarih druge stizati valja: tako nam i u tom poslu imade biti glavna stvar, da udarimo odmah pravim putem; jer nas, kao što rekosmo, čekaju na sve strane veliki zadatci, oko kojih se nesmije gubiti vrieme o lahkoumnih pokusih, koji su tim pogibeljniji, čim je teže sa kriva puta, kojim se je jedared udarilo, vratiti se natrag. Mi od crkvene glasbe po svom sudu zahtievamo dvoje; ako će da bude naša, neka joj bude značaj narodan; ako će da bude crkvena, neka odgovara svojoj uzvišenoj svrhi kao posrednica najsvetijih čuvstvah izmedju čovjeka i tvorca nebeskoga; neka nas dakle oprosti one svjetske

taštine i theatralne izpraznosti, koja označava instrumentalnu glasbu, kao što ju slušamo obično po crkvah, te nas često smutjiva, mjesto da nas na pobožnost pobudjuje; misli od Boga odvratja, mjesto da ih k njemu podiže. Vještaci sude, da misa Vinařova tomu našemu zahtievu obestrano odgovara i zato ju pozdravljamo s veseljem kao prvi **narodni** crkvenoglasbeni umotvor, te želimo, da se čim prije tiskom izdade i što više razprostrani. U nedjelju (17.) biti će ista misa opetovana u crkvi milosrdnikah. S toga obratjamo na nju pozornost onih, koji ju prviput čuti neimadoše možda prilike.

(Kazalište.) Kao što smo objavili, predstavljan je dne 23. veljače na ovdješnjem pozorištu izvorni komad „Crnogorci, ili krvna osveta.;“ a sljedeću zatim subotu (2. ožujka) šaljiva igra „klobučar i opančar, ili Mejrima u obćinskoj suši“ napokon dne 9. ožujka „Juran i Sofija, ili Turci kod Siska.“ Težka je vrlo stvar izjaviti sud o komadu, koj si jednom samo **vidio**, ako nećeš da razsudjuješ sve po jednoj šabloni. Što se tiče komada „Crnogorci, ili krvna osveta“ čini nam se, da je vjestački osnovan, psychologično pravilan i značaji da u obće stoje u harmoničnom suglasju naprama cielku. Ništa mu dakle netreba, nego dobrane turpije, da ga izgladi i ljepše zaokruži. Osobito čini mi se da sastavitelji nisu mislili na to, da je brža misao od čina; s toga pod konac komada izpada onaj boj izmedju Turakah i Crnogorcah dosadan, te se nečudimo ni malo, što je na mjesto živahna interesa, kojim je bio dotle pratjen komad od obćinstva, zavladala tamo amo konverzacija, kao u englezkom parlamentu za hrdjavih ili nepopularnih govorah. I to nam je žao, što se nakon predstave sjetiše mnogih od gledaocah njekih drugih, po tom smiešnih komadah, što na posljedku od glavnijih osobah nitko neiznese žive glave. Tud dakako valja razlučiti ono, što je motivirano od onoga, čemu neima dovoljno razloga. Tà i onako moradoše toliki poginuti, čemu dakle krvave i uvezane glave bez nužde? Pretjerana tragičnost izvrgne se napokon u smiešnost. Predstavljači u obće zadovoljiše, osobito gg. Mandrović kao Jefrem i Freudenreich, kao Stanko. — „Klobučar i opančar“ nemože se nazvati komadom, nego njekim krpežom, theatralnim potpourriom, sastavljenim iz različitih reminiscencijah, koje i mnogomu od gledaocah bijahu još u živoj pameti. Uza stare krpice bijaše istina i njekoliko novih, izvornih ušivakah, koje obćinstvo sa zadovoljstvom zamieti i malo se prosmija. Ako dakle smije biti i takovih komadah, koji bez ikakve umjetne vriednosti samo na to idu, da se slušateljstvu pruži prilika malo izsmijati se: a ono ni ovomu ništa više prigovarati nećemo, dapače gdješto, kao pjevanje i ples i pohvaliti moramo. — U „Juranu i Sofiji“ čujemo da se je opet eklatantnim načinom pojavilo ono mrzko zapievanje, zavijanje i urlanje — kako li bi ga nazvali — u kom njeki predstavljači misle da sastoji sva umjetnost. — U sriedu (13.) davati će se prvi put komad „Nikola Šubić, grof Zrinjski, ili pad Sigetski.“

Kad smo već u rieči o kazalištu, javljamo obćinstvu, da je nedavno prispjela ovamo opet **njemačka Thalija** i odsjela za sada u privatnom stanu.

— Dne 7. t. m. započela su na ovdješnjoj gimnaziji predavanja o **češkom jeziku**. Krasni govor, kojim je dotični učitelj ovo svoje zvanje nastupio, priobćiti ćemo, ako nam dopusti prostor, u ovom listu. Tomu liepomu pojavu uzajemnosti slavjanske odazvala se je češka mladež realne učionice u Pragu tim, što je zamolila svoga ravnatelja g. Venciga, da joj se mjesto francezkoga jezika predaje u napredak **hrvatski**.

Smješice.

Iz Zagreba. Sva je prilika, da će nas ove godine zima ošinuti **repom**. Mjesec veljača bio je tako liep, ugodan i blag, da smo skoro i zaboravili, u kojoj smo dobi godišta. Kod neprestane gotovo vedrine grijalo je sunce, kao u svibnju. Iste večeri bijahu blage. Ta krasna pogoda izvabi ljude iz sobah od toplih pećih i po ulicah primetjavaše se neobična živahnost. Ali blagotvorni sunčani traci probudiše i spavajuće sile prirodne, te se mnogo bilje ote zemlji prije vremena. Jedan vještak dade nam evo popis bilja, što je dosada procvalo oko Zagreba. On će nam i unapried to priobćivati, a mi rado primati, što mislimo, da će to svakoga zanimati, a osobito biljare. **Do 18. veljače** sakupili su gimnazijalni učenici V. i II. razreda sljedeće oko Zagreba ocvale biljke: grozničarka (lathraea squamaria); košutovina (erythronium dens canis); divji šafran (crocus vittatus); jagljac (primula acaulis); lieska (coryllus avellana); rakita (salix caprea); likovac (daphne mezereum); visibaba (galanthus nivalis); pljučnjak (pulmonaria officinalis); kopitnjak (asarum europaeum); krasuljak (bellis perennis); bieli lepak (viscum album).

Od 18. do 22. veljače: jetrenica (anemone hepatica); šupaljka (corydalis fabacea); bieli šafran (crocus var. candidus); podbiel (tussilago farfara); topol (populus alba); koturac (glechoma hederacea); gusomaća (capsella bursa pastoris); ljubica (viola odorata); biela ljubica (viola hirta var. alba); petoprst (potentilla fragariastrum); vrba (salix alba); kukurček (helleborus atrorubens).

— Satira nespava! S toga pazi svatko, što radiš! Neznaš odkud će te obad ujesti. Nenosi svatko siena za rogom, tko će ubosti. — Tako se nedokučivim postupanjem njekoje gospode našlo u imeniku izbornikah glavnoga grada Zagreba, kako kažu, **preko 60 mrtvih**! i medju njimi slavni ban Jelačić, za kojega ipak svako diete znade, da više neživi. Tek se to pročulo, izide u pražkom „Času“ sljedeća brzojavna viest velikoga pokojnika na pokojno poglavarstvo grada Zagreba: „**Iz carstva nebeskoga. Pokojni ban hrvatsko-slavonski, grof Josip Jelačić, general topničtva** itd. razboritim i pametnim savjetnikom slobodnoga kraljevskoga grada Zagreba.

Ljubezni moji! Vrlo smo se začudili, kad smo čitali, da je nas, koji smo već god. 1859. poslje Isusova narodjenja jedanput za svagda umrli i s najvećom slavom po kršć. katoličanskom obredu sahranjeni, slavno gradsko vieće našega stolnoga grada medju izbornike uvrstilo. Premda se tomu vrlo radujemo, što nam je slavno i velemudro vieće tu počast namienilo, moramo se ipak u najvećoj poniznosti na toj ponudi zahvaliti, i to izključivo samo iz toga razloga, što nam umrlo tielo već skoro dvie godine u krilu majke zemlje trune, a neumrla duša isto se toliko u carstvu nebeskom veseli i raduje. Budući dakle da nemožemo svoga izbornoga prava po zakonu i po želji slavnoga i velemudroga vieća izvršavati: zato se istoga prava odričemo, uvjereni, da ćemo tim slavnomu vieću veliku uslugu učiniti, jer bi mu se drugčije godilo kao njekoč gosp. ministru Krausu. U ostalom ostajemo slavnomu gradskomu vieću milostivo naklonjeni.

Post scriptum. Njekolicina onih kanonikah, što su poslie god. 1851. umrli, šalju slavnomu i razboritomu vieću bratinski pozdrav moleći za oproštenje, što i oni svoga prava izvršivati nemogu. Ujedno pako uvjeravaju sl. vieće, da će se moliti preblaženoj materi božjoj, dievi Mariji, da njenim zagovorom duh sveti sve mudre i razborite savjetnike svojom previšnjom mudrostju umudri.“

— Nedavno obreteni oštroumni stroj, što no služi za brzo smatanje listovnih savitakah, probudio je živu želju, da bi se pronašla kakogod i takova sprava, da se njom mogu nesamo tabaci u obće nego napose i novine po različnosti formata skladati brže nego li to mogu ruke ljudske. Takov kod sadanjega stanja knjigarstva i novinarstva veoma važni stroj obrela je i sbilja slavno poznata strojarna u Frauenfeldu, kod Stuttgarda. Niemci su ga nazvali falzmaschinom, a mi ćemo ga imenovati skladalom. Pomoćju toga stroja, kojim jedan jedini čovjek vlada, može se za uru složiti 1,000 tabakah bud knjige bud novinah kojega mu drago formata ili veličine, i to tako pravilno, da se ni najvještije ruke u tom s njim nemogu natjecati. Poznati knjigar bar. Cotta, izdavatelj „Allgem. Zeitung“, već ga si je nabavio i hvali se da mu prekrasno služi. U Njemačkoj i Franceskoj, gdje niču knjige i novine, kao gljive nakon kiše, biti će takov stroj u obće dobro došao, što nije moguće nasmagati živih rukuh. Na što je još više, kaže se, da obretnik sada na tom radi, kako bi se rečeni stroj spojio sa brzotiskom tako, da natiskan u njem tabak istim okretajem kolesa ujedno već i složen izide.

Dopisnica uredničtva.

G. I. O. u Dj. Quod differtur, non aufertur. Zahtievani brojevi poslati će Vam se. — G. J. K. u Dj. Upotriebiti ćemo.

Za obaviest.

Sliedeć primjer drugih uredničtvah, izjavljujemo, da rukopisah, bili upotriebljeni ili ne, bez važnih uzrokah nevratjamo.

Uredničtvo.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

TEČAJ I. | U Zagrebu 25. ožujka 1861. | BROJ 9.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjnske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

SIROTICA.

„Blago djeci kraj babajke,
A u domu svomu milu;
Jošter blažje pokraj majke,
A u njenom dragom krilu;
Ta tu oni uživaju
Dobra svaka, kô u raju.

Otac jim se marljiv brine,
Za svakdanji hljeb se znoji,
A majka ih od miline
Hrani, snaži, pita, goji;
Rastu djeca kano cvietje
U radostno pramaljetje.

Slatke su ti rieči one,
Što ih otac djeci sbori;
Ljubko, slatko sluhu zvone,
Kada majka jim govori;
A još sladje milovanje,
Grlenje i cjelivanje.

Al' siroti jao! meni,
Za me nema svega toga;
Cvietak ja sam popareni,
A od mraza svibanjskoga;
Nemam dragog mi babajke,
Nemam mile, slatke majke.

Smrt ih rána meni uze,
Grob ih davno krije hladni,
S tog mi teku viekom suze,
Dodijo mi život jadni
Bez utjehe, bez radosti,
Pun čemera, pun žalosti.

Od sveg svieta zapuštena,
Srdce jade mi prebraja,
Sebi samoj ostavljena
Tepst' se moram puna vaja
Od jednog do drugog praga,
Od nemila do nedraga.

Blaga ništ' mi neostade
Roditeljah od premilih,
Sve u tudje ruke pade
Grabiocah ah nemilih;
Jao, majko! jao, otče!
Ostaviste me sirotče!

Bar da mi je bratac jedan,
Jeda mi je srodna seka,
Neb' tol bio život biedan,
Bili bi mi oni od lieka;
A tako sam jedinica,
Samohrana sirotica!"

Tako jada od velika
Tugujuću, — namjerila
Bì namjera na pjesnika,
Te mu jade povjerila;
A on biedno to sirotče
Ovako mi tješit poče:

„Veliki su tvoji jadi,
Oj djevojko ti uboga,
Gorko ti je u dnih mladi'
Bit bez majke i otca svoga;
Znam, jer srdcu na mladjanu
I ja istu nosim ranu.

Otca, majku smrti sila
Ah! već dávno otè meni;
Nemam seke, bratca mila
Niti ikog od rodjeni';
Samcat sam ti jadan, dievo,
Glede desno, glede lievo.

Dost sam rad tog suzah lijo,
A tražio srdce jedno,
Na kojem bi se ogrijo;
Al' mi svako bješe ledno —
Sad već suze usahnuše
S leda svjetskog, s bola duše.

I men' ništa nepreostà
Novca samo puste od želje,
Nješto malo, jedva dosta
Da sahranim roditelje;
Od sirotah rodjen biedan,
Stupih bogac u sviet ledan.

Al' gubitka kraj sveg toga,
Bog mi ipak nješto dade
Za utjehu srdca moga
I u mjesto od naknade;
Dar je ovo prebogati,
Kog sav sviet taj neizplati.

Pjesnik sam ti dievo mila,
S onim žarkim plamom duha,
Mojih žarkih riečih sila
Čovječijeg čar je sluha, —
A hrana je željna i prava
Uma zriela, srdca zdrava.

Pjesnik sam ti dievo krasna,
Srdca nježna, milostiva,
Osjetjanja puna časna
Za sve, dobro što s' naziva;
Srdca, što se samo jedi,
Kad nepravdu i zlobu gledi.

Pjesnik sam ti dievo draga;
Pa dok mi je toga dara,
Ja netrebam drugog blaga,
Nezavidim ta ni cara;
Dok mi pero pjesme piše,
Imam blaga i suviše

Pa utjeha to je moja,
Moja sreća, radost trajna,
To slast slatka mog' pokoja,
To čarobnost moja tajna;
Al' čuj me, ni ti jadnica
Nisi posve sirotica.

Prem ti ništa neostade
Od majke i otca draga,
Ipak Bog ti nješto dade,
Što no vriedi mnogog blaga,
Što te čini da jadnica
Nisi posve sirotica.

Dade tebi lice krasno,
Na kom lier i ruža cvati,
Ogledalo što se jasno
Može duha tvoga zvati; —
Dok je tebi toga lica,
Nisi posve sirotica.

Dade tebi oči žarke,
Čarne puna ah miline,
Pogled iskren, bez prevarke,
Da za njime svatko gine;
Dok je tebi ti očica',
Nisi posve sirotica.

Dade tebi rujna usta,
S kojih kad se posmjeh škubi,
Svakog shvatja želja pusta,
Neprestance da ih ljubi;
Dok je tebi tih usnica',
Nisi posve sirotica.

Kad izvanjska ta odora
Tol u svakom čare budi,
Kakvo istom biti mora
Srdce, tvojih sniežnih u grudi'?
O sigurno srdce blago,
Nježno, dobro, čisto i blago;

Ali što je jošter više:
Srdce, u kom duh se vije
Roda našeg i gdje diše,
I u kom krv naška vrije, —
Srdce kćeri naške prave,
Kćeri roda i majke Slave.

Dà, takvo je srdce tvoje,
Al' je pusto i samcato,
Baš upravo ko i moje,
Što no nema svoje zlato,
Što no nema ah nikoga
Sebi srodna i dragoga.

Bez zorice težko cvietu,
A bez cvieta težko pčeli,
Jao! težko jadnom svietu,
Da nesvitje danak bieli, —
Težko danku bez sunašca,
Težko srdcu bez srdašca!

Težko meni, težko tebi,
Ah! sirotče moje biedno,
Nenajdemo dokle sebi
Srdce srodno, drago, jedno,
Da njegovoj u ljubavi
Srdce jade zaboravi.

Da gledj' dievo! to samcato
Srdce moje ah! u tebi
Našlo jeste svoje zlato,
Zar mu tvoje dala nebi?
Ah! tà daj mi srdce tvoje,
U zamjenu primi moje.

Srdce moje uzmi, primi,
Što te toli žarko voli,
Sa sebe i s mene snimi
Ove jade i težke boli;
Ja sirotan, ti sirota,
Budi drúga mog' života!

Negledaj mi bliedo lice,
Što smagnulo jest od jada,
Već mi gledaj na suzice,
Što od želje sjaju sada,
Ah od želje srdca tvoga,
Srdca mila i dragoga.

Ah! ta samo moja budi,
Zarudit će lice moje,
Uzigrat mi srdce u grudi',
Ljubeć tebe zlato svoje,
Razvedrit se tamno čelo,
Oživit mi bitje cielo.

Ah! ta samo budi moja,
Pak će teći pjesme bujno,
Sviet se divit s milopoja,
Pjevo slatko ili nujno;
A ti ćeš, moj uzor mili,
Dizat me na mašte krili'?

Ah! ta budi moja samo,
Pak ću tvoje čare spjevat,
Dić ću te u zviezde tamo,
Tam će viek ti ime sievat;
A pod njime sjat će slova:
„To je ljuba pjesnikova."

A nebrin' se zato draga,
Što sirote smo oboje;
Bit' će nami dosta blaga,
Dok uzteku pjesme moje;
Dok pjesničkih jest gusala',
Nisi uz mene ti propala.

Dok naš narod živi slavni,
Dok mu za dom krvca vrije,
Dok junakah spomen davni'
Još mu žarom srdce grije,
Neće pustit, ne nikada,
Da mu pjesnik mre od glada.

Pjevat ću mu Kraljevića
Marka pjesmu staru i novu,
Knez Lazara, Brankovića,
Rod što izda na Kosovu,
Obilića, Jug Bogdana,
Relju zmaja, Strahin bana.

Pjevat ću mu Zrinovića,
Hrvatskoga slávna bana,
Pjevat ću mu Jurišića,
Trepet turskih od dušmana',
I Knežića i Jakšića,
Sibinjana i Bakića.

Pjevat ću dà redom ove,
Pak i druge rodu milu,
Njin da spomen snage nove
Rodu da i kriepku silu,
Da kao oni, svoje brani
Kad nahripe nanj dušmani.

A naš narod uživat će
Mojim tada u pjesmami,
Što uzmože darivat će,
Smilovat se sirotami;
Ti ah! budi moja samo,
Srdce daj mi i ruku amo!

To izrekav pjesnik vrli,
Upre u nju žarke oči,
Lievom rukom nju zagrli,
Uzdah želju čim svjedoči,
A desnu joj pruži ruku,
Čekajući nje odluku.

Stoji jadna sirotica,
Pak pred sebe stidno gledi;
Čas joj plamti žar sried lica,
Čas ko krpa sva probliedi,
Dižu joj se sniežne grudi,
Na posliedku súd dosudi,

Pa zagrli tad pjesnika,
Čim na grudi njemu pade,
Ljubi svoga sudjenika,
A desnu mu ruku dade,
Šaptjuć: „Evo ruka moja,
Ja sam tvoja, naviek tvoja!"

Ilija Smiljanić.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

I.

(Nadalje.)

Njegovo prijateljstvo s grofom Kažimirom Sirkovskim poteklo jošte od Varšave, gdje se oba, za onda djećaka, pobliže upoznaše te im se mlade, iste želje gojeće duše pobrate i sljube u onaj uzki savez, koj, — da se shodnim izrazom poslužim, i preko groba traje.

Toliko sada o ovoj osobi; kasnije, — u svoje vrieme — saznati ćemo o njoj i njenom odnošaju prema Sirkovskomu i više.

„Gdje si bio tako dugo, Hinko," zapita ga jecajuća mlada gospoja; „Kažimir pitaše već njekoliko putah za te."

„Bijah, znaš." —

„Prijatelju moj, Hinko, zar ti ovdje?" prosbori slabim glasom bolestnik; „već misljah, da te nebude više amo. Moj brate! — deder prikuči se bliže, — još bliže — tako; — pruži mi desnu svoju, —, valja, hvala ti iskrena, — da se jošte s tobom porazgovorim prije nego se razstavim s ovim svietom."

„Oh ne, ne! moj Kažimire; ti nesmiješ umrieti; tvoja supruga, ja i domovina zahtievamo i hoćemo, da ti živiš. Tvoja bol nije neizlječiva; naći će joj se pomoći." —

„Tako je," prišaptnù plačuća Vanda, te se baci na postelju pritisnuv vatren cielov na pó ledena usta njegova.

„O Bože moj! objači me u ovom odlučnom času. Vando, mila ženo! osviesti se; pomisli, da tako mora biti. Bog je odlučio, a tko da se njemu protivi? Nije li da imam pravo, otče Marko? Budi jaka; pokaži, da si vrstna i najoćutljivije udarce pregorjeti."

„O moj Kažimire!" jecaše tužna Vanda, „što ću ja bez tebe; kuda i kamo ću? Bolje, sto putih bolje, da se i meni otvori hladan grob, nego da se dulje ovdje prebijam po tudju svietu."

„Nemoj, mila moja dušo," prosbori na to bolestnik; nu glas mu tako oslabi, da su morali svi tik postelje stati, da čuju što govori.

Na tornju udari pól dvanaest. Silna bura stadè piriti; upravo nad kućom zahuče sova, ta ptica zlokobnica: — svi protrnu u sobi.

Kažimir se malko pridigne, pogleda sve okolo sebe, zatim svrne okom na sliku neumrloga junaka Koščiuskoga, — koga promatraše milo tužnim okom njekoliko časovah, zatim navedši pogled opet na suprugu i prijatelja pruži svakomu po ruku i reče tronutim, svečanim glasom:

„Brate, vierni druže u radosti i žalosti; ti si meni bio prijatelj, tvoja duša uviek se odazivaše mojim željam i nadam:

Srodan udes, srodne želje
Stvoriše nas prijatelje;

tebi sam povjeravao, tebi odkrivao najtajnije skrovnosti srca svoga, — pa se nisam prevario. Odkrio i otvorio sam pred tobom sav svoj život; ti ga znaš kao i ja; a znadeš i to, da te ljubim kao da si mi brat rodjeni; tebi, u koga sam se uviek pouzdavao, tebi izručam u ovaj odlučan čas najmilije svoje blago; a nadam se, da ćeš moju posljednju želju izpuniti; je li?"

„Budi uvjeren, moj Kažimire, da će tako biti; tvoja volja mi je sveta," — odvrati Zlkovski; „nu kamo si za Boga zašao; što sanjaš o smrti? Ti ćeš bol preboljeti, pa se nadam, da ćemo se opet zajedno radovati i raditi za dobro mile nam „ojczizne."

„Dà, dà, preboljeti ću, ako Bog dade, naskoro; opet ćemo se radovati, ali ne ovdje, no ondje. S toga molim te" . . . . . ovdje mu rieč tako oslabi, da su se morali sasvim k njemu prignuti. Malko se odmori zatim: „molim te i zaklinjem našim prijateljstvom, budi mojoj suprugi, što si dosele meni bio, pravi, iskreni prijatelj — u najplemenitijem smislu. Ona je mlada, neuka svietu i njegovim krivudastim stazam . . . . . Ljubi ju kao svoju sestru, pazi ju kao oko u glavi, — dok možebiti izza ove žestoke boli nepojde joj za rukam naći si opet muža po svom srcu i ćudi."

„O nikada" vrisnu Vanda.

„Nemoj, mila moja," prekine joj bolestnik rieč; „čovjek nije gospodar svomu srcu; zašto nebi ti danas sutra svoje desnice pružila mužu poštenu, koj bi umio i hotio tebe usrećiti. O nemisli, da bi to meni žao biti moglo; ja ću se s onoga svieta radovati, ako ti budeš sretna i zadovoljna. Znadeš dobro, da te ljubim i to žestoko ljubim; nemože mi dakle ništa milijega sbiti se, nego da tebe, mila dušo, vidim, kako već rekoh — sretnu. A ti Hinko moj, ti ćeš izpuniti zadnju molbu svoga umirućega prijatelja i pobratima; nije li?"

„Hoću, tako mi Bog pomogo," odvrati ovaj, te se u taj mah odvrne od bolestnika i zakašlja njekoliko putah, da sakrije i uguši čuvstvo neizmierne boli, što no mu u taj čas paraše dušu. Uvidi, da Kažimiru neima spasa. U crnu, krasnu oku njegovu zasjà debela suza, koje medjutim nitko neopazi."

Na tornju udari tri četvrt na dvanaest. Podulja stanka. —

„Brate moj" — nastavi Kažimir, baciv pogled na sliku junačkoga branitelja poljske slobode, Koščiuskoga, — „budi Poljak. — Radi za dobro svoje jadne, nesretne, raztrgane, nesložne domovine; — . . radi i mjesto mene; radi, nu nemoj nikada s očiuh svrgnuti, da domu našemu mora jednom, bilo kada mu drago, sinuti sunce sretnije dobe. O nada me nevara! Bog je pravedan; on dopušta da se pravda i pravica njeko vrieme nogama gazi; al će jednom doći i sudnji dan, dan osvete i odplate. Dok se to nesbude, dotle radite . . . . Sjeti se svoga i . . . moga otca . . . . sjeti se, da si Poljak . . . . Ah, Bože moj! . . . Vando moja . . . . prijatelju . . s Bogom; . . . sjeti se, što ti rekoh . . . . budi mojoj miloj suprugi . . . . vjeran i iskren . . . prijatelj, — budi" . . . . Ovdje mu rieč zapne; glava klonu.

„Umira," vrisnù Vanda.

„Nije, tà neumire!" htjede ju tješiti Hinko. . . Otac Marko baci se pobožno na koljena moleć se višnjemu za izpokoj duše.

Nakon po prilici pet časovah otvori opet oči. . . Smrtna tišina vladaše u kući i izvan nje. U jedan mah zatutnji lagano i muklo, — svakoga su čami prosiekli, — bat na uri, — udari dvanaesti sat! Svaki udarac bio je posliednji zvek zvona, sprovodećega staru godinu u tamni grob vječnosti. — Bat se oglasi i posliednji put . . . . . a tim nestane za uviek godine 1846.

Kod zadnjega udarca trgne se Kažimir, otvori oči, pogleda bistrim pogledom sve po sobi, te pruživ obje ruke, jednu suprugi a drugu prijatelju, reče slabačkim glasom: „s Bogom!" . . . i dušu pusti.

(Dalje će sliediti.)

Kakova mora biti žena.

Crta.

(Konac.)

Od to doba minulo dvadeset i pet godinah. A što se u toliko vremena promieniti nemože! Dvadeset i pet godinah! U odvažnih i snažnih duhovih uzpirila se medjutim vatra oduševljenja i nade; mnoga ljepota položila je žezlo svoga gospodstva; mnogomu se državniku sreća iznevjerila; mnogi vladar vidio, gdje mu se je prestol pod nogama nasilno skršio. Ali tko tečajem godine ništa izgubiti neima, a mnogo dobiti može: taj u budućnosti vidi oživotvorenje svojih najljepših sanjah. Zanj se piesak, što protiče urom vremena, sja poput dragoga kamenja, a negleda na okostnicu (smrt), što no pješčanicu (uru) u ruci drži. To je bog liepo uredio, i najveća utjeha, što ju je čovjeku ostavio, jest nada, koja mu nikada nezalazi izpred očiuh.

Toliko je dakle godinah premahnulo iznad glave Lordu Dicksonu od onoga dana, kad no Sir Henry zabilježi u svoju bilježnicu ono šest svojstvah, što bi imala resiti srdce žene, da bude vriedna ponositi se njegovim gospodskim imenom: a on bijaše još sveudilj neoženjen i tražijaše još sveudilj sebi dostojnu premakinju. Kraj svega čudnovatoga ukusa još nenadje ženske, koja bi bila vriedna njegove ljubavi. Medjutim mu se malo po malo zametnula misao u glavi, da nebi više prerano bilo okovati se zlatnimi verigami braka, jer viestnici starosti već mu bjehu razgovietno upisani na nabranu čelu. Već od duže vremena morade se uticati raznim sredstvom, da vlasim, kojim se je njegda sve divilo, sačuva staru mast i svjetlost; pače kažu, da mu je ona liepom, gojnom plavom kosom ukrašena glava bila već tamo amo pokrivena krivimi, lažljivimi, kupovnimi prami.

Starost, koja nikomu neopraštа, i njega je nagrdila. Dugoljasto odprije lice sada se ružno zaokružilo, vitak stas prometnuo se tromom, neзgrapnom tjelesinom, a mala nožica neskladnom kornjačom. Oštetjenu kuću lahko je popraviti; ali tielo, kada se rušiti načme, nitko nepopravi više. Vojvoda bi sada već duže, nego li njegda, kud stola sjedio, te s oduševljenjem, kojim je njegda govorio o liepih djevojkah, raspravljao bi sada o slasti *en galantine* zgotovljena gnjetela i hvalio bi neizcrpivom rečitostju francezku, što no vele kuhinju i kako ona nadkriljuje u mnogom obsiru englezku, te se ponosijaše neizmierno svojim kuhačem, što si ga je dobavio iz Pariza. U njekom gastronomičnom klubbu stekao je neumrlu slavu tim, što je prvi došao na njeku mirodiju, kojom bi se mogla usavršiti glasovita omaka slavnoga Dolly-a sauce d' aurore zvana. Kad bi izišao iz kazališta ili opere, uviek bi si umotao vrat svilenim rubcem, da se neprehladi, a već ga stadoše i ulozi opominjati na stare griehe. Što je prije bio ljubezan, blag i dobroćudan, to je sada postao opor i žestok; s polja istinabog prividno miran, u ponašanju prama drugim umjetno uljudan i ugladjen; ali mira, što ga hinijaše licem, nebijaše mu u srcu. To su osjetjali navlastito oni, koji su ga trebali i njegove muhe podnositi morali. Pače se dogodjalo, te bi od svoje družine gdjekoga i prolupao; nu konjah i pasah nije dirao, što je bio članom društva proti mučenju živinah.

Sir Henry Bruntfield udario medjutim posve drugim putem. Gdčnu Sofiju Harleyovu ljubio je, pače obožavao i držao ju za jedinu ženu po svom srcu; ali budući nješto nižjega roda, nije se usudio zaiskati ju za suprugu; nu grof, otac Sofijin, zamjetivši u njem čovjeka razumna, ćutljiva i poštena i opaziv s druge strane, da mu je i kćerka naklona, poče ga iz daleka obodravati i do mala evo ga sretnim suprugom Sofijinim. U glavni grad dolazio bi samo uz sjednice državnoga sabora, budući članom donje kuće, gdje je dužnost svoju izpunjavao riedkom revnostju a još redjom bespristranostju; a kada bi se sabor odgodio, vratio bi se odmah u svoj grad, u svoj raj, k ljubljenoj suprugi i miloj dječici. Tud nebijaše neprijateljah, ni jada, ni nemira, nego čist užitak radosti, koja se osjetja u krilu krepostne obitelji.

Jednu večer oko božića bijaše mu u gradu sve veselo; djeca se igrahu, a roditelji uz toplu peć razgovarahu o obiteljskih i državnih poslovih; kad na jedanput stade lupa halkom na gradskih vratih. Gost, što mu dodje, bijaše Lord Dickson, koj naišavši tuda putujuć, htjede si prijatelja viditi i unj noć prenoćiti, jer bješe udario gust snieg i zakrutila studen. Liepo, srdačno i iskrenom radostju bude primljen i ugošten. Otišav gospoja s djecom spavat: sjedoše stari prijatelji k dobro rasvietljenu i bocami nakitjenu stolu. Lord Dickson primakne stolicu k prijatelju i namjesti se kao da mu kani nješto pouzdano pripoviedati. Prije svega stade čestitati prijatelju na sreći s takovom ženom i djecom; a kada mu on na to smiešeć se odvrati, da je i sbilja podpuno sretan i da su mu se sve nade izpunile, te da očekuje, da će i prije nego li umre, potražiti si drugaricu, koja da mu ukrasi proljetnim cvietjem jesen života: zateče se ljutito Lord, te mu reče:

„Kakova jesen? to su čudne idee. Ja mislim da sam još mlad, krepak i zdrav, kao što nebijah nikada. Recite mi čovjeka od trideset godinah, koj je čiliji i snažniji od mene? Pogledajte mi živahno kretanje tiela; ja mislim, da nisam još prestar za ženitbu. Ta Vi ste bili uviek starji od mene."

„Istina," odgovori Sir Henry, „ali samo za njekoliko mjesecih. Ja sam se rodio u svibnju, a Vi u srpnju."

„Tako? — Ja mnijah" — odgovori smeteno Lord Dickson. „Nu da Vam istinu kažem (jer je to još tajna) ja sam već oženjen." A kad se Sir Henry tomu stade čuditi, nastavi Lord: „Vi se tomu čudite, a čuditi će se i sav sviet, kada čuje."

„Bilo Vam sretno, dobri Lorde" odgovori Henry „a uvjeren sam, da ste dobro izabrali. Nu oprostite, nješto mi pade na um. Sjetjate li se onih šest svojstvah, što no rekoste, da ih mora imati ženska, koja da se ponosi imenom Vašim. Prekapajuć ovo danah po svojih pismih naidjem na onu listnicu, gdje sam ih zabilježio i htjedoh ih pokazati svomu najstarijemu sinu. Evo ih." To rekav posegne u džep, da izvadi listnicu.

Tud se Lord u licu promienio, premda hotijaše silom zakriti nemir i jarost svoju; tà bijaše mu kao kad se komu nožem kopa po rani. Stolica pod njim oživljela i napokon sčepa poticalo te zapraši njim ljutito u žar, što gorijaše u kaminu.

„Nevadite listnice" reče „s godinami se i ukus mienja. Onda bijah još diete i govorah, kako sam se naučio iz romanah."

„Oprostite Lorde" reče Bruntfield „diete baš nijeste bili, a i romantik ništa veći od nas drugih" i otvori listnicu. „Vidite; ovo Vam je tih šest svojstvah. Najprije: visok rod. To je vrlo liepo i prije svega nuždno. I moja je supruga Vašega mnienja, da, tko je prostak rodom, spojiv se s istom kraljeskom krvju nemože postati plemićem. Ništa neima sramotnijega od mesalliance."

„To je sva nesreća „zateče se Lord Dickson" da sam se tom prigodom upravo Vam povjerio. Poznavajuć predsude svih svojih rodjakah, volio sam tajnu o svojoj ženitbi povjeriti Vam, nego drugomu komu. Otac moje ljubljene Marije — — Marija! Zar ime nije liepo? Sjetjate li se što veli Byron:

„To Marija nježno ime
Plamko ljubim srdcem svime;"

„otac dakle moje Marije jest trgovac, veleugledan i pošten gradjanin. Čovjek doduše nije naš, ali inače muž obće štovan; ime mu je Sir O'ggins."

„O svemoguća modo!" pomisli u sebi Sir Henry „Je li moguće da se je Lord Charles Dickson, zrcalo mode, prednjak dobroga tona i savršena ukusa, tako poništio!" —

„A što bi najvećma želio" produži Lord „jest to, da mi ju je kako upoznati s Vašom gospojom; uvjeren sam, da bi joj se dopala."

„O tom neima dvojbe" primieti Henry i pogledav s nova u listnicu nastavi: „a ljepota?" —

„O! dopustite, prijatelju! moja supruga nije baš ono, što se inače u svietu ljepotom naziva; nu moram Vam kazati, da je čeljade posve naravsko i nedužno, izvanredno ljubezna i vesela."

„I to znadem što znači" pomisli u sebi Henry;" nu biti će i **pametna, puna duha**; jer bez toga nesmije biti, tko se kretje medju velikim svietom."

„O! dà! to će pomalo **biti**. Što se može u pogledu mudrosti zahtievati od ženske, koja nije još navršila ni sedamnaest godinah? A što se tiče **duha i dosjetljivosti**, to Vam moram kazati, da ja ta svojstva smatram za vrlo opasno oružje u ženske."

„I to znam što je" pomisli Henry, i baciv oko u listnicu dodade još: **blagost i viernost**. Nu jedva što bješe izustio te rieči, a Lord Dickson skoči kao pomaman te istrgnuv mu listnicu iz rukuh, baci ju u vatru."

„Grom i pakao!" poviknu Henry „jeste li Vi pobudjeli?" i skočiv ka kaminu jedva spasi listnicu iz vatre. Prizor što je zatim sliedio, nećemo opisivati; samo dodajemo, da je Lord Dickson u svu zoru odputovao i neoprostiv se sa suprugom svoga prijatelja.

Tri mjeseca nakon toga donese Morning-post, list fashiona i dobroga tona novost: da je Lady Dickson uskočila sa ložničarom svoga gospodara. To pročitav upropasti se Sir Henry i dozvav Williama, svoga najstarjega sina, reče mu: „Ako se prije dvadeset i pete godine neoženiš, znaj da ću Te razbaštiniti."

(Pr. J. J)

Ruska i slobodna Tatarska.

(Konac.)

Car svrši perzijski rat prije, nego li se mislilo. Vrativši se Beneveni, nadje cara već mrtva (veljače 1725); udova Katarina I. zasjede prestol; smrtju Petrovom propadoše i njegove velike osnove; odnošenja sa Chivom i Bucharom prestadoše i mnoge godine prodjoše, dok je Ruska svoje djelovanje na ove zemlje ponovila.

Isteklo je izza toga preko sto godinah. Ruska nije zaboravila Petrove politike te je napredovala u zapadnoj Sjeveriji i raširivala svoje granice, ako i lagano, to opet sigurno; znanstvena istraživanja su pripravljala i podupirala vojnička poduzeća, pa sve to bez buke. Imenito je car Nikola osobitom krepkostju nasljedovao Petra Velikoga; dugo mirno vrieme nije mu prolazilo bez koristi. Njegova nastojanja u zapadnoj Sjeveriji imala su najsjajniji uspjeh; a može se opet tvrditi, da je to tekar početak dalnjemu osvojivanju. Nikola je studenu ledenu Sjeveriju protegnuo na jugu do predielah, koji imadu toli umiljato pednebje i toli bujno rastje, da ih mogu ruski pisatelji nazivati „sjeverskom Talijanskom."

Moć ruska širila se je vrlo brzo prama jugu. Zemlju oko aralskoga jezera mjerili su Perowski g. 1839. i 1840., Nikifor i Blaramberg 1844., Danilewski 1842., Lemm 1846., posliednji ponajviše oko ustja Syr-Darje. God. 1847—1849. dodje ruska četa pod kapitanom kod poveljeničtva Lavom pl. Šulcem te se učvrsti na ustju napomenute rieke. Ova se izlieva u više trakovah u jezero. Rusom, koji su kanili osvojiti jezero, stalo je prije svega do toga, da zauzmu onaj trak, koj ima najviše vode, da mogu gospodovati nad vožnjom po rieci. Podosta veliko, nješto uzvišeno žilo, 60 vrstah od ustja, na sjevernom briegu, rogozom gusto zaraslimi jezeri „Raim i Čalamgač" okruženo, činjaše se najprikladnijim mjestom, gdje bi se branilo sagraditi moglo. To mjesto okruženo sa tri strane vodom, gospoduje nad dolnjim tekom rieke i nad ravnom okolicom, koju s daleka zatvaraju gore. Tuda vodi cesta za karavane u dolinu Syr-Darjinu te presjekav ju ide preko ravna, na polak šumom, a na polak pieskom pokrivena polja u dolinu rieke Udsdjan, koja utiče u Aral-jezero na jugo-istoku; odtale u pustaru Kigil-Kum i dalje put Buchare i Samarkanda. Brdašce, do 200 stopah visoko, koje su Rusi odabrali, biaše baš uz cestu; Kirgizi svahu žilo, iz kojega se diže, Raim; zemlja spada na Karakalpake. Kapitan, pl. Šulc dade umah načiniti nasipe, sagraditi kladare, rečju podići branilo za 1000 momakah posade i oružati ga sa 17 topovah. S početka imenovahu tu tvrdjavicu, koja je odaljena od Orenburga 750 vrstah ili 110 zemljopisnih miljah, Raimsk, kasnije Aralsk. Ona brani svojimi topovi karavane od napadanja Chivanah i gospoduje nad cestom, što preko Buchare, Taškenda i Kokanda vodi u Perziju, Indiju i Chinu. Ovo je mjesto, (46 stopah 4 časa sjeverne širine i 79° i 27′ istočne dužine od Ferro-otoka) tako sretno odabrano, da je baš nemoguće bolje koje naći; studeni ima zimi do 12°, a ljeti toplote po preko 20—22° polag Reaumura, dakle umjereno, zdravo podnebje. Izza god. 1849. počeli su se ljudi ovdje naseljivati, a sada već ima kod Aralska više naselbinah, koje uspješno i hitro napreduju pod ugodnim podnebljem i zaštitom topovah od branila. Trak Syr-Darjin, što teče mimo branila, dubok je 24 stope, a širok 85 hvatih.

Čim je bilo branilo gotovo, naredi kapitan pl Šulc, da se zauzmu svikolici otoci, i sada tekar pronadjeni carski otoci, izmedju kojih najveći jest Nikolai-otok (u Arapah Barsa-Kaitamas zvan); kraj da im se utvrdi šikarjem i koljem te tim osigura pred valovi; na većih da se naprave obkopi i kantiri u tu svhu, da se ustroji brodovlje na Aralskom jezeru, što se naskorom i i učini. Zatim su se točno istražile istočne obale jezera. Budući se činilo kao da treba napose osigurati otočiće baš pred ustjem rieke, bi god 1852 sagradjeno drugo branilo Kos-Aral. Cestu od Orenburga do Aralskoga osiguravaju osim toga još dvie tvrdjave, Irgyš i Kara-Bulak, te tako se nalazi sasvim u ruskoj vlasti; k Aralskomu jezeru i njegovoj okolici inače se nemože nego ovom cestom.

Naskoro nalazimo parobrod na jezeru, koje je dakle posve rusko posjedovanje. Četa, što se je spremila 1853 pod Perowskiem proti Chivi, i što je doprla do Chive i chana grozno uplašila, služila se je već tim brodom; a čini se, da su ih već onda i više imali. Rusi odploviše Syr-Darjom, da osvoje chivansku tvrdjavu Akmečet (Akmas, Ahmece), koja biaše do onda uviek utočištem bunečim se turkestanskim Kirgizom, podupiranim od strane carevih dušmanah Chivanah. Akmečet spada na kotar Kokanacah, sagradjen je uz Syr-Darju te je sada najskrajnija pogranična ruska tvrdjava prama jugo-istoku; na čast načelniku toga poduzetja prozvaše ju „Perowski."

Tko bi mislio, da su ovi predjeli prije Rusah bili bez stanovnikah, ili da su gledala ondješnja plemena bezposleno i mirno ta osvojivanja, prevario bi se ljuto. Nebiaše niti jedno niti drugo; pače su s početka zatečeni Karakalpaci kao i Kokanci pograbili oružje, da protjeraju inostrance. Već 26. prosinca one iste godine stiže 12000 Kokanacah sa 17 topovah, pošto su putevi zamrznuli, pred Akmečet, obsjede ga i poče pucati. Rusi, na broju slabiji, biahu u velikoj pogibelji. Podpukovnik i zapovjednik Agarew čekaše, dok oslabi dušmanin sile si jurišem, koj

Rusi sretno odbiše, Pod večer proripiše Rusi, upravo u sdvojenju, te uzbiše Kokance i počiniše im toliku štetu, da ih je prošlo dalnje navaljivanje. Dušmanin ostavi na bojištu 2000 mrtvih, čitav tabor, 17 topovah, 4 tuga, 7 zastavah, sav barut, brašno i streljivo; a ta sjajna pobjeda stala je Ruse 2 ranjena častnika, 18 ubijenih i 36 ranjenih vojnikah.

Podkapitan Ivaščincow, koj je god. 1853 pratio Perowskoga do Akmečeta na aralskom parobrodu „Perowski," opisuje obširno područje aralskoga jezera i Syr-Darje. Štepe na jugu od Orenburga, gdje pastirstvuju skitajuć se plemena kirgiskih kozakah, graniče na iztoku sa chineskim Turkestanom, na zapadu sa hvalinskim morem, a na jugu dopiru daleko preko Chive i Buchare čak do pustarah perzijskih i afghanistanskih. Na sjeveru imade vode i debele paše u izobilju, u sredini malo livadah oko aralskog jezera i do Syr- i Amu-Darje. Chiva je, kako rečeno, oaza uz posljednju rieku. Syr-Darja presieca sve karavanske puteve, koji vode iz srednje Azije preko Buchare i Kokanda. Kod Uč-Urga je brod za karavane bucharske. Bregovi su joj kod ustja i više gore nizki, nu stranom obdjelani. Više znatnih otokah, što su travom i trstikom zarasli, leže joj u struzi; nizbrdica je na njekojih mjestih podosta jaka. Malo po malo dižu se uz rieku bregovi, na vršcih pjeskovitih brdašcah pokazuju stari, iz opeke sagradjeni grobovi poput svjetionikah kuda teče rieka. Od Kara-Tugai-a teče Syr prama jugu mimo Chor-Chuta do sada razorene kokandske tvrdjave Koš Kurgan. Kod groblja Karmači dieli se u dva traka, koja se stiču nedaleko od Akmečeta. Sjeverni trak, Kara-Uzak (t. j. crni potok) okružavaju močvare; južni trak, Yaman-Syr, obrasao je trstikom i šikarom. Zemlja, prije podobro napučena, sada je malone bez stanovnikah; Kokanci bo odvedoše prije dolazka Rusah Kirgize u Akmečet. U čitavom dolu od Akmečeta do ustja je zemlja solna i ilovasta. Za obdjelavanje njezino biahu potrebiti u ravnicah do rieke proljevi za navodnjivanje polja; vjerojatno je, da su napravili te proljeve Karakalpaci, koji boraviše ovdje prije Kirgizah. Od g. 1847 drže Rusi njekoliko jedrilacah na rieci; Kirgizi imaju samo brodove na vesla.

Patke, guske, šljuke, čaplje i gnjeteli vide se često, isto tako jeleni, nerasti, pače tigri. Veoma dosadni su komari, koji imenito životinju muče. Putnici kažu, da je zrak čudnovito proziran, zviezde da netrepte, već da sievaju mirnim svjetlom, poput pomičnicah; Veneru i veće nepomičnice opaziše umah nad obzorjem. Boja na nebu biaše izvanredna, navlastito u jutro. Toplomjer stojaše na gornjoj Syr-Darji od sredine srpnja do sredine kolovoza riedko izpod 25°; podnebje zdravo je i ovdje.

Naravno je, da je Ruska započeto osvojivanje ove zemlje nastavila; zateći bi moglo čovjeka jedino to, što je ona to učinila za zadnjega iztočnoga rata, dok joj je bilo napeti sve svoje sile, da se obrani od zapadnjakah u Europi. Ali sredstva golema carstva neizcrpiva su već sada. Već se radovahu dušmani Ruske u unutarnjoj Aziji, dočuv o postanku iztočnog rata, skoroj propasti njezinoj; već se počeše micati usljed iste viesti i štepni Kirgizi; kad krenu veljače god. 1854. Perowski put Chive, Buchare i Balka, da upoznade plemena turanska sa moćju sjevernog susjeda, da učini ohole Chane vazali ruskimi. Ta osnova se i izvede. Sa 17000 momakah dospie Perowski pred obkope Chive, prestolnoga grada Ali-Kuli-Chana. Preplašen tim podpiše chan ugovor, kojim se naredjuje, „da se ima smatrati svemogući car kao zakoniti vrhovni gospodar ote zemlje, i da mu kao takovu pripada pravo o ratu i miru, zakoni o životu i smrti te opredieljenje trgovačkih putevah i cjenilah za uviek." To je bilo slavodobitje ruske politike, koja je tim gubitak u Europi na iztoku njekako namirila. Nu to nebiaše jedina korist, što se je stekla. Napredujućeg Turanom put Taškenda Perowskoga napade vojska od 50,000 Kokanacah; Rusi ju poraziše sasvim. U Buchari i Balku uspješe mirnimi pogodbami. Vješti ruski častnici, onamo poslani izposlovaše, da su priznali cara vrhovnim gospodarom, kao što u Chivi. Dapače istoga šaha kabulskoga, Dosta Mohameda, skloniše mirnim načinom, da je prividno priznao vrhovnu vlast carevu. Takov uspjeh biaše valjda neočekivan istoj ruskoj vladi. Trajati može to dakako samo dotle, dok su Chanom i njihovim podanikom ruske posade živimi opomenami. Medjutim, kad se Ruska gdje učvrsti, napreduje ona poput urvine, s jedinom razlukom da ne toli hitro; ona pomiče svoju pograničnu stražu, lahko oboružane kozačke konjanike, sve dalje, pa što ostaje za njimi, jest ili biti će bez prigovora rusko.

Fr. Br.

Kritike.

Odgovor na kritiku g. A. T. u broju 2. i 3. „Naše gore lista" o knjigi "Nedjeljko."

Triezna, nepristrana, objektivna kritika glavna je poluga za razvijanje književnosti. Svakomu razumnomu spisatelju dobro je došla takova kritika; jer ga čuva od stranputicah, potiče ga na djelatnost, a učvršćuje mu pouzdanost u svoje sile.

Ali kad kritika nema pred očima samo predmet (objekt) kritike i njegovu valjanost ili nevaljanost, već kad ona metne na nos drugom namjerom bojadisana svoja naočala, te s toga stane zazirati, da silom nadje u predmetu svoga umstvovanja ono, čega u njemu nije, pa kad stane podmetati provjete (praemisse) iste, na kojima osniva presudu svoju: tada je kritika pristrana, nepravedna, ubitačna.

Proti takovoj kritici mora svaki spisatelj da se ogradi, pa i pjesnik Nedjeljkov dužan je sebi i narodu, da odbije takova podmetanja, ma činila se ona iz samoga neporazumljenja, predsudah, ili kakova mu drago drugoga uzroka.

Da bi njegovo djelo dovršeno bilo, te čitavo javnosti predato, kako je ono gotovo u naumlju njegovomu, ono bi tada sámo za sebe govorilo, bolje nego li on sam. No o tomu i planu čitavoga djela, iz kojega je „Nedjeljko" samo ulomak, kao što to u naslovu stoji, nemože se još govoriti, jer ono što nije pred očima javnosti, nije ni predmet javnoga suda, niti je kadro, da ono izporuči, što je već u javnosti istoj.

Predmet kritike g. A. T. imao je biti samo ulomak: „N e d j e l j k o." Iz te knjige imala je jedino njegova kritika crpiti i razvijati temelj umstvovanja svoga.

Imala je stati na temelju positovnomu, te drljati njivu uzoranu. No ona to učinila nije, već je dalje zabrazdila, te hoće da drlja njivu neoranu.

U istinu svaki čitatelj more se obsvjedočiti i sám, da je to veoma nekritična kritika, koja sama zaslužuje velikoga prigovora. Isti plan „Nedjeljka" razložen je u velike netočno i nepodpuno, jer ta kritika podmetje pjesniku namjere i djelu njegovomu uloge, kojih u knjizi nema.

Naročito pjesnik nije nigdje ni iz daleka izrazio onu ograničenost vjerozakonsku, kakovu njemu podmeće spomenuta kritika. Nigdje je nije pjesnik kazao, da je zemlja medju tri mora i Dunajem uprav samo izključivo „p l e m e n u p r a v o s l a v n o m u o b e ć a n a", niti da je „s a m o p r a v o s l a v n o p l e m e" pozvano na Urvinu. A nije ni to kazao, kao da se poslje službe božije „n a r o d r a z i d j e k u ć a m s v o j i m"; — ni da „s l i e p c i z a t i m o b i l a z e n a r o d, p o t i č u ć i g a p j e s m a m i n a r a t p r o t i t u r s k o m u z u l u m u, i n e v j e r i l a t i n s k o j;" — a najmanje, da će o b o j e u t a m a n i t i uzkrsli Marko Kraljević s junačkim „p l e m e n o m p r a v o s l a v n i m." — — Pa ni to nigdje nestoji u knjizi, da je pjesnik nakanio udariti ne samo na zulum turski, nego i na „nevjeru latinsku" u vjerozakonskom smislu, kako to kritik razumieva.

To pak sama kritika na jednom mjestu priznaje, da ja pod nevjerom nerazumievam vjerozakonsku, nego p o l i t i č n u nevjeru, nego samo izvadja, kao da bi to pravoslavni „m o g l i" i drugačije razumjeti.

No sve je moći zlo tumačiti kad se hoće; nego kad kritika uvidja i sama, da pjesnik „nevjeru latinsku" drugačije razumieva, zašto onda krivi pjesnika, da on diže juriš na nevjeru latinsku u vjerozakonskom smislu?

Ako je pjesnik zbilja nakanio udariti na nevjeru latinsku u smislu religiosnomu, kako bi se mogla ta nevjera odnositi samo na križare, koji su Carigrad razorili, a zašto nebi na čitavi katolicizam? Pa obratno, ako pjesnik razumieva samo križare, zašto bi udarao na katolicizam?

Kako pjesnik razumieva nevjeru latinsku eno komentara i u Nedjeljku na strani 112, gdje se kaže: „Al nevjerom vjeru zapad vrati, od kada se s Turčinom pobrati."

Ako li sve to nije dokaz šta pjesnik namjerava, a to bit će dosta kad se napomene, da se epos nepiše o budućih, nego o prošastih dogodjajih. A predmet glavnoga djela, iz koga je ulomak „Nedjeljko", jest duhovna borba zapada s istokom, te Izlama sa Slavjanstvom, kako se je ukazala konkretno u strahovitoj drami istočnoga rata godine 1854. i 1855., kojom je bar za vrieme obustavljeno izpunjenje nade „turske raje" na oslobodjenje. Od one nevjere (perfidie) latinske, t. j. englezko-francezkoga ortakluka sa Izlamom, govor je u tomu djelu, a nipošto o vjerozakonskom razkolničtvu.

A zar nije i u stara doba latinska nevjera mljetačka podsjekla korien naše narodne sreće, te s Genuezima razorila i razoriti pomagala i Carigrad isto tako, kao što su to križari pod Bogumirom Buljonom učinili i što su legioni rimski pod zapoviedi vojvode njihova Sosia god. 37. prije Isusa, a pod Titom god. 71. poslie narodjenja Isusova, uzeli stari Jerusalim, te ga popalili, razorili i plugom preorali, od koga je vremena na vieke prestala država judejska.

Ako dakle to sve što kritika podmetje, u onom djelu nestoji, kao što svemu tomu i nema traga, tada se ruši sam po sebi nekritični, na piesku gole izmišljotine osnovani, te Nedjeljku podmetnuti temelj kritike one, i tako pada čitava vavilonska kula njezina u prah ništavosti svoje.

Toliko glede čudnovate logike u spomenutoj kritici!

Od „latinske pole" naroda našega pak pjesnik Nedjeljkov barem ništa neće da znade, jer nedopušta, da se jednoj česti našega naroda, koji sliedi zapadno vjeroizpovjedanje, nameće ime latinsko, niti je ikada čuo ga nametati, do li gosp. A. T. A što će da govori o tom, gdje mu se kaže, da ignorira „latinsku polu naroda?"

On stoji na Urvini, u krilu Stare gore, u staroj Srbiji, gdje se je skupila „raja turska", a uza nju pristali oni, koji su joj drugovi u nevolji i najbližji susjedi, zastupnici od po prilici 6 milionah pravoslavnoga žiteljstva, medju kojim samo 450.000 katolikah ima. Gdje je tu ta tobože „latinska pola" naroda?

Da se je pjesnik na tom zboru ograničio na većinu naroda tamošnjega, to spada u plan čitavoga djela, koje ako Bog da dokazat će u svoje vrieme, da se pjesnik nipošto nije „stegnuo više od ikojega državnika."

G. A. T. nije ni malo sretniji u onoj strani kritike svoje, u kojoj kao što se čini, hoće da probudi proti ovoj knjizi nekakovo zaziranje i od istoga „plemena pravoslavnoga."

Ta od ovoga g. kritika, ako ne kao izobraženoga i učenoga čoeka i kao javnoga učitelja, to barem kao duhovnika katoličkoga, koji su u obće u svom zvanju dobro naučeni, — morao bi čoek očekivati, da znade, šta je „Izrail" u sadašnjem crkvenom bibličnom smislu. — Zar on nezna, da je to „izabrani narod", komu Bog obeća povratak u zemlju otacah svojih, pa da se u Nedjeljku dovodi u analogiu i paralelu taj biblički Izrail sa narodom našim u Turskoj, komu tudjin djedovinom vlada.

Time je pjesnik namjeravao samo steći narodni temelj za pripjeve psalamah tečajem službe božije, da tako u svomu djelu u istinu skopča narodnost sa crkvom, da ulije duh našega života narodnoga u iste psalme i proroke, a obratno, da iz ovih crpi utjehu i nadu za sirotinju raju.

Nije dakle moguće pojmiti, kako je kritika proti osvjedočenju dobro izviestjenoga pisatelja svoga, mogla podmetati pjesniku namjeru, kao da hoće tobože „da polugom vjere **oplemeni židove**, koje nam crkveni obredi u blato bacaju," — jer je izkvarenost židovska poznata itd. To niti je namjera pjesnikova, niti se šta takova nalazi u djelu njegovom.

Nadalje veli kritika: „Hoće li narod trpiti, da ga njegov pjesnik prispodablja tako poganom narodu, koji treba izbavitelja, a toga nemože pružiti židovstvo, jer je izbavitelja svoga razpelo, a drugoga uzalud čeka devetnaest vjekovah."

Tako je u gradu V . . . . propoviedao, ima tomu njekoliko godinah, jedan duhovnik o židovima, kako su pokvareni bili, te su Isusa na krst udarili. No kad se dosjeti, da u tom gradu ima čuda židovah, koi bi se mogli valja pritužiti, da on diže juriš na tamošnje židove, tada stane ih izpričavati, da to nisu ovi židovi, što se nalaze u V . . . .

Zar zbilja treba g. A. T. još nauke, da Nedjeljkov pjesnik pod „Izrailom" nerazumieva sadašnje židove?

Po takovoj logiki po takovom umstvovanju, morao bi g. A. T. pitati: „Hoćemo li dalje trpiti, da sveto pismo staroga zavjeta bude još temelj svetom pismu novoga zavjeta? Morao bi pitati: Mogu li se psalmi Davidovi još upotrebiti u hristjanskoj crkvi ikojega obreda?

Ako li nećemo, da se odrečemo svetoga pisma staroga zavjeta, tada se ruši i ova kula spomenutoga kritika, koju on uzida na Livanonu svomu, da s njome plaši Damask pravoslavni, i čitavo „pleme pravoslavno."

Neka on prepušti ovo savjesti pjesnikovoj i plemena pravoslavnoga; a neka znade, ako nezna, no što bi morao da znade, kad kritizira takovo djelo, da u pravoslavju Nedjeljkovu nije ni spomena od kakovoga transcendentalizma, kao što misli g. A. T. navadjajući, kao da nije ono pravoslavlje, pjesničtvo konkretno. O tomu neka pita narod pravoslavni. Neka pita čitatelje ostale, pa će čuti, koliko je suzah već proteklo kod čitanja pravoslavlja Nedjeljkova.

I tu se može uporaviti mudra izreka njekoga njemačkoga pjesnika, za koju sam čuo više put: „Willst den Dichter du verstehen, musst in Dichters Lande gehen."

Na onu primjetbu, da je ovaj ulomak, šta se tiče pravoslavlja „više liričan" imade se odgovoriti, da se to čini samo kod površnog čitanja.

Ako li čin pjesme u svojoj cjelosti pozorno motriš, sjetjajući se na ono, što si već čatio, tada ćeš uvidjeti, da je čin službe isto tako kao i sve ostalo, djelotvorne (junačke, t. j. epične) naravi, samo što se u ovom djelu čin epični mora da mjeri povećim mjerilom, nego li biografične rhapsodie inače u svojoj struci slavnoga Kačića.

Ovi psalmi i molitve u Nedjeljku mogu se prispodobiti govorima onih osobah, koje čin tvore, ili mozaiku, kojim je umjetno narisana slika kakova, koja predstavlja čin njeki. K takovoj slici nesmiješ preblizo prinašati očiuh niti naočalah, već odmakni se ponješto od nje, pa će ti odmah puknuti pred očima.

Još veli g. A. T. „Pa šta, ako uprav oni Galovlasi na koje naš pjesnik diže pravoslavlje tursko (tursko? da čudne mi logike!) — budu glavna poluga njegovoj slobodi"?

Na ovaj argument politični valja samo odgovoriti narodnom poslovicom: „Kume uzdaj se u se i u svoje kljuse!" Iz ovoga pitanja g. kritika vidi se opet, da on sam priznaje, da pjesnik nenamjerava udariti na vjeru zapadnu, nego da diže pravoslavlje tursko(!) na Galovlahe, to jest na svjetsku politiku zapadnih silah; no ipak nije se kritika ustručavala, golemom tojagom mlatiti praznu slamu.

A pjesnik vam kaže, braćo, da je plan njegova djela osnovan na tako širokom temelju, kao i ljubav njegova prema čitavom rodu našemu, bez razlike vjere i narečja, no ujedno i na onom načelu, da valja štovati i ono, što nije uprav svojina čitavoga naroda, osobito ako je to stvar savjesti, kao vjerozakon. Ta nemore biti sve razavito u prvoj knjizi, što, ako Bog da sreće, imalo bi napuniti bar još dvie onakove.

Temelj toga plana u ovom djelu nije nesloga, razkolničtvo, razdor; već uprav sloga, ljubav, sloboda, jednakost i bratinstvo, čovječnost i pravo hristjanstvo. Ta Nedjeljko hoće da pomiri isti Izlam naših poturicah sa hristjanstvom, pa kako bi on dizao juriš na katolicizam?

Kad dakle nema u tomu djelu onih manah glede smjera i pravoslavlja, o kojima govori g. A. T., to bi pjesnik morao veoma zadovoljan biti sa kritikom njegovom, jer on u ostalom za dobro nalazi da hvali i u zviezde kuje djelo ono, premda proti pjesniku vojuje dvogubim mačem.

No kod toliko neizvrstnosti u kritici njegovoj mala hvala g. kritiku i na toj velikoj pohvali njegovoj! Da li će narod obljubiti knjigu ovu ili ne, to neka bude narodu na volju. In magnis rebus et voluisse sat est.

Dobrostivnoga čitatelja molim pako, da nežali truda, već da pozorno pročita knjigu, o kojoj kritika besjedi, pa neka onda sudi izmedju pjesnika i onoga kritika.

A ti Bože, prosti mu, jer nezna šta radi!

U Beču. *Og. Utiešenović-Ostrožinski.*

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija) Od oglašenih jur dielah doštampana su ovih danah dva i to: „Hrvatsko-ugarski ustav ili konštitucija od Bogoslava Šuleka" zatim I. dio eposa „Osvetnici od Nenada Poznanovića", jedno važno kao i drugo; prvo s nastajućega sabora trojedne kraljevine, na kom se, kao što je poznato, imade prije svega riešiti pitanje o našem državopravnom odnošenju naprama Ugarskoj. Sveta je dužnost svakoga domoljuba, a osobito onih muževah, koji će imati do malo danah riešiti sudbinu našega naroda, da ovo velevažno i za budućnost našu odlučno pitanje sa svih stranah temeljito mozgaju i uče; a za to će naći puno kritično pročištjena

gradiva u ovom djelu g. Šuleka. Drugi pako spis, neglede na veliku pjesničku vriednost, što ju imade, važan je po tom, što se, kako nam se čini, počima opet riešavati stari tvrdi čvor iztečnoga pitanja, koje je za nas od dvostruke važnosti, kao obće europejsko i specialno naše pitanje, budući njim obuhvatjene najljepše zemlje slavenskoga juga, koje su nam bogom sudjena baština. Ciena prvoj knjizi, t. j. ustavu jest 40. a drugoj 30. kr. a. v. — Osvetnici moći će se dobiti počam od danas u trgovini g. A. Jakića i kod gimnazijalnoga profesora J. Jurkovića.

— „Novice" javljaju, da je gotovo sigurno, da će u Trstu početi izilaziti doskora slovenski politički časopis. Dobro nam došao!

— Zagrebačko glasbeno družtvo imenovalo je, kao što javlja „Danica" glasovitoga srbskoga skladatelja Kornelija Stankovića svojim počastnim članom. Dotična povelja izdana mu je u njemačkom jeziku.

(Češka). Doskora iziti će obširnije djelo o kraljodvorskom rukopisu u njemačkom jeziku od bratje Josipa i Hermenegilda Jireček-ah, u kom se pretresaju i pobijaju sve navale na istu dragocjenu književnu starinu českoga naroda i svi prigovori dostoviernosti njegovoj. Znano je svemu svietu, kojom su zlobom ljudi, kojim je sve, što je slavjansko, trn u oku i kost u grlu, udarili u najnovije vrieme na toga slavnoga premca njemačkih Niebelungah; nu nadamo se, da će im se ovim uztukom zapušiti zauviek pogana usta.

— „Slov. Nov." javljaju, da će g. Pauliny izdavati u Budimu humoristički list sa slikami pod imenom „Črnokňažnik." — Tom prigodom nemožemo zamučati novi dokaz barbarstva, o kom nas izvjestjuje o svom posljednjem broju novosadski „komarac." Našlo se naime ljudih, koji su udarili na vriednoga urednika spomenutoga lista tim, da se učitelju tobože nepristoji lakrdisati. Odkuda da neznalice znadu, da su gdješto najodličniji, najslavniji i najučeniji muževi obljubili taj stil u govoru i pisanju. Ti ljudi imadu o humoristici od prilike isti pojam, što ga imadu bratja im po neznanstvu o komediji.

— Antonija Körschnerova poziva na predplatu na bellestristički i modni časopis, što će ga ona izdavati u Pragu pod imenom „Lada" Svrha joj je drage si sestre podučavati o svem što im je znati nuždno, duh im buditi i srdce oplemenjivati i to ne težkim i nepristupnim načinom učenjakah, nego jasno i razumljivo, govoreć od srdca srdcu, pružati im ujedno ugodnu zabavu i djelovati o tom, da uvide, da im je najsvetija dužnost, domovini i narodu odgojivati valjane i neodmetne kćeri i sinove. U tom će ju podupirati više českih spisateljicah: Božena Njemcova, Pichlova, Sofija Podlipska, Karolina Svjetla i gdčne: Vlastimila Ružičkova i Rittersbergova. — Daj Bože te i mi ugledali na polju knjige narodne doskora takovih radinah; jer smo uvjereni, da se srodne duše najbolje razumiju i da s mnogo većim uspjehom može djelovati ženska na žensku, što poznaje sve tajne duše i srdca svojih suspolkinjah.

Smješice.

Od njekoga vremena hoda po svietu strašilo, nadjenuv si ime njekoga kraljestva te njekim ljudem neda mirno spavati. Budući pako da se tim narušava javni mir, to se poziva svaki i sliednji, da toj skitnici trag uhodi te našav ju predade uz dobru nagradu kod komisije za uzdržanje europejskoga ravnovažja. Mnoga revna nastojanja ostala su dosada, kako čujemo, u tom obziru bezuspješna, jer to je upravo svojstvo takovih potucalah, da su svuda i nigdje.

— Od 22. do 25. Veljače precvaše u okolici zagrebačkoj sljedeće biljke: Drien (cornus mascula); vrba ušata (salix aurita); čestoslavica (veronica agrestis); bekva (salix viminalis); medić (lamium purpureum); mlječika (euphorbia peplus); starača (senecio vulgaris); šupaljka prstata (corydalis digitata); plučnjak (pulmonaria molis). Od 25. do 28. Veljače. Ovčji run (anemone nemorosa); tevje (hacquetia epipactis): žutina (chrysosplenium alternifolium); zlatoglavi žabnjak (ranunculus auricomus); — zlatica (ficaria ranunculoides); šaša (carex praecox); proljetni petoprst (potentilla fragariastrum); gladuš (draba verna). Od 1; do 12. Ožujka: jergota ljekarska (taraxacum officinale); cerastium brachypetalum; češljiga (thlaspi alliaceum); potočnica (Myosotis pallustris); petasites vulgaris; šupaljka gomoljikasta (corydalis bulbosa); šaša (carex montana); repica (brasica napus, var. oleifera). —

— U Parizu umrla je nedavno stara vojakinja Terezija Tigneur. Od god. 1793. do 1812. bila je u svih vojnah republike i carstva francezkoga, te su ju poznavali u svoj vojsci pod imenom Sansgêne.

— U Beču, gdje no je običaj svakomu iole odjevenu čovjeku govoriti „Herr von" sklopili su stalni polazioci njeke gostionice družtvo, komu je svrha raditi o tom, da se rečeni nespretni naslov ukino. Tko se u napredak njim posluži, imade platiti 40 kr. globe. — To bi i kod nas bilo nuždno u onih družtvih, gdje se bez nužde govori inače nego li naški.

— U Fontainebleau-u preselili su glasovite šarane iz ribnjaka, u kom su se dosada nalazili, u drugi novi. Medju njimi nadje se štovanih starinah od 200 god. što ih je iz svoje ruke hranio još Ljudevit XIV. Puno li bi kazivati znali, da govoriti umiju. A što bi bio dao rečeni kralj, da mu se je za život bilo mienjati s kojim od tih šaranah?

— Kako se silno umnožava stanovničtvo glavnih amerikanskih gradovah, vidi se odtuda, što je u Newyorku od g. 1850. do sada, dakle u deset godinah skočio broj pučanstva od 515,537. na 814,277; u Filadelfiji od 408,763 na 568,034; u Brooklinu od 127,618 na 273,425; u Baltimoru od 119,054 na 214,037.

— Da mahnitost ljudska, kada mah preotme, granicah neznade, vidi se odtuda, što je u Napulju za prošlih božićnih svetacah diete Isus bilo posvuda obučeno à la Garibaldi; sveta djevica imala je neizmiernu krinolinu, a sveti Josip nausnice (brke) à la Victor Emanuel. Tri iztočna kralja bijahu obučena kao Bixio, a pratioci im u crljenoj košulji i odielu narodne straže. Franjo II. morade predstavljati Iruda.

— U Parizu prodana je nedavno prebogata sbirka starinah pokojnoga ruskoga kneza Soltykova. Oružje je kupio sam car; a ostalo sve baron Sellier za 1 million i 700,000 franakah!

— Tko na móru umre, bude za 12 ili najviše 18 urah bačen u vodu. Mrtvo tielo sašije se u prosto platno i pri tomu se mrtvomu uviek nos probode. Taj običaj zaveli su prije 50 godinah Englezi s toga, što je jednom tobožnji mrtvac pri sašivanju iglom u nos uboden oživio.

— Kod nas su se u njekom mjestu ljudi sablaznjavali, gledajuć, gdje se psi drže kao kakovi kavaljeri; gdje imadu svoga nadzornika i podnadzornika, kuhara, svoj liep stan i svaki dan izilaze na prošetnju. To dakako nije naš običaj, nego englezki. Tamo su psi velika gospoda. Dne 3. ožujka držan je u Londonu posebni meeting, u kom je njeki Kidd pune dvie ure govorio „o vrlih svojstvih psa", te je svoje slušateljstvo tako zanio, da je s mjesta zaključeno, neka se putem dobrovoljnih prinesakah utemelji čuvalište, u kom bi se izgubljeni ili zapušteni psi čuvali i hranili dotle, dok im se nadje gospodar. — To je sve liepo! nu pitanje je, da li mnogi ubogi poslenik nemora zavidjeti tim repatim pitomcem! —

— Slavni glasbenik Lully čuvši jednom njeki od svojih opernih napjevah s podmetnutim crkvenim tekstom za službe božje, uzdahnù i zavapì: „Prosti Bože! za Tebe toga sastavljao nisam."

— U posljednjoj sjednici c. k. geologičnoga družtva javio je g. barun Czoernig, da je sinovom amerikanskoga konsula u Gabunu, u Abesiniji pošlo za rukom pronaći izvore rieke Nila i to u vrhovih njeke goleme planine blizu ravnika (aequatora), odkuda da iztiču četiri glavne afrikanske rieke: Nil, Niger, Zambesi i Zaire. Ako se to obistini, riešiti će se stara već više od 2000 godinah medju starijimi i novijimi zemljoslovci o tom predmetu trajuća prepirka.

— Rusko je carstvo polag najnovijih trigonometričkih mierbah mnogo ogromnije, nego što se je mislilo do sada. Današnji vladar Aleksander gospoduje nad 40,000 [] miljah zemlje više, nego li mu je gospodovao pokojni otac Nikolaj. Od toga prirastka odpada na europejsku Rusiju 1055 [] m.; na azijatsku 30,984 [] m.!! a na amerikanske naselbine 6798 [] m. Ciela carevina zapremila je dosada 392,073 [] m. zemlje. Voltairov mikromegas došav na ovu našu zemlju i sukobiv se njegdje sa njekakvom francezkom pomorskom ekspedicijom, morade, da vidi što je, uzimati brod za brodom na nokat, te gledati na sitnozor da razabere, kakova je sgrada, kakovi li stvorovi što po njoj vrve kao mravi po mravinjaku. Tako će kraj svojih gorostasnih razmierjah morati doskora Rusija obćiti sa njekojimi državami u Europi.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.

Narodna tiskarnica Dra. Ljudevita Gaja u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. travnja 1861. **Broj 10.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

II.

(Nadalje).

Mjeseca travnja 1848, liepa proljetna dana, vrvljahu ulice gradačke od crven-kapah, surkah i surinah. Ovaj dušom i tielom, zidinami i ulicami njemački grad zasja onda prvi put nakon mnogo godinah slavjanskim obličjem, — ma bilo to samo za njekoliko urah. — Sokaci ovoga renegata slovenskoga oriše se uznešene hrvatske pjesme, razliegaše se blagi zvuci hrvatskoga jezika.

Hrvatska deputacija putujuća u Beč, da ondje predloži svomu kralju zahtjeve i molbe hrvatskoga naroda, zaustavi se u Gradcu. Članovi razidoše se ulicami gledajuć i pregledavajuć što je vriedno vidjeti; po dva tri i više jih hodaju po gradu; najviše jih ipak prolazi krasnim mostom, štono sieče Muru te spaja obe nejednake pole prekrasne ove stolice i sjela Štajerske.

U misli zadubljen stupa eno lagano Mirko Tvrdović, takodjer član deputacije, neobziruć se ni lievo ni desno. Prešav preko mosta htjede upravo skrenuti u njekakvu malenu ulicu, kad ga iznenada probudi iz njegovih sanjariah poznat i mio glas:

„Mirko! Mirko! kamo?“

Ovaj se ogleda. Što vidi? — nevjeruje sam sebi.

„Ti ovdje, moj Hinko . . . ?“ Dalje nemogaše govoriti. Zlkovski — on ga je zvao — zagrli svoga prijana vatreno, začepiv mu svako novo pitanje bratskim i prijateljskim cielovom.

Čitatelji će se valjda sjećati Hinka Zlkovskoga iz Krakova, koj je svoga viernog prijatelja, grofa Kažimira Sirkovskoga na smrtnoj uri tješio, te mu ujedno sa suprugom oči zatvorio. Ova druga osoba, Mirko Tvrdović, član hrvatske deputacije, sin prilično bogatih roditeljah iz našega Zagorja, posjednik liepa dobra, bijaše mladić od 25 godinah. Uznosit liep uzrast, crne vrane kose, dva velika vatrena oka sjevajuća izpod visoka čela, dugoljast zavinjen orlov nos, lagan gospodski hod: sva ova liepa, oku ugodna svojstva učiniše na svakoga, koj ga prvi put uoči, ugodan utisak. Odievao se na hrvatsku.

Tiesne hlače od modra sukna obvijahu mu noge, na kojih su nataknute čižme do koljena s mamuzami; krasna surka odieva mu gornje tielo i povrh nje objesio drugu haljinu plavimi gajtani ukrašenu; na glavi mu crven-kapa.

Budući sin imućnih roditeljah, svršiv niže nauke u svom zavičaju, pošalju ga u Beč, a kasnije proputuje Njemačku, Francezku, Česku i Poljsku. U Krakovu se spozna s Hinkom Zlkovskim, s kojim se na skoro i sprijatelji. Oba mlada, uznešena za sve, što je liepo i plemenito, oba slavjani dušom i tielom, gojeći iste želje i namjere za svoj narod: lasno se stopiše i pobratiše njihove u mnogih stvarih sasvim se sudarajuće duše.

„Gle, gle, kako se moj Mirko omužio i pohrvatio,“ prihvati Zlkovski, pošto su se prijateljska uzavrela čuvstva malko slegla, — promjeriv krasno odielo svoga prijatelja; bome moram ti iskreno kazati, da te ljepše odieva ova surka i crvenkapa, nego ona porepina od fraka i tulac bez forme i slike.

„Moram brate pokazati i izvanjskim oblikom, što u duši ćutim;“ odvrati Mirko „nu odakle? kamo? po što? i s kim?“

„Lagano, moj Mirko; ta tko da ti na sva ta pitanja odgovori!" —

Upravo se Zlkovski spravljao, da mu odgovori barma na jedno, ako ne na sva, kad se nenadano izza ugla bližnje kuće pomoli čovjek, komu poleti Poljak, čim ga uoči, na susret, te njekim neobičnim znatiželjno-bojazljivim glasom upita: „Kako joj je?"

„Dobro, sasvim dobro," odvrati upitani, pri čem mu ozbiljno al i blago lice sjevnu iskrenim veseljem.

„Hvala Bogu i Bogorodici," reče na to Zlkovski. „Sad sam sretan i presretan. Hodi brate; hajde samnom, da idemo umah k njoj.

„Baš sam vas tražio, da vam javim njezinu želju; rada je svakako s vami govoriti."

„Kamo? — što hoćeš brate?" upita ga Mirko, koj o svem, što se sgodilo, nerazumje ni slova.

Mjesto odgovora povuče ga Zlkovski sa sobom veleć mu: „viditi ćeš umah."

„A tko je ovaj gospodin, koj ti toli ugodnu viest donese, da si na sve i na me zaboravio" upita ga Mirko na poljskom jeziku.

„A gle, oprosti," reče Hinko povukav rukom preko čela, „sav sam smeten; . . niti te nisam predstavio ovomu dobročini svomu."

„Gospodin Mirko Tvrdović, hrvatski plemić, član hrvatske deputacije" reče francuzki, obrativ se k nepoznancu; zatim pokazav rukom na njega: „Gospodin Josip Leibner, liečnik ovogradski."

Nakon običnih formalitetah, „drago mi je, radujem se, držim se za sretna" itd. zapute se sva trojica zakrenuv u pomanji sokak, te za njekoliko minutah stanu pred priličnom kat visokom kućom g. Leibnera. —

Ovaj gospodin, inače poznat kao vješt liečnik i lakrdijaš, bijaše muž od prilike 50 i nješto više godinah. Kveker i velike dvie čeljusti, što jih naš modni sviet vatermerderi — čudnovato ime! — okrsti, uzke, tiesne pantalone, biel prsluk, i povisok šešir — umirući kod nas cilinder — sve ovo svijaše se oko bušaste osobe toga Aeskulapova sina, koj bijaše inače pošten i razuman čovjek. —

„Mirko, hajde samnom, pa pazi svaku rieč i svaki mig, da mi kasnije budeš mogao o njoj izreći svoje mnienje."

„O kom," odvrati ovaj začudjen.

„Za pol ure znati ćeš sve," osječe u kratko Zlkovski.

Sva trojica zatim nagnu u sobu, — ukusno, nu jednostavno po najnovijoj modi urešenu. Na divanu sjedi gospoja blieda lica, na kom se odsjevahu gorki jadi, što jih je morala tek prije njekoliko danah trpljeti; ugaslo oko i cielo turobnomelankolično ponašanje svjedoči jasno, da je mnogo progutala nevoljah i biedah.

Uočiv ovu trojicu, ustane naglo, pa pruživ ruke prama Zlkovskomu reče radostno:

„Hvala Bogu, da vas opet vidim. Gdje ste bili svih ovih danah? već sam mislila, da ste zaboravili na me."

Ove jednostavne rieči, u kojih se zrcali pouzdanost sa sladkim njekim ukorom, ganuše Hinka do suzah.

„Ta kako ste šta takova pomisliti mogli," — odvrati on, „o! nikada, nikada, dok budem disao, neću zaboraviti što me s vami veže."

Ovdje valja primietiti, da su se jedino na samo ili med domaćimi i pouzdanimi osobami tikali; a u družtvu se uviek što no vele poštivali.

„Al gle, opet bi vam skoro bio zaboravio predstaviti svoga prijatelja iz Hrvatske g. Mirka Tvrdovića, člana hrvatske deputacije."

Tvrdović se učtivo nakloni.

„Vrlo mi je drago," prosbori Vanda; — da je to ona, Kažimira Sirkovskoga supruga, mislim da je čitatelj već pogodio — „što mogu bliže upoznati prijatelja svoga prijatelja."

„Kako je, moj gospodine, u vašoj Hrvatskoj? Što rade naša braća Hrvati? Meni je moj Kažimir mnogo liepa i dobra pripoviedao o hrvatskom narodu, o njegovih junačkih borbah proti dušmanu svojih svetinjah. Mogu vam iskreno kazati, da sam iz sama pripoviedanja počela sympatizirati s vami i vašim narodom; njeka tajna sila vuče me u Hrvatsku; mislim, da joj neću moći odoljeti. Svakako želim vašu domovinu jedan put posietiti."

„Milostiva gospojo! kako da vam zahvalim na vašoj prijaznosti i sućuvstvu, koje gojite prama momu narodu. O! Poljakinje pojme možebiti najbolje od svih slavenskih ženah uzvišenu ideu narodnosti." Zatim se raztoči mlado Tvrdovićevo srdce u živahnu crtanju divnih krasotah svoje otačbine; ona pako opisa svoj narod onako, kako ga može samo mlada za sve svoje uznešena duša.

Razgovarahu se dugo na svaku ruku, pa se napokon i razidju. Vanda Sirkovskova ostane u sobi pozvav Tvrdovića, da ju koj put posieti, obećav mu, da će mu vratiti ljubav došav u Hrvatsku. Liečnik ode k njekomu bolestniku, a oba prijatelja uhvativ se izpod ruke ulicom do Tvrdovićeva stana.

„Tko je ova gospoja? odkuda se s njom poznaš? vi ste njegdje veliki prijatelji, što ne?" upita znatiželjno Tvrdović.

„Što veliš o njoj," upita opet Zlkovski, prečuv tobože pitanja svoga prijatelja, „kako ti se dopada? jesi li što osobita na njoj opazio?"

„Meni se je veoma dopala," odvrati Tvrdović; „mogu ti iskreno kazati, da me je svojim govorom očarala. Koli uzhićeno sborijaše o svom suprugu, o njegovoj ljubavi, — o sreći, što ju uživaše uzanj; moraše ga žestoko ljubiti. Govori vrlo pametno i liepo; vidi se, da je temeljito naobražena; a što me je do uzhita zanielo, jesu rieči, kakvih nisam nikada čuo iz ženskih ustiuh teći, rieči nadahnute najčistijom ljubavlju prama svomu narodu. Brate! vi ste Poljaci u tom sretni; vaše žene shvatiše jur oddavna svoju uzvišenu zadaću; zato jih štuje malo i veliko. Al boga ti, kaži mi, što ona radi kod onoga liečnika? od česa je onako blieda i slaba; valjda je tekar težku bol preboljela?"

„Kazat ću ti sve u kratko. — Poznato ti je, da sam bio iskren prijatelj pokojnomu grofu Kažimiru Sirkovskomu. Ovo prijateljstvo zametnusmo bivši jošte djaci manjih školah. Za vrieme posljednjega poljskoga ustanka staviše se naša oba otca na čelo narodnih braniteljah. Nesretan uspjeh jadnih Poljakah poznat je cielomu svietu. Stari Sirkovski padne pod bedemi Prage s mačem u ruci kao vjeran sin svoga ugnjetenoga naroda. Moj otac dopade grdnih ranah, pa onako izmučen i oslabljen morade iz domovine pobjeći. Sirkovskovoj udovi oprosti car, gledeć na starost, nepunoljetnost i nedužnost Kažimirovu. Medjutim ona, kao prava kćerca nesretnoga i pod težkom samosilničkom šibikom stenjućega naroda, nehtjede duže ondje živjeti, nego urediv svoj imutak, prodav što se prodati dalo i moglo, dodje u Krakov, kamo se ja i moj otac preselismo. Dvie godine kasnje umre moga prijatelja mati, — osta dakle on sam od ciele obitelji poput mlada duba u pustoj dubravi. Budući već

odprije poznanci, sklopiše naše duše onaj uzki savez, koj istom nemila smrt silovito razkinù. Kažimir bijaše blaga, vrlo tanko ćuteća duša, iskren i vieran prijatelj, pravi domorodac, obdaren uznositim ćuvstvom za sve, što je liepo i plemenito. Prije dvie godine oženi se bogatom, liepom i plemenitom Vandom Mikovskom, koju si danas vidio, i s kojom si se razgovarao. Ova ženitba, osnovana na čvrstu temelju medjusobne ljubavi i neograničenoga povjerenja, stvori momu prijatelju raj već na ovom svietu; pa premda je veoma malo vremena trajao, to on ipak proživi onda najljepše dane svoga života.

Nemili udes, koj nevine često strahovito i nemilosrdno proganja, razori u brzo za uvieke i njihovu sreću. Sirkovskoga se živo kosne propast i posljednjega utočistja slobodne Poljske, — pád republike Krakovske. Što ovaj nenadani slučaj, što prehlada, štono si ju privuče oslobodiv sried zime topećega se seljaka, baci ga na bolestničku postelj, s koje nikada više neustà. On umrie.

Smrt ova povuče za sobom povorku žalostnih posljedicah; a medju ovimi je najžalostnija i sažalenja najvrednija, što je mlada gospoja ... od neizmierne boli i tuge napokon i ... pamet izgubila.

„Što? je li moguće; što veliš? Ta tko bi ikada rekao, da je s te strašne boli bolovala? Ja nisam ni s daleka na to ni pomisliti mogao.“

„Istina; ti toga nisi opazio,“ primjetne Zlkovski, „jer je sada hvala Bogu sve u redu tako, da baš neima više ni traga bolesti. Al, vjeruj mi, ona ti je prije u pravom smislu s te nevolje postradala; upravo radi toga nehtjedoh ti reći prošle godine, kad si bio u Krakovi, ni rieči o Kažimirovoj supruzi, znajuć dobro, da bi ti za nju pitao; a odgovor bi me mnogo stajao muke. —

Moj umirući prijatelj izruči ju meni, da ju pazim kao oko u glavi; sveta mi je dakle dužnost, da se za nju brinem; a uvjeravam te, da to rado činim, osobito sada, kad je, višnjoj promisli budi hvala, opet posve zdrava. Kamo godjer ona, tamo i ja s njom; moguće je dakle, da ćemo se gdje u Hrvatskoj vidjeti.“

„Daj, gledaj na svaki način da dodjete; tamo ćemo vas radostno primiti. U Hrvatskoj su svi Slaveni svako vrieme dobro došli, a na pose junački i slobodoljubni Poljaci.“

„Budi uvjeren,“ primetne Zlkovski „da ću . . .“ Njetko pokuca naglo na vratih i u sobu bane sluga liečnika Leibnera, sav oznojen od brza hoda, pa zamoli Hinka da ide što brže k liečniku.“

„Gospodine! sila je; liečnik vam je poručio, da ma gdje i s kim godjer bili, umah se vratite.“ —

„S Bogom moj Mirko,“ reče Zlkovski, pograbi šešir, te stisnuv vatreno ruku svomu prijatelju nestane ga iz sobe. —

(Dalje će sliediti).

Posljednji časi u bieloj kuli.

Crta iz poviesti česke od Jos. Kaj. Tyla.

Večer.

Krasni je ljetni dan zalazio. Šestnaestoga se je sata na bogatu okolicu pražku, kano na nakitjenu nevjestu, milo smiešio, a morajuć se s njom razstati, još joj na spomen darova zlatnu odoru, koju ona namah, zarumeniv se poput djevice, navlačiti stade. Kano duge, ružami i rubini preplętene kite padahu pri tom traci sa tihe visine i do skrovnoga okna biele kule, gdje je medju čvrstimi zidinami, za gustimi rešetkami, sjedila plemenita, muževna osoba. To je bilo bliedo, samo plamtećima očima oživljeno, tmastimi viticami ovitoj, a svjetlom bradom obraslo lice českoga velmože, Zaviše Falkenstajnskoga.

Mir i čvrsta odluka crtahu se u pogledu slavnoga muža. Glava mu je bila ponješto prignuta, puna dubokih mislih. U rukuh, na krilu sklopljenih, ležala je dragocjena lutnja.

Iz najtanijega zakutka srdca podrie mu se sada glasan uzdah, glava se podignu, a svjetlom večernjega žara planu mu lice. Dugo mu je oko počivalo na plemenitom obzorju, usta se ganula k sladkobolnomu posmjehu, u rukuh zazvučale srebrne žice, a iz ustiuh se izvinula tiha pjesan:

„Zlatno nebo, dragi plašte
Nad svom zemljom rarapeti —
Zašt' me tvojim dražiš žarom?
Ja za tebe jadan nisam!
Nekoristna s' za me svita,

Jad i čemer raztrga te!
Za gustimi rešatkami
Crne pruge u teb' vidim:
Suzom mi se oko muti —
Ali pruge, crne pruge,
Nikad suza već neopra.“

Glas zatvorenoga pievca umuknu, ali oko mu osta još svejednako uprto na plamenito obzorje, koje se je sada uz nastajuće sumračje sjajiti i modriti započelo. Zviezde, sad ovdje, sad ondje izskočiše i pozdravljahu Zavišu, kao staroga, viernoga znanca. Konačno upali se cio nebeski zastor traci nebrojenih svietovah, i opet zaori u bieloj kuli tiha pjesan:

„Zviezdno nebo, vječna knjigo,
Svemu svietu otvorena:
Zašt' me tvojim dražiš žarom?
Uživat te nij' mi dano!
Za mene si tužno pismo,

Jad i čemer raztrga te!
Za gustimi rešetkami
Crne pruge u teb' vidim:
Suzom mi se oko muti —
Ali pruge, crne pruge,
Samo krv će moja oprat.“

Mnogo tužnije i glasnije dozvučala je pjesan, nego što je počela bila, a pjevač se naglo podignu i ustade, uzdignuvši glavu k nebu.

„Sačuvaj Bože zdravu misao moju!“ zaviknu, baciv od sebe milozvučnu lutnju, kao da bi se smrtnoga nastroja izbaviti htjeo. — „Zar da sam sebi mrtvačke pjesme pjevam? Ne — nipošto. Sunce moje mora još Čehe grijati, a ime se Zavišino poput slavospjeva po domovini oriti.“

U tom zazveknu pred tamnicom svežanj ogromnih ključevah, željezom okovana vrata otvoriše se, a u sobu stupi, glavu na pragu duboko sagnuvši, osoba velikoga, gospodskoga struka. Na glavi je imala prost škrljak, a dugim, jahačkim plaštom pokrila je bogato odielo. Za njom udje stražar s gorućom bakljom u ruci.

„Metni baklju u sredinu, pa me čekaj vani!“ reče mu prišavši plemić. Na to se obrati k zapanjenomu Zaviši, te obje ruke prama njemu razširivši, srčano uzkliknu: „Da si mi zdravo prijatelju.“

„O nebesa!“ zavikne radostno zatečeni i naglo ustavši Zaviša kasnomu gostu, i pogleda ga znatiželjno u lice. — „To si ti, Mutino moj? Za ime božje! — padè li Višegrad? Izginuše li neprijatelji moji? Govori, što te nosi u Zavišinu krasnu palaču?“

„Morao sam dakako prije doći“ —

„Morao si, morao, moj Mutino! Nakon dvijuh dugih godinah to mi je prvo vierno lice. O kaži mi, što radi taj nestalni sviet? U kakvu odoru oblače česku zemlju? Što se radi u kraljevskom gradu; — a prije svega tu otavnu rosu za bolna skoro prahom pretvorivša se prsa moja: — što mi radi Juta? — to mi reci najprije! — kako je dragoj supruzi i djetetu momu? Gle, suza trepti u oku Zavišinom — pa nestidim se je, i nedam je za najdragocjeniji kamen iz krune Vaclavove; — svakako će

jednom vrela ta kaplja velikom težinom pasti na vagu, kad se budem pogadjao sa sinom supruge svoje. Da me je slobode lišio, krivo na sud tjerao, nepravedno imanja mi oduzeti grozio se, sve si to neuzimam k srcu toliko; a težko, podlo uapšenje držati ću za puki san; ali da me je dva duga ljeta za zagrljajem supruge svoje zaman tužiti pustio i nečovječno mi pogled djeteta uzkratio: zato ću od njega, — kao vječni osvetitelj od nas! — iskati veliku zadovoljštinu."

„Još u toj glavi stari plami bukte, a u prsijuh se prijašnje strasti gone!" progovori Mutina Kostomlatski tihim uzdahom, čuvši velikom žalostju duge jade Zavišine. „Umiri se, prijatelju! Težka nepravda i velika krivica učinjena ti je; to žalibože znamo; ali neka sada pokrije zastor zaboravi dugo čislo tužnih otih danah; pa sve i ako prsa tvoja jedom prekipljuju, poslušaj mirnom sviestju savjet viernoga prijatelja. Sutra ćeš biti opet na sudu — to znam, pa zato sam i došao u Prag. — Zavišo! učini polag volje kraljeve i odstupi gradove, koje od tebe zahtieva."

„Ha! zavodljivi slugo! Mutino — je li moguće? To mi ti savjetuješ — ti moga žitja vierna grano? Zato sam dakle za razkošjem dvajuh pramaljetjah čeznuo i u smradu mrzkoga zatvora dušu svoju trpnji priviknuo, da sada polag krike onih ljudih skačem, koji su se prije tresli, kad bi samo nogom koračio?"

„Osjećam, osjećam, kakva ti bol srce mori; ali ipak Vaclav je kralj i gospodar tvoj — izpuni dakle zapovied k r a l j e v s k u."

„A ako je nepravedna?" —

„I nad kraljem ima sudac; — nad zemljom je nebo, a nepravednosti kraljevah sliedi kazna, vječna osvetiteljica, kao i krivice puka podanoga."

„Za miloga Boga!" čudjaše se rukama zalamajuć Zaviša. „Mutino! gdje si stekao tu hladnu mudrost?"

„Zar nismo dosta ognjem i valovi progonjeni bili, da bi se jednom očistio zrak i ohladila prsa naša?" upita Mutina ponješto žestoko, vruće tišćuć ruku prijateljevu. „Poslušaj savjet moj! Zar da radje žitja svoga snagu medju pustimi zidinami bezkoristno tratiš? — Još nije zaboravio Zbislav Trebunjski, da si ga s gradskog županstva sbacio i doklegod kao podkomornik misli svoje kralju u uho prišaptavao bude, neima nade, da će se ta razpra svršiti tvojom dobiti. Ili ti je možda već to dosti, kad se koji Pražan pod bielom kulom ustavi i tvoje pjesme prisluškuje? Sve ti je slavilo tvoj veleum, a rad čarobnih pjesamah širom ti je glas pukô; ali poslednja dva ljeta nisi od toga ništa imao." —

„Muči, muči! Ti na mom mjestu nebi mogao drugačije raditi. Zar sam morao pred lubanjami, vjetrom naduhnutimi, koje bijahu igračkom volje moje, ponizno šiju sklonili pa reći: Evo, tu sam! — radite samnom, što vam se hoće gospodičići. — O čuda bozjega! Kakvo pravo imaju oni bez odplate iskati stvari založene? Gdje je onih 50,000 markah srebra, što ih je Otokar Konuti pismeno obećao? Neima li sinčić i nasljednik njegov volje izplatom pravednih dugovah umanjiti blago kraljevsko; neka me uživati pusti dobro, koje mi je po materi njegovoj ostalo — ili neka otca iz groba izzove, da dug svoj namiri. Ja nedam umanjavati prava iliti baštinstva Konutina i sina svoga!"

„Nedaš?" reče Mutina krepkim glasom, a iz vlažna oka govoraše mu najsrčanije sažaljenje. — „Ubogi prijatelju! Zviezda tvoja izčeznula je sa obzorja nebeskoga, i dvoranici kraljevski neogledju se više za svjetlom njezinim. Ili neznaš zaisto, što je Vaclav s Konutinimi gradovi nakanio? Već lanjske godine pripisao ih je Miroslavu, margrofu Mišenskomu."

„Grom i pakao! Što veliš Mutino! Moje gradove — zar ih već ima Vaclav u svojih rukuh?"

„Još ih neima. Prijatelji tvoji brane ih još svedjer muževno suprot svih navalah kraljevskih četah, prem se dugo neće moći opirati. Vaclav utekao se je za savjet i pomoć k staromu caru, koji ti u posliednje vrieme ni malo nagnut nebijaše, te poticanjem njegovim čvrsto je odlučeno, budi što mu drago, imanja Konutina, kano dobru kraljevskomu pripadajuća, iz rukuh ti oteti."

„Neka dakle, neka pokušaju!" glasno povikne Zaviša, a, opojen prirodjenom oholostju i samosviestju slave i moći roda svoga, čelo gospodski uzvisi. Činilo se je, kao da je riekom rastuće i sa svih stranah grneće pogibelji i odvažnost njegova se množila. — „Neka kušaju! Mene mogu okovi sapeti, a imadu li još smjelosti — mogu iz rukuh Zavišenih i mač iztrgnuti; ali jošte žive bratja uapšenoga, hrabri Vuk, tvrdoglavi Vitko — i Hinko Rožmberski; jošte stoji i cvate Ruža na povjetarcu českom, sve ako su i najsjajniju njezinu krunu u crnu tamnicu bacili, — još je živ Hinko Dubski, Jaroslav Sternberg i Mutina Kostomlatski, a ti Zaviši nedadu pasti."

„To nedadu" odvrati Mutina tiho al srčano. Oboružali smo takodjer već mnogobrojne čete i podigli boj proti kralju — a kralj ugarski pripravan je s pomoćnom vojskom krenuti u Česku; ali kakvoj će nas svrhi privesti taj domaći razdor? Je da mi je govoriti o ranah, koje na svih udih zavičaja našega istom zacieliše? Je da mi je i srca tvoga bolno se dotaknuti i pitati te: Zavišo, zar kaniš povodom novoga krvoprolitja biti? Je li ubijanje naroda, iz kojega krioca si proizašao, je li prah i pepeo domovah — plač i nevolja puka českoga onaj stup nebostižni, na kojem učvrstiti kaniš lovorvienac imena svoga? Zavišo, Zavišo! pamti na bitku moravsku i krvave njezine plodove!"

„Prestani, prestani!" vapijaše do dna srca ganuti sužanj, a odkrenuvši se od prijatelja, pade nuz stienu na kameni stol, obima rukama zastiruć si lice, kao da nebi htjeo gledati užasnih slikah, koje, kad bi ih se samo sjetio, kesile bi se na njega kao iz polnoćnih grobovah. — „Za miloga Boga!" reče nadalje muklim glasom, „nepravo činiš, Mutino, da nesmiljenom rukom odkrivaš zastor nesrećnih danah života moga. Dosta me je dugo nemirni crv zle sviesti nemilo mučio, i u krvi se topilo srce moje, prije nego što je po težkoj pokori k briegu pokoja i mira dojadrilo. Jest — griehom okaljao sam dušu svoju; ali štogod čovjek za narod učiniti može, učinio sam za okajanje izdajstva svoga. Moja ruka, moj glas uništiše po svih stranah biesne lupeže! S menom procvate obći red! Ja učvrstih kriepkimi zakoni sveobće dobro! Mojim blagom oživješe krasne umjetnosti — pripravljahu se vitežke igre. — Mutino, moram li se pred tobom ponositi? Tako mi sunca!" nastavi dalje u oduševljenju svom oholo se podignuvši. „Tu oholost mora mi prijatelj — mora mi cieo sviet i u tamnici oprostiti, scienećemu, da me je narod slavio! Ili mi je tu sviest, kano iznošeno, staro odielo s plećah svrgnuti? Zar mi se je bogatstva odreći, te s njim i Zavišinu slavu poput izlizane bebke baciti? Ne — nikako! Imanja moja dio su — da temelj slave moje; — njih se neodrekoh na vieke!"

„Ali zar ti neće ostati preobilno blaga na vlastitih imanjih, ako i odstupiš gradove Konutine?" odvažno ga upita

Mutina. Zar misli Vitkovac prosjakom postati pri tolikom bogatstvu roda svoga, pri odanosti puka svoga, pri ljubavi prijateljah, u naručju milostne supruge s nevinim djetetom?“ —

„Negovori mi o supruzi; — šuti miloglasni, dosadni savjetniče! Nedotiči mi se mislih s ote strane, da nebuknu sve porazujućim, nepristupnim plamenom! U naručju Jute moje! — Za miloga Boga! upravo ta andjeoska žena veže i sapinja me u bieloj kuli! Zar da odovuda k njoj dodjem, te joj reknem: Oprosti, mila vjerenice iz kraljevske krvi; — Zaviša nemože izpuniti, što je obećao. Plam hvalisanja njegovog ugasi se, — pera visokoletećih zamišljajah popadaše; njimi više nenadkrili visost običnoga českoga kneza. Tako mi imena! prije nego što bi odstupio imanja Konutina, radje neka neprijatelji goruću svoju želju u krvi mi ugase!“

„To neće učiniti, ako ima još pravde kod kraljevah, a ljubavi s mudrostju kod tebe!“ ozva se u tom na vratih milozvučan glas, a u nutra stupi nježna ženska osoba. Zaogrnuta doduše ruhom stanja prostoga; ali izpod bjelkaste marame svjetlaše se dražestna plemenitost visoke kneginje. Tihu bol, štono joj milostna lišca kao lahki oblačići zastiraše, odagna sada poput sunčanoga žara posmjeh krasnih ústniuh i blago bliskanje modrih očiuh.

„Zviezde nebeske!“ klikne ruke nad glavom sklopivši te na cielom tielu tresući se Zaviša. „Je li to obmama razpaljenih — u tužnom zatvoru oboljelih mislih mojih? Ili si ti to u istinu, Juto moja?“

„Zavišo!“ odvrati prišavša žena glasom najvrelijega čeznutja, a bacivši se na prsa uzniku, strastvenom žestinom o njeg se ovinu.

„Juto, Juto!“ klicaše zatečeni muž, a čeznuće ustne njegove tražile su medna usta ljubljene supruge, te s gorućimi poljubci pomiešaše im se prvi put nakon dvijuh težkih godinah radostne suze.

Od nenadanoga zatečenja i prevelike radosti nemogaše Zaviša progovoriti ni rieči.

„Supruže, nedaj da dalje u samoći tužim!“ progovori Juta tihom, srce prodirućom prošnjom. „Odbaci tvrdu upornost, kojom si okovao misao svoju, te dopusti, da k srcu tvomu pristupe iskrena svjetovanja. Odstupi gradove kraljevske — nezatvaraj se više svojevoljno — nečini još za života supruge si udovom, a djetešca sirotčetom. Bogatstvom vlada, a obilnostju pretiče Zaviša Vitkovac i bez miraza udove kraljevske, a što možebit vani na imanjih nebi našle nenasitne, visoko leteće težnje tvoje, to će ti obilnom mjerom nadopuniti ljubav moja i posmjeh djeteta tvoga!“

U tom unidje preko praga u kamenitu sobicu stari štitonoša, noseć na rukuh dvoljetno spavajuće djetešce.

„Nu de pogledji sinu svomu u lice,“ govoraše dalje vjerenica Zavišina, „i vidi na njem onaj razkošni pramen, koji se s nijednim svjetovnim blagom uzporediti neda!“

Naglim korakom stupi Zaviša k siedomu štitonoši i uzam mu diete iz rukuh, pritisne ga k srcu svomu, ljubeć mu i čelo i lice. — Tišina zavlada medju čvrstimi zidinami biele kule, prekinuta samo slabašnim praskanjem goruće baklje i glasnim uzdahom napšenikovim.

„Ljudi, ljudi!“ reče napokon, umiriv se. — „Što ste naumili učiniti od mene? Je da mi je kao malodušnomu djetešcu suze radosti ljevati — ili nad udesom svojim zubi škripati? U kakvom to odielu, kakvim načinom morala si, ti kćeri kraljevska, prikrasti se k srcu momu, s kojim si najsvetijim pravom skopčana. Veliki Bože! Vaclav mi je morao dati veoma oprezne stražare, dok nisi prije mogla pohititi u naručje moje!“

„Vaclav nije to svojevoljno uradio,“ odvrati Juta. „Srdce je njegovo dobro; ali neprijatelji tvoji okružiše ga tako silnimi obkopi, da nemoguće bijaše do njega doći. Danas istom podje mi za rukom u ovom odielu, s djetetom na rukuh pasti mu pred noge.“ —

„I moliti za milost, da njekoliko trenutakah kod muža boraviti možeš?“ upita ju Zaviša velikom ogorčenostju.

„Jest, prositi za muža!“ opetovaše supruga uzvišenom oholostju. Sutra će on opet na sudu biti, a milost će mu kraljeva na susriet doći. On će ju muževnom odvažnostju primiti i privoliti.“ —

„Ne — nikako!“ zavikne Zaviša žestokom ogorčenostju, — „toga neočekivaj.“ —

„On će privoliti — pretrže mu rieč supruga, te strastveno k njemu poletivši, sklopi pred njim svoje biele ruke. „On će se spomenuti supruge svoje, djeteta svoga — sebe samoga — povratit će se opet u život, gdje za njim ljubav tuguje, i gdje mu iz nova hram blaženstva vrata otvara. Gledaj, da se već svojevoljno nerazstaneš od mene!“ tako moljaše ga velikim ganućem, a obima rukama grčevito ga k srdcu pritisnuvši gorko zaplaka: „Ti me nesmiješ u takovoj samoći ostaviti, kao venući cviet na goloj pustinji — ako već nisi pokopao svu ljubav prama Juti svojoj!“

„Nisam je pokopao, Juto moja, nisam!“ glasno ju uvjeravaše Zaviša i uzkolebanim srcem prignuše mu se drhtajuće ustne k licu njezinomu, da s njega ljubi tekuće suze. „Ti si čvrsto sidro života moga, — kojega nikada pustiti neću! Samo mi iz tih, kô hrid tvrdih zidinah put pokaži — a ja ću ga namah nastupiti. Pomozi mi k biegu — ženo! — Mutino, kakova se to misao u meni porodi? pomozi mi pobjeći iz ovog užasnoga zatvora — pa ću na sve pristati, samo da se nemoram pokoriti volji gladnih dušmanah!“

Vatrom planu pri tom lice njegovo, a rieči padahu kano striele iz punoga tulca. Obima rukama ogrlio je prijatelja svoga.

„Umiri si uzburkane misli,“ progovori Mutina ljubeznom njekom važnostju i onim vrelim sućutjem, s kojim je cieo razgovor slušao. „Neće mi se ovdje govoriti o poštenosti sličnih koračajah; ali znaj, da bi sinovi naši, moj Hinko i tvoj Janko, kod kralja u zalogu ostati morali, ako od tebe ništa izdajničkoga dokazao nebi, a“ —

„Govorite dakle, svjetujte — naredite sami, što činiti imam!“ reče Zaviša naglo se od prijatelja odtrgnuvši. „Misli moje razsute su, držite me za diete na vodiljkah, pa me privedite k kakvoj svrsi!“

„Odstupi sutra imanja kraljevska!“ moljaše u jedan glas Juta s Mutinom, a siedi štitonoša približi se s djetetom, koje nehotice ručice svoje prama njemu pružati poče. To je bila tiha, ali najsilnija molba srdcu otčinskomu.

„No dakle“ — povikne Zaviša u viru uzburkanih protivnih čuvstvah: — velikaške oholosti, supružke ljubavi i želje k novomu i dielah punomu životu — „no dakle, neka bude polag vaše volje!“

Reče — te od radosti uzkliknuvšu suprugu pritisne na svoje grudi.

(Dalje će sliediti).

Čvor.

Veliki su krasni dvori
Jurja silna vlastelina;
Što očima vid otima,
Sve što srdce podražava,
Izobilja svoga rogom
Sreća u te dvore sasu.
Skrlet, svila i kadifa
Zlatom, srebrom izvezena
Zidove mu sobah krije;
Po ćilimih skupocjenih
Mehkano mu noge hode;
Trpeza mu uviek puna
Svega, što ukus silno draži,
Jela, pitja izabrana;
Iz srebrenih zdielah jede,
A iz zlatnih čašah pije. —
Dvornici ga silni služe,
Stó slugah mu na mig paze.
Zaželi li projahati,
Štale su mu pune hatah;
Zaželi li provezti se,
Ima krasnih on kočijah;
Zaželi li lova lovit,
Velik lug mu oko dvora
Svake zvieri, ptice daje.
A kako da Jure nema
Svega, što mu srdce želi?
Kad ogromna gospoština
Na dugačko i široko
Na sve strane prostrla se,
Mnogo selah i zemaljah
Svojom medjom opasala,
Pak mu silno blago sipa,
Da se mogao nadmetati
S mnogim gosom vieka svoga. —
U tih svojih dakle dvorih
Danke traje silan Jure
Sa Draginjom svojom ženom;
Al mu ona draga nije . . .
Za nju srdce nebije mu; . . .
Druga srdce zaniela mu
Svojim žarkim crnim okom,
Lierom svoga lica biela,
Jagodicam usnah svojih,
U razbludnoj sladkih šali,
A još sladjih u cielovih,
S kojimi ga svedj opija,
Dolazeć mu u dvor često.
Ljeposlava to je krasna,
Nju mi Jure strastno ljubi; —
S tog Draginja biedna vehne,
Dan na dan se većma gubi. —
Ništ na svietu tol nemori
Ćutljivoga žitje srdca,
Koli ljubav nevratjena,
Bluda strastju razkidana . . .
Ljubomornost to je biesna,
Štono žalost, jade nosi,
I nit žitja brzo kosi. —
Draginju je nježnu, liepu,
Brzo žalost obhrvala,
U bolnu je postelj pala,
Gdjeno vidi da joj lieka
Nema za bol njen do vieka . . .

Skrajnoj svojoj u nemoći
Veli svomu Jurju doći,
Da mu žitja na razstanku
Još dvie tri li rieči kaže,
Te odvratit njeg pokuša
Od njegova griešnog veza,
E da mu se spasi duša. —

Dojde Jure — al nemoga
Skriti srdce svog ganutja
Kad Draginju svoju vidi,
Od ljubavi svoje prve
Cvietak krasni mirisavi,
A sad jadno prelomljeni
Brakolomstva svoga bludom.
Kad se bolnoj on približi,
Za ruku ga nježno hvata,
Pa proslovi muklim glasom:
„Oj! ljubavi moja prva
I jedina, dragi Jure!
Gledaj tvoje sad Draginje,
Iznemogle, polumrtve . . .
U najljepšoj mladoj dobi . . .
Ah! vjeruj mi, Jure dragi,
Nebi tako rano umriet
Ja morala, da ti mene
Jure više, vierno ljubì, —
Al gledj Jure, ti me ubì."
Htjede Jure nješto reći,
Al mu rieč u grlu zape,
Zato usta on primače
Draginjinoj hladnoj ruci,
Dočim na nju cielov pusti,
Pokapa ju suzam vrućim.

Al besedi njem Draginja:
„Razumiem te, dragi Jure, —
Sve što biše, zaboravljam,
Od Boga ti prosto bilo,
Kô što sad ti ja opraštam . . .
Bog koji me k sebi zove, . . .
On mi dobro srdce vidi, . . .
Moje srdce još te ljubi, . . .
Niti tebe korit želi; —
Ali samo na razstanku
Još te nješto molit imam" . .
Ovo rekav podiže se
Sa postelje malo više,
Upre suzne u njeg oči,
A stište mu silno ruku,
Kô što čine samrtnici
Na posljednjem žitja času
Od svojih dieleć se dragih.

Pak nastavi skrajnim glasom:
„Zaklinjem te dragi Jure!
Ah u ime spasitelja
Isukrsta božjeg sina,
Odreci se Ljeposlave
I života griešnog tvoga,
Ako meni ne za ljubav,
To za ljubav duše svoje. —
Da bi dalje živit mogla,
Pomislit bi Jure mogo,
Da te ovo za svoj pokoj
I svog srdca sreću molim; —
Ali sutra vidit ćeš me
Ležat mrtvu već na daski,
Nećutljivu za sve na viek.
Dakle za spas duše svoje
I za ljubav rajske slave
Odreci se Ljeposlave."

„Obričem ti, oj Draginjo
Odreć ću se" Jure veli;
Al te molim neprobudjuj
Ote gorke svedjer misli;
Žeštjom čine bolest tvoju"
„One su mi ogorčale
Život mladi, dragi Jure.
Otvoreno gledam nebo,
U koje ću sad unići,
Ljubomorstva u kom nema.
Želiš li me tamo sliedit,
Ljubi samo Boga i mene,
Jer se tamo ljubi samo
Štono ljubit jest slobodno.
Sutra dakle mili Jure —

Ovdje on joj rieč presieče:
„Ah mahni se tog Draginjo!
Jošte nije do tog došlo;
Ljekari me naši tješe
Da još možeš ozdraviti,
A svi naši podanici
Za tvoje se zdravlje mole."

„Ah mahni se Jure, mahni!"
Draginja mu opet veli
„Živit više ja neželim,
Samo tebe jošter molim:
Spomeni se onog svieta
U koji ja evo selim;
Ja ću sada na istinu,
A ti sutra na godinu."

To izreče, pak ga sieče
Duljim suznim sa pogledom,
Koga nebu tad upravi.
Jura gledeć preliše joj
U suzah se oči bujnih —
Pak se tiho zaklopiše.
Ustnice se još micahu,
Ali rieči nedavahu:
Zamuknula za uvieke. —

Tu s očima suzah punim,
S grižom sviesti griešnog srdca
Od nje Jure udalji se.
Kô predkaza što Draginja,
Sutra mrtvo njeno tielo
Na svilenom odru ležà,
Sva u zlatu obučena,
Morem svietjah obkoljena,
A nuz odar dvorski župnik
Za dušu joj Boga moli. —
Prevučeni bieli dvori
Od svuda su crnom čohom;
Isto takoj u odori
Svi su sluge i dvořnici;
A od svuda jatom hrle
Jurja vierni podanici,
Zadnji put da jošter vide
Blago lice mučenice,
Mile svoje gospojice,
Da joj blagost suzam plate
I do groba nju odprate. —
U to doba sjaj-kočija
Biesnim hati podpregnuta
Pred kapijom dvorskom stade.
Iz nje skoči kao lane
Oj djevojče tanko vito;
Liepo ti je, pak se smieši
Kano danak krasno-vedri
Kad iz zore ruj-krioca
Radjajući se izhodi.
Opravljena sva u svili,
Raznobojno što s' preliva;
I čim korak svoj upravlja
Skalinami dvorskih vratah,
Skakće kô da k tancu ide.
Al ju sluge ustaviše
Nenadanom oštrom rieči:
„Vami nije gospodjice
Gor slobodno uzpeti se!"
„Pa zar vi me nepoznate?"
Ona na njih otresnu se.
„Poznamo Vas, al gospodar
U dvor dojći Vam zabrani."
Kano da ju s vedra neba
Munja šinu, sva probliedi,
Pak ti za tim žarom planu,
Koje s gnjeva, koje stida
Od svjetine, kom dvor grada,
Bješe dubkom sav napunjen.
Kočijam se brzo vrati
A još brže u njih skoči
Viknuv slugi „tjeraj kući!" —
To bijaše Ljeposlava,
Ljubovnica našeg Jurja.
Čudiše se nazočnici
Nemilosti, sad u koju
Naprasito Ljeposlava
Kod našega Jurja pade.
Jedni šaptju medju sobom:
„Da ju je pre odpravio,
Draginja bi još živila."
Drugi opet misliše si:
„Samo prazna rad izgleda
Da to Jure š njom učini;
A za kratko bit će mila
Opet, kô što mu je bila."
Sahraniše tad Draginju,
Požaljenu, oplakanu
Od svakoga nesetnoga,
Jer je svakom dobra bila.
„Bog joj blagoj duši prosti!
Zemljica joj lahka bila!"
Svi u jedan glas nariču.
A naš Jure, ganut s toga,
Kano malo diete plače,
I plačuć se s groba vratja,
Te uvidja, ali kasno, —
Koga š njom je izgubio,
Izgubio, pogubio,
Što ju vierno neljubio. —

(Dalje će sliediti).

Mejdan na jeziku.

(Narodna šala).

U njekog kralja bijaše kći na glasu ne samo s ljepote nego i s jezika svoga. Kad je za udaju dorasla bila, razglasi kralj po svoj zemlji, da će svoju kćer onomu, koji nju nadgovori, dati za ženu, i u prilog još pol države svoje.

Čuje to njekoje diete, ovčar kod ovacah, takodjer na glasu rad okretna i dosjetljiva jezika. Pomisli u sebi: „Mili Bože, liepe sreće od ovčara bit kraljevim zetom, i uz kralja vladat s tolikimi seli i gradovi!" Ni pet ni šest, odluči on, da pokuša sreću, te na vrat na nos razproda sve ovce pa si kupi konja, oružje i kićeno odielo.

Spravivši tako sve, obuče se, preostale novce turi u žep, da ih ima za divane svakojake, objaha vrana konjica, pa hajd put kraljeva dvora. A kad tamo, podbode konja svoga, zaleti se oko kraljeva vrta, te ko striela brza obleti ga za četvrt ure petnaest putah. Gledala ga iz vrta gizdava djevojka, te se čudi brzu konju i smjelu momku. A kad stade, da se vrta ponagleda, i ona opazi, da je momče baš što mi ga radiš, za želi joj se, da s njim koju probjesedi, te reče:

„Ej momče na konju jašeće, gledaš vrt, valjda ovakva nigdje još vidio nisi?"

„Gizdava djevojko!" odvrati momče njoj, „zar je to baš tako liep vrt; u mojega oca vrt je bio, biserom je rodio."

„E ako je tako liep bio" djevojka će „ipak nije ovako velik bio."

„Kakov velik!" momak će njoj; „nije tu golema vrta, koji ja petnaest putah obtrčim za četvrt ure. U mojeg oca bio vrt, tri godine danah potroši junak, dok ga na konju obidje."

„Ako je i bio tako velik, al nije ovakim kupusom rodio;" reče djevojka, pokazav na kupus u vrtu.

„U mojeg oca nije običaj ni bio," momče vrati „da ga igda toliko sadi; već on usadi samo tri kupusnice, pak bi dvie usanule a treća se poprimila, i tolika je golema bila, da su ju dvanaest momakah sjekli tri godine danah, a koren joj je naokrug širok bio, da su na njem tri kovača kovala, jedan za drugog nije čuti mogao."

„Silnoga kupusa! to je dobro po vas bilo," djevojka njemu.

„Nije tu bilo dobra baš ni mrve, jer kad smo ga sribali i složili, za mjesec danah sav se potrunuo," momak njojzi.

„Kuku lele! imali ste mnogo štete!"

„Bre nekukaj; kakve štete! Hasne svakojake, jer smo time dobro zemlju nadjubrili."

„Dobro po vas, barem će vam zemlja dobro rodit i za korist vam biti."

„Nije tu koristi, jer se prevarismo te susjedovu zemlju nadjubrismo."

„To je bilo zlo: velika šteta bez ikakve koristi."

„Baš nikakvo zlo! jer smo se ja i moj otac domišljeli, pa smo latili zemlju, on za jedan a ja za drugi kraj, i pretresli smo ju na našu zemlju. Tim smo našu zemlju plodnom učinili, te po njoj žito posijali!"

„Blago onomu, tko je pametan! Bar ćete imati dosta žita i jesti ćete plemenita kruha."

„Kukavna kruha! Sijali žitom a šumom poniklo."

„Gle jada! grdne li štete, da vam sjeme u štetu poniklo."

„Pa i to na dobro izpade. Porasla šuma tanka i visoka; drugomu dajuć, sebe pomažemo."

„Sretni ste, da se ipak pomagati možete."

„Jadne nam sreće! Svako drvo šupljenasto; a šuplje drvo ni za kakvu hasnu."

„Idi tamo momče! Sa svih stranah zlo; učiniste dakle zemlju i ništa."

„Da ti znaš što je zlo, nebi ti ovdje bila nit samnom divana činila. Velim ti, da to nebijà zlo već dobro; u svakom šuplju po devet pčelacah, pa se nadasmo mnogomu medu."

„Bar ste imali mnogo meda, mogli ste ga i prodavati."

„Da meda! da se nenavadi medved, te neporobi vaskoliki med."

„Ali ste vi nesretnjaci, zlo za zlim, šteta za štetom!"

„Nije zla bez dobra, niti štete bez koristi. Ja i moj otac po pameti se dosjetili, čuvali smo med, dočekali medveda. Čekao ga otac u dolu uzam ljeskovu batinu, a ja ga s brda pogonih uzam suhu drenovinu. Kad ga lupih, do koljenah mi se med salja; a kad ga otac ljusnu, ta baš glavom u med uronih."

„Ej momče, to je, ako ćeš dobro, svakolika šteta u dobitak se okrenula, jer ste zadobili, što ste izgubili."

„Bre djevojko, nenazivlji dobro, jer će izajti po mom divanu što ti nije drago. Ja i moj otac mêdu razporili i vaskoliki vosak izvadili. U vosku smo našli jednu knjigu, tri pečata na njoj udarena. U njoj piše: „„tvoj je otac moga oca sluga bio, još k otome najvjerniji.""

Ove rieči djevojci se onemile; što bo je rekla da je dobro, preobratilo se je u zlo. Razsrdi se dakle na momka, te odleti k svomu ocu i reče:

„Mili oče, da ti vidiš ove sile! Dodje malo momče na konjicu vranom, da se samnom nadgovara, te me nadgovori." Ovdje izpripovieda sve babi, što je momče govorilo, a napokon reče: „Sve i kojekako, da neudari u krupno govoreći: „„Ja i moj smo otac medu razporili i vaskoliki vosak izvadili. U vosku smo našli jednu knjigu, tri pečata na njoj udarena. U njoj piše, tvoj je otac moga oca sluga bio, još k tome najvjerniji."" To me razljuti i dalje nehtjedoh, da se s njim nadgovaram; a i bies bi ga nadgovorio, kad mu laži idu, kano da ih iz rukava siplje."

„Daj nek taj mladi delija preda me dodje, da ga i ja čujem" reče kralj znatiželjno.

Kad je momče pred kralja došlo i poklonilo mu se, progovori kralj: „Kaži mi pravo što ću da te pitam!"

„Svietla kruno, kralju poštovani, pitaj, pravo ću ti kazat!" odgovori momče.

„Kud ste vi djeli oni silni med, jeste li ga imali u što sasuti?" zapita kralj.

„Imali smo kralju toliko meda," odgovori momče, „da ga nismo imali u što sasuti. Moj otac od velike brige, neznajući kud će s njim, počeša se po zatiljku i izvadi jednu buhu, pak ju odre, kao s jarca mješinu, i u tu mješinu sasu sav med, još dvie noge prazne ostaše."

„Bre ti pošteno lažeš. Medjutim još jednu kaži mi: jesi li vidio kad ovakov rog?" zapita ga kralj, pokazavši ogromni volovski rog, koji kano njeko čudo u njegovoj sobi na stieni visjaše.

„Zar je to rog, kralju! Kad je moj otac bio čeleptija (mesar), kupio je vola s tolikim rogom, da su u njem tri sudara kace nabijali, a jedan za drugog nije čuti mogao, tako su u njem razdaleko bili; a u brk je sunce zalazilo" odgovori dječak.

„Baš aferim! i prilika je. Tvoja je pobjeda, tvoja moja kći i pol moga kraljevstva. Ti nadgovori i moju kćer i mene; s tobom nebi nigda na kraj došao, ti bi sav sviet nadgovorio," reče kralj i učini sve, kako je razglasio. —

I tako postade mladi ovčar kraljevim zetom, i velika svatba bje: čast do koljena, kruha ni zalogaja. A je li to sbiljam sve živa istina bila, što ovaj ovčar pripoviedaše, za stalno neznam, jer čudesa ta vidjeo nisam; nu ako je lagao, i prilika je; a i brkovi mu nesmetaše. — Bog je i šalu stvorio! — *Priobćio I. F—ć.*

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Sloboda je život! To osjetjamo sada, ako nikada. Odkako nam se popustiše krute negve, u koje zadugo bijasmo sapeti, stupa narod oriaškim korakom k samosviesti svojoj. Nemože se tajiti, da smo u malo vremena učinili golem napredak. Čovjek gotovo nebi vjerovao, da su u drugih okolnostih prolazila i stoletja, a za probudjenje narodne samosviesti nije se u njih učinilo toliko, koliko sada za godinu danah. Kamen po kamen dogradjuje se ponosita sgrada naših pravnih odnošajah, koja će, ako Bog da, odolievati u napredak svakoj buri i oluji. Književno djelovanje na tom polju u novije doba nemože se zadosta ocieniti. Evo nam do koj dan izilazi opet nova velevažna historička brošura od našega neumornoga Račkia pod naslovom: „Granice i cjelovitost hrvatske države za narodne dynastije od Dra. Franje Račkoga. U Beču." Ciena joj se zasada još nemože naznačiti, nu naručbine već unapried prima g. K. Stojšić u Zagrebu.

Osim toga izišlo je ovih danah tiskom Gajevim velevažno djelo „Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, cum privilegiis, libertatibus, articulis et constitutionibus etc. edidit Joannes Kukuljević aliter Basani de Sacchi" te stoji putem predplate 3 for. a. vr. Iziti će svega tri poveće knjige. Predplata se prima u knjigarni Županovoj i pisarni županije zagrebačke.

— Na drugom polju radi opet dosljednim rodoljubjem naša duhovna mladež sjemeništa zagrebačkoga. Kod Albrechta izide od nje nova opet pučka knjižica pod naslovom: „Blizanci i trešnje, dvie pripoviesti od Kristofa Šmida, preveo i izdao sbor duhovne mladeži zagrebačke." 180. str. Ciena samo 20 novč.

— „Čas" javlja da učitelj u Osieku g. V. M. Truhelka sprema za tisak praktičnu hrvatsko-srbsko (?) česku slovnicu, na kojoj je radio više godinah te će poslužiti jednako i našincem i Čehom.

— Kod Mehitaristah u Beču izišla je knjižica pod naslovom „Zrcalo talijanstva u Dalmaciji, a u Zadru „Пѣсма Косовскога боја у г. 1389."

— U Spljetu izišla je ovih danah knjižica pod naslovom „Ante Kuzmanića poslanica Dalmatinima." Može se dobiti u Zadru kod bratje Battarah i Petra Abelića po 30 novč.

— U Biogradu štampa se drama „Hajduk Veljko" od Dragaševića. Isti je komad bio već njekoliko putah tamo predstavljen uz veliko zadovoljstvo občinstva.

— U br. 7. "Danice" imade prekrasna pjesma izpjevana našemu prezaslužnomu Bogoslavu Šuleku od I. T. Iskrena nas je svih želja, da joj se odazovu oni, na koje je pod konac upravljena.

(Česka). Velezaslužni višegradski kanonik Václav Štulz izdavati će religiozno- politički časopis pod imenom „Pozor." Izilaziti će tri puta na tjedan u velikoj četvrtini.

— U Katarine Jérabkove izišli su „Původní zpěvy a basně" od F. J. Jezbere. Kao što je g. Jezbera od njegda i po svem svom književnom djelovanju poznat kao revni i neustrašivi pobornik ćirilice: tako je i u ovom pjesničkom djelu ostao dosljedan svomu zaživotnomu zadatku te prisilio i Pegaza i muzu da mu u tom služe. Po formi je dakle djelo pjesničko, a po sadržaju nezaslužuje toga imena, jer je više plod uma nego li srdca i djeluje više na razum, nego li na čuvstva svojih čitateljah. Kao što je u starija vremena njekim jedina prozodija bila poticalom na stihotvorstvo, tako je njemu ćirilica i uzajemnost slavjanska: težnja za velikim, nu, kao što veli kritika, dosada, i možda nikada nedostiživim ciljem.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. travnja 1861. Broj 11.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

III.

(Nadalje).

Jao svakomu, koj gradi na ljudskoj nezaboravnosti! Svejedno je, uložio on svoje pouzdanje u čitav narod žrtvujuć se zanj i njegovo dobro, ili u pojedina čovjeka, ljubeći ga svom snagom: prevariti će se u prvom i drugom slučaju! — čovjek se nesjetja dugo. Urezao ti njegovo ime u tvrd mramor ili zasadio za uspomenu cvieće na njegovom grobu: ljeta će izbrisati onaj urez, a prvim proljećem neće možebiti već nijedan cvjetić procvasti na zapuštenu grobu. — Ovaj vrieme srazi s crnom zemljom; jama se izpuni, a domalo izpasti će nam ime iz srdacah i uspomene i onih, koji su nam njekada vjekovitu nezaboravnost obećali. Taj udes čeka nas sve; ukloniti mu se nemožemo. Tko bi vjerovao, da će eno ime muža, pri kojega pogrebu narodi, — miliuni dušah gorke suze ljevahu, spasti na ciglo povjestno ime, kojim će se njekoć učenjaci ponositi što ga znadu? tako je duboko pao već u zaboravnost kod istoga svoga naroda. Tko bi mislio, da će se supruga ili diete, koje eno u moru neizmierne žalosti plivajuće na hladnom grobu zrijemo, za njekoliko godinah, kad mu slučajno dopadnu rukuh dronjci i krpe crna odiela, pitati i misliti, odakle oni i za kim su jih nosili? — Strašno je to, al ipak živa istina! — Zaborave nas i naši nam najmiliji; naše su nade gledeć na ovaj sviet, koli ovkraj toli onkraj groba puke varke. Pa ipak koli je liepo nadati se, koli blažena je misao, da će ipak nješta izza nas od nas ostati, kakova takova uspomena, kakov čin, koj će potomke uzplamtiti i uzhititi; pjesmica kakova, koja će zvučeć od ustiuh do ustiuh ovjekovječiti ime naše; ili ako smo stegnuv svoj djelokrug na uzke obiteljske granice, samo svojim i za svoje živjeli, nadamo se sladkoj uspomeni, kad nas nestane, da će spomenuv naše ime koja suzica orositi milo oko. — Uzalud sve nade! Ti mladiću, koj sanjaš o neumrloj slavi; ti starče, koj misliš, da ćeš u uspomeni svoje djece ovdje vjekovati; vi se obojica gorko varate, kao u obće svi, koji na budućnosti grade! Pa da nitko nedirne u vas, to će vas jamačno novi mrtvaci izrinuti s prijašnjega mjesta. Bila kako joj drago ogromna sjena, kojom zasjeniste zemlju, kad se nagibalo sunce vaše k zapadu: o vjerujte mi, nestat će je, čim ovo zapadne sunce; jer bijaše samo sjena.

Vrieme rani, al vrieme i lieči; najjača bol izlieči se u vrtlogu bježećega vremena, a napokon nestaje i same uspomene.

Vanda, ta toli žestoko ljubeća i iskreno ljubljena žena, kojoj neizmierna bol zasjeni za njeko vrieme i samu luč uma, ta žena zaboravi u dvie godine, — ne dvie, u jednoj godini, — na svoga Kažimira, pa se baci drugomu u ogrljaj.

Neću tim da je korim; neću reći, da je krivo radila; ta to joj naročito zapovjedi umirući suprug, da, ako se gdje liepa sgoda nadje, neoklevа pružiti ruku mužu, koj bi vrstan bio usrećiti ju. Ovom nenadanom promjenom njezinih čuvstvah mislim samo dokazati, da se dadu i najgorčije rane preboljeti i sve prošlo zaboraviti. —

God. 1848 — punovažne za nas godine — mjeseca srpnja vrvljahu varašdinske toplice mnogobrojnimi gosti toli iz Hrvatske koli i obližnjih miestah Štajerske; a osim toga nadje se mnogo naše slavenske braće s juga i sjevera; moramo bo

znati, da je naša, premda malena Hrvatska, bila središtem slavenskoga gibanja na narodnom i političkom polju, da u nju upirahu sva slavenska plemena najvećim pouzdanjem oči.

U večer je oko 7 satih. Silna dnevna žega popusti; blago povjetarce hladi mnogobrojne šetalištem prolazeće goste.

Šetalište, englezki vrt zvano, u kom neima ništa englezkoga do pusta imena, koje nije ni sjena englezkih parkovah, bijaše neobično živo. Na tjemenu njegovom, odakle se otvara oku prekrasan vidik na divno naše Zagorje, tu milu hrvatsku Švajcarsku, — do malo gost do gosta, jedva se giblju; klupe pune sjedećih i razgovarajućih se. Veseo žamor poput romonećega šumskoga potoka razlieva se naokolo. Razgovaralo se hrvatski najviše, nu tako, da bi od toga razgovora ponješto bio mogao razumjeti i Francuz i Taljan, najviše Niemac, a najmanje Slavjan.

Da je bio gdje kakov Mezzofanti „en miniature" sboreći barma tri glavna evropejska jezika: taj bi bio jamačno izkusio, što su njekad i oni raznolici narodi, sakupljeni u Jerusolimu čuvši apostole govoriti jednim jezikom, nu ipak tako, da jih je svatko na svom materinskom razumjeti mogao.

„Ah meine liebe," jesi li ga vidjela kako se ponosno drži?" prosbori ondje eno ona sentimentalna Varaždinka.

„Jesam," odvrati joj drugarica, „pa što onda, mon Dieu? meni se, da ti iskreno kažem, ni najmanje nedopada seine steife Haltung?"

Ovakih i ovim podobnih izrazah moglo se je svaki čas čuti, dakako ponajviše iz ustiuh krasnoga spola.

Tako je od njekada kod nas; na ovakovoj rani boluje od pamtivieka naš narod, a i danas misli većina naših ljepoticah, da bi jih sviet obiediti mogao neznanstvom bon tona i finijega takta, da govore izključivo hrvatski. A toga si one lje nedadu reći, pa ma baš nikada ni rieči hrvatske neizustile.

Hajde čitatelju samnom, da se malko prošećemo tim englezkim vrtom, nebi li sreli koju poznatu dušu.

Gle, eno pred nami dva muža u surkah i fesovih; prikučimo se malko bliže, da jih čujemo o čem se razgovaraju.

„Kao što ti rekoh, Mirko," reče stariji, nastaviv valjda pretrgnutu rieč, „mi moramo sve sile napeti, ako hoćemo da održimo konačnu pobjedu."

„Tako je," odvrati drugi, u kom će čitatelj valjda upoznati našega znanca iz Gradca, Mirka Tvrdovića.

„Al gle boga ti, kakova je ona vila ili mala božica," reče naglo prijašnji trknuv prilično živo Mirka; „ala je liepa; a govori poljski!"

Mirko svrne okom onamo, kamo je prijatelj rukom kazivao, te nerekav ni slovca, potrči na onu stranu, a drug za njim.

„Mirko! Hinko!" padnu dva uzklika u isti mah; a dva vierna prijatelja grle i cjeluju se ljubezno i prijateljski.

Vanda — ona bo bijaše polag — stajaše uz Hinka Zlkovskoga; ona očara onako Mirkova druga; gledajuć ovaj izliev prijateljskih čuvstvah ostade tronutim srcem u duboke misli zadubena. Dvie biser-suze pojave se na bliedu licu te jih nestane u tinji čas u sniežnih grudih.

„Oprostite milostiva gospojo?" progovori Mirko u velikoj smetnji, razabrav se malko te opaziv Vandu i vidiv koli je ružno sagriešio, što se nije najprije njoj poklonio; — „oprostite milostiva gospojo, što sam u prvom zamahaju radosti zaboravio na sva pravila učtivosti."

„Meni je osobito milo," odvrati ona svojim srebrozvučnim glasom, pruživ mu nježnu ručicu, „da vas mogu ovdje opet vidjeti." Zar ne, da Poljakinje umiju svoju rieč držati. Ja vam obećah prije dva ili tri mjeseca, da ćemo se vidjeti u Hrvatskoj, pa eto me."

Tako i bijaše.

Čitatelji će se po svoj prilici sjećati, kako je Vanda razgovarajuć se s Mirkom Tvrdovićem i Hinkom Zlkovskim u kući liečnika Leibnera prvomu obećala, da će doći u Hrvatsku, stranom da gledajuć i slušajuć što po svietu biva zaboravi na čemernu svoju žalost, stranom da oporavi poremetjeno tjelesno zdravlje.

Nu jedva odoše od nje oba prijatelja, nebijaše tomu ni dobar četvrt ure, takova ju nemoć obhrvà, da su mislili, da joj više neima spasa. S toga poslà liečnik svoga poslužnika, da potraži Hinka, koga, kao što čusmo, nadje u stanu njegovoga prijatelja Mirka Tvrdovića. Sbog onoga nenadanoga slučaja razidoše se oba prijatelja onako na brzu ruku.

Medjutim ona časovna nemoć Vandu brzo mine, dapače od poslje sasvim ozdravi tako, da je nedjelju danah kasnije ostavila zajedno sa svojim prijateljem Gradac zaputiv se naprečac u toplice varaždinske, koje joj preporuči Leibner.

„Gospodin Vinko Šaptalić, odvjetnik i moj prijatelj," reče na jedan put Mirko, kažuć na svoga druga, na kojega se tek sada smisli. Ovaj se vrlo učtivo nakloni Vandi, a Hinku pruži pouzdano desnicu.

Taj nov poznanac, prijatelj Mirkov, bijaše muž od trideset ili manje godinah, srednjega stasa, crnih kuštravih kosah, koje mu padahu s obih stranah te pokrivahu onizko čelo, pod kojim sjevahu dva crna, nemirna, ogorčena oka, sipajuća potajnu vatru nazloba i osvete. Odievao se na hrvatsku.

Vanda promjeriv toga čovjeka od pete do glave — kako vele — zadrhta malko; njeka tajna nerazumljiva sumnja porodi se u nevinoj duši njezinoj. U prvi mah nedopade joj se taj čovjek, pa joj se zato na čudo dalo, kako se mogaše Tvrdović s takovim čovjekom sprijateljiti.

Medjutim sakriv svoja čuvstva koprenom hladnosti, nakloni mu se lagano i ljubko, dočim mu Hinko vatreno stisnù ruku.

Šaptalić se nakloni opet Vandi nerekav ni rieči, neznam da li svojevoljno ili iz zabune.

(Dalje će sliediti).

Posljednji časi u bieloj kuli.

Crta iz poviesti češke od Jos. Kaj. Tyla.

Noć.

(Nadalje).

„Oj, oj, kûpite! krasne robe — tanka platna — jakih čizamah!"

Glasna vika — čudna krika, smieh i svadnja — razliegahu se po ulicah mjesta Gradišta, kao huka talasah oko morskih pećinah. Hrpa seljakah — gomila gradjanah, a gdjegdje i gospodska čeljad iz susjednih gradovah tiskahu se i blistahu se medju drvenimi i platnenimi šatrami prodavaocah. Nad kapijom nijala se je kraljevska zastava — po ulicah bilo je vidjeti gradsku momčad s kraljevskimi četami, kojih dužnost bijaše paziti, da se neporemeti pravo godišnjega sajma.

Tu — gle, strahovita pogleda! Ogromni slap crna, težka dima izvali se iz krovovah u sried grada, a za njim izskoči stup divnih plamenah. Groza se razleti po veselih sborovih kupacah i gledaocah; — prodavaoci trnu, bliede, — sasma izvan sebe metju robu na zemlju, — žene rukama zalamajuć podižu vrisak srce prodirući — konji se plaše — marva buči, muči —

bleji, — nastaje bježanje — zabušenje — sila — padanje — užasan pogled!

A u groze punoj smetnji, jao! provali iz tamnih jazah četa lupežne momčadi, kao množ gladnih vukovah i graktajućih gavranovah.

„Jao!“ vapije Gradište. „To su krvnici oholih Vitkovacah! To je osveta ponosne gospode!“

„Oj! oj! Veseli trže! Nuder jadnici, nuder!“ grohotom smiju se vojnici. „Prodajte krv i zlato!“

Niti je dobra, niti života čuvano. Biesna četa, tvoreć nečovječne žrtve, nigdje odpora nenalazi. Mjesto u jednom plamenu! A na kapiji stoji sam Vitko Rožmberk, možni Vitkovac, koji je nedavno Gradište kralju odstupio — stoji sada tamo zažarenima očima, i sgrabiv kraljevsku zastavu skrši ju i baci doli u bezdno ponora.

„Vierno si brani — Otokare, to mjesto!“ reče, zlorado se pri tom smijuć! „Ali brzo dodji, prije nego ti razvaline njegove reknu, da se nedadu Vitkovci od ljudih tvojih dražiti.“

* * *

Pramaljetnim nakitom cvjetaše veleliepa bašća ljubljenoga Otokara. S tisuću miomirisnih cvjetićah pirio je širom sladki miloduh, a na tananih grančicah nihalo se je množtvo pernatih pjevačah.

Pod krovićem tamnozelene sjenice sjedjela je plemenita Konuta, mlada, vatrena supruga kralja Otokara. Pred njom klečao je najkrasniji mladić na dvoru kraljevskom, bogati, oštroumni, zlatousti Zaviša Falkenštajnski, nazvan Rožmberski, glava možnih Vitkovacah.

Vještom rukom prebirao je dražestni ljubimac visokih gospodjah strune po dragocjenoj lutnji, a Konuta je pjevala. Slavulj umuknuo je u blizkom busu i slušao pjesmu plemenite pjevačice.

U tom pridje Otokar. Konuta se podigne i poleti mu na susriet.

„Oprosti Vitkovcem!“ moljaše nevinim ganutjem srca milostiva, umiljno oči svoje k suprugu podignuvši. „Neizagnaj nijednoga iz kraljevstva. Zaviša te prosi u ime bratje svoje, — ja te molim u ime krasnoga Zaviše!“

Plamenito počivalo je oko Otokarovo na glasovitom Vitkovcu, koji se je nizko pred licem kraljevim poklonio.

„Približuješ se i k vratima domaćega raja moga, ti sladki, zavodljivi napastniče?“ otvoriše se konačno ozbiljnim glasom usta kraljeva. „Gledaj, da te već nigda na putevih svojih nezastanem! Idi i kaži bratji, da je Otokar jedini gospodar u svom kraljestvu, i da se volja njegova mora izpuniti.“

Reče, pa uzam drhtjuću suprugu za ruku — naglim korakom udalji se.

Gnjevom prekipješe prsa Zaviševa. Dugo gledao je za kraljem. — „Jedini gospodar?“ progovori napokon riečmi polutajnimi. „Misliš li zaisto, da nitko drugi u Českoj nebi vladati znao, nego ti, veliki potomče Stadickoga seljaka. Prije vremena i velikom odvažnostju odsiecaš čvrste stupove prestolja svoga; — pazi, da se bez njihove podpore neprevali.“

* * *

U pratnji hukajuće oluje, vatrenoga blieska i svim drmajuće bure sletjela je polnoć k ustrašenoj zemlji.

U velikoj dvorani grada Kromljovskoga stajao je dugi, srebrnimi čašami urešeni stol, — oko stola sjedjela su razpaljena lica, vatreni pogledi i grdeća usta Vitkovacah, gospode Rožmberske, Hradecke, Lomnicke, Pržibenicke i Pelgržimovske — a najprvi medju njimi Zaviša Falkenštajnski, najstariji sin Budivoja Skalickoga, gospodara Krumljovskoga.

Grozno zajauka Meluzina okolo visokih, množinom svjetalah sjajućih se prozorah, i potrese njimi, kano da bi ih polupati i izdajničke rieči poslušati htjela.

„Smrt Otokaru!“ povikne sada Zaviša, punu čašu k ustima prinesavši.

„Smrt Otokaru!“ zagrmi iz svakoga grla, a u svakoj ruci zablista čaša.

„Kao što posljednji put čaše ove na českoj zemlji izpražnjavamo“ — prozbori nadalje Zaviša — „tako ćemo sjegurno vidjeti poniženje neprijatelja našega. Mora li po volji Otokarovoj moć Vitkovacah u Českoj pasti, a sinovi možne Ruže bedra opasati i ostaviti baštinstvo otacah svojih: ostati će po njihovom odlazku u českoj zemlji crna propast — grob Otokarov! Zdrav budi Rudolfe! Ti ćeš prava česke gospode svjestnije i mudrije čuvati; — a Otokar neka tada stavi drvene seljake proti sili tvojoj!“

* * *

Bučno ti je u Beču po carskom logoru. Pod svietlim oružjem stoji vojska Rudolfova i saveznikah njegovih, državnih knezevah. U sredini, na uzvišenom prestolju, sjedi bivši grof Habsburgski, sada glasoviti vodja i car njemački.

Po običaju svom u srebru i zlatu sa sjajnom pratnjom dolazi najbogatiji medju pritomnimi okrunjenimi glavami — kralj češki, Přemisl Otokar Jedini! — Stižen propisom zavidnoga carstva, a ožalostjen svjetskom nezahvalnostju — pritisnut silom vanjskih dušmanah, a usamljen izdajom domaćih velmožah, nemogaše taj plemeniti kraljevski junačina ostanke vojske svoje carskim, na broju triput većim četam na sjeguran poraz izložiti,; molio je za primirje, te k miru desnicu pružio, a danas morao se je pred Rudolfom pokloniti, i od njega svoje kraljevsko baštinstvo kao leno primiti.

Približuje se silni junak, glasoviti boritelj za vjeru, slavni preobladaoc pruskih poganah. Uznešeno lice njegovo obastrto je tihom tugom — potlačenom oholostju iz ljubavi i skrbi za narod svoj. Dolazi. Prigiblje koljena pred Rudolfom — a u okolo neprijatelji od radosti kliču. Medju njimi Česi, Vitkovci i Riesenburgi.

Ali u gomili odpadših od kralja svoga velmožah stoji tajnom bolju — glava Zaviša. Prsa mu se gnjevom i žalostju nadimlju; vidi on stranih neprijateljah poruglјivu pobjedu nad kraljem Českim!

„Za Boga!“ govoraše sam u sebi, zažarenima očima širom strieljajuć! „Zato li sam utamaniteljju gospodskih pravah viernost skršio, — zato li sam domaći boj razpirio, da slavnu krunu česku poniženu smotrim pred narodi, kojih oči još i sada zasljepljiva sjajnostju svojom? Za Boga! Otokar i Česi nebijahu kod mene jedna osoba. Porugu česku nisam naumio iz sjemena svoga žeti; — pa zar je moglo što drugoga nići iz sjemena pobune i nevjere? Zavišo! Zavišo! to nije vienac slave, o kojem je snivala mladjana duša tvoja! — Uboga Konuto!“

* * *

Turobno ječe zvona pražka — silni uzdisaji lete daleko iza vratah glavne varoši. Otokar se razstavlja s gradom svojim!

Sve po pravu stečene zemlje, Austriju, Korušku i Štajersku, žrtvovao je za uzdržanje mira i sjegurnost naroda

českoga; — pa ipak stajao je još sveudilj kao grozoviti oriaš na svih cestah neprijateljah svojih, koji ga zato i podkapahu, nehajeć, ako ih svojim težkim padom razdrobi. I ustade evo još jednoć — još jednoć podiže se lav te zaurlika i baci svoj vatreni pogled na hrpu gladnih vukovah. Sabra posljednju silu Čehah i Moravacah, pridruživši im znatnu pomoć Šlezanah.

Težka slutnja obuze veliku dušu kraljevu. Pazljivim okom broji vierne, ali ne velike čete, postavljene na polju Moravskom, ravna ih i redi proti sili neprijateljah svojih — a duboki uzdisaj ukrade mu se iz junačkih prsiuh. Ali čvrsta je odluka njegova, posljednji biti boj za svoju i Čehah slavu — boj za život i smrt. Sveta tišina vlada taborom njegovim. — Posljednja noć pred bitkom razsula je nad njim tisuće svojih vječno plamtećih svietiljkah.

Medju carskimi četami velika je buka vladala. Vesele pjesme razliegahu se okolo noćnih vatrah, a istom u kasno doba dadoše se ogromna vojnička tjelesa na odpočinak, ali duh njihov zabavljao se je živimi sni o sutrašnjoj pobjedi.

Jedan samo čovjek — i to Čeh nenalazi sried Otokarovih dušmanah željno očekivana pokoja. Šetje se još po šatoru svom — a srdce mu tone u valovih uznujanih jadah. To je Zaviša Vitkovac. Izagnan mu je svedj još rod iz Češke — i on sam potepa se još po tudjinstvu, prem ga vruća ljubav k otčinskomu baštinstvu vabi! Proslavljenje imena českoga bijaše želja njegova — a blagostanje naroda molitva njegova; — sad pako pripravljala se je propast imenu českomu, sad priredjivao se je grob blagostanju njegovomu. Vidio je Zaviša tu ogromnu silu, koja je i strašan, zdvojenja pun odpor viernih ostanakah bivše češke vojske uništiti morala.

„Ne — nipošto!" progovori. „Tako nesmije pasti blistajući stup slave češke — tako nesmije ugasnuti to sunce medju vladari! — Još ima vremena — još ga mogu spasiti! Ako me pomiluje, ostaviti ću Rudolfa; postaviti ću se prije zore s pukom svojim do boka českomu junaku, i skršiti ću gubicu jedovite, tajno plazeće izdaje, prije nego što mu se sutra približi. — Jest, al ako prosbu Zavišinu neusliša?" —

Razigrana mečta privede mu sad pred oči tužno stanje češke zemlje, u koje bi pasti mogla uništenjem Otokarovim — i težki, bolni uzdah izvinu mu se iz grudiuh. U tom stupi u čador glasonoša.

„Nosiš li mi milost Otokarovu?" pita ga Zaviša živo uzdrmanim srcem. — Glasonoša turobnim licem stoji — niti šta odgovara. — „Ništa?" upita opet Zaviša. „A govorio si o mojoj žalosti — o njegovoj pogibelji — o pomoći mojoj sutra — o tajnom neprijatelju sried četah njegovih — govorio si?"

„Govorio sam," — muklo odvrati glasonoša — „i dugo me je Otokar slušao. Ali sudbina ga je već zahvatila i žrtvovala neizbježnoj propasti; a zapleten već u mriežu njezinu reče mi nesretni junak: „Idi! Otokar se neoslanja na izdaju — niti je se straši!"

„Jao!" zavapi izagnani velmoža češki — koji je sutra morao mač svoj krvju českom napojiti. Sviest ga je odsudila.

* * *

Petak — dan sv. Rufa — dan 26. mjeseca srpnja 1278 — kobni je to dan u poviesti českoga naroda! On je gledao na krvavi pad velikoga Otokara, a nije se zavio crnom noćju! — Moravsko polje primilo je u se junačku krv padšega kralja, a težka nevolja, okrutno podjarmljenje ostavljenih izniče iz toga dragocjenoga sjemena.

Nad prestoljem Přemislovim i okolo nad pukom, koji sakrivajuć se u sjeni njegovoj sa strahom i trepetom očekivao je buduće dane — nad baštinstvom kraljevskoga sirotčeta, sedmogodišnjega Vaclava, držao je zaštitnicu ruku stric njegov margrof Otto Dugi. Ali krvavimi pismeni ostao je u pameti českoj upisan broj danah tutorstva njegovoga — braniborske vlade. Pošast i nevolja strovališe stostrukom strielom opale, izmučene žrtve u hladni grob. Po gorah i dubravah sakrivao se je seljak pred stranimi lupeži — koljebu mu plamen progutao — po poljanah tekla je krvca — žitnice stršile su put nebesah kano šuplji grobovi vrhu bivše obilnosti — mati ubila je diete s okrutnoga glada.

Glava potištenoga naroda — mladi gospodar — cvili s majkom u zatvoru na visokoj Bezdjezi. Jadom napunjeno je srce udove kraljevske; potoci suzah teku joj po izmučenu lišcu.

Bezdjezo! zašto se nerazpanu stiene tvoje? — Zimska je noć. Jasnim svjetlom poliva mjesec čvrste obkope, a grozna tišina leži u krilu njihovom. Al evo zaškripnu vratašca — na brza konja sjeda blieda Konuta; stražar pusti ju u Melnik, i vjeruje rieči i obećanju njezinomu, jer tu majka ostavlja sinka jedinca.

Ali pod visokom Bezdjezom čeka sbor čeških vitezovah — a pred njimi Zaviša Falkenštajnski.

„Zdravo da si nam zviezdo nadeždna!" pozdravljaju ženu ustne znane sa sniženosti i srčanosti. Hrabre mišice čekaju na dolazak i zapovied tvoju! Moravska da je ti utočištje. Stresti će se Branibori. Osveta oštri mač!"

„A što sa sinom mojim?" suze roneć pita Konuta.

„Sveta je glava gospodarova! Neusudjuje se grabežljivi plien rukom svojom za njom poseći."

* * *

Jasna duga, taj svjedok božji, pružila se preko Praga od polnoći k poldnevu, a drago proročanstvo razletjelo se po krajinah, da se baštinik kraljevstva českoga srećno povratja.

Proljetnim cvietom nakitila se je opet zemlja. U najkrasnijem ruhu cvatućih stabalah i šarenoga cvietja caklilo se je sve okolo Praga. Tisuće veselih licah vrvile su po livadah. Poslje pet godinah težkoga zatvora vratja se Otokarov sin iz Zitavske tvrdje, kamo ga po izmaku materinom zatvoriše, griešne ruke nemareć za svetost vladarsku. Velikimi obećanji, množinom českoga srebra, morade narod izkupiti kralja svoga — i kliče sada, videć dvanaestgodišnjega djećaka smiešećim se licem polag biskupa, medju množtvom velikašah, stupajućeg u dom otacah svojih. Gospodine pomiluj ga! razliega se na sve strane.

Ali gle! — tko to stoji na pragu kraljevske palače? — Žena licem bojaznim, srcem živo kucajućim. Plemenito, dražesti puno lice s dvoljetnim, umiljnim djetešcem na rukuh. Oko njeno počiva na velikoliepnoj sgradi, kao na predmetu poznatom, gorko oplakanom.

U nutri u gradu sried prekrasne dvorane stoji mladi Vaclav s listom u ruci. — „Drago diete!" čita drhćućim glasom — „oprosti ženi, koja te je pod srcem nosila — a u srcu nositi nigda neprestala." — „Gdje je — gdje je majka moja?" klikne. „Zašto nehiti ogrliti sina svoga?"

Radostnim plačem baci mu se na srce plemenita, puna ljepote i miline — udova Otokarova! „Zaboravi slabost majčinu," moli; „slaba bijaše vjerenica velikoga otca tvoga; ali

za blago sina svoga vazda brižna. Odpusti joj, pa primi diete njezino za brata svoga!“

„Budi bratom mojim!“ klikne Vaclav mokrima od radosti kresećima se očima ljubeć diete Konutino.

„Oprosti i suprugu mojemu!“ moljaše dalje udova kraljeva.

„Oprosti gospodaru!“ ozva se u tom i drugi milozvučni glas, a k nogama Vaclavovima vrže se plemenito lice glascvitoga Zaviše.

„Budi otcem mojim,“ reče prignuv se k njemu duboko ganuti kralj; budi prvi do mene u kraljevstvu mojem!“

(Dalje će sliediti).

Boj Crnogoracah s Turci.

U ovaj par, gdje južno slavjanstvo u turskom carstvu zametje iznova ozbiljni boj proti svomu staromu krvniku — turskoj sili i zulumu, te se isti ustanak smatra kao novi zamet za toliko putah već uzalud pokušavano riešenje iztočnoga pitanja, biti će od tim veće zanimivosti za čitateljstvo ova slika predstavljajuća junačke sinove kršne Gore crne u borbi proti Turkom. Ta borba nije ništa novoga, budući strahovitom dosljednostju traje od ono doba, odkada su Turci zavladali drugimi zemljami propadšega na Kosovu srbskoga carstva, pa sve do danas. Crnagora je zemlja mala, i kad se sve digne na oružje jedva može smoći do 20,000 oružanikah. S toga se Crnogorci riedko upuštaju s Turci u bitku na otvorenu polju; nego vojuju obično u svojih gorah na način guerillah. Strahotu takova vojevanja izkusile su već višeputah turske čete, a izkusiti će ju i u napredak. Kao što smo čitali onomadne u jednom izvjestju odonud, Crnogorci polazeć u boj, ako je pogibel golema, vode sobom žene i djecu, te i ova, inače mirna čeljad, vikla je već svim nepogodam ratnoga života i nisu riedki primjeri, da žene s puškom u ruci vojuju uza svoje muževe. Crnagora se u mnogom obziru može nazvati slavjanskom Spartom. Dočim osim gorostasnoga sjevernoga slavjanskoga carstva neima nijedne više posve nezavisne slavjanske države u Europi, uživa Crnagora, zaklonjena rukom božjom, svojimi nepristupnimi stienami već od više stoljetjah uza siromaštvo i zlatnu slobodu, štitjenu vierno mišicami svojih junačkih sinovah. Njoj kao da je višja promisao povjerila ostavu toga neprocienjivoga blaga, koja no će se jednom možda razprostraniti preko svega, danas ti bože znaš komu sve ne podložnoga južnoga slavjanstva.

Tim nevelimo, da će Crnagora izpuniti veliki zadatak i izvesti važnu missiu, koja je božjom providnostju namienjena slavjanskomu jugu. Taj zadatak čini se da je pridržan drugomu faktoru, koj je po svojoj materialnoj pretežnosti i većem napredku u svih strukah europejske civilizacije pozvan na hegemoniju u tom savezu jednorodnih življevah. Nu osim toga, što će, kad tomu bude vrieme i junačkimi desnicami bitno pripomoći k pobjedi te velike idee, biti će ona po svom neograničenom domoljubju, po neoskvrnjenoj čistoći narodnoga značaja, po svojoj neizmiernoj ljubavi slobode ujedno uzorom ostalim za sva vremena.

Hrvatsko kazalište.*)

Narod, koji se želi uznieti do samostalnosti narodne i slave te uzporediti s drugimi neodvisnimi narodi u Europi, mora najprije nastojati, da se očisti od tudjih življah u sukromnom i javnom životu; jer življi tudji najvećma prieče razvijanje pravoga ponosa, pravoga naobraženja i prave samosviesti narodne; a bez ovih trijuh uvjetah nemože se roditi ni podpuno zdrava, zrela i valjana misao narodna o vlastitoj snagi svojoj, niti jedinstvena težnja narodna, bez koje se opet nemože poluciti ni podpuna narodna i politička sloboda, štono je glavna zadaća svakoga naroda, koji neželi da izčezne iz broja narodah živućih, i postane rob i sluga narodu tudjemu. Ovakovu pako sudbinu neželi doista nijedan pravi rodoljub hrvatski narodu svomu, dapače trsiti će se svaki da napredku naroda svoga po mogućnosti koristan bude.

Najpreči je dakle posao, da narod hrvatski naš od tudjih življah očistimo. Tako su radili i drugi narodi, koji danas u Europi vladaju. Nemojmo misliti, da narodi preko noći dozriju! U naravi skoka neima; sve na svietu ide svojim stanovitim redom; niti se uzdajmo, da ćemo mi drugim putem do naobraženosti doći, nego li su ini narodi došli. Valja nam dakle marljivo proučiti sva sredstva, koja su kod razvitka ostalim narodom u prilog bila, da se i mi s njimi probitačno poslužiti možemo.

Za sada nam je, kako već rekoh, najnuždnije iztriebiti tudje življe kod kuće, da se osnažimo na daljnju radnju. Medju mnogimi ostalimi radili (faktori), koji kod toga posla sudjeluju, jest kazalište jedno od glavnijih. Važnost kazališta za obrazovanje narodno, pokraj ugodne zabave, koju nam pruža, opisala su već mnoga vještija pera, te bi suvišno bilo, da se i ja upustim u potanko dokazivanje te priznane istine; s toga ću preći odmah na samu stvar, o kojoj sam svoje mnienje izreći naumio, a to je: kako bi se kazalište hrvatsko, koje dosele samo životari, moglo postojano utemeljiti, da ga ni najokrutnija bura više oboriti neuzmogne.

Nu budući liečnik, želeći bolestniku rane izvidati, nastoji prije svega uzroke bolesti izpipati i odkriti, pak onda se tek na vidanje daje, to ću i ja pokušati izpitati najprije mahne i uzroke, s kojih se kazalište narodno-hrvatsko kod nas sve do sada još valjano učvrstiti moglo nije, nego se je od časa na čas samo pojavilo, pa opet izčezlo; a onda tek izjaviti svoje misli o načinu, kojim bi se tomu zlu za vazda doskočiti i kazalište hrvatsko za budućnost podpunoma osjegurati moglo.

Po mom mnienju razni su bili uzroci, s kojih kazalište hrvatsko dosele nije moglo valjano napredovati; glavni pako uzrok bio je zavladavše tudjinstvo, koje je nemilice zatiralo sve, što je hrvatskoga bilo, i ugušivalo javno i potajno svaki pojav narodni. Pod okriljem tudjega gospodstva ugnjezdilo se bijaše njemačko kazalištno družtvo. Ovo povladjivano i tudjom vladom podupirano novcem iz zemaljskih zakladah, sve se jače učvršćivalo; dočim družtvo hrvatsko, lišeno svake pomoći novčane, pa kojekakovimi nečistimi spletkami podkapano, sve je većma iznemagalo te naravno najposlie i sasvim propasti moralo.

Prošle godine po prilici nadje bivša vlada zemaljska za nuždno makar samo prividno zadovoljiti glasu obćinstva, koje u svoj poniznosti i samo na pol ustah zahtievaše predstavljanja narodna na kazalištu, te u suglasju sa tadašnjim odborom kazalištnim ugovoriše s poznatim podhvatnikom B. da tečajem prošle jesenske kazalištne dobe (saison) uz njemačka svakdašnja predstavljanja dade i 12 predstavljanjah hrvatskih, i to svaki mjesec dva put.

Svaki razborit čovjek lahko će uvidjeti, da ovakov način nije bio shodan za podignuti predstavljanja hrvatska; jer podhvatniku nije račun nosio, za samih 12 predstavljanjah družtvo valjano sastavljeno, kad bi i bilo igračah na izbor, ciele pol godine napose držati; pošto pako igrači njemački nisu jeziku hrvatskomu vješti, obćinstvo kod najbolje volje nije moglo marljivo polaziti hrdjavih predstavljanjah narodnih, jer se hoće dvojstruko rodoljubje (a toga je vrlo malo) za učestvovati kod slabih kazalištnih predstavah: jedno davati novce, a drugo mučiti se gledajuć i slušajuć. Rodoljubje to doduše dva tri puta učiniti može, ali nipošto dugo vremena.

Dva družtva igraća na jednom kazalištu uzporeda i u jedno doba riedko su kad uspjela, osobito onda, ako su uviek na jedno i isto samo obćinstvo ograničena; pa još k tomu kada ta anomalija traje pune pol godine, i u dva jezika biva, kao što je to bilo kod nas u Zagrebu. Zagrebačko obćinstvo naše, koje obično kazalište polazi, jedva dosiže broj od pet stotinah dušah; u najpovoljnijem dakle slučaju bilo bi kadro izdržavati jedno družtvo, a dva nipošto, tim manje u dva jezika, budući se tada obćinstvo razciepiti mora, a po tom za polovicu skoro umalji se polazenje i dosljedno podpora novčana, bez koje neima kazalištu života, a najmanje našemu kazalištu narodnomu, koje se tek velikom njegom stvoriti i uzgojiti mora.

Naši dosadašnji kazalištni odbori, imali su tu čudnovatu maniju, skoro neprestano uzdržavati samo kojekakova predstavljačka družtva, kano da je sgrada kazalištna sagradjena naročito samo zato, da se u njoj neprekidno igra i negledeć na to, da li je obćinstvo prema tomu? Tako su na primjer njemačka predstavljanja trajala od jeseni 1859. do uskrsa prošaste godine, dakle do blizu 8 mjesecih; zatim je došla opera talijanska u svibnju, a u srpnju otišla; nju je sliedila u kolovozu opera magjarska, koju je početkom listopada opet zamienilo predstavljačko družtvo njemačko i hrvatsko, koje zadnje još i dan danas traje; a kako čujem već je opet za 1. svibnja naručena opera talijanska. Ovakova množina igraćih družtvah bila bi preveć, da Zagreb broji 50,000 stanovnikah, a kako nebi odviše bilo za samo 20,000 stanovnikah? Čovjek se mora zaista čuditi, da se kod ovakvoga preterećenja obćinstva još i malo polazi kazalište; a ne, kako se to od njeke strane običava, koriti još obćinstvo, što slabo pohadja predstavljanja. Ta za boga miloga, budimo pravedni i nezahtievajmo od obćinstva žrtve veće, nego li ih nositi može. Svrnimo okom na druge gradove, pa ćemo se uvjeriti, da Zagreb razmierno 4—5 putah više čini za kazalište; nego li se od njegova pučanstva pravedno zahtievati može. Beč je na primjer svojim pol milijuna stanovnikah 25 putah veći od Zagreba, pa izdržava samo 5 ili 6 kazalištah; što, kada bi se sravnio sa Zagrebom, i negledeć na to, što je prestolni grad, morao bi imati najmanje 25 kazalištah. Pogledajmo zatim Gradac, koji broji do 70,000 stanovnikah jednoga jezika, pa ima samo 1 kazalište, i to ako nije manje od zagrebačkoga, veće lje nije; dočim bi Gradac, uzporediv ga sa Zagrebom, najmanje 4 kazališta imati morao. Valja dakle pohvalno priznati, da obćinstvo zagrebačko od svoje strane za kazalište daleko prednjači svakomu inomu obćinstvu, i neobzirući se na onu, žaliboże istinitu okolnost, da Zagrebčani navadno dosta loša predstavljanja podupirati moraju. Vrieme je dakle, da se već jednoč pravedan obzir uzme i na novčana sredstva kazalištnoga obćinstva zagrebačkoga, jer to je poglaviti uvjet za stanovito utemeljenje narodnoga kazališta hrvatskoga, što bi po mom mnienju moralo biti jedina zadaća sadašnjega odbora upravljajućega poslovi narodnoga kazališta. Odbor neka se čuva i kloni ovih manah i pogriešakah, koje sam ovdje naveo, da nepadne u iste bludnje, kao i njegovi predšastnici; jer tada je cilj promašen. Netreba slušati pojedinih ljudih, koji, buduć bezposleni, radi bi imati u svako doba godišta kazalište, da od duga časa mogu poći u kazalište, kad im na um pane. Ovakovih je u Zagrebu premalo, da bi se poradi njih jezgra obćinstva neuvažavala i svrha kazališta hrvatskoga na kocku postavljala.

*) Neda se tajiti, da je stanje našega narodnoga kazališta po onom, što vidimo i čujemo, dosta žalostno i da je skrajnje vrieme, da se nakon zaduga krparenja i kuburenja to velevažno pitanje jednom konačno rieši. Budući je zadatak narodnoga zastupničtva nastojati oko promicanja svih interesah narodnih, a kazalište kao glavna poluga naobraženja, imade isto tako kao i javno obučavanje biti predmetom osobitoga uvaženja svakoga zakonarstva: s toga uz nastajući sabor ovih kraljevinah priobćujemo sljedeće praktične i temeljite misli jednoga rodoljuba o preustrojenju i potrajnom uredjenju toga zavoda u našoj domovini; priporučujuć ih budućim saborskim zastupnikom, da ih ozbiljno uvaže i po svom osvjedočenju o važnosti pitanja podupiru. *Uredn.*

Pošto sam po mogućnosti razložio glavne mahne i uzroke, štono su razvitak kazališta hrvatskoga dosada ponajviše priečile, i kojim se u napredak svakako ugibati treba, ako ozbiljno želimo uzdignuti i na čvrstom temelju osnovati kazalište narodno, da ono bude ne samo ugodna i koristna zabava nam Zagrebčanom, nego da postane pravim hrvatskim narodnim zavodom, koji bi svoj blagodatni plod po svem narodu hrvatskom s uspjehom razprostiro: prelazim sada na samu stvar, kako bi se ta vruća želja svih rodoljubivih Hrvatah oživotvoriti i okolnostim našim probitačno prilagodjena po mom mnienju udesiti mogla.

Kod kazališta gorko smo izkusili zadnjih godinah, kako se upravlja narodnimi zavodi, kada na upravu ima neograničeni upliv samovoljna vlada. God. 1851 ili 52 kupljena je kazalištna sgrada zagrebačka iz zemaljske zaklade tom namjerom, da njom, kao zemaljskom svojinom, upravlja odbor, sastavljen iz dioničarah zaklade narodnoga kazališta, koji imaše zadaću podupirati razvijanje i utemeljenje kazališta hrvatskoga. Ali vlada tudja silom svojom nametnu se gospodarom sgrade kazalištne, kao tobože za državne novce kupljene, te stade kazalištem upravljati na korist njemačkih, a na štetu hrvatskih predstavljanjah. God. 1850 ustroji se družtvo, da sastavi glavnicu za hrvatsko kazalište od 100.000 for. na dionice, te mu i zbilja podje za rukom u brzo sakupiti do 40,000 for.; a neima dvojbe da bi se i ciela svota od 100,000 for. sakupila bila, da rodoljubi za dobe neopaziše, kako će se narodnimi novci njemačka predstavljanja podpomagati; ustegoše dakle punim pravom obećane prineske, nehoteći vlastitim novcem služiti njemštini, da se svojim štetonosnim življem kod nas još većma razprostire, i narodni nam duh hrvatski truje. Tudja vlada upotriebi opet i ovaj odpor na uštrb kazališta hrvatskoga, pa na način još nikad nečuveni; ote naime dioničarom narodnoga kazališta pravo upravljati svojim vlastitim imetkom, navadjajuć, da to družtvo, nebuduć tobože podpuno ustrojeno, neima života ni nade za daljni obstanak; i zato naimenovà po svojoj volji stanoviti odbor, od kojega dioničari nikakova glasa neimaju od onoga doba, odkada je prije dvie godine odbor taj dioničarom na znanje dao, da su sve kamate imetka dioničarskoga potrošene, i osim toga, ako se nevaram, još 13,000 for. od glavnice. Stvar doista jošter nikad nevidjena, da si poglavarstvo prisvoji vlast razpolaganja dobrom privatnim.

Da se dakle podobna samovolja nikada više nedogodi, kad bi i opet slučajno Bachovci tužne uspomene zavladali, i da se za naviek i najmanji upliv svake vlasti u poslove kazališta hrvatskoga prepriječi: valja najprije zahtievati putem predstojećega našega hrvatskoga sabora, da se sgrada kazalištna, kupljena iz zaklade zemaljske, zatim glavnica kazališta narodnoga na dionice sakupljena podpuno, nadalje svota zavodu kazališta hrvatskoga poklonjena od slavne županije varaždinske — po prilici 46,000 for. — napokon i ona svota namienjena kazalištu narodnom od sabora našega 1847. kao svojina narodna, narodu s mjesta povrati i preda za upravljanje jednomu odboru, koji bi imao biti sastavljen iz muževah podpunoma samostalnih i neodvisnih, pravih i iskrenih rodoljubah hrvatskih; jednom rieči iz onakvih marljivih, poštenih i saviestnih ljudih, kojim je ozbiljno stalo do povoljnoga uspjeha te svete stvari naroda hrvatskoga. Ovakov odbor imao bi biti izabran po velikoj skupštini dioničarah kazališta narodnoga, ili od vieća grada Zagreba, da može bez uticaja svake oblasti slobodno i samostalno rukovati kazalištnom sgradom, imetkom i poslovi kazališta hrvatskoga; jer bez vješta razpolaganja sredstvi, neima obstanka, a kamo li bujnoga napredka i utemeljenja kazališta hrvatskoga za budućnost, što svim pravim rodoljubom hrvatskim na srcu leži.

Treba dakle prije svega osloboditi sgradu kazalištnu i već napomenute glavnice iz rukuh oblastih, i takove svote sve u jednu glavnicu spojiti te koristno ukamatiti, da stalan prihod kazalištu nose. Taj dohodak mora se podkriepiti još i stalnom godišnjom podporom od strane zemlje, ne manje i od strane grada Zagreba, kojega stanovnici najviše ugodnost zabavah kazalištnih uživaju i uživati će i nadalje; stanoviti bo godišnji prihod potriebit je svakomu bolje uredjenomu kazalištu, kamo li ne našemu hrvatskomu, koje tako rekuć tek moramo stvoriti, odgojiti i čvrsto utemeljiti; a tomu se hoće ne samo dobre i željezne volje, nego i novacah, te glavne poluge svakoga boljega kazališta, budući izvrstne igrače valja i dobro platiti, jerbo nevolja nediže umjetnosti.

Prije nego li potanko naznačim, kolika je novčana podpora od potrebe, valja mi govoriti o sastavu igračah.

Rekao sam već naprvo, da nam treba kazalište hrvatsko uprav stvoriti, što je i živa istina; jer izuzamši njeke samo osobe, sadašnje je naše igraće družtvo još diletantizam, a taj mora već jednoč prestati, ako neželimo, da nam zavod opet prva protivna oluja odnese. Kod stvaranja kazališta dva su bitna uvjeta; prvo, da imamo taki već za buduću jesensku dobu družtvo igraće, koje bi kolik tolik odgovaralo umjetničkomu ukusu obćinstva našega više, nego li to bijaše dosele; drugo, valja položiti namah temelj za poboljšanje i usavršenje kazališta hrvatskoga u buduće, a to pripravljanjem i odgajanjem mladoga osoblja u kazalištnoj umjetnosti na kojem dramatičkom zavodu.

Rieč je kod nas obična, da se Hrvati nerado daju na kazalište. Tako je doduše dosada bilo; nu ja sam drugoga mnienja, dapače sam tvrdo uvjeren, da će i mladi Hrvati poput ostalih narodah, priljubiti se umjetnosti kazalištnj, kad im obstanak kod toga zvanja podpunoma osjeguran bude; jerbo je dosele glavni uzrok, što se mladići nehtjedoše dati na kazalištnu umjetnost, bio upravo taj, što im to zvanje nije pružalo jamstva nikakova za budućnost, a to im se ni zamjeriti nemože. Treba im dakle osjegurati ne samo stalnu plaću preko sve godine, nego po mogućnosti i penziju za slučaj nemoći.

Tri su stvari glavne, koje obćinstvo u kazalište mame; prva, dobra predstavljanja; jer ova privlače i one ljude, koji inače nisu baš ljubitelji kazališta; druga, da doba kazalištna predugo netraje, budući se čovjeku i najbolje stvari dosade, kad ih je odviše; treća, da ulazni troškovi nebudu većini obćinstva pretežki; jer što je pretežko, ma i najboljom voljom, dugo se nositi nedade. Dakle, koliko je god moguće, nuždno je obaliti ulaznina, cienu ložah i zatvorenih stolicah, te tako sve udesiti i prilagoditi primjerno silam obćinstva. Tim se neće prijam kazalištu ni najmanje umaljiti; dapače povekšati se mora; jer će se kazalište mnogo bolje polaziti, dakle većim brojem polaznikah nadoknaditi manjak prouzročen obaljenjem troškovah ulaznih. Valjanost pravila ovoga prokušana je i dokazana već u svietu praktično.

Svako bolje kazalište, naročito pako narodno, koje je tek u počelu svom, mora imati jednoga nadzornika (intendanta), koji razumije i tehničke poslove, i zna razsuditi sposobnost pojedinih igračah, da kazalištne predstave uspješno ravnati može po naputcih odbora kazalištnoga, kojemu bi nadzornik odgovoran bio.

Odbor kazalištni, čim bi novčana sredstva dobio, — što bi već početkom svibnja biti moglo, — morao bi se odmah postarati, da sastavi predstavljačko društvo iz dvanaest osobah, to jest, sedam mužkaracah i pet ženskih. Ovaj broj glavnih igračah, kao temelj predstavljačkoga družtva, imao bi biti stanovit i u stalnoj plaći kroz cielu godinu, da se u nauci dramatičnoj preko ljeta, kad se neigra, vježbati mogu. U tu svrhu trebalo bi od sadašnjega družtva zadržati one osobe, koje su najsposobnije za kazalištnu umjetnost; za manjak pako imao bi se razpisati natječaj. Ostalo osoblje od manje važnosti, lahko se nabavi onda, kad bude trebalo.

Kod izbora osoblja mora se paziti na ona glavna svojstva, bez kojih igrač nikada izvrstan postati nemože. Prvi ti uvjeti, koje čeljadc pripravljajuće se za kazalištnu umjetnost imati mora, jesu: ugodan glas (organ), razgovetan izgovor, dobro poznavanje jezika, i da uloge svoje lahko naučiti može. Samo se po sebi razumije, da mora i njeki stupanj obćenitoga naobraženja imati.

Od mladjahna zavoda nemože se tražiti odmah prvih godinah preizvrstnost umjetnička; ali se punim pravom zahtievati može, da svaki igrač svoju ulogu valjano znade; jer bogami

ugodno nije, kad igrač svaki čas zapne, uzšeprtlji se i usljed toga prišaptalac viče. Za to prepriečiti treba s početka izabrati za predstavljanja komade onakve, koji su lahkim i liepim jezikom, to jest popularno pisani, budući neima sumnje, da se ovaki komadi lakše uče, nego li odviš visoko pisani. Dosadašnji izbor komadah nije baš presretan bio; isto valja i za prievode.

Do sada se nije puno gledalo na dobro uredjenje repertoira. Ima komadah, koji su 3—4 puta u jednoj kazalištnoj dobi predstavljani, što je svakako previše. Taj običaj stoji kod operah, a nipošto nevalja kod dramah; jer se malo komu rači jedne i iste prizore 3—4 puta gledati. Najobljubljeniji komadi mogli bi se najviše samo po dva put dati.

Izbornik dakle kazalištni mora se shodnije urediti nego li je to dosele bilo. Po mom mnienju trebalo bi odabrati za prve dobe kazalištne od prilike trideset komadah jošte nepredstavljenih. Ponavljanje komadah već davanih nebi smjelo bivati prije, nego svake treće godine, i to samo jednom četvrtinom. Znam ja, da naš izbornik kazalištni nije baš obilat; nu i tomu se doskočiti može razpisivanjem svake godine nagradah za kazalištne komade. S početka valja takova djela dobro plaćati, da se pisci obodre na radnju dramatičku; tim načinom se može za 3—4 godine prilično izbornik hrvatski pomnožati, a poslie će to već i samo po sebi napredovati jednako s kazalištem, samo kad se jednoč stvari položi čvrst temelj.

(Konac će sliediti).

Slavjanske viesti.

Zagreb 10. travnja. Čega smo se pribojavali, to se i sbilo. Zima, koja nas je zadugo prometnuv se proljetjem ustma cjelivala i već gotovo razmazila, evo nas od dva tri dana sbilja repom biti počima. Mjesto blaga sunašca brije hladan sjever te puri mladi cviet, što ga je toplina izvabila. Lagano odielo, kojim se je jedva dočekavša mladež zaodjela, opet se spravlja i traže se surine i bunde. Uboge laste, koje nam svojim cvrgutanjem već od njekoliko danah navještivahu proljetje, umuknule su i sklonile se njegdje pred svojim ljutim dušmanom. Nezahvalni sviet opet miluje svoje stare dobročiniteljice peći, na koje je već bio zaboravio. (Danas je opet sve dobro. Travanj stara laža)!

Uz to Zagreb oživljuje neobičnim životom. Poslanici saborski malo po malo prispievaju i za predstojeće svetčanosti čine se velike priprave. Osim poslanikah nadamo se i množini drugih gostih. Sve se brine kuda će se toliki sviet smjestiti i čim će se izhraniti. Gostionici spremaju sobe, pune shrane i podrume, a uza to oštre olovke za zlatnu žetvu. Narod pako s radostju i bojazni čeka velike dane, u kojih će se barem za njeko vrieme riešiti sudbina naša. Bog nam bio u pomoć!

Od njekoga vremena došlo je opet u modu lupanje prozorah. Neće nam se naprieko odlučivati o shodnosti ili neshodnosti toga postupka; samo molimo onu gospodu, koja se tim amusiraju, da gledaju pronaći koji nježniji način, kakovu nedužniju spravu, da kamenjem, kojim se u takovih prigodah služe, osim štete nestavljaju takodjer u pogibel život onih, koji su na to odsudjeni.

(Književnost). I našemu srdcu godi, a jamačno i čitateljstvu ovoga lista na veliku utjehu i zadovoljstvo služi, što dosada neminù hvala Bogu nijedan rok, da nismo bili u stanju objaviti koje to novo pojavljenje na polju narodne naše knjige. Ona nam se čini kao mlado živo stablo, koje, iza kako ga je zadugo bio ljuti mraz neprijazni prošlih jadnih godinah, sada evo opet svim nam na veselje s nova tjerati počima. Iz zdrava pupja razvija se liepo listak za listkom; a za listnjom nadamo se s božjom pomoćju i bujnoj miloduhoj cvatnji, te ako bude prijalo vrieme te sretno minu opasni dani nastavšega proljetja, sladkomu svestranomu plodu. Dati će Bog te će zdrava u korjenu mladica uzgojiti se i granje širom razširiti, te će ako ne mi, a ono potomci naši uzbirati š nje sladko i pokrepno voće duševne hrane i odpočivati razkošno u njenom ugodnom hladu.

Iz tiesne sobice književnikove ode ovih danah opet jedno vrlo djelo tražeć puta u prostrani sviet. Poznati i revni spisatelj g. Adolfo Veber-Tkalčević izruči onomadne Jakićevoj tiskarni rukopis svoga „puta po Italiji." Tko je čitao „Put na Plitvice" od istoga vrstnoga pisca, taj će biti uvidio, koliku sposobnost imade isti upravo za tu struku književne radnje. A kad prosudimo k tomu, da se „Put na Plitvice" kretje unutar tiesnih granicah jedne jedine okolice i s tim sravnimo prostrano, divno polje, koje se otvori vještomu oku i bodromu duhu putnikovu kroz rajsku baštu Italiju: već se unapried možemo radovati izvanrednomu užitku, što nam ga je pripravio. Djelo je pisano u formi poslanicah na njekoga prijatelja. Od tih poslanicah priobćene su njekoje u posljednjih tečajih Nevena, te po onih ulomcih mogu već čitatelji suditi o zanimivosti cieloga djela, koje će, kako čujemo, iznositi možda preko 20 tiskanih tabakah. Neka nitko nemisli, da oni mnogi opisi te krasne zemlje, što ih imademo u drugih literaturah od inonarodnih touristah, čine ovo djelo nepotrebnim ili suvišnim. Svaki putnik smatra stvari sa svoga gledišta, a to je upravo, čim se odlikuje naš špisatelj, da je naime kako drugdje, tako i ovdje izvoran.

— Poznato je kako su sva hrvatsko- slavonska municipija, da se cjelovitost naše, štoljetnim bezzakonjem nemilo raztrgane domovine opet povrati, podniela prošnju nj. veličanstvu kralju, da se oni dielovi Kranjske i Štajerske što no su njegda spadali k nam, sada, gdje na temelju historičkoga prava svaki svoje kupi i traži, amo pripoje; poznato je i to, kakovimi su sredstvi služili se naši dušmani u Dalmaciji, da narod od sjedinjenja sa Hrvatskom i Slavonijom odvrate; da se dakle to isto nebi činilo i od naših prijateljah u onih krajevih slavenskih, čujemo, da su njeki Slovenci naumili na brzu ruku prevesti „Šulekov hrvatsko-ugarski ustav" na slovensko razriečje te ga koliko je više moguće, razprostraniti medju tamošnjim pukom, da, ako nam sreća posluži te nam se bude s bratjom pod istim krovom opet zagrliti, bratja naša znadu na što idu i što ih čeka; da im naime nismo pripravili gluntu ni robstvo, nego slobodu političku i narodnu, koju smo pripravni š njimi kao prava bratja dieliti.

(Česka). Kod Jar. Pospíšila u Pragu izišla je knjiga pod naslovom „Pokrok v rolnictví, ročník pro vlastenské hospodaře" (napredak u poljodielstvu, ljetopis za domaće gospodare) od gospodarstvenoga savjetnika i ravnatelja gospodarskoga zavoda u Libverdi g. A. E. Komersa.

Smješice.

— U vestfalskom gradu Dortmundu nalazi se u kolodvoru tamošnje željeznice na jednom brežuljku gorostasna lipa, iztjeravša iz dva posebna debla i pod njom starinski, uplivom vremena oštetjen, mahovinom obrastao stol, na koj se od prolazećih putnikah malo tko i obazire. A ipak se znade za izvjestno, da je rečena lipa već više tisućah godinah stara. Slavni povjestnik Aenea Silvio Piccolomini (od g. 1458 papa pod imenom Pia II.) pripovieda, da je cesar Karlo veliki uz taj „kraljevski stol" u zasienku toga drvetja držao tako zvani božji sud proti onim načelnikom, koji su se protivili razširivanju krstjanstva i sud, koj bi se pod timi lipami izreko, izvršio bi se obično krvnim načinom. Podobna izvjestja o „kraljevskom stolu" pod lipami dortmundskimi imademo i od drugih dostoviernih spisateljah. Gradsko poglavarstvo dortmundsko nastoji svimi mogućimi sredstvi, da se ti poštovani svjedoci prastarih vremenah, dok je samo moguće, sačuvaju.

— Bonaparte bijaše navikao nositi pod opravom pancierku (košulju) i riedko bi ju skidao. Spremajuć se jednom na put u Belgiju, dozove majstora, koga su mu nahvalili bili s neobične vještine u sgotavljanju takovih košuljah. Došav on, upita ga car, da li mu može napraviti pancierku, koja bi odolila svakomu oružju. Umjetnik odgovori da može. „Pošto" upita car. „Za 18,000 franakah" odgovori majstor. „Dobro" reče car, i tim bi košulja naručena. Kad bude gotova i umjetnik ju donese, Bonaparte mjesto da ju sam ogleda, zapovjedi njemu, da ju obuče. „Pokusati ćemo" reče jeli ti posao, kao što si obrekao; i dokučiv dvie male puške, opali jednu umjetniku u prsa; i kad vidi da košulja ostade neoštetjena: „Okreni se" reče i opali mu drugu u ledja. I tud tane odskoči, a umjetnik od straha polumrtav poveseli se, da je sve prošlo. Ali Bonaparte dohvati za tim dugu dvocievku te izprazni jednu ciev majstoru u želudac, a drugu u rame. Pancierka odoli; pokus svršen. „Koliko imaš dobiti" upita ga još jednom „18,000 franakah gospodaru!" izmuca jedva umjetnik. „Neka mu se dade 36,000!" reče Bonaparte. Za četiri smrtna straha nebijaše ni mnogo!

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. travnja 1861. Broj 12.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ljepota djevojka.

Od Ugoje Gjorgja Ognjanića.

Mili bože, ljepote djevojke;
Pod suncem joj nigdje ravne neima.
O bielome vije joj se vratu
Biser bieli, što ga svijet neima.
Okô glave sokò ju obleta,
Što nadleće orle i sokole.
Do rukuh joj jabuka od zlata,
A na prsi alem-kamen dragi,
Što no niknù iz svetoga hrama
Bratske sloge i ljubavi svete.
U djevojke čudotvorno sunce,
Divnom silom sve privlači k sebi,
Divnom snagom svako srce kriepi,
Goneć magle i oblake crne,
Goneć tamu, što pred svjetlom bježi,
Goneć gamad, što se svjetlu prieti.
Nad djevojkom zlatna titra kruna,
„Digne l' glavu — i kruna ju riesi."
A ljubimac ljepote djevojke,
„Lav presilni" do noguh joj leži,
Kao blaga silnog čuvar silni.
Djevojka mu ljute vida rane,
Što jih bolan steče u krvnu boju,
Što ga bije „neumrlom slavom"
„S pola svieta — više stotin ljetah."
Svojom rukom krvcu mu ispira,
Bilje traži u domaćoj gori,
Da mu rane za uviek nestane.

Nije čudo, da djevojku snube
Od svih stranah vitezovi dični:
Francez slavom imena si dičnog,
Složni Latin, kao susjed prvi,
Moskov slavom veličine divne,
Mudri Niemac mudrom svojom knjigom.
Magjar hrabri podao joj ruku,
Bratimi ju vjerom i ljubavi.
Poljak dični na nju se ogleda,
Nebi l' s njime poigrala igre,
Kakve svijet još vidio nije.
Čeh s Vltave pozdrave joj šilja,
Metnuv ruku na krvavu ranu,
S koje bolan toli gorko strada,
Na tu ranu, na tu Goru bielu.
Turčin kleti snubio ju dugo,
Snubio ju mnogo stotin ljetah.
Al ponosno ljepotno djevojče
Svedjer slavno Turčina se rieši;
Kad ju goder prigrliti hteo,
U srce ga ljepotna pogodi
Ljutim nožem, tom junačkom desnom.

Kažite mi rodoljubi dični,
Da li krasno to djevojče znate,
Što ga toli od svih stranah snube?
„Krasna naša domovina to je,
Slavna kćerka slavnije si majke,
Ljubim-čedo junakinje vile."
Il ju zvali Slovinkinjom dičnom,
Il ju zvali Hrvaticom slavnom:
Naša jeste i naša će biti
Dok nam ima vitezovah silnih,
Dok nam ima čilih naših konjah,
Vitog kopja i oštrih sabaljah.

Naša jeste i naša će biti,
Dok bojištem nepoteče rumen,
Dok nam sokó - neugasne oko,
Dok junačka neumuknu srca.
„Naša jesi domovino mila,
I naša ćeš ostati do vieka."
„Biser ti je" „Dalmacija divna"
„Sokó ti je" „Slavonija ravna"
„Alem-kamen" „Dubrovnik i Kotor"
„Slovenija" „jabuka od zlata"
„Lav presilni" „graničari slavni"
„A to sunce" „ustavnost prastara,"
Sveto pravo hrvatskoga roda,
Dika prva: „narodna sloboda."
A ta zlatna i ljepotna kruna,
Vrhu vedrog što ti titra čela,
Bit će tvoje domovino djelo,
„Kad s osmanskog velikoga groba,
Biednoj braći novo sine doba."

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

III.

(Nadalje).

„Milostiva gospojo," pretrgne tišinu Mirko „kako vam se dopada ovdje u Hrvatskoj? Ćutite li kakovu srodnost življa poljskoga sa hrvatskim?"

„Moj gospodine," odvrati posve već umirena udova Kažimira Sirkovskoga, „da vam iskreno kažem, vrlo sam zadovoljna, te će mi uviek milo biti, što sam posietila krasnu ovu okolicu. Mislim da bi se kod vas u Hrvatskoj dosta brzo udomaćila; samo da neima jednoga, što se meni kao rodjenoj Poljakinji i Slavjanki ni najmanje nedopada."

„A to bi bilo" upita znatiželjno Tvrdović.

„Kazat ću vam otvoreno bez svakoga šaranja. Ja sam Poljakinja, te kao takova ljubim svoj narod i sve što je njegovo; ljubim njegovu rieč, kojom on govori i pripovieda svoje tuge i nevolje; rado činim i živjem, kao što moj narod; jer me tako moja majka učila; jer sam to s njezinim mliekom usisala. Možete si dakle misliti, koli me neugodno dirnù čujuć, gdje upravo moj spol vrlo slabo haje za hrvatski jezik, služeć se njim dosta malo; pa i ono je izprepleteno i izmiešano francuzko-taljansko-njemačkimi izrazi. Vjerujte mi, da sam se sramila, što upravo osobe ženskoga spola kvare i zabacuju najveću svetinju svakoga naroda. O! toga neima kod nas u Poljskoj! Čudih se tim više, jer su Hrvati na glasu kao najvatreniji branitelji svojih svetinjah, kao prvi i najoduševljeniji borioci za slavjanstvo; čudih se, kako mogu Hrvatice tako hladne ostati, kao da se njih neprimi baš ni jedna iskrica vatre i uznešenosti, kojom mužkarci slove; dapače što je još gore, one kao uzprkos svagdje daju prednost tudjinstvu. Nemislim, da si laskaju mislju, da će jih tobože sviet hvaliti s toga i z d a j s t v a, kojim izdaju svoju svetinju i neprocienjeno blago. Istina naći će se njekoliko prostih stvorovah, kojim nije ništa sveto, te će jih možebiti i proslaviti, nu većina će jih uviek mrziti i prezirati.

Neću da si laskam, ali sam uvjerena, da žene mogu silno narodnost unapriediti, ili ju u njezinom razvitku zapriečiti. U njihovih su rukuh srdca mužkaracah, pod njihovom upravom stoje djeca, — mladi naraštaj, jedina nada i podpora domovine. Ako su one neprijateljice narodnosti, ako neljube svoga, kako će jim djeca boljim duhom disati?"

„Milostiva gospojo," reče na to Tvrdović, koga se ove istinite rieči malo kosnuše, — „imade ipak i kod nas ženah, koje ljube iskreno svoj narod, koje se nesrame svoje narodnosti, koje nježno i revno prianjaju za sve, što je hrvatsko, — što je domorodno."

„Gospoja grofica imade posve pravo" oglasi se Šaptalić, koj je dosele mukom pratio taj zanimivi razgovor, „naše ljepotice neponjaju s veće strane nikako naše narodne težnje, baš kao da one nesačinjavaju dio naroda; dapače rade nam uzprkos; jer što se mi više naprežemo, da tudjinstvo izčupamo, tim ga one strastnije prigrljuju."

„Varaš se moj Vinko," primietnu Mirko, koga posliednje rieči Šaptalićeve uvriede, „jer ako upravo hoćeš, mogu imence navesti znatan broj pravih domorodkah dušom i tielom, koje ljube svoje nad sve ino. Imademo jih toli u divnom našem Zagorju, koli i u milom nam Zagrebu, a i po drugih domorodnih gradovih. Da ti jih je bilo vidjeti, kolikim uzhitom pozdraviše prošle godine Zagrebkinje zaključak našega državnoga sabora, uslied kojega bi narodni jezik uveden u sve javne poslove.

Priznajem, da jih je mnogo, koje inače misle; — ali ako hoćemo biti pravedni, moramo priznati, da smo mi mužkarci najviše tomu krivi; zašto u družtvu sborimo tudjim jezikom; zašto nenastojimo da probudimo u naših ženah narodni ponos i ćut narodnosti; gdje su nam zabavnici, knjige, časopisi?"

„Ti si se moj prijatelju malko užgao", doda hladno Šaptalić, „te braneć dobre uzimaš pod svoju zaštitu i one, koje je nezaslužuju. Upravo Zagrebkinje, koje borave u središtu našega domorodnoga života, gdje se stiču sve pomisli narodne, gdje su družtva i tolike prilike za naučiti svoj jezik: upravo one porazmierno mnogo nevriede."

Ovako se ugodno razgovarajući ustanu s klupah, da se malko prošeću. Sunce baš zapadalo, te svojimi traci pozlatjivalo najviša slemena zagorskih brdinah. Krasan je to pogled, vriedan doista da ga kakva umjetnička domorodna ruka snimi te u slici preda inostranstvu, koje se divi Švajcarskoj, — da se divi i prekrasnim romantičnim hrvatsko-zagorskim okolicam.

„Gospodine Tvrdoviću, kada ste vi amo prispjeli? — ako smijem pitati," preuzme rieč nakon kratke stanke grofica, „i kako dugo kanite ovdje boraviti?"

„Jučer sam došao na večer, a sutra u jutro mislim otići."

„Šta? sutra?" poviknu u jedan par Vanda i Zlkovski. „Kamo ti je sila? ta tek si došao" doda Hinko.

„Moram brate," — odgovori Mirko, „ti znadeš i poznaš dobro političan položaj moje domovine. Držim si za svetu dužnost, pomoći joj koliko najviše mogu; to bi učinio i ti; a to je svačija dužnost u ovako kritičnom položaju, ako neće da ga okrste kletim imenom izdajice. — Poznato ti je krepko djelovanje našega junačkoga i obljubljenoga bana Jelačića; Hrvati polažu unj sve svoje nade; nu da jih on uzmogne oživotvoriti, treba da mu pruže pomoćnice ruke svi domorodci.

Medju Hrvati i Magjari doći će do krvi; treba nam dakle silah. Naša stvar je pravedna, pa nam božja pomoć neće uzmanjkati; nu zato moramo i sami raditi, koliko i kako najviše možemo. Biti će truda i napora, gdje se bori pravo s oholosti i naduhtosti; tu će biti sijaset zalah, i krvavih žuljevah."

Vidiš brate, da su prevažni razlozi, koji me tjeraju u Zagreb."

„Uvažavajuć podpuno znamenitost vaših razlogah," — primieti na to ozbiljno grofica, „griešila bih hoteć vas ovdje duže zadržavati. Al ipak gospodine, za jedan dan ni simo ni tamo; Zagreb nije tako daleko; pa ako i podpuno cienim vaše plemenite domoljubne težnje, ipak vas molim, da još sutra ostanete kod nas. Imam se jošte o koječem s vami porazgovoriti. Naumismo takodjer sutra poslje podne posietiti bližnje selo, te se ondje u ugodnoj šumskoj sjeni nauživati čista ladanjskoga zraka."

„Tako je moj Mirko," doda Zlkovski; „a ti nesmiješ manjkati kod te sutrašnje zabave."

„Neka bude," reče nakon kratka domišljavanja Mirko, „za volju svojih milih moram i ja nješto žrtvovati."

„Pravo gospodine," uzklikne radostno Vanda, pleskajuć rukama, „sad sam opet zadovoljna. Nu ja se nadam, da ćete takodjer svoga prijatelja g. Šaptalića sa sobom povesti. Što ne gospodine?" reče, jedva zatajiv zlu volju, koju osjeti zamoliv ga, „vi ćete svojom pitomnosti usrećiti naše družtvance?"

Ove rieči izusti tako težko i proti svomu osvjedočenju, da bi bio mogao svaki i nevještak u fisiognomici opaziti, da joj

nejde od srca što govori. Ona ga nebi jamačno bila pozvala, da se nije bojala uvriediti Tvrdovića, nepozvav mu prijatelja na zabavu.

Šaptalić opazi vrlo dobro tu antipatiju proti sebi, nu ipak učini se sasvim nevještim, te odvrati vrlo učtivo:

„Milostiva gospojo, radostno primam vašu ponudu, koja mi pruža toli liepu sgodu, da proživim koju ugodnu uru u vašem velecienjenom krugu.“

Ustanoviv rok šetnji za sutra, razidoše se prijatelji: Zlkovski s Vandom u veliku gostionu, a Tvrdović i Šaptalić u privatnu kuću.

Na putu do kuće i kod kuće nemogaše se Šaptalić dosta nahvaliti mlade i liepe grofice. Reče, da ga je upravo očarala svojim umom, originalnostju, svojim plamtećim rodoljubljem.

Mirko mu morade sve pripoviedati, štogodjer je znao o njoj, o njezinom životu i odnošaju, zašutiv dakako nesretni onaj slučaj i uzrok njezinoga boravljenja u Gradcu.

Dočim se oni dvojica o grofici Sirkovskovoj tako razgovarahu, dodje ona takodjer sa svojim pratiocem kući.

„No Hinko, što veliš o novom prijatelju našega Mirka. Neznam što mi je, al ja ga već sada nemogu živa vidjeti. Nije mi ništa učinio, al ja ga se bojim; njeka tajna slutnja kaže mi, da je ovaj čovjek moja propast.“

„E to su puke slutnje, moja Vando;“ progovori tješeć ju Zlkovski; „nemoj im mnogo vjerovati. Šta ti on može? Dok sam ja uza te, nenahudi ti lje nikakova, ni paklena moć.“

„Jest, to me i tješi najviše;“ odvrati vidivo ganuta Vanda, „te nemogu dosta nahvaliti Bogu, što mi je u zamjenu za miloga supruga dao viernoga prijatelja, u koga se sasvim pouzdavam, komu smijem sve tajne svoje odkriti. Al što ne, ti ćeš uviek isti ostati? nećeš se promjeniti? O ne! Što me takova misao napada? Vidiš, danas sam puna kojekakvih čudnih slutnjah! O tebi dvojiti znači griešiti.“ Ovo rekav pruži mu svoju bielu ručicu, koju on učtivo i poljubi, pri čem mu se oči neobično zakrese. Nu ovo je trajalo jedva jedan oka tren.

„Hvala ti iskrena na povjerenju; mislim da se nećeš u meni prevariti; — a sada, lahku noć.“ Ovo rekav te poljubiv ju još jedan put u ruku ode neobično smeten, što ona medjutim ni neopazi.

I u onoj kući gdje se nastaniše Tvrdović i Šaptalić umuknu sve.

Tvrdović jur u duboku snu, dočim njegov drug upravo napisao list svomu njekakvomu prijatelju. Budući ga jošte nije zapečatio, zavirimo malko što piše.

„Dragi moj prijane!

Evo me u Toplicah. Drago mi je što sam pošao, a još mi je draže, što sam upravo jučer; a najdraže, što mi podje za rukom nagovoriti Tvrdovića, da ide samnom. Ti znaš da sam se njekako uvukao u srce ovoga inače poštenoga ali kratkovidoga mladića; umio sam si sasvim njegovo prijateljstvo steći, tako da već nekrije ništa predamnom.

Danas pod večer izidosmo malko u vrt, da se prošetjemo. U jedan mah zapazih žensku od divne ljepote, mladu, dražestnu. Moram ti iskreno reći, da mi se je u prvi mah vrlo dopala. Al kako da ti opišem svoju radost, kad sam, učiniv Tvrdovića oprezna na nju, vidio, gdje on bježi upravo tamo, te se s čovjekom, što no š njom sjedjaše, sasvim prijateljski ljubiti i grliti stane, a njoj se prem učtivo, al i vrlo pouzdano pokloni. Iz dalnjega razgovora upoznadoh u toj ženskoj — ime joj grofica Vanda Sirkovska — naobraženu, plemenitu, nu odviše zanešenu Slavjanku. Ovo ti je brate njezina najslabija strana.

Prama meni se vrlo hladnom pokazala; dapače umah opazih neugodan utisak, što ga na nju učini moja osoba. O meni dakle neima ni govora. Ti ćeš jamačno biti sretniji. S toga dodji umah amo u Toplice.

Promisli! liepa, bogata, mlada udova! Samo se bojim njezina prijatelja; to ti je vražji Poljak, s kojim ćeš imati silna posla; njega ćemo gledati na svaki način udaljiti njekamo. —

Al o tom drugi put više.

Za sada ti velim: dodji umah. Neboj se Tvrdovića; on odlazi za dva dana u Zagreb; a kad bude ondje, neće se tako brzo povratiti, a niti neće začuti o cieloj stvari štogod; ja ću već zato brigovati.

S Bogom dok se vidimo.

Tvoj

iskreni prijan

Vinko.“

(Dalje će sliediti).

Posljednji časi u bieloj kuli.

Crta iz poviesti češke od Jos. Kaj. Tyla.

Noć.

(Nadalje).

* * *

U mnogobrojnoj pratnji jezde redovi čeških velikašah, najviših častnikah kralja Vaclava: — Juraj Lomnicki, Groznata Husicki, Hinko Dubski, Vitko Rožmberski, a pred svimi njihov prijatelj, najveći dvorski maršal, Zaviša Vitkovac.

„To je taj sveznalica“ — šaptju si prolazeći seljaci — „to je taj vilenjak! On čita u zviezdah, a okom prodire do dna zemlje. Kraljicu je zaveo i tajnim pitjem na ljubav sklonio. Tielu njegovomu neškodi niti mač, niti strielja — pa zato se sasma lagano s najljutjimi vragovi u boj upustiti može.“

„Neklevetajte!“ pokara ih miroljubivi izkusni starac. „Zar neznate da tisuće ustiuh o dobročinstvih Zaviševih pripoviedaju. Čudan je on, ali dobar i mudar gospodar — a zemlja će češka cvasti, dok on polag prestolja njezina stajao bude.“

Nečũ doduše Zaviša ove rieči, al je ipak već odavna znao poviest svoju — pa sad jezdi u dubokih mislih. — „Sve si stekao,“ govori u duhu sam sebi, „o čem je vatreni tvoj duh njegda snivao — slavu, imanja, prijatelje — kraljicu si doveo na postelju bračnu — kralj je igračka u rukuh tvojih — samo jedan skok, i ti bi sjedio na stolici Přemislovacah —— dalje, dalje napastniče!“ prepade se najedanput mislih svojih, te podbode konja, da ih se brzim jahanjem otrese — „neću se šaliti sa čestju i sviestju.“

„Velik si ti muž“ — poče opet za njekoliko trenutakah s gorkostju, „velik si, Zavišo — samo što do mosta českoga grada nesmiješ, gdje se bivši tvoj dobročinitelj, oprezni Rudolf zadržaje. Sada se tamo vesele supruga i sin i prijatelji — a ti nesmiješ njihovim gostom vjerovati! Polovicu blaga svoga odstupiti će ti Ruža, oprezni plavče po valovih carstva tvoga — dobro će ti doći; samo se nasmij, pokaži mi lice prijazno! — Ti namrgodjuješ to oholo čelo? — Nevjeruješ mi? — Oh!“

„S Bogom — gospodo!“ glasno poviknu sudrugom svojim i udaljiv se s četom svojom udje u bliži dvor. Ostala gospoda odoše u palaču, gdje je kralj Vaclav polag davnog

ugovora velikom sjajnostju slavio svoje zaručenje s Jitkom (Juditom), kćerju carevom, u pritomnosti matere svoje i nevjestinog otca.

* * *

„Miserere ei Domine!“ zaoriše mukli, duboki zvuci sried visokoga svoda crkvenoga. Žari nebrojenih svietiljkah razlievahu se po velikom žrtveniku i padahu doli na srebrni lies, pred kojim je kralj českі na koljenih plakao. Za njim stajao je prvi dvorski maršal bogatim plaštom zastiruć si lice, skrivao je suzu, padajuću na dragocjeni, prekrasno izvezeni rub. Oko njegovo, nepomično kao stup, počivalo je na liesu i praštalo se na viek s izvorom i štitom veličine svoje nad Česi.

Konuta ležala je u liesu — a s njom zapalo je sunce Zavišino. Nenavidnici visosti i jasnosti njegove obletahu ga sada kao noćne savurine, uzdižući pronicajuću, užasnu viku okolo ušiuh kraljevih, te tako nepreosta ino mužu glasovitomu, no razstati se s Pragom, povući se u gradove svoje i u malom svojim gospodarom biti.

Gle, tu sad stoji slavne Ruže grana — Zaviša u domu otčinskom. Oči njegove blude sa prozorah ponosne tvrdje po cvatućoj okolici, a srce mu se širi od sladkoga čeznutja.

„Spremajte se!“ reče potom zvučnim glasom momčadi svojoj. „Dosta dugo stanovalo je udovstvo pod krovom mojim; — idem sada na gospodske divane! Raduj mi se Jane — dovesti ću ti majku“ — ljubi sina Konutinoga — „a neboj se, da će ti se zato dobra tvoja umanjiti. Što ti je majka ostavila, što ti je brat na prestolju kraljevskom pred plemenitimi svjedoci potvrdio, to ću ti vierno sačuvati i još k tomu mnogo novih prijateljah priskrbiti. Samo za čas sašao sam ja sa obzorja kraljevstva našega, jer nisam htjeo, da ga oblaci čela moga pomrače; ali pojaviti ću se opet na njem i kao još dosad nevidjena repatica prestrašiti ću neprijatelje svoje, da se namah na sve strane razprše.“

Mirno, smiešećim se licem gledalo je na njega dražestno diete, nepojmeć tajni smisao otčevih riečih; ali bratja i prijatelji Zavišini klicahu od veselja, poznavajući nakanu muža možnoga, a glas poput brze munje, nagnuvši uho k tajnim dogovorom nespokojne gospode, poče plašiti mladića na prestolju Přemislovom, kao da mu propast prieti.

* * *

Veselo je u gradovih i dvorovih bogatoga Zaviše; tu se pleše, tu se pjeva — a u stolicu njegovu, u čvrsti Firštenberg, svaža se na velikih kolih sve što srce čovječje poželjeti i u razkošnih slastih misao utopiti može. Čine se kraljevske priprave za krštenje. — Puk grne sa svih stranah, divi se čudu nevidjenomu, vrti glavom, križa se, i želi da se sve dobro svrši.

Na bogatoj postelji počiva porodilja Juta, sestra Ladislava, kralja ugarskoga — kneza Zaviše Falkenštajnskoga druga vjerenica. Kriepko djetešce driema polag srećne majke. Oči njezine napajaju se neizrečenom slastju na najdražem blagu svom, a duša bi joj se časom zabavljala s krasnimi slikami budućnosti, časom bi se igrala s milimi crtami ljubljenoga supruga.

Ali on, srećni otac, odjezdio je u Prag, da pozove kralja na krštenje, te da ga ujedno i za kumstvo umoli. Drugi glasonoše razletiše se k Ladislavu u Ugarsku i k Hinku šlezkomu knezu u Vratislavu.

Udvornom poniznostju kleči glasoviti Vitkovac pred mladom kraljicom, zbori rieči ljubezne, moli za milost kraljevskoga pohoda, a u znak svoga najdubljega počitanja daje joj odielo nevidjene, čarobne krasote. Ali mlada gospodarica slušajuć slova muža razglašenoga sa straha neizkusne dieve, trgne nazad bielu ruku, kojom se je već dragocjene odore mašila bila, i sva trneć vikne: „Idi od mene. Duša se moja začaranja straši!“

Podigne se Zaviša — užasno gleda plahu grličicu, a smieh mu licem proleti. Pokloni se i odlazi. Ali na pragu groze mu se devet mačevah.

„U ime kraljevo“ — stupi napried Zbislav Třebunski, sadašnji Vaclavov povjerenik, „ti si sužanj moj!“

„Jesam!“ vikne Zaviša plamtećima očima, „ako mi je desnica osakatila!“ Ipak sila najmljenih vragovah, krvoždednih dušmanah, svladala je junačke njegove udarce, i odvukla ga u pogrdni zatvor. Pred kraljem pako poklonila se je brza zlohotnost licumjerno kazavši mu: „Tebe je krivac izdajnički u dvoru svom ubiti htjeo — ali je sam pao u pripravljeni grob.“ —

Uboga Juto! — Nesretno krštenje!

Jutro.

Svietle i tamne crte života miešale su se pred očima glasovitoga sužnja iz Biele kule, kad su ga supruga i prijatelj po večernom pohodu ostavili bili. Duša njegova gorila je očekivanjem sutrašnjega dana i spominanjem minulih časovah. — Bacio se je na zločestu postelju — ali sanak nespusti se na oči njegove, jer poburkana krv nadvlada mu sav umor.

Pjetao počimao je već pjesmom svojom zoru pozdravljati — hladni jutarnji zrak provukao se je kroz rešetkasto okno i do kamenite sobice: i tada istom opade virovita bujica u prsiuh Zavišinih, a tihi san zastre mu oči. Ipak raznolike, žive slike neprestano ganjahu mu se i u snu izpred očiuh.

Vidjeo se je na Krumljovu. Bila je noć — čudna noć, kao pred ono njekoliko godinah, kad se je tu s bratjom na propast Otokarovu častio. Opet se je tu častilo. U sjajnoj dvorani sedjeli su Vuk i Vitko s ostalimi sinovi doma Rožmberskoga, i Hinko Dubski i Mutina Kostomlatski — a na prvom mjestu igrao se je Jan — sinčić Zavišin, sa sjajnom čašom. Bila je to čaša — i opet nije bila, činilo se je kano da je kraljevska kruna. Od visokih stienah odbijao se je glasan govor. Razpaljena bijahu srca častećih se. — Zaviša stajao je daleko od njih u dubokom oknenom zarezu. Nitko ga nije vidjeo. Uho njegovo sisalo je čudnu smjesu bučnoga viećanja, a oko mu, bludeć po razgrijanih licah, zaletavalo bi se kroz prozor dol u tamne krajeve, kao da bi paziti htjelo, nevreba li gdjegod izdaja izpod ruha crne noći.

„A na to mogu vam se zakleti“ — otvori sada Hinko Dubski mudra usta: „nepokori li se Zaviša volji sudacah svojih, voditi će ga od grada do grada i groziti nam se smrtju njegovom, ako ih nepredamo u moć njihovu. Tako glasi savjet i zapovied Rudolfova!“

„A ja ću ih na Dubokoj izsmjehavati!“ podiže se Vitko, vrteć glavu vinom otežčalu — „ja se neganem iz Duboke! Smrtju Zavišinom misle nas prestrašiti? Dječja strašila! — Koga vraga! — tako duboko još nismo pali!“

„O tvoju lubanju, to znam, razbila bi se kao hrid čvrsta umisao“ — posvjedočio mu je brat Vuk; ali Zaviša je trn u pandjah českoga lava, a liečnici njegovi kušati će napokon sve, samo da ga bodeža toga oproste. Odnesao da Bog da vjetar te nesrećne gradove, rad kojih ta budala u Bieloj kuli

naše dalje koračaje prieči. Da smo htjeli Vaclava na krštenju poplašiti, o tom neimaju nikakovih dokazah; puki glas neće Ružu slomiti; a kad nebi bilo Janova baštinstva, mogao bi Zaviša već odavna na čistom zraku o osveti misliti!"

„Ja se iz Duboke neganem!" ozva se medjutim opet Vitko, a lice mu je priličilo slici biesnoga tura (divlji bik).

„Najpametnije bi bilo," progovori Mutina zrelo svu stvar promotrivši, „kad bi ga nagovorili da gradove odstupi. Iz prietnje mogla bi postati istina — a mora li Zaviša imanja Konutina, bilo što mu drago predati, nek ih preda bez javnoga osramotjenja i pogibelji."

„Ja se iz Duboke neganem!" zaklinjao se je Vitko, pjestju o prsa lupajuć. — „Ja se nebojim strašilah!"

„Nam samo to sada na srcu biti mora, da se Zaviša pod naš stieg stavi, te da ime njegovo čarobnom moćju stvar našu oživi," preuze rieč Vuk Vitkovac, nepazeć na prietnje bratove. „Samo s njim na slobodu, pak će i bez Landskrona i Police podići dom Vitkovacah i prijateljah njegovih." —

„Sve će podići!" zavikne Vitko — i bez Police; „mošnja Vitkovacah dosta je dubok zdenac, a našemu će Jankici kruna i bez baštinstva gospodje Konute dobro stojati.

S timi riečmi podigao je sinčića Zavišinoga na stol, uzeo mu čašu iz rukuh i čvrsto mu pritisnuo na zlatne vitice. Lice mu se je pri tom zažarilo kao pun mjesec u izhodu. Dječačić bolno vrisne — čaša na bielom čelcu sjala se je kao kruna rubini posuta — ali izpod nje niz ružičasto lice ljevala je krvca brzim tekom poput nagle bujice. Iz svega grla zaviknuše časteći se: „Zdrav budi!" — Ali Zaviša baci se medju nje, da im otme milo blago — diete svoje. —

(Konac će sliediti).

ČVOR.

II.

(Nadalje).

Blago srdce Draginjino
S tielom mrtvo u svom grobu
Trune, mirno odpočiva; —
Ali srdce silna Jurja
Od tog doba mira neima;
Sjetan ti je, neveseo,
Lice srdcu odgovara . . .
Zaludu su sva veselja,
Koja mu se uviek čine,
Da se tužan razveseli,
Te u raznoj da zabavi
Na Draginju zaboravi.
U sried sbora prijatelja,
U sried časti i veselja,
Čuje one njene rieči:
  „Ja ću evo na istinu,
  A ti sutra na godinu!"
Kad u lugu zvieri lovi,
Čini mu se kô da šaptje
Vjetrić šumski kroz to lištje:
  „Ja ću sada na istinu,
  A ti sutra na godinu!"
Al mu veći nemir daje
Ljubav krasne Ljeposlave; —
Lahkomisljen kako bješe,
On morade proti volji
Mislit na to, što obreče
On Draginji na samrti:
Da on krasnu Ljeposlavu
Nikad više vidit neće.
Ali ipak nemogaše
Svoje srdce zaljubljeno
Svladat, da nju viš' neljubi;
S otim manje, što no Ona
Sve načine upotrebi,
Da ga opet veže k sebi. —
  Tako mjesec danah prodje
  Jurju u toj borbi težkoj,
  Dočim krasna Ljeposlava
  Sladke dare i pozdrave
I poruke milostive
Njemu svak' čas u dvor šalje,
Š njimi stari plam podtiče.
On jih uviek odbacuje,
A ovamo u svom srdcu
Većma vehne i tuguje.
Tako jednoč kada sedjà
Osamljen u svojoj sobi,
Tihoj sjajnoj o večeri,
Srdce svako što občara,
A najvećma zaljubljeno: —
Boreći se svojim jadom,
A misleć na Ljeposlavu,
Ah! na njenu ljubav žarku, —
Ah! na one sladke čase,
Što mu njena dražest dade —
Skoči, buknu starim plamom,
Starim plamom strasti blidne,
Pak ti ciknu kano mahnit:
„Ha! ti žaru ha! prokleti!
Nemogu te već podneti!"
U čas isti sluga dodje,
Donese mu pismo jedno.
Rukopis mu nepoznati,
A na pismu pečat crni.
Ništ nepita tužan Jure,
Tko mu crnu knjigu posla,
Zato sluga mah izlazi.
Crnu knjigu tužan Jure
Tamo amo preokreće,
Okleva ju otvoriti,
Željan prije pogoditi,
Od koga je i što nosi?
Al kad sjetit nemogà se,
Lomi pečat, pak govori:
„Al što? bila ma od koga,
Nemože mi doniet veću
Tugu, jade i nesreću,
Od te, što mi srdce mori."
Kad odtvori crnu knjigu,
Pred očim' mu ona blistnu, —
Kano zraci žarka sunca
Dugotrajnom tavničaru,
Kad na svjetlost izvedu ga.
Miris lista, kim oddiše,
Nozdrve mu ljubko širi;
Al je pismo pomrljano,
Kô da j' suzam pokapano,
Jedva Jure ovo čita:
„Jure dragi nesmiljeni!
Tol' zaslužih ja od tebe
Ah za žarku ljubav moju,
Da odbaci me od sebe
A krivicu za nikoju,
I nanese mi sramotu,
Svemu svietu na rugotu?!
To li zar je plod ljubavi
One tvoje, koja, veljà:
Srdce tvoje sasvim stravi,
Cilj bì tvojih žarkih željah,
Ah ljubavi prama meni,
Ti moj Jure nesmiljeni?!
To l' je dakle platja moja,
Što mladosti cviet ti dadoh,
Da s' izpuni želja tvoja,
Sve učinih za te rado;
Otca, majku ah ucvili
Za te Jure moj nemili!?
To l' zakletve jesu tvoje
Toli put mi ponovljene,
Kada ljubì lice moje,
Ah i ljubljen bi od mene,
Kad dražesti moje uživà,
I od njih se vas snebivà?!
Kako možeš to znajući
U svom srdcu imat mira?
Zar ga nigda uzdah vrući
Zamnom više neprodira?
Zar te lahki san nebježi?!
Zamnom želja zar netęži?!

Hoću li te varalicom,
Laskateljem ili lažnim,
Hoću li te izdajicom,
Il silnikom nazvat snažnim,
Što me svara — slabu svlada,
Pak nemariš za me sada?!
Jest, jest Jure, to si bio;
Ako takov još ostaneš,
Nisi nigda me ljubio,
Ako na to se neganeš,
Te s' nevratiš opet k meni.
Ah moj Jure nesmiljeni!
Ah! da ti je zagledati
U te sniežne moje grudi,
Što si znao milovati
Tvojoj sladkoj u požudi,
A u njima srdce moje
Razkidano srdjbe od tvoje!
Ah da ti je vidit mene
U mom vječnom nepokoju,
Kako moje lice vene,
Kako kunem ljubav svoju,
Kako za te viek uzdišem,
I plačući list taj pišem.
Kad te staroj ka ljubavi
Neganuše vierni znaci,
Sladki dari i pozdravi,
Nego ih ti sve odbaci:
A ono bar nek to t' gane,
Ah! okrutni moj dragane!
Pak u staru ljubav primi
Mene opet kô što prije,
S mene ovu žalost snimi,
Ili bolje da me nije.
Jer dost je za mjesec danah
Mojih tugah, jadah, ranah.
Ah vrati se k meni, vrati,
Kad ja k tebi nesmem doći;
Tebe željno čekati ću
Jošter u toj blagoj noći;
Dojdj, da sladkoj u zabavi
Na sve srdce zaboravi.
Skrajni uvjet i jedini
Taj je kog ti jošter dajem,
Što ako mi neučiniš,
Znaj za život da nehajem.
Ta nemili čuj dragane
Zadnje moje sad nakane:
Kad se sutra rodi danak
Neće bit me medju živim,
Slavit vječni ću razstanak
S tobom ah! nemilostivim.
Nož će srdce probosti mi,
Kraj učinit svoj žalosti.
A ti, kad me nehtje više
Živu gledat: ah mileno
Dojdji gledat gdje izdiše
Srdce moje probodeno;
Dojdj', te mrtvom nasladi se,
Nož iz srdca izvadi mi.
Al se onda mah požuri,
Dok se krv na nožu puši,
U svoje ga srdce sjuri,
Mira podaj svojoj duši,
Nek se krvi bar sastave
Tvoja s tvoje Ljeposlave" . .

(Dalje ce sliediti).

Hrvatsko kazalište.

(Nadalje).

Predstavljanja treba udesiti u onakovo doba, gdje drugih zabavah obćinstvo upravo neima. Tada će se kazalište pouzdano marljivije polaziti, nego li kad se na više zabavah razdieli obćinstvo. Naše mladjahno družtvo kazalištno teško bi uloge valjano naučilo za svakdanja predstavljanja; i zato bi se imalo u kazalištu samo četir puta na tjedan igrati, i to u nedjelju, utorak, četvrtak i subotu; poslie pako, kad se družtvo za koju godinu već dobro uvježba i kad izbornik kazalištni već prema tomu bude, neka se dakako igra svaki dan.

Ako uzmemo na um, da skoro do konca listopada vlastela ponajviše na ladanju stoje i berba se dovršuje; pa dok se veća strana njih u grad vrate i smjeste, dodje i polovica studenoga: najshodnije bi dakle bilo kazalištno jesensko doba od 10. studenoga do 10. siečnja. Tada počimlje već mesopust, gdje nastaju svakojake plesne zabave, i predstave kazalištne su suvišne, osim samo nedjeljom, poradi običnih plesovah; kod koje se prilike navadno samo veseli i šaljivi komadići daju. Dakle koncem mesopusta imale bi predstave kazalištne sasvim prestati. Pošto su kod nas ušle u običaj i opere talijanske, to se mora i na ove misliti; nu budući je vrieme za opere skoro po svem svietu proljeće, ili bolje korizma: to bismo mi težko mogli dobiti družtvo pjevačko valjano, već uz korizmu. Zato bi opere imale započeti drugi dan uzkrsa, i trajati najdulje šest nedjeljah, i to, kao i kod kazališta, predstavljalo bi se preko tjedna četiri puta, dakle 24 pjevanja; to jest, dale bi se četiri opere, svaka po šest putah. Ovakovim načinom bile bi predstave mnogo punije, nego li da se svaki dan davaju, te prividna samo šteta bila bi poduzetniku punom kućom dovoljno nadoknadjena. Tim bi olakšano bilo i pjevačem i obćinstvu; onim, jer bi imali više vremena za naučiti uloge; ovim, jer bi pjevanja skladnija i bolja bila.

Po dovršenih operah, po prilici okolo konca svibnja, moralo bi kazalište zatvoreno biti sve do početka jesenske dobe, izuzamši samo onaj slučaj, da bi ini kakov umjetnik njekoliko predstavah dati hotio, što ipak nikad dulje od osam danah nebi trajati smjelo poradi štednje obćinstva s obzira novčanoga.

Osim toga moralo bi se još i za stanovito načelo postaviti, da se nikakovomu dramatičkomu družtvu tudjeg jezika u nikakovoj dobi godišta, nikad i nipošto nedopusti u sgradi kazalištnoj predstave davati, ma bili umjetnici prvi od svieta; jer bi se takim povodom tudjinci opet po malo ugniezditi mogli, ili ako baš to ne, a ono bi jamačno oplienjali žepove obćinstvu na uštrb kazališta narodnoga.

Početkom korizme pa sve do polovice lipnja imalo bi družtvo našega kazališta pohoditi Osiek, Varaždin, Karlovac i Požegu, te svagdje dati po deset predstavah; druge godine bi mogli opet zarediti po drugih mjestih naše domovine. Do konca lipnja morali bi se vratiti u Zagreb, i početkom srpnja započeti učiti uloge svaki svoje od komadah odredjenih za buduću jesensku dobu. Pokuse morali bi praviti svakog tjedna dva put, i to svake subote i utorka, svaki put iz jednoga komada, dakako pod okom nadzornika. Putne troškove igračah i predstavah naknadila bi ulaznina, gdje se igralo bude lasno, budući igrači i onako svoju urečenu plaću potežu. Dosta bi dakle bio onaj moralni dobitak, što bi predstave takove i po ostalih mjestih domovine naše probudile ljubav k umjetnosti kazalištnoj hrvatskoj; jer to je upravo zadaća, koju postići valja; pa će se poslje već i posebna družtva jamačno ustrojiti, koja će na svoju ruku po domovini našoj zaredjivati.

Preko ljeta razilazi se obćinstvo po šetnjah u preliepe okolice naše, te je dovoljno zabave i bez kazališta; a i vrućina ljetna nije baš u prilog kazalištnim zabavam; jer se bogami hoće velika zanešenost za variti se u nesnosnoj sparini, kakova je preko ljeta u kazalištu poradi predstavah samih. Mi znamo, da samo manjina zanešena biti može; ali ona nemore pretegnuti ostalu većinu obćinstva; i zato ob ljeto nikakovih predstavljanjah netreba.

Rekao sam već prije, da je nuždno za podkriepljenje i usavršenje kazalištnoga družtva hrvatskoga odgajati mladoga osoblja na kojem dramatičkom zavodu; mislim dakle, da bi se putem natječaja izabrala tri mužkarca i dvie ženske, te da se pošlju na obražavanje u dramatičkoj umjetnosti na zavod koji glasoviti u toj struci o trošku podpore zemaljske narodnog kazališta, i to na dvie godine. To bi se svake druge godine ponavljalo donle, dok nam družtvo kazalištno sasvim valjano i izvrstno postane. To predlažem samo za onaj slučaj, ako ovdašnje družtvo nebi po očekivanju napredovalo, i dotično naobražavanje u inostranstvu nuždno bilo.

Vrieme je da se već jednoč ozbiljno za opere hrvatske postaramo. Valjda nećemo do vieka samo tudje slušati. Znam ja, da je to vrlo mučan posao, gdje u nas jošte tako rekuć ni zametka umjetnomu pjevanju hrvatskomu neima. Nu što

se nepočme, nemože se nikad dovršiti. Mislim dakle, da bi se moglo predbježno započeti po prilici ovako: da se kod muzikalnoga zavoda našega ustroji odsjek za umjetno pjevanje, u kojem bi zavod kazališni držao jednog izvrstnog učitelja o svom trošku. Tu bi se pokazala svojstva kod pojedine mladeži u umjetnosti pjevačkoj, koja bi se zatim mogla za usavršenje poslati na koji konservatorium valjan, na primjer u Beč, Prag ili Milan; dakako opet o trošku kazalištnoga zavoda. Na taj način dobili bi pouzdano za 4—5 godinah valjane pjevače za hrvatske opere, a i kor bi kod kuće stekli iz mladeži ostale, što bi na domaćoj školi u pjevanju najbolje napredovala. Izvodjenje daljih potankostih u poslu ovom zavisi od napredka pjevačke škole kod nas u Zagrebu. Ovo sam samo po prilici natuknuo za obaviešćenje.

Naprvo sam već napomenuo, kako je od velike važnosti za marljivo polazenje kazališta jevtinija ulaznina i lože. O tom i o aboniranju čini mi se nuždno malo obširnije govoriti. Čuo sam iz pouzdane ruke, da se ložah mnogo manje za predstave hrvatske proda, nego li za opere, koje se tobože uprav i s gledišta na dohodak najviše i naručuju. Nu meni se čini, da se ni za opere sve lože neizdadu. A da to i nije, već je dosta ta sama okolnost, što se više uzima ložah za opere, nego li za hrvatska predstavljanja. Da taj običaj izdavanja ložah prestane, i da se lože u mjesto samo na pol na cielu godinu izdaju, tim bi već ponješto poduprli marljivije pohadjanje predstavah hrvatskih; jer svaki vlastnik lože, imajuć ju na trošku već i onako, išao bi češće u kazalište, da mu loža prazna nije, nego li kad za predstavljanja napose još i ložu uzeti treba. Da se pako držanje ložah preko ciele godine olakša, trebalo bi ih nješto jevtinije davati, nego li je to do sada bivalo; tada će ih pouzdano više se izdati moći, nego li dosele; budući će i oni lože uzeti, kojim su prije preskupe bile, i nevaram se, ako rečem, da će možda sve uviek najmljene biti. I tim će se ne samo onaj manjak što su jevtinije namiriti, nego dapače još će mnogo više nositi, nego li onda, ako bi ih kod skuplje ciene trećina praznih ostala. Isto valja i glede ulaznine, a osobito aboniranja, koje bi trebalo obaliti na dvie trećine ustanovljene ulaznine i takse za zatvorene stolice. Mnogo ima mladih ljudih, koji bi svako predstavljanje polazili; ali im slabi dohodci velike troškove nepodnose; nu kad bi za cielu trećinu jevtiniju ulazninu aboniranjem imali, to bi zastalno rado tu priliku prihvatili te se abonirali, a po tom bi kazalište mnogo više stalnih polaznikah steklo i prihoda više imalo. Trebalo bi dakle po mom mnienju ciene ovako ustanoviti:

Lože razi zemlje na cielu godinu . . .	100	for.;
„ u prvom katu	120	„
„ „ drugom „	80	„
Zatvorene stolice		
u parteru za svaku predstavu	15	kr.;
„ „ aboniranje	10	„
Za parter i lože		
ulaznina po	30	kr.;
aboniranje po	20	„
galerija po	10	„
aboniranje po	7	„
Za opere, parter i lože		
ulaznina	40	kr.;
aboniranje	26	„
galerija	12	„
aboniranje	8	„

Svaki izkusan čovjek uvjeriti će se, da bi na ovaj način kazalište puno više polaznikah steklo, bez uštrba za prihod kazalištni; a neima sumnje, da bi po tom i ista umjetnost kod obćinstva više obljubljena postala.

Mnogo je još potankostih, kojih suglasno djelovanje bitno pridonosi podpunom i uspješnom razvitku kazališta; nu za obširno razglabanje svih hoćela bi se ciela knjižica, a ne stegnuti prostor lista ovoga; zato ću sada samo još dosad rečeno na kratko ponoviti za olakšati pregled navedenog razlaganja, a onda ću prieći na sredstva novčana.

Najprije bi trebalo, da zastupničtvo grada Zagreba imenuje jedan privremeni odbor od sedam osobah, koji bi izmed sebe većinom glasovah izabrali predsjednika i konštituirali se.

Zatim da zastupništvo pozove visoko namjestništvo, neka dotičnom odboru preda sgradu kazalištnu i svu inu upravu kazališta; po tom da se istomu odboru predade prvobitna glavnica družtva dioničarah narodnog kazališta, onda od slavne županije varaždinske poklonjena svota za narodno kazalište, i napokon ona svota od sabora našega doznačena god. 1847.

Napomenuti odbor imao bi svu tu gotovinu dati u sahranu gradskoj pjeneznici, i što ukamaćeno nije pobrinuti se da se ukamati; kamate pako pobirati dužnost bi bila gradske blagajnice radi prištedjenja troškovah.

Odbor nadalje morao bi taki sazvati veliku skupštinu dioničarah družtva narodnoga kazališta, da se reconstituira i konačno odredi, kako nadalje obstajati i u kojem odnošenju napram kazalištu narodnom hrvatskom u napredak ostati ima i glede glavnice svoje i glede upliva na ravnateljstvo kazalištno.

(Konac će sliediti).

Kritika.

Opazke na odgovor g. Ognjoslava Utješenovića o »Nedjeljku« u br. 9. ovoga lista.

1. Čitaj poslje riečih: „pa i pjesnik“ u stupcu I. redku 11. istoga odgovora.

Neimate dovoljna razloga g. pjesniče, ako ta načela na moju kritiku prenašate. Kod nas je objektivna kritika ona, koja se bavi samo djelom, negledeć na to, tko ga je napisao; na djelo pako spada ponajprije njegov duh i smjer; tim dakle baveć se kritika, ostaje još sveudilj objektivnom; primjer neobjektivna odgovora pruža nam pjesnik sam, pošto je unj umiešao napadanja na kritika, pa to se kod nas drži subjektivnim. U ostalom sva djela, misli i ćutjenja kritikova leže pred obćinstvom otvorena, te kritik može smjelo tvrditi, da nije nikad ni u privatnom, nekmoli u javnom životu drugom što namjerom budi rekao, budi napisao, nego li što je jasno izrekao.

2. Čit. poslje „umstvovanja svoga“ u st. I. r. 23.

To je i učinila savjestno.

3. Čit. poslje „neoranu“ u st. I. r. 25.

3. Kritika nije kriva, da je drljajuć njivu, koja je samo mjestimice valjano uzorana, morala na mjestih sama orati, da joj sva njiva izadje liepo uzdrljana.

4. Čit. poslje „u knjizi nema“ u st. I. r. 29.

Svatko će se složiti s kritikom, da je osnova, duh i smjer duša svakoga umotvora, koju treba da on prije shvati, nego li stane razglabati tielo, hoteć mu i pojedina uda na vidjelo iznieti i način sastava predočiti. Ako je kritik, providjen, koliko se uzda, dovoljnim znanjem, i poduprt, koliko može smjelo tvrditi, čvrstom voljom i marljivoštju, i vodjen, koliko mu savjest kaže, čistom namjerom, ipak u velike netočno i nepodpuno shvatio osnovu djela: to valja priznati, da je krivnja koje u djelu samu, koje u načinu, kako ga je pjesnik izdao. Ako je čovjek, koji je cielom snagom upro učiti sadržaj i duh djelu, tako zalutao, kamo i kuda će morati basati obćinstvo, kojemu je djelo namienjeno? Pjesnik to sam priznaje, ter veli, da se ob osnovi nemože govoriti, dok cielo naumljeno tekar djelo neizadje. Po tom nebi velika sramota bila niti po kritika, ako nije dovoljno razumio onoga, što za sada samo pjesnik može razumjeti. Ali zašto je, pitamo, izdao pjesnik samo ovaj ulomak, koji se nemože nikako razumieti? Odkad je nastao običaj izdavati djela, kojih nemože nitko razumjeti? Razumjeti pako pojedina mjesta, a nerazumjeti sastava, duha, smjera i osnove djela, to kod mene nije nikakovo razumljenje. Djelo dakle ovo bilo bi i po mnienju istoga pisca barem za čitatelje raztrgano i razkomadano bez svake sveze; pak odkad se izdaju takova djela? Povrh toga, pjesnik je sam u pismu na jednoga od svojih prijateljah u Zagrebu očitovao želju, da mu tko javno prosudi Nedjeljka, te se je kritik upravo toj očitovanoj želji za

volju primio toga mučnoga posla. Ali što je kritik po želji g. pjesnika imao kritizirati, ako se po njegovu mnienju djelo niti razumjeti nemože? Zar samo izraze i stihove? To bez duha i osnove nije vriedno javnoga suda. Nije li dakle želja g. pjesnika u očitu protislovlju s njegovim sada očitovanim mnienjem? Ako je kritik hotio išto progovoriti o Nedjeljku, to je najprije morao shvatiti i razviti smjer i osnovu njegovu, jer onda je tekar mogao što reći. Ako je pako pjesnik znao, da osim njega nemože toga nitko razumjeti, čemu nije napisao predgovor kakov, u kojem bi bio razvio svoju osnovu, da bude Nedjeljko bar od kakove koristi obćinstvu? Zašto nije nastojao, da sačuva bratju od kriva tumačenja, na koje svakako vodi dosta mjestah u djelu, kano što je po njegovu mnienju i kritika zavelo? Ali mjesto toga, pjesnik biedi kritika, što je išao drljat neoranu njivu, to jest tražit duh u djelu, kojega jošte neima. Nu kritik je taj duh morao sam uzorati i razviti, pak onda sve liepo uzdrljati, da uzmogne kazati čitateljem, da je izašlo djelo puno duha i smjera, a ne bez svake sveze. Kritik je to učinio, što je bio osvjedočen, da već ovaj ulomak dovoljno pokazuje, kamo smiera cielo djelo. Nu pjesnik tu mogućnost navalice pobija, s kakovim uspjehom, vidjeti ćemo iz sliedećih opazakah.

5. Čit. poslje „Urvinu" u st. I. r. 34.

Toga nije ni kritik nigdje kazao: smislu samo, izključivo neima u njegovoj kritici ni traga; u ostalom toga nije morao ni pjesnik kazati, pa bi ipak kritik bio mogao punim pravom taj smisao iz cieloga djela izvesti. Jer u svakoj knjizi treba da je jedan dio u savezu s drugim; po tom veli pjesnik u I. dielu, da je Medjimorje obećano rodu srbskomu i hrvatskomu; tko se ima razumievati pod tim rodom, pokazuje II. dio, gdje pjesnik pozivajuć na Urvinu izbraja sve pokrajine, u kojih stanuje naš narod u Turskoj, i navodi njekoliko glavnih vodjah toga našega naroda, sve same pravoslavne; zatim u III. dielu prisustvuje taj naš narod liturgiji pravoslavnoj. Tako dakle, primajuć jedan dio svjetlosti od drugoga, biva jasno, da tu zbilja vlada izključivost, ako i neima te rieči; osim ako pjesnik pod ovom kristaliziranom jur riečju pravoslavlje, razumieva i katoličku službu; ali onda neima smisla onaj pravedni uzhit pjesnikov gdje (str. 178) veli: Gdje je dika kano ova dika? gdje je slavlje kano pravoslavlje? Jer onda bi krštjanstvo katoličko i pravoslavno stojalo u protimbi s izlamom, te bi onaj uzhit bio pretjeran i nadut; pače da se tu razumieva prava pravoslavna vjera, vidi se jasno ne samo iz stihovah, što su na istoj strani više onih navedenih, nego i iz riečih u odgovoru, da se je pjesnik držao većine naroda, dakle pravoslavnoga.

6. Čit. poslje „kućam svojim" u st. I. r. 35.

Čini se, da se g. pjesnik šali; jer odatle, što je kritik dodao rieči kućam svojim, nitko živ nemože izvesti, da kritik nije shvatio osnove cielomu djelu. Na strani 178 pripovieda se, da su ugodnici božji utrnuli svieće, ukinuli straže, svukli odieće sjajne, te su opet narod u narodu pa su onda sjeli blagovat u ljubavi. Što su dakle učinili poslje službe i blagovanja? Valjda ostali vjekovati na Urvini!

7. Čit. poslje „plemenom pravoslavnim" u st. I. r. 38.

Da sve ovo i nije pogodjeno, nebi se moglo reći, da se nije razumjela osnova cielomu djelu; jer ovo su pobočne stvari; glavna je moja misao, da se u tom slavlju ignorira ne samo katolički dio svega našega naroda u Turskoj, već i onaj cieli dio istoga, što stanuje u Austriji, pa to se nije dopalo kritiku. U ostalom što znači ono, što se na 179 strani veli o sliepcih, koji pjevaju narodu o prošlih zgodah pa se za tim dodaje: „Da ja gledam na iztoku sjajnom, šta li tajno kuju dva kovača, dva ortaka stara: turski zulum, nevjera latinska? Šta li gradi kod Ostrela grada silna vojska, što za krst vojuje. Da ja gledam pećinu timornu, na timoru samrtnu postelju, na postelji golema junaka, mog junaka Kraljevića Marka, na kamenu gdje se okameni; da ja vidim i očima gledam kud mu smiera posestrima vila, kud mu leti koplje ubojito? Kud mu sablja sa očima sieva? gdje mu bojni šarac poigrava, dal' još krvca iz sablje mu kaplje? Da l' će bratji u nevolji doći?" Poslje guslarah odmah dva ortaka, za njimi namah vojska pravoslavna, za tim nada, da će Marko pomoći. Ako ove misli u savezu stoje, onda mi se i danas čini, da sam pogodio smisao, tim više, što u narodu vlada zbilja mnienje, da će Marko uzkrsnuti, pa narod osloboditi. Ako li nisam pogodio, kriv je tomu sam pjesnik, koji je tako nejasno pjevao, pa nije ni riečju uputio čitatelja na pravi smisao; ali zato ipak nije kritik nije zaslužio ukora nekritične kritike, osnivajuć on svoje pogadjanje uviek na razlozih, pa to je kritično, ma oni i nebili temeljiti, inače nebi nijedan kritički pokus, razmrsiti zamršena pitanja, bio kritičan, osim koji pronadje neoborivu istinu.

8. Čit. poslje „razumieva" u st. I. r. 41.

Toga kritik nije nigdje izrekao; što on pod tim izrazom razumieva, izrekao je jasno, kano što i sam pjesnik niže priznaje; sva dakle druga mjesta, gdje kritik napominje nevjeru latinsku, trebalo bi bilo po pravilih hermeneutičkih tumačiti prama onomu jasnomu mjestu. Pjesnik kudi kritika, što je njegova nejasna mjesta krivo tobože tumačio; što bi pako kritik morao kazati pjesniku, koji jasnoga njegova mjesta neće da u nikakov račun uzme?

9. Čit. poslje „katolicizam" u st. II. r. 4.

Tako nije kritik nigdje argumentirao; pjesnik po njegovu mnienju neudara niti na nevjeru latinsku u religioznom smislu, niti na dio katolicizma niti na sav katolicizam, već samo na nevjeru latinsku, to jest prama onomu njegovomu jasnomu mjestu, na križare, što su osvojili Carigrad. Da li to kritik temeljito misli, to je drugo pitanje; ali svakako nestoji temelj, na kojem pjesnik hoće da kritika dovede u protuslovlje. Nu dobro zna kritik, što je ovdje pomelo pjesnika; kritik stavlja načelo, da je pjesnik za kretalo krštjanstva proti izlamu uzeo pravoslavlje, pa toga neće valjda niti pjesnik zanijekati, pače on tu misao ovim odgovorom još i potvrdjuje; u temelju se dakle oba slažemo. Zatim iztražuje kritik uzrok, zašto je pjesnik za kretalo uzeo pravoslavlje, a ne u obće krštjanstvo, pa veli: valjda što je nakanio udariti ne samo na zulum turski, nego i na nevjeru latinsku. Zašto nije pjesnik uvažio onu rieč valjda? Ali da to kritik nije bez svakoga razloga izrekao, vidi se odatle, što bi proti samomu turstvu djelovalo i krštjanstvo u obće, dočim proti nevjeri latinskoj, koją je slučajno katolička, moćnije djeluje kod pravoslavnoga plemena samo pravoslavlje. Tu je dakle kritik samo za motiv valjda uzeo pravoslavlje proti političkoj nevjeri latinskoj. U ostalom ako se ovo nagadjanje kritikovo i zabaci, glavna stvar ostaje ipak neoboriva istina, da je pjesnik za kretalo uzeo samo pravoslavlje, a kritik bi bio radi sloge i sreće svega našega naroda želio da se je metnulo krštjanstvo u obće svega naroda našega.

10. Čit. poslje „razkolničtvu" u st. II. r. 16.

Ni kritik nije tako plitkouman, da bi mislio, da se epos piše o budućih dogodjajih, pa toga nije nigdje ni rekao; ali svakako misli kritik, da se na temelju prošlosti može narodu pokazati nada, da će mu uspjeti buduća nastojanja; ako toga nije pjesnik u zamišljenom svojem djelu nakanio provesti, onda će mu djelo biti u ovo doba, gdje je takova misao potrebna i gdje se na temelju godine 1854 i 1855 može lasno izvesti, od male koristi; jer će se vrtjeti oko pukoga opisivanja onih dogodjajah bez svake nade za budućnost; ali pjesnik je to nakanio učiniti, počem ovdje veli, da je onda samo za vrieme obustavljeno izpunjenje nade u buduće oslobodjenje; a to će se valjda izpuniti, barem treba da se svi nadamo, za buduće katastrofe orientalne; pjesnik dakle istu glavnu namjeru kaže svojemu djelu, za koju se tuži da mu ju je kritik podmetnuo. Da se u Nedjeljku dosta jasno pokazuje borba pravoslavstva s izlamom, to je istina, pa to je i kritik pogodio; a da se u cielom tekar zamišljenom djelu radi o duhovnoj borbi zapada s iztokom te izlama sa slavjanstvom (valjda krštjanskim u obće, a ne samo pravoslavnim), toga nije kritik dakako mogao pogoditi po ulomku; ali to bi bila sveta dužnost pjesnikova, da nam je to u kratku predgovoru napomenuo, da se ukine svako nesporazumljenje; jer po onom, što se u Nedjeljku veli: od kada se zapad s Turčinom pobrati nije nitko živ mogao slutiti na rat god. 1854., dočim se u istom djelu veli, da su turski zulum i nevjera latinska dva ortaka stara, dakle su se već prije g. 1854. morala pojaviti proti slavjanstvu, pa bi čovjek mogao slutiti i na onu sgodu; pače po Nedjeljku ni to se nemože slutiti, da je ta borba imala biti duhovna; jer gdje se radi o kupljenju četah, o vojsci, ratu, tu barem nije čista duševna borba, pa i u tu se neuzda naš narod, van u borbu s oružjem u ruci; pače da se pod riečju Vlasi-Galovlasi, imaju razumievati i Englezi, toga nije opet nitko živ mogao slutiti; to dakle bi nam pjesnik bio imao svakako bar natuknuti. Napokon da ni kritik nije mislio na vjerozakonsko razkolničtvo, viditi će se niže.

(Konac će sliediti).

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS

Tečaj I. U Zagrebu 5. svibnja 1861. Broj 13.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Milom rodu našem.

Častni rode, slavni dome,
Svaka žalost nek te mine;
Nema više pake tmine
Već imenu nigdje tvome.
Mlad se moj razvijaj rode,
Čast i pravda nek te vode.

Svud ti sinci biser siju
Od tudjinah, povraženih
Odmetnikah pogaženi,
Sjajnom rosom obraz miju.
Cavti, cavti bujni rode,
Čast i pravda nek te vode. —

Veli glas se dalko vije
Tvog junačtva neuvažena,
Tva nevinost zlorabljena
Nikom više na smieh nije.
Napred, napred snažni rode,
Čast i pravda nek te vode. —

Ranjen si mi težko bio
Od ljutican prokletijeh,
Tudjih tužan i svojieh,
Kė si u krilu izrodio.
Dalje nij' tog više rode,
Pravda, slava nek te vode. —

Čarom glasi tvoji zveče
U srdašcih viernih sinah;
Uzhićeni od milinah
Svaki tebe grlit teče.
Eto sad nas tebi mili
Rode! — s tobom sretni bili. —

Ali pri svem, što ti zliedi
Nisu cielkom izvidane,
Bit će i to, kad još svane
Spasov danak bratskoj biedi.
Čas je, napried složno rode,
Slava, ljubav nek te vode. —

P. N.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

IV.

(Nadalje).

Pol ure od Toplicah varaždinskih po prilici leži selce H* sa njekoliko poderanih kućah i kolibicah. Svud naokolo debela hrastovina, gusta šuma, u kojoj se podižu stari stoljetni hrastovi i bukve.

Njekoliko stotinah korakah od sela u šumi prostire se ugodna cjelina, po kojoj su poredane klupi i stolice. Debela siena hladi ljeti upaljena lica topličkih gostih, koji češće onamo dolaze, da se nasrču pod večer svježa zraka i napoje zdravim mliekom, štono ga prodaju babice selske.

Svud naokolo mrtva, težka tišina. Silna žega peče osušenu crnu zemljicu. Što je jačega i mladjega u selu, to si služi tvrdu koru kruha u znoju lica, a stare babice i malena djeca ćuće gdjegodjer pod kruškom ili jabukom u sieni.

Na tornju župne crkve topličke odbije 6 satih, a iza brda, štono krije selo H*, pomoli se družtvo gospojah i gospode, veselo, nu znojeće se od još uviek silne ljetne žege. Osim osobah, od jučer nam poznatih, opažamo dvie gospoje: jedna je Varaždinka, druga Koprivničanka. Prva djevojka od 16 ili 17 godinah, liepa, tanka uzrasta, modrih očiuh, kao modro nebo, držaše se neprestano Tvrdovića, dočim se ozbiljnija Koprivničanka razgovarala sa Šaptalićem o svagdanjih stvarih.

„Ala je danas upravo sparno;“ reče Vanda obrativ se Zlkovskomu; „da sam znala da će tako biti, nebi bili išli, ili barma nebi ovako rano.“

„Sada će već prestati“ odgovori ovaj. „Sunce se nagiblje

k zapadu, a ondje eno gledajte, u onoj šumici pod debelom onom sienom razhladiti ćemo si znojno lice.“

„Ala je liepo u proljetje, gdje ptice pjevaju, gore se listaju, trava zeleni, nicht wahr Herr v. Tvrdović;“ začme na novo Varaždinka okrenuv se k svomu šutećemu drugu.

„Da, gospodično, vi imadete pravo,“ odvrati Tvrdović, komu je već žuć prekipjela slušajuć tu smjesu jezičnu; „meni se čarobno proljetje sa svojimi divotami, modrim nebom i ponovljenom majkom naravju dopada, osobito kad k tomu obćim s ljudmi, koji ljube sve, što je naravsko, što je njihovo i njim prirodjeno. Zašto je onako krasno proljetje? Zar nije zato, jer se onda pomladi narav; a nam ljudem dopada se sve, što je naravno.“

„Kamo vi šibate Herr von Tvrdović?“ Ovaj se pripravljao da joj valjano odgovori, kad pristupiv Vanda k njemu reče: „ala je ugodno ovdje hladovati. Jeste li gospodine i vi moga mnienja?“ —

„Ovo je jedno od najobljubljenijih svratištah topličkih gostih,“ odvrati Mirko.

„A i jest ovdje vrlo ugodno,“ doda Koprivničanka; ova svečana tišina, blaga sjena i jošte večerno doba, sve ovo probudjuje u čovjeku nježne, pomiriteljne misli.“

„Ah ovo je ein romantisches Plätzchen,“ prikrpa Varaždinka, „ja bi ovdje htjela uviek stanovati. Sada istom pojmim, kako blago djeluje die Einseimkeit auf das menschliche Gemüth.“

„Gospodična imade vrlo fina čuvstva;“ reče na to sarkastično Tvrdović, „vidi se da ste stvorena za samoću, za samotan život. Nije li gospodično? čovjek može u tihom stanu sasvim spokojno let svojih mislih sliediti, nebojeć se da će ih kakova svjetovna ruka pomiešati.“

„Al brate moj, ti moraš znati,“ umješa se u rieč Zlkovski, koj umah osjeti, kamo cilja Tvrdović, „da je već Bog stvarajuć sviet uvidio, da nije dobro čovjeku samu biti, s toga mu stvori drugaricu. Što bi vi na ovo gospodično?“

„Ah ja mein Gott, nemislim ja, da čovjek baš upravo sam živje, nego tako, da si nadje ein für alles gute und schöne empfängliches Herz, da jedno drugomu uzmogne svoje misli priobćiti.“

„Slavno družtvo“ preuzme Tvrdović rieč, „ja bi predložio jednu stvar, samo se bojim da mi predlog nepropadne. Mi dodjosmo amo, da se veselimo, da se malko razbistrimo.“

„Jedan puškomet odavle stoji njekakva stara vještica, vračarica i gatalica. K njoj se navraćaju često gosti, jedni da se nasmiju, drugi — maloviernici, da jim prorica budućnost. Ja mislim, da smo mi svi ovdje gledeć na proročanski duh te hrvatske Pythie pravi Toma — nevjernici; nu da se malko nasmijemo, nebi škodilo, da posietimo tu staru vješticu u njezinom duplju.“

Svi pristanu radostno na taj predlog; samo grofica Vanda nereče ni slovca; vidilo se dakle, da joj baš nije s voljom; nu nehtjede se obćenitomu zahtjevu ostalih protiviti, te jim volju pokvariti.

Za njekoliko časovah stignu tamo. Malena kolibica iz pletera okrpana, oko nje malena baščica sa njekoliko šljivah i krušakah, — to ti je ciela dvorana i park te proročice.

Kad je naša družba onamo stigla, sjedila je stara Magda — tako joj je ime — pod šljivom žvačuć koricu kruha. Crna, vrana, razkuštrana kosa svijaše joj se oko vrata; stara crna kiklja i njekakov šaromastan rubac sakrivaše ostalu suhu okostnicu te žene.

Čim opazi družtvo, sjeti se umah svoga posla; ustane, pogladi si njekoliko putih kose, otare usta, te jim podje njekoliko korakah na susret.

„Ej bako,“ povikne Šaptalić, „nebi li ti malko odvinula svojim proročanskim duhom tamni zastor budućnosti s naših očiuh?“

„A zašto ne“ odvrati ona čvrčućim glasom, zazvižne njekoliko putih, i eto ti cielo jato — mačakah, a medju njimi oveći jedoviti napuhnjeni mačak, koj je njeku osobitu prednost kod svoje gospodarice uživao, jer dok su se ostali okolo vrtjeli, stane on tik do nje, podignu visoko rep, te zabliesnu njekoliko putih očima po družtvu.

„Ta šta će nam ta mačad proricati,“ reče grohotom se smješeći Tvrdović.

Baka ni rieči, nego smrmlja nješto nerazumiva medj ona dva zuba, te reče:

„Ruku amo, koj hoće da mu što kažem.“ Tu je dao ovaj iz šale, a onaj s praznovjerja. Svakomu proricaše kako joj se htjelo; njekomu sreću, a drugomu nesreću.

Dodje red i na Vandu. Da nebude ni ovdje iznimkom, pruži i ona svoju ruku staroj vještici rekav: „Kaži bako, ali kaži dobro.“

Ova promatraše njeko vrieme bielu ručicu, strsne se malko, te zakuka napokon kobnim glasom: „Čuvaj se; ljubiti ćeš, al će ti se ljubav nevjerom i mržnjom vratiti; biti ćeš što si i prije bila.“ —

Na ove rieči prodje njeka tajna slutnja Zlkovskoga, dočim Vanda i nehotice probliedi.

Baciv staroj babi njekoliko krajcarah ode cielo družtvo brže kući, budući se već i mrak počeo hvatati.

Vanda neprosbori cielim putem ni rieči, a po tom dakako nestane one harmonije i medj ostalimi članovi te malene družbe.

Na tornju župne crkve udari 9 urah; naši se putnici razstaju.

„Lahku noć, brate! Milostiva gospojo! sluga ponizan,“ čulo se njekoliko putih; zatim umukne sve. —

(Dalje će sliediti).

Posljednji časi u bieloj kuli.

Crta iz poviesti češke od Jos. Kaj. Tyla.

Jutro.

(Konac).

Jasni posmieh krasnoga jutra pozdravio je uapšenika, kad se je sav prestrašen iz užasnoga sna trgnuo. U jedan hip skoči sa siromašne postelje, i upre oči, neznajuć što s njim biva, na praznu kamenitu stienu, kao da bi još obmamu lažljive mečte gledao.

„Bože sačuvaj!“ uzdahnu iz dna srca svoga, čvrsto ruke pred očima sklopivši. „Neuvedi nas u napast!“ A poslje kako bi na to težkim uzdahom strah si umanjivši oči opet otvorio, stajao je na pragu, kod otvorenih vratah, kralj Vaclav, mladić ozbiljna, ali plemenita i cvatuća lica, držeć za ruku devetgodišnjega Jana, sina Zavišinoga i Konutinoga.

„Otče!“ klikne diete radostnim glasom; — to odavno nečuveno slovo probode ga kao strielja. Neznajuć u tom oka trenutku što se je s njim sinoć sbilo, stajao je začudjeni otac kao u uzhitjenju — sad na diete svoje — sad na kralja oči upiruć; kad al na jednoč živo uzdrmanim srcem k djetetu svomu priskočivši, strastveno ga u naručaj svine. Na to sried vira

radostnih ćutih kralju pred noge se baci i vikne: „O moj dobrostivi gospodaru!“

„Tim ću biti“ — odvrati Vaclav duboko ganut, počem je muža njegda slavnoga, sada težkim zatvorom sasma bliedoga u prahu pred sobom ležati vidio — „tim ću biti Zavišo — tako mi Bog pomogao! pa zato k tebi dolazim. Štogod se je medju nami dogodilo, zastrimo plaštom zaboravi — kao što sam to supruzi tvojoj obećao. Ali i ti — i ti ćeš takodjer učiniti, što skrb moja rad zemaljskih dohodakah iziskivati mora — kao što mi to savjetuje moj carski tast.“

„Učiniti ću, učiniti!“ odvrati Zaviša, u duhu već s milim Janom na imanja svoja polazeć i dragu Jutu svoju grleć.

„Plemenita vjerenica tvoja javila mi je, što si nakanio,“ progovori opet kralj. „Da bi pako saznao radost moju nad svršetkom nesretne parnice — da bi spoznao, da sam onomu glasu usta začepio, koji te izdajicom i ubojicom mojim načiniti htjede — da bi te uvjerio o želji svojoj, da medju nami opet onako bude, kao njekoč: zato sam noćas sina tvoga pod krovom svojim, sried srca svoga zadržao, zato ga sada kao posrednika i svjedoka ure ove dovadjam — zato ti sada desnicu u znak pomirenja pružam!“

„Vaclave — Vaclave — sine — gospodaru moj! oprosti mužu, kojega je nebo izprazno vrh glave uzvisilo — odpusti milostivo, ako se je kadkada oholo do visine tvoje uzpinjao! U srcu si njegovom vazda stolovao u neoskvrnjenoj dražesti, a sjao si kao lice vječnjega gospodara na zemlji!“ klicao je Zaviša zanešen riekom uzburkanih čuvstvah i ljubio je ruku kraljevu. Po tom se naglo uzdigne. „Za miloga Boga! dosta sam imao važnih uzrokah ljubiti te — i ljubio sam te; a pogriešio li sam kadkad proti svetoj toj dužnosti, učinjeno bi iz ljudske slabosti — s ponosne nenavidnosti, da si u visosti svojoj za Čehe više učiniti mogao, nego ja! Ali tako, kao što ovo diete svoje ljubim i sada cielivam“ — reče dalje razpaljen, diete k srcu pritisnuvši — „tako i tebe.“ —

Carski zimski dvorovi u Petrogradu.

Rieči su mu iz ustiuh tekle, živom, vatrenom riečitostju, ali naglo se je opet njihov milozvučni izljev ustavio. Pritiščuć naime usta svoja djetetu na lice, na oči, na čelo, spazio je Zaviša tamno-crvenu, krvju oblivenu prugu, štono je djetetu sve čelo okružila bila.

„Što ti se je to dogodilo?“ upita ga otac nakon kratke stanke, s čudne slutnje nemogavši oči sa pruge skinuti.

„Stric Vitko igrao se je s njim kralja — tako sam razumjeti mogao iz dječinskih njegovih riečih,“ odvrati mjesto Jana Vaclav. Posmjeh pojavi mu se pri tom na licu, a oko njegovo počivalo je — bez ukora — znatiželjno na očuhu.

„To je bilo sinoć na časti!“ povikne Zaviša. „Stric Vitko pritisnuo ti je čašu na glavu, kao da bi krunu na nju metao?“

„Jest otče!“ reče diete. „On me je silom iz majčine sobe na rukuh izneo, te sam morao s gospodom za stolom sjedjeti — bio je tamo takodjer gospodin Mutina i Dubski — a stric mi je natakao i davao poslastice.“

Ali otac nije više slušao nevino brbljanje sinovo. Gledao je ipak na diete uprtima očima i činilo se je, kao da bi svako slovo iz mladih ustnah uloviti htjeo: ali duša njegova odletjela je iz čvrstih stienah Biele kule i uznesla se opet na tvrdju Krumljovsku. Cieli današnji san opetovao je u misli svojoj.

Zmija nepovjerenja, jedva iztjerana, zasjela je opet grudi mladjanoga Vaclava. „Nepitam te Zavišo,“ — progovori — „odkud i kako si saznao za svečanu čast prijateljah svojih, niti zašto su ju tako bučno slavili! Otvorenim srcem stupio sam

k bivšemu savjetniku, prijatelju, otcu svomu, i još svedjer tu tvrdu vjeru gojim u prsiuh svojih: da novo sgledanje naše na sudištu kraljevskom biti će početkom spojenoga nastojanja našega za blagostanje naroda českoga.“

„To će biti — zaisto — tako mi se Bog smilovao!“ kliknu Zaviša neobičnim oduševljenjem. Prijateljem i neprijateljem svojim pokazati ću, kako se narod ljubiti mora! Moguće, da volju i djelo moje nijedna strana nezna; ali ti barem, gospodaru, zapamti si uru ovu i vjeruj, da je bila čista, nebeskim ognjem napunjena duša tvoga Zaviše. Mojoj djeci“ — govoraše dalje velikim ganutjem, sina svoga strastveno na prsa pritisnuvši — „djetci i supruzi mojoj budi vazda milostivim gospodarom — štogod udes s otcem njihovim učini! S Bogom ostaj — s Bogom — sine moj! taj cielov tebi — taj odnesi materi — taj bratu — ljubi ih — i budi majci poslušan. Lagljim srcem — Bože daj! — da se opet vidimo.“

„Tomu se i nadam,“ progovori sada Vaclav, na razstanku ruku mu pruživši. „Za njekoliko urah razpršiti će se oblačina, od dva ljeta neprijazno medju nami stojeća, i u jasnom žaru povjerenja gledati ćemo se licem u lice.“

„Zviezde nebeske,“ — povikne Zaviša, pošto je medju čvrstimi zidinami opet sam ostao. „Ja nisam bojazljiv — nisam praznovjeran — ali što bi morao o snu svojem suditi? Dale ste mi zaviriti u knjigu budućih danah, vi moći nebeske, da bi se krvavih slovah prestrašila duša moja — a te listove na silno deruć, da bi se prije reda skončao broj godinah mojih! — Samo na slobodu s menom! — Tako mi Boga! — Ti znaš dobro Zavišu — dični brate moj, vierni Vitkovče! Nije još izagnano iz prsiuh njegovih slavohlepje, nije u njih utušena iskra osvete — njedra puna su mu prepletenih nitih, a jednim dahom, jednim pirenjem zadirkivajućega vraga zapaliti će se ciela utroba njegova pogubnim plamom. — A i ti takodjer Mutino moj? U ruhu prijatelja najsrčanijega stajao si pred menom, crtajuć mi zamamljivom sladkostju tihu sreću na domaćem gradu — pripravljajuć pri tom desnicu, kojom bi me u uzburkanu rieku bacio? — A ja da tebe žrtvujem, drago diete moje? Tvojimi suzami, tvojom krvju da ovlažim prokleti usjev ohole Ruže i njezinih drugarah? Ne — nipošto! Ti nećeš rad mene cviliti — ja ću te sam krvju svojom svega jada osloboditi!“

Nadvladan tekom čuvstvah i mislih baci se Zaviša na kamenito sjedalo. Još jednoć oživješe mu u pameti svi sni, želje, trsenja i čini života njegovoga.

„Prije vremena stavila me je sudbina na sviet;“ poče tihim, bolnim izrazom, „a sadašnji viek nedoliči duhu mojemu. Mnogi me nerazumješe — mnogi me krivo sudjahu — mnogi me do neba uzdizahu. — A je li to moja volja bila? Bio li sam ja sám onom zviezdom, okolo koje se je vrtilo moje trsenje? Za Boga! — ona sjajnost vlastite slave, taj obsjenjujući san neizkusne mladosti, izčeznuo je za vremena izpred očiuh mojih, a u žaru čistijem, ljubeznijem pojaviše se na koncu trsenja moga rod i dom moj! U krvi sam dakako gazio, s bolnom, pogaženom sviestju hrvao se, prije nego li sam do briegovah pravoga poznanja dojadrio — a sada, dočepavši se kopna, da se opet u vrtlog bacim i okolo cvatuća stabla podkopam? — Budi srećna domovino moja! Sjećaj se supruga, Juto moja, uči djecu moju, da spomen otca svoga blagosivlju!“

„Bez mene su mrtve grane sinovi Vitkovacah“ — vikne nebeskim nadahnutjem, a oko mu se je sjalo slutnjom blage vječnosti — mene žele, nebi li im se opet navratio prijašnji junački duh! Ali Zaviša zabavljao se je već dosta griešnimi misli, — a za taj nevriedni čin stiže ga osveta! — Neće se on više u pogibelj bacati, — već će dokončati tek svoj bez nove izdaje, bez novih zasjedah. Čuditi će se dakako sadašnji viek — krivi sud ime će moje prokleti; ali budući vjekovi pravednije će me suditi. Branite si gradove moje — bratjo i prijatelji! — Što, zar ih nećete braniti, ako vam se smrtju mojom zagroze? Ti se nećeš iz Duboke ganuti, nije li istina, tvrdoglavi Vitko? Negani se — a glava će moja pasti na česku zemlju — i krv moja ovlažiti će koren mira i blaga njezinoga!“ —

Malo poslje toga odveden je bio na sud.

Početkom mjeseca rujna — prohadjalo se je množtvo uglednih Pražanah po krasnom Jelenskom nasipu. Njekoliko ih se je ustavilo dol pod Bielom kulom, obkolivši siedoga sliepca, koji je tudje svojom najnovijom pjesmom srce slušaocah ganuti i malen darak izprositi htjeo. Časom bi svirao na malih, milozvučnih guslah, a časom bi ovako pjevao:

Suzam' moči udovica mlada,
Suzam' moči biele svite svoje —
Biserom ih sitnim posipava;
Pa cjeliva na njih tamne mače,
Krvcu milog vjerenika svoga!

Preteškimi okovi sapeta
Iz tamnice vode muža slavnog,
Pjevaoca toga čarobnoga,
Tog slavulja iz Bijele kule:
Velemožu Zavišu ponosnog!

Krasna veće uveniva ruža,
S blijedim se listjem vihar igra,
Naokolo te ga razbaciva!

„Kraljičine gradove odstupi!“
Veli stroga zapovjed iz Praga.
„Neodstupam nikom dobra svoja!“
Vrti glavom Zaviša ponosni.
„Žurno momci posried tih gradovah,
Otvarajte te kapije brze,
Drugač' past' će Zavišina glava!“
Stresoše se gradovi preliepi,
Kapije se širom otvoriše —
Zaviša je gorko zaplakao.

Vrhu stiene modrim pod oblaci,
Mrko gleda dol Duboka stara,
Čvrsto gnjiezdo hrabrih sokolovah.

„Kraljičine gradove odstupi!“
Veli stroga zapovjed iz Praga.
„Neodstupam nikom dobra svoja!“
Vrti glavom Zaviša ponosni.

„Žurno momci vrhu tih pećinah!
Otvarajte te kapije crne,
Drugač past' će Zavišina glava.“

Na pećini nuz visoku kulu
Smedji Vitko čelo podigao,
Silna ota grana možne Ruže,
Pa bijele izkesio zube.

„Kažite mi nuder što želite?
Vitko stienu nikom neustupa,
Strašilah se takovih neboji!
Zavišu vi pogubit nećete,
Niti možnu prelomiti Ružu!“

Na livadi, doli pod Dubokom,
Na zelenom prelijepom sagu,
Kleči pjesnik iz Bijele kule.
Oko njega stoji red mačevah,
Naoštrenih u gospodskom Pragu;
Medju njimi grozno se crveni
Krvnikovo užasno odielo;
Crveni se pa opet izčezne, —
Al gle sada rukave si suče.

Na livadi, doli pod Dubokom,
Vječnjem otcu Zaviša se moli;
Na pećinah modrim pod oblaci
Sve to motri Vitko neustrašni.

Krikne Vitko — a mrak gusti zastre
Njegove mu vrebajuće oči!
Dol pod gradom britki mač zablista —

A u krvi zapliva Zaviša!

„Ubogi! — A kad se je to dogodilo?“ upita medju slušaoci nakon kratkoga mučanja gospodja suznima očima.

„Dana 24. srpnja ljeta gospodnjega 1290,“ reče sliepac.

Pr. Al. T. Požežanin.

Čvor.

II.

(Nadalje).

Kada Jure list dovrši,
Iz dna srdca on uzdahnu,
Pak mi pojde žurnim krokom
Gore dolje šetat sobom,
Noseć dragi list u ruci,
A boreć se svojim jadom
Neodvažan što da čini?
Na umu mu kobne rieči:
„Ja ću danas na istinu,
A ti sutra na godinu."
Al u srdcu plam mu gori,
Koji srdce raztali mu,
Kao vosak na plamenu,
Pak odvažno progovori:
„A vaj žaru ti prokleti,
Nemogu te ja podneti!
Pa ma bilo što mu drago!
Ljeposlavo moje blago!
I utjeho sladka moja!
Neće ne teć krvca tvoja,
Neću ti bit varalicom,
Laskateljem, izdajicom.
Draginja nek mirno spava —
Ti si moja Ljeposlava!
Evo tebi Jurja tvoga,
Kano prije viek viernoga"
To izrekav van izjuri,
Na ljubavi nošen krilih,
Leti svojoj dragoj mili. —
Nema pera da opiše
Taj sastanak milo-dragi,
One mukle razgovore —
Ah bez glasa i bez rieči,
One vruće uzdisaje, —
One vrućje još cielove —
I sve ono more ćutih
U dražestnom milovanju. —
Da je jedno od njih davno
Ležalo u grobu mrtvo,
Pak sad da je uzkrsnulo:
Neb' sastanak njihov bio
Više sladak, većma mio. —
Tu kod svoje Ljeposlave
Slastnoj dragoj u ljubavi
Jure noćcu svu probavi,
Na razstanku obreče joj
Da će češtje nju polazit, —
A na prošnju njenu žarku,
Da i ona k njem' smje doći,
Utješi ju tim razlogom:
„Da u redu nebi bilo,
Rad žaljenja pokojnice.
Istom prodje mjesec danah
Što Draginju ja sahranih,
Pak bi svijet na to kazo:
Gledjer Jurje kako brzo
Na Draginju zaboravi, —
Nije još ni ohladnila."
Umiri se Ljeposlava
Al u srdcu svom pomisli:
Za sad s tim sam zadovoljna,
Al sigurno čas će doći,
Da ću ja u Jurja dvorih
Tratit danke, tratit noći,
Polag moga srdca želje,
Moje snizit neprijatelje.
Što je rekla, to je stekla.
Jure po svom obećanju
Dugo k njojzi dolazio,
Š njom dne noći boravio;
Ali ona nemirovà,
Upotrebiv sve dražesti,
Koje su u ženske vlasti,
Dokle njega neprivoli,
Da njoj k sebi doć dozvoli.
Baš je bilo pó godine,
A od smrti Draginjine,
Ljeposlava kad gizdava
Sjajnoj svojoj u kočiji
Pred dvorove Jurja dodje,
Te od nikog ustavljena
Uz skaline u dvor pojdje.
Ona radost, ona holost
Nikad joj ne sja na licu,
Kano sada, smjelo kada
Opet stupi u dvor Jurjev.
Došav k njemu, najdje njega
Sasvim tužna i sumorna,
Kano nigda još dosada.
Grom za njeno srdce bješe
Ova žalost prekomierna;
Ali odmah upotriebi
Čar najveći svog milinja,
Malo dalje pred njim stade,
Uprv u njeg suzne oči,
Čarno-tužnim sa pogledom,
A razkrili biele ruke,
Leteć k njem na grud mu pade,
Te pod smjesom od cielovah
I grlenja najstrastnijeg,
Šaptje tihim tužnim glasom:
„Ah što mi je pomrčalo
Moje nebo umiljato?
Ah što mi je potamnilo
Ah najdraže moje zlato?
Noćas vedar, pun radosti,
Kad kod mene Jure bija,
Kano ona noćca sjajna,
I mjesec, što njome sija, —
A danas mi sjetan, tužan.
Jel ti možbit Jure žao
Što dozvolu dao si mi
Da ti opet dojdem Jure?" . . .
Muči Jure. Ljeposlava
Odgovora od njeg čeka,
A sve njega grli, ljubi. . . .
Gdje je srdce, koje nebi, —
Pa sve da bi mrtvo bilo,
Tol grljeno, tol ljubljeno
Netom opet došlo k sebi,
Te radostno oživilo? . . .
Iza mala Jure reče:
„Ljeposlavo mila, draga,
Negoj sumnje ti nikakve;
Ono uzrok tuge nije, —
Ni sam neznam ja što mi je" . . .
Utješena s odgovora
Takvog krasna Ljeposlava
Još strastnije Jurja grli,
Te na cielov cielov daje,
Trudeći se svim milinjem
Jurja tužna razveselit.
Tako jim je večer prošla,
I već kasna noćca došla
Ljeposlava kad radosti
Puna s Jurjem se oprosti. —

(Dalje će sliediti).

Hrvatsko kazalište.

(Konac).

Poslje porazumljenja skupštine ove sa zastupničtvom gradskim, imao bi se odbor privremeni u postojan promieniti na tri godine danah, koji bi se svake treće godine uviek obnoviti morao.

Odbor taj novi izabro bi najprije vješta i sposobna nadzornika kazalištnoga, koji bi odboru u svačem odgovoran bio. S tim nadzornikom u porazumljenju imao bi odbor sastaviti predstavljačko družtvo, i sve ine potankosti odrediti, koje se na predstavljanja kazalištna strogo odnose; nemanje i u onom poslu tičućem se izbora mladoga osoblja, koje bi se slalo na koj zavod dramatički; jednom rieči u svakom predmetu zasjecajućem u umjetnost. Dužnost nadzornika osim ravnanja osoblja kazalištnoga bila bi i paziti na dobro uzdržavanje sgrade kazalištne u svakom smislu, kao takodjer rukovati kontrolu kod pjeneznice kazalištne, i o tom svem podnositi račune i točno izviestje odboru.

Odbor bi imao razpisivati nagrade za kazalištne komade, ove razsudjivati i nagradjivati, opredieljivati dobu kazalištnu, izbornik kazalištni, ustanoviti ulazninu i ciene za lože, zatvorene stolice i galeriju u smislu prije razloženom, izdavati lože

i namire za aboniranje, primati sve te dohodke, i iz njih namirivati sve tekuće troškove kazalištne, kano i svoje i štibru, osim plaćanja osoblja, koje u stalnoj plaći godišnjoj stoji, i koje se iz drugog prihoda plaćalo bude. Uspjeh rukovanja dohodka, primljenog od samog kazališta, ostavljenog odboru kazalištnom, imao bi odbor uviek na koncu godine izkazati zastupničtvu gradskom za pregledanje, i onu gotovinu, koja bi od troškovah preostala, predati u sahranu pjeneznici gradskoj za pomnožanje penzione zaklade za iznemogle danas sutra igrače na polovicu, a na polovicu za pomnožanje zaklade rezervne, što bi se oboje u štedionicu uložiti moralo. Briga bi odbora bila jošte nabavljati takodjer za kazalište potriebitu odjeću.

Razumije se samo po sebi, da odbor razpolaže po volji kano sgradom kazalištnom, tako i družtvom; jednom rieči cielim zavodom kazalištnim, i za svoje čine odgovoran je odbor samo onoj vlasti, koja ga je imenovala; nu osim toga dužan je odbor sjednice svoje javno držati i zapisnik sjednicah i zaključakah svojih putem listovah domaćih javnosti predavati.

Troškovi, koji bi se osim prihoda predstavljanjah, morali iz inih podporah namiriti, bili bi po prilici: godišnje plaće: Nadzornik for. 1200; igrač prvi for. 1000; igrač drugi for. 950; igrač treći for. 900; igrač četvrti for. 800; igrač peti for. 700; igrač šesti for. 650; igrač sedmi for. 600; igračica prva for. 900; igračica druga for. 800; igračica treća for. 700; igračica četvrta for. 600; igračica peta for. 500 = for. 10,300; tri mužkarca i dvie ženske na dramatičkom zavodu za svako po for. 600 = for. 3000; učitelju za pjevanje kod muzikalnog zavoda for. 1200; popravak godišnji sgrade kazalištne for. 1500; nabavljanje odjeće 2000; podpore operam for. 5000 = for. 23,000; nagrade za kazalištne komade svake godine: za 5 orginalah dva po for. 300 = for. 600; tri po for. 200 = for. 600; za 5 prievodah, dva po for. 150 = for. 300; tri po for. 100 = for. 300; ukupno for. 1800.

Za podkriepljenje penzione zaklade igračah for. 1200; dvie nagrade godišnje za najbolja četiri komada muzikalna iz hrvatskih napjevah po for. 100 = for. 400; četiri nagrade godišnje onim igračem, koji najbolji napredak učine u umjetnosti kazalištnoj i odlikuju se svojim ćudorednim ponašanjem, dvie po for. 120 = for. 240; dvie po for. 80 = for. 160; za rezevnu glavnicu for. 1200 ukupno for. 28,000.

Za pokriće ovih troškovah imali bi služiti sljedeći izvori: sve tri napomenute glavnice ujedno stopljene iznose nješto više od for. 100.000 naime: dioničarska for. 40,000; varaždinske županije for. 46,000; doznačenih saborom for. 17,000 = for. 103,000; ali uzevši ravno samo for. 100,000 po 5% kamate for. 5000; podpora od str. gradske for. 3000; od strane zemlje for. 20,000 = for. 28,000. Gradsku podporu vlastno je odrediti zastupničtvo gradsko, a zemaljsku naš sabor, koji je eto pred vrati, a to vrlo lahkim i shodnim načinom. Država hrvatska plaća poreza najmanje dva milijuna; ako se dakle na svaki forint samo po jedan novčić za kazalištnu podporu prireže, što zaisto nikoga ubiti neće, eto punih for. 20,000; i kazalište je hrvatsko za budućnost podpunoma osjegurano, na čemu svakom pravom Hrvatu ležeće biti mora.

Svi ovi dohodci imali bi u gradsku pjeneznicu teći; a ona bi opet sve zabilježene troške izplaćivati morala uz namire vidirane od „nadzornika“ i doznačene od „predsjednika“ odbora kazalištnoga. Ostalim prihodom i razhodom, proizišavšim iz predstavljanjah, imao bi rukovati odbor kazalištni, kako sam već na jednom mjestu napomenuo; i zato bi izmedju odbornikah, osim tajnika, imao biti i jedan blagajnik, za koji trud bi im se na zahtievanje i njeka mala nagrada dati mogla, koja bi se namirila iz prihoda od predstavah, koji bi, malo računajuć, preko godine osam tisućah forintih prevalio; i to bi doniele lože njih pedeset po for. 100 = for. 5000; 30 predstavljanjah po for. 75 = 2250 dakle ukupno for. 7250. To se na troškove, buduć sve glavne stvari inim dohodkom namirene, nikako nebi potrošiti moglo; jer ako uzmemo deset pomoćnih osobah kroz dva mjeseca dok predstave traju, po for. 200, iznosi tek for. 2000; kazalištne cedulje neka for. 300 stoje, a ini troški svi for. 1700 to je for. 4000; ostaje dakle čista dohodka do for. 3250 za rezervnu zakladu i penzionu, koje su glavna poluga za vječno i čvrsto utemeljenje kazališta hrvatskoga.

Nu za podpuno osjeguranje kazališta hrvatskoga na vječna vremena i za onaj još uviek mogući slučaj, gdje bi absolutizam tudji opet našom preljubljenom domovinom zavladati i prirez po saboru odredjeni silom obustaviti ili ga na druge svoje nečiste svrhe upotriebiti mogao, može predstojeći sabor naš odrediti prirez po forinti u mjesto jedan, dvadeset novčićah, što bi od dva milijuna bacilo četir stotine tisućah forintih, koji ukamaćeni nosili bi godišnjih for. 20,000, pa bi onda svakoj sili kazalište hrvatsko prkositi moglo.

Ako uzmemo na um, kakovimi nas je porezi tudja absolutna vlada tečajem zadnjih 11 godinah gulila na svrhe proti nam upotriebljivane: onda ćemo lasno ovaj teret za jednu godinu pregoriti, tim lašnje, što je namienjen na neizmiernu korist narodnoga napredka, koji nam na srcu ležati mora, ako iskreno želimo sreću dragomu rodu hrvatskomu.

Eto prilike poslanikom saborskim zasvjedočiti iskreno rodoljubje svoje i učiniti rodu glas, i postaviti si slavnu uspomenu u srdcih naroda svoga, da polože tvrdi temelj hramu narodnog razvitka i naobražavanja. Zato preporučamo svim pravim, iskrenim rodoljubom i poštenim Hrvatom, koje povjerenje naroda na sabor pošalje, da si plemenitu ovu stvar na srce uzmu i neka ju svojim glasom živo poduprụ, da se udjelotvori u hramu zakonodavstva narodnoga.

Jedan čovjek nemože sve znati; zato ni ja ovaj nacrt nepostavljam pred obćinstvo kano neporočan, nego ga predajem sudu umnoga i mislećega obćinstva kano svoje osobno mnienje, jer mi je stalo jedino da unapredjenja stvari. Zato, tko zna bolje, široko mu polje.

U Zagrebu 28. ožujka 1861.

Ante Jakić.

Kritika.

Opazke na odgovor g. Ognjeslava Utješenovića o »Nedjeljku« u br. 9. ovoga lista.

(Konac).

11. Čit. poslje „ništavosti svoje“ st. II. r. 27.

Oho! što je to g. pjesniče? Inače običavaju pjesnici biti nježni, a vi ste ovdje uprav krupne šale. Vas neovlaštjuje niti ugladjenost, kojom bi se pjesnici imali ponositi, niti objektivni način, kojim se kritik nije niti malo dodirnuo vaše osobe, niti razmierje izmedju vas i njega, da ga takovimi floskuli obasipavate. Sjetite se da na knježevnom polju neima ni preimućtva, ni gospodstva, ni zapovjedničtva: ondje smo svi jednaki: jači je onaj, tko je medju ostalimi umniji i čedniji. — U ostalom ovdje se kritik ima težko potužiti na pjesnika, koji je, zabaciv glavne misli njegove, iztrgnuo pojedine izraze, po kojih nastoji kritika uvesti u protislovlje i smješnost; ali takovim se oružjem nestiču duševne pobjede. Tko je god pozorno pročitao kritiku, on će mi pravo dati. Temeljna je misao kritikova, da pjesnik hoće da Nedjeljkom pripravi pravoslavno pleme u Turskoj na iztočnu katastrofu. Ta misao može biti netemeljita, ali pjesnik, ako hoće da bude kritičan, mora sve ostalo s toga gledišta smatrati i razsudjivati, pak u tom bismo pjesniku mnogo dali, da nadje pravo protuslovlje, koje bi tekar onda moglo nastati, kad bismo na temelju druge osnove uzeli razsudjivati kritikove opazke. Ali glavna ta misao kritikova jest i temeljita, kano što je dokazano, ostalo pako izvire iz nje samotokom, kano voda iz vriela. — Da to pjesnik postigne, uzeo je dva kretala: pravoslavlje i junačtvo; da je prvo istinito, dokazao je obilno, a drugo se temeljito nagadja po koncu Nedjeljka, gdje se pjesnički obećaje opis vojske. Prvo kretalo nedopada se kritiku, jer drži, da je sav naš narod: katolički i pravoslavni u Turskoj i u Austriji po povjestnici i nadi u budućnost pozvan na riešenje iztočne katastrofe. Zato drži, ako se samo jednomu dielu povjeruje to zvanje, da se krivica čini drugomu dielu, a odatle da mora nastati razdor, koji nam je

jur mnogo naškodio. Zato predlaže, da se za kretalo proti izlamu uzme budi kršťjanstvo, budi jezik; jer ovi življi spajaju razdrobljena uda našega naroda u jedno tielo, pa tako se samo može postići tolika svrha. Sada pitamo svakoga sudca, gdje je tu nelogičnost, gdje li potvora, da pjesnik želi uvesti razkolničtvo u vjeri? Pače ako i uzmemo za temelj umovanja pjesnikovu osnovu svega djela, i onda nestoji u protislovlju, što je kritik primietio. Jer ako se tu opisuje drama g. 1854. pita se, je li samo pravoslavlje stajalo onda proti izlamu? Kritik misli, da su tu činom djelovali samo pravoslavni Rusi, a pravoslavni našega koljena u Turskoj da ili nisu ništa djelovali, ili su djelovali samo željom, da se satre izlam; ali nisu li isto tako djelovali i katolici u Turskoj, a osobito katolici austrijanski? Ako je to tako, čemu pjesnik i proti historičkoj istini to pripisuje samo pravoslavnoj česti našega naroda? Pače ja držim, kad to i nebi bila historička istina, da bi ju pjesnik bio morao stvoriti i sankcionirati, da svojim ugledom prisili narod, da jedared počme sastavljati, pošto je dosada ponajviše razstavljao na neizmiernu štetu svoju. — Pošto dakle pjesnik na krivom temelju razsudjuje misli kritikove, pošto podmetje kritiku misli, kojih u kritici neima, to se ona babilonska kula, koju je hotio sagraditi od kritikovih mislih, strovaljuje uprav na pjesnikovu glavu.

12. Čit. poslje „državnika" st. II. r. 41.

O brojevih neću da se preprem s pjesnikom, pače pripravan sam svaki čas rieč **pola** zamieniti ma kako neznatnom riečcom, samo da je osnovana na istini. Ali opet moram izpovjediti, da me pjesnik neće da razumije. Nekudim ja njegove osnove zato, što je kretalo svoje osnovao na većini plemena, već stranom što je u obće po vjeri išao naš narod dielit, jer ta vrst diobe samo mržnju sije u neprosvietjenom još posve narodu našem, stranom zato, što je u toj važnoj katastrofi ignorirao katolike ne samo turske, nego i austrijanske, koji bi po mojem mnienju imali svi uticati u riešenje toga pitanja. Da onakov postupak **spada** u plan pjesnikov, to ja rado dopuštjam, ali uprav shodnost toga plana pobija kritik.

13. Čit. poslje „pravoslavnoga" st. II. r. 44.

Da vidimo, hoće li pjesnik na polju sumničanja biti sretniji, pošto nije uspio na polju umovanja.

14. Čit. poslje „Židove" st. II. r. 71.

Kritik nije o **izrailu** ni rieči kazao, tu dakle pjesnik **niče gdje ga nisu posijali.** Ali čudo, što pjesnik biedi kritika neznanstvom, dočim je ovaj uprav ono kazao, što i pjesnik veli. Jer što drugo znače namah prve rieči kritikove: **pjesnik uvadja naš narod u podpunu sličnost sa židovskim narodom?** Ali uprav ta se prispodoba nedopada kritiku, i to iz četiri uzroka: prvo što naš narod u bitnih točkah nije sličan židovskomu; drugo što naš narod iz crkvenoga života pozna one davne jerusolimske židove u obće kano nevaljale; treće, što naš narod iz današnjega života pozna današnje židove kano nevaljale, te se nije nadati, da će pjesnik u očijuh naroda židove makar i polugom vjere tako oplemeniti, da će se on moći ponositi s te prispodobe; jer ugled crkveni i vlastito izkustvo našega naroda mnogo je jače od ugleda pjesnikova; četvrto, što je ciela ta prispodoba nekoristna, ako se njom neučvrštjuje narodu našemu nada u budućega spasitelja, kojega on treba, a židovstvo mu ga nemože pružiti. Zato se je vrlo čuditi, što pjesnik uzprkos ovim jasnim mislim, upire biediti kritika, da je izkvarenost sadašnjih židovah prenio na stare, počem kritik jasno veli, da su i stari bili takovi, da naš narod nemože biti zadovoljan s tom prispodobom. Ako pjesnik nije nakanio to učiniti, da njeki traci od vjere židovske predju na stari narod židovski: to onda ovaj ostaje onako opak, kano što nam ga sveto pismo predočuje, pa tako nemože i opet naš narod biti zadovoljan što se prispodablja s tako pokvarenim narodom.

15. Čit. poslje „obreda" st. III. r. 4.

Samo skokom dolazi se do ovoga zaključka. Viera je židovska sveta i kano takova temelj našoj krštjanskoj, zato se i psalmi Davidovi mogu upotrebljavati u krštjanskoj crkvi, pak zato se ipak može čovjeku nedopadati prispodoba s narodom židovskim; jer drugo je vjera židovska, drugo narod židovski, koji je u svojoj opakosti i tvrdoglavosti često odbjegavao tu spasonosnu vjeru. Kritik nije osudio pjesnika, što je upotriebio psalme židovske, već što je narvd naš prispodobio s narodom židovskim.

16. Čit. poslje „pl. psavoslavno" st. III. r. 7.

Pošto mnienje kritikovo stoji, a budući da je pjesnik na krivom temelju osnovao svoje dokaze, to se i ova druga kula, koju je pjesnik sagradio od kritikovih riečih, strovaljuje opet na glavu pjesnika sama.

17. Čit. poslje „nar. pravoslavni" st. III. r. 12.

Konkretno bi pjesničtvo onda bilo, da se medju čine uplete očitovanje onakovih ćutjenjah; ovako ostaju ćutjenja sama, dakle nekonkretna, i na njeki način transcendentalna. U ostalom u tom sada pitao je kritik ne samo sebe, već i njeke umne pravoslavne u Zagrebu, koji mu mnienje potvrdiše. Ali o tom neima daljne prepirke: jednomu se dopada ovo, drugomu ono.

18. Čit. poslje „pravosl. Nedjeljkova" st. III. r. 14.

Toga kritik nebi kazao o svojem djelu, već bi ostavio, da drugi sude.

19. Čit. poslje „gehen" st. III. r. 17.

Kritik nije sam pjesnik, al on se u tom nije ni oslonio samo na svoj sud; isti je sud on čuo od jednoga od naših najizvrstnijih pjesnikah, koji će valjda biti konpetentan. Istina, da naš pjesnik hoda posve drugačijom zemljom; ali valja paziti, nije li ona za većinu putnikah neprohodna, pak onda nije njihova krivnja, što nemogu za njim.

20. Čit. poslje „Kačića" st. III. r. 24.

Opisivanje ćutjenjah pjesnikovih makar o junačkih stvarih čini vrst liričkoga pjesničtva, pa takovi su i ovi psalmi.

21. Čit. poslje „kljuse" st. III. r. 34.

Jest istina, ali u **svega**, ne pako sakata sebe, kano što to pjesnik čini; ali ako proti svemu tomu nebudu htjeli Galovlasi dati iztrgnuti iz rukuh iztočnoga pitanja, hoće li jih naš narod pomagati, ili će, po naputku pjesnikovu, dignuti na nje juriš, ili se bar pasivno držati? U ostalom nerazumijem pjesnika, kako mi može predbaciti nelogičnost glede rieči **tursko**: ako se dobro veli: pravoslavni austrijanski, mora dokro biti i **turski**; kano istom tvorkom na jednaki način načinjeno; pjesniku se to valjda zato smiešno čini, što se **turski** proteže i na politiku i na vjeru, pak je on volio protegnuti na vjeru, samo da okrivi kritika nelogičnoštju. Nezna li pjesnik što su loca parallela, pa da se jedno nejasno mjesto ima protumačiti prama drugomu posve jasnomu, a to je, čim se je kritik često poslužio: **pravoslavni u Turskoj.**

22. Čit. poslje „slamu" st. III. r. 38.

Ovom je opazkom pjesnik pobio ono svoje umovanje proti kritiku, gdje se nanj tuži, da ga kritik biedi, da je digao juriš na zapad u religioznom smislu; ovdje bo jasno kaže, da toga kritik nije učinio. Koliko ima tu logike? — Ali da ga ipak i ovdje ošine, veli, da je kritik golemom toljagom praznu slamu mlatio. Nipošto, g. pjesniče, jer glavna je kritikova tužba, da je pjesnik odielio pravoslavne od katolikah u pitanju, koje se tiče cieloga naroda, pa to neznači praznu slamu mlatiti. U ostalom, ako je to toljaga, način pjesnikov mora biti barem buzdovan, kojim je išao mlatiti toljagom jur izmlatjenu praznu slamu. Što je manje ukorno?

23. Čit. poslje „katolicizam" st. III. r. 48.

Evo pjesnik opet ruši (vidi op. 24), što je malo prije sagradio. Bojim se, da se neće tako brzo izkopati izpod vlastitih svojih rušetinah. Glede duha cieloga djela: vederemo, ako Bog da. Kritiku bi vrlo drago bilo, da se to dogodi; tà i sve njegove opazke nisu na drugo smjerale!

24. Čit. poslje „pohv. njegovoj" st. III. r. 54.

Nekate tako g. pjesniče. Kritik je vaše djelo po zasluzi, al umjereno i pokudio i pohvalio, premda mu nije na pamet palo u zviezde vas kovati, a vi tako prpošno zabacujete pravednu pohvalu, osobito počem ostalo, kano što je jasno dokazano, neima baš toliko manah i neizvrstnostih. Ili ako nije pravedna pohvala, zašto je niste i ovdje, kano što ste kod manah učinili, potanko od sebe odbili? Čuvajte se, da vam i drugi zbog pretjerana precjenjivanja sama sebe, neuzkrate zasluženu hvalu, pa kamo ste onda pristali? Kritik i pjesnik nestoje baš tako na razdaleko, da bi jedan drugoga prezirati smio.

25. Čit. poslje „nezna šta radi" st. III. r. 59.

Žao mi je neizmierno, što je pjesnik ovako neslavno dovršio; jer ga kano vrstna pjesnika i domorodca vrlo štujem Tim će pjesnika znatno manje štovati svi razboritiji našinci. Ti pako Bože, daj mu milost umjerenosti i čednosti.

A. T.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Slavni naš pjesnik P. P. piše nam od 22. travnja ovo: „Sviest me tišti, što nemogu u onoj mjeri podupirati „Naše gore list" kako bi to želio po duši i srdcu; jerbo uvidjam, da je svakomu sada dužnost po svojih silah podupirati narodni napredak u svakoj struci. Uz službene poslove naprtio sam si poveću pjesničku zadaću i pripravljam jednu pjesmu za dojdući „Leptir." Predmet joj je „Stvorenje prvieh lju-

dih" a to će joj biti i naslov. Neimajući ništa drugoga gotova, šaljem Vam iz te pjesme jedan ulomak, da ga stavite u Vaš list."

Ponajprije čine nam se važne rieči jednoga od naših najodličnijih književnikah, kojimi izražava svoje uvjerenje, da bi u ovo u svakom obziru toli važno doba valjalo onim, koji su na to pozvani, svrnuti od svojih običnih, zvaničnih poslovah kadkada okom i na prijašnje polje dičnoga svoga djelovanja, naime književnost našu, a napose onu struku, koja kod nas imade najviše žudjenikah, pa je ipak u najnovije doba največma zanemarena.

A uza to čestitamo knjizi našoj, što će se obogatiti evo novim pjesmotvorom, koji će joj biti pravim uresom, kao i sve, što je niklo iz uzvišena uma, pravo-pjesničkoga duha i čisto-rodoljubiva srdca omiljela već odavna narodu pjesnika.

Mi ćemo napomenuti ulomak pod naslovom „opis raja" priobćiti u budućem broju ovoga lista.

— Od objavljenih jur u ovom listu spisah izišli su ovih danah Rački-evi „odlomci" i „životopisne crte kneza Nikole Zrinjskoga od Slav. Peroka." Oba dielca nemožemo nego što toplije priporučiti čitajućem obćinstvu.

— Kod A. Jakića tiska se izvorna historička novella od Janka Šviglina pod naslovom: „Ljutovid Posavski, župan hrvatski."

— Izdavatelj ovoga lista pribavio je opet prievod jedne drame Silvija Pellica, te će ga izdati svojim troškom.

— U saborskoj sjednici dne 1. svibnja odlučeno je tiskanje „Saborskoga dnevnika" u 1000 iztisakah, te će se prodavati u priličnu cienu. Buduć da će za temelj štampi služiti brzopisne bilježke saborskih stenografah, to ćemo u ovom djelu imati najvierniju i najtočniju sliku svega saborskoga djelovanja. To mu upravo podjeljuje neizmiernu važnost i jer mnijemo, da neima kod nas žive duše, koja nebi najživahnijim interesom pratila poslovanje narodnih zastupnikah i s neuztrpljivostju izgledala rezultate istoga, to nam se čini, da zaključena naklada od 1000 iztisakah neće biti dovoljna.

— Od političkih spisah imademo opet objaviti izišavšu ovih danah knjižicu pod naslovom: „Die Idee der Gleichberechtigung von J. P. (Eine Zeitfrage) Vorwort zu der 2. Auflage des Werkes: Das historisch-diplomatische Verhältniss des Königreichs Kroatien zu der ungarischen St. Stephans Krone (Separat Abdruck) Agram 1861." U tom spisu razpravlja se potanko velevažno pitanje o sjedinjenju ovih kraljevinah s Ugarskom.

— Od znatnijih darovah za obće narodne svrhe bilježimo sljedeće: Nj. uzoritost g. kardinal-nadbiskup doprineo je za utemeljenje jugoslavenske akademije 10,000 for., preuzvišeni g. barun Metel Ožegović u istu svrhu 5000 for.; nj. preuzv. g. ban 1000 for. Vječiti darovatelj preuzv. g. biskup Strossmayer ustupio je svoju veliko-župansku platju godišnjih 6000 for., dok god tu čast bude obnašao, zakladi za utemeljenje jugoslavenskoga sveučilišta; ili ako bi se taj zavod inače t. j. državnim troškom oživotvorio, zakladi za jugoslavensku akademiju znanostih. Isti preuzv. gospodin darovao je českomu muzeu, od koga je imenovan začastnim članom, 1000 for.

— U utorak dne 30. travnja bila je posljednja predstava na narodnom kazalištu. Igran je po drugiput komad „Magjari u Hrvatskoj," o kom nemožemo žalibože izreći mnogo povoljnijega suda, nego što smo ga izjavili onomad o komadu „klobučar i opančar" od istoga sastavitelja Freudenreicha. Da g. Freudenreich imade sposobnostih i za dramatično spisateljstvo, to je dokazao u prijašnjih svojih komadih „Graničarih" i „Crnoj kraljici." Lošina dakle ovih potonjih komadah imade se valjada pripisati naglosti, kojom su sastavljani i dobroj inače volji spisateljevoj, da zadovolji pravednoj ali uzaludnoj težnji obćinstva za pozorištnimi novostmi.

Iz Zagreba. U broju 25. „Karlovačkoga Viestnika" od 27. ožujka imade njeko „Izjasnjenje," koje po svojoj žalostnoj znamenitosti zaslužuje, da se nanj svrati obća pozornost.

Pročitavši to očitovanje pomislismo najprije, da li to nije kakova lakrdija i izmišljeni primjerak sloga prema onim, što no ih često čitamo priobćene za šalu u „Fliegende Blätter" i u najnovije vrieme u českih „humorističkih listih" te se pripisuju obično izbivajućim od kuće vojakom, zatim sobaricam i kuharicam tražećim službu i u obće ljudem, koji jedva umiju pero držati i pismena razpoznavati, koji su dakle knjizi jedva prinjušili te zato postaju smiešnimi, kao svi ljudi služeći se sredstvi, kojimi neumiju baratati. Onomad donesoše bečki listovi takov jedan oglas, napisan od njekoga crkvenjaka, u kom se pozivaju pobožni kršćani, da učestvuju pri njekom hodočastju izvan Beča. Sjetjamo se, kako su se isti listovi sablaznjavali i srdili, da u prestolnom gradu medju gradjanstvom imade takovih glupakah. Nu što da reknemo mi? Iskreno izpoviedamo, da, doznavši, da ono očitovanje nije stvar izmišljena, nego da je žalibože historična, nismo znali, ili bi se srdili, ili bi se smijali. A kada vidjesmo, da tu smiehu mjesta nije: nismo opet znali čemu da se u njem više čudimo, da li nelogičnosti mislih ili gramatičnoj nepravilnosti jezika. Kaže se, da slog označava čovjeka. Njeki njemački pisac prispodablja na temelju te izreke vrlo vješto pojedine vrsti sloga ljudem, koji im u životu odgovaraju. Uresan i cvjetast slog da naliči parfumiranu dandy-u u glacé-rukavicah s namazanom i pomno očešljanom kosom itd. Strog i suhoparan slog vele da je nalik čovjeku ozbiljnu, koj se nikad nasmijati neće, već je zamišljen nabrao čelo, kao da će mu odmah udariti kiša iz njega; nù da neidem dalje: ovakov slog, kao što ga evo imademo pred sobom, imenuje se tamo duševnim fakinom. I jest. Kao što čovjek držeći iole do sebe neće iziti na ulicu neočešljan, neumiven, u spavaćoj haljini, ili da je hlače ili haljinu obukao naopako, a vrpce od škrljaka da ga preko nosa biju: isto tako promišljati će se mnogi ozbiljno prije, nego li sa onakovom nakaradom od sloga pred sviet izidje. Ja znadem, da će se dotičnik, pročitavši ovaj ponješto strogi sud srditi i pomisliti si: što taj čovjek imade samnom; što sam mu ja kriv? Nu ja pitam njega: da što on imade s našim jezikom, i velim mu, da je on njemu veliki krivac; a buduć da je jezik stvar nevina i neima zubih da se brani, to se mi kao zastupnici njegovi zauzimamo zanj i sudimo onim, koji su povriedili veličanstvo njegovo. Ako im nije pravo, a oni neka prizovu. Mi lje nećemo u tom praštati nikomu, a osobito ljudem, od kojih se temeljito znanje narodnoga jezika ne samo po domorodnoj dužnosti nego i pravom i po zakonu zahtieva. Znademo i to, da takove gospode još imade; nu neka i oni znadu, da im je odsada gramatika putnica u javnost i da se takova indolencija u naše doba više trpjeti nemože. Y.

Obadi.*)

Grga. „Što je to saborska ljevica, o kojoj toliko govore ljudi od njekoga vremena kod nas?"

Mata. „Saborska ljevica jest to, kad tko, budući šuvak, lievom rukom i jačje udara i sigurnije gadja, nego li drugi desnom."

Župljan. (pri prodjeci) „Čemu ti neplačeš, gdje svi drugi plaču."
Inostranac. Ja nisam iz ove župe.
Jedan poslanik. (u saboru) Čemu se i ti nedigneš?
Drugi. Ja nisam iz te županije.

Grga. Što nisi ništa novog čuo? Jovane!
Jovan. Nisam ništa brate! šta takovog?
Grga. Ta pišu da će biti god. 1886 konac svieta.
Jovan. Jel moguće?
Grga. Tako pišu.
Jovan. A hoće li i granica propasti?
Grga. Ja mislim da neće.
Jovan. E vidiš Grga, to bi bilo i pravo, kad nas ovo već kroz pol drugo stoljetje izključivaju od svake sudbine drugih narodah, to bi bilo pravo, da i milostivi Bože otu poslovicu upotrebi, te da kaže: „Ende der Welt mit Ausnahme der Militärgrenze."

*) Pod ovim naslovom naumili smo u napredak, koliko nam bude dopuštao prostor lista, priobćivati šaljive stvari, da tako barem ponješto nadomjestimo oskudicu „humorističkoga lista" koji bi nam u sadanjih okolnostih toli nuždan bio. Pozivamo dakle sve dosjetljivoj šali prijatelje, da nas u toj nakani podpomažu. Žetva je obilna, samo ako uzbude poslenikah. Osobito se priporučujemo za kratke dialoge, kojim imade dosta povoda dan na dan u krugovih privatnoga i javnoga života. Osobe ćemo štediti i po načelu bezpristranosti primati i tuke i uztuke.

Ovih danah razposlani su njekim rodoljubom na prodaju „Osvetnici od Nen. Poznanovića." Molimo ih, da se za razprodaju toga dielca svojski zauzmu već u ime plemenite svrhe, kojoj je prihod namienjen, — naime zakladi za izdavanje pučkih knjigah. *Uredn.*

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić**.
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

Tečaj I. U Zagrebu 15. svibnja 1861. Broj 14.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Opis raja.

(Ulomak iz II. spieva poveće pjesme „Stvorenje prvieh ljudih.")

Na brežuljku u zemaljskom raju
Adam stoji, po rajskoj pučini,
Kojom božje sve milosti sjaju
Utieljene u živoj istini,
Gled svoj kreće, sviet si razabire.
Bez spomeni na koj predio ini
U svom vieku sva mu se razstire
Željna duša po otome prvom.
Kuda godjer oko mu dopire,
Tud i misli sve mu sljede vrvom,
Trepte, stanu, posrknu od sreće,
I pak krenu zasićene mrvom,
Nezasitne s nove želje veće;
Kao leptiri, kad im uskrs svane,
Iza zime blago pramaljeće,
Te ih miris na cvietne poljane
U razbludi vodi i opaja.
Adam gleda na uzor sazdane
Ljepote si divnog zavičaja,
Svaki pogled nove mu otvara,
Svaka novost dublje ga ubaja
U to more krasote i čara.
Cvieće krije svud zemljište sretno,
Svakim časom inako se stvara,
Kô jezero valovito cvjetno
Talasa se po briežcih i dràga'. —
Po drveću silno voće ljetno,
Kao zlato iz zelena saga
Poviruje zagasito jasna
Izmedj lišća, blago izmedj blaga. —
Sa svih stranah žubor-voda glasna
Prošuškuje i romonom sbori
O ugodi tečaja si krasna
Kroza cvieće, što ju svuda dvori,
Klanjajuć se da joj ljubi lice,
Ljubeći ju, da odveć neskori
Ostaviti rodne si glavice. —
Potoci se blistaju po nizu
Razpredeni na srebrne žice,
Skrivukajuć u sjajnom se klizu
Brežuljcima ogrljaje nižu
Od gajevah, što su im na blizu;
Iz jezerá u jezerce stižu,
Biser taru preko vodopadah
I razprahom bielu maglu dižu,
S koje uzduž po zelen-livadah
Tisuć dugah i tisuć se sjaja,
Slavoluci očinjih nasladah. —
A grmuške vidjet je i gaje
Iz cvietnoga zelenit se tlena,
Kao ruka razsipnica da je
Silne kite bujna zimzelena
Razbacala od radosti dječne. —
Sjajući se s dragoga kamena
A bieleć se kao strieke mlječne
Razpinju se putevi i staze
Po obzoru, blize i dalečne
Sve krasote, što ih oči paze,
U čarobnu svoju mrežu love. —
Dalje šume mrke si obraze
Osvjetljuju, kô otoci plove
Zelen-tamni po svietlome kraju,
Veće briežke i manje bregove
Velebitnim krunama vjenčaju.
A gorama u dnu kriju stube,
Divne stube u nebesa raju. —
Plavetnice gore obzor rube
S jedne strane, s druge vali mora
Bibajuć se nebu skuta ljube.
Vedro nebo od mora do gora'
Svod ti sali iz modrila tmasta,
Po modrilu kô da rujna zora
Šaku sjaja prosù rumenasta,
Te je njemu cio danak dika
Da se s krasom jutarca nerazstà. —
Sunce sjaje na vrh tjemenika
I luč dieli iz zlatnoga krila
Na pozlatu sviem stvorom vidika,
A blagost mu svietla tiha mila
Dozvoljuje, u sred biela dana
Da i noćna vide se svjetlila
Po pučini modroj razsijana;
Okô njega kriesan nemir goje,
Kô da pčelac zlatokrilovana
U raj sunù kraj matice svoje. —
Adam stoji zadubljen u ote
Sve divnosti, što pred njime stoje,
Gled mu srce, dušu i duh otè.

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

P. P.

Deset danah iz moga dnevnika

ili

Veleum Gjorgje.

Bilo je ljeta po rodjenju Hristovu — neznam pravo kojega. Istinabog, da sam u mladih svojih godinah točno bilježio sve sitnarije i krupnarije svoga života, ali sam imao tu mahnu, da nisam bio točan u naznačivanju broja godine i dana; — smiešno doduše, ali živa istina. Ipak mogu razabrati toliko, da je bilo o školskih praznicih, jošte prije one glasovite kolere i onoga čuvenoga vina, što jošte i dan danas kasnijoj svojoj i na mnogo nižjem stepenu vrline stojećoj unučadi uzajmiti mora svoje ime, nebi li krčmar koj novčić više zanj dobio, a gosti ga sladje pili. U ono vrieme dakle dodjoše mi dva moja znanca u pohode, ne toliko meni za ljubav, koliko divnomu Sriemu, koj je već i istim Rimljanom razkošan bio. Pavao Broca bijaše mladić dobričina, maloga stasa, pun komplimentah za svakoga, bio tko mu drago, ali se je bojao ženskih kô vrag tamjana, te im zato i svagdje s puta išao, gdjegod je samo mogao, vjerujući čvrsto u Ovidijevo „Impia sub dulci melle venena latent.[1]) Što je ljubav, do onda nije znao, premda je bio već u 19. godini svoje dobe. Težko će to mnogi vjerovati, nu ja mu zalažem sve svoje pisarsko poštenje, ako negovorim istinu. Nu posve druge ćudi bijaše Gjorgje Nadrimudrić. Više srednjega nego li velikoga uzrasta dizaše glavu uviek nebu pod oblake — valjda poleg onoga „quae sursum sunt sapite.“ [2]) Nos mu je naličio nosu Schillerovu, te stranom s toga, stranom što je zbilja bio liep momak, mnogo se je oholio. Upilio si u glavu, da je svestrano izobražen, da je vješt svim evropejskim jezikom, i da mu neima takmaca u glasbi; premda je samo srednjim uspjehom svršio šest razredah gimnazijalnih, nješto malo latinski i njemački natucao, dvie, tri polke svirao na glasoviru i njekoliko akkordah na gitari, k tomu znao, kako se strune zovu na guslah. Ali je znao, i to mu se bez prigovora mora dopustiti, skoro pol lexikona berlinske scholastike. Da sve skupim u dvie tri, bio je podpun „Salonzierbängel“ i „chef-d' oeuvre“ šumavosti, što je i sam u njekojih pregorkih časovih svoga života, ali samo na pole priznao tješeći se „Nullum magnum ingenium sine mistura dementiae. [3]) Češalj, kefu, ogledalo i pomadu nosio je uviek sa sobom u džepu, a na put se nije puštao, da nebi poneo četiri para cipelah.

Ova dakle dva čovjeka dodjoše meni u pohode. Prvoga sam drage volje primio, a drugoga od sile, jer sam već napred znao, da će mi biti s njim trista mukah.

Kad u sobu stupiše, pozdravim ih obojicu srdčanim cjelovom i ponudim im, da odlože haljine. Pavle to nehtjedè učiniti iz čednosti pram mojim roditeljem, nu Gjorgje se nedadè dvaput opomenuti, već se mahom preobuče i stane pred veliko zrcalo nasladjivajući se već u napred, kako će vas mladi sviet u Zemunu zanieti svojom milotom i krasotom. „Pulcra larva cerebrum non habens“ [4]) pomislim u sebi i pošljem ujedno njekoliko uzdahah dragomu tvorcu, da me samo nezavede u veliku napast s ovim mojim Don Quixotom.

Prvih danah kojekako dobro s njim prodjoh; samo ću spomenuti, da je svagdje s uzhitjenjem govorio o divoti Fruške Gore, koju je samo u magli i kiši vidio, jer ga je u obće blagoslov božji pratio na putovanju njegovom. Kakvo bi bilo uzhitjenje istom, kad bi se pogleda njena zbilja uživati mogao?

Ljudem od naravi mnogo do toga stoji, da drugi o njih koliko toliko dobro mnienje goje. Posve naravno je dakle, da si baš nisam čestitao na položaju, u kojem sam se tada nalazio s Gjorgjem, dočim ljudi onda kao i danas veljahu, da se svaka ptica poznaje po jatu. Što dakle mogoše misliti o meni, koj sam moralno prisiljen bio, da Gjorgja gostoljubivo primim, i ne samo primim, nego i po mogućnosti zabavljam i med ljude svoje vodim. Nu tako je sudjeno. A napokon zašto se nebi podvrgao bio toj sudbini, kad se je Pavao na toliko snizio, da je ni nehajeć zato, kakove će trpljeti nepodobnosti, ipak ga uzeo za druga i to skoro za ciele školske praznike? Rekoh, snizio se je; ali krivo rekoh. Pavao se ni nemoradè sniziti; on je to učinio iz same dobroćudnosti, i kako je on o svakom čovjeku dobro mislio, tako mu nije nikad ni na um palo, da bi zanešenost Gjorgjeva mogla baciti na njega nepovoljnu sjenu. Kako tako, sad sam prviput u svom životu morao učiti, što je apoštolska snosljivost. Dobra škola, ali sreća, što netrajaše dulje od deset od prilike danah.

Neprilike su mi se vrlo pomnožale, kada sam stupio u manje poznat sviet, nu najviše svakako u kući gospodina X—a, pukovnika na miru. Ovaj je imao vrlo krasne kćeri, kod kojih mi je mnogo do toga bilo stalo, da budem na dobru glasu. Sudbina, koja obično ima svoje mušice, i sad je opet pokazala, da je nakana svu svoju zlovolju iztresti na mene; razumije se po sebi, da je Gjorgju zato glavnu ulogu silom utiskala u ruke.

Neće mi se spominjati, da je već onda, kada prviput pohodismo pukovnika, počinio velike budalaštine; velim velike, jer su veće i najveće istom sliedile drugih danah, kada naš pohod opetovasmo. Zaljubio bi se obično taki u prvi mah; a držeći mnogo do sebe uvjeren je bio o tom, da se vas sviet u njega zaljubiti mora. Došavši dakle k pukovniku izprti taki i svu torbu svoje galanterije, niti nedvojeći o svom uspjehu; a budući veleum od zanata, počè ujedno i govoriti i razpravljati o znanostih svake ruke. Slušajuć ga bilo mi je, kano da mi tkogod zube vadi. Rado bih mu protuslovio, izpravljao bih ga rado; al nesmijem, znajuć predobro, da bi se iz toga porodila dugačka prepirka, te se tako jošte više odkrilo njegovo neznanstvo. Nevjerujem da sam ikada u svom životu bio u većoj smetnji. Što je govorio, nebi ni pas s maslom pojeo. Dokaz je tomu, što je njegovo mudrovanje već i samomu Pavlu na toliko dodijalo, da se dulje uztegnuti nemogaše, da ga neizpravi, kada Gjorgje pametno reče, da je priča o trojanskom ratu tako temeljita istina, kao što je razorenje Kartage po Rimljanih. Da pokaže svoju pjesničku umjetnost improvizirao je njeku pjesmu „o kobcu i vrebcu“ i to u jeziku narodnom. Moram tu Gjorgja hvaliti, da je on zbilja već tada domorodac bio, gdje mi drugi o tom jošte ništa ni sanjali nismo.

Bog sam znade, u kakovu nebi došao nepriliku s njim, da nije Pavao tu bio. Ovoga mi baš sam Bog poslà, da ono, što prvi zaigra, opet izigra, i ludosti po prvom počinjene izpravlja. Sa svoga čednoga i razboritoga ponašanja, dopao se je svim brez razlike, a osobito Marii, koja je dostaputa u potaji oči na njega bacala, što ni on dužan neostadè.

„Što je to Pavle?“ zapitam ga doma, „zar ti se Marija dopada?“ —

„Moram priznati, da je liepa“ odgovori izza dulje stanke.

[1]) Bezbožna je otrov skrivena pod sladkim medom.
[2]) Tražite, koja su gore.
[3]) Neima velika duha, koj nebi bio malko sulud.
[4]) Krasna obraza brez mozga!

„Dakle liepa ti je, liepa. „Venit amor gravius, quo serius“ [1]) kazala je već oddavna Sulmonska vila, al to ti moj Pavle jošte nisi znao onda. Dà, da, nisi znao; al moja mi je baka uviek kazivala, da svaki čovjek jedanput u svom životu poludjeti mora, bilo kad mu drago, a svakako je bolje i ljepše vidjeti vesela mladca nego li starca. Pavao se namršti i zadubi; prviput ga snadje ljubovna briga i borba za slobodom srdca svoga, i to borba, kako ju neimadè ni missirski Juzuf.

Poštovani otac Sanchez veli njegdje, da se djevice, zaljubiv se prvi put, žaloste i to s njeke tajne bojazljivosti za svoju čast i nevinost. Wieland mu je to zaniekao, ali da je Pater Sanchez sada vidio Pavla žalostna i turobna, mogao bi Wielanda prozvati parilažom, jer bi tude nepobitan dokaz u ruci imao, da se to nesamo kod ženskih već i kod mužkih sbija, samo neznam jeli i s istih razlogah. Pavao se je podugo borio i branio; nu tko je jošte održao pobjedu nad izvanrednom krasoticom, o kojoj bi čovjek pjevati mogao s Ariostom — „tutte le belleze erano in lei.“ [2]) Tko nezna Antonija i Kleopatru, Petra velikoga i Katinku? a i samoga dobroga patriarhu Jakova jošte mladića stravì na prvi mah Rachela, kći Labanova. Da se dakle svih ovih Sizifovih mukah oprosti, okrenù tugom na dobru volju misleći valjda: „non ego Tantalide major, non major Achille, [3]) te se predadè u svoju sudbinu tješeći se običnom utjehom naših priekosavskih susjedah, samo što taj „s u d j e n o j e“ nebijaše izrečen tolikom rezignacijom, kolikom ga izreći znaju štovatelji Mekke i Medine. Kako dva mlada modra oka silnije djeluju na čovjeka, nego li prodike, koje moramo slušati od naših starih bakah s knjižurinom u rukuh i naočalima na nosu, dokazuje nam sada sâm Pavao glavom svojom, koj mahom vas svoj prijašnji život, rodjake, prijatelje i sva od svoje bake naučena i usisana načela zabì, te ugrabiv mene na samu, predloži mi, da odemo noću pod prozor Marijin odpjevat jednu pjesmicu. Ja na to pristadoh drage volje, ali uz pogodbu tu, da se to sbude brez Gjorgja, bojeći se, da mi ovaj nenapravi kakav „Geniestreich,“ kao što on to već jednom učini, dovodeći gajdaša, koj nam usried pjevanja našega zasvira poskočnicu.

Namišljeno, učinjeno. Poslje večere legosmo na izliku u postelju; a kad Gjorgje zaspi, ustadosmo tiho, i obukavši se odosmo jošte tišije na ulicu, da nitko živ neznade. Na putu se dogovarasmo, što bi najshodnije bilo pjevati. Pavao baš nije imao osobito milozvučan glas, nješto osrednji tenor; nu ja sam pjevao, kako riedko tko može, i to veljm brez svakoga hvalisanja. Nisam doduše zbog barytona svoga nikad na glas došao, izvan kruga mojih znanacah; nu nije mi nikada ni na um palo, da se nastojim na sve žvalice razvikati i proslaviti; akoprem neznam, nebi li to učinio u današnjih okolnostih svieta, gdje si i mnogi piskar laska, da mu se članci čitaju po svem širom svietu. U tom dogovaranju, što bi pjevali, dodjemo i na mjesto, koje i onako nije dalje bilo od petdeset korakah. Da danas takova šta činim, pjevao bi „Gdje je stanak moj,“ ne s drugoga uzroka već s toga, što mi je najdražija ova pjesma, nu što smo onda pjevali, pravo neznam, ako nije bila pjesmica „Dievo mila, dievo krasna.“ Izpjevamo prvu kiticu, nu tko ono leti po mraku? Malo te necrkosmo od smieha. Gjorgje samo driemaše, a štropot zatvarajućih se vratah probudi ga sasma; nu neznajući, što bi to moglo biti, stadè razmišljati, dok nezačù našu pjesmu i naše glase, te kao munja s postelje skočiv dotrči — u papučah, gaćah — kaputu i šeširu. Prava utva najnovije mode! Tko ga je sada gledao, taj bi se morao smijati, ma sedamdeset i sedam putah zamrzio na sviet. Izpjevavši dakle drugu kiticu „in terzetto“ doletimo kući hvaleći dobroga Morpheusa, koj je tako silno pritisnuo bio pukovnikovu kuću, da su svi spavali kao poklani.

Došavši doma legnemo, ali ne na izliku, već baš ozbiljno; nu Gjorgje ostadè pri stolu pušeći i tvrdeći, da nemože spavati, već da će sada bilježiti u svoj dnevnik d a t a svoga burnoga putovanja po Sriemu, te da će ih jednom objelodaniti ljubopitnomu obćinstvu. Ja doduše od onoga vremena sve do danas izgledavah željno i izčekivah ovaj putopis; al ga neima, te neima, premda je tomu proteklo već puno godinah. Oprosti mi dakle Gjorgje, ako bar ono kažem obćinstvu, što znam; a da sam bio s tobom na Fruškoj gori, tako mi dina i proroka Mujameda, i u tom bi nadopunjivao tvoju nemarnost.

Jutrom se probudim, al Gjorgja na postelji neima. Možda ga je liepa i krasna zora izmamila, pomislim u sebi; nu protrvši si oči spazim ga spavajućega na stolici, a svieću dogorjelu kraj njega na stolu. U velikom noćašnjem uzhitjenju nije mogao odoljeti pjesničkomu nagonu, da neprelije svoja čuvstva u koju pjesmicu. Al žalosti! zaspao je već kod prve kitice. Kazao nam je poslje, da se je odviše uzdigao bio s traljave zemaljske tvari, te ga u tom san prevario. Oko deset satih odosmo na šetnju. Kad se nazad vratismo, nadjemo doma na na stolu pozivnicu na ručak k pukovniku.

„Dakle su nas ipak čuli“ reče veselo Pavao.

„I to bez dvojbe drugu kiticu“ primjeti Gjorgje, te si pobjedonosno pogladi svoje brčiće, brkovah bo nije imao.

Pavao se pomamio od veselja, što će vidjeti Mariju. Skakao je, igrao je, pjevao je. Nije mogao dočekati podne. Svaki mu se je časak otegao viekom. Od obiesti namazao si prst čadjom u kuhinji i milujuć Gjorgja pocrnio mu brčiće, što nas je sve toliko na smieh pobudilo, da su nam suze vrcale iz očiuh. Veli naša poslovica: „iz mire tri vraga vire;“ al meni se čini, da je u Pavla već stotina ih ušla. Dugo ožudjeni čas dakle zbilja odkucnù. Gjorgje se je tako naparfumirao, da se je po cieloj kući osjećalo, a kraj njega mogao se je čovjek slabih žilah i onesviestiti. To me je srdilo, al se popraviti neda. U kući takovih sitnarijah neimam; al koga ću mu biesa, kad on pomadu i parfum uviek nosi u džepu?

Neću vam kazivati, kako smo jeli i pili, mudrovali i pjevali; nu poslje ručka morao sam već novi prizor ljudske zanešenosti, ne doduše vidjeti, al čuti. Gjorgje kraj sve svoje smušenosti ipak je nješto opazio med Pavlom i Marijom, pak da Pavla predusretne, poludi, kao obično tako i sada u nevrieme; premda je mislio, da je sada, ako nikad, na svom mjestu Horacijevo „Dulce est desipere in loco.“ [1]) Kada se dakle slučajno svi odaljiše iz velike sobe, klekne pred Mariju, da joj s najvećim uzhitjenjem očituje svoja čuvstva. Marija poplašena ko srna pobjegne u drugu sobu, a Gjorgje — možda ga je božja providnost tim htjela kazniti, neopazi niti ovo, niti to, da je na ista vrata Anka, Marijina sestra, ušla i čudom se čudeći pred njega stala. Ovoj on brezpremierni svoj galimathias izbuncà s najvećim pathosom, dok se ona grohotom nenasmiehnù; na što Gjorgje kano gromom ošinut sa zemlje

[1]) Ljubav dolazi tim jačje, čim kasnije.
[2]) Sve su ljepote u njoj bile.
[3]) Nisam veći od Tantalida nit od Achilla.

[1]) Sladko je poludjeti u zgodno vrieme.

ustade i opazivši svoj čudni „quid pro quo“ za oproštenje ju zamoli izvinjujuć se tim, da je to — sestri namienjeno bilo.

Gjorgje zlo prodjè, nu tim srećniji bijaše Pavao, komu se je pred vrati Marija, bježeći od ove ljubezne nemani upravo u naručaj bacila. Hvalio se je doma, da ju je tom prilikom poljubio u čelo. Svakojako je taj dogadjaj mnogo doprineo k tomu, da nije nikad više ni pomislio, vrnuti se na stazu svoga prijašnjega života.

Gjorgje nije ni do kuće došao, i već je živo ćutio sve posljedice svoje ludosti. S nepovoljnoga dogadjaja i sebi mrzak, a pred nami se stideć, šetaše sam po vrtu fućkajuć si njemačku pjesmu „Verzage nicht in deinen Unglücks-Tagen.“ [1]) Sam se je tješio. Ili je možda kovao bolje planove za buduće slučajeve? Težko da je znao štogod i misliti u onaj čas, a kamo li snovati štogod; bar ja nebi ni po novčića dao za tadašnje njegove misli i rekao bi prije s Drydenom, da je fućkao s pomanjkanja mislih. A napokon neka se je štogod i vrtilo po mozgu, za cielo se nebi nitko pomogao s mislî takovoga čovjeka, o kom bi Voltaire opetovao one redke, što ih napisà na čelu drugoga izdanja svoga „La sagesse humaine,“ gdje veli:

Le matin je fais de projets,
Et le long du jour des sottises. [2])

Da sve ove povoljne i nepovoljne dogadjaje jedanput za uviek bacimo u more zaboravi, poručim po njekoliko bocah rujnoga vinca, u koje sve to zakopamo brez popa i križa.

Sjutra zorom navali Gjorgje na Pavla, da je vrieme poći natrag; lahko se ponjati da, zašto, — nu Pavao htjede produžiti svoje boravljenje u Zemunu — ni ta želja nije zagonetka, — te se oni tom zgodom junački posvadiše, dok napokon Pavao nepristadè na Gjorgjevo zahtievanje. Svi smo, istinabog, manje više šumasti, što je već i Boileau u prvoj svojoj satyri posvjedočio, a i ja sam nisam bio baš vrlo mirne i hladne krvi, kada sam polazio još tako zvane „scholas humanitatis.“ I ja sam znao uzplamtiti u prisutnosti Anke, starije kćeri pukovnikove, premda mi nije bilo nepoznato, što njeki rigoriste govore, da svatko težko grieši, koj se zaljubi, a neima nade, da će se skoro oženiti moći i smjeti; ali u svojoj mladjahnoj nestašnosti nisam si baš mnogo glave trô o tom, misleći s Boileau-om „Ces discours, il est vrai, sont fort beaux dans un livre. [3]) Oni namjeravahu doma poći Dunavom preko Vukovara u Vinkovce, a odande kud koj znade i hoće. Da ih same neodpustim, odlučim ih odpratiti, i to ponajviše s toga, da se malko provozam na parobrodih, koji su baš u ono vrieme započeli svoje djelovanje. Parobrod bijaše za onda golemo čudo, a naš ga sviet drugčije ni nezvaše već vatrenom ladjom misleći, da je vrag glavom ušao u ladju i veliku gospodu upravo u pakao vozi.

Ja se spremah što jednostavnije mogah; nu Gjorgje izgubi upravo cieli dan, dok je sve svoje sitnarije i krupnarije opet pokupio po kući i u svoje dvie torbe spravio. Sami Argonauti, kad odoše u Kolkis po zlatno runo, nevjerujem da su imali toliku nepriliku sa spremanjem, kano što mi. Svi mi se ponudismo, da ćemo mu stvari spraviti, ali toga Gjorgje nedopusti. Najtežje bijaše mu spraviti cipele i čizme, kojih je sa sobom imao četiri para, i na dan sve ih obuvao poizmience: jutrom čizme, oko deset satih cipele od fine ovčje kože, poslje ručka od kordovana, oko četiri sata od fine čohe, a na večer opet čizme. Tako je činio svaki božji dan, dakle i danas. Jedva bješe štogod spremio u torbu: to je trebalo opet da se izvadi, da se može oblačiti; a to baš lahko nebijaše, jer je imao puno stvarih, koje su se jedva silom smještati mogle u torbe.

Do tri sata po podne obavismo srećno taj posao, i odosmo se opraštati s prijatelji.

Ovo bijaše brzo gotovo, jer Gjorgje po izgubljenoj bitki kod Marije bijaše duševno sražen, te neznadijaše zboriti niti šta luda, a kamo li šta mudra; a ja i Pavao nastojasmo, da što brže taj posao ovršimo, tim više, što bi Pavla svako krzmanje samo jošte više raztužilo sa strastvene njegove ljubavi.

Kada se oprostismo kod pukovnika X—a, bijaše Pavao tako tronut, da za onih deset časovah nemogaše prosloviti ni pet riečih. Tu mi nehotice na um pade, da je već i Rousseau protuslovio poslovici „La conversation des amis ne tarit jamais“ [1]) tvrdeći, da pravi prijatelji više čuvstvuju nego li što govore. A zar nije Pavao prijatelj bio Mariji i po njoj svoj kući pukovnikovoj? Zar nije čista i iskrena ljubav prijateljstvo „per excellentiam?“

U večer još se jednoč razveselismo u krugu mojih rodjakah pjevajući i popjevajući i izpijajući njekoliko čašicah vinca sriemskoga, a ranim jutrom osvanusmo na parobrodu. Ovdje nam bijaše tako tiesno, kako nigdje u svietu. Mužka i ženska soba bijaše dubkom napunjena tako, da se nemogosmo po volji ni kretati. Nu ako i jest nezgodno bilo, i jošte se ni za polak tako brzo vozilo nije kô sada, ipak nam je milo bilo, stranom radi te šarene ljudske vreve, u kojoj se nahodismo, a stranom ćutismo njeko tajno veselje nad toli krasnim ljudskim izumom, na kom se vozijasmo po vodi poput striele brzo kano Nepoton.

Pavao bijaše cieloga puta zamišljen baš upravo tako, kao što su obično mladi ljudi, kada se prviput zaljube. Niti je gledao krasnih sriemskih gorah, niti ga je zanimalo ljudstvo okolo njega. I Gjorgje se je s početka malo ukočio bio, ili da kažem bolje, stajao je kô drvena Marija; nu malo po malo zaboravi na svoje jade i nezgode i poče se miešati med sviet i to — ženski. Pristupiv njekoj liepoj djevojci, na kojoj mu već dugo počivahu oči, zapità ju:

„Molim, liepa gospodjice, smijem li pitati, s kim imam čast?“

„„Nisam gospodjica.““

„Ah molim sto putah za oproštenje, milostivna gospodjo! Nisam se nadao, da bi tako krasna i mlada već vezani bili nježnimi verigami bračnimi?“

„„Nisam ja gospodja.““

Pun udivljenja pošuti malko na takav prostodušan odgovor, te ohrabriv se zamoli nanovo, neka mu ona rieši sada tu zagonetku, na što djevojka još prostodušnije reče:

„„Ja sam Anka, kći Tanasije Roglevića, opančara.““

To bijaše za Gjorgja presenetljivo, ali ujedno i dosta nepriličnol; jer držaše, da je dostojanstvu njegovomu protivno obćiti s nižjim obrtničkim razredom, premda je sám samo — popapučen opanak. Mahom ju ostavi, te se nanovo zadubi, stideć se svoje na posve zlu mjestu upotreb'jene udvornosti, što

[1]) „Neklon' duhom u nezgodah tvojih.“

[2]) Jutrom snujem tašte sanjke
A kroz vas dan ludosti.

[3]) Ovakav razgovor, istinabog, vrlo je liep u kakvoj knjigi.

[1]) Razgovor prijateljah se nikad neizcrpi.

bi jošte kojekako pregorio, da se samo nisu smijali okolostojeći, a osobito Pavao, koga ovaj dogadjaj malo oživi i iz lethargije njegove probudi. Nad tim se je najviše srdio. Pavao bo se prviput u svom životu zaljubi, i tude se moradè kosnuti s Gjorgjem.

(Konac će sliediti).

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

V.

(Nadalje).

Razni su putevi,
Po kojih sviet hrli,
Raj da si ustanovi
Za život umrli.

A. Niemčić.

Čovjeku je prirodjeno, da za se skrbi, da si koliko može osladi često ogorčene dane života, da sama sebe usreći, u koliko u obće čovjek ovdje sretan biti može. Ova ponuka je naravna, i tako dugo, dok se kretje u granicah umjerenosti, neće je nitko osuditi, dapače će ju hvaliti. Mi smo svi manje više sebični; ljubimo svoj vlastiti „ego“ nad sve ino, njemu žrtvujemo toga mnogo; pa i to neka bi bilo, kad nebi ljudi tražeć svoje udobnosti drugim jamu nesreće i biede kopali. Ali žalibože, tako smo sebični, da toj nezasitnoj vreći žrtvujemo svoje rodjake, prijatelje, znance, vjeru i domovinu, dapače spremni smo i na najpodliji podhvat, samo da svojim strastim i požudam ugodimo.

Kada sebičnost ovaj stupanj postigne, onda čovjek prestaje biti čovjekom, jer ga onda možeš na sve i najgadnije zločine privesti. — Exempla docent. —

Dva dana minuše izza onoga dogodjaja u selu H*. Tvrdović odputova u Zagreb obećav, da će na brzo posjetiti svoje prijatelje; a Šaptalić, koga je odlazeći prijatelj preporučio bio Vandi i Zlkovskomu, ostade u Toplicah.

Sunce je na zahodu. U vrtu kraj zdenca svira njekakva banda kojekakve često i neslane komade. Ljudih opet pun vrt. Medju njimi vidimo Vandu i Zlkovskoga razgovarajuće se dakako u svojem milom poljskom jeziku. Njih sliede dvie osobe, želeć jih čim prije dostići. Jedna je od njih naš znanac Vinko Šaptalić, a druga jošte nepoznata, nu po svoj prilici nješta odlična. — Ovaj nepoznanac — komu ćemo malo kasnije ime saznati — ogranak je plemenite porodice zagorske, i gledeć na izvanjsko lice muž savršen. Liep stas odlikovaše ga već u prvi mah; k tomu pristala mu, kao da se je u njoj rodio, hrvatska surka, tiesne uzke hlače, malen okrugao posavski šešir krio mu je crne vrane rudeže. Izpod visokoga čela sievahu dva crna oka vatrom potajnom, zlobnom; podug zavinut nos, a izpod ovoga debeli brci, malena usta, crna brada; u ostalom zanimivi potezi jošte zanimivijim bljedilom potegnuti podavahu doista ovomu čovjeku muževnu ljepotu, kojoj gospodje riedko mogu odoljeti.

„Brate, blizu smo, diži se; igraj dobro svoju ulogu; inače sve nade u vjetar,“ prišapnu nepoznancu Šaptalić.

„Neboj se, nije ovo prva vojna, koju kanim zametnuti, pa ako i bude posla, tim slavnija pobjeda;“ doda porugljivim posmiehom.

U taj par dostignu naše znance, t. j. groficu Sirkovskovu i Zlkovskoga.

Šaptalić: „Sluga ponizan milostiva gospojo! evo, danas sam opet sretan, što vas mogu vidjeti. Gospodine Zlkovski, ja sam vaš sluga pokoran.“

„Sluga, sluga, gospodine, kako ste?“ upita ga Hinko.

„E vrlo dobro za sada, znate u Toplicah se dade liepo živjeti. Al gle skoro vam zaboravih predstaviti svoga prijatelja. Gospoja grofica Sirkovskova, Poljakinja, a ovaj gospodin pl. Zlkovski takodjer sin onoga junačkoga naroda, reče Šaptalić kažuć rukom na Vandu i Hinka. A ovo reče okrenuv se prema prijašnjoj dvojici: moj veleštovani prijatelj, baron Ladislav Borisa, vlastelin i posjednik više dobarah u Hrvatskoj, jedan od prvih kavalierah hrvatskih i osobiti domorodac.“

„Oho, kamo ti brate?“ uzklikne tobože uvriedjen tom pohvalom g. baron, „ja se negradim nikakovim osobitim domorodstvom, premda inače želim od srca svomu narodu pomoći gdje i koliko budem najviše mogao.“

„Veoma mi je milo, što imadem sreću upoznati g. barona,“ progovori Vanda umiljatim svojim glasom.

„A ja se radujem, što mogu u osobi g. barona pozdraviti vrloga Hrvata i domorodca“ primjetne učtivo Zlkovski.

Moram ovdje napomenuti, da je sudeć po licu taj novi baron vrlo povoljan utisak na Vandu učinio, jer joj već možebiti i proti volji oči prolete tajno muževno-liepim licem i stasom toga čovjeka. Baronu Borisi neuteče nijedan od ovih pogledah, premda se učinio, kao da ništa nevidi.

„Ja već oddavna simpatisiram s Poljaci,“ odvrati on, „pa ako hoćemo pravo, imam i zašto. Ista junačka krv teče u žilah poljskih, koja i u hrvatskih; oba naroda jednako žedjaju za zlatnom slobodom; jednaka jim plaća od nezahvalnoga tudjinstva za njihove goleme žrtve; jednaka idea slobode i slavjanske uzajemnosti probija Poljaka i Hrvata; a napokon oba naroda čeka bolja i sretnija budućnost, bilo to sada nakon dvadeset ili sto godinah, jedanput prispjeti mora.“

„Gospodine, vi imadete u tom mnogo zdravija načela, nego ostalo hrvatsko boljarstvo,“ poče na ovo Zlkovski, još uviek sumnjajuć o pravom rodoljublju barona Borise, dočim mu je Vanda posve vjerovala.

„Neću da branim hrvatske velikaše, nu ipak mogu vas uvjeriti gospodine, da imade i medju njimi poštenih i vrlih domorodacah.“

Zatim udariše svi u podulji govor, koj se vrtio najviše oko ondašnje politike hrvatske, oko muževnoga postupanja Jelačića bana, i inih odnošajah hrvatsko-slavonskih.

Kad došlo vrieme, da se razstanu, pozva Vanda Borisu, da jih češće pohodi, što on takodjer drage volje obeća.

„No, kako i što ti se vidi?“ upita barona Šaptalić.

„Brate! sve će biti dobro; samo toga Zlkovskoga moram udaljiti, pa ma se sviet preobrnuo; dok je on kod nje uzalud mi svi trudi; on ju čuva Argusovima očima, a osim toga razumije se u spletke, te bi mi mogao jednim mahom cielu umno spletenu mrežu presjeći.“ —

Što sada ide, uzeo sam iz dnevnika Borisina, štono mi slučajno pod ruke dodje. —

U Toplicah 28. srpnja 1848.

Jošte neizminù ni osam danah, što boravim ovdje, pa sam već skoro više nego na pó puta k svomu cilju; dapače ako promislim kako sada stvari stoje, mogu reći da sam sjeguran o pobjedi, koja će naskoro moje čelo ovjenčati, istina novom me ženom oprtiti, nu i zato liepom svotom novacah žepove napuniti. — A što ako mi nebude ona po volji? — lasno je tomu lieka naći. —

Jedna od glavnijih, da najglavnija zapreka, koja mi mnogo brige zadade, sad je uklonjena. Nakon više putih pokušanih spletkah podje mi za rukom odpraviti toga vražega Zlkovskoga odavle. On bijaše pravi kamen smutnje; svojom neumivenom desnicom bio bi mi ružno račune pomiešao.

Dakako u tom poslu imadem najviše zahvaliti svomu prijatelju — za sada — Šaptaliću, koj je njekako zapleo u svoju torbu toga mladoga „ilirskoga" fanatika Tvrdovića te ga nagovorio, da posjeti ma samo na njekoliko danah Zagreb. Tvrdović zbilja umoli Zlkovskoga, a ovaj želeći se bolje upoznati sa stolicom narodnoga hrvatskoga gibanja, ode veselo, obećav Vandi, da će se najkašnje za tri dana vratiti. Nu ja imam tvrdu nadu, da će ta tri dana trajati i tri nedjelje, a možebiti i tri mjeseca, a možebiti i dulje. Dotle napeti ću sve žice, Sirkovska je slaba, — ona će biti moja.

Mi se vidjevamo skoro svaki dan. Razgovaramo se sasvim pouzdano. Ja joj pripoviedam o svom razgranjenom gospodarstvu, o svojih dobrih — kojih neimam — o rodoljublju šaram na svaku ruku, hvalim svoj narod, te moram koju o žarkoj svojoj ljubavi prama domovini reći; jer je to zbilja najslabija strana te inače prilično okorne tvrdje, koju medjutim mislim za dva ili tri dana dobiti, koja će mi se po svoj prilici predati na milost i nemilost. Rekoh već mnogo u pohvalu njezinoga pokojnoga supruga, prijatelja Zlkovskoga — koga bi inače u žlici vode udavio, da mogu — pa to sve onako naivno i prostodušno, kao da je to pravo moje i iskreno osvjedočenje.

Ovih danah izrazi se, da je toga puno slušala o hrvatskom Zagorju, te da ju želja silno vuče, da posjeti one krasne okolice. „Čim mi," reče „zdravlje dopustilo bude, i čim se Zlkovski povrati, spremit ću se na put."

Jošte ćeš ga biti sita, pomislim u sebi, te ćeš jedva čekati, da te ga ma tko rieši.

Moram priznati, da sam mnogo dužan tomu Šaptaliću; jer on zbilja sve izpipa, nadje i izliže, da meni treba samo na gotovo doći, pa je stvar riešena. Bilo kako mu drago, za sada ću ga štovati i prijateljstvo hiniti, dok uztreba; kad mine strina nevolja, već ćemo se onda njekako pogoditi.

Njetko kuca na vratih, po svoj prilici je moj Vinko. Moram za danas zaključiti ovaj dnevnik, inače nebude dobro. —

U Toplicah 7. kolovoza.

Viktoria! pobjeda je moja, što sam hotio pošlo mi je sasvim za rukom. Danas je stvar riešena; Vanda, grofica Sirkovski je moja supruga, a s njom ono sto i više hiljadah forintih.

Doista liepa svota; ja bih se za nju mučio i godinu, a nekmo li deset ili što više danah.

Istina, imao sam posla; al što je to prema ogromnu imetku, koga ću se za koj dan dočepati.

Ali sam upravo junački igrao svoju ulogu. Onako se pretvarati, onako vatreno čuvstvovati, onako uzhićeno govoriti o predmetu, koj me ni s daleka nezanima: to nemože ni svaki kazalištni umjetnik.

Znadem dobro, da će ta stvar prije ili poslje na vidjelo izaći; znadem da će se o tom mnogo govoriti, da će se tu sboriti o nečuvenoj s moje strane drzovitosti, neznačajnosti i debelom korom zaodjevenoj savjesti. Al me za to već unapried slabo glava boli. Govorio sviet što mu volja, time mi lje nenahudi: pa to neće dugo trajati. Stvar će se pokriti plaštem zaboravnosti, a meni ostaju puni žepi; dapače znajuć dobro tu značajnost naših ljudih, biti će jih koji će me hvaliti; sa njekoliko hiljadah zamaziti ću većini tih vikačah usta i oči. A savjest? Što savjest? to su popovske izmišljotine, kojimi oni mogu stare babe i neuku prostotu plašiti, mene se lje neće kosnuti te trice.

Danas bijah prije podne kod nje.

Sav joj se život i moć steče u onom vatrenom cielovu, kojim me poljubi došavšega k njoj. Premda sam ogradio srce — ako zbilja srce ćuti što takova — tvrdom korom, ipak nemogoh u prvi mah udušiti iskru sažaljenja, štono se i nehotice u meni pojavi, pomisliv na budući udes ove istina slabe nu u mnogom obziru plemenite žene. Al što, da se podam takvim babskim čuvstvam, koja pravoga muža više ponizuju nego uzvisuju.

„Kako si mila moja spavala?" upitam ju hineć najnježniju brigu spojenu sa žarkom ljubavi.

„Vrlo dobro, srce moje" odvrati ona blažena i presretna, dočim se ujedno pouzdano i umiljato o vrat moj priklopi; sanjala sam, znaš o kom? o tebi, da sam te vidjela sretna, gdje se šećeš samnom u nepoznatom meni gradu."

„Da Vando, moja je najvatrenija želja, da se tvoja sanja čim prije izpuni; jedva se čekam neocienjena onoga časa, kad te budem mogao sasvim „svojom" nazvati, kad te budem smio kao svoju milu ljubeznu suprugu, koja mi otvara raj zemaljski, zagrliti. A budući sam osvjedočen o tvojoj prema meni ljubavi, budući poznam plemenito srce tvoje, koje je hvala Bogu sada sasvim moje, nadam se dušo, da ćeš ti na moj predlog pristati. Što ne zlato moje?"

„Dà, dà," odvrati stidljivo Vanda, „i ja tako mislim, al ipak Ladislave, moraš promisliti, da imadem u svojoj miloj Poljskoj znanacah i prijateljah, koje moram o tom svom koraku izviestiti; moram svoj imetak urediti, a što je najviše, nemogu to nikako učiniti, da neizviestim svoga iskrenoga prijatelja Hinka Zlkovskoga."

„O kako se već unapried veselim njegovoj sreći, koja će zanieti njegovu plemenitu, mene iskreno ljubeću dušu, kad bude saznao, kako sam sretna, našav si druga života po srcu i ćudi."

„O Ladislave moj, da ti znaš koli je plemenita, za sve dobro plamteća duša moj Zlkovski! ja ga štujem kao svoga vierna prijatelja, i ljubim ga, al ne onako kao tebe. O ne! ne! tebe ljubim svom snagom moga srca, ljubim onako vatreno, kako može devetnaestogodišnja žena. Zlkovski je moj prijatelj, a nadam se, da će biti takodjer i tvoj; što ne moj Vladislave?"

„Sve što je tebi milo," dodam ja, „to je i meni; što tebe mrzi, to i mene. Budi uvjerena, da će tvoj prijatelj biti takodjer naskoro i moj."

„Al da se opet povratim na prijašnji predmet. Ja ti izrazih svoju goruću želju, da nas čim prije sveže svećenička ruka — za uvieke. — Ovo što ti reče da ti valja obaviti, niti je od tolike važnosti, niti je potrebno da tvoji znanci, koji se i onako prilično slabo za te brinu, štogodj o tvom koraku znadu. Što se tiče tvojih dobarah, ta se mogu lasno i kasnije urediti. A Zlkovskoga možeš umah sada u svatove pozvati."

„Ali ja ipak mislim, da bi još barma dvie nedjelje počekali. Ovako i onako smo zajedno, a tih njekoliko danah više proći će nam da nebudemo znali ni kako ni kada."

„Vando mila, kad sam te prvi put vidio, poćutio sam

slast pomiešanu s njekakvim strahom, kojega ti nemogu opisati. Tvoj prvi vatreni pogled razpiri u mom srcu tinjajuću vatru svemožne ljubavi. Odkada sam tebe upoznao, tebe obljubio, otvori mi se nov život; ja zrijem pred sobom neizmiernu livadu punu raznolika šarena cvieća, a na svakom cvietu opažavam samo tebe i tvoje milo ime. Nu što da šaram ovdje, što i onako opisati nemogu. Budi dosta, kad velim, da mi je svaki trenutak kod tebe sprovodjen raj već ovdje, a u odsutju tvom muče me težke muke nezasitne ljubavi."

„Da te ljubim, obožavam, to ti pokazuje svaki moj pogled, svaki mig i kretaj tiela. Možeš si dakle lasno protumačiti, zašto toliko hleptim za našim sjedinjenjem. O Vando, Vando, mislim da se nevaram o tvojoj ljubavi; zaklinjem te njom, nemoj bolnu srcu jošte gorčije rane udarati."

„Neka bude, kad nije drugčije," doda ona nakon kratka razmišljanja.

„O hvala ti, hvala, mila, sladka moja Vando," rekoh tobože uzhićen, poljubiv joj smjerno ruku. „Ti piši Zlkovskomu, pa da budeš sjegurnija, ja ću glavom list na poštu odnesti."

Ona zbilja napisà list, a ja ga — kao sve, što je prije u Zagreb pisala — u svoj žep turio, te došav kući pročitam ga. Uvidiv da neima ništa u stvari, da u njem najviše hvali mene, da govori o neizmiernoj svojoj sreći, zapečatih list nanovo te ga odnesem na poštu.

Tako evo me na svrsi cilja moga. Sve izpadne da bolje neželim. Zlkovskoga neima, Tvrdovića takodjer ne, a drugi me nitko nemože u mojih planovih zapriečiti. Sviet mrmlja, al neka ga, stalo meni do toga. — Za osam danah je grofica Vanda Sirkovski moja supruga, a više netražim. . . .

(Konac će sliediti).

Č V O R.

III.

(Nadalje).

Ko što noćca jučerašnja,
Isto tako i današnja
Bješe tiha, liepa, sjajna,
Oj za srdce zaljubljeno
Puna mila čara bajna.
Mjesec svojim sjajnim jatom
Jadri mirno neba putem . . .
Sve je tiho, ni vjetrića
Šum se uhu čuti neda . . .
Samo kadkad psinu dvorsku
Čuješ malo zalanuti,
Ili pietla kukuriknut,
Ili krili lepršnuti,
Kô da timi kratkim znaci
Navještjuju gluho doba. —
Jure stoji na prozoru
Gledeć u tu noćcu sjajnu;
Sluša štropot od kočijah,
Na kîh ode Ljeposlava.
Kada štropot taj zamuknu,
Njegovo se stuži srdce;
Š nje odlazkom mir mu nesta,
Opet jad na njega pade . . .
Udalji se od prozora,
A približi ka postelji,
Da u mirnom sladkom sanku,
Svomu srdcu mira traži.
Tu mu prvi pogled pade
Na zastirku od postelje,
Što pokojna Draginja mu
Svojom rukom svu izvezla.
Usili se da odtjera
Iz svog uma misao ovu;
Ali zalud, ona življe
Svedjer um mu zanimaše.
U postelju spavat leže;
Ali sanak odbježe ga.
Prevratjo se tamo amo,
Boreći se kobnom misli, —
Oči mu se nesklopiše.

Kroz prozore prevelike
Upro mjesec zrake svoje,
Razsvietlio Jurja sobu,
Kô da u njoj svieće gore,
Po kojoj mu oči plaho
Tamo amo svedjer motre.
U jedanput spram prozora,
A postelje izmedj svoje
Spazi nješto slično dimu,
Kako s' diže u visinu;
On pomisli da nij' odkud
Žarka iskra na pòd pala,
Od koje se upalio;
Pak ustade iz postelje,
Da što brže ugasi ju.
Al kad k mjestu dima dodje:
Ni tu vatre, niti dima,
Već mu nješto zamirisa,
A mirisu onom slično,
Što u sobi prostire se,
U kojojzi mrtvac leži,
Izpod kog se mirha pali,
Za da mrtvac neudara.
Opet leže u postelju;
Al na onom istom mjestu,
Dim se opet s nova diže,
Uviek gustjim postajući;
Pak se mota, pak se vije,
Dok zamala vas u ljudsku
Sliku on se nepretvori.
Sliku mjesec prosijava,
Al za slikom neima sjene . . .
Slika podje ka postelji. —
Kad to vidi jadan Jure,
Okrenu se brzo k zidu,
Da mu oči negledaju
Vrhnaravsko oto bitje.
Al ledena njeka ruka
Uhvati ga mah za rame,
A tihačkim glasom začu

Zvati: „Jure! Jure! Jure!"
Drhtje Jure kô topola,
Okupan u hladnom znoju;
Okrenu se prama slici,
A ona mu nakloni se,
A Draginji posve slična.
Licem blieda kano krpa,
Ali iste žarke oči,
Usne iste, čelo isto,
A pokrovom ogrnuta,
Svetčanim mu reče glasom:
„Jure! što si obrekao,
Na samrti meni jadnoj,
To si već zaboravio.
Dodjoh zato dragi Jure,
Da te na to opomenem.
Obrati se Jure Bogu!
Njegov sud je strog, pravedan,
On se neda podmititi . . .
A tvoj čas se približuje
Jošter imaš pol godine.
Ljeposlava, koju Jure
Griešnom strastju grliš, ljubiš,
Nenadanoj nagloj smrti
Brzo ide na susrete,
Bez da jedan danak više
Može dodat žitju tvomu,
Nego što ti sudjeno je.
Jure Bogu obrati se!
Meni biednoj pokoj vrati!"
Iza riečih tih svetčanih,
Ko da blagi vjetrić puhnu
Prieko lica Jurjevoga,
Izpred njega nestà sjena.
Opet sve je pusto, tiho . . .
„Da li spavam, ili sanjam?"
Drhtjuć pita sebe Jure —
„Ne, sigurno nisam spavo!
To je bio duh Draginje,
Koja mene opominje.

No! sad budi odlučeno,
Onu više neviditi
Koju nesmem već ljubiti.“
Za potvrdit tu odluku
I pojačit slabost svoju,
Skoči dole sa kreveta,
Na koljena svoja pade,
Pak se Bogu molit stade.
Noć mu ova vječnost bješe,
Jedva zore on dočekà. —
Dan sutrašnji Ljeposlava
Pripravila za veselje.

Šalje Jurju kitu cvietja
Sa limunom i narančom,
Te umiljno njeg poziva,
Da joj dodje na zabavu.
Al joj Jure mah poruči,
Da nemože doć nikako.
Začudi se Ljeposlava
Što tom može uzrok biti?
Znajuć da je posve zdravo.
Od čeznutja, znatiželje
Ni pet ni šest, kô košuta,
Željna hladne vode vrela,

Ka Jurjevom dvoru leti.
On prem nalog strogi dade
Svom dvorniku, da nepusti
Nikog k njemu, ma tko bio,
Ona ipak put prokrči
Sebi ženskim hamišlukom,
I čarobnim onim ključem
Što ga ljudi „novcem“ zovu,
Koji svaka i gvozdena
Otvarati znade vrata.

(Konac će sliediti).

Slavjanske viesti.

Iz Zagreba. Kao što će po svoj našoj domovini biti puno u zabiti lezećega književnoga blaga, gdješto manje, a gdješto i osobite vriednosti: tako ima evo već druga godina, što je preuzvišenomu gosp. biskupu djakovačkomu Josipu Jurju Strossmayeru poslan iz Bosne ogroman rukopis — četiri debela svezka u IV. — sadržavajući spisane od njekoga redovnika provincije bosanske propoviedi za sve nedjelje i svetce preko godine. Naša bogoslovna književnost, istina, da je tom strukom dosta bogata; ali kao što s jedne strane imademo bez dvojbe vrlih pučkih propoviednikah: tako nam s druge strane oskudieva napisanih valjanih propoviedih za prosti puk. Mi smo već uz više prigodah izjavili svoje mnienje, pri kom i sada ostajemo, da je ljudem tako zvanim pismenim, odgojenim pod uplivom tudjih jezikah i u duhu škole veoma težko obćiti s uspjehom bud pismeno bud ustmeno s prostim pukom. Što se u prvi mah čini stvar veoma lahka, jest upravo najveća umjetnost. S te strane i većina dosada poznatih tiskanih propovjednikah kao i tako zvanih pučkih knjigah neodgovara ili nimalo ili barem ne podpuno svojoj svrsi. Čovjek, koji hoće da bude tumačem mislih i čuvstvah naroda, mora da se ili silom otrese inorodnih živaljah, koji su ga se tečajem književnoga odgojenja i nehotice primili i da se udubi u duh naroda; ili pako da je medju čistim, nepokvarenim pukom preživio mnogo godinah te se tako kao zlato vatrom prečistio i riešio sve troske nenarodne. To ako je ikomu nuždno: a ono je svetjeniku i u obće učitelju puka. Takovoga viestnika rieči božje nalazimo u ovih propoviedih, o kojih je govor. Izvjestitelj je imao priliku s njimi se pobliže upoznati. Pregledav rukopis na više miestah, našao je da, ako jezik i nije u pojedinostih sasvim čist, a ono su misli i u duhu naroda zamišljene i u obće načinom dohvatu njegovomu primjerenim izražene. Razlaganje nebavi se toliko teoretičkimi istinami krstjanstva, koliko se osniva na praktičnih potreboćah puka. Čemu smo se osobito divili, jest govornička umjetnost i retorična sila bez affektacije sjajnosti. One pojedinosti u jeziku — ponajviše italianizmi, koje će nam razjasniti istom životopis spisateljev — mogu se pri prepisivanju djela izgladiti, i ako se to valjano obavi, dobiti ćemo bogatu sbirku propoviedih, kakovih dosada još neimamo. I Cucerić je istina slavan crkveni govornik, ali druge ruke; nije pučki, čega nam upravo silno treba. Djelo čim se prepiše, štampati će se ovdje troškom preuzvišenoga g. biskupa Strossmayera, koji se, kako se evo vidi, prama svim potreboćam narodnim jednako darežljivim pokazuje.

Iz Zagreba. Slušatelji ovdješnje pravoslovne akademije spremaju nj. preuzvišenosti, g. biskupu Strossmayeru umjetno izradjenu zahvalnicu u ime utemeljenja jugoslavjanske akademije.

— Povodom utemeljiti se imajuće jugoslavjanske akademije počelo se je opet misliti o sjedinjenju naših književnih družtvah s tim zavodom. Odbor „matice ilirske“ izjavio se je već u svojoj sjednici dne 7. svibnja u načelu za to sjedinjenje. Glavna skupština imati će odlučiti. Istim načinom i iz istih razlogah mislimo da će i „Družtvo za povjestnicu i starine jugoslavjanske“ tu misao prigrliti. Jer i što nam drugo preostaje? Uzrok, s koga su ta naša družtva dosada tako slabo napredovala, jest upravo ciepanje umnih silah, kojih i inako na razpolaganje imademo veoma malo. Mladji naraštaj, od koga bismo se usljed nješto boljega školskoga odgojivanja bili mogli čemu nadati, progutala nam je bureaukracija ovih posljednjih godinah, i za mnogostruke književne poslove ostade iz starije epoke jedva njekoliko muževah, od kojih nam je takodjer slaba pomoć, jer, budući na sve strane zabavljeni, nemogu za uharno djelovanje svojih silah concentrirati. Tomu bi se pomoglo, da se rečena dva družtva vremenom s akademijom sjedine. Kojim načinom — to je zadatak posebne obširnije osnove, kakovoj se nadamo — ako ne prije — od postavljenih saborom za taj predmet odborah.

— Drago nam je takodjer što je sabor uvažio prešnost Jakićevoga predloga o narodnom kazalištu i to velevažno pitanje stavio medju prvimi no dnevni red.

— U saborskoj sjednici dne 29. travnja bio je govor o utemeljenju akademije i sveučilišta jugoslavenskoga. O tih važnih predmetih prosborio je najprije g. veliki župan Vukotinović, a prihvatio mu uzvišeni početnik uzvišenih ideah g. biskup Strossmayer. Sjajni govor, što ga je tom prilikom držao, štampan je u više tisućah eksemplarah. Sabor je imenovao odbor podieljen u dva odsjeka, ekonomični i znanstveni, koji će izraditi osnove za ustrojenje rečenih zavodah i pribavljenje nuždnih novčanih sriedstvah.

— Sabor naš ustupio je upravo chevaleresqnom odlukom njekoja sjedala iza zastupničkih miestah liepomu spolu. Milo nam bješe primietiti, da su ista mjesta obično popunjena, i da naše ljepotice osobitim učastjem prate od kraja do konca viećanja saborska. Živile!

Obadi.

Petar. Kako je brate Andrija?

Andrija. Evo vidiš kako je. Tko kusati neima, taj žlicu ogriza; konj, kada siena neima i jasle ždere; tako i ja tri kamiša pojedem, dok jednu vuntu carskoga arnauta popušim.

Petar. A jesi li štogod ove godine posadio?

Andrija. Jesam pobre. Gledaj ga kako se zeleni. Samo tko će živ dočekati, da sazrije. Ali ako to doživim, namaknuti ću si lulu Kraljevića Marka i izvrtati si kamiš kao ražanj ovnujski, te sjednuv pod onu lipu u hlad pustiti ću ga preko druma kao maltarsku djermu i naidje li koji od onih njuškalah, onih gušterovah te zapita: kakvi je? a ja ću mu odbiti do dva do tri dima, pa poviknuti iza svega glasa: *Mihaljevac — eršti klass! nikc travik, već za moju bradu.“*

Rade. Što ti kaniš Trivune sa šljivami ove godine. Hoćeš li sušiti ili rakiju žgati?

Trivun. Nije mi ni otac sušio šljivah. Od suhih šljivah i grlo suho.

Rade. Ma promisli kolika je pecarina! Za suhe šljive možeš uhvatiti gotovine te kupiti rakije i još ti štogod ostati.

Trivun. E! hulja je novac! Mogao bi se prevariti pa kupiti za zimu gunjac.

Luka *vratjajuć se nedjeljom rano iz grada pijan kao čep objašio praznu drvjku u kolih; na glavi mu profruštani cylinder, a na tielu preko košulje i gaćah stara činovnička dolama devete dietenklasse. Sukobiv se s koli prodre se:*

„Na stranu paor!“

U tom se izpod rogožare u onih drugih kolih pomoli Pilip *u uniformi osme dietenklasse, krvav i on do ušiuh te zagrmi:*

„Što je to? Kakvi su to poslovi! Subordination!“

Luka ugledav čovjeka, većega gospodina od sebe, skine šešir i izkolačiv oči počme se upoznavati u njega; napokon nasmijav se uzklikne pun veselja:

„Ta gle gajdaša Pilipa!“

Pilip (za malo): „Nuto, nuto bekrije čordaša Luke!“

(Glossa: Drâgo)!

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

Dodatak

14. broju „Naše gore lista.“

Nikola Šubić grof Zrinjski,

nazvan Sigetski.

(Konac).

U to doba bezbanstva god. 1557 ubiede Turci do zla Boga jadnu Hrvatsku; zauzmu izdajstvom Niemca Šimuna Lusthalera Kostajnicu, i sve dvorove, sela i gradove medju Savom i Kupom popale i poruše. Ovom prilikom zametne se medju Nikolom Zrinjskim i Ali-pašom bosanskim kavga o izmjenu zarobljenikah, te se stvar doćera dotle, da je napokon Ture Zrinovića porad krutih prikorah i ružbah na mejdan izazvalo. Kralj Ferdinand zabrani medjutim Nikoli upuštat se u to, opomenuv ga na vjerolomstvo tursko u sličnih prilikah. Zrinjski pored svega toga ipak ureče dan za mejdan, odabrav za razbojište polje Gjurgjevačko kraj Koprivnice, kamo osim mnogih znanacah i vitezah povede za veću sjegurnost i 10,000 momakah. No Ali-paša nesmje mu izaći, već izmakne u Carigrad, odkuda se više ni nevrati; jer ga na Bosni zamieni Ferhad-paša.

God. 1561, nakon smrti slavnog Marka Stančića, načini kralj Ferdinand Nikolu na vlastito zahtjevanje zapovjednikom tvrdje Sigetske.

Sljedeće god. 1563 krene se sin kralja Ferdinanda Maksimilian u pratnji braće svoje Ferdinanda i Karola, mnogih vitezah i velikašah, s 3000 konjikah i 2000 pješakah u Požun, da se dade okruniti kraljem ugarskim i hrvatskim. Stališi i redovi ugarski i hrvatski izadjoše mu, kao obično, na susriet uz povorku 3000 presjajno odjevenih konjanikah, kojimi na jednoglasno zahtjevanje boljarah upravljaše Nikola Zrinjski; pa i ovdje je liepo po davnom običaju stupao napried odiel hrvatskih sokolovah pod banom Petrom Erdödiem. Na 8. rujna bješe svršena svečanost, uz koju nosaše pred novim kraljem naš junak Nikola zlatnu jabuku; njegov sin Gjuro barjak dalmatinski; Ladislav Banfi barjak hrvatski; Stjepan Dobo slavonski; Ladislav Kerećen, srbski; Nikola Frankopan Trsatski, bosanski; Matej Kegljević, bugarski.

Mahom nakon smrti Ferdinandove 1564 g. sabrà Maksimilian stališe i redove, jeda li bi se ostalo kod mira, što bi sa Sulejmanom sklopljen 1562 g. uz godišnjih 30.000 žutakah. Nikola Zrinjski, jedan od najslavnijih i najvrstnijih vodjah onoga vremena, biaše dušom i tielom za to, da se svakako prekine mir a zametne rat s Turci. Pa dokazujući, kakono je vazda dičnije borit se, ma bilo i pasti za svetu vjeru Isusovu (sic) te za rod i dom — pro aris et focis — nego li uživat tako poružan mir. Ele badava použi Zrinjski svoju rječitost odišuću plamom iskrena domoljublja i bogoljublja, praktični se bo i polezni njegovi nagledi osujete o samovolji većine, kojoj se vrgao na čelo Vrančić (Veranzi). Pa se napokon i sám Maksimilian izjavi, da se uzdrži mir dok se nisu sve krštjanske vlade odkanile da sa svimi silami podju skršiti Turčina. Usljed toga bude opremljen u Carigrad skoroteča Vojko Viški (de Vyss-Višević), ponesav još zaostali danak; a nebilo dugo, gdje i turski čauš stiže k Maksi, uvieravajući ga kakono je i Sulejman sklon, da se u miru živi, no sve na temelju njekad urečenih pogodbah. — Sasvim tim neostanu medjusobna odnošenja za dugo ob tom. Ivan Sigmund Zapolja htjede god. 1565. da si podčini čitav onaj prediel Ugarske, što je njekoč spadao k Sedmigradskoj; usljed česa mu Maksimilianov vodja Lazar Švendi oduze ne samo ono, za čim biaše posegao, veće posjede još povrh toga čitavo Potisje sa svimi tvrdjami. Sultan Sulejman nješto kano poruk Zapoljina baštinstva, a nješto što biahu našinci spori platiše, pa mu već dvie godine nedostave danka, zavojšti 1566 god. Ugarsku. — Kralj Makso dobiv od RR. i SS. na požunskom saboru pomoći, pa da i našim zemljam priskoči, namiesti s vojskom svoga brata Karola, Petra Erdödia bana i Franju Frankopana slunjskog, u područje medju Murom i Dravom, a Nikoli Zrinjskom, koj se onda upravo desio u Beču na savietu glede predstojećeg rata, povjeri grad Siget. Ovaj zakleti dušman islamski vrebaše svaku priliku, kako da Turčinu koj jad zadade te si srce smiri, pa dočuv gdje je Mehmed-paša bosanski napried odaslan s njekoliko stotinah konjanikah, da razvidi okolicu, dignu nanj do 1000 konjanikah i blizu toliko pjehote pod zapovjedničtvom Kašpara Alapića, Vuka Papratovića, Nikole Kovača i Petra Patačića. Nagaziv ovi kod Sikloša na neprijatelja, grunu unj u prozorje rane zore iznenada i hametom ga potuku: sám Mehmed osta na bojnom polju a njegov sin bi uhvaćen; a našinci se pjevajući i konje igrajući vrate s bogatim plienom u Siget. —

Ovaj slučaj odluči sudbinu Sigeta i njegovih junačkih braniteljah. Sulejman se bo zakle svecem Muhamedom i čitapom svetim alkoranom, da će krvavo osvetiti smrt ljubimca svoga Mehmeda. I namah uze drugi put s čitavom vojskom prema Osieku, naloživ Hansi-paši pečuhskomu, ako mu je drag život, da što skore udari most prieko Drave.

Prebaciv rieku odieli se svakolika vojska prieko Mohača i Šikloša. Od Haršanja pomakoše se, pod zapovjedničtvom Ali-Portuga (odmetnika Portugalskog), težki topovi uz odiel konjaničtva naprvo, te već na 1. kolovoza stignu pod bedeme Sigetske; no posada jih dočeka kako treba. Sulejman glavom pade na 5. pod grad sv. Lovre, uru odaljen od proslavljene tvrdje, no tad već porušen; a sutradan se prikuči Sigetu, gdje bude njegov dolazak pozdravljen vatrom iz svih topovah, te je gromko gruvanje odjekivalo ćak do Kaniže i Lendave.

Nikola u toli kritičnom položaju zadovolji svemu, štogod uzzahtieva dužnost hrabra i oprezna, te od sve duše domovini i kralju svomu odana vodje.

Tvrdja biaše doduše još za vremena — iz Zrinjsko-

vih dobarah (!) — obskrbljena dovoljnom hranom i oružjem, pa bi s tog ogleda bila mogla odoljeti ma i godišnjim obsadam i navalam. No upravo ono najpreče, te što svemu tomu život daje uzmanjka — posadka bo u onaj par gdje je neprijatelj nadošo jedva ako je brojila 3000 momakah. No nit ova okolnost nezabuni mnogo hladnokrvnu odvažnost našega viteza: on umoli za pomoć kralja Maksimiliana, kojno se s velikom vojskom nalazio kod Gjura. Ovaj mu ravno odasla dvie čete Njemacah, al prekasno; Turci bo biahu već stisnuli grad oda svih stranah. — Strašne li sada zadaće za šaku ljudih, makar i biranih po srcu junačkom ter kroz vatru i vodu prošlih junakah, od kojih se njekoji još za obsade pod Štančićem slavno držahu; a drugi Nikolini bojnici, nakitiše si u nebrojenih bitkah hrabre grudi vitežkimi čini! Sulejman se dovalja sa svojih 200,000 vojnikah, pa ovolikoj sili da su dorasle puste 3000 osobito ak se uzme na um gdje je sve jamstvo održanja tvrdje bilo, što se nalazila u sriedi umjetna te lasno odvodiva jezera. — Kadno već biaše silni neprijatelj na očigled mjesta, sazove Nikola svoje vierne, pa jim stane ovako govoriti: „Junaci! evo rata, evo ljuta boja. Neosvanu nam dušmanin iznenada i neočekivan; jer odavna ga vi željno izgledaste. — Evo pred nami silnih turskih četah, sa svih četirih stranah svieta amo sagnanih, da se pobiju s nami i predobe ovu tvrdju. Njihov dolazak sili nas i nuka, da se borimo za domovinu, slobodu i život, uvaživ preveliku bojničku važnost ovoga mjesta za obranu čitave otačbine naše. Ako li božjom pomoću održimo tvrdju od propasti, kojom joj neprijatelj prieti, sve smo izbavili: blago, čast i slavu svoju. Povrh toga spasit ćemo još slobodu, mir i jakost domovine; obraniti žene, djecu, roditelje i ljube svoje od najnesmiljenijega robstva. Pa ne samo Panonija veće i cielo krštjanstvo poveseliti će se obrani ovoga mjesta. Da pregnete od straha ili plahosti — što se medjutim od vas junakah na glasu, kako sám vidim i znam niti pomisliti nesmie — tad jao i naopako: sve bi se izvrnulo. Jer tko tu nebude hrabar, te s mačem u ruci neponese živu na ramenih glavu, inače je lje nikad neće. Sad je kucnuo čas junaci! da si osvjetlamo lice i sačuvamo junačko ime, srčano boj bijući s neprijateljem. Ali nije dovoljno, da sami izkusni vojnici u bitku stupaju, nego mora da stupa sve sto je doraslo kopljem mahati i mačem kretati; sve neka ide u ime božje junački boj biti. — Nije dovoljno da samo moje rieči slušate, treba si i mene za izgled uzeti! Znam ja dobro da će obsada golema truda i napora stajati; no na koliko vas znam kano vitezove, nije me ni malo strah, da bi klonuli duhom. Pa svemožni Bog, koj nas u toliko sgodah prikrilio, neće jamačno niti sada boriocem za domovinu uztegnuti svoje pomoćnice ruke, pače on će nas iztrgnuti iz istih čeljustih našemu neprijatelju, samo treba da se pregnemo a nezaziremo, predajući se u očinsku zaštitu njegovu. Uza to treba da i sami nastojimo jedan drugoga valjanim savjetom i uzornim izgledom da podupiremo i podpaljujemo, dušmanu nit za dlaku nepopustiv. Pogibelj junaci! što hoće da se evo na nas obori, mora da ju odvratimo od glave. Predočimo si samo braćo slavu pobjede, pa uhvatimo tvrdu vjeru il obraniti i spasiti svim slobodu zlatnu, ili dično za domovinu poginuti — jedno i drugo ovjekovječit će nam uspomenu na zemlji, a rajske one blaženosti zaslužiti na nebu! S toga zahtievam, da kano što se ja obvezujem da ću braniti ovo mjesto, tako da se i vi zakunete, da ćete se do posliednje kapi krvi uz mene boriti, sjetiv se one viernosti, kojom ste dužni svomu kralju i zvanju pak i mojoj časti. Zajedno vam nalažem, kad bi možda ja potaknut neprevidnim kojim slučajem stao raditi o predaji, nesmijete da me slušate, osim ako vas onaj čas odriešim zakletve. U ostalom ću ja, ako doušam, da se što o izdajstvu ili sličnu zločinu snuje, po vojničkih strogih zakonih i svojoj oblasti kazniti svakoga, koga roda i koljena da bio, pak ako bude za glavu, osuditi i na smrt! — Svaki mora svojoj dužnosti točno zadovoljiti: stražu na bedemih čuvati, vojnici pokoravati se svojim satnikom a ovi višim zapoviednikom. Nitko da se nije usudio bez znanja svojih poglavarah kamo god udaljiti ili stanište zamieniti; nitko se nesmije pod živu glavu s neprijateljem pogovarati, listove i poslanice odanj primati, ili je sažigati, osobito ako bi se sgodilo, kako često biva, da jih strielom puste u grad. U sličnu slučaju moraju se listovi predati dotičnim zapoviednikom, koji će jih već meni dostaviti. Napokon: ako li i mene zastigne smrt ili druga nesreća, kako se u boju može dogoditi svakomu čovjeku, naredjujem, da vam bude zapoviednikom evo Kaspar Alapić, moj sestrić, koga svi vi dobro poznate. Moja će pako biti briga, da u čem nepostradate. (Istwanfy).

Ele sad istom biaše, da se začne kušnja divne uztrajnosti junačke! Na 7. kolovoza bace Turci u šanac novoga grada silu zemljom nabijenih košarah, te si tako olakšaju pristup k njemu. No i Zrinjski dade isto tako sve ograde, stabla i ostalo što bi obsiedjenike moglo smetati, posjeći i maknuti. Ovaj i sljedeći dan boriše se Sigečani na tri strane novoga grada proti Janjičarom tolikom srećom, da su izgubili samo jednoga momka; gdje usuprot od neprijatelja mnogo ostade za boj nesposobnih.

Medjutim podigne Ali-portug tik grada nasip, s kojega poče na 9. iz topovah silno grad udarati, čim našim vrlo dodija oštetiv jako nutarnji kameniti toranj i u njem nalazeća se zvona razbiv Nikola da uzmogne slabe svoje sile bolje sjediniti dade 9. u večer novi grad upaliti i posve ga ostavi. Bilo bi pako najpametnije, da budu bili zajedno razorili i stari grad, pa bi tad tim krepče mogli braniti strogo uzetu tvrdju. Nazirao je to i osiedio vojvoda; al nemože odolieti, gdje ga objekoliše njeki, opozivajući se na obsade pod Stančićem, da jim je jedini spas, ako obrane stari grad, pa napokon kod toga i ostane.

Turci nepočase časa, te stanu biti stari grad sa triuh stranah iz težkih topovah i sve uporave samo da se laglje k njemu primaknu. Oko toga nastojaše i Ali-portug: izvedši vodu iz šancevah i nasipe nagrnuv smjesti na nje topove, odakle užge silnu vatru sipati na biedni grad. Ovdje biaše topčijam za snabdievu dodano 600 Janjičarah, proti kojim se odluče dva satnika: Franjo Dando i Hadrijan Radovan, junačku da pokušaju sreću; no tek izza trodnevna prigovora i uvieravanja dozvoli jim istom Nikola, da smiju sa dvie stotine odabranih momakah udariti na topove. S početka se pustolovcem smijala sreća, te više Janjičarah zakopori u krvi, mnogi topovi budu već zagvoždjeni, kad li na vrisku i ciku prepalih se Turakah stigne ovim snažna pomoć. — Sražanje ovo biaše vrlo krvavo, te naši moradoše premahu ustupiti, ostaviv na bojištu više subojnikah, medju njimi i oba srčana vodje. Navlastice s Radovanom kvarova nenadoknadimo posadka; on bo biaše kano sada tako i prije deset godinah pod Stančićem, po sviedočenju suvremenikah, jedan od najopreznijih i najhrabrijih braniteljah Sigeta. Ova zlosreća utuvi Nikoli te nipošto više nedozvoli sličnih vatrolomstvah.

Protekav njekoliko neodlučnih danah, osvanu dan na 19. kolovoza; no žalosti! nesretniji po naše od svih. Topovska vatra prolomiv ovelik prolom na zidinah gradskih, udare Janjičari kano sliepi na juriš, pa ojačivani jednako novimi četami, nebiahu jih kadri Sigečani pored sve svoje divne hrabrosti uzbiti. Videći konačno da bi jih manjinu napokon taj boj i iztamanio, naume se povući u tvrdju (vanjsku), no u zao čas po otražnje njeke vojnike razkinu nadotrčali Turci most vodeći u grad, te zaostale nemilo posieku. Neprijatelja stajaše osvojenje staroga grada 3000 momakah a Zrinjskova posadka se stopi sad u 800 vitezovah.

Ali-portug, koji svojom vještinom najviše uspješi pobiedu, dobi u znak priznanja od Sulejmana 200 žutakah. Nego kratkotrajna mu biaše milost; jer nakon dva dana zapoviedajući te nesmotreno hodajući po bedemih, odkrne mu tane bradu s grkljanom i na mjestu mrtav pade. Njega nasliedi njeki Sejtedin, koj takodjer poprimi osnovu svoga predžastnika.

Prije ipak nego li skrajne načine upotrebi, pokuša se Sulejman drugojačijim oružjem poslužiti: pozva Nikolu na predaju tvrdje obričuć mu vezirluk nad svimi Ilirskimi državami, a Hrvatsku da će mu darovati kano baštinu. Kad li sve to nenadje nikakova odziva, poruči mu da je njegov sin pao Turkom u šake, pa ako mu je drag život djeteta, neka mu zadovolji zahtievanju. (Biahu onih danah sbilja uhvatili Turci lovca Nikolina, pa gdje vidješe na lovačkom rogu obiteljski grb, držahu da su se mladog Zrinjskog dočepali). — Ali niti časti nit bogatstva dà nit isti život milog mu sina nebudu vriedna da pokrenu, prem ćutljivim srcem našega junaka, gdje se radilo o viernosti i odanosti prema domovini i kralju.

Te sad je imala bojna sreća da rieši sudbinu tvrdje. Kad su Turci neprestanom pucnjavom provalili na više mjestih bedeme, učine na 26. kolovoza sveobći juriš. Neopisivom se ogorčenosti umaralo, dok nije napokon neprijatelj sramotno praznih rukuh morao uzmaknuti, izgubiv osim mnogih i egipatskoga pašu. U tom kreševu uzmu našinci Turkom dvie crvene zastave pa jih na veću porugu njihovu razviju na tornju.

Razjaren Sulejman s tolikih golemih a bezuspješnih žrtvah, zapoviedi na 29. da se na novo juriša. Biaše to upravo četrdesetgodišnjica bitke Mohačke, te bi bio imao biti taj dan Turkom dobrogukom ili zlogukom bojne sreće. Ele neslomljiva poput klisurinah hrabrost krštjanska i sad se neuzdrma. Neprestadoše zanešeni zatočnici polumjeseca jednako čitav dan novimi četami navaljivati; ali nakon kona moradu ipak ustupiti. Šancevi napunjeni leševi turskimi najživlje pokazivahu srčanost posadke.

Ovakovim poslom izteče čitav mjesec, odkad nesmiljenici padoše pod stiene Sigetske, pa eno Nikole poput njekog višeg bića svejednako nepomična — nedobitna! —

Sulejman je nakon svega i uvidio, da njegova, ma i onako strahovita sila, neće tako lasno svoga cilja dostići da najmre zauzme tvrdju, te on sad poče na svaku ruku izmišljati načine kako da uzmogne grad s divskimi njegovimi branitelji upravo uništiti. Glavu Zrinjskovu ucieni 1000 žutakah; vodu onu iz umjetnoga onoga jezera, što biaše tvrdju obujmilo izvede, počem bi mu odmah olahkoćen primak pod zidine. Već na 9. rujna prionuše Janjičari lagume kopati, što nemogahu Sigečani nikako da osujete, jedno rad blizine i množine dušmanah, gdje se nitko od posadke neusudi da se pomoli na bedemih, ako ne da metne glavu u torbu; a jedno što Turci svoj posao opravljahu neobzirući se baš ništa na ma i kakov golemi gubitak.

Na 5. biahu već neprijatelji tako uznapriedovali, da su mogli silu zapalnih latkah unesti u vanjsku tvrdju, te razpiriv vatru poteku četimice na juriš. Našinci jih po običaju ugoste kako bolje mogoše crnim prahom i težkim olovom, pa i Nikola nestrpan, da samo riečju vlada bitkom, vojevaše danas sám glavom hrabreno. Medjutim odviše su krivale ove dvie sile, nego da bi se krštjani uzmogli dulje održati! Izza strašna gubitka povuče se sad Zrinjski u unutarnju tvrdju (kasteo). Zairu, svakovrstno oružje i ostale ratne pripreme uzme djelom budu žrtvom sveproždirućega ognja. Utišav se ponješto vatra, ostanu Turci do dva dana u vanjskoj tvrdji bez da išto važna poduzmu. Medjuto osjete preostali branitelji i stanovnici Sigetski, uzmakli u unutarnju tvrdju, oskudicu svega, navlastice pića, s toga nije nitko nit mislio na mogućnost dalnjega odpora, budući biaše osim toga sve veće ratne sprave posve i nestalo.

Kadno su na 8. u zoru, uprav na dan male gospojine, Janjičari obratili u prah i pepeo i onu jošte kolicinu kućah nutarnje tvrdje, nadje se Nikola na domaku onog časa, koji mu je slavna djela ovjenčao bezsmrtnim lovor-vjencem. Te reče svom osobnom slugi Nikici Čerenku, da mu iznese svetačne odore; lagani menten, zlatom dragulji i perjanicom nakićeni kalpak, što bi ga običavao nositi na svatbah, zatim zametne za kroj odjeće gradske ključeve i stotinu ugarskih cekinah; ove biaše namienio onom, koj se prvi dočepa njegova tiela. Napokon si dade donieti četiri skupocjene sablje pa si izabra onu, što ju je od otca baštinio te kojom si je ov, kako sám očitova, mnogo slave i poštenja stekao.

Ovako svečano odjeven uputi se na dvor gdje je njegovih 600 posve oboružanih junakah izčekivalo posljednje zapovjedi preljubeznoga vodje svoga. Krepkim, ganljivim i razbornim glasom svojim probesjedi sad Nikola po stražnji put zatočnikom mrieti naviklim: „Juuaci! gdje smo, u kakovu mjestu i koli jadno nam se godi vidite i sami. Eno došlo je do toga te nam je izginuti ne na bojnom polju, na junačku mačem u ruci, nego davori zagušiti se od dima i vatre poput sinjih kukavicah. Evo me ovdje pred vami, ne kano savjetnika, veće kano izviestitelja; nisam amo došao nit sam toga mnienja da se mi tudjer sa razdraženom na nas srećom dulje borimo, gdje nas oda svih stranah nevolja bije i sve nam propada; nu nisam niti za to, da, ma i satrti, krštjaninu nepodobnom mekoputnosti i strašivoštju, pristanemo na prikorne uviete, i sa sramotom da predamo tvrdju. Kako godjer sam se ja zakleo vam a vi meni, da ćemo si medjusobno to riečju to činom biti podpora od uzdanice; tako vas i sad opominjem te koliko najiskrenije mogu svjetujem, da odbaciv svaku bezsramnu i neslavnu misao il namjeru, i sjetiv se njekadašnje slave, svojim dužnostim koliko najviše možemo, zadovoljimo. Eno! kakva je zavistnica sreća našoj hrabrosti, da nam neostavi drugo do svietla oružja i nepotlačena bojnoga duha; vječno i sramotno nas robstvo čeka ako se uplašimo mača više nego se muževom dostoji. Otvorimo dakle grudi častnijim savjetom, poštenijim riečim, prezirući sve tjelesne požude — srnimo posried golih mačevah i vitih kopljah te zasvjedočimo dakako smo pošteno kano junaci živjeli, tako smo se kano muževi slavno s ovim svietom i razstavili. Ovako ćemo si ovječiti živu uspomenu u poznom potomstvu i vasionu svietu, i živiet ćemo u pameti, dok se bude spominjalo koljeno čo-

vječansko. — Junaci! za mnom! kano doslje ugledajte se i sada u mene; grozio se onda bahati dušman svojim gvoždjem i tamnicom, kolcem i vješali, koliko ga volja, nebojte se! — naša bo slava neće pomrčati dok bude svieta i vieka!“ —

Zazvav do tri puta ime Isusovo a izručiv Lovri Juraniću kraljevski barjak, dade velika vrata širom otvoriti a pod njimi nalazeći se, množinom malenih zrnah i sječenim željezom nabijen mužar, u neprijatelje izpaliti, te prieko na Turke, gdje se sad stražnji no i najžešći boj biše. Sasuv Varvari gotovu mećavu smrtnih tanetah oda svih stranah na naše, prošipi do mala i Nikolina junačka prsa težko olovo. U krvi ogreznuo, neprestade on ipak svojim smrtonosnim mačem jošte mahati, i strielovitom besjedom borioce bodriti i podpaljivati. Ali skoro dosviri i drugo pa i treće tane, shvativ ga izmedju uha i desna oka toli težko, da se namah na tla smotao. — Odlanu jamačno onaj čas velikom tom duhu, gdje si je sad izlaštio onaj sramotan žig, što mu ga udariše zlobne i sebičnjačke ruke, ter tim još okruni sjajnom krunom čiste svoje i domoljubne političke idee; pa mnogu se njegovu zlotvoru odvali težki kamen sa srca. — Ali njekoje pravomisleće grudi steže nenadoknadimi taj gubitak razvraćene domovine, o kom suvremeni Istwanfy veli, dano biaše: *summae claritudinis dux, quo nemo regendis exercitibus melior eo tempore atque peritior habebatur!* —

Ter pravo pjeva Vitezović da:

Nij' bilo dosih dob, što je sviet okružil,
Vriednijih, kih bi grob već súz zaslužil;
Neg' ov, v kom počiva jedno čudo cvieta:
Slika vjere živa: cviet ratnoga cvieta.
Knez Nikola Zrinjski, vitez runa zlatna . . .

Vidiv okrutnici gdje pade junak onaj, koj no jim svojom malinom trista zadavaše jadah, zavape jednodušno i radostno uz onu zanešenu islamsku talabučnost Alah! — Ostanci sigetskih junačinah s golema gubitka posve onemogli, stadoše se očajani zavlačiti sad u pušeće se ruševine vjekovite tvrdje. Ali gorka jim utočišta biednikom. — Turci bo razjareni s nečuvena njihova pregnuća umaraju i kolju, gdje koga sastižu. — Ali niti hrvatsko srce neklonu pored svega junačkim duhom, jer umiesiv se u guste čete neprijateljah, ukapahu se istom pod mogilami turskih leševah. Biaše na borištu toliko trupinah, da se moralo po njih gaziti.

Osim našeg Leonide panu na taj dan slavnom smrću satnici i častnici: Vuk Papratović, Nikola Kovač i Petar Patačić, Petar Farkašić, Miloš i Matija Budanjkovići, Ivan Novaković, Juraj Čaković, Radivoj Horvat, Lovro Juranić, Andrija Gušić, Nikola Sekulić, Ilija Golem, Hadrijan Radovan, Nikola Klisurić, Jurčić, Tomo Imprić, Franjo Črnkos, Benko Medved, Hasanović, Gjuro Horvat, Hrvojić, Slamenović, Avram Penezić, Ante Svilojević i junak Delivid Žanković sa junačkom svojom ženom Ljubosavom. Do njekoliko gospojah i djece, riedkim bi život sačuvan, medju ovimi spasi Kašpara Alapića jedino lična njegova rugoba, po čemu ga Turci držahu za kakova slugu; pak Zrinjskov osobni sluga Nikica Čerenko i njeki Bartol Gerec, kojno imade to zahvaliti svojoj mladosti te glavitosti. Stjepan Oršić bi pako oslobodjen harnostju njekog Turčina Hasana, opomenuv se ovaj blaga njegova postupanja za svoga sužnjevanja.

Ono njekoliko zarobljenikah opremiv Turci u tabor, nagrnu u grad prevrćući nezasitljivom lakomoštju svaki kutić, kad li no se najednoč dignu u zrak lagum i do 3000 nevjernikah u svoje ruševine zavali.

Glavu Nikolinu Turci odrube i nataknu ju na koplje, gdje je čitavi dan na 8. rujna bila; a na 9. posla ju veliki vezir Mehmed Sokolović u Budim svom bratu Mustafi, kojno ju opremi u Komoran grofu Salmu, odakle ju u Gjur u kraljevski tabor odnesoše. Ovdje ju preuze Bolto Bathyany, zet slavnog našeg viteza, te ju ponese, propraćen vojinstvom, u obiteljsku grobnicu u samostan sv. Jelene kod Čakovca. Trup Zrinjskovu sahrani kraj Sigeta Mustafa Vilić, Turčin Banjalučanin, štono ga njekad Nikola bio zasužnjio, te čovječji s njim baratao.

Neizmjernih žrtvah žrtvovahu Turci da gospoduju nad hrpom sada pusta kamenja, jer povrh množine izkusnih vojnikah svakoga reda i razreda, pade još pod Sigetom do 30,000 najizbranije turske vojske. Dà istog bahatog Sulejmana umori nečuvena kršovitost i postojanost Zrinovića-bana. Morade bo gledati gdjeno se njegovoj nedobitnoj vojsci šaka Hrvatah snažno opire; gdjeno se najuzdanije desne ruke njegove slave i poštenja lamaju o sigetske smrtne mačeve — te gdje mu niti na 29. kolovoza najsilnijim oduševljenjem izveden juriš neurodi željenim plodom; pače izcrpiv napokon i sva sredstva da dostigne željenu svrhu: puče, reć bi, od jeda, izpustiv na 4. rujna oholu dušu svoju, na očigled svejednako prkosećega još grada. Veliki vezir zataji medjutim smrt Sultanovu, dok nije o tom izvjestio Selima sina i prestolonasljednika, pa i da mu vojska nebezufa. —

Svrši se dogodjaj, što se u ono, premda neprestanimi ratovi uzrujano doba, broji sasvim tim medju najznamenitije, po čemu nit nenalazimo u domaćoj povjestnici kojega junačkoga čina, te bi bio onolikom točnostju i pomnjom od suvremenikah nacrtan i označen. — Nesamo u domovini sloviaše ime Nikole Zrinjskoga kano velika i vječnom slavom okrunjena muža; nego i iz inostranstva odjeknuše pelenglasi, jadikujući za najjačom podporom kolebajućega krštjanstva. S toga treba da svedjer u srcu nosimo slavnog svog Zrinjskoga, sve u to silnije razpirenje narodne ljubavi i ponosa; jer kako čitavi sviet pravo slavi neumrlog Leonidu, tako još više Slaveni a napose mi Hrvati moramo da se dičimo našim Sigetskim junakom, kojega je razmierno zasluga, kano junaka, veća od onoga Termopilskoga. — Ovaj se bo odvaži poginuti u termopilskom klancu da dušmanina njeko vrieme obustavi te ostale Grke od pogibije zakloni: a onaj odluči umrieti na sigetskih bedemih, da Sulejmana zatraje, pa se za toga kraljevska vojska prikupiti i neprijatelja dostojno dočekati uzmože. — Špartanski kralj je obnoć, iznenada, grunuo u dušmanski tabor; a ban hrvatski se obdan oborio na pripravna i biesna neprijatelja. — Zmaj grčki žrtvova se sa 300 svojih junakah; a s hrvatskim sokolom pade 600 hrabrih vitezovah. — Onaj se posveti iz ljubavi prema domovini; a ovoga je oduševljivala povrh toga ljubav prema krštjanstvu. — Leonida je svojom junačkom smrti toliki strah utjerao u kosti Peržanom da su je ostali Grci lasno razbili i raztjerali: a Zrinjski je sjajnim svojim izgledom potaknuo ine krštjanske vitezove na hrabrost proti Turčinu, kojega su u kašnje doba iz čitave Ugarske iztisnuli, i prosvjetu evropejsku od utrnuća spasili! Te vjerodostojno i dično primjećuje umni Katona: *Non Roma non Graecia nobiliora in suis annalibus facinora prodidit, utque hac in defensione (Sigetana) scriptores ad posteritatem transmiserint!* —

Slavomil Perok.

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. svibnja 1861. Broj 15.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Deset danah iz moga dnevnika

ili

Veleum Gjorgje.

(Konac).

Možda nebi Gjorgje ni rieči više proslovio bio, da nas nesukobi nanovo izvanredno komičan slučaj, kad podjosmo od Novoga Sada. Iz daleka već vidjasmo hititi čovjeka sa slugom, što mu je nosio stvari. Čovjek bijaše liepo odjeven, nu „corpore infamis“ ili po naški „živa nakaza;“ grbav, hrom, na jedno oko sliep, a kose — crvene. Došavši do agencije zazvoni već trećiput i ujedno zagruvaše mužari, što je onda u običaju bilo, da se dolazak i odlazak parobroda javi obćinstvu. Brodu odpustiše užeta. Vas usopljen dotrči k parobrodu, dade slugi u brzo njekoliko groših, i dočim se je parobrod već polagano micao, baci brže bolje sav svoj prtljag u nutra, hotjevši i sam na brod skočiti, budući je jošte lagano plovio kraj mosta. Da mu šešir nespane s glave, baci jošte i njega na brod, dignù skut od kaputa, i odaljivši se njekoliko korakah zaleti se, — al — već — prekasno; jer dotrčav do kraja mostu, jaz se već preširok bješe otvorio, i tako moradè s najvećom svojom neprilikom, ali na naš neizmieran smieh ostati, gdje je i do sada bio, i to još k tomu gologlav. Siromah bijaše tako zablenut, da je na pristaništu ostao kao okamenjen, gledajuć za nami, dok mu nismo izčezli izpred očiuh.

Čovjek najposlje ostaje ipak čovjek i svakom zgodom pokazuje, da je za 7000 godinah svoga izagnanja iz zemaljskoga Edena jošte uviek onaj stari zlobni grieśnik. Mi se smijasmo i to baš od srca nad neprijaznom zlokobi čovjeka ovoga, a i oba mi se prijatelja tako razveseliše, kao da nisu nikad ni tugovali.

Pavao se upusti u razgovor sa svojimi susjedi; divio se je krasoti desne obale Dunaja, a Gjorgje poznatom svojom rječitoštju izvedè odavde opet čudan razgovor o divoti Fruške gore, koju je, kako već jednoč rekoh, vidio samo u kiši i magli. Poslje toga zapletè se s njekom Guvernanticom njeke visoke gospoštine u razpravu „o ukusu,“ gdje je vrlo zlo prošao. Nu jeli čudo, ako ga je nasadila? Gjorgje držaše, da je Pallas Athene glavom sagradila si prestolj u njegovom mozgu, s toga biaše i naprzica; a k tomu dometnite, da su odhraniteljice u obće njeka vrst živinicah vičnih vladati, i šibom mahati, koje dakle takodjer, ako ne uviek, a ono bar većom stranom pravo imati moraju: to se je tu sukobio ocjeo i kremen, a gdje je to, gotova je vatra.

Po večeri tražismo si ležaje. Ja sjedoh u jedan kut, Pavao kraj mene; te tako i zaspasmo. Gjorgje si izhrvà zgodno mjesto na divanu. Moglo je biti poslje pó noći, kad se najednoč njekom groznom i u nebo vapijućom vikom probudismo. Njetko zažeže svieću, al čuda nevidjena! Gjorgje podbočiv se na pole na lievu ruku, leži držeć čvrsto desnom pod svojom glavom pletenicu kobne guvernantice, koja si je na stolicah poprieko po sobi namjestila postelju, al tako, da je svojom glavom došla do Gjorgjeve glave. Htijući si noću bolje namjestiti uzglavje ugrabi sanena Gjorgjevu torbu i stade ju vući sebi pod glavu; nu ovaj oćutiv, da mu se nješto o glavi radi, zgrabi, ali mjesto svoje torbe — njezinu pletenicu, i poče se za nju ozbiljski hrvati, dok se kraj svjetlosti brzo zapaljene svieće na obći smieh neukazà, kako strašno osvetiti

zna sudbina ljudsku oholost i taštinu, metnuvši prežestokom borbom u slavodobitne Gjorgjeve ruke — faličnu pletenicu guvernantice, tako, da je sada milostivna potomkinja svih sedam mudracah tude stajala kao vještica priekim putem dojašivša na metli s drugoga svieta. Gjorgje se od čuda zapanjio, a ova od ljutosti i biesnoće neznadijaše progovoriti ni rieči. Od naše strane nebijaše smiehu kraja, te si tim raztjerasmo san: a budući Vukovar i onako blizu, ustadosmo, te se spremasmo, da se razstanemo od naše vatrene ladje.

U obće sve je šareno na svietu. Tko je danas gore, sjutra je doli; to je već i naš slavni Gundulić pjevao, a za milostivnu guvernanticu, koja je jučer njekom sjajnoštju slavila svoju pobjedu nad Gjorgjevom nadrimudroštju, valjaju rieči la Fontaine-a, samo malo u drugojačijem smislu, nego što ih la Fontaine upotriebi: „Vous chantiez? j'en suis bien aise: He bien, dansez maintenant!“ [1]) Nu nebijaše to ni Gjorgju milo, jer tom zgodom postadè predmetom smieha našega, što ga je na toliko razsrdilo, da si je smrt zaželio, uzprkos Marcijalove opomene „Summum nec metuas diem nec optes. [2])

Medjutim doplovismo i do Vukovara. Lahko ti je, moj brajne, još putovati bilo onda. Niti si znao, što je „gens d' armes,“ niti što je „Passierschein,“ §§. policajski, Aufenthaltskarte i Bog sam zna, što je sve bilo prošlih 12 godinah. Ali „in silvam ne ligna feras [3]) veli Horacij, a svatko zna najbolje razliku med prije i jošte prije. Mi dakle brez ikakve brige i trke odsjedosmo posve mirno u gostioni, gdje si sobu uzesmo na njekoliko urah, jer nemislismo dulje tamo ostati, nego dok nadjemo kola, da taki odemo u Vinkovce, a odande kuda je kom najprečje k domu svomu, Pavlu u Sibinj, selo blizu Broda, a Gjorgju u Frkljevce, stolicu svoje mudrosti.

U Vukovaru nadjemo prijatelja si Nikolića, koj je takodjer htjeo u Vinkovce. Da neide sam, ponudio nam je svoja dosta ovelika kola, da nas poveze sa sobom. To mi umah primimo sa zahvalnoštju, premda smo se malko tiskali, čega se je Gjorgje već napred pobojao, te najsvečanije protestirao proti takovu vozanju, ali — uzalud. Mi se već onda držasmo načela glasovanja, premda još nije vladalo u tako velikom obsegu kao sada, te budući Gjorgje sam proti tomu bio, nije ni koristilo mnogo.

U osam satih jutrom sjedosmo na kola, da se razstanemo s Vukovarom, kog niti neudostojismo pravo našega pogleda. Putovali smo, da nas Bog sahrani za buduće. Nevjerujem, da nam je bilo udobnije no Phaëtonu, vozećemu se po nebeskih prostorijah, samo što smo se mi po tvrdoj zemlji vozili. Sunce ljetno, prah na zemlji do koljenah, i pod kolima i nad kolima i jošte hvat prieko naših glavah. Sad pomislite, da smo četvorica u jednih kolih osim kučiša: to će svatko lasno vjerovati, da smo već unapried okusiti mogli, kako će biti od prilike onim kozlićem na lievoj strani, što će se peći u velikih kotlovih na sudnjem danku u paklu.

Medju Marinci i Nuštrom predjosmo liepo sagradjeni most na Vuki, i vilovnjake naše nahranismo u tako zvanom „Lampel-Wirthshausu“ pred Nuštrom. I mi tude uzesmo malo piti; jesti bo nemogosmo, jer nam i grlo i želudac pun bijaše prahom.

[1]) Vi ste pjevali? drago mi je:
Igrajte dakle sada!

[2]) Zadnjega trenutka niti se boj, niti ga želi.

[3]) Nenosi drva u šumu.

Tude nam reče prijan Nikolić pri čaši vina, da će se sjutra vjenčati u Vinkovcih s liepom kćeri najbogatijega ondašnjega trgovca B—ća, i da se je u Vukovaru bavio rad njekih stvarih tičućih se ove ženitbe. Naš vitez „de la Mancha“ se na to umah razigra veseleć se već napried na zabave sjutrašnjega dana, tako da je posve zaboravio na sve muke svoga putovanja. Iskreno rekavši, ja sam mu baš od srca želio, da srećniji bude, nego što je to do sada bio; nu kaže sveto pismo, „koga Bog kara, onomu uzme najprije pamet,“ a tako se to zgodi i našemu Gjorgju. Neznam, koja ga je napast snašla, tek Gjorgje zaište od krčmara biela luka, i pojede dvie glavice baš po tenani. Mi se smijasmo. Ja ga htjedoh doduše odgovarati od toga, znajuć, da će sjutra biti ne samo goštenja nego i zabave, a da ženski spol baš neljubi primaći svoja usta onomu, koj udara po tako ugodnu mirisu; ali sve u zalud.

Došavši u Vinkovce smjestismo se umah u širokih prostorijah našega prijana Nikolića, koj nas nehtjede dalje pustiti od sebe. Bilo je u njega i suviše prostora za dvie tri obitelji; nu kad drugi dan gosti nahrupiše sa svih stranah, morade i on sam noćište tražiti i sebi i svojim u susjedah. Tom zgodom ustupismo i mi naše postelje drugim, da ih zamienimo sa sjeništem njekoga u blizini stojećega njemačkoga poljodielca.

Gjorgju svanù prvi dan, nu s njim i pokajanje rad jučeranjega luka. Pavao svrši svoju toaletu u dva tri časa; ali Gjorgje se nikako opraviti neznade. Kakve li čizme ili cipele da uzme? Kakve hlaće i rukavice? a što je najtežje i što ga je najviše tištilo, kako da se oslobodi neugodnoga mirisa dišućega mu iz ustah? Najposlje dakle smisli ipak sve misli u jednu, obuče se i ode si kupiti biele rukavice. U to se i Pavao predomisli, da Gjorgja natovari, te mu savjetovà, da si namaže brkove miomirisnom pomadom, što ovaj ni pet ni šest i učini, misleć da sad ne samo da neima traga onomu neugodnomu dahu, već da će sad tek praviti najveće pobjede kod krasnoga spola. Neznam nikad, jeli mu to zbilja što koristilo; jer mi to kazao nije nikad. Nisam imao vremena na njega paziti, budući sam bio zabavljen, a niti nespadam k ženskom spolu, da sam mogao sam okusiti sladost takovoga „Ragout-a“ svakovrstnih mirisah.

Oko jedanaest satih podjosmo u crkvu. Dok onamo i i nazad, mi se ljudski i naznojismo, što je opet Gjorgju najmučnije bilo; jer su mu se rukavice i jačice tako ugadile od znoja i prašine, da je htio izmaknuti na stranu, te se nanovo preoblačiti. Al nije mu se dalo.

Zlokob htjede, da se je pri ručku našao baš medju dviema najljepšima nu ujedno i najoholojima gospodjicama, s kojima često pokušavaše razgovor kakav zaplesti, nu nikako mu se nedadè. Nu gle! tu se najednoč Gjorgje sjeti nosatoga Ovidija i njegovih riečih: „disce meo exemplo formosis posse carere, [1])“ te se obrati na svoj vis-à-vis, djevojčicu blondinu, imenom liepe Marije (od Izajlović ili Imajlović)? Dnevnik mi je tude malo razderan, pak se ime nemože razgovetno čitati. Oči joj titrahu na sve strane kao živo srebro, i s toga ju i zvahu liepom Marijom, inače nije ništa osobitoga na njoj bilo. Nu za Gjorgja su ju okolnosti i preko mjere ukrasile. Niti nespominjajuć to, da su ga susjedice njegove prezirale, a ova puna riečih i pogledah bila, dosta je to napomenuti, da je sjedjela

[1]) Uči se mojim primierom biti brez ljepoticah.

nuz svoju sestru garavicu, kao da lozu vuče iz koljena missirskih bogovah.

Poslovica „de gustibus non est disputandum“ [1]) živa je istina, bar sam se ovom zgodom osvjedočio o njezinoj istinitosti; a Wieland njegdje opet veli, da će magarac i slamu žderati, kad neima smokavah. Smiešni su ukusi osobito u obziru na ženski spol. Njeki traže miroljubive, drugi vole govorljive, trećim se ljubi samo liepih, a njekim — s počitanjem pram cielom krasnom spolu i braniteljem njihovim — budi rečeno, — njekim se mili — takovih, kakovih neće drugi ni pogledati. Ali mahnimo se toga. Živahno učestvovanje gospodjice Marije na zanimivih i svestrano izobraženih Gjorgjevih besjedah zažeže i bez toga lahko upaljivu žar srca njezina, a pomoćju neznam ili srodnosti dušah ili možda kakvoga nevidivoga telegrafa — donle bo nisam nikakvoga vidio, premda je sada, već vidiv, tako prepleo i opleo cielu zemlju, kao paučina zakutke naših seoskih crkavah, — zapali se plam i u njegovih grudih, što učini, da Gjorgje posve zaboravi na svoje susjedice.

Tu se može svaki osvjedočiti stranom o tom, da svaki nutrnji oganj duše i maštu više razpaljuje, te da pjesnik „in extasi“ same hyperbole pravi, pjevajuć o djavlu, da je crniji od gavrana i Arapina, a o svojoj vjerenici, da je angjel — zašto ne i arkangjel? — medjutim ljubimica srca nije ništa ino već obična ženska. Nu tako je na svietu, kad gledaš kroz naočale Afroditke; pro tumulo ponas orbem, pro tegmine coelum, sidera pro facibus, pro lacrimis maria; [2]) a sviet? — sviet se podsmjehava i sprda.

Ručak se svrši. Gosti okrenu sada u kuću k mladoženji, kamo je urečen bio ples večernji. Ušav u dvor nagazismo na nove neprilike, budući gostih, igračah i igračicah toliko bijaše, da se u sobe, premda vrlo velike, smjestiti ipak nemogoše. Predložim dakle družtvu, da izadjemo na dvor plesati. Ovo zbilja svi odobre, te se tude siti naigrasmo na vrlo umjetno izgladjenom gumnu, dakako samo kraj veličanstvene illuminacije mjeseca i zviezdah; jer za „Gasbeleuchtung“ nismo onda jošte ništa znali.

Ponoć minù, trebalo je ići spavat. Gostih u izobilju; zato bude odlučeno, da se ponajprije ženske obskrbe posteljami. Hvala Bogu! sve se je to tako krasno razdielilo i obskrbilo, da i nas prilično mekan ležaj zapadè na sjeništu kod njekoga njemačkoga poljodielca. Dobro je, kad nam jošte i tako sreća posluži; jer su se drugi verali i po zemlji tvrdoj, te oči stiskali i stiskali, dok im nedosadi žmiriti, te opet ustadoše i dalje podjoše svojim putom. Mi dakle odemo u naznačenu kuću, dakako ugrijani rujnim vincem. Posjednik kuće odvede nas gore na tavan — naravno bez svieće, buduć vrlo oprezan, a s druge strane dosta vidno bijaše rad mjesečine. — Nu Gjorgje se požuri napred, neznam s kojega uzroka; al na jednoč dosjeti se gazda, da ima na tavanu rupa, kroz koju sjeno baca dole u štalu, zato čineć nas pozorne na to poviče: Gebt's Obacht, dass net 'runt'rfalla, [3]) al već prekasno: na preveliko udivljenje svoje nadje se Gjorgje već u tom trenutku med konjima. Sed leve fit, quod bene fertur onus, [4]) te se i on predade u božju volju popevši se jošte jednom na tavan.

[1]) Koliko ljudih, toliko ćudih.

[2]) Od brdašca praviš svietove, od pokrovca nebo, od bakljah zviezde, od suzah more, riečju: od buhe vola.

[3]) Pazite, da nespadnete dole.

[4]) Lahko biva brieme, što se dobrovoljno nosi.

Sjutra rano potražimo taki kola, da odemo svaki svojemu domu, a já opet u svoj divotni Sriem, iz kojega sam se odaljio prijateljem za ljubav i vilovitom parobrodu. Pavao mi na razstanku izruči pozdrav na milu si Mariju, da joj kažem, da će ga uspomena njezina svagdje pratiti, u svih poduzetjih oduševljavati, i ako mu sreća posluži, da će ju jošte jednom pohoditi, nu tom iskrenom i gorućom željom, da ga više nikakva sila na svietu neoddvoji od nje. Vrlo žalim, što nas sudbina tako razprši po svietu, da nikad više ništa saznati nemogoh ni o pukovniku, koj se je odselio sa svojom obitelju u Trst, ako se nevaram, niti o Pavlu, ljubljenom svom prijatelju.

Često sam se sjetjao zlokobnoga Gjorgja, koj je za cielo pjevati mogao sa svojim najmilijim si pjesnikom Platenom:

So wandert' ich wohl lang und weit,
Doch ohne Glück und Freudigkeit; [1])

a brez dvojbe bar ovaj put nije mu bio odveć veseo i srećan.

Čukovac.

Nevjera za vjeru.

Crta iz života od L.

VI.

(Konac).

U mom gradiću 16. kolovoza.

(Nastavak dnevnika).

Bez borbe neima pobjede; bez muke neima nauke, veli hrvatska poslovica.

Borio sam se, pa evo mi pobjede u ruci.

Od jučer je Vanda moja supruga. Od jučer sam ja jedan od najbogatijih vlastelah hrvatskih. —

Sve se to ovrši liepo, u redu, bez svake zaprieke.

Zlkovskoga nebijaše na piru, to mi je i danas vrlo drago; jer premda mi nemože više ništa nahuditi, ipak me oslobodi njegova prisutnost neugodna paženja. Vanda mu je pisala da dodje; on joj odpiše, da mu je neizrecivo drago, što je sretna, što si je našla supruga po svojoj volji, nu on da nemože na pir doći, jer ga zovu važni domorodni i obiteljski poslovi u Krakov, a medju ovimi, veli, da je najvažniji taj, što mora njezin imetak urediti, te joj ga, onako gotova predati, hoteć ovako u svem zadovoljiti naročitoj želji njezinoga pokojnoga Kažimira.

I ovo je voda na moj mlin; nemoram ni krajcare potrošiti, a prije' ću dobiti.

Sada mi valja samo razmisliti, kamo i na što ću trošiti te novce? Da si kupim kakovo novo dobro? Ta što ću i s njim? ni ovo, koje imam, nemogu kako valja obradjivati; jer ja nisam za to; tko da skače za težaci, tko da pazi hoće li kiša ili vedro; to neide; a ako drugomu povjerim, prevarit će me, kako bude hotio. Pa čemu to? Novacah imadem, pa ću živjeti, da budem znao njekada kazati, da sam se uživao. Gostiti se, putovati, kod kuće lov loviti, sa svojimi prijatelji veseliti se, to će biti odsele moj život.

Žena neka kod kuće čuči, ta i onako je njezin djelokrug kuhinja, vrt, šivaći stol; ako nebude s tim zadovoljna, neka si pomože, kako si bude hotjela. Ja se bome neću mnogo s njom zabavljati; prvih njekoliko danah moram, nu ti okovi neće dugo trajati. Ako joj se ovdje nedopade, može lasno otići u Poljsku, ta ja je i onako nisam nikada ljubio, niti sam si

[1]) Tak putovah dugo i daleče
Al veselja neimah nit sreće.

iz drugoga uzroka taj bračni jaram o ledja oprtio, nego da se dočepam onih liepih hiljadicah.

Čudnovato, da nije za ovu moju ženitbu ni Tvrdović baš ni slovca doznao; premda mi je vrlo drago, jer bi bilo onda vražega posla; dočim ovako sve se razstavi u miru. Pop obavi svoj posao, niti neznajući pravo koga vjenča, premda sam i od njega zazirao, da nebi prije reda stvari u trag ušao; nu sada je sve dobro. — Jučerašnji svatovi izpanu upravo sjajno. Sve bijaše veselo; a mnogi su se čudili odakle meni tolik novac, da mogu ovakvu gostbu prirediti; drugi su medjutim nagadjali, pa baš nisu zlo pogodili.

Svi misle — osim Šaptalića — da sam ja u svoju suprugu do ušiuh zaljubljen, da ju obožavam, da nemogu bez nje živjeti; — ali su mistificirani! Ja igram istina, i čini mi se vrlo dobro zaljubljenika, al od onoga što govorim, nećutim baš ni mrvice.

Čujem da Tvrdović odlazi u boj proti Magjarom; nu mislim da će taj kao i ini stekliši sa svojim banom odnesti samo krvave glave; nepoznaju oni junačkoga magjarskoga naroda — komu sam ja dušom i tielom privržen; — baš se ponosim, što me okrstiše „magjaronom,“ jer to i jesam i želim nadalje ostati. O tvrda je moja nada, nevaram se, ne: doći će opet vrieme, kad budu magjaroni u Hrvatskoj mnogo važili, kad budu oni „totum fac,“ a jao onda toj fanatičnoj družbi „ilirstva.“ Ja sam, istina, kroz ovo njekoliko danah morao dlaku promieniti, gradeć se pred Vandom vatrenim domorodcem, nu to je moralo tako biti, inače nebi bio uspjeo, jer i ova zanešena Poljakinja nebi me možebiti nikada obljubila, da sam samo jednom rieči pokazao svoje neprijateljstvo proti toj tako zvanoj narodnoj stranki. —

Skoro sam zaboravio napomenuti, da je ovih danah, dva dana prije moga vjenčanja s Vandom, putujuć u Lavov navratio se amo Zlkovski, da pohodi svoju prijateljicu. Mene na sreću nebijaše kod kuće. — Pripoviedaše joj svašta, a medj ostalimi reče joj, da se neka pazi, da neka dobro promisli što radi. Udati se za muža, koga samo iz riečih pozna, nije probitačno. Da nije onako zaljubljena, kako je, a napose, da je bio uza nju taj Zlkovski, nebi ja nikada dokučio svoga cilja. U ostalom ide sve dobro; ja sam ljubljen, — do česa mi medjutim malo stoji — bogat, a više netražim; kako dugo će to trajati, neznam; al da dugo zbilja neće, nadam se, a njeka tajna slutnja kaže mi, da će biti prije nade bračnoga okršaja, a ja možebiti prije mjesec danah opet udovac. —

U mom gradu 20. rujna 1848.

Kad sam se prije mjesec danah ženio, mislio sam, da će svašta biti; nu živomu odporu od strane moje supruge, onako postojanu, dostojanstvenu al ujedno krepku značaju i tvrdoj volji nisam se nadao. Sada znadem, kako se stvari imadu, pa me se ipak ciela stvar malko kosnu; jer ako mi i nije do toga što sviet govori, a ono se imam bojati više vlasti. Ona je grofica, imade mogućih prijateljah u Poljskoj a i ovdje; mogla bi se ipak vraža kaša za me skuhati. Jedino me tješi ovaj metež i krvava borba izmedju Hrvatah i Magjarah; u njem zamesti će se njekako sve, te kad se jednom rat svrši, neće se više ništa o tom pitati.

Već jedno osam danah zavlada njeka hladnost i nesporazumljenje medju nami, koje svakim danom raste.

Vanda me istina žestoko ljubi, nu uvjeren sam, da bi se ova ljubav mogla prehititi u strastnu mržnju, ako u obće ovo stvorenje može mrziti. — Povod ovomu komešanju dade list, što ga je ovih danah dobila iz Ugarske od Zlkovskoga. U njem joj piše ovaj stepihleb, da lje nisam baron, da sam varalica, koj sam ju prevario za njezin krasan imetak; da sam već više putih sjedio u tamnici radi dugovah, da sam čovjek bez vjere i duše, da sam neprijatelj svoga naroda, te žestoki sljedbenik najkrvnijega neprijatelja hrvatske narodnosti.

Uslied ovoga pisma dodje do živih riečih i žestokih prizorah. Ona se kaže sve opornijom, te mi se zagrozi, da će me ostaviti. Nu sve je njekako do danas išlo; al danas prije podne zamahne ciela prepirka tako ozbiljnim korakom, da mislim, da će se stvar po nju vrlo zlo riešiti; — po me znam da neće. —

Danas sam bio kod nje. Primila me je neobično hladno, nu dostojanstveno.

„Tvoje postupanje samnom uvjeri me žalibože, da je moj prijatelj Zlkovski u svom listu sasvim ti skinuo krinku s lisičjega obraza. Budi osvjedočen“ doda pouzdano, „da se neću zadovoljiti samom grožnjom.“

„A tko se boji tebe ili tvoje prietnje, odgovorim prezirno; ti si moja žena, a kao takova moraš me slušati.“

„Ja poznam svoje dužnosti, te sam jih dosele revno izpunjivala; tomu se nemoram od tebe učiti, a niti se neću. Znaš što veli vaša hrvatska poslovica: svaki neka pred svojim pragom izmeće. Opitaj sama sebe, pa metnuv ruku na srce reci savjestno, jesi li ti dosele svoje dužnosti kao suprug vierno izpunjivao? jesi li bio prama meni iskren, pravedan i miran? Nevelim, niti nezahtievam da me ljubiš, jer toga čuvstva neosjeti tvoja duša nikada; što si dosada govorio, zaudaraše po goloj izličnosti i ružnom pretvaranju. Hinio si mi strastnu žestoku ljubav, a tražio si pust novac.

Da si tobože čim prije stečeš moju priklonost, pustio si se na veliko, igrao si gospodina i barona jedno vrieme, misleć jadan da će me sjajno ime i naslovi na tanak led navesti. Nu ovo sve ti nebi bilo pobjede pribavilo, da se nisi poslužio, izpipav moju slabiju stranu, vražim licumierstvom, gradeć se velikim uzhićenim domorodcem. To sdruženo smjernim, ljubeznim tvojim ponašanjem zanese me, ter mi uzpiri još jedanput čuvstva, o kojih misljah, da se neće nikada već probuditi.

Moram priznati, da si svoju stvar vrlo umjetno i dobro riešio. Šteta, što se nisi kazalištnoj umjetnosti posvetio, što nisi hramove boginje Thalie obljubio, te bi bio jamačno jedan od njezinih najumnijih svećenikah.“

„Dosta je, dosta,“ odvratim sasvim razdražen, „ja nemogu trpjeti, da se tko meni u mojem sprda; promisli gdje si i kako si. Uztegni svoj jezik, jer bi ti se moglo što neugodna dogoditi.“

„Aha, tako je to! Dakle smo već na rubu! O nemoj misliti, da ćemo se tako raziti. Ili zar se kod vas u Hrvatskoj ništa nedrži do prisege, do sakramenta ženitbe?“

„O ne, moja draga! ako se pozivlješ na naše vjenčanje, to ću ti kazati stvarih, koje će ti umah oči otvoriti.

Onaj svećenik, koj nas je vjenčao, nije bio svećenik, nego njekakov inostranac, bogoslovac — neznam pravo da li je katolik ili kakav inovierac — koga skloni njekoliko dukatah na onaj nezakoniti čin. S vjerozakonskoga dakle gledišta nevežu nas nikakove spone.“

„Tomu se opet nisam dosjetila, — progovori Vanda duboko razcviljena; — znala sam i znadem da si čovjek bez

srca i poštenja, ali da i sa samom vjerom i prvimi njezinimi svetinjami lakrdjije sbijaš, da se inovierci služiš, samo da svoju ružnu svrhu postigneš, — to je izpod tvoga dostojanstva kao kršćanina. Ti se valjaš u kalu najgadnijih strastih. —

Baš mi je drago, što nas neveže sveti blagoslov svećenika. S tobom, izdajicom vjere i domovine, neću da duže živim pod jednim krovom. Nu prije nego se razidjemo položiti ćeš mi račune o mom imetku te ćeš mi ga bez otezanja povratiti."

„Što? tvoj imetak? zar ga nisi meni odstupila? gdje je tvoj imetak?"

„Nemoj, molim te šarati! Bolje ti je, ako sada dadeš umah dok te molim, jer ako stanem zahtievati, imati ćeš ružnoga okapanja. Ili zar misliš da neima zakona, koj bi mogao i tebi glavom zaokrenuti. Ako ga neima u Hrvatskoj, naći će se gdje drugdje." —

„Hodi Boga ti, pa nebudali! O kakovih zakonih to govoriš? O hrvatskih i poljskih? Niti će ti jedni niti drugi pomoći. Hrvati i Poljaci imadu sada pune ruke posla, a bome znam da jim toliko vremena nepriteče, da bi se mogli s kojekakovimi masami mučiti i brigovati."

„A ja ću ti pokazati, da se oni hoće, da se moraju time zanimati."

„Ti ćeš mi pokazati! Čudnovato! Nemoj molim te, da se nebi dogodilo, što si ni sama neželiš." —

Ovo rekav odoh iz sobe.

Budući da ovo nije prva prepirka, nu jer je ova jedna od najžeščijih, a hoteć imati mir u svojoj kući: pošaljem po svoga prijatelja i savjetnika Šaptalića.

Istina, vremena su burna, nu ipak bi mi mogla ova žena trista jadah zadati.

Ovako daleko siže taj dnevnik. —

Drugi dan izza onoga gore pripoviedanoga prizora, oko podne odu baron Borisa i njegov prijatelj u lov. Prije odlazka uruči prijašnji svomu najvjernijemu slugi dobro zapečačen list, naloživ mu da ga prije sunčana zapada preda gospoji domaćoj. Ovom prilikom razgovaraše se s njim podulje potajno i lagano.

Sluga se u početku nikako nehtjede na nješto sklonuti; nu kasnije, kad mu gospodin stisnu nješta biela i debela u ruku, postane pregibiv kao vosak.

VII.

Bijaše krasan jesenski dan. Sunce upravo hrlilo na zapad te je svojimi zlatimi traci polievalo gore i doline. Sve plivaše u neobičnoj razkoši. Odasvud oriše se liepe pjesmice našega Zagorca, koj može uz najveću biedu ipak pjevati, te si tako osladiti mnogi čas. —

U malenu dvorcu barona Borise, u ukusno uriešenoj sobi sjedjaše kod švela mlada gospoja — Vanda.

Nije to više ona vesela, ljubeća Vanda. Blieda, potamnjela lica, debele modrice izpod očiuh svjedočiše, da je mnogu suzu već prolila.

Nesreća, laž, prevara, podlost i stotina inih nevoljah shrva u njekoliko danah krasnu ovu ženu do puste okostnice.

Sada upravo promišljava svoj nesretni udes. Tko, kako, da joj pomogne? — Zlkovski vojuje njegdje u Magjarskoj. I njega povuku mnogi kratkovidi svu nadu za spas Poljske u Magjare stavljajući Poljaci u svoj krug, te se tako i on borio proti hrabrim četam hrvatskim branećim najveću svetinju svakoga naroda. Tvrdovića takodjer neima, o njem se nečuje već više nedjeljah ni glasa. Ini njezini znanci u Krakovu nemare za nju. Što, kamo, kako ću sada? pitaše sama sebe.

U ovih i ovim podobnih mislih zadubenu nadje ju unišavši sluga.

„List od milostivnoga gospodina barona Borisa." Nauči i svoju služinčad, da ga pred njegovom ženom ovako tituliraju. —

Mekanički primi list, otvori ga, te uzme čitati:

„Gospojo!

Vidi mi se, da se nas dvoje nemožemo nikako složiti. Čemu dakle vječne prepirke i razdori?

Ja želim mirno živjeti, a tako mislim i vi; dajem vam dakle podpunu slobodu. —

Vi ste mi predbacila, da nisam baron, — to je istina; ja sam prosti plemić zagorski, al sam sada bogat.

Nisam domorodac u onom smislu, kako bi vi rada, a niti budem ikada; ja jesam i ostajem magjaron, pa ću se tim imenom uviek ponositi.

Velite, da sam podal, laskavac, lažac, bez savjesti i duše. Dobro! priznajem da jesam; nu n e ć u da žive duže samnom u mojoj kući ljudi, koji nisu mojih načelah.

Ja sam pametan barma za sebe — toga mi nemožete zanijekati — a vi ste već jedan put bila u l u d n i c i liečnika Leibnera, pa ćete možebiti još koj put doći.

U ostalom morate znati, da n e m o g u i n e ć u na nikakav način, da više s l u d j a c i u jednoj kući boravim.

Za svoj imetak nemojte ni rieči, ako niste voljna, da vas ludom proglasim, te u javnu ludnicu pošaljem.

Da mi se više nenarušava kućni mir i sloga, h o ć u i z a p o v i e d a m v a m, d a s e u m a h, č i m d o b i j e t e o v a j l i s t, s e l i t e i z m o j e k u ć e. Ako nebudete htjela drage volje, to ima ovaj listonoša nalog, da vas s i l o m i z t j e r a!

Laszlo Sebiradić.
vlastelin."

VIII.

Qu' une ame généreuse est facile à séduire!
Racine.

Nezahvalnost je veliko zlo, ona udara čovjeku neizbrisivi žig sramote na čelo. Nu još veći je zločin nedužnost prevariti ili ju zavesti. Tim veći je to zločin, čim se žalibože lasnije dade izvesti.

Plemenita duša može samo plemenito misliti, ćutiti i raditi; ona misli u svojoj divnoj prostoti, da moraju svi onako pošteno i liepo misliti.

Poštena nepokvarena djevojka obljubi često prvom vatrom svoje mladjahne dobe sebi srodno čeljade, pa misli da joj se mora ljubav ljubavlju vratiti. Nepromozga sirotče, da imade ljudih, koji si njezinim srcem ili vrieme krate, ili ju njeki čas za nos vode, da ju kasnije tim bolje mogu pred svietom izsmijati i narugati joj se. — Ništa lasnije nego zavesti plemenito ljubeću dušu.

Primjerah nemoram daleko tražiti; evo ga kod Vande. —

Prekrasnim jesenskim jutrom vozio se na prostih selskih zagorskih kolih nam dobro poznati liečnik Leibner. S jedne i s druge strane puta prostire se gusta šuma, kakovih imade više naše Zagorje. —

Upravo je sunce izlazilo. Sav sbor pernatih stvorovah zapjeva veličanstveni hvalopjev svomu dobročincu i stvoritelju. U sjajnih sunčanih tracih zablište miliuni alem-kamenah u svakoj travici, kamo kapnu preko noći rosa.

Leibner šuti s uzhićenjem motreć veličanstvenu prirodu i nedohitnu mudrost njezinoga stvoritelja, koja se svigdje i na svakom stvoru pojavljuje.

Vozeć se ovako po prilici pol ure, izadje upravo iz šume; — s obe strane hrdjava puta širila se ugodno tratina. U taj par povuče na se svu njegovu pozornost neobičan prizor. Njekoliko korakah od puta stoji žena povisoka, plemenita uzrasta, na gospodsku obučena. Umah zapovjedi seljaku da stane. Sidje s kolah da vidi tko je. —

Odjeća joj sva izderana, samo odrapci vise s nje, noge i ruke krvave od trnja i kupinja; prekrasnu plavu kosu ovijaše joj njekakav takodjer poderan rubac.

Leibner ide bliže, gleda, pa vlastitim očima nevjeruje. — Napokon stigne sasvim blizu. Kao da ga je ošinuo grom iz vedra neba, stoji — ukočen, prikovan, neznajuć da li bdije ili sanja.

Ovo trajaše njekoliko minutah.

„Jeli moguće? Vi ovdje milostiva gospojo? Vi? za koju misljah, da gdje u gospodskih dvoranah sada stoluje. Ta za Boga, odkuda, odakle vi ovamo?“ —

Vanda mukom muči, ukočene oči uprv na liečnika, pa ovako stoji njeko vrieme, prava slika gorkih jadah i nevoljah.

Napokon uzdahne, vrelo suzah nagnu joj lijati; a zatim iznevjere ju i stražnje sile; duševno i tjelesno iznemogla sruši se onesviestjena pred noge Leibnerove.

Ovaj ju hitro podigne, metne u kola, te hajd brže s njom u Zagreb. —

Za njekoliko urah kasnje oporavi se Vanda, al joj svietlo uma opet pokri tamna noć — i po drugi put; jedino usta joj šaptahu:

Smutne pamiątki wzrastaja bez konca,
I tak się krzewia jak czarne cyprysy;
Juz duszy mojéj odjęty blask slonca.

Nedjelju danah kasnije odprati Vandu Leibner natrag u Gradac, pošto mu svi napori da izruči Sebiradića sudbenoj vlasti jalovi ostanu.

Mjesec listopad god. 1852 je na izmaku. Bura drma prozori kućah starodavnoga Krakova; oblaci se nebom natjerivaju; ono malo žuta lišća, štono ostade dosele na golih granah stabalah, skinu silni vjetar. —

Glavnom ulicom grada Jagelonah miče se lagano veličanstven al i turoban sprovod. Napried stupa mnogobrojna svjetina; pred koli tri svećenika, za njimi četiri vatrena paripa vuku prekrasan lies urešen grofovskimi grbovi. Za liesom stupa elita poljskoga plemstva obojega spola.

Došav na groblje, postanu svi. Svećenik izmoli obične pogrebne molitve, zatim skinu lies, te ga spuste lagano u grob. — Svjetina se razide, turobno, lagano, sjetna nevesela.

Sve se razidje, samo na friškom grobu kleči muž debelom brazgotinom na čelu urešen. Dvie debele suze kapnu mu niza lice. Ovo je Hinko Zlkovski. On plače Vandu Sirkovskovu, u kojoj zakopa svoju prvu, vatrenu nu u najzabitnijem kutu srca svoga sahranjenu ljubav, koja ga nikada niti sried grmećih hrvatskih i magjarskih topovah neostavi. —

Njekoliko danah kasnje dobije Tvrdović iz Krakova sliedeći list:

„Ljubezni moj Mirko!

Sve je svršeno! ja stojim evo ovdje sam bez svakoga kao mlad dub u pustoj dubravi. —

Ovih danah zakopao sam svoje najveće blago, predao sam majci zemlji onaj stvor, kojega je obožavala duša moja. —

A što da ti šaram. Ti si moj prijatelj možeš dakle sve saznati. —

Dà, sad ti kažem što nisam nikada, a niti nebudem nikada nikomu drugomu kazao: znaj indi, da sam ja ljubio Vandu svom vatrom prve ljubavi. U njoj mi sav život bio; ona moja misao, nju sam samo pazio, za nju imao oči. — Nu što da ti opisujem stvar, koje ti i onako nećutiš, dakle niti nemožeš shvatiti, jer si tvrd.

Brate, ovih danah razstavi se ta mučenica sa ovim svietom.

Nebi ni na polak toliko tugovao, da nije onako umrla kako je, da ju nije onakov udes proganjao, kao što je. —

Nesretna prvi put, još nesretnija drugi put.

Znadeš kako ju je ona hulja i izrod čovječanstva, Sebiradić — u Toplicah bijaše baronom Borisa — prevario za sav imetak, pa mjesec danah kasnje sramotno iz svoje kuće protjerao; kako je cielu noć bludila dubokom šumom, te ju tekar u jutro našao liečnik Leibner.

Strah pretrpljeni onu noć, žalost i jošte prije neizliečena bolest bace ju opet u prijašnje stanje, — ona izgubi pamet i drugi put. —

U Gradcu probavi dvie godine, a nakon toga povrati se istina zdrava, nu sa smrtnim žalcem u srcu kući. —

Ja sam istom ove godine saznao o njoj, te pohitim umah iz Turske ovamo, — da joj budem na smrtnoj postelji prisutan. Srce mi je ljuta bol parala, videć kako gine ovaj stvor, koga žestoko ljubim, i koga bi bio mogao sretnim učiniti.

Njoj nisam nikada o svojoj tajnoj nesretnoj ljubavi ni rieči kazao, bojeć se da nebi možebiti povriedio i posljednju želju moga Kažimira, koj mi ju na svojoj smrti izruči kao prijatelju.

Bojao sam se, da nebi time možebiti pomislila, da mi je prijateljstvo bilo golim plaštem, kojim sam prije sakrivao svoje želje. —

Za volju prijateljstva žrtvovao sam ljubav.

Sada je sve gotovo!

Urediti ću svoje stvari, pa onda idem u Tursku, da se pridružim onim četam poljskim, koje će u ovom ratu vojevati proti silničtvu ruskom. Možebiti će mi koje milosrdno tane u prvoj bitki svršiti jadni život. —

Putujuć u Tursku, posjetit ću i tebe u tvojoj takodjer jadnoj Hrvatskoj.

Onda o svem, a osobito o domovini više. Što me jošte drži na svietu, to je ta tužna otačbina moja. —

S Bogom,

tvoj

uviek iskreni

Hinko Zlkovski.«

Silom hajduk.

Narodna pripoviedka.

Bio njekakav čovjek, pošten, ali vrlo siromašan, po zanatu kovač, u selu došljac. Sjednuv u nječiju kuću pod zakup, kovačio selu mnogo godinah, ali se nikako nemogao okrpiti i pomoći. Da mu je sve berićetno (blagoslovno) bilo, kao što mu je Bog djece udielio: bio bi prvi boljar u selu; ali ovako skrajnji ubogar. Posla slabo, a trbuh da ga ušutkaš, ušiuh

neima; žena i djeca gladni kruha ištu, a kad ga dobiju, kad nedobiju. Da nije dobrih susjedah i krštenih kumovah u selu, već bi davno svi poumirali od gladi. Ljudi ginu i marha lipše od pošasti kakove hrpimice; al kola se svojim redom deru, pa u selu malenu nemožeš dočekati, da se štogod privriedi. Žena je radina te bi i ona štogod uprla i zaslužila; ali presti i tkati i druge znadu.

Kada se je već zadugo tako patio: i radio i bogu se molio, a i ljudem već svejednako pomagati dodijalo: dodje mu jedan dan, najcrnji od svih te u najvećoj nevolji onako ubijen na jedanput se razjunači i odluči, da si drugčije pomogne. Otišav u obližnje selo, tamo sav svoj alat (orudelje) prodade i za one novce kupi si u varošu jednu veliku i dvie male puške. S tim kući došavši rekne ženi: „Ženo! Kada nam bog pomoći neće, a i ljudi nas ostavljaju, ovako nam više obstanka nejma; već sam naumio pomoći si sam.“ Videć ga žena prviput u svom vieku s puškom u ruci, pomisli da dobra biti neće, te udari u jauk: „Po bogu čovječe, što ti je naspjelo, što si to namislio?“ „Odoh u hajduke“ reče; „druge nije.“ Žena ga odgovarala i ustavljala, ali on se nedade nipošto odvratiti, već joj se ote i ode, obećav joj da će se vratiti doskora i dotjerati pune bisage blaga.

Izišav kradom iz sela uputi se bez puta njekom strujom u planinu. Idué njom često ga njeka groza spopadala i učini mu se kao da mu nješto viče: vrati se! Ali on odlučiv tvrdo izbaviti se svojih jadah, da duhom klonuo nebi, sve se otresao na klade i kamenje, pušku ogledao i na sve strane nišanio: hajduk — hajduk.

Kad u vrh planine, tud mali zaravanjak, a na njem se pružila ljudina, kao hrast pod hrastom, i tjelesinom svojom pol jutra prikrio. O grani mu visi šarka, a za pojas zadio handžar i dva samopala, zlatom zaljevena. Po licu se pokrio crljenom kabanicom te spava.

Ugledav ga naš junak, krstom se prekrsti i božju pomoć zazove; i da ga neprobudi, stane podaleko od njega uz hrast i tud počeka, sve se bogu u sebi moleć, a, da kazati smije, i od straha drhtjuć.

Kad malo čas, eto ti s druge strane pomoliše se dvojica, seljaci bez oružja, jedan noseć pečena ovna na ramenu, a drugi mješinu vina na ledjih. Kada dopadoše, božju mu pomoć tiho nazvaše, a on im ju liepo prihvati. „Što tud radiš, nesretni sine?“ govorahu mu; „bježi, dok je žive glave na tebi.“ A on im odgovori: „Čemu da bježim, kad sam i sam hajduk, kao i on.“ „A tako!“ mnjahu oni i pogledaše jedan drugoga. „A što vas nosi amo?“ zapita ih on „komu nosite to meso i vino?“ „Ovomu“ rekoše „što spava. Taj je namet na nas udario: svaki treći dan pečena ovna i mješinu vina; a mi ga dajemo, da smo od njega mirni.“

U tom se hajduk probudi; ona dvojica svoje ostave i odu.

Sada istom smotri hajduk kovača i upita ga: „Koje dobro momče? Tko te šalje, što li tude tražiš?“ a on poplašen skoči i, izišav predanj, pokloni mu se kao kakovomu patrijaru, zatim se podviv ruke izmakne i odgovori: „Nitko me nešalje, već sam došao sám da me u četu primiš.“ „Znaš li pucati?“ „Kada bi pokušao, možda bi i znao.“ Hajduk se nasmije: „A jesi li kadgod robio.“ „Hvala Bogu nisam.“ „A ubijo?“ „Bože sačuvaj.“ „Znaš li što. Kada tomu zanatu vješt nisi, a već si se k nam odvrgao, i tebi će se posla naći. Ostani kod mene te ćeš mi lulu puniti i vatru ložiti.“ To rekav uzme ovna preda se i potegnuv handžar iza pojasa odsieče prednji kraj s vratom i glavom i dade ga kovaču, rekavši mu: „Ovo ti je za tri dana;“ ostalo pako načme jesti on sam. Kad izjede ovna, nasloni mješinu i izpiv sve do ono malo, što bješe ostalo u noguh, doda opet kovaču i rekne mu: „I ovo za tri dana. Ako bude malo, izvor je blizu. A da znaš moj običaj: dva dana spavam, a treći jedem. Tvoja je briga za vatru i lulu.“ Kovač pritrči i čibuk mu podmakne. „A sada se i ti malo založi“ rekne mu hajduk „dok ja lulu izpušim.“

Kovač siromah silom nješto pojede sve triebeć nožem meso, kuda je sjekao handžar, a mješinu samo od straha nategne, kao da pije.

Poručavši rekne mu hajduk da se popne na hrast. On posluša ne za volju, nego za nevolju. „Vidiš li móre?“ „Vidim.“ „A vidiš li još štogod?“ „Vidim gospodaru povorku devah i mnoge trgovce za njimi.“ „A ti na noge! pušku u ruke, pa zamnom.“ I tud se neima kuda, već hajde za njim. Kada su bili kod mora, rekne mu: „Kada puški ni handžaru vješt nisi, a ti nejdi u vatru i sječu; već se zakloni za ovu kladu, pa iza nje pucaj, kako znadeš.“ To kovač jedva dočeka. A hajduk uzam u svaku ruku po malu pušku, a u zube handžar, zatrči se kao ris medju trgovce te stane pucati i sjeći na sve strane. Što izginù, što se razbjegnù, a hajduk zdrav i čitav ostade; nebijaše ni rane na njem. Kada je sve raztjerao, zovne kovača i stane handžarom parati vreće na devah, te iz koje zlato poteče, onu skida, a druge ostavlja. Pokupiv sve blago natovari jednu vreću kovaču, a druge sve on uprti i ponese u planinu teret, što ga dvie deve krenule nebi. Gori došav izprazni vreće na uzano zjalo bez zatvora u njekakvu pećinu — ostavu hajdukovu, i po tom opet spavat legne.

Odspavavši dva dana donese mu se opet jelo, koje podielivši i poblagovavši kao i prviput, rekne opet kovaču, da se na hrast popne i k móru pogleda. „Vidiš li štogod?“ „Vidim gospodaru galiju na moru.“ „A ti se diži pa zamnom.“ Kad dolje, čamac odveže, kovača unj stjera i on za njim unidje te se navezu na debelo more. Prikučiv se galiji rekne kovaču da neizilazi; a on skoči kao vjeverica na nju te i tud sve mornare potuče i pokolje, a gotovo blago pokupi, odnese i u onu istu pećinu saspe.

Kad po tom opet spavat legne, kovač, kod vatre sjedeć, počme ovako sobom razmišljati: „Evo već sedmi dan, što sam ovdje, a još neznadem, što će biti od mene. Uz ovu slabu hranu i bez ikakove platje da mu služim, to nemogu. Kad za hajduka nijesam, le ni hajdučka sluga biti neću. U njega puna pećina blaga, a ja stojim bez pare, da svojim kod kuće štogod pomognem. Tko zna dokle to trajati, ja ništa nedočekati, a oni od glada pomrieti. — Znam što ću. Kako je ovako tvrdo zaspao, najljepša mi sgoda zaklati ga. To će mi bog prostiti, a sviet će me blagoslivljati.“

To smisliv, ustane i izvadiv polahko hajduku handžar iz nožnice, obima ga rukama digne te smjeriv po goloj vratini, što igda mogaše izmahne i udari ga. Ali evo nesreće: handžar odskoči, a hajduk se probudi, i videć što je onaj s njim naumio, izpravi se i sjedne te osmiehnuv se rekne mu: „Hrdjo jedna! niti si ti kada valjao, niti ćeš valjati. Ja te pojim i hranim, a ti htjede, da ti je bog dao, tako pogaziti hljeb moj. Dva puta si vidio, da mi ni puška ni sablja drugih junakah nahuditi nemogaše; pa ti se usudi kukavico podići ruku svoju na mene? Kidaj mi se s očiuh. Al da i tako znadeš, komu si služio, evo ti vreća, pa si naspi blaga, koliko ponieti možeš, pa onda — grebi!“

Kovač veseo, što je tako prošao, uzme vreću te nasuv si što krenuti mogaše, zahvali liepo hajduku i ode.

Već je dobro poodmaknuo i malo te bi kod kuće bio, kad al za njim čovjek sa ćulom u ruci. Pobojav se za blago požuri se, nebi li mu kako izmaknuo. Ali onaj prazan budué, doskora ga sustigne i nazvav mu božju pomoć, zapita ga: „Odkuda prijatelju?“ „Sa meljave.“ „Hajde da putujemo u družtvu.“ „Neznam hoćemo li se složiti; ti si prazan, a ja sam s teretom.“ „Nije ni meni sila žuriti se“ rekne onaj i tako podju zajedno. Za malo se valjade kovaču odmarati, ali ga bijaše strah vreću na zemlju skidati, da onaj nebi kakogod osjetio, što je u njoj. No mišljaše, da će ga se tako možebit otresti i, skinuv vreću sa ramena, navalice tud zasjedne. Kada se onomu drugomu dugo učini, oprosti se s njim i podje sam napried; a kovač, bojeći se zasjede, nazorice za njim. No kad vidi, da se onaj sve jednako obazire, strah ga veliki obuzme i potegnuv kuburu htjedne da ju za njim opali. No vatra mu nesastavi. Onaj to čuvši, okrene se i zapita: „A što ti to šklocaš.“ „Ništa, ništa, prijatelju!“ odvikne mu on. Malo, a kubura opet škloc! I kada tako treći put, onaj njekako spazi, da je njemu namienjeno i, razjariv se: „More, sad ja vidim, na koga ti šklocaš“ vikne i, povrativ se, onom ćulom moga kovača po glavi i po rebrih te ga na mrtvo ime izprebija, oružje i blago pokupi, pa putinom.

Došav kovač k sebi vidje da neima ni blaga ni oružja, i da nebi namecane glave i modricah po tielu, činilo bi mu se kao san njeki ono kratko hajdukovanje.

I tako se vrati kući crnji i jadniji nego li je otišao; ali ga bog obćuvao, da bar krvi neproli i duše si neogrieši.

Žena ga s veseljem dočeka, te ako su i unapried kuburili, a ono su ipak živili, i pojedši opet pod svojim krovom i med svojimi prvu križku suha hljeba osoljena, oćuti, da ništa ljepše nije od slave božje i večere s pravdom stečene. *Po ustmenom kazivanju priobćuje J. J.*

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Oglašeni u ovom listu prevod Pellikove drame „Toma Morus“ u pet činah izišao je ovih danah iz Jakićeve tiskarne troškom M. Krešića. Zanimivo historičko gradivo a k tomu klasična umjetnost, kojom je od uzvišenoga stradalnika za slobodu Italije izradjeno, čini ovo djelo jednim od najznamenitijih proizvodah dramatičkoga pjesničtva novije dobe. Prevodu hrvatskomu takodjer se ništa osobita prigovoriti nemože. Jamstvom nam je za to već ta okolnost, što je isti prevod stekao dosudom odbora za razsudjivanje kazalištnih komadah nagradu od 100 for. sr. Nepreostaje nam dakle ino, nego ga svim našincem što toplije priporučiti. Dobiva se kod M. Krešića. Ciena knjizi jest 40 novč. Tko uzme 12. kom. dobiva dva na dar; a tko je voljan uzeti više, može to uz još povoljnije pogodbe.

— Opetno obratjamo pozornost naših čitateljah na „Osvetnike“ Nenada Poznanovića, koji se prodaju u Zagrebu u knjižari Hartmanovoj i kod g. Antuna Jakića po 30 novč.

— Ovih danah razaslati će g. K. Stojšić drugo izdanje „Triuh lipah“ i „Žitja sv. Alojzije Gonzage“ koje će knjižnice g. župnikom i inim prijateljem mladeži uz nastajuće polugodišnje izpite dobro doći.

— Ovih danah vidjesmo jedan broj izilazećega u Biogradu „Vidovdana.“ Format veličanstven, sadržaj zanimiv. Željeti je, da se tomu krasnomu listu otvore doskora granice carevine austrijske, da ga i mi amo čitati možemo. U Novomsadu izilazi od nedavna takodjer novi politički časopis pod imenom „Srbobran.“

— Bugarske narodne pjesme biti će doštampane oko polovine mjeseca lipnja.

— Čujemo, da je naš vis. dvorski dikasterij potvrdio osnovu izradjenu po školskom odboru, imenovanom od svietloga bana mjeseca studenoga prošle godine, — dok sabor o preustrojenju naših viših i nižih učionah needluči inako.

— Osim imenovanih saborom članovah odbora, koj imade izraditi osnovu za ustrojenje jugoslavenske akademije i sveučilišta te uredjenje pučkih i srednjih učionah u našoj domovini, pozvani su u isti odbor još mnogi vještaci, te su se svi članovi podielili na tri odsjeka, od kojih je prvi za okademiju, drugi za sveučilište, a treći za srednje i pučke učione.

— Kod A. Jakića štampaju se „Pjesme Jelačića bana“ u stihomierju izvornika; preveo D. Demeter. Čisti dohodak posvetjen je spomeniku Jelačića bana. Izdaje ih jedan odbornik za isti spomenik.

— Dne 23. t. m. prispjela je iz Beča ovamo njemačkim jezikom napisana važna knjiga o vojničkoj krajini pod naslovom: „Die Militärgrenze und die Verfassung“ od Ognjosl. Utješenovića Ostrožinskoga.

— Kazalištni odbor, na koji se nemožemo potužiti, da nenastoji revno oko svoje zadaće, utekao se je našemu saboru s prošnjom, da bi kazališnomu družtvu, polazećemu na put po domovini, da u raznih povećih mjestih daje predstave u narodnom jeziku, dozvolio podporu od niešto preko 500 for. na mjesec; jer ob onom, što bi osobito u početku nosila ulaznina, težko da bi družtvo obstati moglo. Gledeć na veliku korist, koja bi za razvitak narodnoga života mogla proizteći iz takovih predstavah, nalazimo, da je odbor imao posve pravo, kada se je glede izpunjenja svoje prošnje oslonio na razborito rodoljubje našega zastupničtva; ali se je evo ponješto prevario. Zla kob htjede te se na očigled drugih dakako važnijih pitanjah učini to pitanje o obstanku kakovoga takovoga narodnoga kazalištnoga družtva u taj mah stvari neznatnom, i što bi se o njoj jednom gospodskom i rodoljubivom riečju „dozvoljavamo“ bilo odlučiti moglo, bude ista na dnevni red uputjena i tim na neizviestno vrieme odgodjena. Što će se pako medjutim sbiti sa našim jedinim u svem Jugoslavenstvu kazalištnim družtvom — to sam bog znade, a — viderint illi!

— Usljed saborske odluke držati će se dne 27. o. m. u Novih dvorih nad grobom pokojnoga slavnoga našega bana Jelačića svečane zadušnice. Njim će prisutstvovati službeno svi članovi sabora; a čujemo da se i drugoga svieta množina sprema da na taj dan izidje pomoliti se na mjestu, gdje mu kosti počivaju, za izpokoj duše svoga nezaboravnoga vodje i ljubimca. Crkvene obrede obaviti će preuzvišeni g. biskup djakovački J. J. Strossmayer. I preuzvišena supruga pokojnikova vratila se je sa daleka puta u Hrvatsku, da taj dan provede opet u sredini tugujućega — kao i ona iskreno za svojim velikim banom hrvatskoga naroda.

Dignum laude virum musa vetat mori! Naš pjesnički narod, kao što drži o inih svojih glasovitih junacih, da nisu umrli, nego da su se njegdje sklonili čekajuć doba, kada ih narod opet uztreba: tako smo razumjeli ovih danah, da se toj vjeri već nalazi trag i glede Jelačića bana. To je ozbiljna stran toga pojava; a sama priča dosta je smiešna i priobćiti ćemo ju drugom prilikom, gdje bude šali mjesta; ovdje ga nije.

Obadi.

U školi.

Graničarski učitelj. Djeco! Sada dolazi opet liepo štivo. Pazite! schön aufmerken! Živko čitaj!

Živko. Der Fusk und der Rabe. —

Učitelj. Stani šolja! kakovi Fusk: reci fuchs, inače će biti vašara (šibah).

Živko. (nadme se) Fuchs.

Učitelj. A što će reći fuchs?

Živko. Lisica.

Učitelj. A Rabe, Šime?

Šime. Gavran.

Učitelj. Sehr gut. Ostaje još mala riečica und. Ivica!

Ivica. (skoči) Mali čuko!

Učitelj. Drieši gaće!

Učitelj. (u Bosni) Prevedi mi dečko rieči žalma: anima nostra ut passer erepta (ugrabljena) est.

Djak. (misli) Anima duša; nostra naša; passer vrabac; ali što je erepta? (misli — misli) Biti će to! (brže bolje): Duša naša repata kô vrabac.

Čemu se je sviet nadao.

Staniša. (židovu krčmaru) Avrame! ti si čovjek pismen i čitaš novine; hajde nam kaži, neće li se sbilja platjati porcija (porez)?

Avram. A dà! carstvo ji pametno čoik i dobro gospodar, pa si spremilo, pa hoći da živi od svoje, a da neprosjači od odrpano paor.

Staniša. No no, tako i valja; gospoda su gospoda; a hoće li to postojati dokle?

Avram. Ha, moži moži, dok se toliko silesija potroši.

Manojlo. Ja opet čujem drugčije. Gospoda vele, da smo namirili sto godinah unapried, te sada ili ćemo neplatjati, ili će nam se za devetdeset godinah vratiti.

Tošo. (pridjevkom pijani) E! kud će ljepše; na taj račun mogu nam piti djeca i unuci.

Drugi dan.

Acan. (monolog u krčmi) Hvala bogu! Boljari neka spravljaju porcijašice za gredu i daju kćerim u ime miraza; — ja ću svoju popiti. Avrame! daj piti!

Avram. (donese do dva do tri puta).

Acan. Da ti platim Avrame! (izvadi mu porcijašicu).

Avram. (izbuljiv oči) Što ji to Acan? Nemožim; plati gotovim.

Acan. Carstvo će platiti. To ti je sigurno, koliko i banka.

Avram. Hoći platiti, hoći; nefali! Ali kod siromaku Avramu toči puno za gotovo.

Ustavni sudac (panduru): Dovedi mi toga lopova. Kako ti je ime?

Ubojica: Molim gospodine, mene po zakonu ide naslov Vi.

Sudac: Tamo stani!

Ubojica: Po zakonu me ide stolica (podmaknuv si stolicu hoće da sjedne).

Sudac: Napolje! Vodi ga u tamnicu ništariju biesnu. Nedaj mu ništa do kruha i vode.

Ubojica: Po dnevnom redu ide me danas juha, govedina i valjušci.

Sudac: Biti će tebi valjušakah, kada te povalim.

Ubojica: Drugo neka bi i bilo; ali proti tomu gospodine ogradjujem se najsvetčanije po §. tom i tom. Znate li? Sluga ponizan! (izide).

Izpravak. U 14. br. u piesmi „Opis raja“ ima se u 3. stupcu 5. redku odozdol čitati mjesto „pčelac“ „pčelad.“

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. lipnja 1861. **Broj 16.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Uzdarje.

O Petrovu, u po biela dana,
Kob namjeri tri viteza mlada
Gorom jezdeć jur od jutra rana
Plandovati s pod dubova hlada.

Konji pasu lugu po zelenu,
Momci legnu umoreni s puta;
Davor torbo! hljeba i pečenu,
Da ni kina s vručka žedja ljuta,

S kê zametne najstarji od druga':
„Česti moja, do dva pobratima!
Nudja li je sred suva bit' luga,
Gdjeno žednom komle vode nima.

Za tu kupu, tko bi je donio
Do mê amo zabitne te gore,
Vjera moja, tog bi udielio:
Biele bi mu poklonio dvore."

Visnù oči u govoru redni,
Pošav rukom znojnom po obrazu:
„Zlata onom" kaže vitez srednji,
„Koj me spremi do vrulјka na stazu."

Tu najmladji besjedu upravi:
„Braćo moja i drugovi moji,
Da me žedna s vodom tko sastavi,
Da s' okriepim, vranac moj napoji

Za uzdarje dao bi mu blaga,
Da bi bogat za života bio,
Gerzu mâ bi seja bila draga,
Djevojci bi srdce poklonio."

To prosbore, djevojka iz gore
Trzan na laz vitezom se javi;
Mlada, krasna, kô grimiz sred zore,
Ljubkom rieči besjedit nastavi.

„Beruć cvieće, za vienac uplesti,
Dodjoh amo u zelenu goru;
Namjera me učini uljezti,
Kad u svome biste razgovoru.

Nedaleko majčina mi kuća,
A pred kućom lipa prostri grane,
Izpod lipe voda vri tekuća;
Ajdmo k majci, do vode hladjane."

Divom muče, a vesela lica,
Kad razume vitezi besjede,
Svak' si svoga prihvati konjica
I djevojku k njenom domu sliede.

Čim opazi majka djevojčina
Na poljani obla iz prozora,
Koja prati kćerčicu družina:
Prihodnike dočeka sred dvora. —

Putnici joj liepo nazdravili,
Što se sbilo na rieč kazivali,
Iz vrela se vode ponapili
I na počin u dvor odšetali.

Kad u jutro jutrašce osvane,
Vrate domu vitezi se svomu,
Za donieti dare obećane
I najmladjem izprositi momu.

Stjep. Ljuboje Lopašić.

Junačka Slavonka.

Pripoviedka iz naše poviesti.

Od Ferde Filipovića.

I.

Taka bi se ljuba meni htjela,
Kao što ti si, dušo nesudjena,
Tanka stasa, vitijeh ramena'
Črnovlasna, modrooka, biela,
Mudroglava, milosrdna, ciela,
Iz duše ti teče slas medena;
Ah ti niesi kako druga žena;
Zviezda sja ti vrhu vedra čela.

Orsat Počić.

Proljetna je noć god. 1687. Nebo se razbudilo, te sve trepeću zenice razplamćenih zvjezdanih očijuh; a mjesec svom svojom sjajnošću upro je u prozore kadune Mneddin-Huseina Salterdžije, spahije u Niemcih; e se nemogu dosta načuditi ljepotam, s kojih jim svjetlost u njenoj sobi potamni. A imaju se i čemu diviti. Tu se je savio vienac po izbor najljepših niemačkih krasoticah; rekao bi kruna je sunacah, te neznaš bi li se više divio njihovim angjeoskim lišcem, ili vilinskomu struku, ili crnoj gavran-kosi, ili plamtećima očima, s kojih i dražesti nebeske potamniše; a njihovo gučanje — oh! to ti je slast, koja se samo oćutiti može; to samo bezgriešni samrtnik znade, koga na vječnjem putu sretaju veseli kori angjeoski, te ga pjevajući vode u slavu božju.

Oj, tko nebi zažednio ote rajske slasti? e tko da se otrgne tolikim divotam? Sretan i presretan, komu nebo poda čeznuti za njihovimi pogledi, venuti za njihovim očarajućim smiešenjem, ginuti za njihovim sladkim gučanjem!

Ta presretna, kojoj se raja prohtjelo, bila je Zulejka, te skupi opet oko sebe niemačke ljepotice. Bio je to njezin običaj, a Husein ga nije kvario. Turakah bo nije bilo u Niemcih, osim ono malo poturčenjakah, koji su mu radi surovosti bili odurni. I on je bio bosanska poturica, ali zaoto nije se krvi i rodu iznevjerio. Od plemena Vidaićeva, a daleki ogranak Vuka Brankovića, koj je u bitci na Kosovu 1389 god. svoga gospodara i cara Lazara iznevjerio, nije ni najmanje bio okrutan kano njegovi istoplemeni jednovierci. On je Niemčane milovao, tiem više, jer su bili dobri kršćani i domorodci. Išao jim je u svakoj struci na ruku, i pod njegovim spahilukom proživili su zlatna vremena. On jim je pripomogao i crkvu sv. Stjepana, koja i danas stoji, napraviti; a za svoje imanje bili su tako sigurni, da su ga mogli na pol puta metati, a nitko se nebi usudio dodirnuti ga. Noćom se nesmjede duša pokazati, a mnogo manje kakovo nasilje činiti. Takovi je bio smrću kaštigovan. Slobodno su dakle dolazile Niemčanke kadunu mu razgovarati, a slobodno se i doma vraćale.

Gledaj ono djevojče, što ti tamo uz kadunu na dušeku sjedi. Zulejka ju radi njene ljepote odlikovala, te ju uviek uz sebe posadjivala, da se više s njom zabavlja. A i bila je krasna, kao proljetna zora! Za takove ljepote sám je Bog umjetnik. Dolikujući najbolje nadzemaljskim bićem, zvahu ju u selu Ladom. Njen pogled zatravljivao je svakoga; s toga uzroka riedko se pojavljivala u selu, i kada je išla po nedjeljah i svetcih k službi božjoj, išla je oborenih očiuh i zastrta lica. Tko bi ju vidjeo, sretnim bi se scienio. Danas je drugi put, što je u Huseinovom dvoru, i to je nerado došla. Valjda je zaoto nujna, i to joj dražesti povećava.

„Što si mi tako nevesela Lado?“ upita ju kaduna; a ona neznajući sama uzrok tomu, obori oči pa šuti. S krasotom bila je u nje spojena i ona rajska nevinost, koja jedino čovjeka sretnim čini. I kada Zulejka nastavi: „I moj Selim često je nujan, pa kada ga upitam: što ti je sinko? zasuze mu oči, uzdahne lahko, pa se ukloni. Koji je uzrok, neznam. To ti je čudnovato diete! Jesi li ga kada vidjela?“

„Jesam, kaduno, prije mjesec danah, kada je mimo moga dvora projahao u lov.“

„Pa kako ti se dopada?“

„To se nepristoji ženskoj suditi — a da ti pravo kažem: samo sam ga nazrela.“

„Hurio malana!“ odvrati Zulejka, pa milujući ju po svilenih pramih, zapita ju: „Da si turkinja bili pošla za moga Selima?“

„Ja Selima i neznam, kaduno, k tomu sam kršćanka.“

Nu kaduna to i nesluša, već neprestano milujući ju nastavi: „Pa bi ti bila dobra svekrva. Milovala bi te kao svoje diete, a njegovala kako bi samo željela. A kada bi me usrećila nećakom, ja bi mu bila dadilja, da ga dogojim do konja i sablje, pa da postane junak, kakovi mu je i djedak, pa da — — —“

Zulejka je u svom zanešenju ili šali i više toga govorila te i neopazila kako se djevojče zažarilo. Njoj istom sada pade na um, da Selim često kraj njenog doma prolazi, da ju pazljivo motri i da joj jednoč čak i stručak cvieta na prozor metnuo. Njeko nepoznato čuvstvo osjeti u nevinih grudih, ježuri ju prohujiše, vrućina ju obuze, a zatim takova zima, da joj slabahno tielo uzdrhtalo, krasna joj glavica i nehotice klonula i jedvimice što uzdahnuvši svojim drugaricam reče:

„Doba je da idemo doma.“

„Još nije“ odvrati kaduna; „uviek ste kod mene večerale, a danas morate po gotovo. To je riedkost, što mi ti Lado dodje u pohode, te mi se nemože da te nepodvorim.“ Pa spazivši tek u njeke Ladinu klonulu nestrpljivost: „Ili sam ti nepovoljna sa svojim Selimom? Umiri se zaoto, ti si djaurka, pa nisi za njega, a i stališ nas razstavlja.“

Ove rieči kosnuše se i nehotice Ladina srca, a neznade ni sama zašto. Njoj istom sada posta Zulejka pravom turkinjom, a Huseinov dvor tamnica hrišćanska, u kojoj joj mio narod i vjera strada, vjera, koja ju uči da smo svi jednaki, a Zulejku stališ i vjera s njom razstavlja. Da li je Zulejka plemenitije biće od nje? U njoj se probudi ono junačko srce, koje je u mnogoj Slavonkinji kucalo; pa sjetivši se onih prepaćenih zalah, koje joj mio narod pretrpi i trpi: posta joj zrak Huseinove palaće kužan, Zulejka zmija prisojkinja, a Husein sám najveći krvnik, koji pod krinkom dobrote mač svoj oštri i jamu kopa, u koju da nju i Niemčane potrpa. Tuj za nju nebijaše mjesta; zaoto kao plaho srnče djipi sa svoga sjedišta, pa prije nego si trenuo, izčeznu.

„Lado! Lado!“ vikaše drugarice za njom; nu sve zaman: Ladi ni traga ni glasa. Kao na sparnom danu, kada se kiša spravlja: u cielom družtvu zavlada njeka neobična nujnost, i na očima niemačkih krasoticah naresiše se po dvie bisersuze. Svi žališe Ladu, a na Zulejkinom probledjelom licu jasno se gledala nezadovoljnost. I mjesec sakri svoje lice, samo još po gdjekoja zviezdica trepeće izza navlačećih se oblakah: e se nemogu nadiviti Ladinomu hodu, pa ju žele doma dopratiti.

Bog te pratio angjeoska krasotice i čuvao te napried od Huseinovih dvorah! O da znadeš što ćete današnji pohod stati . . . oh! da znadeš . . . Nu budućnost svevišnji je sebi

pridržao . . . Bože! Bože! . . . ali su tvoji putevi nedokučivi . . . čuvaj moje zlato! . . .

Na skoro se i cielo družtvo sjetno neveselo razidje.

II.

Oj nedrkći, janje moje malo,
Zar nevidiš da nas vile brane!
Ne rumeni, sunce ogrejalo!
Aj ne bliedi, moj prebjeli dane!
Diete, zlato, de nauči tako,
De nauči tako ljubit jako, —
Stopit ću se, zgoret ću, umret ću,
Ljubi, dušo, — neću, neću, neću . . .
I. Jovanović.

U sriedini Niemacah kuća je Nikolićeva. Kuća je malena, ali uredna. U njoj dva dobra pripoviedaju. Jedno je dobro stari Ivan i Eva, gospodari kuće; a drugo kćer jim Luca. To se dobro po svoj okolici raznielo: e ti nejma brižljivijih roditeljah od njih, a ni poslušnije ni milije kćerke od liepe Luce. Stari se roditelji brinu i posluju za svoju jedinku, a ona jim milovanjem i cjelovi oznojeno lice suši. U njoj jim je život i sreća, a njoj su oni ugodnici božji, koji joj vjekovitu sreću pripravljaju.

Jedna jim samo molba bì kod Boga neuslišana: njezina se ljepota sve većma razvijala. To uprav nebijaše dobar znak, da jim kuća od Turakah mirna ostane. Bojahu se najljućega zuluma. Od Huseina nezazirahu doduše; bio bo je dobar i ćudoredan, k tomu kršćanom prignut i najveći prijatelj njihovom duhovnom pastiru, fra Adamu Matkoviću; ali neznaše, što će jutro što li večer donieti. Zaoto učiše i svjetovaše svoje zlato, a ono ih slušalo i poštivalo.

Sedamnaesto proljeće nastupi, dok se Lucine dražesti savršeno razviše. U selu zvahu ju Ladom. Svi ju ljubiše kao svoju dušu, a i ona bijaše svakomu mila i ugodna. Kao svoje blago smatralo ju je cielo selo, a ona je i posvjedočavala da je dostojna zvati se uresom i krunom Niemacah. Veselja i zabave riedko su bez nje; nu kao svagdje što je blistala ljepotom, svietlila je i svojim ponašanjem. Turskima očima uklanjala se uviek; zaoto je nerado polazila Huseinov dvor. I danas nebi došla, da nije Zulejka za njom poručila.

Starac Ivo bio je dobar pjevač, te je često putah uspavljivao svoje milo gojenče za malenih lietah narodnom davorijom ili kakovom pripoviedkom o čuvenih junacih. Nu kada Luca do pameti i sviesti dodje, neće njoj san na oči, već što više upija u svoje mladjahno srce junački duh, kojim se je mnoga njena domorodka odlikovala. Njoj je zaoto dobro poznata bila tužna prošlost ubiedjenoga roda, te što većma mrzila je Turke, Husein jedini nebijaše joj oduran, jer je bio dobrotvor kršćanah; pa zaoto ni Selima nije mrzila. Što više: činio joj se bolji, no mnogi seoski mladić; pa da nebijaše turčin, tko zna nebi li mu ravnu udvornost povratila. Nu ona bijaše još slobodna kao ptica u zraku; a slobodnim duhom zadahnuta, brzo uzavre sa Zulejkinih riečih, i sve sile zemaljske nebi je uzdržale na njenom dušeku, na dušeku kršćanskih jadah i nevoljah, ni u njenom dvoru, leglu patnjah i progonstvah, s kojih joj mio narod strada.

Slava tebi, plemenita dušo, radi ljubavi, kojom mio rod svoj grliš! O da bi mu dugo poživila, da mu vidaš rane i sokole hraniš! Nu tvoji se dani broje, biedna sirotice — oh, da nikada nevidje Huseinovih dvorah! Bježi, bježi, neobziri se na njih, puni su ti jada i čemera, pa će mi te mladu ojaditi. Bježi, bježi što bolje moreš! A ti mjeseče potamnio na viek, što opet pomaljaš tvoje lice, a neskrivaš naše zlato pred onim, što na nju za džamijom vreba! Tako . . . tako — al je sada kasno, ah! prekasno, jer već vidim gdje pohlepne ruke pruža za njom i već čujem kako joj nježno sbori: „Luco! mila Luco!“

Djevojka se okameni. Tomu sukobu nije se nadala, a najmanje u ovo doba. Tielo joj uzdrhta, ruke klonuše, dàh za čas presta, i jedvimice izusti: „Selime!“ Ali to samo časak trajaše. Za tren bijaše opet prijašnja junakinja, pa mučeći nastojala je izvinuti se iz njegova naručja.

„Allah s tobom, Lado!“ vapijaše Selim skrušeno „molim te da me samo časak poslušaš, pa me onda smakni, tvoga roba, ako hoćeš, jer bez tebe i onako mi nejma života, a od tvoje ruke i smrt mi je sladka.“

Nu Luca sve to nesluša. To je prvi put što takove rieči čuje, pa od onoga, o kom Zulejka reče, da ih vjera i stališ dieli, k čemu ona još i izdanu narodnost primeće. Pa neću da kažem, da li bi joj takove rieči u drugih okolnostih možebiti godile: sada su joj odurne, te sve većma otima se iz njegovih rukuh.

„Ti si mi sunce moga života, Luco!“ nastavi Selim držeći ju u krepkih svojih mišicah „i ako mi ti omrkneš, jao meni do života moga! Kada sam te prvi put uočio, oh! kako je to godilo momu srcu. Ni ljubav materinja, ni njega otčeva nemogoše mi srce onako napuniti, kao ti jedina. Od onoga prvoga časa osta mi u srcu, posta mi duša duše moje, posta mi melem bolnomu srdcu, ti mi život osladjiva; za tvojim sam pogledom čeznuo, a u njem venuo, za tvojom sam riečju ginuo, a u slasti tvoga angjeoskoga žuborenja topio sam se.“

„Ah, Selime! Selime!“ zavapi djevojka, svejednako otimajući se, „što će roditelji, da me jošte nejma?“

„Ne Luco, moraš me slušati, pa ma taki poginuo. Bez tebe mi život posta nesnosan. Svaki dan sam prolazio kraj tvoga doma, da mi samo srdcu odlahne. I što si više odvraćala tvoje oči, tim sam više čeznuo za tvojim pogledom. I prozore sam ti kadkada kitio, da ti samo pokažem svoju neizmiernu ljubav. Ah! pa da ti još mogu onu bol, onu žalost, ono očajanje odkriti, bojeći se, da oto čeznuće, oni uzdasi i suze, ona neizmierna nedokučiva ljubav može biti zaludna.“

Djevojka muči i uzdiše, i sve slabije izvinjava se ogrljaju mladičevu.

„Zaludna! zaludna! jer nas proroci razstaviše.“

Luca klone glavom pa plače.

„Oj, neplači životu moj! neće tebi Selim na žao da čini. I Selim bi plakao, ali mu prevelika bol suze usušila. Čuvao te prorok takove bolje! I koliko sam preveć uzdisao za tobom, toliko mi veća radost bijaše, što si primila poziv moje majke. Gledao sam tvoje rajsko lice, slušao sam tvoj golubinji razgovor . . . ah! znadem, znadem, zašto si pobjegla . . . Tvoj ti narod i vjera strada od nas, a . . . “

„Bože! Bože!“ zavapi djevojka i nehotice glasno.

Selim ju sve žešće pritišće na bolane grudi, a ona mu se više neotima. Rado bi mu sve mahne i grdobe poturicah predbacila, ali ju je, nezna sama što, od toga uzdržavalo. On joj se činjaše bolji, krepostniji od njegovih istoviernikah. Grudi joj je nješto do sada nepoznata stezalo, i samo u naručju njegovom činilo joj se na srdcu laglje, a u duši sladje. Svoju liepu glavicu spustila je na njegove prsi, pa mučeći i plačući

bila bi izdahnula na njima, da ih poznati glasovi neprobudiše iz njihovih sanjariah.

„To je Lada“ rekoše začudjene drugarice, koje su isti čas od Zulejke vraćale se i nju po glasu poznale.

Lada prnù i nestade je u mraku, a Selim je okamenjen gledao za njom. Vikao bi ju, trčao bi za njom, ali joj drugarice uprav bijahu spram njega, nu ga neopaziše u mraku. Težki uzdah prodre mu se iz ranjenih prsiuh. Kao što smrtno pogodjeni jelen teži samo do svoga ležaja: i Selim prebdi cielu noć uz džamiju. Milo mu bijaše i mjesto, gdje je Lada stajala.

A ona?

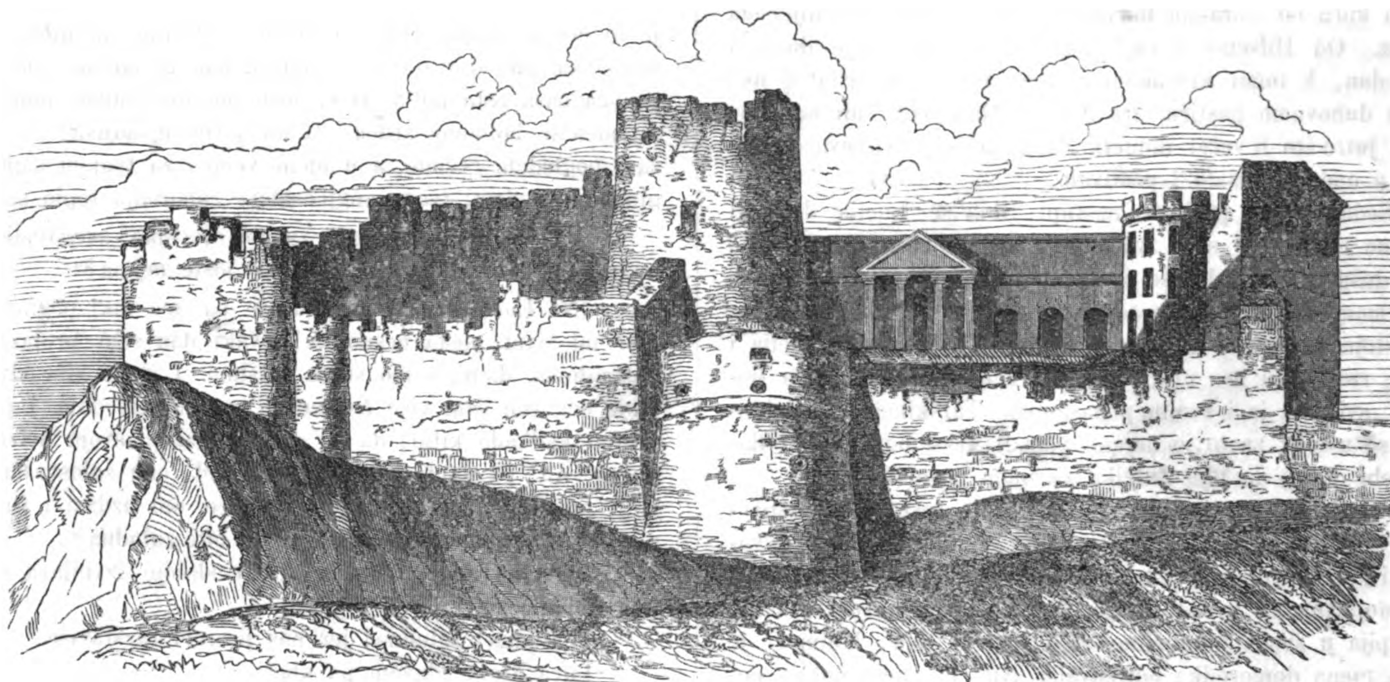
Oj, i njoj bi mio taj sastanak bio; ali — vjera i rod. — — — Srce joj zebe, uzdasi jedan drugoga stižu, život joj klonu; a misli? oj, njih niti može niti smije da skupi! Strašna ih bura tepe amo tamo, i gdjegod se stave, svagdje se tope u moru tuge i čemera. Sve joj zadaje bol neizmiernu. Nezna si sama svjeta dati, nezna što s njom biva; znade samo da joj svaka misao novo vrelo jadah otvara, koji se u potocih biser-suzah niz nevina obrazca slievaju.

I već je doma prispjela, i premda se nebo od tuge i žalosti zasuzilo, da mu nevidiš treptećih očiuh, a i mjesec svoje tužno lice više nepokazuje, te nitko nevidi bježeću Ladu: brižljivi roditelji saznaše ipak njezin dolazak. Mati je milovala svoju jedinicu kao svoju dušu, a otcu bijaše očinji vid, te nemogavši zaspati bez svoje mezimice, okupiše ju različitimi pitanji, ali ih zlato i nečuje, već pavši na postelju, da se raztopi u suzah. Zaludu pitanja, zaludu molbe i utjehe. Lada muči pa plače. Roditeljem da se razpadnu srca radi neutješljive kćeri; krv bi svoju dali, da utaže bol svoje jedinice, a neznajući joj pomoći, sjedoše joj čelo glave pa joj umivaju lice svojimi suzami, a vrućimi ga cjelovi suše.

Oj, pustite joj mili roditelji! teči ote suze svete, suze prve nevine ljubavi, ljubavi roda i vjere. Da vam je moguće vidjeti, kako joj plamti nevino srdašce za rod i spas svoj, i kako se od svih stranah bura diže, pa, mjesto da ugasi otu svetu vatru, sve ju većma hrani i širi . . . oj, da vidite . . . pa da budućnost prozirete . . . nu ta su skrivena pred očima našima, i dao višnji nevidjeli gorjih jadah . . . Oj Selime! Selime! . . .

(Dalje će sliediti).

Podrtina »Trsat« nad Riekom.

Ako ikoja, to je naša domovina puna jadah, koji ziešu u naših krajevih tja od predrimskoga pa sve do današnjega vremena. Kud god okom baciš, svuda se susretaš s mnogoviečnom sjedinom — skoro sa svakoga tretjega brdašca — sa svake stiene gleda na te iznemogla, ostariela razvalina budi tvoga djeda — budi njegova predšastnika. Sa svake, velju, stiene razgleda se stara podrtina po dolinah i podnožnih poljanah, kano siedi, iznemogli, ostarieli, stoljetni starac s prosjačkom palicom u slaboj drhtajućoj desnici, kad se sjede na brdašce, da se razgleda i malo odpočine. Jedna takova razvalina oplakuje slavu svoju, koju joj satre divlje varvarstvo, proizišavše s poljanah azijatskih; druga moć i veličinu, koju joj poplesa sjeverni — prekojulski orao; treća toči krv iz rane, koju joj priši polumjesečina; a četvrta kaže brazgotine, koje joj ostadoše od udaracah budi njezine krvi — budi stoljetne grozne periode. Jedna takova podrtina žali i u Primorju svoju nesreću. To je grad Trsat. —

Slava njegova cvjetaše i razvijaše se već u rimsko doba; jerbo bijaše grad i cjelovitost rimske Liburnije — krajina naime izmed Raše i Krke uz more. Koju god sudbinu dieljaše Trsat s Rimljani, tu je djelila i ciela Liburnija s njim. — I on upi kap blaga velikoga rimskoga naroda. Mnogi liepi ilirski gradić, koji se s njim u slavi natjecaše, utonu tečajem stoljetjah u burnom moru nesgodah — i slava njihova zaspa za uvieke. — Ali slava te ime njegovo prhnu u potomstvo, pa se razlieže po narodu i danas — i razliegat će se dok bude naše povjestnice. — Što mu izmače u predrimsko doba, to osvjetla Trsat kasnije — kadano stare, ilirske pokrajine zavojšte i osvoje naše pradjed-kosti. Početkom bo VII. stoljetja postade Liburnija dakle i glava iste, Trsat, dielom nove

Hrvatske, koja se protezaše od Raše do Bojane — i ostade tako sve do polovice X. vieka sa Hrvatskom. — Osobito važan je Trsat za naš ponos. Jer čim se Hrvati u današnjoj domovini ukriepiše, zaprieti im pogibelj najprije od Njemačke. Franački bo kralj Karlo veliki hranjaše sveudilj tajnu njeku težnju, da prodre u jadransko more, u srdce hrvatsko i zavojšti narod, koji bješe skoro pred dvie sto godinah Obre iz ovih zemaljah protjerao. Tu težnju naumi već godine 799 oživotvoriti — ali zlo prodje. —

U tu svrhu pošalje Karlo silnu vojsku proti Hrvatom i to najprije proti Trsatu, ali se prevari. Kod Trsata upru se složno prsine hrvatske i potuku Karlovu vojsku hametom. Sam vodja furlanski, grof Erik plati lov glavom. —

Osim ove slave — koju si stanovnici trsatski za vjekove stekoše, važan je Trsat i s toga, što stavi temelj gradu Rieci, ključu današnje hrvatske trgovine. Već pod kraljem Belom III. bijaše Trsat svojinom Frankopanovacah, koji tamo i manastir sazidaše. — A kada kasnije druge tatarske gomile hrvatske i druge poljane evropejske poplaviše, te grobnička trublja zatrubi — dobi i Trsat posjet — kano i u XVI. stoljetju, kadano pusti Osmanlije preko zidinah hrvatskih Italiju, Korušku, Kranjsku i Njemačku uznemirivahu. Što mu u takovih nasrtajih ostade, to mu izlizaše dugovječne bure i oluje, koje ga na to staviše, da i on danas samo sjenu njekadašnje slave svoje imade. — Konačno — koju je god sudbinu narod naš sve do danas s inimi narodi dielio — uviek ju pratjaše ostarielo oko trsatsko. — —

ČVOR.

III.

(Konac).

Kada Jure nju ugleda,
Učini se sav od leda,
Strog u licu i držanju,
Sav ozbiljnost cigla bješe.
Al junak je onaj pravi,
Koji sebe svladat može
Pokraj ženske zavodljive
I krasotom i milotom
I čarobnom tom privlakom,
Koju njekim narav dala; —
Pak još ak' ju čovjek ljubi. —
Zato Jure preslab bio;
Iza mala postà Jure
Nježan opet, tih i miran,
Kano nježno janje mirno,
Što se ljubit da il ubit.
Al kada mu pogled pade
Na to mjesto, gdje Draginja
Noćas njemu ukaza se,
On se krasnoj Ljeposlavi
Trže slastnog iz naručja,
Trže ruku njene iz ruke,
Pak plašljivo njojzi reče,
Razgovara bez saveza:
„Tamo gledaj, na onom mjestu
Noćas mi se Ona ukazà;
Zabrani mi ljubit tebe,
Reče da ti s Bogom kažem."
„Tko to?" pita Ljeposlava,
Kog si noćas ti vidio?"
„Onu, koju Bog mi dade
Za suprugu, znaš, Draginju."
„Id nebuncaj mili Jure!
Pusti mrtve mirovati.
Onaj naviek odpočiva,
Kog jedanput grob pokriva."
„Muči! muči Ljeposlavo!
Ima dobah, u kojih se
I grobovi otvaraju,
Iz njih mrtvi izilaze . . .
Njen se noćas otvorio, —
Ovdje vidiš kraj postelje
Noćas sam ju ja vidio
Gledj mojima tim očima . . .
Slušo sam ju, gdje mi reče:
„Jure! Bogu obrati se!
Jure! griešne odreci se
Oj ljubavi tvoje Jure!"
„Dragi Jure, sad već znadem
Što si svim tim nakanio.
Više mene ti neljubiš, —
A ljubavi da vez naše
Ti razkidaš, navodiš mi
Utvaranja od duhovah,
S kojimi se djeca plaše.
Ta kad je već do tog došlo,
Ti mi barem prosto reci:
Idi s Bogom Ljeposlavo!
Tebe više ja neljubim" . . .
Bujne suze i jecanje
Ljeposlavi grlo stište,
Dalje sborit nemogaše.
Ah kakva je plačuć krasna! —
Motrio ju iz daleka
Sa žaljenjem ganut Jure;
Al odoljet srdcu nemož',
Već pristupi k njojzi bliže,
Za bielu ju lati ruku
Pak joj veli: „Ljeposlavo!
Zar i mislit možeš samo,
Da sam presto, ili da ću
Ikad moći ja prestati,
Tebe ljubit, milovati?
Da neljubim tebe strastno,
Zar bi ovo utvaranje
Mene toli zabrinulo?
Dužnost moja zapovieda,
Da te više ni negledam —
Posve da te odrečem se; —
Od dužnosti al je jačja
Ljubav moja i silnija . . .
Jačja, jačja neg Bog isti . . .
Jer on šalje mrtve k meni,
Da mi mrtvi zapovjede
Tebe više da neljubim; —
A gledj krasna Ljeposlavo,
Ja neljubim tebe samo,
Neg što j' više obožavam" . . .
To izrekav Ljeposlavu
Opet strastno on zagrli,
Na grudi ju svê pritište,
Ljubeći joj suzno lice, —
I za malo s' osušiše
Suze, koje ona proli,
Pod gorućim nebrojenih
Poljubacah sladkih dahom.
Silne su ti, jake rieči,
Koje draga dragom kaže.
U srdce se uvuć mogu,
Pa ma da ga ogradjuje
Bog zna kakvi jaki zide,
Zid zabrane i odlukah. —
Zato više nevjeruje
Jure noćnom utvaranju,
Da Draginja to je bila; —
Zato ide srdcem mirnim
Ljeposlavi na veselje,
Veseli se i zabavlja
Kô da ništa nije bilo.
Osta čak i preko noći
Slastnoj njenoj u zabavi.
A kad sutra kući dodje
Pa u svoju sobu stupi
Govoraše sebi glasno:
„Ljeposlava pravo ima!
Kog jedanput grob pokriva
Onaj iz njeg neizlazi,
U njem naviek odpočiva."

IV.

Silna ti je strast ljubavi
Griešnim bludom okaljane;
Ona srce, um zanosi

Od sveg, što je uzvišeno,
Sveto, liepo i pošteno,
Te čovjeka u kál baca
Živinskoga bitja, žitja.
Prejake su te verige,
Što čovjeku splete žena
Bluda žarom uzpaljena;
Iz njih ako božja ruka
Neiztrgne slaba njega,
Njih će noseć robovati
Dokle njemu ili njojzi
Smrt nit žitja neprekrati. —
Te verige jadan Jure
Opet nosi, rob je hudi;
A krasna ga Ljeposlava
Svak' dan u nje bolje spletje
Svojim žarkim griešnim plamom
I vilinskom svôm dražesti,
Da on više ništ nedrža
Do poštenja svog i česti,
A na Boga zaboravi
I Draginje opomene
Griešnoj svojoj u ljubavi. —
On kod svoje Ljeposlave,
Ona kod njeg većim dielom
Dneve, noći svedj provablja.
Gostbe razne i zabave
Ona njemu, a on njojzi
Dan za danom svedj pripravlja,
Žareć tako plamen žarki
Strasti svoje ognjevite.
A kadgod bi spavat lego,
Pre zastore od postelje
Nego l' spusti, sebi rekne:
„Pravo ima Ljeposlava!
Kog jedanput grob pokriva,
Taj iz njega neizlazi;
U njem na viek odpočiva."
To mu bila molitvica,
Pak bi uviek sladko zaspao. —
Tako bilo tri mjeseca,
Pak će Jure svoj rodjeni
Dan svetčano da proslavi;
Sazvao je goste mnoge,
A u oči istog dana
Otišo je Ljeposlavi,
Da svog dana predvečerje
Njenom slastnom u naručju
Proslavi i nju pozove,
Da mu sutra na čast dodje.
Poslje sladkog milovanja
I sigurna obećanja
Ode Jure svomu dvoru,
Da u sanku okriepi se
Za sutrašnju halabuku.
Leže spavat, zavies spusti
Pak sam sebi glasno veli:
„Pravo ima Ljeposlava!
Kog jedanput grob pokriva,
Taj iz njega neizlazi,
U njem naviek odpočiva!"
Pak ti odmah lahko zaspi.
Ali san mu dug nebio —
On osjeti gdje ga njetko
Za ramena drma, budi,
A ledena bila ruka, —
Čuje kroz san gdje ga njetko
Zove: „Jure! Jure! Jure!"
Probudi se, okrene se,
Sanane si raztre oči,
Pa ugleda ha! Draginju,
Lievom rukom zavjes drži,
A desnicom njeg za rame,
Bliedim licem kao prije,
Ali strogim i ozbiljnim.
Pak mu veli strogim glasom:
„Dakle Jure nevjeruješ,
Da Bog mene tebi poslo,
Prvi put kad ti se javih?
Misliš da je puki samo
San, a ne moj pojav bio.
Nuder čuj me mili Jure!
Sad posljednji put dohodim
Ja Draginja tvoja žena,
Da te jošter opomenem.
Nigda više doć ti neću.
Obrati se dakle Bogu,
Čas posljednji tvoj je blizu,
Tri mjeseca jošter samo.
A da ti i Ljeposlava
Neuzmogne više reći:
„Kog jedanput grob pokriva
Taj iz njega neizlazi
U njem naviek on počiva"
I da nebih ja kod tebe, —
Ostavit ću taj vam dokaz:
Ako koja ljudska ruka
Čvor odvezat taj uzmože,
Kog iz groba ja došavši
Za dokaz ti evo vežem:
Onda smij' se s Ljeposlavom
Svrhu mojih opomenah;
Nevjerujte, već recite:
Kog jedanput grob pokriva,
Taj živ iz njeg neizlazi,
U njem naviek odpočiva;
Ako l' pak neuzmognete
Čvor odvezat taj mrtvački,
Tad vjerujte i recite:
Draginja je zbilja bila,
Štono ti se ukazala
I što ti je rekla: Jure!
Obrati se Bogu Jure!"
To izrekav uze ručnik
Koji pokraj Jurja leža,
Jedan čvor u njeg zaveza,
Pak drhtjućem, začudjenom
Na prsa ga Jurju baci,
Pak izčeznu izpred oči. —
Sav u hladnom kupan znoju,
Srdcem naglo kucajućim,
Nemož daha da uhvati,
Na postelji kô trup leži
Uplašeni sada Jure.
Oči kruto izbuljio
Svedjer još na ono mjesto,
Kô Draginju još da gleda. —
Sluša da l' još njen glas čuje; —
Ali sve je tiho, mirno. —
Kô pretežki kamen leži
Na prsi mu rubac lahki,
Dotaknut se nesme njega,
Da ga s prsih svojih skine. —
Al za malo odvaži se,
Uze rubac, pak ustade
Iz postelje, približi se
Gorućoj na stolu svieći;
Poče isti odrešivat,
Al odvezat nedade se.
Što se dulje š njime bavi,
Tim ga veći strah popada.
Sad ga strah je biti samu,
Od sna nema ni govora;
Zato naglo zvoni, lupa,
Te priziva svog dvornika,
Razgovorom i čitanjem
Nespokojnu noć da skrati.
Jure sluša i nesluša,
Draginja mu na pameti . . .
Jedva čeka da dan svane.
Kad odskoči jarko sunce,
Ode brzo Ljeposlavi,
Noseć onaj kobni rubac,
Smrknut vas i vas ozbiljan.
Ona krasno opravljena,
A razbludno kô nikada,
Baš k njem poći hotiući,
Da mu rodjen dan čestita,
Smiešeć pred njeg izšeta se;
Al joj Jure zbiljno veli:
„Prošlo vrieme sladkog smija
I razbludne od dražesti!
Ti si mene prevarila, . . .
Evo opet ove noći
Draginja mi s' ukazala.
„Živa tvoja razmniva te
Vara, a ne ja, moj Jure."
Ljeposlava smiehom reče.
„Ljeposlavo! ti, ti sama,
Ne razmniva. — Evo gledaj!" . . .
Ovo rekav, njojzi pruži
Kobni rubac čvorom kobnim,
Pak joj stade pripoviedat
Sve, što noćas ču i vidi,
Sve Draginja kako reče.
Pak nastavi: „De odrieši
Čvor taj kobni svojom rukom;
Pa ako ga ti odriešiš,
Neću više vjerovati
Mrtvi iz groba da ustaju,

Neg ću tvojoj u ljubavi
Biti miran, sretan, blažen,
Dok god smrt nas nerazstavi."
„Pak ako je oto samo,
A ništ drugog većeg, težeg,
Do kobnoga čvora toga:
Š njim ću brzo bit gotova!"
Smiešeći se ovo reče,
Pak od Jurja rubac primi,
Te krasnimi sa prstići
Podje čvora odrešivat,
Tamo amo prevrtati.
Al kad vidi da neide,
Strah sakriti svoj nemogà,
Jer drhtanje nju izdade.
„Evo vidiš" reče Jure
„Da odriešit čvor se neda!"
„Pak odriešit kad se neda,
Ja ću drugčje bit gotova."
To izrekav nestrpljiva
Njeg u komin bližnji baci.
Zapali se kobni rubac,
Al ga Jure spasit htjede,
Pak iz vatre čim ga trže,
Al on većim plamom buknu. —
Da si ruke neopali,
Od sebe ga hitro baci,
Al bacajuć plamen liznu
Skut haljine Ljeposlave;
Buknu naglo tanka svila
Kano barut, kô kudelja;
Ona od strah nezna što će,
Podje trkat van iz sobe,
Vičuć, ištuć: pomoć, pomoć!
Al trčanjem samo većma
Plamen na njoj razbukta se,
Tako da za časak tinji
Sva postade jedna vatra,
A zatim se na pod sruši,
Sva spaljena i spržena,
Dok pod groznim težkim bolom
Bez pomoći i bez lieka,
Griešnu dušu neizpusti . . .
Kao munjom da je ošinut,
Stajao je tužan Jure,
Čudeći se, što se sbilo.
A kad vidi Ljeposlavu,
Milostnicu svoju dragu,
Svu na polak izpečenu,
Vas se u svom srdcu sgrozi,
Spoznav božje pokaranje
I istinu svega onog,
Što Draginja njemu rekla.
Naglo ode dvoru svomu,
Nij' mu više do veselja,
Ni do slave rodjen-dana,
Već u sobu zatvori se
Pak se podje Bogu molit.
Svoj sav život on promieni:
Tielo mori čestim postom,
Skrušeno se Bogu moli,
Bogu nove crkve zida,
Blago dieli sirotinji
Za Draginje pokoj duše.
Često svojim on bi reko:
„Polak se je izpunilo
Što Draginja predkazà mi;
Naglo umre Ljeposlava,
I drugo će izpunit se,
Kad se treći mjesec svrši."
Pa i tako baš se sluči.
Kao Draginja što predskaza:
„J a ć u d a n a s n a i s t i n u,
A t i s u t r a n a g o d i n u."
Pre godina neg izteče
Razboli se težko Jure, —
A godovni dan kad prodje
A od smrti Draginjine,
Sutra živit on prestade,
Kajnu dušu Bogu dade. —

Ilija Gromović Sriemac.

Značaj starih Grkah.

Za osnivanja perzijske države, kad no Cyro slobodne azijatske narode, stanujuće uzduž obalah egejskoga mora svomu žezlu bješe podvrgao, provali njegov vojvoda Harpago i u Lyciu te smieraše udariti sa svojom vojskom na grčki grad Xanthus. Stanovnici, šaka ljudih, izidoše mu na susret i borijahu se kano lavi; nu kada im pred tolikom silom bijaše uzmaknuti, spremiše žene, djecu i sve svoje dobro u tvrdju, te ju podpališe; te tako izgori i ona i sve, što bijaše u njoj. To učinivši zavjeriše se jedan drugomu strašnom zakletvom, te nasrnuv iznovice na dušmana, izginuše svi do jednoga. Zemlju tek krvju njihovom natopljenu zauzeše inostranci. Nu junačtvo im ostade liepim primjerom za potomstvo; i ono ga nasljedovaše. Kad za gradjanskih ratovah rimskih obsjednu isti grad vojvoda Bruto, zapališe stanovnici bojne sprave Rimljanom. Vatra bješe uhvatila već njekoliko sgradah u mjestu i Rimljani pohrliše da ju gase. Videć to gradjani, povrvješe svi bez razlike striša i dobe, žene i djeca, slobodni i robovi na zidine, potukoše gasioce te vatru još boljma potakoše tako, da do mala sav grad bijaše u jednom plamenu. Uzalud priskoči Bruto, da nesreću preprieči; sva obećanja, sve molbe ostadoše uzaludne. U skrajnjem sdvojenju mnogi se sa zidinah strmoglaviše; žene i djeca skakahu u vatru, a djeca zaklinjahu raztvorenih prsiuh roditelje, da ih probodu. Malo ih preživi propast grada, i ti proti svojoj volji, prisiljeni od neprijatelja da na spas svoj pristanu. Na isti način, no sretnijim uspjehom, vladahu se Fočani. U boju sa Tesalci njekoliko putah poraženi i s nova na oružje skočivši, te dvojeć o pobjedi: snesoše na hrpu sav svoj imetak, zlato i srebro, posudje i oprave, dà i same kipove svojih bogovah, te načiniv lomaču, oko koje postaviše stražu od trideset ljudih, zapovjediše istim, da bude li vojska potučena, sve što za oružje nije, poubijaju, a mrtva tjelesa da skupa s blagom vatrom sažegu i napokon da ili sami sebi smrt zadadu, ili da na neprijateljsko konjaničtvo udare i kao junaci izginu. To herediv izidoše da se ogledaju sa mnogo jačjim neprijateljem. Pobivši se, bijaše im sve pred očima žalostna sudba onih u gradu, koji od njih jedinih spas svoj izgledahu; i tom misli oduševljeni počiniše čudesa od junačtva. I bogovi im bijahu na ruku te im srčanost bi nagradjena sjajnom pobjedom.

Sličnih primierah puna je stara povjestnica, osobito grčka. Narod, koj svoju domovinu toli žestoko ljubi, odoljeti će svakoj i najjačjoj sili. O tom svetom oduševljenju skršila se je često snaga najsilnijih protivnikah grčke slobode. Kad nestade toga domoljubja, onda i Grčka propade. I kod nas dok ima pravoga domoljubja, neuzdrmane će stojati sve nade naše!

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). G. Eugenio Kvaternik napisao je obširan odgovor magjarskomu povjestniku Szalay László-u na njegov spis o Hrvatskoj i njenom odnošenju naprama Ugarskoj te će ga izdati u formi brošure. Kao što je g. Kvaternik i dosadanjimi svojimi spisi mnogomu našincu oči otvorio, te mu se domovina prikazala u posve drugoj slici, nego li ju si je dojako mislio: tako držimo da će se ovim novim prineskom pravni pojmovi još boljma izbistriti, a istina da će i kod protivnikah napokon pobjedu održati.

— Od jednoga naših najvrstnijih književnikah, komu je na razsudbu predana poznata već občinstvu drama „Pad srbskoga carstva" doznajemo, da isti umotvor imade veliku umjetničku vriednost te se radujemo što se u ovaj par radi o tom, da se pod tisak dade. Neće biti suvišno opetovati, da je rečenu dramu napisao njemačkim jezikom g. kapetan Vučković, a g. Dr. Demeter da ju je, kao što čujemo, osobito krasno ponašio.

— Divni pjesnik „Osvetnikah" poslao je ovih danah u Zagreb rukopis za drugu pjesan, kojoj dosada nemogosmo doznati za naslov. Koji su ju dosada čitali, uvjeravaju nas, da svojom ljepotom nadvisuje prvu. Glede tiska nadamo se, da će se štogod u skoro odlučiti.

— Vriedni naš A. Jakić namjerava podići u Zagrebu novu knjižaru, za koju već imade višu dozvolu. O tom važnom predmetu radi smo progovoriti u budućem broju malo obširnije u posebnom članku.

— Čujemo, da već stižu članovi talijanske opere. Prva predstava bit će početkom lipnja, a svega će se predstavljati do polovine srpnja.

— Peštanski bogoslovci, rodom Slaveni, poslali su preuzv. g. biskupu Strossmayeru adressu u ime akademije jugoslavenske. To isto učinili su i srbski učenici u Parizu. Što na to veli Svetovid?

— Od važnijih saborskih govorah štampani su dosada: govor nj. preuzoritosti g. kardinala Haulika, držan prigodom inštalacije nj. preuzv. g. bana; govor nj. preuzv. g. biskupa Strossmayera o akademiji i sveučilištu jugoslavenskom; govor g. prote Lončarevića i govor g. narodnoga zastupnika Franje Žužela.

— Dne 31. obdržavan je na večer u dvorani narodnoga doma koncert na korist jugoslavenske akademije. Osim ostalih mnogobrojnih i odličnih gostih biahu pritomni nn. pp. g. ban i utemeljitelj jugoslavenske akademije, biskup Strossmayer.

Obadi.

Govor jednoga kandidata za saborsko poslaničtvo svojim izbiračem.

(Slučajno zakasnilo).

„Gospodo i narode! Evo izilazim pred vas, da me izaberete za svoga zastupnika. Običaj je, da takovi ljudi odkriju što misle onim, u kojih povjerenje traže. Meni hvala Bogu to nuždno nije. Budite uvjereni, da što On misli, to ću misliti i ja. U drugih okolnostih zastupničtvo je stvar težka; ali mi, opet hvala budi Bogu, imademo glavu, koja za nas misli, i dva oka, koja za nas bdiju. Kao što se suncokretu netreba mučiti, već se okretje bez ikakve glavobolje za svojim vodjom suncem, — tako i Bog poklanja narodom više putah muževe, koje i uzam pod pazuho glavu sliediti može. Kolika je to blagodat, mislim da uvidja svatko, komu je poznata poslovica: quot homines, tot sensus, to jest: koliko ljudih, toliko ćudih; a sloga je u svem najpreča. I kod starih Rimljanah odvjetovali su pri viećanjih jedni glavom, a drugi nogama. Kako su se oni prvi zvali: to neznam; drugim je bilo ime senatores pedarii, to jest nogaši; one bih dakle nazvao glavaši. Sad uzmite, da su gdješto i ti nogaši htjeli biti glavaši: kakov bi tu imao bio nastati metež! Nije dobro gdje je mnogo vodjah, kaže njeki stari pjesnik Omir; jedan ima biti vodja. Mi ga imamo, i budite sigurni, da kud on okom, tud ćemo mi skokom." —

Jedan izbirač: „Dosta bi nam dakle bio On!" —

Kandidat: „Koji je to? I taj hoće da bude glavaš, a neima ni od lieka pameti u glavi. Može li se znati ciena zlatu bez pritezalah. On je zlato, a mi smo pritezala. Bez nas biti nemože!" —

Drugi izbirač. „A što nam obećajete?" —

Kandidat. „Obećavam Vam, da ću svom silom nastojati oko jedino probitačnoga sjedinjenja — realunie!" —

Izbirač. „A što je to realumia?" —

Kandidat. „Pst! — On je tako rekao. Realunija jest realunija; drugo biti nemože; a da nješto jest, za to nam jamči On." —

Većina glasovah: „Živio dakle On! Živio naš zastupnik!"

Uzdah jednoga saborskoga poslanika bez naputka.

Ta nesretna kojekakova pitanja! Blago onim, koji mirno sjedjeti te reći mogu: Dabitur nobis in illa hora!

Jovan. Što je to, što u Zagrebu u Ilici stoji napisano: Narodna brijačnica i češljaonica?

Grga. Narodna brijačnica — to će biti Steueramt.

Jovan. A češljaonica?

Grga. Češljaonica: — češljati, pročešljati, prolupati, prorebračiti, to znaš što je?

Jovan. Znam. Kako bi se dakle to sve reklo njemački?

Grga. Od prilike: das mit einer Prügelanstalt vereinte Steueramt.

Bečki „Zeitgeist" predvidja u duhu, što će do 100 godinah biti od naše jadne Hrvatske. Prepali bismo se, da se nismo uvjerili, da taj tobožnji duh, uzprkos svomu imenu, neima nikakovoga duha, a najmanje proročanskoga.

Telegrafičke viesti o propasti i uskrsnutju Hrvatske g. poslje Kr. 1861.

Sakupljeni na Ozlju narod hrvatski zaključuje svoju propast i izruča bielo-crljeno-zelenom zastavom baštinu ustavnoj svojoj bratji preko Drave i Dunava. — Zagrebu neima traga ni glasa. Trg Jelačićev ore se, a po Greću koze pasu. — Magjarski sabor drži tajnu sjednicu i zaključuje svetčanu žaobu, ali se ujedno izjavljuje ex testamento baštinikom. — Szilagyi Virgil preuzima panegyrik u slavu pokojnikovu. — Szalay Laszlo izpravlja granice magyarorszaga i sprema se da piše povjestnicu propasti Hrvatske. — Četiri vjetra raznose na sve četiri kraja svieta partezettele „Pesti-Naplo-a" i „Magyarorszaga." — Dan poslje. Genij hrvatskoga naroda dolazi u sredinu ugarskoga sabora i naziva im triput: Mir s vami! — Velika zapanjenost. — Szalay Laszlo nevjeruje dok prstom nezabode. — Veliki mraz, — gorostasni nosovi. — Sabor ugarski po čelu se kucka i uvjerava bratju Hrvate o svojoj neizmiernoj ljubavi. — Europejski smieh.

Priprave za uvedenje razsvjete plinom.

Viećnik mjesta N. predlaže slavnomu, razboritomu i premudromu vieću ovo: Budući da Bog nije uzalud razdielio dan od noći — budući da i mjesec četvrt i više godine uzalud nesvieti — budući nadalje od vieka izkustvo svjedoči, da noć nije za klatarenje, nego za spavanje — budući da se razsvjetljivanjem to upravo podupire i novci občinski za kojekakove mraćnjake izdaju — budući da se i onako sve, što se noću dogadja, znati nemora (tud se je g. viećniku nužda nakašljati) — budući da si, tko svjetla noći treba, i sám pomoći može — budući napokon da su i naši stari toliko stotinah godinah bez toga bili, pa su ipak živi i zdravi ostali — predlažem: da se ono pet svjetiljkah putem javne dražbe prodade, a trošak na nje da se iz proračuna za uviek izostavi.

Takovim razlogom mučno je odoljeti i zato predlog bude jednodušno primljen.

Oglas.

Traži se njekoliko nabijačah za cylindere in partibus.

Smješice.

Prigodom vjenčanja nj. velič. sada vladajućega cara dodju dva gosta iz obližnje Slovačke u Beč, da vide tu riedku svetčanost. U oči dana sidju u blagovanu gostionice, u kojoj bjehu odajeli, te se tu dobro ponapiju i vrativ se kasno u sobu kapke tvrdo pozatvaraju te kao zaklani zaspu. U njeko doba probudiv se jedan od njih i videć da je pomrčina kao tiesto, prebaci se na drugu stranu te opet zaspi. Izspavav i taj san, probube se napokon obojica, te osjetjajuć da su već preko mjere spavali, rekne jedan drugomu, da vidi za Boga što je. Ovaj ustane te još mamuran tumarajuć po sobi nabasa napokon mjesto prozora na ormar u zidu i otvoriv ga rekne drugu si: Pomrčina, druže, kao rog, a vas sviet zaudara po brinzi (siru). Što će — već opet legnu da spavaju. Ali se neda spavati i kosti ih već od ležanja bjehu zaboljele. U njeke njekavice ustane onaj drugi i našav prozor otvori ga; — ali kad tamo! sunce na zahodu, a slava već prošla.

— Majstorica kuhala pekmez i kad ju šegrtče upita, da „što je to?" nesmievši mu reći istine, odgovori: „ovo je trovilo za parcove." Pri tom ostane. Pošav za njekoliko danah nakon toga majstorica na njekakov sbor, ostavi šegrtče da okreće za ručak prase. Kad se kora kao staklo liepo uhvatila, šegrt ju malo po malo izjede, pa onda stane što ikad mogaše okretati, nebi li se uhvatila druga. Al kad vidi, da se meso razpada a kore da neima te neima, bojeć se batinah, odluči u sdvojenju otrovati se, te dokučiv sa police lonac s pekmezom stane ga jesti. Izjedši dobar dio, počeka, da vidi, je li dosta; nu neosjetjajuć još nikakove muke ni boli, pojede sve do dna i onda se namjesti u kut, kako će umrieti. Vrativ se majstorica, ima što da vidi. Od praseta se učinio jedan ugljen, a pred šegrtom lonac od pekmeza prazan. „Što si to počinio nesretniče?" izdere se na njega. „Nemojte me majstorice" on će „i onako mi evo valja umrieti" te joj pripovjedi, kako se je oštipav koru s praseta otrovao. Mjesto smrti prodje o njekoliko batinah, a i majstorica svoju škrtost skupo platila.

Poziv na predplatu!

Pri izmaku prvoga poljetja pozivamo najućtivije sve naše dosadanje štovane predplatnike kao i ine prijatelje ljeposlovne književnosti, da uz naznačene na čelu lista uvjete predplatu na

»Naše gore list«

obnoviti, dotično na nju skloniti se, te ovomu mladjahnomu književnomu poduzetju i nadalje svoje podpore neuzkratiti izvole. Ostalo, što smo tim povodom napomenuti dužni, sliediti će u budućem listu.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. lipnja 1861. Broj 17.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Slavulj.

Od dra. Nikole Ivančevića.

U šumici slavulj pjeva,
A u zelen list se krije;
Njega sluša mlada dieva,
Našla bi ga, nezna gdi je.

Ona desno, lievo gleda,
Svuda njega okom traži;
Al se slavulj vidjet neda,
Samo dievu pienjem draži.

Čim jasnije slavulj poji,
Čim se dalje glas razliva,
Tim sve sladje nade goji,
Tim sve sladje dieva sniva.

Sladke sanke snivajućoj
Sve to jače srdce bije,
I u slasti plivajućoj
Sve to vruća krvca vrije.

Lovac ide iz daleka,
Lov loviti namislio;
Neznajući što ga čeka,
U šumicu pojezdio.

Jošte brže on korači,
U čas dobri da prispije;
Blago njemu, on će naći,
Čemu s' nikad nadô nije!

Te po onoj podje stazi,
Sreću svoju da pokuša;
Kôm u kratko dievu spazi,
Kâ slavulja jošter sluša.

Liepo ti je ugledati
U djevici cvietak krasni,
A kamo li milovati
Njenog lica rumen jasni!

Ni trenutak nepotraje,
K dievi stupi momak vrli,
Tvrdu vjeru njoj zadaje,
Nju cjeluje, pa zagrli.

Kao da su skupa rasle,
Dvie se duše tu sjedine;
Sretno su se one našle,
Jer jim bilo do istine.

Odkada se upoznaše,
Od tada se nerazstaše,
Boga uviek hvalivaše;
A slavulja spominjaše.

Junačka Slavonka.

Pripoviedka iz naše poviesti.

Od Ferde Filipovića.

III.

(Nadalje).

Srdca nikad nedajmo tudjini,
Dužni smo ga davat domovini.
G. Janko Draškovič.

Krasno je proljetno jutro; od miline da se raztopiš. Božje oko uprav se probudilo iz ružičnoga sna, te svojim divotnim smiešenjem začaralo cio sviet; a dvor Nikolićev sve se blista u radostnih suzicah okriepljene majke zemlje; rekao bi zasijana je biserom i alem-kamenjem. Stoji cvrka veselih ptičicah, kao da se nadmiću razveseliti Lucu, koja no na triemu sjedi. Nebi rekao, umrlo je stvorenje, već da je radi kriepostih ostarielih Nikolićah milostivi poslao svoga serafa, da ih štiti i od zla brani. Necvatu joj ružice, kao jučer, na nevinih obrazcih, već se tek rude kroz bjelilo razvijena liera, a na modrom oku još se prelieva biserak u sunčanih tracih. Zaludu

ju tješe roditelji, zaludu joj se narav smieši, zaludu ju ptičice svojim čarobnim cvrkutanjem vesele, zaludu joj se igra povjetarce svilenimi prami i zadahnjiva ju cvietnim miomirisom, što ga je u njenoj bašči zahvatilo, kao da joj želi tugu i žalost razagnati, štono ju je obhrvala; zaludu sve to — ona je sjetna, nevesela. Prebirući i vezući iglicom po svom švelu, često putah uzdahne, i kadkada joj se po koja biser-suza odroni niz nevini obrazac. Tako je dugo sjedila, dok najednoč zaguča tako turobno-ljuvenim glasom, da je isto sunce stalo, neželeći se odaljiti toli čarobnomu vilinskomu pjevanju, i ptičice umuknuše pred nečuvenom ni osjećanom ljubkosti, a roditelji da se stale u moru njeke snuždene miline. Luca pjeva:

„Dvoj' se dragih u potaji ljube,
A u bašči pod žutom narančom,
Abdul momče, Marica djevojka.
To neznali ni otac ni majka,
Do jedino Boga velikoga
I u bašči malanog slavulja.
Govorila Marica djevojka:
Čuj Abdule, moje sunce jarko!
Evo danas godinica danah,
Kako, srce, mi se obljubismo,
Obljubismo, ovdje sastajasmo,
Da neznade ni otac ni majka,
Do jedino Boga velikoga,
I u bašči malanog slavulja.
To nemože, Abde sunce jarko!
To nemože tako ostanuti;
Božja ruka nas će postignuti,
E pogazih njegvu vjeru svetu —
A doznadu l' mili roditelji,
Da jim kćerka odmetnika ljubi:
Živi će se na smrt ojaditi,
Proklinjat me do groba neviernu.
Već čuj mene, Abde srce drago!
Ako j' tebi mila tvoja Mara:
Ti s' odreci tvojega ćitaba,
Pa hod' samnom u daleke strane,
Gdje nas neće Turčin progoniti,
Gdje ćemo se dušo! veseliti
Našoj ljub'vi i našoj slobodi,
Gdje nas štitit desnica će božja,
A blagoslov hranit roditeljski.“ —

Zamisli se. Roditelji bi neprestano tješili svoje zlato! ali neznadu već kako. Tako jim nevesela još nebijaše. Bila je doduše kadkada nujna i zamišljena, što su oni prepisivali djevičanskoj postidnosti, brižljivosti i ljubavi njenoj prama ostarelim roditeljem, koji su dosta zla od Turakah pretrpili, i tko zna što ih još čeka; ali sadanja snuždenost mezimice bila im je nenadana, nedokučiva. To je morao biti strašan uzrok još strašnije boli. Mati da svisne nad neutješivom kćerkom. Ta ona joj bila njen život, njeno sunce; milovala ju je kao zenicu; bila bo je njena prva vruća ljubav; za nju se je znojila, za nju je mnoge noći probdila moleći se blaženoj majci za njezinu sreću, osobito da odvrati od nje oči najljućih neprijateljah roda i vjere; pa nju . . . I sada je klečala pred slikom milostive majke božje, skrušeno moleći se, da mezimici bol olakša.

A otac?

Njegovo je srce razdvojeno, njegove misli na sto stranah raztepene. Milovao je rod svoj, a milovao je i kćer svoju, te je želio sreću i slobodu obijuh doživljeti. Nujnost jedinice veliku mu brigu zadade; ali brižljivost i razbor brzo utišaše strastveno nagnuće. Njeka sumnja porodi se u njegovoj siedoj glavi, s koje mu oko potamni, a čelo se naoblači. Nije više onaj slabi starac, koi je noćas nad svojom kćerju suze lijo. Nerekavši riečice, lati palicu i šešir, da ga nitko neopazi te ga nestade u šumi k „Obtečaju.“

Tek što se otac odaljio, škrinuše vrata na dvorištu. Luca uzštrepi kao šiba na vodi i bez da je pravo i pogledala tko je, uzdahnu: „Selime!“. Srce joj je govorilo. Kao srnče što se uklanja lovcu: i ona skoči da se udalji; ali joj Selim već ruke cjeliva.

„Allah! Allah!“ uzdisao je „oj, smiluj se, moj životu!“

Plaču oboje. Mati ništa nečuje; tako se skrušeno molila za sreću svoje jedinice.

„Ti nećeš da me čuješ“ nastavi mladić „već me se kloniš. Oj, da te nikad vidio nisam! Milujem te, kao spasenje svoje, i život bi i — — —“

Zamisli se i uzdahne, te poslie kratke stanke nastavi:

„Čuješ Luco, mila moja! i nehotice ovdje se nahodim. Podjoh u lov, da se od sinoćnjega nepokoja oporavim; ali tvoja angjeoska žuber-pjesma nedade mi dalje ni koračiti, dok nedodjoh amo. Oj, sretna i presretna tvoga Selima, da mu je dopušteno još koi put pohoditi ovo sveto mjesto, da se nadivim tvojim vilinskim čarom, da se nagledam tvojih žarkih očiuh, da srčem med s tvojih ružičnih usnah! . . Nu za me nejma ovdje života bez tebe; i zaoto neka ti je, dušo moja! ovo zadnji naš sastanak. Idem si tražiti utjehu po svietu, u carevoj vojsci“ . . .

Djevojka uzdrhta i nehotice upita:

„Zar da proti našincem vojuješ?“

Hoće da mu se otrgne iz rukuh, nu Selim ju uzdržava:

„Znadem, srce, da te to muči; ali „za mene nejma druge utjehe. Oj, da bi i ja mogao biti sretni Abdul, štono ga tvoja krasna ustanca malo prije onako slaviše!“

Tihi „možeš!“ izmaknu se djevojčetu, koje se nješto malo smirilo. Selim prihvati:

„Tada bi i ja, milosnice moja, za tebe rado srtao u boj; nebi žalio krvce svoje; a za tebe zlato! umrieti, bila bi mi najveća slast i milost, koju bi mi Allah mogao ikada podieliti.“

Cjeliva joj nježne ručice i obuzevši ju oko vilinskoga struka, pritišće ju na razgrijane grudi, a ona mu se neotima. Kao bršljan što se vije oko vitka bora: i ona mučeći nasloni se ljevicom na junačko mu rame, a desnicom pokri rajske oči, nebi li njom pokupila biser, štono ga obilno prosipaše. Utopljeni u mislih mučahu dosta dugo. Najednoč trže se djevojče iz svojih sanjarijah, pa kao njekim uzvišenijim i krepčijim duhom zadahnuta, stade pred mladića, te će mu uzdahnuvši odlučno:

„Čuj, Selime, moju prvu i zadnju rieč. Neznam ti sama kazati, što mi je u duši i srcu; to znam samo, da tako ostati nemože. Oboje imamo roditelje; oboje nas vjera i rod razstavlja. . . . Što će naši, što li sviet? Ali je još i većih zapriekah medju nami. Pa da ginem za tobom, da si mi jedini liek bolnomu srcu, da u jedinomu tebi nalazi mi duša slast i utjehu: znaj da bi voljela od najvećih mukah poginuti, no se povjeriti neprijatelju roda svoga.“

Selim kao stiena blied, nepomičan; da oka s krasne čarobnice, koja mu se nikada ljepša, nikada divotnija nečinjaše, no uprav sada. Oči kao dva sunca strieljahu ga skroz i skroz, a lahka rumen poput rujne zore obasjavaše dvie rosne biserkaplje na dugih trepavicah. U djevičanskih grudih uzavrelo more silnih mislih, bjesneći kao strašna bura; nu kao vješt neustrašiv mornar, što najžešće vale presieca, da dospije do spasonosnoga kopna: i ona uzdahnuvši nastavi drhćućim glasom:

„I tebi su, Selime, dobro poznate nevolje, s kojih mio rod moj strada, da od koga no najviše od svojih suplemenikah, koji, iznevjerivši se vjeri i domu, odmetnuše se u poturice. Vidim da ti ovimi riečmi dušu param; ali ruku na prsa i pripoznat ćeš, da one nepravde, ona progonstva, ono zlo, koje nas do zemlje pritišće, izvire iz vaših čemernih i hladnih srdacah, iz vaše zlohotne pameti, iz vaših gvozdenih šakah. Vidi se, da je vaša kruta zadaća nas u gluposti, siromaštvu i robstvu uzdržati, da samo svoje zlohude namjere s našim izginućem što prije postignete. Pa i sada, kada nam zora slobode poče ljepše i ljepše svjetati, kada se počimamo nadati,

da će i nas naskoro sunce uzajemne hrišćanske ljubavi svojimi toplimi zrakami ogrijati, da ćemo i mi jednoč biti svoji u svom, da ćemo se kao braća i sestre smjeti slobodno u svom širokom domu grliti i cjelivati; sada, kada i vašemu gospodstvu zalazi sunce: vi ste naduhtiji, okrutniji. Čast tvomu otcu, koji častnu iznimku čini u toj obćoj zadaći vašoj; pa kraj toga znadeš opet, što se je nedavno na Cigoći i u Komletincih dogodilo.“ —

I dalje bi govorila, ali je iznemogla. Mati se jednako moli za sreću svoje jedinice; tako se skrušeno moli, da sve to nečuje. Selim muči, uzdiše i cjeliva ruke svojoj milostnici; a ona je u tuzi i nevolji svoga roda tako utopljena, da je zaboravila na Selima i sve. Najednoč pade joj suza ljubovnikova na izmilovanu i izljubljenu ručicu, našto se ona kao preplašena košuta trgne.

„Ah! to gori Selime!“ vrisnu „da nisi poturica, rekla bi da je to suza sirotinjska, koju si ti možebiti iztiskao; a ovako je lažljiva, pogibelna“ — pa otimajući se: „Ah! pusti me, pusti! izgori!“

„Luco! mila Luco!“ uzdisao je Selim.

„Zar nisi rekao, da ideš u vojnu proti našim?“ šaptala je sve slabije krasotica.

„Hoćeš da budemo Abdul i Marica?“

„Abdul i Marica!“ Tud iznemogne. Kao ukošena lát prignù se na Selima, ljevica joj pade preko njegovih junačkih plećah, srca jim se sastadoše i svojim silnim kucanjem samo što nerazvale bolne grudi, da se na vieke sastanu. On je držao njezinu krasnu glavicu, a božje oko nadvilo se nad njimi i suznimi pahuljnjaci prevuklo: e se tomu prizoru nemože dosta nadiviti i nažalostiti. Za Selima bijaše to najsretniji čas; pa kao golub što nad milom golubicom lebdi i bdije: i on ju je kao kakovo uzvišenije biće, kao angjela sreće svoje nježno ali i čvrsto držao, da mu, probudivši se, nikako neprhne put svojih rajskih predielah.

Ah, sretni Selime! utopio se u svojoj sreći! Nevidio, neosjetio nikad bol oniuh dvajuh srdacah, štono te nedaleko motre! Oj, da znadeš . . . ali ne, ne . . . tuguj tiho, plači tiho, taj je uzdah iz još dublje rane, ta je suza iz još svetijega vrela . . . oj, da znadeš! . .

IV.

Oró gnjiezdo vrh timora vije,
Jer slobode u ravnici nije.
Iv. Mažuranić.

Spomenuta 1687. i buduća godina puno je u nječem nalikovala sadanjoj. Jugoslavenstvo, koje je pod turskim jarmom već stoljeća stenjalo, ufalo se je težki taj jaram već jednoč sa sebe stresti i postati svojim u svom. Sretna vojevanja u gornjoj Slavoniji i Ugarskoj pod Dragutinom lotringskim i Ljudevitom bavarskim davahu povod toj misli. Tu obću želju naroda slavenskoga umio je kralj Leopold na svoju korist dobro izcrpiti. U njegovo ime i na njegov poziv dizao se je narod slavenski u onih širokih i dalekih turskih pokrajinah; i dočim je on svoju vojsku u Srbiju, Bosnu i Hercegovinu slao, ništa drugo nije namjeravao, nego se u Ugarskoj, Hrvatskoj i Slavoniji učvrstiti. Bosnu i Srbiju pod svoju vlast skučiti nikada nije ležalo u slavenstvo mrzećoj politici bečkoj; ona je zadovoljna sa svojim uplivom tamo; to joj veću korist donaša.

I Slavonci ustali su listom proti obćemu svomu neprijatelju. Nu što velim: ustali su! ta oni su, odkada su ga upoznali, proti njemu vojevali. Bakići, Lenkovići, Slavetići, Ilići, Savići, Nikolići, Mihaljevići, Delimanići i mnogi drugi, jasne su zviezde na obzorju slavonske poviesti; dà i iste ženske odlikovaše se junačtvom, kao: Mara Kobaška, Kata Delimanićeva, Djakovljanke i mnoge druge, koje još danas u pjesmah i pripoviestih kod naroda žive. I godine 1687 odlikovali su se slavonski hajduci tako, da je carska vojska, koja je od Osieka i gornje Slavonije dolazila, stupala bez svakoga odpora napried; sve su bo hrabri Slavonci već bili od Turakah očistili.

U vrieme naše pripoviesti još se je širio Turčin po miloj nam domovini. Sluteć iz sretnoga vojevanja Leopoldove vojske konac svomu gospodstvu u njoj, bivao je sve okrutniji proti ugnjetenim Slavoncem. Takav je bolestnik u sušici; pa kao što je njemu sve dosadno, dosadjivahu i oni našim junačkim praotcem; ali jim i oni vratjahu šilo za ognjilo neustrašivim odupiranjem i odmitanjem u hajduke i carsku vojsku.

Južno od Niemacah bijaše tvrdja „Obtečaj“ na brežuljku u sriedi šume istoga imena, a na rieci Spačvi. Turci je nisu pravili, ako nisu hajduci; jer u sried stoljetne ogromne šume, u sried velikih močvarah i pregustih šikarah nebi nikakove koristi od nje imali. Ali sudeći po velikom prostoru, po ogromnih šancevih i gdjegdje još nahodećih se zidinah, starina joj mora biti mnogo veća i dopirati možebiti tja do 7—8 stoljeća.*) U njoj se sada nastanili hajduci, koji su ju ponješto opravili, a na bedemu stražahu junački Niemčani. Premda jim je njihov spahija Mneddin Husein, ili kako ga oni zvahu Salterdžija, dobar i blagonaklon bio, ništanemanje gdje se je o obćoj koristi i slobodi ciele domovine radilo, bijahu oni prvi medju hrabrimi borioci za slobodu, dom i rod. — Čuje se sprieda razgovor, a odzada sa strane Spačve dopire ti do

*) Velecienjeni gosp. kapetan Sava Davidovac dade mi snimak jednoga prstena, nadjenoga u njemačkih podzemnih hodnicih, sa staroćirilskim nadpisom: „Petar Šujević 1500. — Po tom dakle Niemci su mnogo prije, na 132 godine, stajali nego sam u lanjskom katoličkom listu naznačio; i oni podzemni hodnici nisu od Turakah, već sigurno od Rimljanah. Ovom prilikom izpravljam onaj članak ovako: — Niemci su obstojali već pod Rimljani, nezna se pod kojim imenom, ako ne pod Ulmos. Katančić polag putovanja Theodosia cara stavlja to mjesto u Tovarnik, drugi u Ilaču; i premda vele, da se njekakovi tragovi starinah tamo nalaze (ja ih barem nisam vidio), a jedna ista daljina od Orolika, rimskoga Cansilena, jest do Tovarnika i Niemacah: veća je prilićnost za ovo tvrdjenje. A možebiti da su se zvali i Cansilena, jer od Cibalisa (Vinkovacah) poprieko preko današnjih šumah, takodjer je ista daljina do Orolika i Niemacah. I premda se u Oroliku nikakovi starinski tragovi nenalaze, nebi ipak prestao uz to; jer onda bi Cansilena, preveć blizu bila Ulmosu; a to se neslaže s putovanjem Theodosievim. — Ele, kako se zvali da zvali, ufam se da neću pogriešiti uzev, da su pod Rimljani bili; jer su se izoravale na daleko s obe strane Bosuta zidine i svakojako oružje, nalazilo se rimskoga novca; a i oni podzemni hodnici, one ogromne cievi za kupelj, što u Bosut vode, samo su od Rimljanah gradjeni po našoj domovini, a drugi su svi razgradjivali, počam od Hunah i Gotah pa sve do Turakah. Kratka intermezza (ako je i tih bilo) neračunam. Na onom brežuljku, gdje je danas župna crkva sv. Kate, a prijašnji Huseinov stan stajao, bio je sigurno ukriepljeni stan rimskoga „Praefecta praetorio“ koi je od onuda cielu okolicu u zaptu držao. To je bio običaj takovih rimskih vodjah, da su svoj stan imali uviek na uzvišenijem mjestu, čega radi i u ravnicah snašali su brežuljke, kao što je i ovaj njemački. Cigoća na iztoku, Obtečaj na jugu, sv. Petar na zapadu, bila su sigurno braništa, prama kojim stranom vode i podzemni hodnici, a od sjevera branila je rieka. Gdje je turska džamija stajala, bila je rado zgrada za kupelj; jer odtuda vode cievi u Bosut i križaju se hodnici.

ušiuh davorija, štono ju njeki junak muževnim glasom pjeva. Pjevajući već odavno čuješ samo:

„Oj, da je meni do mojega šarca,
I do moje posestrime šarke,
I do mojih kićenih kuburah,
Pa britkijem svojim jataganom
Da se manem preko polja ravna,
Kano zviezda preko neba sjajna:
Sva me Turska ustavila nebi,
Sve bi Turke na alaj gonio,
Vraćajuć jim žao za sramotu! —
Oj, svetio bi pradjedove stare,
Da jim jadnim u grobu odlahne,
Da jim s' pepel u zemljici smiri,
Da jim kosti pokoja užiju,
Da jim duša kod Boga se smije
Nad junačtvom va'janih unukah,
Što umiju osvetiti pravdu,
Što umiju ljubit domovinu,
Izmet gonit a svojinu branit,
Što se sloga u njih udomila! itd.“

Množina se junakah oko njega skupila i čuo bi kraj njih muhu prezujiti, takova je tišina vladala. Samo jedan mladić sjedio je zamišljen podaleko u kutu, i premda se po licu, štono izpod alama malo nazrievaš, vidjelo, da mu se je žalost i tuga u mladjahno srce ugnjiezdila, ipak mu nijedna riečica spomenute pjesme neminù pazljivo uho. Tako se je udubio u nju, da niti je čuo ni vidjeo starca Ivu, koji mu po drugi put božju pomoć nazva.

„Bog s tobom Dragoje!“ reče mu treći put, pa lativši ga za rame: „šta je tebi danas?“ i primjeti mu šaljivo: „čini mi se, tebe je ljubav već zasliepila i zagluhnula.“

Kao munja da ga je ošinula, trže se mladić iz svojih sanjarijah, pa dignuvši oči prama starcu, vidimo ga tek sada podpuno. Bio je to momak krasan kao jabuka, a izgleda Davorova. Izpod visoka, nješto zamračena čela sjahu mu do dvie žeravice, a pod orlovim nosom resiahu mu muževno, suncem opaljeno lice tek pronikle naustnice. Rekao bi da ga je svemogući ondje samo na ugled svoje umjetničke vještine stavio, tako je nepomično turobno-mirnim pogledom starca motrio; pa da mu začasno bljedilo i rumen neodkrivaše nutarnju buru, mislio bi da stoji pred tobom kip od kamena, štono ga je najvještija ruka izvajala.

„Tebi je, striče Ivane, do šale“ reče Dragoje nakon duge stanke uzdahnuvši „a kamo sreće, da sam bio sliep i gluh, kada sam prvi put gledao i slušao tvoju Lucu.“

„Umiri se sinko! ima i osim nje djevojakah; a doći će sunce i pred tvoja vrata.“

Odkada Niemci sadanje svoje ime nose, sudimo po ovom. U 6—7 stoljeću, a i prije i poslje, vrzli su se svakovrstni narodi po našoj domovini, a medju njimi i Alani, Markomani, Longobardi i druga njemačka plemena; (Gune, Gote, Gepide, Avare, Franke, Magjare i slavenske narode neračunam); te su oni, navlaš Longobardi, mogli koju dobu iz Niemacah gospodariti narodom. Znademo pako, da su Slaveni Niemce i njemačka plemena uviek zvali „Niemci“ kao što su latinska „Vlasi“ a finska „Čudi“ imenovali. Lahko dakle da su oni i stan takovih njemačkih skitalicah „Niemci“ prozvali, što je i do danas ostalo. — To tumačenje jamčilo bi nam njekim načinom slavenstvo „Prasjediocah Slavonskih“ o kojih imadem veliki spis pripravljen, dokazujuć slavenstvo naših praotacah pod i prije rimskih vremenah.

Spomenuta braništa možebiti da su i iz kasnije dobe, od Magjarah podignuta, koji su s Grci mnoge ratove imali; ali ni oni nisu ništa dizali u našoj domovini. Da je Cigoća stajala ne mnogo prije turskih vremenah, svjedoči kazivanje naroda, da je njeki ban iz Iloka često tamo dolažavao, prebivao i zemlje obradjivao. Po imenu neznaju toga bana, van da nije Lovrenac Iločki, koi je cieli Sriem a i većinu Slavonije kao Garu (Gorjane), Rahoce (Vrhovci) kod Požege i mnoga imanja čak po Ugarskoj posjedovao. I kada je taj mogući vojvoda od kralja Vladislava odmetnuo se i jedvimice oružanom rukom 1493 podvržen, razoreni su njegovi mnogi gradovi, te rado i Cigoća, jer joj se nenahodi traga pod Turci.

F. F.

„Moje je sunce, starče! zašlo, i što još želim jedino je to, da vidim domovinu od Turakah očišćenu, da ovim jataganom još osvetim sjenu svojih praotacah, pa kada to doživim, onda: primi Gospodine dušu moju.“

„Dobri mladiću!“ uzdahnu starac dignuvši oči k nebu. „A Luca?“

„Luca! Luca!“ uzdahnu i mladić. „Nepozledjuj starče ranu, koju si sam udario.“

„A ja sam ju došao sada zacieliti.“

„Da ju kasnije još gorje razvališ.“

„A tko ti veli to?“

„A tko mi jamči da nećeš?“

„Luca.“ —

„Luca?!“

„Čuj Dragoje, vrieme je ozbiljno, a nečeka. Okolnosti se mogu časom po mene i tebe pogoršati. Ja sam star, trebam podpore; ti si mlad, trebaš pokrepe; a sreća moje kćeri, koja ti je dušom i tielom privržena, prinuka me, da ti želji zadovoljim i učinim te svojim zetom još danas.“

„Da — nas!“ — mucao je mladić opojen radostju.

„Jest, Dragoje, danas, i to ovi čas hodi samnom. Ja sam već i fra Adamu govorio, te nam treba samo pred njega stupiti; jer zapriekah nejma nikakovih.“

Dragoje nezna što da čini od radosti. Grudi hoće da mu izgore plamenom izpunjenih željah; pa da ga nestravi tolika žestina, trne ju na starčevih grudih i vatrenimi cielovi preliva ju na Ivanove usne i oživljuje mu brižljivo otčinsko lice. I starina se omladio mladjahnom žestinom, i on se sjetio svojih mladih ljetah, ah! onih ljetah, kada mu njegova vierna Eva milija bijaše od sunčanih zrakah, te i on grli mladića i cjeliva. No umjereniji i trezniji, brzo lati mladića za ruku pa ga opet nestane u šumi.

Cieli taj prizor nitko niti vidi, niti čuje, tako su se udubili u pjesmu, koju je pjevač uprav dovršivao:

„Oj, pa kad s' vratim svojem domu,
Svojem domu milom slobodnomu,
Svojoj ljubi jedva izčekanoj,
Svojoj djeci, mladim sokolićem,
Učit ću ih što me bábo uči:
Da se složno medju sobom ljube,
Da brat brata u nuždi pomogne
Da netrpe izmet u svom domu,
Da pravicu od nasilja brane,
Da nežale krvcu prolievati
Za rod mili i za jezik sladki,
Da je sladko za dom umirati!“ —

(Dalje će sliediti).

Rip Van Winkle.

Iz englezkoga od Washington-a Irving-a.

Preveo I. Kozarac.

Tkogod je brodio po Hudson-u, sjeća se kaatskillskih gorah, ogranka kršnih planinah Appalachijskih, koje se vuku zapadnom stranom rieke, penjuć se nebu pod oblake i gospodujuć nad cielom okolicom. Svaki četvrt godišta, svakom promjenom vremena, dapače svaku uru bivaju nove promjene magičkoga prelievanja i likovah, štono ženskadija na blizu i daleko smatra kao najizvrstniji tegomjer (barometer). Kad je vedro i vrieme postojano, uviju se planine u plavilo i rumenilo, a svojim oštrim vrhuncem podupiru čisti večernji svod nebeski; kadšto pako, kad je sva okolica bez oblaka, navuku one oko vrhunca kao kapu sive pare, koja se u zadnjih tracih sjedajućega sunca sija i blista poput krune slavja.

Na podnožju čarobne te gore mogao je putnik opaziti lahak dim, motajući se iz sela, komu kuće pokrivene brusalicom vire izmedju drveća, baš gdje se plavilo visočine pre-

lieva te gubi u veselom bujnom zelenilu obližje okolice. To bijaše selo od prastarih vremenah, te ga još za prvo doba hollandezke provincije, oko početka upravničtva Petra Stuyvesanta, počeše zametati Hollandezi; tud bijaše još od prvih naseljenikah iz hollandezkih žutih opekah sazidanih kućah, s prozori na rešetke i vjetrnicami na krovu.

U tom selu, i u jednoj od onih kućah, živio je poslje mnogo godinah, dok je još provincija bila britanska, njeki priprost, ali dobar čovjek, imenom Rip Van Winkle. Bijaše on potomak Van Winkle-a, junaka na glasu za vrieme Petra Suyvesanta, koga je pratio pri obsjednutju tvrdjave Christine. Ali bogme on malo baštinovà junačkoga duha predjah svojih; već je poznat kao priprosta dobričina, dobar susjed, poslušan i pod papučom žene stojeći suprug. To posljednje ima pripisati trpljivosti duha, koja mu priskrbi obću milost puka; jer oni su ljudi najpokorniji i najmirovniji, koji su pod uzdom zle žene. Njihova ćud postane gibka i pruživa u ognjenom kazanu domaćih jadah; i živo osapunjenje medju četiri domaća zida koristnije je nego sve propoviedi o kriepošti strpljenja. Jezičava žena u njekih okolnostih smatrati se može kao potrebito zlo; ako je tomu tako, tad je Rip Van Winkle čovjek presretan. Nepobitna je istina, da je on bio veliki ljubimac svih dobrih seoskih ženah, koje bi jedva dočekale kakvu domaću razpru, da ju na svoje rešeto uzmu, te u svojih večernjih klapuranjih nebi nikad propustile, da gospoju Van Winkle nenasade na pasja kola. I djeca čitavoga sela sve igrahu od veselja, kad bi ga vidjela. On se s njimi igra, pravi im igračke, uči ih aždaju u zrak puštati, pripovieda im pričice o sablastih i vješticah. Kad se tepe po selu, trče za njim djeca vješajuć mu se o vrat, skačuć na ledja, a to sve bez prigovora; dapače nijedan pas na njega zalajao nebi.

Najveća pogreška Ripova bijaše, da mu je smrdio svaki koristan posao. Nebijaše tomu uzrok lienost ili nepostojanost; jer on bi dugačkim i težkim prutom, kao tatarsko kopje, u ruci cio božji dan na mokroj hridi ribe loveć sjedio, pa da mu nijedna nepecne. Prtio bi po ciele ure svoju šarku na ramenu, veruć se uz breg niz breg, kroz šume i šikare, da ulovi jednu vjevericu il grlicu. Nebi niti u najtegotnijem poslu svoje pomoći uztegnuo susjedu; a bio bi prvi pri seoskom veselju, kad il kukuruzu ljuštre, ili kad se nova zgrada zameće; dà i iste žene bi ga upregnule, da im raznaša njihove viesti, i da čini njeke sitne poslove, koje njihovi muževi mjesto njih učiniti nehtjedoše. Jednom riečju, Rip bijaše brz na svaki mig drugomu, ali svoje poslove obavljati, svoje zemljište obdjelavati činjaše mu se nemoguće.

Zaista on se potuži, da je nemoguće na njegovom polju raditi; da je najmršaviji komadić zemlje u cielom okružju, da mu sve ide natražke. Ograde sve malo po malo popadaše, korov mu radje raste na polju nego usjev, i baš kad htjedne štogod poslovati, onda mora dažditi; i tako mu se otčevina razsù, da mu neosta do ciepca, na kom je kukuruz i korun sadio, al i to je bilo: bože snidji pa vidi!

Djeca su mu poderana i podivljala, kao da nisu ničja. Sin mu Rip — puki otac — derán, koji će po svoj prilici sa starim odielom otčevim i njegove sposobnosti baštiniti. Viek je skakao za materom poput ždrjebeta, odjeven otčevim donošenim gaćama, s kojim je imao pokoru da ih pridrži, kao nježna gospodja svoju suknju na zločestu vremenu.

Kraj svega toga bio je Rip van Winkle jedan od onih sretnih ljudih, koji sve uzimaju na lahku ruku; jeli oni biela ili crna hljeba, samo nek se glava mnogo netare i nek nestoji tjelesnih naporah. Radje je glad uz jedan penny (englezki mali novac) trpio, nego za šest talirah radio. Kad se vidi sama, odfićuka si jednu od srca, pun blažena zadovoljstva; ali tad začuje glas supruge, koja ciči kao guja i vrišti, predbacujuć mu lienost, nebrigu i propast, u koju će obitelj strovaliti. Dan i noć joj je neumorno jezik po ustih mlatio, a odvrati li koju, to je sumpor u vatru. Zato je Rip izumio način za svoju obranu, koji mu se već i u krv pretočio; makne ramenom, krene glavom, izbulji oči, ali neproslovi ni slovca. Tad ona zakrvavi očima, kao divlji oroz i viče kao da kuća gori; a on jadnik pokunjen odsmuca za kuću, jedino mjesto podpapučenih suprugah.

Bogoslav Šulek.

Galeriju slavnih živućih muževah našega naroda, koju smo malo po malo u ovom listu izdati nakani, započimamo slikom najzaslužnijega narodnoga spisatelja, g. Bogoslava Šuleka. Potanji životopis priobćiti ćemo u budućem broju.

Pravi i jedini prijatelj bijaše mu pas Kurjo, koga je gospodarica ne manje voštila nego li i gospodara, jer ih je smatrala kao drugove u lienosti. Ali istinom na vidik: Kurjo je pas, da mu treba para tražiti; srčan, kao što ga nepamte gore; — nu može li hrabrost odoljeti bezkonačnim, sveružećim strahotam ženskoga jezika? Čim unidje Kurjo u kuću, mah mu se spusti greben, rep objesi ili ga savije med noge; lagano se vuče, obješenjački izpod obrvah motreć gospoju Van Winkle; pak kad bi opazio, da se brezovača ili čabrenik iz kuta samo krene, eno ga već vitla strmoglavce kroz vrata.

Što starija sveza ženitbena, tim gorje te gorje po kukav-

noga Rip Van Winkle-a; tvrda ćud neda se niti vremenom omekšati; a oštar jezik je ono britko orudje, koje sveudiljnom porabom tim oštrijim biva. Od njekog vremena — kad bude izjuren iz kuće — običavao si je tugu razbijati u njekoj vrsti neprekidnih skupštinah pametnjakah, mudracah i ostalih lienčinah, koji držahu svoje sjednice na klupi pred seoskom krčmom, koja bijaše urešena crvenim likom nj. vel. kralja Jurja III. Ovdje bi sjedili u debelu hladu ciele lietne dane bez brige, pretresivajuć stare novošti seoske, ili pripoviedajuć bezkonačne pripoviesti o zelenom bravu. Ali vriedno bi bilo slušati ono duboko razglabanje, kad se slučajno dočepaju kakvih starih novinah, koje bi kakov putnik u krčmi ostavio. Kako bi tad izbuljenima očima — kao u pečenog jarca — slušali svečano čitanje Derrika Van Bummel-a, nabijena znanostmi učitelja, kojino se nije strašio ni najogromnije rieči u riečniku; i kako bi mudro sborili o državnih dogadjajih, štono se zbiše prije njekoliko mjesecih!

Mnienja te slavne skupštine podpunoma je nadzirao Nikola Vedder, patriara sela, a gospodar krčme, koji je sjedio uz vrata od jutra do mraka, pomičući se samo, da izbjegne sunčanomu žegu i da se povuče u hlad razgranjene lipe; a po gibanju njegovom sad amo sad tamo znali su se susjedi na dlaku ravnati, kao po sunčaniku (sunčanom satu). Riedko bi koju prozborio, već je neprestano dimio iz svoje luletine. Nu njegovi privrženici — svaki bo veliki muž ima svoje privrženike — podpuno su ga razumievali i s nosa mu što misli čitali. Bude li što čitano ili pripoviedano, što mu nije po ćudi, tad bi naglo dim za dimom odbijao i ustnama pucketao; bude li mu pako povoljno, tad bi tiho i mirno dim vukao i puštao ga u lahkih oblačićih; a kadšto bi, uzam lulu iz ustiuh nasladjujuć se miomirisnim dimom, koji mu oko nosa obliće, ozbiljno mahnuo glavom u znak podpunog zadovoljstva.

Ubogi Rip i odtud bude protjeran od svoje zle žene, koja poremeti tihoću skupštine i nagrdi sve članove, da im neostade ni žice u košulji nepretrešene; niti ista dostojanstvena osobnost Nikole Veddera nebijaše sveta smionomu jeziku strahovite mužkare, koja mu i to još na nos baci, da je on podtikač lienosti supruga njezinog.

Žalostni Rip bijaše dotjeran već do zdvojenja; sad il o kladu, il o panj; il obdjelavati polje i slušati viku ženinu, ili pušku na rame, pa bježati u goru. Odvaži se obično u goru. Ondje pod deblom sjedeć dielio bi sadržaj svoje prtenjare sa Kurjom, s kojim se pobrati poput dva druga djeleća prognanstvo. „Jadni Kurjo," rekao bi „tvoja gazdarica s tobom baš pasji postupa: ali ništa zato, moj dragane, dok je tebi mene, nećeš se moći potužiti da neimaš prijatelja." Tad bi Kurjo omahujuć repom zamišljen gledao svoga gospodara; te ako je u psa čuvstva, bez dvojbe su se plačidruzi sažaljivali.

Bijaše liep jesenski dan. Rip se penje na najvišji breg kršnih gorah kaatskillskih. Tko bi s njim; sad on lovi najdražji svoj lov, vjeverice, i puca da jeka ori i razlieže se na sve strane tihe samoće. Zahujan i umoran baci se već pod mrak na tle zelenoga brežuljka, obrasla paprati, koja zastiraše jaz strašnog ponora. — Kroz hrastje mogao je vidjeti širokimi gajevi pokrivene poljane i doline, a daleko pod sobom vijugajuću se rieku Hudson, u koje se veličanstvenom teku odsievahu zarudjeli oblačići; mogao je gdješto vidjeti i jedra po gladjanih grudih rieke plovećih ladjicah, što napokon izčeznu u daljini.

S druge strane strmoglavi bijaše biljem obrastao klanjac, pun okrnjakah visećih pećinah, te ga ponješto razsvjetljuju traci sjedajućega sunca. Podprvši prstom čelo zadubi se. Sunce zadje, — gora prostire svoju sjenu u dolinu — mrkli mrak biti će prije nego do sela dospije; — težko uzdahnu, pomislivši, da mora pred oči strahovite supruge Van Winkle.

Silazeć niz brdo zaori mu u ušima „Rip Van Winkle! Rip Van Winkle!" Obazriev se nespazi nikoga, do vrane, koja gakćuć kroz goru upravlja svoj samotan let. „To me mašta vara," pomisli, te put pod noge i dalje. Al isti glas prosieca opet tihi večerni zrak: „Rip Van Winkle! Rip Van Winkle!" — U taj par se Kurjo nakostruši, začme režati i stiskati se oko noguh svomu gosi, strašljivo u klanjac poglede hitajuć.

Ripa zazebe oko srca, protrnù od tjemena do pete. Baciv oko istim pravcem, spazi čudnovat stvor, kojino se lagano penje uz pećine, prteć njekakav teret na ledjih. Još se većma začudi, kad upozna čovječje bitje u ovom predjelu, kud riedko kad čovječja noga gazi i mnijuć: da je tkogod iz susjedstva, te mu pomoći treba, pohiti da mu ju ponudi. Kad bližje k njemu pristupi, malo se neokameni, videć toga smiešnoga čovjeka. Bijaše to sdepnjasta suklata, guste razčerupane kose, siede dugačke brade, odjevena po prastaroj hollandezkoj modi — prslukom oko tiela stegnutim — širokimi, poput vreće hlačami, narešenimi s obe strane puceti, a na koljenu šeputom (mašlijom). Na ramenih nosijaše ovelik sudić, koji se činjaše pun; migne Ripu da se približi i da mu pomogne nositi.

Zazirajuć i nevjerujuć novomu poznanstvu, ipak se skloni svojom navadnom uslužnostju, te jedan drugomu pomagajuć uzidju iz tiesna klanca. Kad se gore uzpeše, začù Rip njeku tutnjavu poput udaljenog groma, koja mu se činjaše, kao da dolazi iz duboke pukotine, k kojoj vodjaše neutrvena staza. Čas popostoji; ali držeć da to mora biti tutanj njekoga od onih podzemnih škropacah, štono se osobito u visokih gorah nalaze, uputi se dalje.

Prošav kroz taj tjesnac dodju do špilje, slične malomu amfiteatru, okružene okomimi pećinami, na kojih hrastje svojimi listnatimi granami podpunoma nadkriva taj čarobni amfiteater tako, da je oko kroz bujno listje samo gdjegdje prozreti i modar svod nebeski i zarudjele na njem oblačiće vidjeti moglo. Dočim su obadva mučeć stupali pomisli Rip: što može biti uzrok, da se barilce napunjeno pićem u ove kršne planine nosi? te sa strane motreć svoga čudnovatog i nedokučivog pobru, htjede ga zapitati, ali mu od čuda glas u grlu zape.

Evo ih u amfiteatru — nova čudesa . . . Sried njega stoje njekoliko čudnovato izgledajućih ljudih, koji se kugljahu. Odjeveni su po starodrevnoj inozemskoj modi: jedni kratkom haljinicom, drugi prslukom, s dugačkimi noževi za pojasom, a veća stran sa širokimi hlačami istoga kroja i ustroja, kao što no bijahu vodje njegovog. Ali obličja im istom vidjeti! u jednoga glava kao čabar, široko lice, male ježeve oči; drugi licem, koje — mislio bi — iz sama nosa sastoji; na toj nakazi stoji visok biel škrljak, nakitjen orozovim perom; u svih brade raznovrstne forme i boje. Jedan izmedj njih činjaše se da je stara, nu kriepka ljudeskara, opaljena lica, izvezenom haljinom, širokim pojasom i bodežom, visokim, perom zakitjenim škrljakom, crvenimi čarapami, i visokimi opetci na cipelah. Videć ovu hrpu, Rip se umah sjeti slike, koju je vidio kod seoskog paroka Dominika Van Schaika, štono ju bješe poneo seleći se iz Hollandezke.

Ali se najvećma začudi, da su ovi ljudi, očevidno zabavljajući se, ipak vrlo ozbiljni bili, posve mistički mučali. Ništa

neprekida tišinu do lupe kotrljajuće se kugle, koja se razliegaše po brdu i dolinah poput tutnjave gromovne.

Kad Rip i ortak mu pristupiše bliže, odustaše od igre i motrahu njega uprtim divljim pogledom, da mu se koža naježi, a noge šklocnuše. Njegov pobro izprazni barilce u ogromne boce i namigne mu, da ponudi družbu. Jadan posluša sa strahom i trepetom; — oni negovoreć ni rieči cmrknuše svaki pak se vratiše k svojoj igri. (Konac će sliediti).

Dvoboj.

Da se dvoboj protivi i ćudorednosti i razumu i zakonom, te da je kao ostanak barbarskih vremenah u današnje prosvietljeno doba prava rugoba, u tom se slažu svi pametni ljudi. Nu kao svaka hrdja, tako je on prionuo tolikom snagom uz sviet, da ga ni do danas sva dokazivanja moralistah nemogoše iztriebiti.

Njeki misle, da se u staroj povjestnici tragovi dvoboju nalaze upravo kod takovih narodah, koji su tobože imali življu ćut poštenja, više ponosa i više srčanosti, nego li drugi. To se osobito s njeke strane, koja sa svim, što je plemenito, monopol tjera, tvrdi glede starih Germanah. Nu tko će starim Grkom i Rimljanom odreći srčanost i hrabrost? Pa zašto ipak nenalazimo kod njih dvoboja u modernom smislu? Ne zato što nisu imali srca smrti u oči pogledati, nego što su o poštenju imali druge pojmove, nego li ini. Valjada se kod njih mislilo, da rieči nemogu nikoga učiniti niti gorjim niti boljim. A tim razlogom vojevali su te vojuju i danas najveći ljudi proti toj nakazi. Naše nervozno pokolenje nemože tobože podnieti niti najmanje uvrede, već ljagu neuzpregnuta jezika hoće mahom da pere krvlju od srdca. Čovjek bi pomislio, da smo sami Aristidi i Katoni. A ded uzmimo državne i sudištne govore Cicerona, Demosthena, Aeschina; kako se negrde, što li jedan drugomu nepredbacuju? Pa što bi? Vratiše si, gdje mogoše, šilo za ognjilo, a o krvi ni nepomisliše. Što bi danas rekao mnogi demagog, da ga onako očito tkogod naruži, kao što je Aristofan Kleona? Pa i tu bez krvi prodje. Ja bih rekao, da je u nas sviest poštenja i prava upravo lošija nego li kod njih, kad u njoj nenalazimo utjehe i mira. Car Augusto pozvan od Antonia na dvoboj, odgovori mu sasvim hladnokrvno, da imade i drugih načinah s ovoga svieta poći, nego li sramotnim putem zvierskih gladiatorah.

Ja razlikujem strogo bojni mejdan od običnoga dvoboja. Prvomu nalazimo sliedove kod svih narodah. Nu ovaj drugi, što se bije za popravu nanešene izpraznom više putah riečju uvrede, spada bar po obćenitijoj porabi u novija vremena tako zvanoga vitežstva. Srednjega vieka nestade, ali uz ostalu prilično bogatu baštinu ostade od njega i obični dvoboj. Što ga je vojska, nasljednica vitežkoga duha, zadržala, neka bi bilo; njoj njekako dolikuje i spada na tako zvani esprit du corps. Nu što se i drugi ljudi za njom povode, to je više putah upravo smiešno.

Još smiešnije pako biva, kada promislimo, kakove upravo malenkosti više putah daju povod dvoboju. Evo izmedju tisuće jednoga primjera. Dr. Young, glasoviti spisatelj „noćnih mislih," protestantski svetjenik i veliki vještak na fruli, vozeć se jednom, s njekoliko gospodjah po Themsi i svirajuć u frulu, spazi, da se jedan čamac pun vojničkih častnikah upravo s toga za njimi žuri; i budući čovjek veoma smjeran, skine frulu i prestane svirati. Na to ga jedan od onih mladih ljudih upita uvriedjen: „Zašto gospodine prestadoste svirati?" a Young kao filozof odgovori mu: „Da nisam počeo, nebi ni prestao." „Dobro" reče častnik „kada je tako, a vi da ste odmah svirali, ili ću vas baciti u vodu. Young videć gdje su se gospodje silno prepale, njim za volju popusti i sviraše za sve vozidbe. Došav na mjesto, pristupi svetjenik k častniku i rekne mu odvažnim glasom: „Za volju vašemu i svomu družtvu popustio sam Vam; nu da vidite, da junačko srdce može isto tako kucati pod crnom kao i pod crljenom haljinom, pozivam vas, da mi izidete sjutra u 10 urah u Hydepack. Pratiocah nevodite ni vi ni ja.

Sastav se na urečenom mjestu povuče častnik svoj mač i postavi se na borbu; nu Young mu iznenada naperi malu pušku u prsa. „Što, zar vi mene da ubijete?" „Ne," odvrati svetjenik „nego mač u korice i odmah mi igrajte menuet, inače ste propali." Častnik se zadugo branio, ali videć, da se neima kuda, stane kukavac igrati. Odigravši rekne mu Young: „Jučer vi mene natjeraste, da vam sviram; pravo je dakle danas, da vi meni igrate. Sad smo popravni — i tud se pomire i ostadoše prijatelji do smrti."

Odtud se vidi, kako je Young mislio o dvoboju. A to je i naše mnienje.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Od poznatoga pjesnika „Pobratimstva" g. Luke Botića štampa se kod Albrechta troškom Stojšićevim nova poveća epična pjesan pod imenom: „biedna Mara."

— G. saborski poslanik Mirko Bogović izdao je ovih danah političku brošuru pod naslovom: „Politische Rückblicke mit Bezug auf Kroatien, von Emerich Bogović itd." Ciena 60 novč. O težnji istoga spisa izjaviti će se drugi listovi, na koje to više spada, nego li na nas. Jedino, što mi mûkom mimoići nemožemo, jest okružnica bivšega prvoga županijskoga povjerenika, a poslje i načelnika grada Zagreba, baruna Härtla, koja se čita na strani 65. istoga spisa i iz koje sa užasom vidimo, kakove smo guje za deset godinah u svojih njedrih gojili, i kako su nam vladini plaćenici za to vrieme o glavi radili. U toj okružnici, pisanoj upravo paklenom zlobom, nalaze se izmedju ostalih ove strahovite izreke: narod nije ništa; želja je vlade, a i samoga vladara, da se sve narodnosti izkoriene, ili barem oslabe; napokon se prieti podčinjenim organom nepovoljnimi po nje posljedicami, ako li interese vladine podrede interesom naroda te budu štitili jezik, koj on, jer je mržen (od koga?), hvala bogu nerazumije. Na očigled takovih dokazah neka „Donau Zeitung" i svi naši nezvani savjetnici radje muče o onom, što je bilo.

— Županija riečka zaključila je u svojoj onomadnjoj skupštini zahvalnicu preuzvišenomu g. biskupu Strossmayeru za njegove velike zasluge. Isto tako sprema mladež zagrebačke gimnazije što sjajniju adressu od svoje strane preuzvišenomu g. biskupu, kao utemeljitelju jugoslavenske akademije.

— Professor u Spljetu, g. Svilović napisao je povjestnicu Dalmacije. O vriednosti djela nemožemo reći za sada još ništa. Da li će se štampati, ili ne, i to je još neizvjestno.

(Poljska). Glasoviti državnik i povjestnik Joakim Lelewel preminuo je 29. svibnja t. g. u Parizu. Rodio se je god. 1786. u Varšavi.

Obadi.

Zug nach Osten.

Kako je od vremenah samouka Pavla Čuturića kraj svega desetgodišnjega nastojanja tisućovrstnih apostolah njemačke kulture napredovala kod nas niemština, svjedoči sliedeći, vierno prepisani list, pisan za „zlatne dobe" školske viežbe radi od jednoga hrvatskoga gymnazijalnoga učenika, koji je više godinah na njemačku učinjan, svojim roditeljem: „Geliebte Eltern!

Nach mein achtjähriger studiren ich möhte drei Sachen Studiren und dss in einer unsere Universität, wenn ich gehen solle in Wien ich musste deutsch in Pesth ungarisch in Prag čhechisch in Padua italienisch studiren, aber ich möchte gern das in meiner Muttersprache lernen und wenn in Agram dieser Colegium wäre dan möchte ich gehen studiren, und diese Sachen sind die Medicin, die Insinieri und Geschichte und Geografie — Wie möchte ich in der kroatische Sprache sprechen die Medicin, wenn ich sie in der deutsche lerne mit einer der nichts verstet als kroatisch, er wird mich nicht verstehen wenn ich ihm sage deutsch die Krankheit die hat und anders. Ich werde dann studiren gehen in Agram die Jus in das Vaterland dinen. —

Grüssen sie alle zu Hause und die alle bekannten und bleibe Ihr gehorsamster Sehn."

Po tom se pita, koliko bi stotinah ili tisućah godinah trebalo, dok bi se ova divljač učinila „urbar" za njemačko-kulturni cvietnjak i postiglo ono, što su si njeki ljudi bili uvrtjeli u glavu?

Recept za pospiešenje viećanjah o državopravnih pitanjih.

Jedan glasoviti njemački homaeopat, koj je već mnogomu pomogao, prepisuje kao najshodniji liek za pospiešenje državnih, težko probavivih pitanjah za saborske poslanike: „Zwei Gulden Diaeten nebst Enthaltsamkeit von jedem Uebergenusse."

Gospodičić. „Gledati ću gospodično, da Vam supruga najdem."
Gospodična pocrveni.
On. „No, no, gospodično; ako nećete, a ja ga neću tražiti."
Ona problie di.
On. „Ja već vidim, da Vam moram ostaviti vremena, da se promislite."
Ona od straha posiedi.

Peticije na sabor.

Više stotinah **naturaliziranih** frakovah mole za hrvatsko-slavonski indigenat; — njekoliko **reformiranih** cylindrah mole da se priznade načelo ravnopravnosti svih vjeroizpoviedanjah.

Razpis.

U gradu **Račnjaku** držati će se dne 30. lipnja za podieljenje učiteljskoga mjesta na glavnoj učioni minuendo licitacija.

„Karlovački viestnik“ umoljava se, da ovaj oglas izvoli uvrstiti u svoj štovani list.

Vježba u slobodnom prevodu iz latinskoga na hrvatski.

Ibimus, ibimus	Iti ćemo, iti ćemo
Utcunque praecedes, supremum	Svuda s tobom u povodu —
Carpere iter comites parati.	I u vatru i u vodu.
Horat.	

*Očitovanje.**)

Njekoje slučajne analogije dale su povod, te se je u jednom kutu svieta povjerovalo, da sam ja, ostaviv svoje dojakošnje prebivalište na elizijskih poljanah, opet na onaj sviet uzišao, u njekom panonskom gradu nastanio se i tud svoju rolu s nova igrati počeo. Da se prepreči svako neporazumljenje, to se vidim prinukana ovim svetčano izjaviti 1. da sam ja, kao što mi je i Svetonio u mom životopisu (pogl. 86) posvjedočio, jedva čekao da umrem, 2) da meni ovdje u sboru bogovah ništa nefali, niti imam razloga, da, pijuć š njimi nektar i hraneć se ambrosiom, težim za falerncem, chijcem i slašticami tamošnjih gostbah; a „aura popularis“ kojom su me pitali, i sada mi još u želudcu leži 3) da ako bi mi ikada na um došlo tamo poći, to bi jamačno čekao drugih vremenah; jer što sada biva, to je još sve šegrtovanje oko naše majstorije. 4) da se ja nikada nisam služio nikakovimi predikati, odnosećimi se na veličinu i slavu svoju 5) da ja ni za života nikada u Panoniju zavirio nisam. — Iz toga svega vidi se, da ono ja niti jesam niti biti mogu.

C. Julio Caesar,
bivši general, triumvir, diktator itd. a sada umbra.

*) Za uvrstbine ove ruke neprima uredničtvo nikakove odgovornosti.

Našim čitateljem!

Kada smo prije pol godine naumili izdavati ovaj list, bili smo dosta odgovarani, a znali smo i sami, da vladavše onda, a i sada još postojeće okolnosti neprijaju baš najbolje takovomu poduzetju, te smo predvidili zapreke, s kojimi ćemo se imati na nastupljenoj stazi boriti. Uzdajuć se ništa nemanje u koliku toliku pomoć domaćih književnikah i u rodoljubje obćinstva, te hrabreć se svojom dobrom voljom i svetostju stvari, za koju se zauzesmo, odazvasmo se davno gojenoj obćoj želji, te što naumismo, to utemeljenjem ovoga belletrističnoga lista i izvedosmo.

Da li smo se pako u svojih nadah prevarili? — Prevarili smo se u jednom, i to u podpori, koju očekivasmo od naših starijih spisateljah. Dosada nedoživismo te sreće, da njihovimi imeni — osim jednoga — ukrasimo svoje njegovanče. Sva pomoć, koju imadosmo, dolazila nam je od mladjih rukuh, koje su nam u ostalom takodjer dobrodošle, mile i drage. U jednom se pako **nismo** prevarili, i to u pripomoći, kojoj smo se nadali od strane obćinstva. Ono je, i koliko se danas od njega zahtieva, uza mnoge ine žrtve prinielo valjano i pošteno svoj rodoljubivi prilog i za ukriepljenje i obstanak ovoga našega poduzetja.

Nu, reći će tkogod: pitanje je, nije li se obćinstvo u listu prevarilo? Pozivajuć se na svoj program od 12. pros. 1860. možemo smiono tvrditi, da što smo **sa svoje strane** obećali, to smo i držali. Jedinih **narodnih nošnjah** nemogosmo uza sve svoje nastojanje priobćivati, ne troška radi, jer ga ni drugdje štedili nismo, nego poradi zaprekah, na koje smo kod nestašice domaćih umjetnikah glede izvedenja te namisli nagazili u inostranstvu. Ni nagradah dosada razpisali nismo, što nam to još nedopuštaju novčane okolnosti lista. Ako i velimo, da smo zadovoljni: do nagradah još nam puno treba.

To dvoje nismo izpunili, i rekli smo, zašto nismo. Ostalo smo sve izvršili, dakako onako, kako se je moglo. Iskreno priznajemo, da je, što se tiče **nutarnje vriednosti**, list izprva bio ponješto lošiji; nu ako je **svaki** početak mučan, a ono se po razloženih okolnostih vremena, kojih nepovoljan upliv svatko priznaje, može lahko razsuditi, kakov je morao biti **naš**! Što pako dalje, to hvala Bogu nastaje sve bolje, a još se i boljemu nadati možemo. U to ime mislimo, da se kao zastupnici stvari obćenarodne smijemo pozvati i na domorodnu dužnost, po kojoj nijedna plemenita duša, kojoj je moguće, nebi smjela dopustiti, da toli krasno, toli važno, samo u ponješto neprijatnih okolnostih osnovano, nu nadu sve to ljepšega napredka pružajuće poduzetje natražke udari.

Sve to ljepši razvitak, svestrani napredak: — to je, što za **buduće** obećati možemo.

Na temelju ovoga svoga očitovanja *pozivamo opetno sve domorodno obćinstvo na predplatu pod dosadanjimi uvjeti. Budući da imademo još dosta preostalih eksemplarah od prvoga polugodišta, to smo u stanju gg. novim predplat. i njimi poslužiti. Koncem godine dati ćemo svim liep almanak na dar.*

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić**.
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. lipnja 1861. Broj 18.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

UTEMELJITELJU
JUGOSLAVJANSKE AKADEMIJE
PREUZVIŠENOMU GOSPODINU BISKUPU
JOSIPU JURJU STROSSMAYERU.

SPJEVAO

UGOJE GJORGJE OGNJANIĆ.

Sinje more vierno čuva
  Biser-zrnje na dnu svom,
A modro si nebo riesi,
  Sitnim zviezdam modri dom.

S perivoja niče cvieće,
  S cvieća miris nami blag,
U zemlji se trudnoj krije
  Mnog ljepotni kamen drag.

Al' sav biser, sitne zviezde,
  Miris-cvieće i drag kam
Pred tvojimi čeznu dari,
  Što jih Jure pružaš nam.

Ljubav Tvoja k rodu svome
  Silna to je danas moć,
S nje sve ljepše sunce sieva,
  S nje sve dublje pada noć.

Ona izpuni naših srcah
  Mnog ljepotni sladjan san,
I otvori bezufalim
  Budućnosti ljepše dan.

S jedne iskre srca Tvoga
  Koli silan buknù plam,
Sve za Tobom Jure hrli,
  Svatko nosi po koj kám,

Da sagradit pripomože
  Novoj slavi novi hram,
Kog sagradit i podići
  Ti pokaza stazu nam.

Jugoslavje Jure cielo
  Zamnjelo je slavom Tvom,
Spomenik Ti vječni stavlja
  U zahvalnom krilu svom.

Neka moru biser bieli,
  Perivoju miris-cviet,
Modru nebu zviezde sitne, —
  A Ti nami mnogo liet.

Junačka Slavonka.

Pripoviedka iz naše poviesti.

Od Ferde Filipovića.

V.

(Nadalje).

Tako ti sunašca i danka, o zoro!
Nekini mi srdašca, sini skoro.
Kanižlić.

Stari Ivan Nikolić i Pavle Slavetić bili su stari prijatelji, prijatelji, kakove riedko sunce ogrieva. Jedan bez drugoga, štono vele, ni omrknuti ni odaniti; a imanje jim bijaše tako rekuć obće. Nikada ni sjena zadjevice nebijaše medju njima; a jedan drugoga pomoći, scienili su za najsvetiju dužnost. To njihovo prijateljstvo čulo se na daleko; a od svojih bijahu štovani, jer su svagdje ugnjetene suplemenike pred turskom nepravdom branili. I musulmani ih cienjahu; bijahu bo mogući kod puka, i zaoto se dobro čuvahu da ih gdjegod neogaze.

Stari Ivan i Pavo neželjahu ništa tako vruće, kao to svoje prijateljstvo oviečiti. Čini se da je isti Svemogući, veseo s ote ljubavi svoga najplemenitijega zemaljskoga stvora, hotio to medjusobno nagnuće na vieke uzdržati, poklonivši jim Dragoja i Lucu. Već u kolievci bijahu oni zavjereni, i stari roditelji nečekahu ništa željnije, nego dan njihove svatbe.

Dragoje i Luca neznajući za tu odluku svojih roditeljah, riedko su se vidjali. Ona je bila tihe, krotke ćudi, a ujedno kršćanskim i narodnim duhom zadahnuta: mrzila je Turke, kao tlačitelje svoga naroda; a Huseina je štovala, kao riedku iznimku i dobrotvora njemačke obćine. Selim, kojega je nekoliko put nazrela, činio joj se još mnogo blažiji; pa slušajući mnogo o njegovoj dobroti i prednostih, k tomu bivši jednoč u zgodi dobro ga motriti i suditi: činio joj se angjeo, štono je Tobiju na putu sprovodio i od duha nečastivoga branio. Odtale i njezino nagnuće prema njemu. Dragoja je nješto češće vidjevala, pa premda bijahu roditelji njihovi najiskreniji prijatelji, premda on bijaše krasna i junačka izgleda, srce ju nezaboli za njim. Ta ona bijaše još kano ono nerazvijeno gondže (pupoljak), koje ni zraka sunčana nije jošte cjelivala; a dobro kršćanski odhranjena, nije umjela ni pomisliti ni poćutiti štogod ino nad blagodati vjere. Ona je Dragoja voljela, ali kao druga i prijatelja svoga od djetinstva; a nagnuće prema Selimu bijaše samo to, i tek kasnije obratilo se u ljubav.

Sasvim drugačije bijaše kod Dragoja. Od naravi žestok, a privikô slobodnomu životu, brzo je uzavreo za svojom drugaricom. Stari roditelji veselili su se tomu; nu bivši jim još mezimčad zelena a izčekujući i kod Luce slične ljuvene pojave, odgadjali su svatbu. Dragoje bivao je sve u dan nestrpljiviji, i premda je svoje roditelje često put silio, da mu uprose kod svoga prijatelja ruku svoje drugarice, Luci ipak ni znak svoje ljubavi nepokaza. Kao razdražen lav, što se samo oštrim čovječjim pogledom kroti: i Dragoje je u nazočnosti svoje milostnice postajao krotko janje i mučeći divio se je njezinoj rajskoj milini i dobroti. Duša mu se je topila od milinah, a srce plivalo u rajskoj slasti slušajući ju; pogled njegov tonuo je u njezinih angjeoskih crtah, a njezin ga je razpaljivao njekim nebeskim ugodnim plamom; ah! da mu grudi izgore i opet u istom plamu novim dražestnijim životom okriepe se. Život i dušu bio je pripravan za nju položiti; nebi žalio najzadnju kapčicu krvi u najgorjih mukah za nju proliti; pa opet nemogaše joj, milijoj od spasenja svoga, radi prevelike krotkosti i odanosti, pomiešane s njekim strahopočitanjem i bojazom, odkriti goruću ljubav, s koje je ginuo. On ju je smatrao kao svoga angjela, koga smije samo štovati i njegovim željam pokoravati se; ali nikakovom strastnom misli uvriediti. Kraj svega toga ipak se je tješio, da će mu ona jednoč život osladjivati.

Tako je; i boji se i ufa se i tješi se i opet straši se slabo čovječje srce!

Siromašni Dragoje! samo časak da si predtekao Selima, uživao bi troja nebesa, a sada . . . biedni Dragoje! . . .

Starac Ivo vidio je nujnost svoje kćeri, pa je u dnu duše trnuo nagadjajuć uzrok toli nenadane i neutješljive žalosti. Bojeći se ne toliko zločesta izbora Lucina, koliko da se nebi njegova i Pavlova najvruća želja i prijateljstvo oviečilo: pohiti mahom k „Obtečaju,“ gdje je stari Slavetić sa svojim sinom bio glavom junačkih slavonskih zatočnjakah. Pa koliko se je Dragoje veselio nenadanoj sreći, toliko veća bijaše žalost njegova videći dušu svoje duše da u čijih, no u turskih naručjih. Pred očima mu se zamrači, dah mu presta, krv mu se stinù, blied je, kao stiena, rekao bi Fidiasov je Davor od najljepšega kararskoga mramora. No u čas oživi taj kip novim životom, životom osvete, pa kao razdraženi lav: „To li je njezino jamstvo!“ razdere se na starca: „doveo si me amo da mi još gore ranu razvališ“ — pa potrže jatagan da srne na Selima.

Kao od munje poražen stajao je otac ukočen, nepomičan. Niti je što čuo ni vidjeo, i da nepritrča stara Eva, koja se je vikom Dragojevom od molitve trgla, te da mu nepridrža ruku, tko zna nebi li se božja providnost, a s njom i mnogi kršćanski život, poprieko presjekao. I Dragoje dodje k sebi. On je Evu ljubio i počitovao kao svoju majku, njoj je najprije odkrio bolnu ranu svoga srca, njoj se je bio sasvim povjerio, od nje se je ufao melemu za svoju bolju, ona je bila svemoguća kod njega, njoj za volju srnuo bi u vatru; te i sada njoj za volju turi jatagan u korice, pa upirući oči u Selima i Ladu pade joj plačući oko vrata. Tko da izrazi bol ostarjelih roditeljah? Ona jim bijaše život i sreća, nada i utjeha, bijaše jim angjeo božji, koji jim je blagoslov Sveviśnjega u kuću unašao; za nju su se brinuli i radili, i krvavim znojem i pretjeranom brižljivošću nastojali i najmanjoj njenoj želji zadovoljiti; od nje su se ufali imati sreću, utjehu i podporu u svojoj starosti: pa nju gledati u naručju odmetnika . . . oh! to niti smijem niti umijem suditi; znadem samo kada je Luca k sebi došla i vidila se u naručju Selimovom, da se dugo nije razabrala što s njom biva. Obazirala se je kao preplašena zvierka na sve strane, niti je Selima poznavala, niti roditelje. U mah joj se razbistri cieli dogadjaj, pa spoznavši milu rodjenicu, zavapi: „Majko! mila majko!“ tako žalostivo da bi se isti živac od tuge razpao, i pade joj oko vrata.

Mati kao mati plače sa svojom mezimicom, oćutila bo je i ona bol svoje jedinice, pa neznajući joj lieka, htjela joj je barem suzami ranu izpirati i liečiti. I otcu se oči orosiše, ali jednako stoji kao kameni stup; a Selim i Dragoje gledaše se mrzkimi pogledi. Bili bi već u koštac došli, da nebijaše Lade; a ovako u nazočnosti njezinoj mogahu se samo prezirajući mjeriti. Najednoč svrati Selim oči opet na Lucu, te prije nego si i pomislio, grlio je klečeći skut i koljena svoje miljenice i njezine majke uzdišući:

„Majko! majko! budi i meni sladka mila majka!“

Dragoje opet probliedi i po drugi put mu je ruka na balčaku, ali ju sada opet ustavi Ivanova desnica. Taj opeto-

vani prizor morao je starca nješto umiriti, jer nestade onih ličnih bojah a i glas mu bijaše preveć nježan kada, je Dragoju sborio:

„Nemoj, sinko, božju volju ništiti. Putovi su njegovi nedokučivi, a štogod čini, sve na naše dobro smjera. Strpi se, pa pustimo da vidimo konac njegove svete providnosti.“

„Ah! zašto si me amo vodio,“ razplaka se Dragoje.

„Budi i meni sladka mila majka!“ vapijaše Selim.

„Medenice moja!“ jodala je Luca.

„Bože! sveti Bože!“ uzdisala je stara Eva.

„Tvoji su putevi nedokučivi,“ šaptao je Ivan sklopljenima rukama.

Opet kratka stanka milovanja i cjelivanja. Čije srdce da je od kamena? Lavi i janjci smotaše se u jedno klupko, usta jim se sliše, suze jim se pomješaše, a iz ranjenih prsah čuo si kadkada težki „ah!“ I Bogu se samomu sažalilo, te lahkimi oblaci malo bolje sakri svoje oči, e nemogaše gledati tugu svoga nesretnoga stvora. — Otac se prvi osviesti, te videći da to nemože tako ostati, već što brže da se stvar razjasni i po mogućnosti da se dokonča, lati ih sve za ruke pa s njimi u kuću.

„Što je to, sinko, da moram u siedoj starosti gledati?“ pitao je otac kćerku svoju.

Luca muči i plače.

„Ja sam svemu uzrok“ odvrati Selim uzdišući.

„Bog ti prostio, sinko, kao što ti ja opraštam!“ prihvati starina „ali me nisi morao tako ožalostiti. Ona mi bijaše jedina, u kojoj sam uživao, za njezinu sreću viekom sam se Bogu molio, od nje sam se ufao imati podporu i utjehu u starosti, pa — — —“

„Nekori nje, starče!“ presieče mu rieč mladić „kao ono sunce na nebu, čista je i prosta od svake krivice; a jer smo pred Svemogućim svi jednaki: zašto i ja nebi bio s njom na utjehu i podporu u tvojoj starosti?“

Dragoje bliedi i uzdiše.

„Ali si ti Turčin i spahija.“

„Kod Boga neima razlike.“

„Ali naša vjera i tvoj stališ nedopušća.“

Hotjè Selim nješto da odvrati, ali ga u taj par sčepa Dragoje kao mahnit za ramena, pa drmajući ga tako strašno, da mu se je i nesetna zglab micala, prodre mu se u uho:

„Zaniemio, nesretniče, ako ti je život mio! Znadeš li, da je to moja vjerenica, a ja njezin sudjenik.“

Tko znade, šta bi se taj čas dogodilo, da se nije Lada medju njih stavila. Kao ugodnik božji ukrotila ih je samo svojim pogledom. Sirota mati nesmije rieči da progovori, a otac je štrepio za svrhom. Dragoje držao je jednom rukom ljevicu svoje nesudjenice, a drugom je zastro oči radi bola i plača; Selim je pako cjelivao desnicu svoje milostnice uzdišući jednako: „Budimo Abdul i Marica!“

Djevojče pogleda Selima, zatim Dragoja, pa uzdišući padne na majčine grudi.

„Zlato moje!“ milovala ju je starica.

„Milko! sladka milko!“ raznježi se i Dragoje.

„Budimo Abdul i Marica“ vapio je neprestano Selim.

„Ali ona ima svoga vjerenika“ jodao je otac.

Najednoč ohrabri se djevojka, pa lativši svoje ljubovnike za ruke, upita Selima:

„A hoćeš li ti učiniti, što je Abdul učinio?“

„Za tebe ću i umrieti“ odvrati Selim.

„Dobro!“ prihvati Lada nastavivši odlučno: „Obojici ljuba biti nemogu, a oba ste mi srcu više manje dragi; zaoto čujte prvu i posljednju moju želju. Vrieme je ozbiljno, gdje više moramo misliti na svoju slobodu, na dom, rod i vjeru, nego na ugodnosti života. Naša se ugnjetena jednoplemena braća već na sve strane dižu i bore, pa idite i vi k njim u vojnu proti našemu obćemu neprijatelju. Ja ću vas sama spremiti i obskrbiti svimi potreboćami za boj; moja će vas ljubav hrabrit, a molitva štitit. Nežalite krvce svoje; nesetnu kapčicu, koju prolijete, blagoslivljati će najskrajniji potomci vaši. Ja ću vam svojom rukom rane vidati i znoj trti; a ako kojega junačka smrt postigne na bojištu narodne česti, sreće i slave, kao za svojim bratom tugovati ću za njim, a ostavšemu biti ću vierna ljuba. A ako mi vas oba Bog i junačka sreća uzdrži, dvoriti ću vas kao rodjena sestra do smrti.“ —

* * *

Večer je. Neima Dragoja, neima Selima. Mati muči pa dovršuje svoje kućne poslove, otac ciepa na drvniku, a Luca sjedi na tritmu, podniemila se na ljevicu, u desnici joj švelo u koje više nevidi, pa žalobno pjevuši kô da pčela zuji:

„Djevojka junaku prsten povraćala:
Naj ti prsten, momče, moj te ród neljubi,
Ni otac, ni majka, ni brat, ni sestrica;
Al me nemoj, momče, na glas iznositi,
Jer sam ja sirota nesretna djevojka:
Ja bosilje sijem, meni pelen niče.
Oj pelen pelenče, moje gorko cvietje!
Tobom će se moji svati nakititi,
Kad me stanu tužnu do groba pratiti!“

(Dalje će sliediti).

Rip Van Winkle.

Iz englezkoga od Washington-a Irving-a.

Preveo I. Kozarac.

(Konac).

Malo po malo osviesti se Rip; — dapače — kad ga nitko negleda — pokuša i on piće, koje mu izvanredno prijaše. Valja reći, da je on žedna duša, te da je češće boce izkapljivao. Vince sladko, grlo gladko; omiče se; bocu za bocom i opet boci se klanjajuć izgubi najposlje svih pet ćutilah; oči mu se ustakliše, brada pade na prsa i . . . zaspa kao top.

Kad se probudi, al on na istom zelenom brežuljku, odkle je sinoć smotrio starca iz klanca. Protare si oči — krasno vedro jutro, vrhovi planine pozlaćeni prvim trakom ogranuloga sunca. — Ptičice skaču i cvrkutaju po zelenom čbunu, a sivi orao uzliće nebu pod oblake prosiecajuć uzduh. „Sigurno nisam ovdje cielu noć spavao,“ reče poluglasno. Tad si zače prizivati u pamet sve okolnosti prošle večeri prije nego što je zaspao. Čudnovat čovjek s barilcem — tjesnac — špilja obkoljena stienami — družtvo kuglajuće se — boca. — Ona uvračana boca! pomisli Rip, — „kako ću se izpričati pred gospojom Van Winkle?“

Očima traži oko sebe šarku, ali gle čuda! mjesto ptičarice nadje staru kremenjaru sa zahrdjanom cievi, razklimanim kokotom, a crvotočnim kundakom. Mah posumnja na one ozbiljne gorske hajduke, da su mu oni, opojivši ga, tu poparu skuhali i pušku mu ukrali. Ali i od Kurje ni traga ni glasa; — možda on goni vjeverice il jarebice. Fićuka, viče, ali se vjetar; samo mu jeka opetuje žviždanje i vikanje — Kurje neima.

Odluči opet otići na mjesto jučerašnjega prizora, da, ako bi se namierio na koga od one družbe, zaište svoga psa i

pušku. Ustav da podje, noge ga iznevjeriše, bjehu kao ukočene. „Planinska postelja neprija mi,“ pomisli si Rip „no ako sam ovom razhladom navukao na se nazebu (Rheuma), tad bi bolje bilo da sam mrtav, nego da takov dodjem pred oči gospoje Van Winkle.“ S njekim naporom snidje u klanac: pronadje zaista tjesnac, iz koga je jur uzpuzao prošastu večer sa svojim drugom. Čuda nova! sad ondje bujica pjeneć se pada s jedne pećine na drugu, napunjujuć klanac svojim žamorom. Spremi se medjutim, da se uzpne sa strane i da obidje slap; ali krčeć si stazu kroz gustik brezovine i ljeskovine, posrnù češće zaplićuć se u vinjag, koji no se penjaše od drveta, stavljajuć mu njeku vrst mrieže.

Napokon dodje do mjesta, gdje se tjesnac — kao što mu se po glavi vrtjelo — otvara i biva amfiteatrom; ali o amfiteatru ni spomena. Kao visok neporušivi bedem dižu se pećine, preko kojih bujica buči poput grmljavine i pada u široko i duboko korito, koje je već pocrnjelo od hlada izokolnoga drveća. Nemogav dalje, stane: — opet fićuka i zove psa; ali mu graktanjem odgovaraju gavrani sa visokih, usahnulih granah, koji, sigurni u svojoj visini, smijahu se njegovoj smeći. Što da čini? — pô dana prošlo a Ripov želudac nemiran, jer bogme od jučer još ništa okusio nije. „Duša me boli za psom i puškom; strah me kida kad pomislim na ženu, nu neće mi se ipak mrieti ovdje medju brdinami!“ Potegnuv rukom po čelu, objesiv zahrdjanu pušketinu o rame, srcem punim jada i čemera put pod noge, te se krene kući.

Kad dodje već blizu sela, naidje na njekoliko ljudih; nu nijednog nepozna; što ga tim većma zabuni, buduć prije svakoga poznavao. Njihovo odjelo posve je drugčije nego ona nošnja, kojoj bijaše naviknuo. I oni njega izbuljenima očima gledahu i kolikogod put bi ga pogledali, toliko put bi se mašili za bradu. „Što to znači?“ pomisli Rip, te se i on lati za bradu, kad na svoje začudjenje spazi, da mu je brada za dva pedlja narastla.

Evo ga u selu. — Hrpa nepoznate mu djece trči za njim vičuć i upiruć prstom na njegovu siedu bradu. Psi — ali niti jednoga od starih znanacah — urlikahu i vijahu, kudgod je prolazio. — I isto se selo promienilo; bješe veće i napučenije — zgrade velike, kakvih dosad ni vidio nije; a onih kućah nestalo, gdje bi se ili zabavljao ili tugu razbijao. — Tudja imena nad vratima, — tudja lica na prozorih — sve tudje.

Sasvim zabunjen poče dvojiti, da li je on ili sav sviet uvračan. A to bijaše njegovo rodno mjesto, koje je dan prije ostavio! Ondje se dižu kaatskillske kršne gore — ondje teče srebrni Hudson — ondje isti brieg i dolina, kao što bijaše od pamtivieka. — Rip sasvim smućen. — „Ona prokleta boca, baš mi je glavom krenula!“

Jedva razabra svoju vlastitu kuću, kojoj se je sa strahom približavao, očekujuć svaki čas, da ga pozdravi pišteći glas gospoje Van Winkle. Ugleda kuću — krov porušen, prozori polupani, vrata iz peticah izvadjena. Od gladi na pol crkao pas, sličan Kurji, stadě mu se oko nogu smucati. Rip ga zovnù imenom; ali pas reži, pokaza mu zube i udalji se. „To je žalostno — i moj me je pas zaboravio!“ reče Rip gorko uzdišući.

Unidje u kuću, koju je gospoja Van Winkle — čast joj i poštenje s toga — najbrižljivije snažila. Prazna bijaše i očevidno zapuštena. S te pustoši minù ga i strah — zove si ženu i djecu — ali samotnom sobom odlieže mu se glas bez ikakova odziva i nastane opet tišina.

Sunù van i pohiti k svojoj staroj zabavnici, seoskoj krčmi — al je nebijaše više. Mjesto nje stoji velika ohrdana drvenjara s velikimi većom stranom razlupanimi, starimi šeširi i krpami začepljenimi prozori i s nadpisom: „The Union Hotel' by Jonathan Doolittle.“ Mjesto razgranjenoga debla, što je njekoč branilo tihu malu hollandezku krčmu, ukopan je debeo stup; na njem nješto slično crvenoj šubari, s koje se vije zastava a na njoj smiešan skup zviezdah i kojekakvih potezah — sve mističko i nedokučivo. Po njekojih znakovih poznade on lik kralja Jurja, pod kójim je tolikoput mirno svoju lulu pušio, ali i on bješe preinačen. Crveni kaput bijaše zamienjen plavim i smedjim, sabljom u ruci mjesto žezla, s kriljakom zakitjenim perom, a pod slikom napisano velikimi slovi: „General Washington.“

Množina svjetine bila je pred vratima, ali Rip nepoznade nikoga. Isti značaj njihov činjaše mu se promienjen. Tud je bila huka i buka mjesto one obične, blage tihoće. Zahman se obzire za mudrim Nikolom Vedderom, zahman traži Van Bummel-a, učitelja, koji je oštroumno razglabao sadržaj starih novinah. Mjesto ovih držaše vatren govor njeki mršavi blied čovjek, s džepovi punimi papirah, zboreć o pravih gradjanskih — o izboru — o članovih kongresa — o slobodi i ostalih predmetih, u koje se podivljeli Van Rip razumijaše kao magare u kantar.

Dolazak Ripov s njegovom siedom bradom, zahrdjanom puškom, smiešnim odielom, s hrpom ženah i djece za sobom, odvrati svu pozornost od govornika. Skupiše se oko njega i motrahu ga od glave do pete. Govornik vičuć pride k njemu, uze ga za ruku i odvede na stranu da ga upita: za koju će stranku svoj glas dati? Rip Van Winkle gleda sasvim zablenuto. Drugi nizak i okretan muž pristupi, lati ga za rame, te uzpinjuć se na nožnih prstih do ušiuh njegovih šaptnu mu, da li je saveznjak il demokrat (Federal or Democrat)? Dok je Rip rad neshvaćena pitanja u najvećoj smetnji bio, stupi pred njega njeki čovjek oštra pogleda, koji mišljaše, da je svu mudrost kašikom posrkao, s laktom si kroz svietinu put krčeć, čas s jedne, čas s druge strane u rebra komajuć, te podbočivši se jednom rukom a nasloniv se drugom na štap, upita ga osornim glasom: što ga amo nosi s puškom na ramenih i gomilom svieta za sobom? da li je naumio sviet buniti? —

„O gospodine“ — viknu Rip ustrašen, „ta ja sam ubog, miran čovjek, rodjen u ovom mjestu, i lojalan podanik kralja, koga bog poživio.“

Nasta vika u puku: „Tory! Tory! špiun, uskok, dole s njim!“ Tud bijaše vražega posla, dok je onaj svoje mudrosti puni i orozovim repom nakitjeni gospodin poredak opet povratio; ali svukav obrve k nosu, namrgodjen kao da će mu munja iz čela suknuti, upita opet nepoznatoga obtuženika: radi česa je došao, šta traži? Sirotan odgovori ponizno, da on nemisli nikakovu kavgu zamitati; no da je došao, da potraži svoje znance i susjede, koji običavahu pred krčmom sjediti.

„Koji su to — reci der?“

Rip pošuti malo — kao da razabire znance — zatim zapita:

„Gdje je Nikola Vedder?“

Nasta za njeki čas mir, dok jedan starac sa žviždućim glasom neodgovori: „Nikola Vedder? — no on je umro prije osamnaest godinah! Bijaše do skora na njegovom grobu drven stupac, štono je sve o njemu zabilježeno sadržavao, ali i on je iztrunuo i nije ga više!“

„Gdje je Brom Dutcher?“

„Početkom rata otišao je u boj; pak jedni vele, da je poginuo pri jurišanju tvrdjave Stoney — a drugi opet, da se je utopio. Kako bilo da bilo — on se nigda nepovrati.

„Gdje je učitelj Van Bummel?“

„I on je otišao u boj, postao generalom, a sad je na kongresu.“

Ripa zazebe oko srca, kad začu takve tužne promjene u domu i prijateljstvu, nalazeć se sad osamljena na svietu. Svaki daljni odgovor smuti ga; čuvši o prošlosti tako dugoga vremena, o predmetih koje razumjeti nemogaše: rat — kongres — tvrdjava Stoney; — neusudiv se više pitati za nijednoga prijatelja u zdvojenju zaviknu:

„Zar nepozna nitko Ripa Van Winkla?“

„Ripa Van Winkla!“ — poviknu dva tri glasa; „sigurno poznamo ga; ta to je onaj Rip Van Winkle, koji je ondje izderan i poderan po cieli dan stojao naslonjen na drvo.“

Jadnik bijaše sad u podpunoj smeći. Posumnja o svojoj istovjetnosti, da li je on onaj isti ili drugi čovjek. U toj smeći upita ga opet onaj mudrac s orozovim repom: tko je on i kako se zove?

„Sam Bog znade“ reče on skoro izvan sebe, „ja nisam ja — ja sam nješto drugo — ono ja — ne — to se drugi njetko uvukao u moj opanak — ja sam bio já prošastu noć, zaspao sam u gori, a oni su mi izmienili pušku, pak sve je promienjeno, a i sam sám predrugojačen, neznam kako mi je ime i tko sam?

Svi okolo stojeći pogledahu začudjeni jedan drugoga, klimahu glavom stavljajuć si prst na čelo. Nastade šapat, kako da mu oduzmu pušku, da nebi bradan nesreću počinio; pri tom šaptanju natrag se povuče učenjak, gospodin s orozovim repom skupi se i pobježe. U tom kritičnom času nadodje jedna žena kroz vrevu tiskajuć se, da i ona vidi sjedobrada čovjeka. Nosaše na rukuh pohabno diete, koje ugledav Ripa od straha počme kričati. „Muči Ripu!“ reče ona, „muči malo majmunče, jer će te ovaj starac metnuti u torbu i odneti.“ Ime djeteta, obličje materino, njezin glas probudi u njem pometeni duh. „Kako ti je ime dobra ženo?“ upita ju.

„Juditha Gardenier.“

„A tvog otca ime?“

„Ah jadni čovjek, ime mu je Rip Van Winkle; otišav prije dvadeset godinah s puškom i psom od kuće, nigda se više nepovrati; dodje mu pas sutradan al od njega neimamo ni traga ni glasa; je li se ustrielio, ili su ga Indianci odveli bog zna. Ja sam onda još djetetom bila.“

Ripu je još samo jedno na jeziku stajalo; — drhćućim glasom upita:

„Gdje ti je mati?“

„Ona je zatim brzo umrla; pukla joj je žuć od ljutosti na jednog novo-englezkoga prosjaka.“

To bijaše kap utjehe za njega. Nemogaše se dulje uzdržati. — Pritisnuv kćer i njezino čedo na grudi „ja sam tvoj otac“ reče „njekoč mladi, a sad stari Rip Van Winkle!“

Svi se čudom začudiše. Nakon tih riečih protura se do njega jedna baka, i postaviv ruku na oči i njekoliko časovah ga izpod nje motreć radostno uzkliknu: „Jest duše mi! jest Rip Van Winkle! jest on isti istovjetni! Dobro došao stari moj susjede! Zdravlja ti, ta gdje si bio kroz dvadeset dugih lietah?“

Ripove zgode budu u kratko pripovjedjene; jer svih dvadeset godinah bjehu njemu jedna jedina noćca. Svi otvoriše usta i oči i uvukav jezik za zube, umuknuše; dapače i mudrac s orozovim repom, kad vika prestà, povrati se, zavrne ustma, strese glavom, što za njim učiniše i svi drugi.

Medjutim zaključeno bi, da se sasluša mnienje Petra Vanderdonk-a lagano dolazećega na kolih. Bijaše on jedan od loze poviestničara istog imena, koji je spisao poviestnicu od postanka provincije. Petar bijaše najstariji stanovnik u selu i znaše sve zgode i nezgode i tradicije (ustmena predanja) u susjednih okolicah. Umah spozna Ripa i potvrdi njegovu pripoviest najtemeljitijimi dokazi. Čvrsto uvjeri skup da je nepobitna istina nacrtana od prabábe njegovog, povjestničara, da u kaatskillskih gorah prebivaju njeka čudnovata stvorenja; da veliki Hendrik Hudson, koji je prvi pronašao ovu rieku i predjel, straži svaki dvadeset godinah sa svojom četom iz polumjeseca (Half-moon); kad mu put dopusti, još češće posjeti prizore svoga poduzetja i čuva pazljivim okom rieku i grad, koji je po njemu imenovan; da ih je njegov otac vidio u njihovoj hollandezkoj nošnji kugljajuće se u mrkoj špilji planinskoj; dà i da je on sam njeke godine poslje podne čuo jeku njihove kugle, kao da tutnji grmljavina.

Da pripoviest pokratim; skupština se krenù i otidje k izabiranju. Ripova kći povede njega sa sobom da kod nje prebiva; imadijaše prostranu liepu kuću i kriepka vesela muža, u kome je Rip umah spoznao jedno od one djece, štono mu se verahu po ledjih. Što se njegovog sina tiče — njegove slike i prilike — on je njegdje na polju radio; ali, voćka nepade daleko od debla, nasljedivši bábine odrtine, baštinova i njegova svojstva: sve je radje činio, samo ne za sebe radio.

Rip se presvuče i odmah ode, da se sprijatelji s mladim naraštajem, što mu i zgodno za rukom podje, jer ga do skora svi obljubiše.

Neimajuć nikakva posla kod kuće i živeć u vremenih, gdje je čovjek mogao bez brige lunjati, zauze opet svoje staro mjesto pred krčmom, bješe od svakog štovan kao patriara sela i živa kronika starih vremenah „prije rata.“ Prošlo je tomu dosta vremena, dok se je uputio i pojmio dogadjaje, koji su bivali za njegova sna; kako je rat buknuo — kako je provincija skršila jaram staro-englezki — i kako je od podanika kralja Jurja III., postao gradjaninom saveznih država (United States). Rip zaisto nije bio politik, niti si je mnogo glave tro kako i zašto se države i kraljevstva mienjaju, nego je samo njeku vrst despotizma poznavao, pod kojim je tako dugo stenjao, a to bijaše ženska vlada. Sreća njegova, skršiše joj se krila, izvuče svoj vrat izpod jarma ženitbena i mogaše sad tepnjariti se, kudgod ga je volja bila, nebojeć se nasilja gospoje Van Winkle.

Kadgod bi spomenuo njezino ime, glavom bi i ramenom krenuo, oči izbuljio; štono sve njegda bijaše znak odanosti u svoju sudbinu, bude mu sada znak veselja radi slobode.

Običavao je svoju poviest svakomu pripoviedati, tkogod bi došao u gostionu gospodara Doolittle-a. Opažalo se, da je glede njekih točakah svaki put drugče pripoviedao, čemu je bez dvojbe uzrok bio, što se je prerano probudio. Ja sam to sasvim točno u jednu pripoviest sabrao, i nije bilo čovjeka, žene ni djeteta, koje ju nebi na pamet znalo. Njeki su dvoumili o istinitosti ove pripoviedke tvrdeći, da je Rip s uma sišao i da je to točka, oko koje su se njegove misli vrtjele, medjutim svi su hollandezki stanovnici vjerovali. Do dana današnjeg nisu čuli tutnjavu na gori kaatskillskoj, no vele, da

se Hendrik Hudson i njegovi još u špilji kuglaju; i obća je želja svih pod papučom se nalazećih suprugah u cielom okružju, da mogu, ako im je život otešćao, potegnuti iz boce Ripa Van Winkla.

Karlo Bogoslav Šulek.

Obično se slave samo oni ljudi, koji su se izkazali na junačkom mejdanu, koji su svoja slavna djela počinili praskom pušakah i munjom topovah, u rieci čovječje krvi i na razvalinah velika grada. Ovakva djela, ako su smjerala narodu na sreću, spominju se od vieka do vieka, zahvalan narod slaže jih u pjesme i podiže jim spomenike.

Al' ima još i druga vrst narodnih dobrotvorah, koji domovini posve protivnim načinom, a više putah opet jošte više koriste, nego junaci od mejdana. Nu netraži jih u bielih dvorovih ni sjajnih palačah; u zabitnoj sobici, podaleko od svjetske halabuke izvode oni svoja djela. Zorom ustaju, al' mrakom raditi neprestaju, već jih je najti i onda, kad sav sviet sladko počiva, gdjeno sjede za pisaćim stolom, te misle i mozgaju do gluho doba noći kod ckileće svjetiljke, kadšto gladni i ozebli, što narodu treba i kako da se podigne. Bojište jim je list biele hartije, oružje pak tanko peree, koje neprolieva krvi, nego samo kapljice crnila, iz kojih niče vlaće nauka, a u svakom klasu po jedno zrno blagodatne mudrosti. Nu ovi plodovi nedozrievaju tako brzo kao bjelica pšenica, tu treba na žetvu čekati kadšto puno i puno godinah, pak ni onda jošte nerazbira svatko korist ove plodine, već ju mnogi pogazi, jer mu smeta na putu, kojim je pošao, ili ju upravo izčupa, misleći, da je otrovan kukolj. O plaći za tolik trud, za mnogoljetnu pomnju ni govora neima, van ako prozoveš plaćom otrovne striele, što jih na njega zavist i zloba pušta, biedu i nevolju, što jih na njega navaljuje tmina i neznanstvo, obiest i samovolja, najveći njegovi dušmani. Š njimi bije boj onakov učenjak, ne samo jedan dan, jednu godinu, nego puno godinah, po sav život; zanj neima počinka, neima prave pobjede; jer dok bude svieta i vieka, taj će se boj biti. Zna to i pisac, da neće sasvim nadvladati; nu zadovoljan je, kad zadade po koju ranu neprijatelju, makar i sám uz to zaglavio.

Ja ću vam pripoviedati o takovom borcu, štono život svoj posveti našemu narodu — o borcu, komu bujni naš i sladjahni pjesnik I. Trnski u 7. broju ljetošnje Novosadske „Danice“ evo ovu pjesmicu izpjeva:

Bogoslave! Vrieme juri,
Brzo ljudski viek se vije;
Dok je jasan glas tamburi,
Dug mi bratski platiti je.

Rad bih sitnog od bisera
Nanizat ti dva tri niza;
Al' ti došav sa sjevera
Ljepši biser sav poniza.

Rad bih cviećem mirisnijem
Da ovjenčam milog pobra;
Od šta vienac da ti vijem,
Kad ti cvieće ljepše obra?

A koji nas priznat neće,
Da t' je biser svaka misô,
Da t' je izraz samo cvieće,
Da je zlato, što si pisô?

Dodje k nami duha triezna,
Bistra uma, mile krvi,
Srdca, štono varke nezna,
Dodje k nami — na rád prvi.

A na rádu i na muci
Mi se, druže, pobratismo,
Pero bilo mač u ruci,
Dok s tudjinom bojak bismo.

Za našijeh jadah trista,
Uz tudjinske opačine,
Neklonu ti duša čista,
Već se diže glas vrline.

Neodvisan kao niko,
Kad nas ljuto pritiskoše,
Nisi nikad ti ponikô,
Nit uz ljude pristô loše.

Kô marljiva marljiv pčela
Kô na strašnu junak mjestu,
Podhvati se trudna djela,
A navalu odbi čestu.

Kad nestekoh, jadan, zlata,
Da palaču gradim novu,
Biele dvore u Hrvata',
Da se dvori tvoji zovu!

Da mi tamo obiluješ,
Da te mile vile dvore,
Pa da braću dočekuješ . . .
I mile jim razgovore!

Da ladujuć na dušeku
Trista liepih gojiš nada' . . .
A da ti se starovjeku
Pjesma moja još dopada!

Moj Šuleče! vrieme teče —
Okasnje li vruća želja?
Znaj, što pjesnik željno reče,
Želi sila prijatelja'!

Saborit će sabor prvi
Oživljele kraljevine,
Sastat će se, slavska krvi,
Bit će slasti i miline!

Tvoje će se čut vrline . . .
Valjda neće dat nijedan —
U zapisnik kraljevine
Tek zapisat, da si vriedan!

Neće sabor pristat nemo,
Da ružimo otačbinu,
Da zahvalni tek budemo,
Kad nam odeš na istinu!

To su rieči istinite, želje pravedne; nu tko jih dobro razumie, tko valjano ocjenjuje? — Uzdajuć se, da ću tako ugoditi svemu čitateljstvu, nacrtah malo obširniji i potanji životopis slavnoga nam toga pisca i ljubimca počam od mlade mladosti, kako bi znao sám ovdje ondje svojim prijateljem pripoviedati, neka se vidi, kako je postao ono, što jest, neka ima mladež u njem ogledalo mladjahne marljivosti, a muževi muževne postojanosti. Ajdmo k stvari.

Bogoslav Šulek rodio se na 20. travnja 1816. u trgovištu Sobotištu, ležećem u Slovačkoj nitranskoj županiji (u Ugarskoj) u zabitnoj dolini ogranka tatranskih planinah. Otac mu Ivan bijaše ondje evangjelički (protestantski) župnik, čovjek gledan u cieloj okolici rad poštenja i bezprikorna života. Uza to bijaše velik prijatelj svomu narodu, te napisa više koristnih pučkih knjigah, bogoslovna i praktična sadržaja. U tom poslu nit mu je smetao velik trošak, a kadšto i šteta, budući za onda idea narodnosti jošte driemala, niti ovelika i razpršena župa, u kojoj je sdušno obavljao dužnosti župničke sve bez kapelana; niti množtvo djece, koje je šestnaestero rodio i uzgojio; niti vrt i pčele, oko kojih je nastojao. Zato je i bio zimi i ljeti u 5 satih na noguh, a posljednji u postelji; nit mu je ikada dosadila knjiga, te mu je sin njegov već na smrtnoj postelji ležećemu morao čitati djela njegova učenika Ivana Kollara. U istinu izgled pravoga župnika! *)

Ovaj primjer otčev i česti razgovori š njim djelovao je očevidno na um i srdce njegova sina Bogoslava. **) On se povodio za svojim otcem, po imenu u pogledu marljivosti i ljubavi narodne knjige. Tiela bijaše slabačka od djetinstva i uza to vrlo nesretan, da je svaki čas koje udo ozledio ili upravo slomio. Nu česte te bolesti nisu mu ni malo duha pobijale, već ga priučale strpljivosti.

Do dvanaeste godine polazio je školu u svom rodnom mjestu, ali je učio ponajviše samo latinsku gramatiku, kako to bijaše za onda običaj. Onda bo je vladalo načelo po cieloj Ugarskoj: „Quot linguas calles, tot homines vales.“ — A kakvi su bili ti „homines“ zato se nitko nije brinuo. Posljedica tomu načelu bijaše, da smo onda imali puno blebetušah, a slabo je tko više znao do jezikah, koji su samo vrata od kuće, toporište od sjekire. Koja fajda umjeti sve jezike, a neznati

*) Kollar se rodio u Mošovcah u turčanskoj županiji, nedaleko od sv. Martina, gdje su Slovaci ovih danah imali svoju prvu narodnu skupštinu. Ivan Šulek bio je za svoje mladosti učitelj u Mošovcah.

**) Ovo za onda neobično ime nadjenuo mu je kum njegov Bogoslav Mudronj.

govoriti pametno. Ono umjenje je samo ljuska, a znanje je prava jezgra; al' se znanost necrpi iz same gramatike, a kamo li iz gramatike tudjega jezika. Čovjek odprije potratio bi 10 godinah na učenje svakojakih jezikah, makar i nenamjeravao postati filologom ili diplomatom, u mjesto da se je posvetio jednoj nauci u svom materinskom jeziku, kojega rieči najdublje prodiru u srdce i um. Mi se sjećamo i neznatnih narodnih riečih iz djetinstva, a zaboravljamo malone sve, što smo učili u tudjem jeziku. Koliko bismo više napredovali bili u svakom nauku, da smo ga učili u materinskom jeziku!

Pored latinske gramatike, koju je Bogoslav zato samo učio, da bude prvi u školi, volio je zavirivati u otčeve knjige, što mu on rado dopusti, ponavljajuć mu sto putah, da uči sve, što gdje može naučiti; jer su svi nauci srodni, a čovjek nezna, kako će mu gdje u životu koristiti mnogo znanje. Naš Bogoslav poslušao je taj nauk, te je osim škole najvolio sjedjeti kod kojega zanatlije, gledati tamo i motriti, kako svoj posao zanatlije rade, ili opet paziti gospodare, kako opravljaju svoje radnje. Time si je prisvojio puno praktična znanja i položio temelj svestranomu obrazovanju uma, koje se u njega hvali, po imenu pak praktičnomu smjeru svoga djelovanja; jer na što čovjek navikne u mladosti, neće lahko odviknuti, ma bilo to dobro ili zlo.

(Konac će sliediti).

Soneti.

Od Eugena Javorskoga.

Lasko, lasko! — — — — — —
— — — — — — — — — — —
Ja sam darmo k portu tvému spěchal
Ant mi zkvetlau, orkán severný
Růži vyrval, terny ostré nechal.
Jan Kollár.

I.

Rana ruža na busenu cvala,
Sve cielovi sunca razpupčena,
A bisernom rosom uzgojena,
Kôm ju rujna zora napajala.

Kad se ruža najbolje gizdala —
Eto na nju mraza neslućena;
S mrazom odè i sva gizda njena,
Ruža svehla, stravljena ostala.

Ta si ruža, ti, moja ljubavi,
Na busenu moga srdca mlada,
Gdje te sreće trak razpupà blagi.

Nu brzo te, ah prebrzo stravi
Mraz — nemili udes iznenada,
Drugom posjed tvoj dosudiv dragi!

II.

Biedna li si, o moja ljubavi,
Triput biedna u grudiuh moji',
Koje tuga za uviek osvoji,
Odkad udes s dragom me razstavi.

Ona za te dne već neboravi,
Da t' očiuh ljubicami goji,
Da te ognjem svih cielovah poji,
Da te nježnim grlenjem zabavi:

Ona 'e tudja — s drugim zaručena,
S neljubljenim nju već udes hudi
Za uvieke nemilo sastavi!

Jad ti vječni sad je nje zamiena, —
Hrana pelin, koj mi obuze grudi,
Piće pako — srdca znoj krvavi.

III.

Epimetej, — stvor bojnih vjekova',
Prostodušan ko što je već bio,
Pandoru je na stan uzet htio,
Divnu kćerku osvetnih bogova'.

Ali pod krov kad mu stupi ova,
Iz posude, koju 'e zaklop krio,
Sve zlo pusti na taj svijet cio,
Samo nade nedav izpod krova.

Oj! i mene nješto slična snajde:
U ljubavi bliesku zasliepljivu
U grudi mi kob prijeka zajde,

Ter napuniv nje svim zlom i jadom,
Jak udarac dà srdcu ćutljivu,
I baš smrtni zadržanom nadom.

IV.

Blažen onaj, kog nevinost slavi
I kras njena liera snieżno-biela,
Blažen kom je u srdcu zasjela
Radost njena i mir njezin pravi.

Blažen, koi nepozna ljubavi,
Koj još nepì iz ljubavi vrela,
Kog još nika dieva nij' zaniela,
Kog još Lelja neranì lukavi.

Blažen svaki, kom su tudja ova,
Jer riedke su u ljubavi sreće,
Odkad tvarstvo svietu vid podrova

Ter mu svoje očale ponudi,
Da ih uviek na oči si meće,
Kada hoće da radi il sudi.

V.

Tmina, tmina, gusta i crna tmina
Krila 'e moju grud već od njekada,
Tminu rodi smutnost duha mlada,
I sanjarstva tmasta magluština.

Kad al' netom sried tih sumračina'
Bliesnù u mom srdcu iznenada,
Ko oblačnih sunce iz ograda' —
Plam ljubavi pun nadah, milina';

Al nedugo liepost mu trajala;
Iz uzdahah zavisti rodjena
Nesreće ga prikri oblačina:

Od tog časa moja 'e grud postala
Pravom špiljom, stanom gustih siena',
Jer kud zazrieš, svud je tmina, tmina.

VI.

Sretno 'e Ikar u zraka prostori'
Modrikastu preplavljo pučinu,
Dok je sunca bježao bližinu,
S peri, koja ljepiv vosak stvori;

Ali kad se bliže suncu gori
Srećom plovbe sav zanešen vinu,
Tad mu s perah vosak se razstinu —
I on u skut mora se obori.

Slično i ja, dobre kobi krilom
Sretno more preplavljo sam jada',
Dok sam sunce ljubavi bježao;

Al kad me je zavodljivom silom
K njemu želja približila mlada —
U more sam odmah suzah pao.

VII.

Liep je bio veče, što ne, mila?
Kad pod lipom rudeć se u smeći
Zlatim ključem triuh plasieh riečih
Raj si momu srdcu otvorila.

Zviezdovlas je mjesec, pun blještila
Kroz lipin nas cviet gledo smješeći,
Slavulj našoj pripievao je sreći,
Lipa od draga cviet na nas suzila.

O da mi je još dan takov moći
Jednoč kušat, nebi žalio na to
Odmah vječni boraviti sanak.

Al zahman je čekat sunca u noći,
Hman u zimi lasta' izgledat jato, —
Hman i meni čekat takov danak.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Ovo danah dodje nam rukuh na Rieci izišavše u svakom obziru velevažno djelo: „Pokorni psalmi Davidovi, prevedeni Šimunom Budineom, Zadraninom, a Franom Kurelcem iznovice na vidik iznešeni. Na Rieci troškom piščevim 1861. XXXV. 111.“ Mi to djelo nazvasmo u svakom obziru velevažnim, prvo, što je Budinić jedan od najvažnijih naših starijih pisacah, što se imenito tiče jezika; drugo što je izdan onom točnostju i pomnjom, kojoj smo već navikli kod našega Frana, kao kod nikoga. U golemom predgovoru izcrpljeno je sve potanko, što se je u kom mu drago obziru o spisu i spisatelju kazati moglo. Bogati sadržaj toga djela u djelu zaodjeven je osim toga jezikom, koj je, što se njekih riedjih formah tiče, nam istina ponješto stran, ali koji gledom na slog osigurava Kurelcu prvo mjesto medju našimi prosaici. Čemu se divimo kod Sallusta i Thukydida, kratkoći izraza i jedrini mislih, to nalazimo i kod njega, te priporučujemo našoj omladini, da ga s te strane pomnjivo uči.

— Izisao je Šviglinov „Ljutovid, župan posavskih Hrvatah, povjestnička pripoviest iz IX. vieka.“ Zasada o tom spisu sudimo u kratko: da što ponješto manjka formi, to naknadjuje sadržaj.

— Izišao je i već se prodaje prevod Mühlbachova romana „Gospodična Clairon, ili 4 dana iz života jedne predstavljačice; ponašio Ivan Hergešić.“ Jedan nam je prijatelj obrekao, da će o tom dielcu nješto progovoriti.

— Jučer su dovršene u Jakićevoj tiskarni „Pjesme bugarske“ izdane troškom preuzv. g. biskupa Strossmayera od Miladinova. Izdanje je veleugledno i upravo gospodsko. Tom prigodom umoljavamo od strane izdateljeve onu gospodu, koja su dobrostivo kûpila predplatnike na to djelo, da mu čim prije i novce poslati izvole.

— G. Matija Ban izdaje II. svezak svojih različitih pjesamah.

— Izdavatelj ovoga lista g. M. Krešić namjerava izdati poveći illustrirani kalendar za god. 1862. I vrieme je, da dobijemo u toj struci opet jednom štogod valjana.

— Davorin Jenko izdao je u Beču „Slovenske pesmi“ i prikazao ih preuzv. g. biskupu Strossmayeru.

— Českí grad Počátky imenovao je preuzv. g. biskupa Strossmayera svojim začastnim gradjaninom.

(Kazalište). Družtvo talijanske opere dalo je dosada u više putah opetovanih predstavah dvie spjevoigre, i to: „Lucreciu Borgiu“ i „Trovatore.“ O valjanosti istoga družtva moramo se izjaviti bezuvjetno povoljno. Glavni glasovi: Sopran, alt, tenor i baryton zastupljeni su tako, da se za naše okolnosti bolji zahtievati nemogu, te za to je i obćinstvo s družtvom podpuno zadovoljno.

Obadi.

Pijanac. „Gospodine liečniče, molim vas, pogledajte mi u grkljan.“
Liečnik. „Ja nevidim ništa u njem.“
Pijanac. „Zar sbilja ništa nevidite?“
Liečnik. „Vjerujte, da nevidim ni trunka.“
Pijanac. O! moj gospodine; ta tu je čitav majur sa sto jutarah zemlje, jedna kuća i dvadeset volovah.

Krčmar (gostu) „Molim, s kim imam čast.“ —
Gost. „S vašim gostom.“
Krčmar. „Istina; ali molim — vas stališ?“
Gost. „Plemić.“
Krčmar. „Ja mislim što se veli karakter.“
Gost. „Phlegmaticus.“

Liečnik. „A gdje je bolestnica, da vidim, kako joj je?“
Mati. „Izvezla se je, gospodine.“
Liečnik. „A tko joj je to dopustio?“
Mati. „Vi gospodine sami.“
Liečnik. „Kako bi to bilo: ja toga nisam kazao.“
Mati. „Ta nerekoste li gospodine: fahren Sie mit der Medicin fort.„

☛ Oglas.

Od njekoliko danah skopčan je sa zanimivimi viećanji hrvatsko-slavonskoga sabora o dobru i koristi domovine čovjekoljubivi zavod bezplatnih parnih kupkah, kojih divnu ljekovitu moć potvrdjuje sljedeća

Svjedočba.

Podpisani svjedočim, da sam ovo danah usljed studena napitka dobio takove protisli u prsih, da sam mislio poginuti. Sva sredstva, koja sam upotriebio da si pomognem, ostadoše bezuspiešna. Potuživ se toga radi njekomu od svojih prijateljah, uputi me on na galeriju saborsku. Tud ostanem od 10—2 ure i vrativ se kući malo prilegnem i ustanem podpuno zdrav.

Ljepušić.

Prošnja njekojih starih djevicah na hrvatsko-slavonski sabor.

Podpisane uzdajuć se u pravdoljubje i poznatu galanteriju hrvatsko-slavonskih narodnih zastupnikah i velmožah, utiču se pod njihovo možno okrilje i usudjuju im se na milostivo uvaženje podnieti sljedeću razlozi podkriepljenu molbu.

Kada u kojoj državi zavlada svojevoljno bezženstvo, to je siguran znak, da takova država naginje k svojoj propasti. Kada se sloboda razuzdana života počme više cieniti, nego li blagi jaram domaćega zapta, tada već odzvanja, da nereknemo odzvonilo je svakoj ćudorednosti.

To su uvidila najslavnija zakonarstva osobito starih vremenah; — na današnji pokvareni sviet nećemo da se pozivamo; premda imade i danas plemenitih dušah, koje se svetom revnostju zauzimaju za najsvetije interese čovječanstva.

Komu nije poznat onaj narod, kojega se domoljubju, praktičnoj mudrosti i strogosti života još i danas sviet punim pravom divi. Mislimo Spartance. Osim ostalih prekrasnih zakonah, za kojih mudrost dovoljna su nam imena Solona i Lykurga, najvažniji nam se čini onaj, po kom na bezženike — tresite se! — bijaše stavljena kazna atimije, a to će reći bezčastja, ili bolje rekavši infamije, — da budu pred svim svietom žigosani! A more li što onda bijaše infam, danas biti častno i pošteno! — Nemože!

A što da o tebi reknemo, najveći mužu svih vremenah, K. Julio Caesare! koji si hrabrost duha umio spojiti sa nježnostju srdca; koga su dražesti Kleopatrine isto tako zanieti mogle, kao i slika bojne slave, za kojom si težio; za koga se neznade, da li si više pobjedah oružjem održao, ili više srdacah neodoljivom silom svoga gentlemenstva osvojio. Za junačka tvoja djela ovjenčao te je sviet neuvehlom lovorikom, a spol naš savio ti je myrtov vienac zahvalnosti.

Visoki sabore! Tronutim srdcem sjetjamo današnji sebični i pokvareni sviet na toga velikoga muža i još jednoga poštenjaka, za kojega se slabo znade, ali mu uspomena živi i živjeti će u srdcih naših; mislimo Pappia Poppaea, i njegov zakon „de maritandis ordinibus.“ Ova dva muža, kojih je ugled već gotovim zakonom, ustanoviše zajedničkim nastojanjem oko obćega dobra, da se u području rimske države nenadje mužko izpod 60, a žensko izpod 50 godinah neoženjeno, dotično neudato. A car Augusto držao je o tom mladim pustolovom rimskim senatorskoga i viteškoga plemena takov govor, da bi se čovjek sit naplakati mogao. Dà divnih ljudih! Dà divnih zakonah!

Mi netražimo mnogo; dapače iz dna srdca osudjujemo njeku pjevačicu, miss Kate Collins, koja je nedavno u Dublinu kažnjena zato, što se je pronašlo, da imade pet muževah. Nesretnica! gle ti nje!

Pozivajuć se na gorenavedene primjere drugih zakonarstvah, mislimo, da neće biti premnogo, ako zamolimo vis. sabor, da primi sljedeći zakonski predlog:

Čl. I. U području hrvatsko-slavonske zemlje nesmije se naći mužko neoženjeno izpod 40, a žensko neudato izpod 60 godinah.

(Podpisah neima).

Sabor zaključuje:
Budući da sabor neprima bezimenih molbah, to predlog ovaj nemože biti predmetom saborskoga viećanja.

Zagonetka.

Kakva je to živina, što će proći zdravo i kroz vodu i kroz vatru?

Tko zagonetku prvi rieši, biti će mu ime častno spomenuto u ovom listu. Izključuju se laščinske mljekarice.

Poziv.

Još jedanput pozivamo što ućtivije svekoliko obćinstvo na predplatu za drugo polugodište

»Naše gore lista.«

Onu gg. koja nam za prvo polje-tje još duguju, molimo da svoj dug što skorije namiriti izvole.

Odpravničtvo.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. srpnja 1861. Broj 19.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Pozdrav domovini sa žalah Vltave.

Od Ugoje Gjorgja Ognjanića.

Oj Hrvatska zemljo,
Zemljo meni sveta,
Odkud me odagna,
Tudja zloba kleta.

U tvom da sam krilu,
I sad mi se čini,
Da s' odmaram trudan
Na zelen-ojelini.

I sada mi zuji,
Premda iz daleka,
Milih tvih pjesamah
Premilena jeka.

Modro tvoje nebo,
Štono te cjeliva,
Mniem da mi se jošte
I sad podsmjehiva.

I sad modru Savu
Oko mni da gleda
Romonit veselo
K cilju svom naprieda.

Sinje tvoje more
Čiem se samo gane,
To već silno kucat
Srce moje stane.

Sokolovah tvojih
Čiem je jato jače,
Sve mi više srce
Od radosti skače.

A hrvatski barjak
Čiem se više vije,
Ja korakom stupam
Sve to ponosnije.

Ljubav samo neka
Spaja tvoje sine,
Pogazit ćeš ljutog
Zmaja domovine.

S te ljubavi rujna
Puknut će ti zora,
Pomolit se rodu
Sunce izza gora'.

Junačka Slavonka.

Pripoviedka iz naše poviesti.

Od Ferde Filipovića.

VI.

(Nadalje).

A tko žali danas poginuti
Za pravicu i svog roda sreću,
Nije vriedan, da ga zemlja nosi,
Nije vriedan, da se Slavjan zove,
Crn mu obraz pred Bogom i svietom!
Mijat Stojanović.

Slavonija je većinom očistjena od Turakah. Vukovar, Zvonica, Slankamen, Karlovci, Petrovaradin, Valpovo, Požega, Gradiška, Brod već su u naših rukuh, a u oči svetoga Miholja iste godine zauzeo je Ljudevit bavarski Osiek-grad bez jednoga hitca. Osobitu uslugu činiše slvonski hajduci, koji su sami svojom snagom protjerali Turke iz Cernika, Pakraca, Čaklovca, Kamengrada, Triglave, Kobaša, Biele Stiene, Petrovgrada, Djakova i sijaset drugih mjestah, te takovi strah zadali musulmanom i poturčenjakom, da su bezobzirce preko Save grnuli.

I Husein njemački otišao je u Bosnu i skoro da za njim ode i Zulejka. Selim se nedade nikako prinuditi da s otcem ide, scieneći to za sramotu; već se je izgovarao da će do posljednje kapi krvi braniti svoje imanje i rodno mjesto. Husein je vjerovao; nu Zulejka je sumnjala, i to je što nije s njim već preko Save. Prije svoga odlazka načinio je on dvie darovnice: jednom poklanjao je njemačkomu duhovnomu pastiru fra. Adamu Matkoviću, koga je veoma cienio, vodenicu na Oroliku i mnoge zemlje oko Niemacah; drugom je svoga sina kao baštinika svojih dobarah postavljao, a ako bi on možebiti u obrani pao, imao ga je nasliediti njegov nećak Sulejman Salterdžija. — Dok se je Zulejka spremala i Bog zna što snovala, dotle obsjedoše Slavonci i njemačko ukrepljenje te joj presjekoše put u Bosnu.

Gdje je danas župna crkva, dizao se je Huseinov ukriepljeni stan tik Bosuta. Nedaleko odtuda na sriedi današnje vrlo

krasne pijace, stajala je džamija i kupalište uz nju, a izpod nje križali su se hodnici pod tvrdju k Cigoći, Obtečaju i sv. Petru. Rekao sam, da Turci ove hodnike pravili nisu, jer se je u njih našao gorespomenuti prsten; a i kupelj sa svojimi ogromnimi cievi mogla je samo rimska umjetnost ondje staviti, jer musulmani su samo harali, a i prije njih nije mnogo bolje bilo u našoj tužnoj domovini. Sada je bila za obranu priredjena, vrata čvrstimi balvani zamandaljena, a oko nje obkop načinjen.

Njemački i posavački ustaši, koji su u Obtečaju svoje stečište imali, zavladali su cielom okolicom medju Bosutom i Savom i očistili ju od Turakah; samo jim još Niemci ostaše. Stari Slavetić i sin mu Dragoja osobito su se odlikovali u toj borbi. Oni su vodili sav ustanak u onih krajevih i bili su prvi, koji su najžešće zahtievali, da se i njemačko ukriepljenje, prije nego carska vojska stigne, obsjedne. I premda se je sijaset Turakah sa svih stranah u njega sleglo, ništa manje oni su ga već njekoliko danah junački bili i mnoge prednosti postizali. Njeka nevidiva, kao viša moć, bila jim je u pomoći; i kada su Turci, nadajući se najboljemu uspjehu, kao razjareni lavovi izpadali, uviek su se sramotno povlačili. Nitko nije znao odkuda neprijatelji i najskrovitije njihove namjere znadu, jedina je Zulejka sumnjala. S toga uzroka zapovjedi njekoliko podzemnih hodnikah zazidati, da ih nebi neprijatelji pronašli i kroz njih napali je. A to jim bijaše uprav namjera.

Jutro je sv. Mihojla arkangjela. Gusta je magluština zastrla zemlju i jedvimice prodire kroz nju sunce tako tamno i tužno, kao da je mrtvačkom koprenom zastrto. A čemu bi se veselilo, kada je gledalo već toliko jadah, a danas još većih da vidi! Niemčani su se spremali na skrajnji udarac proti svojim zulumčarom, isto tako oni na junački odpor. Bosut je vrvio od šajkah i od čunovah; a sa svih stranah nosile su se ljestve za jurišanje. U gradu čuo si samo posvečani mujezin: Allah! Hu! i svi su uzimali avdes na ruke i noge, pripravljajući se k smrtnoj borbi.

I Zulejka svršila je svoju jutrnju suru i čvrsto se odlučila prije poginuti, nego u ruke kršćanah dospjeti. Bijaše to musulmanska Judit, koja je radje umirala, no da pogazi vjeru otacah svojih. Ali i ona bijaše bosanska poturica. Njezin pradjed, nesretni vojvoda Radak, izdao je 1463 14. lipnja svoga kralja Stjepana Tomaševića i grad mu Bobovac Mehmedu II. predao. Mjesto da ga je sultan nadario, kao što je obećao, pokratio mu je glavu, a obitelj mu se morala izturčiti, da joj se isto nedogodi. Zaoto joj poklonio Bobovac, da ga posjeduje kao vlastito imanje, gdje su više stoljećah pod imenom begah Radakovićah stolovali. Od ote obitelji vodila je ona daleku lozu, te se je ponosila svojom starinom, premda je bila oduševljena islamitka. Ona je scienila, da se svakom vjerom Sveviśnji može štovati te da nije slobodno pogaziti vjeru, koju je na majčinih prsih usisala, a kraj toga da može opet rod svoj ljubiti i štovati. Zaoto je ona i bila milosrdna i dobra prema slavonskoj raji, koja ju je „majkom“ svojom zvala. Kršćansku vjeru štovala je ona, te je najviše njezinim uplivom i pomoćju stajala crkva sv. Stjepana kralja u današnjem groblju. Ipak joj nebijaše povoljno nagnuće njezinoga jedinka Selima prama prostoj Slavonkinji. Njezino oštro materinsko oko već je to odavno spazilo, te joj to nješto ponos bosanskih poturicah vriedjalo. Ali čega se je osobito bojala, a što nitko nije ni slutio, bijaše sve to veća nujnost njezinog mezimca, češće izbivanje i — — — ali tajne čovječjega srca sám onaj znade, koji u dno duše naše prozire, a mi smo slabi neznatni crvići, koji ni dubljinu svoga nestalnoga srca nepoznajemo; zaoto neka je daleko od nas uzporedjivat se sveznalosti nedokučivoga, niti ćemo predticati sudbinu i možebiti sebe u drugom odsudjivati; već radje slušajmo njezin materinji razgovor sa svojim sinom.

„Selime sinko!“ govori mu Zulejka žalostivo „možebiti je posljedni put što ti kao mati tvoja govorim, pa mi se srce razpada što te moram u taj čas ukoriti. Tako ti proroka! s čega si se na naše i tvoje zlo tako poneo za Ladom Nikolićevom?“

Ni grom, koji stoljetne hraste razvaljuje, nebi ga gorje porazio, no ove rieči. Mislio je, da nitko živih musulmanah nezna njegovu tajnu, a kamo li jošte mati, te se je uzdrhtao kao prut na vodi. Ne što se je bojao zločestih posljedicah toga ukoravanja, već što je posumnjao nevidjeti više svoje milostnice i u duhu gledao sve svoje želje i osnove razpršene: tako klonu duhom i tielom da je sasvim iznemogô pao pred svoju rodjenicu uzdišući: „oprosti, majko! oprosti!“

„Oprostila sam ti već davno“ tješila ga je mehka Zulejka „ali nemogu da te po dužnosti svojoj neukorim. Gdje si bio prošlu noć? Šta si viekom u Nikolićevoj kući? Kakove sastanke imadeš sa Matkovićem, Slavetićem i drugimi? Odkuda znadu djauri i najtajnije naše namjere? i čemu se sada skupljaju s bosutske najslabije strane? To je samo tvoje maslo, da oni podzemnimi hodnici laglje u grad prodru, ali, znaj, da su oni već sada čvrsto zazidani. Da mi nisi sin, odavno bih te već osveti svojoj žrtvovala; pa jer se uviek radi tobožnje nemoći i bolesti od boja uztežeš: danas ćeš se morati uz mene boriti.“ —

I u istinu, što ničije oko, ničija pazljivost nije osjetila, to je Zulejka znala. Ona je milovala svoga sina kao svoje oči, zaoto je prećutala njegove pogreške. Vidjela je sama, da jim njegovo straničenje nemože naškoditi, jer su svakako morali propasti pod silnom množinom i sretnim napredkom njemačke vojske. Neželeći sramotno ime kukavicah i izdajicah na sebi nositi, jedino se je zaoto opirala, a sinu svomu ništa nebranila. Ali kada je spazila, da joj mezimče sve strastnije i pogibeljnije postajalo, ukori ga i učini shodne naredbe, da mu preprieči put oskvrnuću roda i vjere.

Selim nije tako mislio, kao brižljiva mu mati. Doduše od posljednjega nam poznatoga sastanka sa suncem svoga života, često se je putah našao u kući starih Nikolićah, ali većinom s Dragojem, s kojim je u najiskrenijem prijateljstvu živio. On je žedjao po Luci opjevanoga Abdula podpuno nasljedovati, te su ga Dragoje i ona u nauci kršćanskoj upućivali. I da su nastala ozbiljnija vremena, željeo je i onda davoriju o Abdulu i Marici da izvrši; ali Lada nije hotjela od svoje rieči ni za dlaku odstupiti. Hotjeo je i u carevu vojsku ići, da je Dragojeva volja bila s njime odputiti se. Ali on nije još vidjeo svoj dom od turakah očišćen, zaoto nehtjede se maknuti od Obtečaja i Niemacah. Pa videći da će njemačko ukriepljenje dosta truda i jada jim zadavati, fra Matković, Slavetić i Nikolić prinudiše Selima, da ostane kod svoga doma i da jim tajne svojih zlodjejah odkriva. To se je Selimu činio mučan i sramotan nalog, ali je to i ljubljena Lada željela; kraj toga uvidjajući težki položaj svojih jednoviernikah i da se nikako obraniti nemogu, hotjeo je suvišno krvoprolića odstraniti. Zaoto njegovo noćno sastajanje u crkvi sv. Stjepana

s kolovodjami ustanka. On je mogao njih lahko podzemnimi hodnici, za koje nitko nije znao, u grad uvesti; ali mu se je to činilo sramotno, k tomu se nije nadao jakomu odporu premda znatne posade. Videći pako njihovu nenadanu hrabrost i sudeći po njihovomu očajanju da će se još žešće opirati: da preprieči suvišno krvoproliće, već se bio sklonio i na to; pa mu uprav u tom času pazljiva mati, koja ga je kao sjena sliedila i na nesetni čin pazila, osujeti namjeru.

Još je Zulejka korila i svjetovala svoga sina, kada se najednoč uzdrmaše zidine njenoga dvora strašnom vikom: „Allah! Allah!" a izvan grada razliegao se je: „Isus i Marija!" Kao mahnita pograbi Zulejka svoga sina, turi mu jatagan u ruke pa ga odvuče na bedem. Selim bi se otimao, ali materina ruka jača je od svih silah zemaljskih. Dok su oni na bedem dospjeli, već je bilo ono, što narodna davorija pjeva:

„Pak ciknuše, sablje povadiše,
I na Turke skladno udariše,
Obkoliše sve četiri strane:
S jednu stranu Slavetiću Pavle,
S drugu sin mu hrabri Dragojica,
Treću pobre Nikolić Ivane,
A s četvrtu stari Matkoviću;
Sve pobratim pobratima viču:
„Nedaj tamo, a ja nedam amo!"
Bože mili, jada od Turakah!
Nit se mogu biti, ni pobjeći.
Jadni glas se čuje do nebesah
Od Turakah ranjenih junakah.
Viču Turci svetca Muhameda,
A kršćani ime Isusovo.
Digla s' tonja od zemlje do talah,
Nit se vidi neba, ni zemljice
Od crnoga praha i olova.
Tu se strašna krvca prolievaše,
U mutni se Bosut salievaše." —

Gledaj kako ti se ono momče bori i uz bedem hrabro verc. Da mu nepoznaješ krepke junačke rieči, po zadimljenom i uznojenom razpaljenom licu nebi rekao da je to Dragoje, ono poslušno diete siedoga Slavetića, ono krotko janje pred Nikolićevom kćerju. I već je na bedemu, već sieče hrabro oko sebe, ali . . . jaoh! mladjahni junače, bježi! bježi! Zar nevidiš, da ćeš ludo poginuti u množini, tolikoj množini, što na tebe oštre jatagane dižu? . . . Ah! bježi, skači dole! tako ti ljubavi tvoje vjerenice . . . eto ti već i krvca iz hrabre desnice teče, ah! krvca, koju bi možebiti mila Luca zlatom zamjenivala, da po njoj poganske noge negaze . . . Jao Luco! . . . Ah! . . . Bože! odvrati mu onaj mač od hrabrih prsah . . . Kuku brate! eto i Selima tvoga prijatelja protiva tebi, jadno mu prijateljstvo! . . . Nu ti hvala, Bože! što mi oslobodi ljubimca, eno ga opet dole. A hvala i tebi Selime na tvom tajnom znaku, te je sada i s ote strane slabije nasrtanje, prestaje se krvca prolievati.

Nu svrati oči na drugu stranu, gdje jedino još boj traje, pa se divi onomu junaku, što se kod džamije bori. Liep ti je junak kao liep dan; a po razpuštenih dugih vlasih, štono se kao plamen za njim viju, poznaješ u njem Lucu Nikolićevu. S jataganom u ruci i nasrćući s množinom svojih drugaricah i mladih junakah na ulaz hrama, naličila je angjelu, štono je naše praroditelje plamenim mačem iz raja zemaljskoga izgonio. Turci se bore hrabro, a na bedemu stajala je množina i divila se junačtvu djevojačkomu. I Selim je stajao kao ukopan, neznajući, čemu da se više čudi, ili Ladinomu junačtvu, ili njezinim dražestim, koje su ovaj čas u podpunom svomu čaru blistale. I već su njezini protivnici uzmicali, već je njeno družtvo preko obkopa, već se razvaljuju vrata na džamiji; ali se Turci nješto pobojaše te ih množina poskaka s bedema, pa na Lucino družtvo i druge što joj u pomoć pritekoše. I Selim bi radostno za njimi srtao, ali ga je Zulejka čvrsto za ječermu držala. Boj se iznovice zametnu, žestok, strašan. Sijaset gine, a i Lada dodje u smrtnu pogibelj. Već zievaju nad njom stotine mačevah. Tada Selim nemogaše se više uzdržati, već se silom ote od mile rodjenice, pa jednim skokom u njihovu sredinu. To je bio odlučan čas za njegovu milostnicu, jer su joj već ruku nasjekli. Tek što je došao medju njih, kao njekim čudom razkrstiše se obe strane, a naši se u redu povukoše.

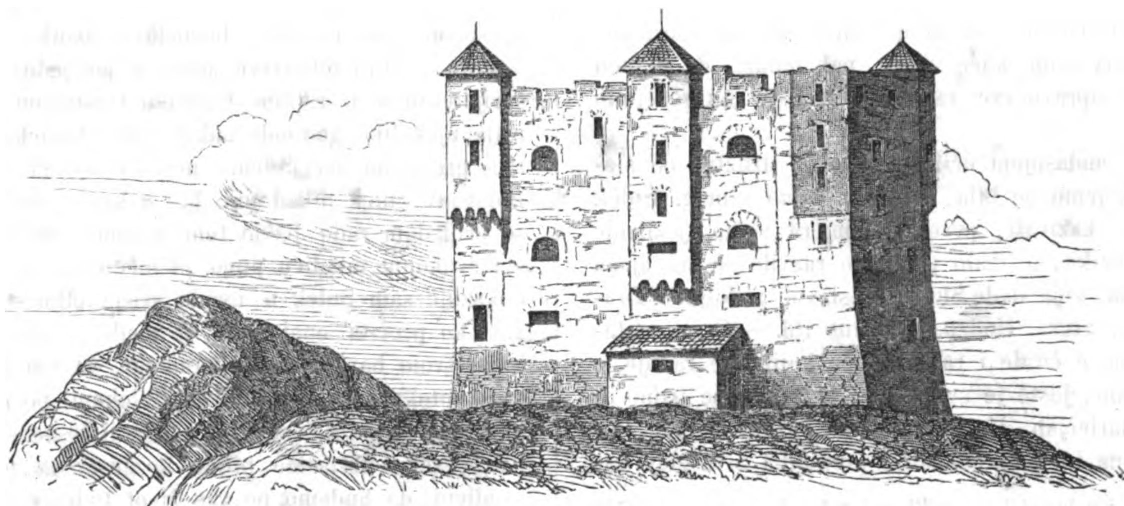
Obsadjenici nepostigoše svoje svrhe, ali Turci pretrpiše znatnu štetu, a najveća jim bijaše Selim. Pridruživši se Niemčanom, kao u slavodobiću odputi se s njimi. Svi su okamenjeni nad tim dogadjajem, a Zulejka da skonča. U zdvojenju čupa vlasi svoje, pa lupajući se u prsa vapije da bi se nebesa raztvorila: „Sine moj! sine moj!"

I Selim se obazira i plače; srce mu se razpada od tuge; rado bi poslušao svoju majku, prama kojoj se prvi put ogriešio, ali je jedna mogućnija volja izrekla: ostavit će čovjek otca i mater, pa će ići za drugaricom žića svoga.

(Konac će sliediti).

Nehaj.

Eno dolje kraj sinjega mora pokraj grada Senja u kršnom primorju leži na golemoj stieni razvaljen grad Nehaj. S jednoga boka motri prama Senju, koji mu slavu potamni; s druge se strane ogleda u sinje more, pazeći kako mu isto od vjekovah u vjekove liže podnožje — s treće viče na kukavnu okuženu Dalmaciju, a s četvrte vreba, neće li Osmanovo pleme započeti s nova mejdan s njim dieliti; sav pako riga jade težke prošlosti, koja mu ote s tjemena zlatnu krunu — i proklinje Vidov-dana zoru, kojano ga nevjerom ošinu. —

Grad Nehaj čuva i danas ogromne svoje razvaline, pokazujući njimi potomstvu prastaru slavu. Oko njega prši ptica po liticah i pripieva tužnu pjesan, gdje nevidi niti gaja, niti mila luga, već opaža samo kamen goli — busen suhi, iz kojih ni stručak travice niknuti neće; — niti sluša sladki romon potočića — već krečanje bare i močila — ribji plju-

sak u sinjem moru — te zviždanje šare, ljute guje. Što ga diči, jeste izgled sjajni. Sa Nehaja vidiš Rieku, Senj i Bakar, vidiš morsku debelu pučinu, vidiš kršnu iznemoglu Dalmaciju. Nehaj čuvaše već u prastara vremena sa Grobnikom, Trsatom, Loparom, Bribirom itd. slavu primorsko-hrvatsku. I koja god sudbina Senj stizaše, stizala je i njega od postanka do onoga časa, kad mu kucnu zadnji čas.

Godine 1558 sagradi ga krvatski general Lenković, porušiv istom prigodom sve kuće, crkve i manastire, što ih je bilo. Osnova ga izvan senjskih bedemah zato, da se Senjani uzmognu laglje i Mljetčanom i Turkom opirati. I od to doba tekla je i Nehaju krv iz žilah, kad god je Senj ranah dopadnuo. Osobita perioda i neman poče stizati taj gradić od onoga vremena, kadano se Uskoci senjski pojaviše, koji su Turkom neprestano plien otimali — i za sobom ih k sinjemu moru zvali i mutili. Tako povede i godine 1592 Lenković Senjane proti Turkom, koji naumiše Klis osvojiti — pa pobiedjen i ranjen povuče Osmanlije za sobom, koji stupiše s Mljetčani u njeko tajno sporazumljenje proti Senjanom, a tim i proti Nehaju. No Senjani razbijahu Turke na sve strane po Grobniku, Lici, Krbavi, Udbinskoj gori. Ali je sreća kratkotrajna. Kroz stoljetja iznemogli — a i tudjim uplivom ubijeni — počeše Senjani malaksati — a uskoci mirovati. Tako pade ne samo nutarnja, rekao bih duševna snaga toga naroda, već i materijalna. Čim se ubi duh, ubijeno bude i tielo — jer mu uda ostaše u stostrukih okovih. Senju napiše drugi napitnicu, a Nehaju napije sam Senj; jer mu stare mišice iznemogoše, a njekadašnji odvažni duh zadriema na jedanput. Te tako smrči se nebo nad Nehajem — a silne bure i oluje počeše ga biti i lizati — dok mu napokon i prolom neudariše — dok mu neposlaše novih žiteljah sovah i gušterah!

Karlo Bogoslav Šulek.

(Konac).

U dvanaestoj godini odvedoše ga u Požun, da nastavi ondje knjigu. U Požunu bijaše onda najbolje uredjeno više evangjeličko učilište (lyceum), kamo je dolazila mladež sa svih stranah Ugarske. Požun je grad njemački, i stranom poniemčen, jer je okružen odasvuda slovačkim, a od česti hrvatskim narodom. *) Nu to nije vatrenoj mladeži smetalo razvijanju idee narodnosti; dapače uprav ondje je u mnogom mladiću uztinjala iskra rodoljubja; jer čovjek nepokvarena srdca, došav u tudjinu, svejednako sravnjuje ono, što ga okružuje, s onim, što je kod svoje kuće vidio, pak nalazi, da ni kod njegove kuće nije upravo sve tako zlo, kao što mu se činilo na prvi vid.

Tako se na ondašnjem učilištu stvorilo družtvo od slovačkih djakah, kojemu je bila, kako bi znao sám g. Šulek svojim prijateljem kazivati, prvotna namjera samo vježbanje u materinskom jeziku, a malo po malo razvila se od njega škola sveslavenska, koja dade Slovakom slavne rodoljube, Dragutina i Ljudevita Štura, Hodžu, Hurbana itd. — Osim sastanakah, u kojih su se čitale i razsudjivale književne radnje, a deklamovale pjesme, jošte je svaki član učio napose jedno ili više slavenskih nariečjah. U tih sastancih razvila se i u Bogoslavu podpunoma idea narodnosti i probudila živa želja raditi perom za narod, raditi bez pohlepe za kakvom materijalnom koristi. A do onda je baš, kako sám jednom reče, exercitia styli samo pod moraš izradjivao.

Bilo je godine 1835. na 6. siečnja, kad je tomu slovačkomu družtvu stigao prvi broj „Horvatskih novinah“ — prva hrvatska knjiga, koja je Šulekovih rukuh dopala. Svi su pohlepno naklopili na nje; nu težko bi pukomu Slovaku razumjeti hrvatsku knjigu, zato jim je pokojni Ljudevit Štur, predsjednik njihova družtva, koji se bijaše odprije već bavio hrvatskom književnošću, protumačivao sve nepoznate rieči. A oni su onda prve naše novine svi marljivo čitali, budući svi tvrdo vjerovali, da Slovakom mora da dodje spasenje od Hrvatah, koji, imajuć svoju autonomiju i svoje središte u Zagrebu, premda brojem manji, a intelligencijom slabiji od Slovakah, opet su se lakše mogli otimati magjaronskomu bjesnilu nego Slovaci, kojim bijaše narodnost systematički podkapana. Zato su se Slovaci svakoj pobjedi narodne stranke u Zagrebu isto tako radovali, kao da su sámi mejdan održali. Pak jih slutnja neprevari. Hrvati su godine 1848. smrtnu ranu zadali ne upravo Magjarom, jer su se ovi doista od onda u svakom pogledu osilili, nego magjaromaniji, koja je odprije pod krinkom slobode posvuda biesnila, dok nije junačkom desnicom Hrvat i Srbin presadio i u Ugarsku načelo ravnopravnosti. Nježna ova biljka bijaše za dugo kržljava, budući više putah, sad od Magjara, sad od Niemca pogažena. Činilo se više putah, da je sasvim usahla i poginula, dok se nismo ovih danah osvjedočili, da joj je samo stablika hirala, a korien se bješe duboko ovriežio, ne zaslugom Magjarah, nego uzprkos njihovu narodnomu nastojanju.

Ovako se dogodi, da je Bogoslav Šulek u isto ono doba, kad i sámi Hrvati, doznao za hrvatsku narodnost; i premda je Hrvatom od sve duše sretan uspjeh želio, opet mu ni na kraj pameti nebijaše, da će jih ikada u tom plemenitom nastojanju svojim perom pomagati, a kamo li, da će iste one novine, što jih je u Požunu jedva razabirao, deset godinah kašnje sám uredjivati. Pravo mu dakle govoraše otac „uči sve, što je plemenito i koristno, dobro će ti njekoč doći.“

Šulek se i kod sebe uvjerio, da idea narodnosti nije zapreka duševnomu napredku nego poluga; al' naravno treba da se ova idea valjano pojmi i da se netraži samo u viki ili u nošnji, nego u znanju. Zato njemu rodoljubje nije smetalo u ostalih naucih, te bijaše uviek medju prvimi u školi.

U Požunu je boravio devet godinah. Izučio je tamo mudroslovne, pravoslovne i bogoslovne nauke. Uza to bijaše mu osobito omililo biljarstvo, najpače posljednjih godinah, kad se sprijateljio s izvrstnim biljarom Gustavom Reussom, koji je prije njekoliko godinah izdao prvu slovačku botaniku; al' je lani preminuo na golemu nesreću svoga naroda. Akoprem Bogoslav Šulek nikad nije bio nakanio izaći velik biljar, opet se pripadom rado bavio tom krasnom znanosti, koja će doista svakomu mladiću puno plemenite zabave podati, kako to dokazuje sám Šulek u uvodu svoga biljarstva (II. dio strana 1.) Tko pročita onaj uvod, a znade ovdje, odkada se Šulek biljarstvom bavi, reći će samnom, da mu je uvod upravo iz srca potekao, te je i nam za Šulekom poći, ako nećemo, da nam duh podivlja i ogrezne u glib tjelesne slasti; ako nećemo, da sa sebe sbrišemo biljeg božanstvena podrietla, a nismo osudjeni, da budemo po vas život tudje radilo.

Više putah bio je Šulek upitan, šta hoće da postane? On bi odgovorio, da bi najvolio biti pisac. Na to su mu se

*) Blizu Požuna i u bližnjoj županiji mošonskoj ima puno hrvatskih selah, kojih stanovnici su sve sami uzbjegi, pobjegavši iz Hrvatske od turske sile.

mnogi smijali, pak je i sam vidio za onda, da je to naprama mah uzevšemu magjarstvu upravo smiešno, htjeti biti u Ugarskoj slavenski pisac. Ali opet nije se mogao odvažiti, da odabere koji stalež. U tom mnogo mu je smetala nagluhost. Srećom bijaše ova za prve mladosti tako neznatna, da je u školi dobro čuo razlažuće učitelje. On se i sám dosjećao, da će mu ova mana zaprekom biti u javnu životu, budući zamietio, da ga sluh sve to više izdaje. Nu pomoći si nije znao, nego je učio, što mu je došlo pod ruke.

Upravo bijaše dovršio nauke bogoslovne u Požunu i razmišljao, kako da namakne sredstvah za put u Njemačku, da ondje na kojem sveučilištu knjigu nastavi, kad mu otac težko oboli i poželi, da ga sin zastupa u njegovom župničkom zvanju, što je Bogoslav i činio sve do njegove smrti, u koliko je mogao bez redjenja. On je dakle s osobitim dopuštenjem duhovnoga poglavarstva krstio, zakapao, propoviedi govorio. — U ovo vrieme osvjedočio se Bogoslav Šulek, da na duhovnom polju, radi svoje tjelesne mane, nebi mogao onako djelovati kao što valja. Zato je po smrti otčevoj ostavio bogoslovnu struku, al' se opet za to, kako sám reče, nikada pokajao nije, što je izučio bogoslovje; jer znanost ova, samo kad se uči kako valja, djeluje blagodatno na razvitak uma i na plemenjenje srca. Izradjivanje propoviedih po pravilih stroge rhetorike naučilo ga je logički misliti, predmete, o kojih piše, izcrpiti i svaku stvar razgovetno i razložito predočiti. Tim se odlikuje, kako sav naš sviet kaže i priznaje, i dan danas sve, što Šulek piše; a budući nikada nepiše, šta nije prije u svom umu zamislio i pomislio, zato nefali njegovim člankom ni živahnosti, a bome ni uzleta.

Po smrti svoga otca, imajući sada jošte manje podpore za put u Njemačku, odluči primiti poziv svoga brata Mihajla, koji je onda bio liečnik u Brodu slavonskom, te ga k sebi dozivao, da bude kod njega, dok se gdjegod nenastani.

Godine 1838 oprosti se Bogoslav s domovinom i otide u Slavoniju. Sve je bolje razabirao, da za njega u Ugarskoj neima budućnosti, jer čim su više nametali magjarštinu, tim više mu se gadila. Svi su se Slovaci u tom slagali, da za njih mora doći spasenje s juga, gdje su jednokrvna braća Hrvati imali u Zagrebu svoje središte, a u svojih municipalnih pravih jak bedem za odbijanje magjarskih nasrtah. Šulek nije ni sam znao (tako se jednom o svom životu ovoga doba izrazi), što će i kako će, nego je otišao nasumce k bratu — pak što Bog dade!

U Brodu bijaše jedno osam mjesecih, i to vrieme učio je hrvatski i čitao druge knjige. Onda poželi Zagreba grada, gdje se je slavenstvo sve to ljepše razvijalo. Nu što će i kako će ondje, kad nepozna žive duše, nezna dobro hrvatskoga jezika, i kao evangjelik izključen je iz svake javne službe, dapače se ondje niti nastaniti nesmie? Idea čovječnosti (humaniteta), kojom je bilo zadahnuto svako djelo preporodjene hrvatske narodnosti, ohrabri ga i potakne, da otidje godine 1839. na 21. kolovoza u Zagreb, da u 22. godini svoje dobe stane učiti slagariju. On je tim dvoje htio postići: prvo, naučiti dobro hrvatski (misleć, da se u Zagrebu najbolje naški govori); drugo, osjegurati se za svaki slučaj, kad bi ga pero izdalo; jer toliko opet nije bio preuzetan, da bi se bio uzdao samo u svoju pamet. On se uzdao u pamet i u desnicu; jer se posla nikada nije plašio, a druge pogibelji na toj novoj stazi nije vidio, nego sila posla — nu on bi bio dakako voljniji raditi umom, nego samo mekanički.

Došav u Zagreb, primi ga pokojni Franjo Župan, kod koga je tri godine danah ostao, te izvršio svoju odluku riedkom postojanosti. Šulek i danas zahvalnim srcem priznaje, da ga je Župan, akoprem nepoznatoga tudjinca, kao svoga sina pazio. — Danju je slagao, a noćju knjige čitao, najpače one, koje su ga obavješćivale o novoj domovini: hrvatski jezik i poviestnicu. Uza to je gdjekoji članak napisao u njemački časopis „Croatia." Stoprv godine 1841. usmjelio se i hrvatski pisati.

Medjutim se je upoznao sa više hrvatskih rodoljubah, po imenu i s drom Ljudevitom Gajem. Ovaj ga pozva k sebi, a Šulek je rado na taj poziv pristao. Ime Gajevo bilo je onda zviezda-predhodnica na slavenskom jugu. Izprva je upravljao njegovom tiskarnicom. Njekoliko članakah od Šuleka napisanih i koje u novinah, koje u Danici tiskanih potaknu dra. Gaja, te mu godine 1843. povjeri uredjivanje Danice, koju je na obće zadovoljstvo uredjivao do mjeseca kolovoza 1846. Uza to je, popisujuć Gajevu knjižnicu, napisao veliko i važno djelo „Bibliographia illyrica," sadržavajuće naslove svih knjigah spisanih od našinacah u tudjem jeziku i od tudjinacah o poluotoku ilirskom. Dr. Gaj, imajući i sada ovaj rukopis, bijaše obećao, da će ga izdati na svjetlo, nu žalibože do sada nije toga učinio, akoprem bi takvo djelo, takvo duševno ogledalo prostrane jugoslavenske domovine neizmierno bilo koristno, ne samo za poviestnika, narodopisca, knjigopisca, nego za svakoga, probudjujuć narodni ponos, a time narodnu samosviest.

Osim toga je godine 1844. napisao, a mladi su rodoljubi u Biogradu izdali važnu knjižicu: „Šta namjeravaju Iliri?" namienjenu onim, koji nisu bili obaviešteni o naših namjerah. Djelo ovo, prva popularna politička brošura u hrvatskom jeziku, sva se je razpačala i vrlo dobro djelovala — dovoljno svjedočanstvo za njezinu vrlinu.

Zatim je izdavao, a ponajviše i pisao u Biogradu izlazećega „Branislava." Tkogod se onoga vremena sjeća, svatko će priznati dobre posljedice toga podhvata, isto tako smjeloga kao i shodnoga; jer je, uz ondašnju strogu cenzuru, obavješćivao narod naš o svih magjarskih spletkah, o svih nam pretećih pogibeljih, i o tom, kako da jim doskočimo. Branislav bijaše jedno pol godine naše duševno središte, a mnogomu našemu dušmaninu, po imenu cenzuri, zadao je smrtan udarac. Da nije Šulek ništa više pisao, Branislavom bio bi uspomenu Hrvatah zaslužio.

Uspješno djelovanje na polju političke književnosti ohrabri Šuleka, te je godine 1846. preuzeo uredjivanje „Narodnih Novinah" dra. Lj. Gaja. Tim je stupio na polje, na kojem je, možem po duši reći, prokrčio novu stazu u našoj književnosti i dotjerao našu političku journalistiku na onaj stupanj, na kom prije nikada bila nije. Sad mu je osobito dobro došlo njegovo svestrano znanje, kao i poznavanje tolikih jezikah. Nu čudne sgode! Dočim je iz Ugarske upravo zato otišao, da uteče od magjarskoga jezika, ovdje mu se je u tom novom zvanju morao posvetiti; jer je valjalo odbijati napadanje zlokobnoga po nas Kossuthova „Pesti hirlapa" i njegovih drugovah. Od sudjenja se nemože uteći! kaže naš narod, pak se to obistinilo evo i na našem Šuleku.

Pod njegovim uredjivanjem političke naše novine počele su prvi put donositi redomice „glavne članke," razmatrajuće pojedine predmete našega državnoga života. Koliko su ove novine dopriniele k probudi narodne samosviesti god. 1848., to neka drugi osječe.

Gajeve novine uredjivao je Šulek do mjeseca srpnja 1849, kad su postale organ Bachove systeme. Budući umoren od neizmiernoga napora (jer kod nas je bio odprije urednik podjedno i pisac svojih novinah), želio je Šulek ostaviti nezahvalno po se journalističko polje; nezahvalno zato, jer mu je puno neprijateljah na vrat navuklo, zato što nije znao šarati i krivudati, uvijati se i previjati, nego je uviek govorio od komada.

Nu rodoljubi uplašeni tim, da je naš njegdašnji organ postao glasilom zloglasne njemačke vlade, nedadoše Bogoslavu mira, te ga napokon sbilja skloniše, da se i opet primi uredničkoga pera i preuzme redakciju „Slavenskoga juga," kao organa liberalne stranke. Već četvrti broj navuče mu na vrat „Pressprocess," nu ovaj s nevještine neprijateljah urodi samo njim sámim sramotom.

Na 23. listopada, iduć pod večer kući nerazsvietljenom ulicom, pade na hrpu kamenja i slomi desnu ruku, i to već treći put! Natražnjaci su svi povikali, da je to kaštiga božja, da ga je Bog nakazao, što nepiše za spasonosnu Bachovu vladu, pak su se uzradovali, da neće moći više proti njoj pisati. — Vesela jim majka! Nježnom pažnjom milosrdne braće (Bog jim platio)! za dva mjeseca ozdravio je naš Šulek sasvim i zajašio opet vranca novinskoga na strah reakciji.

Nemogav neprijatelji s ove strane svladati Slavenskoga juga, zavrnu drugim putem. Pokojni Jellačić-ban, buduć himbeno obaviešten od naših tobožnjih rodoljubah, zabrani ga na svrhi mjeseca siečnja 1850. bez suda i odsude, posve samovoljno, na veliko veselje svih „Schwarzgelberah."

Na 3. veljače iste godine bio je Šulek izabran za zagrebačkoga gradjanina. Šulek je dakle prvi evangjelički gradjanin trojedne kraljevine. — Mnogi će se začuditi, što je, premda iskreno privržen svojoj vjeri, stekao tolikih prijateljah medju katolici, najpače medju katoličkim svećenstvom. To se lahko može odgonetnuti. Hrvatsko katoličko svećenstvo ljubi od svega srca svoj mili, golubinje ćudi narod. Ono neuzmiče ni duševno ni materijalno, gdje se radi o dobru narodnjem; jeli dakle čudo, što visoko cieni i tako rekuć na rukuh nosi muža, koji je posvetio njihovu narodu sve svoje divne duševne sile, koji svoje biser-misli neobraća drugamo, već sve na boljku narodu hrvatskomu? A taj muž je Bogoslav Šulek. Doista krasan primjer prave vjerske telerancije u istoj onoj Hrvatskoj, koju bi radi njezini dušmani razvikali kao zemlju posve intolerantnu. — S druge strane priznat će svatko, da i Šulek umie štovati uvjerenje katolikah, i da ni djelom ni rieči nedira u čiju vjeru, držeć se Isusove zapoviedi: „ljubi bližnjega kao samoga sebe, a bližnji ti je svaki čovjek."

Dobiven godine 1850. zabranom Slavenskoga juga „otium" upotrebio je Šulek drugim putem na poučavanje političko, te je izdao knjižicu, u kojoj je popularno razložio „Austrijanski državni ustav." Ta je knjižica na sve strane pohvalu stekla i mnogo je se je razprodalo.

Osim toga, gledajuć naše abecedare dosadašnje, prikladne za to, da ogade svaku knjigu djeci, a kamo li da ju nauče čitati, napisao je „Naputak za one, koji uče čitati," a naputku je dodao „Malu čitanku za početnike." I ta knjiga, koja je našim učiteljem nov sviet otvorila, za kratko bi razprodana.

Nu valjalo je boj s reakcijom nastaviti, da se nekaže: Šulek je mejdan sramotno ostavio. Zato je već mjeseca travnja počeo opet uredjivati, ne Slavenski jug, jer taj bijaše zabranjen, nego „Jugoslavenske novine," pisane istim duhom, kojim i onaj. A što bijaše jošte ponukom, da se toga posla prihvatio, naznačuje u 1. broju „Jugoslavenskih novinah" u programu medju ostalim ovako: „U ovo puno kobno doba, gdje će se riešiti budućnost našega naroda, neima ovaj svoga organa, svojih novinah, koje bi ga o svem što se radi, točno izvješćivale, u svakom slučaju vierno svjetovale i opominjale Ovo je tim žalostnije, što u izdavanju liberalnih novinah neima nikakve zakonite zapreke. Jer proglašena i kod nas i ustavom nam osigurana sloboda štampe nije obustavljena obsadnim stanjem, nenalazi se u kakvom Ausnahmszustandu. . . . Nitko u ustavnoj zemlji nije dirnuo u narodna práva bez kaštige, koja ga je prije ili kasnije stigla. Tko se slobodne štampe boji, boji se istine, a tko se istini uklanja, pokazuje, da neće da mu izadje djelo na vidjelo, da nemisli pošteno za narod. Slobodna je štampa najjasnije zrcalo istine; a od zloga upotrebljenja čuva zakon.

Dodijale su nam težke tužbe dolazeće sa sviuh stranah domovine radi nedostatka pravih narodnih novinah, koje nebi bile u službi ministerija nego u službi naroda.

Zato oslanjajuć se na temeljno pravo slobodne štampe zakonom ograničene i stavljajuć se pod obrambu konštitucije državne, izlazimo evo pred naše obćinstvo itd."

Al' u domovini našoj bješe onda već zavladala mlitavost, a stranom podlost, što se napokon izvrgne u političko mrtvilo. Bachu za volju počeli su mnogi rodoljubi brade brijati, njegovu mudrost u zviezde kovati i Jugoslavenske novine, kao pretjerane i opasne sumnjičiti. I doista, zašto da nebude domovina sretna, kad su svi imali mastne službe?!

Gledajuć ovo, razabralo je bistro Šulekovo oko, da smo bolestni, nu bolest ovu da neće izliečiti novine, ni drugi običan liek, nego samo gorke pilule izkustva. Zato mu je upravo dobro došlo, kad je banska vlada, sastavljena od samih našinacah, na svrhi godine 1850. Jugoslavenske novine zabranila, da može s poštenjem mejdan slobode ostaviti, na kojem mu je samo malo prijateljah ostalo. „Hvala Bogu," reče onda njeki novo-pečeni beamter, „što je taj Jug zabranjen, sad ću barem mirno spavati; dosada nisam bio sjeguran, neću li u njem sutradan paradirati." Jedni su ovako govorili, a ostali mislili.

Za ovu zabranu, kao ženijalni čin političke mudrosti, bila su dotična gospoda pohvaljena; ali Nemesis nespava, nego i njih stiže, pak jih na skorom uvjeri, da Slavenski jug i Jugoslavenske novine nesamo što nisu pretjerivale i sumnjičile, nego nisu niti iz daleka sve kazale, što smo kašnje prepatili.

Učeć Šulek marljivo hrvatski, skupljao je sve rieči, kojih neima u našihrieč nicih, i ovako se toga puno nabralo. Prijatelji i g. Lavoslav Župan podticahu ga, da napiše prema našim sadašnjim potrebam njemačko-hrvatski riečnik. On je izprva oklievao, a napokon se odvažio. U svom predgovoru*) priznaje, da je to bio zanj mučniji rad, nego što je slutio, akoprem je odprije znao, da je mučan posao riečnik pisati. A tko da mu toga nevjeruje? Tà već je učeni Čeh Cornova rekao, da nezna veće kazni za učene ljude, nego zatvorivši jih, da jim se zapoviedi, neka riečnike pišu. **) Šuleku je trebalo željezne postojanosti, da iztjera riečnik na kraj; pak srećom on se može ponositi takovom postojanosti, — na što.

*) Deutsch-kroatisches Wörterbuch von Bogoslav Šulek. Agram 1860.

**) Čitaj Jungmannovu Slovesnost v Praze 1846. §. 8.

se jednom odvaži, nikakvimi zaprekami neda se uplašiti. Što se pako svakoga posla svom snagom prima, nežaleć truda ni vremena, prema Enniovoj zapoviedi „nocturna versate manu, versate diurna,“ radeć dan i noć, ne danas i sutra, nego makar i više godinah: tomu svojstvu ima zahvaliti, da nije nikada fiasco napravio, premda se vrlo raznih poslovah hvatao.

Znajuć, da ga policija podpaža, kanio se sve politike, da nepane u razapetu mrežu, pak se doista sretno izkopao, akoprem nije svojih načelah liberalnih nikada zatajio, a kamo li porekao. Politiziranje je stegao na onu malu šaku prijateljah svojim načelom viernih.

Godine 1852. preveo je za pučke škole u Istri „Sto malih pripoviedakah“ uz posebnu pohvalu tršćanskoga namjestništva.

Godine 1853. preradio je pomenutu „Malu čitanku,“ dodavši njekoliko molitavah.

Godine 1856. napisao je „Biljarstvo za višje gimnazije.“ Ovo je prva botanika u hrvatskom jeziku.

Iste godine preveo je za hrvatske realke Zippeov prirodopis; prva hrvatska knjiga ove struke.

Uza to pisao je „mnoge političke, prirodoslovne, historičke i filologičke razprave u raznih časopisih.“ *) Više povećih članakah ima u „Nevenu,“ po imenu povjestnicu biskupije zagrebačke, historičku razpravu „Srbi i Hrvati,“ koja je mnogomu našincu oči otvorila, i njekoliko jezikoslovnih članakah, koji su sadašnjemu običnomu pravopisu stazu prokrčili, da su ga malone svi naši pisci primili. U „Katoličkom listu“ pako priobći god. 1857. historičku razpravu o „prabiskupih (primasih) dalmatinsko-hrvatsko-slavonskih,“ koja jamačno zaslužuje i dan danas osobito uvaženje.

Narodno je mrtvilo medjutim sve to više mah uzimalo; jezik njemački se i u kuće mnogih rodoljubah uvukao, i mnogi su mu se, — kao što mi se sám nedavna izrazi, a i u posveti svoga riečnika preuzvišenomu g. velikomu biskupu Strossmayeru natuknù — podsmiehivali, što se je onako mučio oko svoga riečnika, kojega neće više trebati. Al oni malodušnici neuzdrmaše u njem tvrdu vjeru u budućnost Slavjanah, ako su i baš naše stvari za onda brzimi koraci — natražkovale. Uzprkos ovim nepovoljnim okolnostim napisà on drugi dio Biljarstva s povjestnicom našega biljarstva, koji je njekoliko godinah u prahu ležao, dok ga godine 1859. neizdade Matica na svjetlo. Osim svoje znanstvene ciene ima i tu, što je Šulek u tom Biljarstvu s neizmiernom pomnjom skupio terminologiju, a i djelo valjano opravdao od napadačah. **)

Videć, da stvari idu naopako i da literatura hrvatska nemože čovjeka hraniti, uzeo je Šulek učiti prava i stupio na svrhi godine 1857. k odvjetniku za pomoćnika, te si ovako nabavi pravoslovnoga znanja, toli potrebitoga svakomu politiku; nu zato se neiznevjeri književnosti ni malo.

Godine 1858. preuzeo je uredjivanje zapuštenoga Gospodarskoga lista i uredjuje ga do sada, a s kakvim uspjehom, svjedok je zlatno pero, kojim ga je za njegove vrle zasluge na tom polju nadarila uz krasnu propratnicu gospod. podružnica sveto-ivanska g. 1860.

Kako se Šulek na tom zahvalio, čitaj u Gospodarskom listu iste godine na strani 101, gdje obećaje, kad mu je dosadašnje poslovanje književno steklo podružničnu pohvalu, da će se po sada jošte više, dà podvostručenom snagom trsiti oko naše knjige.

Te godine 1860. izašao je na svjetlo podpuno njegov riečnik. Uza to pomogao je osnovati „Pozor;“ a tko nije čitao njegovih historičkih i političkih članakah o Krajini, Dalmaciji, Medjumurju itd. i komu da se nisu dopali!?

Ljetos je izdao „Hrvatsko-ugarski ustav.“ Za izvrstnost te knjižice svjedoči to, što se od nje za 14 danah 2000 odtisakah razpačalo, što su ju Slovenci poslovenili, kako je čitati u ljetošnjih Novicah, i što je već na talijanski prevedena, te se u Karlovcu taj prevod tiska.

Križevačka županija imenovala ga je začastnim članom svoje skupštine, pak ista ova i zagrebačka županija, kao i grad Varaždin preporučiše ga za čast arkivara trojedne kraljevine. — U istinu dostojno i pravedno je, da visoki, sada u Zagrebu sakupljeni sabor nesmetne s očijuh te preporuke; jer nas i onako tudjine biede s nezahvalnosti svojim dobrotvorom. Gledajte za Boga, da se neizpuni kobno ono Trnskijevo „Da zahvalni tek budemo, kad nam ode na istinu!“

Evo vam Šuleka tielom i dušom. Sudi mu svatko, pročitav ovaj životopis, kako je pravo a Bogu drago. Znam ja, da on ima i zavidnikah, koji zatvaraju oči pred svjetlom istine, kojim je žao, što su drugi bolji od njih; nu ja ostajem kod riečih slavnoga Dinka Ranjine:

„Govori zao jezik, što hoće ričima,
Čista se zlata vik tamna rdja neprima.
A dub, ki sve žile tvrd ima u gori,
Nigda moć zle sile vitra ga neobori.
Biv čista tvoja čás, ništa se nebrini,
Bez griha zao glas prikora nečini.
Neka t' pas hud vije vrh dobra života,
Tko zdrav prst zavije, zdrava ga odmota.“

*) Gle Ilirsku čitanku za gornje gimnazije II. strana 254.

**) Tko i kako je napao bio Šuleka za njegovo Biljarstvo, te kako se ona polemika završila, nedopušta mi prostor ovoga lista, da makar i u kratko nacrtam. Nu svjetovao bi svakomu, tko je jošte nije čitao, da ju čita u Gospodarskom listu 1860. br. 5., pak dalje u Narodnih novinah iste godine br. 30, 34, 36 i 40. Naučiti će se iz nje mnogomu dobru i boljoj pameti.

Slavjanske viesti.

(Jugosl. knjižstvo.) Neumorui naš Dr. Franjo Rački, za koga bismo gotovo rekli, da neradi, nego da stvara, napisao nam je opet veleznamenito djelo pod naslovom „Pismo slovjensko,“ a izdao ga u Zagrebu kod Albrechta g. K. Stojšić. Spis je jak 144 str., a ciena mu je 1 for. a. vr. U njem se velikem učenostju i silnim dokazivanjem razpravlja nedavno tek potaknuto pitanje o postanku i starini glagoljskoga pisma. G. Dr. Rački nastavio je u tom poslu učena iztraživanja Šafařikova, kojemu je i djelo posvetio. Kojim je pako uspjehom svoj velemučni zadatak riešio, o tom će suditi slavjanski učenjaci, kojim to prinadleži. Svakako se pako može reći toliko, da i ako možda ovim djelom pitanje toli zakučasto nije još konačno riešeno, to je naš Rački svakako opet dobar komad puta prokrčio i istini nas bliže primako. A to bi bila već velika zasluga. Dužnost nam je obćinstvu knjigu tu što toplije priporučiti.

— Govor g. saborskoga poslanika Eugena Kvaternika izišao je skupa sa predlogom zakonskoga članka u posebnoj knjizi, iznosećoj XCV. 37. stranah. Netreba nam spominjati, koliku je senzaciju probudio taj govor, a još više zakonski članak, po svoj našoj domovini. I ako će još mnogo vode, štono kažu, Savom proteći, dok se Kvaternikove idee obistine, to će ipak svaki pravi našinac prigrliti od srdca rado njegov predlog kao „program naše budućnosti;“ jer u njem nam je sbilja jedini spas. Knjiga će se razposlati u sve krajeve naše domovine, te će se — hvala budi neznamo čijoj darežljivosti — bezplatno dieliti, da si prijatelj rodu i domovini gorke čase sadašnjosti sladi utješnim zrcalom ljepše budućnosti, koja će se, vjerujmo u Boga, obistiniti, ma se sve sile pakla proti nam udružile.

— Izišle su „bugarski narodni pjesni, s obrani od bratja Miladinovci, Dimitrija i Koustantin itd." str. VIII. 542. Jedinom podporom velikodušnoga macenata narodne knjige, preuzv. g. biskupa Strossmayera, komu je djelo posvetjeno, bilo je moguće, za toli ogromnu i velikaškom sjajnostju izdanu knjigu ustanovili porazmjerno veoma lahku cienu od 2 for. a. vr. Pjesmam, koje su razdieljene na isti način, kao i Vukova sbirka, na junačke, ljubovne, svatovske itd., dodane su narodne sigre, običaji, predanja (tradicije) poslovice, zagonetke i riečnik, u kom su manje poznate, imenito strane rieči protumačene hrvatski. Dobro bi svakomu bila došla i kratka slovnica bugarskoga narječja; jer upoznav se ponješto s njom svaki bi našinac bez velike muke djelo čitati mogao. Čujemo, da je g. Miladinov nakan to učiniti naknadno, što mu i osobito priporučujemo.

— Od jednoga prijatelja doćuli smo, da g. podžupan požežki, Miroslav Kraljević namjerava izdati svoj poveći izvorni roman pod imenom: „Požeški djak," u koj je kao staffažu samoga čina spisatelj uz njeke modernisirane dodatke upleo vieran nacrt izvornoga života i tradicijah toga, kao što ga mi najradje zovemo, arkadičkoga grada naše domovine.

— Ovdješnji knjigoveža, g. Vjekoslav Prettner, poziva sve domorodne pisce, da mu priteku u pomoć književnom podporom belletrističke struke za pomenik (album), što ga kani izdati polovinom na korist zaklade za utemeljenje jugoslavjanske akademije. Tko se pozivu odazove, neka se obrati na njega samoga, u petrinjskoj ulici, br. 363.

— Iz izradjenih po g. kan. dru. Rački-u pravilah jugoslavenske akademije znanostih doznajemo, a da je gdje javljeno bilo neznademo, da je preuzv. g. biskup Strossmayer darovao za podporu narodne umjetnosti 10,000 for. Poznata nam namjera preuzv. darovatelja jest ta, da se mladi umjetnici izobražavaju pri sboru sv. Jerolima u Rimu.

— G. kanonik Mate Vuković darovao je za utemeljenje jugoslavjanske akademije 1000 for.; a g. narodni zastupnik Briglević za jugoslavjansko sveučilište 500 for.; napokon učitelj na ovdješnjoj preparandiji, g. Josip Partaš za jugoslavensku akademiju 100 for. Ugledajte se koji možete i pojedinci i ciele obćine!

— Koncem mjeseca lipnja prestao je izilaziti „Karlovački viestnik."

Za izdavanje pučkih knjigah nanovo prispjelo od presvietloga gosp. grofa Julia Jankovića vlastelina i velikoga župana 50 for. Činovnici bisk. vlastelinstva u Djakovu 50 for. Po gosp. Petru Preradoviću c. k. pukovnik 6 for. Po gospoji Kirovićevoj u Varaždinu sabrano: od gg. Mate Matkovića 3 for.; Petra Radoboja 2 for.; Dragutina Ivekovića 1 for.; Roze pl. Serbljinovićeve 50 n.; Katinke Ivekovićeve rodj. Serbljinović 50 n.; Mije Pašeka 50 n.; Josipa Arnsega 1 for.; Vjekoslave Šabarićeve 1 for.; Stjepana Visnića 2 for.; Petra Hanžeka 2 for.; Ant. Horvata 50 n.; Andre Cesarca 30 n.; Blaža Krušelja 30 n. Ukupno 15 for. Gg. Stjepan Tkalčić vlastelin 1 for.; Dragutin Tkalčić 1 for.; Ljudevit Tkalčić 1 for. Slavna obćina Kraljevica 30 for.; veleč. gosp. Ilija Okrugić iz Djakova za prodane knjige „Osvetnici" na korist izdavanja pučkih knjigah 7 for. 20 n.; Pajo Kolarić iz Osieka 6 for. 60 n. Ukupno 167 for. 80 n.

Prineske za „Maticu ilirsku" položiše nadalje: presvietli g. grof Julio Janković, vlastelin i veliki župan 50 for ; velečastni g. župnik Joža 36 for. 75 n.; g. Ivan Mudrovčić sudac žup. riečke 10 for.; slavna obćina Kraljevica 50 for.; g. Tomislav Padavić sudac žup. riečke 10 for.; g. Hinko Janušić prevendar 10 for. 50 n.; preuzv. g. ban Šokčević 1 obveznicu od 100 for. Ukupno 167 for 25 n.

U Zagrebu 1. srpnja 1861.

Mijo Krešić,
blagajnik družtva Matice ilirske.

Obadi.

God. 1856.

Seljak brusaru (šlajferu) Što stojiš bezposlen prijatelju?
Brusar. Da što ću, kad posla neimam, a drugoga zanata učio niesam.
Seljak. A odkuda si bez zamjere?
Brusar. Iz Kranjske.
Seljak. Čudo mi je; a jesi li dugo ovdje?
Brusar. Ima dvie godine danah.
Seljak. Oprosti mi, ti moraš biti velika bluna.
Brusar. A kako to?
Seljak. Inače bi od to doba bio dalje dotjerao kod nas.

Razpis nagrade.

Pozivaju se svi učenjaci, da nam pomoćju kakovih god znadu sredstvah uz primjernu nagradu rieše ovo pitanje:

Tko je pri zidanju babilonskoga tornja pravio veću smutnju, da li oni, koji su zidali, ili oni, koji su malter (klak) i ciglu nosili?

Martin. Gospodine župniče, ja sam se rad razstaviti od svoje žene.
Župnik. A zašto to?
Martin. Za to, što mnogo pije.
Župnik. A ti sam eto nemožeš da stojiš na noguh, pak nju tužiš — jednaki ste.
Martin. Baš za to, što smo jednaki, nemože tako ostati. U kući mora jedno biti triezno; drugčije propade sve.

Gosti. Domaćine, prigledaj ručku.
Domaćin. (u kuhinji) Ženo! je li već jedanput gotov ručak?
Domaćica pljusne ga po obrazu, da mu suze polete i odtjera ga.
Gosti. Što je domaćine? što su ti oči pune suzah?
Domaćin. Jako mi se puši u kuhinji.

Sin. Otče, ja molim drugoga učitelja.
Otac. Zašto?
Sin. Ovaj nezna ništa.
Otac. Kako to?
Sin. Tako; on uviek mene pita, a ja i sam neznam.

Razcviljenim srdcem javljamo svemu jugoslavenstvu tužnu viest o smrti opet jednoga velikoga sina obće nam majke Slave,

P. J. Šafaříka.

Česka bratja od njekoga vremena jedva se oporave od jednoga udarca, ali ih već postigne drugi; a njihovu bol osjetjaju i naša srdca. P. J. Šafařik, Nestor slavjanskih spisateljah, u koga se duboka učenost natjecaše sa gorućom ljubavi roda i domovine, usnù nam dne 26. lipnja t. g. u zlatnom Pragu u 66. godini dobe svoje. Viečna mu pamet. Tielom umrie, ali uspomenom živjeti će slavan, dok bude slavskoga roda i koljena.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. srpnja 1861. Broj 20.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Junačka Slavonka.

Pripoviedka iz naše poviesti.

Od Ferde Filipovića.

VII.

(Konac).

Vi, sveštenici! vi imate carstvo dušah; neima na ovoj zemlji mogućnosti nad vašom.

N. Tomaseo Iskrica 31.

Blagoslovljena da si crkvice sv. Stjepana! Svete ruke podigoše te u slavu Svevišnjemu, al' se nezahvalni rod odvrati od tebe. Ti, koja si gledala i gledaš zla svakolika ubiedjenoga roda moga, koja si mnogu gorku suzu na tužnima očima vidila, koja si mnogi uzdah iz ranjenih prsah, mnogu skrušenu molitvu Bogu slala, koja si mnogoga u tuzi i nevolji utješila, koja si i u zlu blagoslov božji širila; ti, koja si učila braću slagati se, vjeru i rod ljubiti — ti crkvice sveta! mnogo si veće procjenjivanje zaslužila! da te nedostojni potomci svetih svojih praotacah suzami svojimi operu a cielovi očiste i ukrase! Nesetna ciglica tvoja morala bi jim biti sveti amanet, koji ih na slogu i ljubav roda i doma nuka; morala bi jim biti sveta strana povjestnice naše, kao što si meni bila. Mnogo li sam putah promatrao tvoj težki udes, da neimaš sreće bolja vremena ugledati, nego u kojih si podignuta. Vidila si s toga i suzu moju; o, da bi se svi jadi roda moga u njoj utopili! Crkvice sveta! blažen onaj čas, kada sam te promatrao! Tko zna, hoću li te ikada tielom, a u boljoj dobi roda moga pohoditi; daj da te još jednoč pohodim u duhu i to u vrieme ove pripoviesti.

Crkva je dubkom puna; na oltaru gore šest voštanicah, pred oltarom stoje, osim službenikah još dva mladića. Vrli starina fra Adam Matković učio je svoje stado Boga ljubiti, zapoviedi njegove ovršavati, i složno medju sobom živiti; kazivao je da smo dužni dom i rod svoj milovati i nežaliti krvcu svoju za njih prolievati; rekao je, da je kod Boga neizmierna zadušbina, tko za pravicu njihovu i život svoj žrtvuje. Mnogo još učio je i kriepio božji ugodnik svoje vierno stado, da u začetoj sv. obrani, u svetom svom ustanku proti krvnomu neprijatelju junački uztraju; tako jim je milo i krepko na voščano srce govorio, da su u dnu duše ganuti bili. Zatim se obrati pred sobom stojećim mladićem, prozbori jim njekoliko; jedan od njih klekne, a svećenik veličanstvenim glasom zapita:

„Ivane! povraćaš li se k vjeri svojih praotacah?"

Nješto tišjim, ali ravno krepkim glasom odvrati klečeći:

„Povraćam!"

„A primaš li s njom i ljubav prama rodu i domu svomu?"

„Primam!"

„I odričeš se svega, što bi jim ikada naškodilo?"

„Odričem!"

„Ivane! Vjeruješ li u Boga otca, koji nas je svojom svemogućnošću i dobrotom sve jednake i slobodne stvorio?"

„Vjerujem!"

„I u Sina, koji je za kraljestvo božje, kraljestvo mira, ljubavi i sloge i za pravicu do posljednje kapi krvi borio se, i koji nas je učio u bratinskom milovanju i slozi do smrti uztrajati?"

„Vjerujem!"

„I u Duha svetoga, koji će nas svojom svetom milošću samo onda blagosloviti i zaštititi, ako mi ote najdragocjenije darove, kojimi nas je on obdario i učio, budemo na svoj zemaljski i vječnji život savjestno upotrebljavali; ako budemo medju sobom pravedni, svoje ljubili i od zla branili a tudje štovali?“

„Vjerujem!“

Poslje kratke molitve i obreda izli se sveta svemoguća voda nad glavom mladićevom, i Selim, (koga ćemo do konca naše pripovjesti tim poznatijim imenom zvati), nije više ljuti krvnik vjere Hristove, nije više izgubljena ovca roda svoga: kršćanin je, Slaven je, junak je, i — da li mu se duševnim preporodjenjem neplete već i kruna mučenička za dom i rod? —

Dragoje svjedok je toli važnoga časa za Selima. Ljubav Lucina sprijatelji ih do smrti, a želja njezina obrati to prijateljstvo u duševno srodstvo. Dragoje ljubio je Selima kao rodjenoga brata, a ne manje bijaše mu privržen i on. Nisu oni jedan od drugoga zazirali; pa znajući stalnost Lucijinu, izčekivali su od zgora melem bolnomu srcu, a nju su štovali i ljubili kao svoju sestru. Po dokončanom obredu ogrliše se pred svim pukom. Pa u tom svečanom času, kada u cieloj nazočnoj pobožnoj množini ni dihanja se nije čulo, izmače jim se iz ubiedjenih prsah duboki težki uzdah; a u svjetlosti zrake sunčane, koja je kroz prozor na njih padala, prelievale su se suze kao biser-kaplje na upalima očima.

I starina Matković raznježio se, i njemu teku niz ostarielo sveto lice rieke suzah, suzah svete radosti i utjehe. Hvalio je Bogu, što ga je u starosti usrećio, da je njegovo sveto stado izgubljenom ovčicom pomnožao. Hvalio je nebeskoga milostnika i prosio je blagoslov nad novoobraćenikom, da ga na nastupljenoj stazi stalna uzdrži za sreću roda i vjere. Prosio je i dielio je blagoslov nazočnoj pobožnoj množini, kriepeći ih u stalnosti, da neklonu u začetoj svetoj borbi proti svojim gnječiteljem.

U tom trenutku razvališe se silimice vrata na crkvi. Zulejka blieda kao vosak, handžarom u ruci stupi medju upropašćene pobožnike. Oči joj se svietljahu kao munje, grudi joj se valovito nadimahu, dugi prami popali joj po zagaljenih plećih i prsih, rekao bi: bakanalska je srda! Tišina nazočnikah, misnik u crkvenoj odori, zapaljene svieće, veličje hrama i svetoga obreda: to ju je tako sbunilo, da je u sriedi crkve mirno stala i gledala. I puk ju je miran samo sažaljivao. Nitko se je nehtjede dotaknuti, toliko su počitanje gojili prama svojoj njegdašnjoj gospodarici. Razabrav se malo, zvjerala je plašljivo po svih stranah. Uočivši sina, upilji strahovito oči u njega; pa dosjetivši se svomu jadu, od koga se je najvećma strašila, zavapi užasno: „Sine moj! sine moj!“ Ruke joj klonuše, handžar joj zveknu o cigleni patos, tielo joj se uzdrhta, noge oslabiše, glava joj se prignu, onesviesti se, pade.

„Majko! mila majko!“ plakao je Selim grleći i ljubeći svoju rodjenicu.

Nazočni se utopili u žalosti. Čuo si samo uzdisanje i jodanje.

Luca sve to nečuje, nevidi. Klečeći u strani pred slikom blažene majke, tako se je skrušeno i željno molila za nesretni svoj narod, da se je vidjela pred priestoljem božjim, a Spasitelj sám, ganut njezinimi molbami, da je vidao rane nesretnih Slavonacah.

Luca moli:

„Blažena majko! koja si na ovom svietu toliko podniela, da je čudo, kako se tvoje sveto materinje srce nije razpalo, te zaoto umiješ procieniti rane izmučena čovjeka; — za tu presvetu ból, koja nam je duševnomu spasenju pripomogla, molim te, uteci se kod milostivoga sinka tvoga da mi spasi narod moj. Ah! šta je sagriešio, da ga gledaš onako mučena i ubiedjena sa svih stranah? Gradovi su mu porušeni, sela oglobljena, popaljena, crkve poharane, svetinje pogažene, obiteljska čast narušena, imanje oteto, starost ugnjetena, mladež po robstvu na sve strane svieta raznešena, tudjina je u svom . . . Ah! sveta majko, uteci se za poniženi narod moj! Tvojim mogućim zagovorom neka mu tvoj milostivi jedinak ovu suznu i krvavu dolinu od mukah na tvoje i njegovo veće uzveličenje obrati u perivoj zadovoljnosti i sreće . . . Ah! nesretan ti je narod moj! neima otca, koji nežali sinka, neima majke, koja nejadikuje za kćerkom, neima braca, koji neuzdiše za sestricom; ciela nam je zemlja zastrta mrtvačkom koprenom, a topi se u krvi i suzah svojih sinovah i kćerih . . . Oj milostiva majko! smiluj se i uteci se za rod moj! Ti si svemoguća kod tvoga sinka, a on je milostiv, pa će mi vidati rane rodu momu. Izmoli kod njega stalnost i blagoslov ovomu svetomu ustanku, da se utamani već jednoč surovost musulmanska, koja mi domovinu upropasti. Izmoli, da ove sadanje žrtve budu čvrst temelj budućemu njegovomu blagostanju, da se na njih učvrsti sveta nauka božanstvenoga sina tvoga, jer jedino onda možemo mu čistim srdcem služiti itd.“

VIII.

. . . . . Quis talia fando
Temperet a lacrimis! . . .
Virgil. Aen. lib. II.

I nehotice moram dobroga čitatelja opet voditi u boj. To nije ravno ugodno, slušati prasak pušakah, gruhanje kuburah, zviždanje tanetah, zveket jataganah, jauk ranjenikah, uzdisanje umirućih; ali sloboda zahtieva truda i žrtvah, a njemačko ukriepljenje mora pasti. O tom se uprav sada vieća u skupštini kod sv. Stjepana, pa ćemo i mi s njimi pristati za obranu roda i doma. Ta sladko je za dom umirati!

I Zulejka je u njihovoj sredini. Nije više ona ohola Turkinja, već je krotka i ponizna, kao krotko janje. I premda se islama neće da odrekne, iz ljubavi prama sinu svomu zaboravila je na razliku vjere i striša, te je sada uz njega medju prostimi kršćanskimi ustaši stajala, da ga i da ih svjetuje. Zaboravila je da ju je sin kršćanki za volju zanemario i ostavio, da se je i vjeri svojoj iznevjerio; zaboravila je sve i odbacila je onu časovitu jarost, koja ju u crkvu domučila. Toliko je silna ljubav materinja!

Uvidila je sama, da je njezinoj posadi suvišno opirati se i da mora gradić pasti. Da nebude suvišnoga krvoprolića, predlagala je sama, da se s bosutske strane prividno svóm silom navali i odstrani pozornost od svih miestah, a ona da će jim odkriti onaj tajni hodnik, kroz koji je došla i za koji sam Selim nije znao, te će tako s protivne strane moći bez svake zapreke u grad prodrieti. Ona je taj predlog jedino tim uvjetom odkrila i nudila, da se uhvaćenikom život poštedi i mirno ih s njom u Bosnu propuste.

Isti je predlog i Selim osnovao u zadnjoj bitci. On je poznavao jedan podzemni hodnik od zapada, koji je vodio u mošeu, a iz nje u ukriepljenje. Dok se je na grad jurišalo, imala je Lucijina četa prodrieti u džamiju i u grad, da nije pazljivost i sumnja Zulejkina osujetila namjere. Videći naša

junakinja, koja se je svojom odvažnošću u mnogoj bitci odlikovala, da je hodnik zajažen, a želeći već jednoč zulumčare iztriebiti, navali svom silom na učvršćeni hram. Gledali smo njezinu nečuvenu smjelost i junačtvo . . . tko da joj se dovoljno nadivi! Danas je Zulejka isti predlog učinila, samo drugim nepoznatim hodnikom . . . hoće li da uspjeti?

Sa svih stranah pripravljaju se po drugi put na skrajni udarac. Bosut bio je opet zajažen šajkami i čunovi, a na njih zievao je drveni top, koji je Turkom mnogo straha zadavao, mislećim da je pravi. Pripravljali su se i smoleni kotači, a ljestve su se opet sa svih stranah kupile. Što su manje praha imali, tim su većim oduševljenjem gladili oštrilicom jatagane. A najvećma su se oružali ljubavju, slogom i skrušenom molitvom.

I Turci nestojahu prekrštenih rukuh. Premda ih je izginuće Selimovo i Zulejkino nješto porazilo, ipak ih je bivši Huseinov haznadar Džaafer-aga hrabrio, da je bolje oružjem u ruci poginuti, kada ih to i s predajom čeka. On nije vjerovao kršćanom i njihovim pripravam, već se je više bojao nenadanoga izginuća Zulejkinoga. Njemu su jedinomu dobro poznati bili podzemni hodnici, te zazirući odtale nenadan nasrt, stavio je na njihovih ulazih jake straže. U ostalom bila je u gradu grobna tišina, samo si čuo kadkada poganoga derviša tuliti: Allah! Il Allah! Išnei Allah! Allah! Hu!

I već ti zagluhnuše uši od urnebesne vike razjarenih boriocah i gromovitih šibah i kadarah. Zveketaju mači i handžari, lome se junačke ruke, sieku se nestrašive grudi, jauk je i cika da duša sahne. Bog je strahovit. S obiuh stranah je razdraženost i zdvojenje. Padaju kao snoplje, al' se za to nemari. Krv riekami teče, ali neustavlja mrcvarenja. Toliko je zabrazdila čovječnost! Bože! zato li si nas stvorio? Crn mu obraz pred Bogom i svietom, tko tvoju svetu sliku i pravicu u mom rodu gazi! a svojinu branit ti nas uči. Tko žali za svoj rod i dom krvcu prolievati?!

Uklonimo se s toga užasnoga pozorišta, pa sliedimo onu malu četu, kud se ona uputila. Zulejka, a s njom Luca, Selim, i sijaset druge hrabre omladine, uvukoše se kradomice u bivšu drugu džamiju, koja je u sredini sela, u dvorištu današnjih Ćurićah i Mišetićah, a sada već u razvalinah bila. Tuj jim pokaza kaduna Huseinova pod kupom kamenja tajni ulaz u podzemni hodnik, štono u grad vodi, te se u njega svi spustiše. Zulejka je uzdržavala svoga sina; nu nehtievši Luca ni da znade, a da neudioničtvuje u borbi za dom i Selim se nedade od nje odvratiti, te se i nesretna mati odputi za njimi. I još korak, dva, pa su . . .

Ah, nesretna Luco! zar nevidiš, koliko je diljkih na tvoje nevine grudi napereno? Natrag! natrag zlato! ta prerano je još da ti se tvoj mladjahni život pokosi, griehota je, da tvoju svetu krvcu nevjernik prolieva, da se s tvojimi dražestmi i kriepostmi crna zemlja ponosi! Ah! tako ti ljubavi tvoje, tako ti ljubavi Selimove i Dragojeve! utaži žestinu pa nežuri napried, nije još sila tebi ginuti. Šta će oni biedni bez tebe? Sve imanje ovoga svieta dali bi za nesetnu kapčicu tvoju; stó životah da imadu, položili bi za tvoj. Ti si jim duša njihove duše — kud će jadni, kad jim sunce omrkne, kad jim duša umre? . . . Ah! tišje Luco, zlato moje! . . . Ta eto pade već kraj tebe hrabri Stojan, eno je smrtno ranjen junački Milota, a i Selim te sili, natrag se povuci! . . Jao, Luco, medenice moja! . . . Ah! tako ti ljubavi materinje, tako ti onoga mlieka, kojim te je tako krasnu i hrabru zadojila, natrag! natrag! . . . Zar nečuješ glas otčev, gdje te moli, da uzpregneš žestinu? . . . Ah! baci handžar, nije za tebe . . . dom i rod te zaklinje . . . baci za sad to ubojito gvoždje, pa neidi napried . . . Ta zar si sliepa pa nevidiš, da skoro svi poginuše i da stotine handžarah zievaju na tebe i sto diljkih da nišane na tvoje mladjahne grudi? . . . Ah! . . . jao! . . . eno . . . ah, Luco, zlato moje! . . . ah, Luco, dušo moja! . . . jao Bože! eno joj prošikaše hrabre grudi . . . eno joj prsnu krvca iz negriešna srca . . . eno joj klonu krasna glavica . . . ah, Bože! Bože! . . .

Dragoje se ravno od Bosuta bori.

Biedni Dragoje! biedni Selime!

Ali je i njena hrabra desnica mnogomu poturčenjaku skrajni „medet! medet!" na nečiste ralje izagnala.

Selimu se smrče pred očima, ruka mu klonù, jatagan mu pade na pod i jedvimice što je uzdržavao svoju milostnicu, koja mu izdišući u naručaj pade. „Selime dušo!" bijahu joj zadnje rieči. Padajuć prignu mu glavu na svoja još koralna ustanca i dušu mu svoju preli u njegova sladka usta. Bijaše to cielov prvi i posljednji s angjeoskih ustnah, cielov vatren, cielov, koji bi mrtva oživio. S njim se zadahnù Selim i oživi duhom svoje milostnice; kao biesan srta na neprijatelja; ali množina nadvlada i on pade na svoju ljubeznicu.

„Sine moj! sine moj! jadikovala je nesretna Zulejka, pa lupajući se i derući si u zdvojenju lice i haljine, grli i cjeliva svoga jedinka, zadahnjuje ga svojim duhom, nebi li oživio.

Ali, biedna Zulejko! bolje je u kraljestvu nebeskom, gdje neima zlobe i nepravde, gdje se neprogoni i krv neprolieva, gdje vlada pravda, mir i ljubav; pa ti tvoj sin i nečuje težka uzdisanja pri onomu veselju nebeskoga otca, već mu se moli da i tebe k njemu pridruži . . . i to je, zašto ti se tvoj sin nepovraća. Biedna Zulejko! . . .

Bog je uslišao molbu dobra sina, te je i majku k sebi primio.

* * *

Ukriepljenje njemačko još nije palo. Izčekuju pomoć ne cesarevacah, već jednorodne braće, koja su se oružala slogom i ljubavju prama svojoj nesretnoj domovini.

* * *

A Dragoje?

Oj, nestalo je u njem života i snage. Nije on više onaj veseli mladić, koji je bio od dobe nam poznatoga sastanka sa svojom vjerenicom. Kao da nije imao nuzljuba, bio je tako veseo i živahan, da nije bilo nigdje veselja i popievke bez njega. Tako ga je hrabrila iskrenost i dobrota Lucijina i prijateljstvo Selimovo. U boju bio je uviek prvi, i svi su se divili njegovomu junačtvu. Srtao je kao lav, pa što mu se nije uklanjalo, padalo je pred njegovimi snažnimi udarci.

A sada?

Ni sjena prijašnja! Eno ga u crkvi sv. Stjepana sjedi na grobu svoje mile pokojnice i Selimovom. Njihove svete ostanke izbavio je svojim junačtvom iz rukuh nevjernikah, svojim je jataganom grob jim izkopao, svojima rukama položio ih je zajedno u nutra i svojim životom bdio je nad tom milom baštinom. Svaki dan je dolazio tamo pri zahodu sunca i kada god mu nije priečila dužnost prama domu svomu, te bi grob suzami svojimi natapao a cielovi ga grijo i sušio. Često puta je uzdisao: „Milko! nezaboravna Milko!" a kada bi se sit naplakao, šaporio bi:

„Selime! ti si sretniji od mene! Ti uživaš sada s našom

sestrom rajske slasti u vječitoj domovini otca nebeskoga; a ja još gledam tudjinu, kako se u našem domu bani i širi. Tužna domovino! zar još nije mjera tvojih jadah navršena? Dokle će nam se skvrnuti naše svetinje? Dokle će nam se kužiti naši običaji, Dokle će nam se krojiti nepravda? Dokle ćemo se dragovoljno podlagati tudjemu nasilju? Dokle ćemo robovati tudjim strastim? Dokle ćemo biti izmet u svom domu? Tužna domovino!

Kišobran.

Od D. Grandvallet-a.

Prošle nedjelje bijah u djelaonici svoga prijatelja Milutina, koj od obiesti slika bitke. Djelaonica ta bijaše njeka vrst oružane sa samih kacigah, oklopah, pušakah, kopjah, mačevah, visokih čizamah i oprsinah, medju kojimi sjedjasmo pušeć, dok nespazih, da sam se zadocnio.

„Do vidjenja!“ rekoh digav se sa stolice.

„Pričekaj!“ reče mi Milutin „idem s tobom.“

Taj čas udari silna kiša.

„Zar nećeš ponieti kišobrana?“ zapitam ja, videć ga spremna. Neodgovori mi ni slova; al mu lice potamni, kano da će reći s Virgilom: „Infandum iubes renovare dolorem.“

Zatim se zaogrne kabanicom neprokislicom, u kojoj naličimo živoj pošiljci u okatranjenu zavitku.

Podjosmo. — Milutin nehtjede me uzeti izpod ruke da podielimo kišobran, već mu se svidjelo uz mene koracati te kiši cjedištem biti. Ja sam se tomu čudio i nagovarao ga, da se primakne k meni.

„Ne, ne!“ veljaše on uzdahnuv, „kišobran ima kobno značenje, u mom životu.

Na taj savez biede sa kišobranom moradoh se nasmijati i nehotice.

„Smij se, smij!“ reče on nješto ljutit.

„Dà, ja se smijem toj pomisli, kako može kobna biti stvar, koja sastoji od drva, čelika, kitova usa i svile, — stvar, koja mene krije, a tebe kvasi?!“

„Koja mene kvasi?! Neka. Ja sam tim zadovoljan. A što se spomenute kobnosti tiče, slušaj pa onda sudi.“

„Hodi bar bliže, inače ćeš napola u vjetar besjediti.“ Na to me ipak uzme izpod ruke i baciv prekoran pogled na kišobran, počè mi kazivati ovako:

„Nedavno mi bijaše susjeda njeka mlada djevojka, koja je sa svojimi roditelji prebivala na prama momu stanu. Ona mi se dopadè. Nije bila savršena ljepota, kakva lovica Diana, ili deseta vila umjetnica, nu ljubezna, mlada, zdrava srcem i pametju, jedna od onih ženskih, koje bivaju milimi suprugami i dobrimi majkami. Kada bi se koje od nas dvoje na prozoru pomolilo, eto ti odmah i drugoga, kano privučena tajnim njekim magnetom. Tako smo izmienjivali prve ljuvene poglede. — Ti znaš prijatelju! da je čovjek, kad se zaljubi, ponješto nespretan, i to je cienim jedina razlika med strastju i ljubavju.“

„Kako to?“

„Bez dvojbe. Strast je nadahnula Lovelace-a i Don Juan-a ratoznanstvom i lukavštinom, dočim je ljubav Werthera i Saint-Preux-a uspavala u san nevine i od jada proste sreće.“

„Biesa! gle ti mudraca! dakle se ljubiste?“

„O tom sam uvjeren; nu dugo se nemogosmo izplesti iz te dječarije. Jednu večer prije dva mjeseca padala je po navadi kiša; a ja idjah njekamo s ovim doduše koristnim, al dosadnim orudjem.

Za čas pretvori se kiša u pljusak, te me prisili, da se zaklonim pod ulaznik njeke kuće. Kad tamo, što smotrih?! moju konu, koja je ondje takodjer čekala dok kiša prestane. Možeš si misliti potres ćutih i veliku sreću moju! Ona mi se njekom postidnom radošću potuži, da joj to hrdjavo vrieme nije nimalo po ćudi, jer ju obustavlja, a bijaše već dosta kasno, oko 10 ure. Pljusak se nješto stiša. Ja ju ponudim kišobranom i desnicom, da ju pratim doma. Eto ti Pavla i Virginije! U putu mi razloži uzrok, s kojega se u to doba tako samotna izvan kuće nalazi. Otac ju sprovodio k bolestnoj tetci na ručak, koja obećà, da će ju dati odpratiti doma. Al kada valjade poći, nebijaše nikoga od slugah, a nedodjoše ni ona dva rodjaka, kojim su se nadali. Ona se dakle odluči poći sama. Ja sam blagoslivljao u sebi slučaj. U tami i samoći ulicah otresem se svoje stepenosti i odkrijem joj: da ju ljubim i uzeti želim.

Ona mi očitovà čisto i bistro, da joj srce kuca upravo kao i meni. Dok se tako razgovarasmo, nisam se dosta mogao načuditi nevinosti čuvstvah njezinih. — Kad dodjosmo do stana, oprostim se od nje, opojen radostju i srećom; al sam glavnu stvar bio zaboravio, naime: zapitati za shodan način, kako bi se u njenoj kući predstaviti mogao. Sa svim tim saznao sam joj ime, — zvala se je Andjelija.

Drugi dan, kad se uzvidjesmo na prozoru, izražavali su pogledi već nješto više, nu k cilju se neprimakosmo po tom baš ni za korak. — Ja sam sve gledao priliku, da me tko pristojno k njenim roditeljem uvede, ali sve uzalud! — Valjade mi se ustrpiti njeko vrieme. —

Ovo danah iduć njekamo pod kišobranom, spazim njekoliko koračajah pred sobom žensku nizka stasa, liepo odjevenu, bez kišobrana. Što ću? . . . iz sgoljne uljudnosti primaknem se k njoj i ponudim ju kišobranom. Ona ponudu učtivo primi.

Opet sretna mene! jer ta mala ženska bijaše, . . . pogodi tko?

„Majka tvoje ljube?“

„Pogodio si! — Vjere mi, prvi utisak bijaše na mene veoma prijatan; s toga se odvažim i zaprosim kćerku. Na to se moja drugarica sasma promieni i počme kako valja igrati materinu ulogu. Ona me je već poznavala i najbolje o meni mislila; a znala je i za naše ašikovanje, samo što nije imala prilike upoznati me pobližje; riečju: ona bijaše pripravna uzeti me za zeta. Tako se iduć razgovarasmo; kad pokrivenim kišobranom doprieše nam na jedanput do ušijuh rieči izustjene dubokim glasom:

„Da borme! samo se još poljubite!“

Ja digoh pokrov i smotrih čovjeka od pet stopah i deset palacah, kako nam je skrstiv ruke put zakrčio. — Bijaše to čovjek od 50 i njekoliko godinah, stasa i obličja posve vojničkoga.

„Moj suprug!“ reče gospodja.

„Gospodine!“ reče mi taj gorostas „ja sam oklopnički pukovnik, koj ću vas naučiti pameti, i premda kiša pada, sa svim tim potražiti ćemo si koj kutić, da se pobijemo.“

„Vjere mi pukovniče!“ odvratim, ja „ako je to tolika uvrieda, što vam gospodju od pljuska izbavih, onda sam na sve spreman!“

„No, no; to mi je već po volji!“ rekne stari vajnik, dočim mi ruku uze i junački stisnu.

„Da vidimo!“ prosbori moja drugarica „znaš li o čem se radi?“

„Dobro, dobro," zamrmlja pukovnik.

„Znaj dakle" reče ona, „gospodin me je sreo na putu i uzeo me pod obrambu; — a sad je baš izprosio našu Andjeliju."

„Ej, tomu treba više, mladiću!"

„Istina" reče ona „treba, da se vidite i razgovorite."

„Vašu rieč gospodine!" veljaše pukovnik „da je to istina."

„Kunem Vam se pukovniče" rekoh ja sasma očaran „da je istina sve do slovca."

Činilo se, da sam se dopao i starcu, jer mi je ruku sveudilj stiskao da mi prste smrvi.

„Ja vam vjerujem" veljaše on, „vi ste čestit mladić i držim vas za poštenjaka. Dà . . . tko ste, što ste?"

„Bože moj!" rekoh gotovo izvan sebe nad tolikom promjenom „jedva ima pet koračajah do moje djelaonice, ako me usrećite svojim pohodom . . . "

„Djelaonica? kakva?"

„Slikarnica."

„Ah, vi ste slikar!?"

„Dà, slikam bitke."

„Što? bitke slikate?" reče pukovnik, taruć još ciela uda rukuh mi „drago mi je neizmierno, što sam se upoznao s vami."

Podjosmo. Stupiv u sobu i ugledav svu moju spravu staroga oružja, stade ga ogledati ljubopitnim okom. Najednoč pristupi k slici, koja je jedva gotova bila, i predstavljala bitku kod Moskve, te ju vatreno za čas pregledav reče:

„Dobro! To je! Rusi se stave u četverogluk! Lahka konjadija na strani juriša! Baš je pogodjeno! Kutomjeri su pobijeni! Boga mi! i ja bijah ondje. Evo oklopnikah! Četverogluk ruski je zadavljen, poražen, uništen!"

Još jednoč pogleda sliku pa mi reče:

„Vi ste mi pribavili ugodan trenutak, kakova već dugo imao nisam. Vi ste čovjek po mojoj ćudi. Moja kći je vaša!"

Za taj put me je ogrlio, i da nisam zajauknuo, bio bi me jamačno zadavio.

„Hajde" nastavi on „da govorimo o poslu. — Za sada dajem svojoj kćeri 40,000 franakah miraza, a za kašnje biti će i dvaput toliko; jeste li zadovoljni?"

„Dragi pukovniče!" veljah ja „sad je na meni red, da koju reknem."

„Vaše stanje? imate li od česa življeti?"

„Imadem po prilici 6000 godišnjih franakah."

„Ama čovječe! vi ćete biti bogatiji od nas. Šest i dva to su osam. Vi ćete imati 8000 godišnjih franakah; a nam," veljaše, obazrievši se na ženu „ostat će s mojom doslužbinom do 7 hiljadah. To je više, nego što treba; nije li tako ženo? Biti ćemo svi sretni poput bogovah."

Sad me htjede opet ogrliti; al sam srećno izmakao iz naručaja, prihvativ mu naglo ruke; jer kako je bio oduševljen, jamačno bi mu bio ostao u šakah.

„To je gotovo;" reče on, stisnuv mi opet ruku." „A što se vaše slike tiče" produlji, pogledav još jednoč spomenutu sliku „to je prava majstorija, samo . . . "

„Što?"

„Odurnost rusku niste dosta izrazili." — —

Od to doba bijaše mi otvorena kuća, k kojoj sam ključ tako dugo tražio. Pohadjajuć svoje vis-a-vis-e, cienio sam ih svaki dan više. Stari pukovnik bijaše čovjek vrle naravi. Supruga mu, prem nješto vižlasta, bijaše dobra i ljubezna osoba; Andjelija pako pravi angjeo.

Pukovnik mi je često dohodio u djelaonicu. Svaki put bi djela moja u zviezde kujuć opetovao:

„To je krasno, to je savršeno! samo gnjusoba ruska nije dosta izražena."

Mnogo mi bijaše stalo do njegove naklonosti; s toga počmem popravljati tu sliku i, kao što on veljaše, odurnost rusku bolje izražavati. Al tako malo po malo kvareć, postane mi slika bez ikoje vriednosti, predstavljajuć prizor nemogućan. Ništa zato. Ja bijah u trećem nebu, i svaki dan bliže obećanoj zemlji.

„Al prijatelju!" rekoh Milutinu „cio ovaj dogadjaj neima u sebi ništa žalostna, i ja do sada nevidim u kišobranu glede tebe ino, nego njeki dobrotvorni genij."

„To ti se samo čini" odvrati Milutin „čuj konac!" — Bijaše baš četvrtak, a u subotu bi se imali vjenčati. Taj dan idjah njekamo po kiši pod ovim vražjim orudjem. Hotio sam još nješto stvarih pokupovati. Kako idjah u sebi zamišljen, oćutim najednoč, da mi njetko ruku nježno pod pazuho tura. U taj par reče mi njetko ljubkim glasom:

„Gospodine! Gospodine! molim vas liepo."

Opet drugarica iznenada. Bijaše ti to ljubezno djavolče, pravi angjeo nesreće, finih posmiešljivih usnah, žihvanih trenicah, ubava lišca, — sve što si samo pomisliti možeš.

„Gospodine" produlji prihvativ mi ruku i koracajuć uza me, „gospodine! vi ste čovjek udvoran i uljudan, to se vidi. Uzmite me pod svoju zaštitu."

Nemogav je se nikojim uljudnim načinom riešiti i izložiti ju kiši i vjetru: nastavimo put, ona cvrkutajuć, skačuć i časkajuć, a ja smijuć se nad njezinim cvrkutom. Al gle nesreće! Kako se u ulicu svratja, smotrih gdje mi ide u susret, što misliš tko?

„Tvoj budući tast?"

„Nesamo on već troje njih: Pukovnik, njegova supruga i Andjelija. Ja gurnem svoga malika, da ga se oslobodim; al on ne toliko od straha pred kišom, koliko djavolskom zlobom pritisnuo se uza me, te tako budem prisiljen ostati u lovci. Medjutim se njih troje približe, mene naravno upoznaju, ciknù u jedan glas, zaustave se, te onda prama meni. Kad prodjoše kraj mene, pukovnik me oštro pogleda, ona me prezirno omjeri, a Andjelija se zarumenila, uz majku se pritisnula te odoše dalje. Ja ostadoh zapanjen, videć što će biti."

„Znate li što učiniste?" zapitam svoju drugaricu.

„Ja da sam što počinila?" odvrati ona.

„Vi ste mi pokvarili ženitbu."

„Pa zar vam je žao?"

Na to pitanje stanem se ogledati, kako da je se oprostim.

„Nemojte" veljaše ona, sčepav me kruto za ruku „vi ste moj kišobran do smrti."

Ja spopadoh to nesrećno orudje i prelomih ga na dva komada sred ulice. Gusti pljusak spusti se preko nas.

„Ja hoću da vas spasim; ele vi nećete" reče ona, ostaviv me s djavolskim posmjehom.

Pohitim k svojoj zaručnici; nu vrata bijahu zatvorena. Odoh kući, nadajuć se da će pukovnik tražiti, da mu stvar razjasnim. U toj nadi izkvarim još njekoliko oblikah na bitci kod Moskve; al nedočekah nikoga. Na prozoru nevidjeh više glavice Andjelinine; jer se ta obitelj bješe odonud izselila vjerujuć tvrdo, da je ona gospodična, s kojom me vidješe, moja

ljubeznica. Kasnije doznadoh da je ta napastnica bila krasna i bogata udova, markeza de Loigres.“

„Sad vidiš, „zaključi Milutin“ kobnu ulogu, koju imadijaše kišobran u mom životu.“

Iz francezkoga ponašio
J. J. Ljubojević.

† Pavao Josip Šafařik.

Rodio se je u selu Kobelařu, u gornjoj Ugarskoj, god. 1795. Otac mu, evangelički propoviednik, bio je čovjek naobražen, tih i kućevan, ljubitelj čitanja valjanih knjigah, te se je gdješto bavio i sabiranjem starih spisah. Videć u djeteta puno dobre volje, nastojao je revno oko toga, da ga čestito odgoji. Izprva je namjeravao izobraziti ga za evangeličkoga svetjenika, što mu se je činilo, da diete za taj stališ pokazuje osobitu njeku sklonost. Svršiv početne nauke u otčevu domu, otide Pavao g. 1805. na rožnavski gymnazium, gdje probavi tri godine danah, provodeć život dosta ugodan. Rožnav je gradić na Saji, prilično dražestan i živ. No bivši gymnazijalno obučanje u to doba na onom gymnaziumu ponješto zapušteno, predje g. 1808. na protestantski gymnazium u Dobšin, na kom je i slavni Táblic njekoliko godinah učio. Svršiv gymnazijalne nauke, ode nakon dvie godine na kežmarski lyceum. Tud se, kao što sám svjedoči, probudila u njem prva ljubav k nauci. Kežmark, grad na Popradu i blizu Karpatah, veoma liepa položaja, pružao mu je već nješto prilike i za višje naobraženje. Tamošnji protestantski lyceum imadijaše nesamo liepu knjižnicu, nego i privatnu sbirku siloslovnih spravah. Bavio se je pako tud nad inim mudroslovjem, ugarskim pravom i bogoslovjem. Boravljenje njegovo u Kežmarku za nas Slavjane je ipak najvažnije tim, što su mu tu slučajno pale u ruke njekoje češke knjige, izmedju kojih su osobito djelovali nanj spisi Táblicovi i pjesnička djela Puchmayerova. Táblicovi spisi bili su već onda prilično razšireni po Slovenskom te su uplivali znatno na probudjenje duha narodnoga i književni razvitak. Nje čitajuć oživi i u Šafařiku želja, da se pobliže upozna s jezikom i knjigom českom, te se poče od to doba baviti ozbiljno učenjem materinskoga svoga jezika, i za malo vremena napredovà u njem za čudo. G. 1815. otišao je na nauke u Jenu. Sveučilište jensko imalo je tada medju svojimi učitelji njekoliko preslavnih muževah. Šafařik bješe prionuo uz nauku svom ljubavi i gorljivosti mladoga prosvetjenika, komu je zbiljski stalo do toga, da se što više nauči. Čežnja za naukom gonila ga je od jednoga predmeta k drugomu, da ono, što već znadijaše, popuni i da si i mnogo nova prisvoji. Najprije ga je zanimalo mudroslovje; ali zdrava ustrojnost slavjanska i klasična naobraženost nedadoše mu, da utone u metafizičnih maglah. S toga nalazimo u svih njegovih spisih jasne tragove, da je prava filozofija bila, kojoj je imao zahvaliti onu višinu i jasnost mislih, kao takodjer i logičnu dosljednost, štono ju nalazimo u svih proizvodih duha njegova. Osim strogih znanostih bavio se je i pjesničtvom. Na popradskih bregovih i pogledom na blizke gore probudio se je u njem duh pjesnički. Odtud se rodi tatranska muza, sbirka pjesnih, štono izide u Levoči g. 1814. Ali u Jeni skloni mu se duh na praktičniju književnu radnju. Zamjetiv višinu, do koje se bješe već popela znanost i knjiga drugih narodah i sravnjivajuć ju s ubogom sgradom knjige českoslavjanske, ostavi se idealnoga pojimanja domaćih plodovah i stade ih mjeriti mjerilom duha europejskoga. Ali tud takodjer uvidi, da ona šačica novijih spisah českih nije dovoljna za pozivati se na nju pred svietom; da on kao Slavjan spada k širjemu krugu narodnomu, krugu slavjanskomu, i da mu se valja obazreti po tom prostranom krugu i prisvojiti si sliku njegove prošastnosti i sadašnjosti. Razgrijan tom mišlju započe svoja historička i literarna studija slavjanska.

Medjutim da se vratimo na njegovu pjesničku djelatnost. Iz pjesničkih proizvodah diše mu duh zaisto posve drugi, nego li što se je za onda objavljao u sročnih (rimovanih) verzih českih. Šafařik bješe većma prionuo uz klasični značaj ode; i u tom se je pokoravao silnomu uplivu Pindara, Sapphe, Horacija i Niemca Klopstocka. Mučno mu bijaše gledati, gdje se duh naroda českoga pjesničkimi proizvodi prve i druge polovice tadašnjega vieka više kvari nego li dotjerava, i budući sám zadojen klasičkimi uzori, nastojaše revno oko toga, da se česko pjesničtvo rieši navlastito sroka i naglaska. Spis: Počátkové českého básnictví (izišao u Požunu g. 1818.), štono ga je izradio u družtvu s Palackiem i Blahoslavom, odlikuje se osobitom kritičnom bistrinom i takovom zrelosti duha, kakovoj smo za onda riedko bili vikli na polju knjige česke. Proti njemu diže se Hněvkovsky (ulomci o českom pjesničtvu, navlastito o prozodiji 1820.), navodeć dokaze stranom bitne, a stranom veoma loše. Tu se zametnu veoma živa prepirka o česku prozodiju, jer su već prije toga mnogi i medju njimi sám Dobrovsky branili naglasak, a časomjer naprosto zabacivali. Šafařik je prvi, uzam posao u svoje vješte ruke, navratio to pitanje na pravu, to jest znanstvenu stazu. — Do mala po tom priobćio je u Kroku (DIC. I. č. 3) českomu čitateljstvu temeljitu razpravu o hexametru. U njem je dokazao ne samo veliku učenost i znatnu vještinu, nego i to, da je duboko proniknuo u duh českoga jezika, te da punim pravom zaslužuje odlično mjesto medju epigoni česke znanosti. Zajedno s tom razpravom izdao je i prevod III. Teokritove seljanke, koja je tiskana u Kroku (I. sv. 2.) Iz razprave o hexametru prozira već i snaga mladoga učenjaka, kojom je težio za upoznanjem Slavjanstva u obće. Osim neobičnoga za onda poznavanja stare i nove literature česke zasvjedočio je takodjer i poznavanje knjige ostalih plemenah slavjanskih. Da li je Šafařik spis svoj o metrici ikada dogotovio, ili ne, to neznamo. Da je medjutim više članakah izradio, svjedoči nam i druga njegova razprava u Kroku od g. 1836 „Ohledy metrického veršování illyrských Slovenův.“

Osobitom pomnjom nastojao je već iz mlada oko klasičnih naukah, imenito pako bavio se je mnogo starogrčkim jezikom. Na temelju staroklasičkih jezikah mogao je mnogo lašnje pristupiti k filologiji slavjanskoj, koju je obljubio s tim osvjedočenjem, da bez nje nije moguće njegovati u obće znanost slavjansku, za kojom je težio već od vremena svoga boravljenja u Jeni.

Medjutim se bjehu spoljašnje okolnosti njegove znatno preinačile. Ostaviv se bogoslovja stupi g. 1817. za odgojitelja njekoga mladoga ugarskoga boljara, i ostane tud do g. 1819. Tada upravo bješe iznova uredjena gymnazija novosadska, i Šafařik bude pozvan na nju za učitelja, te s vremenom postane i ravnateljem toga zavoda. U to doba razvio mu se je duh do one sveobsežne universalnosti u poznavanju slavjanskoga života, s koje je stekao slavno ime prvoga Slaviste u Europi.

Šafařik si je za doživotnu zadaću bio izabrao poznanje slavjanstva i sabranje, koliko je moguće, svih svjedočanstvah

o njem. Pri tom pako nije udušivao u sebi ni prirodjena aestetičkoga pravca. Baveć se grčkimi klasici tom namjerom, da u njih traži sljedove najstarjemu slavjanstvu, zanimao se je uza to i ljeposlovnom literaturom grčkom, kao što je to činio i glede drugih literaturah. Posljedkom tim studijah bijaše mu razprava o Aristofanovih komedijah i ulomni prievod njegovih „oblakah," štono je tiskan u časopisu českoga muzeuma. Kojom se je pomnjom bavio i njemačkom literaturom, o tom se je i sám izjavio, a zasvjedočio klasičkim prievodom Schillerove „Marije Stuartove." Nu tu svoju radnju smatrao je uviek i sám uzgrednom, od prilike kao i Purkině svoje prievode Schillera i Tassa i Palacky svoje aestetične razprave. Glavnim zanimanjem bila su mu u to doba već studija slavjanska, te je jur g. 1823. izdao s Kollarom i Blahoslavom „Pisně světské lidu slovanského v Uhřich." Kako se je u to vrieme već bio udubio u slavjanski život, najsjajnijim je dokazom napisana njemačkim jezikom povjestnica jezika i knjige slavjanske svih nariečjah (Geschichte der slawischen Sprache und Literatur nach allen Mundarten. Ofen, 1826.) U tom spisu podao je ponajprije pregled literarnoga djelovanja Slavjanah, a osim toga nacrtao je u njem u kratko obseg golemoga, jošte neobradjena polja. Taj spis smatrao je on sám za predbježnu radnju, za kojom je imala sliediti mnogo obširnija povjestnica o istom predmetu. Svi kasniji povjestničari literature crpili su što se tiče Slavjanstva iz toga djela, imenito Englez Robinson (1834) i E. v. O. (Olbrecht), koj je g. 1837. izdao njemački pregled literature slavjanske. Drugi, takodjer njemački spis Šafaříkov bio je „Serbische Lesekörner" izdan g. 1833. Timi djeli već je obratio na se pozornost svih slavjanskih učenjakah, te počeše živahno dopisivati s njim. I u Ruskoj počeše zamjeravati slavnoga muža, koji već prvimi svojimi koraci zasvjedoči, da će na polju slavistike napredovati još uharnijom stazom, nego li i sám V e n e l i n, koji upravo tada bješe povukao na se pozornost ruskih Slavistah.

Najvažnija bila je korespondencija izmedju njega i Palackoga, koji je najbolje bio proniknuo genij duhom sebi srodna muža i zamietio u njem one sile, koje se istom imadijahu razviti. Obće je poznato, da je Palacky nukao najviše Šafaříka, da se lati s l a v j a n s k i h s t a r o ž i t n o s t i h.

(Konac će sliediti).

Soneti.

Od Eugena Javorskoga.

VIII.

Molio sam Višnjeg, dušo mila,
Stupiv s tobom u bostan ljubavi,
Da Cheruba svog s neba odpravi,
Koj bi štiteć nad nam razstrô krila.

Nu drugčje je volja Višnjeg htila;
Cherub njegov doisto s' pojavi;
Al ne nad nam; on se pred nas stavi:
Mač mu prieteć držà desna čila,

Ter ko njegda prve otce naše
On nas progna iz raja ljubavi,
Ali s gorjom još od ovih kobi;

Jerbo njiuh dielit nehtijaše,
Nu nas dvoje nemilo razstavi,
A cvatuće u sreći i dobi.

IX.

Nikad, nikad, dok budem živio,
Naš razstanak zaboravit neću,
Onu niemu, tugorodnu smeću,
On nesavez, kîm sam govorio.

Stoput sam se s tobom tad prostio,
Stoput pao na grud ti cvileću,
Tješio te, želio ti sreću,
I opeta skup s tobom suzio;

Stisko sam te na grud punu boli
I klicao zdvojnim srdca glasom:
Ti si moja dušo, moja, moja!

I opet sam ruke spustio doli,
Čim mi razum na srdce užasom
Prhnù rieči: odsad nikad tvoja!

X.

Aj kuda ste, danci zlati meni
Mog blaženstva i sreće ljuvezne,
Aj kuda ste sanjke zlatovezne,
Sladke kćerce maštah razplamćeni'!

Kud si nade ostanu mileni,
Da mi tvoja ost u srdcu grezne,
Kud si i ti, za kîm toli čezne
Grud strvena, pokoju zudjeni?

Ah vi ste me rano ostavili,
Baš ko ružu cvijetice plahe,
Kada vihri zahuče sjeverni.

A što ste mi za sobom pustili:
Same suze, vaje i uzdahe,
I još srdcu spomen prečemerni.

XI.

Što ću u svom vaju preveliku
Započeti, što li ću činiti,
Čim li rane srdca svog liečiti,
Čim razsvietlit grud si špiljoliku?

Bi li možda rabio rumeniku,
I njom stao jad srdca gnjaviti,
Kao što se to prohtjè činiti
Triglavskomu i Julje pjesniku?

Ne! pustit ću sve nek mirno stoji,
Znajuć dobro, da zla svieta toga
Jednom prestat skup s dobri imadu;

Tim će i jadi jednom prestat moji,
Ako baš ne još za žića toga,
A to barma u grobnome hladu!

XII.

Što je zemlji vatrometna gora,
Kroz koju no tvarih haos hudi,
Koj jôj bukti u gigantskih grudi',
Izbacuje sried šumna žamora;

Što j' posudi i malo otvora
Zatvorenoj čvrsto odasvudi
I u kojoj tvar se vrela trudi
Pjeneć lišit nutarnjeg prostora:

To su uprav mojim grudim pjesni,
Kojim' blažim plamen tugah živi,
Koj u grudih mojih ljuto biesni.

U nje ljevam, da mi grud nepukne
Višak svojih tugah nesnosljivi,
Kad mahnito u grudih mi bukne.

XIII.

Tec'te brže, tec'te bez obzira
Mog života mutna mutni časi,
Da što brže smrtni mraz ugasi
Boli, koje moja grud zastira.

Nosite me u luku od mira
Iz tog svieta, gdje sám vaj se glasi,
Gdje se legu groze i užasi,
Gdje jad suzom zenice razdira.

Nosite me, — sve su pukle spone,
Koje su me na taj sviet vezale,
Mom blaženstvu jur od svakud zvone;

Moje kule zloba sve razvrže,
Moje ruže rano su odcvale; — —
Tec'te časi, aj tecite brže!

XIV.

Mnogo jeste od ljuticah zmija'
Prepatio narod odabrani
U arapskih pustarah prostrani',
Gdje ih sjaset vječni Bog posija.

Nu za oto prorok je Mojsija
Kip podigô s upliva poznani,
Kojega je zrenje svakog rani
Melem bio i brana najstalnija.

Oj i meni ljutu zadà ranu
Baš u srdce guja udes zao
A u rajskom ljubavi djulstanu;

Nu za mene nigdje nikog nije,
Koj bi takav kip mi podigao,
Kog bi zrienjem progno otrov zmije.

XV.

Ko što majka sva u čuvstvih sjetni'
Utopljena, niemo uljuljana,
Za grob čeda rano oplakana
Plete i svija suzeć vienac cvjetni,

Uprav tako vam, o danci sretni
Mog blaženstva rano pokopana
Svijam i ja, da glas razkidana
Srdca svladam, vienac taj sonetni.

Nu čudan je vienac ovaj sviti:
Sam ga pelin stvara gorka lista,
Koj sam nabrô baš u grudih svojih;

V i e n a c vežu tuge crne niti,
A težka se rosa na njem blista:
Ta je rosa — s u z e očih mojih.

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Poduzetni rodoljub g. Abel Lukšić otvoriti će do koj dan u Karlovcu novu tiskaru, za koju je već sve, što treba, nabavio. Na to su, što nam je još milije javiti, sklonila g. Lukšića važna književna poduzetja. Namjerava naime mjesto propadšega „karlovačkoga viestnika" utemeljiti novi iste ruke list i osim toga izdavati političko-satirički časopis. Nadalje kupuje isti gospodin znatnim troškom gotove rukopise od čuvenijih naših književnikah, te će ih redom tiskati. Mi mu želimo svaku sreću i napredak!

— Od saborskih govorah štampani su opet posebice govori gg. zastupnikah Starčevića, Akšamovića, Lončarevića, Stojanovića, Begovića, Kraljevića, Bedekovića i usljed saborskoga zaključka govor preuzv. g. biskupa Strossmayera — sve o ugarskom pitanju.

— Za utemeljenje jugoslavjanske akademije darovala su nadalje gg. Ambroz i Nikola Vraniczany-Dobrinovići 10,000 f., baron Gustav Prandau 10,000 f., grad Zagreb 10,000 f., preuzv. g. biskup Soić 1000 f., nadporučnik g. Tomićić 1000 f., biskup Smičiklas 500 f. itd. Svega skupa sabrano je dosada preko 130,000 f.

— Po izdanih računih iznosi imetak „matice ilirske" 37,176 f. 95 kr. a zaklada za izdavanje pučkih knjigah 1181 f. 46 kr.

— Dne 11. t. m. držao je školski odbor pri kraljevskomu namjestničtvu svoju prvu sjednicu.

(Rusija). „Gazetta poljska" javlja o velestarom, ako ne najstarijem od svih slavjanskih rukopisah, našastom nedavno, neveli gdje. Rukopis taj započet je pred god. 1020. a svršen g. 1090. Sadržaje pako prevod psaltira Davidova i nosi ovaj nadpis: „Ljeta 1095. spisana bist knjiga sija Davida carja poveljeniem smirenago vladiki Mihajla rukoju griešnago raba Spiridiona protodjakona, a pisana v gradje Kievje." Format je velika IV. a broji 229 listovah. Osim liepo pisanoga teksta s ukusnimi i pozlatjenimi načelnimi pismeni, pokriveni su okrajci množinom krasnih i zanimivih miniaturah, stojećih u savezu s tekstom, te predstavljajućih likove Davida, Hrista, svetiteljah grčke crkve, andjelah i različite symbole u bizantinskom slogu.

Ako ulučimo priliku, želimo o tom za sve Slavjanstvo važnom spomeniku još obširnije progovoriti.

Obadi.

Njemačka pjesma u Krajini.

Učitelj. Petre, ima li namočeno šiblje.
Petar (školski kaplar) Ima gospodine.
Učitelj. Donesi ga, pa ćeš mi prošibati ovu šokčad, što nikako nemogu odviknuti svomu šokačkomu lajanju. Spremajte se! Ti Ilija lezi prvi, a ti Martine drugi.
Ilija. (pod šibljem) Jao majko moja, jao majko moja!
Učitelj. Kad plače šokački, daj mu još dvie masne. — Lezi Martine!
Martin. *Au weh, Mutter meine!*
Učitelj. Tako liepo; kad plaćeš njemački, a ti ustani.

Pit. Gdje se sada nalazi „das Fuhrwerk der deutschen Civilisation," štono smo ga dosada sretali auf allen Wegen und Stegen?
Odg. Kod kovača na popravi. Budući pako da je ustroj toga Fuhrwerka odviše poremetjen, i nemogaše mu se naći majstor u svoj prostranoj carevini, to je verschreibowan iz Reicha osobiti strojar, koji će ga popraviti i berlinskim salom liepo namazati. K tomu će se kolesa pamukom obložiti, da neprave onolike buke i vike, kao prije; što od svih kulturpatientah zaslužuje iskreno priznanje.

U novom poslovniku bečkoga Reichsratha stavlja se osobita važnost na štednju vremena. S toga se je ljevica istoga vieća dogovorila, da si svaki član ponese u sjednicu pletivo od berlinske vune te dok budu govorili česki i poljski poslanici, oni da negube vremena, već da za zimu pletu čarape, koje će se prodavati pod imenom „neue constitutionell-oesterreichische Strümpfe."

Jovan. A što je to državo-pravno pitanje?
Macan. Državo-pravno pitanje, jest, kao što se samim sobom kaže, pitanje, kako se prave države, ili da ti prostije kažem, kraljestva i carstva.
Jovan. Koji dakle od triuh predlogah saborskih odgovara najbolje tomu pitanju.
Macan. Ja bih rekoh, jedini predlog Kvaternikov.
Jovan. A ja neću da radim proti carevoj zapoviedi — pristajem dakle uz njega.

Grga. Što nova?
Jovan. Sve staro, a granica najstarija.
Grga. Kako to?
Jovan. Granica ostaje granicom.
Grga. A zašto to?
Jovan. Kažu da je granica vojnički zavod, koj se nemože složiti s ustavnostju.
Grga. Imena mi božjega, sada sve ide naopako. Ta ustav je bio prije nego li vojnički krajiški zavcd; te s toga bi ja okrenuo: da se ustavnost neslaže s vojničkim zavodom.

Iz Gascogne.

Prije obnove. Slobodni izbori.

Mair in spe (sjedi na kurulskoj stolici svoje sigurne vlasti i misli, eda li bi mislio ili lulu zapalio. Napokon, kako smo svi slabi ljudi, odluči se za ono, što je lašnje): Georges! napuni mi lulu.
Sluga. (unidje i podmakne mu lulu): Vaša milosti, pred vrati čekaju tri kandidata.
Maire. Neka unidju.
Prvi. Monsieur, dolazim se preporučiti za kakovo mjestance.
Maire. (razgledav pisma) Žao mi je, niste rodjeni ovdje.
Drugi. (pruži svoja pisma).
Maire. Vas poznam i Vaša vrla svojstva; ali žalibože bili ste deset godinah izvan domovine, izgubivši tako svoj značaj gascognski.
Drugi. U Garonni!
Maire. Da u Garonni, — u inostranstvu.
Treći. Ja sam domaći, te osim teoretičkoga znanja i praktičke vještine, koju dokazuju priložene svjedočbe, imam g. N. za krštena kuma.
Maire. Kumstvo? — hm! hm — premalo je. Voda nije krv; nemože biti ništa.
Treći. A kako to gospodine? Srodstvo je drugdje —
Maire. Njegda je bilo. Nu danas duh vremena sobom donosi, da se, što je srodno, traži. Žao mi je; nemože biti ništa. —
Tout comme chez nous!

Jovan. A što je to po Bogu misia, o kojoj toliko govore ljudi, da je namienjena krajini.
Andrija. Misia, to će reći poslanstvo.
Jovan. I ništa više?
Andrija. Ni slovca više.
Jovan. Pa to nije ništa nova. Šiljali su nas i dosada; ali smo se svedj vratjali praznih rukuh, a krvavih glavah.

Edikt.

Pozivaju se svi oni, koji misle, da na zaostavštinu pokojnoga gospodara Abdul-Medžid-Kana kakovu pravnu tražbu imadu, neka to podpisanoj komisiji za godinu danah, računajuć od današnjega dana, prijaviti nepropuste; inače bi sami sebi pripisati imali, ako im po izcrpljenoj drugimi tražbami zaostavštini ništa zapalo nebi.

Komisija ad hoc.

Poziv.

U ime občega dobra domovine pozivamo one božjim duhom nadahnute poslanike, da nam za ime božje reknu, što će biti od nas?

Obratjamo pozornost sabornikah na velika zrcala u dvorani saborskoj. Kažu, da je jedan gost ovih danah odonud njeke velike tajne sobom kući ponio; i ako bude kakovih revelacijah, neka svatko znade, da to dolazi od onih zrcalah.

Mi smo već odavna dvojili o komarstvu „novosadskoga komarca" što smo nalazili, da bi to bio odviše dobar komarac. A sada se evo upravo uvjerismo da sve, što zuji, nije komarac. Upljuvci, na koje smo ovih danah naišli izdadoše ga te upoznasmo muhu zukaru iz mesnicah novosadskih. Što se istine radi i za umirenje občinstva javlja od

Njekoliko čitateljah nazovi — komarca.

Savez obrambe.

Jedan poljski poslanik na carstvenom vieću (poslje razprave o ugarskoj adresi razjaren): „Da mi je ugrabiti toga dra. Heina, da mu iztrgnem oba uha."
Dra. Hein (koji to čuje, drugom poljskom poslaniku): „Molim Vas liepo, izvolite umiriti onoga gospodina."
Drugi poslanik: „Što! da ga mirim? — Ja bih mu da ga se dočepam i oči izkopao."
Dr. Hein (za se) Au weh!

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

Tečaj I. U Zagrebu 25. srpnja 1861. **Broj 21.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Pozdrav Dalmaciji.

Od Ugoje Gjorgja Ognjanića.

**Dalmacijo draga,
Dalmacijo mila,
Okovana rukom
Tudjinca nemila.**

**Ah prestani biti
Tudja u svom domu,
Ta svaka se ptica,
Gnjiezdu vraća svomu.**

**Biednu i nevoljnu
Tudjin rad te zrije,
Gorkim tvojim suzam
Pakostno se smije.**

**Tudja majka nezna
Što su jadi tvoji,
Tudja majka svoje
Ljubimčedo goji.**

**Samo majka Slava
Tve će skršit jade,
Samo majka čedo
Povijati znade.**

**Eto igra kolo
Hrvatica vila,
Tebe tamo zove,
Dalmacijo mila.**

**Neoklevaj više,
Simo niti tamo,
Već upravo braći
Na prsi ovamo**

**S nami pasat sablje,
S nami jahat konje,
S nami lovor brati
Na poljanah vojne.**

**S nami branit naša
Sveta stara prava,
Što jih krvju steče
Hrvatska država.**

**S nami sjedni amo
Do bogata stola,
Branit ga od rukuh
Tudjinca ohola.**

**Za našijem stolom
Narod sjedi cieli,
Pravo i slobodu
Jednako si dieli.**

**U to ime nami,
Dalmacijo mila,
Slavna i čestita,
Kó što njekad, bila.**

Kazna nevjere
ili
Tri godine kasnije,

(Nastavak i svršetak pripoviesti: **Nevjera za vjeru).**

I.

Pour les coeurs bien nés que la patrie est chère!

„Čovjek snuje, al Bog odredjuje," veli naš narod. Da se u svietu sve po našoj volji ravna, da svi dusi, sve što se kreće i miče, jedino ono i onako rade, što i kako bi smjeralo našu boljku, udobnost i sreću; da nam majka zemlja plodi — ne bjelicom pšenicom, no najdragocjenijimi kovi; — da svi stvorovi onako plešu, kako bi se nam htjelo svirati: tko bi nas podnio i strastim ljudskim uzde stezao? S toga je vrlo dobro, što se često u svojih proračunih varamo, što nam izadje posve drugi, neočekivani količnik; — barma se učimo sámi sebe poznavati. — Dobro je, da se našemu samoljublju prikrate ili prisjeku krila, — to bo nas uči da smo ljudi — a ne bogovi — ravni ostaloj svojoj braći.

Kao što se svaki pojedinac, ako mu boginja fortuna stane laskati — može uznieti te lasno zaboraviti, da je umrli stvor, preziruć svoga iskrnjega; tako isto biva često i s čitavimi narodi, a po napose vladari. U griešnoj oholosti, te u njekoj prenapetosti i neumjerenoj samosviesti svoje tobožnje veličine napadaju slabije susjede, pa ma bila braća po krvi i jeziku, nogama gazeć prve i najmilije njihove svetinje.

Al zlu neima nigdje duga obstanka:

Kolo sreće u okoli
Vrteći se neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A tko doli, gor' ustaje.

Urnebesna grmljavina sebastopolskih topovah zašuti već oddavna. Golemom Rusijom zavlada smrtna tišina. Oštećena i ozledjena uda sjevernoga oriaša razvale se u sladak počinak, da se odmore od silnih naporah. Malakov, a po njem i Sebastopol — padoše, — na njih se barma njeko vrieme vijao ponosni francuzki stieg.

Zapadne sile obrane i opet od silne sjeverne bure razklimanu sgradu Turske države — na sramotu cieloga kršćanstva! —

Sve sam ovo morao u kratko spomenuti, da si uzmognemo kašnje dogadjaje ove pripoviesti raztumačiti.

Upravo je travanj mjesec god. 1856.

Tvrda, cića zima pritisnù debelim svojim bielim plaštom neizmierne prostorije sjeverne ruske sahare, — te neobzidane nu ipak grozovite tamnice mnogih nesretnikah, — toga groba živih jadnikah, — puste Sibirije. —

Dočim se tamo na jugu pomladja divna majka narav, zaodievajuć se sa svimi čarobnostmi mlada proljetja, stere ovudaj debeo snieg gore i doline; dočim se ondje odjekuje miloglasno pienje pticah pjevačicah, mješa se u ovih oku nedostižnih pustarah biesno urlikanje gladnih vukovah sa zviždajućom burom.

Evo nas u sried zlokobne Sibirije.

Dva dobra sata od Tobolska — te poveće oaze u ovom sniežnom móru — prama zapadu, na podnožju neznatna brežuljka, viri izpod hrpe sniega malena kolibica, koja se putniku u daljini prikazuje kao kakova crna točka na bieloj plahti sniežne ravnine. Uzka, slabo ugažena prtina vodi k samotnomu ovomu stanu.

Budući vani brije oštar vjetar, a iz malene ove kolibice vije se sivi dim, — što čovjeku putniku, na polak se smrzlu, više prija nego sve drugo: hajdmo malko, da posjetimo kuće domaćina u zabitnu njegovu kutu.

Čim otvoriš uzka, hvat visoka vrata, obsiplje te ugodna toplina, al ujedno pozdravi eno iz kuta oveliki kudravi pas, koj ti, mjesto učtiva pozdrava, okesio dva reda velikih oštrih zubih.

Evo nas u kući prognanika. Kolibica ova, inače iz tvrda gradiva sagradjena, uredjena je sasvim na prostu; nu ipak opaziti je njeku — ma i neznatnu udobnost, koje nećeš naći kod svih nesretnikah ove vrsti. Ondje u kutu ovelika peć — to neocienjeno blago stanovnikah ovih predielah — sieva od topline, — a prozori su zalednjeli, kao da nije nikada vatra gorjela u sobi. Na stieni visi liepa puška dvocievka, a do nje umah lovačka torba s rogom za prah. Nad posteljom namaknuše njekakvu poveću sliku, u kojoj ćeš, nakon dužega promatranja, upoznati sliku cara Nikole I. Eto ti svega uresa ovih čadjavih i više crnih nego bielih stienah. U sredini sobice malen stol — prilično ugladjen i čist; — dva stolca od istoga drveta; — pod stol legao malo prije pomenuti stari šarko. Na stolu leži otvoren prvi svezak dielah slavnoga poljskoga pjesnika, Mickievića.

Poslje podne je oko 4 ure. Suton se hvata, — mrak prikriva cielu okolicu, — sve je mirno i izumrlo, kao u hladnu grobu. Za stolom u sobici, — koju evo sada opisah — sjedi muž ovisok. Obima rukama prikrio si lice, tako, da ga nikako nemožeš u obraz vidjeti. Prodje i četvrt sata, a on neprestano u mislih utopljen sjedi nepomično, poput kakova stara, izrezana kipa grčkih bogovah. Netom težko uzdahne, kroz prste prodru mu dvie debele suze. — Ustade zatim naglo, kao da ga ljuta guja ugrizla, te promjeri hitrim korakom njekoliko putih malenu svoju sobicu.

Sada ga vidimo u podpunoj slici.

Na svakom potezu blieda njegova lica žari se gorka tuga, viestnica tajne nutarnje boli, — o kojoj bi vješt liečnik rekao, da imade svoje vrelo njegdje oko srca. Ugasnula — jedva na pó tinjajuća vatra liepa oka, skučen hod i sgureno držanje inače mlada stasa, govorahu razgovietno, da je ovaj muž mnogo jadah se najadio, mnogo vajah progutao.

Odievao se šareno. Haljina od sure čohe, izvezena crvenimi gajtami, pokriva gornje tielo; a na junačkih grudih sjaje zlatan krst počastne legije; noge se umotale u uzke hlače, a do koljena navukao čižme od jake, debele kože. —

Dugo se ovako šetaše gore i dole. Čim dulje, tim mu se jasnije odrazivao na uvehlu licu nutarnji boj, štono ga bije srce s umom. Napokon stane upravo pred stolom. Pogleda najprije na pušku — nu stresnuv ledji, kao da ga groznica popala, posegne brzo rukom u njedra, izvadi njekakov smotak papira, — pri čem se opazi mala crvena vrpca oko vrata niz grudi mu viseća, a njoj nješta odobela privezena, — razvije zamotaj, — i sinù liepa fotografirana slika, — krasna ženska, da je se nebi ni Rafaelova madona stidila. Baciv okom na ovaj uzor svoj, zaplače poput malena djeteta; grudi mu se silno nadimahu, kao uzljuljani valovi vjetrom potjerana móra; srce kucalo, da si ga mogao lasno čuti i razgovietno razabrati svaki udarac. Neizrečena bol shrva za kratko vrieme krepku ovu dušu; — grčevito pritisnu ruku na srce, kao da ga umiriti hoće. Netom mu oblije bliedo lice muževno rumenilo, težki uzdah podrie mu se iz uzavrelih grudih, te on strastno pritisnù sliku na ustne. — Al naskoro ustupi ova časovna uzhićenost prijašnjoj tuzi; suznim okom pogleda u vis, a ustne mu tiho zašapću: „la jeunesse, le temps des illusions."

Ustnice se ukoče, — srce se umiri, grudi utišaju, a on utonuo u móru dubokih mislih.

Grobna tišina pritisnù svukoliku okolicu; ni žive duše čuti, a nekmo li vidjeti; jedini prasak gorućih drvah presieca kadikad mrtvost gluhe tihoće.

Napokon se silomice trgne iz očajnog ovog stanja, pohiti plaho okom po sobi, pa smotriv otvorena si prsa, htjede prsluk zakopčiti; nu opaziv vrpcu i privezan o njoj zamotak, posegne isto onako strastno za njom — razvije zavoj, a na stol pade — gruda zemlje!

Gruda zemlje iz njegove
Mile poljske domovine!

Dà, gruda je zemlje, štono ju ponese sa sobom prije njekoliko mjesecih, kad mu ruska vlada dosudi doživotno prognanstvo u Sibiriji zato, što je vojevao u poljskoj legiji proti njezinim bajonetom, a pod barjaci francezkih četah.

„Oj ojczyno moja," — prihvati jadnik nakon podulje stanke, — tužna i pogažena majko razcviljena naroda! Dakle sve moje liepe nade o tvojoj sreći, budućoj moći i slavi proguta bezdno nemila udesa, koj nikako nedopušta, da se narod slavan, nu sada i preko mjere ponižen oprosti težkih okovah! Uzalud prolivena krvca tvojih sinovah; uzalud svi njihovi napori i bezprimierne žrtve, što jih jur toliko putih tvojoj slobodi žrtvovaše. Od nikuda pomoći! Svi su naši tobožnji pri-

jatelji — pusti sebičnjaci, koji zlorabe našu ljubav prama tebi, te nas s liepimi obećanji o tvom uzkrsnuću turaju sried debele kiše tanetah i oštrih mačevah; a kad dodje do ugovorah — mira, neima više ni spomena o Poljskoj!

Ljubo i domovino! vi sjajne predhodnice zviezde moga žića, vi, njekada jedini predmeti moga obožavanja — ovdje na zemlji, — vi bijaste one divne čarobnice, štono ste me za mladjih godinah svetom vatrom nadahnjivale, ovaj mi jadni sviet u raj zemaljski pretvarale, te mi njekoč budućnost najmiomirisnijim cviećem strle. — Sve prodje — neosta ništa — do jećećih bolju mojih grudih, koje svaka misao na vas na novo ciepa, te jadnomu srcu udara sve ljuće rane.

Ljubav moja, to gojenče biedna mi srca, neprodrie nikada na svjetlo; — ona, koju sam jedino ljubio, kako malo tko na svietu ljubiti može; ona, u kojoj se sticahu svi čini, pomisli i rieči života moga, kao što se stiču rieke, potoci i potočići u silno more; ona ni neposanja nikada o mojoj nesretnoj, duboko u srcu zakopanoj ljubavi. Ljubio sam, kao što može samo ćutljivo, i odviše ćutljivo srce ljubiti; pa premda mi ova ljubav ogorča sve dane života, ipak se ponosim i ponositi ću se uviek, što sam bio toliko jak, da sam ju mogao na uzdi držati u toliko, da moj pokojni prijatelj, inače oštrovidi Kažimir, nikada ništa nesmotri, dapače ni ona, koja mi je treptila danju i noći pred očima.

Ipak je čudnovato! Onaj angjeo, koga toli obljubi duša moja, lebdi mi sada i vazda u pameti. Ljubav i domovina poticahu me na hrabrost, one me kriepljahu kod Alme i Balaklave.

„Ljubav i domovina“ bješe moja devisa kod juriša na tvrdi Malakov; ove dvie zviezde nepotamniše ni onda, kad me pogodi rusko tane, kad me zarobiše Kozaci, — dà ni onda kad me pratiahu kroz neprevidne pustare do ovoga groba. Sve, što sam podnio za sladku uspomenu ovih svojih idealah, evo sada predamnom leži ovdje. Ova slika — ova gruda zemlje — moje mile, nu prenesretne Poljske! —

Domovino moja! ti zemljo napojena i natopljena plemenitom krvi tolikih sinovah svojih, — ti sveta zemljo svakomu Poljaku, ti evo i nadalje stenješ pod istim jarmom; a ja nesretnik evo udaljen od tebe nemogu sa svojim plemenitim narodom plakati, nesmijem ti ni ondje pomoći, gdje bi mogao! Zakopaše me ovdje živa u grob — porinuše u ovu ledenicu, da se lagano smrzavam, dok se vječna dobrota nesmiluje, te mi pošalje, jedinu utjehu i najbolju nadu — smrt. —

Ovdje se opet zamisli. — „Nu — još nisam sasvim vjere izgubio“ — doda višim, pouzdanjem odišućim glasom; — „znadem, da stoluje na nebesih pravedni Bog, koji će suditi svakomu, te koj neće dopustiti, da i moj narod viekom robuje. Znadem, da ova vjera praotacah mojih oživljava svakoga Poljaka; — jer da toga nije, već bi morali odavna sdvojiti. A dok je u narodu vjere u višnju providnost, dotle je sve dobro; čovjek lasnje trpi, nadajuć se, da će jednom i njemu kucnuti sat slobode i spasenja.“

„Al kad će to biti?“ — nastavi opet tronutim, plačućim glasom, — o, to može još dugo trajati! O Bože moj, smiluj se!

Slab, iznemogao sruši se na stolac; lice zakrije rukama, te uzme gorko plakati. Sve mu se sile, i duševne i tjelesne iznevjere; te on, koj je malo prije uznešeno govorio o pouzdanju u Boga, leži evo smrvljen od težkih jadah bez svake nade i vjere. —

U sobi sve šuti, kao u grobu. Najednoč njetko pokuca na vratih; prognanik ni rieči. Pokuca i drugi put, jače, — opet ništa. — Treći put lupi na vratih, da se sve okolo potreslo; pas se okesi, a domaćin otresnuv se svojih sanjariah skoči te se lati o stieni viseće dvocievke. Medjutim nepoznanac stupi u sobu, a domaćin prepozna umah u njem glavnoga pobočnika gubernatora iz Tobolska.

„Dobar večer gospodine,“ — progovori pobočnik umiljato muževnim glasom. Oprostite što sam Vas u snu uznemirio; nu misleć, da dobri glasovi nemogu nikada dosta rano doći, pohitih umah ovamo na zapovjed svoga gubernatora. Evo Vam pismo od njega, pa Vam ujedno izrazujem ovdje svoju srdačnu čestitku. „Lahku noć.“ — Ovo rekav metne na stol pismo, pa učtivo se nakloniv izpadne iz sobe prije nego mu mogao domaćin i kojom rieči odgovoriti.

Pobočnik ode, a prognanik ostade sam u sobi.

Njeko neobično, radostno, valovito čuvstvo straha i radosti uzme mu u jedan par nadimati grudi. Grozničavom nestrpnosti otvori list, te ga jednim strielohitrim pogledom proguta. Nevjeruje sam sebi, čita jedan, dva i tri put, — istina! „Ah hvala Bogu!“ uzdahne, upre pobožno oči u nebo, — pa se sruši opet na stolicu. List mu padne iz rukuh na stol, — evo ga, pred nami. U njem ovo njekoliko riečih:

„Gospodine!

Nj. veličanstvo naš premilostivi car i gospodar, Aleksander II., sliedeć nagon svoga blagoga srca, oprosti svim radi veleizdajstva obtuženim prognanikom zasluženu kaznu; a meni naročito naloži, da upravo Vas sám o tom ubaviestim. Dočim Vam srdačno čestitam na toj milosti, molim Vas uljudno, da izvolite, kad Vam se bude htjelo, amo k meni doći, da sve naredim, kako ćete se što udobnije vratiti u svoju domovinu.

U Tobolsku 18. travnja 1861.

Vaš sluga pokoran

Vasilij Gregorievič,

gubernator.“

Sad si možemo lasno protumačiti onu radost i uzhit, koje počuti za zlatnom slobodom oddavna uzdišuće srce jadnoga prognanika.

„Dakle pomilovan,“ — doda, pogledav opet na otvoreni list. „Dakle vidjet ću opet svoju milu Poljsku, svoju predragu domovinu, — svoju majku. Gazit ću opet blagoslovljeno njezino zemljište, orošeno njekoč vitežkom krvju Jana Sobieskoga i hrabroga Kosciuskoga. O liepih riečih našeg Krasickog: „Svieta milošci kochanej ojczyzni!“ O sretna mene! Opet ću vidjeti i posjetiti grobove svojih milih i dragih, grobove u kojih trunu kosti moga otca i majke, — kosti moje... dà moje prve i zadnje ljubavi — moje nad sve mi mile Vande, — moga prijatelja . . . dà prijatelja, takov bo mi bijaše moj iskreni Kažimir Sirkovski, a ja mu ostajem za sva vremena; ljubav i prijateljstvo treba da su svetinje i onomu, koj jih neokusi, a kamo li više mora jih cieniti onaj, koj je jedno ili drugo uživao! U tom sam stalan. Hinko Zlkovski se nemienja!

II.

Jak dlouha noc — jak dlouha noc —
Však delší mně nastává.

Mácha.

U gostinu „hôtel Prukner,“ u dolnjoj Ilici, u bielom našem Zagreb-gradu, danas je sve liepo, veselo, bučno i živahno, baš kao da jadna domovina slavi pobjedu nad kakovim mogućim neprijateljem.

Vani sipi ugodna proljetna, upravo travanjska kišica i s toga su ulice, a napose Ilica — inače obično puna ljudih — prilično puste, nu tim napučenije kavane i gostione, a medj njimi ponajbolje rečeni hôtel.

Poslje podne je oko 6 satih.

Gospoda činovnici raznih „departementah;“ nagrnuše iza težke radnje u pisarni — ovamo, da se malko odmore, al ujedno posavjetuju, što bi bilo koristnije po naš narod . . . kako je narodu, jeli zadovoljan, pun blaga i imutka, a uz to po starom vieran i dobro lojalan?

U „Pruknerovom hôtelu“ kao što rekoh, sve je veselo. Stolovi puni gostih, a hrvatsko vince grije mnogu tudjincu srce pod imenom kojekakvih „extra-vainah“ itd. U kutu prama prozoru, što gleda na ulicu, za malenim stolom sjedi mlad muž od 30 po prilici godinah. Lievom rukom podupro je glavu, okrunjenu vranom kosom, a desnom drži goruću smotku. Nješto se duboko zamislio.

„Konobaru!“ zaviče netom.

„Was schaffen?“ odozva se ovaj, sladko se smiešeć.

„Donesi mi kakove novine.“

Hlapec poleti, pa eto ti ga za čas s cielom rukoveti različitih njemačkih časopisah.

„A gdje su „Narodne Novine,“ gdje „Neven,“ upita gost osorno poslužnika. Zar nismo u hrvatskom glavnom gradu?“

„Ich bitte ergebenst, werden nicht gelesen.“

„Tako?“ doda gorkim, očajnim posmiehom. „O moja domovino, moja mila Hrvatska, kamo te dovedoše tvoji novi skrbnici! To je dakle nagrada za tvoje krvne žrtve.“ . . . Jošte bi ovaj gospodin i dalje možebiti bio jadikovao, da neprobudi svu njegovu pozornost razgovor dvajuh susjedah, čuvši gdje često spominju ime barona Borise i Ladislava Sebiradića. Uzme dakle samo prividno novine u ruke, pa stane tobože marljivo čitati, dočim naroguši što bolje uši, da mu neizmakne ni jedna rieč.

„Što si opet čuo o onom nesretniku Sebiradiću,“ upita jedan od one dvojice, crven, dobro uzgojen gospodin u fraku, svoga druga, suha ko šljuku, s kvekerom i bielim prslukom.

„Moj prijane, nesretnik simo nesretnik tamo,“ — odvrati onaj drugi; „on je bogatuš, pun novacah, a nada se, da će jih dobiti i više.“

„Zar je opet koju nevinu žrtvu — uhvatio u svoje paklene mrieže?“ upita zlorado onaj u fraku.

„Ah molim te, šuti o tom; to je bilo, pa je prošlo. Onakovi griesi nespominju se dugo“ odvrati ovaj.

„Svaki po sebi sudi“ odgovori prijašnji, posprdno se smieseć. „U ostalom, ti si mi htio o tom čovjeku nješta nova kazati; deder molim te!“

Ovaj drugi ogleda se još jednom plaho okolo, da li ga tko sluša, pa uzme zatim tišim glasom ovako pripoviedati:

„Valjda znadeš, — ili ako neznaš, to sada znaj, da se je Sebiradić prije dvie nedjelje zaputio u inozemstvo, da se nagleda svieta, i . . .

„I tudje novce u vodu baca“ — presječe mu rieč debeli njegov susjed.

„Tudje ili svoje, svejedno“ — odvrati ovaj mirno — „sad su jamačno njegovi, te on s njimi razpolaže kao pravom svojinom; što mu — po mom mnienju — nitko nemože zabraniti. Ovaj isti dakle Sebiradić . . .

„Dà, Sebiradić, zar ne baron Borisa“ — zakrši mu porugljivo onaj prvi rieč — „taj ljubimac damah našega glavnoga grada.“

„Molim te liepo, da me saslušaš; ako nećeš, a ja prestajem govoriti,“ osječe se na to govornik malko razdražen — „Sebiradić dakle putujući po inozemstvu, prešav Francuzku, Njemačku, posjeti i Poljsku, a u Varšavi se evo bavi već preko tri nedjelje. Što misliš, što ga ondje tako dugo drži?“

„Valjda nada, da će opet, kupiv ženu za njekoliko hiljadah, pa protjerav ju za mjesec danah, onako u vjetar mukte živjeti.“

„Varaš se moj brate“ — odgovori pripovjedač — „on se je sada za zbilja uhvatio, i to živo. Neznam, kako može njegovo izkvareno srce uzplamtiti čistom vatrom prave ljubavi. Al ovo, što ti pripoviedam, živa je istina; meni ju povjeri — doda tihanim glasom — sam Šaptalić, njegov opetnji prijatelj. Moraš bo znati, da su se vrla ona dva prijatelja bili zavadili, nu sad su opet stari“ . . .

„To su vragovi bez rogovah“ prikrpa onaj u fraku — „kolju se zavladav kojom dušom, koga da zapadne; a kad ju treba napadati i napastovati, onda su najbolji saveznici. Tako i ovi; sad, kad se radi opet ob istoj svrhi, pružiše si složne desnice; — sada, gdje valja opet kakovu nedužnu dušu zavesti, te viekom možebiti nesretnom učiniti, sad su, rekoh, najbolji i najvierniji prijatelji.“

Jedva ovaj to izrekao, kad onaj muž, o kom rekosmo, da je sám sjedio za stolom, naglo ustane, plati konobaru baciv forintu na stol, te ga u isti par nestane iz sobe. Hajdmo i mi za njim.

Vani neprestano dażdi; nebo naoblačeno, a po ulicah već prilično tamno. Amo tamo napereni fenjeri slabo razsvietljivahu ulicu. Na tornju sv. kralja udari 8 satih.

Naš nepoznanac zapuši cigaru, razapne kišnik, pa udari po blatu kući, kroz mesničku ulicu na trg sv. Marka, pa odanle u pivarsku, iz ove u kipnu ulicu te zamakne ovdje u kuću njegdje na blizu, kako se ide preko sto stubah.

Na hodniku kuće susretne ga njegov stari poslužnik te mu preda muče dva lista. Ovaj jih mekanički turi u žep, pa preskočiv ono jedno pet stubah padne u sobu.

„Ha evo me,“ — uzdahne hrapavim i od nagla hoda drhtjućim glasom, — „evo me opet ovdje, da neslušam više onih riečih, da nečujem, kako slavi vjerolomstvo, bezzakonje, podlost slavje pobjede. — Ha! onaj izrod naroda hrvatskoga, onaj potišteni stvor, kojeg bi morala već oddavna zemlja živa progutati, ona izdajica vjere i domovine, on, Sebiradić, radi opet o glavi možebiti isto onako plemenitoj ženi.

O moj mili Hinko! ti žrtvo nesretne ljubavi, zašto te neima sada živa — jer si u Sibiriji za uviek zakopan; — ti bi jedini vrstan bio prepriečiti bogomrzki ovaj čin. Al što, ti sam jadniče trpiš, za domovinu trpiš; sretna tebe! barma možeš nješta reći i pokazati; al ja? što da ja reknem?“ — Duboko se zamisli . . . „Al ne, to nesmie biti, pa ma se na me sviet srušio, toga nemogu dopustiti, da se ovako pogrdno i navlaš gaze nogama najsvetija prava čovječanska. Pa ma ja uložio sav svoj imetak, gledati mi je, da Sebiradiću račun pomrsim. Tvrdović će pokazati, da je on tvrd i ondje, gdje se baš neposredno stvar njega netiče.“

Medjutim donese sluga svieću, te nerekav ni rieči proti svom običaju, izidje. Naš stari znanac, Mirko Tvrdović, domisli se nječemu, pa izpukne ona dva lista, što mu jih poslužnik predao. Pogleda na biljegu. — Varšava! Što to može

biti? Kako je ovaj list dospio u moje ruke?" pitaše sám sebe. „Gdje su meni znanci u Varšavi?" Čim si je više ovakovimi pitanji glavu razbijao, tim jih manje znao razmrsiti. Napokon otvori list očevidnom nestrpljivosti i znatiželjnosti, te ga uzme čitati. Nemogav se kod prvih redakah izčekati, pogleda na podpis: Hinko! Sad mu istom pukne med očima. Pročita list jedan i po drugi put. Na licu mu zasja neobična radost. Dohvativ se zvončića, uzme ga toli žestoko drmati, da se po cieloj kući i van nje dobro čuti moglo.

„Što zapoviedate gospodine?" upita, malko uplašen stari poslužnik.

„Idi umah na poštu, te mi naruči za sutra rano dostavnik do zidanoga mosta. Kad se vratiš, dodji ovamo k meni, te ćeš mi najpotrebitije stvari spremiti u ovu ladicu. Jesi li razumio?"

„Jesam, gospodine. Al oprostite, kamo ćete na put, ako to smie vaš sluga znati."

„Znati ćeš, al sad se nosi," odsječe u kratko Tvrdović; a vierna ona duša ode žurnom nogom, da ovrši, što mu gospodar naloži. —

Mirko za toga sjedne za pisači stol, te napiše na brzu ruku dva lista, jedan svomu providniku na dobru u Zagorju, a drugi u Karlovac njekomu znancu. Zapečativ listove uzme sam vaditi iz ormarah za put potrebne stvari, dok nadodje i sluga, koj sve strpa u oveliku ladicu, kakovom se njegov gospodin običavao služiti idué na daleki put. Kasno već njegdje poslje ponoći utrne se svjetiljka u Tvrdovićevoj sobi . . .

(Dalje će sliediti).

† Pavao Josip Šafařik.

(Konac).

Šafařik jur dovoljno pokaza, da je vriedniji no koj ini ovršiti takovu zadaću. Spis mu „Ueber die Abkunft der Slaven" po L. Surowieckom bje novim svjedokom velike vrstnoće i golema znanja spisateljeva. Šafařik, držeć se u glavnih stvarih Surowieckoga, postupi ipak o hrli korak napried, uputiv ne samo u novo povjestničko gradivo, no i sam ga proniknuv i obradiv. Šafařik ne samo neizmierno bogatstvo izvorah dosle nesmotrenih na vidik iznese i u njih razumljivà, no jih i proniknu te izradi. Jur se učenu svietu oči u njega zanosiše. G. 1828. zvaše se članom varšavskoga družtva znanostih, kako i učenoga družtva krakovskoga, te dopisujućim članom latinskoga družtva u Jeni.

No što je njegova gorljivost i učenost na daleko čuvenijom bivala, to mu na blizu zavist neprijateljah svojih rasla, ne osobnosti, no težnjam i načelom. Magjarska narodnost uze ustajati na slovjensku, a gimnaziju novosadskomu bilo se izmetnuti u magjarski. Izvadiše se razpre, koje privoliše Šafařika odbiti se ravnateljstva tomu zavodu (1825), zadržav si samo profesuru do 1833. Mnogoljetnu tu borav u južnoj Ugarskoj upotriebi najviše, da prouči nariečja jugoslovjenska, proniknuv pri tom i knjigu južnih Slovjenah reći bi do najveće tančine. Saobći „přehled nejnovější literatury illyrských Slovanů" (Časop. Č. M. 1833.), spisa kritičku razpravu o Brlićevoj ilirskoj gramatici i o njegovoj knjizi Slovjenah Ilirah, te ine manje književne viesti iz Ugarske, a izkaže svojom umnom prosudom o sbirkah slovjenskih narodnih piesnih (Vuka Štefanovića, Šime Milutinovića i Václava iz Oleska), kako se je duboko naučio narodnomu i književnomu životu Slovjenah u obće. Literarna historična studija prokrčuju put na najrazličnija polja; a Šafařik iznoseć na vidjelo od dana do dana članke različna duha reći bi javno zasvjedočava svestran napredak svoj u znanosti slovjenskoj. Pozorno mu oko zamietilo bi sve, što spada u područje Slavistike i progovorio bi o svem, što bi mu se činilo spomena dostojnim. U Novom Sadu nepriskočila mu ni malo bolja sreća. Silje Magjarah i Magjaronah poprav mu život zagrčivalo. Ni nepružao Novi Sad izobila prilogah i sredstvah znanstvenih, kakova našemu učenjaku svakako trebovahu, bilo li mu je domašiti se celji, što ju zamjeri te izdovoljiti u cielom, kakono je pojedince. Najskoli ga želja Praga osvojila, gdje u ono doba napori domoljubah i učenjakah snage se doviše, silom i obsegom jur tad u Slovjenah slovućim, kad neutrudni gorljivac i tvorac Palacký s uspjehom djelovaše. A najviše Palackomu dužni smo hvale, da je Šafařik 1833. ostaviv se profesure u Novom Sadu u Prag se preselio. On ujedno sa sjedinjenimi silami njekojih štovateljah i prijateljah sloveću učenjaku omogućiše s prvice tamo boraviti, a odtad nastane novo doba u književnom životu i djelovanju Šafařikovu. Krmilo časopisa Světozora, što ga 1834. i 1835. uredjiva, držimo samo uzgrednim radom. Izdavaše se taj list poput tada omiljelih Penny-Magazinah. Uredničtvu na obrazce vezanu nebijaše prilike, da duhom svojim nadahne list izdavan za prosti puk. Dostojniji krug djelovanja otvori se Šafařiku, kad mu Palacký ustupi krmilo časopisa českoga muzeja. No još godinu prije, 1837. uze Šafařik izdavati svoju izvrstninu, na glas izašle slovjenske starožitnosti. Spis taj, kako bje prilika, silno pokrene cielim slovjenskim književnim svietom i dočeka se prevoda na niemštinu, ruštinu i poljštinu; časopisi poljski i ruski izbirahu iz njega članke i u razpravah o njem govorahu. Samo česki časopisi nedostaviše o njem svoga izvieśća, da nerečem kritike, jer njoj nebijahu dorasli, nedohvativ ni višine geniju, ni razgranjenosti Šafařikove učenosti. Za primjer, kako se ingdje o tom spisu sudilo, podajemo tud obrazac iz Tygodnika Poznanjskoga: „neumorni spisatelj porabi veći dio vieka iztražujuć izvornu povjestnicu slovjensku do prevage kršćanstva u glavnih narodah slovjenskih ili do konca X. stoljetja. Od to doba ima danas svaki glavni narod slovjenski svoju u svom nariečju napisanu povjestnicu; nu u tajnosti neizpitljive drevnosti slovjenske predkršćanske, dà predkristove, još nikoj, ni Slovjen, ni tudjin s takovom bistroćom i probitnošću očima neupre, ni koj tako mrku zavjesu čine Slovjenom zastiruću smaći neuzvriedi, kako naš vidjeni pobratim. Sve, što dotad bilo tamno, neprihodno: pod perom kritičnoga i pronicaljiva izpitaoca polučilo oblik jasan i izrazan, pa sad, hvala njemu, ina plemena evropska, na nas od vieka zubata, neće nas više nazivati pribjezi asijskimi ni pripuzi evropskimi, jer on u svom djelu dokaza, da su praotci naši Slovjeni, prastarim plemenom, utemeljivšim se u Evropi za glušnih vremenah ili u predhistorično doba, poprav kako i ina stara evropska plemena: njemačko, celtsko, litvansko i tračko. — Jedan nepovoljni glas se ozva, i to u Njemačkoj (Monatblätter zur Allgem. Zeitung), glas inače slovuća fragmentiste Fallmeraiera. Učenjaku tomu kosnu se srdca neugodno, što ga Šafařik u starožitnostih nigdje nenapomenů, te on načinom ne svakad kritičnim i dokazaljivim udarao na mnienja Šafařikova, nu ga u glavnih pitanjih nepretegnů.

Od 1838. do 1843. uredjivaše Šafařik čas. česk. Museja, a reći je, da ga uzvisio do veće znamenitosti. Musejnik bude

pravim glasilom narodne izobraženosti i posrednikom slovjenske uzajemnosti. Slavni se urednik nesamo znade uhvatiti znamenitih suposlenikah malone iz svega Slovjenstva, no i sam članci neumorno se mučio obogatiti knjigu i tamna dotad pitanja razjasniti. Tud i pokaza svoju neizmiernu filologičnu snagu, onu snagu, koju i slavni Alexander Humbold u Kosmu priznà. Tim ga nenadkrilili ni prvi filologi evropski: oba Grimma, Rask, Bopp; Dobrovski je do Šafařika puki eklektik, a Kolaru branila predsuda. Što je sud Lavrovskijev istinit, da: svakomu je slavisti najprije na svoju krajinu, svoj rod radinost obratit, — to je Šafařik u filologičnom iztraživanju o jeziku českom dužnosti toj više no stranom zadovoljio. Reći bi viencem njegovih filologičnih članakah zasjaše „Počátkové staročeské mluvnice," što je dostavio uvodom k „Vyboru z literatury České." Tu se riek iz rieka kako iz ledata mlaza izmeće i lik besjede praotacah naših u jasnoj se razini blista. Pomoću „Počatkuv" dade se tragom sliediti promjene i pretvore jezika českoga tja do Husa. Pa isto tako se izkazà Šafařik svojimi članci, spadajućimi u krug književne historije češke. Simo idu prije svega nedostižne mu razprave, što ih skupa s Palackim dokončao i ovršio te 1840. obličio: „Die ältesten Denkmäler," pak članci pod imenom: „Klasobraní na poli literatury česke," u razpravi u „Razboru staročeske literatury," o najstarijih rukopisih českoga psaltira i ina. Takodjer k Thunovu prevodu rukopisa kraljodv.: „Gedichte aus Böhmens Vorzeit," napisa Šafařik prekrasan uvod, razpravljajuć tu o našašću spomenikah najstarijega českoga pjesničtva, o moći njihovoj domaćoj i vanjskoj, o kakvoći rukopisah i o vremenu, kad su pisani, kad su po prilici pjesme, što u njih imaju, spjevane. Pravo izreče prosudnik te knjižice u českoj pčeli, da je o pomenutoj stvari tu najprije s takovim oprezom prosborena. Dodademo li, da se u to vrieme izdade njegov slovjenski narodopis (1842), mislimo, da smo barem njekako naznačili neizmiernu marljivost tihoga genija. Slovjenski narodopis jedva izašao, jur se dočeka, da bude iznovice pečatjen. U njem se sjaji sadašnjost slovjenska, kako u starožitnostih prošlost. —

Te godine 1842. pozvan bi Šafařik za profesora u slovjenske knjige u Berlin; nu uz Prag i književno djelovanje tako bje prionuo, da odbi to mjesto. Ipak prijatelji mu uzvriediše, da te jošte godine čuvarom c. k. knjižnice u Pragu postane. Tu se dade reći, da namjera ipak jednom namjerila muža na pravo svoje mjesto; jer gdje bi učenjak naravi i smjera Šafařikova bio bolje namješten, neg li pri izvorih tako gojnih, živih i obilatih, kako ih podaje sveučilištna knjižnica pražka. Kako se bogatim kladencem osladio, svjedoči neumorna mu književna marljivost, koju prvi u toj službi pokaza.

Godine 1848. postane bibliotekarom.

Nije nam kad navrzati svestran mu rad do kobne te godine. Njegovo djelovanje pri museju, pri matici, njegovu gorljivost učestit se svega, što bi napredku i dobru roda pospješnim bilo, sve to vierno li proberemo, razmaknula se pokrupna knjiga. Pri tom neprestao sa svimi prvimi učenjaci dopisivat i udilj podpunjivati krug svoga znanja. Burna godina 1848. neodbi ga s puta svoga, dà on poprav oživlje. Nahodimo baš te godine njekoje filosofične i literarne članke, medj kojimi i veoma živo napisan „Rozkvět slovanské literatury v Bulharsku." Članci ti tako bješe pisani, kako da se veliki pokret narodni učenjaka našega ni nekosnu. Al ipak mu se srdca taknu te on bio učestnikom njega živim i nepozabivim svakomu, koj tomu svjedokova. Samo s jednim književnim člankom (Č. Č. M. 1848.) izidje na ugled, koj poteče iz vremena pokreta, a na taj članak naputjujemo tu s osobitom važnošću. Nadpis mu je: „Myšlenky o provedení stejného práva českého i německého jazyka na školach českých." Pominjemo tu, da razprava ta neizgubila važnosti do dan danas, a načela u njoj iznešena i našemu vremenu dobro pristaju. Načelo svoje izriče Šafařik: *„Posnavanje jezika materinskoga treba da je svakoj obuci naravnim neodstupnim temeljem; posnavanje jezika tudja gornjom umjetnom gradbom. Učiti se jeziku tudju prestani dakle tamo, gdje ga nije sama potreba, gdje li ga jest, nehvataj se ga prerano."* Na temelju toga načela opisuje veoma živo i smiono odnošaje narodnosti u Austriji, pak razmierje narodnosti u Čehah. Nadalje govori ob uredjenju odnošajah jezičnih na učionah českih: pučkih školah, realkah, gimnazijah, sveučilišta i inih učevnih zavodah. Slova, što ih tu o narodnom jeziku iznosi, zaslužuju, da ih svaki Čeh utuvi: „Narod, kako čovjek pojedini, netvori si sam besjede, no ju nahodi u taj tren, kad probudjena, nepostojna sviest dostane potrebne, čvrste stalnosti i uzme o sebi u misli se zanositi. Od toga časa mu je prirodjen, pristvoren jezik dan za naravni temelj svemu razvijanju i širenju svoga znanja, koga, oprezno rabeć slobodu, istom obrazovati i do nekonačnosti oplemenjivati ima; nu ga ni nehajno pustiti ni pod silu izkriviti nesmije, neće li se ogriešiti oko naravi. Jezik je nesamo najvažnijim, najnuždnijim orudjem duhu, jezik je sám duh u najvišem utieljenju i najčišćem pojavu. Duh netvori jezika, nu se tvori u jeziku i s jezikom. No jezik je, ujedno sviešću naroda, jest čarobnom moćnom vezanicom, koja diete materi, brata bratu, obitelj obitelji prilučuje, i to sve u narod, to jest u čovječje družtvo spaja, koje kao takovo vriedi, da vjekuje u duhovnu obćenju viek svjestan, usadjen i velik!" . . .

To bijaše ideja, za koju živje i koju brani vas viek svoj. Baš 1848. uhvati on sgodu, da živo slovo velikomu sabranu obćinstvu iznese. Bi to na slovjenskom saboru u velikoj skupštini svih članah u Sofinskoj dvorani. Podigoše se tuj muževi slavni i govoriše živo i poticaljivo. Napokon i Pavao Šafařik. Nebio se pripravio govoru; trenutak ga oslobodi; metne oči na sbor, u kom usriedjene javiše mu se i njegove ideje, — to ga potakne. S toga se ni nestavi na besjedište, već prosto na mjestu ustane i besjedjaše tako milo, da se vas sabor, našav se u čudu, isto tako gorljiv dogodi, kako i jasni govornik.

Slova njegova udarahu živo kako gromovi i silom vulkanskom. Svim prisutnim zanese srdca. Podobnih besjedah nečù se na slovjenskom saboru.

Kad se vali vremena utoliše, povrati se Šafařik opet knjizi svojoj. Još jednom iskrom zapali književni slavjanski sviet. Misli njegove o glagoljskom pismu probudiše veliku pozornost u svih slavistah i planu nova žizan u znanosti slavjanskoj, koju san osvajà. Uz tu silu dokončanih zadaćah, uz to svjetlo izjavljenih mu mislih, ipak uviek mirnim i skromnim osta muž, komu je vas učeni sviet prvenstvo u znanosti slovjenskoj dopitao. Kako si razumom svakoga misli, tako uljudnošću svako srdce prisvoji i zadrža. Nu s krasna i dobra si suda nedade se odbiti imenom jasnim i inače proslavljenim. Tako je veoma karakteristična pričica, koju smo čuli od pokojnoga Koubeka. Kad Šafařik Mickievićevu povjestnicu književnosti pročita, posla knjiga svomu prijatelju — a na začelje pisalom pripisa: Somnia Mickiewiczi. — Sad ugasnu luč, s koje

Slovjenstvo tolikim svjetlom sinu, zamukoše usta, koja tako miljahno besjedjahu, ustinu srdce, koje tako ćutjelo za ciele narode. Nu te iskre, što ih u sviet izbi, žiju i griju medj nami i osvjetlivat i zagrijavat će se na njih i kasno potomstvo. Naprazno im gorostaške snage, nepotakne li ih primjer k podobnu djelovanju. Budi i malo se tko k njemu domakao i radom iztakmio se: dosta, ako barem svaki u toj vjeri i najtanjega posla se lati, da: i iskra jest dio svjetla, a u samu svjetlu jest život!" —

(Nar. listy).

NARODNA PJESMA.*)

Ubojčić Alija i Fatima, kći Marić Alajbega.

Sadržaj: Žestina ljubavi i domišljatost njezina.

Vjerio se Ubojčić Alija
Tja na dalek Bosnoj zemlji ravnoj
Liepom Fatom Marić Alaj-bega.
Zla je bila u Fatime majka
I madjije znala svakojake,
A nehtjela, da od Boga nadje,
Da Alija odvodi Fatime,
Te je njega mladog očarala.
Oni danak, koji se vjerio,
Oni mi se danak razbolio.
Bolovao devet godin' danah,
Nit umire, niti bolje bude.
Ali Fati majka govoraše:
„Jadna Fâte, što se neudavaš?
Drûge su se tvoje poudale,
Braća tvoja mladja oženila,
Zôve su te u dvoru zastale:
A ti Fate i još neudata.
Ako čekaš Ubojčić Alila,
Nećeš se ti nigda udomiti;
Jere Ale preboljeti neće!"
Kad je Fate majku razumila,
Niz obraz je suze oborila
U ložnici sjajnoj uzšetala
Uzimala divit i hartije
Stade pisat listak knjige tanke;
Nepiše je prahom ni indjostrom,
Nego crnom krvcom od obraza,
Pa je šilje Ubojčić Alilu:
„O Alile prva srećo moja!
Evo danas devet godin danah
Da si me ti mladu izprosio.
Oni danak, koj si se vjerio,
Oni si se danak razbolio.
Kùpi Ale kićene svatove
I Ajkunu milu sestru tvoju,
Nek me vodi dvoru bijelome;
E nemogu od ukora stati,
Baš od kučke moje stare majke.
Ako li je odaslati nećeš:
Šilji Ale tvojega telala,
Da s' udavam, za kim mi je drago."
Kad je knjiga Ali dopanula
Knjigu hvaća Ajkuna djevojka
Pa je mlada brata dozivala:
„O Alile brate, dobro moje!
Evo tebi glas i knjiga dodje
Baš od Fate vjerenice tvoje."
Kad Alija knjigu ugledao:
Knjigu gleda suze prolijeva,
Ajkunu je selu dozivao:
„Prouči mi listak knjige tanke
Jer su puste oči zatvorene
Koji s njima progledat nemožem."
Brže sestra brata poslušala
Knjigu mu je tanku proučila
Sve mi bratu po istini kaže
Što mi bratu u toj knjizi piše,
Pa Alija sestri govoraše:
„Nuder piši listak knjige tanke
Pa je šalji Fatimi djevojci:
Nek s' udava za kim joj je drago
Neka ište dobroga junaka
Kako mene Ubojčić Alila,
A prosto joj moje obilježje
Neka nosi, à mene spominje!"
Brže sestra brata poslušala,
Knjigu mi je tanku nakitila
Pa je šalje Fatimi djevojci.
Kad je Fati knjiga dopanula
Knjigu štije suze prolijeva;
Al je Fati majka govorila:
„Što je, Fate, dugo jadna bila,
Odklen tebi knjiga dopanula
Ter je štiješ à suze prolievaš?
Oli ti je preminuo Ale?"
Ali Fate majci govoraše:
„Prodji me se moja stara majko!
Nije meni Ale preminuo
Neg mi Ale knjigu odpisuje:
Da s' udavam, za kim mi je drago,
Da ja ištem dobroga junaka
Kako njega Ubojčić Alila,
I prosto mi njegvo obilježje,
Da ga nosim à njega spominjem!"
Kad je Fatu majka razumjela,
Pustila je proz Bosnu telala
Da telali od jutra do mraka,
Da je mlada Fata za udatbu.
To začuo Bego Ljuboviću
Pa mi podje Fati na dvorove
Izprosio i prstenovao
Da je svatba za petnaest danah.
Podje Bego dvoru bijelomu,
I sakupi kićene svatove
Tri stotine manje ni jednoga,
S njima dodje Bosni zemlji ravnoj
Baš na dvore Marić Alajbega;
Tu su trudni svati počinuli,
Pa govori Bego Ljuboviću:
„Bogu Vama kićeni svatovi!
Tko je pješić obuć će opanke,
Tko je konjik neka konja sedla.
Barjaktari razvijte barjake
Brijeme je putovati naše."
Kad su Bega svati razumjeli
Na tanke se noge ustanuli:
Tko je pješić obuva opanke,
Tko je konjik oni konja sedla,
Barjaktari razviše barjake,
Da se vrate dvoru Ljubovića.
Ali Fati majka govoraše:
„Oj ti Fate milo dobro moje!
Drži sinko ova tri čitapa
Stavljaj sinko u njedra bijela.
Ako bi se Bego pobolio
Ti ćeš sinko čitap proučiti,
Odmah će ti Begu bolje biti!"
Kad je Fata majku razumjela,
Stavlja čitap u njedra bijela,
Pokriva se svilenom koprenom
Pak izleti pred kulom bijelom.
Dočekaše dva ručna djevera,
Na dobra se konja nametnula
Pak se maši djogu u ramena.
Odtolen se svati uputiše
Veseleći i popievajući;
Staše pjevat po dva izza glasa,
I po četir mećat iz pušakah.
Barjaktari razviše barjake.
Neidu mi drumom zeleniem
Nego idu poljem širokiem.
Po polju je bijela pšenica.
Pitala je lijepa djevojka:
„Bogu Vama dva ručna djevera,
Čija j' ovo zelena livada,
Čija li je bijela pšenica?"
Govore joj dva ručna djevera:
„Snaho naša, djuveglije mlada!
Livada je Ubojčić Alila,
I njegoza bijela pšenica!"
Ma se moli lijepa djevojka:
„Molite mi moga djuvegliju
A i moje kićene svatove,
Da ne'jdemo zelenom livadom
Nečepljemo bijelu pšenicu,
Da idemo drumom zeleniem,
Da nekune Alilova majka,
Da nekune mene i svatove,
I mojega mlada djuvegliju."
Svi su mi je svati poslušali:
Neidu mi poljem širokiem
Nego idu drumom zeleniem.
Malo puta oni učiniše
Ugledaše zelenu dubravu
Proz dubravu bijele dvorove.
Pitala je lijepa djevojka:
Bogu Vama dva ručna djevera!
„Čija j' ono zelena dubrava
Čij' li s' ono bijeli dvorovi?"
Govore joj dva ručna djevera:
„Snaho naša, djuveglije mlada!
Dubrava je Ubojčić Alila
I njegovi bijeli dvorovi.
U njih jadan junak preboljeva
Koji nikad preboljeti neće."
Ma se moli lijepa djevojka:
„Bogu Vama dva ručna djevera!

*) Ova pjesma dolazi u sbirci, koju mi ovdje živući revni Dalmatinac g. Antun Polić na razpolaganje izručio. Sve su pjesme izpjevane ovdje u Senju po njekom već pristarom mornaru imenom Paškievič iz Kotora, koj jih naučio od njekog glasovitog kotorskoga sliepca, znajućega svu silu narodnih i to osobito junačkih pjesamah nuz gusle pjevati.

Molite mi moga djuvegliju,
A i moje kićene svatove,
Da nepoju po dva izza glasa
Ni po četir meću iz pušakah.
Barjaktari podvijte barjake
Dok minemo Alilove dvore,
Da nekune Alilova majka
Da nekune mene i svatove
I mojega mlada djuvegliju."
Svi su mi je svati poslušali.
Još se moli lijepa djevojka:
„Bogu Vama dva ručna djevera!
Molite mi djuvegliju moga
Da mi Ali pred dvore prodjemo,
Jê ću poć ja Alu u dvorove,
Jer je Ale prva sreća moja,
Da mu davam njegvo obilježje;
Oli ću mu mlada pokloniti
Oli će mi Ale halatati."
Svi su mi je svati poslušali
Pa mi Alu pred dvore prodjoše.
Kada vidje lijepa djevojka
Ona skače niz konja vranoga
Brez testira Alu u dvorove
Brez testira Alu u ložnice.
Kad nahodi Alilove majke
I Ajkune Alilove sele
Božju jim je pomoć nazivala:
„Božja pomoć Alilova majko
I Ajkuno Alilova sele!"
Odgovara Alilova majka:
„Bog daj tebi nesudjenje naše!"
A Aliju sina dozivaše:
„O Alijo milo dobro moje!
Evo tebi Fatime djevojke,
Gdje se danas mlada preudava,
Za drugiem izza živa tebe!"
Ali Fate majci govoraše:
„Bogu tebi Alilova majko!
Izlazite iz ložnice sjajne,
Imam nješto govoriti Ali."
Kad je Fatu majka razumila,
Iz ložnice sjajne izlazila,
Za njima je vrata zatvorila,
Pa mi diže sa lica koprenu
Pa mi biela njedra otvorila
Čitap mi je mlada proučila:
Na poli je Ale ozdravio.
Drugi mlada čitap proučila:
Sjede Ale na postelji mekoj.
Treći mlada čitap proučila:
Zdrav mi Ale kako prije bješe.
Pa mi hvaća lijepu djevojku
Hvaća mladu za ruke bijele:
„Gdje si dušo Fatime djevojko!
Nećeš danas iz dvora mojega,
Dok je meni na ramenu glava!"
Odgovara Fatima djevojka:
„Kako reče mili gospodaru?
Koliko je kićenih svatovah
Nebi perja meso odnijelo!"
Odgovara Ubojčić Alile:
„O tako mi Boga i zakona
Nećeš danas iz dvora mojega
Dok je meni na ramenu glava!"
Kad je Fate glase razumila
Ajkunu je selu dozivala:
„O Ajkuno mila sele moja!
Da svukujem sa mene odjelo!
Obukuj ga Ajkuno djevojko!
Nije mene Bego ni vidio,
A nekma li da b' me upoznao."
Svukuje se Fatime djevojka,
Obukuje Ajkuna djevojka.
Al je Ajke kosu okinula;
Svemu se je Fate domislila.
Svoju j' mlada kosu okinula,
Pa je mlada Ajki umetnula.
Tun se divno mlada narešila.
Pokriva se svilenom koprenom
Pred bijele dvore izlazila,
U svatove mlada ulazila.
Na konjica mlada ona skače,
I još bolje neg Fatima mlada. —
Odtolen se svati uputiše
Veseleći i popjevajući,
Staše pjevat po dva izza glasa
Po četiri mećat iz pušakah.
Barjaktari razviše barjake
Zdravo Begu na dvore dodjoše.
Tun su trudni svati počinuli
I hladna se vina ponapili.
Svaki podje dvoru bijelome
Sam ostade Bego Ljubovića,
Bar s lijepom Ajkunom djevojkom.
Pošto prodje nedjelja danakah
Govorio Bego Ljubovića:
„O Fatime milo dobro moje!
Ti mi spremaj gospodske darove
Da idemo Bosnoj zemlji ravnoj
Polaziti milu majku tvoju
Milu majku milu braću tvoju!"
Kada čula Ajkuna djevojka,
Na tome se mlada nasmijala.
Govorio Bego Ljubovića:
„Šta se smiješ vjenčana ljubovce?
Ali se ti starcem podruguješ?"
Odgovara Ajkuna djevojka:
„Nerugam se, živi moja glava!
Ako ćeš mi božju vjeru dati,
Da mi nećeš ništa učiniti,
Ja ću tebi po istini kazat."
Odgovara Bego Ljubovića:
„Vjera moja, liepa vjerenice!
Evo tebi tvrdu vjeru davam,
Da ti neću ništa učiniti,
Teke meni po istini kaži!"
Odgovara Ajkuna djevojka:
„Gospodaru Bego Ljubovića!
Nijesam ja Fatime djevojka,
Veće sam ja Ajkuna djevojka,
Liepa sele Ubojčić Alila!
Osta Fate Alu u dvorove!
Fate mi je brata ozdravila,
A mene je mlada odaslala!"
Kad to čuo Bego Ljubovića,
S obadvije ruke zagrlio
I celiva u lice bijelo:
„Gdje si dušo Ajkuno lijepa?!
Tri put sam te u brata prosio,
Nije htio mene dati tebe!
Milo mi je, živi moja glava!
Prosto bilo i Fatimi mladoj!
Jer j' uzela dobroga junaka,
Najboljega moga pobratima. —
Ti mi spremaj gospodske darove
Da idemo polaziti Ale!"
Brže Ajka mlada poslušala,
Spremila je gospodske darove,
Ter podjoše polaziti Ale.
A kada se oni sastaviše,
U bijelo lice celivaše,
Za zdravlje se oni upitaše.
Pa mi idu Bosnoj zemlji ravnoj
Na dvorove Marić Alajbega.
Kada vidje liepe Fate majka,
Da j' Alia mladi ozdravio,
I uzeo Fatimu djevojku:
Od jada je crkla gospodâru!

Slavjanske viesti.

(Matica ilirska). Dne 14. o. m. sastadoše se usljed poziva ravnateljstva svega **trinaest** članovah matice ilirske, da viećaju o spojenju matice ilirske sa utemeljiti se imajućom jugoslavjanskom akademijom znanostih i umjetnostih. Razloživ g. podpredsjednik M. Mesić svrhu sastanka pozva članove da viećaju. Mnienja svih složiše se u tom, da bi razciepanim književnim silam za uspješno djelovanje trebalo doista središta, oko koga bi se prikupiti i složno raditi mogle; da se takovo središte tražilo već i u „književnom družtvu," a sada da se evo pruža važnim za cio naš jugoslavjanski narod zavodom, naime akademijom jugoslavjanskom. I to se priznade, da je svrha obih zavodah ako ne istovjetna, a ono bar srodna; nu upravo zato što istovjetna nije, da je mučno pronaći način, kojim bi se u slučaju podpunoga stopljenja obih zavodah, priznanomu pravu utemeljiteljah matičinih i glede kakvoće i glede novčane vriednosti knjigah zadovoljiti moglo. Budući tako članovi matice u pitanju viećanja razdvojeni, morade se dogovor prekinuti i 18. opet nastaviti. Tom prigodom uvidi se, da potanje ustanove nisu umjestne dotle, dok nebudu poznata konačno valjana pravila akademije jugoslavjanske i dok isti zavod nebude od više vlasti potvrdjen i uredjen. S toga sabrani članovi matičini izjave:

da iz važnoga uzroka concentriranja kjiževnih silah i novčanih sredstvah pristaju u načelu na sdruženje matice ilirske sa akademijom jugoslavenskom, a potanjimi ustanovami da će se baviti onda, kada akademija jugoslavjanska bude potvrdjena i na temelju konačno valjanih pravilah ustrojena.

Za umirenje prijateljah i podupirateljah pučke književnosti dodaje se još i to, da se **u zakladu za izdavanje pučkih kjigah** podnipošto dirati neće, nego da ista ostaje u svakom slučaju kao posebni fond sa svojom posebnom prvobitnom svrhom.

— Kod bratje Slovenacah stavili su se pobiranju prinesakah za jugoslavjansku akademiju na čelo najodličniji muževi, te se je s toga nadati povoljnomu uspjehu. Medju timi muževi nalazi se uzprkos svetoj mržnji nadbiskupa zadarskoga proti svakomu revnovanju za svjetovne interese — opet jedan **veleštovani i visoko učeni** biskup katolički! Da narod naš znade, gdje mu je koj prijatelj i od koga račun iskati imade, javljamo, da se još dalje znade, i mi slavni čin pomenutoga nadbiskupa dalmatinskoga, kojim je četiri pitomca svoga sjemeništa iztjerao zato, što su podpisali zahvalnicu biskupu Sstrossmayeru, kao utemeljitelju **jugoslavjanske akademije**. — Horrendum!

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. kolovoza 1861. Broj 22.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Slobodno slovo.

Od Konstantina Aksakova. *)

Čudo božjih od čudesa'
Osvjeto ti misli plamena,
Ti s' na zemlji luč s nebesa,
Zastava si ljudskog plemena.
Laž neznanstva raztjeruješ,
U istini s' vječnoj novo,
K pravdi vodiš, usrećuješ,
Slobodno slovo!

Duha vlast se duhu daje;
Zvierska sila dobrim neradja,
Za istinu — pogubna je,
Spas je laži, spas je svakog zla. —
Laž na tebe reži — neka! . . .
Živit ćeš svedj žiće novo,
Dušman krivdi ti odvieka, —
Slobodno slovo!

Stalne vlasti nać nikada
U robskoga nećeš naroda;
Gdje je robstvo — buna vlada:
Protiv bune štit je sloboda!
Rob pobunjen zvier je prosta,
Bjesnilo je zlo njegovo:
Noža s' laća — mužu j' dosta
Slobodno slovo!

Slovo, božji dare sveti!
Tkogodj tebe sveže, udavi,
Put otvara ljudstvu kleti,
Put otvara robstva krvavi! —
Čast gdje zlobe podlo ruže,
Tu se svetit' ti s' gotovo —
O jedino duha oruže,
Slobodno slovo!

Preveo Špun.

Kazna nevjere

ili

Tri godine kasnije,

(Nastavak i svršetak pripoviesti: **Nevjera za vjeru**).

(Nadalje).

III.

Badava sviet se stara, trudi,
Da steče sreću, zemni raj;
Jer njega goni udes hudi
Kroz vaskoliki život taj.
Ban grof Jelačić.

Kad se vrtlar nakon jake bure i težke oluje prošeće ponosnom malo prije te najljepšim cviećem nasadjenom baščom: srce ga zaboli gledajuć, kako se najdražestnije ružice poklopiše, busene nagnuše, kao da jim je nemili vjetar klicu života smrvio. Nu jedva sinu traci žarkoga sunašca, te ogriju svojom blagotvornom toplinom cvieće, već eno podiže ponosito glavu, a njegove boje ljepše i sjajnije se odrazavaju u svietlih sunčanih tracih, nego ikada prije, jer u svakoj kapljici blišti dragi alem-kamen nebeske rosice.

Ovako se imade i u čovječjem životu.

Boriti se moramo, dok živjemo; to nam je opredieljeno, te je i prema našoj naravi udešeno. Čovjek, koj živi onako u vjetar, bez stanovita pravca, — nije čovjek, no pigra massa, mrtvo, trulo udo živomoga bilja čovječanskoga, te nezaslužuje onoga imena, što mu se kao čovjeku daje. Al ako se i moramo boriti, to opet nemoramo, a niti nemožemo uvieke pobiediti; dapače riedki su, koji bi podpuno slavlje na ovom svietu slavili. Nam se godi, kao i onom cvieću poslje minule oluje. Ako nas ogrije umah sunce stalnije sreće nakon prošlih jadah i vajah, ako nas susretaju iskreno nam odane, od srca nas ljubeće duše, koje s nami tuguju, koje nas shva-

*) Dobrotom g. Ivana Aksakova, pjesnikova brata, dodje mi u ruke rukopis ove dosada nigdje još nepečatane pjesme. Saobćujem ju, jer je liep dokaz muževne slobodoumnosti slavnoga pjesnika.

ćaju pa nastoje svojom blagosti i ljubavi zaliečiti razvaljene rane . . . onda blago nam; duša naša, grijana takovim suncem, okrepit će se nanovo; čuvstva naša, podžgana takovim plamom, buknuti će još silnije, a srce prionuti novimi silami uz ljubljeni predmet, svijajuć se oko njega svim žarom pomladjene svoje moći.

Nu žaliboże, nebiva uviek ovako; nezapada mnoge ovakova sreća. Trude se i napinju, bore s hiljadu protivštinah; ali im nikako neće da sine sunce mira i kakova takova blaženstva. Zrenik njihova života, pritisnut debelimi oblaci, neće da se razbistri; oluje neće da prestanu, silni vjetar duva neprestano, dok napokon neprelomi korien našega krhka života. Za nami jadna, crna, nesretna prošlost; pred nami — hladan grob. Liepo veli naš mladjahni pjesnik Gj. D.

Naš je život rodjena u zoru
Rosna kaplja, viseća o stieni
Tik na móru, što prije no ognjeni
Sunčan žar se na nebu pomoli,
Sa stiene se netom makne doli,
I nadje se u prostranom moru.

pa opet na drugom mjestu:

Naš je život tek smrt viekotrajna,
Ili bolje zatvor tvrd-zidani,
U koj jesmo griehom uzidani,
Od blaženstva svoga razstavljeni,
Za što vendar bijasmo stvoreni.
Život ov je tek kazna očajna. —

Ovakvimi i ovim podobnimi mislî zaokupljen prolazi eno naš stari znanac, hrabri zatočnik poljske slobode, prognanac sibirski, nu sada opet slobodni Hinko Zlkovski. Išao je onom istom ulicom, kojom no prije devet ili deset godinah, kad mu se vierni prijatelj sa smrti borio. Ljudi, poznavajući ga lično i po imenu, pozdravljahu prijazno, dà s njekim počitanjem, štujuć u njem narodnjega mučenika i domorodca po izbor, koj i činom zasvjedoči, da mu je zbilja domovina nesamo na jeziku nego i na srcu. Nu danas neodzdravljaše, kao obično svojim znancem i prijateljem; hodajuć zamišljen neopazi nikoga, dok ga njekako neprobudi ropotanje težka i nespretna dostavnika, dolazećega iz austrijanske Slezke. Neznam, kojim povodom, da li nutarnjom ponukom, ili iz znatiželjnosti, Zlkovski baci oko na otvorena kola, pa . . . gle koga opazi unutra! je li moguće? Njegove oči sukobe se s osobom u kočiji, vidi mu se poznata, misli, smišljava se, je li, nije li? rekao bih, pa se opet neusudjuje. Tad eno njetko zavikne „stani." Noemova arka zapne, a iz nje skoči — Mirko Tvrdović.

„Zdravo moj Hinko!"

„Zdrav mi bio, moj dragi Mirko!" Vierni prijatelji grle se i ljube nakon duga razstanka, srdačno i prijateljski.

„Gdje kaniš odsjesti Mirko?" upita ga Zlkovski, izza kako se prva čuvstva utalože.

„Ovdje njegdje u prvoj gostioni."

„A toga nesmieš učiniti ni pod živu glavu;" odgovori Zlkovski. „Ti znaš, da ja ovdje posjedujem veliku kuću. Živim evo njekoliko danah baš na gospodsku, a imade prostora, da bi bilo ne jednoj nu trima obiteljima dovoljno, nekmo li nam dvojici — osušenim i osamljenim borovom; — mislim da si još uviek tvrd." —

Tvrdović primi dragovoljno tu ponudu, pa se umah zapute u Zlkovskovu kuću, — liepu, prostranu sgradu, na glavnom trgu staroga grada Krakova.

Pošto se Tvrdović sasvim namjestio, svoje stvari i prtljagu uredio, sjednu oba za stol, pa zametnuše prijateljski razgovor.

„Moj Mirko, koja kob te nosi ovamo, sretna ili nesretna? Ja sam upravo mislio, kako i kada da se sastanemo. Mišljah posjetiti tebe i tvoju milu Hrvatsku, nu prije se htjedoh ogledati po svojoj dragoj otačbini, a napose posjetiti ovaj grad, koj mi je sada i s toga nad sve ino mio i drag, jer . . . jer u njem počivaju kosti svih, koje sam njekoč za njihova života ljubio i milovao."

„Zar još nisi na nju zaboravio?" upita ga turobnim glasom Tvrdović.

„O brate moj, neda se to tako lasno zaboraviti. Kad čakljavac zaboravi na svoju ruku ili nogu, a biednik na svoje njekadašnje blago i bogatstvo, na svoju udobnost, rob na zlatnu slobodu, onda ću i ja na svoju tugu. Ti me možebiti, — dà, po svoj prilici, nerazumieš, jer nepojmiš, što znači ljubiti, a što napose, nesretno ljubiti. Dok sam živ, sjećati ću se svoje Vande; njezina uspomena sveta mi je, a ova tuga mi je njekim načinom upravo sada potrebna, te sam joj se tako priučio, da bez nje nebi mogao ni biti, ni raditi, ni živjeti. Prva misao, dočepav se mile slobode, poleti amo u Krakov na naše groblje, gdje počiva sveta mi njezina prašina. Nemoj se dakle ni čuditi, što me opet ovdje vidiš, što sam, naglo preletiv ostale krajeve domovine, najprije amo se zaputio. Vjeruj mi, da je ona živa, neznam bi li većom požudom težio za Krakovom.

Sada, kad sam ovdje, u ovom gradu, gdje ona življaše, sve me nadahnjuje njekim tužno-milim mirom i blagom utjehom."

Dočim ovo njekoliko riečih Zlkovski tronutim glasom prosbori, zabliesnuše mu već pri koncu govora dvie suze u živom oku, te polete niz muževno bliedo lice, pak ih nestane u gustoj crnoj bradi.

Mučeć pruži mu Mirko desnicu, a u sjevajućem njegovom oku zasja suza sažalenja, te iskrena prijateljstva, koje najbolje shvaća tugu srodne si prijateljske duše. Ovo bijaše prva Mirkova suza, koja možebiti nakon više godinah orosi muževno mu oko. Hinko uoči ovaj pojav, te u znak priznanja stisnu svomu prijanu vatreno desnicu veleć: „Hvala, — shvaćaš me, a ja više netrebam."

Tvrdović, hoteć raztjerati turobne misli svomu prijatelju, začme ga izpitivati na svaku ruku ob ovom i ovom.

„Kako se živi ovdje, u starodavnoj ovoj stolici poljske slave? Odkada mene nebi ovdje, mislim, da se ipak toga mnogo promienilo. Neima dvojbe, da je i vas ista móra pritisnula, koja i moju jadnu Hrvatsku. Kako se ovdje govori, misli, radi i podnaša?

„Tout comme chez vous" — odvrati snuždeni Hinko, „život ti je ovdje, moj Mirko, prilično jednostavan i jednoglasan, — sve je potišteno, pogaženo, rekao bih bez svakoga pravoga, životnoga gibanja. Naš život naliči sparnu vremenu; smrtna na oko tišina; sve šuti, nu svatko čeka njekom neuztrpljivosti i bojaznosti munje i gromove, što su obično posljedice one težke sparine. U ostalom, da se osobno osvjedočiš o našem družtvenom životu krakovskom, odvesti ću te sutra u jednu od najodličnijih kućah, kamo obično grne od ovo njekoliko danah cviet ovoga grada, cieli tako zvani haute volée. Sve, što se ponosi bud bogatstvom i visokim rodom, bud naobraženoćšu, stiče se u onu kuću.

A propos! kako dugo namjeravaš ovdje se baviti? ja se

barma nadam, da se nećeš umah meni i mojoj Poljskoj izvinuti."

„Kad je tako, budi na tvoje," — odvrati Mirko „premda sam bio nakanio odmah sutra u Varšavu. Zašto, kazat ću ti u svoje vrieme. A sada budući već kasno, hajdmo, ako te je volja, malo se razgledati po gradu."

Oba prijatelja podju prijazno se razgovarajuć po gradu. Zlkovski pripoviedaše svoje sgode i nesgode u iztočnom ratu i sibirskom robstvu pretrpljene; kako se god. 1852. oprostiv se s Hrvatskom, zaputi u Grčku, a odanlje na Jonske otoke. Kad se zametnuo rusko- turski rat, stupio je u vojsku, gdje je hrabro vojevao o boku najboljim francuzkim junakom. Zatim napomene svoje robstvo u Sibiriji, što je medjutim nam već poznato.

Već se mrak hvatao, a u gradu se ovdje ondje svjetiljke užigale; kad odanlje, s nutarnje Poljske, od Varšave zatrubi poštar, a umah zatim dodrlja brzovoz. Kad su kola mimo naših prijateljah proropotala, svrne Zlkovski i nehotice okom u kočiju; pa gle . . . prečini mu se, kao da ga vidi . . . jest, lice isto . . . mišljaše u sebi; nu budući tamno, nemogaše ipak stalno tvrditi, je li, nije li o n?

Već pri samoj misli nanj pobliedi kao krpa, a umah mu udari jedovita i osvetna krv u lice, oči sievnu živom vatrom; cielo tielo uzdrhće, kao da ga je groznica spopala.

„Što ti je Hinko?" zapita ga uplašen Mirko. „Ti se sav treseš. Kakova te opet nevolja snašla?"

„Ništa, ništa, brate" — odvrati upitani, tobože sasvim mirno — „zapuhnuo hladan vjetar, a ja sam ti brate, odkako dodjoh kući, kao slaba žena, kojoj svaka nepogoda i najmanja prehlada nahudi."

„Hajdmo kući" — reče Mirko, nehotjev mu ipak sasvim vjerovati, „pa legni u postelju."

„Mirko," reče Zlkovski, kad je ovaj odlazio u svoju spavaonicu, „jesi li u onom brzovozu upoznao kakovo znano lice?"

„Nisam nikakovo," odgovori ovaj; „pa što tim hoćeš?"

„Ništa, ništa," odvrati Hinko, koj se sada sasvim uvjeri, da su ga oči prevarile, — „mislio sam da vidjeh u kočiji našega staroga znanca, pak se prevarih."

„Kojega to?" — upita znatiželjno Mirko.

„Sutra ćeš znati," — odbije mu Zlkovski.

Mirko se dosjeti kamo njegov prijatelj šiba, — pa ga nehtjede daljnjim izpitkivanjem vriedjati. —

V.

Danas se u kući udove stare baronice Melčeviecke čine sjajne priprave na upravo gospodski doček, na veleliepnu večernju zabavu. Sve, što imade noguh, skače, prireduje i ravna, kako da što ljepše izpadne namienjena zabava.

Kuća Melčevieckina leži u onoj strani Krakova, što ju zovu Stradom. Odlikuje se svojim starodavnim, u Žigino doba spadajućim štilom i graditeljnim ukusom, svojom tamnom, crnom, neprijaznom podobom te vanjskim oblikom.

Baronica Melčeviecki, udova, bogata, već prilično u godinah, dobra, pametna, — nu slaba žena, kao sve njezina spola, radje obitava u bučnoj, zabavnoj, velikoj Varšavi, sadašnjem središtu poljskoga života, nego u izumrlom, ozbiljnom, da nevelim tužnom Krakovu. S toga njezina kuća na Stradomu stoji obično prazna; ona ju malo kada polazi, a nebi je ni sada ovamo, da ju nije nagovorila jedinica kćerca.

Stara ova gospoja — imenom Jadviga — rodjena grofica Berkovský, pošla njekoč za svoga muža — blago počivajućega barona Melcevieckoga, onako samo — po volji svojih roditeljah, koji sami bogati, posegnu još za mastnijim parčetom, držeći se onoga: „koj ima, dati će mu se i više, te će obilovati." Gospodična Jadviga, jedva poznavala po imenu svoga supruga prije vjenčanja: nebje dakle tu ni govora o kakovoj mogućoj ljubavi. Kasnje takodjer nemogaše gospoja baronica, uzprkos svomu oštru vidu, ništa naći, što bi ju k njemu vuklo. Nu ipak se nikada jedno na drugo nije tužilo, živjeli su onako — po modi. Kašnje, kad jim se porodi kćerca, znatno se poprave njihova čuvstva, jer jih vezaše sada roditeljska ljubav k djetetu, koje jednako strastno ljubljahu oboje.

U ostalom gospoja baronica ugadjala si kako se najbolje dalo, držeći se svoga pjesnika:

O te skarby, te obrazy,
I natury i swobody,
Chwùtaj pókis jeszcze młody,
Póki w sercu jeszcze rano!

Tako mine proljetje, ljeto, a sada evo nastade i jesen njezina života. Sama, udova, bogata, živi obično u Varšavi, kako vele, na visoko. Kadikad samo posjeti Krakov, i to ponajviše svojoj jedinici za volju, kojoj — za čudo, više prija ozbiljni nu tim znamenitiji Krakov, nego bučna Varšava. Tako evo i prije osam danah skloni se na molbe kćerkine, te dodje ovamo.

Danas, kao što gore spomenuh, sve je živo u starodavnoj sgradi i palači baroničinoj.

Prevaliv ono njekoliko malenih stubah i prebrusiv njekolicinu uzkih, zakučastih te prilično tamnih hodnikah, eto te u bogato narešenoj dvorani, kojoj pokućstvo, proizvodi najnovije umjetnosti, ni s daleka nedolikuje starodavnosti ostale sgrade.

Za malenim stolkom, u krasnoj, po njezinom ukusu meubliranoj toiletnoj sobici sjedi krasno djevče, — pravo milovanče čedo majke naravi, u podpunoj ljepoti nesapete, neukočene i neprenavljajuće se gospodične našega vieka. Sobarica njezina, upravo razpravljaše vještom rukom, bjelokostnim češljem debele valove crne gavran- preko pasa sizajuće svjetle kose. Podugoljasto, bliedo lice titra nevinošću i živom dobrotom. Modro oko, poput modra jezera, sjaje izpod debelih crnih pijavicah-obrvicah, ne vatrom južne Taljanke, nu toplim proljetnim sunašcem umjerene sjeverkinje. Niz bielih, malenih zubih obrubljuje koraljne ustne, a izpod bradice labudji vrat, na njem malen crn madež, kao malen otočić na pučini sinjega mora. Vitki joj stas oblieva lagana ljetna, biela odieća, a malene nožice utaknù u krasne papučice, za koje bi možebit koj sredovječni vitez bezobzirce se u lavsku jamu bacio, a naš koj modni gizdelin tane kroz glavu ili prsa proturio.

Mladoj baronesi Sofiji — tako joj ime — osvanu jur i devetnaesto proljetje, a ona još nekani svoj ponosni vrat skučiti pod — ma inače i sladki — mnogim — bračni jaram. Bilo tud prosiocah, ako hoćeš na svaki prst po deset — ta ljepota i zlato silno privlače; — nu ona odbijaše postojano jednoga za drugim, a mati ju odviše ljubila, nego da ju sili za ovoga ili onoga poći, znajući dobro iz svoga izkustva, koli ružno i neprilično je, kad roditelji ondje, gdje se radi o cieloj budućnosti djeteta, odlučuju svojevoljno, imajući često pred očima posebne interese, kojim za volju pripravni su i svoju djecu žrtvovati.

Sofija, vrlo naobražena, oštroumna i puna duha djevojka, kojoj su okretnije sipale iz ustiuh čitave kitice obljubljenoga joj Zalevskoga, Mickievića ili Krasickoga, nego mnogoj našoj hrvatskoj ljepotici „Otče naš,“ nemogaše u liepom sboru najuglednijih mladićah varšavskih naći si muža, komu bi se nagibalo njezino mladjahno srce.

„Ala liepe kose,“ reče ponosno sobarica, gladeći krasne doista prame svoje mlade gospodične, „vjerujte mi milostiva gospodično, da se uviek ponosim, kad vas ovako češljam; ta ovake kose neima u svoj Poljskoj.“

„Ah ti se šališ, moja Ciliko,“ — doda malko smiešećim se glasom Sofija; „ti dobra, mlada dušo, sve na meni bolje vidiš. Nu bilo kako mu drago, meni su svakako vrlo neugodni ovi posjeti, ove zabave; o da mi je sada gdje u kakovom kutiću sjediti, pa što čitati, bila bih pet putih sretnija. Neznam ni sama te zagonetke razriešiti, nu to je istina, da sam od njekojega vremena sama u sebe tako udubena, da me to primanje visitah, to odvraćanje, javne zabave i igre više mrze nego išto drugo na svietu.“

„Oho milostiva gospodično,“ prihvati lukavo smiešeće se djevojče — „to njekamo smiera, i to po mom mnienju na — melankoliju. A znadete li, kakovim je ljudem osobito prirasla, te rekla bih, njihova neprestana drugarica.“

„Da, da, razumijem te,“ odvrati Sofija — „nu velim, da se varaš, i jako varaš.“

„Gospodično milostiva, ja se nevaram,“ — odvrati sobarica, udariv osobiti naglasak na ovu posljednju rieč, — „znate, da žene imadu vrlo dobar vid, sluh i njuh.“ —

„Pa na koga ti sumnjaš,“ — prihvati rieč mlada baronesa — „deder mi kaži.“

„Moguće, da sam zlo opazila“ — odvrati malko ironički Cilika, „nu u tom se ipak, mislim, nevaram, tvrdeć, da se je milostiva moja gospodična znatno promienila, odkako obći s onim liepim . . . Hrvatom . . . baronom Borisom. Al i je ono fini čovjek; upravo se gospodski nosi, radi, misli i govori.“

„Znala sam, da ćeš to kazati“ — reče Sofija, zarumeniv se malko. — „Iskreno velim, da nisi ni najmanje pogodila; baš me nevuče ništa k onomu čovjeku, koga inače pobliže ni nepoznam.“

„Dobro, dobro“ . . . htjede dodati nesvidno djevojče, kad iznenada bane u sobu stara baronica.

„Sofio, diete moje! jesi li gotova svojom toilettom?“ — zapita nježno starica, ogrliv milovanče svoje. „Zlato moje, liepo se obuci. Ti ćeš danas biti domaćica i goste primati.“

„Ah majčice, zašto upravo ja, i to danas?“

„Meni za volju, mila moja, učiniti ćeš, — što ne?“

(Dalje će sliediti).

Brinj.

Vrieme gradi, vrieme razgradjuje. Gdje su silni gradovi, gdje palače, gdje dvori gospodski, s kojih je njekada sunce odsievalo! gdje zlatni perivoji, po kojih se grimiz, vjetrom tjeran prostiraše! gdje oni kraljevi, kojih slava daleko sizaše! gdje glave, koje su svietom drmale!? — u grobu, prahu i pepelu! —

Gdje je njekada bio rajski perivoj, tud se danas ljute gone zmije; gdje se je njekada gospodska palača bi reć glavom neba ticala, ondje je danas pust prolom i crv toči razpršene po njem ostanke; gdje se napokon pred vjekove krv ljudska riekami točila, onud danas vlada sveti mir. Dvorane, po kojih se je njekada zlatnimi čašami napijalo, služe danas kukavnu putniku zaslonom, kada ga uz put prate silni gromovi; — kud su se slavulji njekada nadpievali, onuda se dan danas gnjiezde i kreče noćne ptice sovure.

Pa da nebacamo okom na daleko, i da nespominjemo tudjih ranah, baciti ćemo pogled na svoju domovinu. — Neima dobe, odkad naš narod zemlju ovu posjeduje — iz koje se

nebi znalo sličnih prizorah. Poznato nam je dobro iz poviesti, koliko putah i kakove su poplavice našu domovinu harale. Često je grmilo proti njoj s istoka, često sa sjevera, a najčeštje s juga. Sva ova grmljavina slezala se je prama jadranskom moru, te trieskala o dubje, o stiene i klisure, o bedeme, kule i palače naše djedovine. Pa poraziv i ove i one, ostavi nam iznemogla mejdandžiju na mejdanu, da nariče slavu svomu potomstvu — te da cvili u vjekove s ranah.

Takov mejdandžija počiva eno u našem primorju — i to grad Brinj — sjelo slavnih Frankopanah. Pod Frankopani dobi Brinj znamenitost historičku, — pod Frankopani pope se na vrhunac svoje slave, — pod njimi strese mnogo putah Osmanlijam bradom. — Već za vrieme Ljudevita I. bijaše brinjska okolica mnogoputah krvavim pozorištem silnih vojskah, koje su se po primorju i Dalmaciji gomilale; a još više za Sigmunda, i kasnije, kada no ga dobiše u šake Ivan i Bartol Frankopani od otca Nikole Frankopana.

Sa Brinja i Trsata prhali su Frankopani na Senj, nad kojim htjedoše svoju vlast razprostraniti. Sa Brinja polete Frankopani i g. 1470. kano privrženici cara Friderika i Maksimiliana proti Matiji Korvinu i njegovoj stranci. Do Brinja protegnu se vlast Senjanah, kojim dopusti kralj Matija poveljom g. 1488., da mogu sjeći drva i piliti daske od Brinja do Modruša. Brinjski gospodar Ivan Frankopan svadi se i okolo g. 1492. s bratom svojim Bernardinom Trsatskim sbog Senja, i Brinj postade zajedno sa Senjom pozorištem tajnih spletakah.

Bernardin bijaše doduše silniji od brata Ivana, ali ipak nemogaše Senja dobiti. Videć da mu niti zet, bogati Ivan Korvin, sin kraljev, pomoći nemože, htjede Bernardin na silu Senj osvojiti. God. 1493. navali na Senj — kojim zapoviedaše primorski ban, Ivan Bot Banjski; no Senjani odpreme brže bolje Juru Senjanina u Budim k kralju Vladislavu, da im priteče u pomoć. Kralj im pomoć obreče i pošalje pod hrvatskim banom Derenčinom. Ali čim Frankopanu stigoše glasovi da se ban približava i Senju u pomoć hrli, ostavi Bernardin Senj i zatvori se u Brinj. No Derenčin nehtjede odustati od svoje namjere, već se sdruži s Botom, obsiednu Brinj i počmu jurišati, ali nesretno! Ivan Bot pade pogodjen zrnom iz grada, a Derenčin morade mir utanačiti sa brinjskim gospodarom, budući golema turska vojska pod Jabukom i Hadum-pašom preko Une u Hrvatsku provali. Nu za kratko vrieme preokrene se stvar. Turci nadjačaše pretežnom silom i prodrieše preko Udbine do Modruša — dakle blizu do Brinja. Frankopanom nepreostade ino, već se pomiriše s nova s banom i oprieše zajedno s njim Turkom; ali u zao čas. Hrvatska vojska zlo prodje. Kod Une i Modruša pade 13.000 našinacah. Ivan Frankopan, Juraj Vladović i sin banov pokriše bojno polje; ban pako pade s Nikolom Frankopanom u robstvo, dočim sva gornja Hrvatska s Likom i Krbavom, te prastarim Modrušem i Brinjem bude prerovana.

Od oto doba dobivaše primorje češtje pohode od Turakah. A naravska je stvar, da su oni i Primorci, imenito gospoda brinjska i trsatska, Frankopani — drugčije kolo igrali. Jer već g. 1512. potukoše Frankopani ugarskoga nadvornika Perena ljude, kojega nehtjede Senj priznati banom — što više proslave se ista gospoda g. 1557, kada pod kapetanom hrvatskim Auersbergom kod Senja i oko njega potukoše 4200 Turakah. — Ali nesamo Turci već i Mljetčani dirahu često u primorje, najimljuć i Turke i Arbanase na primorske gradove. A kada se pojaviše Uskoci, dobiše gradovi Senj s Nehajem pa Brinjem, Loparom itd., česte pohode i od Turakah i od Mljetčanah; što se zasvjedoči i god. 1600, — kada no Senjani s primorskom gospodom poraziše dva brata Mehmedbegovića, koji su plienili sa 4000 steklišah grobničke okolice, — pa g. 1611, kadano mljetački general Venier dade sbog Uskokah more zatvoriti, ulovivši i brinjskoga kapetana Jurja Milaušića, najstarijega Uskoka. —

Godine 1612. razpali se s toga krv u Uskocih na osvetu proti Mljetčanom, te dadoše sagraditi na Rieci golemi brod, pobune stanovnike od Novoga, Ledenicah i Brinja, pa se spremiše i na Turke i na Mljetčane, porobiše turski Gračevac, zarobiše silne Turke, oteše 400 rogate marve i 2000 ovacah; a 1615 nastaviše Mljetčani dalje svoja nasilja proti Frankopanom. Pa upravo to dade povod, da su se i Frankopani i senjski Uskoci sjediniv se sa Otočani, Brinjani i Malinci proti Mljetčanom uzdigli te tako zvani rat uskočki započeli, koji se svrši tekar 1617. Pa počam od te godine robili su nesamo Mljetčani naše primorje već i Turci. I upravo takovom igrom propadoše kule i cvietnjaci našega primorja — upravo timi nasrtaji, a često i domaćom neslogom utonuše bedemi primorski u more — med njimi dakako i Brinj. *)

Ludjaci.

(S francezkoga preveo Mirković).

Četiri bramina podjoše na onu veliku gostbu, što no se običavala činiti u razliko doba članovom ove kaste. Pošav svaki iz svoga grada onamo, kob jih sukobi u putu; pa kad saznadu, da jim je isti cilj, dogovore se, da će ostatak puta zajedno prevaliti. Tako putujući susretne jih vojnik. Ovaj ih pozdravi kako se pozdravljaju bramini: Sklopiv ruke i metnuv na čelo reče: „Gospodo pozdravljam Vas!“ A oni mu svi četvorica zajedno: „Bog te blagoslovio!“

Nebilo zadugo po tom, te jih namjera namjeri na vrutak; a oni ni pet ni šest, već onamo, da odpočinu u debelu hladu drveta, što no bijaše tik vrutka. Buduć da jim se zadugo nedade na govor, pretrgne jedan od njih mučanje te će inim: „Doista onaj vojnik, što ga eto sretosmo, muž je veoma naobražen i uljudan: Zar niste opazili, kako me je umio razlučiti i kako me je uljudno pozdravio?“ „Ta nisi ti, koga pozdravi, zakrši mu govor sjedeći do njega drug, već je m e n e tom čaštju počastio.“ — „Jok! vas se obojica kruto varate, zagrmi jedan od ostale dvojice; ja bih se obkladio, da je ona počast bila namienjena m e n i. A dokaz je tomu, što je pozdravljajuć upravo na meni pogled ustavio.“ — „Ni jedno, ni drugo! zakrešti četvrti; mene je sama pozdravio; da nije tako, zar bih mu ja bio Bogom prihvatio i rekao: Bog te blagoslovio?“

Prepirka se razplamti; malo još, pa eto ti oklepakah medju bratjom suputnici. Dobra sreća htjela, te se medju njimi jedan dogodio, koji bijaše manje lud od ostalih. Videć ovaj, da neće biti dobro, razmiri jih ovimi riečmi: „Ma zašto da se mi ovdje tako žestimo? Psovke nas i udarci neće lje pomiriti. Vojnik, što nas je pozdravio, nije valjda daleko. Tko će nam bolje reći istinu od njega? „Hajde! vratimo se i potežimo, da ga stignemo, te tako ćemo saznati, kojega da je izmedju nas htio pozdraviti.“

Ovaj im se sviet pričini mudar, te ga jednodušno prime, s toga nije druge, van put pod noge, pa trči za vojnikom.

*) Ovom prilikom valja nam pohvalno napomenuti, da nam je od priobćenih dosada slikah tri, i to gradove: Trsat, Nehaj i Brinj pomnjivo i vješto narisao g. učitelj u Križevcih, F r a n j o H o r v a t, komu se u to ime što srdačnije zahvaljujemo te i u napredak pripo ručujemo. *Uredn.*

Onako posve zasopljeni, stignu ga za milju od onoga mjesta, gdje jih pozdravi. Prikučivši mu se izpovjede mu sve, što se dogodilo i umoliše ga, da bi inatu konac učinio, odlučiv: na kojega da je od njih spadao onaj njegov pozdrav. Dosjetiv se vojnik u brzo, s kim imade posla, htjede mu se poigrati s bramini, te jim reče ozbiljno: „Koji je najludji, onomu bì namienjen pozdrav.“ To rekav ode svojim putem. —

Čuvši to bramini, podju napried mûkom mučeći. Bijaše jim toliko do toga pozdrava, da su se s njega iznova zavadili i to žešće. Sada htjede svaki da bude najludji, te stadoše svaki svoje pravo u toj izvrsnosti tolikom žestinom braniti, da se pričinilo, e se bez krvavih glavah neće umiriti. Nu onaj, što se bio domislio prvomu svjetu, domisli se drugomu, koji bi mu suputnike mogao umiriti.

„Ja sam gotov biti najludji od nas četvorice; a svaki izmedju vas neka si prisvaja, da je ludji od mene. Jer, prosim vas, hoćemo li ikada vikom a i okršajem doći do toga, da odlučimo, koji je najludji? Okanimo se svadje, pa hajdemo u grad, što no je pred nami, a ondje do sudije, da nas umiri.“

Pristanu drage volje, te hajde. Nikada nemogoše bolje i sgodnije doći, no uprav u taj par. Sudija se baš sa svojom družinom dogodio na sudištu, a važnijega posla nebi. Svi bramini budu redom saslušani, da očituju, što je i kako je. Jedan od njih, približiv se stolu, izpovjedi pravo sve do najmanje okolnosti: kako su se s pozdrava zainatili, a na odgovor ne umirili. Ova pripoviedka prouzroči više no jedan put grohotni smieh u skupštini. Predsjednik, inako šaljivdžija, uzradova se veoma, videć liepe sgode, da se zabavi. Učiniv se ozbiljnim progovori ovako tužiteljem: „Buduć da ste inostranci i nepoznati u ovom gradu, vaša se tužba nemože riešiti pomoćju svjedokah. Ja vam inoga sredstva neuvidjam za razriešiti vašu stvar, do ovo: Svaki valja da nam pripoviedi crticu iz svoga života, koja će dokazati, da je najludji. Pokle smo vas saslušali, moći ćemo dosuditi, koji je najizvrstniji u toj struci i koga ide onaj pozdrav.“ — Svi tužitelji pristanu jednoglasno uz to. Predsjednik reče braminom, da govore. Na što će jedan, odjeven odjećom od samih krpah:

„Nezačeh istom danas ovakvom se odjećom odievati. Što je moja odjeća ovakova, tomu je kriv dogodjaj, kojega ću vam sada kazati. Tomu imade već više godinah, što mi je njeki bogat, prama braminom veoma milosrdan trgovac, poklonio dva komada čohe, kakve je sviet malo vidio. Pokazah ju svojim prijateljem, a ovi se nemogoše dosta načuditi toj ljepoti. Prije nego ću si od nje odjeću skrojiti, htjedoh ju po običaju oprati, da bude čista od mrljah, što no jih načini po njoj tkalac i trgovac. Ovako opranu objesih za krajeve o grane drvetu, izpod kojega će do mala pas proći. Buduć da ga nisam prije opazio, no je već podosta odmaknuo bio, nebijah siguran, da li se nije moje čohe dotaknuo te tako pomrljao ju. Moja djeca, koju sam o tom zapitao, odgovoriše mi, da nisu opazila. Što ćeš sada? pomislih si, i kako da se o tom osvjedočiš? Sve misli u jednu smislih. Da se tomu dovijem, stavim se na noge i ruke po prilici u visinu onoga psa i tako požabke (četveronožke) podjem izpod svoje čohe. Je li se je dotaknuh?“ zapitam si djecu, koja su na to pazila. — „Jok! ne!“ ona mi na to. A ja onako s toga veseo džipim u vis. Nu belaja! za čas dotjetim se, da je pas imao rep poput trublje, pa da mi je ovim mogao zamrljati čohu. Sjetan i neveseo, kako sam bio, bacim se opet četveronožke, zataknuv si prije za pojas srp i ponovim prijašnji pokus. Djeca, što sam ju bio metnuo, da paze, rekoše mi, da sam se sada lahko dotaknuo čohe. Sada gdje mi nepreostade ni iskra nade, da se pas nije dotaknuo čohe, pograbim ti ju, te u onoj vatri poderem na komade.

Taj se dogodjaj širom razširi. Sav me sviet držaše za ludjaka. „Pa da je sve,“ reče mi jedan, „pas pomrljao čohu, zar je nisi mogao po drugi put oprati.“

Drugi opet: „Nebiš li bio bolje učinio, da si ju dao kojemu siromaku, a ne razderao? Pošto si se tako ludim pokazao, tko će ti htjeti u napredak dati odjeće?“ — Ova je posljedna opazka živa istina.

Od onoga doba, kada prosim odjeće, odgovore mi: „Je li zato, da načiniš od nje krpe i dronjke?“

Svršiv ovu pripoviedku, reče mu njeki slušaoc: „Čini se, da je tebi požabke ići igračka.“ „Tako jest! kako možete odmah vidjeti.“ Zatim baci se, da im pokaže, da je tako, te prodje dva tri puta izmedju skupštine, koja mal' da nepopuca od smieha.

„O tebi dosta, reče predsjednik; to, što smo netom čuli i vidjeli, veoma ti je u prilog; nu ipak prije, nego što odlučim, ded' da čujemo ostale.“ —

Drugi bramin zine ovako govoriti: „Supruga, koju bijah uzeo, bijaše premlada; s toga ostade sedam ili osam godinah u kući svojih roditeljah. Napokon obavieste njezini roditelji moje, da je doba, da po nju dodjem. Kuća jim bijaše udaljena od moje šest do sedam miljah. Budući mi majka nije bila zdrava, nehtje sa mnom na put. S toga me odpravi inokosna da podjem tražiti suprugu, preporučiv mi, da se uljudno ponašam, da ništa budi učinim, budi izreknem, što bi me moglo izdati, da sam lak izpod kape. Znajući me ona podobro, reče mi na razstanku: „Bojim se, da ćeš ti učiniti kakvu budalaštinu.“ — Nu ja joj tvrdo obećah, da ću biti razborit, da ću se ponašati, kako mi ona svjetovala i tako odoh. Tast me primi veoma prijazno i pozove radi mene sve bramine u goste. Dan, kad mi valjade ženu si odvesti, dodje. Punac se s nami oprosti, izlijav svu blagodat na nas. U čas odlazka ronijaše grozne suze, kao da je slutio nesreću, koja mu imade stići kćerku. U to doba bijaše strašna vrućina, a nam valjade prevaliti pjeskovitu ravninu više od dvijuh miljah.

Za malo stane piesak, razgrijan žarkim suncem, žeći podplate ženi, koja, odhranjena na gospodsku u roditeljskoj kući, nebijaše učena ovakvim mukam. S toga brizgne plakati. Primim ju za ruku, te ju sigurah, kako sam najbolje znao. Nu doskora, iznemogla, sruši se na zemlju i činjaše se, kao da će umrieti. Sada bijah u golemoj smetnji; sjednem do nje neznajući, što da uradim. U to mi se približavaše njeki trgovac, koji je tjerao volove natovarene robom.

Stanem mu kazivati svoje jade i nevolje i uprosim ga, da me svjetuje, što da činim. Trgovac se na to približi ženi i stane ju pozorno promatrati. Zatim mi reče, da joj je život poradi nesnosne sunčane žege u pogibelji, i da će svakako umrieti, pa ostala dulje na ovom mjestu ili dalje pošla. Zatim nastavi: „Da ti prištedim žalost, koja bi te obuzela videć ju, gdje umire, i da nedodješ možebit u sumnju da si ju sám ubio: svjetujem te, da mi ju prodaš. A ja ću ju metnuti na kola i odvesti i tako osloboditi neizbježive smrti. Doduše tako ćeš ju takodjer izgubiti, nu sa zaslužbom, da si joj život spasio. Što se tiče ovih draguljah, vriede kakvih 20 grošah; na drži! eto ti 25 grošah, pa mi daj ženu.“ Ovaj mi se sviet dopade i nemogoh mu ni slovcem protusloviti. Uzmem dakle

onaj novac; a on pograbi ženu, posadi ju na kola, i pospješi svoj put, a ja svoj. Kući prispijem kasno u noći pripećenih noguh od usijana pieska, kojega sam čitav dan puta gazio.

„Tà, gdje ti je supruga?“ upita me majka videć, gdje sam se sam samcat vratio. Sjednem joj na to pripoviedati sve na tanko, što se bijaše sbilo nakon moga odlazka. U to joj i pokažem onih 25 grošah, što no jih dobih od trgovca.

Ta pripoviedka uštapi majku tako, da nije zadugo ni riečce progovorila. Nu poslje bukne plamenom. Neima psovke ni pogrde, koje nebi bila metnula na me: „Ludjače! hrdjo svih hrdjah!“ klikne izza svega glasa, „dakle si prodao ženu! učinio djevojku tako plemenitu i glavitu robinjom prosta trgovca! Što će sada sviet misliti o nami? Što će reći roditelji one sirote, kad čuju, pa i naši rodjaci? Je li će moći ikada uzvjerovati tu budalaštinu i lakrdiju.“

Roditelji ženini, čuvši udes svoje kćeri, pohite oboružani batinami do moje kuće, da me ubiju. A to bi se bilo za cielo dogodilo, a i majci mi, da nismo prije vremena izmakli. Sada nemogav nam sami ništa dosuditi, podju borme poglavici naše kaste, koji me uglobi su dvie stotine grošah. Povrh toga zabrani strogo, da se ikada dade žena takvoj budali, kakav sam ja. I tako mi je sudbina dosudila, da ostanem udov doživotni.“

Sbor izjavi da je i to velika ludost bila, nu nehtjede dosuditi, dokle nečuje ostale dvojice.

Treći, koji je već više putih prije zinuo, da govori, uze sada besjediti u ove rieči: „Da dodjem pristojnije i čednije u goste, što no jih načine pobožnici braminom, pozovem brijača, da mi obrije glavu i bradu. Izgotoviv svoje, rečem supruzi, da mu plati. Nesmotrena kako je, dade mu mjesto pare dvie. Uzalud tražim od njega, da mi vrati jednu; on ostade kod svoga. Borme nam se srdca razigraju, a i već smo uvalili bili u krupnine, kad najednom progovori brico nješto čednije: „Stoj! možemo se inače pogoditi. Za paru, koju natrag tražiš, obrijati ću, ako te je volja, glavu tvoje supruge.“ — „Ha! ti imaš pravo,“ bacim mu na to, promozgav čas ovu stvar; dà, tako ćemo se najbolje pomiriti, negubiv ni mrvice, ni ja, ni ti. Čuv to supruga, htjede se spasiti; ali, žalostna joj majka, mi ju ulovimo, prisilimo da sjedne na zemlju, a brico, oboružan britvom, obrije joj glavu do dlake. Supruga uze drečati, što ju grlo nosi, i dažditi sve moguće psovke na nas dvojicu. Nu ja zato hajem i nehajem; volih bo ju vidjeti, gdje je obrijane glave, no da ustupim onoj liji brijaču paru, koju nezasluži. Žena lišena svojih krasnih pramah, sakrije se od sramote i nehtjede se više pokazati. Oslobodiv se tako škripca brijač i pošav kući, susretne mi majku, koju jedva opazi, već joj stade kazivati, što se dogodi kod kuće. A ona trči što bolje može kući, da se o tom osvjedoči. Kad si opazi nevjestu, ukoči se kao da ju je grom ošinuo. Malo zatim odrieše joj se usti u sve psovke i pogrde, što jih ima na bielom svietu; nu ja na sve to ćutac, jer mi stalo pucati medju očima, da nisam najbolje uradio. Ovaj dogodjaj, što ga je brbljavi brijač na sve strane svieta raztrubio, učini me sprdnjom svieta. Dugi i ujedljivi jezici zaključivahu, da sam to učinio s toga, da kaznim ženu za kakav težki grieh. Svjetina se skupi oko mojih vratah; dovuku magarca, da nanj posade griešnicu tobože i da ju tako vodaju ulicami. Za to začuju i roditelji njezini, te polete k nam. Da vam je bilo čuti kriku i viku, što ju digoše, kad si spaze kćerku onako nagrdjenu! Odvedu ju k sebi, pokrivši ju rubcem, da je nevide ljudi onako ponižene. A meni rekoše, da nedolazim po nju do četiri godine. Ovom prokletom budalaštinom izmače mi se gostba, na koju sam se posteć tri dana pripravljao. A što me do gole duše raztužilo, bijaše, što je gostba bila sjajna: tu ti je židki maslac tekao potokom.

Malo vrieme povriemilo, i eto ti druge gostbe, na koju i ja budala podjoh. Ondje me dočeka do osam sto braminah te se dogovore, da me neće prije pustiti, dok im neočitujem krivnje, što ju počinila moja supruga, da ju kazne po zakonih kaste. Kunijah im se, da sam ja sám kriv i izpoviedim jim, što me je navelo, da to učinim. Čudjenju slušaocah nebi ni konca ni kraja. „Je li je to tko ikada vidio?“ zavape ovi „da bi bio tko dao obrijati glavu supruzi, koja je pošteno svedjer živjela! Ili je ovaj čovjek paralaža ili najveća budala pod vedrim nebom!“ — Nadam se, reče bramin, dočev svoj govor, da ste i vi te misli, koje su ovi bili, i da ćete priznati, da sam kosbaša u ludosti barem medju ovimi, koji su prije mene govorili. —

Ova se crtica dakako veoma dopadne slušaocem; al ipak, da budu pravedni, bijahu voljni saslušati i četvrtoga. Ovaj uhvati ovaj govor:

„Njekoč mi bijaše ime Manava, a dan danas me zovu Bétel-Manava. A zašto to? pripovjediti ću vam uzrok i povod tomu nadri-imenu. Ima tomu mjesec danah, što mi je supruga u kuću došla; do onda bo, kao premlada, bijaše u roditeljskoj. Njeku večer legnuvši spavat, neznam više s kojeg uzroka, rekoh joj, da su žene blebetuše. A ona će mi na to ljutito: da znade muževah, koji su za cielo toli brbljavi, kao žene. Dakako opazih mahom, kamo šiba: da sam naime i ja jedan izmedju njih. Našav se uvriedjen tim, rečem joj: „Hajde de! da vidimo, koje će od nas dvoje prije progovoriti.“ —

„Drage volje“ odvrati mi; „nu što će dati drugomu ono, koji izgubi obkladu?“ — „List bételov“ svršim ja. — Ta vi znate, da ovakvih listićah 30 il 40 vriedi paru. Okladivši se ovako usnusmo neprogovoriv više ni da bi samu riečcu. Sutradan, kad bješe već podobro poodskočilo sunce, a nas nebì na vidjelo, podju nas zvati svako svojim imenom: mi ćutac! Stanu tanko i glasovito dovikivati: mi ništa! Tu navale lupati po vratih: badava! Vika i halabuka nastade cielom kućom; strah ih obuze, da nismo možda preko noći prekom smrću umrli. Dozovu bravara, a ovaj brže bolje onamo sa svimi haki i odpirači, te turaj odpirače u ključanicu, vuci je na polje, promienjuj je, drmaj vrati ovamo onamo, dok neotvori. A kad svjetina u sobu, čudom se začudi, kad nas opazi, gdje sjedimo jedno prama drugoga živi i zdravi, kako treba da budemo. Činjaše joj se da smo niemi. Tada upotrebe sva moguća sredstva, nebi li im barem pokazali zube; ali uzalud sav napor i trud.

Na jauk i lelek majke mi, saberu se svi bramini okolišni. Kuća nam bi za čas dubkom puna svieta. Izmedju inih mnienjah najobćenitije bi, da nas je neprijatelj obajao (očarao). Tim zavedeni, pozovu moji roditelji vračara iz bližnje okolice, da nas oslobodi toga jada. A ovaj došav k nam, gledaj i promatraj nas svakakimi neobičnimi pogledi, obrći nas kolo naokolo izgovarajuć njekakve čudovite rieči, pipaj bilo (puls) mjestimice po cielom cielcatom tielu: riečju zbijaše takve lakrdije i petljanije, da još dan današnji, kad se na ono smislim, malo da nepuknem od smieha. Napokon izrazi se, da smo u istinu občinjeni, dapače reče, da smo pod uplivom vražjim, te da je, kako se čini, taj vrag vrlo tvrdokoran, pa s toga da ga je mučno iztjerati; ipak da je pripravan to uči-

niti, ako mu plate pet dukatah za žrtve i obrede, kojih kod toga posla treba.

To mi poplaši roditelje, koji nisu bili bogati; odkuda jim toliki novac? pomisle si. Ipak pristanu uz tu cienu radje, nego da ostanemo niemi; pače obećaju mu i preko toga nagradu, ako nas izlieči. Jedva se ovaj pripravio na posao, ali eto ti k nam staroga prijana, koji čim nas uoči, stavi granu na put vračaru i reče, da mi bolujemo s bolesti, kakvu je višeputih vidio i obeća nas izliečiti bez ijedne pare novca. Zatim dade se na taj posao; donese ponjvu (tavu) žeravice i zlatnu iglu. Raztopi iglu, malo da se neraztali, uhvati je klješći, pritisnu na podplat, zatim na lievi kuk do srdca, napokon na tjeme.

Te muke podnosijah ni da bi samo okom trenuo ili se oglasio; volijah bo umrieti, nego da se osramotim gubitkom obklade. „Pokušajmo sada liek na ženi“ reče malo smutjen mojom stalnošću. Približi joj se dakle i pritisne razbieljenu iglu na poplat. A ova jedva jedvice što poćuti nješto žege, potegne nogu i zaviče. „Dosta, dosta, ako Boga znadeš!“ k meni se pako obrnuv, reče: „Izgubih obkladu, evo ti lista betelova.“ — Umah oglasim se i ja: „Aha! vidiš? nisam ti li rekao, da ćeš prva progovoriti? Eto sada potvrdi, što sam ti sinoć, kad legosmo spavat, rekao, da su žene blebetuše.“ — „Ha! sreće! u napredak dakle, kad se budem obkladila s tobom, neću se držati obklade“ baci mi natrag. —

Gledaoci, nedokučivši ovih riečih i ovoga cieloga prizora, gledahu se medjusobno začudjeni. Protumačim jim dakle tu cielu stvar. A oni kliknuše u jedan glas: „Mili bože! da težke ludosti! Gledati s mirom, gdje se svakolika kuća uzbuni, dati se peći uzduž i poprieko: pa to sve zato, da neizgubiš lista od betela!! A jok! neima ga, neima većega mahnitca pod suncem. Od onda me neviču inače, no Bétel-Manava.“

Prosudiv skupština zrelo sve ovo, odsudi, da su upravo sva četvorica dokazala nepobitno svoju ludost, pa da s toga imadu jednako i temeljito pravo najludjimi se nazivati. Svaki i sljednji od njih četvorice može reći: „Ja sam najludji od nas četvorice,“ i tako si prisvojiti pozdrav onoga vojnika.

Predsjednik im reče: „Sva četvorica dobili ste parnicu, s toga produljite s mirom put, ako je moguće.“

Dobivši podpunu zadovoljštinu od tako pravedna suda, krenuše podvikujući tko glasnije taj bolje: „Ja sam dobio, ja sam dobio parnicu.“ —

Slavjanske viesti.

(Jugoslavija). Kao što svietu neima dana bez sunca, tako ni narodu našemu nesvane nijedan, da se nespomene dično ime prvoga sina njegova i da mu novim kojim trakom nesine sjajna kruna neumrlih zaslugah, kojim već dosada ni broja ni primjera neima. Jedva smo se od jednoga čuda oporavili, već nas drugo zadesi. Zadatak cielih narodah preuze kod nas reć bi on jedini; silna ljubav, kojom rod svoj ljubi — čudesa tvori. I doista neima primjera, da je igdje pojedinac porazmjerno toliko dobra učinio narodu i domovini svojoj, koliko veliki muž, koga mislimo, a imenovati nam ga netreba. Zato on i jest ponos i dika naša. Pozri, kamo hoćeš, nasluhni, odkud hoćeš: puna su ga srdca, puna usta, puna pisma. Sva prostrana Slavija slavi ga i željkuje mu ugledati vedro lice; a nam, koji ga dan na dan gledamo, uviek je nov novimi dobročinstvi, kojimi nas obasipa.

Da mu nenabrajamo drugih slavnih činah, uz koga je oživjela životom neobičnim zapuštena dosada knjiga naša? Bi li Ivan sveti, bi li pjesme bugarske i druga skupocjena izdanja ikada ugledala svjetlo biela dana, da nam njega nije? Od njeko doba neima gotovo knjige kod nas, da joj nije na čelu upisano slavno ime Njegovo.

Danas nam dodje u ruke izišavše opet Njegovim velikodušjem bez ikakve vike i buke ogromno djelo, kakovih ih malo imade: „Dra. Jerolima Kavanjina, vlastelina spljetskoga i trogirskoga, Bogatstvo i ubožtvo, velepjesan u 30. pjevanjah, izdana troškom Josipa Jurja Strossmayera, biskupa djakovačkoga“ — djelo, kako rekoh, veličinom ugledno, a sadržajem prekrasno. Iznosi XIV. 575. u dva stupca štampanih stranah. Na čelu mu je liepo, čisto izradjena slika spisateljeva; zatim sliede dva uvoda: jedno „život Jerolima Kavanjina“ od Ivana Kukuljevića, a drugo „jezik Jerolima Kavanjina“ od prof. Vjek. Babukića, oba napisana vještačkom temeljitostju. Potanju razsudbu djela ostavljamo kritici; mi ga samo u obće objavljujemo. Za cienu mu još neznademo; koj dan imade doći u prodaju i tada ćemo občinstvo i o tom obaviestiti. Štampa Albrechtova čista je i za oko ugodna.

— Istomu uzhitjenju nemožemo se oteti, javljajuć čitateljstvu svomu za smjerno inače po spoljašnjem vidu dielce Botićevo „biednu Maru,“ izišavše ovih danah tiskom Albrechtovim, a troškom Stojšićevim. Pročitav ga pozorno, neznamo što bi na njem većma hvalili, da li krasni, nježni, prema predmetu skladno udešeni jezik, ili neizmiernu nutarnju vriednost pjesničku. Botić je ovim novim pjesmotvorom sjajno zasvjedočio, da je sbilja ono, za što ga je sviet nakon njegova „pobratimstva“ držao, naime pravi pjesnik. Ljubav, uzvišeno to čuvstvo, nemože se shvatiti čistije, plemenitije i idealnije, nego li ju je shvatio on u svojoj biednoj Mari; onakovom se ljubavi u raju ljubi. Čin je historičan, po sebi zanimiv; ali djevičanska pjesnička koncepcija uzvisila ga je do čiste idee; sva tjelesnost razplinula se u čistu duševnost, gdje se nediše već zrakom zemaljskim, nego aetherom olympskim. Osobito sretno namješten je onaj pjesnik, kao viši njeki posrednik i tumač razvijajućega se čina, uzmaknuv najposlje i sám pred bezobzirnim stupajem nemilostne sudbe, što no neuprosivo postiže nevinu žrtvu ljubavi — biednu Maru! Što našim noviim i većim pjesmotvorom ponajviše manjka — dublje psychologični osnutak, to ovdje nalazimo izvedeno osobitom vještinom. Te zato knjizi narodnoj na ovom dobitku čestitamo, a dielce občinstvu što toplije priporučujemo. Ciena mu je 40 novč. Iznosi 92 str. u 8.

— U 166. br. peštanskoga „Lloyda“ čita se ova zanimiva viest: Mošći ne samo svetih, nego i u poviesti slavnih ljudih uviek su potomstvu od vele zanimivosti. Grof Stürmer, bivši austrijanski internuncius u Carigradu, živeći sada u Mletcih, poslà onomad nješto vlasih i inih mošćih od groba Jelene Zrinjeve ugarskomu (sic!) muzeju. God. 1839. popravljalo se nješto u bivšoj jezuitskoj crkvi, sada St. Benoit zvanoj, u Galati, i tom prigodom nadjoše se pod crnkastim nadgrobnikom balsamovani ostanci u dvostrukom liesu s nadpisom: Hic requiescit ab heroicis laboribus virilis animi mulier, sexus sui ac seculi gloria, Celsissima domina Helena Zerinia, Zeriniae atque Frangipaniae gentis decus ultimum, Tökölyi principis uxor, olim Rákóczyi, utroque digna conjuge. Magnis apud Croatas, Transylv. Hung. Siculos inclyta titulis. Factis ingentibus toto in orbe clarior, varios aequa mente fortunae casus experta, par prosperis, major adversis, cumulatis christiana pietate bellicis laudibus fortem Domino reddidit animam. Mortem eluctata in suo florum campo ad Nicomediensem Bythiniae sinum. Anno salutis MDCCIII. Aetatis LX. die XVIII. februarii. — Kada se po Carigradu proču, da je tielo cielo, povjerovà narod u Galati, kršćjani i židovi, da je to čudo njeko, te oplieni grob tako, da se od štovana shraništa učini za dva tri dana pravi poganluk. Tielo bude po tom sahranjeno na običnom groblju (na kom?).

Dopisnica odpravničtva.

Njekoja gospoda predplatiše prekasno za 1. broj, koji se u takvom slučaju sa drugim brojem odpravlja, a reklamiraše prije nego što je izišao drugi broj. Usljed toga nismo nikomu reklamirane brojeve poslali misleć, da su im isti naknadno u redu prispieli. Nu ako se je ipak kakova pogrieška uvukla, a to molimo učtivo, da nam se u otvorenom bezplatnom pismu, na kom je zabilježeno „Zeitungs Reclamation“ na znanje da, te će se bez odvlake odmah zadovoljiti. Ona gospoda, novi predbrojnici, koji su osim II. poljeća i prošasto I. naručili i 6 for. 50 n. poslali, neka izvole kod buduće naručbine 75 novč. manje poslati, budući, da je polag oglasa u broju 19. prvo proljeće za 2 for. 50 n. ponudjeno.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 16. kolovoza 1861. **Broj 23.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Kazna nevjere

ili

Tri godine kasnije,

(Nastavak i svršetak pripoviesti: **Nevjera za vjeru**).

(Nadalje).

V.

Oko pet satih po podne stane liepa kočija sa dva vranca pred kućom baronice Melčeviecke. Sluga skoči, otvori vratašca gospodaru svomu, koj prišapnuv mu nješta, ode žurnim korakom u drugi kat.

Stupiv u dvoranu, gdje bje jur sakupljena liepa kita gospojah i gospode, pozdravi ga mlada Sofija, te predstavi ostalom družtvu kao stara znanca iz Varšave, inače gospodina barona Borisu iz Hrvatske. —

Borisa — a to je u istinu on, naš dobro znani Sebiradić, nakloni se vrlo učtivo cieloj družbi; poljubi staru gospoju u ruku, Sofiju upita za zdravlje, pa se kao nepoznanac zaustavi najprije kod stare gospoje baronice, koju je već u Varšavi umio svojom prevejanosti i riečitosti zasliepiti, te si njezino povjerenje i pouzdanost u velikoj mjeri steći.

Družtvo se najljepše razgovorilo; tu pripovieda ovaj ovo, onaj ono iz svoga života; a naš tobožnji baron najviše. Budući bio pun riečih, ko šipak košticah, kako veli naš narod — steče obćenitu pozornost, te njeku simpatiju. Sama Sofija se sasvim hladno držala, premda moram pripoznati, da je češće kriomice okom svrtala na Borisu, koj to medjutim vrlo dobro razabrà, al se sasvim nevještim, gluhim i sliepim učini.

U taj par zaropoću kola na pločniku pred kućom. Baronesa, budući blizu prozora, pogleda dole. Liepa karuca pod četiri zelenka, stade upravo pred njihovom kućom. S kolah skoče dva mlada muža, koji se umah zapute gori u kuću.

Čim nagnuše na vrata u sobu, poteče im stara baronica na susret. „Ha zdravo moj Z l k o v s k i, moj mladi mučeniče, odkuda tebe nanese amo vjetar. Pisao si mi, da si slobodan, te da ćeš se vratiti kući, al nisi ništa kazao kada, kako i kamo? Ti moj nesretniče mladi!“ Starici polete dvie suzice niz nabrano lice, spomenuv ove rieči zatim prama družtvu: Gospodin Hinko pl. Zlkovski, moj rodjak takodjer, a kako znate bivši prognanik sibirski.

Dočuv to, ustanu s v i; mužkarci pruže mu desnice s njekim počitanjem, — a bijaše medju njimi i grofovah i barunah — a gospoje mu se ljubezno naklone.

Zlkovski htjede upravo da se odkloni i zahvali na prijaznosti, kad se njegove oči nenadano sukobe sa Borisovimi. Neznam kakova čuvstva proletiše u taj par u dno njezina bića taknutu mu dušu. On je u ovaj trenutak do tri puta boju mienjao. Izza smrtne bliedoće, rekao bih, narinù mu se sva krvca u lice, žile na čelu nabreknu poput debele plave vrpce, oko sine strašnom uništavajućom vatrom. Ovo se sgodi zasebice tri puta pa tako naglo, da toga nitko, ni sam Tvrdović nesmotri, jedinoj pozornoj Sofiji neizbjegne ova nagla promjena nova gosta i svoga njekim načinom rodjaka.

Napev sve duševne i tjelesne sile, svlada uzbunjena čuvstva u toliko, da jih mogaše pod haljincem hladnokrvnosti i muževne ozbiljnosti sakriti.

„Oprostite slavna gospodo“ — progovori sasvim mirno, mojoj zabuni, koja me i nehotice njekako danas zateče, valjda

s toga, što sam se kroz ovu jednu godinu sasvim otudjio družtvenu životu. Nije to šala pasti kroz mjesec danah iz divlje puste, snježnate Sibirije ovamo u ovakovo sjajno izkićenu dvoranu." —

„Sada dozvolite da vam predstavim ovdje svoga staroga znanca i vrloga prijatelja, g. Mirka Tvrdovića, plemića hrvatskoga, u kom sam našao ono blago, što no ga naš sviet vrlo slabo cieni — iskrena prijatelja." —

Tvrdović se nakloni vrlo učtivo; najprije staroj baronici pa zatim ostalom družtvu. Baronica uzme obojicu sada voditi od jednoga gosta do drugoga, predstavljajuć jim ga, kao što to zahtievaju pravila etikete. Najprije jih dovede svojoj kćeri Sofiji. Krasno djevojče porumeni do ušiuh, kad joj Zlkovski nakloniv se fino, stisnù bielu ručicu kao svojoj rodjakinji.

„Uvjeravam vas gospodično, da će mi današnji večer uviek mio biti; jer me on upoznade s vami, s dragocjenim blagom milostive gospoje baronice, moje rodjakinje. A to isto potvrditi će i moj prijatelj."

Tvrdović se lagano nakloni, nerekavši ni rieči. Dodju i do Borisa. On se naslonio k stieni do prozora zabavljen u razgovoru s jednim starim poljskim plemićem, kad prispije starica baronica k njemu, te pokazav nanj rukom obim prijateljem, rekne: „Gospodin baron Borisa, vlastnik više dobarah u Hrvatskoj," odvrati ovaj sasvim mirno:

„Vrlo mi je ugodno, što mogu pozdraviti ovdje svoje stare znance. Vi bo milostiva gospojo morate znati, da sam ja s ovom gospodom jošte od god. 1848. dobro poznat. Gospodin Tvrdović je moj zemljak, te vrli domorodac, a gospodina Zlkovskoga imadem sreću takodjer pobliže poznavati."

„Iz varaždinskih toplicah, što ne gospodine?"

„Da, pravo imate; vidi se, da vam nemogahu ni ruski topovi, ni sibirske ledene pustare onoga vremena izbrusiti iz glave."

„Gospodine" — padne mu u rieč Tvrdović mjereć ga ledeno — prezirućim okom od pete do glave, znajte, da se čovjek i dobra i zla dugo sjeća. Nečudite se dakle ni momu prijatelju, što i on nikako nemože zaboraviti na krasne one dane . . . vi jih se sjećate; „a nadam se" — primjetne zlobno Zlkovski — „da vam jošte nije izpala iz pameti nesretna udova moga pokojnoga prijatelja, grofa Sirkovskoga. Vi ste za onda boravili u varaždinskih toplicah, te će vam po svoj prilici ceo zametak i dočetak tragične one povjestnice dobro poznat biti." —

Hladne ove u očevidnoj, prezirnoj ironiji, prosborene rieči djelovahu ubitačno na zločinca pseudo-barona Borisu. Dosele se hajd njekako otimao malodušju, nastojao sakriti uzbunjena čuvstva, nu ove ga rieči poraze. Probliedi, te se tako zakameni, da nije u prvi mah znao ni biela ni crna odvratiti. Ovu njegovu zabunu povisi na kvàdratičnu potenciju obćenita tišina zavladavša ukupnim družtvom, čim se zametne rieč o grofici Sirkovskovoj, nad koje čudnovatom, žalostnom smrću njeka neprozirna tajna ležaše. Svi se gosti nadju oko ove trojice, a svaki napne znatiželjno uši, da mu neizmakne ni jedna riečca o čudnovatoj ovoj sgodi krasne, ali nesretne grofice.

„Mislim, da bi gospodin baron Borisa — oglasi se opet hladnim, da nerečem, zloradim posmjehom Tvrdović, naglasiv tako ove dvie posljednje rieči, da su upravo morale pozornost slušateljah na nesretnoga pseudo-barona svratiti, „veliku uslugu učinio ukupnom ovdje mnogoštovanom družtvu, kad bi nam izvolio u kratko izpripoviedati nesretni onaj slučaj. Ja bih sam to učinio, nu na nesreću nebijah onda u Hrvatskoj, budući sam pošao proti bjesnim za onda Magjarom u boj."

„A zar nije gospodin baron vojevao proti neprijatelju svoga naroda — upita sada mlada Sofija — kao što vi gospodo?"

Dà, milostiva gospodično . . . ja bih, . . . da, bio sam pripravan; . . . kako nebi; . . . ta poznate, t. j. ja se usudjujem pomisliti, . . . da ste mojoj osobi toliko pozornosti obratili, te me mogli upoznati . . . sasvim . . . kako ćutim i kako . . . mislim?" pentaše nesretno baron.

„Bože moj! milostiva gospodična Sofija jamačno nedvoji o vašem domoljubljü, vi joj toga, kao iskren čovjek, nemogoste nikako zatajiti" — prihvati opet Zlkovski tjerajuć jadnoga Sebiradića u sve goru zabunu. — „Nu ja vam toga neću u grieh upisati, što niste god. 1848. sljedili svoj narod u junački boj; ta njetko morade i kod kuće ostati; mudrih muževah domovina uviek treba a napose u ratno doba, gdje se zahtieva obzirna i vrlo oprezna uprava." —

„Ja bih se usudio gospodina barona učtivo umoliti, — oglasi se njeki gost — da nam izvoli štogod pripoviedati o nesretnoj našoj zemljakinji, liepoj njekada i dobroj grofici Sirkovskovoj! A najviše ga molimo, da što vjernije opiše onaj izrod čovječanstva, štono nesretnu udovu sramotno prevari za sav imutak, pa ju kašnje onako bezbožno protjera."

Da su ovakove rieči poražajućom silom djelovale na ovoga čovjeka, lasno si možemo protumačiti. Nu jedan pogled na krasnu Sofiju, — a u ovom pogledu koncentrirala se sva njegova u pravom smislu plamteća ljubav — ohrabri i podkrepi ga, da si je jednim silovitim naporom stekao podpunu pobjedu nad uzavrielimi čuvstvi. Misao, da se u ovom ozbiljnom trenutku radi o njegovoj sreći ili sramotnoj porugi, podpali i uzkrisi malaksajuće mu sile, te on posve mirno odvrati:

„Istina, ja sam njekom sgodom dočuo za tu cielu stvar, nu moja gospodo, uvjeravam vas, da je ova tako ružna, bogomrzka, nemila te bezčovječna, da mi se koža ježi kad samo pomislim na nju, te s toga nebi želio, da cielo slavno ovo družtvo sakupivše se ovamo na zabavu, crnim te očajnim opisivanjem raztužim."

„Dà, dà, gospodin je baron čovjekoljubiv i plemenit muž a kao takovu, priznajem, da je veoma težko pripoviedati, — prikrpa opet Tvrdović. — A najposlje čemu stare rane nanovo vriedjati."

„Molim moja čestita gospodo, — prekine ovu prilično neugodnu debatu mlada domaćica — izvolite, večera je gotova."

Naš delija Sebiradić odahne, kao da mu se težki mlinski kamen sa srca svalio; Tantalovih mukah, što ga stadoše napinjati, nestade kao jutarnje vjetrom potjerane magle, čim pristupi k njemu Sofija te ga napose pozove k stolu. Zlkovski to vrlo dobro smotri, prišapne Mirku: „prije je lovio pa je i ulovio, nu sada je sám i to sakramentski ulovljen!"

Kod stola namjesti se na pročelje Sofija, a njoj ob desnoj strani mati, ovoj vis-à-vis Zlkovski, polag njega Borisa, a starici ob desnu niže dole Tvrdović. Ovaj se posljednji vrlo liepo zabavljao sa starom baronicom; dočim je Zlkovski s početka mramorkome šutio. Napokon se ipak dosjeti svoje dužnosti, — da mora zabavljati, te uzme koješta pitati, a djevojka jedva dočekav tu sgodu, stade mu na široko i daleko pripoviedati o svačem i svašta.

„A kako dugo kanite ovdje ostati — ako smijem pitati?"

prihvati nakon kratke stanke liepa djevojčica, — valjda na duže vrieme.

„To visi najviše o mom prijatelju, gospodično — odvrati Hinko — on dodje amo, da me posjeti, te s toga se nadam, da će već za moju volju produljiti rok svoga ovdješnjega boravljenja. Samo neznam, hoće li ovdje u Krakovu, ili će kamo dalje po ostaloj Poljskoj; — dakako jedno drugo stoji izključivo na njegovoj volji.“

„U slučaju, da se duže bavite u Krakovu, meni bi osobito ugodno bilo, kad bi nas — mene i moju majku — češće posjetiti htjeli sa svojim prijateljem.“

„Milostiva gospodično, budite uvjerena da radostno primam vašu ponudu, te ću se s njom češće poslužiti, a tako isto i moj prijatelj,“ — odgovori Zlkovski.

Već bijaše kasno u noći, kad se zadovoljni gosti razidoše svaki k sebi, a naši prijatelji takodjer u svoj stan. Moram primjetiti, da su prije nego Sebiradić otišli. Kad su se odielivali, sprovede jih stara baronica tja niz skaline do vratah — što bijaše nečuveno — dočim je Sofija gostovom sáma posvietila. Pošto ih starica baronica pozvala, da ju još koj put posjete, a gospodična Sofijica još jednom ovako potajno, vatreno Hinka pogledala — nestade jih u tamnu mraku. —

Najzadnji ode Sebiradić — ovdje medjutim poznat jedino kao baron Borisa. — Nije to više onaj veseli gost kuće Melčevieckove, — danas se oprašta turobnim srcem, te njekom tajnom slutnjom, da je ovdje svoju ulogu izigrao. Stara baronica, istina, još je uviek ljubezna, dobra i blaga prama njemu, nu Sofija mu se pričini posve drugom. Već danas nedopusti mu ruke poljubiti, što je prije dozvoljivala, a u obće iz cieloga njezina ponašanja zaključi, da sunce njegove jedva osvanule nade potamnjuje. —

VI.

Šta je ljubav? Vihar silen,
Što se pod njim obaraju
Cvjet u vrtlju, dub u gaju.
St. Vraz.

Čuo sam pripoviedati, da je ljubav takovo čuvstvo, koje u jedan mah upaljuje duše i srca dvijuh prije se nikada nevidivših osobah toli žarkim plamom, da mu je upravo nemoguće odoljeti. Pa budući ja u svemu, što u područje srčanih bolih, jadah i radostih spada, veliki Toma nevjernik, nemogahu me iskreno da rečem, ni sve knjige o tom osvjedočiti, dok mi nekazà jedan od mojih prijateljah — sada već pokojni — iz svoga vlastita izkustva; — onda istom uzvjerovah. Rekao bih, da je sam vječni tvorac pojedine stvorove tako njekako udesio, da čim se uoče prvi put, eto ti se obljube, kao da su od malih noguh zajedno se u prašini igrali, a njihove duše oprijatelje se onako na tiesno, kako to može vezati jedino vruća medjusobna ljubav.

Premda dakle dopuštam, da se može naći takovih ljudih, ipak tvrdim, da često nebiva uviek ovako, ili barma ne sasvim ovako. Sbude se kadšto, da dočim njezino srce umah svom snagom prione zanj, njegovo se ni nemiče; uzalud njezini napori, uzalud nade i radosti, njezina topla duša nemože nikako raztaliti debela leda, štono je njegovo srce prikvačio. Dakako ovomu slučaju leže uviek za temelj važni razlozi. —

Ovako se sgodi i sa Zlkovskim.

On ljubljaše, — čisto, žestoko plamtećim žarom, — a nije se nikada počutio niti znao l j u b l j e n i m. Predmet njegove nesretne ljubavi pokriva odavna hladan grob; al ovaj grob je njemu najmilije mjesto, njega posjeća najradje i najčešće. Srce ovo, pohlepno za ljubavju, srce njegovo, prevareno, smrtno ranjeno, obkruži se tvrdom korom hladnokrvnosti, — njega nemogaše nikakov pojav izvinuti nesretnoj letargiji do jedine d o m o v i n e. Da se tomu zbilja tako imade, namah ćemo vidjeti.

Tri dana potekoše izza onoga sastanka kod baronice udove. U jutro je oko 11 satih. Sofija se češlja, i to danas sama, sobarica stoji uz nju, pa gleda prekrasnu kosu mlade svoje gospodične.

Sofija nije vesela kao obično. Njekakva blaga nujnost sjaše s mila lišca, — što je medjutim njezinoj naravskoj ljepoti njeku veću čarobnost udaralo. Mlade joj se grudi odjekivahu s čestih uzdahah, a svietle očice iztoče iznenada po koju kap. — Sjedela je mirno — u bielom odjelu — pravo rajsko čedo nevinosti i dobrote.

„Milostiva gospodično — prekinu šutnju sobarica, — vi ste danas sjetna nevesela. Je li slobodno znati vašoj službenici, gdje moju milu gospodičnu boli?“

„Draga moja — hoće na to melankoličkim posmjehom Sofija — imade bolih raznolikih, što jih više putah ni sami ili neznamo, ili jim barma povoda navesti neumijemo; a imade opet i takovih, kojih nije probitačno drugim kazati, jer nas ljudi ili neshvaćaju, ili neće da pojme, ili nas upravo izsmiehivaju.“

„Istina je, milostiva gospodično, da mi jadne služavke — odvrati na to gorkim glasom djevojka — nebi smjele ni pomisliti, da . . . “

„No, no . . . nemoj opet umah stvar tako izvraćati — zakrši joj rieč Sofija, — nisam zla mislila, ako se i jesam zlo izrazila. Ti moraš znati, da svaki čovjek imade više manje kakov malen zakutić u svom srcu, kojega neotvara lasno, pa ma bili i pouzdani prijatelji. Što ne, i ti imaš onako malenih tajnostih?“ — —

Djevojče se porumeni kao kuvan rak, upre oči o zemlju hoteć tobože odgovoru izmaći. Nu za čas se dosjeti nečemu, pogleda svoju mladu gospodaricu okom punim pouzdanja, te upravo se pripravila na odgovor, kad al nadošavša baronica izbavi ju od neprilike odkrivati svoje nutarnje i vanjske tajnosti.

Čim stigne stara gospoja Jadviga u sobu, baci joj se Sofija o vrat, te proplače gorko.

„Što ti je, zlato moje, jedinice mila,“ upita zabrinuta majka pritiskivajuć mladjahnu mučenicu na vjerne svoje materinje grudi, „što te tako tišti?“

„Ah majčice mila, al sam vam nesretna, uzme raztužena djevojka naricati,“ oh koli bolje, da nisam nikada Krakova ni vidjela.

„A što ti je, Sofijice moja, — reče dobra starica, poljubiv si kćerku u mramorno čelo — kaži majci svojoj. O da znaš, koli i mene peče, gledajuć te toli tužnu, a neznam zašto.“ . . . Njetko pokuca na vratih, te prekine dalnju rieč gospoji baronici. Sofija se trgne majci iz ogrljaja kao plaha srna, kad ju lovac goni; lice joj obli žarki rumen, oči se zakrese neobičnom vatrom, a usta i nehotice zašapnu: „on je.“ Jedva joj se ove rieči odvale, nestane je u drugoj sobi, da se preobuče i predstavi gostu.

Stara baronica gledaše joj milo-tužnim od nježne materinske ljubavi sjevajućim pogledom. Sad ja znadem — progovori poluglasno baronica, — gdje moju Sofiku boli. Siro-

tica, dakle ipak neizbjegne ni ona toj, kako ljudi vele obćenitoj pošasti. Znam gdje i na čem boluje, nu tko da pogodi pravoga liečnika? Ovdje u Krakovu mora biti, — od one trojice jedan je, nu koji, toga nebi sama ni pod živu glavu pogodila. Medjutim idem, da primim gosta, možebiti je upravo to taj pravi.

„Gospodin Zlkovski i njegov prijatelj“ prijavi poslužnik a za njekoliko trenutakah padnu zbilja oba prijatelja u sobu.

S početka zámetnuše govor o svakdanjih stvarih, dok nedodje Sofija.

„Milostiva gospodično, ja se vam naklanjam — pozdravi ju Tvrdović, ustav sa svoje stolice, te pošao joj njekoliko korakah na susret, — uviek još ponosno i hladno. — „Sluga pokoran, gospodično Sofija, — nastavi Hinko, — a kod ovih riečih zarumeni se opet Sofija kao proljetna ružica, te se tako smete, da nije znala u prvi mah ni lievo ni desno. Oštru vidu Tvrdovićevu neizmakne ova nagla promjena, on gurne svoga prijatelja, rekav mu hrvatski: vjeruješ li sada?“

Razgovarahu se dugo i o svačem, a najviše o našem pseudo-baronu Borisi. Na razstanku oprosti se Tvrdović s baronicom i njezinom kćeri, koje ga medjutim ipak toliko nagovore, da je njim za volju odlučio ostati još dva dana u Krakovu.

„Nisam li ja pogodió?“ — prihvati Mirko, kad su oba prijatelja jur na ulici bila — Sofija tebe ljubi, — a ti mi nisi hotio vjerovati. Danas ako si ikoliko imao oči, mogao si opaziti. Dà, ona te ljubi, i to kao što sam opazio upravo žestoko, — znaš kakova je prva ljubav.

„Premda ja toga svega nisam vidio, i premda nikako neshvaćam, kako bi se mogla ova ljepota djevojka, visoka roda, bogata i mlada u mene zagledati, koj joj baš ni jednim oka migom nisam ikakve sklonosti pokazao; ipak ju žalim od srca, ako iole ćuvstvuje za me, jer ja joj nemogu vratiti milo za drago.“

„Zar se nebi moglo inače plemenito srce moga Hinka još jedan put ugrijati, zar nije vrstna živa vatra mlada Sofijica probuditi usnula čuvstva ljubavi u tebi, koj si još mlad u godinah?

„Da brate mlad sam u godinah, al mi srce ostari i preko mjere i nade. Ono je samo jedan put ljubilo, samo jedan put vruće tuklo, samo jednoč se nadalo, te u sladkih sanjarijah ljuljalo, nu ovo se samo jedan put prevarilo, pa ga tako iznevjerivša mu se nada tako rani, da odsele nećuti. U meni živi i živjeti će uspomena moje prve i zadnje, nesretne ljubavi, u mom srcu stoluje još uviek nesudjena moja Vanda. Ja se nemienjam, a iskreno ti velim, da neima djevojke, koja bi mogla potaknuti u meni ikada već ljubav. U Sofiji su usredotočene sve izvrstnosti i krieposti djevojačke, ona je liepa, mlada, naobražena, čedna, krotka, umiljata, domorodna, blaga, milostiva, plemenita srca — a komu se hoće — bogata i visoka roda; riečju ona sjedinjuje u sebi sve krieposti, koje pravu ženu resiti mogu, što no jih plemenito misleći muž u svojoj suprugi tražiti može. Nu uzprkos liepim ovim svojstvom, kojim se ja klanjam, opetovano velim, da je nemogu ljubiti.“

„Al ipak onako po malo; — našali se Mirko — ja mislim, da ti nisi tako posve olednio u Sibiriji.“

„Viditi ćeš prijatelju — odgovori tužno Zlkovski — da nemogu. U ostalom, — doda smješeć se — bilo bi mi veoma milo, da se tvoje tvrdo srce omekša i ugrije malko na ovoj vatri. Daj brate gledji, tko onda sretniji od mene. Želio bih na svaki način i sebe vidjet u okovih. Al vjeruj mi, ja bi ti samo čestitao na ovakovoj ljubavi, a Sofijini okovi bili bi tako lasni, da jih nebi ni oćutio.

„Brate moj i opet nebude nić. — Ja se klanjam Sofiji, ona je djevojka, da joj trebaš na daleko i široko druge tražiti; nu ona tebe ljubi, a ti znaš, da ja zahtievam cielo srce a ne polovično. Ovo samo mimogred velim, — ta znaš da sam ja na tom tvrd.“

Medjutim dodju oni ugodno se razgovarajući i kući. Kučija stane, oba prijatelja skoče s kolah, te htjedoše upravo po stubah gore, kad jih iznenada ustavi — Šaptalić, naš stari znanac i vriedni ortak Sebiradićev.

„Izvolite gospodine?“ odsječe naglo Zlkovski, komu krv udari u lice, sjetiv se prošlih jadah, koje pomogne i ovaj podli stvor usporiti.

„Oprostite gospodo, što vas možda svojom prisutnosti bunim, nu drugčije sada nemože biti. Kao što znate, ja sam prijatelj barona Borisa.“ —

„Da, onoga lopova Sebiradića“ — osekne se Tvrdović.

„Molim gospodine uzpokojite se, te nemojte nikoga vriedjati prije reda i vremena. Ja dakle kao prijatelj njegov dodjoh amo da vam izrazim njegovu želju, jer hoće svakako još danas s vama govoriti, i to veli, ako je moguće danas umah u sedam satih na večer.

„Dobro,“ odvrati ozbiljno Zlkovski, — možete mu kazati, da ga čekam ovdje u svom stanu. — Šaptalić se duboko nakloni, a oba prijatelja odoše u gornji kat kuće.

(Dalje će sliediti).

Dopisi.

Predgovor.

Ima tomu njekoliko godinah, što sam pohodio Draždjane. Zasjednuo sam bio u gostioni. Obilazeć od jutra do mraka po gradu, da pregledjem sve znatnosti, nije mi ni s daleka na um palo popitati, tko sa mnom u gostioni stanuje. Samo slučajem napokon doznam, da je tu i jedan Rus, vrlo bolestan. Poletim k njemu, i nadjem čovjeka, umirućega od prsobolje. Dadne mi se na žao moj zemljak, i buduć nisam imao više ništa u Draždjanih novoga, nemakoh se više od njegove postelje. Stan uz čovjeka na smrt bolestna nije uprav zabavan, ali je kadšto i dosada ugodna. Medjutim je moj bolestnik svoju nevolju junački podnosio i rado se razgovarao. Gledasmo kako bilo probaviti vrieme; koji put se kartasmo duraka. Moga zemljaka mnogo je zabavljalo provoditi šalu sa svojim liečnikom; on bi izmišljao te nabrajao sve moguće zamršaje svoje bolesti, a dobroćudi Niemac je dakako sve to predvidio i predkazao; zatim kad se je liečnik odaljio, ponašao bi bolestnik njegovo zablenuto lice i bacio mu liekove kroz prozor. Ja sam ipak češće opominjao svoga novog prijatelja, da bi dobro bilo zovnuti kojega liečnika na glasu, dok je još za rana, i da se nije dobro s bolešću šaliti. No Aleksej (moj se zemljak zvao Aleksej Petrović S.) odbijao je to, sipajući šale na sve liečnike u obće, a napose na svoga. — Jednoč pod večer tužne jeseni baci on na me pogled toli sumoran, nagne glavu toli žalostno i nasmiehne se toli čudnovato, da sam se užasno smutio. Po noći otežča mu još više i Aleksej sutradan izdahne. Pred smrt ostavi ga obična njegova radost; prevraćajući se

po postelji gledaše plaho oko sebe, i stiskujuć mi silovito ruku, klicaše: „Pravo se veli, mučno je umrieti.“ Na to mu glava klone na postelj i on uzme suze roniti. Neznadoh, što da reknem i stojah nepomično uz njegovu postelj. Aleksej ipak nadvlada posljednju svoju bol. „Čujete li“ rekne mi, „danas će doći liečnik; naći će me na onom svietu. Ja ga vidim, kako će se u me zablenuti.“ I izdišući nastojaše pokazivati bedasto lice svoga Eskulapa. Malo zatim, njega nebijaše više.

Jutrom istoga dana bijaše mi naložio, da mu stvari pošaljem u Rusku, njegovoj rodbini, izuzamši jedan svežčić, što je meni na spomenu ostavio. U svežnju ovom bijahu listovi. Bijahu to listovi mlade njeke djevojke, pisani na Alekseja i prepisi odgovorah, što je on njoj poslao, svega skupa petnaest na broju.

Aleksej Petrović S. poznavao je Mariju Aleksandrovnu B. već odavna, od svoje mladosti. Aleksej imao je bratića, Marija sestru. Prvu mladost sproveli su zajedno, poslje se razstanu, te se za mnogo godinah nevidiše. Napokon ih slučaj sve sjedini jednoga proljeća na ladanju. Tud se svi zaljube, Marija u bratića Aleksejeva, Aleksej u Marijinu sestru. Proljeće i ljeto minu kao munja, nabane jesen, a oni se razstanu s nova. Aleksej, čovjek gledjući bistro u svojoj duši, upozna da mu ljubav nikad ozbiljna nije bila, te ostavi vrlo lasno svoju ljepoticu. Njegov bratić, puno tvrdokorniji, nastavi još dvie godine dopisivati s Marijom. A zatim uvjeriv se, da vara i sebe i vara nju, sasvim zamukne. Prvi list Aleksijev na Mariju bijaše pisan odmah za ovim múkom. Tada se je bavio u Petrogradu; najednoč krene u inostranstvo, u Draždjanih padne u bolest i ondje umre. Naumio sam na svietlo iznieti ove dopise, koje sam baštinio, te se nadam, da ću ugoditi štiocem; jer ovo nisu hvala Bogu! ljubovni listovi. Ljubovni se listovi mogu čitati samo od dvie osobe, možda i sto putah; za druge moraju se činiti ili nesnosivi ili smiešni.

Prvi list.

Aleksej Mariji.

Petrograd 7. ožujka 184 . .

Draga Marijo, meni se čini, da se dobro sjećam, da s vami nikad dopisivao nisam. Evo vam pišem sada. Vrieme sam sretno pogodio, zar nije? Čujte, kojom sgodom: moj bratić Teodor danas me pohodi i u četiri oka odkrije veliku tajnu (on inače neodkriva nikad ništa), da se je zaljubio u kćer njeke velike osobe, pak za ovaj par kani sbilja do ženitbe tjerati, i da se on o tom prvi izjavio. Ja sam mu čestitao na ovom toli ugodnom dogodjaju. Njega je već od dugo vremena želja zanosila, da se makar čega lati; ali vas uvjeravam, da sam se tomu vrlo začudio. Hotio sam ići u pohode, pa ipak ostadoh kod kuće i evo me u razgovoru s vami. Neželite li me čuti, a vi bacite list ovaj u oganj, jer vam velim, da želim biti iskren. No znajte i to, da se pera ni taknuo nebi, kad nebi znao, da vam sestra nije u vas više. Teodor mi reče, da cielo ovo doba bavi u vaše tetke. Neka joj nebo pokloni svako dobro!

Eto dakle, kako se je sve okončalo! eto svega, što je preostalo od onoga krasnog proljeća! Ovdje bi bio sgodan čas, da vam ponudim svoje prijateljstvo; no nebojte se, ja sam veliki neprijatelj svakoga sentimentalnoga ćuvstva. Niti ću gledati, da vas tješim. Tješeći druge, traže se ljudi odvratiti od svoje tuge. Istina je, ja osjećam istinitu naklonost; ali neimam ni malo prava, da ju vam nudjam. Dajte molim vas, ljutite se na me, na ovoga nametnika, koj govori o prijateljstvu, simpatiji itd., jer će mi to biti stalno jamstvo, da ste moj list do kraja pročitali.

Znate li, čemu je nalik sve ovo, što vam pišem? Evo čemu: čovjek njeki unidje u sobu jedne gospoje, koja ga nije ni malo očekivala, koja možebit očekuje drugoga. Njega popane sumnja, da li njegova posjeta nije valjda povoljna; no što da čini. Sjedne; progovori Bog sam zna o čem, o poeziji, o naravi, o napredku odgojenja, on bulazni. Medjutim prvih pet časovah mine. Gospodja se sklone u svoju sudbinu, a gospodin uzme govoriti i stvari pametne, ako umije.

Ipak uza sve to mene je malko strah. Čini mi se kao da vidim vaš obličaj nješto začudjen, možda i smrknut. Ja ćutim, kako je skoro nemoguće, da mi vi nebi potajne kakve namjere pomislili, pak zato, kao onaj Rimljanin, koj je kanio učiniti veliku ludoriju, umatam se veličanstveno u togu svoju, i mučeć izgledjem vašu odsudu.

Hoćete li mi dozvoliti, da vam i nadalje pišem?

Ja sam vaš vele iskreni

A. S . . . .

Drugi list.

Marija Alekseju.

Na ladanju 22. ožujka 184 . .

Gospodine, dobila sam vaš list, te zasbilja neznam, što da vam reknem. Nebi vam bila ni odgovorila, kad mi se nebi činilo, da iz vašega tona šaljivog proviruje ćuvstvo dosta prijazno. Vaš je list na me vrlo neugodno djelovao. Mjesto odgovora na vaše pitanje, dozvolite mi, da ja vas nješto upitam.

Čemu? Što ćete vi meni? Što ću ja vam? Nemislim ja o nikakvoj zlobnoj vašoj namjeri, dapače hvala vam, što ste posvjedočili, da o meni mislite. No mi smo jedno drugomu tudji, a pak što se mene tiče, nikakva me želja nevuče približavati se makar komu bilo.

Ja sam vaša s podpunim štovanjem

Marija B . . . .

Treći list.

Aleksej Mariji.

Petrograd 30. ožujka 184 . .

Hvala, Marija Aleksandrovna, hvala na vašem listiću ako i jest suh i previš.

Ja sam sve ovo vrieme bio vrlo uzbunjen. Po dvadeset putah mišljah na list, što sam vam pisao. Sada bih sám sebe korio, bojeći se nisam li vas uvriedio, a sad opet vidio bih se sam sebi savršeno smiešan. Pa ipak sam sada najbolje volje, te se gladim po glavi, kakono se običaje raditi djetetu, koje se nagradjuje milovanjem.

Marija Aleksandrovna, ja se upuštam u dopisivanje s vami. To će vam se čudno viditi izza vašega odgovora. Čudim se i sám svojoj drzovitosti; no umirite se, neću ja govoriti o vas, nego o sebi. Vi vidite, ja hoću na silu da svoje srce otvorim. Neimam ja doduše prava, uzeti vas za pouzdanicu svoju; no to si pamtite, da ja netražim od vas odgovora, pače neću ni da znam, hoćete li čitati moje listove. Samo mi ih, za ime božje! nešaljite natrag.

Čujte me: ja sam podpuno sam samcat na ovom svietu. Za mladosti svoje vodio sam život samotan i mal da nisam naviknuo ponašanju a la Byron. Okolnosti, zatim neka ćud sanjarska, neka mlakost krvi, oholost, tromost neznam kojim načinom odbiše me sasvim od svieta. Tek kasno predjoh iz ovakva života sanjarskoga na život pravi i tvorni. A možda

još ni dosad nepredjoh. Dugo vremena bijahu mi dovoljne same moje misli, sama moja čuvstva; pak dugo vremena, dok sam se mogao predati uzletom uzhićenja, koji se sami iz sebe razvijaju, nepotužih se nikad na svoju samoću. Nisam imao drugovah, to je istina; ali sam imao tako zvanih prijateljah, koji su mi bili kadšto od potrebe, kako je od potrebe električnoj mašini, da se izprazni; to je sve. A glede ljubavi . . . o ljubavi razgovarat ćemo puno kašnje.

Sada mi je samoća dodijala, a neznam načina, kako da se je otresem. Netužim se na sreću, kriv sam si sam i pravedno kažnjen. U mladosti svojoj samo sam se jednoj stvari radovao: dragoviću sebi! Bezazlena ova sebičnost, premda prevelika, ja sam ju držao za plahost, te sam se klonio družtva ljudskoga. I tako sam ja sám, koj sam si navukao neizmjernu i smrtnu dosadu. Što će biti? Ja neljubim nikoga; svi moji odnošaji s drugim svietom jesu lažni i prisiljeni. Dapače, u mene nije niti uspomenah; jer samo sam ja, koga susretam u svojoj prošlosti. Spasite me. Vam nisam nikad zaklinjao ljubavi s uzhićenom hladnoćom; vam nisam nikad prosipao riečih zvučnih i praznih. Prolazio sam hladno izpred vas, pa upravo s toga odlučih priteći k vam. Mislio sam na to već odprije; ali nisam vjerovao, da ste slobodna duha. Od svih radostih i mukah, po meni samom izvedenih, jedino istinito čuvstvo bijaše slabahna ona i nehotična simpatija, što me je k vam jedan čas privijala, a poslje usahnula kao osamljena grančica, otrovnimi kukci podgrižena. E bi Bog dao, te ja po vami ugledao drugo lice čovječje. Moje mi je odurno; te naličim čovjeku, koj bi odsudjen bio, da do vieka živi u sobi ledom obloženoj. Poklonite mi skromnu dobrohotnost jedne sestre, ili barem prostu znaličnost jednoga čitatelja. To vas uvjeravam, da ću biti zanimiv.

Čast mi je biti vaš pravi prijatelj

A. S . . . .

Četvrti list.

Aleksej Mariji.

Petrograd 3. travnja 184 . .

Pišem vam na novo, i mal da me strah nevata; da mi do skora umuknuti valja, kad od vas ni jedne riečce uslobodjivanja neima. Ja izpoviedam, da vi skoro morate njeko nepovjerenje ćutiti napram meni. Možebit da imate pravo. Prije bi vam bio svečano očitovao, da sam, odkad se razstasmo, dobrano koračio na putu umnoga napredka; bio bi dobročudnim preziranjem govorio o svojoj prošlosti; bio bi vas s ganljivom prokšijom uveo u tajnosti moga djelotvornoga života. Ali sada, vjerujte mi, još u mene imade toliko sviesti i toliko stida, da bi samo i spomenuti mogao, kako je šalu sprovodila i samu sebe povladjivala kukavna moja sebičnost.

Nimalo se nebojte. Neću vam navieščivati velikih istinah, niti visokih idejah; ja od toga neimam ništa. Ja sam postao dobrim djetetom, to vas uvjeravam. Meni je dug čas, da bih umro od dosade. Evo zašto vam pišem. Čini mi se, da ćemo se mi razumjeti . . .

No to je stalno, da ja neću moći s vami razgovarati na dalje, ako mi vi svoje ruke nepružite, ako nedobijem od vas još jedan listić s ovom jedinom riečcom: Da.

Marija Aleksandrovna, hoćete li da me čujete? Vaš iskreni

A. S . . . .

Peti list.

Marija Alekseju.

Ladanje 14. travnja 184 . .

Ala ste vi čudan čovjek! Pa dobro . . . da!

Marija B . . . .

(Konac će sliediti).

Miklošić o začetku

rumunjskoga naroda i njegova jezika.

Ako se o ikojem slavenskom učenjaku osim Šafařika reći može, da mu je sve što je slavensko i s ovim u savezu dobro poznato, to se brez dvojbe reći može o Miklošiću. Taj su sud o njem izrekli prvi autoriteti u Europi, te mniju, da je on to za slavensku filologiju što Jakov Grimm za njemačku ili Diez za romansku.

Ove je godine napisao Miklošić i tiskati dao u: „Denkschriften der kaiserl. Akademie der Wissenschaften“ razpravu: O slavenskih elementih u rumunjštini, iz koje, ne obziruć se na strogo filologični dio, svojim čitaocem priobćujemo sljedeći historični odsjek:

„Za sve da se je o rumunjskom narodu i premnogo izpitivalo, to je začetak njegov toli gustom tminom zavijen, da mi još i dan danas moramo Rumunje nazivati narodom zagonetnim, kako ih je Niebuhr već prije triest godinah nazvao. Ova nejasnost potiče odatle, što ima vele malo ubaviestih o tom, kakav je bio udes ovoga puka za cieloga srednjega vieka. Da Rumunji polaze od Rimljanah to se od starine misli: Cinnamus, pišući u polovini dvanaestoga vieka za Manuela Komnena, već je tako mislio. Oni su potomci onih Rimljanah, kojeno je Trajan, nadvladavši na početku drugoga vieka Decebala, naselio u pokrajini Daciji. O polovini trećega vieka izgubije Galijen ovu pokrajinu, te Aurelijan, kojega ime u pučkih pjesmah rumunjskih pod refrainom Ler i Oilerum još i danas živi (Kopitar), moradne zatim, kako to svjedoči Flavij Vopisko, pisac na koncu trećega vieka, što je faktično izgubljeno sklapajući mir de jure odstupiti, te rimske čete i naseljenike preko Dunava u Meziju prevesti; onomu dielu Moezije, gdje su se ovi dacijski Rimljani nastanili, nadjene Aurelijan ime Dacije, ili da bude i Dacija medju njegovimi zemljami, ili što su prijašnji stanovnici Dacije ovo ime i nadalje želili. (Kopitar.)

Posve je naravno, da su se Rimljani, doseliv u Daciju s ovimi, a kašnje prešav u Moeziju, sa stanovnici ove pokrajine, Geti, izmješali: Rumunje dakle četvrtoga i petoga vieka valja smatrati za porimčene Dačane i Gete, kako god su stanovnici današnje Francuzke prije no su tamo nadošli bili Franki, porimčeni Galli ili Kelti bili. Smatrajuć današnja sjedišta Rumunjah, dalo bi se pitati, kako su oni i kada iz Dacije na desnoj obali Dunava potisnuti prama sjeveru. Nam se čini, da razlog toga dogodjaja leži u tom, što su na koncu petoga vieka Slaveni osvojili istočne zemlje balkanske.

U isto doba oni su se bez dvojbe i na jug pomakli, jer porad istovetnosti jezika nikako nam se suditi neda, da su macedonski Rumunji drugdje a drugdje dacijski postali, osim toga tko bi ovdje izrečenu svezu macedonskih i dacijskih Rumunjah niekao, morao bi suditi, što historija nigdje nesvjedoči, da su Rimljani i Macedoniju naselili.

Začetak rumunjskoga jezika po ovom što smo rekli nastaje početkom drugoga vieka, kadano su rimski kolonisti lievu

obalu dolnjega Dunava zauzeli. Neima temelja misao Šafařikova, koj u starož. veli, da su Rumunji tek u petom ili šestom vieku iz smjese Getah, Rimljanah i Slavenah iznikli. Isto tako vidi nam se krivo mnienje Kopitarevo, po kojem rumunjski jezik postaje u ono doba, kada su se Rimljani prvi put na istočnoj obali mora jadranskoga učvrstili. Jer je tek preko onih kolonistah jezik utemeljen, koji je po formi i materiji rimski, jezikom pako prijašnjih stanovnikah onih zemaljah prenapravljen, postao pravom: „langve romane.“ Rimska naseljivanja na istočnoj obali jadranskoga mora nečini se da su u tolikom broju bila, da bi se mogao prvoselcem rimski jezik nametnuti: glede jezika imala su ta rimska naselivanja samo na toliko posljedicah, da se je domaći jezik s mnogo rimskih riečih obogatio, a uz to je svoju gramatičnu formu sasvim zadržao; kolonizacija naprotiv Dacije proizvela je rumunjski jezik, u kojem su rimski i još jedan tudji jezik i glede materije posvema srasli. Rimskomu gospodarenju u Iliriji ima albanezština zahvaliti svoju zamašnu primjesu latinsku. Oba jezika ne samo da imadu klasičnih riečih iz dobe augustinske više od mnogo mladjih jezikah romanskih na zapadu; van u njih nalazimo sastavinah od starije forme, nego li je to u talijanskom il francezkom jeziku.

Da su Rumunji púki Rimljani, to je misao brez temelja; jer negledajuć na to, da su prvi koloniste dacijski po svemkolikom neizmjernom, prerazličite narode obuhvaćajućem carstvu rimskom pobrani, i ono je mnenje krivo, po kojem bi tobože Dacija u onaj par kad su tamo Rimljani preseljivali, bila sasvim pusta; mi dakle tvrdimo, da već prvi rimski koloniste nisu bili puki Rimljani, a kad bi i bili, da se nebi mogli čisti sačuvati. Kašnje od šestoga od prilike vieka pridodje u tu smjesu latinskoga s domaćim jezikom još slavenština, navlastito slovenština. Ovaka primjesa dade se izvoditi glede sjevernih ili dacijskih Rumunjah, osim velikoga broja mjestnih imenah, iz onih riečih u njihovu jeziku, koje iz slavenštine proiztiču i koje su toli mnogobrojne, te bi ih bilo nemoguće samo odatle tumačiti, što su ti puci jedan uz drugi živili; ovdje rado priznajemo, da je težko u obće dosuditi, koliko smjesa dvajuh jezikah zahtjeva, da se može iz nje smjesa dvajuh narodah zaključiti. Za više predjelah napokon mora se i sveza medju Rumunji i Magjari dopustiti.

Razne življe rumunjskoga jezika ima znanstveno razmatranje u gramatici i leksikonu dokazati. Glede prvobitnog domaćega življa neimamo ni jednog jedinog spomenka dácijskomu ili getičkomu jeziku, te bi mogao tko pomisliti, da se starodomaći živalj u rumunjštini ni dokazati neda. Ali nije tako. Već je Kopitar opomenuo na njeke pojave, koji se u svih na balkanskom poluotoku jezicih pokazuju, a ipak se iz nijednoga od onih jezikah izvoditi nedaju, s kojimi su skopčani; ima osobinah u novogrčkom, koje se iz starogrčkoga nikako pojmiti nemogu; bugarština a ponješto i srbština ukazuju takovih zagonetkah, kojih iz nijednoga slavenskoga jezika riešiti nećeš; rumunjština napokon ima takvih stvarih u sebi, koje nikako nisu latinske. Ove osobine u jezicih na balkanskom poluotoku domaćih čini se da treba izvoditi iz starodomaćega življa; one su takve, te mogu podupirati ono mnienje, da je taj živalj bitno istovetan s današnjom albanezštinom. Pa sada ako Albaneze pravom potomci starih Ilirah nazovemo, to ćemo i morati reći, da su Daciji i Geti Ilirom srodno pleme.

Puci, koji su u staro doba na balkanskom poluotoku stanovali, čini se da su samo ogranci jednoga i istoga velikoga stabla, koje bi mogli shodno tračkim nazvati, i koji je na sjevero-zapadu u Istriju, na sjeveru preko Dunava, a na sjevero-iztoku do Karpatah dosizao. Da su Daciji i Geti srodni bili, svjedoči Strabo i Plinij; a Herodot nazivlje Gete ogrankom velikoga naroda tračkoga, koji mnoge manje obuhvaća. Srodnost Tračanah i Ilirah naprotiv po svoj prilici neće se moći iz izvorah dokazati, ali bi ju mogli zaključiti iz onoga, što smo gore rekli. *(Prev. J. M.)*

B. Iz Podravine 12. kolovoza. Ako se nevaram, ovo ti je moj mili „naše gore liste“ prvi dopis, nevelim iz ravne Podravine, no upravo iz ukupne naše trojedne kraljevine. Premda se nebojim, da ćeš dieliti udes svoga malenoga nu već pokopanoga bratca „karlovačkoga viestnika.“ — Bog mu dušu uzpokojio, poginù bo kao narodni mučenik s našega nehajstva — to ipak mislim, da i tebe negrije baš sa svih stranah blago sunašce, nevelim priznanja, no podpore jedne i druge t. j. da negovorim u slikah i prilikah, — kojim ja u obće nisam prijatelj, jer su zakučaste, kao što mnogim našim zastupnikom „izjava“ g. Price o carstvenom vieću — ti bi slobodno mogao sa tornja stolne crkve zagrebačke zaoriti gromkim glasom, koj bi se u tinji čas raznio po cieloj Jugoslaviji gdje obitava narod hrvatski, ti bi mogao zaviknuti tanko glasovito cielomu narodu i otmenijim na peru glavam: „Ti narode, ako želiš, da budem „tvoje gore list“, ako hoćeš da se zelenim kao gjurgjevska zelen — travica, a nežutim kao jesensko lišće, ti me goji i zalievaj. A vi, koje Bog obdari lahkim perom i zabavnim duhom, dederte priskočite, te obrezavajte moje jošte mladjahno stabalce, jer ćete time i listu pomoći; hajd primite svoje zaoštreno perce, te mi nakitite prostorije papirnate, da stečem kukavac priznanje i — što je najviše, — l j u b a v liepih hrvatskih krasoticah, znajuć dobro, da je ljubav u obće „conditio sine qua non“ u našem životu.“

Al da čujete malko, kako se ovdje boravi, u ovom predielu naše domovine, gdje je prije desetak godinah ponositi seljak s našešurenim šeširom, pouzdanijim srcem nego stotine Parižanah svoju bučnu Marseiliadu pjevao:

Liepa moja Podravina
Gdje je dosta kruha, vina!

Al evo što malo prije rekoh, sada oporičem. Tko bi htio opisati, kako se ovdje žive, morao bi broj poslanicah njegovih nadmašiti onih sv. Pavla, — a to se od mene nemože zahtievati, niti je to prema svrsi ovoga lista. Dakle samo nješto.

Ruku na srce, moram priznati, da sam se dosta gorkim čuvstvom ovaj put sa Zagrebom razstao: „Zagreb je samo Zagreb,“ — pisaše mi prošle godine u ovako doba moj prijan iz N.* — „u njemu sam toliko planovah izplanirao, toliko sanjkah prosanjao, toliko jadah projadikovao, a i radostnih sladkih časovah proživio, da će mi već s a m o s t o g a uvjek mio biti, ma da me baš već nikakove druge sveze k njemu neprivlače.“ — Neznam, kako si je moj prijatelj ove svoje rieči tumačio, nu ja sasvim onako, kao što jih može svaki domorodac, svaki Hrvat, koj znade, što je nam Zagreb, — premda time podnipošto neniječem, da imadu pojedini ljudi i posebnih interesah — s kojih jim glavni grad drag i mio postaje.

Ranom zorom ostavih Zagreb, a omrknem upravo sried prašnih, vijugastih koprivničkih ulicah. Ovdje odlučim na njekoliko danah utaboriti se, za tim put pod noge, pa hajd dalje.

Mislio sam jadan, da ću naći ugodnih zabavah, al jao prevarih se — to bijahu prave muke meni bjednu na živahni zagrebački život priučenomu.

Kad sam drugoga dana jutrom po zakonih etiquete — išao u posjete, nahrupi iz svoga kuta po koj znanac na me, već s daleka vičući „dobro jutro, kako je? što nova u Zagrebu? Što veli sabor? Zašto nije Kvaternikov predlog primljen?“ itd. i sto sličnih pitanjah, na koja nebi mogao obćenitoj želji zadovoljiti, da imam okretniji jezik od svake kume Bare iz Klokočca. Izvinuv se njekako ovim politikofagom, te opaziv tužnim srcem, da se sada politikom bave i oni, kojim bi ja sve prije savjetovao, nego to, pohrlim u kuću svoga dobra znanca, da se ondje u prijaznu razgovoru otresem neugodnih političkih prizorah.

Tu nadjem svòga prijatelja, i jošte njekoliko — Mademoiselles de Capronca.

Moram iskreno izpoviediti, da sam upravo Bogu hvalio, što se je tako udesilo, te ja našao ondje više ljepoticah, tako sam barma mogao saznati, koliko se je naš narodni pokret taknuo i ovdješnjega krasnoga spola.

Ja po svom običaju, kojega sam se i u Zagrebu držao, pozdravim hrvatski, a oni meni odgovore — takodjer naški. — Evala, — pomislim, — početak valja, hajdmo dalje. — Tu se razgovor zametnuo o svačem, a ja bome poče njim dokazivati, da je, kako reče naš M. Bogović:

Ljubit, ljubit, te ljubiti,
Zadatak je vašeg zvanja;
Divje muže viek krotiti,
Krug vašega djelovanja.

Mi u najljepšem govoru, kad najednoč jedna zapne, te izvine na njemačku, za njom se povede i druga, pa eto me sried vješto — vještije nego dosele — kretajućih se u njemštini jezikah.

Ja kretaj ovamo il onamo, uzalud, već nisam mogao ni riečce hrvatske izmamiti.

Turobnim čuvstvom razkrstih se s kućom, u kojoj sam mislio ugodno se zabaviti.

Vraćajući se kući uzmem tražiti uzrok današnjemu prizoru, pa ga vrlo lahko nadjoh. — Taj je, po mom mnienju — nedostatak zabavnih knjigah, — ili, da se pravilnije izrazim — nehajstvo naših domorodkah, koje radje čitaju tudje nego naše. Dokazom mi je to, što se „naše gore list“ slabo ovudaj znade, a još slabije čita. Ako pak on slabo prolazi, komu je smjer sasvim zabavan, kako će ostale knjige.

Žalim, što vam nemogu što veselijega pisati, nu vjerujte mi, da je ovo još prilično blaga slika grdne nemari — sapienti pauca.

Polazim dalje, — možebiti ću odanle ugodnijih viestih tebi mlado gojenče naše beletristike, — moći dostaviti.

Koj bo u Kanaan želi doći,
Čuh od otca mnokrat moga; —
Taj kroz pustoš mora poći,
I trpiti prije mnoga.

Toliko za sada, u buduće više! —

Tobolac.

Slavni českì historiograf, Fr. Palacky, bavi se u Draždjanih, te kani za koj dan posjetiti knjižnicu gornjo-lužičkoga družtva znanostih, da prouči rukopis Bartola Skulteta.

Ovo javljaju o radinosti permanentnoga slovačkoga narodnjeg odbora, koji se bavi u sv. martinskoj skupštini oko narodnih poslovah:

1. Poslan je slovački memorandum na sve nemagjarske narode u Ugarskoj.

2. Da se ustroji gospodarski list i izrade pravila družtva za poljodjelstvo u Slovačkoj, pustio se taj odbor u dogovor s Danielom Lichardom, urednikom „Slovenskih Novinah.“

3. Članovi odbora, koji su imali izraditi štatuta Matice Slovenske, položili su izradjena štatuta namjestničtvu, da ih potvrdi.

U narodnu skupštinu srbsku u Biogradu birati će se poslanici polag izbornoga reda, koji je valjao za godinu 1860. Osim činovnikah može svaki podanik srbski, ako je 20 godinu prekoračio, biti izabran. Svega skupa biti će 221 poslanik.

U visokom Dečanu navale obnoć 300 Albanezah na arhimandrita Serafima; medjutim on se je napram razbojnikom tolikim taktom ponašao, da su ovi samo malo stvarih sebi posvojili.

Množina Bugarah, koji su zaželili preseliti u Rusku, jest znamenita. Još prije četiri mjeseca došla je u Odesu deputacija od 68 članovah, poslanih od 6766 ponajviše bezarabskih obiteljih. Više izaslanikah pregledahu zemljište, za naselbinu opredieljeno, te su bili zadovoljni. Molili su pripomoć, kako bi se što skorije preselili; ali je još do sada nisu dobili. Tatari polazeći iz Krima, prodavali su svoje zemlje vrlo jeftino.

Kako je mučno predsude i praznovjerje u narodu izkoreniti, vidi se najbolje iz priobćena spisa: „O položaju i napredku u Indiji.“ U tom se spisu sliedeće pripovjeda: Kalezanci, staro pleme na jugozapadnoj granici Bengala, tvrdo vjerujų u copriju, te su za posljednje velike pobune, neimajuć se bojati englezkih sudovah, odmah upotrebili priliku, kako bi sve coprenike i coprenice svojega plemena utamanili. Po njihovu coprija je nasljedno obiteljsko zlo, pak zato neubiju samo onoga, koji je radi toga u sumnji, nego cielu njegovu porodicu. Kako rekosmo odmah čim je začeo onaj strašni prevrat, počelo je kod njih umorstvo coprenikah. Ciele obitelji bijahu poklane, otac mati i djeca, pak su mislili da tim bogu ugodna djela tvore. Ovdje moramo napomenuti, da su englezki sudovi kroz 25 godinah ove grozovitosti preprečili. Već se mislilo, da je staro praznovjerje za to vrieme nestalo, pak evo, čim prestade bojazan od sudovah, prohrupi ono još većom silom na svietlo.

Kako se znade iz novinah, nestalo je, kako to nitko nezna, još godine 1856, u mjesecu Studenom velikoga englezkog parobroda: „Pacific,“ koji je plovio u Ameriku; ovih danah nadju ribari s otokah hebridskih zapečaćenu praznu škatulju i u njoj pisamce, odkle se doznaje, da se je taj parobrod razbio o velike gromade leda.

Remen od čovječe kože na prodaju! Njeki Niemac, koji se bavi starožitnostmi, objavljuje u svom zapisniku pojas, napravljen od kože odrte s njekoga Turčina na početku 18. vieka. Na čudnovatom ovom pojasu čita se latinski napis: „Cingulum longum ex corio humano Turcico crassissimo e dorso desumtum,“ na hrvatsku: dugi pojas od najtvrdje čovječje kože s ledjah sguljene.

U Strežmiru u Českoj sjedjahu njeki na razgovoru, medju njimi njihov mesar i krčmar iz obližnjega mjesta. Ova dvojica razgovarahu se o prodaji — čega, što mislite? — žene! — Mesar hoće da proda svoju ženu krčmaru za 800 for. a ovaj mu još dade 100 for. odozgo. — Stvar je predana na ured, dase krivci kazne.

Koncert Reményiev.

Ovaj glasoviti magjarski guslar, dao je u našem gradu dva koncerta 10. i 11. t. m. (prvi na korist jugoslav. akademije). Kad je kuća drugog večera jošte punija bila, to je dokazom da je svojom osobitom vještinom znao zadovoljiti svakomu prijatelju glasbe.

Prispodobiv ga s drugimi umjetnici moramo priznati, da se doista može medju najglasovitije bez žapa uvrstiti. Kod izvedenja fantazie Hugenotah i Pirata kod karnevala nasladjivat se je mogao svaki ljubitelj gudbe i divljenjem motriti, kako mu smielo lučac sklizaše vrh tih žicah kod Spikata i Stakata kod tercah i sekstah. Takvi potezi mekani i oštri veoma su težko izvedljivi, te su zahtievali dugotrajnog truda i nauka dok se je postiglo ovoliko sigurnosti i točnosti, kojom umjetnik pomoću lučca zapovjeda drvu, kao gospodar svom robu, ovako ti valja zvučiti.

Umjetnik jest podpuni gospodar nebrojenih glasićah svoje gusle, te znade joj izvabiti neopisivom lahkoćom i tugu i radost i smjeh te ulit ih u srca slušateljah, što se osobito kod karnevala opaziti moglo, gdje si mislio da slušaš mljetačke maske kako žubore i kako šale zbijaju.

Od gospode sudjelovateljah napominjemo samo krasnu igru na phisharmonici našeg domorodnog umjetnika g. G. Z. kod prvog koncerta.

Radujemo se što je obćinstvo hrvatsko bratski pozdravilo magjarskog umjetnika i cviećem ga obsipalo, kao znak, da znade cieniti što je ciene vriedno bez svake pristranosti.

Mislimo napokon, da se njekoji neizliečivi hrvatski sujeti sve smiešnijimi čine, kad se napinjaju svoj obligatni éljen svakom prigodom, ma bilo i sakriveno ili u mraku prošapnuti.

Odgovorni urednik i izdavatelj Mijo Krešić.
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 26. kolovoza 1861. Broj 24.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Kazna nevjere

ili

Tri godine kasnije,

(Nastavak i svršetak pripoviesti: Nevjera za vjeru).

(Konac).

VII.

Dok se sve ovo sbivalo, što smo u prijašnjoj glavi pod konac pripoviedali, mjerio je Sebiradić hitrim korakom svoju sobu u gostioni k „gradu Lavovu.“ Dugo je ovako hodao zabavljen ružnimi misli, što se moglo na grčevitu sklapanju ustnicah opaziti.

Nije drugčije — reče napokon na glas — onaj vraži Zlkovski pomješa mi račune. Već sam se sladkom nadom tješio, da ću steći njezinu ljubav, da ću ju smjeti zagrliti kao svoju ljubeznu suprugu. O da ona znade, koli vruće bije ovo srce za nju, ovo srce, koje ostà sve dosada hladno i netaknuto uzprkos mnogobrojnim pobjedam, koje sam nad krasnim spolom stekao. O istina je, ja sam tako dugo peckao oko vatre, dok se nisam živo opekao. Sofija ili ništa, o blaženstvo, o raja, da ju mogu ikako steći. Al bojim se, a sad još više, jer su oni dva ovdje, kojih se najviše bojim, koji znadu za sve moje spletke s pokojnom nesretnom groficom Sirkovskovom. O da nisam nikada bio u onih toplicah; nesretni moj Šaptaliću, zašto si me ovamo pozvao. — Nu što ću sada početi. Sve do jučer držao sam kao u šakah, da ću s vremenom steći Sofijinu sklonost i ljubav, nu od jučer dvojim i to punim pravom. A što onda, ako se protivno sgodi. Ja do vrata u dugovih, — i što više, mogao bih se vražih poslovah dočepati. S toga mi drugo nepreostaje, nego riešiti se Zlkovskoga i njegova prijatelja. Ali kako? Hm . . . to je stvar mučna . . . Biti će ovako najbolje, ja ga pozovem na dvoboj, . . . tako dugo ću ga vriedjati, dok se nerazjedi te prime moj poziv. Ja imadem prijatelja kao i on. Ako ja padnem, dobro, barma se neima više bojati sramote, — ako on padne odpraviti ćemo njekako i Tvrdovića sa ovoga svieta, samo da nemieša moje proračune svojom nečistom rukom. Da, ovako će biti najbolje... Zlkovski mora pasti, . . . ja tako hoću, ja ga mrzim, jer mi pači. —

On još u rieči, a u sobu dopadne konobar, te mu uruči listić zapečaćen. Pogleda dobro pečat, na njem je baronska kruna. Ruke mu zadrhću, a naglo razkine couvert, te preleti malen listić jednim skokom. Rekao bih, da će svako slovo pozobati, takvom ga je napetosti čitao . . . Probliedi kao krpa platna, baci list na stol; koljena mu zaklecnu, a on se onemogao sruši na stolac. U ovakovom stanju nadje ga Šaptalić.

„Za Boga, što ti se sgodi“ — upita ga plašljivo prijatelj, što je, tko je bio ovdje. — Sebiradić šuti jedno vrieme, zatim baciv staklene oči svoje na Šaptalića, pokaže mu prstom listić na stolu, veleć: „čitaj.“ Ovaj pograbi list, te uzme ovako:

„Gospodine!

Znala sam, da imade na svietu zlobnih ljudih, nu nisam nikako mogla pomisliti, da se ta zloba dade i može na treći uzmnog potencirati. Znala sam, da su ljudi opaki, al nisam vjerovala, da umiju tu djavolsku opakost sakriti toli vješto pod plašt učtivosti, dobrote i miline, da jih bezazlena duša nikako nebi mogla smotriti.

Znala sam, da imade ljudih sebičnih, podlih, koji će sebi sav sviet žrtvovati, uništiti i utamaniti, nu nisam mogla shvatiti, kako bi mogli takovi izrodi biti u toliko bezstidni, te bi hotjeli rugajuć se cielomu svietu svoje zamke drugim i nadalje stavljati.

Gospodine, ovoga svega nisam dosele vjerovala, ali sad žalibože moram, jer me izkustvo uči.

Iskreno izpovjedam, da bijaše časovah, kad sam mislila, da bi vi mogli jedinicu moju usrećiti; bijaše vrieme, kad sam bila pripravna pristati na vjenčanje i ustúpiti vam svoje najmilije blago, tim više, jer je i moja Sofija njeku sklonost prama vam pokazivala. Nu sada hvalim višnjem Bogu, što me sačuva od toga pogubna koraka, koj bi bio moju jedinicu strmoglavio u jaz vremenite a možebiti i vjekovite nesreće. Hvala Bogu, koj sam naputi ovamo dvojicu vjernih prijateljah, koji mi odkriše vaše spletke i nečiste namjere.

Vi ste ubojica pokojne grofice Sirkovskove, vi joj silom ugrabiste liep imetak; vi ste čovjek bez vjere i Boga, nakaza i izrod čovječanstva. — Ovo vam budi dovoljno.

Mislim da vam nemoram spominjati, da nesmijete ni s daleka približiti se mojoj kući; dapače svjetovala bi vas, da se klonite i samoga Krakova; jer prem se neimate bojati, da ću vas strogoj sudbenoj vlasti u ruke predati, to ipak nejamčim za sve, a osobito ne za dvojicu, vi jih dobro znate. —

Bog vam se smilovao te vam oprostio težke griehe, ako ste njegova proštenja vriedan."

Baronica Jadviga Melčeviecka s. r.

„No što ti veliš na ovu poslanicu, moj tajni savjetniče, prihvati divljim zloradim posmjehom Sebiradić, ovo je liepa čestitka moje nesudjene punice?"

Šaptalić ni rieči, tu stajaše kao da ga grom ošinuo.

„Ajde sa mnom, — kukavče — reče posprdno Sebiradić, idemo u vizite onoj dvojici; znaš, kao što obrekosmo. Ha preugodna posjeta, već mu se unapried radujem! Kakova će tu biti okršaja! Hej konobaru," zavikne kroz vrata.

„Izvolite milostivi gospodine?"

„Da mi je ovaj par dole fiaker pred gostionom."

„Biti ćete služen," odvrati ponizno ovaj, te odleti niz stube.

„A ti moj prijane, deder pomozi mi ovo nješto naših stvarih pokupiti. Jer nam podnipošto neima ovdje više obstanka. No što si izbuljio oči, zar me nepojmiš? ili misliš, da ću prostiti onoj dvojici zato, što me takovu ruglu izbaciše, osramotiše, a što je najviše ljubav mi onoga angjela uztegnuše, koja bi me jedina mogla usrećiti i na bolji put dovesti. Oh . . . ali mi glava gori, mislim da ću poluditi . . . Ajdmo, ajdmo brže. Evo ti dvie sablje i dva pištolja. — Žuri se, — već nas kola čekaju."

VIII.

Na stolnoj crkvi krakovskoj udari pó sedma, a Sebiradić stane sa svojim prijateljem pred Zlkovskovom kućom. Rekav kučijašu, da ga pričeka, ode sa Šaptalićem gore. Na stražnjih skalinah opomenu upaljenoga tobožnjega barona prijatelj Šaptalić još jedan put, da obzirno i pametno radi. Nu Sebiradić neodvrati ni rieči, već naglo pokuca na vratih. Na rieč „u nutar" udje krepkim i odvažnim korakom u sobu te naklonív se lagano, reče posprdno.

„Gospodo moja, želio sam s vami govoriti koju iskreno, hvala vam, što ste mi volju izpunili."

„Neimate na čem hvaliti" — odgovori hladno Zlkovski, to zahtievaju pravila učtivosti. Nu, da dan negubimo praznimi riečmi, molim kakovu sretnu slučaju imadem pripisati vaš posjet?

„Pročitajte ovaj list, pa ćete bolje znati, nego da vam ja pripoviedam."

Zlkovski uzme list, te pozvav prijatelja k sebi, pročitaše ga zajedno.

„Ovo, što je ovdje napisano, gola je istina — reče Hinko vraćajuć Sebiradiću list — nu ja ipak neznam u kakovu savezu stoji ovo pismo i vaš posjet."

„Ako nerazumijete, a to ću vam ja protumačiti" . . .

„Samo na kratko — prekine mu rieč posprdno Tvrdović, znate, da mi nismo prijatelji dugačkih periodah, a kao moj zemljak umiet ćete se na kratko izraziti, budući kod nas sve u kratko ide."

„Dà, dà, brzo ćemo biti gotovi — nastavi već upaljeni Laszlo — i meni je vrieme dragocjeno. Dakle u njekoliko riečih: Vi ste gospodo krivi, što sam ja nesretan — a napose vi gospodine Zlkovski — vi ste znali, da ja ljubim Sofiju, vi ste znali, da je ona meni sklona, pa ste ju ipak svojom paklenom vještinom na svoju ruku pritegnuli. Vi ste me odali, a vi ste povod ovomu listu, vi ste uzrok moje buduće nesreće; mi dva više nemožemo zajedno živjeti. Ili je vam, ili meni poginuti. Evo vam stoji na izbor, ili na pištolje ili na sablje; — birajte."

„Znajte, da nisam hulja, koja se šepiri ondje i onda, gdje i kada neprieti mu nikakova pogibelj; nehvalim se rad, nu ipak znajte, da onaj, koj se je penjao uz vratolomni Malakov, neće se prepasti s kukavne pištolje. Al vam iskreno kažem, da me baš nevuče nikakova želja krv vam propustiti, jer je nevaljala, te bi mogla zdrav zrak okužiti. S nevaljanci nije nikada dobro dvoboj zametnuti, jer mu je sramota ako pade. Nu budući znam u vašoj osobi zlotvora par excellenc, te bih rad sviet riešio te nakaze, s toga, i jedino s toga laćam se mača. Utuvite si dobro u glavu, kad ste se borili s prijateljem sramotno prevarene nedužnosti!"

„Budući ste mi stavili na izbor vrst oružja, to sam ja za sablje, nu ako se vam shodnije čini na pištolje, budi vaša volja. Glede mjesta — dopustit ćete, da ja kao Poljak, te u Krakovu odgojen, poznam bolje mjesta, te ću vas na takovo zavesti, da se nećete moći tužiti." —

„A sad hajdmo. Vrieme nas nečeka, do sedme možemo već gotovi biti."

Sebiradić ni rieči, nego škrine zubima, te si tako ugrizne dolnju ustnicu, da mu umah krv štrcnu iz nje. Zlkovski i Tvrdović sjednu u svoju kučiju, a ona dvojica u svoju, pa hajd izvan grada uz bistru Vislu. Četvrt ure od Krakova prostire se gradsko groblje, a umah uzanj malena šumica, inače obično pusta, jer se malo tko onuda šeće. Onamo zapovjedi Zlkovski kučijašu tjerati.

„Moja gospodo" reče Hinko skočiv s kolah, „ovdje je najpriličnije mjesto."

„Zašto upravo uz groblje?" — upita plaho okolo sbrivajući se Sebiradić.

„S dvojakoga uzroka" — odgovori hladno Tvrdović. „Ako moj prijatelj padne, blizu je groblje, nebude ga treba daleko nositi; ako vi, — prištediti ćemo vam sramotu, koju bi inače vašim umrlim ostankom nanieli, dočim bi vas — u slučaju smrti — noćju kroz grad, kao kakova lupeža morali nositi.

Ukopan pak ovako i onako nemožete biti u katoličkom groblju, budući ste vi čovjek bez vjere i Boga."

„Još jedno, prihvati napokon Zlkovski rieč, a u taj čas zadrhta mu suza u muževnom oku, — a glas zazvuči mekano, kao u nježne djevojke. Ja sam uviek do vjere mnogo držao, a tko je sa mnom jednoga mnenja, taj hodi u nutar, da se kod onoga propela pomolimo spasu svieta. Vi gospodine barone — okrene se k Sebiradiću, koj prezirete ove popovske izmišljotine, izvolite malko počekati." —

„Baš neću da čekam — hoće on to osorno, — i ja idem s vami."

„A vi ajde, ja vam nekratim," — primjeti Hinko, svi se zapute u tihi stan umrlih. Sunce je zapalo, nu još se sve vrlo dobro razviditi moglo. U sredini diže se visoko propelo a oko njega grupiraju se grobovi najodličnijih krakovskih obiteljih. Čim prispješe njih četvorica do rečenoga propela, bacio se Zlkovski na koljena, na hladan mramorni grob, što bijaše propelu najbliže. Neizmjerna bol obori mu dosele prilično krepku dušu. Proplakao je kao maleno diete. Ovdje na hladnom njezinom grobu uzkrsnu na novo sve one liepe i ružne uspomene; mjesto ljubavi ništa do trista jadah i biedah. — Vando moja — nesudjena, šapnù usnice, — pa opet sve tiho. —

Napokon Sebiradić: „Vrieme je gospodine!"

Na ove prezirne rieči skoči Zlkovski, kao da si ga silom bocnuo. „Da, vrieme je — reče pjeneć se s jada i razjarenosti; već kuca čas osvete, a vi joj lje neizmakoste. Evo, amo gledji — te izrode čovječanstva, — nastavi Zlkovski, kažuć mu prstom grobni nadpis. Evo tvoje žrtve; ovdje počiva, znaš tko? Ti si ubojica ove žene, a ja ti se osvetiti moram; ova nevina žrtva viče za osvetom, a ja ću joj biti orudjem. Hajdmo!"

Neda se tajiti, da je nenadani ovaj slučaj strašno djelovao na Sebiradića; tim više, što mu dodje iznenada, nije bo nikada ni posanjao, da bi mogla Vanda ovdje zakopana biti. Njegova prijašnja samosviest, nadutost i pouzdanost u sama sebe ode bez traga. Probliedi, ušuti kao da je poparen. — Nije znao, bi li primio dvoboj ili ne, — jer se bojao, da će zlo izpasti. Na opetovani Zlkovskov „ajdmo" osviesti se, te nerekav ni rieči, podje za njim. Po prilici dvie sto korakah u ovoj šumici na liepom prostranom mjestu sastanu se oba, spremni na krvavi mejdan.

Neda se strah utajiti, pa ma se čovjek kako naprezao; uzalud su svi napori, dapače čim se takav napinje, tim većma udara u oči upravo ono, što želi zagrnuti koprenom hladnosti.

Zlkovski smotri vrlo dobro trepet svoga protivnika na groblju, kad mu je zagrmio: Ti si ubojica ove nevine žrtve, njemu neizbjegne njegova zabuna, strah i smetnja ni sada evo, kad se treba boriti. A ovo je on baš hotio. Hinko htjede izkusiti, koliko ova kukavica imade hrabrosti, te kako daleko dopušta mu njegova crna savjest mirovati, a gdje ga počima napastovati.

Nebješe njemu ni na kraju pameti dvoboj zametnuti s onakim čovjekom; a što je najviše, zakoni to strogo zabranjuju, a ove je Hinko uviek mnogo uvažavao.

„Gospodine — prosbori Zlkovski lupiv sabljom o zemlju, — ja se neću s vami boriti, jer niste vriedan. Ovo bližnje mjesto, u kojem ona počiva, odviše mi je sveto, a njezina uspomena milija, nego da se radi nje s vami koljem. A osim toga, ja štujem svoj zakon i vjeru, a ova mi zabranjuje sličnu borbu. — Priznajem i uvjeravam vas, da se nisam nikako bio nakanio s vami boriti. Sve, što sam dosele učinio, ciljaše onamo, da vas u strah nagnem. Ja sam svoje postigo, — vi ste drhtali, — tresli se, — to mi je dovoljno. — Crna saviest neda vam mira." —

„Što? vi se nećete boriti?" zapita u najvećem jedu Sebiradić. Vi mene prestrašiti, vi . . . mene, ha to je sramota . . . Vi ste hulja . . . Al ja neću da vi živite, vi morate pasti. Hajd na sablje, ili ja ću drugčije . . .

„Neidem, izrode" — odvrati Hinko, pa se zaputi kolam svojim.

Sebiradić škrinu zubmi kao da je poludio, te u onoj bjesnosti trgnu iz džepa pištolj, pa prije nego bi rekao opali jedan na Zlkovskoga, koj se kao mrtav sruši na zemlju. —

Tvrdović, koj je dosele mirno promatrao taj prizor, vrisnu sada kao ljuta guja, obori se na hulju onu, koja umah izza svoga bogomrzka čina stane uzmicati, kao ljuti lav, te opaliv najprije pištolj, htjede sabljom nanj navaliti. Nu pištolj bijaše dostatan, Sebiradić, eno valja se u krvi, a Šaptalić pobježe kao bez glave u grad . . .

U Zlkovskovom stanu sve mirno, tiho kao izumrlo. Već su dva dana, što se Hinko bori sa životom i smrti. Najizkusniji liečnici sdvajaju hoće li ikada ozdraviti?

Danas je, kako vele, krisis. Uz postelj bolestnikovu sjedi liečnik — onaj isti, koj je njekada i grofa Sirkovskoga liečio, a do njega revni i vjerni njegov prijatelj Mirko Tvrdović. Kakovim čuvstvom pratio je ovaj posljednji svaki mig i uzdah svoga skoro umirućega prijatelja, lasno si može protumačiti onaj, koj je izkusio, što će to reći pravi iskreni, ljubljeni prijatelj. Nu što je još više peklo Tvrdovića, bijaše onaj sramotni, najpodliji način, kojim se posluži ono podlo stvorenje, Sebiradić kod posljednjega dvoboja. Onako neslavno poginuti od izdajničke ruke, to ga je peklo.

„Gospodine," reče liečnik, ostanite vi ovdje, ja idem sam u ljekarnu da vidim kako će ovdje prepisani liek načiniti. Ako mu ovaj nepomogne, onda neznam, što će biti? Tvrdović mahne glavom u znak, da ga je razumio.

Liečnik ode, a Mirko ostade sam.

„Vando moja" — uzme bolestnik u vrućici, moja mila. Ah tebe Sebiradiću . . . Ti si kriv . . . Moj prijatelju! . . . Ah ovo peče!" . . . Tu pokaže mjesto ranu na srce.

„Gospodine" — prišapne lagano unišavši sluga, — vani čeka jedna gospoja. Nemogoh ju u lice vidjeti, jer joj gusta koprena prikrila lice. Želi s vami govoriti. Izvolite malko van.

„Odmah." Prigledav još jednoč k bolestniku nebi li mu što pomanjkalo, ode u prvu sobu, gdje sbilja nadje žensku povisoka stasa, odjevenu u prosto odjelo, s crnom debelom koprenom preko lica. Čim opazi Tvrdovića, obazre se plaho oko, te nevideći nikoga, prebaci koprenu — pa gle — Tvrdović se zapanji — pred njim stoji blieda slika — liepa Sofija. Mirko se zapanji, toga se nije nadao, niti pomisliti mogao.

Sofija videći njegovu zapanjenost, zacrveni se, te obori liepe očice stidljivo na zemlju. Medjutim se razabrà Mirko, pa videć koli neugodno mora bocnuti njegovo začudjenje na stidljivu djevicu, pristupi k njoj, te učtivo se nakloni i poljubi u ruku.

„Milostiva gospodično, vele mi godi, da vas mogu ovdje vidjeti. Oprostite mojoj uzbunjenosti, nu nesreća štono nemilo pritisnu dragocjeni život moga prijatelja, tako me obsjeni, a — da vam iskreno kažem, — nenadani vaš posjet tako uzradovà, da nisam upravo u prvi mah znao, što da rečem? U

ostalom uvjeravam vas, da ću se za vrlo sretna scieniti, ako vam budem mogao i u čem god na uslugu biti.

Znadem, da je ovaj moj korak neumjestan, da i ukora vriedan, al sudio me Bog, ja nisam mogla drugčije učiniti. Mislili vi sada o meni kako vas volja, nu ako ste čovjek, — ćutljiv oprostit ćete mi.

Dočuv što se dogodi s Zlkovskim hotjela sam vam najprije pisati, nu bojeć se, da nedodje moj list u prave ruke, zabacih taj predlog, pa dodjoh evo glavom ovamo. Vi ste njegov iskreni prijatelj, pa kao takov znati ćete sve uvažiti, što se njega tiče. Neću da vam odkrivam čuvstvah, ta vi jih i onako znadete, jer se neumijem pretvarati. S toga hajdmo na samu stvar. Ja sam došla amo — nastavi drkćućim glasom — da . . . da . . . ga vidim, prije smrti. Kao što rekoh, ja sam uvjerena, da me ovaj čin pred vašima očima u najružnijoj slici predstavlja, osvjedočena sam, da sam ovim korakom djevojački stid, ponos i dostojanstvo pod pete bacila došav k mužu, o kom neznam, da li i on ono ćuti za me, što ja zanj? Znam ja sve ovo dobro; — nu bilo što mu drago, nemarim više za ništa. Samo jedan put ljubim, te hoću da prije nego se sa ovim svietom razkrstim, vidim onoga, koga kod prvoga vidjenja obljubi srce i duša moja. S toga molim vas odvedite me k njemu, jošte jedan put da ga vidim, pa onda s milim Bogom. Moj prijatelju — dopustite da vas prem nevriedna ovako nazovem, — moj prijatelju izpunite ovu želju, mislim da je prva i posljednja.

Angjeoska ova prostodušnost, čista ljubav, a napose misao, koli nesretno je ovo nevino djevojče, ganù našega Mirka do suzah. Izvolite, milostiva — reče pruživ joj ruku, koju ona zahvalno stisnù. Oba odoše u bolestnikovu sobu.

Prizora, štono se pred Mirkovim očima sada razvio, neću opisivati, jer mi nedostaje za to silah, pa i čemu? Ja sam i mnogi sa mnom, koji neokusiše gordosti i sladosti ljubavi, nebi shvatio onoga čuvstva, a oni, koji to pojme, netrebaju mojih nedostatnih nacrtah. Kako se je godilo nesretnoj djevojci, gledajuć uzor svoje čiste ljubavi skršen na smrtnoj postelji, a kako osobito onda, kad je u vrućici spominjao neprestano samo Vandu, svoju prvu ljubav, a njoj baš ni riečce, — može si čitatelj misliti, al ja nemogu opisati. Rieči bolestnikove: „Vando moja, prijatelju moj, — ah ti moja jedina . . . ti ondje u grobu . . . ala si liepa kao angjeo . . . dà, dà, ja ću te opet vidjeti" — ove prekinute i razdrobljene osvjedoče nesretnu Sofiju, o čem je doduše kadikad pomislila, nu nikada nije za stalno držala, — one rieči uvjere ju, da Zlkovski nje neljubi, dapače da nezna o njezinoj ljubavi ni slovca.

Slomljenim, smrtno ranjenim srcem ostavi bolestnikovu sobu, da ga više nikada nevidi. — Došav u predsobje, tako oslabi, da se je morala o Tvrdovića osloniti. —

Nije plakala, niti jecala, nu ona strašna izvanjska hladnost bijaše tri puta gora od suzah i leleka, pod onom prividnom ravnodušnosti krilo se hiljadu najljućih bolih, mladu životu vrlo pogubnih.

Napokon se opet toliko oporavi, da mogaše sama kući ići, tako medjutim, da ju je Tvrdović više do pol puta spopratio.

„Prijatelju moj nesudjeni" — reče tronutim glasom na razstanku, — hvala vam srdačna na dobroti, kojom mi ovu želju izpuniste. Budite uvjeren, da ću se uvieke sa zahvalnosti spominjati vaše ljubavi i priklonosti. Saznala sam, što sam znati htjela, a više netrebam. Nu još jedno ću vas umolit, da mi kažete, tko je ta Vanda, o kojoj vaš prijatelj neprestano govori, al ne sada, drugi put, kad ću biti mirnija, i na to pripravna. Hvala vam liepa, iskrena . . . pa vas molim primite ovo kao malen znak moga priznanja, štovanja, kao malenu uspomenu, da, kad jednom dodjete u svoju domovinu te vam dopadne ovo slučajno rukuh, sjetite se mene i nesretne moje te neodvraćene ljubavi. Ovo rekav, turi mu nješto u ruku, koju vruće stisnu, te izmakne u sokaku.

Kad je Tvrdović, vraćajuć se kući razmotao onaj papirčić, nadje u njem — zlatan prsten s početnimi slovi S. M. a u njem na unutarnjoj strani izrezana: „w upominku." (na uspomenu).

„Dobra dušo, — pomisli Mirko razvidiv onaj malen darak pravoga prijateljstva — ti zaslužuješ bolji udes, veću nagradu i sretniju sudbinu. Škoda, vječna škoda, što ovo plemenito srce nemože naći odziva i odjeke u srcu moga Hinka, koj je, u koliko ga znam, jedini sposoban usrećiti ovaj uzor djevojačkih krepostih . . . Al ovako — šteta." —

Zlkovski nije prebolio. Liečnici izcrpiv sva moguća i nemoguća sredstva, izreku konačnu odluku, da nemože dulje živjeti, premda nebi baš na njihovo bilo, da nije onaj gospodar, komu pripada vlast život darovati ili ga uzeti, kako se njemu svidi, tako odlučio.

Hinko Zlkovski umre. Vjerni prijatelj primi posljednji uzdah njegov, on mu zaklopi oči . . . Posljednje rieči, koje umirući izusti bijahu: „ja opraštam svim, Bog prostio i meni. Vando, naskoro ćemo se vidjeti. Mirko moj s Bogom . . . cvala ti bolja sreća . . . budi uviek vjeran . . . svojim plemenitim težnjam . . . s Bogom moja . . . mila Poljska . . . s Bogom" . . . jezik se ukoči, oči prevrne, a Hinka više neima.

Tužna viest o smrti ovoga vriednoga muža prosù se u tinji čas cielim gradom. Sve je žalilo mučenika narodnjega, koj je trpio za domovinu svoju u vatri balaklavskoj i zebao u pustarah sibirskih. Budući ovaj glas brzojav u sve glavnije gradove Poljske raznio, to pohrli sve, što je Zlkovskoga samo po imenu poznavalo u Krakov, da mu izkažu ondje posljednju čast, kao vriednomu sinu udovice Poljske.

Sprovod je sjajan, kakova starodavni grad Piastah i Jagelonah nevidje do skora. Velikaši, činovnici, plemići, gospodje; sve što ima Krakov i njegova okolica velika nagrnu onamo. Iz Varšave stigne više gostih i iz inih obližih gradovah.

Zakopan je polag Sirkovskoga i njegove supruge. Svietina se razidje po sprovodu turobna, sam Tvrdović ostade zadubljen u mislih, poražen radi velika gubitka klečeć na grobu i moleć za uzpokoj duše miloga si druga.

Blied, upalih licah — od neprestana bdenja na bolestnikovoj postelji htjede Mirko upravo otići, kad eto za njim stoji ženska — Sofija Melčeviecka u onom istom odjelu, u koje se zaodjene onomadne, kad ga je posjetila u Hinkovom stanu. Opaziv nesretnicu, priskoči umah, te zaboraviv za čas na vlastitu svoju tugu, uzme nju tješiti, kako je najbolje mogao.

„Hvala vam gospodine na dobroti, nu mislim da i vi trebate utjehe, al ja vam je nemogu dati; moja bo je bol neizliečiva, a tuga neizcrpiva. Hajde, pomolimo se oba zanj, biti će najbolje."

Zatim povrate se oba kući. Na putu pripoviedaše Mirko Sofiji sve, kako se s Hinkom i Vandom imalo . . .

IX.

Bog nikomu dužan neostaje.
Narod. poslovica.

Godina danah mine, što se gore navedeni slučaj sgodio! Velika doista prostorija vremena, golemo i neizmjerivo bezdno, koje ništa na svietu nemože izpuniti. Koliko se toga može za godinu promieniti. Tečajem jednoga ljeta uništavaju se države i carstva, ruše krune i priestoli, ili opet grade nove države i kraljevine. A našlo bi se u povjestnici primjerah, gdje su za godinu izniknuli čitavi narodi s lica zemlje. Nemojmo se indi čuditi, ako se u životu sirote čovjeka sijaset toga u jednoj godini može promieniti.

Baš se najljepše razvio Svibanj mjesec. Svatko znadekoli ugodno je u našem Zagrebu, kad osine proljeće sa svimi svojimi divotami. Sve što može hrli onda bud pješke, bud na koli u šetnju, to u Tuškanec, to u Maksimir, k Savi ili Ksaveru.

Tako je evo upravo i danas, s toga, pa budući je upravo nedjelja, ide sva zagrebačka elita i prostota u slobodnu narav, da se ondje nasrče svježa zraka i slobodnih mislih namisli, premda jih nesmije izreći. U toj namjeri odputi se eno naš stari znanac — Mirko Tvrdović, još sa jednim starim svojim znancem iz Zagorja put Tuškanca, i to per pedes apostolorum.

Prebrusiv mesničku ulicu, te ostaviv za ledjima streljanu stanu se upravo turati uz ono brdo gore, kad jih sastane čovjek, koj Tvrdoviću svu pozornost na sebe svrati. Bijaše ovelika koščasta stasa, bliedih, upalih licah, rutave crne brade, krvavih očiuh i kuštravih kosah. U prvi mah rekao bih, da je jedan od onih stvorovah, što jih dosjetljivi Niemci zovu „Pflastertretter,“ što će reći hrvatski dangube.

„Brate meni je ovo lice poznato, ja sam ga njegdje morao vidjeti, pa se nikako nemogu dosjetiti,“ upita Tvrdović.

„Ah moj Mirko, to ti je pravo ruglo naše; žalibože što je Hrvat, a sramota što je zagorski vlastelin. Ništarija je prve vrsti, neznam kako mu dopuštaju, da može još duže ovako okolo lumpariti.“

„A kako se zove?“ upita znatiželjno Tvrdović.

„Jesi li ikada što čuo o kakovom Sebiradiću, — eno ti ga.“

„Ono je Sebiradić?“ zapita začudjen Tvrdović. To onaj, koj je prevario onu poljsku groficu, pa kašnje onako galant živio. Ta molim te, kako je on spao na ubožki štap?

„O moj prijatelju, ništa laglje na svietu nego to. Znaš kako je u nas rieč: kako drobio onako i razdrobio. On je isti od one grofice liep novac izpipao, nu budući nikakov gospodar, uzme umah na veliko živjeti, po inozemstvu putovati, a na putu se bome troši mnogo novacah. Napokon dodje u Poljsku i to najprije u Varšavu, gdje se upozna njekakovom bogatom i liepom gospodičnom, koju onako pravo veleć, živo obljubi. Neznam u koliko mu je ona ljubav ljubavju vraćala, nu toliko sam kasnje dočuo, da je umio mater djevojčinu primamiti, pa bi možebiti bio i djevojku, da nije što je. Hoteć ju svojom sjajnosti zasliepiti, stade i on nobel živjeti, da joj bude premac, a tu se opet hoće puno novca. On je trošio, što je najbolje mogao. Mlada baronica ode u Krakov, a on za njom. Nu ondje ga stigne istom prava kazna božja. Zavadi se naime s njekakvim Poljakom, prijateljem one grofice, koju je prije njekoliko godinah toli ružno prevario, te ga pozva na dvoboj; a jer ovaj posljednji nehtjede nanj pristati, ubije ga iz pištolja, al na svoju najljuću nevolju, jer njega pogodi zrno prijatelja onoga Poljaka. Šaptalić, — ti se ga valjda sjećaš, — spremi ga u obćenitu bolnicu, pouzme mu sve dragocjenosti i gotov novac, što mu jošte preostà, pa bježi u sviet. Moj Sebiradić gó i bos, bez novacah, pun dugovah, okradjen, smrtno ranjen na duši i na tielu, bez svake nade, da će ikada postići svoj cilj — oženiti toli ljubljenu svoju nesudjenu — poludi u bolnici. Odanlje kasnje premjeste ga u obćenitu ludnicu u Gradac, pa kad su mu se ondje kotači malko uredili, pošalju ga natrag u Hrvatsku. Ovdje su mu većinu imetka prodali, da namire dugove, a što preosta izruče mu. Sada živi onako u vjetar, podao se vinu i lienosti, te ovako spao na jednoga od najgorih „fakinah“ zagrebačkih.“

„Bog je pravedan,“ uzdahne Mirko; kakovom je Sebiradić mjerom mjerio, onakovom se i njemu sada odmjeruje. To je: kazna nevjere, — „Bog nikomu dužan neostaje!“

I opet nestade jedne godine u moru vječnosti! I opet se tečajem ove godine koješta sgodilo, nu najvažnije biti će mojim čitateljem jamačno viest, da se je tvrda kora s tvrda srca našega tvrdoga Tvrdovića znatno, dà, sasvim omekčala. — Našlo se ovdje, u bielom našem Zagrebu onamo njegdje oko „Ribnjaka“ ili Laške ulice mlado djevojče, komu njekakvom sretnom kobi podje za rukom sa žežećim žarom svojih crnih očiuh otopiti onu ledenu koru, te ono ponosno srce sasvim osvojiti.

Ja se sjećam, da mi je moj prijatelj njegda jošte, dok sam bio djak napisao na Cicoronu sliedeće redke:

Čije srce već za ljubav nije,
Ono se je okamenilo; —
Od zvjeradi, rekô bih, gorji je,
Koj takovo srce ima zlo.

Premda se ja nikako nisam s ovom, ovdje izraženom misli oprijateljiti mogao, niti se sad još mogu; naš ipak Tvrdović, bojeći se možebiti slična ukora, — a što najviše, prinukan jakimi svezami pokloni srce, i sve ljubeznoj djevojci. — Već je sve gotovo. —

Dva dana prije svoga vjenčanja, dobi više pisamah iz Krakova od svojih ondješnjih prijateljah, a medj inimi i jedno kao prilogu, ženskom rukom pisano, kod kojega se umah ustavi, jer mu se rukopis poznat čini. Čita ga pozorno, a pri koncu obliju ga tople suze. Pročitav list, podje do ormara, izvadi odanlje malenu škatuljicu, uzme malen prsten sa početnimi pismeni S. M. te poljubiv ga reče: „Sofijo, ti plemenita dušo, tako nesretna, ha Bog ti bio milostiv“ . . .

List ovaj poslà Tvrdoviću dobar jedan znanac iz Varšave, suprug Sofijine prijateljice, koju ona u ovom svom listu „Tinkom“ nazivlje. A poslao mu ga najviše s toga, jer je znao, da će to našega Tvrdovića zanimati, pa ga hotio sjetiti i obznaniti, što se s mladom nesretnicom sgodilo.

List upravljen od Sofije na jednu od njezinih prijateljicah glasi ovako:

„Ljubezna moja Tinko!

Kad čovjek oboli traži lieka. Ja sam ljuto oboljela, ali neću svoje boli preboliti. Tražim evo lieka, nu čini mi se, da ga neću naći. Moje su rane smrtonosne; moje boli neizlječive.

Znadeš dobro kakova sam njekada bila, kad smo još zajedno u školu išle, učile se, te pjevale naše krasne poljske pjesme. — Blaženo ono doba; već ga neima. Znaš, da nisam bila odviše sentimentalna, nu sada sam posve druga. —

Čini mi se, da ti je znana moja nesreća, moja nesretna

ljubav. Ljubila sam često, sveto, žestoko, kao što to moja narav zahtjeva. Muž, komu htjedoh pokloniti srce i svu budućnost svoju, bijaše svake ljubavi dostojan. — Hinko Zlkovski, taj prognanik naš, očara me na toliko, da sam se tvrdo uvjerila, kako moja sreća jedino o njem visi. Mlada moja duša prione svimi silami uzanj, jer je u njemu našla toli dugo uzalud traženi svoj ideal. Kako bijah lahkovjerna, mislila sam jadna njeko vrieme, da će se liepi moji mladi sanci izpuniti. Nu ako koga, to mene nada užasno prevari.

Zlkovskomu nisam nikada o svojoj ljubavi nikakova znaka dala, premda je, obćeć sa mnom, mogao ju lasno smotriti, jer sam pretvaranju nevješta; a osim toga moje čuvstvo kroz ono njekoliko danah tako visoko zamahnù, da jih upravo nebi bila mogla, da sam i htjela zatajiti.

On mene nije ljubio — ove četiri rieči razjasnjuju cielu moju nesreću i sadanje stanje. On mene nije ljubio, a ja njega jesam, pa ga ipak nemrzim, dà, štujem ga, da nemogu bolje, jer bijaše značaj, komu nebješe drugoga. On je samo jedan put ljubio — kao što mi to odkrije kasnje njegov prijatelj — a drugi put već nije mogao. —

Kako sam ti kazala, Zlkovski umre na ranah štono mu jih udari ono podlo stvorenje, koje me htjede, nadjenuv si krivo ime i karakter barona, oženiti, i koj me je, to moram priznati, žestoko ljubio. Njegova smrt podsječe korien i zadnjoj slaboj nadi bolje njekoč sreće moje. Znaj, da sam ga prije smrti u njegovu vlastitu stanu posjetila, vidila i ondje se sasvim osvjedočila, da me neljubi, jer je neprestano govorio i sanjao o Vandi; k tomu raztumači mi kasnje njegov prijatelj sve njegove odnošaje prama onoj ženi, od onoga časa, zaudare drugim pravcem moja čuvstva. Ako sam ga prije vatreno ljubila, sada ga štujem, neizmjerno cienim, pa zar nije toga zaslužio? Muž, koj mogaše goruću ljubav toli vješto sakrivati ne jedan mjesec no više godinah, koj se mogao onako svladati, koj je volio ranjeno svoje srce svakim danom krvariti, nego da sliedeć njegov nagon povriedi prijateljstvo; zar takov junak nije vriedan štovanja i počitanja. Muž, koj je ostao uviek dosljedan svojim željam, te se nikada neiznevjerio svojoj idealnoj ljubavi, koje se medjutim ni jednoga časa u svom životu nije uživao, nezaslužuje li našega priznanja? Riedki su ovo značaji, zato jih moramo štovati. Mene je osobnost Zlkovskova prije zaniela, nego što sam doznala štogod o njegovih odnošajih, nu iskreno ti ovdje izpovjedam, da bi se ja za sretnu držala, da mi je, poživiv duže, svoju ruku pružio, pa ma bila osvjedočena, da me nemiluje, ja bi se zadovoljila time, što bi mogla uzanj biti, njega dvoriti, te njegove rieči slušati. — Ako sada k ovomu pribrojiš i onaj slučaj, da je Zlkovski bio Poljak dušom i tielom, da je za domovinu svoju progonstvo trpio, o moja Tinko, — tko da takova muža neljubi!

Nu sada je sve prošlo. Njega više neima. Išla sam njemu i svojoj nadi u sretniju budućnost, na sprovod. Bijah na njegovu grobu ujedno s njegovim prijateljem. ali nisam plakala, jer mi vrelo suzah usanù. Smrtonosnim žalcem u grudih povratih se kući.

Od onoga vremena omrznù mi ovaj život do zla Boga! Da mi nebješe stare majke, već oddavna bi učinila, što sam sada, poslje dvih godinah. Budući pako moja majka dobra, kao što su riedke, ostadoh, — dok se i njoj Bog nesmilova, te ju prošle godine k sebi nepozva. — Čašu mojih jadah napuni materinja smrt do vrška. — Predav umrle ostanke ljubezne roditeljice crnoj zemljici, prodam, nješto razdielim imetka, pa rekav posljednji „s Bogom" varavu svietu, evo me ovdje u ovom mirnom, tihom samostanu, da ostali dio svoga života posvetim Bogu.

Sama sam na svietu kao maleno drvce sried prazne pustare. Taštavi sviet nepoda mi ništa, do breme jadah i tugah, koje kanim ovdje izliečiti, ili barma ponješto utišiti, ako se bude dalo! —

Svečana me zaokružuje tišina; mirna ladanjska okolica prianja dobro bolnu momu srcu. Živjeti ću dok bude božja volja, nu volila bi danas umrieti, nego sutra, da je na moje.

Neprimam nikakovih listovah, osim ako mi prijateljica koju riečcu napiše, — a niti neželim, jer ovaj sviet neima za me utjehe niti pomoći. Najviše sam sama, a to mi je baš ono, česa sam u ludo u svietu tražila. —

Njegova uspomena uviek će mi biti sveta i poštovana, nastojati ću, da ga budem vriedna, ako i znam, da on o tom ništa nezna.

Lasno sam se sa svietom razkrstila, jer sam ga mrzila, nu ucviljeno srce moje plače svakim danom krvave suze, a plakat će jih — dugo, još dugo. —

S Bogom moja ljubezno Tinko; hvala ti na ljubavi i prijateljstvu; uzdrži me u pameti, kao što ću i ja tebe.

S Bogom još jedanput, spomeni se

tvoje

duboko ucviljene prijateljice

Sofije Melčeviecki."

U samostanu uršulinskom 17. lipnja 1859.

„Blaga dušo" šapne Mirko opet otrisav si suzne oči, „dakle i ti si se povukla sa pozorišta ovoga života, na koje sam ja sada tekar počeo ozbiljno misliti. Bog zna kakova će mene sreća zapasti. Nu nadam se, da će moja mila Tinka — i moja domovina, na kojoj se stadoše bistriti oblaci, meni stvoriti mali raj na zemlji." —

Priobćio L.

Dopisi.

(Nadalje).

Šesti list.

Aleksej Mariji.

Petrograd 2. svibnja 184 . .

Hurah! Hvala vam, Marijo Aleksandrovna, vi ste vrlo dobra i milosrdna. Počimljem, kako sam obećao, govoriti sám o seb. Govorit ću s radošću, s dušovoljom. O svem na svietu dade se govoriti živo, strastno; no s dušovoljom govori se samo o seb.

Meni se je ovo danah nješto izvanredna dogodilo. Prvi put u životu bacio sam pregled na cieli svoj život. Svaki nas dodje do sgode promišljati o svojoj prošlosti, kadšto s boljom, a kadšto s nevoljom; ali baciti pogled hladan i jasan na cieli svoj život prošli, kakono putnik, koj uzapev se na vršak brda, pogledne u natrag niz stazu, kojom se je penjao, ovo se može samo u jednoj dobi izvesti. Njeka potajna tuga razlije se srcem, kada se ovo prvi put izvadja. Ja znam, da se je oko moga turobna njeka bolja savijala. Za mladosti neima ovakih pogledah. No moja je mladost iztekla, te kao onomu putniku na vršku brda, tako je i meni sve jasno i prozirno.

Da, evo je sada preda mnom prostrte, moje mladosti. Ovo vam nije radostan prizor. Čisto sám sebe sažaljivam. Jeli

moguće, blagi bože, da sam ja sam svoj život ovako pokvario. Sada sam dospio do pameti, sada, no prekasno. Jeste li kad bili spasili muhu iz zanjkah paučine? Vi ste je stavili na sunce; njene su nožice i krilca spletena. Kako se uboga nespretno upinje. Kako nedotupavno gledje, da se oslobodi ovih uzlovah, koji ju sapinju. Ona se uvija i rad bi razplesti svoja krila; no ona se već nepodiže u zrak, niti će bezbrižno zučati prama suncu. Pak ova muha nije svojom krivnjom pala u varavu paučinu; ali ja, ja bijah sam svojom paučinom.

Pa ipak nemogu da preveć sam sebe krivim. Tko je dakle krivac? Tko da odgovara za krivnje cieloga naroda, od kojega je i sam jedan dio? Krivi smo mi, premda bez svoje krivnje. Obće okolnosti odlučuju o nami. One nas rivaju sad na ovu, sad na onu stazu, a poslje nas opet one kazne. Veli se da svaki čovjek ima svoj udes. Ova mi rieč dovodi na um prispodobu, možda malko odviš smjelu, no svakako podpuno udesnu. Kakogod oblaci, navučeni izparivanjem zemlje, podižu se vrhu nje, da joj donesu ili obilnost ili poraz; tako se oko nas, od naših izparivanjah, stvara njeki živalj, koji poslje vrhu nas tvori ili blagotvoran ili ubitačan upliv. Po mom mnienju ovaj je živalj ono, što nazivlju udesom. Drugimi riečmi svaki je sam tvorac svoga udesa, a udes opet tvori njega.

Jest, samo što je Rus primoran i odviše, da tvori udes samosvojni, a u tom je sva njegova nesreća. A kako da drugčije i bude? Neimajuć izvan sebe nikakva velika kretala, nikakva interesa sveobćega ni zajedničkoga, nije druga, ako hoće da razvije svoje sile, nego mu valja raditi samo o sebi, pak evo ti ga, čim je koračio iz djetinstva, gdje nastoji da utvrdi i osigura ubogu svoju osobu. Nebudući stalno upravljani našimi predanji narodnimi, nevjerujuć u ništa s vjerom iskrenom, nepoštujuć nijedan naših zakonah, prisiljeni da budemo sami sebi podporom, imamo podpunu sloboštinu, da se polag vlastite volje uredimo; jer nemožeš iziskivati od svakoga, da odmah uvidi bezkoristnost duha, „koj se vrti posried jalove tvornosti;“ ovako postaje više jedan prerani porod; ovako postaje više jedno onih ništavih stvorovah, u kojih je i težnja prama istini lažljiva, jer je naviknuto na manjkanje slobode; u kojih se smiešna bezazlenost izmienjuje s kukavnom lukavošću; jedno onih stvorovah, koje nikad žalibože upoznati neće ni spasonosne radosti one djelovnosti, koja se izvadja u dnevu velikom, niti trpljenja i slavlja nepredobitna uvjerenja.

Navukav na se mahne svih dobah, trgamo ovim mahnam ona svojstva, koja ih naknadjuju. Mi smo neznalice i prostodušni kao djeca, a neimamo djetinske iskrenosti i bezazlenosti; mi smo hladni kao starci, a neimamo staračke mudrosti. A prije svega mi nismo mladi ni u samoj mladosti.

Čemu ipak na sama sebe klevetati? Nismo li i mi bili mladi? Nismo li ćutili, kako u nam kipi i vrije snaga života? Jest, i mi bijasmo u Arkadiji; i mi bludjasmo po smješećih se njenih ravninah. Jeste li ikad, šećuć se posried šikarja, poćerali malašna kukca tamno-siva, koji da lašnje pobjegne, razapne u polet rumena svoja krilca, ter se za čas u travu svali. Upravo ovako i naša mladost razapinje za mali časak svoja krila sjajna. Možda se sjećate onih spokojnih šetnjah večerom, duž obale vašega vrta, pošto smo nas četvero duge i vatrene razgovore vodili? Sjećate li se onih blaženih časakah? Narav pritiskavaše nas u svoje krilo, s ljubežljivim njekim veličanstvom. Oko nas se iznenada zapaljivahu purpurne nježne svjetiljčice. S razplamćena neba i iz razžarene zemlje, činjaše se, kao da nas zadahnjuje čisti i topli dah mladosti ili dobrohotnosti sreće vjekovite. S ognjem svjetiljčicah, mišljasmo da i naša srca gore sladkim i strastnim ognjem, a lagahno lišće mladicah svijaše se stidljivo povrh glavah naših, kao da bi se odzivalo nutarnjemu kipljenju nestalnih željah naših i nadah bezkonačnih. Sjećate li se čistoće, žestine i pouzdanosti mislih naših? izliva onih plemenitih željah? one šutnje, koju radja punoća dušah? Nismo li onda zaslužili nješto više od onoga, što nam je život poslje udielio? Zašto je udes udesio, da samo iz daljine zaglednemo željnu obalu, a nikad se na njoj nenastanimo, da nikad „neprolijemo sladkih suzah prvoga Izraelca, cjelujući teda njegda zemlju obećanu.“ Uz ovaj stih pada mi još jedan na um. Znate li, kako smo jednu večer šećući se cestom, zapazili slab oblačak ožarena praha, štono ga je vjetar uzvitlao prama zapadajućemu suncu? „Talasućim se oblakom“ . . . pričmete vi, a mi svi u isti par umukosmo, da vas čujemo:

En nuage ondoyant
La poussière se leve dans le lointain,
Est-ce un cavalier, est-ce un pièton?
Je ne puis le distinguer.
Ah! je vois, e' est un cavalier qui passe
En galopant sur un rapide cheval . . .
O toi, mon ami, mon ami si éloigné,
Souviens-toi de moi.

(Talasećim se oblakom diže se prah u daljini; da li je to vitez, ili hodočastnik, razabrati nemogu. Ah, sada vidim, to je vitez jašeći žurno na brzu konjicu . . . O, moj prijatelju, prijatelju moj tol udaljeni, sjeti se na mene).

Vi prestadoste. Tada je u svih nas vjetrić ljubavi srca ganuo, te svaki nas, to sam osvjedočen, željno naginjaše k onoj neznanoj daljini, gdjeno se sried maglovite noći kao podizuje sablast sreće i k sebi nas pozivlje. I promotrite samo tu čudnovitost, čemu da smo čeznuli za nepoznatim? Nismo li svi ljubili? Zar da sreća nije prebivala medju nami? Pak vas još i danas pitam, zašto se nismo dotakli željene obale? Zato što laž, ovo prokletstvo naše otačbine, sliedom za nami sliedi; zato što nam ta laž truje najbolje ćuti; zato što u nam bijaše sve krivo i prisiljeno; zato što ljubili nismo, nego smo se samo trsili osvjedočiti, da ljubimo.

Ali budi dosta. Čemu povriedjivati jošte nezacielene rane? Ovo je sve prošlo, da se nigda nenavrati. Nasladjivao sam se spominjanjem onoga, što je dobra u mojoj prošlosti i sried ovog spominjanja velim vam sbogom. I doba je, da završim dugi ovaj list. Izlazim upijati zrak svibanjski, kroz koji, uzprkos zimskoj oštrini, promahuje topli zadah proljetni.

S bogom Vaš

A. S . . . .

(Konac će sliediti).

Ljetošnji kraljevski sajam.

Bivši jošte malo diete, pripoviedaše mi mati koješta liepa o velikom sajmu kraljevskom u Zagrebu, nu još više toga o ponosnom hramu sv. Kralja. Vjerujte mi, da sam došav prvi put u Zagreb, imajuć neprestano one materine rieči pred očima, odmah zaželio vidjeti tu „veliku“ crkvu, o kojoj mi dobra majka kazivala, da je tako velika i ogromna, da mogu lasno četiri propovjednika u njoj naviešćati, da ima u njoj toliko oltarah, koliko je danah u godini, dapače, da jih nije moći ni prebrojiti. Prohtjelo mi se viditi, ona dva cucka — ovako one lave okrsti moja stara mati — o kojih reče, da su na vjekovitu uspomenu namješteni ondje, da sjećaju kašnje potomstvo na onaj čin, kako je naime njekakva kraljica pošto bi skoro hram dovršen, neimajuć već nikakova blaga, prodala svoja dva najmilija cucka, te onim novcem hram dovršila.

Došav u Zagreb osvjedočih se, da je moja pokojna mati stolni naš hram na ogromno povećavajuće staklo morala gledati. Nu meni se htjelo svakako jedan put i na sajmu biti.

Premda sam inače — često i proti svojoj volji — svake godine po 10 mjesecih u Zagrebu, to mi se nikako nehtjede udesiti, da pribivam sajmu do ove godine.

Željan spremih se dakle na put, te dodjem u ponedjeljak na večer u glavni naš grad. Probaviv utorak u ugodnu razgovoru, pohitim sriedom jutro umah na trg. Proturav se njekako kroz svietinu, podjoh Ilicom, kad me iznenada zaustavi glasan smjeh našega seljaka. Pogledav onamo, opazih kako se sakupilo više seljakah pred dućanom, gdje su izložene staklene svaštice, svekolike figure i podobe.

„Gle, gle Štefić — progovori jedan — kak se ovaj drži, baš kak moje mame brat Joško; ima fruntu na pleći. — Bože moj, kaj nebudu još ti Kranjci sve zmislili?“ Drugi se opet dive fotografičnim slikam u Hühnovom dućanu; treći se samodopadno motre u velikih zrcalih, te su jamačno ponosniji svojom torbom i velikim šeširom, nego mnogi gospodin iz prijašnje dobe svojim frakom i cilindrom.

Promjeriv sav Jelačićev trg, divih se nad metamorfozom prije godine danah neslućenom. Bože mili! kako se to jagmi za imenom narodnim; 2 kavane „narodne,“ ondje gdje je bivao Casino des Handels, sjaje sad „trgovačka dvorana,“ zur Eisenbahn — trojedne kraljevine svratište, jugoslavenska kavana, narodne gostione, češlaonice i brijačnice, poslovnice, trgovine, kolačnice i pekarne, sve hrvatski napisi samo „Kaiser von Oesterreich“ i „Ungarische Krone“ u Ilici se jošte neprilagodiše novomu duhu hrvatskomu, već ostaju kod svoga staroga motta; hoće li to još ostati tako, ili se nanovo metamorfosirti sve? Eh šta bog dade i sreća junačka.

Podjem špitalskom ulicom na novi trg, ili — kako ga zagrebčani par excellenc — „viehplacom“ zovu. Obaziruć se na lievo i desno, da nedobijem odakle kakav neugodni pozdrav, te prikopčiv dobro surku, da mi neizmakne džepni sat i bez moje privolje, idem napried.

Meni se čini sajam kraljevski kao naša proštenja u obće, nu dakako u najvećem smislu. Po malih župah sastaje se bližnji pobožni sviet, sitničari i kramari, a u Zagrebu stiče se sve na veliko. Tu se vide ljudi iz svih skoro selah i gradovah domovine hrvatske, iz Slavonije i Slovenije, tu je onaj veliki svakogodišnji Rendezvous, gdje se sastaju znanci mnogi samo na taj dan, pak opet godinu danah njekoliko se ljudih raduje tom danu, kadno kola za kolami hrle u grad, gostione se pune, po ulicah i javnih mjestih strana lica, buka, muzika i veselje, pa nebrojene nošnje seljačke.

Što je na Jelačićevom trgu za finiji sviet, to je na novom trgu upravo prostonarodni pazar i zabava. Mjesto kavanah, gostionah, salonah i skladištah rede se čitava tri duga reda improviziranih krčmah i kuhinjah pod vedrim nebom, gdje se vari i peče i na suncu i kod vatre, gdje se prolazećim smiju ukusno zarumenjeni odojci, pečenice i purani.

Tko bi imao vremena i volje „ad hoc“ kao slikar ili satirički feuletonista studia praviti, taj bi doista mogao narisati zanimivih prizorah, kakovih neima ni na sajmu u Novgorodu nižjemu niti u glasovitom Lipsku. Na primjer, kako Ciganin konja hvali i pogadjajuć se o ruku kupčevu udara da sve puca a viče kao da sa gluhim pazari.

Kako se onaj iz Kaniže za luk pogadja sa Turopoljkom, koja ni rieči njemački nerazumije, a on samo ponješto natucati znade po hrvatski, što je vrlo smiešna zabava; kako ovdje kumek od Magjarice sira kupuje, a tamo uz gusle javorove i obligatni bais, kod ljetošnje afrikanske vrućine plešu da se znoj proljeva. Tu kod stola cvenkaju stakla: Bog živi funt mesa po groš i polić vina po dva groša bez štemplina — pomislih u sebi — to ti je ona obća narodna želja od jadranske Rieke pak do Zemuna. — Da napomenem jošte samo, kako ondje dječak iz Čučerja prvi put medicu pije, pak lice prevraća ala pantalon — kako se njekoliko Jastrebarčanah u dosjetkah vježbaju vrh galerijah nakrcanih na Sternovom omnibusu — kako tamo — „aus blosser, tobože, Curiosität“ nosi onaj Herr u 3 vretena pečenice, koje on krsti sa „Schinterpratl“ te ga izza Coulisah nestane, gdje se vino toči.

Tu mi opet nehotice padne na um njeki činovnik u Zagreb premješten, komu se nije u Hrvatskoj ništa dopalo, te je kod svake zgode nemilice strogom šibom svoje učene kritike sve napadao, što je hrvatskog bilo. Slučajno ga lani sretoh u Beču, pa upoznav mene, hoće da plače, što su ga u Beč poslali, jadikuje, žalostna mu majka — za purani, odojci i pečenicami i za zaljevom vinskim, za Tuškancem i Maksimirom itd. (Konac će sliediti).

Narodno kazalište u Zagrebu.

Opera talijanska — pa za operom Reményi — pa za Reményiem Hofmanovi geologički kipovi — pa evo opet hvala brizi upravljajućeg odbora, bar za kratko vrieme hrvatskih predstavljanjah. Na kraljevo kad je Zagreb pun strajnskog svieta, koji čezne za zabavom, razveseli nas družtvo sa glasovitim komadom „Petrica kerempuh.“ Žao nam je što biasmo preprieċeni, taj komad vidjeti, te nemožemo zato sami sud svoj izreći, već nam je njeki prijatelj sliedeće izvjestje dao.

Židovi smo — t. j. u Egiptu i ako nam sabor trojedne kraljevine nebude svjetlim oblakom sada, to iz ove pustinje izaći nećemo, to na vieke zalutasmo. A skoro smo jučer mislili, da zalutasmo u kakov drveni čardak na novom i samo stare dekoracije nam dokazaše, da smo u hramu umjetnosti. Naravno tu nemožemo motrit stvar s gledišta njekakvog Burgteatra nego s gledišta provisorissimo, s gledišta dobre volje. Čujte, jučer je naše obćinstvo tako zvanu nouveauté t. j. njemačku pilulu u hrvatskom prahu progutati moralo. Štovani njeki Bezimenović, komu za dobru volju, što je našu knjigu obogatiti htio hvala, uzeo je u ruke, kao što to poligrafična gospoja Birchpfeifferova običava, žutu knjižicu prije neznam koliko godinah kod Plalera izišavšu te iztesa, kao sto Birchpfeifferova „Grilip,“ komediju po klasičkom načipu u 4 čina.

Budući da u čovječjem životu mnogo slična se dogadja, to imade i u ovoj komediji mnogo sa bečkimi lakrdijami slična n. p. sa Du faust's Haus käpchen. Da li ima naša dramatična literatura poći takovim tragom kao što bečki lakrdijaši mimo zdrave i razborne naravi našega naroda, to nek prosudi svaki domorodac. Narodnoga u cielom komadu nije ništa drugoga bilo, nego psovke i surke. Da, ako spisatelj umetne u komad cielu refleksiu o magarcu, to bi on morao i u drugih strukah Schakspeharom biti, što baš pokazao nije. Što se same predstave tiče možemo hvaliti g. Mandrovića, Perisovu, gdješto Adelsheimovu, jer su baš nakoliko se u tom komadu može najbolje igrali. G. Ljubeznika nećemo prosudjivati jer je dobrovoljac. Kod g. Freudenreicha mladjeg žao nam je, da je proti sebi tako sagriešio i preuzeo mističnu ulogu nekrštena derana, mi nećemo nagadjati koliko aktovah g. Freudenreich ml. u svojoj umjetnosti imade, ali razlika je preogromna medju Wilhelmom Tellom i Deranom, a g. Freudenreich ml. Davison još nije. G. Freudenreichu starijemu kažemo, nek se izvoli drugdje engažirati, ne kod zavoda koj imade bit školom života, jer gadna ona njemkajuća improvizacija i način čauški neidu podnipošto pred obćinstvo izobraženo. Drugu stafažu pokrit ćemo oblakom kao slikar pokrajinu zimnu, ali odbor u saboru zaklinjemo neka pospješi 'posao, da nečekamo kao rusticulus dum perfluat omnis. A. III.

Gospodin Franjo Horvat, risarski učitelj u Križevcih, komu se imamo zahvaliti već za više slikah po njemu narisanih kao „Trsat, Nehaj i Brinj“ javlja nam ugodnu viest, da mu je možni rodoljub presvjetli gospodin dvorski savjetnik barun Metel Ožegović darovao fotografički stroj po najnovijem ukusu, da mogne tim laglje nastaviti svoje domorodno djelovanje, priobčivajuć u „Naše gore listu“ osim gradovah, predjelah takodjer i narodnih nošnjah. Radošću primamo prijateljsku ponudu gospodina Horvata, da nam dragovoljno bez ikakve nagrade ustupljuje za porabu „Naše gore lista“ svoj Portefeuille domaćih slikah, kao i onih što će ih kroz ove školske praznike po domovini putujuć sabrati, kako nam kaže: starih gradinah znamenitijih i historičkih mjestah. zatim romantičnije, veličanstvenije i dražestnije okolice, napokon narodnih nošnjah u cielih slikah. S toga nemože nam se na ino, već da se presvjetl. g. Metelu Ožegoviću na njegovom veledušju i podpori zahvalimo; gospodinu Horvatu takodjer na njegovom domorodnom požrtvovanju ovim javnu pohvalu izričemo, dobar mu uspjeh iz srca želeći, slavne pako domorodce osobito gg. župnike molimo, da g. Horvatu, na njegovom težkom putu i mučnom poduzeću prijateljski na ruku iti blagoizvole. Kako čujemo, on će put svoj kroz Varaždin, milo Zagorje, primorje i cielu granicu hrvatsku, za ljetos poduzeti, na godinu pako Slavoniju i Dalmaciju posjetiti. Tom prilikom mogu se ona gospoda, koja možebiti jošte fotografirana nisu, poslužiti.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. rujna 1861. Broj 25.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Noć u šumi.

Kud pogledam
Koža mi se ježi,
Gluho, mrtvo
Sve pred okom leži.

Mukom muče
Ptice pjevačice,
Nieme — sitne
Javorguslah žice.

Nit' se čuju
Svirke nit' svirači,
Nit' se čuju
Pjesme nit' pjevači.

Niti majka
Sinka svog doziva,
Niti seji
Brat se odaziva.

Hu! — Tišina
Svuda zavladala,
Što bi živo
Netom progutala.

I u crno
Gora se zavila,
I dubrava
Crnim se pokrila.

Samo vjetrić
Šapće tam u gori,
A niz goru
Potočić žamori.

Mjesec tuži
Što mu oblak pači,
Mučnim bjegom
Krozanj se provlači.

Da osvjetli
Sve što mrtvo leži,
Da se koža
Jošte bolje ježi.

„Miruj srce,
Čega da se bojiš,
Kad u sebi
Ništa zla negojiš?"

„Noć je, velju,
Sada sviet počiva,
Sladko sniva,
Noćnu slast uživa.

„Miruj dušo,
Čega da se bojiš,
Kad pred Bogom,
Koj te čuva, stojiš?"

Dr. Nik. Iv.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

Neima gotovo u svietu pokrajine, koja je od postanka svoga toliko jadah i nevoljah, toliko žalosti i nesreće, toliko kobnih sgodah i nesgodah od Turakah pretrpila, koliko biedne njekoč posestrime jedna i druga Slavonija naša. Izmedju svih jugoslavskih zemaljah, koje su manje više pod težkim turskim jarmom stenjale, koje su kužnim turskim samosiljem poplavljene bile, nalazimo zemlju ovu u najnevoljnijem stanju; u rukuh naime kletoga toga življa tatarskoga, koj je njegda cieloj Evropi strahom i trepetom bio. Ništanemanje polag svih ovih biedah i nesgodah, pune krasote, blagoslovljene desnicom božjom, oslobodjene ponajviše trudom vitežkih praotacah njenih, eno je danas, gdje se gradi sretnijom majkom sretne dobe. Nu sve ako se ljuta rana i zaboraviti dade, kad ju brat bratu pomoćju božjom privija i izvida, znamenka se vendar ona dugo poznade na kojoj je zacielila, te koja čovjeka sjeća onih jadah, koje mu je težka bol prouzročila. I meni tako, — premda se duh i pero zatrkuju, da blagostanje današnje i slobodu plemenite i mile ove majke opisuje, — što nikad lakšega posla! — ja ipak drugo nenamislih, nego da ovoga puta ozledim opet jednu ljuticu ranu, te čitatelje svoje svrnem na ono tužno doba, kadano je u njoj bliedni palumjesec spasonosni krst nadvisio; kadano je silno Turstvo još silnije i nemilije po njoj no ikada haračilo, nevoljno kršćanstvo mučilo i izkorenjivalo, te njegova vrstna mjesta, obitališta i ladna ognjišta preotimalo.

Na žalostnu otu epoku opominju nas i nehotice ponajprije silni gradovi, koji su se njekoč po zemljištu slavonskome, kao labudovi po sinjemu moru, ponosito uzdizali. Neima skoro brježuljka, neima gore, na kojoj se koji od ovih poput kobnà orlušine nebi kočio. Kud okom gledneš i nogom makneš — naidješ na tužne razvaline i grdne ruševine takovih gradovah. Groza te hvata, kad se sjetiš onoga vremena, kadno su baše turski u njih gospodujući cielom tom zemljom smiono zavraćali i čvrstim dumenom samovoljna žezla kormilovali. Suze ti kaplju niz lice, kad uzčitaš o cvatućoj dobi njihovoj, o strašnome progonstvu praetacah svojih! — Tako mi se slučilo, tako mi se činilo, kad sam se onomlani na tužne razvaline sjajnoga njegda Čaklovca grada popeo, te njegov položaj, stare njegove gradine, štono leže na malenu brežuljku, dugačkoga, borjem i ljeskovjem nakićena Bogaza, promatrao. Na tjemenu rečena brežuljka uzdizahu se tvrde zidine njegove — dika i ponos okolištnih Turakah, užasno zdanje kršćanah Čaklovčanah, a drago obitalište poturice Rustana Sladovića, age čaklovačkoga, — te nadvisivahu istu verigu planinah, a gorostasne mu četiri kule uzdizahu se nebu pod oblake. Kad mu ostanke ove gledaš i sgode mu na um uzmeš, čitatelju moj! predstavlja te užasna misó k egipatskoj kojoj vazi, k rimskoj gradini ol afrikanskoj divnoj Kartagini. Ogromni stupovi s debelimi stienami, štono su iz živca-kamena pronikle i vrhove gorah nadmašile, sámi ti vele, — prestavivšemu se u onu dobu, — da su vlasteljû turskoga age, da su imovinom njegova agaluka. Nebrojena je tu raja glavu izgubila, nebrojena pod teretom izkapala, nemogavša odoljeti nametu ogromna kamenja, dà, istih golemih tvrdih pločah sazidana grada, koje je ona jadna na ovisoko brdašce ovo uznašati morala. Naši djedi i pradjedi iznemogli s težkih radnjah, — sebi na štetu a tudjini na hasnu, — opirahu se preko pôdrugoga stoljeća nasilju turskomu, da svladaju dušmana na svom ognjištu, da ga krenu iz svoje domovine; nu providnost božja, kao da je desnom karala a lievom štitila, propustì, da se uzpuni sudbina kano proročanstvo. Oni ostaše potišteni, a mogućniji Turčin gospodovaše nad njimi; zato nam jamče mnoge tamnice Čaklovca grada, u kojih je nebrojno kršćanstvo s bolih, glada, muke i nevolje životom platilo. Pod gradom i u gradu čuje se danju i noćju plač i jauk. Stotine grlah razna spola i dobe cvili i nariče s kivne nevolje da duša sahne; al za taj lelek i jauk, plač i suze ni nemari možni Sladović. Mnogobrojno ljudstvo hrpimice dolazi, moli ga i zaklinje za milost; al se na to neogledje okrutno oko njegovo, neokopnì ledena duša njegova.

Da ima u svietu svetiteljicah zlih i dobrih djelah, tako zvanih božicah i vilah, o tome ni kumirstvo starovjersko nedvoumi, dapače, sveto se je držalo, da jest njeko višje biće, koje dobro od zla razlučuje, te ga dariva i kara. — I naš aga znavši za to, na prošnje ipak biedna puka ni za liek neomekša srca svoga, ni malo nepromjeni ćudi svoje, već, naresiv golemi grad svoj, držaše si za nasladu i najveće veselje, kad prositelju nehtje pomoći.

Grad je jaka tvrdjava, obzidan trokruglimi jakimi strminami. Od sjevero-iztoka ga paše u podobi polukruga liepa baščica, koja je povrtnim zeljenjem probujala. Opasana je ovisokim zidom, te služaše ljeti agi i gostom za mjesto odmora i šetališta. S jugo-zapada je velika kapija, na njoj vavieke oružan stražar. Kroz nju vodi okomni put na cestu požežku, čaklovačku i pakračku. U dvih kulah od brda stanuje sám aga sa slobodnjaci dvoranici Turci, a u dvih od puta glavnoga sužnjevi i robovi, — kukavna raja u ladnih nad- i podzemnih tamničnicah i grobovih. Oko zidinah gradskih vuče se ovisoko široki doksat; s njega je krasni pogled po divnoj okolici, kojoj je u iztoku, sjeveru i zapadu čarobna ravnica potokom srebrnim prosječena, s juga pako vrletna Bogaz-gora nadvišena. Podno grada prama sjevero-zapadu idući, vidjaše se na liepu čimenu česma izviruće ladne biser-vodice. Čarobnost ona, koju ona u vis prskajuća osobito o izhodu i zapadu sunca sačinjavaše, opominje gledaoca na više čudnih i kobnih slučajevah, koje većinom na takovih mjestih lakomi Turci počiniše. Bilo je doduše na iztok i sjever liepo pogledati; nu grabežljiva Rustana, osobito po večerih, najvećma bi tamo srce vuklo, najradje bi prama zapadnoj strani grada na doksat sjeo i na česmu motrio. Igre i zabave, gostbe i vesela družtva ostavljao bi više putih u sjajnih palačah svojih, ostavljo bi divane iz svile i kadife, naslonjače i ina siela, te bi išao s ikim ili s nikim, da o zapadu sunca na pérdu sjedne i na česmu gleda. Neka bi mu sve prvo omrznulo, neka bi ga sve razjadilo, jedan pogled na česmu sasma bi ga umirio, u raj bi ga prestavio, krunom radosti i rajskih slastih bi ga okrunio. — Divni Bože što to biti može?! — —

I.

Što tko ljubi, neka neizgubi; —
Ti si moja — i druga nikoja!

Godina je 1596. dan 2. svibanj.

Zlatni traci zalazećega sunca obsipaše liepi Čaklovac i njegovu krasnu okolicu. Obzor je snabdjeven tamno-plavetnim zastorom navadne nebeske boje; samo se zapadni kraj odsieva zlatnimi zrakami sunčana žara. Rudne pakračke gorice zavijaju se jurve u mrklo odielo, da njime prikriju zeleni ság nakita svoga i zaštite divlju zvjerad od zamrloga progona lovačkoga. U svemiru vlada grobna tišina, samo se u bližini čuje miloglasni romon prskajuće česme, kadkoje glasak tičice i kadšto samo u dolini glas tužno tulećega roga pastirskoga. Runa i rogata krda poturice Rustan-age nadganjaju se sita po vrletnih brežuljcih i dolovih krasnih krugovah Čaklovačkih, te čekaju uz sviralku pastira, dok se sunašce svietom i žalovi sinjega mora oprosti, da opet ukonače goleme zidine i bogate sjajne dvorove zamierna Rustan-age. Mladić, koj ih pase i frulicom zabavlja, vitka je struka i liepih obrazah; — on je dječak, râja, kršćanske krvi, ko mu i goso poturica Rustanaga. O bedri mu nješto smoka u prtenoj torbici; naslonjen na paličak ljeskovac; na glavi mu kriljak crna darovca. Bos po svionoj travici odvraća od kvara runu janjad — u frulicu posvirkuje i po stadu pogleda. Okrenutomu prama zapadu zaigra mu danas srce od radosti videć seoce Čaklovac, gdje mu bratac Franjo, poznati hajduk — junak slavonski, — gdje mu rodjaci, stari onemogli roditelji s prijatelji i poznanci Čaklovčani prvo svjetlo sunca zagledaše, videć bujne njive i poljane, vrletne gore i doline, bistru, zdravu tekućicu vodicu i obilne plodine drage domovine svoje. Usuprot, groza ga obuzè a tuga mu u mladjanih grudih srce stisnù, kad se sjeti tužnoga i nevoljnoga stanja, u kome boravi jadni rod njegov, tužna domovina njegova; kada mu padè na um, kako je potlačen dom, kako mu žuhko cvili starica majka na otetu i oplienjenu sobstvenu ognjištu. Suze mu zêne poplaviše, — on pogleda u padajuće trake sunca: „Oj sunašce rujno!" zaori duh njegov, — frula mu pane iz rukuh a plač se licem prolio „nezadji! — dokle tko neosveti roda moga miloga, roda slavonskoga!" — U tom se legne na tla i gorko se naplakà. —

Kobne misli zaviše mu srce u crno i on odluči živ il mrtav — nebiti više čobaninom tudjine, robom poturice u svojoj zemlji, u svome zavičaju. „Al' šta za boga! — i ti si poturica prisiljeni jadni Milane!" pomisli u sebi i nanovo zakuka. — „Osto, — propo, — znam što ću!" Domisli se, te ustane i povede stado kući. Sunce jošte nije zašlo, još bijaše krasno i vidno.

Na doksatu zapadnome ogromnoga grada sjedi aga i razgovara s bratom si Ismailom. Iza poduljega razgledanja i razgovora o kojekakvih dogadjajih, što su se prošloga mjeseca skobili, zapne aga i za današnju gostbu, koju je u gradu imao.

„Neznam, vjere mi" — reče — „što me evo njekoliko danah neprestano savjest muči a srce uznemiruje! Mislio sam, da ću se utišiti ako sazovem poznance svoje k sebi na veselje; al ljuto sam se i opet prevario. Crni me jadi more sveudilj; nit imam noćju pokoja, ni danju teka — brade mi! i dina mi! volim uginuti, no ovako pasji dulje živiti!" — —

„Mà što ti je tako dodijalo" — upitat će ga Ismail „kaži meni brate Rustane, nebi li ti pomogao. Nije moguće, da se ti još koga prepadaš! Tà evo šta je momčadi u našem kotaru, proroka mi, ako nebi cieli agaluci jednim nasrtajem zavladali, nebio koji sam!"

„Hm! — pravo veliš, — da je to na borbu mišicah; al borit se duhom i srcem — treba silah da pobjedim strasti, treba moći da savladam oči! Tebi je dobro znano, da se ja neplašim svake šuše, svakoga nasrta dušmanskoga; jer jednim udarcem svladam protivnika. Jakih svojih četah i nedižem proć koga god, nit zadievam u svakoga; al koj me se sine — valah! — znaš kako mu je! — Nisi li vidio, što sam učinio s onim starim hajdukom Velkom, komu se je, vele, eto sin, crni onaj grabežljivi vraže, zahajdučio i meni o glavi raditi počeo? — Nu vesela mu majka! — sretan je, što ga već neuhvatiše straže naše; samo ga vidje brat mu čobanine sinoć, gdjeno se sa svojimi parovnjaci, kojih je vele, do pedeset na broju, kraj Bogaza klatari, — da svoga ćaku osveti. Al da znadoh, što sad znadem, srkale bi mu jutros vrane moždjane; nu neka ga neka do sgode! Trista mu dušah gjaurskih! nek me nesrdi; jer će znati, što je Rustan, aga njegov!" — — Tu škrine zubi i probliedi.

„Neluduj Rustane!" produlji mu Ismail „i nežesti se za štogod! — Liepo je vrieme i ugodan dan, dar nam povoljni proroka Muhameda. Neka čini što hoće, tebi naškoditi nemože; jer si ti svoj pa svoj. — Kaži mi samo, s čega te sviest muči a srce uznemiruje?"

„Kazo bi ti, brate! — kazo bi ti; al se bojim, da mi nebi namjere pokvario. Istina je doduše, da mi je sve za rukom išlo, što sam dosele poduzimao; al' ovo poduzeće, na koje me duša i tielo vuče, težko će biti napredno. Ja ću pokušati, bilo što mu drago! — nu tebi ga jošte nemogu sobćiti. A što bi ti ga i poviedao, kad ćeš ga očima viditi, kad će cieli agaluci i pašaluci zanj znati; jer ja nasrtu požudah svojih već nemogu odoljivati." — —

„Tà što mi toliko pripoviedaš — o nezanimivosti?" presječe mu rieč Ismail „kaži mi ono što očekujem ko ozebo sunca: za čim te srce vuče i uznemiruje?" — Rustan još otvorenih ustah hoće da nastavi.

„Tà čekaj!" — reče „dok ti kažem, kad si baš tako napo! — no samo pod tim uvjetom, ako mi zrelim svjètom u pripomoć budeš. Ti si od mene stariji; ti si tih slučajevah već dosta preživio; znat ćeš dakle, što bisam začeo!" — — — Tu mu opet prekine riečnestrpljeni Ismail.

„I baš ti se neda — da mi ju sobćiš! — brže s njome na vidik!" Rustan digne ruku i mahne prama njemu.

„Nebudi ludi kaurine, — koj bi sve rad na jednoč progutao! Znaš da smo Turci Memeta sinci; tihi, — al' čili i vjerni momci!" — Tad prisjedne pobolje i povuče se sa stolcem bliže Ismaila, pa će mu više šapčućim glasom:

„Moj brate! — ja sam ti noćaske odlučio, o čem sam već odavna mislio. Namjera moja bit će, mislim, dobra. Djelokrug odkuda se pameću vrtim, leži evo pred tobom — — Ah! eno je!!" vikne aga sav izvan sebe i nehotice pogledav na česmu; — „eno je!" reče i umukne. Oturi stolac od Ismaila, ukočen kao stup sjedi na rjem i mirno metnuv prst na ustne, gledaše sveudilj u zapad. Ismail se dosjeti ponješto njegovomu cilju; nu padši mu druge okolnosti na um, nedade si vjerovati, da bi Rustan tako sliepo zašo.

Rustan se hoteći zatajiti, — da se Ismail nesjeti odmah i nezačme jošte crnje sumnjičiti, primakne se opet k njemu i nastavi:

„Znam da si i ti, kad si mladji bio, volio liepu kaur-

Pavao Josip Šafařik.

Životopis ovog slavnog českog spisatelja nalazi se u broju 20. „Naše gore lista" a danas nakitismo list sa slikom pokojnikovom.

kinju, nego li podbulu kadunu, što ne pobro? — Još kad sam njegdje u Pakracu kaurom bio, stvarao sam si divne misli u glavi, kad sam idué jednoč preo ravna polja u ovo doba u šetnju zapazio na bistroj jaruzi liepo djevojče iz porodice onoga staroga Kulana, koj je režao već odprije na me sbog tebe. A odkada se i ja poturčih, zavidio mi je radi vjere svoje, koju sam, kako se njegdje izlanù, lakoumno zatajio i njegovu Kristu klanjat se prestao. Pa još kad sjedoh eto na prestô u svome gradu i u svom agaluku, zače mi o glavi raditi i druge proć menika dizati. Dà, što više," — ponješto će srditije aga „on dade eto onomadne sinu one stare kuje kaurske kćer svoju za ženu. Sina si Odivčio ćako pa Pofranjio a krasnu Sofiju, snahu svoju, — sladku rieč u ustih mojih! — u koju sam se skroz zaljubio, u zarucih Pomilčio. No mienjo ime, kako mu drago, ja ju ljubim — i umrt ću — a ljubit je prestat neću! Što mnije možda, da će me time prevariti, nedvojim, da sám svoje glave još nebi našao u torbi. Ja mnogo baš nebrigujem kako ću proći. Što sam naumio, to ću i učiniti; samo ću te jošte za savjet umoliti, kada ti namjeru svoju odkrijem.

Kao što ti već rekoh, kaogod onda, eto i sada svejednako, a osobito tavnom noći, dušmanicom živih stvorovah, spopadaju me strasti, da učinim naviknuto zlo. — Krasnu onu dievu, bielih okruglih obrazah, blistajućih kano dvie zviezde izhodnjače očiuh, crnih kano pijavice, crne obrve, crvenih kao koralke ustnah, a bielih dvajuh redovah biljur-zubih, vilinska stasa i vranih kosah, lier-grudih, vidim neprekidno ja budan i sanen, dan i noć, samotan i sdružtven pred maglenima svojima očima. Ona je sada u obitelji Ilićah, koji su se već prije stoljeća medju čaklovačke ove brdine iz Bosne doselili. Tà proroka mi! to je krása, ko da je s neba na zemlju pala! — Moja biti mora! mora! i to još danas! Mà me Ilić harambaša u oglede na mejdan pozvo; mà me š njome i nanišanio! Nije moguće, da ću mu od prva olova smalaksati! — Ona, ona moja biti mora! pa mora!" — i lupi šakom o koljeno. — „A ti potvrdi pobro, je li mnienje dobro?" — — Na to se malo odlekne od Ismaila i gledajuć unj očekuje odgovora. —

Ismail se malo nasmjehne, pa mu prikroji:

„Da znadeš kako mi se prečinjavaju suhoparne te namjere tvoje. Nemoj, tako ti dana današnjega, toga podnipošto činiti; jer ako se sve koranu i nebi protivilo, ipak u mome čitapu takova šta nigdje nestoji zapisana. Po mome mnienju na to bi se i prorok srdio, ako bi se tudja svetinja pogrdila, a i već odnjekle znadeš — izkustvo te uči — da su težke kaurske kletve. Tu ti je pogibelj životom skopčana; mani se toga ja bih rekao, bit će pametnije i bolje. Zar si jur zaboravio, da sam ti pripoviedao, kako sam ja u takvih vragulijah s nesmotrenosti prije desetak godinah stradao, kad sam iz Cernika onu napast ukrao, te me malo izdala i usmrtila nije. Ja ti nevelim ništa drugo, samo da se još za vrieme toga okaniš do providjenja; jer ona je, kako se čuje i nabožna, rado se moli svomu Kristu i Mariji, koji će joj ufano u svakoj nuždi pomoći. Al ja velim ovdje samo svoje — a ti radi zato kako znaš!" — — Na ovo se Rustan osovi, digne ruke u nebo i vikne:

„Ja ju ukrast moram! Ja sam se nebom zakleo; — nepomože joj ni Krst njezin, ni Marija! Krv il život i ona je moja još večeras!" — U tom se kuražno digne, ostavi zapanjena Ismaila i podje gradu na ulaz.

„Ivane! vjerna slugo!" vikne junački „zovi još koga, te okolani u taj hip tri najbolja hata!" . . .

Ismail videći, da druga nebude, podje u palaču, sjedne na divan i razmišljava o nemiloj kobi, koja će Rustana zlo ukobiti, ako to učini; nu kad sve misli u jednu smislì, lupì dlan o dlan pa zamumlja: „Idem baš i ja! — Ej Rustane!" vikne na vratih „i za me jednoga!" — „Dakle četiri?" upita Rustan: „Ne četiri" — Ismail će „nego dobra tri: za te, za me i za Ivana!" — „Afferim bajne! tako valja!" — to izrekne, povrne se veseo unutar i poput Ismaila stane se oružati. Kubura do kubure, handjar spod koljenah do handjara pokrì bedra njegova. Tako naoružani: u dobri čas! poviknu radostni i sadju skalinom na doljak u dvor.

(Dalje će sliediti).

Dopisi.

(Nadalje).

Sedmi list.

Marija Alekseju.

Ladanje 20. svibnja 184 . .

Došao mi je vaš list, Alekseju Petroviću, pak znate li, kakvo je ćuvstvo u mojih prsih uzbudio? — zlovolju. Jest, zlovolju i odmah ću vam razložiti, zašto mi je volju okvario. U zo čas nije u mene dara pisanja; ja pišem riedko, niti mogu u malo riečih jasno izražavati; ali se nadam da ćete mi vi u pomoć priskočiti i gledati, da me shvatite.

Recite mi, vi čovjek, koji duha ima, da li vam je ikad na um palo, promisliti, kakvo je stvorenje ruska ženska? kakav je njen zadatak, njen položaj na svietu, riečju, kakav je njen život? Ako vam je ovakvo pitanje ikada na pamet palo, neznam, kako ste ga riešili. Glede mene, ja bih ga mogla najbolje riešiti u razgovoru, i neznam, hoću li i na pismu moći. A najposlje, nesmeta, pokušat ćemo.

Vi ćete biti jedne misli sa mnom, da ženske u Rusiji, barem one medju nami, kojim nije dosta brinuti brigu domaćih poslovah, primaju više nego igdje drugdje svu svoju duševnu hranu od vas mužkaracah. Vi uplivate na nas uplivom podpunim, savršenim. Neka bude, znajte dakle što od nas učiniste. Iz najprije govorit ću o djevicah, navlastito onih, što no nalik meni zatvorene živu u srcu pokrajinah. Takvih ima mnogo u Rusiji. Ja drugih nepoznajem niti ću o njih suditi. Sada uzmite ovaku djevicu! Njena je obuka dokončana, pa kakova obuka, veliki bože! Počme živiti. Neka se zabavlja, reći ćete. Dobro; ali zabave nisu dovoljne. Ona očekuje mnogo od života; ona nagne sve čitati, štogod joj pod ruke padne. Ona će o ljubavi snivati, reći ćete opet; ali ovo slovo ima za nju veliko znamenovanje; to je ujedno i svietlost i sloboda. Valja mi dodati, da ovdje nije govor o takvih djevicah, u kojih nije nijedna misao promišljena. To je što ona izgledje i očekuje. Kad će dakle nabanuti onaj, koj ima prosinuti i osloboditi njezinu dušu? Za najviše njih neće nikada. Ma recimo, da je spasitelj već tuj. Nje evo u njegovim rukama, gibka kao meki vosak. Sve, i sreća, i ljubav, i misli, zaliju je ujedanput kao poplava. Svaki strah sad je utišen, svaka dvojba razjasnjena; njoj se čini da na njegova usta istina sama progovara. Ona mu se klanja, ona drhće s njegove sreće; ona vjeruje, ona ljubi. Da je on junak, on bi je sve upalio i doveo do toga, da se zanj žrtvuje, te bi joj sve žrtve bile presladke. Neznam, ima li gdjegod, ali junakah u Rusiji neima; dapače

nije ljudih, koji bi nam štogod ponuditi ili darovati mogli! Uza sve to ipak ona mu poklanja svoju dušu. Ona mu guta svaku riečcu. Ona još nesluti, kako mogu rieči biti prazne i tašte; kako mogu malo stojati onoga, koj jih izgovara, i kako on malo vjere zaslužuje. Na prve ove časove pouzdanja i sreće dodje obično razstanak. Neka bi bilo, da ovaj razstanak zahtievaju okolnosti. No to je ona premudrost, ona ista kukavština, štono se u mladjahnu srcu izvrati u strast. Blago onoj djevojci, koja smjesta uvidi, da neima na što više čekati, da je svemu kraj; ali vi mužkarci, vi koji se kažete pravedni i čestiti, ljubeći i služeći istinu, vi ste odviše navikli varati druge i varati sami sebe. Za nas samoća i osamljenost. Žalost bi se još dala podneti, samo da se može spasiti vjera u ljude. Ali kakogod dvojica pošavši zajedno od izvora potoka mogu s početka preko uzka mu korita jedan drugom ruku pružiti, a poslje se jedan brieg od drugoga što dalje to sve više odmiče, te se ona dvojica pustiti i razići moraju, tako se na uviek razići moraju dva bića, koja bi imala do vieka spojena ostati. Pa što zato, opet ćete reći, to samo jedno dokazuje: da nisu bili stvoreni jedno za drugo. Upravo u ovom je razlika medju mužkim i ženskom. Mužu nije težko svu svoju prošlost zahititi kao teret, da počme novi život. Toga ženska nemože. Ne, ona nesmije zahititi svoje prošlosti, niti se može odkinuti od zemljišta, odkle je izklijala, nikako, nikada za nikada. Evo ovako onda počima prizor drame žalostne i ujedno smiešne. Gubeć od dana do dana nadu i vjeru, a vi nećete lasno dokučiti, dokle se to može, ona se grize i kini, vaviek osamljena, tvrdokorno se utapljajuć u svojih uspomenah, koje su njoj istinom, a kloneć se sadašnjosti, u kojoj sve što vidi, čini joj se lažom. A on, gdje li je on? Popostane li on, da bar iz daleka svrne okom na ovo srce, koje je slomio, a nije mu ni one utjehe ostavio, da bi moglo misliti, da se je on posvetio velikoj kojoj zadaći? Pa ako se slučajno i sastanu, kolikom se onda djetinskom taštinom koči! Kako li iz ugladjena njegova smilenja, ili, ako se udostoji, izgovora, kako li proviruje ohola ćut uvriedljiva starješinstva! Kako li slabo dokučuje zlo, koje je počinio! Kako li umije, dičeć se svojim duhom, ni s daleka neslutiti, što pokreće dušom našom!

Recite mi, za boga, odakle snage, sve ovo podnositi? Još i na to treba misliti, da čim ovdje koja djevojka osjeti, da joj više misli kroz glavu prolaze, već se po tom odlučuje od svoje obitelji i od svojih prijateljstvah. Već odavna nebijaše joj po ćudi njihov život; ipak je hodila uzporedo zajedničkom stazom, krijuć ljubljene svoje tajne. Ali za kratko, pak ju malo tko shvaća; od toga časa svi uzmu svaki joj korak sumnjičiti, svako kretanje. S početka nestoji nju muke ići svojim putem; ali kašnje, kad ostane osamljena, sama samcata, kada do idealnoga neba, o kom je vazda snivala i komu se podpuno žrtvovala, nemogne doprieti, i kada joj sve što je pod rukama imala, izmakne, tko će ju onda za ruku prihvatiti. Poruga, podsmjesi i šala dadu se još kojekako pregoriti. Ali što onda, kad se njeki nutarnji glas prene, pak joj prišaptne, da drugi imaju pravo, a ona krivo, i da sbiljnost, ma je kakva, više vriedi od svih sanjarijah? Kada ono, čim ste se najradje bavili i knjige, koje ste najmilije čitali, kada sve to omrzne, tko će vas onda pomoći? Kako da nepodlegneš u takvoj borbi? Kako da živiš u takvoj pustoši? Priznati se pobiedjenom, te pružiti ubogu ruku pram hladnokrvnim, da ti udiele ledenu simpatiju, koju je stalno srce malo prije prezirati mislilo — i pomozi bože. No priznati se smiešnom u onaj par, gdje te gorke suze oblivaju, oh bože, nesvali na nikoga ovakve nevolje!

Moja ruka drhće, moje lice gori; doba je da svršim. Idem da odpremim ovaj list prije nego li se stanem rumeniti sa slaboće svoje. Ali ako boga znate, u svom odgovoru nespominjajte ni jedne riečce smilovanja! Jer drugčije neuzpisah vam više nikada. Nebi rada, da mi ovaj list smatrate izljevom duše bolne, koja se tugarka. U ostalom, za ništ nemarim.

S bogom.

M . . .

Osmi list.
Aleksej Mariji.

Petrograd 18. svibnja 184 . .

Marija Aleksandrovna, vi ste vele uznositi stvor. Vaš mi je list oči razbistrio. Uzmite vi to prokletstvo! Čovjek si misli, da je napokon postao prostodušan i iskren, da nesbija više lakrdijah; a ono je dosta da ga dobro na oko uzmeš, pak si već opazio, da je postao mnogo gori. Sám po sámu sebi neće ovoga čovjek nikad uviditi, oko njegovo nevidi njega. Kao popravljač tiskarski, koji s navade i dosade nevidi štamparskih pogrešakah, tako i on treba oko puno bistrije i mladje. Evo zašto vam hvala velim. Oh, da znate, kako mi se moj zadnji list, toli rječit i čuvstvom kipući danas pričinja smiešnim! Nastavite, ja vas molim, svoje pisanje. Pravo veli naša poslovica: „naravitost ženske više vriedi, nego li razbor mužkoga." Dakle i srce! Da bi ženske znale, koliko je u njih plemenštine, dobrote, dapače i duha više nego li u mužkih, tim bi postale mnogo stalnije, a ova bi ih stalnost upropastila. Na sreću one toga neznaju; jer kao mužki, tako i one svoje misli nikada neokreću na same sebe. One razabiraju malo; u tom je njihova i slaboća i jakost; u tom je tajna neću reći naše vrhovnosti, nego moći naše. One su razsipnice, kao baštinik dobarah svoga otca, a mi, mi uživamo. Kako dakle da se bore one?

Pišite mi opet. Da bi vi znali, što sve nevrti po glavi mojoj! Ali ja nebi rad govorio vam, nego vas slušao. Pišite mi. Vaš

A. S . . . .

Deveti list.
Marija Alekseju.

Ladanje 12. lipnja 184 . .

Tek što sam odpremila zadnji svoj list, kad al me napadne kajanje; no prekasno. Medjutim se nadam, da ćete razumjeti, pod uplivom kakva ćuvstva, dugo vremena suspregnuta, bijaše onaj list pisan, te me izviniti. Sjećam se, da mi je srce silno udaralo, pišući ga, i da se je pero treslo u mojoj ruci. Ali nemislite zato, da ga poričem; samo sam danas puno mirnija.

Na kraju svoga lista ja vam pripoviedah o djevojci, koja je usamljena i u sried krila svojih. Nevraćam se više, da vam spominjem ona ćuvstva, nego ću vam opisati njeke pojedinosti, koje će vas bez dvojbe zanimati.

Prije svega mene u cielom susjedstvu nezovu drugčije, nego mudricom. Navlastito gospoje nadievaju mi ovo porugljivo ime. Jedni govore da očale nosim, dapače da i spavam s latinskom knjigom u ruci; drugi da umijem neznam odkle na kubuse računati. Nijedna duša nedvoji, da u potaji oblačim nošnju mužkaračku i mjesto dobro jutro da pozdravljam:

„George Sand!“ Zlovolja na mudricu raste sa svih stranah. U nas ima mlad susjed štono vele **bel esprit**, za koga sam ja neizcrpivi izvor šalah. On zna o meni pripoviedati, čim se mjesec pomoli na nebesih, da nemogu oka s njega skinuti, pa onda ponaša način, kako ja običajem mjesec gledati; da ja pijem svoju kavu, začinjenu ne vrhnjem, nego li mjesecom, hvatajući u čašu njegove trake. On je i taj glas razneo, da ja noću običajem na konju prolaziti koritom potoka, pjevajuć si: „Serenadu“ od Schuberta, ili uzdišući „Opaticu“ od Beethovena. A meni sve ovo za tinji čas pripoviede.

Vi se sjećate, kako nas je sav sviet, dok ste još ovdje bili, popreko gledao: sada taj sviet triumfira. No imam ja slušati i takovih riečih, koje mi vrlo tužno srce paraju. Negovorim sada o ubogoj svojoj majci, koja mi nikako neće da prosti, što sam zaboravila vašega bratića; nego sav moj život štono se veli kao da na trnju pleše. Evo što vazda slušati moram: „Doduše mi nismo tebi par; mi smo svi od proste vrsti. A ovamo kad se pravo promisli, sve ove krasne sanje, i sve ove knjige, i sva ova poznanstva s mudrimi, na što su te dovela?“ Sjećate li se moje sestre, ne one, kojoj ste dvorili, nego naše najstarije sestre? Njen muž, kako znate, jest prostačak i smiešan čovjek; vi ste kadikad od njega šalu sprovodili. Uza sve to ona je sretna. Ona ima djece, ljubi svoga muža, muž obožava nju. „Ja sam kao sav ostali sviet, zna mi reći ona, a ti?“ Ona ima pravo; ja joj zavidim.

Pa ipak nebi hotjela s njom mienjati. Neka me zovu mudricom, neka me zovu kako ih je volja; ali ja ostajem vjerna do kraja . . . čemu? Svomu idealu? Dà, svomu idealu! Jest, ostajem vjerna do kraja onomu, što je pokrenulo moje srce, što sam upoznala da je dobro i liepo. Samo da me snaga neostavi! Samo da moj bog nepostane hladnim i njemim idolom brez života.

Ako li me i malo iskreno ljubite, evo sgode, da mi u pomoć pritečete, da mi sumnje razbijete, da mi moju vjeru utvrdite.

Jučer mi reče moj ujak, stari mornar: „Što, sve je to ludorija; muž, djeca, lonac dobre juhe, umilit se mužu, prati djecu, bditi nad loncem; to je, što ženskoj treba.“

Kažite mi, ima li on pravo?

Ako moj ujak pravo ima, onda je meni još lasno naći izgubljenu prošlost; lasno mi je naći utrveni trag. A i sbilja što da očekujem? Čemu da se nadam? U jednom svojih listovah govoriste nješto o krilih mladosti; koli dugo ostaju ona spletena! Ali će doći vrieme, gdje će najednoč klonuti; a ostaviti zemlju, pak se uzneti do nebesah, postati će nemogućim. Pišite mi. Vaša

M . . . .

Deseti list.
Aleksej Mariji.

Petrograd 19. svibnja 184 . .

Žurba mi je, da vam odgovorim na list, draga Marijo Aleksandrovna. Da nije u mene poslovah . . . ne, ja ih neimam; da nije lude one navade pribosti se na jednom te jednom mjestu, bio bi vas potražio, te bi se mi narazgovarali onako, kako nam srce išće, jer na papiru ostaje sve hladno i suho.

Ja opet velim, ženske su puno bolje od nas, a na vam je da to dokažete. Mužki i može zavrći svoja osvjedočenja kao staru opravu, ili jih izmieniti komadićem hljeba, ili jih pustiti, da se uljuljaju u san vjekoviti, ili na njih navaliti, kao na grob ljubljena njekoč prijatelja, nadgrobni kamen, kamo se samo riedko bogu pomoliti dolazi! Ali vi, ženske, vi ostajte vjerne svojim uzorom. Znam, da je ova rieč ruglom postala; ali tko se poruge boji, neljubi istine. Koliko je putah hladni tek posmjeh savladao najvaljanije duše; na primjer, da nisu smjeli braniti neprisutna prijatelja. Priznajem, da sam se i sám zaveo na ovakvu ludu mlitavost; no ako se ovom bujavicom, koja nas odvaljuje, dadnete i vi odvaliti, žene rusijske, tada smo propali. Ja se još u vas uzdam, za vazda. Vi se zanesete malenkostmi; no vi umijete bolje od nas djavolu, što no se veli, u oči pogledati. Niti vam savjetujem, niti podpore žrtvujem; evo vam moje ruke, pak čujte moju rieč: Trpite i znajte, da je čuvstvo s valjano hrvane borbe daleko uznositije, nego li holost s pobjede; jer pobjeda nestoji do nas.

Vaš ujak ima zaisto pravo po onom, kako on stvari gledje; život domaći jest cilj svih ženah. Ali samo ježovite misle, da je svako sredstvo dobro, koje k cilju vodi. Bože sačuvaj; bezbožno je unići u hram nogami, zaprašenim prahom prevaljena puta. Vi kažete, da biste se mogli navratiti na zaraslu stazu; pazite, da nebi posrnuli. Dobro bi bilo, da nepostane od vas vaša sestra. Vi ste se na mnogo više uznieli, nego ona; valja da sada trpite. U nje je duša ciela, u vas slomljena.

Govorimo iskreno: Vas je strah, da nebi ostali do viek djevicom; u vas je već preko dvadeset pet godinah. I sbilja ovakovu čeljadetu nije što zavidjeti. Sav sviet, s njekom radošću neplemenitom, ruga se njenu ponašanju, njenim osebicam. Mà imade li na svietu ikoji stvor božji, da se nanj nebi prstom upiralo, da mu se nebi do sita smijalo? Sreća se neda na juriš oteti, a da se i dade, nije sreća, nego dostojanstvo duše čovječje ima biti glavnim ciljem života.

Ja osjećam svu nevolju vašega položaja; mogao bi ga čovjek nazvati tragičnim. Ali medju nami nije jedne duše, o kojoj se nebi to isto reći moglo. U zemlji, gdje mi živimo, sve što o sebi reći možemo, jest, da smo malko smiešni. No razmotrivši stvar dobro, vriedno nas je sve požaliti, možda i prezirati. Reći ćete mi, da sve ovo ni malo nije od pomoći, a ja bi vam odgovorio, sasvim je druga trpljeti s hiljadami, a sasvim druga sám; sam trpljeti i ovo je jedna vrst sebičnosti.

Sve su ovo sanjke, te od nikakve porabe. Zašto? Ja sam osvjedočen, da je sve od porabe, štogod je dobro i istinito, pak da će prije ili poslje biti i u nas. Samo neka svaki dobro čuva svoju stražu, neobziruć se ni lievo ni desno, neugibajući svoje glave. Ja bih rekao, da u ovom imade puno abstrakcije. Njegdje kašnje nastavit ću dalje o ovom, a sada polažem pero, da vam ruku poljubim. Vaš

A. S . . .

P. S. Sbilja; vi rekoste, da vam nije više na što čekati, ni uhvati. Tko zna? pitam vas.

(Konac će sliediti).

Tri sna.

Iz magjarskoga časopisa „Ustökös.“

Prvi san. (Kako se je Ugrom otvorio Reichsrath). Kako se je sbilo, da smo mi došli na Reichsrath? Sam više neznam; samo toliko si zapamtih, da se tamo sastasmo.

Svih osamdeset i pet ugarskih poklisarah zauzè svoja mjesta na **lievici**; jer je njim dobro poznato, da opozicija uviek ovu stranu već od Noema zauzima; onu glupost nije

još nitko vidio, ni čuo, ni jeo, ni pio, ni pušio, da bi bila lievica strana ministarska.

Ovdje dakle zasjedosmo te izvadivši noževe, urezivali smo u klupe svoja imena, medjutim dodjoše Jiska i Brinz. Na njihovih mjestih sjedili su Csiky i Nèmet Berczi.

Gospodo! To su naša mjesta. Ja schau'ns! — pravi Jiskra.

Quo jure? pita se Berczi.

Jure primae occupationis, odgovori Brinz.

Zašto ste nas simo zvali, mi smo imali doma krasna mjesta? Vaše je načelo, da novo pravo ruši pravo starije; zato imamo mi sada pravo na ova mjesta; tražite vi sebi ondje mjesta, kamo ste dali pragmatičku sankciju.

Brinz se razsrdi; „jetzt schaun's aber, dass weiter kommen!"

Ova razpra bila bi još dulje trajala, da nije na sreću pošapnuo onoj gospodi, da nije probitačno sjesti se tamo, gdje su prije Ugri sjedili, to da bi moglo imati zle posljedice; usljed toga pustiše nas na miru.

Sada je prispio dr. Hájn i čestitao je Reichsrathu, da se je konačno u podpunom broju sakupio. Zatim učini predlog, da si pri ovoj velikoj svečanosti malo zapjevamo.

Predlog se primi a njemačka gospoda počeše tiho i polagano svoju „God save the Queen," mi smo s uzhitom pjevali „nak rendületlenül" progutnuvši u hitrosti početak; poslje nas pjevahu Poljaci svoju „Jeszcze Polska." Česi nehtjedoše takodjer šutiti, te su pjevali „Sláva ti vlasti má;" konačno su došla rumunska naša braća sa svojom „Szetreászke! csinyc vre ne katunaszke, petru czára rumanaczke," i da bude podpuni koncert, prispio je i naš prijatelj Hurban sa svojim družtvom, pa je zapjevao „Nitro, milá Nitro," što je sve skupa pjevano prouzročilo djavoljsko veselje, da se je doktoru Hájnu kosa ježila; ja se na sreću probudih još prije, nego je sbor svršio.

Drugi san. (Kako se ministar za jedan sat dvanaest putah interpelira i kako pametno i obširno odgovara).

Snilo mi se, da započe uprav sjednica.

Štovani moj prijatelj Ladislav Lonyai ustade, te interpelira ministra: „Je li misli, da se mora deset zapoviedih božjih zato izpunjavati, budući da Rimljani razoriše Jerusolim?"

G. ministar odgovara: O tom nisam ja jošte dosta obširno obavieśten.

Vriedni moj prijatelj Czarky István interpelira ministra: „Gdje je ovdje slobodno pušiti?"

G. ministar odgovara: „Jošte nisam obširno dosta o tom obavieśten."

Dragi moj prijatelj Jokai Mor interpelira ministra: Ugyan, kažite mi na svoje poštenje, koliko predbrojnikah ima vaš list „Donauwasserzeitung?"

G. ministar odgovara: „Obširno dosta nisam ja jošte o tom obavieśten."

Štovani moj prijatelj Pavo Királyi interpelira ministra: „Znate li, kakova je razlika medju nadjevenim zeljem i špinacem?"

G. ministar odgovara: „Dosta obširno jošte nisam ja obavieśten o tom."

Štovani moj prijatelj Virgil Szilágyi interpelira ministra: „Je li ovdje u zdencu dobra voda?"

G. ministar odgovara: „Obavieśten o tom obširno dosta ja jošte nisam."

Štovani moj prijatelj Vlad Alajas interpelira ministra: „Budući, da neće nitko više izplaćati papire narodnoga banka, tko će izpuniti obećanje g. ministra u narodnih poslovih?"

G. ministar odgovara: „Jošte nisam o tom obširno dosta ja obavieśten."

Štovani moj prijatelj Zsaznay Imre interpelira ministra: „Što bi učinio u slučaju, ako bi ostao na Reichsrathu u manjini? Je li bi ga razpustio ili se sam zahvalio?"

G. ministar odgovara: „Dosta obširno nisam ja jošte o tom obavieśten."

Štovani moj prijatelj Buzna Lajos interpelira ministra: „Jeli dobio nj. preuzv. barun Bach kurja oka, kada se posljednji put bos šetao?"

G. ministar odgovara: „Jošte obširno dosta o tom obavieśten nisam ja."

Na svršetku interpelira još ministra štovani moj prijatelj Resze János: „Mislite li, da je njeki bog na nebu, koji je kadkad pravedan prama podjarmljenim narodom?"

G. ministar odgovara: „O tom nisam ja najmanje obširno dosta obavieśten, jer nismo s onom vlašću uprav sada u nikakvom diplomatičkom spojenju."

Uz to ustadoše Niemci u sriedini te uvjeravaju ministra o svojem povjerenju; Ugri na lievici, Česi i Poljaci na desnici takodjer ustadoše, te glasuju za nepovjerenje, zbog toga porodi se tolika buka i vika, da sam se probudio. — To mi je bilo veoma drago!

Treći san. (Kako su znali Ugri kazivati per extensum cieli svoj kriminalni protest uzprkos svim predsjednikovim okrutnostim doktora Hájna).

Snilo mi se opet, da je bila sjednica.

Ugri su prigotovili strašni protest, kojemu jezgra bijaše: „da neće platit."

Visoko ministarstvo saznavši tu nakanu naredi dr. Hájnu, da zakrši rieč ugarskim govornikom, a kada bude već do pravoga došlo, neka im nedopušća govoriti. Ovako se je postupalo s českom gospodom, zašto nebi tomu i Ugri privikli?

Ali ovi su bili mudri. Sviuh 85 poklisarah nauči se na pamet rečeni protest, te se svi dadoše upisati kao govornici jedan za drugim.

Boj započe.

Bilježnik zove prvoga govornika: „Herr von Besser mein i!" (Mislio je mojega prijatelja Böszörményi-a) Govornik poče govoriti, uviek vatrenije; pri trećem redku viče predsjednik: „Držite se reda!" pri četvrtom drugi put: „Držite se reda!" pri petom uzima mu rieč.

Bilježnik zove drugoga govornika: „G. Pegazi!" (Mislio je valjda mojega prijatelja Békásy-a). Ovaj gospodin stane, te nastavi govor svojega predgovornika.

Pri drugom već redku moradè šutiti.

Zatim sliedi „monsieur Bon grace!" (Bez dvojbe, drži da je g. Pongrácz Francez).

I ovaj nastavi govor, gdje je g. predgovornik prestao.

Ovim načinom uzpoznà se visoka kuća sa strašnim tim protestom tako, da 85. govorniku nepreostade drugo, nego svršiti s riečmi: „et in saecula saeculorum. Amen."

Ovaj neprevidjeni manevèr razljuti strašno dostojna predsjednika; on hiti šešir, burmuticu i tintarnicu na zemlju, te viče polag §. 101. poslovnoga reda: „Himmelschock Sakrament! Kreuztausend donnerwetter! Herrgott von Mannheim! Millionen Element! Halts maul Ungar, Böhm, Polak! marsch aussi! zum teufel! Marsch, marsch, marsch!" Probudih se; a žena me upita: „Što se smiješ u toj tamnoj noći?" —

Ljetošnji kraljevski sajam.

(Konac).

Ozbiljnih i smiešnih prizorah bijaše tu jošte množina, nu prelazim na glavnu stvar — na sajam. Moram reći, da mi se nije onako živahan činio, kako sam si ga ja utvarao, možebiti zato, jer sam ja odviše zahtievao; bilo ovako il onako, mene nada prevari. Stoke dosta, liepih volovah, konjah, ali malo kupacah. Nesretni narod bojeć se već u napried goleme nevolje — glada, tjera — možebiti gdjekoji posljednju dlaku marve na sajam, — nu uzalud kad neće nitko da kupi.

Jedini proizvod, koj se je živahnom prometu uzveselit mogao, bio jest, naša domaća Vaniglia — turopoljski luk crvenac. To je onaj glavni Export kraljevskog sajma, za sada jošte samo u bližnje nam pokrajine. Žalibože njemu nahudila suša, te nije bilo vidjeti onih izvanrednih eksemplarah, kojim se svaka gospodarska izložba gizdati bi mogla. Do stotinu kolah uzporedjenih nestaše do drugoga jutra; kako god se taj luk mnogim neznatan čini, mogao bi ipak za koje vrieme Turovomu Polju na stotinu hiljadah dohodka nositi i ima u narodno-ekonomičkom smislu kod čednih dimenzijah našeg pazara ipak njeku važnost, makar i ne onakvu kao što vino, drva itd., koji na miliune iznašaju.

Slušao sam u ostalom prodavaoce na Jelačićevom trgu, gdje se tuže na zlo tržtvo i kako svake godine sve to gorje biva i opet opazih, da je sav ovaj sajam više proštenje nego li sajam.

Kad čovjek vidi toliku nebrojenu svjetinu i seljačku i gospodsku, mislio bi, da je tu prometa, pazara i novacah — a ništa nije van sastanak iz navade. Svatko iz daljega želi u godinu danah da vidi svoj Zagreb, da li se širi ili gine — da li se sbilja surke nose ili frakovi — da li se smije ili plače; a ovaj put osobito dodje njetko, da vidi prvi krat u životu na hrvatskoj zemlji, kako lokomotiva „Zagreb" hrli po željeznih prugah od bregovah iličkih do kolodvora i natrag, njetko da pogleda bar iz galerije u saborsku dvoranu pitajuć „molim gospodine, gdje sjedjahu krajišnici? kako je to bilo 13. srpnja —„koji je to gosp. S. ili Z. itd. Zagreb bijaše pun ljudstva, nu trži jadikovaše ljuto, a nije ni čudo, jer za pazar valja imati jaspre — a tko je ima? Pod večer digne se silni vjetar i debela prašina, te raztjera narod prije reda kući. Da je ostalo liepo vrieme, te bi porad sve tuge i žalosti naš dobroćudan narod uz veselu glasbu i dobro vino zapjevao, da se bi orilo dugo u noći na "novom trgu."

(Književnost). Upravo sada izadje izpod štampe u bieli sviet povelika knjiga: Dopisi o Italiji, od Ad. Tkalčevića. Tko se sjeća iz uvehloga Nevena na njekoliko ovih listovah, gdje su bili priobćeni, radovati će se jamačno novomu plodu umnoga i marljivoga pisca. — Već od viekovah putovali su ljudi kao u kakvu zemlju obećanu iz dalekih krajevah u Italiju, da se nagledju i nauživju svakakih divotah i umnih i naravnih. Mnogi su i opisali, što su vidili, koji umno, koji ćutljivo, koji precerano, koji pristrano, al svaki sa svoga gledišta. G. piscu hvala, što nam je dao takovu knjigu napisanu toli umno s našega gledišta, u ovo doba osobito, gdje no Talijanska kao da je izvela davno mišljenu misao jedinstva talijanskoga, misao, koja i nam kadno kadšto kano preliepa zviezdica pred očima sivne; ali je slabe naše oči još gledati nemogu.

Sava Tekelija i Vuk Štefanović Karadžić.

Ako i ima izmedj ovih dvajuh licah dosta prilike, koja bi me na paralelizaciju nukala, kao što je n. p. ona da što je Tekelija tvarno počeo, da je Vuk u duhu dobrim dielom dočeo, ipak valja jur ovdje napomenut, da to nije zadaća ovomu članćiću; nego mu je povod taj, što se g. Vuk pridesio upravo o smrtnoj svetkovini Tekelijnoj ovdje medju nami u Zagrebu.

Dne 27. kolovoza proslavismo parastosom u pravoslavnoj crkvi uspomenu Save Tekelije, osnovatelja srbske matice. To bi na predlog preuzv. g. Kukuljevića u saboru dan prije primljeno, te svi skoro poslanici našega sabora uz mnogo obćinstvo prisustvovaše ovoj riedkoj svetkovini.

Poslje podne počastismo g. Vuka banketom u dvorani. Tu se je čula mnoga, osobito iz ustijuh g. Kukuljevića, koj u liepu govoru velike zasluge starine našega razloži, čemu g. Kurelac svojom poznatom rječitoštju doda njeke komentare; progovoriše i gg. Lončarević, Fodroci Polit i ini.

Pisac ovoga nije govorio, nego želi ovdje u kratko njeke misli navesti, koje mu jur dodijaše.

Znamenitost ove naše dobe uzmnoža osobito kad koj borac iz minulih i davnijih vremenah medju nas stupi, koj svaki čas može reći: Tako il ovako bilo je ovdje i ondje, a ja sam svoju zadaću svigdje pošteno svršio. Takov je borac starina Vuče, i to po maču i po peru.

Kad smo na govoru o borenju, nikako se nemogu otresti ove misli: samo da nedodje do borbe izmedj jednorodne braće Hrvatah i Srbah.

„Koja ti je nevolja sada i to nam spominjati?"

Ota je nevolja neznanje, vazda prvi povod svakomu nesporazumu. Jer što je, ako nije neznanje, kad mi tko dokazuje, da su Hrvati i Srbi dva naroda?

Ogledimo malo oto „jednorodno bratstvo."

Ako i jest ponješto razlike u poviesti izmedj Hrvatah i Srbah, to nedokazuje ništa. Bilo je ote razlike i u samoj hrvatskoj grani glede mjesta i vremena, kao i u srbskoj, i u inih narodah.

Dok se god bude svadjao Hrvat i Srbin o prvenstvo, dotle neka i nemisl ni jedan ni drugi na što ino, nego na to, da će il jedan il drugi il oba biti tudji, a ne svoji; mislim s v o j i, onako kako biti moramo. Za danas nas najviše obuzela briga što su nam dva imena. I jer velikimi čini narodi dokazuju svoje dozrievanje, i jer uz ovoliku napregu našega duha narodnoga po svih krajih, gdje je našega naroda, narod naš razcvasti se mora u plod politički i državni, zato se nestrašim da bi nam mogla smetati dva imena, Hrvat i Srbin. Ne zabudmo da je tako bivalo i kod inih narodah; dok su dozrievali il kad su dozreli našlo se je ime. Zato sada kad smo na ozbiljnom početku, nekvarimo posla nadievanjem bud kojega imena trećega.

Koji misle da bi narod bio jači i zamašniji u svojem poslovanju kad bi imao jedno ime, misle pravo; ali kako se zabrinu, te izmišljavaju nova imena — grieše, jer je svaka izmišljotina grieh što se sám ljuto kazni. Dokaz dosadanja bludnja ilirizmom. Ako je u ikojem poslu treba tricznosti obće i podpune, a to je bez sumnje u politici, jer je ona stvar obća. (Konac će sliedi...).

Narodno kazalište u Zagrebu.

Njeki dan smo imali priliku uvjeriti se o tom, da i slabahno naše družtvo smije kako tako zabavljati naše — za Talijinu umjetnost ne baš uzhićeno obćinstvo, ako se predmet predstave iole slaže s razumom ljudskim. Komad „Braća svadljiva" predmet je crtica iz privatnoga života i premda mu je ciela spletka jednostavna, to ima uz to, što je dikcija dobro naški izradjena, osobito svojstvo, da mu izvanrednih silah netreba, i pri tom imade dosta zanimivih prizorah. Jezgra komada po prilici je ova: Dva brata poštena stara momka, al oba živa vatra sastaju se, jedan imućan, drugi osiromašen, te u slogi hoće da živu. Jedan imade riešiti sudbinu mladića; drugi djevojke. I ovo dvoje čeljadeta se je sastalo al u ljubavi, nu žaliboże imade tu kamen velike smutnje — a to je lakomac trgovac, kojeg kćercu morao bi da uzme nesretni mladić. Žena prvoga brata hoće da se sastane ovo dvoje zaljubljenikah i bori se kao dobar duh proti vragu lakomcu. Al braća su rekosmo živa vatra, pa čas se ogrle, čas se razkume. Ovu nesretnu vatru piri vrag lakomac, s druge ju strane gasi dobra duša ženina. Konačno vragu podje za rukom što laži što klevetom razkrstit čitavo braću, siromah brat se sprema već na put, no u čas, gdje vragu u mašti već zvone u torbi novčići mladoženjini, spaja angjel mira braću, lakomac ode — a svatovi gotovi.

Najbolje se kod predstave držahu svadljiva braća, t. j. gg. Freudenreich ml. i Mandrović. Samo bi se bio prvi morao okaniti neprestanog napinjanja jer tom jednoličnosti gubi strast svoju silu, gdje bi najveća biti morala. G. Mandrović bio je u njekojih dvogovorih osobito u ciceronskom odviš hladnokrvan. Istu pohvalu kao što braća i svadljivca zaslužuje gdena Adelsheimova, osobito rad razgovetnog izgovora i pravilne deklamacije, samo bismo bili mjestimice radje vidjeli mjesto njemačkog patosa srdačnu iskrenost.

Gdena Perisova imala je ulogu sasma pasivnu, nu gdje se je valjalo emancipirati, učinila je to podobrim uspjehom, bila je zaista živahnija nego njezin „Ljubeznik sramežljiv." Da g. Andrijević nije bio kao Prometej prikovan uz kolibicu šaptar-ptice mogao je biti Mefistofelom, ako mefistofelizam sastoji u tom da čovjek zube kaže i očima vrti, i ako se uloga lakomca trgovca skačućom djavonlštinom označava.

O g. ljubezniku nemožemo ništa reći, van to, da je bio nesretan. G. ljubeznik morao bi prije svega marljivo polaziti gimnastičku školu, onda bi se stoprv moglo suditi, imade li možda u njem dramatičnih sposobnostih; nepomičnih bo zviezdah, ma bile i zviezde ljubavi, netreba našemu kazalištnomu nebu.

G. Lesić imao je na sreću riešiti samo kratku zadaću poslužnika, na sreću velimo, jer je naš jezik pismeni dakle i kazalištni čista štokavština. Konačno bismo mogli tražiti da naše obćinstvo bude veće, nego naše družtvance. A. Ш.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. rujna 1861. Broj 26.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Sunce je već na nizku, i mal nezašlo. Večer je krasna i tihana ko već od njekoliko danah. Blago povjetarce samo liže rastlinje i lepuša lišćem liepe ometine čaklovačke. Sinjim žâlom i vrletnoj gori Velebitskoj oprastajuć se sa svietom izruča sunce bliedomu mjesecu, kralju noći tavne, ljudske sgode i nesgode. Na ulici ni žive duše. Što je turskoga, to je u ladnih kolibah, te neizlazi suncu na ogrielo; a što kaurskoga, cmari se na polju prevraćuć crnu zemlju trudnimi mišicami i zaslužuje sebi, agi i njegovomu poreklu u krvavu znoju svakdanji kruh zemaljski. Gospodari kućah, babe i snahe, koje poglavitiju stranku u družtvu drže, jur su doma, stranom, da pospreme po kući brlog, da za sagrijanje jestiva prinesu glamlju drvah, vêdro vode i da priprave biednim težakom — domarom svojim — koji vàs dan o milosti božjoj živu, kaku taku večeru, kad o čestitoj u ovo doba ni spomena neima. Istina je doduše, da kršćani slavonski neživljahu tada tako kukavno i potišteno glede hrane i drugâ imućtva kao današnja braća Bošnjaci; neotimahu jim Turci silomice, što u njih liepa vidjahu, kao danas ovim; ništanemanje vendar nije duh slavonski ni za lieka naviknut bio bez ikakva izgleda sretnije budućnosti samosilju turskomu robovati. Zato se je nebrojenimi prigodami mnogo i mnogo putah jednodušno listom dizao, da s krstom u rukuh pobjedi i svlada polumjesec, da potamni u svome domu slavicu tursku; ali ruka sudbine, kao već rekoh, što mu nedade slobode nà djedovini njegovoj, dok neokaje pradjedovî počinjenih griehah, što mu nepridruži silah nesložne mnogo kratih jednokrvne susjedne braće, koja su djecu njegovu dosta putih mirnim očima i unakrstnima rukama na umoru od dušmanah gledala padati, ona, rekoh, htjede, da još tavni sjajnost slavnih djelah njegovih.

Stari Velko sa starom si babom Jagom i snahom Milicom sve po tihu podvečerju rade kućne poslove, dok stigne ostala družba s plodnih poljanah Rustan-age čaklovačkoga. On prigledje ono malo stoke da namiri; baba nastoji, da večeru svari, a snaha odlazi da drvah i vode u kuću unese.

„Mamo“ upita si svekrvu Milica „imamo li vode za piće?“ — „Neimamo sinko; već idi s lagvom na česmu, da si umorni poslenici bar čašom čiste vode prsa razblaže!“ — Milica dakle uzme lagvicu i dvie testije, te podje k ladnomu vrelištu.

Milan, brat Franjin, prolazi fićukajuć i frulajuć s paše kraj česme kući. S desna joj krila, na pruživšoj se krasnoj ledini, koju od zapada protiče žuboreći potočić Pakrica, a s iztoka Orljavica, te ova viš Papuka a ona Bogaza izvira, selo Čaklovac i česmu obtiče, zastane ponješto stado da travu pase. U južnoj strani kladenca gusta se je šuma uzbrdo povukla. Pred njom je ovelika ravnica visokom znanoveću, gložikom i šipkovinom zaraštena. Polovica skoro stada zašunja unutar — i janjad kao poplašena vrati se na tratinu. Znaličan Milan to videći, ući će da vidi što je; al ga u taj mah na to baš s pro-

tivna došavši pastir čaklovački Mijo, trgne za rame i prišapne mu: „Neidi unutar — Rustan je u lovu.“ — —

„Kakvi Rustan?“ upitat će Milan začudjen „tà on barma neobičaje, ako je morda kada i običavao, u lov ići. — — Pa s kime je?“ — „Mislim s Ismailom, onim starim grabežljivim kurjakom i s onom izdajicom Ivanom. Svi tri su već podavno eto dojezdili kao vilovnjaci, hatove upjenjene za onu oskurušu spovezali, pa u njekakve tajne udarili. Da neima medju njima stare one kuge, nebi dvojio da nisu pogibeljni; — al ovako naglo doći, i najedanput se zaustaviti — — čudna je stvar. Bog bi dao, — ja se vrlo bojim, — neće dobro biti.“ — — „He — počekajmo, — do sutra nije dugo, — čut ćemo opet šta nova; — al naopako nova, kako veliš, dok su oni tu!“

„Nije anda druga već bježmo otale!“ prikrpa još Milan i povedu krda doma: Milan, robče agino, u grad, a Mijat u selo.

Velika briga zavrti sada mozgom Milanovim. Svejednako zaplašen, da neće po njekoga dobra biti, mišljaše na malu svoju familiju, na svoga staroga otca Velka, mater si staricu Jagu, snahu Milicu, a osobito brata Franju, koga je udes češće amo nanašao. U gradu po običaju svršiv posao, umiri se.

Angjeoski stvor divna Milica nemisleć na ništa do nesretna bjega svoga zaručnika Franje, idjaše sjetna nevesela prama česmi noseći u desnoj dvie testije (stucke), a u lievoj lagvu naobručanu. Na djelanac-kamen, štono je osim zapadne na iztočnoj strani pod cievmi, podlekne jednu i drugu testiju, dok su nacurile. Sva udubljena s nječesa u tugu i žalost, gledaše Milica iztičuću biser-vodu i promišljavaše nemilu sudbinu jadnoga života domarah svojih. Onakva, kako smo ju gor više opisali, stajaše ona zalomljenima rukama snuždena kraj kamena, a broj čestih uzdahah očito je jamčio, da joj je takva nješta na čemernome srcu, čega preboljeti nemože. — „Aj! sladki Bože — otče svih sirotah!“ tako zdvojeno zavapi „tebi li je ugodno, da mi toliko patimo? Jao! majko moja i ćaćko moj! — sada stopram znam, što će reći drugomu sužnjevati! — Vi me dadoste u pouzdane ruke; al me iznevjeriše! Oj Franjo, da bi te nebilo — čemerno ti je srdašce moje! gdje si! kamo li si? Ja sirotujem sirota na selu — a majka tvoja s mojim svekrom kuka i jauče. Ti se skićeš od nemila do nedraga; ljubiš drugu u gori prokletoj i njoj se zavjeravaš, a na me tužnu, — tužnu zaboravljaš!“ Tad prihvati rûb zastora, otare si suze i doda: „O kamo sreće, da te jadna ni poznala nisam! da te toli ni ljubila nisam! — Čekaj — čekaj samo dok mi u subotu dodješ, — ja ću ti izbrojiti, što sbog tebe trpim, — što sbog tebe, hajduče nevoljni, trpi selo cielo od prokletih ovih zulumčarah, kojih s tobožnjimi svojimi junaci utamaniti kadar nisi! — — O! prokleti zidovi!“ — pogleda tužno na grad „još prokletiji gospodar vaš, koga se toliko bojati moramo! pod koga nogom toli nemilo stenjati moramo! U vas li se sada sudi onim, — utamničuju oni, koji vas trudom i težkom mukom toli podigoše?! Proklet sudac, prokleta mu duša!“ — — Još ona u rieči

„Neboj se golubice moja!“ zaori gromki glas kobna lovca Rustan-age, koj se prišunja k njoj izza ledjah i na prsa ju pritisne.

„Zaboga! — gadni krvoloče roda moga, što ti hoćeš sa mnom? Joj! otče moj! gdje si majko moja! ter nevidiš na umoru Milice svoje! — ah! Bože! — Pusti me! mir od mene — gadni skote!“ — — — viče Milica; al sva joj vika, sve otimanje i iztrgavanje zahman. — Uz grabežljiva Rustana priskoči stari kobac Ismail i gavran Ivan, te s njome na Rustanova paripa, pa kao krilati zmajevi polete uz brdo gradu na kapiju. Zaogrnuta ugrabljenica dolamom dragocjenom cvili u naručaju Rustanovu kao ljuta u procjepu guja; ona bi se otela i s hata sunovratila; al ju drži krepka desnica koščunasta age. Težko se je boriti u takvih slučajevih, — težko je uteći piletu iz pandjah jastrebovih, težko pobjeći grabežnoj divljači ol pitomčadi iz podleknuta gvoždjica! Neima spasa za leptira, ol zemaljsku perad, kada pane u vodu, ol u vatru; — ona bo se mora utopiti, žêrom opuriti i žalostno uginuti! Što misli nevoljni sužanj u ladnoj tamnici; što mnije kukavni podložnik pod zviždajućim bičem nečovječna, nesmiljena gospodara, pod koga udarci i najposlje skapat će morati: to osjeća, o tom misli zlostavljena, upropašćena Milica, prisiljena, nesudjena ljuba agina. Svaki poljubac, svako zamilovanje i svaka rieč utješiva, koju joj aga jašuć izusti, zadade joj trista jadah, ogorča joj život žukim pelinom. Za nju neima utješenja, neima slasti u svietu!

„Tužna Milice, što si doživila!“ padnuvši joj samo ovo na pamet, zatreptila bi s groze i mal se nesvalila s hata na tla. Gdje je srce žensko, da nepukne u sto dielah ovakvom prigodom, da se nesgrozi nad grozovitom bezstidnošću takova nasilnika, kakvi je aga! — Al junačko njeno srce znade se upravo junački održati u očiuh Rustanovih, baš kao da je i nehotice naumila pokazati, koje je snosljive krvi, koga li vitežkoga roda.

U gradu je sve životno i čeka zaplienjene aginice s agom, koj dolazi. Zdravo marinsko doba je jur minulo i bliedi mjesec je zaskočio nebesko pozorište. Samo njekoje zviezde s večernjicom turobno blistaju. Iz gorske daljine nasluškiva se kroz tihano tamnozračno povjetarce šuškanje stvorovah, štono se spremaju, da pokoj uživaju. Sve, što se obdan k nebu uzdizalo, sada k zemlji nikom poniče, kao kad se griešnik priznajući trh griehah svojih, u prsa gruva i Bogu poklanja. Uzduh niše rastjem, stresa zabujilim lišćem i poljuljiva zlatozrelim poljskim klasjem. Izvori romone, potoci žubore, a čredske klepke zvone — i otuda ona rajska milina majke naravi.

U Čaklovcu je u ovaj par još sve mirno i muklo kao obično, te biš reko, da u njem žive duše neima. Nigdje božjega svjetla, od nikuda nikakova glasa čuti ni razabrati nemožeš. Suprotivno pako Rustanov je grad u žamoru, u samu plamenu. Tisuće uljenicah zasvietliše u jedan mah sjajne damastom snabdjevene zidove ogromna Čaklovac-grada. Na visokoj kapiji kresi se staklena lampa i izražava u dalnjoj vidnosti uokolišne bližje predmete. Jaka stražarska četa primi agu i uprati pod klikovanjem u prostrani dvor. Sluge samo poigravaju okol umorenih hatovah i grabe za uzde; da ih provedu spred hatara, gdje su im druga mnogobrojna braća. — Dugi hatar leži na sjevernoj strani grada, s iztoka i zapada izpružila se od njega dva rukava debelih kamenikah, koje spaja južni zid, u koga je središtu i kapija. Kapija ta dakle ležala je u jugozapadnoj strani grada, te si se morao prosječnicom crtom četverokuta uputiti, ako si hotio u Čaklovac (selo) saći. Podgorski dakle kraj grada najbolje se je svetio. — Stari Efrem Efendi dvorski nadzornik, pokle je pozdravio gospodara i dvoje pratilacah njegovih, pred samimi vrati grada, digne baklju i posvieti jim o ulazu na shodišće. „Što ne Efreme“ zapitao veseo Rustan starca lucifera „da sam dobro lovio?“ — „Afferim goso! — dobro — valaha!“ odvrati ovaj za njim s ljubom kadunom se jur popelim na mramorne basamake. I Ismail s Ivanom radostna srca i vesele duše prate Rustana i

Milicu u sjajne palače. Nevoljno srce Miličino sveudilj je plakalo, i onaj čas proklinjalo, kad se je nesretni taj udes slučio.

Običaj je doduše i kadšto i sám čovjek zaželi, da mu se ono sbudne, na što mu pomiso srce vuče. Takovi ljudi, ako jim se izbilja želja izpuni, svejedno njome dugo vremena nisu zadovoljni. Razlog toga tražimo u nenasitnosti i nezadovoljnosti ljudskoga srca. Usuprot pako, nedočepaju li se onoga, za čim hlepte, mrzki su sami sebi a dosadni drugomu. Oni podtecuju svakom prigodom mrežu strastih, da ukobe zaželjeni cilj svojih ideah. Dà, dosta putih vas imutak, isti život nemare zatratiti, samo da se njega dokopaju.

Takova nenadana sreća posluži i Rustanu s Milicom, njegvom kadunom. Angjeoskoj ovoj ljepotici lecao je zamku već puna tri ljeta upravo do večeras. Što mu je srce želilo, na što je kroz to vrieme ciljao, to mu se i izpunilo, to je strašću i lukavošću i postigao. Ceo grad je ukrasio, sve je razsvietlio, sve je posobje divno nakitio; dà, istih dragulјah na niti nanizao, što će Milici prikazati; dragocjenu odjeću nabavio, kom će ju zaodjeti; visoke mudrolije izmislio, kojimi će ju zasliepiti, samo da ju umiri, poturči i da njegva vjerenica, njegva ljubovca postane. Nu tko prti u šumu drva, iznaša na prud pjesak, baca u more vodu, — taj se kaje, kad mu nužde nestaje. Tako bilo i s nesudjenimi našimi zaručí. Cvisten je divan u razsvietljenoj palači; na njem sjedi crni vráne i biela golubica. Ni Bog im nesudi da se slože.

Kada se je Ismail s Ivanom odpravio na počinak da tim bude raniji uranak, dodjoše dvoranici i opuhnuše svjetlo po cielû gradu, samo u sobi, gdje sjedjahu ovo dvoje, goruća je ostala svietiljka. Videći aga, da su usamljeni njih dvoje i da je Milica suzna glavu poćunila, reče:

„Što si mi snuždena tako, golubice moja? — Daleko ono vrieme, odkako sam lûkom strelje svoje na te zanišanio, proteklo je jedva i komaj u ovo tri godine; te žalošćû moram pripomenuti, kano da mi vječnosti izgledati bijaše. U tvoju čednost i krasotu tako sam se zagledao, da sam život svoj založio za tebe; pa dobiv te eto u okrilje svoje u tako sjajnome gradu, u ovome bogatsvu sjetna si nevesela, kano da ti nješta fali. Nebudi ti žao ni otca ni muža. Tvoj je otac lukav i zao čovjek; on je meni toliko o glavi radio a i tvoga je djerza i svekra na me podhuštjivao; nu znaj sveto, da mi nebude za tebe bilo, nebi jamačno već kaše ladili. Ja sam željno ove prigode izgledao i nemoj žaliti što ću reći: sad, kad sam tebe dobio, nežalim ih, — samo ako me uzvoliš i obljubiš, kao ja tebe, golubice moja!" pritisne ju na grudi „namah dati postreljati kao pse — a tebe svojom do smrti zadržati! — Žao mi je samo starice matere tvoje; ona je poštena baka već od onda bila, kako sam kaurom bio. Neznam, je li sada onakova — prostit ću joj; — nu ako nije, treba se i njoj za grob pobrinuti, da neuzdiže podložnikah proti gospodaru. Tvoj Franjo ostavì eno tebe, kojoj se je zavjeravao, dok te je premamio; ostavì si brata jednorodjenca, koj je eno vjernim čobaninom mojim; ostavì liepo zdanje Ilićevo, kuću i kućište, žive roditelje i mnogobrojne rodjake, te ode u hajduke, da meni s ništetnom svojom i krvoločnom tobože četom zasjeda. — Eto mu vjernosti, eto ljubavi prama tebi ljubi njegovoj i prama meni gospodaru njegovu! Nežali anda nikoga u rodu, nikoga u domu, te budi moja, ako hoćeš, da ti liepo i dobro bude. Ti si, vidiš, dan na dan išla na polje; radila tamo kao robkinja, da te je mrtvi znoj probijao. Ja sam te već više putih k sebi prizivao, po te poručivao, a ti si krasno svoje lišce" — — tu ju aga htjede u obraz poljubiti, nu ona se nedade „od mene odvraćala. Zašto si to činila, ljubice moja?" tu joj stisne ruku, kao bajage da na toliko blebetanje želi odgovora od nje „dočim si znala, da je u mene za takove ljepotice uvjeke pomoći i pomilovanja. — — Ja se dakle ufam, da ćeš kod mene biti zadovoljna, da ćeš vjerna biti ljuba moja? Što ne Milice! srce srca moga, nado i ufanje dugoga života moga! Ja u tebi dobro uživam, dà, u tebi ja živim — a ti da za mene neznaš, da se izvan moga dvora patiš?!" — —

Istom na ove rieči skrušeno ga pogleda Milica suznima očima. — A on time podbodjen, nadajuć se uskornoj njenoj rieči, nastavì

„Kaži mi dakle ljubo: jesi li voljno moja?" — — —

Kao da ju je ljuta guja za srce ujela, čujuću ove zanovetke, reče:

„Id od mene, sotonjače! Ja sam se zavjetovala Krstu, Bogu kršćanah, bl. dievi, majci njegovoj — i, svomu vjereniku Franji; — tebe anda ni gledati; — mà tebe ni pogledat neću!" i odkrene se srdita odanj.

„Nemoj ljubo — srce mi raniš!" —

„Ne samo da ti ga želim raniti, — nego i na dlanu viditi!" — jalna će Milica „tebe usmrtiti, prokletniče nikakov: jer nisi vriedan da slavonsku zemlju gaziš, da na stope praotacah mojih staješ!" —

„Zar tako? — — Zato sam te robstva oslobodio — — zato sam te usrećiti naumio!" — — izdrekne se gnjevan aga.

„Nit ja trebam od tebe slobode, nit usrećenja; ja sam zadovoljnija u ubogoj kućarici i haljinici kraj svojih roditeljah i zatočnikah, nego u tvome sjajnome — za me taštome i ništetnome gradu!" —

„Taštom? — — zašto to?" — —

„Dosta je!" dokine mu osorno rieč junakinja i stane se odprto „dosta je kukavče! Ja ti samo velim, da me nećeš dugo napastovati! Taj bo je grad stečevina i gradjevina moga roda, mojih praotacah, — koj je tebe lukavošću zapao, — u kom mene zasjeniti i obataliti namjeravaš! Evo stienah — eno vidiš po njih slikah slavonskih bojevah i junakah, o kojih mi djed moj pripoviedo. Baba moja još se živo sjeća liepe slobode, koja je u ovoj dolini cvala sveudilj do vas prokletih Turakah! — A sad pred tobom, obezčastniče Boga trojednoga, da potavni, da se zasrami, u crno uvije liepi prodol ove okolice — je li? — — o! znaj — toga biti neće! dok smo mi Slavonke živeće!" —

Kratak al ognjevit odgovor užge srce agino, plane kao žeravka strela, te i on preda nju opet skoči:

„Pa ti misliš, kukavico ženska" — vikne — „da ću ja tebe moliti?"

„Baš ni ja tebe za milost!" odvrne mu junakinja naša.

Pst! — skote ništetni; jer će biti zlo!" i potrči biesan k njoj; škrine zubì kao neman i potegne mač iz koricah; nu se osviesti i odstupi a Milica prida:

„Slobodno! — znam da ću biti osvećena — i oda tvoje nevjerničke ruke svietu padša — nebu posvećena!"

„Šuti!" — — izdere se aga i lupi nogom o pôd, a po nesreći pripne mu se oroz za zamku od prsluka i kubura sjevne, — nu ga neranì. Na gromoviti tutanj pištolja samo stao prasak skalinah, kojimi se tiskaju do palače vjerni, iz sna probudjeni sluge Rustanovi.

„Gdje si Ivane, vjerna slugo moja!" krikne aga „veži i utamničuj zlopakostnu nevjernicu ovu!"

„Evo me, zmožni ago, na rieč tvoju! — kamo s njome zapovjedaš?“ — prikroji veseo Ivan. „Drugi dolje!“ — ostalim će razjadjeni Rustan.

„Ti ju vodi u paklenicu pod Osoje, a Milan ti neka svieti! — Veži ju tamo na očiuh njegovih u klade, pa neka vidi ludu nevjestu svoju!“ —

Oduševljena junakinja sjevajućim očima pogledje još jednoč namrgodjena agu i rekne: „Idem! — idem! — znaj, da voljno idem, prokletniče i okrutniče; nu Bog će me moj izbaviti!“ — Zatim pogleda na prozor i vidivši vedro nebo s nebrojenimi titrajućimi biser-zvjezdicami posuto, vidivši bliedi mjesec, kralja tavne i kobne noći, vidivši zakletâ i pravednâ svjedoka noćnih dogadjajah; dà, vidivši nad njim prikaz divna, čarobna Krsta spasiteljeva puna zaufanosti i odanosti prama njemu, pane ničice na mekana biela koljena i zavikne: „Bože! sladki trojedini Bože! otče nevoljnikah i bjednikah, koj vidiš i poznaš dobra i opaka srca! čuvaj mili zavičaj moj, rod moj i službenicu svoju Mi — —“ tu ju lupi jaki Rustan šakom za vrat i zapne joj rieč, te zagrmi: „Vucite ju! da je nevidim!“ — — „O pravico! — o Bože! — o Franjo moj!“ — — uzdahne suzna mladenka „to li trpim za tebe!?“ — —

Ivan se sagne i podigne ju, te podje s njome za buktećom bakljom Milanovom, koj neplače, već mu srce mal nepuče s gorkoga jada i čemera.

„Nesretan ti ostanak — boljana aždajo! — — živa te nevidjela više! — — tamo ćeš znati, koga si zanijeko!“ — — pokaže mu pri odlazku k nebu rukom na pragu palače stoječa Milica krepkim jošte al jecajućim glasom, te u predvodjenju Ivana zaplakanih licah podje dugačkim hodnikom prama sjevernomu kraju okomnoga gorostasnoga grada. —

(Dalje će sliediti).

Dopisi.

(Konac).

Jedanaesti list.

Marija Alekseju.

Ladanje 30. svibnja 184 . .

Nemogu vam dosta zahvaliti na listu, Alekseju Petroviću! Jest, sada vidim, da ste čovjek pošten i stalan. Neću da išto krijem od vas, vi nećete zlo rabiti moga pouzdanja, nego ćete mi dati prijateljski savjet. Čujte me.

Vi opaziste posljednju rieč mojega lista. Ovdje je sbilja jedan susjed . . . vi ga nepoznate. Kad bih hotjela, mogla bih zanj poći. To je još mlad čovjek i sretan, a moji roditelji pristaju na tu ženitbu. Dapače, ovo je vrlo valjan čovjek. Ali u njega je duh toli uzan, i želje toli malog domašaja, te ja moram upoznati, da sam daleko nad njim. Dapače i on to uvidja, te se čini da mu je milo. Evo upravo što me odbija; kako da ga poštujem. Što da činim? Mislite malko za me, te mi recite svoje mnienje.

Kako rekoh, ja sam vam zahvalna; vaš list od velike mi je koristi. Moje misli odbijahu se tol gorkimi bojami! Bila sam se već stidila svakoga čuvstva, ne samo uzhićenja, nego li dapače i povjerenja. Zatvarala sam prezirno svaku knjigu, koja mi govoraše o sreći, ili ufanju; odvraćala sam oči od vedra neba i od zeleni stabalja, od svega, što mi se smijaše, što me veseljaše. Oh, mučna li položaja! Ali sada, sada mi se čini, kao da je ovo prošlo.

Hoće li se opet vratiti, neznam, ako li se nevrati, vam hvala. Toliko ste dobra učinili, možda ni nesluteć. Sbilja meni vas je od srca žao: mi živimo sried najkrasnijeg vremena; dani su vedri; ni u samoj Italiji nemože ljepši. A vi zatvoreni u gradu, pretrpanu prahom i bukom, šećuć se sjajnim pločnikom. Da ste bar uzeli kuću na ladanju. Pripoviedaju da ih ima vele dražestnih na obali morskoj.

Htjela bih vam još pisati; ali nikako nemogu. Dah mirisa toli ugodna zalieva me iz bašće, da nemogu nipošto ostati u sobi. Uzimljem škriljak, te ću poći u šetnju. Drugi put; dobri Alekseju Petroviću. Vaša

M. B . . . .

P. S. Promislite, ovo danah dodje k meni naš bel esprit da mi se očituje izražaji vrlo strastljivimi. S početka sam držala, da se želi sa mnom po običaju šaliti; no on je svoje očitovanje svršio s formalnim predlogom. Što kažete na to, izza toliko njegovih šalah? Medjutim on je odviš star. Jučer na večer njemu uz prkos sjednem uz piano kraj otvorena prozora na svjetlu mjeseca, te uzmem igrati iz Beethovena. Raztapljah se u sladkosti ćuteć na licu svom hladnu onu svjetlost i lamajuć šutnju noćnu preugodnom glasbom, u koju je svoje pjesni uplitao umiljati slavulj. Ima već mnogo vremena, što nisam bila onoliko sretna. Medjutim nezaboravite, odgovorit mi na moje pitanje; to je od velike za me važnosti.

Dvanaesti list.

Aleksej Mariji.

Petrograd 8. srpnja 184 . .

Evo vam u dvie rieči mojega mnienja, draga Marijo Aleksandrovna. I stari liepoduh i mladi uzdisajnik nisu upravo ničemu. Oni nisu za vas, niti su vas vriedni, to je istina kao dva i dva jesu četiri. Mladi susjed možebit da je čestit čovjek; no medju vam dvoma neima zajednice. Pa mislite li da biste mogli zajedno živiti! U ostalom čemu ta naglost? Bi li moguće bilo, da ženska, kao vi — nebi rad laskao, zato mučim — nebi susrela osobe, koja bi je umjela cieniti i zavriediti? Nipošto, slušajte moj svjet, ako mi i malo vjerujete, da sam vam prijatelj. Samo malko strpljivosti. Nego mi priznajte, da vas je veoma radovalo gledati staroga klevetnika pred vašim nogama. Na vašem mjestu bio bih mu cielu noć pjevao Adelajdu Beethovenovu napram sjajnosti bliedoga mjeseca.

U ostalom, bog im dao sreću, vašim štovaocem! nisu to oni, o kojih bi želio danas razgovarati s vami. Moj je duh u vrlo neobičnom položaju, na po uzburkan, na po razdražen, sve to radi lista, što sam ga jučer dobio. Šaljem vam prepis. Pisao mi ga je jedan mojih od njekada drugovah, vrli momak, ali od malo duha. Ima već dvie godine, što se zaputio u tudjinu, niti mi je dosada javio, da je živ. Čitajte. N. B. To je vrlo liep dečko:

Dragi Alekseju.

Ja sam u Napulju u svojoj sobi nad Chiaja pred svojim prozorom. Vrieme je da nemoš krasnije. Četvrt ure zabavljaše me gledanje na more, tude mi padne sjajna misao na um, da ti pišem. Evo ti moje poštene rieči, da sam ti od uvjeka bio vrlo sklon. Sada mi se prohtjelo, da se razprostrem na tvom krilu. Ovako se mislim govori u vašem jeziku uzvišenom. Svladala me dosada zato, što čekam na jednu žensku.

Poći nam je obojici na Baju, da se podpuno života naživimo. Dragi moj prijatelju, ja sam toliko sretan, čemu kraja nije. Oh! da mi je nješto tvoje perce, ala bih krasnu sliku

naslikao pred tvojim očima. Ali po nesreći ja sam ti, kako znaš, čovjek do kraja nepismen. Ova ženska, koju čekam i s koje gledjuć na vrata sav se tresem, ova ženska ljubi me. A koliko ja ljubim nju, ja, bogme brate, toga ni svojim perom, pa da je još laganije, nećeš opisati.

Valja ti znati, da ju već od tri mjeseca poznajem; pa od prvoga dneva moja se ljubav „crescendo“ uzpinje s višega na više, te se u ovaj par podigla do sedmoga neba. Ovo je šala; no ja ti osbilja velim, da je čuvstvo, što ga prama ovoj ženskoj nosim, nješto izvanrednoga, nadljudskoga. Promisli; ja joj nikad neprogovaram ni jednoga slovca; nečinim drugo, van ju gledam i smijem se, dok se sit nenasmijem, kao kakva budala. Koji put prisjednem podno njezinih noguh, i tada se osjećam toliko ludim, da bi travu paso; pa koliko luda, toliko se u isti par ćutim sretna. Kadkada mi ona uplete svoju ručicu u lasi . . . Ne, ti me nećeš dokučiti; ti si mudrac i mudracem si bio cieli svoj život. Zovu ju Ninom, Ninetom; kćerom je bogata trgovca ovdje. A ljepša ti je od svih Raphaelah u jedno sabranih i življa od vjetrića, vesela, duševna na toliko, da me je i sama čudo, kako može ljubiti ovaka prostaka, kao ja. Pjeva kao ptica, a glede očiuh — oprosti mi, molim te, čini mi se, da vrata škripe. Ne, to još nije ona, prokšenica jedna. Pitat ćeš me, gdje je svemu tomu kraj, što ja nakanjujem i hoću li ovdje dugo ostati? Nepitaj me, brate, ja od toga svega neznam ništa, niti želim znati. Budi, što bit mora! Kada bi čovjek za svakim korakom stao i promišljao... Evo je. Pjevajuć, penje se na stube. Ovdje je. Sbogom, brate. Nesrdi se; ovo je ona omokrila ovaj list, pograbiv ga s kiticom cvieća. Mišljaše, da pišem ženskoj. No saznavši, da pišem prijatelju, reče mi da te liepo pozdravim i upitam, ima li u vas tude ovako mirisava cvieća. Da ti ju je slušati, kako se smije! Ni srebro nezveči ovolikom sladkošću. Pa kolika dobrota u tom smiehu! Nije druga, moram joj cielivati nježne nožice. Mi idemo. Neljuti se, što mi je pismo težko čitati, pa zavidi svomu M . . .

I sbilja se činjaše, da je list još mokar i da miriše mirisom narančah. Dva listka cvieća još su bila na papir prilieplјena. Ovaj me je list živo uzbunio; po njem se sjetih svoga živovanja u Napulju. I onda bijaše vrieme krasno; svibanj istom na pomolu. Meni bijaše dvaest i dvie godine. Ali ja nisam poznavao nikakve Ninete. Sam samcat bludio sam po Napulju, pogibajuć od goruće žedje za srećom, pak ju toliko već unapried srčuć, te mi se činilo, da samu sreću uživam. Takva je mladost! Sjećam se, da sam jedne noći šetao po zaljevu. Bijaše nas dvoje . . . što mislite? brodar i ja. Kakva noć, mili bože! kakove li zviezde! kako im sjajnost titraše po valovih! kakim se žarom razpaljivaše voda pod udarci vesalah! kakav li se opajajući miris otiskivaše po cielome moru! Uzprkos rječitosti moga pera, ovakva prizora opisati nemogu. Tude blizu francuzka drvena ladja prikopčena za obalu. Ona bijaše iz nutra razsvietljena; dugi traci svietlosti, promaljajuć se razsijanimi prozori, odbijahu se titrajući o driemajuće more. U kapitana bijaše zabava. Veselu glasbu zamahivaše vjetrić prama meni. Reknem brodaru, da me priveze k ladji, te ju dvaput obidjem. Sjena plešućih ženskih suknu njekoliko putah kraj prozorah. Dadem veslati dalje i dalje, dok u tmini neutonusmo. Još dugo vremena dopirahu do mene igrajući glasi; napokon izdahnu sasvim. Ja sam se dugo po klupi vrtio i sried nieme muke razpaljenih željah otvarao svoj naručaj crnoj praznini. Oh! kol žalostno bijaše mi srce! koli mučna moja samoća! s kakvom žestinom bio bih se predao ma komu, samo da sam imao! sried žalostne stiske bacim se licem na dno broda i kliknem brodaru: „vozi, kud te oči vode!“

Moj prijatelj nije ovoga ćutio. On živi. Nije to u ludo, da me zove mudracem. Čudne stvari! i vam nadjevaju ovako ime. Zašto da nas ovakva nesreća goni, vas i mene?

Ja neživim, a tko je tomu kriv? Zašto sam u Petrogradu? Zašto ovdje ubijam dan za danom? Zašto nebježim na ladanje? nisu li naše stepe krasne? nediše li se lašnje u krilu njihovu? Zar nije ludost zanosit se spomeni i sanjkami, gdje je možebit sreća pod rukama! Odlučeno je, ako je moguće odlazim koliko još sutra. Vraćam se u svoje, t. j. k vam; jer su naše zemlje jedva dvaest vrstah razdaljene. Zašto na ovu misao nisam već davno došao? Da se vidimo, Marijo Aleksandrovna.

9. srpnja.

Dvaest i četiri ure promišljao sam, što da činim, te sam se podpuno osvjedočio, da mi ovdje nije ostanka. Prah po ulicah malo da vam oči neosliepi, a što ljudih susretnete, svim je bezposlica lice otupila. Ja se već spremam; sutra ili posutra polazim, a najkašnje za deset danah vidim vas.

Sbilja, nije li vaša sestra još uvjek kod tetke?

Onaj list iz Napulja potaknù me, da što prije krenem na put. Znam ja, da onakav list ništ nedokazuje, pa možda ova Nineta nebi ni po mojoj ćudi bila. Al zaludu, taj me list potisnuo na put. Ja vam cielivam ruku, štogod žešće mogu i opet vam velim, da se vidimo. Vaš

A. S . . . .

Trinaesti list.
Marija Alekseju.

Ladanje 16. srpnja 184 . .

Vi ćete doći, Alekseju Petroviću, vi ste do mala ovdje. Je li to sbilja istina? Netajim vam da mi ova novina zadaje mnogo radosti; ali i straha. Ova sveza prijateljstva, koja se medju nama plesti počela, da li će se održati pod udarci našega sastanka? Neodgovaram na vaš list, ta imam vam mnogo stvarih pripoviedati. Sve to odlažem na kratko doba. Majka moja izvan sebe od radosti, što se vraćate; ona je znala, da si pišemo. Vrieme je ugodno; šetat ćemo se, koliko nas noge nosile budu; pokazat ću vam čisto novih okolicah, što sam ih tek poslje našla. Ima navlastito duga i ravna dolina medju dva brežuljka, zarasla stabaljem. Njom žubori potočić s težkom se mukom provlačeć proz cvatuću travu. Ali čemu, ta sami ćete viditi. Dodjite. Nebojte se dosade.

M. B.

Nemislim, da ćete mi sestru vidjeti; ona je još uvjek u rodbini; moram vam kazati, ali to da bude medju nama, ona se udaje za vrlo ljubezna mlada čovjeka, odlična častnika. Zašto mi prepisaste onaj list iz Napulja? Život ovdašnji činit će vam se tužan i žalostan napram onlike sjajnosti. Ali gospodjica Nineta neima pravo, i mi imamo cvieća, i to cvieća mirišućega.

Četrnaesti list.
Marija Alekseju.

Ladanje 6. siečnja 1841.

Više put sam vam pisala, Alekseju Petroviću, a vi mi niste odgovorili. Da li ste još na životu, ili ste, što će prije biti, zabacili naše dopisivanje? Jeste li našli zabavu ugodniju,

nego li ju crpiti možete iz listovah djevojke ladanjske? Brez dvojbe vi ste se tek sried brezposlice na me sjetili. Ako je sbilja tako, to vam želim svaku sreću. Neće li vam se sa mnom dopisivati, dobro, ja vam više nedosadih. Samo ću se kajati sa svoje nerazboritosti, što sam dopustila, da njetko dodje te moj mir naruši, što sam mu pružila ruku, te ostavila, ma samo na jedan časak, samotni svoj zakutak. U njem valja mi sjedjeti do vieka i zatvoriti ga dvostrukim vratima. To je moja sudbina i sudbina svih onih, koje prozovu starim djevojkami. Već nije od potrebe tražiti svjetlosti božje, niti hladjana zraka, kada ga prsa snositi nemogu. Dapače mi smo zatrpane gomilami neokopnjiva sniega. U buduće biti ću daleko mudrija. Od dosade čovjek neumire; no strah i nevolja ubija. Varam li se, dokažite; ali nevjerujem, da se varam.

S bogom.

M. B . . . .

Petnaesti i posljednji list.

Aleksej Mariji.

Draždjani u rujnu 1842.

Pišem vam, draga Marijo Aleksandrovna jedino zato, što nebih rad umro, da vam nerečem s bogom, da se nesjetim naših uspomenah. Liečnici me već odsudiše, a ja i sam uvidjam, da mi život ugašnjiva. Na mom prozoru cvieta ružica; moj će život prije uvehnuti, nego njezino cvieće. Ova prispodoba nije baš najshodnija; jer je ona ružica sto putah zanimivija od mene.

Kako vidite, ja sam u tudjoj zemlji. Ima šest mjesecih, što stanujem u Draždjanih. Posljednji vaš list, izpoviedam na svoju sramotu, primio sam biti će tomu preko godinu danah; a nisam još nanj odgovorio. Odmah ćete saznati, zašto. Ali vi mi bijaste uvjek mila i osim vas neima žive duše, kojoj da rečem s bogom. A možda nitko neočekuje moj s bogom.

Odmah izza toga, što sam vam pisao posljednji list, gdjeno sam se spremao na put k vam i snovao osnove, od kojih se žalibože nijedna nije izpunila, zateče me jedan dogodjaj, mogu reći od velika upliva na moj život; jer s ovoga dogodjaja sada umirem. Neimajuć što da radim poslje večere, podjem u veliko kazalište na balet. Od uvjeka sam mrzio balet, od uvjeka sam mrzio plesačice; no čini se kao da nitko nemože niti promieniti svoje sudbine, ni previditi budućnosti, ni sebe upoznati. Promotriv stvari osbiljno, neima na svietu ništa, van same nenadnosti, što no u životu nabanu, a naš posao od koljevke do groba nije drugo, nego se prilagodjivati utiskom, koji se kao iz vedra neba na našu glavu svaljuju. Ali da bog prosti, ja se još i sada puštam u filozofiju. Eto što je navada! Na kratko da rečem, ja se ludo zaljubim u plesačicu.

Ovo je bilo tim čudnije, što se nemože reći, da bi liepa bila. Istinabog imala je liepu dugu kosu plavetnu i krupne jasne oči, u kojih se zrcalila sanjarija i drzovitost. Kako da neznam ovog izražaja, ja, koji sam se cielu godinu danah u tracih njihovih sunčao. U ostalom bijaše liepa stasa, a kada bi plesala pučki kakav ples, zaglušili bi ju gromkim pleskanjem. Pa ipak nije imala izvanredna uspjeha i valjda nikomu osim mene nije ni s daleka na um palo, da se u nju zaljubi. A ja od onoga časa, kako sam ju spazio . . . Bi li vjerovali, još i sada gledam kazalište i prazno pozorište nalik šumici; ona skaktajuć dolazi, na glavi s krunom od lozova lišća . . . Od ovog kobnog časa bio sam ja sav njezin, kakono vierno pseto gospodara svoga. A da još i danas nisam njezin, to je samo zato, što me je ona odrinula.

Da istinu reknem, nije ona nikad na me mlogo ni pazila. Jedva da me je pogledala i kao preko ruke moje udvornosti i moje poklone primala. Ja sam njoj bio, kako bi ona znala u svom talijansko-franačkom narječju kazati: „ounn rousso boun enfan“ i ništa više. No za me nebijaše života, gdje nebijaše nje. Najednoč odkinuh se od svega, što mi prije milo bijaše, dapače i od domovine svoje, te podjoh u tudjinu za ovom ženskom.

Mislit ćete valjda, barem je duha imala. Ni malo. Trebalo je samo nješto pogledati na čelo joj nizko i zamašno, ili joj vidjeti lieni, nedražestni smieh, pak si mogao odmah prosuditi njene duševne sposobnosti. Medjutim ni ja je nisam bog zna kako cienio; ali zaludu. Što mu ja drago mislio, dok nije bila uza me, u njenoj pritomnosti ćutio sam jedino obožavanje. Samo vitezovi njemačkih legendah mogu osjećati tolike muke ljubovne. Ja nisam mogao odvratiti svojih očijuh s lica njena, niti se oporavit pod silom njenih riečih, pod silom njena kretanja. Za sbilja se meni činilo, da nedišem osim uz nju. U ostalom ona je valjano čeljade, ni malo prenapeta, možda odviš prostodušna. Nije se oholila ni prpošila, kao što čine malo ne sve umjetnice. U nje je bilo odviše života, ili radje odviše krvi, one dobre krvi južne, u koju je podnevno sunce njekoliko svojih trakah prelilo. Spavala bi najmanje devet urah na dan, a jela svaki čas; pročitala nije nikad jednoga redka, osim možda dnevnike, što bi o njoj pisali; nježnijega čuvstva valjda u svom životu za nikoga nije ćutila, osim za svoga tajnika, g. Carlino, malena, lukava i lakoma Talijanca, koga je najposlje za muža uzela. To je dakle ženska, u koju sam se ja, čovjek već postarao, baveći se samom filozofijom, morao zaljubiti! Tko bi to bio mislio? Ja barem mislio nebih. Ne, toga nebih bio mislio, da ću ikad onakovu igru igrati: potipati se po baletih, zavlačiti se iza kulisah, upoznavati se s ljudmi svake vrsti i sumnjivimi, što upoznavati se samo? ne, dvoriti im, klanjat im se i moljakati njihovu zaštitu. Ne, toga nisam mislio, da ću za plesačicom rubac nositi, da ću joj kupovati nove rukavice, a stare čistiti mrvicami kruha (vjere mi to sam činio), da ću joj donositi u kuću kite cvieća, da ću trčati u predsobe novinarah i ravnateljah, podmićivati pleskanja, davati serenade, ozebsti i pasti u bolest. Žalibože! nisam mislio, da ću u Njemačkoj dobiti ludo i smiešno ime: „Barbar, zaštitnik Terpsichore.“ A to sve rad ništa, upravo podpuno rad ništa!

Znate li, što smo u svojih razgovorih i listovih rekli o ljubavi. Sried kakvih finoćah nismo onda bludili? Sada me je izkustvo naučilo, da je ljubav čisto drugo čuvstvo, nego li smo mi sanjali. Ljubav dapače ni čuvstvo nije; ona je bolest, njeko neobično stanje i tiela i duše, niti se razvija po pravilih. O njoj se ništa stalno neda reći, niti se njom igrati. Obično, zavuče se ljubav skrovno u čovjeka, ni nepitajuć ga, poput groznice, ili kolere. Ona zahvati iznenada svoj plien, kakono kobac pile i odnosi, kamo je volja. Ne, u ljubavi nije one jednakosti, niti slobodne one sveze dvijuh dušah, što su ju od brezposlice izumili profesori njemački, koji nikad ljubili nisu. Ne, od dva bića, što se ljube, jedno je robom, a drugo gospodarom, ter nije uzalud, što pjesnici pjevaju o okovih ljubeznih. Ah, pretežki su to okovi! Tako je bar moje uvjerenje; a došao sam do njega na stazi izkustva, a kupujem ga u cienu svoga života; jer evo kao rob umirem.

Promotrite malko moju sreću ili nesreću: u mladosti htjedoh se propeti do neba, da ondje Boga nadjem; poslje snivah o dobru plemena ljudskoga, o dobru domovine; zatim se uvukoh u život nutarnji samotni; a gle sad me prazna izpraznost sobori na zemlju, što velim? u grob. Oh, divna li talenta u nas, da ovako dokončamo, u nas svih Rusah!

No doba je, da se od svega ovog odkrenem. Sa životom stresti će moja duša svako breme sa sebe! Hoću da još posljednji put, ma na čas samo, osjećam njeżno i blaženo čuvstvo, štono se razpliva po meni, kad na vas mislim, kao tiha i blaga svjetlost. Vaša mi je slika u ovaj par dvostruko mila. S njom pred mojim očima trepti draga slika moje domovine, te njoj i vam kažem posljednji s bogom. Živili dugo i srećno, pa budi vi ostali zakopani u toj zabitnoj stepi, gdjeno ste mnoge žalostne dneve sproveli, i gdje bih ja svoje svršiti hotio, budi vas udes kamo drugamo zanio, ovo vam budi uvjek na pameti: samo onoga nije život prevario, tko o njem nerazmišlja mnogo i tko neišćuć ništa od njega, prima riedke njegove darove. Koracajte napried dokle možete; a kad vam stanu koljena od umora klecati, stanite i gledajte na prolazeće brez preziranja i zavisti. Neće ni oni dugo ni daleko. Ovoga vam nebi prije govorio; ali je smrt učiteljica, koja uči pravo. Najposlje, tko će nam kazati moći, što je život, što li istina? Sjetite se, da je i Pilat pitao, no odgovora nije dobio. S bogom, Marijo, s bogom zadnji krat. Neuzčuvajte zle uspomene na ubogog Alekseja. *(S rusk. pr. M.)*

Dr. Franjo Smolka.

Ako je istina, da je onaj pravi domoljub, koj sveobće blagostanje svojemu predpostavlja, komu nijedna žrtva za milu domovinu prevelika nije, kojeg se ljubav prama zavičaju i riečju i djelom pokazuje, koj u vremenu nužde i u sreći sa svojimi sugradjani istu sudbinu dieli, te se svemu ozbiljno protivi, što bi njegovu narodu škoditi moglo, onda imade Smolka najveće pravo na ovo častno ime. Da je takav, dao je on, neima tomu dugo, najljepši dokaz, te Poljska mora zaisto š njim se ponositi; jer ako je ugarsko pravo toli postojano branio, kolikom će tek vatrom boriti se za prava svoga naroda. Borio se najljepšim uspjehom! —

Smolka se je rodio u Kaluči god. 1810, postade god. 1836. doktorom pravah, dobi 1840. odvjetničtvo u Lavovu, nu na brzo bi u težku i dugotrajnu parnicu zamršen i poslje četirigodišnjeg iztražnog zatvora, kao veleizdajstva kriv pronadjen i na smrt odsudjen.

Ovršba odsude bi odgodjena i Smolka prigodom poslje izrečene amnestie na slobodu pušten, nu izgubi odvjetničtvo i naslov doktora.

God. 1848. stupi Smolka na čelo narodnoga pokreta. Adresa, koja datirana od 19. ožujka iz Galicije u Beč prispije i želje zemlje izrazivaše, bi pod uplivom Smolkinim sastavljena i vjećana.

26. lipanj 1848. pozove Smolku u ustavni državni sabor u Beč. Ovdje bijaše na čelu Poljakah, ali on nije bio, kao što danas sa českom desnicom već sa njemačkom ljevicom u savezu.

Muževno, pošteno i umjereno postupanje Smolkino, pribavi mu već tada privrženost državnog sabora i čast podpredsjednika.

Poslje one bune u listopadu bi državni sabor iz Beča u Kromeriž prenešen; Smolka postade većinom glasovah predsjednikom i osnova Kromerižkog ustava, koj nikada nebi oživotvoren, bi za njegova predsjedničtva napravljena. Po razpuštenju državnog sabora uloži Smolka u njegovu imenu svečani prosvjed proti tom činu, te se vrati u Lavov natrag. Za vrieme 10-godišnjeg natražnjačtva bavio se je Smolka sa poslovi svoga zvanja, buduć da mu medjutim uzkraćeno odvjetničtvo povraćeno bješe.

Razboritu čovjeku, kao što je Smolka, nemogaše biti skrovno, da se Bachova sistema duže vremena nemože uzdržati, te da mora nabrzo pasti; jer stanje, koje vladajuće pojmove pukovah vriedja, neda se silovitim načinom učvrstiti.

Sa 20. listopadom 1860. stupi Smolka opet na političko pozorište, te sada vidimo u njem na poljskom zemaljskom saboru i u bečkom državnom vieću vjerna i neutrudiva borca za prava Slavstva.

Osobitu pozornost probudiše Smolkovi govori od 29. svibnja i 19. lipnja, usljed kojih ga zastupničtvo grada Zagreba jednodušno začastnim gradjanom učini.

Njegov dne 28. kolovoza držani govor, prigodom priobćenja Schmerlingova, pribavi mu zahvalnost i štovanje Ugrah za viečna vremena i jošte u kasnjoj dobi sjati će se slavno ime Smolkino u povjestnici nalik presvjetloj zviezdi. —

Sava Tekelija i Vuk Štefanović Karadžić.

(Konac).

Razlike izmedj Hrvatstva i Srbstva, koje poznavati moramo, ako ih kanimo izjednačiti razvitkom političkim po zajedničkoj zadaći, jesu ove:

1) katolicizam i pravoslavje; ili pravo da reknemo rimstvo i grčtvo u vjeri; musulmanstvo jedva bi moglo pomoći narodnomu razvitku;

2) ponješto razlika prošlosti glede na dobe i krajine;

3) dosadanji, a gdjegdje i sadanji krivo shvaćeni pojam o narodnostih;

4) razlika obrazovanosti u znanostih i u vjeri i u narodnosti glede na narod a i na gradjanstvo; a najviše

5) razlika uživanja političkih i državnih pravah glede razlikih vladah: a) u Hrvatskoj i Slavoniji, b) u Dalmaciji, c) u Istri i otocih, d) u vojenoj krajini, e) u Bačkoj i Banatu, f) u kneževini, g) u Crnoj Gori, h) po Turskoj; napokon

6) razlike pismena; ali samo u pisanju, jer se u govoru nemože razaznati, govori li tko latinicom ili tako zvanom ćirilicom.

Nu sve ove razlikosti izčeznut će, ako shvatimo zadaću, i ako se nje zajednički latimo; što i onako moramo, jer ako bi mi ove razlikosti posebice i obrazovali do krajnosti, ipak bi se našli il prije il poslje na istom putu, nesvladavši ipak još tim svih medjusobnih tegobah, koje sada umah ponješto jur svladati možemo, što pukom nakanom, što dobrom voljom, i što nehotice — u tom bo nas nemože zapriečivati nitko.

Osim toga to može biti tim prije, što su ove razlikosti samo vanjske, koje više stoje do volje narodnih vodjah, nego li do volje samoga naroda, jer ovaj za ote razlikosti po gotovu i nezna.

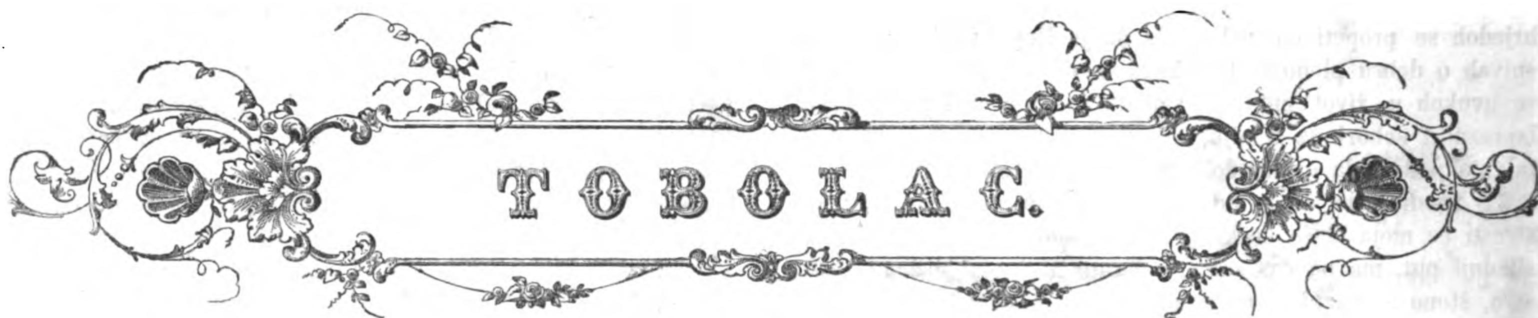
Nezna za to, što je naš narod, to Hrvat to Srbin jedan jedincat, i to:

1) po svom izvoru;
2) po rodu i porodu;
3) po jeziku — razriečja nedokazuju ništa, svrnemo li na ine narode;
4) po običajih;
5) po istoj zemlji i prirodi zemljopisnoj, i sva je ta zemlja jedna cielost;
6) po svom načinu jednakih mislih i jednakih činah u sve vrieme;
7) po svojih istih dobrinjah i slaboćah;
8) po nalikoj prošlosti;
9) po istom državnom udesu;
10) po istih prijateljih i neprijateljih;
11) po istoj medjusobnoj zadaći u svakoj struci narodnoga živovanja;
12) po istoj zadaći za sve čovječanstvo.

Ovo je u kratko ono, što bi svaki izmedj nas znati morao; ne za to da zna, nego da se to malo obširnije razpravi i protrese, ne bi li tim laglje unapriedilo riešenje pitanja o našoj budućnosti.

(Iz rukopisa: Sto naših potrebah).

Vinko Pacel.

(Književnost). Ovih danah zagledasmo knjižicu s naslovom: Tragičko-komički putopis od Dragutina Havlička, tobože prevod Havličkovih tirolskih elegijah, koje je hrabri taj branitelj prava i slobode napisao povodom svojega interniranja u Briznu u duhu i štilu čisto narodnom.

Prevod, što nam je u rukama izdà njeki bezimeni „domoljub," te je do zla Boga osakatio liepi sasvim narodni način u pisanju onoga ljubimca naroda českoga.

Prevodilac kaže u predgovoru, da je to prvi njegov pokus na polju hrvatske književnosti; ništa zato! Nam je od srca žao, što si je bezimeni domoljub izabrao za žrtvu svoje sebične špekulacije jednoga izmedj najslavnijih muževah, te mu savjetujemo, da prije temeljito prouči česki i hrvatski jezik, a kada to svršio bude, neka se nikada nemješa u takove fine poslove, koje niti njemu, niti rodu dobrim plodom nikada uroditi neće.

— U Pragu će na skoro izlaziti novi politički časopis s naslovom: Česki lev;" poslovica će mu biti velevažne rieči Riegerove „Nedejme se!"

— U Moravskoj izlazit će takodjer novi politički časipis „Orlice" s poslovicom: „Uvjek sam i ostat ću vjerna sestra českoga lava."

— Prošaste nedelje bila je velika svečanost na briegu Gostina u Moravskoj; tamo se sakupi velika množina slavjanskoga svieta, da u bratinskoj slozi proslave uspomenu junačkoga čina Jaroslava Zviezdogorskoga, koji je ondje g. 1241. divlje čopore azijatskih Mongolah sa svojom vjernom četom hametom potukao.

Mislimo, da bi bilo sasvim u redu, da se i mi sjetimo onog sjajnog čina hrvatskih junakah, koji su neizbrisivimi znaci zabilježeni u srcu jugoslavenskoga svieta, mislimo naime onaj veliki čin hrvatskih sinovah, koji je za uvjek na Grobničkom polju konac učinio neprestanom nasrtanju divljih Mongolah na države kršćanske.

Ovakovimi svečanostmi budi se sloga i medjusobna ljubav, raste i širi se muževno srce a junačka misao zadobiva time nove krieposti i sile!

Možebiti, da bi sadašnji gospodar onoga zemljišta drage volje odstupio njekoliko hvatih neplodne svoje zemlje u tu svrhu, da se može slavni onaj čin naših predjah proslaviti makar i sasvim jednostavnim spomenikom! —

— U starom Bečeju izlazit će pod uredničtvom g. Gjorgje Radića novi gospodarski časopis pod naslovom „Seljak" 3 krat na mjesec za 4 for. godišnje predplate. Ako se nejavi do 31. rujna dosta predbrojnikah, težko da će list ugledati bieli sviet, što bi svaki rodoljub žaliti morao.

Na ovogodišnjoj vještačkoj izložbi u Parizu odlikovan je osobito česki slikar Jaroslav Čermak, i dobio je počastnu medalju. Njegova slika: „turski hajduci pliene kršćansko selo u Hercegovini," pokazuje života, vatre, posla i snage. Druga slika predstavlja „kršćanskoga raju." Na trećem je liku „mlada hrvatska seljanka." — Na istoj izložbi spominju sa hvalom i poljskoga slikara Rodakovskoga, koji je *izložio* svoju sliku, kako poljski kralj Ivan Sobjeski obećava austrijanskim poslanikom da će braniti Beč od Turakah. Sliku je načinio po riečih Salvanda, koji je pisao historiju Ivana III. Sobjeskoga: „Austrijanski poslanici prosiše kralja poljskoga za pomoć i Ivan Sobjeski vidi pred sobom na koljenih cesarskoga i papinskoga poslanika. Rodakovski je u znak odlikovanja naimenovan od Napoleona III. vitezom počastne legije. *(Dan.)*

Prošloga tjedna slavljaše gradjanstvo berlinsko temeljni kamen za vjećnicu. K toj veleliepnoj svečanosti nepozvaše nijednu gospoju — zašto ne? zato, što bi na tribunah kod tiesnog prostora svojimi krinolinami 100 gospojah više mjesta zauzele nego li 300 mužkaracah. Da li se je ondašnji krasni spol na toj galanteriji zahvalio, to nam nije javljeno.

Nedavno čekaše do 300 ugarskih bielih volovah na željeznici u Strasburgu za odpremu u Pariz. Njekako se jedan izmakne i skoči iz kolah. U bjegu srušiv bližnjega pazitelja pusti se u trk po polju. No slučajno dojuri upravo u taj čas drugi train i vol opaziv ga, vrati se natrag na cestu, pa u svom bjesnilu nasrne na lokomotivu. Sa svojimi jakimi rogovi razbi on čvrsti limeni prvašnji kraj makine — nu i u taj mah pograbi ga silno hrleći stroj i baciv ga na tle, razstavi mu glavurinu od tiela.

---

11. kolovoza sakupiše se do 300 poljskih domorodacah na poljanah Dubienke, gdje držahu službu božju na slavu nezaboravnog svog junaka Kosciuskoga. Poslje kako bi odpjevali žalobni zbor: Z dymę pożarów, Boże coś poljsku itd. nosiše malo i veliko koje u rubcu, koje u džepu i tko je kako mogao, zemlje na kup i stvoriše brežuljak uspomeni.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. rujna 1861. Broj 27.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

ste zidine mnogovječne sgrozile su se nad strahotnim otim činom. U njih je ladno kao u pol ciče zime, da se sve uzduh lâdni oko plamena sjajne baklje. Milica je golotna u tananoj košuljici, što si ju je sama prela, šila, natkala i našarala, skroz prezebla. Ružičnorumene njene ustne oplavile su ljubičnom bojom a olednile mramorcem kamenom; čemernica suza smrznula joj se izpod oka crna, a srce joj od zime kao da je tući prestalo. Liepo, rumeno lišce, proljetnoj ruži nalično, probliedjelo je i potamnilo s groze, zime i straha tako, da se je Ivan veoma pobojao, da mu u njekoliko koračajah neće pasti; ništanemanje, kadgod ju pogledao i ruku joj rukom stisnuo, tako bi ga milo i posmješno uočila i tako veselo u ladnu Osoje-tamnicu išla, svejedno kao da krvnik niemo, nevino janje pod nož na stratište vodi.

S jedne i s druge strane triema, gole su ladne stiene živca kamena. Nit šta pitaju, nit odgovaraju, samo niemo i gluho svjedoče, da su u grudih svojih nebrojnu jurve kršćad smrću udrile i u ladni grob spravile. Po mramoru koraca i nje pogleda maglovito, mutno oko Miličino. Nit joj Ivan s Milanom šta govori, nit joj smije govoriti, stranom mnijući, da ona strahotah u tome se hodniku nalazećih i nevidi, te da joj ih pokazivajuć još veću ranu srcu neutisne, a stranom se bojeći, da ga morda aga ol pravi koj Turčin dvorjanik agin nebi sjetio i objedio.

Kad su došli već na kraj hodnika i Milko pred sobom u kamen sraštena ogromna kamenita zagledo vrata, i kad se već nije bilo bojati, da će se u tolikoj daljini dosta krivudastoga hodnika, koj je u palaču Rustanovu vodio, i svjetlost viditi, obrne se i vás od suzah podbuo žalobno će progovoriti Ivanu: „Dalje nemožemo.“ — „Lievo“ odgovori mu Ivan. „Jao! zar baš u Osoje?“ — Tako je rekao nesmiljeni Rustan — opet će vodioc Miličin. „E nemoj Ivane — ako Boga znadeš, što će Franjo reći?“ „Koji Franjo?“ podmuklo će on opet „brat moj!“ ponješto će radostnije Milan. „Brat tvoj, zar je zbilja Franjo Ilić — taj glasoviti junak slavonski, Milane rodjeni?“ pane mu oko vrata i suze ga obliju, a Milica onemogla već sruši se medju nje. „Ah! pazi! pazi — nevjesta moja izdahnu!“ vikne pobolje Milan i baklju podigne, koju je do toga izvidljivac Rustanova naloga uvukav se duboko u nutarnjost triema zagledao i podobro razlučio, kako su se njih troje nješto obujmili.

„Kuda ćemo dakle š njome, ljubezni Milane? nezatežimo, nego se žurimo.“ — — „Ja mislim“ odvrnut će Milan potiho „ne u onu tamnicu, kao što aga reče, već u visogradnu zvjezdarnicu, gdje neima zmijah, ni gušterah, vranah ni gavranah, da joj plave izpijaju oči.“ — Bojazljivi vodilac duboko se nješto zamisli — i dva, triputa zamrkne klimajuć glavom „Eh! bilo na tvoje“ reći će napokon, samo — — „prst na usta!“ — „Neboj se Ivane, moja briga“ prida jošte Milan, — uzme od Ivana ključe, otvori željezna vrata, udje u ogromnu soburinu s gorućom bakljom, a Milica s Ivanom za njim.

Unišavšoj u ovu soburinu puno odlane ubogoj nevjesti Milanovoj, te mišljaše, da je već u raj stupila, čim je na pomostnice s pločnjaka stala i nješto ju zima popustila. Ali sveudilj mučila ju je ljuta rana, kad se je sjetila nesreće goleme.

„Milice ljepotice!“ — „pripri vrata“ mane Ivan Milanu rukom — i on jih prilupi „Milice krasotice“ suze ga obliju „strašna li je i užasna sudbina tvoja! Kad mi samo na um pane Osoja, groza me mori a srce mi se kameni. Milice! dušo što bi bilo, da Bog pravedni nije dosudio, da ovako bude, da te najme Milan i ja nepratimo? O koliki grieh! znam ja, što ti zasjedah s onim paklenjakom, nu Bog vidi, a i vidio, jesam li to hotomce učinio, ol podmoraš. Milice srca moga ranice! Ja poznam Franju tvoga, otca i majku tvoju i njegvu, s njim sam od malena rasto, a kod njih mnogi zalogaj založio; — svim sam zahvalnost dužan. Ja te žalim ljubice sladka; nu ko što mu reče, neće dugo; neboj se, mi ćemo te osvetiti još sutra — sutra, ako Bog da, pa ma mu pomogli svi age prijatelji!

Na to ga blaženo pogleda preobražena Milica i doda: „Ja se ufam, — a vi nastojte. Pozdravite mi Franju — nebrojno, nebrojno putah, već se možda više nećemo vidjeti.“ — „Negovori toga Milice“ — pridat će s njekim trepetom Milan „eto nas eto sutra!“ — „Joj! joj! strah je mene“ opet će ona, „da on nebi s krvoloci Turci sve vas skasapio, pa se i cielu Čaklovcu osvetio!“

„Neboj se Milice!“ reć će Ivan „blizu je pônoć; kasniti nesmijemo. Ja sam do zore za Bogazom kod Franje, — a Milan je kod svekra i svekrve dok Vlašići zadju. Evo ti Milanov kudmen; evo ti i moj plašt — jednoga poda se, a drugoga na se, pa prespavaj, znam, da si umorna, noći je veliki komad, treba ti je sna, kano zalogaj kruha. Evo ti liepa žalibože tvrda kreveta; — al prepati za noćas. Ja ću se pobrinuti, da neumreš od gladi. A jesi li možda gladna?“ — „Ah! niesam, niesam; puna sam gorka jada i čemera; tri dana neću piti ni jesti od žalosti i vaja:“ odslovit će mu Milica. „Mi dakle odlazimo, da nebi aga šta sumnjičio; ti se neboj ništa — pram sama, samo se gledj u san uljuljati; — svim ćemo javiti što je i kako je. Bezdvojbeno će kršćanske mišice satarisat Turčina prije nego jošte drugiputa sunce zadje. Svim dakle pozdrav a s tobom Bog! — laku noć!“ viknu oba i izadju iz sužnjice. Prilupe vrata i požure se k agi; jer je i baklja već na ugaru.

Noć je vedra kao ribje oko. U svemiru sve je tiho. Grobnu tišinu noći presjeca jadikovni zahuškaj tice sovice, pod gradskim zidom čepeće i kadšto samo hajdučke pjesme gromki „oj“ iz prolomah bogažkih kraj strelovitih puščanih hitacah.

To je sve čuo Ivan s Milanom, te da ih nebi izbilja pozlobio bojeći se, požuri se do age. — —

Tužni vaji stegnuše srce i grlo Miličino. Na sjeveroiztočnome prozoru grada naslonjena bjednica promišljavaše sadašnjost i budućnost svoju kao što si poznavaše i prošastnost. Nebrojene zviezde okružavahu bliedo-sjajni mjesec i titrahu čarobno na nebeskome svodu. Milica gledeći u nje, zaplače gorko i ovako zamišljena zacvili: „Mili Bože! Milice jadna što si dočekala! . . . ovdje od davnih vremenah, odkada su se plemićah i velikašah slavonskih sjajne zviezde sa modroga neba utrnule, odkada su oni, davši caru carevo, Bogu božje a narodu narodno zatvarati se i utamničavati prestali, da ovdje, gdje, odkako je sunce zadosti kukavnoj i nevoljnoj râji pomrčalo, te ju mjesto njegovih životvornih trakah nemilice oda sviuh krajah led stao biti, ovdje, rekoh, sad je mjesto smrti tvoje! Ovdje su hiljade i hiljade budi od glada i žedje zaglavili, bud s ovoga velikoga pendžera, nezasitne aždaje ove, u neizmjerni ponor ovaj sunovraćeni, tu sada da se ti oj! Milice žalostno usmrtiš. O! Bože nepresežni li su puti tvoji! nedókučive odluke namjere tvoje! Znam ja ipak kao me prije njekog vremena otac fratar učio i kako me još od malena majka opominjala: Tko se pravedno ufa u tebe, da nije izgubljen. Ja se otče živo ufam u neizmjerno milosrdje dobrote tvoje, da ćeš me izkupiti iz uznice ove; da ćeš što više uslišati čisti vapaj kćeri svoje uboge, te da ti krepost i jakost Franji momu i njegovim drugovom, koga sudbina tvoja tamo zavela; jer nas je težka nužda prinuždila, da nas jadne zavjerenike tvoje silna jarma turskoga oslobode. Nesnosljivi su nameti, nečuveni pod nebom progoni i krvoločtva, koja nas silomice kukavce žive u crnu zemlju natjeruju. Ah! da bi se ti oče smilovao narodu svomu slavonskomu i velikoj nevoljnici i službenici svojoj Milici!“ — Tu joj srce od bola kao razdvojeno klonulo, a uzdaha nestalo. Podbočenoj na sklopljene prama nebu dignute ruke, stizala je suza gorka suzu. Al po času opet došavši k sebi, kao njekom tajnom silom okrepljena, podigne jošte jednoč drhćuće ruke i milozvučni tužni glasak: „Marijo! majko milosrdja, komu ću se uteći do tebe jedine? — Oh! nezaboravi se ucviljene kćeri svoje! nezaboravi se majko one, koja je, slušajući mnokrat od namjestnika božjega, kako i koliko si ti muke i boli pretrpila, da si od žalosti ničice padala, kad ti je sedam mačevah britkih, sedam žalostih velikih, majčino srdašce probolo, koja se je, velim, to sve slušajuć i dobro pamteć, u svakoj neprilici, biedi i nevolji dosele, kao evo sada k tebi uticala! O majko! majko jedina, moje ufanje, moja radosti, moje sve! utješi me i pomozi me! — Otče! majko moja! Franjo moj! gdje si, — brže gdje si?“ — —

Ove rieči, što jih podnu kule čuo mlado pastirče Mijo, koj je i Čaklovčanom cio ovaj čin tatbine Rustanove sobćio, te staro i mlado na noge pobudio, visokim, prekidnim glasom zavapì utmičena Milica; — tad se okrene i podje unesviešćena drugoj prozoru protivnoj strani sobe; napiplje hladnu postelju kao hladni grob, iz koga se nemišljaše više podići. — Mali časak prodje i ona tvrdo usnù. Kako su joj se kukavici kobne misli u sanjarijah mozgom križale znat će svaki, koj je takovu žalost doživio, i tielom onemogo u kruti se sanak uljuljao. Čudne prikaze ukazuju joj se u snu. Iz daljine vidi bojnu četu hajdukah, vidi razdražene puškom, motikom, sjekirom i vilama oružane Čaklovčane, kako se kao više putih već proti agi dižu i gradu približuju. Vidi za cielom četom ohrabrelom svoga Franju ranjena, al nad njim takodjer gdje u oblaku sjajna ruka pomoći božje lebdi, nad istom pako četom presjajna vidje, gdje se slika preodičene gospe, zaštitnice kršćanske i pobožnâ pukâ, kresi. Vidi nadalje gdje u živome plamu plamti i gori aga i njegov grad; gdje se smrću bori i hoće da utekne, al mu sudbina sudi, da uginut mora. Evo i do nje vijugasta ognja, koj hoće da ju proždre, — i, baš kad ju je zaliknuti htio, vidi Franju svoga, gdje u težkoj borbi onemogo, mašeć se rukama unj, da ju izbavi. U ovih i ovim sličnih utvorâh buncalo je jadno sneše do rujne zorice. To joj je noć nemila, nečuvena, nedoživljena; nu tim milija i dražja krvožednomu agi, koj sjedeći u palači za trpezom, munjevnima

očima Efrema Effendija izvidljivca onoga gledajuć, kao bjesno zviere zaori: „Gdje su veće ta pseta kaurska, da jim pokažem tko je Rustan-aga Čaklovački?!“

Baklja je dogorila, a Ivan s Milanom na vrata stupe i pokorno javljaju, da su učinili, kako bi zapovjedjeno.

„A ha! skoti kaurski“ poviče smrknut kao oblak Rustan „tu ste! — — — Unutar bolje!“ Oni se približe. Aga se digne pa vikne Effendiju „bûdi momčad na noge junačke!“ i malotrpu eto sedam oružanih momakah kao sedam mrkih vukovah oko njih dvajuh. „Kamo ti dolame i kudmeni štenadi gadna?“ zametnut će opet Rustan poletiv Ivanu u oči.

„Zmožni ago!“ hoće ovaj.

„Šut! šut! ni rieči paklenjače! nevjerni kavgadjijo! izrodniče sumnjivi! — Dosta! — u klade, u bukagije š njim!“ vikne momkom „u Jabanu! pod Osoje — neka slipsaš gadni vraže moga grada!“ — izvrne aga i udari nogom o tla.

„Alaj Ivane zar baš tako!“ pomisli tužni okrivljenik u sebi „u to li poturčenost tvoja, tamo li dosadanja vjernost tvoja?“ — Pet slugah ga sgrabi, sveže i triemom, kojim je pred pônoći Milicu vodio, vode sada svezana njega.

„Aj Effendijo sunca nevidio! to li je proizvelo himbeno srce tvoje?“ uzdahne osudjenik i klonuv glavom podje u pratnji oružanih Turakah put sjeverne strane grada.

U Milanu za toga i duha nestalo. Drhćuć od straha i čekajuć samo odsude, nezna ni biele ni crne već gleda u agu, koj mu reče: „I ti li pašče kaursko prevari gospodara svoga! Gdje li jemenije a gdje kudmen tvoj? Bez milosti š njime u endek Barunu!“ Dva zaostavša sluge pristanu te š njime za Ivanom.

Da je Milica za ovu nesreću znala, možda bi u hipu dušu izpustila, nu Višnji ju providje prem strašnimi za nju u to ime ipak hasnovitimi sanjarijami. I to je bila velika sreća za nju.

U sjevernoj strani grada kamo su ovi nesretnici dosudjeni, bijahu četiri kata povrh zemlje, a jedan kat podzemni, gdje tamničar sunca ni mjeseca, zviezdah, svjetlosti ni biela dana vidio nije. Tá se je tamnica Jabanom ili inozemskim krajem (t. j. drugim svietom) zvala; u njoj dakle medju zmijami i gušterovi, medju žabami i drugimi otrovnimi stvorovi na kamenu sjedeći lancem za stienu prikovan a o vrat kao niema zvier sapet bijaše usužnjen Ivan. Iste grdne kamenice tvrdih stienah mašinom i žabljakom obraštenih, u koje već bog zna odkada i od koga paše budi age nitko odsudjen i okovan nebijaše, prosuziše nad tom okrutnošću i zasvjedočavahu, da nesmiljena agu kada tada bič desnice božje shvatiti mora. Cvilj i cvrkut gadnih životinjah upropasti jadnoga tamničara; strah mu je kosti lomio, koža mu se ježila, a kosa dizala, kad su kroz njekoliko časah kleti dopratioci njegovi zatvorivši vrata i otišavši, oko njega hude strielje jur višestoljetnih duhovah stale grozovito križati. U njem neima života već se spruži na klupi što je tamničaru za ležište namienjena bila; zatvorì tvrdo ušesa i oči, te stane zresno misliti na prošasti život svoj, na nesretni čas onaj, kad se je Bogu svomu trojednomu i svetoj vjeri kršćansko-katoličkoj odrekao. O! koli mu strašne misli, koli strogi sud pravedna sudca na um padaše! Kumio je kugu da ga udavi, il zemlju da ga proždre, il pamet da izgubi, da neživi, il barma nemisli na nevjernost prama Bogu počinjenu; nu strašni li su sudi tvoji gospodine Bože! Ti bo reče: da u kraljestvo tvoje ništa okaljana i neokajana ući nesmije! Zato čovjek trpi, da pravicu steče i lovora dostane!

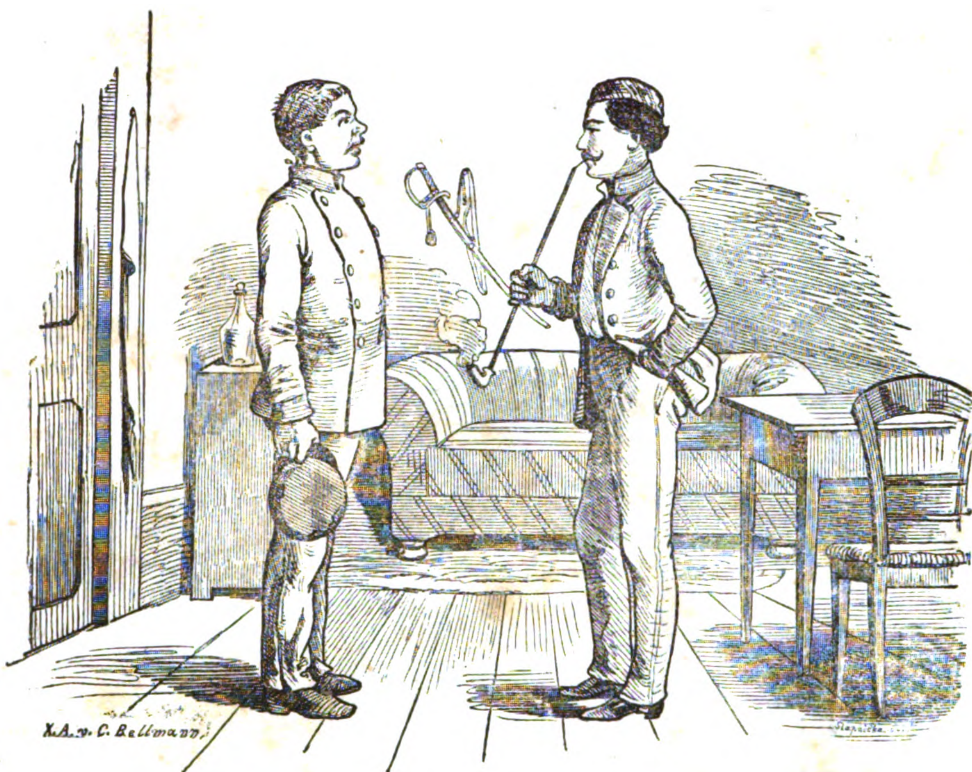
Nad hladnom tamnicom u debelih zidurinah kao u gorskih kakovih pećinah odlučena za manje krivce bijaše druga tamnica „endek Baruna“ zvana. Na njoj pôdrugi hvat poprilici od zemlje uzvišeni bijaše mali prozor trojimi gustimi željeznimi rešetkami. Kamenita ploča, koja se na gvozdenu stupu vrtjela i kao na Jabanu za težka vrata služila, koja su izvana tučenom mandalom zamandaljena bila, otvore okrutnici rieči Rustanove, uvedu nevina Milana u nju; po nalogu aginu ga za stienu prikuju; ploču zamandalje i k agi se vrate.

„Oh Bože!“ uzdanut će živo Milan „težki li su sudi Tvoji!“ — Kroz maleni okovani prozorčić i ovaj težki glas počuje Mijat, te spozna po njem Milana. A kad reče:

„Oj Ivane tamničaru tužni —
Što skrivismo nebu i gorama?!“

zamjeti, da je i Ivan utamničen. „Oj sudbino!“ uzdahne „ali strogo sudiš!“ — i okrene se.

(Dalje će sliediti).

Neporazumljenje 1.

Poručnik: „Čuješ Grgo! idi odmah gospoji baronici N — — pa joj kaži, da joj ljubim ruku i neka mi oprosti, što nemogu danas na objed doći, i to radi urečene parade. Zatim mi donesi objed. Jesi me razumio?

Grga: „Jesam gospodine!“

Nješto o izdanju Kavanjinove velepjesni „Bogatstvo i Uboštvo.“

Neizcrpna blagodat slavnoga našega biskupa obogati narodnu knjigu i opet jednim cvjetićem, a sebi utače jednu ru-

žicu više u vienac neumrle slave. Njegov trošak iznese na vidik sad prviput velepjesan Kavanjinovu, što ju urednici nasloviše: „Bogatstvo i Ubožtvo.“ Budući to djelo jur spomenuto i u ovom listu, bio bi nov oglas posvema suvišan, da nisam namjerio pobliže štogod o njem prozboriti; ali ovdje imade, pamti dobro, i sám pisac Kavanjin i dva urednika, koji potrudivši se pjesan za tisak prirediše. O Kavanjinu nisam voljan mnogo govoriti: nisam mu rad krivice činiti, a da mu ja sudim, dosudio bih mu mjesto nizko dolje u redu naših pjesnikâ pa bih na obranu takove osude naveo samo ono, što se na str. V. javlja, da se čitava pjesan sastoji od 32.658 stihovâ. Ele zbilja ko da mu se nedivi golemoj marljivosti dok toliko toga napisa nekmo li sastavi? Možda je onako radio, kako se o Lucileju pripovieda: in hora saepe ducentos, ut magnum, versus dictabat stans pede uno!? nu budimo pravedni: tamen est laudanda voluntas. Nesretnik življaše u ono nezgodno doba, kad se je bilo zaboravilo na pravilo pjesnikovo: sit quodvis simplex dumtaxat et unum. I Homerovci htjedoše barem brojem stihovâ nadjačati Homera: zašto nebi isto tako dopušteno bilo Kavanjinu da smrvi Gundulića! ma ja ut multum, nil moror. Kad jednom — bilo bi i vrieme — znanstvena kritika nepristrano prerešeta i prosudi vriednost tako zvane dubrovačke škole, kad nam potanko dokaže, u čem i u koliko je sama svoja a što je uzajmila od Talijana tako u slogu kano i u kompoziciji — to će se lahko razabrati: za Kavanjina, koje ga mjestance ide u onom golemom broju pjesničkih imenâ. Za sada budi dovoljno kazati i to, da se on, ako ničim, a to marljivošću odlikuje od mnogih inih pjesnikâ. Al gle jada, njegovo djelo ište marljiva čitatelja, jer onoliko stihovâ — to nije bome šala, pa je Kavanjinu, reć bi, mnogo do toga stalo, da svietu svoju razgranatu učenost dokaže; zato nisi li kojom srećom doktor filozofije i teologije, to ti treba svak čas barem Brockhausove encyklopedije, da ga uzmogneš razumjeti. Po tom ova knjiga nemože nikako da bude namienjena prostačini oli ljudem neuzpitanim — to bješe na um uzeti izdavateljem, što me sili da ma i nerado koju rečem o izdanju knjige.

Ko se na što stavi, treba pre svega da jasno razabere, što će; ko teži na uspješnu svrhu, treba da znade načinâ: hoću li svoje dužnosti da izpunim, imadem jih svakako prije poznavati. Izdati pa ma i tudje djelo, to nije tako lahko, kao što se na prvi mah čini; jerbo nisu li ti vazda njeka stavna načela pred očima, posrnuti ćeš brzo i zabasati onamo, da ti sav ma koliko trudan posao izadje uzaludnim, dà nesamo što si se ludo izmučio i badava vrieme potratio, već na te pada krivnja, da si čovjek u pismu nesvjestan.

Takovo imade jedno načelo, koje veli „nediraj u tudje dobro,“ načelo, kako ga već i sam zdrav razum stavlja a osniva se na vječnoj pravici. To se načelo u knjizi zove kritičnost, a ko se ga u svom poslu nedrži, nije kritičan, nije mu posao valjan. Pa zašto ne? Ta toga u nas ljudi kano da i neznadu! Dabome da se nije uviek na to pazilo, ali žalibože što nije: nu mogao bi me kogod krivo razumjeti.

Čovjek valja da bude neograničenim gospodarom svojih mislì: one su proste i slobodne, ali se razvijaju, dok su zdravo mišljene, po stanovitih pravilih; zaodjeneš li jih njihovom odjećom, jezikom, to imade opetice novih zakonâ i pravilâ, kojih nesmiješ prestupiti, dok govoriš razumno i pišeš razložno. Nu uz ovu fundamentalnu neslobodu ostaje prostora i slobodnu kretanju, u koje ti nesmije nitko dirati: mogu te doduše koriti i prigovarati, mogu pozivati na red a nazivati sebičnjakom ali potvoriti te bezumljem nemogu. Ova zanimiva razlika u govoru i pismu izmedju tebe i mene, ova individualna sloboda zove se štilom iliti slogom. Predoči Vas si svatko samo dva poznata mu pisca: svaki imade svoj jezik, svoj slog pa ipak mogu biti obadva jednako dobra. Ta je razlika velika već i kod suvremenikâ, koliko veća neće biti kod spisateljâ, što jih vrieme razmaknulo? Sjetimo se naših starih znanacâ iz školske dobe, starih klasikâ rimskih: niesu li oni njekolici, koje poznajemo, svi pisali latinski? a nije li ipak drugi slog Ciceronov drugi Tacitov, drugi Cezarov drugi Salustijev? komu je ikada palo na um Tacita izpravljati po Ciceronu ili Salustija po Cezaru? Deder dakle, budi Kavanjin ov čas Salustij, a naši urednici Cezari: pitam ja, ko jih opunomoći dirati u onu gore spomenutu individualnu slobodu Kavanjinovu? ko jim dozvoli svoju znanost Kavanjinu podmetati? Taj je postupak tim silovitiji, čim Kavanjin nije naš suvremenik — mogao bi se barem svečano ograditi — već bome starac od 200 godinâ, komu neima zamjere, ako neuzpisa sve onako, kako si bismo možda mi — i to ne valjda svi — željeli.

Ele ipak evo što pišu: „Što se načina pisanja tiče (to je tako tamno i nejasno, da neznaš, govori li se o samom

Neporazumljenje 2.

Grga: „Gospojo baronice, moj gospodin vam je poručio, da mora danas na paradu i da nemože doći objedovati.“

Baronica: A! to mi je veoma žao!

Grga: To ništa nečini; moj gospodin je kazao, da mu jelo kući donesem.

Baronica: „Tako? (čudi se) ajte dakle u kuhinju pa vam neka dadu.“

(3. sliedit će).

pravopisu ili ne) to se mora reći, da smo to djelo sasvime pretvorili, čitljiviim i nakoliko uzmogosmo — ukusniim i razumljiviim ga učinili.“ Ovdje postanimo: ove se rieči dadu na svaku ruku tumačiti. Čineć se izvana blagi janjci, mogu biti iznutra i grabežljivi vuci. Zašto? jer se namah ovako dodaje: „to organičnim načinom pisanja (proti tomu neimam ništa, premda bih rado znao, razumije li i sám pisac, što će reći organični način pisanja?!) to *gramatičnim* i inim znanjem (to meni zaudara po onom, da je imala i gramatika posla, t. j. da se je mienjalo, u koliko se je dalo, sve što bi proti uredničkoj gramatici: je l' da tako)? to napokon interpunktacijom!“

Već uz ovu opazku nisam ja ni časak siguran, da je ono, što čitam, Kavanjinovo a ne naših izdavateljâ; nu ima toga i više, doći će jošte krupnije. Čujmo: „Mi smo koliko bijaše moguće (moguće je sve) — to se mora iskreno izpovjediti — radi dosljednosti (sic)! mnogi *i* u *ie* pretvorili. Tako smo i mnoge očevidne i manje snosne čakavštine izmjenili.“

(Konac će sliediti).

Resurrecturis.

Miruj srce . . . neka rane tvoje
Glas nedadu nebeskome stanu;
Jest i jače stradanje od tvoga,
Jesu rane gorčije od tvojih,
A to samog naroda su rane.
On pod težkim zulumom se búdi
Pak se uprav nemože da zbúdi
I ko žena u radjanju, mûka.
— Sanak snjela blažena Elada,
Sanak snjela, u sanku vidjela
Svanut zračno carstvo poësie,
I skoro se zenice umrlih
Nagledaše nebeske ljepote;
Srce svima divno li zaigra,
Divno li ti duša im zaplovi
U pučinu rajskijeh milina'!
Te se ljudi stidom zastidješe,
Hitro smetnu staru divljačinu,
I od tad je spomen Prometea,
Koji pribjen na Kavkazu kletom
Nedobitnom Zevsinom osvetom,
Živu ljubav za umrle plaća
Al se zato ljubavi nekaje.
Tako tebe, moj narode smierni,
Potomstvo će skoro spominjati
Što te kljunom crni orli biju,
Što srdašce nesrećno ti krvî
Pod pandžama zmaja ognjenoga.
Miruj dušo . . . domaćega jada
Misô baci od sebe daleko
Dokle granè narodu tužnome
Žarko sunce žudjene slobode,
Dok prosija osvete nam danak.
Eto časa davno sčekivana,
Od davnine urišena časa! —
Vidju, Gospod sjedì nad oblacim,
Pun jarosti prekršaje mjeri,
Ljude sudi, narodima dieli
Nepoznata do sadara prava:
Tu je čista mjera, sud i dio
Štono s prva bješe upisala
Na zidini Vavilonskog dvora
Tajna ruka ali tajnom rieči
Mladcu, Božjem ugodniku, javna.
Pa s stepena vječitog prestolja
Arhangjeli, gnjeva djelitelji,
Listom svieta na četiri strane
S zlatnom kupom u rukama lete,
— Zlatna kupa krvcom napunjena
Čistom krvcom narodah izdatih —
A užasno muklim po tminama
Nepredielnih prostorah nebesnih
Ševče krila arhangjela' svetih,
Te kadara u poletu sretnu
Krvoloka koga zulumčara
Na vrh glave kupu mu izliju;
I da samo kapljica ga tegne
Te nevine prolivene krvi,
Skoro bi ga smrtni znoj pobio,
Svjetlost liepa sunca mu pomrkla.
Oj tako se svakom dogodilo
Našeg roda dušmaninu kletu,
Da mu nigdje traga neostane,
Da zemlja mu kosti nesahrani,
No vihori prah mu i spomenu
Ko smetlište gadno razpršali!
O osveto, divna ti si puku,
Mila ti si narodu vrh svega,
Kad umoren stoljetnijem jarmom
Od svih strana' ugnjetan te vapi,
Pa mu sineš ko ljepota djeva
Mladoženji prvog ljubca željnom!
O gospode! već odavna čeka
Jadni narod tu nevjestu divnu,
Odavna joj za cjelovom hlepi;
Daj da bar mu rosicom života
Natope se usta prisušena. —
Bit će svatba, bit će pir užasni,
Mjeste zublja, požari gradova',
Za svatove, nebrojene čete;
Silnog pića zemljici će biti
A jestojske gladnome gavranu.
Bit će djevi znameniti vjenac
Prepleteni ružam crvenijem,
Na glavi joj koprena crvena . . .
Takove su nevjeste i dari
Kad narodi stanu pirovati
A robstvo im veće dodijalo.
Miruj srce zbog domaćeg vaja,
Živi samo otačestvu svome;
Utvrdi se, u kam se pretvori
Da te briga nikoja nedirne
Osim brige domovine tvoje;
Pa sa čelik-udesom se bori
Što ti smrtno otačbinu cvieli
Dok se Gospod na nju nesmiluje.
Za tom borbom iskrica će živa
Rodoljubja kresnut naokolo,
Razpalit se u plamen golemi,
Sjetjajuć se prava starodavna
Da se jednom narod sav podigne.
Oj nevjero nigdje te nebilo!
Čemu borba i nasilje kleto?
Preveć jadno ljusko pokoljenje,
Što ti udes ništa nedopušta
Na svijetu krasna il visoka
Neprestanog ljutog bez hrvanja!
Zašto pravo i istina sveta
Medju nama mirno nestoluju?
Zašto igdje zemljica neharna
Barem samo jedini cvijetak
Nenapojen suzama i krvcom
Našoj vrućoj želji neuzgoji?
Oj nevjero, šta si naselila
Tvom pogani sve bratinske stane,
I kad braća u naručje hrle
Šta u prsih srce im sledivaš? —
— Kad je sjalo još mladjahno sunce
Na ustanku ljudskoga života,
Te ga prvom nevinog Abela
Krv promuti i mrtvačko lice,
Ti s' usadi' u prokletu zemlju
Te daleko pružila si žile
Nit je nade, da te viek nestane.
Al pravici opireš se zaman,
Njoj odavna pobjedu obeća
Višnjeg Boga nepomično slovo,
Te ju hrabri silni duh Gospodnji.
Samo prije neg s' izpuni nada
Neg li sine odkupljenja danak,
Mnoga žrtva blagorodnih duša'
Gladnog Ada nasitit će žvalo,
Mnogu krvcu i suzu će popit
Narodna mi zemlja utrudjena,
Mnoga ruža i mirisno cvieće
Uz groblje će niknut vitezova'.

Nikola Gradić.

Dopis.

B. Iz Podravine, 7. rujna. „Mož beseda“ rieč je u našem onkraj Sutle živućem pobratinskom plemenu slovenskom. Ja se u obće rad povadjam za svim, što se meni a i inim mudrim ljudem dokazuje kao pametno i umjestno; pa baš i s toga, drage se volje opozivam na poslovicu našemu susjednomu plemenu dobro znanu; a nebih si rad dao prigovarati, da nedržim zadate rieči; jer — barma u mojih očiuh — neima veće povriede, nego da se meni, ustanovnomu sinu ustavne — si fabula vera! — hrvatske domovine prigovora da nisam čovjek tvrde rieči.

Al k čemu ovo trošiti? primjetiti ćete čitajući ove redke: Da mene pravo zapitate, zašto ovo našarah, po duši, valjana razloga nebih vam mogao dati, nu toliko sam si ipak sviestan, da neškodi ovdje i da sam hotio nješto pripoviedati, kako g. Š — pod čijega sjajnim ustavom — nedokučivu umotvoru skuhanu, u presretnoj Austriji — da naša slovenska braća rajske probavljaju dane u radosti i razkošu, a po tom, per associationem idearum, padne mi na um, kako običaje i g. Š — rieč držati, i kako radi toga moram našoj braći čestitati; htjedoh vam koješta kazati, kako ovdje svim bez razlike godi, što se onako baš na ustavnu postupa s našim novim podkapetanom, komu niti s prevelike ljubavi nedopustiše, da se nasrče okužena novim, strogo narodno-hrvatskim duhom zraka, no ga na brzu ruku spase te pošasti, pritegnuv ga k blagom sunašcu njemačke blagoslovljene kulture. Uz za to neprestaju ga liepo i fino svjetovati, da se okani Hrvatske, a da živi bez brige svrgoše mu sve težke nevolje i zvanične poslove s oteretjenih ledjah; te ga liepo ponamjestiše uz proslavljenoga branitelja Austrije — Görgöya, — da zajedno živje — dvie sasvim si srodne osobe, jednih te istih načelah! — Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus . . . Filii Sion inclyti, et amicti auro primo, quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli. — Ovako plakaše prorok Jeremija golemu nesreću naroda svoga; ovako grozne suze morao bi svaki domorodac lievati, gledajuć svakim danom silno napredujuću — nevolju naroda svoga.

Voljan sam toga i više napisati, nu sjetiv se, da to nije prama vašem listu, — okanih se, premda mi srce puca od jada, a krv vrije u žilah, kao da se je kod vatre klekovskih vještical kuhala. Sad sam tako u rieči, da bi se, mislim, mogao natjecati s kumom Barom iz Klokočca, — koju spomenuh u svom prvom dopisu, i o kojoj ću malo niže više toga reći, — al koja fajda; — hajd na dnevni red.

Obrekoh vam u zadnjem dopisu, da ću vam, proputovav podravačku okolicu, koješta javiti. Sada, primiriv se do kraja, pomislih na svoju rieč; nu umah moram s pokojnim našim Niemčićem zakukati:

„Jao onome srcu,
Što se odreći mora
Najmilijih svoga
Života uzora'!“

Koliko imade klasah i individuah pojedinih staležah, toliko ima, sjeguran sam — raznih mnienjah o smislu ove kitice našega Antuna.

Tako, da uzmem valje argumentum ad hominem, valja mi reći, — premda griešim, izdajući ovdje „ein öffentliches Geheimniss“ — kako je njeka ovdješnja ljepotica šapčuć ove rieči našega pjesnika, milo uzdahnula, pobožno glavicu prignula, te njekoliko suzicah niz slabo zanimivo lice iztočila. Ova je krasotica jamačno drugi smisao onim stihovom udarila, nego bi jim ga n. p. bjednik kakov ili siromah, koji nije nedelju danah kruha vidio, a mesa niti nepozna. — Ja onu kiticu po svom načinu, — koj neželim nikomu narinuti — razglabajuć, ovako mislim: „Došav amo, htjedoh malko točnije proučiti život u obće socialni, osobito s narodnoga gledišta, pa onda resultat svoga iztraživanja „Naše gore listu“ podnieti. Nu gle nevolje; proputovav, što sam namjeravao, uvjerih se, da sam vidio dobra malo, zla dosta; činah nikakovih, riečih prilično; a kad se jezik namaže tekućinom, kreće se kao onaj moje kume iz Klokočca.

O čem, da najprije prihvatim? Politika je svim glavom zaniela; sad se politizira na svakom ćošku, trgu, ulici, putu, kućici seljačkoj i bureau-u; na javnih i privatnih sastancih, politizira sve, malo, mislim duhom — i veliko, a ta politika privesti će nas — nikamo. A da sva ova mnienja preko mjere razvraćena i raznobojna pokupi i na vidik iznese naš „Pozor“ sviet bi se divio, mi bi sami prsa udarali — kao griešnik Gjuro — kajuć se, što nismo ovakovih umnih ljudih na naš u Zagrebu sakupljeni sabor odpravili. Jamačno bi već sedjeli ili u Reichsrathu ili bi se natjecali s prvimi magjarskimi govornici u Pešti; ostaviv dakako i nadalje naše krajišnike kod kuće, da i u buduće brane svoj dom od grdne pošasti, koja jim sada prieti — ustava hrvatskoga. Tu bi vam bilo sijaset, nu ipak se malko strašim, da nebi izašlo: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus! —

Ovo slabo i prilično tamno satiranje ovdješnjih politikomanah obrazava se i u domaćem životu.

U gradovih se i nadalje šepire njemački nadpisi na dućanih i gostionah — u tom ste vi Zagrebčani mnogo sretniji — paradiraju atile i kanas-kalapi; liepi spol govori njemački kao i dosele, u čem ga revno pomažu i mnogi mužkarci, jedino, što je narodno, i što će valjda i ostati, jest vino, a kod njega imamo priličnu kitu domorodacah. —

Slučaj me nanese u izabrano družtvo. Bijaše tu gospode i gospojah Hrvatah i Magjarah. Krasne i ponosne Magjarke dodju u bogatu i prekrasnu narodnu odjelu. Čovjeku se i nehotice oko otima, za ovimi krasoticami gledajuć, koli liepo jim dolikuje narodna odjeća, koli sladko i umiljato romone se zvuci magjarskoga jezika iz liepih ustiuh, liepih ovih domorodkinjah. Morao sam pomisliti: kad je mio i zvučan tvrd inače jezik magjarski u govoru rodoljubne Magjarkinje, koliko bi bio miliji, zvučniji i divotniji naš krasni jezik hrvatski, potekav iz koralnih ustah hrvatske domorodke u provodu biserzubićah njezinih i smiešenja ljubkog! Da su Magjari bili takodjer narodno odjeveni, nemojte ni pitati. Njeko vrieme postajalo, na to me upita njeki moj magjarski susjed: „Uram, zašto vi nenosite atilu i magjarski šešir?“ Našto ja njemu uljudno: „Gospodine, — oprostite — zašto vi nenavučete hrvatsku surku i nemetnete našega posavca (šešira).

„E moj gospodine,“ hoće na to malko uvriedjeni moj susjed — „ja sam Magjar, a vi dobro znadete, da čovjeku je najbliže svoje; gdje bi meni pamet bila, da se ja tudjim perom kitim, kad imam krasno svoje.“

„Šilo za ognjilo“ — hoću mu ja — „kako indi možete mene pitati za magjarsko odielo?“

„U vas Hrvatah je to drugo“ — odvrati moj susjed porugljivim posmiehom — „vi se radi jagmite za tudjim. Evo

gledajte — reče kažuć rukom na družtvo — ovdje imade mnogo Hrvatah i Hrvaticah, kako se odievaju i kako sbore, samo slušajte i gledajte, vaše krasne govore njemački, odjevaju se na francuzku, a ljube sve izim svoga. Mužkarci su vam malo bolji, jer su sebični, ta evo vam jih, gdje jih većina nosi naše atile, a vjerujte mi, da su i ovi ljudi i danas pripravni na sve naše magjarske zahtieve pristati, šteta, što nesjede u Zagrebu na saboru, bilo bi bolje po nas.“ —

Ja se i nehotice zastidim i porumenim, jer uvidih žalibože, da moj komšija istinu govori. — Jedna jedina gospoja dodje u narodnom hrvatskom odielu; al vjerujte mi da su nju i jedinu uvažavali; s njom jedinom zabavljahu se najviše Magjarke, njoj jedinoj obratjahu Magjari veću pozornost.

Dà, dà, nu to bijaše jedna; a druge; zlo i naopako,

Već nijedna žena neće biti Hrvatica
Svaka misli, da je rodjena Niemica.

Ovako čitam u njekakvoj staroj pjesmici hrvatskoj, koliko je ovdje istine, i koliko se smije na naše okolnosti i naš život uporaviti, to ostavljam nepristranu sudu svake ljepotice, koja će uzčitati ove redke. — U ostalom, ja bih se usudio mnogoj našoj krasotici sliedeće rieči naše njemački pjevajuće, nu hrvatski misleće domorodke spomenuti:

Meine tochter, zum vermächtniss,
Leg ich dir an's herz dein vaterland;
Diesem weihe bis zum tod dein leben
Von ihm ziehe dich kein erdenland!

Toliko sada o tom! — Nu još nješta. Već sam više putih spomenuo njekakvu kumu Baru iz Klokočca. Budući mi nedostaje prostora sada, to si pridržavam pravo, ob ovoj ženskoj zanimivosti drugom sgodom, koju više nataknuti. Al da me ipak tko zapita, što ja razumievam pod ovim imenom, evo mu kratka odgovora: savršen posjed one vještine u kretanju našega govornoga organa (jezika), kojim se nikada nebivše i nemoguće stvari u sadašnjost stvoriti mogu; svestran i neodvisan posjed ove električne makine, koja svojom brzinom u tinji čas proleti čitavo selo ili grad, ono sjelo; gdje se stiču sve spletke, zaljubljenikah, gdje se najprije znadu i raztrube; — sve ove vještine u jednu rukovet stisnute pripisujem ja svojoj kumi iz Klokočca. Što sam ju slučajno Barom okrstio, to mi nek oproste sve naše bile one crno il modro oke, plavo- il vrano kose krasotice; zvale se one Barice, Betike ili Betinke ili plane Bietuške; njih se nepača ništa ovo ime; tà njekako ju moradoh okrstiti, pa budući je moja kuma Hrvatica, s toga joj nadjenoh strogo narodno hrvatsko ime! —

Bog s tobom moj „Naše gore liste“ izlistaj do skoro tisućami predplatnikah, a onda ćeš jamačno listati i liepimi članci. —

TOBOLAC.

(Književnost). Upravo je izašla Albrechtovim tiskom „Kratka povjestnica Dalmacije“ od Luke Svilovića, naδučitelja gimnazijalnoga u Spljetu.

Mi taj prvenac za našu milu Dalmaciju pozdravljamo uzhićenom dobrodošlicom, jer znamo da je prošlost hrvatskoga naroda u toj krasnoj zemlji, smatrao ju čovjek s kog mu drago stanovišta, sjajnija od trule, hrdjave sadašnjosti. Ova povjestnica po naslovu vrlo stisnuta inače u 8 arakah dosta pripoviedajuća, radjena je kako se vidi po najnovijih kritičnih iztraživanjih, te ako i nebude posve kritična, bit će doista za dalmatinsku i svu jugoslavensku mladež navlaš školsku veoma koristna, jer joj bude ogledalo djedovnih sgodah i nesgodah, i osobito u ovo doba patnje učiteljica života, ućeća, da su i predji mnogo jadah jadovali, mnogo zla trpjeli pa ipak pobjedonosno ustajali.

Bog dao, uvažavala naša mladež važnost povjestnice svoga roda i naroda, i nije nas strah, da će tad do mala ponos narodni narasti onako visoko, kako je rodoljubje pustilo u dubljinu tvrdo korenje, a neće Hrvatstvu lje naškodit više svaka slota i mećava od grabežljive nesrodne braće.

— U mitropolitsko-gimnazijalnoj tiskarni u Karlovcih, štampa se „Sremski zabavnik“ od g. A. Bracića. Knjiga je zanimiva, izići će u 2 svezka i prvi bit će gotov ovih danah. Svaki svezak stati će 1 for. (Srb.)

— Troškom matice srbske štampan je Lesingov „Mudri Natan“ preveden od srbskog klasika g. Miloša Svetića. Knjiga može se dobiti kod matice srbske i u knjigarnicah. (Srb.)

— G. Vid Morpurgo knjigoizdavatelj u Spljetu oglašuje u „Glasniku dalmatinskom“ „Litopis dalmatinski“ za godinu 1862.“ U poduljem članku razlaže misli, koje ga dovedoše do odluke izdavanja rečenog „Litopisa.“ Isti bi imao izlaziti u dva jezika t. j. hrvatski i talijanski u svrhu sjedinjenja i približenja interesah obadvajuh stranakah. Pisao bi taj Litopis o povjesti, književnosti, državničtvu, štedljivosti, poljodjelstvu i obrtnosti Dalmacije.

Ako bi sile dosegle, bavio bi se i sa stvarmi srodne braće preko Velebita u obće, a napose svoga najbližeg roda hrvatskog i srbskog.

Rokove izlazka, cienu itd. naznačit će izdavatelj kasnije, te pozivlje na koncu i zaklinje sve one, koje narav nadari iskrom hitroumnosti, da uštinu koji dielić vremena svomu pokoju i da ga žrtvuju poduzeću za korist otačbine.

Svaki domorodac pozdravit će iskreno takov hvale vriedan pojav kod braće u Dalmaciji i želit će mu najobilatiji uspjeh. Da se nije slavno uredničtvo glasnikovo u svojoj opazki vrlo umjestno izrazilo i poduzetniku preporučilo, da radi načela, koje se je u jugoslavenskom književstvu na obću slogu jur dobro razvilo — poprimi podpuni i obćeniti pravopis, a imenito da se piše *ie* mjesto *i* u riečih: „dilo, litopis, povist itd.“ to bi mi bili isto učinili, kao istiniti prijatelji narodne sloge i razvitka.

Dočim ovo čitateljem našim obznanujemo, ufamo se, da neće u svoje vrieme uzkratiti svoju podporu podhvatu toli koristnomu.

(Svaštice). Kad smo toliko putah čitali, o nesrećah dogodivših se u svietu kod užganja ženskih odjećah, bilo to kroz slučaj, ili po nepazljivosti, to pomislismo vazda, da su mnogoputih stvari izmišljene ili pretjerane, — krinoline bo bijahu obično kod takovih zgodah predmetom šibanim.

Žalibože osvjedočismo se ovih danah o strahovitoj istini. Vas grad Zagreb proplače nad grozovitom sudbinom, koja postignu ženu u sried sreće života svoga.

Gospoja Antunia Ladani (35 godinah stara) izgori jadna živa! — Najgorjemu čovjeku bez srca, mora da se koža ježi, kad čuje da i kamen plače nad udesom bezprimjernim u nas. Bijaše nesretnica u svom vinogradu; izobražena domorodka, vriedna gospodarica, ljubezna majka, i vjerna prijateljica — da se užije jesenskog veselja. Slučajno došavša do vatre u kuhinji, upali joj se odjeća i opaziv služkinja u mah goruću gospoju — zabuni se, i izgubi glavu bježeć da zove u pomoć, mjesto da pomogne sama.

Užasno! — Nitko nebi vjerovati htio, da ovakim načinom za trenutak, za jedan hip, bez pomoći čovjek zdrav pretvoriti se može u izpečeno srušeno truplo bezkožno, koje samo diše, da pretrpi jošte više!

Treći dan izdahnu duša plemenita od pretrpljenih mukah u zdvoječem krugu razcviljenog roda svoga. Nevidjosmo nikad toliko gospojah kod sprovoda kao ovaj krat i neproljevahu se suze svagda, kao taj dan.

I u to more suzah gorcijeh
Kapni suzo tužna i ti!

Isto takova nesreća dogodi se nedavno i u Americi. Supruzi njekog spisatelja amerikanskog, imenom Longfellov, kapne kod pečatanja pisma nješto gorućeg voska na laganu tkaninu oprave njezine i u mah se pretvori sva u plamen. Longfellov skoči da joj pomogne, ali se u zdvojenju ona odtrgne i pobježe bezumna kukavica niz stube, te padne na zemlju — mrtva i na ugljen izpaljena.

Doista zanimiva viest o redaktorskom piru u zlatnom Pragu.

Dne 12. rujna vjenčan je g. Manojlo Meliš urednik „Dalibora" s učrednicom „Lade" gospodičnom Tonkom Koerschnerovom. Vjenčaše jih urednik Pozora preč. g. kanonik P. Vaclav Štulc; debeli kum je bio urednik „Narodnih listah" Dr. Julij Greger a deveri, urednik „Časa" g. V. Vávra i urednik „Žive" g. Dr. med. M. Greger, svatovi bijahu jošte ostali domorodni redaktori i spisatelji pražki.

Još je, veli „Independence belge" trebalo Figara da nacifra nevestu i obrije gospodu.

Kod objeda razveseli svatbenu družbu telegrafička čestitka od pjevačkoga družtva iz Pardubicah; a mi jim kličemo srdačni „na mnoga ljeta."

U Rusiji nosijahu djaci na carskih sveučilištih uniforme. Uslied carskoga ukaza od 16. rujna t. g. ima ta naredba prestati i svaki se može odsele obući kako ga je volja.

Prigodom sprovoda kršćanskog, prolazećega mimo visokog minareta u Carigradu kroz Galatu, pade ovih danah sa visine gdje obično turska straža radi vatre bdije — golemi stup, te je malo falilo, što nije množinu kršćanah smrvio. Veli se, da su od ozgó zlobni smieh čuli, kô da taj stup nije nesretnim slučajem opao, već navlaštice u zloj namjeri srušen.

U Poznanju očitovaše se prepušt Novački, glede narodne pjesme „Bože coš Polske" ovako.

„Budući da kraljevska vlada pjesmi „Bože coš Polske" toliku moć i znamenitost pripisuje, da pred njom strepti kao okrutni Herode pred novorodjenim gospodinom Isusom — to zadajem tvrdu vjeru, da ću ovu pjesmu vazda i svakom prigodom trsit se razširit, pjevat ju s malim i velikim, da se bude orila dok se svemogući bog nesmiluje nad rodom poljskijem i. t. d."

Napoleon III. preobraziva Pariz kako još nitko na svietu nikakov grad. Od godine 1853. do ljetos srušeno je 2495. starih kućah po naročitom nalogu njegovom, a na mjesto njih sagradjeno je 17,811 veleliepih zgradah za čudo svieta.

Ljudi koji su prije 8. godinah Pariz vidili, nebi ga danas poznali.

Rotšildove trgovačke obitelji imetak u Frankfurtu, Parizu, Napulju, Londonu i Beču iznaša prieko 500 miliunah forintih. 50 konjah bi istom kadri bili silnu tu svotu u suhom zlatu s mjesta krenuti.

Gradac na Štajeru čini se kao da je istiniti Eldorado za penzionirano vojničtvo. Proračunalo se je, da tamo živu danas do 618 gospode militarske, naime: 1 General od kavalerije, 23 feldmaršallieutnanta. 4 generalmajora, 29 pukovnikah, 45 podpukovnikah, 125 majorah, 200 kapetanah, 51 nadporučnik, 41 poručnik.

U Kotoru ugrabi nemila smrt žarkog rodoljuba slavjanskog Jocu Bukiljicu u 36 godini pohvalnog svog života. Tko god je njegova krasna duševna svojstva za sve što je plemenito poznavao, taj oplakiva gubitak pokojnika. Lahka mu zemljica.

U mjestu Kostnici bude Janu Husu spomenik postavljen; jedna duga i ogromna kocka mramorna sa napisom njegovog imena i dana njegove smrti — taj spomenik značiti će mjesto na komu je meštar Jan spaljen bio.

Kako nam njeki prijatelj i domorodac hrvatski, baveći se za vrieme u Mariboru javlja, otvorit će se tamo odmah dok višja dozvola stigne „Čitaonica slovenska." Članovah se je već toliko podpisalo, da je obstanak družtva dovoljno ujamčen.'

Kneževina Srbska imat će po novom ustrojenju narodne vojske 50,500 vojnikah, i to 45,844 pješaka, 2467 konjanikah, 1200 topdžijah i 985 pionirah.

Najveća strojnica za glasovire jest dosada u cielom svietu prva u Londonu L. C. Collarda. Početnik te strojnice bijaše g. 1810 slavni skladatelj Clementi, koj ju prodade braći Collard-ah, po kojih je došla u ruke sadašnjemu podhvatniku. Sastoji iz 6 velikih kućah, od kojih su 2 u glavnom mjestu a 4 u londonskih predgradjih; radnikah broji na 500, kojimi za izplatu treba na godinu dati podpunoma 600.000 stotin. Svaki ćedanj razpošlje svietom Callardova strojnica 56 do 60, ele na godinu 2.912 do 3.120 fortepianah.

Što sve jedan slon treba. Ruski časopisi izvješćuju o potrošku jednoga slona, što se nalazi u zviernjaku carsko-ruskoga ljetnoga grada Cárskoje selo. Troši na godinu: 160 centih pšenične múke, 20 cent. masla a toliko upravo sladora, 320 cent. siena i 200 cent. slame. Da se taj potrošak podieli na 365 danah ili tečaj jedne godine, troši taj slon svaki dan 44 funt. múke. $5^1/_2$ funt. masla i toliko sladora, 87 funt. siena i 54 funt. slame. Da li od takove porcije slona „brucho nerazboli," ili mu koj „dvojnogat slon" navlaš pri pšeničnoj meli, maslu i sladoru nepomaže, to se za sada kritički neda dokazati.

A. Što motriš toli pozorno?

B. Brate! već ti se pol ure mučim pa neznam, što bi imao značit ovaj napis; deder molim te, jeli bi ga ti znao raztumačit? gle!

C. B. K. M. H. P. 1861.

A. Pokušat ću, nego kaži mi najprije, dali imam to za ćirilicu ili latinicu držat?

B. To je uprav ono, što i sam neznam.

A. Niti u Altenburgu nemaju toliko naukah pitomci, kô što u križevačkoj gospodarskoj učioni; pa čujem da će od sele i više još imat za učiti.

B. Zbilja? pak što takvog?

A. Eh, po predlogu njekog domorodca, učit će se osim jezika hrvatskoga, jošte i srbski. —

B. liepo!

Quot linguas calles
Tot homines vales!

šteta što nije gospodin K. predložio da se neka još i jugoslavjanski predaje.

Za spomenik Jelačića bana unišlo je kod odpravničtva ovog časopisa 20 for. 32 n. Naime od g. Franje Švarca trgovačkog pomoćnika iz Maribora 10 for., od g. Makse Marića 5 for., od g. Ante Speranca 2 for., od g. Franje Budickoga župnika u dolnjoj Kupčini 1 for., od občine dolnjo kupčinske 2 for. 32 n., koji novci su dotičnomu odboru predati.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. listopada 1861. Broj 28.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Ponoć je. Kobni dvanaesti sahat navršuje. Duša misli što je komu dužna. Nevjernici se k Bogu obraćaju, nevoljnici Boga zazivaju, a griešnici za griehe se kaju. — Nije to dan ol svjetlo, večer ol jutro, nego ona kobna ura, onaj užasni sahat, kad je čovjeku do istine, do ozbiljnosti; dà, to je onaj hip razkrižnoga života čovječjega, koj grozom, strahom i trepetom puni pravedna i nepravedna griešnika i nabožnika, boljara i ratara, slugu i gospodara, cara i kralja, otmenika i poštenika, tata i bogata; — sve ti je to u ovoj uri kao na užasnoj smrtnoj postelji već od naravi njekim strahom napunjeno. Razumni čovjek kao i plaho-niema zvier poniče u ovome hipu i pokori se onomu, koj nad njim bdije, koj nam vedri i oblači.

Noć je sveudilj tiha i vedra. U palači neima nikoga do jedinoga Rustana. Pred njim na pô stola dožegla svieća nemože već da plamti od izgorjela fitilja, nego samo tinja. Na naslonjaču sjedeć aga prekrstio noge a na trpezi ruke, na koje spustio glavu i zahrkao. Burne valovite sanje uzbunjivahu ga neizmjerno u počinku. Savješću gržen, buncao bi ciele izražaje na izust i samo kadkada zamrčao, kao gladni vuče u ledenoj gori.

Hamišni Efrem Efendi sjedi u Ismailovoj sobi i potiho š njime razgovara o biedi i nesreći što se danas sluči: „Nisam li ja kazao Rustanu, moj Efreme, što će biti s njegove lovine? Sad je vraga zakuvao, pa još ako jih je tko vidio, gdje su ukrali Sofiju, ili, ako se samo njezin jauk iz tamnice počuje, vidit ćeš, što će jošt·možda u jutro biti. Taj mali djavo — zapretila mu se eno u palači, da ju neka slobodno okuje, da će ju njen krst čuvati. Eto bjesa! vidiš! — a njezin hajduk Franjo osvetiti.“ Tako će Ismail u postelji ležečki staromu Efendiju na naslonjači u kutu sjedećemu.

„I ja se toga vrlo strašim, dobri Ismaile. Kako mi se čini, stvar ta neće izpasti po našem ćefu. Ja bi želio, nu — — izkustvo nas — vjere! drugčije uči. Kleti onaj Ilić — zameo mu se trag! — koj je zakleti dušman Turakah i njihova polumjeseca, počinit će ufano veliki zulum radi toga čina;“ Još Efrem u rieči, al čuje žamor hodnikom vraćajućih se stražarah. Da nebi u sobu narupili, te pokornim javljenjem, da su po zapoviedi učinili, age probudili, iztrče preda nje od Ismaila i odpravi jih mirno na spanak. Pa se vrne natrag još na koju rieč i na lahkonoćnicu.

„Hm! hm!“ zamrknut će povraćenomu Efremu opet u trpezu zagledavši se Ismail „bit će proroka mi! svašta; jer se meni nješto neda na san, a to je predkaz zla udesa moga. Meni se doista smiešno vidi, kad promislim, kolikim uplivom uzdižu se kauri proti nam. Tà gledj momče, nî to šala! njim će pomoći kauri drugi; dà, oni će jedan za drugoga život položiti, čega danas u nas neima! Bilo je njekada, al vidiš da nam sile na sve strane popušćaju. Ono mladeži, što zadobismo, pokradoše nam i posjekoše oti kleti hajduci pod vojvodstvom vještih harambašah svojih. Oni se eto danas umnožaše za čudo! te su nam već sada, još nješto složnim, pogibeljni. A šta mniš, šta bi bilo, da se razkomadamo, — da jedan za drugoga neznamo — da barem poznanac poznancu

i ovoliko nepomognemo, — vjere mi i dana! nebi nam već bilo ni traga ni glasa na slavonskome zemljištu! Mi smo se razpali i sami uništili — osim ovoga, onoga — koji se još hajde de drži, ko u prilici jaki Usein i drugi, — a još ćemo se i gorje, ako hajduci ovako uznapreduju. Ilić je, čujem, već podavno napio zdravicu samomu Rustanu. Bio je, vele, već njekoliko noćih upravo evo pod gradom i obilazio oko hatara; valjda si je želio s bratom govoriti, kako bi nas mogao oplieniti. A sada, — sada, ah! nesmijem ni pomisliti! Kad se je to sgodilo dana mi! neće dobra biti! — A šta radi Rustan?" — — Istom Ismaile to zapità a aga zavikne

„Efendijo! — amo!" On se stvori kodanj. „Gdje su stražari?" — „Zmožni ago" odgovori ovaj „baš sam ih odpremio spavat."

„Učiniše li, kako sam zapovjedio?" — „Rekoše mi bar tako!" —

„Dakle nefali?" prida još aga; „nefali!" odgovori Efrem.

„Mjesto onog nevjernika" reče „Muju mi učesti njegvom časti u mome dvoru! — Pasje vjere gjaurske! ja ću ih učiti poslušnost i odanost!" zavikne jošte aga; okrene se i ode u krevet; — a Efrem veliki zloradnik Ivanov opet k sebi.

II.

Ja negledam tavnoj noći doba
Nit moj konjić mutnoj vodi broda, —
Već ja bjegam s tobom u planinu
Da ukradem tebe dušmaninu!

Iza sunčana žara sliede oblaci i strele; iza liepa vremena bura i mećava; iza grieha zaslužena pravedna kazna. Čovjek grieši; jer se je u griehu i rodio, — a kaje se; jer je griehom Boga uvriedio. Lomna posuda, koja se neizmjerno rekao bi, razširiti i skoro nevidljivo smâliti može, jest većinom nezasitno srce ljudsko. Njegov prediteča, vlastnik najme izbora lieva ol desna t. j. zla i dobra puta, jest úm, koj savjest radja. Savjest je dakle kormilo ponajprvo čovječanskoga napredka. Mirna li ti je ona, — zadovoljno li ti je srce, — raj ti je već ova crna površina doline suzne. —

Što da li je dakle ono Bogu mili! štono se mrkomu Bogazu nadvija i kao sivi zasunčani oblak vrletnu ovu goricu zaokriva? Što je ono, što gvoždjena svoja težka krila razastira, da njimi usmrti zelen-bujnu rastlinu, gorsko zvjere plaho i srčena gorskoga junaka? Što je ono, što nad Bogazom lavsko ždrelo razkolilo da prožđre živo bitje i niemo stvorenje? Ah! što da li ono s čega se duh pravedan u treće nebo s apoštolom kršćanstva diže, i neokajan sa skûpim bogatarom u neizmjernu dubljinu pakla sniže; s čega se pravednik uzvisuje, s čega nepravednik nikom ponikuje? . . . To su dusi prajunakah naših, štono se nadvîli nad slavonsko obzorje, štono su doletjeli da zabûde junačke duhove, ohrabre vitežka srca i podpale plaho oružje malenoj al hrabrenoj četi slavnoga junaka Ilića Franje! To je oblak a u njem osiedjeli junački starčevi pradjedovi naši, kojim se sgroznulo jurve nad surovošću i tlačenjem nemašne Turadije, te se u četi k Bogu utiču prošnjami, da oslobodi nevoljni puk svoj, nesretnu unučad njihovu. Oni lebde snad gorostasnih pećinah, štono zakriliše mnogoga junaka od očevidne smrti, štono snabdjevala ogromnu špilju i njeno žiteljstvo. Božje oko kroza tmastu oblačinu njihovih slavah proniklo sjajnošću milosti, te razsvietilo sjenu njihovih duhovah, te pradjedovah slava procvate i u praunukah.

Mala četa od petdeset hajdukah sve poizbor slavom junakah zakleta, pod barjakom Franjinim, pobjedu steći ol životom stradati, križa Bogazom i njegovom ometinom daleko i široko, da gnjavi pogibeljnu, samosilnu Turadiju i iztrebi veće jednoč zakletoga dušmana slavonskoga kraljestva. Njihova slava ori kud se slavonska riečca sbori; jer što im bjehu predji na peru i umu, to su ti oni sada na puški i maču. Sila dušmanska da ciele vojne carstva i kraljestva zastidiše više putah njihovi potomci na bojnih poljanah, — te ih nasrtavajuće preganjahu preko granicah do Pariza i obalah sjeverna mora. Tako li si caklila slavo roda dičnoga Slavonskoga! Historijo vesela maćuho a tužna majko, — zašto li neupamtì i nam neuzčuva slave djelah njihovih?!

Rujna zorica sviće, i tavnoj noći uništuje moći, — eto već se pripravlja u srebrnû odjelu s danicom na čelu, da otvori zlatna vrata 3. svibanj danku. Na Bogazu je sve tiho i mirno. Noćni lovci uloviše dosele što hotiše, — te noseć lovinu namieranu žure se, koji punih, koji praznih rukavah — kako komu do sgode došlo — na junački bratski sastanak.

U pravoj crti gradu naproti uzdižu se s južna krila vrletne gore i pećine u oblačne visine, te se, rekao bi, u vršku vežu i ogromnu špilju u utrobi nose. Tamo neima ni žive duše, tamo nepristuplja divljad ni pitomčad; tamo je izborno od njegda gnjezdo hajdučko; tamo, po pustih bogazih od Gjurgjeva do Vidova dne razlieže se smiona pjesma hajdučka; po dolinah i ravninah sja se suncu na ogrielu polumjesec nevjernikah, a gorah, klancih i špiljah pohuškuje bogumila molitva. blišti u pô tavne noći veličanstveni stieg, sveti krst spasa našega, od koga gora uzigrava a plaha zvjerad poniče. To je špilja paklenih duhovah, štono bila rieč u Turakah. Njoj je u okolo same strme stiene, po njih klini a na njih šareno oružje. Tu handjari, mačevi i puškė; tu prtljaga, hrana i oprave. U špilji je hladan tmastim dimom omaglio zrak. Ravni pločnjak a po njem položene tavanice, štono hajdukom za težište služe, svjedoče starinom svojom, da su tude ljudi ove vrsti sigurno pribježište svoje imali.

U središtu njenom bukti paklenska vatra; nju je obkolilo do trideset momakah. Njeki puši, njeki pripovieda; jedan pregriza a drugi sjetan neveseo nješto premišljava, kao što baš sada onaj u povrh ognja. Podulji njegovi brčići u momku od njeko triest važnih ljetah, dugoljasti crnomanjasti obraz. guste trepavice i duga vrâna kosa, zatim ovisoko izpravljeno tielo, jake koščunaste mišice i žestoki duh, junačke lahke noge, blištavice crne oči, široka prsa i raztežna pleća — sve to veli: da je to harambaša Franjo vitežki vodja srčane ove čete.

„A što si se tako zamislio gospodaru Franjo?" upitat će ga netom jedan u okol sjedećih.

„Težka misao gvoždjenih krilah zasjede tjeme mozga moga. Žalost i tuga obhrva srce moje. Noćas ne samo da mi nije namjera za rukom pošla, nego cielu bogovitu noć tumarao sam kao lud po bregovih i dolinah naše gore. Srce tužno, pamet raztrešena i krv uznemirena pobuniše me sasma u cilju momu u nakani mojoj."

„Alaj Bože" znaličan će Gavro „kakova je to nakana, kakov cilj!"

„Moj Gavrilo!" odazvat će se opet Franjo „da ti znadeš što ja znadem i da ćutiš, što ja ćutim, zamislio bi se ufano i još dublje u plam ognja ovoga. — Junaci braćo, nješto se je u našem kotaru neobična sbilo! Dao Bog, te dobro bilo i naše oružje, ako nam prieti, tomu doskočilo" pojačat će Franjo glas i nastaviti. „Pitaš me Gavre, što sam neveseo? — —

Oh! brate ako tomu uzroka neznaš, nevriediš da živiš! Ta da ništa drugo nepromišljaješ do udesa nesretna naše Slavonije — srce bi ti kao junaku, ako iskru ljubavi prama domovini imaš — u sto puči moralo. Nevidiš li što nam ona pati, što njezin mili živalj trpi? Moj Gavrilo! moj Gavrilo; težka li nas pokora čeka, težki bo su njegdje griesi naši! Nu vjera, ufanje i ljubav u trojednoga Boga — neka nas štiti samo od gorjih napadačah, a ove ćemo mi, ako Bog da njegovom pomoći već svladati." Na ovo pogleda Franjo većini u oči suznim obrazom. „Da zbilja!" pane mu ovdje nješto na úm „kazujte mi, kako sprovedoste ovu noć vi bratjo stražari," migne na ono desetak momakah što su grad čaklovački izviditi išli „kako je u Čaklovcu, kako je kod moje i kod vaših kućah? Je li mrzki aga išao kamo, il je možda gostio koga — što — ako jest — neće valaj dugo!" Da odzdravi čestitomu tomu pozdravu ustat će stari hajduk Mato i načeti ovako: „Buduć si meni čestiti harambašo i gospodaru izručio da vodim patrolu svoju, ustajem dakle, da te o uspjehu izvjestim. Kako znaš išli nismo da što ujagmimo — već idjasmo, da položaj našoj zadaći shodan izvidimo. Sinoć oko 10 satih od prilike bio je grad neobično razsvietljen i to dašto od ove gorske strane gdje je aga. Mislimo a i domislimo se, da je morao imati goste — te i svoje vražje zabave — u kojih se da Bog da zaliknuo! — Vike doduše iz grada nije bilo čuti nikakve, bili smo upravo pod kulami gorskimi ali ni glasa razabrati! Zato nas nije mnogo glava bolila, te krenemo odmah goricom u zapad prama Čaklovcu. Dà sbilja, mal da nezáboravih! čuli smo od česme veliki plač i jauk — nu za kime, nismo mogli doušiti." — Vrh Čaklovca smo bili već kasno; ali ne u njem; jer smo iz njeg čuli veliki žumor i buku. Nebrojene luči svietile su se po kućah još o pônoći; a ljudstvo se uztrkalo po selu, kao da njekoga hvata. Mora da je bio aga glavom u selu il njegovih koji dvorskih zapovjednikah. Valjda opet sbog krvarine ol čuloša što ćemo im ga već platiti! Što je pako bilo i što se je slučilo — od nikuda nedočusmo; jer se proti običaju ni živa duša nepomoli k Bogazu."

Grobnu tišinu slušateljah i špilje prekida njeko tiho tapanje dolazećega stvora, koj se kroz tiesni klanac k vatri približuje. Jedan okolosjedećih, koj je ulazu najbližji bio u jednoč mahne ruke i obći zašuška: „pst! — — čuj! čuj!" — Sve je tiho. — Na to jedni viknu „samo dalje" — a drugi „nije ništa!" — Starac hoće da zaključi, ali se netom poče kamenje koturati. „Junaci njetko jeste — tko je god!" vikne sám Mato. Franjo pogleda po momcih i prežvače rieči: „Braćo nebude dobra!" on to izreče a petorica poviču: „Evo ga! — na noge junaci! evo ga!"

„Tko je, gdje je, što je — amo š njim!" zaori više glasovah — i nuto! mladića od njegovih 17 godinah, razcvao u obrazu i tielu, poznat malne cieloj četi junačkoj, stavi se pred harambašu pa poče ovako:

„Čestiti harambašo Frane!" ovaj se digne i navadnim ga veličjem posluša. „Nemila kob stiže noćas tvoje kod kuće! Žalostnu viest, koja bi ti srce razciepila, kao i nam, da nije junačko, nosim ti evo preko Bogaza u dumaču ovu: Nesmiljeni i okrutni zlotvor Rustan-aga, ukrade ti dragulju Milicu sinoć na česmi i nemilo utamniči! — s Milanom i Ivanom."

„Šta za Boga jedinoga! — — prokleta mu duša turska!" zagrmi u taj kobni hip množina glasovah. Frane se časom onesviesti, nu dok dodje k sebi viknu:

„Mir junaci! povjedaj zašto i kako?" — —

„Slavni junače! dragi seljane ni na prvo, ni na drugo točno ti odgovoriti neznam, nego samo toliko: da eno u Osojah kao ljuta godina, kao guja u procjepu; — — ona se nada po tebi odkupljenju — i to čim skorijemu, da kasnjenjem nebi izdahnula." —

„A tko je sada na Ivanovu mjestu u dvoru?" upitat će ga Franjo.

„Neznam pravo," odgovori Mijo „valjda je Mujo, koj je do njega občastven bio." —

„Ako je on," prida junak „i Bože pomozi! njih su dva dobro živili — čini mi se — on će njega izbaviti! Nu ti zlotvore kršćanski, proklet bio, prokleta ti duša, zar baš tako?!" — vikne harambaša, što je ikada mogao, okrenut u špilji prama gradu; a dvie mu se biser-suze oskliznu niz lice: „Hvala Mijo, višnji Bog ti plati! Idi i skupljaj što možeš, — eto mene s četom u djelove (pašnjake) čaklovačke!" to još pridade i momče izčezne. —

„Junaci braćo mila! jesmo li svi nazočni?" jedva Ilić to izgovori, eto grnu još dvaestorica u nutar „na oružje!" vičuć još s daleka bogazom i trčeć „na oružje braćo — sila! sila!" — Frane prišuti časkom doklam stigoše, te veličanstveno počme jim na ovu:

„Izborita četo junačka!

Eto časa, kad nam se za uvjeke možda razstati valja. Bielim danom nastaje nam tavna noć. Borimo se samo odlučno, da pokažemo i domovini i inomu svietu, da smo slavonskoga dičnoga roda i plemena. Koga god je porodila i odgojila majka ove krvi, scienim, da će stupati kuražno i u vatru i u vodu kao naši djedi i pradjedi za sreću, za narodnu slobodu. Pokažimo odsadanjimi čini, što su mogući, premda od braće kao i nebraće, od prijateljah i dušmanah ostavljeni, sami po sebi na toplome svom ognjištu vitežki Slavonci. Tà imena njihovih junakah okrenuše se na vedrome nebu tihe noći u blištave zviezde, da ovječe slavom uspomenu junačtvah njihovih, koji paše za dom i rod žrtvami kopja i mačevah na bojnih poljanah. Braćo! Da nespominjem više danah neprekidno slavna imena njihova, sjećajmo se lanjske hrabrosti, kadano su potišteni turskim jarmom Slavonci Cerničkoga bega u Bieloj Stieni skupa s branećimi ga Turcî živa u crnu zemlju natjerali i usmrtili. Sjećajmo se odvažnosti i sreće junačke Lovre Ilića, brata moga, koj je golom desnicom mač odbio, pašu prstî udavio — a zatim dično pao i medom krvi svoje travu orosio, gdje mu sada neven-cvietak cvate slave neuvehle! Tko nezna od vas braćo, što se je eto pred tri mjeseca u Petrovrha-gradu (kod Daruvara današnjega, a ondašnjega Podborja)! sbilo; kako su zemljaci naši, gorući za slobodom, poturicu onu Mustaja Zvanića sasjekli, branioce mu utamanili i grad zapalili! Komu od nas braćo! nije još živo na pameti nesretna smrt nadzornika Dobrekuće (takodjer kod Podborja), koj je nemilonce kršćane naše progonio i mučio i sto dvaest dukatah od njih krvarine tražio! Sve to, i mnogo drugo braćo junačka! Komu nije predobro poznato?! — — Ugledjimo se dakle u nje i u stare naše. Ni ja, ni vi, a lje ni narod neoplakasmo već opjevasmo i opjevamo dičnu smrt ovih junakah! — Tako će pjevati njekada i nam u gorici vile, a u dolinah dieve. — Lovore ćemo steći neuvehle samo junačtvom i jurišem, nipošto sramotnim popuštanjem i razsućem! Samo složno i vitežki za mnom! Ja ću vas voditi, za vas i za se Boga moliti, a Bog će nas uslišati — i pobjedu nam dati! — Prije nego sunce zadje, — ili prije no se noć razkrili —

recimo braćo i junaci mili: Rustana i grada nesmije biti! Ako se to sbude, znajte, nebu i svietu ćemo ugoditi."

Svi poviknu jednoglasno: „Rustana i grada još danas nesmije biti!" —

„Jošte jedno!" — vikne Frane. „Koju je dvojicu od vas rodila majka, da idu i od age zaištu ženu moju!" — Još on pita a gromoviti „ja! ja!" zagluši špilju. „No samo od age, da nerekne kuja, da sam potajan kao on, akoprem bi mu pravo bilo vratiti žao za sramotu." Dva odabere, koji odoše popreko gore.

Ostali sgrabe svaki za svoje oružje; pripašu ga čvrsto; kleknu na koljena, — blagi narode! koji svako djelo molitvom počimlješ, a pjesmom začinjaš! — poskidaju škrljake, zazovu u pomoć Boga i bl. djevicu — te ostave veseli jednoč za vavjek špilju, u kojoj već dugo danjivahu i noćivahu, izručivši ju milosti božjoj — i otisnu žurnom nogom bogazom i čelovodjom.

(Dalje će sliediti).

(U sried kolovoza 1861). Obećao sam Vam istinabog, kako sam u veselu družtvu za blaženoga ministra Bacha njekoliko danah probavio u vilovitom našem Zagorju. Nu znate li poslovicu? Čovjek obraća, a bog obrne! Dakle ja se sve pripravljao te pripravljao, a iz jaja neima zmaja; pak medjutim kad su svi oni mazači, ogovarajući nas Jugoslavene u obće a napose Slovence, prozivali i denuncirali kakove će panslavistične biti stvari na bliedskom jezeru, ja misli i paripe namjerih u Blied.

A šta je Blied? Pak gdje je taj Blied? pitat će čitatelj, koj bude opazio taj opis.

Blied ti je selo ležeće tik jezera, imajućeg po onom ime „bliedsko" ili po ondašnjem izgovoru „blejsko jezero," rajski prediel, prvi i najkrasniji perivoj Kranjske zemlje, ležeći kojih pet urah na istoku od Triglava, kneza slavenskih gorah. Djipale su nam žile od vruće želje, da se u toj gadnoj vrućini nasitimo milenog onog zraka zdravoga. Pa burkali medjutim u svaki mah novi glasovi po kulturtraegerskih listovih, osobito kad je Triesterca ujedno sa sirjačom Gradačkom u mudrosti svojoj najavila, kako će iz Tržića (Neumarktl), tržišta gornje Kranjske, jato njemačkih gavranah priljetiti sa zastavom njemačkom te pozobati slovenske piliće. Nu u zao čas proročanstvo; jer u Teržiću niti deset Kulturtraegerah neima, koji bi bili gladno izgledali slovenskih pilićah, te dakle u stisci, dok im ljublanska policija pomogne iz mreže, da Teržičanom i njihovoj zastavi zabrani inozemni apetit; pak oni dokučivši ljubav učinjenu im „mit Entrüstung" odgovoriše, tko da im može dokazati, da su kanili čupati i skubsti slovensku čeljad! — Ujedno oktroyiraše iste tete Riegeru i Palackomu, da imadu doći u slovenski Blied, pak dakle sve to drmalo me u dubokom mom miru, dok se i ja neodlučih, da sa njekoličinom poznanikah pohodim mile te pokrajine.

Odluka susjeda činu, te mi 14. kolovoza na kola pak u Kranj, što ga Njemci zovu Krainburg, mjestance ležeće baš kano na klisurastoj rti medju Savom i utičućom u nju Kokrom, iliti Kukrom, koje njekad imadjaše u sebi gospodare zemlje kranjske. Nebiaše nam uz strašnu vrućinu prem u djulistanskom kraju posla do kupanja u Kukrinom koritu, što si ga je prorila proz pješčani kamen do kojih dvanaest hvatih dubljine, a obale ti vise kano po kalamiru. U večernjem sumračju polazismo njekoličina spomenik podignut najvećemu slovenskom pjesniku Prešernu, po cieni prvom možda pjesniku liričnom, pisavšem kojim nariečjem jugoslavenskim. Napis izrazuje kako si je želio što mu udes i podieli „da v domači mu zemlji truplo leži."

Već smo se spremali k miru, da počinemo, kad ti evo čudna njekakova šuma pred gostionom našom; poviriv malko, evo vrvljaše od mladićah, većinom djakah bečkih, gradačkih i pražkih, što su se baš iz Ljubljane dovezli na lojtrah, da sutra i oni u Blied. Tu biaše govorice jedino slovenske, vikanje, smieh, pjevanje, kukurikanje, sve ti u smiesu, do jednoga glasa što ti zavijaše jezikom kano Haložani u Štajeru, koji u govoru mienjaju za cielu kvintu; te mu se poznalo, da je bio suh na grlu pievanjem i Bakom. Izmedju svih se glasovah čuje duboko grlo i odvažna govorica, to ti je čudan glas. za koj je posjedovnik K. u ljubljanskom vrtu kazinskom morao platiti 20 forintih globe; opet mlad i nedozrio njekakav glas českoga nariečja od mladoga H., kojino kao što kasnije vidismo i čusmo na svom putu po Štajeru i Kranjskom trajavsim više nedeljah nikada neprogovori njemački nego česki, francuzki ili pak mukom mučaše. Tu biaše glas mladoga slovenskoga pjesnika K., pa opet feuletoniste Z., štono je kratkimi nu oštrimi riečmi opisao u Novicah mučitelje Slavenah na državnom saboru u zavjetju Hainovom. A kao što se za dana vidjelo, bila su uz ine poštene Slovence stranom djake, još i prof. Mandelc i Erjavec, jedina zastupnika prem Slovenca svih onih što su obećali bili, da će doći iz Hrvatske. S Bogom san, lovi muhe i jošte što u prokletoj vrućini, pak se penji od prozora do praga pa opet natrag. A šta rade tamo u onoj sobici? Evo ti dvie djevojke marljivo šiju na zastavi slavenskoj, a jedan junak prapor iliti koplje vije u bielu, crvenu i plavu mast. Misli si štioče, da ti uljenica umire pomanjkanjem ulja, pak da svaki čas bukne plamen a dodavši ulja, da se razširi u jedanput svietloba, lahko ti je titrao mir i nemir, dok na jedanput: „gotova je zastava," pak se bukne i skoči na noge. Eh, ta krasan li je život djački!

A u tri sata škriplju već dvoja kola, na svaka do 13 mladićah, te napried! Tu ti je orilo pjevanje slavensko i pucanje samokresa, a slavenska zastava visoko se vijaše nad prvimi koli hladnim povietarcem jutarnjim, dok nedodjosmo oko sedam satih do Radoljce, komu mjestancu Niemci po običaju nadjenuše germanski prišivak Radmansdorf. Komu je znano, šta je Slovencom Toman već odkad se je slavila stoljetnica Vodnikova a napose odkad su Mühlfeldi i Jiskre po-

čeli šivati jednu košulju za sve austrijanske narode, lahko će razumjeti zašto ga kanismo potražiti, da ga pozdravimo slavenskim uzklikom.

Radoljca starodavno mjestance, kad ga motriš, čudno ti po srcu; još je dan današnji vidjeti jame duboke iliti okope, medju kojimi kano na otoku poduljastom stoji gradić iliti mjestance, oblika starodavna; na južno-iztočnoj strani crkva motri kroz toliko stoljetjah, kako se u oči grada na južnom zapadu stiču, obadva djela Save, t. j. Dolika ili koreninska Sava dolazeća od medje koruško-kranjske, i bohinska Savica dolazeća od zapada iz divne bohinske doline. Šum donijaše do nas, a sve naokolo zeleno, mislio bih, biser se vije kroz zelenilo najkasnije. Na jugu u krasnom zelenilu gore rudopune, ležeće medju Sorskom i Savskom dolinom; sa zapada iznad visokih plešivicah gledaše nas glava slavenskih gorah; najviši mu dio na južnom zapadu, nješto oddaljeni dio najniži, a naprama sjevernom istoku sriednje visine glava; tako nam na pitanje odkuda Triglavu ime, iztumači prost vozac. Dalje od njega put sjevera — tako se odavle činjaše Babji zub, ili Mangart do 8000 stopah visok. Sa sjevera na Radoljcu gleda visoki Stol, dio Karavanke, a na istoku viri u oblake Grintovec iz Kamniških alpah. — To su ti sjedišta starih slovenskih bogovah, podbudivših nam Vodnika, Prešerna, Kopitara, Tomana i ine; tu je narav u svemu veličanstvu, to su čuvari slovenskoga duha, slovenske narodnosti; medju njimi bo najkrepčiji biva dio golemoga njekada, nu sada na sjeveru malo ne do gorah stegnutog slovenstva.

I ovdje, baš u istoj kući, gdje ga nakanismo pozdraviti, rodio se naš Lovre Toman. Tihom nogom stupa mlado družtvo slovensko glavnom, jer jedinicom ulicom kuda nam zastava kazivaše put. Postávši svi mladići, tri puta zaori: Živio Toman! deputacija poslana u kuću, javi nam, da se je odvezo u Blied. Kad al na jedanput sa dolnje strane gradića čudan glas: Verdammtes Gschraj, nicht a mol um Mitternocht hot man Ruh. Klasičnom tom i muzikalnom odzivu zakašnjenom grohot slovenskih nepospanikah odgovori; nu hvala bogu, bilo je toliko trieznosti, da za službe božje u crkvi nije bilo daljnjega odgovora za sada, već kad se je njekoličina vraćala dne 17. — zasjenosmo dakle opet, pak: „Naprej zastava Slave“ zaori, te mi prieko Dolinke Save; pak čim mi uz posljednje brdašce pokraj bistra potočića tjerasmo, evo dostignu nas tri intova naprtjena gospojami i gospodom, pripadajućimi veselomu družtvu. Pa čim se popnemo do vrhunca, evo ti pred nami u svoj milini bliedsko jezero, cilj naših željah, alem dragi kamen slovenske, možda i sveslavenske zemlje. Tko je ikada stajao na Obćini pred Trstom uz orijaški obelisak, gdje mu se s jedne točke i more otvori, taj će, naravno u njekakoj ograničenosti, ovdje naći sliku na priliku.

Dok se veselo družtvo, pozdravljeno tisućom uzkličućih glasovah sprema, otresti se praha, hoćemo razgledati si pokrajinu, punu miline, dišuću rajskim zrakom.

Bliedsko jezero poduljasto od zapada do istoka biva sve dubljim; na zapadu kano i na sjeveru visoke se gore dižu, pa baš krasno sa sjeverno-istočne strane na stieni do sto hvatih visokoj Bliedski grad, s kojega se sve krasote divne jednim pogledom mogu obseći. Na istoku pak i na jugu brežuljci su manje posipani sve do obale. rekao bih krasnimi polji i drvetjem virućem iz mnogobrojnih selah. Okrajak na jugu baš gdje voda odtiče u Savicu, sasvime je tanak tako, da je Francuzom, kad su god. 1812. poplavili i ove pokrajine, došlo na um, da ga prodru, da se time dobije ribah i livadah, — pakostna idea za čovjeka obdarena pjesničkim duhom, te kažuća da u Napoleona pa i u Francuza u obće neima poezije. Sa južno-zapadne strane možda pô ure daleko strma te gleda klisura, vrata bi reć. Savice, a visoko na njoj tako zvani „babji zub,“ kamen imajući oblik zublji, pa virući visoko u zrak, spominjući ponješto na „iglu“ na štajerskoj strani Kamničkih gorah. — A kao najveća krasota toga jezera na zapadno-južnoj strani kano labud u busenu stoji klisura siva i na temenu joj biela crkvica, kipeća u zrak poput dima dižućega se od žrtve k nebu. — Fr. Prešern u liepoj slovenskoj pripoviesti: „Krst per Savici“ na kratko ovako opisuje tu pokrajinu, dodavši prije, šta je Črtomira, paganskoga branitelja Slovenstva vodilo, da ide na taj otok, gdje već onda bijaše hram, posvećen Živi, boginji ljubezni:

Tje na otok z valovami obdani,
V današnjih dnevih božjo pot Marije;
V dnu zad stoje' snežnikov velikani,
Polja', ki spred se s prosti lepotije,
Ti kaže Bleski grad na levi strani,

Ravnopravnost u Českoj (Prizor u Pragu).

Policaj. „E! zašto ima taj pas nagubicu a onaj tamo ne?“
Mliekarica. Molim pokorno, to je zato, što nisu iz jednog sela — jedan polazi iz Čehtice, a drugi bez nagubice iz Njemčice.

Na desni griček se za gričem skrije.
Dežela kranjska nima lepš'ga kraja,
Ko je z okoljšno ta, podoba raja.

Naravnoj toj krasoti divnoj na istočnoj strani, odkuda nam biaše dolazak, dodala je umietna ruka čovječja njekoliko povećih sgradah. Svake godine dolaze amo gosti, da ozdrave ili se okriepe više od prekrasne naravi nego li od toplicah sa mlačnom vodom do 18 gradih, nalazećih se baš u prvoj kući kud ti noga prispie, po kojih se Prešernova poput palače sagradjena gostiona zove i Toplice. Već ti kaže ime, da je to slovenska obitelj, čovjek većinom namrčen i zlovoljan, premda mu sreća obilata prispiela u liku baštine poveće iz Trsta; ili već slučajno ili kakogod, nastanili su se taj put ovdje malo ne sami Slavjani, a napose dva brata prekrasnoga Novičara Bleiweisa i ine srodne obitelji; prekrasan položaj, samo da za vrieme vrućine do jedne košatolistate lipe neima utočišta od vrućine. —

Od Prešernove kuće put zapada je Riklov zavod hydropatični; drvena palačica na švajcarsku; nedaj bog, te bi se morao ja jednoč sklonuti, da me Rikli dobie u svoje šake; jerbo što čovjeka pokvari studenica, to neka ga sunce izpravi; pak se nam pritužì jedna gospoja Tršćanka, kako ju psuju prijateljice na bezstidu, što tobože gospoje imadu uslied one studeni u kupelji sunčati se kano gušteri, pa to veljahu još u golotinji, istina jedinim samo doktorom. Ta takav ti je sviet, jerbo najvoli jezik brusiti baš o tom, česa nezna, a koji znadu stvar, kruto ti šute. — Ideš li još koj korak dalje, pak si pred Mallnerovom kućom, gdje se ljetos ugnjezdiše sami Niemci. Idući još malko dalje, ostat će ti na desnoj, alem dragi kamen te strane, a to je Niemeyerova villa, posried parka jošte mladoljetnoga, vele ukusno mu sagradjeno stanište.

Tako napredujući putem uz obalu jezera, krenuvši naprama sjevernom istoku, prispiemo u selo Bliedsko sa župnom crkvom, dubkom već napunjenom pobožnoga svieta; a kad uslied službe božje, već se primače vrieme obieda, a evo ti malko dalje odanle na sjevernom istoku u krasnom selu, Gradu zvanom, u dvorištu Vidicove udove cviet gospojah i gospode prispjevših, da se jednoč uzraduju životu narodnom. Nije mi od koristi, da nabrajam svjetinu, što se sašla; sve ti je vrvilo, a razgovor gotovo samo u sladkom jeziku slavenskom.

Al prije jošte nego što sjedosmo, evo čuda velikoga; dodje ti deputacija seljačka iz B o h i n a — t. j. odkuda dolazi Savica, koja na jugu izpod Triglava u krasnom slapu ili vodopadu izviriv, te protek obširno bohinsko jezero, koje četiri ure hoda daleko teče, do pokrajine bliedske. A došlo je njekoliko djevojakah i momakah, da pozdrave družtvo i napose Lovru Tomana. Pozdrav biaše dvojak; jedno pjesma i to čuj sviete hrvatski — pjesme štokavske kano: Ja sam Slavjan, slavski sin; prodrieše dakle ove pjesmice spojene sa krasnimi hrvatskimi napjevi ćak do zabitnih tih, najzapadnijih stranah jugoslavenstva!

A drugi biaše pozdrav, da mu se zahvališe za njegovo djelovanje u državnom saboru bečkom za domovinu i narodnost. — A bogme gledajući krasni uzrast gorostasnih tih junačkih gorenacah bohinskih, morao bih priznati, da u takova naroda imade duševne i tielesne snage.

Gromovitimi uzklici spremljeni odoše opet med svoje gore, gdje se, kao što Prešern pripovieda u „krstu pri Savici," Slovenstvo branilo najdulje proti njemačkom narodu pod izlikom krstovim.

A medjutim stol pripremiše u velikoj kolnici; mislilo se je na kojih četrdeset gostih, a kad li vrieme na odluci, sjedne jih do sto i trideset! Mladež naša, podlaga i stup budućnosti prva sjedne na dolnjoj strani; grla im suha a oni dosljedno latiše se čašah. Uztrpnoštju krvavo zaslužena prispie napokon juha, a izza toga dignù se Toman, te živim govorom i punom čašom pozdravi družtvo, došavše sa svih stranah Slovenskoga pokoljenja; pravo to da bi istina pripadalo čeonika, ili u obće čovjeka domaćega, nu kad ga nije, imade i on njekakovo pravo, jer je i on barem po svoji materi obćinar, budući i ona u ondašnjoj crkvi kršćena. S toga da mu budu zdravi i veseli svi došavši sa sjevera, juga i istoka. —

(Konac će sliediti).

Nješto o izdanju Kavanjinove velepjesni „Bogatstvo i Ubožtvo."

(Konac).

To su one vrle znamenite rieči, koje srdcu mome ni najmanje neugadjaju, to je živi dokaz, da smo jošte slabo napredovali! Čuditi mi se je toj velikoj svojevolji tim većma, što ipak i u nas, hvala Bogu, iznimice i boljih primjerâ imade, poimence naš starina Vuk. Nije li se upravo liepo svidjalo onim našim ljudem, što *ah* brane, da jim ga on onako točno pobilježi i posve svjestno onamo stavi, gdje ga čuo to u narodnih pjesmah to u poslovicah — a što mi? svu vodu na svoj mlin, kao što to i ova najnovija knjiga dokazuje. Da vidimo, kako se to slaže? Kaže se na str. XII: „Jezik Kavanjinov jest izvorno i ponajglavnije *ča*kavsko narječje" a zatim: „Mi smo m n o g e o č e v i d n e i m a n j e s n o s n e čakavštine izmjenili." Po čem se razpoznaje jezik čakavski, nego li po očevidnih čakavštinah? Što je u čakavštini m a n j e snosno? Čakovcu je sigurno sve čakavsko snosno, a štokavcu pravo uzimajuć nesmije bit snosna upravo nijedna čakavština! Što učiniše dakle izdavatelji? Oni pomiešaše jedno s drugim — što ni donle nije na raznom bilo — tako, da se sad u izdanju zagrebačkom Kavanjinove velepjesni od god. 1861 nenahodi više niti jezik Kavanjinov niti Kukuljević-Babukićev, već njeka smies i krpeš, koje neima za filologa upravo nikakove vriednosti.

Nu umstvujuć inako, pravdat će mi kogod ovaj način tim, što su izdavatelji htjeli nam tobože dobro, želeći nam čitanje i razumievanje olahkotiti. Na to odgovaram. Prvo: Nije sve dopušteno što se želi, ma to prividno možda i dobro bilo: dirati u dobro tudje, ma on već i u crnoj zemlji dubok sanak snivao, nije nikako dopušteno. Drugo: Gdje je pisac nerazumljiv, nepomaže se razumievanju promjenami u tekstu, već tumačem iliti komentarom, koga bi bogami Kavanjinu trebalo. Treće: Ta je polastica prividno koristna; pogledav bliže, naopako vrlo škodljiva; a to tako: Ovakova se starija djela neuručuju nikada budi prostačini budi djeci na zabavu, već će jih po naravi same stvari, tek onaj čitati, komu je današnji jezik već odavna poznat, a njega ti upravo zanima, koja li to imade razlika izmedju danas i njekada, kao što bi ga ljutilo svako prenaglo i nesmotreno izmjenjivanje. Četvrto: Tim je načinom poremećeno, te mi neznademo, što je upravo Kavanjinov jezik, kako ga on poznavaše, a po tom nismo se ni za korak bliže primaknuli k poznavanju historičnoga razvitka našega jezika, što je sigurno najuzvišenija, premda i najtežija zadaća, koju s te strane riešiti imademo.

U koliko sam ja na brzu ruku razabrao, Kavanjinov je jezik upravo tim zanimiv, što si je u njega štokavština većom silom izpod čakavštine prodrla mah, nego li u drugih predšastnikâ njegovih. Što mi u tom nekoristi izdanje samo, nadao sam se, da će nadoknaditi članak g. prof. Babukića, nadpisan: „Jezik Jerolima Kavanjina," ele taj članak — neznam što da kažem — na ono 6 stranâ imade koješta, al o jeziku Kavanjinovu bome vrlo malo — tu se ponavljaju stvari trivijalne, stvari čuvene i pisane već sto i sto putâ, što jih, ako Bog da, sad već svaki djak znade. Kô želi o jeziku pojedinca pisca da štogod napiše, preporučio bih mu, da čita, kako Kurelac razlaže i tumači Budinićev jezik — on nepočima s daleka niti netrpa u svoj uvod tudjih citatâ, al zato znade o svačem točno račun dati, čemu u tom članku neima ni traga.

Nasuprot je uvod o životu izradjen poznatom vještinom i historičnom točnošću, te sadržaje u kratko sve, što si želiš znati: i o rukopisu je ovdje dovoljno rečeno, dočim nam je g. B. na str. XII. nješto obreko, čega nije učinio. — Što imade ini pravopis u prvom uvodu, ini u drugom, a opet ini u tekstu — neznam, služi li djelu upravo na preporuku. *V. J.*

U Jakićevoj tiskarni dotiskan je ove nedelje prevod Šilerovih „die Räuber" (Razbojnici) od gospodina Špire Dimitrovića, nagradjen po kazalištnom odboru u Zagrebu sa 50 for. Njegovom dozvolom nećemo ovdje krasnu pjesmu, kojom počimlje treći čin istoga djela:

Amalia.

Kô angjeo liep i mio
Od mladićah svih ljepši je,
Od modra mu svoda dio
Iz očijuh nebo sije,
A svibanjsko sunce šta je
Nad blage mu pogledaje.

Aoh slasti nad sve slasti
U njegovu bit grlenju,
Jedno drugom kad smo pasti
Na grud znali u ljubljenju
I slušali sred njedara',
Gdje o srce srce udara.

Aoh slasti bez slične si,
Niemi, gluhi kad bijasmo,
Kad kan da se noć pridesi,
Nit što znasmo nit' gledasmo,
Samo nam se duše grleć
Cjelivahu k nebu hrleć.

Oj cjelovah! — rajska slasti!
Kô dva plama kad se primu,
Kô kad arpa u zrak srasti
Sa žicom joj zna sestrimu,
Da se obje jednoglasno
Oglasuju, zvuče krasno:

Srću, lete, biesom bježe
Duh u duha, usta u usti,
Duša dušu prime, sveže
I po licu plam razpusti....
Kô raztaljen ljubve naše
Na zemlji nam raj plivaše.

Njega nesta! . . . prodje veće,
Za njim jecat jest badava....
On je propó — nesta sreće
I životu radost prava,
Što mi ostà od razbludi,
Jest izgubljen „ah" iz grudi!

Prevod iz Faedra, II. 5.

Caesar ad atriensem.

Est ardelionum quaedam Romae natio,
Trepide comursans, occupata in otio,
Gratis anhelans, multa agendo nihil agens,
Sibi molesta, et aliis odiosissima:
Hanc emendare, si tamen possum, volo.
Vera fabella; pretium est aperae attendere.
Caesar Tiberius cum, petens Neapolim,
In Misenensem villam venisset suam,
Quae monte summo posita Luculli manu
Prospectat Siculum et proscidit Tuscum mare;
Ex Alticinatis unus atricutibus,
Cui tunica ab humeris luiteo Pelusio
Erat destricta, cirris dependentibus,
Perambulante laeta domino viridia,
Alveolo coepit ligneo conspergere
Humum aestvantem, come officium jactitans:
Sed deridetur. Inde notis flexibus
Praecurrit alium in xistum, sedans pulverem.
Agnoscit hominem Caesar, remque intelligit
Ita, ut putavit is esse nescio quid boni.
Heums, in quit dominus: ille enimvero adsilit,
Donationis alacer certae gaudio.
Tunc sic jocata est tanti majestas ducis:
Non multum egisti, et opera nequidquam perit;
Multo majoris alapae mecum veneunt.

Otačbenik hrdjeljem.

Domovina imade hrdjeljah;
Ta živinčad spletkari naveke,
Zalud čezne, i radeć miruje,
Svakom mrzka, i sebi na vratu:
Tu nek pozna tko ju nepoznade.
Istina je, poslušati vriedi.
Otačbenik razsudjujuć sviet ov,
I njegova svakolika uda,
Pazi na rieč i na čin svakoga.
I nut, jedni od onih šarenih,
U glavah im isto što na glavah,
U srdcih im županí, baroni,
Časti, vlasti, kese pripravljene,
Kada muče, bezumje nekažu;
Sceneć za čast interes prisvajat
Dok se jave, sve u smieh pa bježi.
Tad zaviču da je sunce blatno,
Da otačbenik izda domovinu.
Sudac poznav tu nesreću kletu
Deržaše se da ju nepoznade.
„Hej delie!" — „„dinen ajer Gnaden.""
Pa se náda da će dobit plaću.
„Zašto 'e sluga neg za robovanje! — —
Sve vam zalud, — a za postić ono,
Što vas ide, dosta nezuljate." — — —

Preveo Cvietko Nazebić,
stari principista.

TOBOLAC.

(Slavjanske viesti). Novice doniele su u svom broju od 25. rujna poziv za „Narodnu čitaonicu“ i priložile takodjer pravila družtvena. Jedanaest domorodnih licah, koja se imaju smatrati za utemeljitelje tog narodnog zavoda, budući su oni sami sve trudne korake do danas u tu svrhu učinili, podpisahu taj poziv.

Oživotvoriti će se dakle ona plemenita misao, koju svaki iskreni domoljub krajnski već odavna u grudih svojih gojiše — da postigne njeko sriedotočje slovenskog družtvenog života; gdje valja da se stiče sve, što iole imade srca za duševni razvitak plemena svoga.

Znamo mi, što će to reći, biti bez svoga organa u svietu, biti zapušteni i nemoći se sastati sa srodnom dušom, vidjeti, kako najsvetije blago bez pomoći propada. Sve smo mi to i ovdje njegda izkusili, te znamo cieniti važnost ovakvoga pojava.

Znamo da su braća slovenska podpuno shvatili zadaću svoju, naime: čistiti se od nesrodnog življa, da nebudu tudji u svom domu — da prigrle jezik matere zemlje, i da ga iz kolibe i ulice uvedu u čast i dostojanstvo, koje mu po naravi pripada. Grleć literaturu svoju, znat će braća uvesti i kazalište narodno, pa bilo u početak samo i dobrovoljno družtvo. Praktičan njihov duh gledat će ustanoviti zakladu rastuću od dana na dan. Tad će biti trud njihov onaj conductor domorodnoj električnosti, koji će srca domoljubna oživljavati k plodonosnu izobraženju.

— Sokol. Gosp. Pavel Dobšinsky, urednik slovačkog zabavnog časopisa „Sokol“ obznanjuje, da će taj list prestat izlaziti. Uzrok tomu jest, što občinstvo čitajuće zanima više politika, pa beletristici nije za sada toliko naklonito. (Tout comme chez nous). Svaka stvar ima svoj čas! Žalujemo za svaku zviezdu, koja utrne na nebu slavjanskom; nu utjeha jest u ostalom za slovačku braću, što je žurnalistika slovenska ipak uz sve težke okolnosti danas u cvietu, od koga se je nadati liepu plodu.

— U Istriji i na kvarnerskih otocih živu do 150,000 Hrvatah, od kojih neima spomena u nikakvoj štatistici, već isti figuriraju kao pravi i koreniti Talijani, pa ih i muče činovnici talijanski svojimi, narodu posve nerazumljivimi naredbami. „Gleiches Recht für alle“ veli Presse, a nepusti da se zlo otrese.

(Recimo koju). Djaci na gimnaziji u V . . . . , kao na jedinoj njemačkoj gimnaziji u trojednoj kraljevini pripravljaju (kako se glasa) peticiju, da se mnogozaslužni direktor Premru, počastni gradjanin zagrebački (od periode Bachove) čije zasluge žaliboże (poslie 20. listopada) nisu dosta uvažene — premesti onamo; budući osvjedočeni, da će on najbolje znati dovesti ih u žudjenu luku njemškutarstva.

Prije njekoliko danah jave bečke novine, da su dva Turčina u crkvi sv. Stjepana time veliku huku učinili, što nehtjedoše fesove s glave snimiti i da se je moralo redarstvo zvati, koje bi im bilo fese skinuti imalo, da nebi oni voljeli bili prije došaštja slavne policije se udaljiti. Ali se nam sada pripovieda, da ovi Turci nebijahu Turci, već poslanici kinezkoga carstva, koji nedodjoše u Beč, da nesnimanjem fesa miroljubive i bogabojeće pohodnike crkve sv. Stjepana bune, te tamošnjoj policiji snimanjem fesa djelokrug razprostrane, nego jedino s toga, da in facie loci novi austrijanski ustav prouče, budući sada i Kitaj u kolo ustavnih carstvah stupiti je nakanio. Kako čujemo jeste kitajska vlada poglavitog gospodina doktora H . . za predsjedničtvo u Kinu na svoju ruku dobila i za njega jedno od zvonovah s tornja sv. Stjepana kupila. Kaže se, da se i više gospode neustručava sliediti pozivu iz Nankinga.

Po odkritju bogatih srebrnih rudah u „Joachimsthalu“ u Českoj, kovali su se od god. 1517. tamo dva lota težki srebrni novci, koji se „Joachimsthaler“ zvahu, odkud kasnije postade ime „Thaler.“ Prošle godine kažu, da su u ovom rudniku nalazili još samo „Münzscheine i Guldenzetteln.“

(Smješice). U njekoj gostioni kod objeda „Table d' Hôte“ donese konobar poveliku ribu pastrvu na stol. Njeki pristari gospodin ljubitelj ribah natakne očale, pa opaziv ukusno to jelo, izvadi iz džepa burmutnicu i posipa krasnu ribu svu duhanom. Prepanu se — gosti sva gospoda okol stola, neznadoše šta da čine od gnjeva. Nu krika njihova nezabuni starca ni najmanje. — On sasvim hladnokrvno reče: Molim, oprostite mi — nu ja nejedem ribe nikad bez burmuta. — Ali mi ne! zavikoše redom susjedi mu. — Eh, pa ništa zato — to ću ju ja sam pojesti i platiti.

Pa on liepo pojede ribu skupa sa — paprom, što ga je lukavo mjesto duhana u burmutnicu naturio.

Lord Palmerston jašio je u Kensington, i vidi, kako njeki čovjek nemilo tuče i mrcvari svog konjića zaprežena pred pretežko natovarenimi koli.

Hej! Zar se vi nesramite to kukavno konjče tako prebijati?

A, šta konj pojede, to mora i zaslužiti, kao što i ja; odgovori mu vozač, u ostalom, šta to na vas spada, ja sam konja svojimi novci kupio i platio, pa mogu š njim raditi, šta me volja!

Lord nebudi lien, sjaši s konja i priveže ga uz plot, pa pograbi mog čovjeka za šišak, te udri po njem što ikad jače može svojim korbačem.

Ja ću tebe učit, logike neboj se! Vidiš, to je moj bič; ja sam ga kupio i platio, pa mogu š njim raditi, šta me volja.

Njeka veoma nervozna i vazda bolježljiva dama pošav u toplice, zahtjevaše od svog liečnika, da bi on potanko raztumačio svu njezinu bolest pismeno svomu kolegi u toplicah. Kučni doktor, fini čovjek od salona, posluhne odmah milostivu gospoju i predade joj list. Putem — znatiželjna gospoja — nemože srcu odoljeti, da nesaznade istinito opisanje težke svoje bolesti, otvori pismo. — U pismu bijaše crno na bielom ovako:

Dragi gospodine colego! Šaljem vam evo prokšenog majmuna (opicu) nadarenu sa svimi opakostmi te bagre. Uzmite ju boga vam čestito u kordu. Zdrava vam je kao kakvi Rinocero, a kesa joj je tusta. Sapienti sat. Vale!

Uz nju sjedeću drugaricu opazivšu lice čitajuće i razjarene bolestnice, pograbi od straha slabina i pade u nesviest.

(Svaštice). Viest, da je grad Mendozza dne 8. lipnja kroz potres sasvim uništen, obistinuje se. Od 20,000 stanovnikah spasiše svoj život jedva 400, pa i ovi stradaše kod te katastrofe do zla boga, i na tielu i imutku.

Stanovnici grada Cavaillon u Francezkoj, bave se mnogo vrtljarstvom. Ljetos prodadoše tamošnji vrtljari samo dinjah 5.437,697 za gotovih 1.132,847 franakah u srebru, što sa našim pridom (ažijom) od 36% iznaša još njekoliko — novčićah više.

U Parizu izlaze ove godine 503 časopisa: 43 politička i državopravna; 400 za umjetnosti i znanstva, za književnost, obrtnost, trgovinu i ratarstvo. Najstariji list jest „Journal des Savans“ utemeljen godine 1665.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. listopada 1861. **Broj 29.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.
(Nadalje).

Rano kad se ljetì sunce na vidik uzpne, veli naš narod: bit će kiše. I zbilja u takovih dnih ni tri sata s jutra nesjá, eto ti njekakve magluštine i njeke pomrčine; biva olujno, ili močvarno. Čovjek naš to dobro znade, pa se onda od kuće i nedade. Žena mu obično radi o prtenini i po kuhinji, a on za toga prigledje kućnim poslovom, kojim za liepa vremena nemogaše dospjeti. Zlo dakle vrieme služi mu za domstvo, liepo pako i ugodno za poljodielstvo. — Tako je i danas.

Po tihome vremenu negdje do sedam satih uzpne se ova mala ali hrabrena četa hajdukah Bogazu na grêdu. U divnome boriku zasjedne stiene i čimene, da počine i malo pregovara — i tu izpale dvocjevku od dva oka a četiri zrna. — Sunce se je za oblake sakrilo. Nebo je potamnilo, a zemlju prikrila sjena oblačinah. Nebeske grudi tužno su proplakale, da natope pelinovke suze zemlju žalostinku. Tko je pod nebom, š njimi srcem plače, tko pod suhim krovom slavi vilu epopeju živeć u srećici svojoj, a tko je robjem zarobljen, — ovaj! i utamničen kuka i jauče, da se stiene od tamnice luče. —

Tako opočinuše junaci, umuknuše, oružje odpasano pripasaše, pripasano bedrom pritegnuše, te mûče nogu pred nogu upravo pram Čaklovcu.

A šta li da se ono crno na bielu, na crnu srebrnasto i žućkasto opet pod na zeleni miče i pomiče? — — Il je stado svionih ovacah, il je oblak pritêžo se k zemlji, il je lomje da se s vodom kreće, il je borje, te ga vjetar opleće? — — Nit je krdo svione janjadi, nit je oblak privio se k tâlu, nit drveće, što se u víru kreće, nit je vijor što šumom opleće: već je ono druga četa čaklovačkih junakah, oružanih seljakah! — Oko nje je divno polje, pred njom selo i Čaklovac grade; njoj govori Miško momče mlado:

„Junaci, braćo! — Svakoga je od nas Slavonka porodila majka; ufam se dakle, da nećemo osramotiti vodju svoga i sebe. Prilika je liepa, da se riešimo turskih verigah. Kleknimo i Bogu se pomolimo, nek nas blagoslovi namjestnik onoga, koj će platiti trudu našemu!“ —

Svi se sagnu i liepim danas jošte u Slavoniji običajnim načinom kape skinu; fra. Marijan stupi preda nje i jednosborno počmu: „Ti Bože! koj vidiš progonstva naša, učini, da pobjedimo u svojoj domovini nemiloga protivnika svoga;“ zatim ustane i klečeće jih blagoslovi.

Kiša samo pišti. „Otče!“ Mijo će fratru. „Otče! kao da nas Bog odvraća ovime od poduzeća našega!“

„Nesdvojte sinci jedne majke! pobjeda je vaša; njome ćete Bogu ugoditi!“ — —

Za njekoliko časakah prestane cipom kiša. Bujice se svaljuju u prodolje i nut! četa zagledje s Bogaza silazeću četu!

Mijo požuri preda nju i pokloni se Franji, koj mu reče: „Baš nas Bogo bije!“ — „Jest! zato i smaknusmo eno izdajicu namjere naše.“ Odgovori Mijat i pokaže prstom na nakolčenu lubanju.

Kad se sastaše obie čete na ravnome polju, čudne li buke i žamora! Gromki: živio! slavni vodjo! — u tebi je spas, naš spas! — samo otaplja brdine i doline i odjekuje se: spas! spas!

Da je komu pogledati bilo, tu se ni oko suho nije vidilo, osobito kada pred Franju izadje više svieta iz sela, da ga pozdravi. A medju njim prva starica majka njegova Jaga i ćako Velko, koj ino sdvojni padši pred njega poviknu: „Sinko naš! sinko jedinko! — ti nado i radostco naša! — Izgubismo sve do tebe, — a da tebe još negledjemo, nebismo znali, da živimo. Zarobljena je i utamničena s bratom ti Milanom i Ivanom" — ovdje padne ničice iznemogla i sdvojena mu majka. „golubica tvoja, Milica naša! Eno česme! eno kraj nje mermerna kamena, gdje sinoćke s polja došavši, već u mrak nadjosmo testiju i lagvu razbijenu. Prokletnjak onaj, ubojica! nedao mu Bog sreće! — trag mu se zameo, da Bog dâ! — zarobì ju tebi iz osvete! — Ajde, ajde! — nebi li ju izkupio!" — Na to zapne — sinu važna i sveta — roditeljska otčeva rieč. — Svi zaplivaše u suzi, a suza u svih.

Taj sastanak i te namjere bjehu tajne Čaklovčanom, koji bi prije poginuli, nego takova šta agi okrutnomu prišapnuli. Ono malo Turakah, što danju bašahu po selu — udri prošlu noć smrt po čelu, — a seljak ostane siguran od napada i izdajstva. Složni bijahu, a u slozi Bože pomozi! — Staro i mlado, malo i veliko uzhićenošću njekom zanešeno, za pobjedom oduševljeno, veseljaše se tomu premda močvarnomu, punomu ipak nade i utjehe danu; jer kao da je samo proročanstvo i zaufanost srca junačka podžeglo i obodrilo, da ćedu dan 3. svibnja uspomenom ovječiti, nebom se i zemljom veličati, kao dan slavodobića, poraza grada, propasti Turakah i poturice Rustana age njihovoga.

Podne je premanulo i sunce granulo. Stada se razprsila po zelenih poljanah niže sela i po svilnoj tratini hladne česme, kao titrenke zviezde po plavetnome nebu. Sva su tu, samo neima Rustanovih. Pastir mu manjka; jer je Milan zaprt. Ono pase bez pastira danas oko grada, te nesmije prestupiti granice sela čaklovačkoga. — Poplavice se sciediše u močvare, a po mekanu njivištu izvan sela pod brežuljkom ulogorila se hrabrena četa ova. Tu se bruse handjari, oštre mačevi, nasadjuju motike i sikire, usiecaju otke i toljage, nabijaju dvocjevke šarke i kubure nevarke. Tu se pije, jede i pjeva — nu potiho; svaki je zabavljen svojom mislî, svojim udesom, koj ga danas postići ima. Al čudo! nitko žalostan! Sve poskakuje od radosti i veselja željno izčekujuć junačkoga „hajdmo!" vojvodina. — Pa i tko nebi, — kad je Frane svakomu prîgledao, svakoga obodrio i obatrivio. Čestit bo je vodja pola vojske! Kod kuće na jednu ruku drhću starci s babami i djecom, te se nâdaju sreći; na drugu jih groza hvata, kad pomisle na nesretan gubitak; jerbo znaju, da je onda bolje u zemlju živû, nego živiti na svietu; znadu bo, da će jim tada živim vrane oči izpijati, živim, krvožednici krv sisati. Koban li je dakle dan i čas takov!

Nu bacimo se duhom, da vidimo, što li da aga rádi?

Nemirnom sviešću mučen, cieloga sna prebacivao se samo po krevetu. I kao što se tužnoj tamničarki kobni u snu nadavaše príkazi, nadvijaše se njemu usuprot strašne nakaze i udobe. Sdvojan pameću, satrt u tielu, srdit kao guja skoči sa dušekah i u svu zoru potrči niz basamake i dvorište u bašćicu, po obronku se grada iztočnome pružajuću. Da si iole utiši jal i progna zanešenost sjedne na klup, što bijaše usred vrtića i zapali čibuk. Do toga ustane i Efendij, koj ga je čuo izaći, te ode, da taj još se nepripetivši slučaj priobći Ismailu. Ovaj zabrinut vrhu toga dogadjaja, obuče se i pohîti k njemu, al na jednoč čuje pušku na Bogazu. „Ubijajte se pasje vjere kaurske!" rekne „samo da vas neima!"

„Ismaile! Ismaile!" vikne za njim Efrem „Ismaile — ded počekaj: evo nova fermana rado od sultana!" Uzme od ulaka list i podju svi tri k agi, koj jih zagleda i namrgodjen nješta smrmlja. „Okle ti more?" zapita Rustan listonošu „Zmožni ago! uprav iz pakračkih brdah." — „Pa šta nova u onome vilajetu?" — „Tamo, za sada baš ništa tako. — nego" — — zategnut će nješto momak „no šta: nego?" izdrt će se nanj „od vas bi morao čuti novinah" nastavit će opet. — „Zašto od mene, — valjda se o meni što zla pripovieda?" — „Ta nije zla, — mà baš ni dobra!" — „šta to? Kako to?" uzbunjen će aga; izvadi lulu iz ustah, drži ju desnicom a bradu pogladi lievom rukom i uzvjeri se u dječaka. Ovaj nješto mučeći, uzvrdlja se i počme se obzirati. „Tà ded sjedi delijo, pa mi pripovjedi što je u stvari? Nije li se opet koji vrag dogodio?" zaokrenut će znaličan Rustan probliediv, pa se opet zažariv u obrazu. „Buduć da nesmijem kasniti; jer je pogibeljno, — kazat ću ti evo na dva, tri daha što imam i znam; — al najprije pogledji, što artija kaže." Rustan otvori knjigu, a u njoj čita ovako:

„Komšijo!

Nesretni hajduk Ilić, crni kaurin, poručio mi, da će koj večer k meni u goste. Ja ga pripravan čekam, samo ti nesmalaksaj, već se oboružaj, da mi, — ili, da ti pomognem, ako uztreba. Naš je mejdan — nedvoj! — Tvoj Kono Zlokapić."

„Tà mi guja jur odavna po ušesih pišti! — pa šta mi o tom piše — samo kad je zdravo?" probesjedit će aga maknuv glavom u stran, a zatim pogledav u momka: „dede dalje ti!" rekne „kako ti je ime?" — —

„Imro!" — vikne ovaj. „Dakle si i ti kaur?" — — „Bio sam kao i Milan tvoj — dok me nisu po......." tu zadrži u ustih „turčili."

Imenom „Milan" kao strelom ošinut aga žačudi se i živo u duši kosne; za sveto bo držeći, da noćašnji dogadjaj ori već po svietu. Nu uztegnuv ponješto slabodušnost svoju, osviesti se i rekne:

„Kazuj dakle što vele o meni?" — a ovaj će upopreko.

„U Pakracu ništa, nego na Bogazu zlo!" —

„Aha!" kao da mu duha nestade, a krv teči prestade. vas ukočenjen kroz čas, dva li će u sebi: „ago Sladoviću odzvonilo ti je!" — —

„Šta na Bogazu prokletu?" srdito će i glasno.

„Nosećemu ti list, stignem na Bogazu njekoga dječaka — valjda iz Čaklovca, — dok je u njem i ostao — — koga gjaurski pozdravim, buduć sam po odjelu i rieči vidio, da je čisti kaurin, te ga izza poduljega razgovora netom zapitam, — videći ga, da je nješto zabunjen: što mu je, — i šta je novoga? — — a on će mi: Tà zar si sám ti u našem predjelu, koj neznaš, što se je sinoć dogodilo! — Liepa Milica je robinjica, a Milan sužan u aginu gradu. — Danas će ih Ilić osvećivati; — — nu o tom, dok se nesbije, prst na usta! — — inače te poznam — — i, tim se razstanemo. On uljeze još u pričelju sela u jednu kuću, a ja mu rekoh ravno do Požege svojim poslom. U selu je veliki žamor i nemir, a na Bogazu čudan prasak i pucnjava; to sve mora da njekakvomu zlu sluti!" —

Kod ovih riečih probliedi aga kao stiena od jala i srdjbe, straha i biede, što mu kosti lamlju a mozgom zaokreću, te rikne kao biesni lav, da je čitava bašča zaječala: „Čekaj malo skote pakleni!“ — — te se digne i podje u grad, a prisutnici će sve dosele zapanjeni za njim do palače. On udje u nju sjede i Zlokapiću ovako odpisuje:

„Čestiti kono!

Usrdan tvoj pozdrav s izvješćem vrlo me razžalostilo, nu ako si mi prijatelj kao komšija, požuri se još donoći amo; čujem bo: da evo danas još Ilića k meni! U očekivanju pomoći ostajem tvoj Sladović.“

Imro uzme list i liepo se razstane s agom i njegovim dvorom.

Kiša ljeva kao iz kabla. Dugo je još do podne, nu on se mora žuriti. — Bojeći se blata i neprohodnih stazah krene svojom nesrećom glavnom cestom uz česmu opet na Čaklovac, premda su mu u gradu svjetovali, da bi bilo pametnije gorom poći. — Hitri Imro nije daleko! umah njegdje kod česme obustavi ga i uhvati straža, te odprati na ravje izpod biela sela, da mu sudi Mijo s Marijanom. Bez svake parbe pronadjena ga krivca uzmu strogo suditi, — a pismo proštiju i dobro jim došlo. Tá, jedna od ponajglavnijih srećah uzhiti momčad još bolje — osobito Franju i njegve hajduke; jer je to uapšenje pisma bilo polugom slavodobića kršćanskoga. To je, čega se je harambaša najvećma plašio nad tim se sada najboljma raduje.

Tko će posumnjiti, da se je Rustan danas ceo dan oboružavao, da je jednako snovô, kako da laglje pobiedi neprijatelja, dà, tko ovdje neće pomisliti, samo ako se dosadanjih njegovih dobićah i pobjedah nad nasrtnicî sjeti, da on s njekim veseljem očika, dobrom dobrodošlicom praha i olova, gvoždja i tuča neprijatelja svoga? jer je osvjedočen iz dna duše, da toga harambaše Bog nije stvorio, koj bi svojimi hajducî do njegova grada dopro, a kamo li unj ušo. Nu mi vidimo, da čovjek samo snuje, a Bog odlučuje. Jedna i druga stranka ravnobrojno je spremna i oduševljena proti dušmanu — a Bog je vlastnik ovoj il onoj ruku pružiti, — spasit ju ol uništiti.

Sunce je na zapadu. Izza plohovite kiše liepo je i krasno popodne. Tiho povjetarce, razblažujuć krasnu večer; lagane mušice nadganjajuć se i ploveći kroz zlatne trake zalazećega sunca po večernjem zraku; svilna zelen-travica krasnoga proljeća zastiruć brda i dolinu, koju prosieca žica mutna potočića, kraj koga danju planduje čredo i žedju zagašuje, a noćju zagorkinje vile angjeoske izvadjaju pjesme; po kome se sitne ribice bacakaju, te mušice i kukčiće hvataju — sve to čini onakvu večer, kakvu samo neizcrpiva majka priroda, blagoslovljena božjom desnicom ukrasiti i obćarati znade, tako, da ju ni najvještiji kist ruke čovječje ocrtati nemože.

Sve što se gradskoga na noge podić može, zapoviedjû Rustanovû, obsjedne oružano s nutra i s vana čvrste gradske bedeme. Aga hoda okolo posade i izgledje pomoći. Iz hatara iztrče do stó žestokih hatovah, a na njih stotina laganih jezdiocah — u grimizu i zelenî — da ih za bojište razigraju. A kad se razigrali, povratiše se natrag do odlučna bojna časa — ozobili se, opojili se — da vatrenije nose i žešće medju dušmana prodiru. Tko je vidio ovoliku silu, morao je zamietiti, da će kršćana uništiti — a osobito onda, kad je agi još od paše požežkoga pod vodjom Selimom begom junačkih stó Turakah stiglo; nu još stoluje Bog na nebu pravedni, — koj je bezkrajno i bezkonačno klikovanje i radost tursku ipak poslušao i do sgode propustio. — To je dakle iznapolja grada. —

Nu drugčije je u samih gradskih zidinah; u njih hladnih i pljesnivih grobovna boravi tišina.

A šta rade jadni tamničari naši? — —

Duga noć kao ljuta godina činjaše se bezkrajna nevoljnoj Milici. Probudivša se u svu zoru, preporuči se Bogu i preda u ruke bl. Dievi — da se uteče pred prestoljem za njeno sretno izbavljenje. Veličanstvene misli nadvîjale su želju srca njezina, dok se oboje nesravni u tome, da joj prečista Djevica kao ulì u neumrlu dušu neuzkolebivo ufanje. Kad već nebi mogla klečati upravo, onda bi napole klečala a napole sjedila, držala sklopljene ruke prama modroj tvrdini i vrućoželjno od Višnjega pomoć molila. A kad bi si revnu dušu duševnom pićom zadosta okrepila i zažmirila, čula bi kao da joj njetko kroz pendjer šapče

„Neboj se Milice! stekla bo si milost kod Boga!“ — O! tada bi skočila kano srna i željno na prozor izgledala, hoće li joj skoro priteći sudnji čas boljega života. Nikada joj savršenije i točnije misli o muci spasiteljevoj i Marijinoj nisu dolazile na úm, kao upravo sada u uzi. Njimi se je tješila i u jedan mah tako obatrivila, da je u njekoj zanešenosti poletila k vratam i mačem htjela sasjeći Rustana, koj joj se prečinio, kao da kraj nje stoji, te ju grdi. Niti je gladna, ni žedna; — noćašnji komadić darivana krušca i sada je na konogu tvrde njene posteljice; nâda ju hrani i blaži. Nije sama; Bog je š njome i preblaga majka Marija. Samo kadšto zabuncala bi u molitvi: „Franjo! Franjo! nado i ufanje moje; zar se već zaboravì Milice svoje? — — Što neslušaš dobra Ivu i Milana, te me neoslobadjaš? — — Ah Bože! ah! sladka majko! usliši prošnju kćerke svoje . . !“ — Opet skoči k prozoru; vidi krozanj za dlan svjetla danka; vidi tmaste papučke brdine i vidik neba podravskoga; al onoga što bi želila nit čuje, nit vidi. Tad se opet vrati, zagrne topao kudmen, umota u dolamu oladjele noge i šjedne na ložnicu tvrdu; nasloni se na ledenu stienu i zamisli u onosvjetske strane. Tako čeka i večer se bliži.

Milan pod njome cielu bogovitu noć i dan gorke suze roni. Žali od srca nevjestu svoju i sudbinu nesretnu brata svoga; oplakuje mladost svoju, koja vehne danas kao nježni cvietak na jesenskome mrazu. A šta je najviše, plače gorko, što mu se gubi nada za ikadašnje oslobodjenje iz sužanjstva ovoga: „Moj Milane!“ uzdahnuo je više putih „tu li je grob tvoj?!“ — Pelin-suze oblile bi ga na to; svalio bi se na pôd i jecao kukavac sveudilj umivajuć u njih bliedo lice svoje.

Ivan kuka u tamnome mraku, on nevidi svjetla božjeg danka. Muževno srce njegovo umieva svladati gnjev i srditost. Kad bi mu sve zlo dodijalo, sve nepogode na pamet pale, zavalio bi se i izpružio kako mu okovi dópuščahu, te bi od sve tuge i muke na junačku zapjevao:

Mili Bože težko si ga meni
U okovih, u tamnici tamnoj
Neimajućem nikoga svojega,
Da zakunem crnu mater zemlju,
Da povieda što bilo u svietu,
Da mom' kaže rodu i porodu — —
Nikog neimam da iščem slobodu,
Dok negrane možd mi s tobom Frane!

Ovako prekidajuć pojku mišljaše, da za njega neima spasa — do Boga i pomoćne ruke harambašine. — Osmrtna hipa oče-

kuje svaki čas. Duša mu je već smalaksala, tielo na ništa došlo. Od smrada, gada i otrovnih ujedacah proždrljive nemani lipsa mu zdravlje kao razpupali cvietak na biesnoj oluji. Pripravlja se jadan za težke račune, što će ih naskoro onomu predavati, koga je zatajio a neokajô se.

Vrieme odluke prispieva. Sunce već privija zlatna krila, da nevidi smrtna boja i nesgrozi se nad uskoro prolivenom krvî; tu sudbinu ostavì mjesecu zakletomu osvetitelju zlobnih ljudskih činah. I on je pomrčao, te kao znajuć što se ima sbiti — na kolut si navukao guste oblačine, samo da negledje čuda grozovita.

Aga je u palači s vodjom Selimom, s begom i alajbegom, s barjaktarom, čibukdjijom i drugimi prečimi dvoranicî. Nosi vino čestitoj braći pakračke loze, da se pokrepiv, imadu više odvažnosti i kuraža, čega večeras treba. Turci sprekrstili noge za astalom, piju, puše — i svaki se ponosi svojim oružjem i jakošću. — Al na jednoč ustati će Rustan; prihvativ punu kupu, reče: „Odabrana družbo! u zdravlje onoga, koj će mi Ilića živa uapšiti!“ — „Bre ja ago!“ zamumljat će više nenaglih gošćenikah. „Ele u zdravlje i dobru sreću!“ — i izkâpe. Rustan se veselo nasmjehne i razgovor se opet nastavi.

Kad li unjeke ustat će vojvoda požežkih momakah: „Čestiti ago!“ reče „a živu li tamničari tvoji, — uzročnici krvi naše i boja uskoroga?!“ — — — „Vrag za njimi!“ izvrne svejednica Rustan. —

„Ja sam zato“ — produlji beg „da ih skončamo; jer se je bojati kletoga izdajstva, — koje se je u takvih slučajevih već više putih pripetilo!“ — — —

„Allah! bravo!“ krikne aga, — potuknuv ga po ramenu, — skoči umam napolje i odpravi Muju, namjestnika, a tajnoga prijatelja Ivanova još s trojicom dvoranah, da mu glavu odrubi i amo donese: „K nevjernici onoj gjaurskoj i onomu griżavcu i negledaj!“ rekne aga „valjda su već pocrkali!“ te se vrne medju goste.

„Jesi li poslao?“ — „Nevali!“ vikne aga begu.

„Mà ćemo jim pokazati“ — nastavi ovaj „tko su Turci, zagorski vuci! Oh! da mi je sada koji kaur, pokušao bi — je li oštra!“ i digne sablju. Još beg u rieči; — al eto vratara u palaču, nakloni se svim, pa agi, komu reče: „Čestiti gospodaru! dva kaurina dodjoše, da s tobom divâne!“ — —

„Amo š njima!“ zaori kuražan beg. Aga namigne, mane rukom i oni unidju. To su momci kao dva bora u gori kraj sinjega mora, kojim će srdito i posprdno aga: „Vi ste kukavice četnici onoga obješenjaka — je li? — — Što ste došli? — —

„Po to lje ne! — nedodjosmo po to; no da ti — ne od obješenjaka nego od tebe boljega junaka reknemo, — da mu pustiš ljubu ugrabljenu, zarobljenu, ako nećeš da se u potocih krv prolieva! Mi smo pako junaci, hajduci — tvoji dušmani, a Ilićevi poslanici — nipošto kukavice, — kao ih ti imadeš!“ — odgovori gromovito jedan i late se za mačeve. —

Beg mane da ih sieče, al poviknu ostali: „nipošto! — oni su poslanici! zakon bi prekršio! — vraga bi učinio! — zla bi dostao! — A svejedno ćemo ih smazati!“ — „Napolje š njima!“ zaori aga — „pušćat ću ju — recite svomu Iliću — kad sám po nju dodje!“ — — Dva junaka, dva bjesna lava — ostave grad.

Krvnici do toga djipe, upale baklje pa u tamnicu. Mujo je nosio ključe i žalostnim srcem išao za njima, svejednako misleći, kako da neučini krvoločja i neokalja ruke krvju onoga, koj mu je ovo šesta godina u aginu dvoru najvjerniji bio; koj je š njime sreću i nesreću bratski dielio, koj ga je već dvaputa pogibelji smrtne oslobodio: al s druge strane sve mu nješto kaže: stroga je zapovjed, ovršit se mora, — ako ju nećeš glavom zapečatiti. — Pratilac se tako domišljao i došao do Osojah, gdje s momcî stane i rekne im, da ga tu pričekaju, a on da ide sám u Jabanu, nasladjivat se krvju kaurskom; — te ode lievo u ulaz k Jabani vodeći.

Na gvozdenih vratih Jabane stane; zabode goruću baklju u rovasto kamenje; izvuče željeznu poprečku i, da će odključati hladnu tamnicu, kad al netom čuje i razabira glase:

Oj Mujago vjerni prijatelju!
Što ti radiš, da te k meni neima,
Da posjetiš vjerna drúga svoga,
Koj djelio kruh i suze s tobom? — —
Tà što čekaš, te me neizbavljaš
Prijatelju! druže poljubljeni! —
Naša srca njekoč jedno bjehu,
Naše misli svedj se sudarahu,
U nas dvajuh jedna bješe sila
Ah! koju je kob sad razdvojila! —
Mili Bože, da te brajne vidim
Svojim bratom Franjom od junakah
Sunašce bi žarko usred mraka
Svitalo mi kô sred biela danka!! — —

tu mu se srca kosne nemoguć više preslušati, radostan zaplače, otvori gvoždjaru i pod bakljom vikne: „Gdje si Ivane brate rodjeni? evo ti sunca, evo sjajna danka!“ — — Kao mrtvac u tamnome grobu Ivan sjedi, pa u svjetlo luči božje na vrata pogledì. Već i onako slab neznadijaše u ovaj hip za se, već ukočen na ložnici hladnoj, čeka što će biti. Mujo pridje k njemu, odkuje ga, ozbiljno ga prihvati za ruku i rekne: „sliedi me.“ — Uzhićenû Ivanu činjaše se to varka i varljiva sanka, al kad ovaj pridade: „nekrzmaj, — života se tiče“ — dodje k sebi, — te se uputi za svjetlom i Mujom.

Kad su prošli kroz dugačku tamnicu, otvorit će mu Mujo vrata i napole reći: „Ja sam izbavitelj tvoj. Ovo ti je tiesan doduše prokop, nu ti ćeš se zato moći provući. Na medji njive Smiljanovićeve i Biberićeve iznad sela Čaklovca ti je u travi i šikari veliki kamen pločnjak, pod kojim se ovaj prokop, koj je još od Rimljanah začuvan i, za koj u gradu do mene nitko nezna, dokanča; do tamo ćeš pravac ići, kamen lasno odići i na sviet izaći. Franjo se je oružao i sad će imati s agom sbog vas troga krvavi boj. Žuri se, — pozdravi ga i pomozi mu, — nu“ — — — ovdje metne razšepirene prste na obraz, kojih je znak uznik dobro razumio. Zatim izvadi iz džepa fenjerac, zažge ga i dade Ivanu, koj se je u tilji čas poput munje u hodniku izgubio. Mujo priključa vrata i jedna i druga, uzme baklju, podje podzemskim triemom bolje pod grad, te skrene u desno u drugu tamnicu, koje je prije njekoliko danah krivac poturica dostao, te mu baš smrću borećemu odsječe glavu u ime Ivana, i žurnim ju korakom ponese pred Osoje, gdje su ga već neuztrpljivo dvorani očekivali.

„Evo je!“ reče, zagledav ih na ulazu, gdje ih je i ostavio, evo je pasje vjere kaurske!“ — —

„Bre! već je i vrieme čovječe da idemo! Potuć će nas aga!“ prišit će na to jedan od dvajuh, i podju žurno do palače. —

„Samo junački momci moji!“ viče aga, bodreć Turke „da bar sladko večeru večeramo!“ —

„Mà naša je briga čestiti ago!“ zatutnji u mahu palačom stotinu muklih glasovah. „Da vidimo njihov li krst, ol naš prorok sa sjajnim polumjesecom!“

(Dalje će sliediti).

(Konac). Pisac ovih redakah záhvalnicu napije g. Tomanu u ime svih sabranih u veselom tom družtvu, primamljenih jedno krasotom rajskoga toga slovenskoga predjela a drugo slavenskim čuvstvom, da se razveselimo jednom slavenski; te misli da će svi prisutni jednoglasno pristati uz njegovu zdravicu, koju u ime članovah g. Tomanu jedno kano njekakom domaćinu a drugo kao narodnom našem zastupniku napija; kano domaćinu, koji napivši se iz rajske gorenske zemlje pjesničkoga duha, liepo nas napije u svojoj domovini; a kano zastupniku narodnom, budući da je on jedini napio se slavenskoga mlieka izmedju svih poslanikah, da zastupaju u Beču poslavše ih; a tim da ga veća hvala ide, što je on jedini stojeći kano tvrda skala, kojano će i u buduće biti kao što dosada, štit, dika i nada kranjske; pa recimo slovenske zemlje.

Da je družtvo uzhitjeno pristalo uz tu zdravicu, nije ni pitanja; odgovor je gromovit uzklik, oreći sve do jasna neba. — Sljedila je zatim iskrena zdravica za krasnoga, brižnog našeg Janeza Bleiveisa, stožiera slovenstva od godine 1843; da radostnom vikanju nije bilo konca, ni kraja, svaki će pojmiti, kojino znade, šta nam je Bleiveis, da je on vodilac držeći mudrom, nu sigurnom, čvrstom rukom kormilo nejakog našeg čamca; pa zajedno da je poštenjak najveći — da je ljubimac naroda. — Sljediše dalje zdravice za Riegera i ine prijatelje narodne.

G. Gallè, bogat posiednik nazdravi gospoje i gospodične prisutne, te preporuča, kako valja da se nam djeca osobito od bogatijih napajaju slavenskim odgojem, obećao ujedno, da će on baš o tom raditi u svojoj obitelji. Napokon, kad je već družtvo njekako uzavrielo uzhićenošću, sliedi ono, što je lovorikom ovienčalo krasni taj dan, a to je ono, što Toman progovori o svakoljetnih sastancih na tom mjestu, i o svrsi sljedećih kao i sadanjega sastanka. Počam od načela, da u narodu kano i u čovjeku imade duševna i tjelesna strana, koje se sve imadu razvijati, pa da je duševna važnija, te zato da su Grci daleko pred Rimljani. Kano savez duševni (pa i tjelesni) imadjahu Grci olimpijske igre. Pa gledajmo krasno bliedsko jezero, svakoga nas nudi težnja duboka, da se narod razvija, pa i zatim, da si razvidi svake godine krasote te pokrajine. To se oboje dade u jednom izvadjati, da se svake godine ovdje sastajemo, što više to bolje; a ovdje u družtvu da pisci i pjesnici čitaju svoja djela, te bi lovorov vienac pripao onome, koga bi tri sudca pronašla za najboljega. (A tako da bude! tako i bilo). Uvidiv da su rieči moje urodile dobrim plodom, predlažem dakle da se ta stvar izruči čitaonici, koja se ima skorom ustanoviti u Ljubljani, te kojoj želimo najbolji uspjeh. — Drugi predlog taj je: Literatura Jugoslavenah u koljevci je jošte. Muž, za nju toliko već učinivši i žrtvavši kao nijedan, — presvjetli biskup djakovarski Josip Strossmajer, (živio! živio)! dao je nježnome djetetu dojkinju, iz čijih se sisah imade napiti životorosne sile, da se učvrsti te ukriepi, te da jednoč kano krasan mladić stupi pred sviet, — utemeljio je akademiju jugoslavensku. (Slava mu! Slava)! I nas Slovenacah plemeniti Mecenat nije zaboravio, pozvao je i nas u materinji njezin naručaj. Braćo draga, kako da mu izkažemo liepše svoju harnost: zahvalnost, nu da pokažemo da smo vriedni njegove miline, da dakle radostno podupiremo njegovo djelo. (To i hoćemo! Hoćemo). Pripravio sam dakle u tu svrhu arak, štono ga vam ovdje predlažem, da svaki od vas upiše dar svoj. Vidim predrage gospoje i gospodu, kako čeznete da doprinesete svoj prinesak, te da time na jednaku darežljivost pobudite sve one prijatelje narodnosti, kojih danas nije ovdje. Na svršetku pako, premda ste me više putih već za govora moga nadkrilili, izkliknem ipak ja još jedanput: Slava budi prvoj zviezdi jugoslavenskoj, slava preuzvišenom gospodinu biskupu Josipu Strossmajeru. Gromovito orilo se je sa svih stranah: Živio, te živio naš Strossmajer. A malo zatim podpisana je bila tisuća i tri forinta, pak k tome sto franakah u zlatu. Najveća svota spada na ime g. Jos. Bleiveisa, trgovca ljublj., koji sa svojom obitelju podpiše 155 for.; za njim Souvan sa kćerju, naš Janez Bleiveis, novičar i brat

Neporazumljenje 3.

Poručnik: Koga bjesa! Zar je ta krčmarica poludila? takova jela — cielu racu, kolačah pun pladanj, 2 butelije vina i to sve za 30 novčićah?!

Grga: (smieši se) A — to nije od krčmarice, ja sam milostivoj gospoji rekao, da neka ona pošalje objed, kako mi vi zapovjedaste.

Poručnik: O ti magare! — ideš odmah natrag pa kupi u dugoj ulici jednu tortu za 3 for. i odnesi ju gospoji baronici. (4. sliedi).

mu Konrad u Kranju, Kaučić (sa sto gotovih franakah). Ako li se komu čini, da su svote ponješto manje, a to neka pomisli, da je to za Slovence nova stvar, a osobito da se kod tog plemena štedljivog i siromašnijega nikada mnogo nepodpisuje.

To je bio rajski prizor, uzhitjenost za akademiju u Zagrebu u toj pokrajini, o kojoj su Niemci već bili duboko mislili, da su i posljednju kapljicu slavenstva izsisali. A nemogu ni proći te misli, kako su se Slovenci već primakli znatno jeziku braće štokavske; jerbo čitaj ovaj govor Tomanov u Novicah 21. kolovoza, pak ćeš vidjeti, da ga svaki Hrvat lasno može razumjeti. Dao bog, te se jednom kod svih Jugoslavenah i u gimnaziji uči mladež staroslovenski, pak će pasti pretin izmedju nas, koliko ga jošte i jeste; pak onda daj samo, da i oni nješta učine, pak će literarni jezik biti jedan, kao što proriče Fr. Kurelac u svojoj knjizi: „Recimo koju."

Dok se podpisivanje ovršivalo, mladež jošte po svoje svetkovala te napije zastupniku slovenstva na ljubljanskoj gimnaziji, pak čaše navješćaju, čime dišu srca; a pjesme slavenske ore se po okolici kao možda jošte nikada prije. —

Maknù se svietina, te sve družtvo k jezeru, kad ti evo Radoljčani sa visokom svojom zastavom slavjanskom nam na susret, te spojene čete u njekoličinu čamacah, a u jedan napose pjevci. Mnogi koji čitatelj motrio je možda čudom, koj put sliku: Večer u Napulju; znao bog, što si je umjetnik mislio pri tom, nu osim Vezuva sve je ostalo vidjeti na svakom jezeru, imade li zaljubljenikah. A što doživismo ovdje, toga neima ti često, tu je poezija u naravi možda kano u Napulju, tu bijaše mladeži izobilja, a nije li to poezija ljudskoga žitja? tu bijaše pjevanja da je peć odgovarala gori, a gora stienam, a stiene hridom. A bijaše i onoga duha, kojim diše sadanji viek, koji vlada sadanjim svietom, bijaše narodnoga duha domaćega; pa to da nije poezija? — Sunca nestane, zviezde krugom kruže pred očima, pjesme ore se, družtvo diše svetim nadahnutjem slavenskim, a jezero mirno sluša sva ta čudesa; i ono pleskajući talasi mirno izmienjujućimi se, a sa obale svjetina nas gledaše, stranom radujuć se s nami, stranom u svakdanjosti svojoj nedokučiv, šta je sveto ovo čuvstvo narodno.

Dosta vožnje i ljuljanja, dosta pjevanja, umuknù pjesan, mirno spava raj u tih gorah, jezero samo jošte pluskanjem talasnim bilo čuti, dočim družtvo i od puta i od svih tih prizorah umorno stajaše pred novimi prizori, štono ih mašta i san stavljaše pred oči.

A kad svanù jutro 16. kolovoza sve se ziblje po jezeru, slovensko se družtvo naputilo na otok gore opisan, da se sieti prave zviezde slovenske, koja nam je ljetos utrnula; da golemu našu žalost, da pomislimo Šafařika otca slavenske povjestnice; te budući on je bio protestant pak s toga nebi sklonuti bilo svećenika u to ime, da nam služi misu, evo mladež njekoliko crkvenih pjesamah zapjeva. Svako mjesto, kamo hodočastnici vrve, imade što osobita, jedno kip, drugo drvo kakovo, tretje špilju; a ovdješnja crkvica u sebi goji ideju, da tamo zvon, komu ide uže usried crkvice, želje zvoniteljeve nosi u vis, ako li se skrušenim srcem ma kakovim darom pomoliš. Ako li zvon slabo ili ništa neori, a ono je slaba uspjeha nadi. Pa baš, kad stajasmo tamo, pristupi starica jedna položiv dar svoj na oltar, te zvoni i zvoni, a neima ti odziva! Siroto moja, mislio sam si; uzalud nada, neima uspjeha, kao što i nam odziva na mnoge naše želje.

Pri objedu jošte se sastalo kojih četrdeset osobah, te veselo i klicanje i pjevanje, pak medjutim napije se prijazna zdravica i g. Černetu, poslaniku iz Gorice laške u državnom vieću. A onda opet ljuljanje po jezeru, a tom prilikom dodjemo i do jednoga križa kamenitoga, stojećega posried Prešerna i najbližnjega prevoza k otoku, crkvici bogorodice. Ovaj ti je križ na onom mjestu stavljen, gdje je ženska svjetina bliedska koncem ljeta 1812. prepriečila Francuzom i kukavnim izdajicam domaćim, hotećim na otok, da na korist francuzke vlade opliene bogatu riznicu. *)

Na večer veći se dio naših mladićah krenu putem u bohinsku dolinu; spremi ih do Petrana njekoličina družtva našeg; a kad tamo, zaori klavir a junačad naša zaleti se u ples te mukom ih odpraviše namrčniji drugovi, da se odtrgnu od Petrana i plesa. Sutradan vratiše se izmučeni i iztrošeni strašnim žarom sunčanim, te mi nije bilo žao, da smo otezali radi vrućine. A tako prodje nam otaj čas; nebijaše izgleda do kiše, da bi se čovjek razpustio u sviet; pa tako pohodiv sa vjernim drugom Svetcem krasni grad, liepo ponovljen i nakitjen po sadanjem gospodaru Ruatu, istim se putem vratismo u bielu Ljubljanu.

To ti je prizor slovenskoga žitja u Bliedu.

(I. Macun).

Savski željeznički most kod Zagreba.

Hrvatska željeznička pruga, koja se sada po malo dovija svoga svršetka, neima veće gradjevine od savskoga mosta kod Zagreba. Ovaj će biti jedan od najvećih željezničkih mostovah u austrijanskoj državi; dug je 800 stopah, a oslanja se o 7 vodenih i 2 kopna stubla sagradjena s rezana kamena (pločah) na kojih će se dizati 9 stopah visoke željezne rešetke noseće sám put — šinje.

Rahlo dno korita Savinoga, razvraćenost i neurednost rieke u obće, a osobito brzina vode ponukavahu graditelje, da kod temeljne radnje najvećom opreznosti postupaju. S toga i je utemeljenje stupovah i prvo gradjenje odnielo najviše vremena i novacah, jer se sve sile napeše, kako da se svaka mogućnost podlokanju vode uztegne.

Svaki od onih 7 vodenih stublah opire se o 60 a svaki od kopnih na 41 stupovah, koji su 16 stopah duboko pod vodom ukopani u jami željeznom rešetkom obloženoj. Tik pilovah ovih sagradjena je u istoj dubljini stiena, jednako s gora sa stupovi odpiljena te š njimi posve sravnana. Prostor štono ga sačinjavaju one stiene, izpunjen je smiesom sastojećom iz vodovodna morta i pruda (beton), koj se pod vodom okameni, te su ovako oni pilovi njekim načinom obzidani.

Pošto se je temelj stupovom udario, namjestiše dobro obkalafatjenu i umazanu četverokutnu u primjer ladice sbitu daščarnu, pa u nju uzme debele iztesane pločnjake kamene metati.

Da se je kod svih ovih poslovah: kod usadjivanja stubalah, odrezavanja, zaprudjivanja, umještjenja kamenjah ogromnih podmostakah rabilo, netreba, mislim, ovdje ni spominjati.

Škrinja u kojoj se sada zidje, propada pod velikim teretom kamenja sve dublje, dok napokon nenasjedne na one pilove i prudj. Kad se već dosta visoko dozidje, onda će se stiene one škrinje odpustiti i razstaviti. Svaki stubao zaokru-

---

*) Opazka pisca. Znamenita ta obrana opisana je po piscu ovoga sastavka na str. 336—8 Nevena za god. 1856; isto je tako tamo na str. 333—6 opisana bohinska dolina i izvor Savice.

kružiti će se ovelikom kamenitom gromadom iz omašnijega kamenja, koja će svakoj ma kako objestnoj navali brze vode prkositi.

Ako se uzme ogromno djelo ovo na um, i sila nadničarah, to svota od 500.000 for. što će se oko toga potrošiti, nije ni malo previsoka.

Počelo se graditi na desnoj obali rieke, jer su se s one strane imale gvozdene prenosne stiene na pilove porinuti. Dosele je sgotovljen jedan kopni stubao i dva vodena podpuno; a na 3. i 4. marljivo se radi. Kod ostalih pilovah radi se o položenju temelja, te one radnje dobro i sretno napreduju; kod njekoga se više, kod njekoga manje učinilo, kako već je gdje.

Lievo i desno svakoga kopnoga stubla gradi se popločeni, te takodjer kamenitom gromadom providjeni nasip za obranu žala. Ovaj nasip je na desnoj obali, biti će doskora dovršen.

Doskora, čim to bude visina vode dopuštala, doploviti će u Beču skovane željezne rešetke, da se ovdje spoje te onda nastave.

Iz ovoga se vidi, da neće uzprkos velikim zapriekam, štono jih nanese visina vode u svibnju savski most usporiti otvorenje hrvatske železničke pruge, jer — to moramo priznati — graditeljstvo čini sve, što se najviše dade. — Željeti bi bilo, da se što slična može i o pučanstvu reći; nu toga nije; dapače ovdje se je s tolikimi zapriekami boriti, da, ako se doskora nepobrinu za to dotične nadležeće vlasti, će po svoj prilici približavajuća se zima svršetak ovoga djela barma za jednu godinu odgoditi.

Zagreb 15. listopada. Gosp. Zorić, tajnik dugoselske podružnice gospod. napisao je u Gosp. listu obširno i veoma zanimivo izvješće o izložbi gospodarstvenoj, držanoj prije njekoliko danah u Božjakovini, iz kojega se vidi, koli liepo ova podružnica napreduje, tako da bi mogla izgledom biti mnogim. Bog bi dao, te se ugledale i ostale podružnice u sjajni primjer ove njihove vrlo revne sestre.

— U Pozoru je ovih danah njeki dopisnik iz Beča proračunao, koliko „Agramer Zeitung" na godinu prištedi, što joj netreba plaćati biljegovine; — veli, 4 do 5000 for., a za službene oglase da dobiva do 2500 for. (osim tajne subvencije). Tu se dakako nemože š njom u jeftinoći natjecati nijedan list, koji nepuše u isti rog.

— Gospodin I. Sundečić, poznati pisac hrvatski i domorodac, odstupio je od uredničtva „Glasnika dalmatinskoga." Mjesto njega uredjivat će ga odsele g. Stjepan Ivičević. Po njegovu pogramu razdieljeno je polje glasnikovo na tri strane; prve dvie strane, naime: vinograd (službeni dio), ograda i voćnjak (neslužbeni dio), su svojina gospodareva (vlade bečke), a treću stran ili njivu uzeo je on, urednik u najam (arendu) pod geslom:

„Slava hrani ljude, preko greba
Al, do greba, hoće im se hljeba."

Slogi za ljubav pisat će u „književno-domaćem dielu" abecedom latinskom i azbukom ćirilskom, pa računa za stalno, da će isto i srbski listovi u ime sloge učiniti.

— Tečajem mjeseca prosinca o. g. početi će izlazit u Varaždinu humorističko-satirički list „Podravski jež" 3 krat na tjedan. Predplatnina poštom za cielu godinu iznosi 6 for. 80 novč. Tandem aliquando ugledati će naš sviet, davna očekivani taj list o kom se je već prije dvie godine govorilo. Nu dugotrajne stvari trebaju vremena da se izvale, više nego one, štono preko noći kao gljive proniknu, pa ih opet za čas nestane.

„Naše gore list" pozdravlja „Ježa" svim dostojnim strahopočitanjem, koje satiričkomu duhu dolikuje, nadajuć se da nas neće svojimi oštrimi bodeži bodljikati. Mi mu želimo što bolji napredak. (Dobar je strah, veli naša poslovica). — Mi smo izkusili, koli težko se je s ovakvimi delijami boriti već kod „Komarca." — Radi malene stvari malo da nas nije smrvio — odrekav nam zelenilo lista i oktrojirav nam žutilo; šta sliedi, kad se list zažuti? — to — da mora siromah pasti sa svoje visine! — Groza nas hvata, kad pomislimo, da imamo takovih prijateljah, koji nam to žele; ali Bog nesluša što — prijatelji sve žele drugu svomu.

— Zagreb njeko vrieme pust i prazan, što se mnogo obiteljih razbjegalo stranom po toplicah, stranom što je po odgodjenju sabora, mnogo narodnih zastupnikah prošlo tražiti zabavah na ladanje, poče se opet od početka listopada pa do danas sve to više puniti, te postaje živahnijim, zanimivijim. Kroz dva mjeseca stajahu zgrade školske osamljene. Žive prije zidine oreče se veselim žamorom mladeži naše — oniemiše sasvim, nestade vike i buke, sve se sprema kući. Raztrka se malo i veliko na sve strane, ne da odpočine — nego da izmieni zabavu; a vrata muzinih dvorovah zaklopiše se, kao njekad vrata na hramu Janusa, kad je vladao mir. Minu i tih 60 danah a š njimi kratkotrajna i prerana veselja u ovo preliepo ljetošnje jesensko doba, te je mnogi težko uzdahnuo bud za berbom, bud drugom kakovom ladanjskom zabavi. A kako nebi siromaku djaku srce pucalo od žalosti, kad mora, u najveselije doba ostaviti kuću i kućište, da se trami kroz 10 mjesecih školskom prašinom i kojekakvim zagrebačkim zrakom.

Za ovu godinu prirastao je samo šesti razred realke, koja postaje ovim podpunom. Kolika korist će poteći našemu narodu, kad se jednom razviju svi ovi zavodi. Pa tko nebi bio već iz gledišta materialne koristi domorodcem; tko bi mogao želiti, da akademija, sveučilište, politeknički zavod nebude u domovini, već il u Pešti il u Beču, Gracu itd.

„U tom naša krv nevrije."

— Ove je godine trs skoro svuda dobro rodio; gdje nije u nizim upravo sve pozeblo. U mnogih krajevih je vino jedina naknada i plata jadnu gospodaru, dočim mu se većinom ljetina posve iznevjerila. Ovogodišnja žega dosadi svakomu do zla Boga (osim vlastniku zagrebačkih omnibusah i kupališta u Trnju). Žarko sunce bez rodovite kišice i hladeće rosice izpeće polja i livade, presuši vriela i studence, zabrini mnogog ratara. Da nam se i nije ljeto toli zamjerilo, pa da bi se i bili užili svih milinah krasnog doba, to ipak ima jesen ranija, okolo Miholjine i kako ju nam Bog evo sada prikaza mnogo više poetičke važnosti u našem narodu.

Ako te i nije dojila i gojila kakova crnooka pjevačica vila, te se nemožeš po tom dovinuti onako visokih — si fabula vera — ideah, ipak, imao ti um i srce na mjestu, zaigrati će ti srce od radosti promatrajuć divnost — plodne naravi u jesensko vrieme.

Tu se ore pjesme i popjevke, vesela družina prionula oko grožđja; tu se nosi, bere, preša, pije mošt; gospodin i seljak pripjeva i zaboraviv na sve bjede i nevolje uz otu veselu pjesmicu:

„Do toga dodje sveti Mihalj
Grožđje dozreli, budem ga bral
Kume moj dragi daj se napij,
Dugo nas nebu, daj se ga užij."

— Da čovjek nečita upravo crno na bielom nebi vjerovao, da se je razvitak listovni u našoj domovini na toliko podigao. —

U Černigovoj statistici stoji, da je promet listovni poštom bio u Hrvatskoj i Slavoniji godine 1860 samo privatnih pisamah . 1,735.197
a službenih 935.232
zamotakah različitih privatnih . . . . 105,592 funt.
a službenih . . . . 131,160 „
novacah je poslato u privatnih listovih . . . . for. 50.058.177
a službenim putem . . . . „ 24.467,777

Kod ove prilike sjećamo se onog doba, kad je prije 16 godinah njeki stari expeditor s jednim pomoćnikom na tadašnjoj pošti, na gornjem varošu ovršivao svu poštovnu službu glavnog grada tako listovnu, kao i brzovoznu.

TOBOLAC.

(Svaštice). Papir iz kukuruznog lista. Nadat se je moći, da ćemo od sele, mnogo jeftinijega papira za knjige, novine itd. dobivati, (ali kada?) kad je njeki Moses Diamant izumio praviti artiju iz lišća i perušinja kukuruznog. Tu misao će opet Amerikanci na veliki kalup oživotvoriti, kao i sva druga iznašastja, pa tek onda će sliediti obrtnici austrijski. U našoj domovini hrvatskoj sabrane krpe voze se u tvornice tudje i vozit će se još i nadalje, dok se znanosti tekničke nerazviju kako treba. Do to doba prodavat će nam se za skupe novce strani proizvodi.

Ako se taj novi materijal, kojeg nitko neproducira više od nas za artiju praktičan pronadje, to će naše krpe u cieni pasti i po tom zemaljski dohodak umaljit se, a onu veliku korist, što bi ju po valjanu upotrebljenju iz kukuruznine vući mogli, uživat će opet drugi. Za podignuće blagostanja nuždno je, da se osim sveučilišta i akademije uvedu čim više, pa i mjesto suvišnih gimnazijah, podpune realke, a u Zagrebu jedan višji zavod politeknički. Kad bi narod i praktično izobraženim postao, tad istom bi zemlja procvala i postajala aktivnom u prometu svomu a ne kao danas pasivnom, — budući da se nemože s nikim na svietu natjecati; pa na žalost — ni s onim ciganinom, koji nam o kraljevu donese liepo izdubljenih koritah i zdjelah.

Najveći zvon cieloga svieta nalazi se u Moskvi. Car Ivan dade ga saliti. Sav narod veseliv se tomu veličanstvenu djelu, obielodani svoje oduševljenje time, što počamši od kraljevića, knezovah i ostalih velikašah svaki po mogućnosti bacao srebrninu, kinč i novce u raztaljeno za tu svrhu kovivo, samo da zvon tim jasnije zvonio bude. Težina iznašala je do 4000 centih. Dugo vremena ležao je zvon u dvorištu Kremlinovu i uzalud bijahu svi pokusi maknuti ga s mjesta, radi preogromnog obsega.

Po smrti Pavlovoj zapovjedi car Aleksandro napokon, da se ima zvon prelijati — nu gorostas novi izišao je skoro isto tako težak iz kalupa, kao što i prijašnji.

Kod tog drugog zvona podje neizmjernim trudom za rukom, dignut ga na opredieljeno mu mjesto, gdje i danas visi, naime u stolnoj crkvi „svete“ Moskve; odkuda razlieva veličanstvene svoje zvukove samo na velike gode i kod važnih dogadjajah u obitelji carskoj.

Tko je pronašao „perpetuum mobile?“ Ovako upita njeki profesor novijega vremena svoga slušatelja. „Niemci“ odgovori ovaj „jer se u njihovih rukuh stakla i čaše neprestano giblju i motaju, a uz to jim jezik nikada nemiruje.“

Došao njeki gradjanin kući. Budući mu hrvatsko vince neobično u glavi se razigralo, s toga, da si prikrati vrieme, uzme svoju suprugu nemilo ćuskati. Pritekli na podignuvšu se kriku i viku susjedi i znanci uzmu ga koriti, zašto da zlostavlja nevinu suprugu. Na što on njim: „A što vas to boli, ja, polag riečih sv. Pavla apostola, kaznim pùt svoju, te ga na pokornost svraćam, budući su, kao što veli sv. apoštol, muž i žena dvoje u jednoj pùti.“

Demostena upita dobar znanac, na što mladić mora gledati i paziti, kad se kani ženiti? Na što mu mudrac ovako odgovori: mora paziti, da dobije ženu bogatu, koja će ga uzdržavati; plemenitu, da se š njom ponosi, liepu, da ju uzmogne ljubiti i stidljivu, da ga neprevari.

Sliedeća crtica pripovieda se iz života Napoleona III. Njekog dana zaputi se kapral s knjigom pod rukom do carske palače Tuileriah. Došav pred vrata, zapita stražara: „gdje je car?“ Straža nezna od golema čuda ni crne ni biele, nego ga pusti dalje. Kapral ide upravo k carskim sobam, te opetova svoje pitanje: „gdje je car?“ — Svaki široko gleda, te ga napokon zapitaše, što bi rad? „Privatne su stvari,“ odvrati ovaj. Caru prijave brže, što se sgodilo, na što ovaj pozva kaprala k sebi. Na pitanje carevo, što želi, odgovori: „Sire, službeni su poslovi; evo plaće vašega gospodina sina, koj je kod nas enfant — de — troupe.“ „Aha,“ — reče car posve mirno: „koliko vas imade u kumpaniji?“ Devet svietla kruno. „A moj sin je . . .“ „Deveti moj care.“ — Dobro — odgovori vladar, pregleda račune, uzme sbrajati, te povrativ kapralu knjigu reče: „računi su u redu.“ — „Sire — evo novacah.“ — Na to će car: „Zadržite si te novce do punoljetnosti moga sina, te je razdielite medj njegove drugove, koji mjesto njega službu ovršuju.“

U Njekoj obćini dogodi se ovih danah pred sudom sliedeći razgovor.

Njeki dnevničar zahtjeva plaću od bivših dvijuh činovnikah obćinskih u C . . . . . a svi tri neradiše ništa. Tajnik veli, da je za glavara radio — a on sám ništa neradiše, a dnevničar još manje: Pred sudom pravdaše se ovako.

Rafo. Ja tužim Luku i Guštu, da mi dužne dnevnice plate.

Luka. Nisam ja tebe trebovao, kad si mi one quittungen napisò, — indi što. —

Gušte. Luka je sve sam pisao, jer je ribe i girice lovio, — on dakle neka plati — tim više što sam ja za njega radio, — kad sam rekrutirovao piliće i jajca.

Rafo. Za rane dive! ako ste obadva girice i piliće hvatali, — a ja sam u Lovrinom sveučilištu karge i poliće — dakle platite me . . . O Corpo della zucca baiorda. —

Stanko. He! benetino, — kaži, da i ti nisi ništa pisao — pa ćeš dobit napolitana in denari — i parnicu . . .

Rafo. (u zdvojenju). A gledte ove recepte, što mi su krčmari, mesari, dućandžie, šostari, krojači i sami pivari propisuju — hoću li ozdraviti? — !! sangue dei cucumari. —

Gušte. Kud puče da puče — sad je mlado vino, pa brige, i onako me već za grlo grabe . . . sve će mitovnice platiti. —

Zagonetka od V. Č. O. F. P. Priobćio K. O—c.

Devet braće nas imade
Slavjan učen za nas znade,
Dok zajedno svi živimo
Grada ime mi nosimo,
Ki rad znanja i naukah
Proslovi se kod svih pukah.
Od tri prva stablo imaš,
Od tri druga rov dobivaš,
Iz zemlje se nepomiče
Brez tri treća štogod niče.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. listopada 1861. **Broj 30.**

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

U debelom hladu kad ti sjedim,
Viek ljubavi punim okom gledim,
Na te lipo moja slavna,
Na te lipo moja mila,
Kojano si već odavna
Rodu momu omilila.

Hram si bila pradjedovom mojim,
Gdje bogovom klanjahu se svojim:
Potomčadi ti i sada,
Žrtvenik si mil i pravi,
Gdje skrušeno srdce rada
Svojim Tvorcem čas boravi.

Oko tebe puka starešine
Viećali su o sreći domovine:
I sad starci ponajdraže
Pod tvoj hlad se sakupljaju,
Kad jim obća korist kaže,
Zrelim umom da viećaju.

Do mirisna tvoga lipo hlada,
Rad na igru šeta družba mlada:
Pa tu milo kolo svoje,
Divno vije po navadi,
I vesele pjesme poje,
Sve u slavu vili Ladi.

Isti sliepac izpod hvojah tvoji',
Ponajdražje uz zuj guslah poji:
Svoga doma slavi predje,
Koga bješe silnim štitom,
A narod ga sluša, gledje
Srdcem, dušom ponositom.

Kada dievu bol ljuvena stravi,
Te pun suzah krug joj oka plâvi,
Ti joj njedra razpaljena,
Mah vjetrićem milo hladiš,
A bol srdca izranjena
Svôm bližinom milo sladiš.

Prečvrsto si i uzko skopčana,
Lipo divna sa bitjem Slavjana,
U nevolji i radosti
Vjerna si mu drugarica,
Š njim se vedriš u milosti,
A i suzna trêš mu lica.

Zato u hladu milom tvom kad sjedim
Svedj ljubavi punim okom gledim
Na te lipo moja slavna,
Na te lipo moja mila,
Kojano si već odavna
Rodu momu omilila.

Al. T. Požežanin.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Bacimo se duhom malo izvan grada.

Na ravnoj poljani u tome, hipu poredanoj četi slovi ovako junak Franjo:

„Junaci!

Vi ste Bogom izabrani a od mene pozvani, da vojujemo, da vitežku slavu stečemo. Znajte, da još nisu zacielile rane, štono su našim starim zadane! Sad nam je liepa sgoda izkoreniti nevjernika u predjelu našem. Borimo se kano lavi — mà do jednog popadali. Turčin je u tiesnu, prije, no večer stigne osvetit ću narodu sveto, osvetiti moje oteto. Tâ vidite džamije njihove, njekadanje crkve naše, kako su ju tâme poplavile! Vidite kule gradske, vidite polumjesec nevjernički, kako je sve potamnilo pred Krstom sjajnim! Hodmo dakle samo složno, — Bog će nam pomoći!“ —

Kano oblaci kad sunce potamne, zviezde i mjesec omrče, zemlju u tugu i plač zaviju; — kano kad se dva oblaka pernata zarate i jedan o drugi češuć strele i gromove praskaju, tako navali junak Ilić sa svojom nemal stotinom momakah na bedemske čete Selima-bega i Rustana-age. — Mili Bože boja nevidjena! — U gustome dimu praha i zviždanju olova pliva cio Čaklovac grad i turska mu obsada; zemlja se stranputa s obhoda svoga; grad se trese iz čvrsta temelja kano šiba na uzburkanoj pučini. Sve je u smeći, metežu i mutežu! Samo ori gromoviti Allah! Allah! — — Nezna se, gdje je tko, koje li je strane, — samo po pucnjavi ravna se beg i aga i upravlja s Turcî, koji kamenje strovaljuju s brda i nišane. — Gore! gore! — samo jeka stoji. Bolje li Allah! Allah! — bolje li prasak pušakah, bolje li jauk i lelek ranjenikah — a bolje li opet cika i vrisak uzbunjenih konjah po hataru! — —

Poslje oduljega strašnoga toga i krvavoga kreševa, videći Franjo, da se na bedeme uzpeti neda, a i da mu je pridruženih seljakah podobar broj pao, hoće da odustane i povuče se sa zapadne kapije kroz provaljeni zid na baščinska vrata, — al u taj trat prihvati ga njetko čvrsto za rame i vikne: „Napred Franc junače slavonske rodne grane!“ — On se obazre, vidi Turčina — nu ga nepozna izpod krinke. Na njem sjajno oružje i kuburah šaroviti čemer. — — „Nepoznaji me, — ja sam Ivan, — u palači te čeka Muja; — bjež s ljubom prama Cerniku — eto nas za tobom!“ — to mu rekav, tisne se uokol iztočnoj strani grada „za mnom momci!“ — zavikne — i, već tamo puca.

U to skoči aga kao crni vuče i potjera momčad do jednoga na odraz, — i, u tom oka trenutku zaokupe Turci kao proždrljivi skakavci iztočna vrata. Ilić, koj se s trojicom četnikah kao mrtav po zemlji pružio, skoči, i kano munja stvori se u ohrdanoj palači. Pozdravi tu prijateljski Muju i poleti do Osojah; gdje kad Milicu zapazì, lupi rukama i pane joj oko vrata. „Ah! ljubo zar si tu?“ zajaukne i privije ju bolje na bukteće grudi. Četnici jedva u njih dvoje pogledaše — i, već neima Muje. — „Kamo je?“ viknu medju se i, — nuto! — eto blieda Milana, koj se plačući baci nevjesti i bratu u krilo. —

Čas bio, — nebio; što bi dlan o dlan udario puče puška kano sinje more iz palače medju boreće se lave: „Izdajstvo!“ — zagrmi aga; — al ga zagluši rìka pušakah — drugi ga nečuše. On poleti gor s dvima još dvoranima, da sasječe izdajicu; al pade u pandže vitežkomu kobcu Franji Iliću. — — Ugledav biesan aga svoga zakletoga dušmanina, zamane nemilo britkom sabljom na njega: „Aha!“ riečju „tu si ti!!“ — al ga junakova ćorda odbì; rine mu ju zatim u prsa, da ga probode; — nu naš bolji junak od krvoloka poturice, mahnit skoči; iztrgne mu ju iz šakah; sveže ga; izza vrata ščapi i tako nesdušno i nemilo o pôd njime tresne, da je na mjestu mrtav ostao. — Sluge to videći, posrnu da uskoče; al ih shvatiše izza vratnih žilah britki mačevi četnikah na vratih grada čekajućih.

„Tako Bog naplaćuje!!“ vitežki zagrmi harambaša i skoči Milicu u naručaju noseć u dvor, zajašiv š njome hata ljubi poznata, što ga dotle osedlao Muja, povikne hajdukom: „pram Cerniku!“ — i izčezne u gori kano žarka strela, — a oni dva s blagom i bogatstvom za njim. — Milan s preradostnim glasom pobjede pohiti u selo, gdje jednodušno sve moljaše i k Bogu vapijaše za sretnim uspjehom, a Muja potrča u dobri čas na junačko borište.

Al zaklela se zemlja raju, da se sva otajna znaju. To sve čuo i vidio s brda nazlobica turčin, te prijurio prečke pred ljubovnike.

Junački Ivan, drugi Franjo, sveudilj se sdvojno bori; — neustuplja gadnû Turčinu zauzeta jednoč mjesta.

Dušman pada kao lišće na mrazu i u gomilah strovaljuju se u podno visokih jakih bedemah grdne trupine Turakah.

Nu se sreća preokrenu, i naši posrnu. „Udri!“ ori razpaljeni Ivan i kršćani pricvrlje što zadnje sile ponesoše; — — mal da nesmalaksaše, — kad li netom uzskoči vodja na bedem i sgrabi se u kosti s begom požežkime, koj jedva „ha!“ poviknu, već ga junak o bedem raztepo. Al i njega shvati mač i odsječe mu desnicu; nu on nezna da je bez nje, već kroz metež prosrnja do Efrema Efendija „tu li si gade prokleti! proklet bio, više neživio!“ u taj hip priskoči i Mujo crni, sgrabi ga za bradu i zaori: „nevidiš li eno skote gadni obješenjaka age svoga?!“ pokazav rukom na prozor: „Allah! Allah!“ vikne Efrem „izdajstvo! izdajstvo!“ — — al dotle pane, srcem mu prodje Mujin mač; — odande eno hrli kao bjesna zvier stari Ismail; al i njega dočeka Muja junački, te pomoćju hajdukah šikne pod bedeme grada, — a zatim baci oko na Ivana; nu nebì mu pomoći. On mu nebore pruži ruku u znak: da mu pozdravi Franju, da ljubi svoj narod, — da mu hvali na bratstvu i iskrenu prijateljstvu; — — klone glavom i izdahne. Dva se prijatelja sa zemljom i s neprijateljem na sudu sastali!

Kad Turci opaziše agu na prozoru mrtva, zaciknuše jednim cíkom i počmu bježati u sve strane. Njekolicina ostavših kršćanah još im neoprosti već za njimi pojure golimi u rukuh mačevì, kasapeć ih i sjekuć, gdje koga stigoše. — Boj se svrši.

Nebesko sunce zadje, — a zemaljsko izadje. Junaci udju, proluplju vrata i pootvaraju tamnice, te sve žive tamničare, od kojih je Ilić kasnije čestitih hajdukah imao, proste puste.

Grad upaljen na sve četir strane, a okatren žarkim plamom plane, koj je sjao ciele noći Čaklovčanom kao sunce sreće u pô ljetna dana, i obratio sve, iste lješine padših Turakah, osim desetak hatovah, što su si živi četnici izabrali i odveli, u prah i pepeo, te zasuo njime ruševine podzemnicah i hladnih tamnicah. — Pokojnike pako svoje, pogrebu u posvećenu mirogoju, u koga središtu bijaše sagradjena kapelica posvećena prečistoj Djevi Bogorodici — kao prvoj zaštitnici i obladateljici blieda polumjeseca nad svetim križem, a ranjenike odvedu u selo, gdje su se brižljivo liečili. Svjetina ode u selo, a hajduci k česmi.

„Ele nam pade s četrdesetoricom siromaški Ivan,“ reći će tronutim srcem i oslabim glasom Mujo — sabravši kod nje zaostalih deset momakah. „Ah! blaga mu duša! — padè da!“ — odvrne mu stari hajduk Mato sučuć već s težka baruta osmudjenih nješto brkovah.

„A kamo aramhaša zbilja?“ zapitat će Gavrilo. — —

Mujo im pripovjedì cio dogadjaj, što se za boja u gradu sbio; pripovjeda, kako mu je ipak stari otac — vidio ga je — otišao ranjen u Čaklovac, kako su se š njime mnogi Čaklovčani s bojišta zdravi povratili, te napokon zaključi: „mi uzjašimo namienjene hatove, pa hodmo za njim, samo dok malo duše prikvačimo, da nebi još u putu s Milicom kakve neprilike dostao.“ — „S Milicom? — — tà šta govoriš Mujane sretni s Milicom?“ — — učudjen će ko i drugi Mato.

„Milicom da! svojom golubicom!" — „Ej!" primetit će hajduk „ajdmo dakle, da vidim harambašinicu mladu našu;" za toga potegne čuturu izza rebarah i napije današnju dobru kob; obredaju se svi; zasjednu hatove, te pjevajuć prolomnim klancem zajezde put Bogaza.

III.

Bije Turčin ravnu Slavoniju
Skoro pobì i staro i mlado
A razstavì i milo i drago; — —
Nu je hora da se svladat mora!

Gluho je doba noći. Oblaci zastiru i odstiru bliedoličnu sjajnost tajnoga mjeseca. Riedke zviezde izadjoše na vidik neizmjernoga sažastoga svemira nebeskoga. Njih nevidi nitko do nieme zvjeradi u šumah, runa stada u poljanah i jezdećega junaka u gorah; jer se je sve već svietom oprostilo i sladkim sankom obhrvilo. Sve dakle motri mjesec, vidok vječni, a nad njime sudi i vlada samo Bog. Ptice necvrkutaju ni obdan tako po luzih i dubravah, po gajevih i bregovih: nit se vidja često stari rodo oli oro u predjelih slavonskih, da klokće i gnjezdo si savija, kao što prije, dok još slobodan gradjanin i seljak robom nepostà. Izpod Šumetlice današnje, gdjeno je danas gornji dio trgovišta cerničkoga, uzdizo se ponositi njekoč Cernički grad.

Tvrde zidine njegove sagradjene kao i čaklovačke njekada na čvrstome živcu kamenu, danas su jošte niemi svjedoci njegove slave, starine i veličja. Pod njime su guste šupljine pune mraka i tmine, a u njem su ciene stvari ponositog age cerničkoga. Kao što u samu gradu, vlada grobna tišina cielim Cernikom i njegovom okolicom. Liepa povorka bielih zdanjah, koja je putniku Cernikom prolazećemu veoma godila, bijaše imovina Černičanah gradjanah, a ovi opet podanici oholice age poturice. Kako obično slavonski gradovi tako i cernički izvan bližjih mjestah, vrvjaše samo dvorjanicî, podložnicî i služinčadjû. Aga jim o čelu na prestolu; unj motri svako oko; rieč mu sluša svako uho; osjeća ga s zloće svako srce, te kud on okom, podanici skokom.

Danju je žamor i veselje, — a danas i radosti i klikovanja bje zadosti u njegovu dvoru. Moguć i bogat, čio i krepak, širio se danas po svome agaluku; utrkivao se do podne cukajuć dezgene (uzde) zažvaljena mrkova s drugimi svojimi jahačî, a od podne drži ručak, daje obilnu zaoblicu i kavu, rujno vince uz prijateljsku rieč oko stola sjedećim.

On je veseo, pjeva i talambaše, čemu kraja nije. Nezna što će biti, ko ni komšija njegov čaklovački, koj u isto vrieme onomu u zdravlje napija, koj mu harambašu živâ uhvati. To trajà, dok neostâ sám.

Sit današnjih zabavah sjedi pri stolu i nješto razmišlja — ko da nješta izčekiva. — U cielu gradu ko i u cielu Cerniku ni živa glasa, sve je kao zamrlo, samo njekoliko budnih dušah u kućah pred gradom ležećih čuje. — Pred aginim dvorom stoji stražanin, Turčin, navadne turske karakteristike; oduljih naime obrazah, orlova nosa; maglenih malih očiuh; visoka stasa, koščunast i oružan po zakonu, koj propisà aga u svome dvoru. Od sjevero-iztoka s pod goleme kapije šeće, postaje i nješto nasluškiva. — Oblaci sve tobolje šaraju po smrklome nebu. Nevidi dobro, tko je i što je — samo čuje u daljini jaki štropot kopitah. Stane dakle i obrne se tamo, odkuda se čujaše. Kad li netom: „dobar večer!" pozdravi ga njetko.

„Tko si?" — upitat će drzovito stražar.

„Ja sam" reče „sluga Rustana nesretnoga; pusti me k agi, silno mi je; — nješto važna, — važna nješto da mu reknem!" — —

„Nesmijem!" vikne alertar, dok habera nesaslušam!" —

„Tà Ilić, prokletinja ona ubi eno Rustana, potuče nam Turke i zapalì mu grad!" — —

„Bre momče je li se šališ, — ol' — —!" — —

„Istina vjere mi! daj samo brže otvori!" — Čim to izusti ovaj ga upustì — hat umakne š njim u dvor.

Što si oni potiho na kratko razgovarali, — neznamo: nu lahko ćemo se dosjetiti — znajuć da čin stižu posljedice, — da su njeku tajnu, opasnu stvar pretresivali; jer je za mali časak viknuo aga, da se jaka posada podalje pred grad stavi.

Do trideset Turakah kao da se stvori na glavnoj stazi pred njim, koja bijaše izza današnjih štalištah Vinka Milera spahije. — S jedne i druge strane liepa listaše šuma. U jugu sáma Cernika golemi su luzi i rîtovi, — drevno zvjeračko i hajdučko obitalište. Ozada je pako preo polukruga sám grad pasao visok, jaki i danas se još dobro videći zid. U njem bijaše već liepa zelenja i povrća, sjenatih stazah i podobar prostor gusta grabrika. U središtu ote bašte po prilici ležao je i danas jošte ležeći, na staru kamenom sazidani bunar hladne i zdrave vodice. Od njega podaleko u lievo dobra povorka nadgrobnih spomenikah pašah i agah u ovome gradu gospodujućih, od kojih se i danas jedan pod imenom: Ami nalazi.

Izišavša dakle dobro oboružana straža, a na čelu joj glavom aga i revni uhodnik malo prije došavši, razluči se u dvie pole i čekaše mirno dolazeće goste.

Na Bogazu propaduje kišica. Ilić, pokle je s Milicom i s dva četnika pod gustim borom ukraj puta junake svoje pričekao, pokle im je liepo prorekao i o uspjehu, gubitku i dobitku ih izpitao, pokle su momci izbavljenu harambašinicu svoju pozdravili, sadje s gore na ravno polje cerničko, te izadje na glavnu požežku stazu. Liepa kita hrabrih momakah pratijaše u razgovoru Franju i njegovu zaručnicu. Natovareni blagom jašili su dvojica jezdiocah oprieda. Iz nosdrvah hatovah reć bi sjeva plamen, a s pod kopitah skaču iskre kao iz kresivca kamena. Pod vršnim strmenom cernićkih vinogradah, kako se iduć iz Požege unj lievo zakreće, počmu konji nješto zvjerušiti i uha nadizati. Junački Franjo, koj si je dotle Milicu oživotio i liepim ju razgovorom o budućoj sreći njenoj zabavljao. „Ja ću ljubo" govoreć, „ovdje kod strica u Cerniku nješto blaga strpati, tebe ću s jednim dielom, iz čega ćeš živiti dok ti ovo pošljem, u zapadnu Slavoniju odpremiti." — Kažuć rukom na sadašnju Hrvatsku — kad li u jednoč, — stanu konji i podnipošto neće dalje.

Naši junaci nevikli na tudjih noguh hoditi, kao mahniti poskaču, te njeko petorica u iztragu podju na jedno dvista korakah. Milica, koja je sve dosele ponješto mučala i driemala upitat će ga. „A kako ću ja sama bez tebe sladki Franjo u tudjem vilajetu?" — —

„Ja ću te" odgovori junak „u dobre ruke izručiti; — neboj se, zla ti neće biti. Tko radostniji od mene, da se nemoram dieliti s tobom. Znam ja dobro, da tebe u mome prisuću proždrljivi Turčin nebi bio ukrao i utamničio srce moje!" — tu ju poljubi u bliedo čelo i suze ga obliju, a ona ga ogrli oko vrata i usta mu poljubi jecajuć; „ali dvie su mi ljutice rane, kojih da nezaliečim umrt bih morao. Jedna je

težka, s koje nit spavam, nit sladko jedem, nit pijem — domovina i robstvo njeno, za koje oslobodjenje Bog me zove, da život uložim; — druga si mi ti ljubo — koja mi srce razdvajaš — nu u slobodnoj domovini i ti ćeš slobodna biti, a u robju i ti bi robovati morala; — tebe ću dakle namjestiti tamo ne u tudjoj, nego u našoj već slobodnoj zemlji; a hladnokrvno svojimi junaci za domovinu ću se ovu, kukavnu i biednu stran Slavonije naše boriti!" —

„Pravo veliš;" nadodat će zaručnica „nu meni je zima, — njekakav me strah prolazi, ko kad sam bila u tamnici, — da nebi bilo što zloga?" i probliedi.

„Neboj se srce!" reći će harambaša, „dok si pod mojim okriljem!"

Nu videći Franjo — da je blieda i zaplakana i osjetivši da mu u rukuh strašno drhće začne žalostno:

„Što ti je Milice, te si obliedjela,
Što ti je ljubice ti si zaplakana?
Veneš li angjele s tog neba stratjenoga
Plačeš li s nevolje svieta pokvarena?"
— — — — — — — — tu prestane: Ljubi ju.

oblak je nad Savu odperjao i nad Bogazom zviezde zatitrale.

„Harambašo — gospodaru!" viknut će na to stari Mato, koj se je s drugimi izvidljivci vratio i do Frane došao „nit šta vidjesmo, nit osjetismo; — nu meni se čini put pogibeljan; jer je s desna i lieva gudarik i gusta šuma, sve jedna šuma! Hajdučko je doduše gnjezdo, nu znaš da na ovakovih mjestih običaju i zasjedaoci dočekati i nišaniti." — „Ah šta trošiš samo rieči uzalud" presjeći će mu Gavrilo drzovito, ta gdje je taj, koj bi se sada na nas usudio! — tà mi smo lavi, za našu harambašinicu i slavnoga Franju — raznieli bismo takova na mačevih!" — „Dakako! dakako! tako je!" zaori više glasovah.

Franjo je to sve hladnokrvno motrio i u Milicu poglêda. Videći da i ona nješto bliedi, poče se junačiti i svake prepone njihova cilja odbijati, sjetite se braćo junačkoga poretla svoga" reče „sjetite se da ni braća naša padša nevojevahu za drugo, nego da gadna Turčina utamane u okolu svome! a bome! ako mi budemo strašivice, svašta se bojeći, nećemo vjerujte mi, nikada svrhe postići, nikada domovinu kletoga zuluma turskoga osloboditi! — Istina, čuvat se čovjek mora, da sabirav sile u nuždno i potrebno vrieme ustanka može pruditi sa svakoga gledišta, onda, kad ga majka domovina na oružje zovne. Mi smo braćo toga radi na ovo pozvani, nužda nas je pritjerala; jer čim je veće robstvo, tim je veća odpornost! Znam doista, da ćemo nagaziti na pogibelji — možda i života; nu bez straha samo napred! — Bog, koj nas je na to pozvao i dosada štitio, bez dvojbe će nas braniti i odsele!" — Na taj podbod zaskoče junaci konje, te u pratnji za harambašom.

Po dobrano vedroj ponoći tri su sata. — S brežuljka sadje jato ovo sokolovah u vlažno podolje. Tik uz put je gusto ljeskovje i gložik a za ovime s jedne i druge strane gusta mladika šuma. — Bradjaš Mato, stari hajduk, pogleda u okolo i rekne: „O braćo mila! — čudna tjesnaca! gdje nevidiš ništa do neba, malo puta i šume u oko sebe! — Sačuj Bože ovuda po mraku ići! tà tu se njegdje nevidi ni prsta pred očima kad je veća pomrčina. Da se nješto onaj oblak — onaj od Save navuče nad nas, pa da neimamo konjah, koji nas i noću pravo vode, morali bismo Bog i duša upravo u ovoj kaljužnici spavati!" — Dok on tako govoraše već su se jezdioci nješto na brežuljak popeli. „A jeste li vi Matane ovuda malo prije prošli?" upitat će Franjo okrenuv se natrag k njemu. — Nismo dalje od zaostaloga dola!" — odgovori ovaj. „Mà meni se" reče harambaša „čudno ovuda vidi! — Baš sad mi pada na pamet, kako je pokojni Zulimanić Cernički požežkoga Zloića ovdje hametom smlatio; njekako mi se i ovaj aga njegov potomak sumnjiv vidi; jer čujem da i on veoma naše progoni, te da su i njegove podzemnice pune."

„Sreća" pridat će liepa Milica „što smo već noćas amo pošli, dok nezna za smrt i nesreću odpadnika onoga, komu je bio prijatelj. —

„Prijatelj bio! tebi se osvetio — kletnice kaurska!" povikne izza grma kršovitim glasom njetko, i opali. Puška pukne kao grom, samo se razgrmila jeka tihom noći po užasnu prolazu, — a jedan se pratilac s konja svali i težko zajauče; — uprav mu je izza ledjah probio srce junačko. Harambaša okamenit stane i gledje, okle mu zrele usjeve led pobì. —

„Šta je to?" zagrmi jedan spreda blago — noseći, „stani! amo!" vikne Franjo. Tek što su jedva konji obrnuli da si nisu očiuh izdrljili, pukne druga puška za njima i pogodi konja, koj s mjesta mrtav osta. Videći junaci da tu neima šale, da su to Turci zasjedaoci, da su to kurjaci zagorci, poduzmu trk pa uz brdašce, a kugle šibaju za njimi kao proljetac riedac led. Na brdašcu s konjah poskaču, stanu kano tvrde pećine, obrnu se bjenoj strani, pa u pucnjavu. Žalostnije li je čuti s turske, žalostnije s naše strane tužni „joj!" — a užasnije vrisak i hrzanje odbjeglih konjah.

Malotrp je minuo. Bliedi traci mjeseca proziru kroz gusto rastje i upiru kano prstom na omamljene Turke, koje netom spazi harambaša, te zavikne: „eno ih! proklete im duše! junački samo!" — Al u taj hip zapraska tutanj praha i zviždanje olova izza ledjah. Nevoljni hajduci hoće li se na ovu, ol na onu stranu okrenuti, — sdvojno se počmu bìti i junačku krv prolievati; — kad bì, — svi dično panu, samo Gavrilo još s jednim puca kao pomaman braneći harambašu i ljubovcu njegovu. Nu časom tane zviždne i neimenovanoga pogodi uprav u čelo junačko; drugo zastrelja i harambaši se ramena sine, a onaj treći — Gavro je bio — izvrne okraj njih, te bjež, a oni u potjeru za njim. — U tom se okrene da uzdrži zaručnicu; al ona još u drugoj buki, kad je bezimenović pao, vrisne kao ljuta guja i pod noge mu se svali. Kad to vidje Frane od žalosti kraj nje na koljena pane i počme ju tužno motriti. — —

Žalostno srce njegovo oladilo je nad užasnim pogledom, a duh mu iznemogo u ledvenu tielu. Mrtvim znojem obuzet i trnovî zninî obasut zajauče Bogu i bliednomu mjesecu izza svega glasa nad nevoljom i biedom. Kao odmetnik izgubljeni digne oči prama nebu i zavapi:

Sudbino tužna goniš me
Po bjednom svietu ovome,
Da medju ljudmi zlobnimi
Sprovedem život svoj!?
Bi l' bilo bolje živoga —
Da crna zemlja proždre me; —
Sad pitam vas — o! sudite
Vi zvieri u gorah! — i pogledje na tamni Bogaz.

Nu sjetiv se na Boga, u koga je još pomoć, suznim očima svrne u mjesec i smrtno napokon uzdahne. „Ah! Bože, — budi volja tvoja! — Milice!" vikne „Milice moja golubice — ti mi razkoli tužno srce! — Ah! toga nikad preboljeti!" tu

onesviešćen sagne glavu i načne žuhko plakati. Mjesec je čarobno svietio i tužno motrio padšu ljubovcu velikoga hajduka, koja ga milo pogledà i Franji tihim glasom reče:

„Sladki Franjo; — nemoj plakati, nemoj. Meni je sudjeno s tobom se razstati. Na tvrdoj evo smrtnoj postelji primi medni zadnji cielov od Mi — li — ce svoje, u znak, da te je do smrti — do smrti ljubila. Ništa ti, ah — — ništa ti nemogu kazati, nego ti preporučiti i liepo te umoliti: ljubi i nadalje tako sužanski, bjedni slavonski narod svoj, ko što si ga do sada kao mene ljubio" — — — ovdje joj rieč zapne i poče ustnicama drhtati. Hajduk se pobojao, da mu nebi izdahnula, podmetne joj junačku ruku pod glavu i pane joj licem na lice, a ona će još slabijim glasom zagrliv ga rukom:

„Franjo moj — pozdravi mi otca i majku svoju, — sve, — sve milo i drago kad dodješ u Čaklovac natrag; — pozdravi mi domovinu moju — sladki rod moj. — Ja predvidjam, — blažena mi djevica i obradovateljica šapće: da ćemo se opet naskoro u nebu kod nje, i kod onoga, koj te u svakoj pogibelji rukom zaštite pratio, sastati, te ko ovdje za vremena, tamo navieke se ljubiti. — Ti ćeš — ah! ti ćeš biedniče moj, Franjo moj — veli mi majka draga — pokle mnogo dušmanah satareš i sunce te radosti obasja, ti ćeš u miloj Slavoniji nedaleko odavle od neprijateljske ruke pasti — nad tebe će slješćeti i za te se jagmiti dušman nezasitni; — no tvoje će kosti s mojimi jednomu hladnomu grobu predane biti. — Tebe će slaviti narod u pjesmah — — ti ćeš u narodu živiti — — onda ponajbolje junače moj — — kad mu svane sretno doba slobode — — ah — — slo-bo-de" — — — klone glavom — žile joj olàde — straha nestane i na zaručnikovoj ruci izdahne; — a junak zaplakà velikim glasom nebu, zemlji i Bogu svemožnomu; — — grobna je tišina, gusta tmina, sve je gluho i niemo, — on plače nad njom i junake, on plače i Bogu se moli. — —

Al eto ti tuge i žalosti! eto zmaja pred kim pobjeć nećeš! — nestradavših jošte njekoliko Turakah s agom, što no su otišli za hajdukom umaknulim u potjeru — te se vratili, videći i čujući gibajućega se harambašu, neopisivom ga radošću uhvate i u grad sa sobom povuku. Bože mili velikog li srca! gdje se junak uhvatiti dadè! al on za to tužan i neznadè! —

Na gradskih stubih ustavi ga aga, — zapovjedi slugam posvietliti — i pokle mu junak ni crne ni biele nehtì odgovoriti — dosudi mu tamnu tamnicu: „tamo s vragom" — reče — „u pakao tamni!"

„Ti Isukrste! koj sve vidiš i ravnaš!" — junačkim glasom klikne osudjenik: „vidi, pa sudi!" — i pogleda vrh sebe. Srdit aga do trista vragah nad ovim zavjerenjem prama Krstu kršćanah, lupi nogom o tavanicu i, „vucite ga" rekne „živa u gromaču!" Na to ga sgrabe stražari i ubojice hajdučki kao vuci nevina janjca, te š njime u mračnicu, gdje se od stoljetjah nevidje sunca ni mjeseca.

Nu ruka zaštite, providnost božja, podpomožè i ovdje nevoljna junaka. U onoj halabuci, kada su ga stražari prikivali stupu kamenitu u sred tmične ůze osovljenu, jedan mu od njih prišapne u uho: „spas" — — i dočim ga harambaša utješivo pogledà — namigne mu jošte, nješto potresav rukom — i podje za drugimi uzastopce napolje; vrata prikuju i odu.

„Evo nas čestiti ago s ovršena posla po tvojoj zapoviedi!" viknu svi u jednoč.

„Dobro dakle sinci moji!" sjedobradić će im aga „a koliko nas osta čitavih od krvničke ruke?" — „Ti," reče mu prednjak, i nas petorica!" — „Mà! onaj nam baš izmače! — — nek ide do vraga! samo kad smo drugo poobatalili! — — Dakle nam drugi svi popadaše?" — začudjen će nastaviti Zulimanić.

„Svi — afére!" — — „Ah! to kaursko pseto olančeno zavredilo je kolca!" reć će ljutit aga; prestane i domišlja se; Turci ga gledju, te će opet. „Ništa drugo, nego sjutra zora medja š njime na stratište! — —

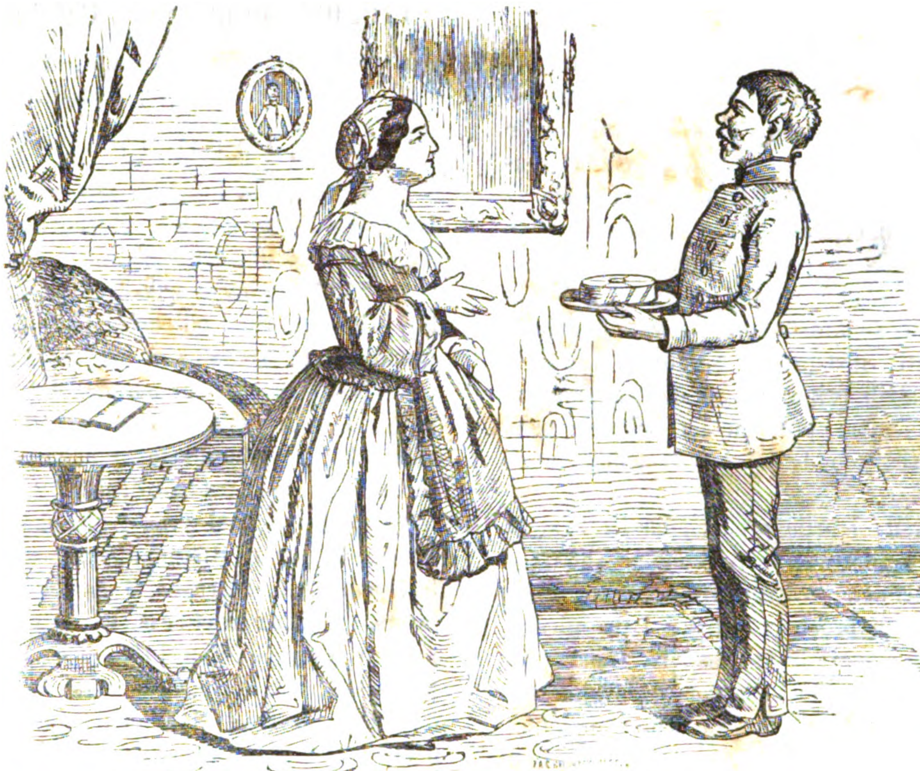
„Tako bi bilo i najbolje — čestiti ago!" viknu dvojica. —

„Što ne Jusufe?" za veće će potvrdjenje hamišan aga još hamišnijemu potvrdiocu.

„Jest! brade mi!" reć će još ovaj „jest ago; nu ja nisam za sutra, nego za preksutra, kad će na majdan oda svih krajevah svjetina amo! — pa da vidi nevjerni gjaur sokola svoga na motki u zraku!" — —

Aga se nješto zamisli i rekne „pa budi tako."

(Dalje će sliediti).

Neporazumljenje 4.

(Konac).

Grga. „Gospojo baronice, moj gospodin vam šalje ovu tortu.

Baronica. (nasmiehnuv se) Kažite vi gospodinu poručniku, da sam se liepo zahvalila — nu da toga nije bilo trèba; evo uzmite, moj dragi ovu malenkost (pruži mu forintaću).

Grga. Molim, oprostite milostiva gospojo — to je — premalo, torta stoji 3 for.

Baronica. (nasmije se srdačno) Dakle evo vam 3 for., ja vidim, da vi dobro skrbite za svog gospodina. Recite mu, da neka se skoro ovamo potrudi, da nebudete vi toliko putah morali simo i tamo hodati.

Željeznica kroz Mraclin.

Družtvo željeznice, koja se sada gradi preko Zagreba u Sisak, obvezalo se je, da će dovršiti svoje dielo do jeseni god. 1862. Da je zbilja svim takodjer do toga, da družtvo ovo svoje obećanje izpuni, netreba dvoumiti i samo ako u obće promotrimo korist, željeznice u obziru trgovine i putovanja.

Nu kako čujemo, prva zadaća, i to baš glavna, dovršenje naime cielog djela nemože se izpuniti, budući se imade željezničko družtvo s nebrojenimi težkoćami u pogledu odkupa potrebitih zemaljah boriti. Medju ostalim začuli smo, da obćinu Mraclin u Turovompolju još i danas nemogahu sklonuti, da odpusti nješto svojih zemaljah. Kao što nam se pripovieda, postupanje žiteljah te obćine zaslužuje izbilja, da se na javnost iznese.

Družtvo željezničko poslje mnogih bezuspješnih pokušajah glede odkupa zemljištah tih Mračlinacah, da stvar jedanput na konac dovede, ponudi bez razlike za ral zemlje 1200 for. a. vr., koja svota obziruć se na običnu cienu zemljišta, mora se baš neobičnom prozvati. Ali Mračlinci traže za ral 8000 for. i samo pod ovu cienu nekrate odstup. Družtvo neznajući što da počme, zaište sudbenu procienu.

Sudbeno povjereničtvo izadje na lice mjesta, a Mračlinci gojeći nadu, da će jim se krasne njihove zemlje izbilja po 8000 for. jutro procieniti, neuzprotive se tomu, već očituju, da su na odstup zemaljah pripravni, al da traže za jutro rečenu cienu; dapače tečajem prociene ne samo da neučine nikakovih zapriekah, već ponude još i više zemlje, nego li družtvu treba.

Kad se prociena dovršila i prije proglašenja iste, valjda začuv ustanovljene ciene, koje se jošte velikimi nazvati moraju, u jedanput moji Mraclinci, po svoj prilici tudjim uplivom zaključiše, da neće na tu procienu pristati i da nijedan kod proglašenja iste prisutan nebi; dà što još više, ujedanput sada, kako začujemo, očitovaše se, da neće zemljah svojih pod nikakov uviet odstupiti. Pitamo ovdje: Što zaslužuje onaj, koji Mračlince na takove čine upućuje? — zar će se željeznica radi tih Mračlinacah obustaviti i negraditi dalje?

Hrvatsko vino.

Obrtna izložba, imajuća se u Londonu mjeseca svibnja sljedeće godine otvoriti, pruža liepu sgodu, da se jedared prokrči put i hrvatskomu vinu u Englezku; te da ondje sa španjolskim, francezkim i portugizkim uspješno natjeca. Nu kod tog imala bi se osobito uvažiti ta okolnost, da se: prvo, onamo onakova vina šalju, o kojih se znade, da se neće na putu pokvariti i da: drugo, dostava odgovara zahtjevu pokusnoga vina.

Najjevtinije bi se izvoziti dalo preko Rieke i Trsta. Vedro vina, koje ovdje stoji 12 for. došlo bi uračunav sve troškove (vozarine, mitnice, carine itd.) u sried Londona na 28 for. 15 novč., a ovom cienom bi se jamačno dobrim uspjehom natjecati moglo. Boci vina (pol polića ili oke) narasla bi ciena u Londonu na 1 šiling ili 50 novč. u srebru, dočim mnogo slabija vina dvostruko i trostruko stoje. Promatrajuć stvar s ovoga gledišta, veletržba bi hrvatskim vinom u bocah znatno koristila. Ugarska vina stekoše već znamenitu prodju u svietu. Lanjske godine izvoziše dvie peštanske trgovačke kuće svojih 5000 vedarah po 8 for. pa i Amerikanci pokupiše silno vino za svoje krajeve. Kod ovdašnje trgovačko-obrtničke komore prispie dosad, kako iz vjerodostojna izvora saznadoh jedna jedina sbirka hrvatskog vina u bocah za londonsku izložbu i to od g. Nikole Gavele, trgovca u Zagrebu.

Osim toga poslo je gosp. G. L. Burgstaller, veletržac i vlastel u Karlovcu svile iz svoje svilarnice u Hruškovcu kod Draganića. Na Rieci gg. Smith & Meynier, artije i kemičkih proizvodah. G. Iv. Prodam, liekarnik, antirakitičkog balsama.

Spomenuti imamo jošte, da se prijavni rok koncem listopada svršuje. Austrijska vlada dozvolila je za dostojno uredjenje proizvodah i za razne troškove 100.000 for. Dosada se je kod centralnog odbora u Beču prijavilo nješto preko 500 izložiteljah, a odbor se ufa, da će ih biti 800 do 1000.

Pregled pomorske trgovine godine 1859.

u lukah trojedne kraljevine, sastavljen po Černigovoj štatistici.

Primorje hrvatsko I.

U hrvatske luke; to jest u Bakar, Rieku, Martinščicu, Novi, Kraljevicu, Selce, Zurkovu, Bag, sv. Juraj, Jablanac, Toplo i Senj dojedriše godine 1859:

5756 brodovah nakrcanih u vriednosti od 7,431.600 for., 5671 brod prazan; odjedriše pako 6589 brodovah nakrcanih u vriednosti od 10,383.800 for., a 5143 broda prazna.

Malo ne od svih narodah dolaze brodovi u hrvatsko primorje, i to je došlo u Bakar 710 austrijanskih, 1 englezki, 3 francezka, 2 velegradska, 5 napuljskih, 1 nizozemski, 27 papinskih, 2 ruska, 1 sardinski i 2 švedska broda. U Rieku 5708 austr., 6 englezkih, 2 danska, 1 francezki, 14 grčkih, 1 hamb., 12 jonsk., 15 napuljskih, 4 nizozemska, 6 sjev. amer., 327 papinskih, 2 ruska, 1 sard., 2 šved., 1 tosk. i 2 turska broda. U Martinčicu 18 austr., u Novi 175 austr. i 1 pap., u Kraljevicu 1135 austr., 1 grčki, 4 napuljska i 48 papinskih, u Selce 486 austr. i 5 papinskih, u Zurkovu 34 austr., u Bag 314 austr., 4 jonska i 2 papinska, u Sv. Juraj 488 austr., i 9 pap., u Jablanac 152 austr., 1 jon. i 7 pap., u Toplo 100 austr., u Senj 1489 austr., 9 engl., 3 dan. i 5 fran., 4 grčka, 1 jonski, 10 napulj., 10 nizozem., 72 pap., 1 ruski i 10 šved. i norv.

Primorje dalmatinsko II.

Dalmacija imade 55 lukah, od kojih ćemo ovdje najglavnije napomenuti. Bobovišće, Bol, Starigrad (Civita vecchia), Gravozu, Lesinu, Makarsku, Novigrad, Obrovac, Pucišće, Dubrovnik, Sv. Ivan, Šibenik, Sv. Petar, Spliet, Trstenik, Trogir, Zadar, u ove luke uliezoše godine 1859:

12.700 brodovah obterećenih u vriednosti od 14,027.500 for., a 6921 brod prazan; odjedriše nakrcanih 11.428 u vriednosti od 10,448.600 for.; a 8468 praznih.

Od pojedinih zemaljah uliezoše: U Makarsku 452 broda austr., 1 jon., 2 napulj. i 1 papinski, u Šibenik 824 austr., 1 jon. i 17 papinskih, u Zadar 1713 austr., 1 franc., 1 grčki, 1 jon., 8 napulj., 1 nizozem., 60 papinskih, 1 šved., 4 turska, u Gravozu 663 austr., 1 englezki, 2 grčka, 3 jonska i 25 napuljskih, u Dubrovnik 1256 austr., 2 hans., 53 jonska, 47 napuljskih, 16 papinskih i 29 turskih, u Starigrad (Civita vecchia) 374 austr., 3 grčka, 13 jonskih, 9 napuljskih i 3 papinska.

Srbobranu.

Prepoštovani prijatelju!

Dakle srce ti odluči otvoriti boj — ljuti ognjeviti; okani se toga. Bistri um tvoj morao bi bio odavna uvidjeti, da se neda sunčana svietlost ugasiti. Oh! da me „Pressfreiheit“ neveže, il da sam kojom srećom došô do kaucije — te postao tebi ravan i pravan kolega, a ne kako sam evo beletrista, ja bih ti mnogo i koješta kazao. Osobito glede sadržaja članka u broju 65. napisana, izgrmio bih ti nefaljeno koju više nego ti je „Pozor.“ Sreća tvoja što onaj dan nitko „Pozor“ nerazljuti, inače bi imao nemila otepanja kao i većina od 5. kolovoza. Ja bih dakle samo u pogledu na tvoju filologičku izrieku „da Hrvati nemogu ni pisati u svom jeziku“ imao opaziti, da si se ovdje vrlo posjekô, te dobru porciju nevaljala samoljubja i neznanstva u sviet proturao. Da si šutio — evala, tebe učenjaka! Ja dobro uvidjam da se tebi njekakva — velim njekakva učenost mora dopustiti — to mi svi sasvim shvaćamo, nu opet nam se žališ; jer moramo gledati kako si jadan svaki dan draplješ po komadić i onako slabe haljine — respektive tvoje učenosti. Deder popitaj starinu Vuka, koji onomadne reče ovdje, da se neka Srbi idu u Zagreb učit čisto govoriti; pitaj ga što on na tvoje mudrolije.

Premda te nebih rado uvriediti, nu ipak moram ti kazati, kako se ovdješnji sviet čudi, da tebi nije poznat Gundulić i ostali hrvatski pjesnici i spisatelji (znam da ćeš reći slovinski). Zar jošte nisi dobio (ako si ipak možebiti član historičkoga družtva u Zagrebu) „Bibliografiju I.?“ koja broji već preko 2605 hrvatskih spisah.

Evo ti za dokaz šaljem iz hrvatskog klasika Gjorgjića njekoliko stihovah samo da vidiš, kako su već u ono doba (1622) pisali Hrvati, kad još nebijaše ni spomena o reformatoru Dositeju. Čitaj pozorno, ima bo u nutra osim filologične vriednosti i mnogo zrnce svete istine i za današnji viek. Zbilja! ti si odabrao krasno ime, „Srbobran“ — slavne zadaće, vjere mi! — brani brate Srbe od mnogih napadačah al' „nediraj u Hrvate!“ zar nije dovoljno što nas napadaju ortaci Zang, Kuranda, Salaj, Bajamonti, pa još i ti o Brute? — quae te dementia coepit? Il' se možebiti i tebi pohtjelo one lovorike, kojom se ona gospoda riese. — Ako je tako — bilo ti na čast! Smijat će ti se svatko, kad opazi, da nepernat hoćeš pod oblake — kô da je moći smesti takvimi člančići odredjenja božja! Nevalja ti sviet u pakao obraćati, dok mi Hrvati radimo, da se oba užijemo raja.

U ostalom ti neima ovdje ništa nova.

Liepi pozdrav; tvoj iskreni

„Listak naše gore.“

Evo ti napomenutoga odlomka, pa se osvjedoči, da su već stari Hrvati umjeli u svom jeziku prekrasno pisati.

A kako današnji pišu, neću ti dokazivati, jer ako imaš očiuh, gledaj, čitaj pa mozgaj.

„Pod suncem malo je nać istine
Medju ljudskiem sinovima
Usti imaju svi lažive,
Svi s dva srca tlape i hine; —
Ah, strla se višnjom vlasti
Usta, iz kieh se laž otvara!“

Blažen čoviek, ki nesliedi
Sviete opake, zloću oholu:
Ne gré putom, i nesiedi
Na kužnomu zlobnieh stolu.

Neg svedj grli sa svom moći
Gospodinov zakon sveti,
Ter ga kuša u dne i noći
Bogoljubnom svôm pameti.

Bit će on, jakno dub zeleni,
Komu plodna zemlja ugodi,
Ki prostira drage sieni
Pri tekućoj bistroj vodi.

Ali opacieh narav plahu
Tá dopasti dobrá neće:
Bit će slični gnusnom' prahu,
Koga vihar stlih pomeće.

Tiem neimaju s druziem' jedni
Vječni život steć na sudu:
Ni će podniet sbor pravedni
Od griešnikah družbu hudu.

Jer visoko božje znanje
Vidi diela dobra i kriva
I da griešno putovanje
K pogubi se pospiešava.

Viestnik.

♂ Iz Zagreba. Jedva se otresosmo malko njemčarije, već se evo pojavljava kao puž u proljetno kišovito vrieme, kad mu zrak i sunce prija. — Čini nam se, da imade i u nas ljudih, koje očarahu već odavna mili zvuci teutonski, te nebi podnipošto dvoumili zamjeniti prekrasni i umiljati hrvatski jezik s njemačkim. Dà, ja poznajem i danas našinacah, koji zrijući svoju domovinu naočali svojih interesah, propovjedaju na sva usta, da se naš narod jedino sredstvom svesvietovnoga njemačkoga jezika njeke prosvjete i naobraženosti dovinuti može. — Koliko je ovdje istine — koliko li, — da se najblaže izrazim — kriva osvjedočenja, neka sudi bezpristran muž, pa ma baš i nebio Hrvat. — Odavna dozvaše se narodi pameti, videći, da je narodni jezik onaj ključ, koji nam otvara vrata bogate riznice znanostih i umne prosvjete. — Svaki slični pojav i inklinacija k njemštini, morao bi se oštrim bičem javnosti izšibati, — onako po prilici, kako započe naš „Pozor.“ — Hvala mu! A slava starješinstvu grada Zagreba, koje činom pokaza, da umije svoje braniti.

— Poznato je našim čitateljem, da je deputacija sabora trojedne kraljevine noseća adresu u Beč, i sastojeća iz gg. barona *Dragojla Kušlana* i *M. pl. Kraljevića* vratjajući se kući, uzela put kroz Peštu u Zagreb. Magjarske novine, a napose: „Magy-Orszag“ pripovjedaju na široko i daleko, kako liepo su naša ustavna „braća“ primila naše ljude. U kazalištu pozdrave jih živahnim „éljen,“ te budući se upravo takov komad predstavljao, da su morali barjake nositi, pridruže takodjer i jedan hrvatski. Čujemo, da su naši deputirci posjetili Déaka i Szalay-a. Ala što jim je ova posljednja mudra glava o hrvatskom pitanju rekla? — P. L. donio je u svom broju 246. viest, da je na predlog g. baruna Kušlana grad Zagreb imenovao Salaya počastnim gradjanom; slučajno o tom zastupničtvo ništa nezna; nego smo za izviestno to saznali, da se u tiskarni Albrechtovoj podulja adresa za njega tišče, koju mu je g. Kvaternik napisao.

— Bratju našu onkraj Visle, u kraljevini Poljskoj, snadje opet nemili udarac. Ove godine bijaše jim toga mnogo pretrpljeti, pa gle, kao da je izvor njihovih bjedah neizcrpiv, jedna dosiže drugu, da nemogu ni odahnuti. 5. o. m. naime umre mnogozaslužni, obćeljubljeni, te od svih visokocienjeni *Antun Melchior Fijalkowski*, nadbiskup varšavski. — On je umio iskrenu pobožnost, pastirsku brižljivost spojiti s vrućom ljubavi za dom i narod svoj. U ovo zadnje burno doba, gdje se sgrnuše novi oblaci tugah i nevoljah na jadne domorodne Poljake, bijaše jim on pravi otac i utješitelj, — a uz to prianjaše više nego ikada za

prava svoga naroda. — S toga žali ga malo i veliko, te plače za njim, kao dobrim otcem. — Grofu Andriji Zamoyskomu preporuči, kako vele, što toplije narod i njegovu sreću na smrtnu času. — Sprovod bje veličanstveni — turoban. Namjestnik u Poljskoj, grof Lambert i ministar prosvjete, marquis Wielopolski neprisustvovahu pogrebu. — Viečni pokoj blagoj mu duši! —

— Javljaju preko Petrograda, da se je sin sunca, — car Kinezki, — udostojio ovu zemaljštinu zamjeniti s nebeskimi vedrinami, vrativ se k svomu bratu — suncu — da ondje vieke vjekuje. —

— Novinari puno si razbijaju glave, što je modri cezar, Napoleon III., s pruskim kraljem Vilimom u Compiegnu nova skovao. — Ala liepe zgode bečkim novinarom, da pokažu svoju političku zrelost u prosudjivanju dohvata realnoga sastanka. Sad jim je prosto sve one stupce, koje prije napunjivahu nedohitnimi govori austrijanskih korifejah u državnom vieću. Jiskre, Kurande et consortium, izkrpati svojim umstvovanjem o politici — naščetur ridiculus mus. —

— U Kraljevcu (Königsberg) ovjenčao se krunom svojih djedovah ovih danah pruski kralj Vilim. Da tu bijaše sve sjajno i veleliepno, neda se tajiti. Na zemljištu njekada slavenskom, pod slavensku vladu spadajućem, krune se sada njemački vladari!

Slavjani! Slavjani!
Vi narodah sluge!

— U Plžnu otvori se 14. o. m. željeznička pruga. Tu bijaše gostovah do 600, što Čehah, što Njemacah, osóbito Bavaracah. Nemožemo dokučiti iz kojih se razlogah proslavljeni g. Dr. Rieger prigodom svečane gostbe na koncu svog u njemačkom jeziku držanog govora na toliko ponizi, da je prije smiernu molbu izrazio, nego što je u materinskom svom jeziku napio zdravicu „Slava bratřstvi všech národů!“ — U Berlinu ili u Monakovu bila bi takova molba sasvim na svom mjestu, nu u Plžnju gradu českom, napučenom samimi Česi, čini nam se ta poniznost suvišnom. — Kod besede, koja se poslje držaše, prevagne sasvim duh slavjanski. Pjevahu same slavjanske pjesme. To njeku bavarsku gospodu na toliko uvriedi, da za dobro pronadjoše, izvinuti glavom iz „panslavističkoga“ družtva. Tako Bog hoće! Jedared je vrieme, da i Slavjani pokažu svietu, da su narod, što narod podoban svoje bivstvovanje — svigdje — i činom zasvjedočiti. — Od česke gospode prisutstvovahu ovoj svečanosti ljubimci českoga naroda. Osim Riegera takodjer Palacky, Brauner itd. Mislimo da će naše štovane štioce takodjer zanimati, ako saznadu, da je prvi teret na toj željeznici sastojao iz 6000 centih dugah iz Slavonije opredieljenih za plžanjsku pivovarnicu.

☛ Šetao se — ali ne običnim šetalištem ovdje „korso“ zvanim, posvećenom bogu Erosu i taštini ljudskoj, na kojem se debela prašina s finim mirisom franceczkih parfimah oko bud orlovih, grčkih, bud hrvatskih ili često arapskih nosićah naših kanas-kalapom nakićenih krasoticah brati — no šetao se zelenim perivojem u najčarobnije doba, kad je naime sunce posljednjimi rumenimi traci pozlaćivalo visoke jablane u perivoju nadbiskupskom i divotne zagrebačke gore. Otidjem onamo, nadajuć se da ću vidjeti, kako se u hladnih zidinah i prekuvanu gradsku zraku cio dan živući odličan Zagrebčanin nasladjuje u čistoj prirodi, što mu ju stvori umjetna ruka, pomagačica majke naravi blizu stana njegova. Ali se prevarih; — kod nas je težko izčupati tudje zle običaje! Prije 12 godinah bijaše u tom perivoju drugačije a sada se još, hvala Bogu ipak malena djeca ovuda sprovadjaju.

Uzdahnuh, Bože! doskoči i ovoj nevolji. Ovdje mi pada na um pričica od Ljudevita XIV. Siromah, njeki šeširdjia protura se jednoč do dvoranina ovoga velikoga kralja; te ga zamoli, da mu čim pomogne.

Šta učini na to dvoranin? zaprosi u zgodan čas kralja, da uzme od istoga klobučara šešir, pa da ga nosi bar njekoliko minutah. Kralj obreče, kupi šešir od majstora pa š njim na glavu.

Neprošli tu ni dva dana, kad eno jednom pô podne mnogo liepih kićenih karucah, pred kučicom onoga klobučara a u karucah sama gospoda od dvora, koja si naruče ondje šešire, te tako obogate ovu sirotu klobučara.

Ej vi kralji i kraljice mode i valjana ukusa, zar nebi mogli i vi tomu zlu doskočiti?

Kada sam se naužio šetnje i nasrkao čista zraka, od duga hodanja ogladnim.

Da se odmorim, i okriepim odem do prve gostione i rečem da mi donese što jesti i — kao pravomu Hrvatu, — takodjer piti. O jestivu nevelim ništa, nu pilo? kakovo to vino? (pive nehtjedoh, jer neprija hrvatskoj naravi) Možebiti ide i ta hvala stranjske zapadne kulture, što nas nauči vino krstiti? To ide u prilog jedino liekarnam ali podnipošto nam i našoj djeci. O! gdje ste vi blagoslovljene kaplice okičke ili bukovačke? Zašto vam Bog uljio čisto nepokvareni sok a zlobni ljudi vas onako nemilo kvare. Plačte mile trte, i plemenitimi suzami, operite griehe gostionikah njekih.

— „Diži se diži, mili rode moj!“ Istom što smo obznanili, da će „Jež“ na skoro sviet ugledati, al eto nove zviezde na obzorju žurnalistike domaće. U Karlovcu će izlazit od 20. listopada časopis „Glasonoša“ (na mjesto pokojnoga karlovačkoga viestnika) pod upravom gospodina Abela Lukšića, dva puta na tjedan, u nedelju i sriedu sa bezplatnimi dodatci „obćekoristni poslovni list“ i „Slovo i slika.“ Ciena mu je na godinu s poštarinom 9 for. Štampat će se u vlastitoj novo-uredjenoj tiskarni gospodina upravitelja. List je vrlo liep po vanjskom liku, a sadržaj mu je raznolik, pun te mnogo obećaje, ako neskrene s udarena pravca, što mi nebi želili.

— „Pozor od 15. listopada o. g. javlja, da ima okrom tudjinacah hrvatski jezik neprijateljah; a za dokaz toga navadja primjer slučivši se ovih danah u središtu našega narodnoga života; kako je naime I. S. odvjetnik, ne samo njemački podnesak sudu gradskomu predao, nego, pokle mu sud podnesak, kao u jeziku neslužbenom pisan povrati, ovaj banskomu stolu tužio, što mu je njegov, na tudjem jeziku sastavljen spis vratio.

U sjednici gradskog zastupničtva, gdje je postupak sudčev sasvim odobren, reče jedan od gospode zastupnikah, da se on i svaki domoljubni Hrvat nemože načuditi toli okorielomu neprijateljstvu prama vlastitoj domovini, koje isti gospodin tim potvrdi, što je kao rodjeni Hrvat i odvjetnik — a odvjetnici se obično slave kao najoduševljeniji zatočnici narodnosti i slobode, volio se onim jezikom služiti, koji je rodu našemu toliko golemih jadah naneo, no svojim materinskim. Pita nadalje, kako može čovjek, po svom stališu, u izobraženiju se klasu računajući, u ovo doba rarodnoga gibanja, gdje si svi složno desnice pružismo, da se što možnije probudi narodni ponos i razvija samosviest, kadno je sav sakupljeni narod hrvatski svečanim načinom proglasio jezik hrvatski jedini izključivo službenim — kako može (ako ga već vlastita ljubav k rodu nenuka na to) kao ustavan sin, proti toj naročitoj volji glasa božjega prkosno griešiti, te ovako svomu imenu žig sramote udariti? Da to tudjinac danas pokuša, dosegao bi ga bič obćeg mnienja, kamo kad ovako radi sin hrvatske domovine!

Koji bi Magjar, Taljan ili Poljak ovako oružio svoju domovinu? A da se takovi gdje pomoli, što mislite, kakovu bi si zaslugu stekao?

— Prošle nedelje pokopasmo Nikolu Kotura, sina vriednog domoljuba g. Pavla Kotura veletržca sisačkoga, mladića od 16. godinah, u cvietu života nadarena osobitimi umnimi darovi, marljiva djaka, ponos i ufanje roda svoga.

Kada hladni vjetar strese ovakov cvietić miomirisan s ostarjela stabla, tada čovjeku mora srce da zaplače, oko zablišti suzom žalostinkom. Suze lievahu njegovi druzi — učenici na ovdješnjoj realci, — a izraz ovomu jadu i plaču, dadu u osmrtnici pjesnici „Suze“ zvanoj. Lahka zemljica mladjahnim kostim, a vječni pokoj neumrlomu duhu! —

(Hrvatsko kazalište). „Saison“ kazalištni, kako oglas javlja, započeti će s trećim studenom. Repertoir nije oglašen, s toga se nadamo, da će nas odbor novimi nenadanimi komadi razveseliti, za koje se predstavljači već odavna pripravljaju. Hrvatskih predstavah biti će 60; a spjevoigrah talijanskih 30. Za prvašnjih 12 otvorit će se mjesečna predbrojnica za parter po 2 for., a na zatvorene stolice po 3 for. Kod ovako velike razlike u cieni ulaznine, kao što je ovdje po 2 for. nebi smjela kuća nikada prazna biti; jer obična ulaznina po 43 novč. iznaša 5 for. 16 novč. U tom je obziru odbor obćinstvu stvar veoma olakšao, te se nije bojati, da će ga nada prevariti; samo ako se budu predstavljanja onom točnosti i marljivosti vodila, kako to dolikuje glavnomu gradu i kako on kod današnjih okolnostih zahtjevati može. Ciena ložam ostaje skoro ista kao i dosada, a ulaznina obična prestaje. Neznamo, zašto se nije kod onoga obćenitog obaljenja ciene i svakdanji ulaz u parter sa 43 novč. snizio, kao što se je pogovaralo, i to bar na 30 novč. Nečujemo, jeli se na poziv odborov što novih umjetnikah i umjetnicah prijavilo.

Odgonetka zagonetke u broju 29.
Dub-rov-nik.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. studenoga 1861. Broj 31.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

SUZA.

Mukliem glasom zvono zvoni
Ura bije tamniem zvěkom
Svôj radosti sviet se uklonì
I zaputì suzah tiekom
Tamo brate, gdje ni duše nema,
Tamo, gdje i tebi stan se sprema!

Glej! mjesec je skrio lice —
Neće mu se težkieh vajah,
Tužna zemljo tve dječice —
Neće čuti uzdisajah,
Ah! za oblaci 'e ruke obavio
I iz duše ti vieče zacvilio!

Tminu slieže muklieh tmina'
S Jakovljeva oblak brda,
Savska šûmi tekućina
A od nje ječi zemlja tvrda —
Misliš dušo: nigdje živa duša! —
Al Bog, — mjesec, — sve s čovjekom sluša.

Isto s daljnieh sunce strana'
S jarkiem tracì ledeno je;
Jer preonoćna siera slâna
Bujnom drvju zlědi hvoje;
Šaptno — lišće do talah prijanja
Miris-cvietak zemlji se poklanja.

I taj šaput, zvonom, riekom
Razpršuć se gustiem mrakom
S tužnom duše sbori jekom,
Sbori suzi za oblakom —
Suza lije, suza se odziva,
Mjesec nikom ništa nekaziva.

Romon mukli neromoni,
Slepušano mûči lišće
I eno u sviećah milijoni'
Svaka duša grob si išće;
Húm do humca, križ do spomenika
Stan je i stieg mila pokojnika.

Nu u zábit rode s oka
Baciv prostor duhu tvome
Što ga kruži grobje Roka
Svetog Petra, svetog Tome
Gdjeno prizor avaj! tužan ti je
Gdje se tuga, bol i muka bije:

Gledaj onaj prúg od Greča,
Četvorine gledaj one
S uljenicah, cvieća i svieća'
Sva se u plámu diže i tone
Tko s užasa, da netronuv duhom,
Neb se uvio turobniem ruhom?

Nad grobovì dragi' i mili'
Glej tisuće kako kleču! —
Ov za otcem, majkom cvili,
On nariče svoju sreću,
Drág za dragom, tá zanj suze ljeva
Vienac vijuć s lišća lovoreva.

Nu tko braci k vam Srpinski
Tko li k tebi mili Vrazu
K tebi slavni oj Lisinski
Staviv lovor protriè stazu?
Tko izlijà suze grudi jadne
Tko nakitì dvorove vam ladne?

Što ne, — listak naše gore
Omladina naša mila
Ostavila biele dvore
I dvore vam nakitila —
Slavi vašoj uspomena da je,
Da vas slave sinci veličaje.

Mlada náda naše ćuti,
Naše suze vam prinesè
I Bogu ih dat se uputì
Doklem druge izrone se —
Suza teče, — teći prestat neće
Dogod s mraza bude vehnut cvieće!

Stanko! Stanko! — oh tvâ lira!
Oh! glasbe Lisinskijeve! — —
Tko da udara, tko da svira
Milom rodu slatke spjeve? — —
Ah spomeno žalosti i biede!
Na te oči krvave nam glede! —

Dok nam sunca i plemena
Po kolibah i gradovi'
Tužna bit će uspomena
Svakom srcu večer ovi!
Na grobovih vaših Slavjan stát će
I do ljeta plakat ko sad plače!

Lonjanac.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Dan je krasan da od Boga nadješ. Oblačka nigdje nikakova. U gajevih i lucih, u selih i gradovih — nebeskim suncem oživljeno — podiglo se sve što je živo bilo. U Cerniku po ulicah svjetine čudo božje, — te jedna duša drugu pita o predzornoj pucnjavi. Cerničani su se već više putih dogovarali, kako da utamane Turke u svom okolišu; oni su se izmed slavonskih povećih mjestah najmanje trebali bojati pogibelji kod ovoga poduzeća; jer je za ovo doba u njihovu kotaru najslabija oda svih bila turska sila; nu zazirali su se vendar okrutnog age i izbjegavali svaku očitu skupštinu do danas. Danas kao da je munjevna iskra kroz srca im proljetjela, žacnuli su se svi na glas kobni, da je Ilić utamničen i počeli su svojski osnove praviti, kako da ga odkupe i s Turcî se zarate. — Cio dakle ovaj dan 4. naime svibnja bez ikakve radnje i znamenitosti u samome dogovaranju, pretnji, oružanju i psovanju prošao je Cerničanom s jedne; u ozbiljnosti pako i mudrovanju Jusufa s druge strane — te je tako i večer prispjela.

Mrtvo tielo Miličino, štono su ga Turci pod hrastom ostavili, da se njime hrane ptice grabežljivice, doneo je noćas u sav mrak starac Branko, stric harambašin u svoj dom i plakav nad njime s babom i kćerkom, spravi ga do bolje sgode u pivnicu svoju. Zato nitko nije znao do Boga i njih troga. Samo se je pogovaralo, da je ono pod hrastom ubijena Milica hajdukova zaručnica. — Odležav na tvrdoj zemlji i hrastovu žilju cielo ovo vrieme u debelu hladu, nebi joj nitko reko, da je mrtva, nego da tvrdo spava; jer je nepreobražena sveudilj liepa ostala, što više, prije smrti bivša žalfijske sada je ružičnorumen obraz njezin! — Neima žalosti u svietu, pripoviedo je junački harambaša, koja bi se š njegovom bila sparbila. Tamo dom i rod, amo mrtva nesretnica i ljuta tamnica, — mislio je nedočekati veće svjetla božjega! Ništanemanje junački svladav junačku borbu zadrmat će unjeke glavom, pa ovako zapjevà:

Mili Bože i mila Marijo!
Gdje se sreće i nesreća drži. —
Blago onom, tko koga imade,
Težko meni siroti hajdučkoj! — —
Oj Milice moja golubice!
Da ti vidiš sada Franju svoga,
Da ti vidiš nevoljnika jadna,
Da ti vidiš sirotu u svietu:
Ti bi pukla s tuge i žalosti! — —
Oj Jusufe mili pobratime,
Što ti radiš, te neideš k meni,
Da me pustiš iz tamnice ove,
Da mi skineš negve i okove,
I odrešiš s kîh mi srce gine
S ladnieh rukuh težke lisičine; — —
Da si bîram junačke hajduke
I bičujem nevjernike Turke?!
Mili rode slavonski narode,
Rajska tico sladke bez slobode!
Kad će žarko od slobode sunce
Doline ti obsjat i vrhunce? — — —
Nikad rode hman tvoje složnosti — —
Oj! bez božje nikad providnosti! — — —

Gorke pelin-suze obliše ovdje lice tamničaru našemu u okovih pjevajućemu i pretežko stane uzdisati, — a zatim klone glavom, opojen nezdravim ubitačnim zrakom i gustim mrakom, — usnù.

Pônoć je blizu. Jusuf je na straži i zresno misli, kako bi bolje i pouzdanije bilo uznika izpustiti. I on njegda kršćanin, sad pod moraš poturica, — težio je vavjeke izbjeći krivovjerstvu, odreći se Turstva i Turčinu se osvetiti; taj bo mu je jur na vrh glave bio. A drugo se je i pouzdavao u dobru kesu harambašinu, koj mu ju je doista i napunio.

Kad je sve u tvrdome snu uzdihavalo, ostavi Jusuf stražariju, protuče se kroz grad do tamnice, otvori vrata, — odključa tamničara i oduševljen njegovom jakosti odkune se gradu prokletomu i volio se smrti predati, no više robovati, odluči š njime na Bogaz pobjeći. —

Na vrh sela s pletera i blata slupana ležaše kućica, *u* njoj je malena obitelj, otac, starac do 70 ljetah, i mati, baba njegova jedinicom Ankom i sa dva sina, koji su već odavna zahajdučeni njegdje oko Osieka. Imali nješto — s čega su životarili do hladna groba; poštivo ih svatko u selu već po imenu Ilićevu. —

A Anki sirotici — kako Bog da. Doduše liepa nije bila, te se nebojahu, da će bit robinjicom i izdateljicom vjere katoličke i podateljicom aginih strastih u Cerničkome gradu, nu za Stambul bi valjala, pa kuda za njih veće nesreće! — Da dakle cilj svoj bolje postigne, da priprave velike za sutrašnji dan jur pomršene još bolje pomrsi, porene Franjo s poturicom Jusufom do strica si starca.

Prvi sat po ponoći teče. Ni uzdaha na sokaku — aga je bio budan, no prije bi se smrti nadao, nego ovomu izdajstvu.

Na prozorčiću slupane goripomenute kućice njetko viče „striče, striče!“ — Ilić ode na vrata, trkne u nje nogom i sobori ih u sobu. Na to skoči starac i tegne za pušku, — a junak će odovlen: „Nemoj striče ako Boga znadeš?“ — On se osviesti i vikne „tko si božji — jesi li ti komšijo Pero!“ nije Pero odgovori junak već Franjo tvoj!“ — Kad *počula* baba i kći potrču u kuhinju, zažgu tês i dodju u sobu, a tu zagrlio starac već sunašce svoje, čestiti odvjetak svoj, junačkoga Franju svoga. Od radosti pane joj luč iz šakah te prione u glas narikati: „drago moje; zar si nam došo — oj! žarko sunašce!“ na to se razžalilo i sestrici Anki, te joj briznuše suze niz lice. „Neviči babo!“ reče oslablji starac, da nebi počuli krvoloci Turci.

Jusuf, koj je dotle podigao vrata i luč, videći da krzmati nevalja, reče Franji: „harambašo žurno samo što kaniš!“ — „Dragi strikane“ obrnut će Ilić k starcu smjerno ga moleć: „Daj ti meni dva konjića i nješto oružja, pa ja idem s ljubom svojom, koja eno mrtva ah: mrtva leži.“ — — — pokaže ucviljen rukom k Bogazu „u zabiti — u Čaklovac k otcu, ako je još živ, i k majci, koja je već sigurno i umrla ako ju je još Milan ostavio!“ — „Milan?“ začudjen će Branko; „zar on nije kod Rustana u gradu?“ — „hoj striko,“ reče Franjo — „nit ćeš vidjet više Rustana ni njegova grada — to ti je sinoć sve plamenom izgorilo.“ — „Ah! za boga — negovori ti toga?“ —

Starac ga nuka da sjedne; — nu on mu veli, da mora bježati; jer noć jako odmiče: „O Bože!“ kliknu sve troje jednoglasno „satari pizmu i robstvo s naroda našega!“ — Branko se milovidno okrene k junaku i Jusufu „eno vam!“ rekne, eno dragi sinci! — odnesli mi ma do igle iz kuće, sve, — samo da se sužanstva nemiloga oslobodimo. Eno vam konjah u pojati, eno vam hrane u komori — i, čuvarice mrtve Milice naše. Na ove rieči zakresiše se dva oka junakova, kano dva žerava ugljena te zamieti: „Milica? — moja?“ — „Jest sinko“ opet će starac, noćas sam ju u svu noć već donio na ramenih izbjegav sretno njome, susretu i zanjuškanju Turakah u moj podrum; da sutra u svečani nedeljni dan kao poganinska netrune pod hrastom.

„Oh! Bog ti platio!“ reče junak i hoće još nješto da primetne; al starac će mu presjeći „i znaš još šta? — Ja sam u Cerniku, kako ti je poznano iz ustah otca tvoga, brata moga, najstariji. Mene sluša sve. Jučer je k ustanku prot Turkom znameniti korak učinjen. Mi te nakanismo otimati, i agi zasiedati — sutra kad bi te na stratište poveo.“ — — „Šta zaboga!“ vikne Ilić „s menom na stratište?“ — „Jest!“ odgovori mu stric. „Oh! Jusufe vjerni hajduče!“ pristupi k njemu, dade mu ruku prijateljsku, poljubi ga u usta, uz rieč „do smrti!“ — „Nu božja providnost“ nastavit će starac „izbavi te po ovome stražaninu, koj je pošten sluga age bio, i jadnoj raji našoj svedj na ruku išao — slava mu!“ —

„Ja ti od Cernika dajem 15 srčenih momakah. — Radi s njimi što znaš; — no taj miraz neka bude najveća tajna medju nami, dok slomimo vrat kukavici ovoj (Zulimaniću)!“

„Nî te brige striko dragi! — vjera i Bog samo me pusti, — pusti da odlazim da vidim ljubu svoju, da vidim izgubljenu nadu života svoga! Oh! prokleto tane, koje ju sgodi, prokleto Ture, koje ju ubì! nevidilo sunca ni mjeseca, osvetio mu se prije, no posvetio!“ — Plač zavlada tužni u okoli; stara užge dvie luči još, te svi skupa podju u pivnicu.

Na tvrdih skolcih u sred podruma leži mrtvo sneše, kano rajska rûža na goleti pustoj. Kako ju zagledà vitežki zaručnik, pade ničice i po četvrti put kraj nje. — Nu kasniti mu nebì valjalo, zato ju obujmi i, dok je Jusuf dva vranca osedlao i nauzdio, iznese ju na dvorište, uzjašiv hata metne predą se, te s poturicom u poznatu goru. Plakao je junak kao ljuta godina, jer mu sokolu odpadè po njoj lievo krilo, kojim je kadšto u vrh zemske kraje veličjem uzljetjeti umio; no sve uzalud; — on izgubì dragicu svoju. — — Kao vilovnjak jezdio je preko ravnih poljanah cerničkih. Kad došo u goru, posušila mu se suza, prestali uzdasi te zaori Jusufu junačkim glasom:

„Pjevaj More da zaječe gore,
Da se čuje, tko po njih putuje:
Hajduk Frane od slavonske grane
Iz plemena hrabra sokolićah
I vitežkih, junačkih Ilićah,
Što dodjoše iz Bosne ponosne,
Što se bore za slavonske gore,
Za poljane i rieke obráne! —
Za slobodu, — slobodu! slobodu! — — —

A njemu će Jusuf: —

Pravo veliš, pravednije želiš, —
Bog ti dao i to postigao!
Pre, neg zadje sunce za zapadje — —
Samo hrabro cilj od Boga bio
I slobode srećom urodio! — —

To se orilo blizo i daleko i, svaki, koj ih čuo, rekao je: To je pravi Franjo Ilića! —

Jadan aga kako je biesnio, kako je polovinu dvorjanikah pogubio, kako je sutradan zulumio i nevoljne Cerničane progonio, — mučno je opisati. S biede i jala vrlo je obolio; — nu Bog ravna odavna, a čovjek valja da sluša; — Ilić je s poturicom utekao — čestita mu duša!

IV.

Slavonac se zabreco od sanka
Te iz praha podigao glavu,
Da se odzve vieku gromovito,
I da sile na mejdan iznese! — —

Nedelja je; dan 5. svibanj. U Slavoniji je osobito po gradovih i dan danas jošte liepi običaj, da mladež gradjanska i isti gradjani sjutra, kad se sunce više na vidik pomakne, pred kuće svoje izlaze, po klupah posjedaju, razgovore, igre i pjevačke spravljaju. Koja je kuća ljepša, na ljepšem mjestu, ol na udarcu u sokaku, k otoj se obično sakupljaju i sborišta izvadjaju. Tu biva šaljivih, ozbiljnih, istinih i neistinih razgovorah. Tá skupština, to sborište biva time sjajnije, tim živahnije, čim se većma sunce iztoku ugiblje, tako, da je u večer po svetcih i praznicih sve po sokacih veselo, živahno, razgovorno, šaljivo i razsvietljeno. To traje za starije njegdje do devet, deset satih noći; za mladež dulje, — gdje do pônoći, — obično i do zore, kad se razgrakće. Doista liepe sličnosti medju pravječnimi i današnjimi Slavonci!

Tako bilo baš i danas. Koncem šestnaestoga stoljeća, s tom samo razlikom, što je Slavonac danas svetkom i petkom svoj, te izim svetih dužnostih, glede kojih s drugimi sunarodnici napred stupa i š njimi jih razdjeljuje, ništa neima, što bi ga u njegovu poduzeću prečilo; čega onda nije bilo. Onda je on izim svetka i praznika uvjeke obvezan bio poslovati paši, agi, begu ol komu drugomu vragu turskomu.

Tako je dakle i danas dan radosti, dan počinka Gospodnjega, kad se sve s onim bavi, što je Bogu drago i umilno.

Po izhodu sunca posjedala liepa povorka odvažnih značajnih seljanah izpod ladovitih lipah, štono se s jedne i druge strane puta Čaklovcem razgranile. Čeljad se ugodno zabavljala; muževi su razgovarali o onom što se eto nedugo sbilo; sažaljivali su padšu braću svoju; — to je sve trajalo jučer i prekjučer; plača i jaukanja ko dobra, tako još više zla gosta za dan dosta, kamo li ne za dva. Danas je svetac; vrieme, da sve prestane od tugovanja i naricanja, te prione uz veselje slobode i snižene molitve.

Njekako u pô sela lievo putem iz Požege ponješto odieljena od drugih leži poveća kućica; u nju upire žarko sunce zlatnimi tracî. Pred njome je dugačka jelova klupa, a za njome tri granate lipe. Na klupi sjedi starac sjedobradac slavjanskog obličja i ponosa. Vatrena je sokolova oka, oštre i ozbiljne rieči, — jedar i na noguh lagan; neima manje od šestdeset ljetah; — to vam je Velko, otac Franjin. Pred njim na zelenu čimenu sjedi baka manje osobitosti, — jedino, što je polag svega toga, što je tolike sokoliće domovini u diku rodila, što je više Akilah na noge podigla i do obrane, mača i šarke pouzdane majke dohranila, ipak još žilava i hitra starica baba Jaga, žena Velkova. Uza nju sjelo dječarče liepih obrazah, najmladji joj sin Milan, koj je nedavno sužanstvu izbjego.

Na ulici je sve živo. Komšije se glasno razgovaraju.

Cielo je selo u pokretu veselo. Još će reći stara Jaga jednoj svojih drûgah:

„Vidiš prijo, kako je u Čaklovcu liepo, — što ne?“ — —

„Ali baš blaženo, odkada ih nestà, prokleto im ime tursko! baš je ugodno! baš nas Bog pomaže!“ odvratit će starica.

„Danas nedilja, — svečan dan; — kako bi sad liepo bilo, da imamo crkvu svoju od temelja nanovo sagradjenu“ opet će baba Jaga „pa da nam nemora otac pratar u onoj njegdašnjoj džamiji mìsiti?“ — —

„Ej! mûči borati“ odvratit će drûga „bit će i to s vremenom; pa šta fali i ovoj crkvici našoj na groblju? — tà i u njoj je slavni kip dieve Bogorodice; ona je posvećena i pravom je opet majkom, crkvom našom, kojom je i prije bila. Džaba mu i džamiji! ja lje idem danas u nju na bogomolju!“ —

„O! idemo mi sve!“ poviknu ostale. „Sve mi idemo dragomu se Bogu pomoliti!“

„Dà, dà!“ poviču žene „mi danas svakako idemo sve u crkvu, — prviputa poslje dugih ljutih godinah, koje eto jedva ti pamtiš i died Velko, kad je naša bila, i kad ste u nju išli!“

Stari Velko, koj je opet na klupi sa svojimi vršnjaci i drugimi mužkarci divanio počuje medju ženami ime svoje i uplete se š njimi u govor. „Šta“ reče „vi mladice pretresate starca?“ — —

„Ništa, striko“ reče jedna „divanimo o crkvi našoj, koju smo hvala Bogu opet stekli — te smo spomenuli, kao što ste nam i vi više putih pripoviedali, da samo vaši parovnjaci pamte, kad je bila u naših rukuh, pa da su ju Turci podžamili, — a vi nas niste možda dobro razumjeli.“

„Jest sinko“ okrenut će starac „tako jest. Onu su crkvu vaši pradjedi sagradili. Izprva su sami išli u nju, imali su duhovne svoje pastire. Imali su zvona u zvoniku, imali su nakićene oltare tamo, a sad nam je crkva bez tornja, bez zvonah, bez oltarah i bez svega. Pa nije bilo ni fajde za to nikoga moljakati. Koliko sam ja išao k nesretnomu Rustanu molit, da nam dozvoli, da si gdjegod crkvicu spotaknemo, pa znate eno čega sam dostajavao; znate, kako me je na užincu po gradu — kao staru kuju — potezao. Nu hvala otcu svemogućemu!“ i pogleda u visine nebeske „udrio je i nam sretniji sat. — Primljene su i uslišane prošnje naše — moja djeco, — i nam se povrati kuća božja! Da samo vidite — kako je već ukrašena! — Poslao sam eto dva pozivnika po selu, da sve dodje u crkvu, štogod ići može, da samo čim u većem broju prisustvujemo sv. službi. Pod krovom, ne više pod lipom, slušati odsele budemo rieč božju; ne pod granjem, gdje nas je mnogo putih kiša s ledom bila i raztiravala, gdje su nam se i mimolazeći Turci rugali. Vrieme nam baš godi, a i otac redovnik je dobre volje, samo da još svi dodjemo!“ ...

„Kamo sreće djede!“ progovori na to prisutni njeki seljak „da je naš junak i izbavitelj vaš čestiti sin Franjo kod ote svečanosti! Oh! onda bi stopram sjajno bilo! Pa još s Milicom!“ . . .

„E moj sinko!“ odgovori mu suzni starac „neciepaj mi tužna srca i onako pociepana! Da ga još jednoč vidim, nebih mario mahom umrieti! Moj Franjo! moj sinko!“ uzdahne žalostno pogledav u zapad; „gdje si ti sada s Milicom od otca svoga, od majke, brata i rodjakah svojih oslobodjenih! Zašto nedodješ k nam u zavičaj svoj, već odbježà u daleku domovinu?!“ — Otre si suzu. Jedva on ovo izjadikova al će Milan:

„Eno ćako našega otca!“ — i fratar se pomolì gologlav izza treće lipe.

„Hvaljen Isus i Marija! liepi sbore,“ pozdravi naučnik čaklovačkoga puka, pogledav u sve pa u Velka, komu se nakloni.

„Uvjeke hvaljen! — otče poštovani!“ odzdravi starac.

„Je li nam nosite dosta glasovah?“

„Dovoljno;“ — ponješto će nenavadnom riečju redovnik „al žalibože žalostnih.“ — —

„Joj žalosti!“ provri na to Jaga. — „Ah! za miloga Boga!“ „kakovih?“ — —

„Izvolite“ reče „poštovani otče, izvolite“ — te sjedne na klup a na ponudu njegovu s lieva mu Velko, a ostalo ih stojeć sve opasalo.

„No majko!“ pogledav starac sve uokolo dobro, pobra staricu Jagu na pozor; „no majko“ reče „pa kako vam?“ —

„Dragi otče!“ reć će baka prišav bolje k njemu: „dosada sve kojekako, dok neizrekoste eto, da nam nosite žalostnih glasovah. Dajte zaboga kakvi su?“ — — Po duljem mûčanju:

„Kazat ću vam“ rekne fratar „al se nemojte žalostiti. — — Biberićevo eto pastirče dotrka kući s polja od stada i pripovieda, da naš tužan Franjo jaši na konju, a drži u naručaju mrtvu Milicu — i da ga prati jedan Turčin.“

U taj hip, — na taj užasni glas nastane vrisak pred kućom. U tiljem času sgrne tude pô sela kao na kakvo čudo, zamiećuć svako u sebi, da se je opet nješta grozovita sgodilo. Starac vàs upropašćen

„Gdje otče?“ vikne „što? kako? kada?“ — —

„Neznam“ reče fratar „neznam što i kako se sgodilo, samo da je tako.“

„Ha! to ja i jesam čuo njega pjevajućega još s njekim ojutra preo gore!“ oglasi se na to njeki nadošlih seljakah.

„Oh!“ opet će Velko „oh! da ga dragi Bog hoće donieti! da ga samo još jednoč mogu viditi!“

„A moj Velko!“ reći će na to fratar „pa što biste se pomogli? Njegovo rodoljubno srce neljubi samo vas, nego cielu domovinu Slavoniju od Dunaja pa viš Kupe i njezin narod! To jedino, što bi mu očinski blagoslov podieliti mogli, da ga ljubav i zaufanost u Boga, odanost prama rodu uza sreću i zdravlje prati po svih krepostnih stazah kao sretna putnika po sionu moru čovječanskoga života.“

„To, samo to! dobri otče“ rekne Velko „i drugo ništa!“ — Još oni tako u govoru, al sa zapadna ulazka u selo zagrmi kao s urnebesah gromoviti „živio!“ — Dusi se pobude, te došljaku ususret.

„Tko je? što je?“ nastane popitkivanje. — —

„Majko, majko!“ kliknut će Milan. „Majko! to je brat Franjo!“ —

„Drago moje! to je Franjo moj!“ protura se sve onako stara i potrči prva s Milanom pred njega.

Na konju je žutcu vitak momak. Za pasom mu silno oružje, a konju niz bedra obješena britka ćorda i handžar. Na glavi mu uzan škrljak današnjega Posavca-Slavonca; s pod njega mu pleća prekriva crna svilna kosa; obraza je, kao što njegdje već rekosmo, crnomanjasta, brčićah povećih, a bradu stoprv rudež probija. Nos mu podulji izpravan, ustne podeblje, a oči vatrene. Prsa mu pokriva mrtva ljuba. To je Ilić Frane i Milica žena njegova, koje se jadan nije naljubio. Za njim jaši pobočnik Jusuf, poturica; na kom nebi ništa turskoga do oprave i dodju upravo do vladike Marijana i starca Velka.

„Sinko moj!“ zavikne otac, potrčav lagano pred s konja silazećega Franju „ah! jesi li ti to?“

Ilić na junačku prosuziv reče „jesam otče turoban ja, turoban sinak tvoj; — jesam!“ Tù umukne cielo selo — kuće i živine, gore i doline, kao da su u jedan plač s radosti proplakale; s radosti, što ga junaka zagledaše; a s žalosti, što Milice obće poznate krasotice i riedke drugarice više neima. —

„Evo otče snahe tvoje! ah! evo nesudjene ljubovce moje! Majko moja i seljani moji Čaklovčani i seljanke liepe Čaklovčanke, zaplačite s menom vrhu groznoga ovoga turskoga nasilja! — Zaplačite s menom;“ — sve je živo u velikome čudu, a on će plačuć produljiti — „jer osim vas i mile majke domovine neimam u svietu nikakva dobra, nikakva izgleda! Zaklinjem vas Bogom živim, zaklinjem vas mliekom materinjim, zaklinjem vas svetom riečju, kojom vam je otac Marijane čiste duše okrepljivao; zaklinjem vas živom vjerom i onom odanoštju, kojom ste si nedavno eto slobodu kruga stekli! Neuzkratite mi pomoći svoje, junačkih silah i oduševljenosti svoje! Neuztežite se pod moj barjak upisati i s menom vojevati za ostali rod i domovinu našu! da i oni okušaju slatke medike rajske slobode, koja vam Bogom i vašom odvažnošću mili moji u dio pala! Ja sam izgubio evo ženu svoju, to za otačbinom blago svoje! izgubio sam hrabre junake svoje; — prolivena je strašnimi prigodami nedužna junačka krv njihova! oni nežališe pasti od kleta mača turskoga! nežališe gladovati ni žedjati sa mnom skupa toliko i toliko putih, nestrašiše se sveudilj navaljivati golom rukom, golim mačem na krvožedna dušmana, tlačitelja našega; jer su znali i od mene čuli, koli je slatko za domovinu umrieti! — Sve sam dakle izgubio i sám sam evo ranjen; dvaputa mi se je čas smrti približio; nu Bog me je čuvao i čuvat će me, ufam se, dok neolakša milomu narodu našemu; — nisam duhom klonuo — a i neću, — a tvrdo vjerujem, da ću se s mojimi junacî tamo naći, gdje razstanka više biti neće! — Ti mi otče udieli očinski blagoslov, pa vidili se u nebeskih dvorih! Ti mi majko utisni majčin cielov, pa mi odpusti brata Milana do sudbine! Vi mi braćo dajte pomoć očekanu, da osvetim ljubu svoju! Pokopajte mi ju svečano; jer znajte da vas je mučenicom ljubila, da vas je na smrti milo i drago pozdravila, — i da sam ju volio, ko sám sebe! Ah! sudbini se nadalo, i nje mi je nestalo!“ — —

Na ovo se uzdrmà svako srce, proplakà svako oko. — Što svi oćutiše i odlučiše izrazi starac Marijan ovako:

„Junače, diko naša!

Neopisivom radošću primismo te u kolo svoje! Mi svi za tebe ko ti za sve, hoš odmah danas, ili sutra! Po želji tvojoj sve moguće bit će učinjeno, samo nam ostani u krugu danas i prisustvuj svečanosti, koje doživio nisi! Po tebi smo, što smo! Sažalismo padše, kojim ovdje bilo težko; nu sad im je zato skupa s Milicom našom drugdje lahko! — A sada netuguj rode, već hvalu uzdajmo Bogu na milosti! i podjimo u otčev stan!“ — tu ga lati pod ruku s otcem i povede u kuću, gdje ga ovîlo upoznano družtvo odabrano! Svi mu pripoviedaju, svi ga zapitkuju — on svim odpovieda, odgovara.

„Jusuf zaostane na dvoru — i seljanom pripovieda, kako i što se je od preksinoć sve sbilo; — kako je Milica pala i gdje, kako su svi hajduci do jednoga stradali i mrtvi ostali, kako je harambaša utamničen bio, kako ga je on smrti i stratišta oslobodio, kako su u Cerniku kod strica Branka bili, konje zajašili i ljubu uzeli — te preko Bogaza evo amo došli. Njegovo pripovjedanje bude češće uzdasî i čudjenjem prekidano.

(Dalje će sliediti).

Pozdrav vili cetinskoj.

Od D. J. I. U.

Na Biokovi kod Jurjeva 31. kolovoza 1861.

Kad odliegà gromovita jeka,
Divna jeka slavom okrunjena
Tvojih činah sjajnih i junačtvah,
Tvojih vilo, milih pripjevanjah.
Biokova jednom odliegaše
Odliegaše silnom jekom „ora.“
Gjurgjev danak, bratinski sastanak
Al se danas grdno pomutilo,
Cetinu je tama spopadnula
Domorodnu iskru ugasila.
Gdje si vilo, da bi te nebilo,
Moga srca pregorka nevoljo!
Kamo tvoja čarovita sila,
Tamne, grdne, mračne pomrčine
Da netjera iz ravne Cetine?!
Gdje su tvoji hrabreni serdari
Lovrić, Grčić, vitezovi stari?
Spominješ se Milana i Pavla
Radi kojih Cetina je slavna? —
Ti si bolna u bielomu Senju
Pa nečuješ odkud jeka ori,
Jeka ori s kršne Biokove
Od dvorovah tvoje posestrime,
Od tvojega tajnog pobratima
Koga no si lani pohuljila,
Jer je kapa na njemu slobodna;
A miluješ prekomorsku guju
I njezinu nezasitnu torbu —
Znadem, vilo, što je tomu krivo
A da bi ja jadan i neznao
Neb' mi srce za tobom čeznulo!
Spominješ se tvoga pobratima
Kojemu si tvrdu vjeru dala,
I kletvom se težkom zavezala.
Pobro ti je vazda vjeran bio;
Pa i danas uzorita diklo!
Ljubav me je tvoja razplamtila.
Da poletim gordoj Biokovi,
Biokovi, staromu ročištu
Vitezovah i vilah slavjanskih
I Markove vile Roviole, —
Nu i Marko u zabiti čami
A vila ga ni na oči neće,
Da zaorim dvie besjede ljubke
Mojoj vili jednom posestrimi! —
Na visokoj gori Biokovi
Kod svetoga Gjorgjeva hrama,
Listak kitim a uzdišem težko,
Srce kuca, a ruka se trese,
Hoćel' vila mê uzdase čuti!
Hoćel' staru srčbu utaliti, —
Mili pogled na me pomoliti!
I narodno kolo zaigrati!
Deder slušaj jednom posestrimo,
Odbaci mi igru, pustu šalu
A prihvati staru sreću svoju,
Tvoja tuga srce mê ranila;
Tvoje su mi oči omilile;
Te dvie zviezde, dvie danice jasne
Kô dva sunca divno mi te krase,
Kad jih gleda iz potaje mukle,
Srce mi se uzigralo bolno!
Al će bola moje srce minut
Ako vila iz sna se probudi
I obrati k meni crno oko,
Pak radostan bit ću kô nikada —
Neću plakat jutrom i večerom
Nad ubogom mojom postojbinom,
Mojih diedah slavnom banovinom
Da se vjera nevjerom nezove;
Nek se braća svetoj slozi skuče,
Da jih grdna sablast već netuče
Već zaori listom svuda „ora:“
„Na noge se, slavjanska je zora.
Pak će tudjin bez obzira bježat
Tamo doli niz jadransko more,
I lisične njihove dvorove.
Pozdravljajuć cielivam ti ruku
Čestitajuć svem cetinskom puku.“

Tadija Košćiuško.

„Finis Poloniae“

Povjest — to sjajno ogledalo djelah slavnih, krvavih, a često i podlih — predočuje nam malobrojno, nu neobičnimi kriepostmi blistajuće se čislo muževah, kojih kad uzmeš brojiti, neznaš čemu da se jače diviš, neoborivoj kreposti, muževnoj postojanosti ili žarkom od alem-kamena čvršćem rodoljubju, kojim grliše sav svoj narod, te komu posvetiše i sve duševne i tjelesne sile svoje. U uzoritoj povorci — ovakovih odličnjakah blišti se slavno ime slavnoga junaka slavnog slavenske majke sina, ime Tadije Košćiuška. S ovim imenom spojeno je toliko gorkih uspomenah u jadnom Poljaku; a najnoviji prizori varšavski, sbivši se 15. pr. m. prigodom slavja uspomene, nametnuše nam dužnost, da o, prem poznatoj, nu nikada dovoljno neshvaćenoj ovoj osobi, narodnom junaku, koju obširnije progovorimo.

Tadija Košćiuško, sin jedinac plemenita nu siromašna otca, rodio se je 12. veljače 1746 god. u Merečevčini, kraljevini Poljskoj. Proučiv kod kuće povjest, matematiku i muziku, stupi nastojanjem kneza Čartoriskoga u kadetski zavod u Varšavi. Neumornom marljivosti i sjajnimi naravskimi darovi probudi obćenitu pozornost i štovanje učiteljah. Baš u to doba opredieli kralj poljski znamenitu svotu na korist četvorice najsposobnijih pitomacah u toj namjeri, da putuju po inozemstvu, te se naobraze u viših znanostih matematičkih te obće vojničkih.

Medju timi dopade sreća Košćiuška, te je i on proputovav zapad, oplemeniv um i srce, usavršiv se znamenito u vojničkih znanostih, vratio se za njekoliko godinah iz Verzela, Pariza i Bresta kući. Tu ga umah kralj Stanislav za dokaz osobitoga svoga priznanja imenovà satnikom.

Krvavi Davor zaniemi baš njekako u ono vrieme, pa [illegible]im su njegovi sinovi — mladi častnici — letjeli ko leptiri [illegible] ponosnih Poljakinjah, izbjegavaše K. što većma družtva, [illegible]bavljajuć se obično čitanjem, pisanjem ili kakovim znanstvenim poslom. Nu ipak dogodi mu se kadšto, da se nije mogao izmaći pozivom. Tako sabere prigodom godovna kraljeva 1776. god. grof Zamoiski liepu kitu gospode i gospojah u svojih salonih. Ovdje se nadje osim obitelji kraljevske i višjega plemstva takodjer mnogo vojničkih častnikah, a medju timi bje i naš Tadija. Tudjer mu se njekako sukobiše oči s nebeskom modrinom u prelicpom oku Luize, kćeri maršala Sosnovskoga, pa budući htjede malko dublje prodrieti u ono more, utopi se jadnik t. j. srce njegovo plemenito obljubi u prvi mah svom snagom krasnu djevojčicu. Pojmovi aristokratički onoga vremena uzpeše se tako oholo i visoko, tako se čvrsto markirao stališ od stališa, da je Košćiuško u prvi mah sravniv svoj s njezinim stališem morao opaziti duboki jaz, koji je nesmiljeno dielio srce od srca; a k tomu nastupi jošte i ta okolnost, da je obitelj maršalova odmah izza dovršene svetkovine odputovala u Litvansku.

Godinu danah borio se siromah sa uzrujanimi čuvstvî svojimi, sve sile umne napeo, ukopao, se rekao bi — medju knjige i nauke da zaboravi nesudjenicu; — nu sve uzalud, jer slika obožavane djevojke treptjaše mu pred očima i svagdje, te se često nadje u posried knjigah u preugodnu ljubeznu sanjarenju. Iznenada medjutim obrati se sve na njegovo dobro.

Po kraljevoj zapovjedi premješten bi Košćiuškov puk u Litvansku a on sa svojim pukovnikom namiešten upravo sried maršalova biela grada. Ako gdje, a to jamačno ovdje nemogaše ljubav njegova ugasnuti, dapače svakim danom podpaljivana uzbukti plamom neobičnim, kakovu se ni sám K. nije nadao. Što je dosele najviše peklo mladoga junaka, bješe neizvjestnost, vraća li mu se ljubav ljubavju? Al pokle je i o tom dobio neoborivih dokazah, usmjeli se, pa hajd k starcu otcu, te mu izpovjedi sve — onako liepo, kako to ljudi umiju, koji se tim bave. — Al starac ga odbije na najuvriedljiviji način. Uslied toga odluči latiti se zadnjega sredstva, te sa ljubom svojom pobjeći. Nu zlo jadan izmislio! — Maršal posla njekoliko konjanikah za njim u potjeru, koji ga zbilja dostignu. Košćiuško junak od oka, neda zlato svoje, već se brani oštrim mačem što ikad bolje znade, dok napokon nepodlegne sili, te se krvav, polumrtav sruši na zemlju.

Nesretnu djevojku dakako odvedu silovito u grad u ruke strogoga otca.

To mu bijaše prva i posljednja ljubav.

Nedugo izza ovoga čina, uda se Luiza Sosnovska po volji roditeljah svojih za kneza Ljubomirskoga. Nesretna ova ljubav tako mu rani srce, tako se ga kosne, da neznajući boljega lieka, mnijaše, da u Poljskoj njemu više mjesta neima, te se s toga bolnom dušom i razcviljenim srcem zaputi sa svojim vjernim drugom Niemčevićem u daleku Ameriku.

Povjest pripovjeda o tom mnogo, kako je K. s nova opasao britku ćordu, umio junačtvom i riedkimi sposobnostmi obćenito zadovoljstvo i liepu pohvalu si steći; dapače njegova junačka djela pribave mu iskrena prijatelja u gjeneralu Washingtonu, glavi u sjevero-amerikanskom ratu, tom najvećem mužu njegova naroda.

Osam-godišnji boj urodi Americi slobodom, a K. preboliv težke boli srca svoga, zaželi vidjeti domovinu, svoju milu „ojczinu“ te i njoj koristiti, i za njezinu slobodu krv lievati.

Okrunjen lovor-viencem junačtva, kao gjeneral, ljubimac Amerikanacah vrati se u Poljsku, svoju postojbinu.

Amerika zahvali se dostojno svomu prijatelju, pokloniv mu uz gorostasnu demonstraciju Cincinatov red, čast slobodnoga državljanina amerikanskoga, znamenitu mirovninu i imanje, kojega dohodke mogaše, gdje mu se htjelo, trošiti.

Europom medjutim razširi se glas njegove slave prije, nego se on vratio. Poljaci primiše svoga dičnog zemljaka uzhićenom radosti. U ovo vrieme navukoše se jurve crni oblaci nevoljah na zrieniku slavne Poljske. K. čekaše mirno dogodjaje, što se pripravljahu tad po svietu. Istom kad se poslje 7-godišnjega rata s pletkami ponajviše inih vladarah porodi u Poljskoj nezadovoljstvo naroda, te zaprieti pogibelj slobodi i samostalnosti, stupi K. u vojsku kraljevsku s karakterom general-lajtnanta. Historia izbraja potanko intrigue ruske carice Katarine i njezina ljubimca Poteınkina, kazuje načine, kojimi nakaniše slobodnoj Poljskoj vratom zakrenuti; dok napokon neusta ogorčen narod listom na oružje da obrani svoja prava.

Ovo samo u kratko. U vojvodini Kievskoj i Barklavu digne se 20.000 Poljakah pod Ponjatovskiem a kod Dubna stajaše kralj Stanislav na čelu od 20.000 momakah redovite vojske. Kod Dubienke zametne se bitka. Poljaci održaše pobjedu; do 4000 Rusah pokrivaše bojno polje, a 900 junačkih Poljakah padne tu, boreći se za slobodu svetu.

Košćiuško osvietla na novo lice rodu svomu.

(Konac će sliediti).

Narodno kazalište.

Korak korak za korakom!
— — — — žurno — — !
Narodna pjesma.

Haf. Dočusmo iz vjerodostojna izvora, da se je odbor kazalištni tandem aliquando odlučio — mlitavosti, koja ga baš nimalo riesila nije, odreći se sasvim, te postupati u velikoj i častnoj zadaći svojoj sistematičnim putem — to jest svojski nastojati (o čemu nas nadošavši oglas još obilnije osvjedoči) ma stalo i žrtvah, da zadaću svoju ovrši onako, kako treba da radi onaj, koj želi uspjeh.

Mi se tomu iz sveg srca radujemo i znamo, da će svak iskrena značaja domoljub veselim uzklikom pozdraviti ovu viest, tim više što primietiti možemo, da je i prvi neobhodno potrebiti korak učinjen — predano ravnanje jednoj jedinoj odboru odgovornoj osobi — o koje sposobnosti dvoumiti tim manje možemo, pošto jest ugovor sklopljen sa poznatim gosp. Freudenreichom, koji i dosada rediteljstvo predstavljanjah vodjaše.

Tim korakom, dotično ugovorom, kojeg točke nam izvrstno i pobliže poznate nisu, i o kojih sud si pridržajemo kad budemo uspjeh čuli — učinjeno je, da će moći ravnatelj i reditelj kod redjenja predstavljanjah bez onih dosadnih i mučnih pačkah i spletakah postupati, koje nikomu ni iz daleka poznate nisu, koji organizam upravljanja kazalištnog pobliže nepozna — i o njem suditi nehtje — te ufamo se, da će riešen ovih hrabrije i boljom srećom stupati moći svrhi svojoj — koja druga nije nego dopadnost obćinstva — kroz to, da se ovo čim bolje predstavljanji zanima.

Znamo mi da je zanimati obćinstvo naše zadaća velika — jer pomnjivo motreć ukus istog opazismo: prvo, da se samo ono dopada, što valja — a drugo, da se i toga lahko zasiti, te želi n o v o s t i i n o v o s t i.

Nije tajiti da je ukus dobar! — već svatko priznati mora, da je ukusu, koj neželi već v a l j a n e n o v o s t i, najmučnije zadovoljiti.

Ima tude i jošte nješta, šta se napose predstavljanjah narodnih tiče — i što nam se spominjat hudi — već odlučismo govorit o svem, što amo spada, onako kako osiećamo, a tko zna bolje neka kaže bolje — i to jest jedna sasvim smiešna predsuda upravo odličnije česti obćinstva.

Čest upravo ona obćinstva o kojoj bi mislili, da najkrepčije podupira zavode takove, kao što je zavod narodnog kazališta — obuzeta jest njekim kukavnim kosmopolitizmom, proizlazećim iz nadutosti duševna obraženja, sasvim žaliboże odmietna — i ovdje prieti najpogibeljnija priečka uspjehu kazalištnom.

Mi se unapreda svečano ogradjujemo proti sumnji, da možebiti namjeravamo koga huljit ili osvaditi; mi se branimo i svakom predbacivanju pretjeranosti ikakove, jer podnipošto nemnijemo da onaj, koj nosi ino već crvenu kapu ili koj prosbori drugim već hrvatskim glasom, da nije valjan domoljub ili što više, izdajica domovine. — Ništamanje se podnipošto nemožemo odlučiti slaviti onoga do čestita domoljuba, koj volji tudje od svojega, ma bilo mu svoje i lošije — i priznati Hrvata za izobražena čovjeka — ma imao on i znanstva cielog svieta, koj nepozna izvrstno glas svog jezika — svoju povjest — literaturu itd.

(Konac će sliediti).

Tri pogleda k Medvedgradu.

Iz Zagreba u suton 1. Studenoga.

Žalosti, žalosti! Gorki si ti koren;
Nit ijedan na tebi cvietak nebi stvoren:
Kolko uzdahah srce pusti dokle tebe neizusti;
Kolko l' suzah nepane, dok se tuge sahrane!
S t a n k o V r a z.

Nedavno eto minù nam i izginù opet u vječnost kano kaplja s visoke hridi u bezkrajno móre čarobni dan Lučinja, — štono smo ga u dosjetu one poslovice „Sv. Luka sniegom fruka“ njekim strahom izgledali; — i, nu! već eto na gvozdenih krilih dodjoše nam pred vrata ledeno-čarobne Sesvete zahuškajućim glasom: zima! mrtvi dan! — Pred njima jur podavno primì boljar pod biele krovove i ratar pod prokapljive slamnaste kolibice u pohode prispjevše siere mrazove — té nemile gostove bilja i bosilja, lišća i njivišća, i svega sáda štogod š njega strada. — Mrzlim, mrazom i zimom zaudarajućim parokrugom mjeri nam oko na ure daleko nepresežni vidokrug nebeski do plavetno-tmastih onih gorah i žućkastih tamo svilnih dolinah, gdjeno smo prvenci rodjeni desnom zahvatili od majke rúb povoja, a lievom zagrlili pokrov groba. Dan za danom dolazi i prolazi, a plavušno nebo nalikujuće mokromu oku prosúzi suzu svakim pogledom na površje zemaljsko, i čim vjetar duhne, pofureni se listak s drveta odrune. Gorom i planinom, poljem i dolinom, šumom i gajem, grmom i voćnjakom neore, nerazliežu se više čarobni, krasni, divni i umiljni glasci laganih pticah-pjevicah; one se s nami jurve oprostiv, zaputiše u miljpodnebne toplije krajeve krasne bašće Italije, susjednih joj i prekomorskih blažestnih pokrajinah. Preko vodah i gorah, preko kopna i móra dalek je njihov put, visok je njihov let; osim kopna spod njih talas do talasa, koj se u vís digne te zasjav se na suncu plavetno-bjelasne i, priličiv čovječjemu vremešnomu životu, zmajevito se uljune, opet utone i u moru izgine. — Izza njih smo zaostali ljudi, ukočena tiela, otvrdjelih ćutih, bez svibanjskih rajskih mislih! Sve je dakle u svietu mjenbenost, sve kratkotrajnost, sve vremešan san, kojim nas narav i priroda nuka što i zašto smo — kad i kuda nam je!

Pa nuto! — o divne krasote! — da neobumremo, da nezasnemo i bez zabave neostanemo — mudro oko mile majke naše crkve razvidi i zrelo prosudi naše nužde i naš život, te nam stavì „mrtvih gód“ na studeni drugi dan Sesvetah, i po tom ponajbolje prinudì pram vjekosti čas bivstvena čovjeka na okajanost zločinah i spomenutje milih pokojnikah svojih.

Prenosiv ovo što rekoh o prirodi na te čovječe bjelodano: baci oko svoje u hladni sjever glavnoga Zagreb-grada, — u kome, i koga se, kao nigdje, scienim, u domovini našoj, predvečerje studenoga a i cio „mrtvih dan“ toli ljubeznom uspomenom milih i njih pokojnikah nečasti i neslavi — baci ga, velim, ostavi uokole plamenom sjevajuće mirogoje, te se sjetiv kobnih prošlih prevratnih godištah i njihovih udesah, tronutim srcem i ucviljenom dušom zadji visokim Grečem po kipnoj ulici k sv. Gjurgju, — gdje na prvi pogled srce ti se od žalostih ciepati mora. S r p a n j s k e ž r t v e! S t a n k o V r a z! a kod sv. Roka V a t r o s l a v L i s i n s k i! — Komu da se neodroni suza niz liticu, — suza-pelinovka!? — —

Dugom ulicom, Ilicom, Novomvesi i inimi sokaci — vidim — tjeskobi se licem na blagdan Svih Svetih, tjeskobi se i grne eno u crnih žalobnih odorah silestvo nabožna svieta; u rukuh mu lovor-vienci, miriscvieće, sjaj-prozraci i silni ćirjaci, — sve to ide k sv. Jurju, i sv. Roku, da nakiti grobove sebi svete, ide, — da odmetnuv jál i mozdanju nenavist oplaće i obhodočasti kraj miloga pokojnika svoga i onoga, s kojim se je nepomiren na vjekove razstao, komu je zalog ljubavi zavjerio a neizpunio, ide, da uzdahne i molitvu Bogu za onoga šapne, koj mu morda zaviditelj bje i ocrnitelj. O ljubavi kršćanska! — U tom je stigla i večer, stražnji zvuci odjeknuli zvonah, kladvo ure tuć je prestalo a polutavje napunilo prostorije zidinah i pećinah tvojih o krasotni Zagrebgrade! Čovječe! ništa nečuješ do tihana nožna tâpa i šaputa tužnih srdacah silne svjetine. — Prostih i uglednih licah, hiljade ljudih, gospodjah i djevicah idući ulicami prekidaju grobnu tvoju tišinu i izzivaju iz tvoga središta sinju koju noćnu sovurinu. — Treći pogled — i vàs taj pokret eno je u staništu vječita počivališta. — O da riedka prizora!

Grobje sjeva u jednome plámu
Nebrojene zabuktile svieće
Njim blištaju zviezde sa nebesah
Razsvjetljuju dva barjaka crna
I dva grba naših kraljevinah
Izpod njieh djelo rodoljubah

Da „živio narod i narodnost!“
Ukazuju — o žalosti gorke!
Padših žrtvah ovjenčana lava. —
Izpod zviezdah izmed svjetla idu
Na tisuće bogoljubne duše —
Sve u dubkom okraj Krsta strahu
U sniženstva ništetju i prahu; — —
Ona pada na starinske grudi
Da prolije i opeta suzu,
Da ublaži prežalostnu dušu
Kad oplače srce svoje drago; —
Ova moli za mile i drage
Da se jednoč sastanu u dici
I da budu božji ugodnici.
Treća inako za dobro stojako. —
Mili Bože da prizora divna!
Al najljepše tebi žrtveniče
Tik do vratah padšieh junakah,
Tebi grobe, tebi tužni lave —
Koji tůžiš — iztužit se nećeš
Dokle Slavjan u nevolji pišti — —
Tebi njegve po izboru glave
Tebi sinci iz ljubavi žarke
Tebi grobe prošlosti nam tužne
Obasjaše, nariesiše odru. —
A šta tamo mjedna uz angjela
Prieko Krstu, posred mirogoja
Tvoja lira oj pjesniče slavni
Srebrozvučna sad toli potavni? — —
Ah! da tavni — sjeveri ju briju — —
Njeni zvuci zimi u proljeće
U rodu ti umuknuti neće!
Snivaj Stanko — do sudnjega dneva
Orit će ti slava s naših spjevah! —
A två slavni roda glasbeniče
Vatroslave kruno naše glave,
Kog prerano izgubismo s Stankom —
Te počivaš u tog sriedi groba
Snivaj sanak do našega doba! —
Vašoj slavi spomenu smo čuli
S njom da jednoč skupa uzkrsnuli!!

Lozjanac.

Viestnik.

Iz Zagreba 2. studenoga. Ove godine posjetim i ja groblje sv. Gjurgja. Došav unutar zaputih se umah k „žrtvam.“ — Spomenik je liepo razsvietljen, oko njega više domorodacah, sama muževna, ozbiljna lica. Pokle su njeko vrieme mučeć stajali, izmaknu dalje; ja ostadoh sám. — Raznih čuvstvah, što mi ovaj mah dušu zamutiše, nemogu opisati. U isti par sam plakao i poneo se. — Plakao, sjetiv se, da su ovi „žrtve“ domaćega razdora; žrtve hrvatske nesloge, kojoj ni krv nevinih ovih nemogaše traga izbrisati, — plakao sam, pomisliv na današnje stanje naše domovine, gdje ju iste bjede progone. Al poneo sam se ujedno mislju znajući, da ipak imade i u nas junakah, koji nemare i krv proliti, gdje se rādi o dobru mile domovine i narodnosti; narodnih mučenikah bijaše u nas, pa mislim — da bi se jih i danas našlo. S toga slava ovim, vječna slava!

Jeste, budi vami vječna slava,
Našeg roda mučenici veli!
Zrake sjaju oko vaših glava',
Lovori su vaši neuve'li:
Slava vam, a onim kletva,
Kih ste bili krvna žetva!

Odavlje odoh do groba prerano umrloga, obljubljenoga našega pjesnika, Stanka Vraza. Prije, na putu donj, uočih pri svjetlu bukteće baklje jednostavan grob; a na njem klečí mlada u crno ovita ženska. Bliedo lice, pri jasnoj luči još bledje, prikrile obilne suze sklizajuće se niz krasno lice, sjajnim bisernim jagodicam slične suze žalosti. „Ova plače za vjerenikom“ prišapne njetko od traga. — Došav do groba našega Stanka, namjeriv se ovdje na iste one vriedne domoljube, koji stajahu i kod „žrtvah.“ Blaga duša obdarena pjesnika — pomislih — motri sada možebiti s rajskih visinah, kako se zahvalni muževi uvažavajući njegove zasluge, sakupljaju oko groba, prerano — žalibože odieljena druga. O koliko bi još bio mogao raditi! U najljepšoj dobi — u cvietu života pohara ga nemila smrt.

Oj pupolju ruže krasne,
Što mi veneš veće sad!
Ni razvio još se nisi
Što mi gineš toli mlad.

Ovako jadikuje mlada duša mlada pjesnika za njim. A ja otrv suzu boli, zavapim: lahka mu zemljica, a neumrlomu duhu vječni pokoj! — Tužnim srcem razstadoh se s ovim mirnim stanom pokojnikah, koji su danas neobično oživljeli. Mnoga je duša proplakala, al to opet nesmeta druge u njihovu veselu elementu. Jedni plaču, drugi se smiju, — tako biva u svietu.

— Gospodin vitez Fernkorn glasoviti kipoljevar iz Beča bio je prošlog tjedna u našem gradu, da glede spomenika Jelačića bana učini ugovor sa dotičnim odborom. U osnovi je taj spomenik ne samo veličanstven, nego i jedan od najznamenitijih, što se tiče težkoće umjetnog izvedenja. Želimo naše štovano čitateljstvo o uresu ovom glavnog grada naskoro potanje ubavjestiti.

— Cyklus hrvatskih predstavah otvorio se je u nedelju 3. o. m. sa „Maria Tudor“ žalostnom igrom u 4 čina. Kazalište bijaše sjajno razsvietljeno i krasno napunjeno. Predstava tekla je složno na zadovoljstvo občinstva.

Književnost hrvatsko-srbska.

— Naš Mirko Bogović, radi na političkoj njemačkoj brošuri, a uza to pripravlja za tisak jur gotova djela u hrvatskom jeziku 1. politički epos „Grabanciaš djak. 2. „Žuto lišće“ (razne pjesme). 3. „Slike i prilike“ (dinaktičke prispodobe — poredice); zatim 4. Satiričku veselu igru: „Stari i mladi Hrvati.“ — Mi se radujemo ovomu radu, te želimo, da što prije rečena djela bieli sviet ugledaju.

— „Glasonoša“ javlja, da se u tiskarni vrloga rodoljuba g. Abela Lukšića, štampaju: „Pjesme“ grofa Pucića; zatim Sundečićev prevod Alfierove drame: „Saul“ i izvorna pjesma „Krvava košulja.“

— U Šabcu, kneževini Srbskoj, izdati će g. Miloš Milisavljević srbski koledar „Mačvanin.“ Sadržaj, kao što veli pozivnica na predplatu, biti će valjan. Ciena mu je za Srbiju cvancika, a za Austriju 50 novč. Tko bi želio rečeni koledar imati, neka se obrati na izdavatelja u Šabcu.

— U Novom Sadu, imati će od 2. siečnja buduće godine izlaziti novi beletristični list „Javor.“ Uredjivati će ga vrstni srbski pisac Gjorgje Jovanović. Premda svomu kolegi in spe najbolji uspjeh želimo, ipak bismo željeli, da si uvaži, što je ovih danah o tom naš „Pozor“ rekao.

— G. Emil Čakra, odstupio je od uredničtva „Srbobrana,“ kako to sám u 71. broju istog lista obznanjuje — zato, što neumije svakom po volji kolača umjesiti; izražuje ujedno nadu, da će početkom mladog ljeta, ako bude od potrebe opet potegnuti mač, da brani načela svoja; koja se neslažu sa Srbobranovimi.

— Nakladom Dragutina Albrechta knjigo- i kamenotiskara ovdje izašle su „Vježbe u liepopisu“ složene po Franji Klaiću, ravnatelju gradskih učionah u Zagrebu sa ćirilskimi pismeni, praktično čisto i pravilno izvedene; te će se jamačno svakomu ljubitelju ćirilice dopasti.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. studenoga 1861. Broj 32.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Pôdne je blizu — jedanaesta ura teče. —

Otac Marijan odkako je prosborio svejednako mukajeti, te dočim je sveudilj stajao i sjedio kraj harambaše, podić će se ovime: „Mi danas, dragi Franjo nakanismo službovati sv. misu u njegdašnjoj kapelici našoj Bogu u slavu, koj nas je zla izbavio. Njoj će prisustvovati seljanstvo naše čim u većem broju. Kao da nas je time i Bog pomilovao, dočim smo za tobom uzdisali i ti eto dodje, te se nadamo da ćeš danaske ovdje ostati, službu poslušati, Milicu pokopati s Jusufom u Čaklovcu prenoćiti, pa ujutro nov dan nova sreća!“ —

„Slobodno!“ odvrnut će Franjo „ko da me je sám Bog na vas naslao.“ — Dok su oni u sobi tako razgovarali, Milica je pod krovom u hladu već metnuta bila u lies. — Junak izadje u dvorište, te još jednom prikleče i poljubi joj čelo, te se oprosti s njenim tielom do sudnjega danka. Sva svjetina pane na koljena, starac Marijan blagoslovi sve; izmoli molitvicu i — podju svi zajedno ponesavši mrtvu zaručnicu hajdukovu u crkvu. — Tamo već čekalo sijaseta puka, koj je mislio, da ni nebude mise, — nu kad zagledaše i začuše što se ima u stvari — poklicaše, i hvališe Bogu na neizmjernoj dobroti i milosti.

Svetu službu služio otac duhovni, — a po njoj bio sprovod u domaće groblje junakove ljube. — Težki vaji do Boga se čuše, — kad zajaukà junačkim glasom junački hajduk zadnji puta. Pokopana je bila povrh crkvice u Bogazu pram žrtveniku sv. Bogorodice — svoje jedine majke i obradovateljice. Nad njom bijaše četverouglasti mramorni spomenik, a na njem ukusno izrežana liepota-zaručnica s podpisom:

Stalna, vierna Franji drugu svomu Milica Ilić,
A oddana Bogu trojednomu;

od taneta turskoga pogine 5. svibnja 1596 godine. —

Po grobu je bio položen drugi pločnjak djelavac, a oko njega cvatijaše divno cvietje rajske krasote i miomirisa.

Prastari znaci uzajamnosti slovinske ponovì opet plemenita družba ova s Franjom junakom u djelokrugu čaklovačkom, u samû selu Čaklovcu. Po pogrebu, prem ponješto žalostni, upute se seljaci kući Velkovoj, gdje bude liepa gostba u slavu junakovu. Tu je prisustvovao i otac Marijan. Liepi slavonski običaj zdravicah ponovì se eto poslje mnogo krvavih godinah na predjelu plodovita zemljišta čašom rujna vinca čaklovačke zdrave lozice. Prva zdravica bude redovnikova, komu živanim slovom preporučì hajduk stado Bogom izručeno, da ga vodi stazom strahopočitanja prama Bogu sveviš-njemu, preporuči rodu svomu tvrdu vjeru u Boga, koju je već dobrano usisao bio, poslušnost i umjerenost u svem naprama starešini svomu, stalnost i odvažnost za požrtvovanje domorodstva; jednom riečju: Ilić u ovome govoru napomenù sve, što mu srce govoraše, da bi za prosvjetu i napredak narodni spasonosno moglo biti.

Druga zdravica idjaše Franju, koju mu govorom Marijanovim napiše jednoglasno svikolici i izraziše se, da su na rieč njegovu za rod i dom svi pripravni pasti žrtvom smrti, ako do toga dodje. Rekoše, da toliko njegovo, ko i inih sinovah ote vrsti, poduzetje i briga, da narodu trh i tlâku olakša,

zlata vriedi, te oni, nesamo da će iz sela koliko bude moguće momakah pod njegov stieg dati, nego da će i po svih krajevih u mjestih okolištnih polaziti takove pobirkovati. Obrok još nije minuo; još su si Slavonci bratskom ljubavju napijali, još su si uzajamno prijateljske ruke prúžali i zaklinjali, da ćedu jedan drugoga svakom prigodom iz svih silah braniti, — a poslanici se eno već razišli, da kùpe hrabru četu pod nepobjedivu zastavu svoga zemljaka. Jedan ode u Dragović, drugi u Kusovje, treći ulak u Požegu, da u ime Ilića i Čaklovčanah umoli otce Franjevce, da bune sviet i sabiru momčad, koja da jim se sgodno priklopi.

Jedna rieč samo — i dosta bijaše. Malo i veliko u svome mjestu se pobûdilo o dolazku ulakovu, te na poziv harambaše, o kome se toliko čujaše, odabrà po njekoliko vrstnih momakah i poslà u Čaklovac, gdje ih harambaša izčekivao. Velikim klikovanjem, neizmjernom radoštju pozdravljao je on pridošljake i novake svoje, koji su se svedj izjavljivali, da nežale š njime za rodbinu i domovinu umreti; jer im je on prereći umio, koli je slavan i bogumio čin taj. — Oj Slavonijo! imaš li sada sinovah takvih?! — —

Sunce je palo, a š njim i veseli dan slatke ove uspomene. Po ulici biela Čaklovca samo vrvjaše izborita momčad oružana — liepa kita slavonskih junakah. Još se nezna tko će okle doći. Za sve se pobrine skrbljivi harambaša, svim im nadje konaka i živeža, te ode na počinak; — al junačka četa nedodje da spava, nego da vidi znameniti koračaj harambaše, budućeg si vojvode i gospodara. Cielu noć išla je od kraja na kraj sela; na bunište grada izgorila; čudila se silnoj sili kršćanah samih Čaklovčanah i vitežkih šerežanah; išla nà grobove blagopočivajućih pokojnikah, klečala i oplakivala na humcu hladna groba Milice, koja je slobode čaklovačke povodnicom bila. Što se je i spavalo, spavalo se je napole. Svaki živ je komaj čekao sutrašnje sjajnosti, gdje će se možda pô stotine momakah rieči Franjinovoj podvrći.

Nov dan, nova sreća. Već u rano jutro pokloniše se ulaci vodji čestitomu i prinesoše dobre glasove: pomoć najme i odonle, okle se ni nadao nije.

„A ovo“ reče požežki ulak harambaši „što dovedosmo, budi ti u toliko da nuždi odoliš, ako gdje na te navali, da križaš njome i bičuješ nevjernike Turke. Dodjosmo eto malo prvo; jer obdan se nesmjedosmo pred njimi krenuti, kad po Požegi samo kipe. — Ovo što je ovdje dadoše ti otci iz manastira dok se momci saberu i pojedine čete sačine, koje ćedu se s tobom već njegdje izmedju Požege ì Pleternice sastati.“

Tu se maši u djep

„Evo ti“ reče „i knjige od otca gvardijana.“

Junak nije bio vješt, da na huju proštije knjigu; nu polako progledje ju cielu i, premda već oddavna nije čitao, te većim dielom i ono malo slovah, što ga je otac Marijan prije desetak lietah s bratom Lovrom naučio, zaboravio, to je vendar iz nje razumio, da ga fratri nukaju: da najprije Crkvište osvoji, zatim Pleternicu, Viškovce, Požegu a najposlje Veliku, kojino su gradovi divnoga polja požežkoga.

Uzhićen smota list „hvala Bogu!“ rekne i pogledav na ulake i još njeke okolo stojeće, nasmjehne se, oruža i izadje pred kuću. Na ulici do stó čilih momakah čeka na glas njegov, a on znavši, da mu nije, no prosbornuti, nače ovako:

„Ljubezna braćo!

Deveti put stupam riečju pred junake svoje. Pred vas me evo prviputa. Ko što vas tako veselo zagledah, dao Bog! tako se radostno i razstali. Njegova je volja podžgala vaša srca i vi odlučiste vojevati za svetu stvar; odlučiste ondje pomoći rodu svomu, gdje ga najveć tišti. Premda nam je odluka pogibeljû života začinjena, ništanemanje znajući vi i s menom predobro, kako je težko poganinu robovati, pod žukim jàrmom u svojoj otačbini stenjati i uvjerujući se veće toliko putah, da s okrutništvom turskim raste i naše četništvo, naša sila i odvažnost, scienim, da se nećete pred njim zaplašiti tim većma, što se nadajmo naskoro zagledati više braće i više složnih silah! Moja braćo! sveta je stvar, uzvišena je to pomisao borit se i žrtvovat se za domovinu. Samo složno za mnom! naša je pobjeda! Turčin je na izmaku. On našom slogom, od našega mača i zrna ubitačna pasti mora! Nepazimo na to, što nam tobožnja braća naša pomoći neće; tà mi smo vikli već, ko i djedovi naši drugim pomagati a sámi se braniti. Eno u gori žene moje, — koje živ zaboravit neću; — eno po Bogazu silnih junakah mojih, koji su se za vašu slobodu žrtvovali, ko se i vi sada za njihov i svoj rod žrtvujete! Evo doma moga! starašnih roditeljah mojih, rodbine i prijateljah mojih — sve ih ostavljam za ljubav domovine! Poginem li medju vami, — a vi ostanete, želim: da mi tielo ukraj moje Milice metnete. Nežalite nikoga od roda ostaviti; taj bo vam budi cio narod slavonski, a dom njegov ciela domovina majka Slavonija. Borite se vitežki, ako želite steći neuvehli lovor-vienac.Ja se nadam vašoj odanosti, vjernosti vašoj. —

A ti mili otče! ko što si blagoslovio i odpravio sina Lovru, brata moga, blagoslovi mene i odpusti mi Milana; — nebi li i on danas sutra bio Lovro i Franjo!“

Junak klekne i starac mu svečano položi ruke na tjeme riečju:

„S Bogom pošo sinko, pa budi pametan. Evo ti Milana i budi mu skrbitelj!“

Ucviljenim srcem poljubi jih oba mati i sakrivenim licem suzna se povrati od njih.

„Majko! majko!“ reče Milan „neplači! ah neplači — mi ćemo se i onako svi skupa njekoč sastati!“ —

„Ti pako otče redovniče!“ rekne Franjo Marijanu „blagoslovi mene i junake moje!“

Kleknu svi pod oružjem, — starac ustane na stolac i blagoslovi svetim Krstom hrabru vojnicu. — Na to se dignu svi — i za Franjom zaori tužni „s Bogom! s Bogom!“ — — odu prama Bogazu.

Uzput se još jednoč svrati junak na Miličin grob, i razstane se š njime do smrti.

„Grobom“ reče „hladnim evo pokojnice svoje i Bogom živim zaklinjem vas braćo mila, vi sa mnom! — Ja se neposvetio, dok se neosvetim! S Bogom ljubo! s Bogom grobe ladni! dok se sastanemo!“ — —

Tad se stavi pred četu, — te u sudružju i razgovoru podje pred njom, a junaci za njim na vrletnu goru.

* * *

U selu je ostalo sve zapanjeno, sve začudjeno, gdjegod tko, vikaše i uzdisaše: s Bogom junače! s Bogom rodjače! s Bogom Franjo! dok se opet uzvidimo! s Bogom! — — Sunce bijaše jur visoko, a oni mu odoše veselo u pozdrave. Suze ih i uzdasi pratijahu, dok ih oko vidjeti mogaše.

Nije dugo postojalo vrieme, samo njekoliko danah — i Ilić imadijaše već 190 uvježbanih hajdukah, — te dočim je do sada s onom stotinom samo Bogazom križao i okolišao,

ostavi s ovo blizu dvista momakah ovi predjeo i podje prama Požegi.

V.

Sve se trese, ruši i premeće
Samo da se stieg slobode steće.

Alaj je plodna i krasna ravnica, gdje je danas slavonsko bielo trgovište Pleternica! S mnogobrojnimi selî, što se po divnome, bogatom, oku nepresežnome polju požežkome ponosito koče, uzdizaše se njekoč pod imenom Crkvišta siera ona gradina, koje se razvaline i danas na desnu briegu hitre Orljave, kraj župnoga stana, vide. Kano sivi orao razšepirio ubitačna krila, razgranio po dugu i široku prostorju pleterničkoga ravja zidine ladne, a zahitio glavom kulah malne do nebnieh visinah, te zagledao na četiri strane vjetrovah, — sve on gledje mirnim okom, i dokazuje radostne viesti gospodstva gospodaru svomu begu Ali-begu.

Nu zastidì se beže Ali-beže, zadivì se Turčin sáme Slavonije, — kada začù veliko junaštvo sokolićah uz slavonskog viteza Ilića, drugoga našega Marka Kraljevića; — začudì se i prečudit se nemogaše, toga jim se vjerovati nedaše; strah i zazirnost zavladà na daleko i široko; — silni Turčin boji se još silnijeg udarca, kad li začù, da se do dvista junakah oružanih pod slavnim vodjom Ilićem Franjom izkoreniteljem turskoga u Čaklovcu grada i življa dúž brdinah i iztočnih gorah pod Crkvišta grade evo približuje! strah i trepet, trešnja i pucnjava, jauk i lelek zavlada Turstvom, kud oni prohodjahu. Velikim trudom i naporom prebaciše ovi momci neprohodne bogažke i požežke prolome, dok se dokopaše utrenika, te se spustiše u zaonda šumom i grmjem zabataljenu ravnicu, na kojoj je danas sámo štapsko mjesto, sedma, osma i deveta satnija novogradiške pukovnije s plodonosnim Jelasom i nješto ravnim Posavjem, gdje se Turakah nije bilo toliko zazirati. Ono dva grada, što bjehu u podnožju oriovačkih brdah s ova kraja Posavja s nomadičkimi stanovî malobrojnih Turakah, koji su se i sámi braći možnijoj ugnuli, bijahu pusti, nenapučeni i na svaku stegu ol razpust pripravni. — Po brdinah inače bijaše množina i sámo kršćanstvo. — Pojedine staze bijahu neprohodne, a glavni put uza Savu otvoren, kuda je Turčin vrvio, onuda se zatrkivao, robio i harao. Zagreznimi dakle onimi rítovî, sprekakavši više poput tirolskih divokozah švajcarske ove strmine, gore i pećine, pognu se hajduci prama razkošnomu polju požežkomu, a ponajprvo pod zidine imućega bega Ali-bega crkvištevačkoga.

Južino je doba 15. svibnja. Urečeno, mora biti učinjeno. Sunce je jako pripecalo. Složna četa stigla je na kraj goleme šume, pa se povukla tik pod brežuljak one grane gorah, na kojoj leži današnji Drenovac, Viškovac i Vrhovac-grad i pod kojom je sa sjevera veći dio starodavne Rekatine, današnje krasne Požege. Što je kršćanah onda na slavonskome zemljištu bilo, neima dvojbe, da se je dolazku njezinomu neizmjerno veselilo. Pleternica, zastarjelo to mjesto, gnjezdo njekada glasovitih junakah, za ovo vrieme prama svojoj moći u požežkome polju, učinì, ko više putih, i sada rodu glas. Ustavši ozbiljno na oružje sklopi jur dosele s požežkimi fratrovi liep ugovor, po kome dadoše cvietak momčadi pod barjak Ilićev. Vrle priprave tajni bijahu svjedoci páda turskoga. Urobljena raja što je znala za sebe je zadržavala; samo da se može odkúpiti težkoga jarma.

U gradu je danas sve mirno i zadovoljno. Na ravno njivište izašlo pô stotine robovah u sve jutro, i bicleć se poput bielih ovacah na polju širokome, — radi begu za pašu požežkoga. Nad njimi je čovjek u obrazu bakrene boje, crnih brkovah, duge kose, oširje finije rubine, oduljih rojtah, tkanicom izpod modra zobunca opasan. Drži bič u ruci, kojim prišikava onemoglu râju, štono cvileć i jaučuć u težkome poslu nesmije opočinuti; ime mu je Jovan. Zavrnuo vjerom i posto poturicom, zavjerenikom oštroga Alibega. Što i nebi hotio, mora da bude strogi pritjerač k poslu begovomu, bojeć se, da nebi i ono nješto slobodna života izgubio, koga se uživa: jer i na njega pazi nesamo kadišto sám beg, nego i drugi dušom i tielom zakleti Turci begovi povjerenici.

Sunce se je k zapadu nagibalo. Poljodjelci su sasma pešali. Jao onomu, tko se robja izkupiti nemože, ko i onomu. koj nikoga svoga neima!

„Jovane! Bogom ti Jovane! pusti me samo časkom do one vrbe da si opočinem!“ tako zajauknù pun vrelih suzah na zemlji klečeći rob Marko nadziratelju svomu. „Jovane!“ — reče — „nisi li čuo, gdje već drvlje i kamenje plače o težkom udesu stradavših Čaklovčanah? — Jovane, ti se zaboravì obećanja svoga, — ostavì Krista Boga svoga? Bič božji vrhu tebe i turskoga poriekla!“ — —

„Jezik za zube ništarijo pogana!“ zaori nadziratelj i ošine ga bičem.

„Pamtit ćeš za to, okrutniče nesmiljeni, prije, nego se drugiput mjesec na obzorje pomoli!“ zacvilit će jadni rabotar prieteć mu rukom, te odstupi i nastavi krvoznojan posao nadalje. Još sat, dva i sunce zadje, a on prebrojiv na prste poslenike, vikne:

„Sada kući, pa sutra zora medja!“

Do grada neima ni dobra pô sata. Na razkršću, proprativ Jovana i prošav most orljavski nakloni mu se biedna raja, te njeka u Pleternicu, a njeka krene putem u druga obližja sela, kući.

U tom eto i noći. Dva prijana, prijašnji Marko i Stanko odružila se od ostalih robovah ili bolje prisiljenih nadničarah. te prvi će drugomu:

„Kako je liep današnji dan bio. Nisi li ti u Sulkovcu čuo, što se eto odnjeke u Drenovcu pogovara? Ja sam eto sinoć htio do tamo k svomu ujaku po poslu, da čujem, što na to Sulkovčani vele, pa navali eno ona salauka, da se nisi smio napolje pomoliti.“ —

„Što to takova?“ upitat će ga Stanko vadeć iz kožnjare kresivo da si ukreše gube za lulu. „Ja ništa nečuh novoga, nit se u Sulkovcu išta pripovieda, do, kako se Požežani bune proti svomu paši. Sviet se búne veoma boji, da ga nebi u slučaju prevage i pobjede pašine još veća udes nemili šinuo, te da nebi kršćane još veći namet i daće pritisnule, onda djaba mu i život i sve, — kad, nesamo što eto neprestano moram raditi ko niemo živinče, već da još i danak veći plaćam, nego je kukavna dohodarina, po kojoj već ništa neimam u kući! A neplatim li, neminu me bukagije, nemimoidu toljage i tamnice, — pa živ u zemlju, a djeca gola i bosa neka kapaju od gladi? — Tà Boga mi živa! živiti se neda — baš mi je došlo već do živca, — baš mi je oskudica i nevolja prodrla do srca! Šta da počmem?!“ — —

Marko, koj ga je na sve dobro poslušao — te kao i nečuo zadnjih riečih zapita: „Ele zbilja Stanko neznaš, što se ovo danah sbilo blizu i daleko u našoj zemlji?“ — —

„Neznam,“ odvrati mu ovaj, „dede mi kaži što je, da i

ja znadem i onako da se sve buni, grozi, diže i govori! — — dede." —

„Hm! mnogo je dakle toga, što bih ti morao sopćiti, — a malo vremena."

„Brige te!" na to će Stanko „premda je rekao nesmiljenik onaj sutra na rabotu, — ja mu lje neću! bilo šta bilo! Njegovi su svi dani, mora i moj biti jedan u godini. Noć je duga, za počinak dosta, a sutra se odmárati. Dobra svejedno neima! već nas je Bog odmetnuo! — Gledaj ti samo, kako on tebe prava zdrava ošinù, već je sasma zagrnuo opakliju turskoga fermana. Nu neka ga — neka!" — — i podju dalje.

U desno puta ležaše duga izvalina, ciela hrastina gromom izvaljena a za njome gusta šikara.

„A," reći će Stanko glednuv nada se „baš je poćudna večer! Danas smo se vrlo utrudili, daj brate Marko, da ovdje sjednemo, počinemo i malo predivanimo! Tà kuda nam je sila, dospjet ćemo još kući i onako neimaš velikoga posla svoga, a za tudjim râlom znam da te nevuče srce i volja."

„Pravo kažeš!" skrenu i sjednu. Nastavit će Marko „ja velim ništa boljega, nego sve sile sdružiti s Ilićem, koj će nas naskoro pohoditi i Turke nam pomoć smandrati."

„S Ilićem?" upanjen će Stanko „s Ilićem? — — Franjom?" — —

„Jest!" odgovori Marko „š njime, koj je onomadne eto u Čaklovcu do korena pobio Turke, agu, i grad mu zapalio, ko što mi je u nedelju otac, gvardijan požežki, po misi u kloštru pripoviedao; te da se paša zato, što mu je Selim s poslanom Rustanu u pomoć četom kod predobića grada pao, nakanio biednomu narodu našemu gordo osvetiti. Zato da je Iliću pisao, bojeći se pašine okrutnosti i velika njegova potlačenja nad Požežanî, te mu ujedno njekoliko momakah pod barjak u Čaklovac poslao, da se požuri oko južnih bjelobrežkih gorah na Pleternicu u Požegu. Puk je jako uznemiren, i Turci to vide; nu neznaju zašto. Potajne se družbe sabiru, oružaju, da Ilića dočekaju i da mu se pridruže — te Turke protjeraju. — Hoće li nam pako to poć za rukom — u Boga je!" — —

„Oh! Bože daj!" uzdahne Stanko. — „Gle! brate!" povikne u isti trenutak — „kako je strašan ono oblak od sjevera! pa ga uprav amo vjetri tjeraju!" — Još u rieči bì, a nješto jim za ledjima šušne. Oni se ozbiljno medju se pogleде, te uz rieč: „je li čuješ?" rukne Marka, koj se prenù, malo posluša i rekne: „Tà to je vjetar zaljuljao grmom! šta se bojiš!" — te još časkom poslušavši,

„Hajdmo dakle sada malo brže" opet će Stanko „da naknadimo brzinom, u koliko smo oto malo zakasnili. — Ko da nam sudbina nesudi ovdje zatezati, da nebi naginuli; jer znaš danas su ti Turci zlokobni i kao pomamne zvieri bjesne nad životom kršćanah, a k tomu ih je i svagdje naći."

„Hm!" zamrmljat će Marko „pa što si me onda ustavljao, — kad nećeš da se dobro odmorimo i porazgovorimo?" —

„Znaš brate" opet će Stanko „da me nješto silno nuka, da se udaljimo. Ja sam više putih ovuda prolazio u Sulkovce i rado se ovdje odmarao, kad sam od pleterničkoga polja išao; ali me ovako silno nikad ništa nije kretalo!" — —

„E pa hajdmo de!" reći će onaj „možemo i putem divaniti!" — Dignu se dakle i pušeć podju. —

Oblak je nad njima i veća je tmina; — oni jedva vide stazu.

„Ja sam" hodeć će Marko „za to, da osvetim udarce svoje, da se sdružimo s Ilićem, koj se već njegdje Crkvištu približaje!" —

„Kamo sreće!" prihvatit će Stanko „ja bi kleknuo pred njega, pa bi ga molio, da me uzme za hajduka; jer je slatko boriti se za domovinu."

„Tù!!" — — zagrmi dol i bregovi od gromovite puške i tankoglasni jaukne „joj!" nedaleko od njih. — — Dva putnika stanu ko dva stupa, nu dočim nedočuše poduljim časkom više ni traga ni glasa, — podju dalje; — kad li i druga grunù — a za njima težki ženski „joj Marko!" — vrisnu.

„Ah Stanko!" bolan će Marko „porenimo, to je Ružica i Janja moja! Trista ga vraga odnielo — i morao nas je preteći!"

„Tko! tko?" vikne pitajući ga Stanko. — —

„Crni onaj obješenjak Jovan, ubio ga Bog! Još mi rečè Ružica jutros, da se požurim, — da se boji za me, da nebi u klanjac morala mi ići u susret; jer mi se je tanetom zakleo — prokleta mu duša! pa eto ubì nju! — A joj majko moja! što ću sada?" plesne rukama i potrči što ikada mogaše, a Stanko za njim. Njekoliko puščenih hitacah, — — kad li na prelazu sjenokoše mrtvu zagleda si ženu i kćerku Janju. Junačko srce ni suze nepustì. — —

„Sad sam slobodan! nećeš dugo prokletniče!!" zagrmi Marko, — pograbi ženu a Stanko kćerku, pa kući. Na rìku pušakah već bielo selo u pokretu. Drenovčani odonle, a Sulkovčani odovle trče što ikada koje može k rijućoj Orljavi, misleć tamo da se je čudo začudilo. Kad u jednoč pukne glas: Marko ode u hajduke! Marko Gromović i Stanko Strelović odoše u hajduke! — Sve je u golemu čudu zablenuto na polumjesečini budno na taj kobni glas. —

Marko izruči Sulkovčanom ženu i diete da ih pokopaju, — a on se oruža, te kano strela, koja netom tresnù, sa Stankom izčezne u gustoj šikari povrh sela.

„Moj i tvoj Bog! Po njem brajne!" zaori šuma — a jeka se gromovitomu odazva nebu. U sela ih čuli i rekli: To je Marko i Stanko!

(Dalje će sliediti).

Tadija Košćiuško.

(Konac).

Mimoišav ovdje tužan onaj akt neobične slabosti kralja Stanislava, koji stranom prietnjami, a stranom obećanji vladarice Katarine prisiljen, podpisà ugovore od 23. srpnja 1792 god., kojim podpiše ujedno nesreću tužne Poljske; mimoišav — rekoh — rečeni akt, sliedimo samo Košćiuškoga na polju njegovih borbah za narod i njegovu svetinju.

K. kao muž lojalan i vjeran kralju svomu neuzprotivio se, pa s toga, nemogav gledati sramote narodne, ostavi domovinu i podje u Draždjane, da dočeka bolja vremena ondje.

Sve sjajne ponude carske milosti Katarine, razbiše se o tvrdih njegovih načelih. A njega sliedише i mnogi ini častnici poljske vojske, medju njimi i Poniatovski. U Draždjanih življaše na samu, mirno, dočim su njegovi prijatelji pripravljali narod na novi ustanak.

Žalostno bijaše za onda stanje kraljevine Poljske. Okužena tudjim uplivom, sramotno zaostavljena od nevjerna i lahkoumna plemstva, posuta bje tudjom vojskom, koja imadjaše uništiti svaki pojav načelah francuzkih demokratah. Na dne 14. listopada 1793 god. pada druga doba Poljske.

Razjarenost naroda uzpiri se do vrh vrha. Sve je oče-

kivalo, što će reći K. da na njegov mig udare, kud već znadoše svi.

Kad je jur sve dozrielo stigne K. iznenada u Krakov, gdje ga mlado i staro proglasi diktarom. Na njegov vatreni poziv poleti sve, što je maču i konju doraslo u bojno polje, da brani zastavu mile domovine. Rukotvorci dodju naoružani sjekirami i drugim orudjem, seljaci kosami i lopatami, gradjani puškami i sabljami. Uz plemića stajaše prostak, uz dječaka starac, gdjegdje vidjevala se žena kopjem u ruci s mužkarci u najtežih vježbanjih stajati. „Košćiuško, Poljska i sloboda“ bje devisa junačkih ovih zatočnikah, ovo jim svakdanji pozdrav i jedina misao.

Najuglednije gospoje u Varšavi i Krakovu prodavahu nakite i dragocjenosti svoje a novce šiljahu Košćiuškomu, da jih obrati na dobro domovine. Obćenito oduševljenje zavlada narodom; neznaš, čemu da se više diviš, da li muževnoj odvažnosti, ravnodušnosti i ozbiljnosti Košćiuškovoj i njegovoj neumornoj brigi za najneznatnija seljaka, ili bezkrajnoj ljubavi i povjerenju naroda prama svomu vodji. Svuda ga je bilo vidjeti neumorno poslena; to u vjećnici, to na trgu, u taborištu i na bojnom polju.

Kod Raklavice 4. travnja 1794 pobije se prvi put s Rusi. Poljaci borahu se prirodjenim si junačtvom, koje samo svetinja stvari jošte uzmnoža te suzbiju Ruse. Nije nam do toga, da ovdje slike svih bojevah iz povjesti prepišemo, kako se je K. morao vješto braniti, drzovito napadati svojimi 20,000 vojnikah redovitih i kukavno oboružanimi 40,000 seljakah proti 150.000 jakoj armadi sdruženih Rusah i Prusah; nećemo toga ovdje izbrajati, već stavljamo samo za karakteristiku junaka iz Washingtonove škole, — da je Friderik Vilim zdvojiv o pobjedi svoga oružja uzalud mu najsjajnije pogodbe nudio, da ga kako na svoju ruku pritegne. Napokon svane kobni dan, dan crni, krvavimi pismeni ubilježeni u historiji tužne Poljske, dan 10. listopada, kad se je imala sudbina Poljske kod Maciejovice riešiti. Najsilniji vodja ratni Suvarov napadne dvojakom silom iznemoglu četu. Poljaci se bore bjesnim ćuvstvom narodnje uvriede i očajnim naporom čovjeka za život ili smrt se hrvajućega. Al nesreća, na koga se sruši, toga i proganja nemilo. Košćiuško vojevaše slavno i hrabro; on — duša ciele vojske svigdje je, gdje najžešće bitka bjesni, kad al jao, pogodi ga tane, junak padne! — krv ga oblije te on neizrecivom boli zahukav poznate u svietu rieči „finis Poloniae“ i izgubi sviest.

Očevidac Oginski pripovjeda — da je narod u Varšavi, dočuv o nesretnoj bitki u skrajne pao, da su mnogi najopasnije oboljeli, gospoje si lasi čupale a mnoge se i prije dobe odtrudile; jedni poludili a drugi hodali plačuć glavom o stiene lupali, vičući „Košćiuško mrtav — domovina izgubljena!“

Katarina zapovjedi odpratiti zarobljenika u Petro-Pavlovsk, gdje bi siromah polag kukavne dvorbe po svoj prilici tužno poginuo bio, da nije na sreću njegovu carica umrla. Pavao I. njezin nasliednik, posjeti sa svojimi sinovi kraljevićem Aleksandrom i Konstantinom osobno uznika, povrati mu slobodu i preda njegov mač, nu s uvjetom da ga nikada nedigne proti Rusiji.

Osim te milosti pokloni mu car, koji ga je veoma počitovao, imanja — novacah i čast maršala — ako bi mu se htjelo u Rusiji ostati.

Nu slavni Poljak zahvali se na svemu, al neprimi od svega toga ništa do slobode i mača, pa čim rane zaciele ostavi Rusiju.

Preko Englezke ode opet k svomu otčinskomu prijatelju Washingtonu u Ameriku. Republika sjevero-amerikanska pošalje ga mjesto Franklina u važnih diplomatičkih poslovih u Pariz. Doista liep znak povjerenja! — Tamo ga primiše na najdostojniji način, kako to dolikuje samo admiralu ili maršalu Francezke.

Napoleon I. pokuša sve načine, da plemenitoga toga Poljaka na svoju ruku predobije, al badava mu svi napori.

Štogod je u potojne doba car Aleksander I. za poboljšanje bjedne Poljske učinio, to se imade najviše pripisati uplivu Košćiuškovu, koji život svoj posveti jedinoj, nad sve miloj domovini Poljskoj.

Svi njegovi prijatelji i neprijatelji priznavahu, da je bio Košćiuško ne samo prvi domorodac, no i jedan od najplemenitijih muževah, što ih je ikada sviet ovaj vidio. Umro je siedoglav u Soloturnu u Švajcarskoj 15. listopada 1817. Ovaj dan Poljaci uvjek svečano spominju, pa tako i ove godine na žalostni način — kako smo razumjeli iz glasovah poljskih.

Tielo slavnoga ovoga Poljaka doprati po naročitoj zapovjedi carevoj knez Jablonovski u Krakov, gdje počiva u raki stolne crkve. Tude u grobnici proslavljenih kraljevah poljskih, uz ovjenčane glave Piastah i Jagelonah, polag slavnoga Jana Sobieskoga, leži Tadija Košćiuško narodni junak, uzor pravoga rodoljuba, komu nebje sladje, no za domovinu živjeti i umrieti.

Kad se Europom pročuo glas o njegovoj smrti leene se sav naobraženi sviet duboko osjećajući, da gubi u njemu vriedna i slavna člana; proplače tužna Poljska, kojoj bijaše sjajna predhodnica i zapadnica zviezda.

Poljaci visoko štuju njegovu uspomenu a što su radi toga ove godine mnogo pretrpjeli — to sve prosuditi će strogo bezpristrana boginja klio — historija!

Divje ružice.

Bere S . . . . j M . . . . v.
Iločanin.

I.

Jagode prodaje
Krasota nevjesta,
Jagode pobraše
Sve — gospoda s mjesta.

Krasoto neviesto
Tako ti života,
Što sam ne namiren
Tvoja je griehota.

Nemaš li jagoda'?
Imaš ih na usti'
Sam ću si nabrati
Samo mi dopusti.

II.

Da ti zoro znadeš
One rajske slasti
Kim na grudi svoj'
Mene ljuba časti.

Bi se smilovala
Zor' od suhog zlata
Pa bi malo kašnje
Otvorila vrata.

I tebi je sladko,
Na grudih počivaš
Grudih žarkog sunca
Sunašce cielivaš.

III.

Evo me svaki dan
Kucajuć na vrati'
Nebil već hotjela
„Slobodno“ kazati.

Prsti mi s kucanja
Već se ozliedili
Molim te nemila
Meni se već smili!

Dulje li uztraje
Nesmiljenost tvoja
Vratašca probijem
Silom si sad moja.

Narodno kazalište.

(Konac).

Predsuda ova, hrdjava mati kosmopolitizma, sastoji se u tom, da upravo onaj dio občinstva, koj sebe za izobraženijeg drži — i šta se forme ponašanja tiče, punim pravom; mnije, da se hrvatski neda: ni odličnije ćud — ni pojam uzvišenijih predmetah — ni uzhit veledušja — ni pikantniji dosjet kazati — valjano — točno i onako, kako to vidi i poznava u inih jezicih.

Mnije tako jedan dio naše inteligencije, premda se dan danas ovo mnienje ničim više neda opravdati — ali opet u istoj česti občinstva sasvim naravno — jer se domaći govor hrvatski u tako naznačenih izobraženih krugovih nije rabio osim potrebštinah kućne uprave, nije se čuo no jedino iz ustih prostih, neprosboren nego da diže ušesa prostote. — Pojmovi daklem hrvatskim jezikom izraženi budući neobično stegnuti; jezik sám, na seljačke krugove stegnut, nemogaše se do one finoće izraza i ugladjenosti forme popeti, koja riesi ostale izobražene jezike.

Često je čuti, a ponajviše iz krasnih ustih gospojah i gospodjicah naših: „Ja znam hrvatski — nu književnog jezika nerazumiem.“ Neka mi oproste krasotice naše, ako jih upitamo, šta li to znači? Po našem mnienju znači: ja umijem za silu psovati i karati svoju služavku ili slugu! To će reći: tako sam hrvatskomu jeziku vješta, kao što njemačkomu kakova bečka filarka, koja jamačno književnog jezika nerazumije, što jim nije zamjeriti, ali ja nedokučujem, da odlične odlikovanje želeće naše ljepotice u tako važnom predmetu, kao što je narodni jezik, prinukane slute, popeti se na višji stepen u tom obziru.

Ova predsuda u svoje doba gospodujuća u Rimu, gdje grština zavlada, a u Njemačkoj još prije jednog vjeka glede francuzštine razvi se natoliko, da najgenialnii njemački vladar Fridrik veliki i spisatelj bi obuzet od ove natoliko, da su mu spisi francezki nacrtani i da javno i odprto Gellertu izjavi dvoumje, da se bi moglo šta valjano njemački napisati; nije pačila niti razvitku latinštine po čitavom svietu, niti razvitku njemačke literature. — Isto tako neće niti kosmopolitičani naših naobraženjakah smetati procvatjenju domaćih duševnih težnjah i silah.

Kosmopolitizam opaki izrod ove pomenute predsude, koj u tom sastoji, da pomenuta čest občinstva jednako cieni i upotrebljava tudje, kao i svoje, pače, pošto možebiti tudje bolje pozna, isto i voli; taj kosmopolitizam nije smiešan kao hrdjava mu mati predsuda, no koban — zlokoban; jer vodi do nehajstva i što je još gore, do preziranja domaćih težnjah. Nu ista čudnovata ćud je dosljedno naravna.

Još prije vjekovah imadosmo svetu i slavnu zadaću: braniti čitavo kršćanstvo protiva napadajah okrutnikah, koji se u taj čas borahu za gospodstvo nad častnim krstom, nad vaskolikim svietom.

Rat i duševno razvijanje se neslažu, osobito u dobi gdje sredstva potonjeg nit za stotinku nedolikovaše današnjem, čest naroda koja prije nego li narod javno očitovaše nuždu izobraženja, poprimiše isto tamo, gdje mu se najprečije i najlasnije pružaše.

Niemac i Magjar bijahu naši sajuznici u težkoj borbi, često borahu se rad nas — već kod kuće uživaše mir — kod kuće dobu razvijanje duševno gojiti i znanstvenim zabavljanjem dan gubiti — kod nas pobiedjenim vilam nebi obstanka kraj zvuka oružja i borbe. — Zaostasmo neima dvojbe, već na popravak imamo sredstvah, koji našim susjedom nebiše do rukuh za početak i punim pravom se od nas zahtievati može, da koracamo za desetak godinah tako daleko, kao što dosigoše pomenuti susjedi za viek. Tim više što upravo kosmopolitizam ovaj u nas za sada ubitačan, pametno upotrebljen, postati mora najžežtjim promicateljnim digačem.

Mi spomenusmo njekoliko riečih i o prevodih kazalištnih komadah. Kao svagdje, tako osobito u pogledu kazalištnoga repertoira stoje nam djela svih izobraženih narodah na uslugu. Tuder treba samo prevadjat, pa će i naš repertoir biti upravo tako bogat kao ičiji, a i bogatiji jošte kad mu se doskoči izvornimi djeli. Ova, ako budu narodna t. j. narodnim duhom zadahnjena iz sriedine naroda uzeta, njemu znana i mila postati će dakako i zanimivija, pa ćemo se i pred ugladjenimi narodi š njimi ponositi.

Što se tiče izbora komadah za prevod nedržimo za probitačno i svrsi shodno, da se jedino djela najizvrstniih spisateljah tudjih za predstavljanja priredjuju — i to s toga uzroka, što predstavljačem našim kao početnikom nedostaje vremena, da uloge svoje točno prouče, te je onom preciznosti izvedu, koju jedva dohvate izvrstni igrači nakon višegodišnjega vježbanja.

Već mislimo, da se prevoditelji naši uz ove izglede dramaturgie late takodjer prevadjanja komadah takovih, koji su narodnom duhu našem srodniji, shodniji, te potom i razumljiviji. A to zato, prvo da se narodni genij nepokvari te izvornosti neizgubi — a drugo: što su takovi komadi upravo ono, što kanimo naznačiti t. j. občinstvu našem dosele sasvim nepoznati, koji će ga dakle mnogo jače zanimati.

Njemačke kazalištne komade občinstvo naše pozna i odviše — kako bi ga dakle mogle zanimati predstave komadah kojih sadržaj na izust znade po izvorniku, — tim više što je prevod riedko kada ravan izvorniku.

Drugčije se stvar imade s prevodi komadah českih, poljskih, ruskih i magjarskih! Evo občinstvu našem sasvim nova nepoznata polja; u novom svietu pojmovah, čuvstvah, mislih i odnošajah. A to sve u shodnijem i srodnijem mjerilu, — što se poznaća književnosti i družbenoga života tiče. Nepristran čovjek neće mi zanjekati veći probitak, što bi potekao za občinstvo i kazalište, kad bi imali ovakovih komadah.

Želiti bi bilo, da se odbor kazalištni pobrini pošto se je poslovah rediteljnih stranom riešio za zbirku takovih komadah — da pokupi tiskane već u knjigarnah; — da gleda pribaviti valjane rukopise; da nastoji oko prevadjanja a i predstavljanja izvrstnih komadah.

Nadalje: da odbor kazalištni o tom nastoji, da se zbirka svih dosadanjih izvornih i prevedenih komadah za predstavljanje priredjenih u što jeftinijem i prostijem izdanju sastavi — tako da i oni, koji neimaju prilike polazit narodno kazalište te se ondje zabavljat, uzmognu i uvidjati, da narodno kazalište obstoji i dapače, da liepo napreduje.

Tim bi se ponajviše smiešna u nas predsuda satreti, — a ljepotice naše uvieriti se mogle, da je moći i hrvatski njima dvorit i laskat, da bi mogle one i hrvatskom oštrom rieči unesretiti jadna ljubovnika, ili ga rajskim posmjehom udruženim s romonećim glasom hrvatskim prenieti u raj zemaljski. — Možebiti bi se i koja ta naučila jezik književni hrvatski čitanjem; jer ako u takovoj sbirci šta novijeg i zanimivijeg od Kozebuovih i kojekakvih komedijah nadju možebiti da će dobiti volju i dalje čitati. A hrvatski jezik je krasan, čaroban, sasvim naličan ponosnim našim ljepoticam. Ljepota se najradje sljubi s ljepotom, krasotice naše ogrlit će hrvatski jezik kad se osvjedoče ob onoj istini, što ju izusti prije njekojih mjesecih največi Hrvat našega vieka: „naš jezik krasan, da je samo Bog ljepši, koji ga je stvorio i narod, koji ga govori. —

TOBOLAC.

* **Hrvatsko kazalište.** A. III. Otvori se kolo naših rimskih predstavah hvala bogu samo narodnih, bez ikakve nesretne izmjene njemačke; ako i ne svuda valja naš jezik barem u kazalištu. Valja nam koju reći o tom, kakvu nam je zabavu pružilo naše družtvo. Mi smo već u prijašnjoj svojoj recenziji bili rekli, da uspjeh zavisi o izboru komadah, i pravo smo rekli; jer izbor ovo posljednjih komadah bio je skoro sasvim sretan, a zato su i predstave dobro pošle za rukom.

Igrali su se dosad „Maria Tudor“ od Viktora Hugona, „Borba gospojah“ od Scriba, „Stjepko Šubić“ i „Ja sam moj brat,“ „Aurora i Poliksena“ po njemačkom i „Zapisnici vraga“ opet od Scriba.

U prvoj predstavi odlikovala se je i po samom komadu, budući uloga jedina znatna u njem, i po samoj igri gdčna Adelsheimova. Za njom zaslužuju mjesto gg. Freudenreich mladji, Mandrović i gdčna Bajzova. Ciela igra bijaše dobra do njekojih sentimentalnih dvogovorah što ljudske živce premnogo napinju, no jezik bio je dosta hrdjav.

Najbolje podjoše za rukom tri konverzacionalna komada „Borba gospojah,“ „Aurora i Poliksena“ i „Zapisnici vraga.“ U svih trih odlikovao se je Freudenreich mladji komu je fina komika prava struka. Toli bozajljivi baron koli točni Agamemnon kao i vragolasti Robin bile su slike veoma dobro pogodjene i veoma zabavne. Znamenit napredak i osobit talent za naivne uloge pokazà nam gdčna Perisova, osobito kao Poliksena. O gospodinu Mandroviću izrekli smo već svoj sud te ponavljamo samo da će izvan prednosti što krasno hrvatski govori — i to baš nije mala prednost kod igračah — s vremenom izvrstan igrač biti. Gdčna Adelsheimova dakako veliku pokazuje okretnost u igri a izgovor joj je dobar. Gdčna Bajzova napreduje dobro, samo bismo željeli, da se okani one jednoglasnosti u govoru. Da g. Mihovilov nije za nježna ljubovnika, to opet velimo, husar njegov nije bio loš, samo malko prekrupan. U komadu „Ja sam moj (rectius svoj) brat“ igrao je Freudenreich stariji prilično, samo ga molimo da ga kod zapisnikah vraga glava više nezaboli.

Jednu riečcu manjim zviezdam našega družtva, nek si malo samo jezik po štokavski bruse, a prevoditelju komada „Ja sam moj brat“ da manje germanizmah u buduće bude. „Stjepko Šubić“ igrokaz je u dva čina, njegova je prednost da imade više domorodnih izrekah i liepo odielo. U obće se možemo zadovoljiti dosadašnjimi predstavami i bog bi dao srećno napredovale. Željeti to moramo a i čekati moramo, samo da nam se ma i bolji bies tudji rneuvuče.

* **Književnost hrvatska.** U prilozi karlovačkoga lista „Glasonoša,“ što izlazi svakoga mjeseca jedanput, a okrstiše ju „Slovo i slika“ čitamo, da namjerava gospodin Abel Lukšić, izdavati „izbor“ kazalištnih komadah, i to svaki drugi mjesec po jedan svezak. Ciena je svežčiću svakomu, 40 do 80 novč. polag veličine knjige. Svaki svezak imat će najmanje 5 štampanih tabakah. Početkom nove godine izaći će prvi svezak. Već imade više komadah gotovih, i to: „Saul“ od Alfiera, preveo Sundečić; „Egmont“ od Göthe-a, preveo Ferdo Pavlović; „Zatečeni“ izvorna komedija od Jurkovića; „Branković Gjuragj“ žalobna igra po magjarskom, preveo Spiro Dimitrović; „Povjesti kraljice Navarske“ iz francezkoga, preveo A. Šenoa; „Sobieslav“ iz českoga preveo A. Šenoa. — Budući svaki na narodnu boljku smjerajući podhvat iskrenom radosti pozdravljamo, vičemo to isto i sada g. Lukšiću, želeći mu od srca najbolji uspjeh.

— U tiskarni Albrechtovoj doštampano je, te se može dobiti u Zagrebu kod Franje Županа i Lavoslava Hartmána, djelo: „Was ist die Wahrheit?!“ Eine Erwiederung auf das Szalay'sche Pamphlet betitelt: „Zur kroatischen Frage“ von Eugen Kvaternik Volksvertretter am kroatischen Reichstage. Knjiga broji 18 tiskanih arakah a ciena joj 1 for. 60 novč. Vrli naš publicista, koji svojimi ljetošnjimi spisi mnogu sliepcu oči otvorio, napisà evo odgovor, kakovu se po svoj prilici magjarski historik nije nadao. Brošura preporuča se sama, pa s toga nedvojimo, da će ju naš narod običnom dobrohotnosti primiti; jer je njemu namienjena.

— U Jakićevoj štamparni nalazi se pod tiskom „Bosanski prijatelj II. dio“ od pokojnoga Jukića, troškom matice hrvatske. Akademički govori“ od Frane Kurelca. „Razgovor ugodni“ od And. Kačića, koji se tišće u 4000 iztisakah troškom sabranih novacah za pučke knjige i matice hrvatske.

* **Književnost srbska.** U Temišvaru izlazi novi politički list „Srbski zrenik“ zvani. Uredjuje ga Pavle Vuić. Godišnja ciena 10 for.

— U Temišvaru izadje treći svezak „Pjesamah“ Branka Radiševića.

— U Biogradu dotiskana je druga svezka pjesamah Matije Bana. Ciena jim je šest grošah.

— U Beču kod Venedikta izadje ovih danah „srbsko-narodni koledar“ za 1862 godinu. Ukrašen sa 40 slikah. Sadržaj je priličan, nu mogao bi znatno valjaniji biti, slike su mnoge već poznate. Vanjski oblik je vrlo liep. Ciena mu je 40 novč.

* **Književnost česka.** U Pragu nakladom Jaroslava Pospišila izadje liepi česki koledar, u kojem imade članakah i nas se tičućih.

— „Lipa česko-slavenska“ koledar za god. 1862. u Pragu. Ciena mu je 80 novč.

— Emilia Lejy izdà njekoliko svojih pjesamah, koje se vrlo dopadoše. Naslov jim je: „Kilka próbek poetycznych.“

Domorodno poduzeće naići će jamačno na živahno učestvovanje, kao što u obće u ovo doba česko obćinstvo bez razlike staleža za sve narodne podhvate pohvalnom revnošću prianja. Kad bi i Hrvati mogli to reći, a osobito, da se naše krasotice ugledje u krasan primjer domorodnih Poljakinjah, Magjarkinjah, Českinjah, nebi jim s toga nimalo sviet odrekao one ugladjenosti i točnosti u poznavanju bon-tona, koja jih zbilja ide, dà, mi se usudjujemo primjetiti, da bi jim vruće rodoljubje i onu sjenastu stranu prosinulo, koju zastiraše dosele prilično tamni oblaci, koje neprotjera i ovogodišnja dosta visoko zamahnuvša reštauracija u našoj domovini.

* **Književnost poljska.** Revni Poljak Turovsky izdaje s dobrim uspjehom modni list u Krakovu „Niewiasta“ zvani sa ilustracijami. Ovaj se list vrlo rado čita i dobro razširuje.

— U Lavovu izlazi kod Kajetana Jablonskoga novi časopis za poljsku mladež, pod naslovom: „Czytelna dla młodieży.“

— U Krakovu ugledati će početkom buduće godine časopis „Wiary“ (vjera) sviet. Smjer mu je katoličko-konservativni al ne sličan onomu njemačkih listovah tobože pod istim barjakom vojujućih.

— U Lavovu izadje troškom gospodarskoga družtva prostonarodno djelo „Zlatna knjiga“ zvano. Liepa ova knjiga prostonarodnim razumljivim štilom napisana, te zanimivimi, moralnimi i historičkimi članci napunjena, namienjena je upravo prostomu seljaku, pa se i djelì badava medj narod.

— U Lavovu doštampati će se do brzo „Pjesme Platona Kosteckoga“ na rusinskom jeziku, nu **latinicom** pisane.

— G. V. Žirovnický, urednik „Hvezde“ kani izdavati novu šbirku zabavnih knjigah, s naslovom: „Velehrad.“

— Znameniti poljski arkeolog grof Aleksander Přezdecky, izdao je djelo: „O wtoczni (t. j. kopju) zwanej S. Maurycego przechowanej v skarbcu (blagajni) katedry Krakowskiej, studium historyczne.“

* **Književnost slovačka.** Andrija Sladković, izpjeva narodni epos „Svetomartiniada,“ na proslavu sv. Martinske slovačke skupštine. Imati će četiri težka tabaka, a štampa se u Budimu. Uredničtvo „Pešti-budinskych Vědemosti“ prima predplatu, koja iznaša 80 novč.

* **Književnost ruska.** Znameniti spis kneza Petra Dolgoruki-a „Pravda o Russii“ štampan u Parizu na ruskom i francezkom jeziku, izaći će do brza u Lipskom u njemačkom prevodu.

— Vrli ruski pisac gosp. Aksakov izdava u Moskvi novi časopis na ruskom jeziku, „Děn“ (dan) osnovan na čisto slavenskom temelju. „Ost

und West" izrazi se pohvalno programu ovoga lista, koji će biti prvi sveslavenski časopis.

* **Književnost njemačka.** Njemački spisatelj dr. Hirtenfeld napisa djelo: „Crtice iz života Jelačića bana." Knjiga već izadje, te ju je dobiti u Auerovoj knjigarni u Beču. Nj. veličanstvo kralj uze takodjer jedan komad ove knjige, te počasti spisatelja u znak priznanja dragocjenim prstenom.

— Stimmen aus Innerösterreich. Beiträge zur Durchführung der nationalen, religiösen und politischen Gleichberechtigung. — Ovako se zove novi časopis izlazeći u Cielovcu pod uredničtvom vrstnoga domorodca slovenskoga Andrije Einspielera.

Nikada se možebiti nije više i jače vikalo: „sloboda, ravnopravnost" nego sada, a nikada se manje radilo, a više griešilo proti njoj, no upravo danas. Mi osobito Slaveni ćutimo najbolje blagodati te razvikane ravnopravnosti, tako da nam se koža ježi, kad se njemačke ravnopravnosti sjetimo. S toga nam je dobro došao svaki organ, koj se zanima ovim pitanjem, a dvostrukom radošću pozdravljamo glasnik željah naše slovenske braće, koja više nego ikoja slavenska grana u Austriji osjeća nesnoslivu ravnopravnost narodnu po načinu današnjem.

* **Slavjanske viesti.** U Pragu zaključi poglavarstvo gradsko ustrojiti višu djevojačku učionu. Imati će sedam razredah; sada umah otvoriti će se prvi četiri, osobitu pozornost svrnuše utemeljitelji na duh narodni — duh českì. Mi bi — smjerno usmjelili se poželiti, da se u glavnom gradu trojedne kraljevine, uvede kakova — ma bila tek srednja djevojačka na narodnom duhu osnovana učiona.

— Odbor za podignuće českog narodnog kazališta u Pragu zaključio je, da se gradjenje započme dojdućega proljeća. Jošte nije odlučeno, na kojem se mjestu će podići hram Talije slavjanske.

Što bi pražki Niemci dali, kad bi mogli prepriečiti to djelo „des orthodoxen Čehenthums?"

— Kao što će biti znano čitateljem „Naše gore lista" sastavi se u Pragu odbor gospojah poticanjem vrle supruge českoga zastupnika na državnom vieću g. Braunera, da oživotvori lutriju na korist Zdenke kćerke pokojnoga českoga rodoljuba Havlička. Predsjednica toga odbora je rečena gospoja Augusta Braunerova, tajnica g. Antonia Melišova rodjena Kôrschnerova; (urednica modnoga časopisa „Lada") blagajnu nadzirava g. Riegerova, a račune vodi gospoja Fügnerova. Predložen od g. Fügnera nacrt o lutriji bijaše jednoglasno primljen.

— Uzradovasmo se iskreno, što je visoki dvorski dikasterij dozvolio neutrudnom učitelju sborne trgovačke učione g. Josipu Devidé-u, da na temelju svoga programa ustanovi višje trgovačko učilište u Zagrebu. Žalimo samo, što je dozvola za ljetošnji školski tečaj zakasnila; nu ako Bog da oživotvorit će se taj zavod, kojim se našoj trgovačkoj mladeži otvaraju vrata znanostih merkantilnih u duhu narodnom — buduće godine. Želeć da nastojanje g. Devidé-a urodi najboljim plodom, nemožemo propustiti, da mu neizrazimo iskrenu hvalu za neumornu njegovu marljivost, koju on svakom zgodom pokazà i riečju i činom; osobito kod učenikah i pitomacah trgovačkih razprostranjivanjem znanja i ponosa hrvatskog. M-c.

— Za jugoslavensku akademiju unišlo je do konca rujna o. g. u razteretnicah 83.470 for., u obveznicah narodnog zajma 14.810 for., u dionicah narod. doma 125 for., u gotovu papiru 2197 for.. u zlatu 180 for. svega skupa 100.782 for.

— Na molbu senjskih trgovacah i na poziv visokoga kr. namjestničkog vieća, očitovala se je ovdješnja trgovačko-obrtnička komora glede namieštenja konzularne agenture u Bišću (u turskoj Hrvatskoj) te je poduprla predlog gosp. Ante Jakića bivšeg zastupnika naroda na saboru hrvatskom, razloživ velike koristi, koje bi odtuda za hrvatsku trgovinu u obće a za pučanstvo vojničke krajine naposе narasle. Uspjeh te agenture bio bi tim veći, kad bi se saviet komore poduprt temeljitimi razlozi uvažio, da se mjesto vojnika postavi civilista za konzularnog činovnika, koji imade takodjer praktičnog znanja o trgovini.

* **Svaštice.** Bogatstvo u svietu. Grad Antverpen pogodio se je sa slikarom Leysom, da mu stiene vjećničke dvorane historičkimi kipovi ukrasi, i to za podpunu svotu od 200.000 franakah u suhom zlatu. Za pet godinah će tek biti stiene na toliko priugotovljene, da se bude moglo slikanjem započeti.

— Dr. Oskar Šmid u Gradcu hoće da uvede na Dalmatinskom móru umjetnu rastilnicu spužvah. Kao učeni zoolog mišljaše duže vrieme o toj znamenitoj kulturi, koja bi kao podvodna bašča malom pomoći ljudskom (ako se zbilja praktično obistini) neproračunivom koristi za Dalmaciju mogla postati.

Da se razumiemo!

Njekoliko bratskih riečih „Komarcu."

U Novom Sadu pomoli si od njekoliko mjesecih rožčiće list, koga njegovatelji mu okrste, — doista nespretno — „Komarcem." Listić ovaj iztakne flagu „humoristike," — ali mu iz svakoga redka viri neobična prosaičnost, a često — da se što blažè izrazimo — trivialnost. Ta što ino dokazuju one rieči toborožnjega Komarca: „Kukuljavi Kukuljević," — pa onda: „Što Ivan tvrdi, zato K. malo p . . ." Uvjeravamo „in vera efigie." Komarca, da se nebojimo ni bodljikah „Podravskoga ježa," a bome još manje neslana i neumjestna brncanja K. koga bi čovjek mogao svačim drugim prozvati, samo ne humorističnim listom.

Da je i neznatni komarac prigrlio toli obljubljenu lozinku srbske žurnalistike „Srbi svi i svuda" nepodvojismo nikada, jer su u tom svi srbski listovi jedan drugomu nalični kao jaje jajetu; al da ga neumije vrlijimi barma dosjetkami braniti, toga nismo vjerovali, — ali sada smo osvjedočeni.

Ovoliko da se razumiemo. Znamo, da se nevalja sa „humorističnim listom" inatiti; nu naš delia nije humorista nego pravi fatalista (dosadnik). „Naše gore list" netaknù se nigdje srbskoga imena, nepristojno je indi, da mu se u brk laže. — A ako se „Komarcu" hoće šale, evahla, — naići će je dovoljno po novosadskih ulicah i trzih, al neka nedira u bratju, kojim je sloga potrebna kao svagdanji hljeb. — Dixi.

„Naše gore list."

Listovnica uredničtva.

G. P. L. u Varaždinu. Vašu pjesmicu „Lažni san" moći ćemo uporabiti, nu one druge podnipošto. Uzzato bi vas liepo svjetovali, da pročitate dobro i hrvatsku slovnicu i zavirite u obća pravila pjesničtva. U nas ima liepih pjesničkih djelah nebi Vam ni malo škodilo, da jih čitate. U Vas bi se našlo pjesničkoga naravnoga dara, al ga morate naobraziti. — Almanak će izaći.

G. L. V. S. Vaše krasne pjesmice u nas su, te ćemo se radostno š njimi poslužiti. Vrlo bi nas radovalo, da nas se češće sjetite.

G. E. J. As-u Karlovčanu u českih Budějovicah. Iskrena hvala na dobroti. Sve smo primili. Koledar će vam se već poslati. Vaše proizvode upotrebiti ćemo drage volje. Sjetite se nas u pobratimskoj zemlji. —

G. K. P. K. Ivanov u Zag. Vaš prevod primamo. Kad ga uzčitnete, neznamo, hoćete li u njem upoznati svoje djelo. Istina, gospodine, mi izpravljamo valjane članke, nu oprostite, vašu stvar bi čovjek morao preraditi a ne izpraviti. Čini nam se, da vi imadete veoma kriv pojam o uredničtvu kakova lista, ako mislite, da je njegova zadaća izpravljati članke, koji bi morali koliko najviše korektni k njemu doći. — Mi primamo drage volje u buduće vaše stvari, nu tek kad budemo znali, da ste jih sam izpravio i ugladio. Oprostite, što rekosmo bje sine ira et studio; samo na obće dobro!

G. Grg. Iv. Ur. u M. „Goste" od P. Š. ž. ž. nismo primili. G. I. Š. u Dj. Zaboraviste pridati 1 for. 25 novč. u ime poštarine za 5 iztisakah po 25 novč. za koje Vas molimo. G. F. Šaf... u J. strpite se jošte kratko vrieme; molim za odgonetke. G. M. L. u Beču. Pridržite ostalo dok Vam budem pisao; na trudu Vam blagodarim. G. A. N. R. u B. Hvala Vam na sympatiji! — nebojte se za „Naše gore list." Mi stojimo kao klisurina — Bog je s nami, tko prot' nami?

Gg. dopisatelji naši neka izvole sva pisma odpravljati pod naslovom: Miji Krešiću u dugoj ulici br. 786.

Ovomu broju pridana je dobro pogodjena slika pokojnoga bana Josipa grofa Jelačića.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. studenoga 1861. Broj 33.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Nadalje).

Strele nebom križaju, a kiša pišti. Tihu noć zavili su oblaci u najtavniju i najgrozovitiju. Vjetar puše, a i zavjetarje kadšto amo zahukne. Slika čovjeka propinje se, zavirkuje u šumu, — nasluškiva i ide dalje, dok u šuplju briegu nespetì vatre, te nezavrnù k njoj, tobož da se sagrije i osuši. „Dobar večer!" toga pridošljaka zatutnji po cieloj duguljastoj uzkoj špilji brežnoj.

U njoj je veliki oganj. Preko njega gori cjeo hrast; kraj jedne i druge stiene od špilje dugačka se popružila povorka ležećieh junakah, samo ih njekoliko valjda na straži oko vatre. Družba odvrati „Bog!" i spoznà u njem onoga, koga je još s njekojimi poslao harambaša, da izvídja, kada, kako i s koga bi kraja bilo bolje udariti na grad. To je Milan, Franjin brat, — to je onaj, koj je šušnuo, kad je Stanko s Markom na kladi razgovarao.

„No kako je Milane u ovih predjelih?" upitat će ga Franjo, koj je dosele družbi nješto pripoviedao, te je u njega gledala.

„Dva čovjeka" odgovori ovaj „idjahu amo njekamo medju brdine. Ja ih sprovadjo i iz govora im za nas dobro razabro. — Sviet je, rekoše, vàs pobunjen i čeka te, da ti se pokloni, te će s tobom proti Turčinu;" na ovo podignu malne svi junaci glave; „jedan reče, da bi ti prikleknuo i molio, da ga zahajdučiš, a drugi, da mu dodje ruke i da mu nije žene i djeteta kod kuće i on bi isto tako. — Ja sam nafalice za njima išao sve dok nisu one puške gruvale, gdje je jedan zajauknuo i tako mi se prečinilo, kao da si je ženu oplako." —

„Dobro došo! ako dodje;" poviknu skoro svi s harambašom, koj će:

„A gdje su oni drugi?" opet Milanu. „Odkada ih poslah, pa ih još neima." — „Ja bih reko" na to će došljak „da su oni u Pleternici zaustavljeni; jer tamo mora da je veliki pokret. U ovome savišću nijedan nebì do mene, svi su tamo u buntovnu gnjezdu!"

„Ništa, nego tamo!!" zaori Frane, — i svi na noge. —

Kiša je stala i noć se umirila. Oblaci odperjali nad Bosnu ravnu, a za njimi zablištile zviezde i mjesec.

U gradu je najveća tišina. Na njem je jedna kapija, kojom se slazi k Orljavi i kojoj je naproti s onu stranu potoka ogromna barutana. Usuprot, po selu je žamor i tutanj kršćanah, pred kojimi Turci nisu mnogo drhtali, samo ako je paša požežki Požežane u škripcu držao.

Strašni je noći dvanaesti sat. S pred grada prolazi gori doli oružano grdno tursko momče, koje zvjeruši sebi uokol kao sokol.

Dva hajduka krenu kraj njega na orljavsku ćupriju, a on će, nemogav ih sustaviti očima za njima. Jednoga nestalo za barutanom, a drugi — uza živicu ode preko oranicah prama dalekoj šumi. Još u misli, tko bi to mogao biti, duboko za-

mišljen čuje iza sebe veliki štropot i dva — tri — putni „pst!“ Ogledje se; — ništa.

„Allah! Allah! u pomoć! u pomoć!“ zagrmi Turčin u gradu. Puška sine kano žarka strela iz kapije, a pod most se sruši delija, koj potrča gradu na vrata, čuvši jauk Ali-bega. Pod šupljom debelom vrbom podaleko živice: „I baš pane, — mili Stane!“ tužno uzdahne nječija duša. „Osveta! osveta!“ — — Čovjek se uvučè u vrbu i izpruži ciev, pobrav ju podobno na nevarljivo oko.

Neizrečena buka — kao da su dusi pakleni s paklenom silom i grozovitošću nasrnuli, misliš, da će grad prevrnuti. — Tnžni joj! i pomagaj! odlieže se k nebu, komu se još tužnijim vajem odazivlje crna mati zemlja. Do pôdruge stotine vitežkih junakah prodre od brda u grad, pohara i poubì sve, što unutri živa i ocienjena nadje. Dok se je to u gornjem spratu sbijalo, Jovan prohrli iz svoje sobe, te sa stražarom u bjeg prama šumi da se spasi — al iz vrbe grom opali, — stražar pane; — Jovan potrča, puška grune „ha!“ i tane mu streljno prodje srcem lukavim.

„Tako ti Bog pomaže! Tvoj i moj Bog!“ zaori Marko ì požuri se na most; al nenadje Stanka; jer ga je već voda odniela.

Ilić pane kao oganj ljuti u grad.

„Junački rodi moji!“ zagrmi i skoči niz basamake a Slavonci okrvareni strelovito za njim. Pred gradom je Turčin na Turčinu, kano crna zemlja; — da gromovi biju, nebi ih čuo pred urlanjem i vikom. Ilić uletì medju nje kano strela, — sjekuć lievo i desno kano pomaman, a junaci za njim. Tri rane dobi, al nijednu smrtnu. Tu ostavi do dvaest momakah, a padšega Turčina trostruko toliko. Na desnome bregu Orljave poreda si junake. Turci na nje narupe kao crne oblačine gràdom i ledom na rodno kakovo polje. Tu se opet zametne krvavi boj; al Ilić neustuplja dušmaninu svoga mjesta, nebjega, — neće u Orljavu brzu, ko što htjede Turčin da podavi junake, već se sdvojno sieče i hrva, da ga svlada. — Al nevolje i jada! — Videći se obkoljena, sa svih stranah reži Turčin kano bjesno zviere — sdvoji i htjede pod bajerac sa svojimi, — kad li nètom zazveknuše sablje i mačevi, zaoriše junačka grla Turkom iza ledjah, koji se staše komešati, kao riba po mutnoj Orljavi.

„Napred!“ vikne vodja. Ilić poznav po glasu čestitoga Gavrila svoga; novimi silami ojačen, novim junaštvom oduševljen zaori:

„Naši! naši Slavonci!“ te prijuri što ga sile zanesoše. — Pada Turčin kano lepirica, — a što ga osta, ode bez traga i glasa. Ko da ga grom ošinu — i raztjera š njime oblake, a sunce se radosti pokazà, tako se činjaše našim u taj hip; jer je dušman pobiedjen. Boja nestane; — svjetina leži povâljana, a krv lije u hitru Orljavu.

„Naša je pobjeda slavni Franjo!“ junak će Iliću i hìti k njemu, a za njim izborita četa pleterničkih Slavonacah. Harambaša mu ruku pruži

„Zdravo junače!“ reče „zdravo Gavrilo moj! — što tebe donese ovamo, o! lozo vrletna Bogaza?!“

„Sám Bog!“ junak će mu junački, — i, dozvole hajdukom i junakom inim opočinuti. Pleterničani, da izkažu počast svomu osloboditelju, izadjoše mu listom u susret i pod klikovanjem uz pozdravu sinuvšega sunca uvedoše ga svečano u biele svoje dvorove. — Tu se odmorili svi — pa dalje namislili; namislili pod kormilstvom harambašinim, Gavrilovim, Milanovim i Markovim put Požege.

Turskim ovim stradanjem zadrman poput šibike na vjetru prestô paše požežkoga, poplaše se kruto za postojanje svoje, te paša objeručke stane o tome raditi, da čim veću i hrabriju vojnu sačini za doček Ilićev, koga eto — kako je razumio — proti njemu, pokle je uništio begov grad.

Mili Bože čudno li je fermane izdavao; čudno li se je po gradu paša uzvrtio; na sve strane diže ruke i zaklinje dvorane vjerom svojom i bradom poštenom, da idu, da zaklinju Turke na ustanak, a po svladanju i pádu kršćanah, da im pašina neće falit jabuka. Silnu momčad pokupio paša; sve težko naoružao, svim jednako ugodio; na oprezu je; pripravan je da dočeka hajduke.

„A ti noći, budi nam u pomoći!“ medju ostalimi razgovori bijaše obična poslovica harambašina, kroz taj šestnesti dan mjeseca svibnja, dok se je u Pleternici odmarao. — U sav mrak, ostavi hajduk bielu Pleternicu, — da pohodi ine gradove okolice ove, tegne pod Viškovce. — Do njih naidje doduše na više odporah; nu njemu nebi treba ni puške naperiti. Veseli mu bijahu momci, radostno sve, — a tim žalostniji on, akoprem nitko znao nije da on što žaluje. A što je tako naglio za osvajanjem bje uzrokom bojazljivost urotišta dušmanova.

Premda je viškovački beg poručio i molio pašu, da mu pritekne u pomoć i ovaj mu obreko sjedinjenimi š njime silami pobiti kršćane, ništanemanje, kao da je sám Bog sudio i pretio Turkom, nepripustiv ništa udesu, zaprečen bijaše paša poslati amo vojaštvo, to, što mu se momci namah nesabraše, a to, što se je bojao, da ga odlazkom u Viškovce nebi nevjerni njemu Požežani sámi grad porobili i prestolom zaokrenuli. Zahman mu propitkivanje bilo, da sazna namjeru požežkih kršćanah; da sazna, je li oni na sámo što snuju i kako? — te se javno zapretì smrću onomu, koj bi se proć njega usudio dizati. Al na tu pljesnivu rieč, koja bijaše većkrat prekinuta, nezaštrepiše, već se ohrabriše srca junačkih Požežanah. Tajni dogovori s otci Franjevci dotjeraše tamo, da se oni nikomu do Ilića podati nehtjedoše i, da ćedu samo *š njime* sjedinjeni skršiti moći vite rogove uzoholjenih Turakah požežkih. — Aj Požego! Požego srce domorodstva, središte slavonstva, koja, čim bolje sažižeš klicu inorodstva u svojih zemaljskomu raju naličnih vrtovih, tim većma podpaljuješ domorodna srca vatrom ljubavi i prosvjete narodnje! gdje je danas ona sjajnost, gdje su danas Slavonci pravi bez ognjišta tvoga?! — —

Do pônoći su još dva sata. Beg izgledje željno pomoći; zna bo, da hora njegove sreće ol nesreće nije daleko. U sobi sjedi sám, a okol njega branitelji njegovi. Ono momakah što je imao, uvuko u grad, koje je dobro obskrbio, na oduševljenost i borbu podhušćivao, a sám grad tvrdo odasvuda zatvorio. U pričelju njegovu od ceste, kojom se danas kraj Gospe i onoga bunarića, što je u lievo iduć k Požegi pod jablanovi, prolazi, stražio je poturica krvi bosanske. Spod bedemah šećuć izpod gradskih zidinah još s njekimi stražari, nit je koga čuo, nit vidio približavati se. — U gradu se po strogu nalogu čim veća održaje tihanost, da se tobože nedosjete gosti turskoj hamišnosti. Samo stražarom bì naloženo, da hitcem naznače dolazak dušmanov.

Noć je, — ali tiha. Sa visokih prozorah grada, koj je krasotom nadmašio crkvištevačkoga, vidi se jasno svjetlo da-

leko i široko. Beg sazvao pobolje pouzdanike oko sebe, pa ih gostira i obodruje. Svega zasitni gosti sjede — a njeki i stoje, — al će ustati beg, te u sobu došavšemu čibukdjiji reći:

„Tà zar jošte neima otih kaurskih pasah, da ih mlavimo oko grada, ko volove po kupusu, ol vragove po toru!?“ ——

„Nejma!“ odgovori ovaj.

„Mà zar ti je do toga, vrli beže; da za pse pitaš!“ reći će njemu opet drugi zakletnik stojeći na raknu (ćilimu) kod stola i držeći ravno šiše šerbeta? —— „Ponajboljih kavazah evo kraj tebe; a turskom ti se vjerom kunem, da ni dolje neš gorjih naći! Pa da vidimo, tko će komu ćurak krojiti!“ —

„Neplašim se Vallaha! ja toga, — da će oni nas pobiti!“ reče srdito beg — „tà kad je krst pobio polumjesec? — Već željno čekam, da ih siečemo!“

„Ja čujem“ izbost će se opet onaj u podnu sjedeći, „da taj Ilić ima vragometnu i silnu momčad, — a da će mu i fratri pomoći. — Ali dvojmo, da bi to paša dopustio; jer ih je već sasvim u strah utjerao.“

„Ho!“ cikne na to beg „da mi samo dodje kuja ona gvardijan, puntar onaj, valaj bi znao što su udarci bega Krvoločića!“ Jedva on to izusti, a tri puške pukoše s bedemah. U triemu je pred palačom strahoviti žamor i zveket golih sabaljah. Do trideset požežkih junakah prve vrsti, a pred njimi otče gvardijane sa svetim krstom o poprsju, narupe u palaču, koj se promakne kraj udivljenih gošćenikah, trgne sablju izpod habeta i uz gromki

„Evo me kujo nevjernička!“ na nepripravna bega mane i s vrata mu skine glavu. Dok su drugi k sebi došli i opazili, da su dušmanom na tursku obučenim prevareni, vičuć: u pomoć! izdajstvo! —— dotle ih se je s britkih kršćanskih jataganah već mnogo s podom srazilo.

Vani medju vojaštvom nastao veliki metež. Videći Turci da neslaze vodje, ni beg, pohrli jih njekoliko na vrata od grada; nu oboja bjehu zatvorena i nemogahu unutar. Počmu tada strahovito urlikati i zvjerinski zavìjati; al u svoj vici i buci spoljašnjoj, pod koje zaštitom su hajduci s Ilićem samo plazili do sama grada, zamietiše: izdajstvo! izdajstvo! i nesreću! — Dok su ciepali vrata i provaljivali unutar, svi sasječeni, u palači razkomadani budu kroz prozore na vojake jim Turke pobacani. U tom sdvojni, videći, da su prevareni i izdani, provale na kapiju, gdje ih hrabri požežki kršćani dočekaše i razriediše, a dotle se uzpeo Ilić s hajducî od protivne strane na visoke bedeme i do noge sasjeko, što je goder živa zateko.

U gradu se saberu na glas trublje braća jednokrvna te zahvale jednodušno svevišnjemu Bogu na milosti. Iliću, koliko bijaše drago, što se je s vrlim gvardijanom upoznao, što mu je napuno 1800 momakah dopeljao, koji su prikrilili zapadnu stran grada i njegovo poljište: u toliko mu bijaše žao, što je u ovoj borbi izgubio hrabroga i vjernoga hajduka svoga Gavrila još s mnogo momakah.

Kolikom radošću slušao je viest, kako ga je gvardijan cielo popodne dao izvidjevati; kako je šumami kriomčario od na pijaci oko paše sabranih Turakah da ga neuoče; kako se je, znavši za prokop kroz jednu tavnicu uvuko u ganjak grada sa svojih triest delijah; kako je znao, da je on s hajduci upravo pod gradom s jedne, a njegovi s druge strane; — za sve ovo očito mu pred svimi zahvali junak i reče svim: da je otac gvardijan pobjeditelj Turakah u Viškovcu gradu.

Neotežuć ni časa više ovdje, dočim je izkorenio u gradu živalj turski, na ravnome polju uredi podpuno dvie tisuće momakah; srce mu s radosti procvjetav podje dično, uzdajuć se i nadalje u štit Boga velikoga, prama veleliepnoj sgradi požežkoj, — tomu gnjezdu turstva i kumirstva.

Medju ponajglavnije gradove slavonske, koji se koli krasotom i veličjem, toli inom znamenitom posebnosti odlikovahu, spadaše velekrasni požežki grad. — Na visokome brdu, što ga je i danas dobro vidjeti, uzdizaše on ponosite u vrh oblakah jake zidine svoje. U požežkome polju najsjajniji i najveličanstveniji već po tome, što je do 51.000 stanovnikah oko sebe motrio, zakriljivo i nad bjelimi se kitnimi dvorovî uzvisivo, bijaše ovaj grad obáljen krutimi zidinami čvrstih klisurinah i neprobitnih pećinah. Imadiaše okrugle velike četiri kule, a od zapada visoki obli toranj; od pôdneva gori zamašne sobe, a doli kazamate. S iztoka bijahu ogromna vrata. koja se mogahu dići i spustiti, te u mjesto ćuprije, išlo se u grad il iz njega, služiti. Kraj njih u lievo uzdizo se manji tornjić za stražare. U sred grada cieloga duboki se nalazaše zdenac spojen širokim prokopom s Orljavom. Što nijedan u požežkome polju, imao je ovaj grad tri kapije, do kojih se je od podna do vrha veliki, široki pločnikom kamenom taracani put pružao. Jedna bijaše prama zapadu u jednakoj crti s gradom do potočića Vučijaka, do onuda po prilici, gdje je danas krčma uzajamnosti slovinske „k parobrodu“ zvana. Druga prama jugo-zapadu uza crkvu oo. franciškanah do današnje varoške kuće i Vučjaka; a treća prama sjevero-zapadu uz „kamenita vrata,“ koja su žalibože pred dvie godine srušena.

Grad, koj je neopisivim trudom i mukom starih naših sagradjen, te koj je crne zidine svoje iznad oblakah ponosito uzdizao — imovinom je sieroga vuka, mrkoga i opasnoga Usein-paše. — Oko njega nebrojena oružana momčad turska. Pod noge mu ničice padaju siromasi Viškovčani Turci, štono su na riedke redke izmakli noćas Požežanom kršćanom; — kazuju bjedu i nevolju begovu; pripoviedaju o strahotnoj množini i jakosti kršćanah, te zaklinju pašu Bogom i vjerom turskom, da osveti rod turski, da odbije i satare strašna dušmana. Paša, koj samo plamtio u srditosti, a štrepio u strahu, odredi baška sebi janičare ako bi u procjep pao. Vrhovački i brestovački age dodjoše sa znatnom silom u pomoć; Turci iz Alaginacah, Eminovacah i mnogih drugih selah, pod glavu naoružani moraše doći u sredotočje k paši svomu, u mjesto, u kom je sudjeno u riekah vìnu i nevinu krv proliti, u Požegu, velim, da posjednu neoborive stiene živca kamena te zaštite pašu okrutnoga usred grada toli bogatoga. Neima dvojbe, da je paši vjera i sveta misó bila, da moć njegovu i njegova grada ni vrata paklena soboriti neće! „Bre Požego nevjerna, znat ćeš pašu Useina!“ bijaše obična pretnja šake i rieči njegove.

Dan je puko i već sunce pomolilo lice.

Uz Orljavu liepimi ravninami vodi Ilić pod zastavom pobjede čilih dvie hiljade momakah. Uz njega stupa odavle Marko, a odanle Milan. Junaci su razgovarali no tiho i ozbiljno. Putujućim izdaleka prikazà im se u svôj svojoj sjajnosti i liepoti starovjerski Rimljanin — ures taj pamtivječne Rekatine i Zlatodola. — Orljava je šumila, vojnici su tàpali i žamorili, a zemlja je samo tutnjila s huke i buke, što se u Požegi stvarala. Sunce se smije i raduje, nebo se veseli, a kršćanina, koj je daleko od njega da sasluša glas božji, koj izrečè osudu poganskomu turčinu, strah pobija. Srce mu je

junačko, volja odvažna, namišljaj plemenit, — velika zadaća i težka, no sveta i slatka, zna bo da će ovim predobićem potomstvu izroditi sunce nove sreće i blagostanja. Proljetna dnevonoćna jednač sveudilj ga budi i bodri, da podhvati ovaj dan za kolo priljubne braće, te obkoli Turčina, ko on grad i pašu svoga.

Buduć je Požega na obih obalah Orljave ležala, i buduć je do dva sata u obhodu na konju trkimice prostoriju zauzimala, osim što joj se je sjevero-iztočni sokak, pravo rekuć, upravo do Kutjeva protezo, to je vodja, da neudari s cielom četom na jednome mjestu u jedan mah prešao potok kroz kameniti most i razdielio ju u dvie pole. — Dvista čilih hajdukah izabro je sebi, a osamnaest stotinah dao Milanu i Marku — staromu četniku — pleterničkih pobuniocah. Nje odredi na tri kapije od zapada, a sám će, reče, o iztoku na vrata.

Divna li izgleda Bože mili! Grad se crni kano crna gora, a po njem palo siono crvenilo urešeno plavetnijom od nebeske boje. Zakresilo ga sjajno oružje, a oveličanstvenili nebrojni turbani, jarčje brade, žeravni pogledi i još žeravnije sunašce. Bedeme je prikrilo oružje, a pod njim posjedali čekaoci Turci, koji gledju vráne gavrane i njihova sokola na sjevernih poljanah medju današnjom Orljavom i Veličankom riekom. Pod samim gradom ni broja se nezna; — tu bi reko, da je svesiono možno sgrnulo carstvo tursko, a ono na vrh brda, na vrhuncu grada, što još s njekimi paša gledje na durbin silnoga dušmanina svoga, da je sám Sulejman care od Stambula. Što je turskoga tu je, a što kršćanskoga izvan grada je. Turci se ohole i ponose i jedva čekaju da se zarate, a kršćanin uzlećuje duhom pred prestolje Onoga, koj je davalac i sudac, koj je stvoritelj i uništitelj, koj daje i uzima; a moleći za milost, za sreću i slobodu poniče tielom i gruva srce šakom, da okaje grieh, za koj trpi toli strogu pedepsu.

Na ravnome polju od današnje poprilici crkvice sv. Ivana Nep. počamši pa njegdje do iznad ciglane poklečala junačka četa harambašina, a on joj na oba koljena ob desno, — da primi blagoslov častnoga krsta, koj se veličanstveno zakresio na sunašcu u rukuh hrabroga o. domorodca gvardijana. Sve u pomoć zazvà Boga, sve mu se goruće priporuča i unj se ufa. Pasti, — ol ostati! da će Požega dušmana svoga lišena biti. Po blagoslovu uprosi Franjo otca, stupi na pozorište i zače:

„Jednokrvna braćo slavonska!

Bjedni narod u još bjednijem vremenu kliče evo uokol nas Boga za spas. Neimam vremena, — a ni volje, da vam nabrajam ljnte rane, koje oćutiste i sámi pod udarci neprijatelja eno pred nami se kočećega. Braćo! slavno je djelo, sveta je stvar boriti se mà i pasti za domovinu. Vas izruča višnja sudbina u moje ruke, — samo revni za mnom i junački na moj mig! Bog nas je amo naslao! on nas je blagoslovio. Sunce nas eno i nebo zaklinju, da oslobodimo biedah i tlake vredne Požežane naše! Samo oštro i vitežki — Turčin je do podne pao! dobít je naša! Za krst, narod i dom — bijmo se kano lavi! — Znajte, da ćete onda stoprv izkusiti, koli je slatko i milo, ugodno i liepo slobodno živiti! — Ti o púće moj!“ pogledav si uokolo vikne „ti moli za sreću dok se bijemo! moli i poslje kad prestanemo! Trenutak je odlučan da dobimo il izgubimo! — Dobit ćemo! junaci za mnom!“

To je obodrilo junake i podžgalo jim srca vatrena, — a puku protisnulo suze na mutne oči.

„S Bogom! s Bogom!“ viknu delije slavonski, te podju kano risovi na ponosan grad, komu se čete razdieljene jošte ni približile nisu, a fratri popevši se sa svojimi združenici na prodolje sáme glavice gradske i gore vučjačke, kom su se spájale, već gorak započeli bojak; — nu ih Turci jednim napadom suzbili. — Dotle stigo to videći Marko, koj je u gradu za svaku šupljinu znao, te zajurišo na srednju kapiju; — nu zahman. — Njegovih je već dosta palo, a Turčin navale ni neosjetio, te se povuče njekoliko koračajah natrag.

Al s protivne strane tko se uzpinje, taj neuzmiče. Na prvi juriš prodre Ilić s gorskimi vuci svojimi hajduci kroz posadu na prvi bedem i sieče nemilo oko sebe, popreko i uzduž. Samo š njegve strane kao s urnebesah čuje se gromoviti Allah! Allah! da se ciela zemlja stresa. „Napred!“ njegov gromoviti novom silom, novom hrabrošću potaknù sve na borbu. — Marko pritisne iz svih moćih odanle, — a fratrovi nanovo svom silom sa svojimi odavle. — Turakah što bje u gradu zatvoriše, a što nepadè u dva maha kano trava pod kosom, razbježà se, što ikada mogaše u sve strane.

„U grad! u grad!“ zagrmi Marko. Njegovi kano lavi, provale vrata pa unutar; al dotle već skinu Ilićevci njekoliko glavah, a sám harambaša eno se smrtno bori s pašom Useiuom.

„Tebe sam želio!“ — reče „krvniče naroda moga!“ — izčupa mu jatagan izpod mišicah i zvecne ga njime po glavi, da se više maknuo nije. Turci nasrnu nanj ko aždaje i stanu ga zemlji privijati, al se neda junak sa zemljištem sraziti, već se odmicajuć otimlje, i, mal da nepadè — kad — sám Bog! eto ti tigra bjesna Marka Kraljevića, te jednom ih usmrtíva, a drugom od njega odkida; — trojicu probode, — a dvojicu šakom usmrti! Turci se pokupe pa dalje k gomili; Ilić se sdvojan, gologlav, vàs krvav i poderan obrne i zaori „amo! amo!“ — Marko za njim i krševiti hajduci; — „Udri! udri!“ samo ječi brdo s bedemi, — samo se punom Orljavom jeka talasiće, a zemlja s bajeri tutnji; viče Ilić slavni junak naš. — Turci pàše do noge; — dvanest fratarah i množina kršćanskih momakah prikri bedeme strašna grada — stekavši slobodu miloj braći, — razstaviše se za uvjek, s taštim svietom. Oh! sladkosti za domovinu umreti! — Gvardijan dobì po plećih pogibeljnu ranu i odnesu ga u samostan; a ostalo ratoborno, razdraženo hajduštvo, nagrdjeno premda i izranjeno popne se djoromice na zidine crne i u palače, te pobraše sve živo sakriveno. Ilić do toga sgrabi zastavu pobjede; uznesè ju na vrhunac sjevero-zapadne najvišje kule i sa slavjem izloži rodu na vidik! — — Od gromovita „živio!!“ zagrmi nebo i zemlja! Boj je svršen. — Dužna i nedužna krv kano bujica teče s brda.

Što je god na poljanah pobjeglim u stisci Turkom maču uteklo, kliče nebu slavopjevku uz: slava Bogu neizmjerna na visinah, a nam blago sad i sreća na zemskih nizinah!

Obogaćeni liepimi dragocjenostmi ostave vojaci grad i sadju u ravnu plemenitu varoš. Iliću se sve klanjalo, sve ga pozdravljalo, kao uzkrisnika nova života kršćanskoga u Požegi. Njemu slava i spomen!

Požego! Požego slavni grade! pamtiš li jošte 17. svibanj one godine, kadno je poharana tvrdjava tvoja, pobjen dušman tvoj od ovoga junaka, tvoje gore listka, komu si sličnih dosta izrodila i još danas radjaš?!

(Konac će sliediti).

LJUVENA OSVETA.

ko s' uvlači? klobuk nategô na oči,
Oko noža gola ruka mu se koči . . .
Ni da bi oddiso . . . na prstih, polahko,
Nečujno s' uvlači, — sjene hode tako —
Lice mu je bliedo, oko samo gori
Ko zlokobna zviezda u nebeskoj tmori.

Sad udje — sutamne bliede zrake lije
Viseća svjetiljka po prostorih tie';
Sjene milmirisna cvijeća se tresu
Po sobi, a ptica u zlàtu kavezu
Šušuri s' pospana, krioca šireći
Ljuljka se i tiho žuberi kô snećí.

Stupi — pa s' ukoči kano ledna stiena,
Samo pogled vreba oka upaljena. —
Tako čuli gladna, pustošna hijena,
Prevraću se oči, strepi griva njena
Kada noćju vjetar do njenih nozdrva'
Iz pustare nosi željen vonj od strva.

Tako stoji, vreba, . . . pa gle trže rukom:
Oko plamno, vješto presladkom obukom
Nadje i pogodi . . . gle na svilnu logu.
Razgalivši prsi da se hladit mogu,
Pokriveniem na po tjelom prebieliem
Eno žena spava slična angjeliem.

Ah on ju poznaje. Nikad nij' ljepota
Usta obsjevala milija neg ota.
Ponosno hodjaše; crnih žar očiuh
Reć bi, harač izka od muževah sviuh;
Krunicu je zlatu na pramih nosila
Jere ah znala je, da j' carica bila.

I njegova bješe. Od svieh štovatelja'
Njega jedinoga njena obra želja.
Samohoćna krunu njemu k nogam metnu,
Pokloni mu tiela svog ljepotu cvjetnu;
Pokloni mu srce ništa neželeća
Nego: bit mu ljuba, bit mu drûga, sreća.

A tonuć u slasti što sama obreče
Sad joj ko lanci da za njome zveče:
Uz ljepotu krotkoj stana neima vjeri,
Od ljubavi pòsta čama i čemeri,
I zametnù njega — a sad da će ini
Počivat na rukuh na prsih njezini'!

Ne, ne! neće ini! Tako se je netom
Što g' ona oduri kletvom kleo svetom,
A srce brečeće od ljubavi prije
Sad je puno jeda ko jedovne zmije.
Proti njoj je gnjev taj što m' u oku bljeska
I taj nož je za nju, što m' u ruci ljèska.

Sve bliže te bliže . . . tik do nje priniče
Oprezno i mukom otaj nesretniče.
Slatko sniva ona; ptić žubori u snu,
Ah! na slatki glas taj mal' mu gnjev neusnu!
Slatko sniva ona; ko lahor proljetni
Nje oddisaj teče preko ustah cvjetni'.

Nut' zamahnu nožem . . . ah, ovo su kose
Kiem si ljubeći ju njegda pokrivo se.
Ah ovo je čelo, ovo prsi slastne
Na koje s' pritiskô te cjelove strastne,
Vrat je ovo, koji slika tva resjaše
To je srce na kô tebe privijaše.

Nut' zamahnu nožem . . . o sliko te noći
Kad ju najpre vidje u cjeloj ljepoći,
Kada najpre slatke te prepun bojazni
Smjede razkošiti na tieh ustih krasni',
Kad nje ruka mehka najpre te oklopi
Kad u slast cjelovah najprv se utopi.

I brzo da svrši toga cknenja muku
Da udari naglo podigô je ruku . . .
A sad, vajmeh sada od sna da se prene!
Da to oko u kom raj cijeli zene
Sad u groznoj stravi pred njime s' ukoči,
Sad da krvca njena slatku postelj smoči.

Stoji, misli, misli, . . . ona blago sniva . . .
I velika, težka suza mu zaliva
Oko kreseće se sa zlokobna plama,
Nemoćno mu jaka desnica se slama,
Rukam, pokri lice, šuljajuć s' otidje
I nikada nitko više ga nevidje.

Ustani, ustani! veće jutro svànu
Ptica već zapoja. Kneginja se stànu.
Plačući je lice u ruke sklonila,
U glavi joj trza — bjesni krv po žila'.
Ah da l' se u sanji nemiloj prenula
Da l' se je od sjene kobne prepanula?

Poh. L. T. S.

Aubry.

vrelija, kći Stjepana A. stanovnika peštanskoga i milionara, bijaše zaručnicom baruna Ferde G.

Avreliji nebijaše ta udatba po ćudi, akoprem se stari A. cieli dan bogmao, da neima na svietu ljepše partije, nego je ova.

Nadodje dan vjenčanja, 15. studenoga 185*. Avrelija razcviljena, milovaše psetanče svoje Aubrija, koji je pouzdano gledao u krasno lice gospodarice svoje, kao da će reći: Nebojte se milostiva gospodično! evo još mene, vjernog i viteškog Aubrya. Tužnim pogledom ostavi Avrelija milinca i unidje u sobicu svoju, da se oblači; nu prvo napiše njekom Juliju listić, koj je o zadnjem „rendez vous" glasio.

Medjutim se skupljahu gosti na svečanost, koja bje urečena o šestoj uri. I srećni je zaručnik prišao kroz njeka sa strane vrata, želeć zastići družtvo. Kroz ova vrata stupio je u njeku sobicu, koja bje za kartanje priredjena. Sám samcat začeo je, ko što zaručnik, dva sata pred vjenčanjem sanjariti. Aubry je medjutim ležao kod prozora na kadifnom dušeku i blejao na unakriž i unakrst hodajućeg baruna, koji upravice proračunà: od koje je vriednosti ona dvokatnica u kraljevskoj ulici, štono Avreliju kao dio miraza ide. Kasnije si promislio, kakvom će Avrelija krasnom ženom postati, —

ovako nastavljajuć sanjariju naslonio se na prozor i pogledavao u bieli sviet. Aubry nije ni zalajao na baruna, upoznao je bo svoga znanca, od kojeg bje često slasticami počašćen.

Najednoč se dosjeti barun njekoj cavatini iz Rigoletta, i kad bi sjećajuć se one arije „Ženska je kô vjetar," ruku k čelu digao i opet na dušek, gdje se Aubry odmarao, spustio, tako ga je neblago dotaknuo, da je ovaj kukajuć u defenzivnom svom stanju za gladko počešljanu i sjajno izmazanu vlasulju (baroku) baronovu mašio, ugrabio i drmajuć od srčbe njom bježati počeo prama nutarnjim sobam. Barun ostade čelav ko krugljica kod prozora sasma uništen.

„Aubry!! dušo Aubry!!! ah neće da se vrati!"

Barunovo zdvojenje uzpne se do najvišjeg stepena, kad je Aubrya sa vlasuljom u nutarnjih sobah nestalo. Nije siromah ni tu radost imati mogao, da si od jada kosu čupa. —

U velikoj dvorani probudi Aubry riedkim plienom svojim ne malu pozornost.

Domaćin je odmah letjeo prama onoj sobi, iz koje je Aubry skakao; nu buduć u otvorenih ormarih i pod kreveti nije nikog našao; a u sobnom zahodu ništa naći nije mislio, (ovamo se upravo bio zavukao barun) zaključav iz opreznosti na hodnicu iduća vrata, povrati se k svojim gostom, da čeka zaručnika; — a zaručnik je ondje u zahodu drhtao kao prut.

„Tu sramotu, koju ću ja doživljeti" monologizirao je barun „borami još čovjek nije doživio! Dodjem na vjenčanje — i evo moram čučati u ovom odurnom zatvoru radi vražjeg tog paščeta. Nu čekaj samo, dat ću ti ja vlasulju! Kamo ću!? Samo da mogu ma kojim načinom opet van. Ako me spaze, bit ću vazda ruglom svemu svietu, i ovako Bog zna što će još s toga biti, jer bi već davno morao doći, kao što to dolikuje vatrenu zaručniku. Ah! nemogu ostati ovdje, jer osim što ću kihavicu ugrabiti, krst će mi se prebiti. Samo da je ma nješto prostranije mjesto! — nu gledat ćemo."

I otvoriv uzka vrata, izturi čelavu glavu napolje.

„Hah! ondje vidim ormar. Parbleu? taj valja. Al jao! ako nije otvoren."

Srećom bijaše otvoren, nu na nesreću njegovu tako natrpan šteif-reif-štrick-rock-i i svakojakimi na ličenje žensko spadajućimi appendixi (privjesi), da se je jedva unj usilio. Al evo dodje iz zla na gore, iz dima u vatru! —

„Oh! ja nemogu podnieti ovog k zdvojenju vodećeg susjedstva. Van odovud, volim prijašnji zatvor. Primi me u krilo svoje zahodniče, koj sam ti se iznevjerio."

Uzdisajuć te četvornožce zavuče se opet u zahod, nu nedopadè mu se ni ovdje.

„Ah! sacrebleu! borme neidem takvom voisinu, rekoh, da ću kihavicu dobiti. Neostaje mi ništa o nebesa! no pod krevet; — nikad ondje još nebijah! — Samo . . . samo da nije taj čovjek vrata pozatvarao, ili da sam se požurio, dok bijahu otvorena." —

Zavuče se pod krevet.

„Ha mille tonnerse! kolik je tu prah! ptrisss . . . Sacr . . . . ptrisss. Jao ako se začulo! Možda nije. O udesu na što si me naveo! Nu ako i nenaidju na mene ipak nemogu vazda čučati pod krevetom. Dobro bi bilo izaći. Prokleti Aubry! samo da si mi u šakah. Izaći nemogu, ako ne onda, kad se svi polegnu, a i onako mnogo metjem na kocku. Ja samo to velim, da sam valjda prokaluppiro liepu ženu i bogati miraz, a k tomu će me još sav sviet dobro izsmijati. Ah nisam ni mislio, da je tolika razlika glede commoditäta, ako čovjek pod, a ne na krevetu leži . . ." —

Domaćin medjutim zabavljaše svoje gosti, štogod bolje znadè, al se i njemu dosadi dugo čekanje; a i gosti govorkahu o nećednosti. — Sluga, koj u barunov stan poslan bijaše, već se treći put vrati istim glasom, da je g. barun još prije pet satih otišao od kuće.

Gosti šuškahu: To je neshvatljivo! Zaručnika neima kod vjenčanja; gdje je Avrelija A. zaručnicom, ljepota na glasu, bogatica bez para. To je uvrieda!

I kuće-gazda kolikogod je nastojao nemogaše nemir svoj udušiti. On nagovarao koliko je mogao i sebe i gosti svoje, da zaručnika jamačno njeka nepredvidljiva zapreka uzdržava, i da će sjegurno kasnije doći.

Medjutim hoteć zabavljati gosti svoje ostavi mladji naraštaj sa sjajno odjevenom zaručnicom u dvorani, i podje s njekimi whist igrati upravice u onu sobu u kojoj se barun skrivao, gdje posjedoše tik kreveta. Iz dvorane čuo se zvoneći glas zaručničin uz glasovir. Avrelija nije ni najmanje nastojala sakrivati pred družtvom radost, koju radi odsutnosti zaručnikove oćuti, nu družtvo je neprestance opetovalo: gdje je zaručnik?

Aubry je nedaleko od Avrelije na stolici počivao; — vidljivo se dugočasio. Našao se doduše u družtvu junak, njeki A. J.; koj je pokušao zabavljati Aubrya, nu slabim uspjehom; jer oko njega curio je Eau de Cologne, parfum itd., a Aubryu nebijaše odurnijega mirisa, nego ovi. Zato ostavi mladića, pa odè u sobu, gdje se je kartalo. Poslje kako mu dosadilo kartaše gledati, stane se obazirati po sobici, te tako dodje redom do kreveta. Kako je previjanog baruna pod krevetom opazio, uplaši se, te zače nanj mumlati i kesiti se.

„Hah, opet je ovaj pas ovdje! sad će na me lajati."

Velikom mukom izvuče na to barun komad ledenca iz svoga fraka te „evo ti mali!" šuškaše prama pinscherlu. Aubry je s toga upoznao baruna i stane mu nježno lizati lice, što na pasjem jeziku po prilici znači: hvala, poznam te! —

„Brr! Fi donc! još će me lizati, sad ću mu vrat izvrgnuti. Marsch! va au diable. Gle ti toga! Marsch! Čekaj samo."

Sad je opet silnim naporom izvukao burmuticu, pa š njom Aubryu pod nos, koji misleći, da je i to šećer, nanjuši. Al kako se prevarilo iskreno i bezazleno psetanče! Ljuta ga je kihavica napala tako, da nije znalo, na koju bi od četiri noge stajalo, zatim otrče u drugu sobu. Rado je po maramu bježao. Oslobodiv se tako svoje napasti, mogao je barun koji časak mirno provesti.

„No petit diable! znam da nećeš više ovamo. — Samo da je toj komediji jedared konac. Napokon postati će mi nepodnosljivo ovo stanje. Al sto gromovah! ako se razpalim, rinuti ću od ovud poput Nikole Šubića, i tako me neće nitko poznat; ta gola mi je glava kao biela cvekla."

U taj čas spade jednom gostu karta iz rukuh, pa upravo pod krevet. Da je topovsko tane od šest funtih onamo spalo, neznam bi li se barun većma uplašio bio. Koža mu se naježi čuvši gazdinu zapovjed:

„Jean! jedna je karta spala."

„Ah fortuna! Ah fatum! uzdisao je barun, samo sad budi mi napomoć. O udesu! daj, nek si taj Jean ruku ili nogu prelomi, da nemože ovamo; — nek izgubi vid; ili sbilo se ma kakovo čudo, samo da me nenadju. Jao već ide! Ah da

se mogu pretvoriti u hrušta ili stienicu ... bilo bi još bolje.“

Sasvim tim imao je toliko prisutnosti duha, da — prem u skrajno doba — ugrabiv kartu baci ju upravo sagnuvšemu se za njom Jeanu pred noge, koji ju podigne i dotičniku preda. — Barun duboko uzdahnu, vidiv se u pogibelji i sada oslobodjena.

„Al kako će se ta stvar svršiti, uzdisao je svedjer — ja se jako strašim. A ovi, kako mi se čini, neće da prestanu tim kartanjem. Hajde do djavla s vašim whistom, ta ja neću ni tako doći na vjenčanje. Možda se sad zadnji krat djelilo, — već je vrieme!“

Zaisto, barun se neprevari; — dokončaše igru. — Napokon kad je svaki vidio, da s vjenčanjem ništa neće biti, oprostio se stari A. s gosti svojimi promucav koju nerazumljivu rieč, na što se ovi digoše i izraziv sućut radi pokvarene svečanosti, izprazniše dvorane.

Stari A. se strašno ljutio; — a Avrelija? — radost joj sjevaše iz modrih očijuh.

Medjutim je barun opet neizgovorivi strah pretrpio. Jean i njegovi college došli su, da urede sobicu. Na stolu je ležao ovelik i masivan pipac, štono je njeki ostavio. Kad je to Jean spazio, porodiše mu se u glavi Bog zna kakove misli. Dosta tomu, on zgrabi pipac pa buduć ga radi velikoće u svoj livrée sakrit nemogaše, najshodnije mu se pričini, pod krevet ga baciti. Barun jedva što nije kriknuo; — upravo ga je u pol nosa pogodio.

„Ah lopove! da si moj sluga sad bi te protjerao. Jao meni! U koliko me je osakatio ovaj lopov, valjda neću moći ni mirisati više; za cielo će mi nos ostati utanjen. Gle i krv curi! — Huh! Nestaje mi po malo uztrpljivosti, a onda ću strašan biti: skočit ću izpod kreveta, hoću udarati, ubijati, klati... gaziti do koljena u krvi...!“

Neboj se čitatelju! nije skočio barun izpod kreveta, nit je u krvi ugreznuo do koljenah, već do nosa.

Sluge su skoro uredili sobu, zatim utrnuše svieće i ostaviše baruna opet sama. Tišina zavlada, samo se mrmljanje starčevo čulo, koji se je na sav sviet srdio sbog scandala, što se u njega danas dogodio. Karao je služinčad; vikao na Avreliju, što nije tužna; večera mu nije tečila; vino mu bje gorko; zrak udušljiv; tjestenica strašna; fićukanje šostarskih dječakah u ulici strahovito; svieće tamne itd.

„Ah taj barunčić! reče, krasno se vladao; — scandal! — nu ako se neće znati točno izpričati, odkrojit ću mu ja pravo.“

Na ove rieči oćuti barun njekakav nagon svjetujući ga da, izmaknuv skrovišta svoga, ter ogrliv starca, reče:

„Evo mene prijatelju! cielog dušom i tjelom samo mi vlasulja moja fali. Ah koliko sam pretrpio! Vidiš prijatelju! tom liepom nadom sam se odaljio od kuće, da ću ljubeznu kćer tvoju još danas kao svoju dragu grliti, a evo što biva? Razlupaše mi jedan organ, poljubi me Aubry taj gadan pinscher ...“

Nu ipak je odoljeo napasti, jer kod starca bijaše i Avrelija, koja vesela gledaše ljutitoga si otca. — Napokon poslje dugog mrmljanja ode stari A. pun jeda na sve barune svieta, u spavaonicu svoju. Avrelija isto tako ode u sobu svoju, rieši se pomoćju sobarice pirnog odiela, pošlje ovu spavati, ona pako obuče bielu haljinu vrhnjakom i sjedne u naslonjač vis-à-vis uri, na koje kazalo pomljivo gledaše. — Barun videć da je oko njega sve mirno lagljim srcem nu težkim naporom izvuče se iz skrovišta svoga i umoren uvali se u prvi naslonjač.

U taj par čuje otvarati njeka vrata i na pragu opazi svjetlost. Baš bijaše ogorčen! dakle ni sad još nije konac mukah njegovih; sad s nova sliedi zanj tortura! Zaisto to nije vitežtvo od udesa, da tako proganja neoružanoga baruna. Ta neima toliko vlasih na glavi, koliko je mukah danas već prepatio! Da se bar nije povukao izpod kreveta ... zar da se opet povrati onamo? U zadnjem očajanju zavukao se za peć. —

Vrata se otvaraju i Avrelija stupi u sobicu sviećom u ruci, koju je na stol stavila. Zatim je radi dima otvorene prozore zacunila, vrata pako sa hodnika ključičem sa sobom donešenim otvorila na kojih se umah crnomanjast mladić u krasnom odielu ukazao. Avrelija zamoli pazikuću (vratara), koj je mladića dopratio, da bolje zakuri, buduć se sobica posve ohladila; — za njim zatvori djevojka malahna vrata. Barun ništa izza peći nije vidio; nu čuo je nješto, kano kad se dvoje poljube, i rieči: Draga Avrelijo! Sladki Julije!

Da borme! veljaše barun u sebi, sad smo na čistu, ako i nečujem više ništa. Avrelija je mladiću pripovjedala cieli dogadjaj, nad kojim se ljubezni iskreno radovahu.

„Providnost to ovako odredi, da me od ubojstva sačuva“ reče uzhićeni mladić.

„Što to govoriš?“ preplaši se djevojka.

„Istinu ti velim“ reče klonuv glavom mladić! Znao sam da kukavan barun dvoboj primiti neće, s toga sam se odlučio, da ga u onaj par, kad s tobom kao svojom ženom iz crkve stupio bude, ustrielim. Nebi mario zatim i ja umrieti.

Premda je baruna vruća peć grijala, ipak mu je čelo ledeni znoj probijao čuvši grozovite ove rieči.

Avrelija je suze ronila nad odlukom tom ogorčena mladića.

Svieća je mirno gorjela na stolu. Na prozorih se odbijala studena kiša u velikih kapih ... Kako sladko spava u to doba čovjek! Al nije mogao spavati kukavni barun.

„Ne, nemogu dulje, reče u sebi, nemogu podnašati tu paklenu vrućinu, koju ta peć siplje.“

Za njekoliko se časovah opet čulo:

„Dragi Julije!

„Oprostite!“ zasječe u taj par barun skočiv izza vruće peći dočim je jednom rukom nos, a drugom glavu pokriti nastojao — oprostite.“

Ljubovnici uplašeni, skočiše s mjesta gdje sjedoše. Mladić ugrabi baruna za vrat.

„Što si htjeo? zapita ga čvrstim glasom mladić, lopove jedan!“

Djevojka se od straha nasloni na stol. Nije znala bi li bježala ili ostala.

„Jao moj grkljan! krikne barun. Za Boga, monsieur, pustite me, zadavit ćete me živoga!“

„Barun! zaviknu u isti mah Avrelija i mladić, čudeć se što u lopova nadju zaišavšega zaručnika.

„Oui, oui mes chers! barun, zaručnik ... nije zaručnik već samo barun.“

Potunjen mladić nije znao, što bi činio; ipak zapita još svedjer drhtajućega zaručnika: Kako ste vi ovamo došli?

Videć barun da se neda tajiti dogadjaj s vlasuljom, izpovjeda sve iskreno, nu prije zamoli maramu, da si glavu poveže.

Kad je barun svršio, reče mu mladić:

Moja bi dužnost sada bila Vas umoriti. Nu toga činit neću, buduć se nadam, da ćete se okanit ženitbe ove tim više, što ste očitovanje naše čuli.

„Hvala Vam!“ reče radostnim srcem barun.

„Osvjedočen sam, da ćete šutiti.“

„A glede dogadjaja s mojom vlasuljom?“

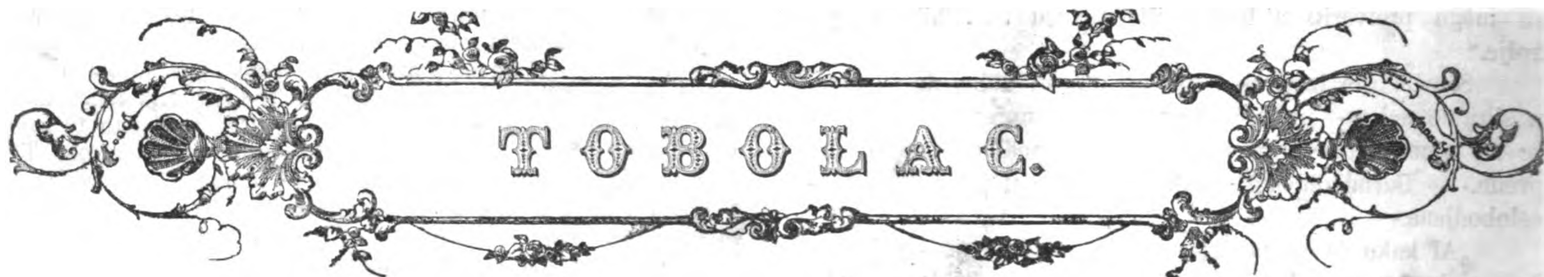
„Neće ga nitko saznati. Adieu!“

Na to se barun nakloni i izčezne na malenih vratih.

* * *

Kako je stari A. saznao za tu stvar, nezna se, toliko constatiram, da je poslje mjesec danah slavio Julije dan vjenčanja svoga s ljepotom Avrelijom. —

Pohrv. I. Ljubojević.

TOBOLAC.

* U Zagrebu 25. studenoga. Danas je sv. Kata. Tko je iole proniknuo u domaći život naroda našega, znati će, da je ovaj dan vrlo važan za — seoske naše, neobručane, nesapete i neugladjene gospodične, — drugi bi dodali jošte predikat: „kukuruzne," što ja medjutim iz štovanja prama liepom spolu nikako neću kušati — odhranjene u prostoj kolibici. Neću da crtam idilske prilike, prave genre — sličice iz života, kojim obiluje sada naše ladanje, a obilovaše za boljih vremenah jošte više; o pirovih, bučnih gostbah, ovaj par ni slovca; jer se bojim, da nebi kojoj liepoj čitateljici neugodnih časovah i proti svojoj volji prouzročio. Znadem bo dobro, da imadu gospodične, a napose one, koje su već izmakle cvatućoj dobi, te koje modni sviet „gesetzte Fräuleins" viče, ovake, rekoh, imadu slabahan želudac, pa se bojimo, da jim nebi krupne ladanjske pripovjedke o piru i ženitbi nahudile.

Prostota indi u kut, odi profanum vulgus, pa se umješajmo u haute-volée zagrebački. Nu tu nam njekako smješno ide. Mi gledaj jučer, danas, prije njekoliko danah; svatovah malo; kočijah još manje. Čudimo se. Vidjesmo, istina, njekoliko na polak pofarbanih, umjetnim u dućanu kupljenim i vinskim — blagoslovljenom bukovačkom kapljicom — cviećem nakićenih Laščinacah; ali ponosne equipaže, ukočenih kočišah i slugah, elegantnih gospojah, malo ili ništa. Wunderbar! Kako da razmrsimo ovu zagonetku? Razmišljaj mi ovamo, razmišljaj onamo, napokon dodjosmo do rezultata: Zagrebčani, ljudi fina ukusa i naobražena, tanko izpredena uma, zabaciše običaj o sv. Kati pirovati, da razkinu i onu vezu kopčeću jih sa selskom prostotom, pa prenesoše po svoj prilici tu važnu periodu u životu na sgodnije vrieme. Tako evo izvrnû naš modni sviet bon gré, mal gré onu narodnu rieč:

Kada dodje sveta Kata
Od svatovah škriplju vrata.

Premda bi se ove godine rieč ova inverso ordine (t. j. obratno) uporaviti mogla. — Nismo, priznajemo sjedili na Pythionom tronogu stolcu, niti si prisvajamo kakovo pravo na proročanstvo ili sveznanstvo; nu ipak mislimo, da se nebi istini daleko izmakli tvrdeć, da je lasno pogoditi uzrok, zašto se malo rabi kod naših zagrebačkih ljepoticah, ono liepo:

Sretno ti bilo ruho vjenčano!
Sretno ti bilo i dugovječno!

Mi bi našli i koješta; medjutim opametjeni nesrećom njekadašnjega svoga predšastnika blagopočivajućega Nevenovića, komu navieste radi njekoliko jogunastih — medj nami govoreći, istinitih riečih, inače miroljubive ljepotice zagrebske ljuti boj; s koga je sirota takovih ranah dopao, da je nakon trogodišnjega života s ljute sušice poginuti morao — u čem ga mi nikako nebi željeli, koliko ga inače štujemo, sliediti: s ovoga indi i mnogih inih razlogah bacamo evo mač i kopje, zaoštrene striele i bodeže u zapećak, te vičući: fiat pax, želimo našim mladim ljepoticam što jaču prodju; a starijim — humiliate capita vestra — dva lota više samo utjehe, kad budu gledajući pirnu equipažu i nehotice šaptale:

„Svemu svietu sviće zora!" . . .

* **Književnost hrvatska.** Novine javljaju, da će u starodavnoj Požegi izlaziti časopis: „Slavonac;" nu tek onda, kad se ondje ustroji nova tiskarna, što će se naročito radi toga lista ustanoviti. Pobliža o tom važnom podhvatu, kao i o pravcu rečenoga lista nemogosmo ništa saznati. Mi velimo, što je naš „Pozor" već toliko putih rekao: sve što radimo, valja da je boljki naše domovine namienjeno. —

— Pod tiskom je drugi svežčić Mařikova „Vienca," za narodne učitelje. Ovdje nastavlja „crtice i pripovjesti o životinjah" prvoga svezka. Ovomu drugomu svežčiću dodati će se i slike iz Stankova prirodopisa. — Isti g. Mařik radi na „zemljopisu trojedne kraljevine" za pučke učione.

— Sv. pismo staroga i novoga zakona od Škarića izadje podpuno u c. kr. državnoj štamparni u Beču. Drugi put o tom važnom djelu više.

* **Književnost slovenska.** Franjo Cegnar preveo je Šillerovu „Marija Stuart" na slovenski. Kažu, da je prevod točan, a vanjski oblik liep. Isti ovaj gospodin preveo je i drugu Šillerovu dramu „Vilima Tella."

— G. Davorin Jenko, poznat s vrlih svojih djelah, pripravlja sada novu sbirku narodnih slovenskih pjesamah za glasovir.

* **Književnost česko-slovačka.** Novom godinom pomoliti će se na českom zreniku novi politički list „Hlas." Uredjivat će ga dr. Vavra dosadanji urednik českoga „Časa." Svi suurednici i pomoćnici „Časovi" prestupiti će k „Hlasu."

— Obrazy života" vrlo liepi list, izlaziti će od nove godine počam tri puta na mjesec, dočim je dosele samo jedanput.

Ove godine imade česka literatura tri almanaka: „Lipa," „Dunaj" i „Maj." Ovaj zadnji vrlo je liep, zanimiv bogatim sadržajem te ukusnim oblikom. Medju ostalimi imade u njem pjesma: „D. Ignacio Gjorgji od našega Napoleona Špuna.

— Vrli slovački pisac Viktorin izdati će takodjer i ove godine u Budimu almanak „Lipa." Ovo je jedan od ljepših zabavnikah svoje struke, te zaslužuje podpunu podporu. Ciena mu je 1 for. 50 novč. u platnu vezanom 2 for.

* **Književnost poljska.** Znamenitoga djela „Szkice historyczne" od jednoga najumnijih poljskih pisacah, učenoga Dragutina Sajnochy-a, izadje treći dio troškom punozaslužnoga za poljsku književnost nakladatelja Dragutina Wilda. Ovo će djelo biti vrlo zanimivo te jedno najvećih u poljskoj literaturi. —

— Važno za poljsku glasbenu umjetnost djelo Franje Bussca: „Nauczyciel spiewu" ugleda već evo i drugo izdanje.

* **Svaštica.** U Babjoj Gori, nedaleko od Bilska, u Tatrah, slavila se ovih danah svatba, kakvoj neima pametara. Mladoženji bijaše tek 19 godinah, a mlada nevjesta brojila je najmanje pet putah toliko, i više, t. j. ni manje ni više nego upravo 105 godinah. Ova „mlada" udaje se sada drugi put. Prvi njezin suprug, glasoviti — povjestni razbojnik, god. 1776. uhvaćen i na smrt odsudjen završi sa 17. drugovah život svoj na vješalih. Od onoga vremena življaše čestita udova sama zabavljajuć se gospodarstvom. Kako to pripovjedaju očevidni svjedoci, izgledje „mladenka" 105 godinah stara, tako dobro, da joj nebi u prvi mah mogao nabrojiti više od kakovih 54. najviše 56. godinah. U obće koj nebi znao goleme razlike u godinah medj obima nebi ništa u ovoj ženitbi neobična opazio. Kažu da je vrlo bogata, pa će ovo biti po svoj prilici najglavniji povod, što je počeo 19-godišnji mladić o „ljubavi" sanjati. —

Nekrolog. Našu braću česku ostavlja ove godine zviezda za zviezdom. Umro je Hanka, Šafařik, pa evo preminu 25. listopada zaslužni svećenik i revni sabiratelj čeških starinah, Vacslav Krolmus. Vriedni starina rodio se 1787. godine 14. veljače; pa je veći dio života posvetio svomu narodu sakupljivajuć stare spomenike njegove slave. Napisao je u trinaest svežčićah više toga iz povjesti, izpjevao pjesamah, kazališnih komadah; zatim: „Světlo života" molitvena knjiga. — Obrana pravdy katolické. — Zatim množinu inih koristnih knjigah a mnogi jošte spisi leže u rukopisu. — Vječna mu pamet!

Listovnica uredničtva.

G. I. Ljub. u B. Iskrena hvala na članku. Ovaki i njim podobni komadi uvjeke su nam dobro došli. Preporučamo se i nadalje vašemu mnogocjenjenomu prijateljstvu.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 5. prosinca 1861. Broj 34.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 nović. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 nović. od redka.

Lahku noć!

Još kao snivah od one noći
Odkad Vas troje moj spazi gled,
Kad pred me tiho hrliste doći,
Gdje samo svjedok mjesec bì blied.

Nad sobom zviezde, pod sobom cvieće
Pred sobom vidjeh Vas trijuh red,
Vidjeh u susret gdje mi se šeće
Medju dvie zviezde sam mjesec blied.

Ti u sriedini, mog raja čedo,
Mjeseče sjajni med zviezde dvie,
Strastno sam sbunjen tad Tebe gledo
Ljubavi ćuteć poslasti sve.

Popojdoh k Vama, sjećaš se kako!
Iz sna me prenù umiljni glas . . .
Oj kako 'e kako onaj uzmako
Večer mi sladki baš kano čas.

Ja mišljah: vječno onako srećno
Da bude trajat večera hram:
Cjelovi sladki, cjelovi vječno
Da budu gasit mog srdca plam.

Jest! mišljah, da će moje u grudi
S poljubci ući blažen Tvoj duh
I da će biti, kad se probudi
Srdcu mi gladnu nektarni kruh.

Ja mišljah vječno, da bude sjati
Za onu večer mjeseca sjaj;
Mišljah, da neima nikad prestati
Blaženom srećom ljubavi raj.

Mnjah, što Ti drùge šaptahu milo,
Da su mjesecu — bitan Ti spoj . . .
Ah nisu, nisu — — meni se snilo —
Zvuk čujem zvona, san odè moj!

Još kao snivah u slasti plivah
Od onih noćih do sada viek, —
Vjeruj mi dušo! snohodja bivah,
Sve dok me zvona nesbudì jek.

Dakle ugasnù zviezdica jedna,
Ostavi moga mjeseca — — ah!
Umrè Ti dušo! drùga prevriedna,
Naš dobročinac odè u prah . . .

Ti plačeš za njom . . . plača je vriedna,
Večeri rajski vriedni su tog!
Ma moje srdce kô stvar nijedna
Osviestì suza od plača Tvog.

Ćutim da plačeš . . . osjetih tugu . . .
Slast se ogorčà . . . bulaz je proč . . .
Tek sad u javi noć slutim dugu
Zato bar Tebi sad „lahku noć!“

T. G.

Ilićevci u Slavoniji.

Historična pripoviedka iz XVI. vieka.

(Konac).

VI.

A mi ćemo pjevat pjesme
Tvom imenu i djelima —
Zodjeti, razglasit ih
Po narodu glasom slave!

Proteklo je već njekoliko danah, kako je aga veličk i čuo, da više neima pleterničkieh i požežkih Turakah. — Silni su iz Požege njemu se došli pokloniti i pod obrambu uteći, donesavši mu crne glasove o nesreći svojoj i svojih sunarodnikah. Tužna sela turska i ostarele s Turakah mnogocjene sgrade zaviše se u crno, te oplakivahu strašni i smrtni udarac sudbine svoje. Tko je i pomnio ikada, da će se turska onolika sila nesamo zastiditi, već i do talah pred kršćanskom sniziti? Tko je od Turakah dvojio da kršćani biedni ustanak ovaj krvju i silnim novcem plaćati neće, samo kad se je smislio na čilost, odvažnost i doseljnu sreću pašinu? — Al uzalud! — Bog je ona Bog otajna sila, kojom pobjedi dušmana

Požega mila i Slavonacah njenih desnica čila! Pred njom se poginblo nevjersko koljeno, pred njom se zacebalo tursko prestolje; jer u Njega ufala, da će pobiediti; a tko vjeru s ufanjem zavezanu Unj polaže, neima za toga páda ni propada!

Na vrhu kršnâ njeka brda papučkih gorah izmedju ćelavih klisurinah provrle stiene veličkoga grada i nadvile vite jele i zelene bore, štono jur prozeleniše i očaraše sažastom po plavetnoj masti tmaste brdine i ravnine. Na južnom obronku gore okomo sjedi sámo selo Velika, a vrh njega kao u zraku provirivaju kroz grane i stabla kamenite crne zidine, koje su čadjave, nebieljene od kršćanskih vremenah, a kod prozorah je sve zeleno od zapljuskujuće kiše i odatle postale vlage. U gradu je zato liepo i čisto. Ima dvie južne kule provirujuće iznad šume i bregovah preko sela u ravno i plodno polje požežko, i dvie kapije: iztočnu i zapadnu, kroz kojih se putove okraj gorskih hridih s jedne i druge strane u ravničasto ponješto selo komaj spuštalo.

Da je tko uoči osamnaestoga svibnja, na noć, dakle pobjedna dana Požežanah, na put u današnju Mitrovicu peljajući izašao i iza istoga sela u lievo svrnuv postajao, nabasao bi nanj turčin neobičan turskoj bagri vjere, obličja i običaja — te bi zamietio na prvi mah, da je to grk poturica utekavši pobjenih i razpršenih Turakah. Vàs usopljen žurio se preko ravnih prostorinah u bregoviti njekamo sjeverni kraj, — ko da traži zavičaja svoga il nješta izgubljena. Njega pratilo samo božje oko, te u tavnu noć, ponoć, penje se ostrmim putem gradu do kapije. Stražar ga pušča k agi, — pronašao iztragom da nije pogibeljan, tim prije — što je vidio, da je vrlo umoran i znojan, a još što veli: da je viest, koju agi nosi možd najvažniji trenutak njegova života, tičući se grada i veličkih turskih žiteljah.

Na nutarnjih vratih klopiv dva tri li puta, javi mu se vratar, ter na pitanje šta će? odgovori da aga spava i do ujutro š njime biti nemože.

Nu sila kola tare, nužda zakon mienja — čuvši vratar naglost novoviestnika — oslanjajuć se na upust stražarov, pusti ga i u sám grad.

Aga jošte nije zaspo. Prebacivale su ga ružne sanje od nemila do nedraga. U njih je vidio neobična pašu požežkoga, — kako je ne divlje više, nego blage, dobre ćudi: — vidio je, — kako mu se posmjehava — što se u veselome družtvu njegova grada veselo gosti zabavljaju; — kako je u obasjanu zraku polumjesec sjajnošću i krasotom krst kršćanah zasramio; — kako je sám paša preko navade u radosti podcikivao, što je kršćane svlado i na danak primoro; — i mnogo drugo. — Kad na jedanput zvončić zvekne i vratar se javi — riečju: da bi evo glasonoša njeki nagli š njime želio govoriti. On se odmah skoči i izadje predanj:

„Što dobra delijo?“ — reče — „da me u ovo doba buniš?“ —

„Oprosti — čestiti ago! nužda me natjera da ti žaobu kažem! — Nesretni smo! Uscina-paše više vidjet nećeš; izbornih Turakah njegovih ni žive glave!“ — —

„Šta govoriš — tako ti dana božjega?“ čudom će čudeći se Hasan, koj odstupi, rukama zalupi i na stol se nasloni.

„Jest — vjere mi turske — — zlo je! zlo je ago čestiti!“ —

„A kako to — a zašto to bijaše — a ja o tom ni pomisli?“

„Njekaki Ilić harambaša — ide eto po Slavoniji kano kuga; pobì Turke do noge, gradove im i sela pali, robi i hara. On je iz Čaklovca od Pakraca, kako sam čuo“ — „tà znam u zô čas“ — vikne aga — „gdje je to! pak?“ pa je utamanio i izkorenio tamo živalj naš — a odanle sa silnimi hajduci uništi jučer pleterničke, noćas viškovačke a danas eto pašu i požežke Turke, te im poharà i popalì gradove i dvorove! Ja videći, da sili odoliti nebi moguće, utekoh još s mnogimi, koji će ga rado u putu poprašiti, kako mi drviš reče i eto se predajem tebi u ruke, — da se digneš i oružaš, te pomoćju bjegunacah, koji će još doći svom silom da udarimo na kršćane, koji će sada na te udariti. Njemu je sve podložno, — sve odano. — Drži se čestiti ago — još nam jedino ufanje! Inače smo propali!“ —

Hasan na to mà da je rieči, — samo se gruvo u prsa; — biaše vatren čovjek najbolje dobe, — neporočna značaja — što svetost u Turakah — srednje visine, debela stasa, guste žućkaste brade i brkovah — nosio se više na kršćansku, — jer idjaše kao poturica bez turbana neošišane glave, — pa je upravo čudo što je na to šutio. Motrio je tri, četiri živa časa govorećega, sad ovo sad ono primećućega uhodnika, te će unjeke, pozvoniv zvoncem povrh stola visećim.

„Pa šta ti momče misliš, — da se ja prepadam kršćanah?“ —

„Nemislim — ago čestiti!“ — ovrati ovaj — „pače tvrdim, — da ćeš ih satarisati, u što se i ufamo!“

Na to stupi dvoranik i nakloni se: „Zapovjedaj gospodaru“ rekne i ustoboči se.

„Koji je sahat?“ — —

„Prvi teče po pônoći“ odgovori mu sluga.

„U gradu je sve u redu?“ — —

„Sve“ opet će ovaj „kao obično.“

„Nekasni“ reče i okrenuv se k ulaku „a mozda će ga vrag još noćas donieti?“ — — upita. „Možebiti“ odgovori ulak „no težko, da će ga Požežani pušćati.“

„Nekasni ti ipak“ produži aga gledeć u slugu „već bûdi sve po gradu i razašiljaj momčad, neka kupi čete na oružje i, još do zore da je sve u redu; jer je opásan i nam stigo čas. — Crna ga godina ubila! nezna on, da meni nije do ludorijah, da imam važnijih poslovah, koji mi za vratom sjede, a on hoće da se sigramo; no — no težku li će povući lozinku, samo kad se je za me zakvačio! A onda težko i râji ovoj kukavnoj! — valaj će se još u crnje zavîjati!“ — — srdit nagne se k astalu. „Pa nek dodje — vrag mu materi kaurskoj!“ zaječi soba „vidjet ćemo ko će koga! — Neće više kaše lâditi — znat će koga će inaditi!“ — — udari živo desnicom o trpezu i ode u spavaću sobu, — a otče ulače s onim u dvor.

Po sobi samo u dimlijah uzšeto se naprasit aga. Čelo narovo a oči izklieštrio ko da nješto misli. Amo tuga za Turci i pašom, amo čudan ipak strah pred dušmanom, misleći svašta o sebi i sutrašnjici il još noćašnjici. Medjutim ga je ipak nješto sa strane ko tješilo, da Ilić neće još dan dva narupiti — a za toga je on oboružan! Tako mislio, po sreći bud nesreći — tim si aga i ugodio.

Al čudna je to priča opet u Požegi. Oslobodjeni Požežani uza svu Markovu volju i nudkanje hajdukah nepušćaše harambaše tako, da je Ilić već dvojio, hoće li išto pod Velikom uspjeti. Istina, da je on i sám naglio, da se je više putih s Požegom razstajo, obećavajuć, da će on vredne svoje gostoljubnike i krasotne Slavonke opeta posjetiti, te se plodne

požežke doline Josafat uživati; nu sve zahman: slavopjevkom njegovom kao sataritelja turskoga orili su više danah dvori i kućari slavnoga grada ovoga. To se je harambaši dopadalo, stranom, što je nevidjeno i nečuveno s gostoljubjem prostodušje Požežanah vidio i u dušu upíjo i što se je proti svemu haračenju, otimanju, pobirkovanju i poslanju krasotnih snašah i liepih djevojakah slavonskih u Carigrad, onako ipak divnih obrazah, umiljatih srdacah i blagih dušah bez razlike dobe i godinah, u Požegi najviše nalazilo. Da nije bio gorštak hajduk, da mu nije dobro roda i domovine odviše na srcu ležalo, te, da sbog toga nije sveudilj u vreći glave nosio, i da se pokojnici nezaboravnoj svojoj Milici nije zakleo, da drugoj više ruke dati neće, bila bi ga vjerenicom takova krasotica Ajkuna zapala, kakove ni u Stambulu care gospodare imao nije.

Dočim je dakle hajdukovanje njegovo time prekinuto bilo, križahu hajduci njegovi oto njekoliko danah po volji zagorjem požežkim a njeki se opet zabavljahu po gradu, — dok se opet nedosjeti junak svrhe svoje i dužnosti zvanja svoga, te sabravši preko dvie hiljade oružanih momakah, nepodje pod Veliku.

Dan je krasan Ivanj-dan 27. istoga mjeseca i godišta. Silna četa pod trima vodjama prešla hitru Orljavu, te se spustila kutjevačkim sokakom do preko Veličanke, gdje je u lievo skrenula.

Ogromna, gusta šuma s obje strane uzanoga puta, puna golema, debela dubja i vite omladike, bujna i krasotna već odavna je zamrla nesamo sa žalosti i tuge domorodna žiteljstva, nego i s nepjesamah nedužnih božjih tičicah, kojeno su za slobodna zlatna doba na milijune po njoje cvrkutale, pjevukale i žuberile, — te premda je blagim proljećem sve oživilo, sve se divno u novo naravi ruho preobuklo, njome je ipak uza sve to zavladala mrtva tišina i izumrlost. Vratila se lâsta i rôdo, ševa, slavulj i ine nebrojnice tičice; al nenadjoše već od više ljetah na prijašnjih bjelih sada čadjavih i prokapljivih zdanjah kršćanske postojbine gnjezdah svojih. Sve je nestalno, sve promjenjivo bilo, sve se je krutomu žezlu turskomu podložilo, — sve mûči, stenje i skûči u polju i u kući, — samo piri blago povjetarce, niše lišće i cvieće, trave i plodove, móre i bore; jer, gdje je nužda i bieda, tuga i pečal dušu i srce stisnula i zagnječila, neima radosti, neima života za čovjeka, premda radje, štono rieč, ko magarac živjeti, nego ko mudrac umreti, kad mu dodje do živa, i on si poželi preku smrt, il umâlja zemlju pod nogama da ga prożdre.

Kad četa zamašila već u šumu, a za njom izorila glasna grla Požežanah s grada i brdinah: sretno! sretno! blagosivljo ju otče gvardijane, koj se je jurve pridigao bio i sám se gori na uzglavje popeo.

Uza živicu, gudare i ograde tako posjedavša i zaklonivša se, da ju aga spetiti nije mogao, odmarala se četa cjeo dan do sutona i napijala dobro zdravicu Hasanu veličkomu.

Mutna večer stiže i kroz sutonske zrâke svietli se iz grada. Aga se već nije mogo dočekati svoga neprijatelja, kojemu bar po svome mišljenju nebì kriv ni dužan. Tko bi pobrojio sve one jade, koje je nevoljno kršćanstvo u Velikoj propatilo za ovo vrieme, odkako je Ilić od predobića obustavljen u Požegi baratao i odkako je aga, uvjeren, da će nanj udariti, junake i novake za svoju zaštitu birao? Što je god gdje ugrabiti mogao, svakojakimi je mukami mučio, da kršćani takova bića još poćutili nisu. Na sve izdaje i prevare opazan je aga, jer je razumio, da su prevare i izdajstva polugom dobićah Ilićevih. Sabrao je silne Turke i posjeo š njimi tvrdjavu; držo je za sveto da će svladati protivnika; — nu ljuto li se prevari jadni sine turkinje majke!

Dok se ovo evo ovako sbijalo, dok je Ilić sgodna mraka čekao, — a srdit aga svoje Turke hrusteć se batrivio, dogodilo se je nješto takova preko Save u Bosnoj ponosnoj, čemu kroz šestnaesti viek u Slavoniji pametara nebì.

Grozoviti mužina crni Memed pod imenom novoga paše požežkoga sakupì sionu u Bosni vojsku, predje hrlovito niže junačkoga Kobaša kobnu rieku Savu, priklopi joj mnogo junakah uzput, kimi ju znatno povećà, te na nečuveni gromoviti glas, da je Turčin u Slavoniji oko Požege utamanjen htjede kao bjesna bura, štono lamlje i diže sgrade, krši i obalja drveće i plodove, preko brdinah i bogazah na današnji strmac Sokolovac u ravnu Požegu provaliti; nu razumievši, da bi obilaziti nespametno i opasno bilo tim većma, što je u južnih gorah požežkih silni kršćanin živio, sela i postojbine imao, te da bi ga okrom preponah a možda i zasjedah, koje bi s razjarenim otim pukom imati mogao i još šta nepovoljnijega postići moglo, domisli se, na predlog viećnikah pristane i krene preko polja okraj i kroz okrajak guste šume u visoke pećine i brdine k današnjemu Bučju u namjeri sve sharati, što je kršćanke majke mlieko sisalo, a Turstvo ostavše raztrkano skùpiti — i porazom, mà gdje, toli glasovità harambaše i njegove čete nanovo oživiti. — Taj glas puko daleko i široko u svaki zakutak požežkih brdah.

Ovom viešću kano gromom ošinúti nanovo oživljeni fratri požežki, nebrigovahu mnogo, nezatezahu ni časa, veće šalju starca gvardijanca još s njekoliko pouzdanih uhodnikah u tavnu noć do biedne Velike, da izviesti čestitoga junaka o tom svemu se smrtjû pretećem paši.

Noć je grobna, tavna i mirna, a njom ide još tavniji fratar i još mirniji š njime ulaci. Ništa — samo bosa noga doticala se utrenika, a niemo hrastje stoji kano straža s lieva i desna motreći ih kako uzmiču kao krivci božji, da izbjegnu ždrelu dušmanskih čeljustih. Pomrčina je — no tiha pomrčina, putnici komaj vide kuda prolaze. A kad izadjoše na polje i ostaviše šumu — grozna li prizora divni Bože! — Sva je poljana plamom obasjana; sva je šuma gromovitim: Allah! Allah! orila. Zemlja tutnji s kopitah; konjikah i pješakah! Poljem se odlieže zveket jataganah, ćordah i sabaljah — a raznaša grmljevno puškaranje — da preslušati nemožeš!

Bolje li fratar odmiče, bolje li ulaci za njim korake dvostruče — nebilo dugo — i, oni u selo.

Četa je razdieljena u tri strane; jedna pod Milanom sieče seoske Turke, da je žalostno pogledati; — druga je pod Markom skoro do zapadne kapije; a treća je uz gromoviti harambašin „napred braćo!!“ — — pod Ilićem od iztočne kapije već u gradu.

Mili Bože! da je komu pogledati bilo, kako se u onoj strašnoj buri i gomili Turakah lavski bori harambaša sa svojimi hajduci, — mislio bi, da će se nebo srušiti i kamenitu goru veličku razvaliti! — Padaju naši da je strahota; al i Turčina nestaje preko mjere i nade! — Fratar stoji pod pećinom i moli Boga, te samo kad Ilićev gromki glas počuje k Bogu težko uzdahne: „Smiluj se Bože! smiluj se puku svomu!“ a ulaci za njim ponavljaju.

U to prodre i Marko u grad; — na susret mu u dobri čas posrnù, al neodsrnù aga; — kako ga mačem shvatì glavu mu razkoli i pošto njekoliko konjah s bedemah obori i mno-

dušmana zemljom sastavì dopane smrtne rane i na ve- uzdahnuv „s Bogom Frane i Milane!“ dično pane. — a dušmana pred sudom božjim!

Ilić prohrli u sobe gor, uništi s momci što bì tamo turskoga; iztrče na kulu viš pećinah, te slavjem i ponosom zaori: „Živila domovina!!“ — To čuvšemu fratru, kao da je srce staračko s milinja raztopilo; — pohiti predanj gore i sretne se š njime u grobovnu dvoru, gdje su se izšarana, okrvljena tjelesa poput snopja sprekrižala.

„Ah! otče zdravo — što Vas nosi amo?!“ izusti harambaša veselomu nu u veselju sakritomu pâtru.

„Sve dobro, sinko moj! dok je ovako!“ rekne gvardijan te radošću prosuzelima očima mahne rukom uokolo — „al žalostna viest opeta te ukobì!“ — Buka prestane; junaci se skupljaju; — plam se kao zatrne — Turakah nestane, a zviezde se pomole iza nad brdine odperjalih oblakah. — Ilić stoji i ponosito gleda siedu bradu crna habeta, — te će kao preobladaoc sumnjičenja — ozbiljno

„Kakova je to viest — trista joj kolah?!“ — —

„Eto sinko od Save Turčina, gdje grne proti tebi kano crna zemlja iz ponosne Bosne pod Memedom novoimenovanim pašom požežkim! Hrli u bogatu Požegu kano grozni oblaci, da nas satare i žive u crnu zemlju utjera!“

Na ovo junakah njeki jaukne, njeki se začudì a njeki opet zakrsti, — sám harambaša, pogledav u starca gvardijana veselo zavikne:

„Neboj se otče! nesdvojte braćo! Još na nebu Bog stoluje stari!!“ — te se tisne dolje u selo, gdje je Milan podpunoma dužnosti zadovoljio.

Bez svakoga oklevanja tronut Ilić s bratom si i s ostalì hajducì oplakà vrloga svoga Marka i druge junake, te naloži da se kupe svi u hrpu; pripremaju na povratak proti tomu paši požežkomu!

A momčad prikvačiv duše, — odmorena i okrepljena zorom medjom vraća se ravnim poljem požežkim prama njegovû glavnû gradu.

Liepa je dolina izmedju Drenovca, sela Novogradiške pukovnije i Sulkovacah, sela požežke županije.

Dvie vrletne verige gorah, štono ju, pružajuć se od iztoka put zapada s jedne i druge strane u jednakoj crti, zatvaraju, niemi su žalibože al s hrlovitom Orljavom, koja ju prosjeca pravedni i nevarljivi svjedoci, da se je ovdje ono dogodilo, što dotle ni potle nikada. Na njih su dva od vajkada kršćanska sela, — Sulkovci, od izagnana Turčina na južnoj i Drenovac od postanka svoga na sjevernoj verigi. Ovaj, još dulji, no danaske na južnom obronku sjeverne, a oni na sjevernu obronku južne biahu gore. Gledahu se pako preko ladne Orljave i divne doline ko bratac i sestrica, te dieliše medju se ko dva prijana Stanko njekoč i Marko sgode i nesgode. Jednu i drugu stran naprotiv se gledeće pokrivahu mlade šume, bujna polja i livade. Runa stada i ina stóka pase se slatkom svilnom travom plodne doline ove, a zagašuje žedju brzovitom bistrom Orljavom, štono brazdi divnim poljem požežkim, šûmi izpod starodavnih kamenitih zidinah slavnoga ovoimenovanoga grada, zatim ruje hrlovito izpod Pleternice, na medji junačke Krajine svraća se desno medju ove brdine, a iza njih vijugajuć u lievo sieče velekrasni Jelas polje Posavsko, koje isto moje Lonjsko zastidjuje i, niže Kobaša utiče u Savu. Svud se čuje pjesma žalostinka, — ovdje veselinka; svuda se pûk tuži, — ovdje se hvali; svud se s oskudice strada, — ovdje izobilje vlada; — ako svuda mûče tice-pjevice i ovce bleketavice, — ovdje se liepo nadganjaju; stóka se štrklja, a tičice rajske divno prebiru; jednom riečju: mà je svuda jad i čemer, — u dolini je drenovačko-sulkovačkoj vidljavi melem i slastni mêd; jer su pravi zagorštani kršćani.

Al jao! danas je dan svečani; dan kršćanah slavni presvetoga Trojstva. Već u sve jutro nješta neobična, nedočekana! Nit su tude zvonca, nit pjesmice, nit dvonjuše, nit sviralice prebiralice, nit miloglasne frulice! Neima stadah, neima života, neima radosti; — sve je prikrito željeznimi krilì velikoga jastreba, strašnoga dušmanina kršćanskoga; sve je opuzlo pod teretnimi stopami, pod težkim oružjem crnoga paše Memeda i zaklete proti kršćanom vojske njegove, s kojom se tvrdo ulogorio, učadorio i cjeo lievi brieg kobne Orljave posjeo, te počiva i vojsku odmara, da jakimi silami pride k Požegi, gdje si obrà tursku neoborivu stolicu.

Od spod brda tìk do žala potočna razširila, a produžila se rek bi u bezkrajnost čila vojna. Kopitom i tabanom ostrugano tlo ove doline mjesto naravna kitna cvieća našarano je danas crvenilom i zelenilom crvenih i zelenih odiećah. Konj do konja, junak do junaka oružan kopjem ubojitim i britkom demeskinjom uz kubure i duge šarke. Usred doline nješto podalje od Orljave skupocjeni je čador; na njem barjak kao oblak tjeran u zraku se vijori, a vrh njega zlatni polumjesec, u koj se od sunčanih trakah gledati nemože. Vesela Turadija radi oko njega sve koješta; tu jedna igra uz svirale, zile i talambase, tamo druga pjeva i pije, onamo se opet treća djilita i, tako trati vrieme počinka pod vedrim nebom.

U sámu čadoru zelene svile skrletom i zlatnim resjem porubljenû na dragocjenu divanu slavolepan, u željah prekomjeran i mekoputan sjedi glavom Memed-paša čovjek srednje dobe i stasa, krupan u tielu, pun u obrazu, širokih, nakolajnjenih prsah, široko-visokâ čela, dugačke zaraštene brade i oduljih brkovah, što mu na prsih počiva, zresne rieči i upalih sjevajućih očiuh. — O svakom mu ramenu po aga: kobaški i dubočki prisiljeni saveznici njegovi. Dugački čibuk prehvatio stol; pod lulom ćući čibukdjija momak mlad i vitak kano jela, te ju puni sultan — duhanom i podpaljuje. Pred pašom je kavenka iz koje posrkuje i opet potegnuv u kamiš prosuklja mu pakleni dim iz ustah, te mu ovija bradu i nakadjuje miomirisom cjeo čador. Naproti paše sjedi njekoliko begovah i odličniih zauzdanikah njigovih i unj gledju kano zviezde u bliedi mjesec, a kano opet ovaj tužno u čadorski polumjesec.

Sunce je već palo. — Krasna toga dana neima više; suton se uhvatio, mrak je nastao; straže su se vrnule i dolaze na izviešće pred pašu.

„Kako je Ibrahime u našem pašaluku?“ upita paša zlorado, nezadovoljan dosta viestmi dosadanjih izvjestiteljah. Ni nemetnuv još ruke na srce i glavu, samo mu se prosto pokloniv, otežuć ponješto reče:

„Čestiti pašo! nije baš najbolje; jer ćemo jamačno imati težka posla dok pobijemo silne gjaure ove!“

„Šta? zar ih je toliko, traga im nebilo!“ razjaren će paša.

„Sila i silesija! na ćupriji pleterničkoj, — na sokaku, — na polju, — nigdje nijednoga lista naše vjere i gore! Njekaki harambaša Ilić“ vele „pobiediv cielo požežko siono polje, vraća se već proti tebi; nu ti ćeš mu ufano, — pašo čestiti, — skršiti rogove!“ — —

„Nedvoj mòre! dok mi brade vidiš! Evo krune moje!“ i pokaza rukom na okolosjedeće.

„Afferim!“ svi će na to, a osobito age i naklone mu se. U tom unidje vratar čadorski i prinese ponizno viest, da se njeko gjaursko momče želi kroz Turke do paše proturati.

„Kakvo momče?!“ zagrmit će paša, da se je vratar pobojao i natrag povuko.

„Neznam“ ipak odgovori „tamno je, — nevidi se“ nu bit će jedan od tih glasovitih hajdukah!“

„Kog mi vraga ide da se pomirimo! Mní, da sam ja dobričina smrzli Usein, pa ću mu oprostiti? — Oprostiti, — da! al će prije kûmiti kugu, da ga udavi!“ — smrknut će gápo. Ustane; mahne rukom a za njim će svi u drugu manju sobu. — „Daj neka dodje pod stražom amo!“ rekne paša i vratar izčezne.

Što da odluči? poče sada paša na kratko zapitkivati sojuznike svoje. Nu se svaki uztezao prvi progovoriti; jer je u zakonu, ako bi koj glavu za svoje mnienje uložio, te bi ga poslušali pa stradali, — njime na repove! — Paša osvjedočen da zaključit mora; jer će netom ući glasonoša, kad bude odluku samo izjaviti, — podigne se i rekne:

„Ja velim, — bez svakih pogodbah pobiti se š njime, pa što odluči sreća junačka! Znam bo, da poizbor neima kaur junakah ko mi! da mu sreća neće nagnuti ko nam — i, da su naša tri, kako razumih — na njegova jednoga; pa nek dodje da se ogledjemo!“

Svi mu se opet kao najstarijemu poklone i zamrmljaju „Tako je!“

Natoči svakomu dobru kupu Drenovčaka i,

„U zdravlje i sreću“ rekne „onoga, koj mi harambašu živa uščapi!“ — svi se razkuraže; ponosito se nasmjehnu i izpiju.

„Ha! evo ga!“ zaori paša „zdravo gjaure! hajduče! poslaniče — kako li da te vabim — — što mi nosiš dobra?!“

Hajduk udje i nazove im Krst! — koj im srca razparà. Momak je od oka; momak čete Ilićeve te prihvati:

„Pozdrav od harambaše Ilića Frane junaka slavonske grane i njegovih momakah, da se predaš, — il udara na te!“

„Pst! psino prokleta — tako li poslanički odgovaraš?!“ kao žerav ugljen ubieli se paša, a ostali se silno uzgiblju. „Tako te tvoj pasji harambaša naučio?!“ i udari proti njemu; al ovaj ni s mjesta. — —

„Okle si ti? oklen ide harambaša tvoj?“ — —

„Ja sam Slavonac“ odgovori hajduk „slavonski sin evo Drenovčanin! Moga vodje evo od Pleternice — pa što je onda?!“ uzpali se kao munja i prihvati za mač.

Paša mahne rukom k vratam; aga Dubočki sa dva bega znade zašto — — i odustrane se. Sva se vojska povuče bolje medju brdine, te je pripravna za boj ako paše i nebude — samo njeko stotinu Turakah ostalo uokolo čadora.

„Ti li ćeš mačem huljo proti nam?!“ zagrmi opet paša.

„Ne! — dok nepočmeš; — ja sam poslanik, a na poslanika se tako nejuriša! Medjutim starji si pod svojim krovom; — — ali ja sam, trista ti vjerah turskih! na zemljištu svome!! Tvoj tričasti prorok i moj Višnji Bog!!“ izpukne hajduk mač i ponosno stane.

„Po njem momci!“ — — svi potegnu jatagane, čupaju kubure napinju šarke, a hajduk odstupiv dva, tri koraka zaori:

„Po njih braćo junačka!“ — — mahne vitežki; al mu paša izmačè, presieče agu Kobaškoga i dva bega, te pane, a Ilić na vrata sa svojimi sokolovi. — Prasak pušakah, zveket jataganah, sabaljah, mačevah, handjarah i ćak sjekirah zaduši silu, a porodi jaukanje gromovitoga Allah! Allah! izdajstvo! — Stó momakah krči Turke pješake oko čadora, petdeset s harambašom u sámu čadoru, a devetnaest stótinah pod neukim Milanom i njekoliko ukih i vještih pomagačah ruši eno rastje, kasapi nemilonce Turke da se drmaju brdine a zveči orljavska dolina! — Orljava potečè riekom poganske i kršćanske krvi da je rugota, strahota i užas pogledati! Bolje li ciče i hržu bjesni hatovi, nieme živine nad očitom smrtju, bolje li ore te dvie gore gdje Turčin zaklinje Allu pomoćnika! — il gdje se jauče: avaj! majko moja! da se pećine luče. Tu se sieče, tuče, viče i psuje, da se nebo zemlji odzivlje. Seljak, hajduk, britki mač i motika, jatagan i sjekira, malj i puška sprekrižalo se nad Orljavom. — — Mili Bože! al kad eno Ilića, gdje ga nitko nevidi, nepozna, gdje se kaje i u prsa tuče, što mu iz čadora izmače paša vuče! hrli amo unaokolo izpod brda, kano sileni zmaj, a za njim od pôdruge stotine još podobar broj junakah, — ustane jauk i lelek, vika, krika i halabuka, da se nebo čudi; jer toga jošte nečuše i nevidišè ljudi; dà duša usahnù u svakome kršćanu od čuda i nepreslušna boja!

Nu sve je to igra, sve u istini šala, — dok se eno tik kraj Orljave nesastaše dva prvca, dva do Boga glavna dušmanina Ilić harambaša i bjesni Memed-paša, koji sieče a onaj, sustó, odbija; — al kad sreća unaopako zadje i Ilić sjeći načè, silne sruši vrhu talah Turke; al nikako paše nemogaše! — — ubode ga u koljeno desno; — dokle kleče, već Turci priskoče — harambaša medju nje utrče! — — „S Bogom braćo!!“ zaori hajdukom, koji nješto dalje zaostavši, nehtješe silomice smrti u ždrelo:

„S Bogom braćo, ja umirem rado!
Za domovcu i za narod bjedni!
Izpunite stražnju moju želju! — — —
S Bogom! — reče — slava Stvoritelju!
Pozdravi mi nebrojno Milane
Drage i vjerne naše Čaklovčane!
Sve Slavonce od slavonske grane!
Svim im pozdrav od Ilića Frane!!“ — —
To izvikne, — od stó ranah pane, —
Duh veliki — veliki izdahne.

„Slava tebi naše gore listu
Slava tebi harambašo davni
Slava tebi oj Iliću slavni!“ — —

poviknu svikolici hajduci; porenu tamo; krenu Turčina; sgrabe tielo harambašino i pobjegnu u gore, gdje ih jadi nad njim gdje ih težke tuge more!

Vječni spomen Frane prahu tvomu
A pokoj ti duhu velikomu!!

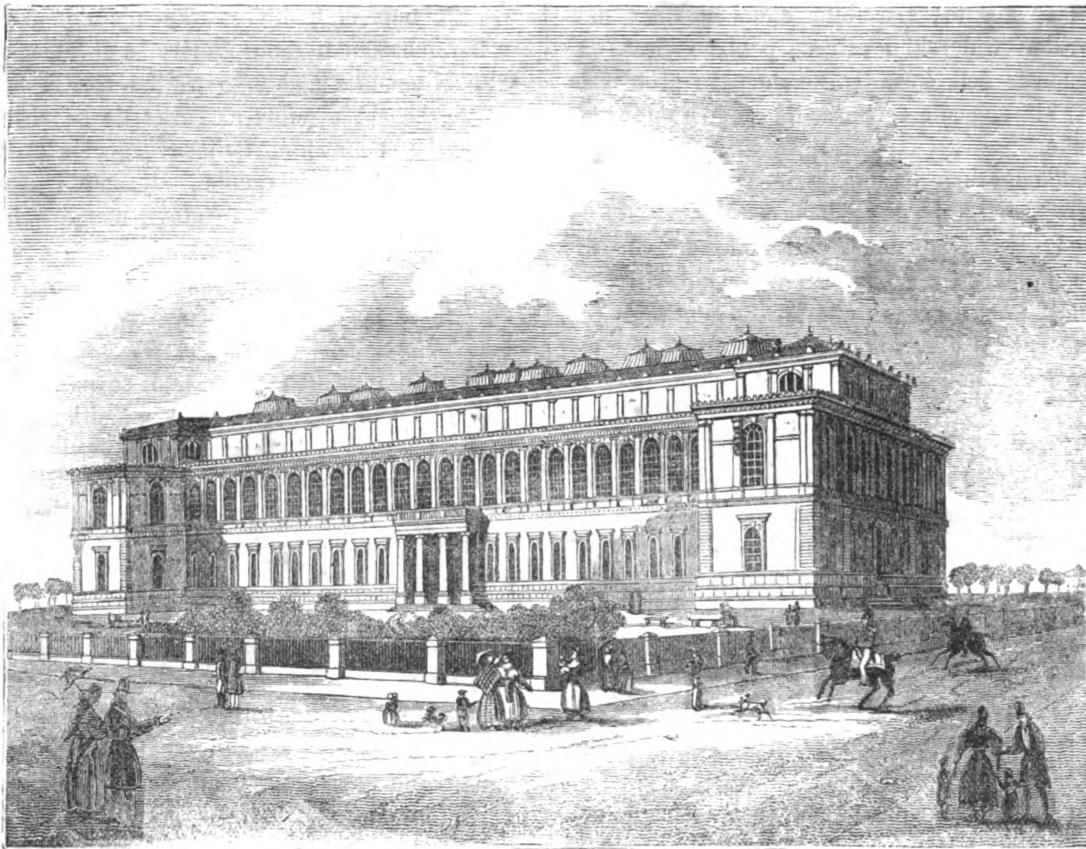
* * *

Poslje njekoliko danah prenešeno je mrtvo tielo Ilićevo i pokopano kraj Milice. — Dok je okolo ratovo, umre mu majka, a viešću smrti njegove i otac. Otac i sin, svekrva i snaha a povrh njih starac Marijane jednoga groblja ladni kite grob. Milan, jedini odvjetak, iza koga je kasnije slavni Lovro, Ivan i opet Franjo Ilić drugi junaštva zviezdom zasjao — stavì jim u kamenu vremeniti a narod slavonski u harnih srcih vječiti spomenik i slavu svomu junaku, koga je smrtju slavonsko obzorje na stó tužnih godinah opet zastrla pusta tmina gusta.

Sa Čaklovca-grada, mjeseca listopada 1861.

Pinakoteka u Monakovu.

Kad nam se jednom domovina preustroji, to će se valjda dizati i nove zgrade za razne svrhe. Premda se nadamo, da će dotične oblasti i same dovoljna imati ukusa, te nastojati, da budu što ljepša i shodnija zdanja, koja će i samoj svrsi bolje odgovarati nego ona bolnica na savskoj cesti i na poljepšanje grada služiti (mi mislimo ovdje: akademiju, sveučilište, gradske uzorne i realne učione, septemviralni stol, saborsku kuću, gradjanski dom za zabave i t. d.) ipak ćemo staviti njekoliko slikah znamenitijih zgradah u svietu, koje se drže za uzor arhitektoničke umjetnosti. Takova je zgrada iz novijega doba ovdje odtisnuta „nova pinakoteka u Monakovu." Veleliepna ova kuća sagradjena je g. 1836. po osnovi arhitekta Klenze u slogu rimskih palačah. U njoj se sahranjuje sbirka izvrstnih novijih kipovah na platnu i porculanu kao i matematičko-fizikalni strojevi.

Ovakove zgrade jošte silnije i veličanstvenije djeluju na čovjeka, ako stoje izolirane u sriedini liepo uredjenih ma i malih baščicah.

U budućem broju priobćiti ćemo krasnu sliku viećnice u Newyorku.

Dva dana iz života njekoga našega dobrovoljca.

Istina koja bi se mogla sgoditi.

Tko se još živo nesjeća godine 1859? Ona zlokobnica izrodi se krvavim onim ratom, koji proguta tisuće naših hrabrih junakah, proždere miliune novacah, urodi — sramotom i našim poniženjem s jedne, a s druge ozbiljnom naukom ljudem na kormilu uprave stojećim, da narodi nisu gnjili panji, bezsvjestni i bezživotni, puke makine, kojimi mogu ljudi kojekakvi bez svjesti i duše micati i kretati, kako jim se svidi, ili kako zahtieva njihova sebičnost i podlo koristoljublje.

Naš narod sjećati će se i nakon 50 godinah onoga ljeta, jer ga upravo ono posjeti tolikimi nesgodami, kakovih nije već pó vjeka i više izkusio. Silna žega uguši i osuši ljetinu do zla Boga; sve bje popareno, sprženo, u korjenu i zametu spečeno. Odatle se porodi crni glad, — kakova nas dragi Bog u sva buduća vremena sačuvao. Onoga ljeta umre mučenik svoga naroda, onaj muž, komu i zakleti neprijatelji nesmiju ništa drugo predbaciti, do jedinu prevjernost i preveliku pouzdanost, kojom se oslanjaše na zadatu rieč. —

Znamo dobro, kojim se uspjehom borila naša armada; — količnik svih njezinih naporah steče se u — solferinskom porazu.

Nesreća našega oružja probudi unutar granicah države umah u početku boja sažaljenje i razjarenost, te potaknu njeke odvažnije ljude, hoteće se neprijatelju osvetiti, da se ponude vladi za dobrovoljce. Ova dakako prigrli objeručke takvu ponudu, pa ujedno naredi, da se ovakim i sličnim momkom, koji bi se htjeli svoje volje latiti oružja, nabavi potrebno odjelo ob državnom novcu. Nu u nas se tek jučer tako radilo, da je svaka vladina želja prošla umah kod nižih organah u zapovjed, — na toliko je umjeo Bach svoje ljude uvježbati. — S toga nije se čuditi, što su mnogi momci došli pod oružje upravo prisiljeni. Kako svigdje, tako i ovo imade se pripisati pretjeranosti i prerevnosti njekih činovnikah, kojim je išlo u korist, ako su nakupili više dobrovoljacah. Da se više ovakovih slučajevah i u našoj domovini sbilo, mislim da mi neće nitko zanjekati. —

I.

Na liepu drumu, što se vijuga izmedj Varaždina i Ludbrega, pruža se poveće selo N* pó dobre ure od slobodnoga trgovišta Ludbrega udaljeno.

Kuće su prilične, dapače ovdje ondje upravo udobne; seljaci dobro stojeći, marljivi i vješti svomu poslu.

Nedeljom je poslje podne. Kiša pada, kao da ju iz kabla lievaš. Hladan vjetar duva od Varaždina, — sve se krije pod krov; čovjek bi rekao, da je početak listopada a ne inače blaga svibnja, kao što bijaše upravo one godine.

Žalostno, nepogodno vrieme; tužne viesti svaki dan; — naš se seljak ipak kod čaše dobra vinca razigra, zaboravi na sve tuge i jade, ma bili ovi kako žestoki, pa će po malko pijuć pripjevati se kakvom melankoličkom pjesmicom. Neznam, kako da okrstim ovu vlastitost našega naroda, — lahkoumnost

mogla bi najprije biti, — al ne lahkoumnost, potekla iz nečista vrela; ova, koju ja razumjevam, više je našem narodu u narav prošla, te bi joj se prije ime prostodušnosti nadjeti moglo.

Danas je u krčmi „k gradu Varaždinu“ neobično živo. Tu se peče meso, nosi vino, pije, viče a gdjegdje i pjeva. Ovdje razgovara mlado momče mladu snahu — djevojka nesmije ni pod živu glavu u krčmu — ondje pripovjedaju starci sgode i liepe i ružne svoga života.

„Hej Andrija,“ — oglasi se hrapavi glas seljaka, što je sjedio najbliže vratam, — ti si bio jučer u Varaždinu, kakovih novostih odanlje. Naša gospoda — vrag je uzeo prišapne tihano, samu sebi — znaju toga čuda pripovjedati!

„E znaju ona, moj kume,“ odgovori nagovoreni — al neće da kažu nam seljakom. Mi nečujemo drugih riečih iz njihovih gospodskih ustiuh, do: plati štibru, plati porez, plati od pečenja rakije, plati ovo i ono. Hajd na fošpan. Kad treba zapovjedati onda smo dobri.

„Bog dragi znaj, što će napokon s nas biti,“ primjeti njekakav starac s bjelom kosom, — „ovako neće moći dugo ostati; mi preveć trpimo. Ako se dobri otac nebeski nesmiluje, jao nam, drugi nam se lje neće nitko. Znate, kako je kod nas rieč:

Aj moj kume neufaj se u me,
Nego u se i u svoje kljuse.

Prava živa istina!

„Al ti Andrija ipak si kakvih takvih novinah donio iz Varaždina — hoće na novo prijašnji, Miškom ćemo ga nazvati. — Što se upravo ništa nepripovjeda; borme Varaždincem nisu jezika zavezali, niti jim grla žganci začepili.

„O, kume moj, i kakvih sve ima ondje novostih.“ Vi znate, da je naš cesar zametnuo rat u Taljanskoj. Vele, da imade mnogo naše vojske ondje, a i graničarah, pa ipak nisu naši nigdje dobili, dapače svigdje izgubili. Bog zna, kako će se ta stvar svršiti. Pripovjedaju, da naši gjenerali vješti te odlični vojvode, koji se valjano umiju u svoj posao; a i vojska je jako dobra, ako baš i nisu svi jednako hrabri. Al toga niti netreba. Dosta je našemu caru, ako su u Taljanskoj sami Hrvati i Magjari, Švabah mu netreba, — oni neka ljunke nose. Znate kako se veli pri nas

Ni soldata nad Hrvata
Nit husara nad Magjara.

(Dalje će sliediti).

Pozdrav čitaonici ljubljanskoj!

Otvorenoj 24. studenoga 1861.

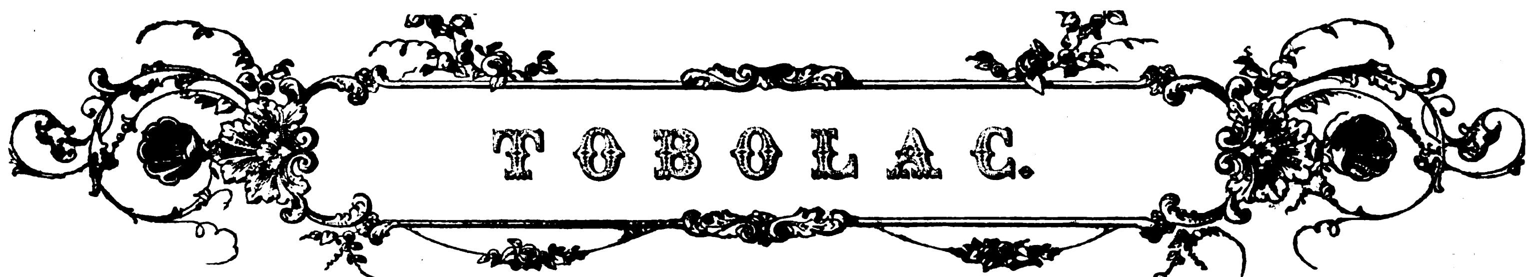
Tebe čedo slavskog duha krasno
Ljubimice slovenskih boraca',
Žarka ljubav hrvatskoga braca
Strunom ljub've sad pozdravlja glasno!

Tvoj nam ustroj pokazuje jasno
Da u skutu vatrenih srdacah
Mile naše braće Slovenacah
Domoljubja plam nije ugasno!

Budi samo ko nas svaki žudi:
Slavska jeka domorodnih grud',
Zlatna staza, koja vodi k slozi!

Budi duha slavskoga ulište,
Budi rodu kuća i ognjište! —
U to ime da ti Bog pomozi!

(Naše gore list).

* **Narodno kazalište.** *Haf.* Pozvani smo od dotične stranke, da izpravimo mnienje u našem članku priobćenom 31. i 32. broju ovoga lista pod naslovom: Narodno kazalište, gdje rekosmo naime da: g. F. mladji poprimi polag ugovora sa kazalištnim odborom ustanovljeno upravljanje kazališta; — čini se, da su obe stranke od ugovora odstupile s razlogah njim poznatih — i da je upravljanje povjereno g. Demetru, poznatom pjesniku i narodnom dramaturgu, a da g. F. kao i prije, vodi i redi predstavljanja.

Netajimo da nas ota viest baš neraduje, u tome kao da mislimo, da bi predstavljanja točnije išla, kad bi cielovito redjenje vodio g. F. već zato, jer želimo, da se narodni podhvati dovoljnim jamstvom, kategoričkom dosljednosti i nepokolebivom uztrajnosti vode. — A nam neima gotovo boljeg jamstva za oto niti ga mislimo dobiti, od koristi, koju nam pruža valjani ravnatelj pozorišta, bio to sada ovaj ili onaj.

Mimogred moramo pohvaliti nastojanje i revnost upravljanja, koje liepo napreduje; nu ako i nismo nakani predstavljače naše još oštrijoj kritici podvrći — ipak se usudjujemo spomenuti, da bi vrlo dobro bilo, kad bi se igrači dva i tri puta kroz nedelju u kretnji (turnen) vježbali, da polaze novoustrojenu plesanu; ovo nebi mnogo stajalo, pa ma i sam odbor te neznatne troškove namirio.

Nitko neće tajiti, da ples i kretnje uda tiela našega više kriepe i okretnijimi čini, nego šta drugo, kao i to, da predstavljaču treba više okretnosti tiela, ukusnosti u odjelu, nego ikomu drugomu, koji se nekretje na daskah.

Govoreć ovo, mislimo ovdje samo od predstavljačah mužkoga spola; jer nedvoumimo, da su predstavljačice naše pohvale vriedne, te vješte plesačice.

Napokon mnijemo, da bi se moglo uvažiti već radi svakolika obstajanja i napredka kazalištnog i to, da se reditelj manje bavi predstavljanjem ulogah jer non omnia possumus omnes. Redjenje samo po sebi dosta je mučan posao; a rediti pa i svaki put i učestvovati kod predstave, čini nam se odviše; ništamanje da pomenuti g. F. obćinstvo svaki put razveseli vještinom svojom, to bi upravo s tog obzira valjalo, da istu i sebe prištedi za izvanredne slučaje.

* Zagreb 3. prosinca. „Zapisnici vraga“ igrani znamenitoga 12. studenoga bijaše posljednji komad u našem izviestju. Od poslje vidismo do danas „Korsikance,“ Vienceslava IV. ili Hinka (zašto ne Venceslava)? „Palježinu,“ „Prijatelje,“ „Ljubomornu ženu,“ „Velebitsku ralicu,“ „Gospoje i husare“ (skoro svi novi i veoma zanimivi komadi), a u nedelju t. j. 1. prosinca „Čašu vode.“

Da kažemo istinu; nama se čini da, izuzamši njekoje vriednije i revnije članove kazališta, kojim bila svaka hvala, koja ih ide — ostali veliki dio neshvaća plemenite zadaće svoje, niti ima prave volje izpuniti savjestno svoje dužnosti.

Hvala Bogu, doživismo i to bolje doba, da se diele nagrade za trud predstavljačem i to tako znamenite, da bi svaki mogao, kad bi hotio sasvim se posvetiti svomu zvanju.

Svaki imade u socialnom svom položaju ne samo pravah (na gažu) nego i dužnostih. A prva dužnost našega acteura mora da je, učiti se neumorno slovnicu hrvatsku, — baviti se literaturom, ulogu svoju podpuno proučiti, da se tako jednom rieše magneta medju svjetiljkami — u kom nevidljivi prijatelj u nuždi prebiva.

Njekoje predstave zaslužiše doista strogog rešetanja — budući smo u komadu „Gospoje i Husari," opaziti mogli, da naše družtvo kad hoće i kad se živo prihvate, može liepim uspjehom djelovati i strožijim zahtjevom naobraženije klase obćinstva zadovoljit. Nam doduše nestoji u ovaj čas na izbor izvrstno kazalištno osoblje, a možebiti mnogi, koji se sada nenadano debelim zalogajom hrane, misle, da će to uviek tako biti, te smatraju umjetnost kazalištnu tek za lahko stečeni kruh — za igru i šalu. Ali opet moglo bi se dogoditi, da natiečaj poraste, pa će tad marljiviji, izkusniji i zaslužniji mejdan održati — a kud će onda oni, koji u večer predstave zaborave i put u kazalište?

Najsjajnija predstava bijaše dosada „Čaša vode" štono je 1. prosinca dana na korist reditelja g. Josipa Freudenreicha. Ovaj fini komad iz najviših franceskih krugovah po Scribu crpljen i umjetno izpreden, a izveden neobičnom marljivosti, nakićen svim mogućim razkošjem naših okolnostih, ukrašen ukusnom posve novom i dragocjenom garderobom osladi jamačno svakomu večer na ugodni način. Velike zasluge gosp. reditelja, moramo priznati — i nagradjuju se vele sjajno toli od strane upraviteljstva, koli i od obćinstva, koje i ovaj put činom posvjedoči, da mari polaziti predstave, od kojih očekivati može, da će naći barma stranom ono, do čega mu je stalo t. j. zabave; — nestade bo vrieme, kad se je samo iz domoljubja pohadjalo kazalište, ma bilo još tako loše.

⁎ Iz Varaždina 29. studenoga. Prednjak u narodnoj ustavnosti, slavni naš Varašd-grad (on bo uvede prvi izpred g. 1848. u svoje županjske poslove narodan jezik; a uzet u užem smislu: prinese pregolemih žrtvah na žrtvenik domovine u odsudnih časovih) zasvjedočava jednako da onaj vatreni duh domoljublja što ga njekoć sretno upì, tako skoro obumrti neće, bjedio ga tko i žigosao s te strane kako ga volja. — Evo gdje nam se opet ljetos savio milovidan vienac domoljubnih kazalištnih dobrovoljacah, da njegujući otu vilu umjetnicu oslade i prikrate duge zimske večeri domoljubnom obćinstvu našem, a najveće da uspiruju te uvriežuju naklonost i oduševljenje za narodan jezik, te se tako ovaj tim lašnje presadi i razpruži obiteljskim životom, okuženim žalibože, u znatnoj mjeri, nemani tudjinskoga življa. — Da žive! — Na 28. u 7 satih u večer stupiše na pozorište s prvom veselom igrom „Uljudan čovjek" u 3 čina. — U obće je ova predstava vrlo dobro pošla za rukom, navlastito ako se promisli, da su njeke osobe tek prvi put se pomolile na pozorište; kano poimence zaslužuje svestranu pohvalu i priznanje gdčna L-ćeva, kojano predstavljanjem Zorice pokaza veoma mnogo prisutnosti duha, okretnosti pa osobitu marljivost — živila! te čeznemo od srca da nas još više putih uzhiti svojim čarobnim osvanućem na pozorištu. — G. K-n imajući glavnu ulogu savjetnika Pretjeranića, iznese na vidjelo vlastitu sposobnost za slične uloge, i uz podpuno zadovoljstvo ovrši svoju zadaću. — Slično priznanje i odliku zaslužuje nadobudni u toj struci mladić g. H-ć, takodjer prvom predstavljajući; kano takodjer i gdčna M-ćeva. G. K. u ulogi pravnoga vježbenika, zasvjedoči doduše dostatna naravna dara, te okretnosti za predstavljanje, jedino bi se odanj željelo više truda oko naučenja uloge na izust. — G. Zubodériću bi takodjer ovo posljednje svjetovali. U ostalom želimo od srca što sretniji uspjeh te bujno procvietanje miomirisnom i nježnom cvietku ovom, pa da nam ga neshara mraz, te inje s tudjinskoga zraka. — A ja neću nit u došast uzmanjkati da vas umah neizviestim o razviću mladjahne naše Talije! —

* **Svaštica.** Koliko imadu razne bečke novine predbrojnikah. — Presse 29,000; Morgenpost 12,600; Fremdenblatt 10,000; Wiener Zeitung 6000; Neueste Nachricht 4000; Wanderer 3400; Ostdeutsche-Post 2800; Gerichtshalle 1900; Fortschritt 1800; Gegenwart 1600; Militär-Zeitung 1100; Donau-Wasser-Zeitung 750; Austria 610; Ost und West 550; Theater-Zeitung 300; Volkswirth 280; (a Naše gore list?)

— Francezko družtvo željezničko, koje i hrvatsku željeznicu gradi, ima već 263 milje gotovih cestah, a na 139 se radi još. Medju ove posljednje spada i cesta od Kamenitog mosta do Siska, na kojoj se u tekućoj godini svestrano i svom snagom dela, za da se već početkom god. 1862. bude otvoriti mogla (a Mraclin?) Družtvo ovo posjeduje 621 samovoz, 1245 kolah za putnike, 7257 za teret, 953 za različite svrhe; svega skupa 9455 kolah.

— Poslanici bavarske komore zaključiše sa 138 glasovah proti 1, da se male lutrije u Bavarskoj neimaju nanovo uvesti, te da ima taj državni zavod 31. prosincom o. g. prestati.

— Koliki je promet i trgovina na Dunavu može se suditi po tomu, kad je kod parobrodarstvenog družtva dunavskog u jednom tjednu unišlo 257.885 for. za kiriju, a od početka ljetošnje vožnje do danas preko 8 miliunah.

— Njeki Amerikanac L. Paulson igra u Londonu Šah sa prvimi ondašnjimi majstori, te je osobitu pozornost na se povukao kroz igru, u kojoj je u 10 partijah na jedanput, bez ikakve daske na pamet, boj bijo.

Svaki igrač imao je za sobom družtvo pomagajuće, pa je ipak on skoro svih nadvladao.

Igra je trajala od 2 sata popodne, do 2 sata poslje pô noći. Jedan jedini put nadmudrio ga je tajnik ruskog poslaničtva g. Saburov.

* **Smješice.** Sošo. Gliša što si se tako namrgodio, kao cigan u fraku sried studene zime?

Glišo. Brate bolujem na želudcu.

Tošo. Ako nigdje drugdje, to ti ja znam valjana lieka propisati. U jutro na tašte uzmi „Vidov-dan" te ga pročitaj od x. do w. O podne malko juve pa cielu bečku „Pressu." U večer prije nego legneš zamaži sve skupa s „Donau-Wasserzeitungom." Medju obroci možeš progutati koju pilulu iz „Srbskoga Dnevnika," „Ostdeutsche Post," „Magyar-Orszaga" itd. Ovdje neću da ti više preporučam, jer znadem, da ti je stalo do zdravlja, te ćeš sve učiniti, da se opet povrati. A ja ti jamčim glavom svojom, da ćeš za dva dana ozdraviti. Samo se drži točno „moga" recepta.

— Došao naš graničar u Karlovac. U dućanu opazi liepo crveno sukno. Budući njegova haljina nemilo progledala, stupi unutar da kupi. Zaište od dućandjije crvena sukna. Ovaj mu donese cielu balu. Moj graničar pregledavaj, razmataj ovamo i onamo; napokon pokaže dućandjiji u sriedini mjesto, reče: „Deder odreži mi ovdje za groš."

— Učitelj. Kaži der ti meni Ivo, šta je bio sveti Josip?

Učenik. Š. š. š. šn. šn . . . .

Učitelj. Šuti, šuti, već znam, šta ćeš da kažeš. Slušaj! — Sveti Josip imao je bradvu, sjekiru, dletvo, imao je znaš onu kožnu torbicu, što otrag visi za čavle, olovku itd., imao je onaj kanaf, što se u crvenu boju zamoči; ovaj se kanaf nategne, pak se odapne — te ostane na drvetu crveni potez. — No, što je bio, kaži!

Učenik. Bio je šoštar.

Učitelj. No, ti si svejedno kao i onaj, što je kazao kad su ga pitali; da što je to. Bielo je, visi na vratih, pa kad se čovjek umije, onda se u njeg otare — da je to kandžija.

— Učitelj. Noe imadjaše tri sina: Kama, Jafeta i Sema. Tko je dakle bio Jafetov otac?

Djak. „Toga se još nisam učio."

Učitelj. „Što ti je treba učiti, ništa lasnije od toga. Pazi: g. Zavrnić ima tri kćeri, Minu, Tinu i Sidu. Tko je Sidin otac?"

Djak. „Aha, sad znam — Noe!"

— Marko. „Kad će jednom prestati ta ekšekucija?"

Andro. „Kad se bude dobrovoljno plaćala kontribucija."

— Njeki učitelj predavaše svojim djakom nješta o moralu, ali veoma neslano i dosadno. Medju ostalim reče jim „neslušajte nikada nevaljalih govorah, radje si začepite ušesa." Djaci nebudu lieni na ovu opomenu, začepiše si odmah ušesa.

— Njeka gospoja kupujuć od seljakinje maslac (putar) stade mu prigovarati da nije ukusan — žut, no njekako šaren; na što joj ova: „Prosim ih ponizno, to je čisto naravski, — kad je i krava šarena.

Večeras dat će gospodična Ludmila Zadrobiljkova rodjena Čehkinja u narodnom kazalištu koncert na glasoviru. Jeka njezine slave iz Londona i Pariza ori se već njekoliko danah u zidinah Zagreb-grada.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

NAŠE GORE LIST.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 15. prosinca 1861. Broj 35.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke platjaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

Završetak
i poziv uredničtva.

Tečaj prvi „**NAŠE GORE LISTA**" završiti će budućim brojem svoj dvanaesteromjesečni djelokrug.

Kad sam se prije godinu danah odvažio na mučan podhvat, kakav je izdavanje krasoslovnoga časopisa, imao sam pred očima: koristiti svomu narodu, koga je tudja, — često gnjusna književnost oplavila; uz laganu zabavu širiti ljubav k narodnomu jeziku, te po tom stupajuć korak po korak napred s vremenom oteti tudjinstvu nezasluženo mjesto, pa u njegovo utaknuti domaće.

Ova me svrha vodjaše na sklizkoj otoj stazi; a u koliko sam svoju zadaću domašio, u koliko li opet zaostao, neka prosudi čitatelj, imajuć dakako uvjek pred očima ***moju svrhu,*** o kojoj smiem reći, da je dobra i poštena.

Prihvativ se svoga posla, računao sam na materijalnu i duševnu pomoć toli čitajućega občinstva, koli i naših pisacah.

U onoj prvoj svojoj nadi neprevarih se. Štovano me je občinstvo dovoljno svojom dobrohotnostju i priličnim udioničtvovanjem podupiralo. Žao mi je, što ovoga nemogu reći i o naših piscih.

Nu izvanredne okolnosti; novi politički pokret, uredjenje domovine naše zapreti najbolje sile, da nemogahu svojimi duševnimi proizvodi krasiti moj list. Morasmo se indi osloniti o mladje sile; a njim hvali srdačno „Naše gore list" na toplom sućuvstvu i revnoj radnji, nadajuć se tvrdo, da mu se neće ni u buduće iznevjeriti.

Svaki je početak težak. U prvoj godini jedva se njekako upozna občinstvo s listom, i ovaj s onim. Težko je poduzetniku zadovoljiti želji, niti dobro poznatoj, niti točno izraženoj. Sada, pokle je minula ta prva kušnja, nadam se, da ću moći bolje ugoditi zahtievom mnogoštovanoga čitateljstva.

„Naše gore list," vjeran svojoj zadaći; zabavljati i ugodno podučavati, donašati će i u buduće:

Pripoviedke i novele što izvorne, što liepe prevode. Pobrinuh se i zamolih starije naše pisce, da me u ovoj u nas prilično neobradjenoj struci narodne novelistike pomažu; — a oni mi obrekoše, da hoće. Za sada javljam, da mi jedan revni prijatelj obećao novelu iz domaćega života crpljenu, koja će umah početkom buduće godine štampati se. Isto tako mili su mi valjani prevodi, pače miliji od srednjih izvornih komadah. I ovdje imadem prekrasan komad, što ga upravo za moj list prevadja jedan od najdarovitijih naših mladjih pjesnikah.

Pjesničtvo njegovati će „Naše gore list" kao i dosele osobitom pomnjom. A nada se čvrsto, da će mu u tom **na ruku** ići ljubimci naših pjevačicah vilah: ***P. P., Ugoje Ognjanić, I. Sundečić, T. G.*** i ini. Od mladjih pjesnikah prima takodjer proizvodah, nu ***cum grano salis.***

U poučnom djelu donašati će „Naše gore list" raznih,

nu laganih, probavljivih članakah neosnivajućih se na nikakovu umovanju. Životopisne crte; historičke članke crpljene iz domaće poviesti itd.

Dosele nemogaše uzprkos najboljoj volji „Naše gore list" vlastita umjetnika drvorezca držati — jer je manjkalo za to dovoljnih novčanih silah. S toga nedonese mnogo izvornih ilustracijah.

Nu s ovoga zla boluju i sami za hegemoniju boreći se naši susjedi Niemci; njihovi bo časopisi kite se slikami snimitimi s francezkih i englezkih originalah.

Medjutim neštedeć ni truda ni troška, donašati će list u buduće u ***svakom*** broju budi koju sliku ili prilogu kakovu, kad se bude dalo, iz domaće ili iz inostrane shranbe.

Okratjim temeljitim i bezpristranim kritikam, rado će „Naše gore list" otvarati stupce nepušćajuć se u ostalom nikad u kakovo široko a i dosadno polemiziranje.

Napokon ***Viestnik*** pripovjedati će zagrebačke novosti, po manje dopise, crtice, svaštice, smješice, itd.

Ovakov želi biti „Naše gore list" a ovakov i hoće biti, ako nadje prijateljah.

Ciena je ista, dapače manja, — 6 for. naime i s poštarinom, dočim je ove godine stajao 6 for. 50 novč. za izvanjske predbrojnike.

Kao ove, tako će i buduće godine dobiti cielogodišnji predplatnici ***almanak*** na uzdarje.

Ja sam sa svoje strane spreman na sve žrtve, — za dobro miloga svoga naroda učiniti ću, što budem najviše mogao. Nu opet treba mi je podpore. Ako slavno obćinstvo uvaži dobrohotno moje težnje, te me u njih podkriepi duševnimi i novčanimi potrebštinami, podbosti će me to priznanje na dalnje podhvate, o kojih mogu reći, da svi idu u prilog narodu.

Dočim indi završujuć ovu godinu iskreno zahvaljuje „Naše gore list" svim svojim prijateljem na toploj ljubavi, želi, da se opet š njimi i s mnogimi inimi sastane početkom buduće godine; da opet zajedno diele radosti i žalosti, kao oddani prijatelji i dobri znanci.

U to ime pomoz Bog!

U Zagrebu 10. prosinca 1861.

Mijo Krešić,
urednik i izdavatelj „Naše gore lista."

PJESNIKOVE ŽELJE.*)

Dušo mila u veselju
Tvome godu čekah jutra,
Da ti mojeg srdca želju,
Koju nosim svedj unutra
Odkrit mogu,
Koju Bogu
U molitvi za Te često
Izpoviedat nisam prestô.

Evo jutra, evo mene
Sried radosti i razbluda',
Duše sam Ti, znaj, blažene
I kazat ću sve bez truda,
Kakvim meni
Plam ljuveni,
Odkada me Ti zamami,
Srdce pali željicami.

Ti si dušo, što u noći
Jasni mjesec med zviezdami,
Koji na se ljudih oči
Bolje nego zviezde mami.
Gdje si da si
Viek liepa si
Mnogim oči lete k Tebi
Oj da mi Te smele nebi! . . .

Ti si dušo! što ružica
Medju svim je cviećem mila
Djevojačka kó kraljica
Momu srdcu sama vila!
Krasno cvieće
Moje sreće
Oj da barem nepovene
Sto godinah polag mene!

To su dušo! tek kao sjenca
Kao slika pravih želja'
Pjesničkoga iz kladenca
Proiztekši iz veselja,
Što si zdravo
Kako 'e pravo
Doživjela god svoj sveti; —
Živi ah! živi — ja ću pjeti!

Ti si dušo! što je čista
Pod plavetnim nebom voda,
U kojoj se slika ista
Ugledava modrog svoda
Bistra zdrava,
Te narava
Sve Ti tuge zaboravlje —
Oj daj Bog Ti viek to zdravlje!

Ti si dušo, što je zora,
Koja uviek sunce zove
Sa nizdolja velih gora',
Kad mi svoje uz cjelove —
Med sladosti,
Znak vjernosti
Daješ, te me i odsad k slavi
Zovi vjernom svom ljubavi.

Dva dana iz života njekoga našega dobrovoljca.

Istina koja bi se mogla sgoditi.
(Nadalje).

Al moj susjede, varate se, ako mislite, da naš car mora samo Hrvate i Magjare u Taljansku slati — prikrpa seljak, koj je dosele mûkom pratio zametnuti razgovor — „to niti bi bilo liepo, niti pravedno. Mi smo svi jednaki, trube na sva usta, zašto i kojim pravom bi ondje morali sami Hrvati krv ljevati proti sveobćem neprijatelju. Što su upravo nam Taljani krivi, da jih mi sámi davimo? Ili zar su Hrvati jedini u carevini da se oni sami tuku? Nam treba tako mužkih silah kod kuće na poslu, kako i drugim narodom. Ako sve, što je jače i krepčije, pogine pod sabljom i bajonetom, tko će kod kuće raditi? tko novac služiti? tko porez plaćati i odakle? Mislim da bi naša gospoda morala i ovo u obzir uzeti! Kad se već toliko viče, da smo svi jednaki, neka smo svigdje!

„Dà, moj sinko," — primjetne onaj starac, što ga već napomenusmo „mi smo jednaki s drugimi narodi, kad treba štibru plaćati. Kad treba u boj a onda Hrvati marširaju, dok je jedan gdje u zemlji. Ja se još dobro spominjem kako je

*) Ovu nježnu, najtoplijimi ćuvstvi odisajuću pjesmicu primismo ovih danah njekom sgodom, te ju ovdje radostno priobćujemo negledéći na veliku inače pjesnikom običnu sebičnost. Sve bo ove želje, stiću se po našem mnienju u jednu: da mu draga i to samo njemu prijatna. —

bilo za pokojnoga kralja Franje I. kad su se tukli s Francuzi. Sve, što je moglo pušku nositi, povrvi u rat; al su onda naši rado išli, jer im je bilo dobro, nisu mnogo plaćali, a imadjahu uz to liepe svoje stare pravice, za koje se svaki pravi Hrvat rado tuče, kad treba.

„A i ono prije desetak godinah, 1848. kako listom pogrnu sav hrvatski narod u Magjarsku, da občuva svoje stare pravice i slobodštine," reče na to Andrija. „Žalibože, nismo jih obranili, nego do kraja izgubili.

„Tomu je kriv Jelačić ban," izpukne četvrti seljak, „on je tako hotio, on nas je na led zapeljao."

„A nije moj kume Toma" — odvrati Andrija, „čisto ništ." I ja sam tako s početka mislio, nu priobćiv jednom to našemu g. župniku, reče mi on, da se jako varam; Jelačić je po nas najbolje mislio, raztumači mi g. župnik, on se je trudio, koliko igda mogao, al nisu dali naši neprijatelji, kojih je sila božja.

„Pa zašto je ban, ako si dade sve zapovjedati? — doda razjareni Toma. — Naši bani bijahu, — kako mi moj pokojni, Bog mu dušu uzpokojio, djed kazivao — prvi i največi gospodari u našoj zemlji. Preko njihove volje nije smio nitko ništa reći, niti učiniti, a niti sám kralj. Tko je kriv, da nije i danas tako, zar nije sám ban?"

„Toga ti nerazumiješ, moj sinko," — odvrati ozbiljno starac. „Zar misliš, da je ban takove pameti, da bi hotio svojevoljno ustupiti svoju vlast drugomu? Komu bi ti n. p. svoj vinograd onako dobre volje utaman odpustio? Nikomu, što ne? Nu, da te napade jači neprijatelj, zar te nebi mogao natjerati, da mu ga odstupiš?"

„To je istina," odgovori Toma.

Ovako se upravo stvar imade i s našim banom. Neprijatelji naši i njegovi, videći. da on hoće te želi iz srca nam svako dobro, nahrupiše nanj, te mu otmu onu vlast, koja mu baš najviše trebala, ako bi hotio svoj narod usrećiti. O djeco moja, to je velika nepravda. O blažena stara vremena, kad se nisu takove stvari sgadjale!

A sad čim dalje tim gore. O blaženi dani moje prve mladosti, onda bijaše drugčije na svietu. Naša domovina bila onda jaka, sretna i bogata, a sada?!

„Iduć jučer po Varaždinu, čuo sam, gdje se dva gospodina divane upravo o Jelačiću banu," prihvati opet rieč Andrija. — „Jedan reče, da je dobio viestih iz Zagreba, javljajućih mu, da je naš ban tako obolio, da će težko ikad preboljeti. A što mislite, što mu onaj drugi gospodin na ovo primetne? Reče, da je bolje banu, da umre nego da živje; da se je nabolovao i napatio dosta već četiri i više godinah. Bome, neznam jesam li, nisam li sagriešio, nu čuvši to, pomislih u srcu: bolje je da umre, kad se već toliko ljetah muči."

„Da je on sada zdrav, nebi naši tako po Taljanskoj gubili," doda mladić od 20 i nješto više godinah, liepa visoka struka, imenom Mato.

„Bog zna, moje diete," odvrati starac, „to je u božjih rukuh; on nije nikomu obećao, da će ga uvjek srećom pratiti."

„Čujte jošte novinah," prihvati Andrija. „Bivši u onoj krčmici kod „ranjenoga Isusa" pripoviedaše mi njekakav purgar varaždinski, da su naša gospoda počela kupiti dobrovoljce. Svaki, koj se želi upisati, dobije liepo — vele „narodno" odielo, 10 forintih na rukuh, pa jošte koliko mu se hoće jesti i piti."

„A je li se tih dobrovoljacah što nakupilo?" upita znatiželjni Mato.

„Toga ti nemogu kazati, jer nisam baš ni pitao" — odgovori Andrija — nu mislim, da jih neće biti mnogo, ako budu samo one primali, koji se dobrovoljno prijave.

„Evo Mato liepe prilike, da se izkažeš," doda šaljivo Toma „dobiti ćeš novacah; liepo odielo, a više ni netrebaš."

„Dà, bi se možebiti moj susjed i na to odvažio, da nije onoga, što je, da ga neveže nješta u našem selcu," odzvà se njeki seljak; našto udare svi u smieh.

„Moj sinko, ako imadeš ikoliko pameti, toga nećeš učiniti. Bože te sačuvaj soldačije; težega, gorčijega kruha neima u svietu, pa najposlje osakaćen na tielu doći kući, bolestan duševno i tjelesno, — to je plaća vojnika" ma ako je inače slavno, dà uzvišeno za domovinu boriti se i umrieti.

„O varate se moji prijatelji, ako mislite, da sam takov, te bi htio ikada svojevoljno podvrći se nesmiljenosti vojničkoj, premda sam inače pripravan, gdje se radi za obće dobro sve rado činiti, što i koliko budem mogao."

„Tako valja, Mato, mi se nadamo, da nam neće tako valjana momka rinuti u vojničku mantiju." Više seljakah stane se zatim s njim pouzdano rukovati.

Mato stade njeko vrieme, zatim se ustrani navodeć, da mora ići gledati, što konji rade na livadi.

II.

Na kraju sela N*, kako se ide u Varaždin, stoji liepa, ugledna kuća vrla seljaka Pavla Holjanića, jednoga najbogatijih seljanah. — U njega sve puno. Liepi konji hržu u štali, mastne buše, debele krave, svaki dan u večer slaze se u njegovom dvorištu. Velika polja, prostrane livade, guste šume: a svega ovoga nasljednica bje jedinica toga seljaka, mlada 19-godišnja Katica.

Liepo ovo djevojče, mezimče ljubećih roditeljah, nadkrilji svojom umiljatom krasotom sve svoje selske drugarice. Nebje to naličena, naflićkana, varoška ljepotica; — divna prostota, naravska ljepota dolikovaše joj bolje, nego mnogoj partirmiranoj miomirisom odišućoj, ukočenoj gospodični. Preko ledjah do i preko pasa sižu joj debele pletenice svilene plave kose, koje bi joj jamačno mnoge visokorodjene, s bontonom vrlo dobro poznate gospoje zavidile. Bielo lišce potegnuto je nježnim rumenilom; modro oko kao modro svibanjsko nebo izpod crnomanjastih obrvicah viri blago i umiljato, puno stida i djevojačke nevinosti. Oko biela vrata vije se njekoliko strukah crvena gjergjena. Vitak stas odjeva fino bielo domaće platno, a neima niti smrtonosnih obručah, niti bombastih zvonovah, kakovimi se obično gradske gospodične i gospojice lov loveć na muževe, na javnih šetalištih i uzkih pločnjacih (trottoir) bane i šire.

Blaga majka narava obsipà bogato djevojčicu svojimi darovi, a brižni roditelji usade jur za mladih noguh pobožnost, ćednost, u mlado srce; priučavahu ju poslu i radu. Pa eto jim liepa ploda! — Djevojka je u cieloj okolici na glasu što sa svoga bogatstva, što s liepih, duševnih, kriepostih i bogugodnih činah.

„Gdje ima meda, ondje se nadje i pčelah," veli naš narod. Gdje je liepa, mlada i kriepostna i bogata jedinica, tu se nadje i prosiocah, koliko te volja. Nije se čuditi dakle, što dolazahu često kumi i kumice, tetke i strine k Katičinom otcu moleć unj njegovo blago. Al on znajuć dobro, da jedini

slobodan izbor može djevojku sretnu učiniti, odpravi sve ovakove prosioce kćeri, veleć: „Recite Katici, ona će Vam odgovoriti. Ona je moja kći, te želim od srca, da je sretna, nu ja joj nemogu niti neću sreće davati, neka si ju sama skuje."

Ovako mudri ovaj otac. Katica medjutim, — odabrav si već pred njekoliko mjesecih pravoga zaručnika svoga srca, — odgovaraše, da je mlada, a otac malko boležljiv; da ga nemože u onakovu stanju ostaviti; da se mora promisliti, budući je to vrlo važan, za cio život odlučivi korak. Tako odpravi jednoga za drugim, dočim je ljubav k Matiji svakim danom istim, dà mnogo hitrijim korakom napredovala. Prvo bijaše ovo čuvstvo, koje zavlada nevinim srcem mlade ove djevojke; nu ovo preuzme takav mah, — kao što to obično biva kod mladih ljudih, — da ga nikakova sila nebje vrstna izčupati.

Mato, ostaviv krčmu, prebrusi žurnom nogom jednu jedinu, dugu blatnu ulicu, te se ustavi baš pred kućom Holjanićevom; prikuči se k prozoru, te pokuca lagano dva puta. Jedva, što bi dva ili tri nabrojio, pomoli se izza prozora rumeno lišce mlade Katice, koje zasjà, opaziv milovnika blagim posmjehom nevine sreće.

„A ti ovdje, moj Mato? Danas te se nisam nadala? kako je to?"

„Je li otac kod kuće?" upita malko zabrinuti Matija.

„Nije, dragi moj; malo prije ode dole u livadu konje nagledati," odvrati Katica. „Al što se bojiš, dodji u hodnik, da se malko porazgovorimo."

Mato nehtjede, da mu se taj poziv opetuje; u dva skoka prehiti one četiri stube, te uočiv Katicu pohiti k njoj poljubiv ju vatreno u vedro čelo, pa prihvati:

„Moja draga, mila Katice, kako te Bog pomaže? Već te nisam oddavna vidio. Što misliš, ciela tri dana bez tebe, to je odviše, tako više nemože biti."

„No, no, nemoj se srditi, tješi se time, da to neće dugo trajati."

„Što? neće dugo trajati? je li moguće?" upita mladić, a pri svakoj rieči nadmù mu se junačke grudi uzhićenom radosti buduće sreće.

„A zašto ne najposlje? Moj otac je dobar, on će za moju volju i to učiniti."

„Dà, dà, hoće," odazove se muževni glas staroga Holjanića, koj već njekoliko časovah slušao ovaj ljubavlju zadahnjeni govor.

„Ah otče, vi ste nas slušao," prihvati Katica rieč, a rumen stida oblije joj bielo lice.

„Nemojte zamjeriti, susjede" doda mirno nu ozbiljno Mato, „iduć mimo vaše kuće, upitao sam Katicu za vas, pa se tako zadivanismo."

„A zašto tajiš, moj Mato, što sam sada na svoje uši čuo, a već odprije znao. Iskreno ti kažem, da dočuv za vaše odnošaje, nije mi baš ni malo po volji bilo, i to iz razlogah, koje bi ti mogao znati. Nu tih zapriekah nestade sasvim, kako ću ti kazati, al u svoje vrieme. Sada se zadovolji time, što pristajem na vašu želju, te želim od srca da ste sretni, jer ste obojica toga vriedni."

„Ah dragi otče, mili moj otče!" privikne uzhićena Katica, kako da vam zahvalim."

„Susjede, kako da si protumačim tu promjenu, jer — oprostite mojoj iskrenosti, — dosada mi se niste niti sklonim, niti prijaznim ukazivao."

„Moj Mato, netajim, te iskreno izpoviedam, da nisam nikada prije mislio tebe kao svoga zeta zagrliti, premda ti uvjek željah od srca svako dobro i pravu sreću svojoj miloj Katici. Nu hvala Bogu i dobru slučaju, koj me danas odvede na livadu! — sada mi je sve jasno i očito, pa ću uvjek višnjoj promisli hvaliti, što si moja jedinica odabra toli vriedna mladića, za budućega svoga supruga; jer — doda do suzah ganuti starina — da joj budeš suprug, to želim i ja, a mislim i ti, s toga djeco, Bog vas blagoslovio!" —

Što je sada sliedilo, neću da opisujem; jer mi nedostaje silah; samo čiste duše pojme čistu radost; a takova se neda opisati. Tko je od mojih čitateljah oćutio, taj će ju pojmiti, a tko nije, tomu uzalud sva opisivanja, ma potekla ona iz kako vješta pera . . .

III.

Slavni grad Varašdin imade mnogo ulicah, nu nijedna nije onako živa, kao koprivnička. Danas je četvrtak. Kola za koli turaju se iz grada i u grad. Svratište k „crnomu orlu" u pravom smislu dubkom je puno. Tu se pije, jede, smije, pripovjeda, pjeva i šali sve na tudj račun. — —

Želio bih, da me liepa čitateljica poprati u prostu, ne po najnovijem ukusu meublirana ni mahovinom a ni cedrovinom obloženu sobu. A budući imade u njoj svakojakih ljudih, a i svakovrstnih mirisah, to, da se kakova nesreća nesgodi, molio bih da se oboruža dobro s flacon-om najmiomirisnije tekućine, — principiis obsta. Nu nadam se, da neće biti treba ni hladne vode, ni drugih kojekakvih pomoćnih essencijah.

Evo nas nutra. Kamo godjer okom baciš, sama nepoznata, većinom zažarena od majstora Vinka Lozića, lica i kreseće se oči, — ni duše poznate. — Al gle, tko sjedi eno ondje u kutu, te se veselo razgovara sa svojim susjedom . . . Jest znam ga po rieči, to je naš znanac Mato. U njega puna torba kojekakvih sitnarijah, kakovih mlade naše snaše po selih običavaju nositi. Uz Matu sjedi njekakav drugi čovjek, malko nesjegurna pogleda, inače sudeć po rieči i licu dobročina. Odievao se na gradjansku a tvrdio je pred Matijom, da je varašdinski gradjan, a zanatom čižmar.

„Ej dakle, moj Mato, vi ste se svikako nakanio *ženiti*; nastavi — taj gradjanin Lovro Lukavić — čini mi se, da se nebi prevario hoteć već u napred čestitati djevojci, kojoj ćete postati suprugom; premda inače nedvojim, da ste valjan izbor načinio.

„Oho, moj majstore, vi odviš blag sud o meni izričete," — odvrati malko oštrije mladi momak — „još me nepoznate, istom jednu uru sam s vami, pa već tako govorite, kao da ste me hranio i odgojio."

„Nečudim se ni malo, što me tako zlo shvatiste, jer vam se dakako moje rieči u prvi mah nješto smješne i neumjestne čine, nu mislim, da ćete do skora drugčije misliti."

Ja sam istina, sada samo meštar, te kao takav živjem i radim, nu morate znati, da sam njekoč visoke škole učio, mnogo toga kasnije izkusio, česa baš nisam ni želio. Jedino ljudskoj nazlobi imadem pripisati, što sam odrekav se svega latio se zanata, koj evo sada tjeram. Dok sam dospio do željnoga ciljâ, progutah mnogo jadah i biedah, al se i opametih, znate kako vele ljudi:

Nevolja gola,
Najbolja škola.

Tako i ja mučeć i bijuć se od nemila do nedraga upoznao sam ljude, njihove strasti, te mi netreba š njimi mnogo go-

voriti ili obćiti, pa ću ipak umah pogoditi njihov značaj. S toga mnijem, da ćete lasno razumjeti, zašto sam onako pohvalno o vas govorio.“

„Ako je tomu tako, e onda imadete pravo. U ostalom neću se sam hvaliti, nu što je pravo i Bogu je drago; a istina je, da ja milujem već oddavna liepu djevojku, koja će biti do skora moja, sasvim moja.“

„Vidite da se nisam prevario, tvrdeć, da mora biti vaša buduća vjerenica čestita djevojka. U to ime, prem je nepoznam, Bog vas poživio obadvoje; želim vam od srca sve dobro i sreću.“

Mato ugrijan s zvana i s nutra, što od dobra vina, što od toplih čuvstvah, nagne čašu te ju izprazni baš do utrobe. A ovako i više putih učini, pa je već tako daleko došao, da mu se počeo ovdje ondje jezik plesti, i um malko tamniti. To bijaše Lukaviću voda na njegov mlin; sada istom začme pravim se oružjem biti, te prvobitnu svoju namjeru sve jasnije odkrivati.

„Prijatelju Mato, čujte da vam opet kažem jednu istinu. Hrvati su od njekada na glasu kao hrabri i odvažni junaci.“

„A to i jesu“ — presječe mu naglo mladić rieč — „pa se upravo ponosim, što sam Hrvat.“

„To je vrlo liepo i hvale vriedno“ — prihvati brže Lukavić potajno se smiešeć kako nedužna žrtva samo silazi u njegovu paklenu mriežu. „Al vjerujte mi, da neima veće slave od vojničke; ili čime su se Hrvati tako proslavili ako ne hrabrosti i neobičnim junačtvom. Zato i hrli radostno sva naša mladež na zvek trublje u krvavi boj, kupeć si ondje, istina, težke nu tim slavnije lovor-vience. A koli ugodno mora biti momku oko duše, kad se nakon godine danah povrati kući živ i zdrav, prsa urešena znakovi junačtva i muževnosti. Svaka ona rana resi ga slavnije nego ikakvo blago ili bogastvo. U selu ga svi počituju, poglavari štuju te mu svigdje prednost davaju. Nu tko da opiše slast i ono milinje, kojim duša i srce uzvrije, kad se vraćajuć kući sjeti ljubeznice svoje, koja ga razkriljenima rukama kod kuće čeka; kako ponosno, koli uzhićeno mora da je djevojče, koje takovoga momka i junaka dobije za supruga, komu prvi gjenerali i vojvode vlastoručno prikopčiše sjajni krst za zasluge na junačke grudi. Zar ona neće pred svakim njekom dopadnošću reći: gledjte, ovo je moj suprug?“

„Kako sada stvari stoje,“ — odvrati uzgrijani Mato, skoro da bih imao i ja volju pokušati bojnu sreću. Iskreno vam kažem, da me više putih i nehotice vuče njeka tajna moć k vojničkom staležu. O koli bi se radovala moja Katica videć me slavom ovjenčana! Nu to — doda ozbiljno — sada nemože biti s dvojaka uzroka: jedno, jedinac sam u svoga otca, te kao takova nešmiju me medj vojnike uvrstiti; a drugo, sada više nebi ni htio; pir i vjenčanje sve je urečeno, te se sada nemogu niti neću iznevjeriti svom obećanju.

„O moj prijatelju, to su tako slabi razlozi, da jih možete ovaj čas razpršiti. Što se tiče onoga prvoga, lasno možete u vojnike doći.

Valjda ste već čuo, da se i kod nas u Varašdinu kupe dobrovoljci? Već samo ime jamči vam, da ćete stupiv u njihov krug, vojevati s najglasovitijimi junaci, jer će na čelu jim boriti se i zapovjedati sám car; a pod carevim bodrim, svepronicavim okom, koje svaki junački čin orlovskim vidom uočuje te ga sjajno nagradjuje, vojevati i neprijatelja jurišati, znači već unapred pobjedu održati. Vi ste valjan momak, a vjerujte mi, naš car ljubi nad sve hrabre vojnike, a napose Hrvate poradi njihove vjernosti i odlične hrabrosti, koju već toliko putih slavno zasvjedočiše. Medjutim, što najviše vriedi, dobrovoljačko službovanje traje obično kratko vrieme, dok naime prva pogibelj mine, a kasnje puste jih opet proslavljene kući. Tako nebi ni vaše izbivanje od domaćega ognjišta dugo trajalo, a po tom se dakako sama o sebi razpada ona druga zaprieka, budući bi lasno na mjesec ili najviše dva odgodio vjenčanje, a to nebi pačilo ni vašoj vjerenici, ni roditeljem; tà znadem, da bi oni htjeli za dobro domovine i više toga žrtvovati, a nekmo li nebi jedan mjesec.

„Da, to je sve liepo; al ja ipak nebi ni smio ni mogao tako otići, nenajaviv se i nerekav ikomu „s Bogom!“

„Ništa lasnije od toga,“ reče ljuta zmija sladko se smijuć na pakleno izmišljenom svojom prevarom, „tomu je umah pomoći. Vi možete sa mnom ići; ja ću vas na dotično mjesto odvesti, ondje ćete se samo najaviti, da želite u dobrovoljački sbor stupiti. Častnik, koj ovdje na uslugu stoji, upisati će vaše ime i prezime, što je potrebno, budući vam mora odjelo gotovo biti. Kad budete s tim gotov, možete ići kamo vas volja, pod tim dakako uvjetom, da se na opredieljeno vrieme vratite natrag.“

Naš Matija uzme kod one malko tinajuće luči potamnjela razuma rešetati taj predlog, pa mu se baš nepričini tako udoban, slavan i nepogibeljan, kako mu to malo više narisà njegov prijatelj. Malko se strese, već otvori usta, hoteć nješta reći, al ga zaprieči u tom Lukavić, koji opaziv tu naglu promjenu, koja bi mogla jednim mahom umjetno spleteni čvor razmrsiti, te njemu liepu nagradu izfućkati, stade ovako dokazivati:

„Al moj Mato, tu neimate o čemu da promišljate; Bog poživi sve Hrvate, a napose hrabre i junačke dobrovoljce.“

„Bog jih živio,“ prihvati Mato, pa nagnuv čašu iztrusi ju do dna; nu s njom ujedno ono malo zdrave pameti, što mu je od prije preostà. Zatetivà njekoliko putih po sobi, pa se sruši na klup.

„Ti si moj!“ šapnù Lukavić zlorado se smijuć ter veselo ruke si taruć, „ala liepe nagrade.“ . . .

(Konac će sliediti).

Čudotvorni Bošnjak.*)

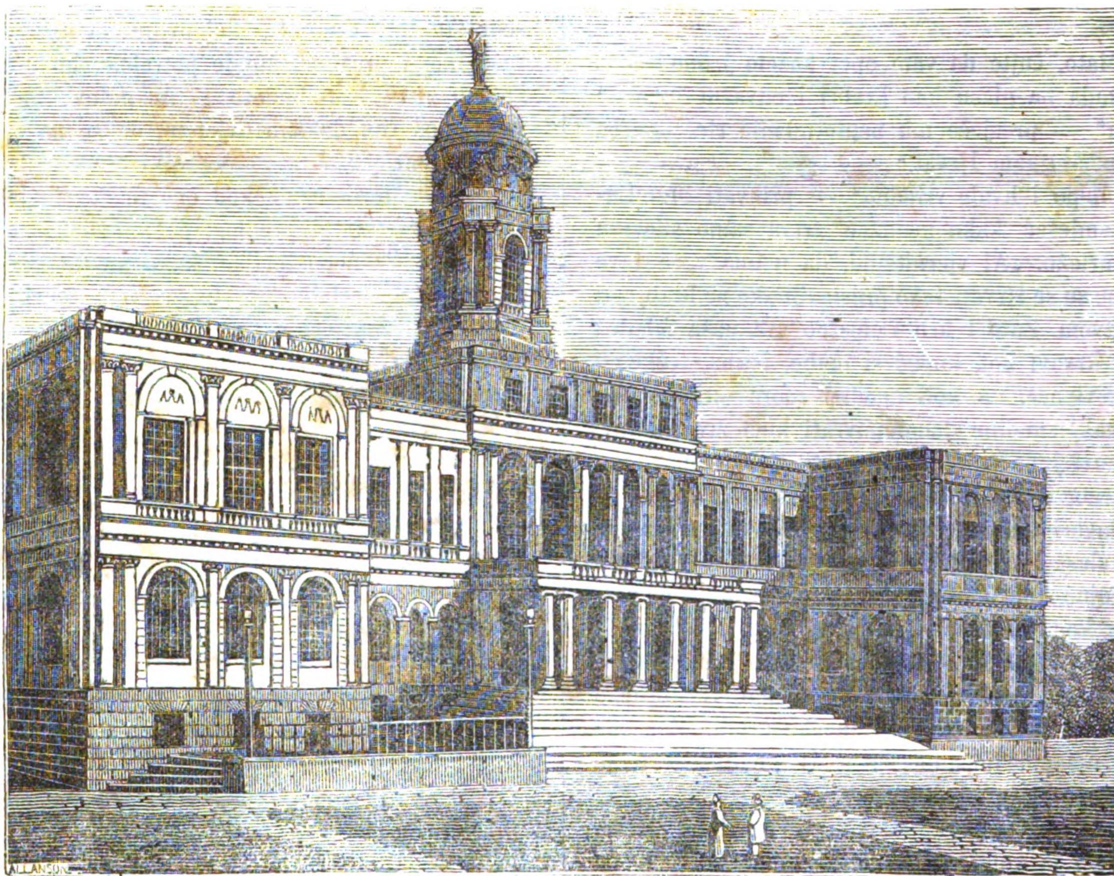
Da bih vam kazivao, kako su se Turci zaratili s Moskovom (g. 1828) i kako su Moskovi prešli Dunav, turske gradove po Bugarskoj i Tračkoj porušili i istu Jedrenu oteli: to vi svi gotovo znate i još pamtite; ali niste po svoj prilici čuli za bosanskoga svetca Aliu Pekeza i koja je on čudesa počinio u Jedreni. Ja ću vam sad kazati.

Ale s ostalom bosanskom vojskom kasno je bio prispio u Rumenliju i to uprav u Jedrenu, kad se je već car s kraljem moskovskim miriti počeo. Bogme de, da su Bošnjaci prije došli, mučno bi Moskov kahvu popio u Jedreni; al tako je sudjeno! Bošnjaci vrate se u Bosnu; oni su Aliu zvali da idje kući š njimi; on im je odgovorio: „Vi hajdete, mene nečekajte; ja ću se ovdje kojekako prometati, kao čunak kroz

*) Narodna pripoviedka od F. Jukića iz Bosanskog prijatelja, koji je troškom Matice hrvatske ove nedelje izpod štampe izašao.

nita; elle tuna da se neumre od glada; žene neimam, djetce ni po gotovu; nit me tko izčika, nit me se tko nada. Sad je zlo i u našoj Krajini; nije četovanja, nije pliena; još da neimamo pečkog Asanage, bi bogme zaboravili odapet pušku! postali bi svi vlaški čobani!“ — Družtvo ode, a on ostade. Ono nješto ašluka, što su mu Kladušani porezali izpred njih da idje na vojsku, po malo je trošio; štedio je, al je malo štediti uzalud, — poslje njekoliko mjesecih Ale u kesi ni parića nije imao! Eto nevolje za njega; dosad nikad nije prosio; jer ako bi u njega nestalo, to nebi u vlaha nestalo; sad neima se kuda ni kamo, već prositi . . . Koliko je prosjakah u Jedreni! a uz to turska vjera ohladila, na Bošnjaka nitko i negleda! — Vi ćete sada reći: „e dobro; a zašto Ale nije zapljunuo u dlane, pak štogod radio i tako se hranio.“ To je istina, da je tako, kako vi mislite; da se je Ale rodio u Sarajevu oli u kome drugomu šehru, on bi bio amal, i tovare, makar bili i vlaški, prenosio; al je Ale Kladušanin; ni njegovi stari nisu nikad vlaški izmećari bili, već delie i junaci: četovali i plienom kaurskim hranili se. Ele što mu drago, on je bio u velikoj nezgodi; ostati u Jedreni nije moguće, a još manje vratiti se u Bosnu brez novacah. Sad se je kajao, što se nije s družtvom vratio; al po repu kajanje. Najposlje prodade svoje puške i štuc, — turske mi vjere! da je valjao carskog grada, — za njega su mu kauri davali varičak pun talirah, al ga nije dao od sebe; na njem je bilo dvanaest pavtih sermali, nije ga bilo ni u turčina ni u kaurina. Kad su Turci Senjane pobili, njegov djed oteo ga je od Senjanina Tadie. Sad ga je prodo bud pošto. On je razmišljao na svaki način, šta će se ovo raditi, i kako će se prometati od sad. I smisli se na posljedku: „Toliko u Bosni softah i samoukih odžah živi od amajliah i zapisah, zašto nebi mogao i ja?“ — Tko je bio u Jedreni, vidio je oni veliki šedervan pred „Selim sultan“ džamiom. Kraj njega sjedne Kladušanin. Kako pred podne petkom, i stane zapise pisati. On je bio štogod oporavio turski govoriti, ali pisati nije mu se zasjeklo na nosu, to mu ni stari nisu znali! Što mu drago, on bi našarao, kao vlahinje kad boje o vaskreseniju jaja, te bi ih smoto i zapečatio. Još ni deset ih nije sgotovio, al ti čojlia (seljak) nagrne. „Odža! odašta su ti zapisi?“ Ale se i nevješt činio, kao da nemari za njihovo pitanje, ol ko da napola i nečuje. Svjetina se još većma kupila i zapitkivala. „Što ste mi dodijali?“ prodre se Alia „eto: ovi je od groznice; taj drugi od goropaštine; a drugi opet kako koji: od srdobolje, za pčele, da se neureku, za krave, da im se mlieko neoduzimlje; zlih dušah, zlieh očiuh pun je sviet; vještica je danas sve treća vlahinja! a već su i Turkinje gore od cigankah postale!“ „Imaš pravo odža! ti znaš što govoriš; već se od nijedne vjere odhranit liepo tele i dobro ždriebe nemože; ob dan mu sveži kašiku o vratu, u jutru je već neima.“ To su dvojica govorila; drugi preuzme: „sreća, u mom komšiluku neima vlahinje nikakve: al ima turkinja gorja; u nje jedna samo krava, pa od nje i maslo prodaje; a u mene ih šest, pa turske mi vjere! djetca mi željna mlieka nakusat se.“ „De Omere, u tebe još dobro; ti imaš djetce; al u mene mòra sve potuši u bešici.“ Tako je treći govorio. Zapisi koji po groš, koji po vižlin, a njeki i po stoparac razprodadu se. Svakomu je milo bilo prokušati ovoga inostranog odžu, kako će, i hoće li biti sevepli ruke.

Ćuk po ćuk: u naokolo ciele Jedrene pročuje se, da ima odža tako sretne (sevepli) ruke, da takov nije se upamtio, kako je Jedrena osvojena: on je Bošnjak, i komu je god dosad zapis dao, kao da si rukom odnio — ozdravio je! — Od dana do dana sviet se je sve većma oko njega kupio, i težko je mogo nadostati. Sovte i odže jedrenske nisu mogli zadugo mirnim okom gledati, da jedan odža bosanski više zna nego oni svi; oni su očito počeli sviet mutiti i uzdizati protiva njemu: „ta ono je na polu vlah; Bošnjak nikad nije pravi Musloman bio, niti će ikada biti.“ Kad ništa neoprave, onda trojicu izmedju sebe opreme, da ga pitaju, tko je on i tko mu je dao i povladio zapise davati i sviet varati. To je bilo drugog petka, kad je najviše svjetine kod njega bilo. Odže pokažu mu muftinu fetvu, koju su izvadili, da on nemože kao inostranac na čaršii carskoj zapise davati. Pitaju ga od strane sve uleme, što je i tko je on, i koliko surah zna iz alkorana. „Kad me pitate, pravo da vam kažem: Ja sam dosad tri put

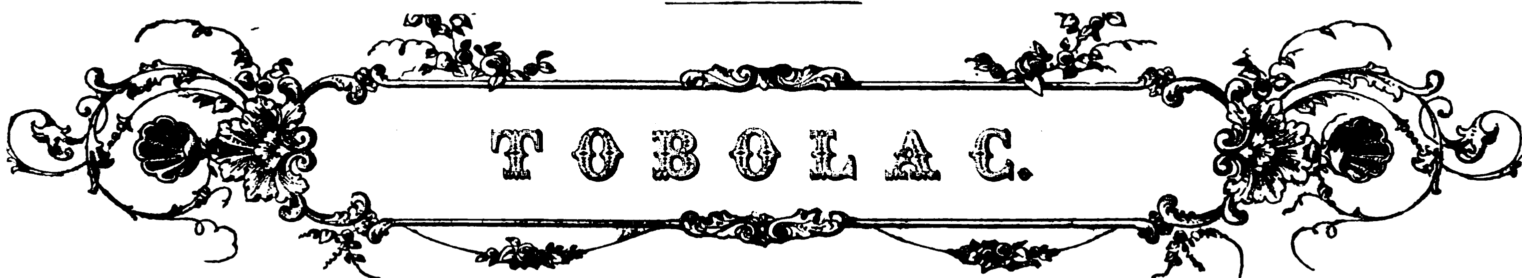
New-York, najznamenitiji trgovački grad na zemlji, izuzamši London — nakićen je krasnimi, uzornimi zgradami. Ovdje naslikano zdanje jest glasovita vjećnica „City-Hall“ zidana iz bielog mramora, i računa se medju najljepše kuće čitave Amerike.

io se, a tri put melaići (angjeli) otimali su me iz vlaških ah. Kod nas su blizu kauri; dodju obnoć, pograbe naše e, koga izsieku, koga izkrste, te im mete njihove crkve. no sreća! da su i mene posjekli, nego što su me tri put ili, volio bih. Posljednji put odnesu me izmedju vlahah aići na ćabu, i tu sam želio umrieti; ali se sve drugačije okrenu. Dodje Moskov, da tare tursku vjeru; mene melaići t odnesoše u moj zavičaj da kupim vojnike, te da gonimo skova. Mi stigosmo; al Moskov već utekao; melaić mi reče, a društvo opremim kući, a ja da ostanem ovdje na korist ov ašnjeg svieta, da pišem; — i eto tko mi je zapovjedio."

„Aferim, aferim! svetče," zaviće više grlah, „i nismo odavno imali medju sobom pravoga odže; zato nas i taru kauri i turska vjera izginu tolika! Mi tebe izmedju se nedamo nikomu." Odže su otišli i ostavili ga u miru.

Prošlo je njekoliko danah i eto iznenada vezirevih kavazah po odžu, — zove ga vezir. On je scienio, da ga je ulema tužila poradi zapisah; al je nješto zakučitie bilo. Prije nedelju danah veziru je njeko digo prsten s ruke. Vezir je na svoje momke sumnjio, mitio, prietio, molio, najposlje mučio i tavničio najprve svoje dvorane; sve je bilo zaludu, pronaći nikako nije mogao. Vezir je bio neveseo i sumoran; on nije žalio zlatnog prstena ni u njem dragog kamena, već mu je najviše nepovoljno bilo, što je to njegov muhr — pečat — bio, kojim je burjuntie pečatio; pa i to sve bi pregorio, samo kad bi mogo saznati toga kućnoga lupeža, koji se je usudio s njegove ruke, i kako je mogo prsten skinuti, a on nije oćutio. — Prijatelj njeki vezirov reče mu: „Što bi se toliko ti vrpožio? ta zar nisi čuo da imamo medju nami svetca Bošnjaka? dina mi! on zna sad što mi govorimo; ako ti on nekaže, evo moja glava; komu je god dosad zapiso, svakom je pomoglo. Vezir bio je čovjek nješto pametnii od drugih Turakah, koji je znao šehovske prevare, i u svom konaku nikad nije trpio, da mu šehi dahire kupe. Ali sad za istoga prijatelja uvjeriti, pošalje po Bošnjaka. Kad je Alia došo, poljubi ga u papuču i izmakne se. „E more Bošnjak! ja, turske mi vjere! neću trpiti, da ovdje oko nas štokakve vucalice varaju sviet; ti se prodaješ za njekakvog svetca; kad si ti takvi evlia: meni je s ruke ukraden prsten, na kom je muhr moga vezirluka; hoću da mi kažeš, tko ga je ukro; ako neznadneš, kazat ću ti mjesec na dnu Marice!" Alia se izgubi; ali se brzo povrati k sebi, da vezir nije ni spazio. Poleti mu k ruci: „Sve je istina, čestiti gospodaru! istina je, što su ti kazivali za moju svetinju; ima ljudih, koji su bez vjere: njima ni naš prorok nemože pomoći. Gospodaru! hoće se sahbur (ustrpljenje); samo vlasi neimaju ustrpljenja, već deru kao june u plot; ja ću to s pomoćju božjom i našeg proroka naći; samo treba da ja u tvojoj sobi noćas dovu Bogu činim!" Vezir se je pred svojim prijateljem zastidio, što ga Bošnjak bez češlja izčešlja. Izadju svi iz sobe i Aliu sama ostave unutra. — Sad stopram Ale počne plakati i proklinjati čas, u koi je počeo zapisivati: „Ta ja sam nješto skuco bio ašluka; mogao sam do Novogpazara doći, a dalje nije mi trebalo; tamo su sve naši ljudi — dobra raja, kod njih se uviek može noćiti itd." Momci donesu mu večeru. Malo i slabo moglo se je večerati. „Taj prokleti njegov prsten, tko će ga naći? . . . Nuto nevolje, nuto sramote. Tu baš da mi život i prosti, tko bi toliko ruglo podnosio? Ta odže jedrenske živu bi mi oči izkopali! . . . Oni su ga na to i nagovorili; nisu mi se drugčije mogli osvetiti. Već dosta plakanja; da se traži." Uzme svieću; triput je obigro sobu na sve strane; — neima, pa neima! Najposlje dosjeti se, da dragi kamen bolje se vidi u mraku; utrne svieću; stane razgledati naokolo, i — eto, tamo na desno nješto se svjetluca; poleti; kad al prsten zapao medju rese od ćilima! Sgrabi ga od radosti kao mačka miša, i tko ti zna koliko ga je putah poljubio. Prije od žalosti, sad od radosti zaboravio je i na svoje vakte: nit je sinoć klanjo akšama ni jacie, nit je svu noć mogo zaspati.

(Konac će sliediti).

* **Narodno kazalište.** Zagreb 10. prosinca. U nedelju 8. predstavljala se je tragedija „Sampiero." Dužnost nam je reći koju o sudjelovanju g. Badlaja. — Kad smo u predbježnom oglasu čitali, da će g. B. stupiti na pozorište, vrlo se uzradovasmo, i mi i svi naši pravi prijatelji, kojim je do toga, da se umjetni značaj našeg kazališta opet za njekoliko više uzpne.

Davna su jur želeli mnogi, kojim bje sposobnost g. B. jošte od onih ljetah, kad je u zametku i prvom razvitku hrvatskog kazališta, kao dobrovoljac predstavljao, dobro poznata, da se i sada, i to sasvim posveti narodnoj Taliji.

U ovoj novoj dobi stupi g. B. prvi put u tragičkoj ulogi „Sampiera" na daske; mnogobrojno obćinstvo pozdravi ga srdačnim čuvstvom.

Uvažavamo podpuno prvi onaj trenutak, kad čovjek u glavnoj na tisuće rieči brojećoj ulozi prvi put korači pred onih 20 svjetiljkah i pred odabrano obćinstvo. — Kako lahko i koliko ih se je već smelo, te izgubiv svu prisutnost bace tužan pogled na jedinoga spasitelja u šaptarnici.

Nu B. je zadaću svoju liepim uspjehom dovršio i kao što ga je obćinstvo po zaslugi odlikovalo, tako si može i odbor čestitati, što je naišao na čestita muža i valjana predstavljača. — Na prijatelja kazališta mora djelovati umjetnikovo kretanje, glas, osoba, odjeća a najviše čist i pravilan jezik, čisto, oblo i ugodno izgovaranje riečih. Kazalište je učiona mnogu slušatelju, koji u običnom životu nečuje besede čiste i pravilne, a upravo ovdje je g. B. izvrstan; pa da niti neima onako dobro naobražena duha i ostalih liepih svojstvah, to bi on već promatrajuć samo ove posljednje razloge spadao svakako medj najodličnije članove našega kazališta.

Čujemo da će doskora u ulozi Živana u „Mejrimi" pred obćinstvo stupiti. Ovoga pokusa uspjeh biti će mjerilom njegova ugovora s odborom. Mi ćemo tu predstavu pozornim okom pratiti.

Nehvaleć rado, ipak moramo napomenuti, kako je u istom komadu gdčna Bajzova krasno razvila svoju umjetničku vještinu, stečenu velim trudom i marljivosti. Ona imade pravo na podpuno uvaženje svojih liepih sposobnostih od svakog domorodca, pa bilježimo onu večer medju najsjajnije njezina predstavljanja.

Njekoji članovi zbilja divno napreduju. Gospodin Mandrović steće si ljubav obćinstva u takovom stepenu, da nemoramo ni rieči u njegovu hvalu reći.

* Zagreb 10. prosinca. Govoreć o koncertu gospodične Ljudmile Zadrobilkove promatrati ćemo kao nepristrani kritici s dvojakoga gledišta tu stvar, i to: S gledišta bratsko-narodno-slavjanskog držimo one oduševljene uzklike, prosipano cvieće, vience, pjesme i čestitke za bratski pozdrav, koga šalje hrvatsko občinstvo po ovoj zastupnici češkom rodu, kod nas ove večeri u osobi vjerne njegove kćerke zastupanomu. Česka naša sestra steće u prvi mah dopadnost i ljubav našega občinstva, što je jednoj i drugoj strani na slavu. Ovaj srdačni doček gospodične Zadrobilkove bilježimo najvećom radosti; jer mislimo, da potiče iz simpatije, kojom se grle oba naroda isto tako slavna i ponosna u svojih ćuvstvih, pomislih i poviesti. Dao Bog, te ova uzajemna ljubav svakim danom rasla.

Drugo stanovište s kojega ovaj koncert promatramo jest stanovište umjetnosti. Uzprkos uznešenu pleskanju nadje se dosta ljudih, koji možebiti svaki sliedeć svoje razloge protivno misle i govore o razglašenoj slavi koncertistice. Izpovjedamo javno, da nespadamo u čislo ovih pessimistah, nu moramo takodjer priznati, da je program one večeri veoma nesretno sastavljen.

Mazurka od Schulhofa, pjesme od Mendelsohna, česki i hrvatski u svakom našem koncertu stereotypni napjevi bez ikakvih umjetničkih varijacijah. — Ob ovakovih koncertih može zdrava kritika mnogo govoriti, a kamo više zlobjesna zavidnica slavjanstva.

Istina, g. Z. izvede sve ove pièce vrlom tekničkom vještinom, nu to nije dovoljno. U naše doba već se hoće mnogi diletanti zvati kao vrli pianiste tim više indi možemo zahtievati, da umjetnici na glasu radjaju vješta viša zanimivija ćemu se sviet mora diviti i što će ga naučiti razliku medj svagdašnjim glasbenikom i pravim umjetnikom činiti.

Na ovo bili bi morali ljudi obćeći s našim milim gostom veći obzir uzeti, te gospodičnu opreznu učiniti na ovaj slučaj. Zagreb bo je glavni grad kraljevine, slušao je već Lista i mnoge ine izvrstne umove, imade danas tu ljudih vrlo kritičnih, koji vješto umiju u glasovir udarati, pa možebiti nisu onako oduševljeni slušajući prvi koncert glasovite naše umjetnice.

Mi za sada nećemo da kakov sud izričemo o dragoj nam českoj sestri, dok je nebudemo čuli svirati komade dolikujuće i njezinom umu i pravomu glasbenomu duhu — onomu duhu, koji zahtieva, da se sve točno i graciozno izvede, te koji okrom toga diše uzvišenom moći, probudećom slušatelje do čarobnih visinah, koje može duh naš za čas barma, nošen uznešenimi glasovi vješte ruke umjetnika ili umjetnice doseći, ako mu i nije dano ondje dugo boraviti.

* **Književnost hrvatsko-srbska.** U koliko želimo, da se naš narod upozna s umnimi proizvodi inih, nas na duševnom polju preteklih pukovah, ipak hoćemo, da se i ovdje pazi zlatni onaj juste milieu, te neprevadja na vrat i nos, pa ma dotični komad potekao iz pera kakova korifeja u književnosti tudjoj. Nijedan pisac nije infallibilis, a najmanje naši susjedi u Germaniji. — Ovo morasmo reći, kad pročitav Šillerove razbojnike, što jih prevede čestiti naš Špiro Dimitrović, poznati prevoditelj inojezičnih knjigah na naš jezik, nakanismo kratak sud o njih izreći. Nezadirkujuć ni malo u sam prevod, koji je mjestimice vrlo liepo izpao; a napose liepo je prevedena ona pjesmica, štono ju pjeva sama Amalija.

Kô angjeo liep i mio
Od mladićah svih ljepši je, itd.

kao što čitatelji ovoga lista znadu; jer bijaše ciela u njem naštampana. Ali ipak mnogo bi nam draže bilo, da je g. prevoditelj koji drugi komad Šillerov ponašio n. p. Walensteina, ili „die Jungfrau von Orlean," jer razbojnike ni najveći štovatelji Šillerovi nehvale; budući su doista na mnogih mjestih upravo ružni, a niti se odlikuju kakovom osobitom umjetničkom vrlinom; jer su oni prvi Šillerov komad napisan u tako zvanoj „Sturm und Drangperiode," *) gdje mlad čovjek u prvoj uznihanoj bujnosti naravnoj nesvrćaše se mnogo niti na moralnost niti dobar ukus, već sliedeć razvraćen nagon radinosti u poznijoj, hladnijoj dobi nemože nikako odobriti. Ovoliko u obće ob prevodu Šillerovih „Räuberah," da učinimo opreznа g. prevoditelja u izboru tudjih komadah.

— U Pešti započeti će 31. prosinca izlaziti nov srbski politički list „Dušan" zvani. Uredjivati će ga g. Izidor Nikolić, penz. c. kr. veliki župan u duhu monarhičko-aristokratičko kratičkom (!) Izlaziti će svake sriede i subote na cielom; ciena mu je na cielu godinu 10 for. na pó god. 5 for.

— U Albrechtovoj štamparni upravo se dotiskao koleda ljub." Ovo je jedan od najljepših naših ljetošnjih koledarah mu je raznolik, te ponajviše izvoran. Osim obćenih koledarsk imade u književnom daru: „Domovina," pjesma; „22. sviban od S. I.; „Grobarova noć," pjesma od Stj. M.; „Vjernost do vela od F. P.; „Tankreda," od Silvije Pellika; pripovjest u st veo Stj. H.; zatim vrlo liepe pjesme: „Hrvatski jezik;" „H skim krasoticam;" „Savi;" „Turkom;" „Jadranskomu moru;" domovinu;" „Na Mljetke." Životopisi: Ana Vidović, spisatel marka (!). „Ivan Padovec" skladatelj. Iz naše poviesti: D pravi, pače glavni dio trojedne kraljevine;" „Kako i kada j jouska kuća na hrvatski priestol;" „Obsada Biograda;" „Sv Trsatu." Prirodoslovje: „Zagrebačka gora" (sa slikom); „Svila;" „Naša konversacija;" smjesa, smješice itd. Ciena mu je 60 novč. Urediо ga je jedan od najumnijih naših mladjih književnikah.

U istoj Albrechtovoj tiskarni izašao je maleni koledar „Žepovac." zvani. Ciena mu je 20 novč.; a svrha: iztjerati njemačke Taschen-Kalendere iz naših žepovah.

— U Karlovcih izadju „akta srbskoga sabora g. 1790." Knjiga obsiže do deset tiskanih arakah, a stoji 1 for. a. vr.

— Pravoslavni episkop Platon pokloni 40.000 da se novosadsk gimnazij pretvori u akademiju. Slava mu — velika hvala i slava! — Srbski narod blagodariti će mu vjekom na tom uznositom daru!

* **Smješica.** (U Posavju). Grga. Ej, ti danas baš veseo.

Jovan. Kako ne, kad ćemo se i dobra doživiti!

Grga. Ma hoćemo li kada?

Jovan. Hoćemo kad ti kažem vom 20. December laufenden Jahres.

Grga. A kako to znadeš?

Jovan. Jučer bijah u Martinsdorfu ili kako već naša gospoda to posavačko selo zovu, pa sam čuo da će den 20. December l. J. angjeo unići u vraga, a znadeš, kao što može vrag angjela pretvorit u crnog vraga kad unj unidje, isto tako mislim mora i angjeo pretvoriti vraga u svjetloga angjela kad angjeo unj unidje, pa kad nestane vraga, nastati će sve dobro.

Grga. Dà, dà, razumiem te, — ta znadem ja Martinsdorf, tamo imade jedna oštarija „Teufel" pa u tu oštariju nastanit će se valjda den 20. December laufendes Jahres oštarijaš Engel; no znadeš li, da je taj vrag prekrenut se imajući njemački vrag, a preokrenitelj njegov izraelski angjeo — oba tvrdokorna, možemo li se mi Hrvati ovdje od ovakova družtva čemu dobru nadati?

Telegrafička viest „Naše gore lista."

Klek 10. prosinca. Ciela ovdješnja okolica silno se uzrujala dočuv viest, da će „Agramerica" prestat fungirati kao „amtliches Blatt." — Uredničtvu poslati će se pouzdanica, a dalje predstavka, da se stara ova viestnica „istine i pravde" i nadalje uzdrži u važnu njezinu položaju.

(14. prosinca). Sinoć je gospodična Ljudmila Zadrobilkova u dvorani narodnog doma svoj drugi veliki koncert najsjajnijim uspjehom slavila, te občinstvo upravo do uzhićenja dovela.

*) Vidi Geschichte der deutschen Literatur von Gredy.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**
Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

ZABAVNO-POUČNI ČASOPIS.

Tečaj I. U Zagrebu 25. prosinca 1861. Broj 36.

Izlazi svaki deseti dan na čitavom arku. Godišnja mu je ciena u odpravničtvu u dugoj ulici broj 786 for. 6 a. v., a za izvanjske i one, koji ga žele dobivati u kuću for. 6 novč. 50. Predplatnina se prima i na pol godine. Za oglase i druge posebne članke plaćaju se (osim državne pristojbe) 8 novč. od redka.

O sebi

na razkršću prvoga tečaja.

Kô potočić u svôm viru
Mala vrela usried gore
Sipi, mrežka u nemiru,
Traži sebi put — prostore
Ljubi — grize stienje jako . . .
Ali jedva na stran meće
Mehke grudje . . . te se tako
Tek nestašan šulja — teče:

Pak uljudno, tiho obtiče
I slab tihi žubor daje —
Tek da živi — tak' se miče;
Ali dulji što postaje,
Što je bliže na kraj gore,
Struji, šumi po kamenu,
A gdje pada u ponore,
Uzbiesni se čak u pjenu:

Te kao junak dalje kreće
I gdje nadje polja ravna,
Po poljih se blag razteče
I iz suvih čini travna
Čini cvjetna plodna polja,
Da je oku slast, milina: —
I meni je tako volja,
Kad bi htjela domovina.

„Naše gore list."

Dva dana iz života njekoga našega dobrovoljca.

Istina koja bi se mogla sgoditi.

(Konac).

IV.

Drugoga dana izza slučaja sbiloga se u krčmi u Varašdinu, u koprivničkoj ulici, što ga gore više označih, petku oko podne, ide zamišljen stari Petar Mudrović, otac našega Matije, drumom u poznato nam selo N*.

Bio ovo muž od petdeset i nješto više godinah, prilično bogat, ugledan i u cieloj okolici vrlo cienjen poradi svoje razboritosti i muževne odvažnosti. Mjestni vlastelin pozivaše ga često k sebi na dogovore, kad je hotio ovo ili ono kod gospodarstva promjeniti ili popraviti. Kad se kojemu seljaku što neugodna kod marve ili u vinogradu sbilo, to šalji brže po staroga Petra, on bi znao uviek pomoći i činom i savjetom.

Jednom zavadi se ružno sa svojim suseljanom Mijom Holjanićem, otcem mlade Katice, što se ovako dogodi:

Holjanić imadjaše prekrasnu livadu uz oranicu Modrovićevu. Slučilo se po čudnoj sgodi, da je dan prije Mudrović na svojoj oranici radio, a večerom, budući vrlo prijatna noć, nehtjede konje kući u mah tjerati, nego stane ondje krmiti. Preko noći medjutim popase njetko Holjanićevu livadu, a ovaj saznav to, čuvši i prije, da je njegov medjaš jučer ondje orao, svali dakako svu krivnju nanj. To se ovomu na žao dalo, rieč dade rieč, tu se bome pokresaše, izgrdiše te zavadiše do zla Boga. Odatle klonuo se jedan drugomu koliko se najviše mogao, što takodjer zahtievahu i od svoje djece. Medjutim se ova malo obazirahu na fašé svojih roditeljah sliedeć jedino ljubezni nagon mladjahnih srdacah.

Staroga Holjanića izvjeste za vrieme o toj ljubavi; a on se u prvi mah silno razljuti; nu domisliv se koječemu, te uvidiv, da bi sramoteć Modrovićeva sina obezčastio i svoju jedinicu, nehtjede ni pisnuti, prateć dakako bodrim okom

svaki korak mladih ljubovnikah. — Bog je medjutim dobar naš otac, koji negledje na malenkosti ljudske, i neće da se njim za ljubav unesrete dvoje ili više njegovih stvorovah, koji bi inače mogli i njemu na slavu i sebi na korist sretno i zadovoljno živjeti.

Rečene nedjelje, koje će se moji čitatelji sjećati, jer sam jih onda s glavnimi osobami ove pripoviesti upoznao, — podje Holjanić na polje, dà na livadu, i to upravo onu istu, radi koje se prije godinu danah zavadi sa Mudrovićem. Bio on još prilično daleko, al je ipak dobro razabirao vičuće glasove dvih osobah. Prikučiv se bliže, tako ipak, da ga nemogahu smotriti, čuje ovo:

„A što ti vraži tat,“ — progovori jedan — „znadeš li kako si lanjske jeseni kukuruz krao na Pivčićevom polju; sjećaš li se, kako te njegov Marko cielim poljem tjerao.“

„Što ti zvrkonjo nijedni, — odvrati mu drugi piščućim od jeda glasom — „ti mi se rugaš, ti, još veći tat, koj si prošle takodjer jeseni Holjanićevu livadu svojimi konji popasao, — vidih te na vlastite oči, — a kriv je siromah Mudročić. Ti nevaljanče, kakovom si dušom išao k misi, na izpovjed, kad nisi hotio toga sam prije javno kazati? No, no, pripovjedat ću ja to jednomu i drugomu; uzet će te djavo.“

„Kaži, komu hoćeš, baš te se bojim, klatež i nevaljanice selska.“ —

Staromu Holjancu prevrnu se skoro žuć od srca i jeda; nu nehtjede ga umah nad onimi nevaljanci izlijati; radje pohiti kući, da o tom izvjesti svoju jedinicu, te objavi radostnu viest, koja bi imala napokon prekinuti cielo godišnje neprijateljstvo najuglednijih gospodarah.

Kako je kući došao i ondje Matu našao, znadu moji čitatelji; ovdje mi dakle valja samo primjetiti, da je Holjanić osobno drugoga dana posjetio Mudrovića, te umoliv oproštenje ponudio mu desnicu u znak pomirenja, koju onaj radostno prihvati. Ovako se opet pomire i oprijatelje.

Petkom oko podne, — kao što već prije napomenuh, vraćao se stari Mudrović, neznajući jošte ništa o svom sinu kući. — Došav do pred kuću Holjanićevu, nadje ondje sama Pavla, gdje na pragu sjedi i lulu puši.

„Dobar dan kume Petre,“ — nagovori ga Holjanić, — „odakle vi?“

„Bog dao, moj prijane,“ odvrati stari Petar, „išao sam na polje, da vidim kako kukuruz stoji. O moj kume, ljetos će se slabo jesti, barem se meni tako čini. Silna kiša zalupati će sve u zemlju.“

„Toga se i ja bojim,“ prihvati Holjanić, nu ipak se nadam, da će nas dragi Bog posjetiti i liepim vremenom.“ — Zbilja, gdje je Mato? bio je jučer u Varašdinu, — kako sam čuo, — što je nova donio?

„Baš je to, što me čini sjetna nevesela,“ — odvrati zabrinuti Petar; „otišao je jučer prije podne, pa ga evo i sada neima natrag. Samo ako mu se nije kakova nesgoda sbila.“

„Gledjte, eno ide Andrija Trpčić upravo iz Varašdina, on je nedvojbeno vašega sina vidio, te će vam znati štogod o njem pripovjedati.“

Oni u rieči, a kod njih već Andrija. „Hvaljen Isus“ pozdravi jih ovaj ozbiljno skinuv pobožno šešir.

„Uvjeke, uvjeke, moj Andrija,“ — odvrati Mudrović, „kakovih glasovah iz našega Varašdina?“

„Ha bome svakojakih, a najviše zlih,“ prihvati ovaj turobnim glasom.

E susjede što oklevaš; kaži istinu, tako ti Boga, m bilo i najveće zlo, ipak se saznati mora.

„Jesi li vidio moga Matu gdje?“ upita Mudrović.

Andrija obori glavu nerekav ni rieči. „Za volju Bog velikoga, ti šutiš,“ — povikne drhčućim glasom starac — „reci, govori, kaži, što mu se je dogodilo?“

„On je . . . do . . . dobrovoljac“ — odvrati napokon slabim, tužećim glasom Trpčević.

„Dobrovoljac?!“ vrisnu u jedan mah oba starca. „Mo Mato vojnik,“ prihvati užasnim glasom za njimi stojeća Katica, a takova joj bol prosjeće ljubeće srce, da bi bila onesvieštena pala, da se nije o daske na hodniku uzdržala.

Ovaj nenadani glas ošinu poput groma svih troje, kojim bijaše Matin život jednako drag i mio. Krepka duša inače otvrdjela Mudrovića svinu se pod ovim neočekivanim udarcem. Nu kao što godjer se njega kosnù ta nesreća, te mu najjače rani srce, isto tako on se prvi shrva te hitrim okom prolieti, što mora činiti.

„Moj kume, on nesmije biti vojnik, pa ma ja i u sam Beč putovao?“ Na ove krepke i odlučive rieči trzne se i Holjanić. —

* * *

Neprodje ni pó ure, al eto lete četiri čila vranca upregnuta pod seljačka kola put Varašdina. Iz silna doticaja podkovah o kamenje vrcaju ognjevite iskre; gusta para suklja jim iz širom otvorenih nozdrvah. Kola odskaču od silna potresa;

I sve dalje, dalje skokom
Cestom, strmom i visokom,
Da sve konj i konjik hrižu
Prah za sobom i iskre dižu.

U kolih sjede oba naša dobra znanca Petar Mudrović, Pavao Holjanić i treći Andrija Trpčević. Došav u grad odsjednù u istoj gostioni, u koju se svratio dan prije Mato.

V.

U nedelju je po podne. Svietina vrvi iz hrama božjega, kamo nagrnù, da se na večernoj pobožnosti Bogu pomoli.

Liep je dan. Nebo čisto, — ovo je prvi put ovoga mjeseca svibnja — kao ribje oko. Sviet popošav iz crkve razidje se, koj kamo, a njekoliko vrstnijih muževah odmjeri upravo do Holjanićeve kuće. Hajdmo i mi s njimi, tà naći će se valjda i nam mjesta.

Otvoriv sobu, eto nas umah za punim stolom. — Tu se jede i pije, sve u najboljoj volji. Oko stola sjede vrstniji seljaci a med njimi opažamo u pročelju Mudrovića, a niže njega — Matu, njegova sina, — dobrovoljca, oko kojega se upravo sada vrti mlada Katica.

Čudnovato, ovaj mladić, koga prije dva dana zavede zloba i lukavost u tanko spletenu mriežu, taj isti naš Mato sjedi evo danas veseo i blažen uza svoju ljubovnicu, presretan u nadi, da će za koj tjedan njegova biti. Da se je tu svašta moralo sgoditi, netreba dvoumiti.

„Ali ja to nikako nemogu shvatiti,“ — prikrpa poznati nam iz seoske krčme, starac Grga — „kako se to dogodilo, da si ti moj Mato, materino zlato, danas ovdje, koj si jučer u kasarni u Varašdinu sjedio. To ste vi svi skupa sakramentski morali raditi i skakati, dok ste ga s one jame spasili.“

„Istinabog,“ — hoće na ovo Holjanić, — „vrtjesmo se oko onih ljudih, kao mačka oko vrele kaše. Najprije najavismo se onoj gospodi, koja briguju s timi dobrovoljci; pa

neopraviv ondje prvi put ništa, pohitismo do gjenerala. On nas utješi te savjetovà, da se obratimo još jedanput na rečenu gospodu. Tu mi opet stali dokazivati ovamo i onamo, kako se sinu moga prijatelja u nebo za osvetom vapijuća nepravda nanesla. Kad se ondje nagovorismo, porinuše nas do njekakova gospodina, a mi videć da kola neidu, ako se nenamažu, pozlatismo i posrebrnismo prste, — pa gle čuda, — voz se počme micati, s početka lagano, nu kasnije sve brže, — pa evo nas opet svih zdravih i veselih."

„Da nije kao što u istinu je" — primetne Mudrović, — „te da se nisam bojao, tražeć pravdu izgubiti najveće blago — svoga Matu, nebi jim bilo onako oprošteno. Oni su ljudi zlikovci i sebičnjaci, kod kojih pravda i nepravda jednako trpe, ako se dobro nemažu i nepune njihove nezasitne kese. Nebilo jim traga, — zavrne Holjanić, — ja nebi nikada više želio s njimi u doticaj doći, — to su ljudi bez vjere, vrlo šareni, dvolični; čovjek nikako nemože na dno pameti doseći."

„Ali kako si ti Mato u njihove pandje pao?" — prihvati na novo starac, komu se sve što je dosele čuo, vrlo smješnim i nevjerojatnim pričini. „Ta dobre volje valjda nisi išao; zar su te dakle silom natjerali?"

„Kako god hoćete, — odvrati smiešeći se Matija, — i jedno i drugo sroči se, da me bace nemiloj puški i handjaru u ogrljaj. Znate, da sam u prošli četvrtak pošao u Varašdin, da za predstojeću ženitbu nakupim kojekakvih sitnarijah kod sličnih svečanostih potrebnih. Nakupiv, što i koliko mi se svidilo, navratim se u gostionu „k crnomu orlu" da se malko okriepim, pa onda put kući nastavim. Kad ja u sobu, a ta skoro puna seljakah i prostijih trgovacah; sam jedan stol u kutu stajaše prazan. Tamo se dakle ja prenesem, naručiv krčmarici, da mi donese štogod jesti i piti. Ja u najboljem poslu, al eto padne u sobu čovjek na „njemačku" obučen, te promjeriv njekoliko putih cielu sobu i sve gostove, zašuri upravo k meni; sjedne na protivnu stranu stola, te zapovjedi mjericu vina. S početka šutismo oba, dok napokon neprihvati on rieči zapitav me odakle sam, kamo idem, i toga više. Budući posve nepoznan, nisam se mnogo u velike razgovore upuštao. Nu to bje upravo najgore. Kad on opazi, da se moj jezik nikako neće da miče, stade on govoriti i pripovjedati na svaku ruku; na široko i daleko, pa je uz to svoje rieči umio tako udesiti, zasladiti i osoliti, da sam i nehotice uši bolje napeo, te željno svaku besjedu progutao. Ovu moju znatiželjnost morade valjda opaziti Lukavić — tako se okrsti ta lija pred amnom — jer poče sada drugačije zakretati, pitajuć me za ovo i ono. A kad je izpipao da sam nakan se ženiti, tu pogodoviv moju slabu stranku, uzme hvaliti moju buduću vjerenicu; a znate kako godi ljubovniku, kad mu ma tko hvali njegovo blago. Da smo uza to prilično čaše praznili, razumije se po sebi." — Sada stade ona napastovanja i vabljenja za dobrovoljca pripovjedati, što smo jih jur gore naveli.

Videć me sasvim shrvana i sili vinskoj podlegla, ode njekamo pa se za četvrt sata vrati opet. Primiv me za ruku odosmo oba — već neznam ni sam kako — do kasarne. Na putu pod vedrim nebom urede se opet malko moji kotači; nu ipak sam vrlo smeteno govorio.

Napokon dotetivasmo i u tu moju nesudjenu postojbinu. Moj pratioc odvede me u sobu, praznu, — pa ode nerekav ni rieči. Sam, kako bijah, bacim očima po sobi, razgledavajuć se amo tamo nemogav se ipak nikako dosjetiti jadu i bjedi. U to zveknù vani na hodniku sablja; vrata se otvore, u sobu padne jedan častnik, a za njim korporal, oba hrvatske regimente nadvojvode Lavoslava. Častnik me pogleda, onako izpod oka, izvadi njekakav smotak papirah, uruči jih kaprolu, a ovaj razkrenuv papira, pa stade čitati — prisegu rekav mi, da kazujem za njim rieč po rieč. Nerazumjev umah kamo to smjera, nisam ništa ni govorio ni odgovorio; nu kad se častnik na me žestoko izkesi prodje me volja za dalnji odpor, te ja onako, na pó pijan, na pó trezan zaprisežem vjernost ni neznajuć komu.

Svršiv svoju zadaću odu oba ostaviv me sama. Mislio sam i očekivao da će me pohoditi Lukavić, nu onoga zlikovca nevidjoh nikada više, — nebilo mu traga.

Što sam mogao? U onom polubudnom stanju bacim se na njekakovu slamnjaču, pa eto me do brza u duboku snu. Snivao sam svašta i o svačem, nu nesjećam se što, ali toliko znadem, da me u jutro ranom zorom probudi zvuk trublje, koj zagrmi cielom sgradom, u kojoj sam spavao! Strašna preneta! ni na sudnji dan neće silna trublja angjeoska užasnije djelovati na okorjela grješnika, nego je ova vojnička na me. Neobičnom njekom silom potaknut skočim s postelje, te pohitim k prozoru. Tu ti dvorište te ovo puno vojnikah. Sad mi istom med očima pukne! sada istom shvatih svoj položaj s pravoga gledišta. Prva osvetna misao navali na prokletoga Lukavića, — da mi je bio pri rukuh, neznam kako bi se bili razstali. — Što da činim? hiljada mislih proljeti mi mozgom. Kako da se oslobodim ovoga nesretnoga mjesta? Ja u mislih boreć se za ovaj ili onaj način, a u sobu stupi kaprol, onaj jučerašnji, te mi zapovjedajućim glasom podvikne:

„Momče hajde sa mnom!"

„Kamo?" odgovorim osorno.

„Brige tebe za to, samo hajde, tornjaj se," doda oštrijim glasom.

„Neidem, dok neznam kamo," odvratim isto tako oporno.

„Što, ti lopove, gdje si se učio subordinaciju? Da si umah išao, ili u Stockhaus!"

„Ni s mjesta, dok neznam kamo," odrežem odvažno.

Kaprol me pogleda onako krvavima očima, pa škrinuv zubmi ode van, te se za čas vrati u družtvu jednoga častnika.

Častnik me živo izpsovà, — nu neudari ipak nikakove kazne, veleć, da još neznam vojničkih zakonah; zagrozi se medjutim, ako se još jedanput uzprotivim poglavarom, da će me kazniti.

Što ću? nije fajde, hajde ja na zapovjed častnikovu s kaprolom. Dopeljao me k liečniku na „vižitu." Sve sam dosele njekako trpio, al ovdje prelije mi se žuć, te ozbiljno i jedovito rekoh u brk svomu kaprolu, da se nedam pregledavati.

Videć on moju opornost reče: „moraš."

Liečnik dodje, u meni stade krv silno kipjeti, — sreća što liečnik nije ništa zahtievao, već premjeriv me od glave do pete, reče, da sam valjan. Da nije toga, neznam, što bi se bilo sgodilo.

Vračajući se kući, neprosborismo ni rieči; jedino, kad smo već skoro došli kasarni, reče: „danas ćeš biti 5 satih zatvoren u Stockhausu ob kruhu i vodi, — a to zato, jer si bio i opet nepokoran." Čim dodjoh u sgradu, oživotvore se zbilja njegove rieči, ja liepo sjedi, od 10 do 3 ure pó podne u sobi. Ovo je početak moga novoga života, pomislih, kad su me poslje podne izpustili; ako ostane ovako i nadalje, evala, ja ću biti brzo gotov.

Donese vrag opet onoga kaprola, a već mi se u toliko

omrzio, da ga nisam mogao živa vidjeti. „Kako je prkosio, jesi li uvidio, da se moraš pokoriti, da se ovdje neradi po svojoj volji. Ja bih te u buduće svjetovao, da se okaniš svakoga buncanja i protivljenja, jer bi ti to moglo batinah pribaviti.“

Ja na ovo ni slovca; al si tako živo ugriznem usta, da se svaki zub duboko u meso upiljio.

„Još nješto, — prihvati kaprol očevidno s puke nazlobe, Vidiš mi se kod kuće vrlo razmažen, deder kani se toga; zaboravi na svoje roditelje, ili kakvo djevojče — ako imadeš što — pa pomisli, da si carski čovjek.“

Kao da mi nož u sried srca porinuo; ma da je on bio brat svetoga Jakova, ja mu nebi oprostio. Krv mi prekipi, pljunem u ruku pa ga živo čusnem.

Oho, ti si vragometno odvažan bio! prekine mu Andrija rieč.

„I odvažan i razjaren, kako hoćete. Moj kaprol ni rieči, pobere se van, pa za čas dodje te zagrmi: sutra dobiti ćeš 25, a sada marš u zatvor.“ Tako i bje. Ja opet zatvoren, i to cielu noć. Što sam onda pretrpio, koliko se naborio, nemogu vam kazati. Mogu iskreno reći, nisam se plašio toliko soldačije; nu onaj način, kojim me prihvatiše u kolo i kojim se služe niži činovnici, u svoj dakako prilog; pa misao ostaviti sada ovako nenadano roditelje, znance, a što mi bilo najviše, što me najjače peklo, — moja mila Katica; nju u onakovu stanju izmetnuti, nju, koju milujem kao svoje oko i dušu, — to mi je paralo grud, više nego sve ino, više od iste sramote, koja me sutrašnjega dana čekala.

U ovih i ovim sličnih mislih sprovedem noć čekajuć biela dana, pripravan na svaki ma najpogibeljniji čin.

Eno već se kupe po dvorištu momci, klupa stoji pripravna, imati ću opet s onim istim kaprolom posla . . . Jur je sve pripravno; u taj odlučivi čas donese sam angjeo božji moga otca i — budućega tasta. Što se kasnje sgodilo, to znate.

„Hvala višnjemu Bogu, da je i tako,“ zaključi pobožnim uzdahom stari Grga.

Dà, dà, i ja tako velim, — reče Mato veselo zagrliv Katicu — hvala Bogu, jer sam se po tom mnogo naučio: čuvati se pijanstva, kao izvora svih zalah; bježati i nepovjeravati se ljudem nepoznatim ili dvoličnim, pa se najviše u se sama uzdati. Dok budem živio, ostat će mi u pameti, „dva dana iz moga dobrovoljačkoga života.“

Priobćio N. V.

Čudotvorni Bošnjak.

(Konac).

Sutra dan zorom momci su stupčili pred vrati, šaptali i veselili se, kako će moći Bošnjaka više izsmjehati i pogrditi. Dodje i vezir s više prijateljah, te se puna soba sgrne Turakah. U kutu klanjo je naš odža. On se je tomu svemu i nevješt činio. Dok Turci kahvu popiju i on dovu svrši, donesu i njemu findžan; al on odmahne rukom. Vezir: „Kako si spavo Bošnjače; jesi li dobro uranio?“ „U tvom zdravlju sve je dobro,“ odgovori Ale, prikuči se k veziru, kao da će ga poljubiti u ruku, te mu u šaku spusti prsten, da nitko nije ni spazio. „Na moju dušu! svetac! te još kakav svetac!“ plesne se vezir rukama i baci pred Turke prsten. Turci svi kao izvan sebe začudjeni ostadoše; jedan za drugim polagano prikučiše se te svetcu skut poljubiše. Vezir ga posadi kraj sebe, tundžie čibuk a kahvedžie kahvu pokučiše. Vezir je bio radostan, ali osobito momci i vezirovi prijatelji, na koje je sumnja bačena. „Jest, svetče! aferim ti bilo,“ rekne vezir, pruživši mu 3000 grošah, „eto, to je tvoje; al ti znaš, da u mene i više ovakovih prstenovah ima. Meni nije do prstena toliko stalo, koliko do hajduka: ja hoću njega da mi očituješ.“ Svetac poleti opet k ruci: „Aman veziru! moja glava, a tvoja sablja; volim od tebe poginuti, nego našemu proroku slagati. Noćas mi je pod tom pogodbom prsten ukazan, da ni po jedan način čovjeka neočitujem; a ni on više krasti neće.“ Vezir se slegne i prodje se našeg svetca, koji novce spremi u džep, zahvali veziru i ode.

Jedrena bila je oni dan uzavrela; po svih kahvah, haremih i ostalih mjestih nije se drugo govorilo, već o čudotvornom svetcu. Zapisi sad tražili su se na vrat na nos; osobito mlade ahnume slale su svoje službinje k svetcu po zapise . . . njima je mnogo trebalo, osobito gdje ih je više bilo u haremu; svaka je hotjela sa svetčevim zapisom svomu vojnu dražja postati. Svetac je bio na muci: tko će tolikoj množini zadovoljiti! Već su počeli rondati njeki te njeki, da i svetci hatardžie mogu biti; trebalo mu je više softah najmiti i često noći zahvatiti. Tako je za njekoliko danah liepa ašluka Ale prikuco, da se je mogo na konju vratiti; al je on na to zaboravio, i stopram nova napast opomene ga. Bogatog njekog trgovca pokradeni su dućani i magaze; pronaći se ni po jedan način ni lupežom u trag ući nemogaše. Nevoljni trgovac obećavo je više hiljadah grošah — sve zaludu! Prijatelj njeki dodje ga razgovoriti i kaže mu, da idje onom svetcu Bošnjaku: „zar ti neznaš, da on sve zna; zna boga mi! što mi sad govorimo; hajde k njemu i moli ga.“ „Jest, prijatelju! da je tako lasno k njemu doći; ta jedva velika ulema i bezi mogu ga se umoliti, a kamo ću ja!“ „To je najlašnje“ preuzme prijatelj mu, „ti se dobro znaš s vezirom; njega zamoli, a on će mu zapovjediti.“ — Tako je bilo. Trgovac zamolio je vezira, i ovi posla kavazbašu po svetca. Ale je u najvećem poslu bio; ljudi su oko njega već više satih očekivali, kad će im red doći da im zapiše. I kavazbaša težko doprie do njega, poljubi ga u skut, i kaže mu, da ga vezir zove. Kad je Ale razumio, što mu vezir nalaže, i više ga moli, neg mu zapovieda: upropasti se, kakva nova napast? Nije tude bilo do razmišljanja: „To je stvar dosta mučna, gospodaru, naći i prokazati hajduke; ali našemu proroku ništa nije mučno! on sve može, ako smo mi zaslužili. Meni je potrebito postiti ramazan za 30 danah i nadam se, da ću biti uslišan!“ „Ti posti, kako znaš da ćeš najbolje pronaći; samo neka se nadje; ni tvoja jabuka neće faliti ni kod trgovca ni kod mene. Kad je Ale kući došao, zatvori se u sobu, ter se sit naplače; proklinjo je sam sebe i svoju nesvjesnost. „Ja sam prava bena; pravo nas krajišnike Bošnjaci benami zovu; ja sam sve nadhvatio; ta koi šejtan nedade mi bježati odavde. Ja vidim, to je sudjeno, — ja ću propasti.

„Razglasilo se je po gradu, da svetac posti ramazan, i da nepiše više nikomu. Ale je zbilja postio ramazan; nije mu se mililo ni jesti ni piti od tuge i čemera i žalosti. Dan je po dan prolazio, i još nikakvog znaka, nikakva glasa nije mogo razabrati, ni u trag lupežom unići, premda je dan i noć gori doli, tamo amo protrkivo i pričutkivo. Tužni Ale bio se

je napola osušio! Dvadeset i devet danah tužnog ramazana bilo se je navršilo, i Ale tu večer otišo je u porobljene dućane, gdje mu je od trgovca poslana mastna večera. Večero je i naslonio se na prozor i tako odmaro se i pušio lulu za lulom. „Dvadeset devet! još jedan, pak ih je trideset! neima više! . . . neima više! nijednog više neima; sutra će znati svi . . .!" Tako je Ale ponavljo sve do četiri sata noći. Na jednoč njetko zakuca na vratih. „Ulazi, slobodno je," rekne Alia. Imaš šta i viditi! trideset hajdukah unidje, baciše se svi na velika koljena pred Aliu, harambaša poljubi ga u skut i progovori: „Aman svetče: ne ako Boga znaš! nekazuj nas; evo ćemo ti i tridesetog kazati. Ti si svetac; ti radi od nas što ti drago; evo smo ti u ruke došli; samo tvog ti ćitaba! neprokazuj nas, propadosmo i mi i sve naše." Odkuči se harambaša, te se hajduci dva po dva prikuče redom i izljube mu skut. Ale nije se mako s mjesta; njim se i nevješt činio, kao na pola ni da ih čuje ni da vidi; izvadi sat i pogleda: „Evo još dva sata do po noći . . . znat će se i za tridesetoga; hajdete vi za svojim poslom, to je moja briga; ima meni tko kazati i osim vas." „Ne, po Bogu si nam brate! ne dina ti svetče!" progovore u jedan glas svi; „evo smo ti u rukuh svi; radi s nami što hoćeš; opet si ti milostiviji, kao svetac, od vezira?" Ale se zadugo zatezo, nije im se lasno htio smilovati; al su oni svejednako molili, i svetcu se već dodije — te im se smiluje: „E, eto dobro, ja ću vam se smilovati, neću vas nikad i nikomu očitovati; ali samo pod dva ugovora: prvo, da sve ovu noć snesete u dućane ove, što ste god odnieli; ali znajte! sve do tanke igle, drugčije zlo; drugo, da mi obećate, da više nikada nećete krasti." Hajduci su svi veselo povikali: „Hoćemo, hoćemo svetče!" Hotiahu mu po drugiput poljubiti skut; al ih on opomenu, da vrieme negube, već da pohite, sve do zore da snesu. Hajduci veseli nosili su svu dragu božju noć pokradenu robu i novce i mećali svaki komad na svoje mjesto. Još je do zore bio sat, i harambaša prikuči se svetcu, tri poklona učini i na novo poljubi ga u skut, zahvali mu i kaže, da više kod njih ništa nije ostalo. Svetac rekne: „E dobro; sad hajdete svojim putom; nebojte se nikoga." Hajduci odu; Alia pripuni lulu i stane pušiti; od radosti posmjehavo mu se je desni brk; on se je sam čudio, šta bi iznenada!

Dan se je svanuo, ljudi su se pred pokradenim dućanom skupljali, trgovac pregledo je svoju robu; za njekoliko satih od svjetine nije se moglo prohoditi; sve je vrvilo, da se čuda nagleda i svetca u skut poljubi. Već je blizu podne, a bazardjani još nisu imali kad dućana otvoriti! I vezir glavom dodje, trgovac poleti mu k ruci i radostno kaže, da je sve na broju, ni tanka igla nefali; što je god bilo odnešene, sve da je podpuno povraćeno. Vezir zapovjedi te se svi upute u džamiu; tude se proroku Muhamedu zahvale na tolikom dobročinstvu, što im je poslo čudotvorca takog, premda nedostojnim. — Ale je u pročelju sputno stajao i ponizno svoju dovu klanjao; blažen se je mogo zvati, tko je bliže njega stajo; to su bila ulema i ridžali; ostali su srećni bili, samo ako su ga od tolike množine mogli nazreti? — Iz džamie išlo se je na mešćemu, gdje se ukaiti — upiše — sve ovo: kako je Ale bio robom kaurskim, po proroku izbavljen, odnešen na ćabu; kako je u Jedrenu poslan, gdje je tolika čudesa počinio. Ova budu poimenice navedena, i sve ovo od svih imamah podpisom i pečatom potvrdjeno. Zatim sliedili su darovi: vezir pet kesah, trgovac trideset, a toliko, ako ne više, ostala gospoda svetcu poklone. — U Carigradu nenosi se ni pola poštovanja — ićrama — Šeh-ul-Islamu, koliko se od sad počelo nositi čudotvornomu Bošnjaku. Sve najveća gospoda redom zvali su ga na večeru i častili ga. Nakon osam danah i vezir ga pozove. Ale je zaboravio na Bosnu, na Krajinu, na svoju Kladušu, on se časti; ali nuto, malo da mu iznenad nepresjede. Dok je on s ostalom pozvanom gospodom večero, a vezir kraj prozora pušio, iznenada zaklopi ruke i svetca zapita, što mu je u rukuh, neka pogodi, ako je pravi svetac. Alia se nadje u tiesnu: nije mala stvar tako ime nositi, a nepogoditi. Odmah mu je pala treći put njegova ludost na pamet i pokajao se, što barem sad nije bježo iz Jedrene. Nije bilo tude do promišljanja. On veziru odgovori: „Gospodaru, dvaput mi je prosvietlilo kod tebe, treći put prosvietlilo neprosvietlilo." Vezir izpusti iz šakah svietnjak: „E! medjer ništa ti se nemože oteti! zaludu: svetac zna sve!" Bošnjak govorio je, kako mu je prosvietlilo, kad ga je vezir odprije dvaput nadario; a vezir misli, da mu on u prilikah svietnjak imenuje. Večera se razmetne, vezir svetca kraj sebe posadi; dok oni kahvu popili i čibuk izpušili, haznadar donese 10 kesah: „Eto, nek ti treći put prosvietli," reče vezir, i metnu mu novce u krilo. Svetac zahvali i ode kući. Do spavanja nije mu bilo! triput srećno prošo i cio izašo iz tolikih neprilikah: nije mu švraka mozga popila, da nebi znao sobom providit. Ode u Maricu, tu nadje brod, te u Fnos krene, a odavle u Salonik. Do petnaest danah otvore se novi dućani puni trgovine svakojake. Nitko nije znao, odkle je taj trgovac! To je bio čudotvorni Bošnjak — Ali Pekez iz velike Kladuše; on svakog Bošnjaka rado na konak pričeka i o sebi ovako pripovieda. —

Posljednji dan u njekom dnevniku.

Prevračajuć prije njekoliko mjesecah kojekakve zastarjele, debelom prašinom zasute pismurine svoga rodjaka — naidjoh slučajno na pisanku, njekoliko arakah debelu. Prvi list — naslovni joj manjka, — bijaše prazan po čem sudeć, da neima ništa važna, namjenih ju već ognju. Uzmem prevraćati list po list, dok se slučajno namjerim na nješto, što mi umah protjera volju zabaciti ili na što drugu pisanku uporabiti.

Pročitav prvu stranu, uvjerih se, da imam u ruci — dnevnik, — i to napisan mladom rukom, mlada čovjeka; ostarjela srca, — inače najplemenitijih težnjah. —

Žao mi je, ako se je možebiti mnogi čitatelj dočuv rieč „dnevnik" preneo mišlju u prekrasno tolikimi novolesti izkićenu poziciju, odakle bi mirnodušno čitao, te se nasladjivao zanimivim crtanjem najtanjih čovječanskih pomislih, rodjenih na tiesnoj onoj prostoriji, što no ju sviet — srcem krsti, — kakve tajnosti često donašaju tako prozvani „dnevnici." Maleni odlomak — jedan tekar dan — ovoga nadjenoga dnevnika donesti će u kratko bezazlen, neokaljan izliev mladića, komu težka ruka sudbine prosija stazom života mjesto ružah — trnje i kupinje, te udari mladu srcu mnogo gorkih ranah, kojih obično starost neliječi, niti vidati može; jer nije tomu podobna.

Priobćujem ovaj odlomčić, ako i znadem, da je naš sviet neobično nehajan za tuge i vaje svoga iskrnjega, s toga po najviše; jer mislim, da će mnogi mladić čitajući ove redke, pomisliti: ovo mi je upravo iz srca izvadio; priobćujem, da

ljudi, koji obično mladost bjede s nestašnosti i lahkoumnosti uvide, koli plemenito mladji sviet misli i čuvstvuje.

U Z. 31. prosinca 184.*

Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srećno! —

Na zvoniku udarì bat jedanaest putah. — Jošte jednu uru, pa se ova godina utopila u neizmjernu pučinu vječnosti.

Budan sam, nemogu očiuh zaklopiti.

Pred duševnim mojim okom provlači se još jedan, nu i zadnji put zapadajuća ova stara godina poput noćne utvore ili pogubne sablasti.

Tamne siene prošlih, doduše nu meni nezaboravivih danah uzkrsnuju evo pred menom, te svojom rugajućom se, rekao bih, pribitnosti i uzkrsnućem biju nove, ili umnožavaju stare rane. —

O Bože! kad se sjetim, što sam, jošte mlad i neizkusan, prepatio, i što me u buduće čeka; neznam, što bi najprije, da mi se stavi na izbor, zaželio. —

Smijem po saviesti reći, da nisam prenapetih zahtievah nikada gojio; moje želje kretahu se vazda u granicah čednosti i više nego obične prostodušnosti. Nu i ove strogi udes tako osujeti, da se više ni neusudjujem što zahtievati.

Sviet je slabo mario, malo poznavao moje zahtieve; nije me razumio, s toga me pretjeranošću, fantasnošću korio, te me po tom običnom hladnosti, a često i prezirnosti na putu nadah susretao. Ovaj neuljudan doček prisili me, da počeh svoju nutarnjost zatvarati, te više sebi, i za se živjeti. — Odavlje izvadjaše, da sam prost i neuk, sebičnjak, i čovjek, koga nije Bog stvorio, da živi medj ljudmi po ljudski.

Drage volje primah taj nezasluženi ukor; nisam vraćao šilo za ognjilo, jer bijah za to — prelien. — Da[illegible]uklonim sličnim u buduće prizorom, prionem tim revnije za knjigu, nebi li se neprestano čitajuć otresao sličnih neugodnostih i zaboravio na pretrpljene jade. —

Baveći se većinom knjigom i perom, padoh u još golemiju nemilost svoje okolice; uzmu me biediti slavohlepnosti, pripisivajuć mi nečiste, podle i nepristojne namjere. Sve što ja napisah, bje nevaljalo; što rekoh, netemeljito. —

Ovo me napokon tako razdraži, da okrenuv oružje, stanem neprestanim prkosom i nesmiljenim sarkasmom svoje protivnike oštro napadati. — Pa gle, ovo pomogne! Od onda mirno živim.

Al što velim m i r n o! Jadna mi mira i pokoja! Življah tudjin u tudjinstvu; zlo opisan, popreko gledan, nezasluženo proganjan.

Tražeć s početka u svietu pomoć i utjehu, osvjedočih se na svoju veliku štetu, da on moje srce zadovoljiti nije podoban. Gorko ucviljen uzdahnu sám sebi:

O mahni se svieta ma'ni
U bolesti šta ćeš v a n i?
Sviet b o l u j e viek do vieka,
Ni sám za se n e i m a l i e k a
Kamo l' za bol rane tvoje.
Miruj, miruj srce moje!

Bijaše vrieme, i to nedavna, kad mi se je htjelo živjeti, i kad sam imao komu; al sada? — Domovina, ljubav i prijateljstvo bješe triumvirat, koj si razdieli srce moje, al se neumije u svom posjedu uzdržati.

Domovina mi je sveto ime.

Došav u glavni grad svoje otačbine, nisam mislio, da me u njem čeka onoliko jadah, bjedah — duševnih; nu ipak ga nekunem; nekunem, jer se u njem naučih — d o m s v o j l j u b i t i.

Moji tamni pojmovi o domovini, narodu i narodnosti, razbistre se; ja uvidih, da je za tu ideu više palo junakah u staro i novo doba, nego za koju drugu svietovnu. Ovoj pomisli žrtvovahu i žrtvuju narodi sve svoje blago; ova — domovina — je čovjeku sried talaseća se svjetovna života najsjajnija zviezda predhodnica.

Plemenit mladić, u koga je srce nepokvareno, um nezasliepljen, a značaj čvrst, neokaljan nesnagom sebičnosti i koristoljublja, mora domovinu i narod svoj ljubiti; jer mu tu ljubav sam Bog usadi, i jer tko se njoj opire, protivi se božjim i naravnim zakonom.

Ja svoju domovinu ljubim; a ovoga čuvstva neizčupa mi lje nikakova sila iz srca. Ako u ičem, to sam u tom u toliko čvrst, da sam i danas za tu jedinu pomisao pripravan sve žrtvovati. — S ovoga pravca može me jedina smrt svratiti, al ne okolnosti sadanjega života. — Istina, ove me mogu ušutkati, mogu slobodnu rieč zavezati; nu slobodu slobodnih mislih, željah i težnjah, neuguši nitko.

Ove su rieči prava odjeka srca moga! Angjeo s vragom, istina s lažju, pravda s krivdom neće niti se može *ikada* sprijateljiti.

Moje pomisli težnje i zahtievi, osnovani izključivo na boljki moga naroda, na učvršćenju mile narodnosti, neće se nikada ujediniti s hladnim, proračunanim na pukom egoismu i nezasitnom častohleplju kretajućem se smjeru mnogih mojih domorodacah, koji zavrćući kabanicom po vjetru, podobni su svoju domovinu više ponudjajućemu protivniku svaki čas judaški prodati.

Domovina, ta je meni, jadnu prognaniku, jedina utjeha; a za njezino dobro raditi i trpjeti, biti će mi najveća naslada. — Bog mi je svjedok, da je ova želja iskrena, čista, neokaljana. Za sve ovo, domovina, majko mila! netraži tvoje diete ino od tebe, nego:

U t v ô m polju daj mu groba,
S t v o j i m cvietjem grob mu kiti!

Veli se obično, da, koj može domovinu i prijatelje ljubiti, vrstan je takodjer okusiti onu sladost i neizrecivu — kako vele — ćut, štono potiče iz tiesna saveza dviuh srodnih, nježno se ljubećih dušah.

Da je ovo gola istina, uči me žalibože izkustvo vlastito.

Mal da se nestidim ovo napisati; nu nadajuć se, da neće ovi redci — barma s mojom voljom — nikomu u ruke doći — ipak priznajem, d a s a m i j a l j u b i o; — nježno, vatreno, sveto i podpuno. Prvi put ogriju blagi traci neobične, te za me neopisive sreće moje žitje, a ja sam plivajući u móru najčistijih razkoših, snivao jadan o eliseju, mojoj sreći i preugodnoj budućnosti.

Nezaboravi su oni blaženi časovi sprovedeni u čarobnih sancih prve nevine ljubavi; sried najpogubnijih i uzrujanih valovah budućega života; veselom ću se dušom sjetjati onih urah, kad je sunce kratkotrajne sreće moje toplije sjalo, te mi sav ovaj sviet u preobraženoj slici predstavljalo.

Liepo je sanjati, al težko je, kad se čovjek probudi, pa nenadje ništa do jadah i bjedah kao pravu realnost od svih onih snivanih divotah.

Ovako se i meni godilo.

Ogorčenim čuvstvom te na pó poraženim srcem pišem

ove rieči. Jošte mi zveči svaki živac duboko ranjenoga srca od nemile boli; nezacieljele rane krvave na novo, kad se dozovem tek prošlih činah, kojih posljedice osjećati ću i pod stare dane; — ako se starosti kad doživim.

Čemerno je ponavljati stare nevolje; a dvostruko boli, kad jih čovjek dobro promozga. Ta već proslavljeni Dante reče njekoč:

Nessun maggior dolore,
Che ricordarsi del tempo felice
Nella miseria.

Bivši njeko vrieme igračkom svoje nesudjene, odbije me njekom sgodom, kad joj se sjajniji izgled ukazao, i sve moje iskrene želje, te me njekoliko putih susretne tolikom hladnosti, da sam ustne grizao od jeda, te uvredjen u najosjetljivijih živcih, ostavio kuću, grad i sve, pa pohitio u ovu okolicu, da se razaberem.

Premda priznajem, da sam prilično žestoko ljubio, da je njezino nevjerstvo, a još više prijašnja himba i pretvaranje krvavo me posjekla; ipak sam se nadao, da će moj prirodjeni naravski ponos, ovom prilikom više nego ikada prije ponižen, otresti s vremenom ove gorke uspomene, koje me ipak često razblažiše, te ako i ne izčupati, a ono barma na toliko izravnati, da se jih nebudem morao suznim okom spominjati.

Najposlje zamislim: ja sam mladić, koga čeka kakva takva budućnost; imadem izgled, a pomnjivu čovjeku naći će se uvjek mjesta i ráda. Zašto da si kužim život radi nevjernosti kakove djevojke. Ona me nije ljubila, dobro; naučih se, premda svojom štetom varavi ovaj sviet u drugoj slici poznavati. Drugi put biti ću oprezniji. Odsele ću više paziti hladan um, nego vruće srce; a moj ponos ukriepljuje se sve čvršće.

A in fine finali, čemu da se toliko podgrizam; ta još mi ostaje: domovina i prijatelj, a ovo dvoje valjda će prevagnuti jednu nevjernu djevojku.

Ovako mudrovah prije njekoliko nedeljah; al sada posve inače mislim i ćutim.

Kad mi se iznevjerila ljubav, mnijah naći utjehu u prijateljstvu. Al ovdje istom se gorko prevarih.

Pero mi drkće u tresućoj se ruci, kad uzmem pisati ob ovom neočekivanom jadu. S toga mi se i neda mnogo pisati. Ova nova rana tako je duboka, da joj treba godinah, dok i malo zacieli.

A tko će ju vidati?

Tko će pisati o nevjeri prijatelja, prosto mu bilo, ja lje neću, niti mogu.

Ja ljubljah svoga prijatelja, kako malo tko; o povjerih mu sve, što sam imao i znao. U njemu sam tražio utjehu i pomoć: on bijaše mi sve; a ja njemu — lutka. Ja sam njega ljubio prijateljski, a on mene nikako. Htjelo mu se koješta postići; htjelo mu se na mojih ledjih popeti; htjelo mu se, da mu budem plaštom, pod kojim bi on smjelo i sjegurno snovao svoje planove, te se uživao koješta; — pohtjelo mu se — tko da sve izbroji česa sve. Kad je sve postigao; kad se dočepao časti, okrene ledja prijatelju, koji je radi njega mnogo trpio; svoj ugled izgubio, budućnost si znatno oštetio: — to mi je hvala! —

Bolno ćuvstvo neda dalje perom po ovom papiru vući. — Ono, što sam tražio u pravom prijatelju, i što prijatelja čini prijateljom, nenadjoh; — on bijaše svagdanji čovjek, dočim sam ja mislio, da se uzdigo nad gnjusnu, u sebičnosti ogrezlu sadašnjost. Čim me sada nudi, gola je udvornost, kojom može druge usrećiti, al mene ne! — Na čast mu bila njegova ućtivost, na čast časti i štovanja; ja mu nezavidim; dà, ljubim ga, kao i prije; nu netrebam ništa od njega.

Nesrietan il srietan — ništa zato, —
Prav prijatelj u svakoj će sgodi
Tebi vjeran ostat kano zlato,
Koje ljepše još kroz plam izhodi.

Žalibože moj nebje ovakov. On nije ćutio srodno momu ćuvstvu; imao je posebnih težnjah i željah; nije me nikada pojmio, niti me pojmiti mogao. S toga njekim načinom i bolje, da se prije razidosmo; jamačno manjom štetom mojom.

S a d a s t o j i m i s o l i r a n u s v i e t u!

Nakon tolikih pretrpljenih tugah i progutanih jadah; pokle mi se ljuba iznevjerila, a prijatelj prevario, stojim evo osamljen bez iskrene duše, kojoj bi mogao odkriti svoje nevolje.

Ako komu, to treba mladu srcu srodno ćutećih dušah, o koje bi se moglo pouzdano osloniti, te se pred njim i izplakati. Pa upravo ovoga meni manjka. Nije indi za čudo, ako sam navukao kožu indiferentnosti, te se baš ni malo nebrinim za ono, što oko mene biva.

Dokaza ovoj istini netreba mi baš daleko tražiti.

Ja sam jedinac sin u svojih roditeljah. Bivši jošte dječakom u prvoj latinskoj, svidilo se višjoj promisli pozvati moju majku s ovoga svieta. — U njoj izgubih prvi i najdragocjeniji predmet svoje djetinske ljubavi. Njezina uspomena mi je sveta; u borbah ovoga svieta pomoćnica i utjeha. Nju sam uvjek za života njekim strahopočitanjem ljubio, a sad ju nabožnim ćuvstvom spominjem. — Sestra moja, ta jedina — štono je rasla pod istim srcem sa mnom, prava je slika i prilika premile matere, na nju prenesoh stranom svu ljubav.

Ja moradoh u školu i nadalje.

Moj se otac oženi. Sada nastane tek prelaz u mom životu.

Sa svojom maćahom malo sam obćio, te ju po tom i slabo poznavao; nu tim se više tužila sestra na nju. Ja opomenù otca, a on mjesto da maćahu, ukori mene. Odsele sam se po malo i otcu ugibao. Sve je to njekako išlo do prije godinu danah.

Momu se otcu pohtjelo, da ja idem u stalež, koj mi nebjè ni malo po ćudi. On napne sav otčinski auktoritet, te upravo kategorički zahtievaše, da se pokorim njegovoj volji, veleć, da on želi moju boljku, pa mi se i prokletstvom zaprieti. — Jadne mi takove sreće, gdje me vlastiti otac jednom rukom otimlje valovom morskim, a drugom me u njih tura, kao što veli R a c i n e:

„Mon père même, hélas! puisqu' il faut te le dire,
Mon père, en me sauvant ordonne que j' expire.“

Ja se opirah žestoko, — te sam napokon održao žalostnu pobjedu. — Ovaj slučaj razdruži još većma otca od sina. — Sad sam u svietu, kao mlada voćka sried pustoši, neimajuć nikoga svoga pod vedrim nebom, do jedinoga Boga.

Uzprkos tolikim nevoljam, ipak ću ovaj teret mirno nositi, dok budem na ovoj zemlji živio. Na me čeka mila domovina i krasni moj narod; ovoj dvojici se nesmiem iznevjeriti. Domovini sam na vječnu zahvalnost obvezan; ona mi se n i j e i z n e v j e r i l a, nesmiem se niti j a n j o j; ona me ljubi, moram joj dakle ljubav ljubavju vratiti.

Još ćutim u sebi snage nesmrvljene i nepotrte; hoću i želim sve učiniti, što je u prilog ovoj preljubljenoj mojoj hrvatskoj domovini, što je iole na uhar dičnomu momu hrvat-

skomu narodu, čijega sam i ja udo, i s kojim će se vazda i pred cielim svietom ponositi . . .

Al gle, na tornju tuče dvanaest urah; njekoliko zamahajah bata . . . pa neima više ove godine, propala je u móre vječne zaboravnosti. —

Kad će meni ovako kucati posljednji sat, stražnji života moga čas? . . . O onda će biti liepo; lahko ću se svietom razkrstiti, jer me s njim ništa neveže . . . Umrieti ću, kao što sam i živio; nepoznat, neoplakan ... neljubljen.

Kad tjelesni duša skine tovar,
Kad lopata zvekne nada mnom —
Neće mene slavit ljudski govor;
Jer na glavu nemetnu mi lovor
Ni besjedah, ni topovah grom.

— — — — — — —

Evo kako se razležu u ovo gluho doba zvuci posljednjega udarca, što ga jeknu bat o glasno zvono . . . Kako će meni udarati i zujiti posljednji put . . .

Anda vu morje vre vekivečno
Jedno nam leto kapnulo srečno
Srečno?! Komu? ah meni nije . . . niti neće . . .

Priobčio F. L.

MOLITVA*)

Prevod.

Bože! koj Poljsku kroz mnoge si vieke
Opletô sjajem mogućtva i slave
Braneć ju štitom od nesrećah rieke,
Kojih bijaše, da nam ju prignjave.
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Ti! koj si davô, i odkad već padè
Pomoć borećoj, a za stvar se pràvu
Bijuć, da sav sviet hrabrost njenu znade
Njoj sried svih zalah širio si slavu,
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Nedavno prognà iz Poljske slobodu
I krvi našom već tekoše rieke
Kako j' tek strašno to onim u rodu
Što otačbinu gube za uvjeke!
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Vrati nam zemlji diku starodavnu
Daj život polju i pustošnoj njivi,
Nek plode sreću i slobodu stavnu —
Prestani kaznit Bože milostivi!
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Pravde Ti ruka jer svieta vladara'
Željezna žezla smrvivši ih ruši,
Nek smjer vragovah i naših obara
Probudi nadu u biednoj nam duši.
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Tako Ti Bože! presvete odluke
Poraza nedaj, gdje boj naš s' opira
Slobode uzlom sveži Tvoje puke
Pod jedno žezlo Tvôg angjela mira.
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Bože presveti! u kojega volji,
Što jest u svietu, sve stoji sve leži —
Otmi puk poljski bjedi i nevolji
Podupri želju prevrle mladeži
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Jedna rieč Tvoja, Bože naš pokoju,
U hip nas s praha digne slavorodne
A kada kaznu zavriedimo Tvoju
U prah nas stvori — nu prahe slobodne.
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Bože presveti za Krstove rane
Vječna nek svjetlost mrtvoj braći sveti
Gledni Poljake igom ugnjetane
Dostoj sinovah Poljske žrtvu uzeti
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

Jer narod poljski u krvi još tone
Za svakoga padšeg molimo Te brata
Što njim na glavu trnja krunu donè
To nam slobode da otvori vrata.
Svoje Ti prošnje dajemo jedine
Dom i slobodu vràt' nam gospodine!

*) Mislimo svikako našim čitateljem ugoditi priobčiv ovdje uzvišenu ovu strogo-nabožno-narodnim duhom odišuću molitvu, koja sto i sto putih zaori ove godine iz ustiuh naše braće onkraj Visle boraveće. Neda se tajiti, ova je pjesma uznosita, — pravi odraz bolna domorodna srca, koje se u svojoj tugi svraća k nebeskim vedrinam, gdje stoluje pravo i pravica, očekivajuć od Onoga pomoći, koji je svojoj djeci neće uztegnuti. — Ovom prilikom budi rečeno, da kao što ovu godinu završujemo s ovom „molitvom" naroda poljskoga, tako ćemo buduću otvoriti s „molitvom" hrvatskoga naroda, koju nam posla jedan najobljubljenijih naših starih književnikah. *Ured.*

☛ Ovomu broju priloženi su dodatci a) „Tobolac," b) zavoj, c) naslov i kazalo.

Odgovorni urednik i izdavatelj **Mijo Krešić.**

Brzotis Ant. Jakića u Zagrebu.

Dodatak

36. broju „Naše gore lista.“

TOBOLAC.

* **Narodno kazalište.** *I. III.* Imamo govoriti o četverih predstavah t. j. o „Gjurgju Brankoviću,“ „Srebrnom piru,“ „Drvaru i plemiću“ i o „Svadljivoj braći.“

Prvi komad, premda tendenciozan i za samu demonštraciju sastavljen od Egressy-a ima dobrih prizorah. Magjari su tu dakako i državnici i junaci i spasitelji, dočim se Srblji na ruglo našega naroda kao junaci bez mozga i glave, ni kuda ni kamo predstavljaju.

Prevoditelj je doduše brisao ali ipak dosta miestah po nas veoma uvriedljivih imade, koji će se budući put što izpustiti, što promieniti imati. Prizor, gdje mladi Branković zaklinje otca nek nečini saveza sa Turci, nego sa magjarskim narodom, neslaže se ni s poštenjem srbskoga naroda ni sa ideom onoga vremena, gdje je mogao reći, nek radje čini savez sa kršćanima, nego sa nevjerom, i onako se mora promieniti. Izpustiti se mora prizor, gdje Srblji nose Madjara na ramenih. Pogriešno je prevedena rieč „Magyar“ „Magyarország“ „Magyar korona,“ već „ugarski treba reći. Kod same prestave valja da prije svega kažemo koju o g. Mandroviću. Nismo zaista vidjeli na našem pozorištu od toli mladoga igrača toli liepu igru. Gosp. Mandrović pokazao je onaj večer svoj dramatički talent i to osobito u prizoru, gdje mu jave, da su njegovim sinima izkopali oči. Njegova igra nije bila pretjerana sentimentalna deklamacija, igrao je pravim čuvstvom. Svakako bi trebalo za vrieme praznikah ovog nadarenog mladića u Beč ili Prag poslati, da tamo vrstne igrače gleda.

Pristojno su igrala dva sina Brankovićeva, g. Freudenreich ml. i gdčna Perisova. Gosp. Badlaj igrao je podpuno dobro do zadnjeg prizora, koji je imao žešći biti. Tu per parenthesim želimo, da se jednom gosp. Badlaj engažira. Gdčna Adelsheimova riešila je svoju malu zadaću točno. Uloga gdčne Bajzove bila je više pasivna, te ju je dosta dobro igrala. De diis minorum gentium imamo nješto primjetiti. Lesić i Kontilović su kajkavci par force; čalma g. Andrijevića biaše bieda; odieća g*** liepa. U svem bila je predstava veoma dobra, odielo krasno. „Srebrni pir“ je komad baš bez kvasa, čudnovate spletke, sami bjegunci i ministri, sama kabinetna politika u surci, to su stranci, kojih naše občinstvo pravo nerazumije, niti razumieti nemože. O g*** bismo mogli reći da mu sposobnosti nefali, nu i deklamacija mu je njekako kriva, a i kretanje nije prirodjeno. Strašno nemaran bio je g. Kontilović, jer ako se gdješto kroz prste gleda, to ipak mora, da se uloga pošteno nauči.

Jako slaba bijaše predstava „Drvar i plemić.“ Toli sam komad, koli prevod malo valja, a i predstava bila je poslaba. Ako se već hoće koj komad na našu, to nek se naši igrači potrude na trg ili na kakovo proštenje, da vide kakvi su naši seljaci, jer ovaj put si jih mogao samo poznati po crvenom zobuncu i pletenici.

G. Freudenreich st. bi bio mogo' sbijati manje „ludorije.“

O svadljivoj braći govorili smo već prije jedanput, to isto valja i za posljednji put.

* U Zagrebu 22. prosinca. O potresu koga smo i mi dne 18 o. m. u Zagrebu oćutili, stižu nam glasovi sa više stranah, iz kojih se vidi, da je u ravnicah mnogo žešće djelovao; jer su udarci kod nas kroz bregove modificirani bili. Dočim su u Kostajnici po drugih mjestah dimnjaci se rušili, stiene pucale i opeke skrovovah padale, ima ljudih u Zagrebu, koji nevjerovahu, da je što bilo:

Budući da u najnovije doba Vezuv upravo bjesni, pa se i okó njega posve nova ognjevita ždriela otvaraju, te će jedno takovo da uništi i proguta mjesto „Torre del greco“ — to se bojimo mnogih užasnijih vjestih i iz drugih stranah.

Iz 3 do 4 noge širokih pukotinah puši se zemlja na milje daleko od Vezuva do móra, a najveće takovo grotlo otvorilo se je upravo u napomenutu nesretnu gradiću „Torre del greco,“ gdje se od neprestana potresa i riekom narasle lave ruše crkve i kuće. Stanovničtvo, do 6000 dušah bježi i seleć se prati, što tko može na brodu, na kolih il u prtu. Parobrodi podpomažu seljenike od Castella mare do Napulja.

Nemisleć da će erupcija biti toli žestoka, zaglaviše mnogi ljubopitni gledaoci došavši preblizu k ponoru rigajućem razbjeleno kamenje, pesak i pepeo. Grozno podzemno gromotanje grozi se sve užasnije. Tako javljaju pisma napuljska.

* **Književnost hrvatska.** „Hrvatska povjestnica,“ štono ju napisa g. Ivan Tkalčić poddjakon, izlazila je kao priloga k „Napredku“ i dotiskana je sada, te se nadamo, da će ju gg. izdavatelji drugim za dobre novce prodavati. Obsiže 12 štampanih arakah. Svikako bi želili, da joj se priklopi i zemljopis trojedne kraljevine, koj bi po našem mnienju, mogao g. pisac poviesti sastaviti. —

— Kako „Glasonoša“ pripovjeda, izdati će g. Abel Lukšić koncem ovoga mjeseca koledar „Domoljub“ zvani. Riesiti će ga 20 slikah, a ciena mu je 70 novč.

Isti list veli, da je presv. g. veliki župan križevački, ustupiv uredjivanje našega „Leptira“ g. Lopašiću u Karlovcu, a ovaj obećaje, da će knjiga tiskana u tiskarni g. A. Lukšića izaći mjeseca ožujka ili travnja 1862 Vederemo!

— „Pozor“ veli u svom „pozivu“ na predplatu, da će, ako bude broj predplatnikah dopuštao, buduće godine izlaziti na cielom arku, te u tom slučaju donašati i zabavni podlistak. Ovaj je list toliko ove godine k obćemu dobru doprineo, da mu možemo i u buduće samo sve dobro željeti, što mu jamačno svaki pravi rodoljub hoće. — Ciena ostaje ista.

— U Osieku izadje: „Novi i stari koledar slavonsko-osječki. Sadržaje osim običnih stvarih mnogo liepih članakah, te je sadržaj u obće dobar i nabožan, a uživa se, kako čujemo, po Slavoniji povjerenja, što je najjasniji dokaz njegove valjanosti. —

— U Beču izdade Stjepan Pejaković knjigu: „Aktenstücke zur Geschichte des kroatisch-slavonischen Landtages von Jahre 1848. — Wien bei Gottfried.“ Ako nam i je mio svaki kamenčić sabran, da se digne zgrada hrvatske povjestnice, to opet želimo, da nas neosvadjaju i oni s nedosljednosti pred svietom, koji neimaju na to prava. Ako misli g. pisac, da su naši narodni zastupnici 1848 god. vojevali za ovakovu Austriju, kakovu danas namjeravaju otvoriti austrijanski državnici, — vara se, — a to je upravo žalostno, što neumije razlučiti jezgru od lupine.

— Tek pred njekoliko danah izadje djelce: „Pravda uspie.“ pripovjest za puk od Davida Miloševića. Izdao Ivan Hergešić. Tiskano troškom blagorod. gospodina Tome Hergešića, trgovca. U Zagrebu tiskom Dragutina Albrehta.“ Ovo je podpun naslov knjige, o kojoj neznamo: je li prevod ili izvorno djelo. Naslov bo knjige veli: pripovjest za puk od Davida Miloševića, a izdao ju Ivan Hergešić; — malo niže opet: tiskana troškom i t. d. Ako je g. Ivan Hergešić prevoditelj

ote pripovjesti, zašto nije toga naznačio? ako je izdavatelj, čemu onda pisati: tiskana troškom i t. d. Nevjerujemo, da nebi g. J. H. znao razlike medj: prevesti i izdati. Pripovjest ova, čini nam se, nije ni malo prema našem puku t. j. ako g. H. razumieva pod riečju „puk" ono, što i mi; te bi mi g. prevoditelja (ili izdavatelja?) umolili, da pogleda bolje inojezične književnosti, naći će jamačno valjanih stvarih, čim bi mogao više narodu koristiti. — U ostalom ako i nèmožemo svi biti klasici, a to možemo polag slovnice pravilnije pisati.

— U Zemunu izdao je g. Mijat Stojanović djelce: Zmaj sedmoglavi (sedam glavnih griehah) u stihovih. Mnogim će biti poznat ovaj „Zmaj;" jer je štampan u ljetošnjem, kat. listu." Ciena mu je 30 novč. i može se dobiti u odpravničtvu „Naše gore lista."

— G. Franjo Kružić u Beču izdaje pomoćju preuzvišenoga našega mecene najnoviji cesto- i poštovid trojedne kraljevine. Djelo će biti vrlo liepo i ukusno prirédjeno u tiskarni Zamarski i Dittmarsch u Beču. Djelo sastojati će iz deset pojedinih listovah, od kojih će se svaki mjesec po jedan predplatnikom slati. Predplatna ciena za bojani iztisak iznosi 8 for., a za crni 5 for. a. vr.

— Kako „Pozor" pripovieda doći će do skora pod štampu sva poznata i nepoznata djela g. J. Jurkovića. Tko iole poznava vješto njegovo pero, radostno će pozdraviti liepi ovaj dar. kad jih dobijemo, više o njih.

— Troškom hrvatske matice doštampan je III. svezak „Bosanskoga prijatelja," te će se za koji dan članovom maticinim razposlati. Troškom iste naše matice tiska se i Kačićeva pjesmarica. Za njom doći će ipak jedanput red na djela našega žaliboże prerano umrloga Stanka Vraza.

* **Svaštica.** Novine pripovjedaju o velikodušnom daru, koj jamačno vriedi, da se zlatnimi pismeni ubilježi u poviesti naše srbske braće, jer mu imade malo podobnih. Beogradski trgovac Ilija Kolarac ostavi u svojoj oporuci: srbskomu sveučilištu 10,000 dukatah, za ine znanstvene svrhe 10,000 dukatah, te napokon ustrojiti se imajućoj pravoslovnoj akademiji u Novom Sadu 20,000 for. — Slava mu! Ovdje velimo samo ovo: nije dovoljno govoriti, treba i činom pokazati, da smo rodoljubi.

— Mladi magjarski magnat Hunyady ubio se ovih danah na svom dobru u Kethyelu. Razlog žalostnoga ovoga dogadjaja jošte nije čist. Mladi grof bijaše rodjak srbske kneginje Julije.

— „Zagrebačko glasbeno družtvo" uslied saborske odluke „narodni zemaljski glasbeni zavod u Zagrebu" prozvano, te kao takovo pod okrilje ukupne domovine stavljeno, držaše prije njekoliko nedeljah — 25. studenoga — glavnu sjednicu. U izvješću javlja ravnateljstvo, da je prijašnje glasbeno družtvo postalo zemaljskim zavodom, te mu doznačena godišnja podpora od 800 for. — Med ostalimi zatim čitamo, da se je više vriednih prijateljah muzike pripravnimi očitovalo svake godine nješto doprinesti, da se mlada Ema Vizjak pošalje u pražki konservatorij. Ovom sgodom doznačeno je tajniku 100 for. godišnje nagrade, budući se njegovi poslovi znatno umnožaše.

Naša braća pravoslavna izgubiše velikoga svoga rodoljuba i zaštitnika. Dne 13. o. m. umro je preuzv. gospodin

barun Josip Rajačić,

patriarka pravoslavnog naroda. Pokojnik rodio se 1784 u Lućanih kraj Brinja u Hrvatskoj, te doživio liepu i riedku starost.

Vječna mu uspomena!

Poziv

na podpisak i predplatu na spise i dnevnik sabora hrvatskog trojedne kraljevine od god. 1861.

Naš sabor od god. 1861. imade svikako veliku važnost, te sačinjava, govorila tupa glava što ju volja, epoku u našem narodno-političkom životu. On je imao, uz prkos kojekakvim spletkarijam puno dobre volje i čvrste nakane koristiti svomu narodu; ako mu to nebje dano, neće on odgovarati, nego drugi — oni koji tim upravljaju. A da i naši potomci, ili budući narodni zastupnici znadu, kako su jim predji branili prava i starodavni ustav, da nam prevažni saborski spisi nepoginu, pobrinuše se za to gg. baron Kušlan i dr. Šuhaj, te naumiše jih tiskom izdati.

„Saborski spisi" izaći će u 4 velika svezka, na liepoj velinskoj artiji nalik izdanju Kukuljevićevoga djela: Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, i to najkasnije do svrhe veljače 1862.

Osnova djela ostaje već prije naznačena, samo su njeke promjene u razredjenju poduzete.

U drugi, dotično treći svezak poredati će se redom kronologičnim, svi kraljevski predlozi, sve predstavke oblastih i korporacijah, predlozi pojedinih saborskih članovah, izvješća odborska, predstavke i adresa saborska sa stiglimi na nje kraljevskimi odpisi i t. d. Četvrti svezak sačinjavati će: sva gotova izvješća i zakonske predloge dotičnih saborških odborah, pododborah kao i pojedinih saborskih članovah, koji se saboru radi njegovog razpuštenja podnieti nisu mogli.

Cielo djelo stoji 6 for. a. vr. a novci imati će se u parcialnom iznosu za svaki svezak sa 1 for. 50 novč. položiti tekar onda, kad se knjiga izruči.

„Saborski dnevnik" pako, uredjivan po g. barunu Kušlanu dospio je već do 106 polutabakah, te će iznosit, kad bude sasvim gotov do 100 tabakah u četvrtini.

Na prvi razdiel toga djela, dosizući do 47 sjednice, kojom se je debata ob odnošenju krune hrvatske prema Ugarskoj dovršila, prima se predplata sa 6 for. 50 novč. a na drugi razdiel — otvara se — podpisak (subškripcija) sa 3 for. 50 novč.

Tko sakupi deset predplatnikah ili predbrojnikah, dobiti će jedanaesti iztisak badava.

Uredničtvo „Naše gore lista" prima drage volje sve predplate i podpiske, koje će za tim na dotično mjesto odpraviti.

Umoljavamo učtivo naše domorodno obćinstvo, da ovaj liepi i priznanja dostojni podhvat spomenute gospode što obilnijim učestvovanjem podupire.

Listovnica uredničtva.

G. a†b u D. Pravo velite: jedna te istovjetna ljuba prama milomu narodu potaknù nas prošle godine na mučan posao, kao što je izdavanje beletrističnoga lista. S početka stajasmo sami, u ovo zadnje doba pridruži nam se vrli drug — hvala Bogu! — nu imati ćemo oba punih rukuh posla! Oba ćemo raditi, dà podvostručiti sile, da radimo ono, što će biti prema koristi našega krasnoga naroda i prema razvitku mile nam narodnosti; svaki pomagač u tom poslu dobro nam je došô. — Hvala vam na članku; vaše želje nakani smo izpuniti. O tom medjutim pisati ćemo vam do brza obširno u posebnom listu.

G. P. Lj. u V. Kad vas mine prva strast, te hladni vjetar ozbiljnosti raztjera onaj nimbus samoljublja i mistifikacije, koja vam nedopušta, da naše doista temeljito tvrdjenje uvidite; onda ćete drugčije misliti, te nam pravo dati. Uvjeravamo vas, da ćete vrlo malo književnikah hrvatskih, i to veteranah naći, koji bi ono ustvrdili glede znanja hrvatskoga jezika, a još manje na svoju osobu protegnuli, što vi o sebi govorite i tvrdite. —

Zažvalite srce, pustite uzde umu, pa će te naše mnenje odobriti. — Poetik „von Ulchold možete dobiti u Zagrebu ili Beču. — U ostalom oprostite polag onoga: veniam damus petimusque vicissim."

G. F. Š. u Jas. Vaši proizvodi se primaju. Osobito milo bi nam bilo, da nam šaljete zagonetakah što narodnih što umjetnih; a i drugi članci su nam dobro došli. Prilične pjesmice primamo.

Hvala na pošiljci i čestitki!

G. P. P. u Tem. Velika hvala na ljubavi. Molimo vas liepo posjetite nas češće proizvodi čarobne svoje vile, kojoj se duboko klanjamo. Ono, što nam pišete, gola je žaliboże istina, kojoj mi i ovo primetjujemo: ne samo starji pjesnici, no i stariji noveliste — vrlo nas slabo pomažu!

G. L. V. S. Vašoj želji zadovoljili ćemo drage volje. Voljni smo vam vjerovati, da imade ljudih u nas svakojakih, a najviše takovih, koji sve hulje, a sami ni perom nepotegnu, bojeći se valjda, da se sviet nebi okoristio njihovim umjem. Nu na takove šišmiše nemojte paziti. — Molimo vas srdačno, da nam neuzkratite u buduće svoje pomoći.

G. G. G. u Š. Žao nam je, što nije narodni duh u vašoj okolici bolje razvit, — nu ako pravo sudimo, nije ni čuda. 6 for. 50 primismo vaš račun i budući da je N. G. L. II. tečaj za 50 novi jeftiniji, to izvolite kod opetovane predplate 25 novč. manje poslati.

G. S...t. u K. U drugom tečaju upotrebit ćemo više od vaših stvarih, te vas molimo i za dalje.

3 0000 093 443 624